Dr IVAN EV. ŠARIĆ

SVETO PISMO

SVEZAK I.

STARI ZAVJET
POVIJESNE KNJIGE

STARI ZAVJET

IZ IZVORNOGA TEKSTA

PREVEO I BILJEŠKE PRIREDIO

DR. IVAN EVANDELIST ŠARIĆ
NADBISKUP VRHBOSANSKI

SVEZAK I.

POVIJESNE KNJIGE

IZDALA »AKADEMIJA REGINA APOSTOLORUM«
SARAJEVO 1941.

N[rus] 270. Imprimatur. Sarajevi, die 27. januarii 1941.

† *Joannes,* Archiepiscopus Vrhbosnensis.

Tisak »Nove Tiskare« Vrček i dr. u Sarajevu.

PREDGOVOR.

Još kad sam polagao stroge ispite iz biblijskih nauka i istočnih jezika, probudila se u meni živa želja, da prevedem Sveto Pismo na hrvatski jezik iz izvornoga teksta. Na to me je poticao i naš svete uspomene biskup dr. Josip Lang, kad je vidio neke od mene prevedene odsjeke Svetoga Pisma. Što mi ne dadoše mlade godine svećeničke, pune poslova svake vrste, to mi evo sad naprtiše poodmakle godine biskupske, koje su mi još, hvala Bogu, i duhom i tijelom zdrave i snažne.

Na konferenciji Poslovnoga odbora katoličkog Episkopata od 12. lipnja 1940. u Zagrebu bilo je zaključeno, da ja priredim hrvatski prijevod Svetoga Pisma.

U ime Božje prihvatio sam se toga svetoga, ali i teškoga posla. Sveti pisac druge knjige Makabejaca veli o svojemu sastavljanju te knjige: »Nije nam bio lak posao, nego rad, što je stajao znoja i nespavanja« (2 Mkb 2, 26). To isto mogu i ja reći o svojemu prevođenju Svetoga Pisma. A zasnovao sam da po izvornom tekstu i obzirući se na prijevod Vulgate u tri sveska prevedem Stari i Novi Zavjet, da tako imadnemo Hrvati jednoliko čitavo Sveto Pismo.

Kod prevođenja iz teksta izvornoga držao sam se i ponajboljih stranih stručnjaka prevodilaca Svetoga Pisma, kao Heilmanna, Crampona, Parscha, Henne-a, Allioli-a, Arndta, Grundla, Leandera van Esza i još drugih. Bio sam kao pčela, koja leti po zelenoj bašči na sve strane i traži lijep cvijet i med. Od naših prevodilaca imao sam pred sobom Daničića i Vuka, koji, što se tiče jezika i stila, bez sumnje uživaju velik ugled kod nas. Taj su ugled oni postigli, jer su se otvoreno i smjelo poveli za našim Bošnjakom Fra Matijom Divkovićem i za Dalmatincem Isusovcem Bartulom Kašićem, piscem prve hrvatske slovnice (1604.), pa su prihvatili i usvojili štokavsko narječje bosanskoga izgovora. Usto oni, kao i sv. Jeronim, pa da otvoreno reknem, kao i bosanski pisac, umiju lijepo ući i u istočni stil, ritam i kolorizam Svetoga Pisma. Prava bi grjehota bila izbacivati iz Svetoga Pisma istočnu boju, proti kojoj ne može imati ništa jezični osjećaj hrvatski. Na ovaj osjećaj hrvatski i, uopće, na današnji hrvatski

književni jezik pripazio sam puno. Pripazio sam na pjesnikovu opomenu: »Budi svoj!« I u knjizi treba »biti svoj«. Daničićev i Vukov aorist u pripovijedanju i priopćivanju godi našemu govoru u Bosni, gdje se, zacijelo, hrvatski govori ponajčistije. Ali, što se tiče samoga prijevoda njihova, nijesu nipošto pouzdani, pa kod svakoga retka treba dobro pripaziti i na Vuka i na Daničića.

Pa i ovo da istaknem. Kod ovoga djela, koje nije djelo čovječje, već Božje, vodila me je samo čista ljubav k Bogu i Narodu svomu. Samo to i ništa drugo imao sam dan i noć pred očima, dok sam radio na ovome djelu. Ljubav mi je vodila pero kod ovoga svetog djela. Istim srcem neka primi Hrvatski Narod ovaj svoj prijevod Svetoga Pisma!

Našim hrvatskim biskupima, koji su me poticali i oduševljavali pri ovome radu, srdačno zahvaljujem i unapredak se preporučujem njihovu natpastirskom blagoslovu.

Bogu Duhu Svetomu, koji je govorio preko svojih proroka i nadahnutih pisaca, posvećujem, u svoj poniznosti, ovo sveto djelo. A Hrvatski Narod neka ga lijepo prigrli kao svoje životno djelo, jer će mu biti samo od najveće duševne koristi. U njemu je riječ Božja, koja je svijetlo svima našim stazama (Ps 118, 105).

U Sarajevu, na Petrovo 1940.

† Ivan,
nadbiskup vrhbosanski.

SADRŽAJ.

RASPORED KNJIGÂ SVETOGA PISMA

s kraticama

I. STARI ZAVJET — SZ

1. POVIJESNE KNJIGE

1. knjiga Mojsijeva (po Vulgati Genesis) — 1 Mojs (Gn)
2. knjiga Mojsijeva (po Vulg. Exodus) — 2 Mojs (Ex)
3. knjiga Mojsijeva (po Vulg. Leviticus) — 3 Mojs (Lv)
4. knjiga Mojsijeva (po Vulg. Numeri) — 4 Mojs (Nm)
5. knjiga Mojsijeva po (Vulg. Deuteronomium) — 5 Mojs (Dt)

Knjiga Jozuina — Joz
Knjiga sudaca — Suc
Knjiga Rutina — Rut

1. knjiga kraljeva (po hebrejskom 1. knjiga Samuelova) — 1 Kralj (1 Sm)
2. knjiga kraljeva (po hebr. 2. knjiga Samuelova) — 2 Kralj (2 Sm)
3. knjiga kraljeva (po hebr. 1. knjiga kraljeva) — 3 Kralj (1 Kralj)
4. knjiga kraljeva (po hebr. 2. knjiga kraljeva) — 4 Kralj (2 Kralj)
1. knjiga dnevnika (po Vulg. 1. Paralipomenon) — 1 Dnev (1 Par)
2. knjiga dnevnika (po Vulg. 2. Paralipomenon) — 2 Dnev (2 Par)

Knjiga Ezdrina (po Vulg. 1. knjiga Ezdrina) — Ezd (1 Ezd)
Knjiga Nehemijina (po Vulg. 2. knjiga Ezdrina) — Neh (2 Ezd)
Knjiga Tobijina — Tob
Knjiga Juditina — Jdt
Knjiga Esterina — Est

1. knjiga Makabejaca — 1 Mkb
2. knjiga Makabejaca — 2 Mkb

2. POUČNE KNJIGE

Knjiga Jobova — Jb
Psalmi — Ps
Priče — Prič
Propovjednik (po Vulg. Ecclesiastes — Crkvenjak) — Prop (Eccle — Crkvk)
Pjesma nad pjesmama — Pnp
Knjiga mudrosti — Mudr
Knjiga Sirahova (po Vulg. Ecclesiasticus — Crkvenica) — Sir (Eccli — Crkvc)

3. PROROČKE KNJIGE

Izaija — Iz
Jeremija — Jer
Baruh — Bar
Ezekijel — Ezek
Danijel — Dan

Ozej — Oz
Joel — Joel
Amos — Am
Abdija — Abd
Jona — Jon
Miheja — Mih
Nahum — Nah
Habakuk — Hab
Sofonija — Sof
Agej — Ag
Zaharija — Zah
Malahija — Mal

II. NOVI ZAVJET — NZ

1. ČETIRI EVANĐELJA

Evanđelje po Mateju — Mt
Evanđelje po Marku — Mk
Evanđelje po Luki — Lk
Evanđelje po Ivanu — Iv

2. DJELA APOSTOLSKA — DAP

3. POSLANICE SV. PAVLA APOSTOLA

Poslanica Rimljanima — Rimlj
1. poslanica Korinćanima — 1 Kor
2. poslanica Korinćanima — 2 Kor
Poslanica Galaćanima — Gal
Poslanica Efežanima — Ef
Poslanica Filipljanima — Flp
Poslanica Kološanima — Kol
1. poslanica Solunjanima — 1 Sol
2. poslanica Solunjanima — 2 Sol
1. poslanica Timoteju — 1 Tim
2. poslanica Timoteju — 2 Tim
Poslanica Titu — Tit
Poslanica Filemonu — Flm
Poslanica Hebrejima — Hebr

4. KATOLIČKE POSLANICE

Poslanica sv. Jakova — Jak
1. poslanica sv. Petra — 1 Pet
2. poslanica sv. Petra — 2 Pet
1. poslanica sv. Ivana — 1 Iv
2. poslanica sv. Ivana — 2 Iv
3. poslanica sv. Ivana — 3 Iv
Poslanica sv. Jude — Jud

5. OTKRIVENJE SV. IVANA — OTKR

STARI ZAVJET

1. Sveto Pismo ili Biblija jest zbirka knjigâ, što su napisane po nadahnuću Duha Svetoga, a sadrže vrhunaravnu pismenu objavu Božju. Sveto Pismo jest knjiga, puna mudrosti, koja nam pripovijeda o Božjoj svemogućnosti i o Božjem milosrđu. Sveto Pismo jest pismo, što nam ga je Bog poslao s nebesa.

Osim Svetoga Pisma imamo još i nepisanu usmenu Predaju, koja je, po nauci Crkve, isto tako izvor božanske objave.

Knjige Svetoga Pisma, što su napisane prije dolaska Kristova, zovu se Stari Zavjet. Sveto Pismo Staroga Zavjeta jesu dakle knjige, u kojima je zapisano, što je Bog objavio prije Krista. Sveto Pismo Novoga Zavjeta kazuje nam, što je Bog objavio po Isusu Kristu i po Apostolima.

2. Čitavo Sveto Pismo ima 72 knjige. Sveto Pismo Staroga Zavjeta ima 45 knjiga, a Sveto Pismo Novoga Zavjeta ima 27 knjiga.

Knjige Svetoga Pisma Staroga Zavjeta dijele se

a) na povijesne knjige, kojih ima 21 knjiga, i to: pet knjiga Mojsijevih, knjige Jozua, Suci, Ruta, četiri knjige kraljeva, dvije knjige dnevnika, knjige Ezdre (1. Ezdre), Nehemija (2. Ezdre), Tobija, Judita, Estera i dvije knjige Makabejaca;

b) na poučne knjige, kojih ima 7, i to: Job, Psalmi, Priče, Propovjednik, Pjesma nad pjesmama, knjiga mudrosti i knjiga Sirahova;

c) na proročke knjige, kojih ima 17, i to: Izaija, Jeremija, Baruh, Ezekijel i Danijel; Ozej, Joel, Amos, Abdija, Jona, Mihej, Nahum, Habakuk, Sofonija, Agej, Zaharija i Malahija.

Dvije prve knjige kraljeva zovu se i knjige Samuelove. Propovjednik zove se i Crkvenjak (Ecclesiastes), a knjiga Sirahova zove se i Crkvenica (Ecclesiasticus).

3. Veći dio knjiga Staroga Zavjeta napisan je u hebrejskom jeziku. Knjiga mudrosti i druga knjiga Makabejaca napisane su u grčkom jeziku. Ali od hebrejski napisanih knjiga došle su do nas samo u grčkom prijevodu knjige Tobijina, Juditina, Sirahova (veći dio hebrejskog teksta pronađen g. 1896.), Baruh, prva knjiga Maka-

bejaca i neki odsjeci iz knjiga Danijel i Estera. Grčki napisane i samo u grčkom dobivene knjige zovu se deuterokanonske (deuteros = drugi) knjige. Ostale se zovu protokanonske (protos = prvi); ove prvokanonske knjige imaju u svojem kanonu, t. j. u svojem popisu svetih knjiga i Židovi i protestanti, koji ne priznaju drugokanonskih knjiga. Zato se ove drugokanonske knjige ne nalaze u protestantskim prijevodima Svetoga Pisma, pa niti u Daničićevu prijevodu.

U 3. vijeku prije Krista bile su u Aleksandriji, u Egiptu, prevedene na grčki jezik najprije knjige Mojsijeve (pet knjiga), a onda pomalo bile su prevedene na grčki i ostale hebrejske knjige Staroga Zavjeta. Ovaj prijevod zove se Septuaginta (LXX), t. j. Sedamdesetorica, jer legenda kazuje, da je sedamdeset Židova radilo na grčkom prijevodu pet knjiga Mojsijevih.

Oko g. 390. poslije Krista poče učeni sv. Jeronim, po nalogu Pape Damaza I., prevoditi hebrejske knjige Svetoga Pisma na latinski jezik. Sv. Jeronim nastojao je, kako sâm veli, da mu prijevod bude vjeran, jasan i dobar. Prijevod sv. Jeronima brzo se je raširio po svijetu, i u katoličkoj Crkvi upotrebljava se općenito. Zato se i zove Vulgata, t. j. rašireni ili općeniti prijevod. Vulgata je službeni crkveni tekst. Zato moraju biti po Vulgati priređeni oni hrvatski odsjeci Svetoga Pisma, što se upotrebljavaju kod službe Božje ili kod crkvenih obreda na hrvatskom jeziku. U prva kršćanska vremena izašli su još sirski i aramejski prijevodi.

4. Važnost i čast Staroga Zavjeta stoji u tom, da je u njemu riječ Božja. Sâm je Bog začetnik Svetoga Pisma Starog Zavjeta u svima njegovim dijelovima i u svemu njegovu sadržaju. Po nadahnuću Duha Svetoga pisali su pisci Svetoga Pisma Starog Zavjeta. I zato Crkva čuva Stari Zavjet kao dragocjeno blago, kao blago s neba. Svečano izjavljuju Tridentski i Vatikanski crkveni sabori i o knjigama Staroga Zavjeta: »Ako tko ove knjige... ne uzme za svete i kanonske, neka je izopćen!«

Crkvi je Stari Zavjet vrhunaravni izvor vjere. Iz toga izvora crpe ona mnoge istine, osobito temeljne vjerske članke o bistvu i biću jedinoga i neizmjernoga Boga, i o stvorenju svega, što postoji, i o grijehu prvih ljudi. Iz mesijanskih proroštava dokazuje Crkva božansko poslanje Kristovo i svoju vlastitu božansku misiju u svijetu. Riječima i molitvenim obrascima Staroga Zavjeta slavi Crkva svoju svetu žrtvu i svete sakramente, i blagosiva svoju djecu, i moli svoj brevijar.

Svakome pojedincu stavlja Stari Zavjet pred oči sjajne izglede: muževe i žene vjere, molitve, herojske jakosti u trpljenju, najuže

veze s obitelju, domovinom i narodom, velike vođe i visoke ideale u pobožnosti i svetosti.

5. Mi smo prevodeći Sveto Pismo uzimali vlastita imena po Vulgati, jer su se ta imena već uobičajila kod nas Hrvata, a i odgovaraju više jezičnom osjećaju hrvatskom. I duhu jezika hrvatskog više odgovara pisati Jeruzalem, Izak, Izrael, Izmael i t. d. nego Jerusalem, Isak, Israel, Ismailo i t. d. A razdijelismo ovo hrvatsko Sveto Pismo u tri sveska. U prvom su svesku povijesne knjige Staroga Zavjeta. U drugom svesku poučne i proročke knjige Staroga Zavjeta. U trećem svesku Novi Zavjet. Nastojali smo da se koliko toliko ugledamo na sv. Jeronima, pa da nam ovaj hrvatski prijevod bude vjeran, jasan i dobar. »Sluge smo nekorisne; učinismo, što smo bili dužni učiniti« (Lk 17, 10).

»Kralju vijekova, besmrtnomu, nevidljivomu, jedinomu Bogu, čast i slava u vijeke vijekova! Amen« (1 Tim 1, 17).

PET KNJIGA MOJSIJEVIH

ili

PENTATEUH

1. Pod pentateuhom, peteroknjigom, razumijevamo pet knjiga Mojsijevih, što stoje na čelu starozavjetnoga kanona. Pojedinim knjigama dala je Vulgata imena, što ih je uzela iz Septuaginte. Ta imena označuju ukratko sadržaj pojedine knjige. Ali sv. Jeronim upotrebljava i natpis Pet knjiga Mojsijevih.

Knjiga Genesis, t. j. postanje, opisuje stvorenje svijeta (1 Mojs 1—2, 4), prapovijest čovječanstva (1 Mojs 2, 5—11, 9) i povijest patrijarâ Abrahama, Izaka i Jakova (1 Mojs 11, 10—50, 26).

Knjiga Exodus, t. j. izlazak, izvješćuje o izlasku Izraelaca iz Egipta do dolaska na Sinaj (2 Mojs 1—18) i o tamošnjem sklapanju zavjeta i postavljanju zakona (2 Mojs 19—40).

Knjiga Leviticus, t. j. levitski zakon ili levitska knjiga, radi o odredbama za službu Božju i svećenstvo (3 Mojs 1—10), o propisima očišćenja (3 Mojs 11—16) i o zakonu svetosti (3 Mojs 17—27).

Knjiga Numeri, t. j. brojevi, popis pučanstva, opisuje, iza duljih opisa o pripravama za odlazak od Sinaja (4 Mojs 1—10, 10), putovanje Izraela po pustinji (4 Mojs 10, 11—21, 35) i događaje u moapskoj pustinji (4 Mojs 26—36).

Knjiga Deuteronomium, t. j. ponovljeni zakon, obazire se najprije na putovanje u pustinji (5 Mojs 1—4, 43), onda jače ističe i proširuje zakon (5 Mojs 4, 44—27, 26) i završava iza predočenja zaključka zakona (5 Mojs 28—30) izvještajem o posljednjim danima života Mojsijeva (5 Mojs 31—34).

2. Zajednička svrha Pentateuha ili Pet knjiga Mojsijevih u tom je, da prikaže posebni položaj Izraela i njegovo mesijansko odabranje u njegovu povijesnom razvitku od vremena priprave (Gn) do obistinjenja po zaključku zavjeta i zakona Ex, Lv, Nm, Dt). Svih pet knjiga Mojsijevih ide za tom svojom svrhom, i to daje djelu, uza svu različnost, posve jedinstven biljeg.

3. Pisac Pentateuha u njegovim bitnim dijelovima jest po sadržaju i obliku Mojsije, vođa i organizator izraelskoga izabranog

naroda, koji je živio sredinom 2. tisućljeća prije Krista. Toga se je mišljenja držala uvijek židovska i kršćanska usmena predaja. Isus Krist u evanđelju (Iv 5, 45—47) govori Židovima: »Ne mislite, da ću vas ja tužiti Ocu. Vas tuži Mojsije, u koga se vi uzdate. Jer kad biste vjerovali Mojsiju, i meni biste vjerovali; jer on je pisao za mene. A kad njegovim Pismima ne vjerujete, kako ćete mojim riječima vjerovati?«

4. Vjerodostojnost Pentateuha dokazuju nam druge knjige Svetoga Pisma. I zemljopisni podaci u Pet knjiga Mojsijevih o Egiptu i Sinajskom poluotoku pravi su i temeljiti. što nam pripovijeda Pentateuh o suvremenoj egipatskoj i palestinskoj povijesti, podudara se s onim, što u najnovije doba pronađoše razni svjetski historičari i arheolozi. Proti starozavjetnoj prapovijesti nemaju što ozbiljno da reknu ni paleontologija, ni antropologija, ni etnologija, dapače slažu se s njezinim mišljenjima i izvještajima.

PRVA KNJIGA MOJSIJEVA.

Prva knjiga Mojsijeva zove se i Geneza (Genesis), t. j. Postanak, jer se u njoj opisuje postanak svijeta, ljudskoga roda i izabranog naroda.

GLAVA 1.

Stvorenje svijeta.

*1. U početku stvori Bog nebo i zemlju.

*2. Zemlja je bila još pusta i prazna. Tama je ležala nad bezdanom. Duh je Božji lebdio nad vodama.

3. Tada reče Bog: »Neka bude svjetlost!« I postade svjetlost.

4. I vidje Bog, da je svjetlost bila dobra. Tako rastavi Bog svjetlost od tame.

*5. Svjetlost nazva Bog dan, a tamu nazva noć. I postade večer, i postade jutro: prvi dan.

6. Tada reče Bog: »Neka bude svod posred voda i neka rastavi vodu od vode!«

7. Tako načini Bog svod i rastavi vode pod svodom od onih nad svodom. I tako se dogodi.

8. Svod nazva Bog nebo. I postade večer, i postade jutro: drugi dan.

9. Tada reče Bog: »Voda pod nebom neka se sabere na jednom mjestu, i kopno neka se pokaže!« I tako se dogodi.

10. Kopno nazva Bog zemlja, sabranu vodu nazva more. I vidje Bog, da je bilo dobro.

11. Tada reče Bog: »Neka pusti zemlja iz sebe travu, bilje, što nosi sjeme, i plodonosno drveće, što rodi plodove po vrsti svojoj, plodove, što u sebi samima svoje sjeme nose na zemlji!« I tako se dogodi.

12. Zemlja pusti iz sebe svakovrsno zeleno bilje, što nosi sjeme, i drveće, što rodi svakovrsne plodove, u kojima je sjeme. I vidje Bog, da je bilo dobro.

Zvjezdica * označuje retke, kojima je pribilježena bilješka.

Gl. 1. (1—2, 4) »Sveto Pismo ne opisuje ovdje stvorenje svijeta znanstveno. Pojedini dani stvaranja mogu se uzeti za velika razdoblja. Sve se ovdje opisuje pučkim načinom, pa ne treba svaku riječ uzeti doslovno. Ovaj izvještaj stvorenja svijeta hoće da nas nauči ove istine: 1. Jedini i vječni Bog sve, što postoji, dobro je i lijepo stvorio; nije to nastalo po kojoj sili slijepih prirodnih zakona. 2. Čovjek, kruna svemu stvorenju, slika i prilika Božja po besmrtnoj duši, nadvisio je sva stvorenja. 3. Muž i žena stvoreni su od Boga. 4. Čovjek ima da svetkuje od Boga određeni sedmi dan počinka. Taj dan ima da bude posvećen Bogu i našemu odmoru.

(1) »U početku«, dakle nije svijet vječan, kako to uči materijalizam. »Stvori Bog nebo i zemlju«, to jest duhovni i tjelesni svijet. Duhovni svijet jesu anđeli.

(2) Po sv. crkvenim naučiteljima Jeronimu i Atanaziju »duh Božji« jest Duh Sveti. Ovo uzvišeno mišljenje posve odgovara božanskom stvorenju svijeta, pa se ne trebamo obazirati na druga nategnuta tumačenja.

(5) »I postade večer, i postade jutro: prvi dan«: kod Židova nije, kao u nas, počinjao dan od ponoći, nego uvečer.

13. I postade večer, i postade jutro: treći dan.
14. Tada reče Bog: »Neka budu svjetila nebeska na svodu, da rastavljaju dan od noći, kao znakovi neka ona služe i pokazuju vremena, dane i godine!
15. Neka svijetle na svodu nebeskom, da rasvjetljuju zemlju!« I tako se dogodi.
16. Bog stvori dva velika svjetila nebeska, veće, da vlada danom, i manje, da vlada noću, uz to još zvijezde.
17. Bog ih postavi na svod, da rasvjetljuju zemlju,
18. Da vladaju danom i noću, te rastavljaju svjetlost od tame. I vidje Bog, da je bilo dobro.
19. I postade večer, i postade jutro: četvrti dan.
20. Tada reče Bog: »Neka vrvi voda posvuda od živih bića, i ptice neka lete iznad zemlje na svodu nebeskom!«
21. Tako stvori Bog velike morske nemani i sva živa bića, što se miču, od kojih vrvi voda, po vrstama njihovim, i sve ptice krilate u vrstama njihovim. I vidje Bog, da je bilo dobro.
22. Bog ih blagoslovi riječima: »Rađajte se i množite se! Napunite vodu u moru! I ptice neka se množe na zemlji!«
23. I postade večer, i postade jutro: peti dan.
24. Tada reče Bog: »Neka zemlja proizvede živa bića svake vrste: stoku, životinje, što gmižu, i zvijeri zemaljske, sve po vrsti njihovoj!« I tako se dogodi.
25. Tako načini Bog zvijeri zemaljske po vrsti njihovoj, stoku po vrsti njezinoj i sve, što gmiže na zemlji, po vrsti njihovoj. I vidje Bog, da je bilo dobro.
*26. Tada reče Bog: »Načinimo čovjeka na sliku i priliku svoju! Neka on vlada nad ribama morskim, nad pticama nebeskim, nad stokom, nad svim zvijerima zemaljskim i nad svim, što gmiže po zemlji!«
*27. Tako stvori Bog čovjeka na sliku svoju. Na sliku Božju stvori ga. Stvori ih kao muža i ženu.
28. I blagoslovi ih Bog. Tada im zapovjedi Bog: »Rađajte se i množite se! Napunite zemlju i podvrgnite je sebi! Vladajte nad ribama morskim, nad pticama nebeskim i nad svakim živim bićem, što se miče na zemlji!«
29. Bog nastavi: »Eto, predajem vam sve na svoj zemlji bilje, što nosi sjeme, i sve drveće s plodovima, u kojima je sjeme; neka vam bude za hranu!
30. Sve zeleno bilje dajem za hranu svima zvijerima zemaljskim, svima pticama nebeskim i svemu, što se miče na zemlji i ima život u sebi.« I tako se dogodi.
31. Kad vidje Bog sve, što je bio učinio, nađe to za veoma dobro. I postade večer, i postade jutro: šesti dan.

GLAVA 2.

Dan odmora. Zemaljski raj. Eva. Ustanova ženidbe.

*1. Tako se dovrši nebo i zemlja i sva vojska njihova.
*2. Sedmi dan bio je svršio Bog djelo svoje, što ga stvori. On počinu sedmi dan od svega djela svojega, što ga je bio stvorio.

(26) Govor triju božanskih osoba, kako to ističu sveti Oci.
(27) Čovjek je sličan Bogu po razumu i slobodnoj volji.
Gl. 2. (1) »Sva vojska njihova«: vojska neba jesu zvijezde, vojska zemlje jesu sva bića na zemlji. Vulgata prevodi: »sav nakit njhov«.
(2) »Sedmi dan«. Ovako ima hebrejski i latinski tekst. Mnogi stariji prijevodi čitaju šesti dan.

*3. I blagoslovi Bog sedmi dan i proglasi ga svetim, jer taj dan počinu od svega djela svojega, što ga je bio stvorio i učinio.

*4. To je povijest postanja neba i zemlje, kad su bili stvoreni. U vrijeme, kad Gospod Bog stvori zemlju i nebo,

*5. Nije još bilo na zemlji nikakva grmlja poljskoga, i na poljima nije još raslo nikakvo bilje. Jer Gospod Bog nije još pustio dažda na zemlju. I nije još bilo ljudi, da obrađuju zemlju.

6. No dizala se je para iz zemlje i natapala je svu površinu tla.

*7. Tada načini Gospod Bog čovjeka od praha zemaljskoga i udahnu mu u lice duh života. Tako postade čovjek biće živo.

*8. Tada zasadi Gospod Bog daleko na istoku vrt u Edenu i stavi tamo čovjeka, kojega je bio načinio.

9. I dade Gospod Bog, te niče iz zemlje svakojako drveće, ugodno za pogled i dobro za jelo, i drvo života usred vrta i drvo spoznanja dobra i zla.

10. Od Edena dolazila je rijeka, da natapa vrt, i ona se kod izlaza iz njega dijelila u četiri otoke.

11. Prva se zove Fison. Ona teče pokraj cijele zemlje Hevile, gdje ima zlata.

*12. Zlato je ove zemlje izvrsno. Tamo ima i bdelija i oniksa kamena.

13. Druga se rijeka zove Gehon. Ona teče pokraj cijele zemlje Kuš.

14. Treća se rijeka zove Tigris. Ona teče istočno od Asura. Četvrta je rijeka Eufrat.

15. Uze dakle Gospod Bog čovjeka i stavi ga u vrt edenski, da ga obrađuje i goji.

16. A dade Gospod Bog čovjeku ovu zapovijed: »Sa svakoga drveta u vrtu smiješ jesti;

17. Samo s drveta spoznanja dobra i zla ne jedi! Jer čim bi jeo s njega, morao bi umrijeti.«

18. Tada reče Gospod Bog: »Nije dobro čovjeku, da je sam. Načinit ću mu pomoćnicu, koja mu pristaje.«

*19. I dovede Gospod Bog sve životinje zemaljske i sve ptice nebeske, što ih bio načinio od zemlje, pred Adama, da vidi, kako će ih nazvati. Kako Adam nazove živa bića, onako će se zvati.

(3) Po tom primjeru neka i čovjek sedmi dan u tjednu otpočine i posveti ga!

(3) U 1 Mojs ima deset odsjeka, što imaju natpis »povijest«, hebr. toledot, a to znači rođenje, rodoslovlje, pa i postanje, povijest.

(5—3, 24) Uza svu svoju jednostavnost uzvišen je i dubok izvještaj Svetoga Pisma o postanju čovjeka, o zemaljskom raju i o početku zla. Tu učimo ove temeljne vjerske istine: 1. Čovjek je od Boga stvoren, po tijelu posrednom tvari, a po duši neposrednim činom stvorenja. 2. Prva žena načinjena je iz prvoga muža. 3. Adam i Eva, praroditelji svega ljudskoga roda, bili su u početku u sretnom stanju pravde i besmrtnosti. 4. Zapovijed, što im ju dao Bog za kušnju njihove poslušnosti, prekršiše nagovoreni od zla neprijatelja, koji je »ubilac ljudi od početka«, i koji se poslužio zmijom, najlukavijom od svih životinja.

(5) »Gospod Bog«: »Gospod« je u hebrejskom »Jahve« (pogrješno Jehova).

(7) Čovjek je stoga biće, što je sastavljeno iz već prije stvorene zemaljske tvari i iz posebno stvorene duše, koja oživljava tvar.

(8) Eden je bila pokrajina negdje uz rijeke Eufrat i Tigris. Hebrejska riječ Eden znači raskošje. Zato Vulgata i prevodi Eden sa »raj (vrt) raskošja«.

(12) Bdelij je mirisna smola, a oniks je dragi kamen.

(19) Adam je hebrejska riječ (adamah) i znači »zemlja«; znači i »čovjek«. Tako se prvi čovjek zove Adam, jer je načinjen iz zemlje.

20. Adam nadjenu dakle imena svoj stoci i pticama nebeskim i svima životinjama zemaljskim. Ali se Adamu ne nađe među njima pomoćnica, koja bi mu pristajala.

21. Zato Gospod Bog pusti dubok san na Adama. Kad je bio zaspao, uze mu jedno rebro i ispuni mjesto opet mesom.

*22. Gospod Bog načini ženu od rebra, što ga je bio uzeo Adamu, i dovede je k Adamu.

*23. Adam povika: »Ta je napokon kost od kostiju mojih i meso od mesa mojega. Ona će se zvati ‚mužica', jer je uzeta od muža.«

24. Zato ostavlja muž oca i mater i prianja za ženu svoju, i budu jedno tijelo.

25. Oboje, Adam i žena njegova, bili su goli, pa ipak se nijesu stidjeli jedan od drugoga.

GLAVA 3.

Istočni grijeh.

*1. Zmija je bila lukavija od svih životinja zemaljskih, što ih je bio učinio Gospod Bog. Ona reče ženi: »Je li doista kazao Bog: Ne smijete jesti ni s kojeg drveta u vrtu?«

2. žena odgovori zmiji: »Od plodova drveća u vrtu smijemo jesti.

3. Samo od plodova drveta, što stoji usred vrta, zapovjedio je Bog: Od toga ne smijete jesti, pa ni dotaknuti ga, inače morate umrijeti.«

4. Zmija odvrati ženi: »Nikako ne ćete umrijeti,

5. Dapače zna Bog, da će vam se otvoriti oči, čim budete jeli s njega, i da ćete postati kao Bog, kad spoznate, što je dobro i zlo.«

6. Sada istom vidje žena, kako je plod drveta dobar za jelo i ugodan za pogled, i kako je plod drveta poželjan, jer daje spoznanje. I ona uze od njegova ploda i jede. I mužu svojemu, koji je bio uz nju, dade od njega, i on također jede.

7. Tada se obadvoma otvoriše oči, i oni opaziše, da su bili goli. Zato spletoše lišće smokovo i načiniše sebi od njega pregače.

8. A kad začuše sušanj korakâ Gospoda Boga, koji je hodio po vrtu za dnevnog vjetrića, sakriše se oni, Adam i žena njegova, pred Gospodom Bogom među grmenjem u vrtu.

9. A Gospod Bog viknu Adama i upita ga: »Gdje si?«

10. On odgovori: »Kad začuh sušanj koraka tvojih u vrtu, uplaših se, jer sam gol. Zato se sakrih.«

11. Tad upita on: »Tko ti kaza, da si gol? Da nijesi možda jeo s drveta, s kojega ti zabranih jesti?«

12. Adam odgovori: »žena, koju si mi dao za družicu, ona mi dade s drveta, i jedoh.«

13. I Gospod Bog upita ženu: »Zašto si to učinila?« žena odvrati: »Zmija me zavede; zato sam jela.«

14. Tada reče Gospod Bog zmiji: »Jer si to učinila, da si prokleta među svom stokom i svima životinjama zemaljskim! Na trbuhu ćeš svome puzati i prah ćeš jesti sve dane života svojega!

(22) Eva načinjena od rebra Adamova znači, da je žena jednake vrijednosti kao muž. Stari svijet, kao i mnogi danas narodi na Istoku, gledao je u ženi samo ropkinju muža, biće manje vrijednosti.

(23) U hebrejskom mužica jest išša, a muž iš.

Gl. 3. (1) Nečisti duh, stari lukavac, poslužio se lukavom zmijom.

*15. Neprijateljstvo ću staviti između tebe i žene, između roda tvojega i roda njezina. On će ti satrti glavu; a ti ćeš ga raniti na peti.«

16. ženi reče: »Mnoge ću ti muke zadati, kad zatrudniš. U bolovima ćeš rađati djecu, a ipak ćeš žudjeti muža svojega, koji će ti biti gospodar.«

17. Adamu reče: »Jer si popustio molbi žene svoje i jeo s drveta, za koje sam ti zapovjedio: Ne smiješ jesti s njega, to neka je prokleta zemlja poradi tebe! S mukom ćeš se od nje hraniti sve dane života svojega.

18. Trnje i korov rađat će ti, i ti ćeš jesti zelje poljsko.

*19. U znoju ćeš lica svojega jesti kruh, dok se ne vratiš u zemlju, od koje si uzet. Jer prah si i u prah se vraćaš.«

*20. Adam nadjenu ženi svojoj ime Eva; jer postade mati svima živima.

21. A načini Gospod Bog Adamu i ženi njegovoj haljine od kože i obuče ih u njih.

*22. Tada reče Gospod Bog: »Eto, čovjek sad postade kao jedan od nas, tako da spoznaje, što je dobro i zlo. Da sada samo on ne pruži ruku svoju i također ne uzme s drveta života i jede i vječno živi!«

23. Zato ga izagna Gospod Bog iz vrta edenskog, da obrađuje zemlju, od koje je bio uzet.

24. I kad je bio izagnao Adama, postavi istočno od vrta edenskog kerubine s mačem, iz kojega se vijao plamen, da čuvaju put k drvetu života.

GLAVA 4.

Kain i Abel.

*1. Adam spoznade Evu, ženu svoju. Ona zatrudnje i rodi Kaina. Tada reče: »Dobih čovjeka s pomoću Gospoda.«

2. Nato dobi još jednog sina, brata njegova Abela. Abel postade pastir, Kain ratar.

3. I poslije nekog vremena dogodi se, da Kain prinese Gospodu žrtvu od plodova poljskih.

*4. I Abel žrtvova od prvina stada svojega, i to komade sala. Gospod pogleda milostivo na Abela i žrtvu njegovu.

(15) Rod žene jest rod ljudski, koji je po svojoj Glavi i Spasitelju Isusu Kristu pobijedio sotonu. Ujed zmijin osjetio je Spasitelj, kad je za grijehe svijeta umro na križu. Ali joj je on satro glavu, kad je svojom mukom i smrću na križu oslobodio ljude od sile sotonine. Ovo mesijansko proroštvo zove se prvo evanđelje (protoevangelium), jer je ono prva radosna, blaga vijest o budućem Spasitelju. — U Vulgati se čita: »Ona će ti satrti glavu« mjesto: »On će ti satrti glavu«. Sveti Oci odnose tekst Vulgatin na B. D. Mariju, koja je po svojemu Sinu satrla glavu zmiji paklenoj.

(19) »Po jednom čovjeku uđe na svijet grijeh i po grijehu smrt, i tako smrt prijeđe na sve ljude, jer svi (u njemu) sagriješiše« (Rimlj 5, 12).

(20) Ime »Eva« dolazi od hebrejske riječi havvâ, što znači život. Eva je darovateljica života.

(22) »Kao jedan od nas«; ovo »od nas« podsjeća na Presveto Trojstvo.

Gl. 4. (1. i slijedeći reci) Od djece Adamove (5, 4) navodi Sveto Pismo samo one, koji se više ističu u povijesti spasenja. Osim Seta (4, 25 sl.) jesu Kain, koji je bio od nečastivoga (1 Iv 3, 12), i pravedni Abel (Mt 26, 35), koji je svoju žrtvu prinio Bogu u duhu vjere u budućega Otkupitelja (Hebr 11, 4). Iz njihova života spominje se samo bratoubojstvo i isključenje Kaina iz reda obećanja.

(1) »S pomoću Gospoda«, t. j. po milosti Božjoj. — Kain se izvodi iz hebrejskoga glagola, koji znači »dobila sam« ili »dobih«.

(4) Abelova žrtva bila je Bogu ugodna, jer je žrtvovao najbolje stvari.

5. A na Kaina i žrtvu njegovu ne pogleda. Tada se Kain rasrdi veoma i gledao je preda se mrko.
6. A Gospod upita Kaina: »Zašto si srdit i gledaš preda se tako mrko?
7. Nije li ovako: Ako pravo radiš, smiješ slobodno dignuti pogled? Ako li krivo radiš, ne vreba li tad pred vratima grijeh, kojega poželjenje upravljeno je k tebi, ali mu ti moraš gospodar biti?«
8. I jednoga dana, kad se je Kain sa svojim bratom Abelom, dok su bili na polju, nešto sporečkao, skoči Kain na brata svojega Abela i ubi ga.
9. Tada upita Gospod Kaina: »Gdje ti je brat Abel?« On odgovori: »Ne znam. Zar sam ja čuvar brata svojega?«
*10. Tad reče on: »Što si učinio? Glasno viče sa zemlje k meni krv brata tvojega.
11. I zato da si proklet, prognan od domaćeg tla, što je otvorilo usta svoja, da popije iz ruke tvoje krv brata tvojega!
12. Kad zemlju uzradiš, neka ti više ne daje uroda. Lutat ćeš i bježat ćeš po zemlji.«
*13. A Kain se potuži Gospodu: »Prevelika je kazna moja, a da bih je mogao snositi.
*14. Izgoniš me eto danas iz dobre zemlje! Moram se kriti pred tobom, moram lutati i bježati po zemlji. Tkogod me susretne, ubit će me.«
*15. Gospod mu odgovori: »Naprotiv, tkogod ubije Kaina, bit će sedam puta osvećen.« I Gospod načini Kainu znamen, da ga ne ubije nitko, koji ga susretne.
16. Kain ode nato ispred lica Gospodova i nastani se u zemlji Nod istočno od Edena.
*17. Kain spoznade ženu svoju. Ona zatrudnje i rodi Henoha. Kad ovaj sazida grad, prozva grad po imenu sina svojega Henoh.
18. Henohu se rodi Irad. Irad rodi Maviaela, Maviael rodi Matusaela, i Matusael rodi Lameha.
19. Lameh uze sebi dvije žene. Jedna se zvala Ada, druga Sela.
20. Ada rodi Jabela. Ovaj je bio pradjed onima, što stanuju pod šatorima i goje stoku.
21. Brat se njegov zvao Jubal. On je bio pradjed svima gudačima i sviračima.
22. A Sela rodi Tubalkaina kovača, koji je pravio svakovrsno posuđe od mjedi i gvožđa. Sestra Tubalkainova bila je Noema.
*23. Lameh reče ženama svojim: »Ada i Sela, čujte govor moj! Žene Lamehove, poslušajte riječ moju: ubit ću čovjeka, koji me rani, i momka, koji me udari.

(10) To jest: taj grijeh traži osvetu, kaznu od Boga. U ovom je retku i lijepa slika Božjega sveznanja.

(13) Vulgata prevodi: »Veća je krivnja moja, negoli da bih zaslužio oproštenje.«

(14) Kain se boji krvne osvete.

(15) Ono »sedam puta« znači »teško«. Broj 7 jest sveti broj. »Znamen Kainov« na svu priliku nije bio udaren kao žig na lice, već je Bog učinio čudo, po kojemu je Kain bio zaštićen od krvne osvete i od nasilne smrti.

(17—24) Povijest Kainovih potomaka kazuje nam otpadanje od Boga, što se pokazivalo u sve dubljem upadanju u zemaljštinu (Henoh), u kršenju monogamije (jednoženstva), u osvećivanju i sveudiljnoj oholosti (Lameh), u gojenju čisto zemaljske kulture (Lamehovi sinovi).

(23) Ovo je prvi pokušaj svetopisamske poezije. Lameh izriče svoju krvoločnu osvetljivost. Ako već Kainova ubojicu zadesi teška kazna, Lameh će se još puno više osvetiti, ako mu tko učini što.

24. Ako će Kain biti sedam puta osvećen, Lameh će biti sedamdeset i sedam puta.«

*25. Kad je Adam opet bio spoznao ženu svoju, rodi ona sina, kojega nazva Set; »jer,« reče, »Bog mi dade drugoga sina namjesto Abela, kojega ubi Kain.«

26. I Setu se rodi sin. On ga nazva Enos. Tada se poče prizivati ime Gospodnje.

GLAVA 5.

Rod ljudski od Adama do Noe.

*1. Ovo je popis potomaka Adamovih. Kad Bog stvori čovjeka, stvori ga na priliku Božju.

2. Kao muško i žensko stvori ih, blagoslovi ih i dade im ime čovjek, kad su bili stvoreni.

3. I poživje Adam sto i trideset godina i rodi sina, koji mu je bio po obličju sličan. Nazva ga Set.

4. A rodiv Seta poživje Adam osam stotina godina, te rodi druge sinove i kćeri.

5. Tako poživje Adam svega devet stotina i trideset godina; i umrije.

6. A Set poživje sto i pet godina i rodi Enosa.

7. A rodiv Enosa poživje Set još osam stotina i sedam godina, te rodi sinove i kćeri.

8. Tako poživje Set svega devet stotina i dvanaest godina; i umrije.

9. A Enos poživje devedeset godina i rodi Kainana.

10. A rodiv Kainana poživje Enos još osam stotina i petnaest godina, te rodi sinove i kćeri.

11. Tako poživje Enos svega devet stotina i pet godina; i umrije.

12. A Kainan poživje sedamdeset godina i rodi Malaleela.

13. A rodiv Malaleela poživje Kainan još osam stotina i četrdeset godina, te rodi sinove i kćeri.

14. Tako poživje Kainan svega devet stotina i deset godina; i umrije.

15. A Malaleel poživje šezdeset i pet godina i rodi Jareda.

16. A rodiv Jareda poživje Malaleel još osam stotina i trideset godina, te rodi sinove i kćeri.

17. Tako poživje Malaleel svega osam stotina i devedeset i pet godina; i umrije.

18. A Jared poživje sto i šezdeset i dvije godine i rodi Henoha.

19. A rodiv Henoha poživje Jared još osam stotina godina, te rodi sinove i kćeri.

20. Tako poživje Jared svega devet stotina i šezdeset i dvije godine; i umrije.

21. A Henoh poživje šezdeset i pet godina i rodi Matusalu.

*22. A rodiv Matusalu poživje Henoh hodeći s Bogom još trista godina, te rodi sinove i kćeri.

(25—5, 32) U povijesti Setovih potomaka ističe se osobito pobožnost toga plemena. Pod Enosom, kako se čini, uvedeno je redovito vanjsko bogoslužje. Henoh se je odlikovao svojom vjerom (Hebr 11, 5) i navijestio je grješnome čovječanstvu sud Gospodnji (Jud 14 sl.) i živio je tako pobožno i bogobojazno, te ga je Bog »prenio, da ne vidi smrti« (Hebr 15, 5). Henoh je naime uzet živ sa zemlje kao i prorok Ilija (2 Kralj 2, 1—11).

(25) Abel je riječ hebrejska i znači »dan (darovan) namjesto« (Abela).

Gl. 5. (1 sl.) Praoci u popisu Setovih potomaka živjeli su neobično dugo. O drugim se ljudima ne kazuje tako visoka starost. To je zacijelo učinio osobiti promisao Božji, da uzdrži, utvrdi i svijetom pronese čistu i neoskvrnjenu praobjavu Božju. Ako bi unuci iskrivili koji sveti nauk, djedovi bi ga odmah opet popravili.

(22) »Hoditi s Bogom« znači pobožan biti, živjeti po volji Božjoj, po zapovijedima Božjim. Bolje je u prijevodu ostati kod istočne hebrejske slike, a ne prevoditi po smislu, jer tada se gubi lijepa istočna boja, koju voli i naš hrvatski jezik.

23. Tako poživje Henoh svega trista i šezdeset i pet godina.
*24. I hodeći Henoh jednako s Bogom, nestade ga jednoga dana, jer ga uze Bog.
25. A Matusala poživje sto i osamdeset i sedam godina i rodi Lameha.
26. A rodiv Lameha poživje Matusala još sedam stotina i osamdeset i dvije godine, te rodi sinove i kćeri.
27. Tako poživje Matusala svega devet stotina i šezdeset i devet godina; i umrije.
28. A Lameh poživje sto i osamdeset i dvije godine i rodi sina,
*29. Kojemu nadjenu ime Noa. On reče: »Ovaj će nas tješiti u teškom poslu naših ruku na polju, što ga prokle Gospod.«
30. A rodiv Nou poživje Lameh još pet stotina i devedeset i pet godina, te rodi sinove i kćeri.
31. Tako poživje Lameh svega sedam stotina i sedamdeset i sedam godina; i umrije.
32. A Noa, kad mu bi pet stotina godina, rodi Sema, Kama i Jafeta.

GLAVA 6.

Bog odluči da uništi pokvareno čovječanstvo.

*1. A kad se ljudi počeše množiti na zemlji i kćeri im se rodiše,
*2. Vidješe sinovi Božji, da su bile lijepe kćeri čovječje, i uzimali ih sebi za žene, koliko ih htjedoše.
*3. Tada reče Gospod: »Duh moj ne će više dugo ostati u ljudima. Oni nijesu više ništa drugo nego meso. Trajanje života njihova neka bude još samo sto i dvadeset godina.«
*4. Onda, kada su se sinovi Božji ženili kćerima čovječjim, pa i kasnije još, i ove im rađale djecu, živjeli su divovi na zemlji, gorostasi davnine, preslavni junaci.
5. Kad Gospod vidje, da je pokvarenost ljudi na zemlji bila velika i da je sve mišljenje i htijenje srca njihova svejednako išlo samo na zlo,
*6. Pokaja se Gospod, da je bio načinio ljude na zemlji, i bio je duboko ožalošćen.
7. I odluči Gospod: »Hoću da istrijebim sa zemlje ljude, što sam ih stvorio, s ljudima i stoku, sitne životinje i ptice nebeske. Jer se kajem, da sam ih načinio.«
8. Samo Noa nađe milost u očima Gospodnjim.
9. Ovo je povijest Noina: Noa je bio čovjek pobožan i bez prijekora među svojim suvremenicima; Noa je živio po zapovijedi Božjoj.
10. Tri sina imao je Noa: Sema, Kama i Jafeta.

(24) »Bog ga uze«, t. j. k sebi, kako se veli i o proroku Iliji (2 Kralj 2, 1—11).
(29) Riječ Noa (Noah) znači u hebrejskom tješitelj, i zato se u ovom retku veli: »Ovaj će nas tješiti«, a ne »odmoriti«, kako prevodi Daničić.
Gl. 6. (1—8, 19) Opća ćudoredna pokvarenost skrivila je potop. Pokvarenost Kainovih potomaka prešla je na Setove potomke po mješovitim ženidbama. Tako su i dobri malo pomalo bili od zlih zavedeni, i pokvarenost je bila općenita.
Većina katoličkih tumača Svetoga Pisma misli, da se je opći potop protegnuo na sve u Aziji krajeve, što su bili napučeni tadanjim čovječanstvom.
(2) »Sinovi Božji« jesu Setovi potomci, a »kćeri čovječje« jesu od potomaka Kainovih.
(3) Duh života ne će više dugo biti u čovjeku.
(4) To su bili ljudi gorostasi. Drugo ništa ne zna se o njima.
(6) Božje kajanje i Božja žalost samo su slikoviti izrazi za Božju odluku. S ljudima govori Bog na ljudsku. Tako je uopće sve u Svetome Pismu.

11. Tada je bila zemlja pokva-
rena pred Bogom i pun zločin.
12. I kad Bog vidje, kako je veo-
ma bila zemlja pokvarena, jer je
sve čovječanstvo u svom djelova-
nju bilo pošlo po zlu,
13. Tada reče Bog Noi: »Kraj
svima živim stvorenjima zaključio
sam; jer je zemlja puna zločina,
što ih čine. Zato ih eto hoću da
zatrem zajedno sa zemljom.
*14. Načini sebi kovčeg od drve-
ta gofera! Sagradi pregratke u
kovčegu i zasmoli ga iznutra i
izvana smolom!
*15. Ovako ga podigni: Trista
lakata neka bude dužina kovčegu,
pedeset lakata širina njegova i tri-
deset lakata visina njegova!
16. Napravi na kovčegu otvor
za svjetlost i lakat mu odmjeri vi-
sine odozgor naokolo! Stavi onda
vrata kovčegu sa strane i načini
u njemu donji, srednji i gornji
boj!
17. Jer znaj dobro: Pustit ću
povodanj na zemlju, da istrijebim
sva bića pod nebom, što imaju u
sebi dah života. Sve, što živi na
zemlji, neka izgine!
18. S tobom ipak hoću sklopiti
zavjet. U kovčeg ući ćeš ti i s to-
bom sinovi tvoji, žena tvoja i žene
sinova tvojih.
19. Od svih živih bića uzet ćeš
u kovčeg po dvoje, da ih sa sobom
uzdržiš na životu; po jedno muško
i jedno žensko neka bude!
20. Od svake vrste ptica, stoke i
od živina, što gmižu po zemlji, ne-
ka uđe s tobom po dvoje, da ostanu
na životu.
21. Priskrbi sebi i sve, što treba
za hranu, i spremi to kod sebe, da
bude hrane tebi i njima!«
22. I Noa izvede sve onako, ka-
ko mu je bio zapovjedio Bog.

GLAVA 7.

Potop.

*1. Jednoga dana reče Gospod
Noi: »Uđi u kovčeg s cijelom obi-
telji svojom; jer tebe samo nađoh
pravedna pred sobom u svemu na-
raštaju ovom!
*2. Od svih životinja čistih uzmi
k sebi po sedmero, muško i žensko,
a od životinja nečistih po dvoje,
muško i žensko,
3. I od ptica nebeskih po sedme-
ro, muško i žensko, da se kasnije
mognu rasploditi na zemlji!
4. Jer već do sedam dana pustit
ću dažd na zemlju za četrdeset
dana i četrdeset noći i istrijebit ću
sa zemlje sva bića, što sam ih stvo-
rio.«
5. Noa učini sve onako, kako mu
je bio zapovjedio Gospod.
6. Noa je imao šest stotina go-
dina, kad dođe povodanj na zemlju.
7. Sa svojim sinovima, svojom
ženom i ženama svojih sinova uđe
Noa u kovčeg pred vodama potopa.
8. Od životinja čistih i nečistih,
od ptica i od svega, što gmiže po
zemlji,
9. Uđe k Noi u kovčeg po dvoje,
muško i žensko, kao što je bio Bog
zapovjedio Noi.
10. Nakon sedam dana prodrije-
še vode potopa na zemlju.

(14) Drvo gofer jest neka vrsta čempresovine ili omorike.
(15) Lakat je oko pola metra.
Gl. 7. (1) Sveti Oci uzimaju često kovčeg Noin za sliku Crkve. Kao što je kovčeg Noin bio tijelu jedino sredstvo spasenja od potopa, tako je Crkva duši jedino sredstvo spasenja od grijeha.
(2) Čiste su životinje one, što su se mogle prinositi Bogu za žrtvu. Od čistih životinja trebalo je uzeti više, jer su se upotrebljavale za žrtvu i hranu.

*11. U godini šeststotoj života Noina, sedmnaesti dan drugoga mjeseca, taj dan prodriješe svi izvori velikog bezdana, i otvoriše se ustave nebeske.
12. Dažd je padao na zemlju četrdeset dana i četrdeset noći.
13. Upravo taj dan uđoše u kovčeg Noa i sinovi njegovi Sem, Kam i Jafet, i s njima žena Noina i tri žene sinova njegovih,
14. Oni i sve vrste zvijeri, stoke i životinja, što gmižu po zemlji, i sve vrste ptica, sve, što je imalo krila i perje.
15. Uđoše k Noi u kovčeg, po dvoje od svih živih bića.
16. Uvijek muško i žensko od svih bića uđe, kao što mu je bio zapovjedio Bog. Tada Gospod zatvori za njim.
17. Nato se izli potop na zemlju za četrdeset dana. Voda naraste i diže kovčeg, tako da je plovio nad zemljom.
18. Sve više nabuja voda i diže se visoko nad zemlju. A kovčeg je plovio na vodi.
19. Do tako silne visine nabuja voda na zemlji, da su bila pokrivena sva visoka brda pod cijelim nebom.
20. Voda se pope petnaest lakata visoko iznad brdâ, tako da su ona bila poplavljena.
21. Tada izgiboše sva bića, što su se micala na zemlji, ptice, stoka, zvijeri i sve, što gmiže po zemlji, a i svi ljudi.
* 22. Sve, što je imalo u sebi dah života, sve, što je živjelo na suhu, pomrije.
23. Tako istrijebi on sva bića, što su živjela na zemlji, čovjeka, stoku, štogod gmiže i ptice nebeske; sve bi istrijebljeno sa zemlje. Ostade samo Noa i što je bilo s njim u kovčegu.
24. Voda se je penjala još sto i pedeset dana dalje na zemlji.

GLAVA 8.

Svršetak potopa.

1. Tada se Bog spomenu Noe i svih zvijeri i sve stoke, što su bili s njim u kovčegu. Zato pusti Bog da puhne vjetar na zemlju, tako da je voda opadala.
2. Zatvoriše se izvori bezdana i ustave nebeske, i dažd s neba prestade.
3. Voda je pomalo otjecala sa zemlje, i nakon sto i pedeset dana opade voda.
*4. Sedamnaesti dan sedmoga mjeseca ustavi se kovčeg na gori araratskoj.
5. Voda je onda dalje opadala do desetoga mjeseca. Prvi dan desetoga mjeseca pokazaše se vrhovi brdâ.
6. Kad prođe četrdeset dana, otvori Noa prozor kovčega, što ga je bio načinio,
*7. I ispusti gavrana. Ovaj je lijetao tamo i amo, dok ne presahnu voda na zemlji.

(11) Drugi mjesec, što se ovdje spominje, jest naš mjesec studeni.
(22) Ovaj sveopći potop treba uzeti tako, kako ga je uzeo Noa, koji je vidio »sve« pod vodom. Time Sveto Pismo ne uči, da je potop bio po svoj zemlji (zemljopisna općenitost).
Gl. 8. (4) Vulgata mjesto sedamnaesti dan ima dvadeset i sedmi dan. — U hebrejskom uzima se Ararat za Armeniju ili armenske gore. I danas Armenci svoje armenske gore nazivaju Ararat. Ovdje svakako ne valja uzeti, da se je kovčeg zaustavio na velikom Araratu, koji je visok 5211 m.
(7) Benediktinska Vulgata ima doslovno prevedeno: »Koji je odlijetao i vraćao se«. Siksto-klementinska Vulgata ima ovakav prijevod: »A on (gavran) odleti i ne vrati se.«

8. Tada ispusti goluba, da vidi, je li voda otekla sa zemlje.
9. Ali golub ne nađe mjesta, gdje bi stala noga njegova, pa se vrati k njemu u kovčeg; jer je voda još pokrivala svu površinu zemlje. On pruži ruku svoju, uhvati ga i uze k sebi u kovčeg.
10. Onda počeka još sedam daljnih dana, pa opet ispusti goluba iz kovčega.
11. Golub se vrati k njemu istom pred večer; i gle, on je imao u kljunu zelen list maslinov. Tada spozna Noa, da su vode otekle sa zemlje.
12. Ipak počeka još sedam daljnih dana, pa opet ispusti goluba. Ali se on više ne vrati k njemu.
*13. Šest stotina prve godine, prvi dan prvoga mjeseca usahnuše vode na zemlji. Kad sada Noa otkri krov na kovčegu i pogleda, vidje, da se je površina zemlje počela sušiti.
14. I dvadeset i sedmi dan drugoga mjeseca bila je zemlja suha.
15. Tada reče Bog Noi:
16. »Izađi iz kovčega ti i s tobom žena tvoja, sinovi tvoji i žene sinova tvojih!
17. Sa sobom uzmi sve razne vrste životinja, što su s tobom: ptice, stoku i sve, što gmiže po zemlji, da se slobodno kreću po zemlji, da se rasplode i razmnože na zemlji!«
18. I tako izađe Noa i s njim sinovi njegovi, njegova žena i žene sinova njegovih.
19. Sve zvijeri, sve sitne životinje i sve ptice, sve, što se samo miče na zemlji, po vrstama svojim, izađe iz kovčega.
20. Tada Noa podiže Gospodu žrtvenik, uze po komad od svih čistih životinja i od svih čistih ptica i prinese na žrtveniku žrtvu paljenicu.
*21. Kad omirisa Gospod miris ugodni, reče u sebi: »Nikada više ne ću prokleti zemlje poradi ljudi. I makar je mišljenje srca čovječjega zlo od njegove mladosti, ne ću ipak više uništiti sva živa bića, kao što učinih.
*22. Odsele, dok bude zemlje, ne će više nestajati sjetve ni žetve, studeni ni vrućine, ljeta ni zime, dana ni noći.«

GLAVA 9.

Zavjet Božji s Noom. Grijeh Kamov. Noa blagosiva Sema i Jafeta.

*1. I blagoslovi Bog Nou i sinove njegove i reče im: »Rađajte se i množite se i napunite zemlju!
2. Strah i trepet pred vama neka obuzme sve životinje zemaljske i sve ptice nebeske, sve, što se miče na zemlji, i sve ribe morske: sve je predano u vaše ruke.
3. Sve, što se miče, što živi, neka vam bude za hranu! Kao nekoć zeleno bilje, tako vam sada sve dajem.
4. Samo mesa, što još ima u sebi svoju snagu životnu, naime krv, ne smijete jesti.

(13) »Šest stotina prve godine«, t. j. života Noina. »Prvoga mjeseca«, t. j. našega listopada. Izraelci su prije izlaska iz Egipta počinjali godinu u jesen.

(21) »Kad omirisa Gospod miris ugodni«, to će reći: kad primi žrtvu milostivo, kao u 4, 4: »pogleda milostivo na žrtvu«. — »Mišljenje je srca čovječjega zlo od njegove mladosti« poradi istočnoga grijeha.

(22) Obične promjene na zemlji bile su djelimice ponestale poradi potopa. U ovom se retku vidi i to, da su Hebreji razlikovali samo dva godišnja doba: ljetno i zimno doba.

Gl. 9. (1) Obnovljeno čovječanstvo dobiva nov blagoslov, nove pravice i nove dužnosti.

5. I za vašu krv, od koje ovisi život vaš, iskat ću račun; od svake životinje iskat ću za to račun, od čovjeka, od svakoga, pa i od brata njegova iskat ću račun za život čovječji.

*6. Tko prolije krv čovječju, njegova se krv ima također proliti od čovjeka. Jer je Bog stvorio čovjeka po slici Božjoj.

7. A vi se sad rađajte i množite se! Raširite se na zemlji i namnožite se na njoj!«

8. Potom reče Bog Noi i sinovima njegovim, što su bili s njim:

9. »Sklapam sad zavjet s vama i s vašim potomcima, što će biti nakon vas,

10. I sa svima živim bićima, što su s vama, s pticama, sa stokom i sa svima zvijerima, što su s vama, sa svima životinjama zemaljskim, što izađoše iz kovčega.

*11. I to sklapam zavjet svoj s vama u tu svrhu, da nijedno stvorenje ne bude više uništeno od vode potopa, i da odsele ne dođe više potop, da zatre zemlju.«

12. Nato nastavi Bog: »Ovo neka bude znak zavjeta, što ga sklapak između sebe i vas i svih živih bića, što su s vama, za vječno vrijeme.

*13. Dúgu svoju stavljam u oblake. Ona neka bude znak zavjeta između mene i zemlje!

14. Kad eto navučem oblake nad zemlju i ukaže se dúga u oblacima,

15. Tada ću se spomenuti zavjeta svojega, koji postoji između mene i vas i svih živih bića svake vrste. Nikada više ne će biti vode za potop, da uništi sva stvorenja.

16. Kad se ukaže dúga u oblacima, pogledat ću je i spomenut ću se vječnoga zavjeta između Boga i svih živih bića svake vrste, što su na zemlji.«

17. I reče Bog dalje Noi: »To je znak zavjeta, što ga sklopih između sebe i svih živih bića na zemlji.«

*18. A sinovi Noini, koji izađoše iz kovčega, bili su: Sem, Kam i Jafet; Kam je otac Kanaanu.

19. Ova trojica bila su sinovi Noini. Od njih vuče lozu cijelo čovječanstvo.

20. Noa poče obrađivati zemlju i zasadi vinograd.

*21. A kad je pio vino, opi se, i ležao je otkriven u šatoru svojem.

22. Kam, otac Kanaanu, promatrao je golotinju oca svojega, i kaza to obojici braće svoje vani.

23. A Sem i Jafet uzeše plašt i metnuše ga obojica na ramena svoja, stupiše natraške unutra i pokriše njim golotinju oca svojega. Lice njihovo bilo je pri tom natrag okrenuto, tako da ne vidješe golotinje oca svojega.

24. A kad se Noa rastrijezni od vina i doznade, što mu je bio učinio najmlađi sin njegov,

(6) Za ubojstvo čovjeka krvna je osveta, makar to ubojstvo prouzroči čovjek ili zvijer.

(11) Ovdje daje Bog obećanje, da ne će više biti takova potopa.

(13) Dúga je bez sumnje postojala već prije potopa. Ona ubuduće ima da podsjeća na zavjet Božji s Noom.

(18—28) Kam je kažnjen u svojim potomcima Kanaancima. Blagoslov, izrečen drugoj dvojici sinova, ima u sebi jedno mesijansko proroštvo. Rečeno je u prvom evanđelju (protoevangelium) (1 Mojs 3, 15), da Spasitelj dolazi iz ljudskoga roda. Ovdje nam se određuje grana ljudskoga roda, iz koje će proizaći Mesija. On će biti potomak Semov. Sa Semom i njegovim potomstvom dolazi Bog u tako tijesan odnos, te se on jednostavno naziva »Bog Semov«. Od Sema je proizašao izabrani narod, iz kojeg nam je došao Mesija.

(21) Noa nije još poznavao opojne snage vina.

25. Povika: »Proklet da je Kanaan! Neka je najniži sluga braći svojoj!«
26. Potom nastavi: »Blagosloven da je Gospod, Bog Semov! Kanaan neka je sluga njegov!
27. Neka raširi Bog Jafeta; neka prebiva u šatorima Semovim! Kanaan neka mu je sluga!«
28. Noa poživje nakon potopa još trista i pedeset godina.
29. A svega poživje Noa devet stotina i pedeset godina; i umrije.

GLAVA 10.

Noini potomci.

1. Ovo je povijest sinova Noinih, Sema, Kama i Jafeta. Njima se poslije potopa rodiše sinovi.
*2. Sinovi Jafetovi jesu Gomer, Magog, Madaj, Javan, Tubal, Mosoh i Tiras.
3. Sinovi Gomerovi jesu Askenez, Rifat i Togorma.
4. Sinovi Javanovi jesu Elisa i Tarsis, Ketimi i Dodanimi.
5. Od ovih razgranaše se puci na otocima po svojim zemljama, jezicima, porodicama i plemenima.
*6. Sinovi Kamovi jesu Kus, Mesraim, Fut i Kanaan.
7. Sinovi Kusovi jesu Saba, Hevila, Sabata, Regma i Sabataka. Sinovi Regmini jesu Saba i Dadan.
8. Kus rodi Nemroda. Ovaj je bio prvi vladar na zemlji.
9. Bio je silan lovac pred Gospodom. Zato se kaže: »Silan lovac pred Gospodom kao Nemrod.«
*10. Njegovo se je gospodstvo u početku protezalo na Babilon, Arak, Akad i Kalane u zemlji senaarskoj.
11. Iz ove zemlje izađe u Asur i sazida Ninive, Rehobot-Ir, Kale
*12. I Resen između Ninivâ i Kaleja; to je velik grad.
13. A od Mesraima vuku lozu Ludimi, Anamimi, Laabimi, Neftuimi,
14. Fetrusimi i Kasluimi, od kojih proizađoše Filisteji i Kaftorimi.
15. Od Kanaana vuku lozu Sidon, prvorođenac njegov, i Heteji,
16. Onda Jebuseji, Amoreji, Gergeseji,
17. Heveji, Arakeji i Sineji,
18. Aradeji, Samareji i Amateji. Kad se plemena kanaanska dalje raširiše,
19. Dosezalo je područje kananansko od Sidona prema Geraru do Gaze i prema Sodomi, Gomori, Adami i Seboimu do Lese.
20. To su potomci Kamovi po svojim porodicama, jezicima, zemljama i plemenima.
*21. I Semu, ocu svih sinova Heberovih, starijemu bratu Jafetovu, rodiše se sinovi.
*22. Sinovi Semovi jesu Elam, Asur, Arfaksad, Lud i Aram.
23. Sinovi Aramovi jesu Us, Hul, Geter i Mes.
24. Arfaksad rodi Salu, a Sala rodi Hebera.

Gl. 10. (2) Potomci Jafetovi jesu Indoevropejci. — Madaj su Medijci. — Javan su Jonci, Grci.
(6) Kus je Etiopija. — Mesraim je Egipat.
(10) Prastari popis naroda pokazuje svjetsko-široki i vjersko-povijesni stav i položaj Izraela. Slični popisi staroga vremena nijesu takovi.
(12) Ninive su velik grad. Velika su i druga tri grada, što se ovdje s njim spominju.
(21) Među sinovima Heberovim jesu i Hebreji.
(22) Sinovi Aramovi jesu Arameji, na sjeveru i sjeveroistoku Palestine.

*25. Heberu se rodiše dva sina. Jedan se zvao Faleg; jer se u njegovo doba razdijeli čovječanstvo. Brat njegov zvao se Jektan.
26. Od Jektana vuku lozu Elmodad, Salef, Asarmot i Jare,
27. Aduram, Uzal i Dekla,
28. Ebal, Abimael, Saba,
29. Ofir, Hevila i Jobab. Svi ovi sinovi su Jektanovi.
30. Prebivališta njihova protezala se od Mese prema Sefaru do gora istočnih.
31. To su potomci Semovi po svojim porodicama, jezicima, zemljama i plemenima.
32. To su porodice potomaka Noinih po svojim porodicama i plemenima. Od njih se razgranaše narodi po zemlji poslije potopa.

GLAVA 11.

Kula babilonska.

*1. Sva zemlja govorila je tada samo jedan jezik i rabila jednak govor.
*2. A kad otidoše od istoka, nađoše ravnicu u zemlji senaarskoj i ondje se naseliše.
*3. Tada rekoše jedan drugome: »Hajde da pravimo opeku i da je pečemo u ognju!« I služila im opeka za kamen i smola zemljana za žbuku.
*4. Potom rekoše: »Hajde da sazidamo sebi grad i kulu s vrhom do neba, i da podignemo sebi spomenik, da se ne raspršimo po svoj zemlji!«
5. A Gospod siđe da vidi grad i kulu, što su ih zidali sinovi čovječji.
6. I reče Gospod: »Evo, svi su jedan narod, i jednak je jezik svima, i to počeše raditi. Odsele ne će im smetati ništa da ne urade, što naume.
*7. Hajde da siđemo i da im pometemo jezik, da ne razumiju jedan drugoga što govore!«
8. I raspрši ih Gospod odanle po svoj zemlji. Tako moradoše odustati od zidanja grada.
*9. Zato se prozva Babel; jer ondje pomete Gospod jezik cijele zemlje, i odanle ih raspрši Gospod po svoj zemlji.
10. Ovo su potomci Semovi. Semu je bilo sto godina, kad rodi Arfaksada, dvije godine poslije potopa.
11. I poživje Sem, pošto rodi Arfaksada, još pet stotina godina i rodi sinove i kćeri.
12. A Arfaksad poživje trideset i pet godina i rodi Salu.
13. I poživje Arfaksad, pošto rodi Salu, četiri stotine i tri godine i rodi sinove i kćeri.
14. A Sala poživje trideset godina i rodi Hebera.
15. I poživje Sala, pošto rodi Hebera, još četiri stotine i tri godine i rodi sinove i kćeri.

(25) Faleg u hebrejskom znači dijeljenje. U vrijeme Falegovo razdijelilo se čovječanstvo, to jest narodi se porazišli po svijetu na sve strane. Neki prevodioci mjesto čovječanstvo meću zemlja.
Gl. 11. (1) Ne zna se, kakav je to bio jezik i govor.
(2) Ovaj se događaj odnosi samo na potomke Noine u zemlji senaarskoj (babilonskoj).
(3) Današnje razvaline svjedoče nam još o takovu načinu zidanja.
(4) Kula s vrhom do neba, t. j. veoma visoka kula. Namjera kod zidanja te kule kazuje nam pobunu proti Bogu i njegovoj volji, da se ljudski rod raširi po zemlji. Grad i kula imali su da budu središte, koje bi ih držalo na okupu. — Mjesto »da se ne raspršimo po svoj zemlji« stoji u Vulgati: »prije nego se raspršimo po svim zemljama«.
(7) Pometnjom njihova jezika zaustavlja im Bog zidanje. Ovdje se ne niječe, da su jezici nastali na temelju prirodnog razvitka.
(9) Babel znači u hebrejskom pometnju.

16. A Heber poživje trideset i
četiri godine i rodi Falega.
17. I poživje Heber, pošto rodi
Falega, još četiri stotine i trideset
godina i rodi sinove i kćeri.
18. A Faleg poživje trideset godina i rodi Reua.
19. I poživje Faleg, pošto rodi
Reua, još dvjesta i devet godina i
rodi sinove i kćeri.
20. A Reu poživje trideset i dvije godine i rodi Saruga.
21. I poživje Reu, pošto rodi Saruga, još dvesta i sedam godina
i rodi sinove i kćeri.
22. A Sarug poživje trideset godina, i rodi Nahora.
23. I poživje Sarug, pošto rodi
Nahora, još dvjesta godina i rodi
sinove i kćeri.
24. A Nahor poživje dvadeset i
devet godina i rodi Taru.
25. I poživje Nahor, pošto rodi
Taru, još sto i devetnaest godina
i rodi sinove i kćeri.
*26. A Tara poživje sedamdeset
godina i rodi Abrama, Nahora i
Arana.
*27. Ovo su potomci Tarini. Tara rodi Abrama, Nahora i Arana;
a Aran rodi Lota.
*28. Aran umrije još za života
oca svojega Tare u postojbini svojoj, u Uru u Kaldeji.
*29. Abram se i Nahor oženiše.
Abramova žena zvala se Saraja, a
Nahorova žena zvala se Melka;
ova je bila kći Arana, oca Melke
i Jeske.
30. A Saraja bila je nerotkinja;
nije imala djece.
31. Tada uze Tara sina svojega
Abrama i unuka svojega Lota, sina Aranova, i snahu svoju Saraju,
ženu Abrama, sina svojega, i iseli
se s njima iz Ura u Kaldeji, da
idu u zemlju kanaansku. Kad dođoše do Harana, nastaniše se ondje.
*32. I bilo je dana Tarinih dvjesta i pet godina; potom umrije
Tara u Haranu.

GLAVA 12.

Poziv Abrama.

*1. Jednoga dana reče Gospod
Abramu: »Idi iz zemlje svoje i od
roda svojega i iz doma oca svojega
u zemlju, koju ću ti pokazati!
*2. Jer učinit ću te velikim narodom, i blagoslovit ću te, i proslavit ću ime tvoje. Ti imaš proširiti
blagoslov.
3. Blagoslovit ću one, koji tebe
blagosivaju, i proklet ću one, koji

(26) Ime Abram bilo je istom kasnije promijenjeno u Abraham (1 Mojs 17, 5).
(27) Sa Tarinim rodoslovljem zaključuje se prapovijest.
(28) Ur u Kaldeji, pradomovina Abrahamova, jest po svoj prilici današnji El Mugheir na donjem Eufratu. — U bilješkama hotimice pišemo i Abram i Abraham. Po »Abrahamu« narodi su blagosloveni.
(29) Jeska i Saraja jedna su osoba, koja ima dva imena. Tara je dakle bio Abramu otac, a Saraji djed.
(32) Haran je još u Mezopotamiji na gornjem Eufratu.
Gl. 12. (1 sl.) S pozivom Abrahama iz idolopokloničke zemlje počinje čudesno od Boga odabranje, vođenje i odgajanje Izraela, da taj narod postane velik narod Božji i narod Spasiteljev. Počinje nova perioda spasiteljske povijesti: odabranje Izraela za nosioca objave Božje. Ova se epoha uvodi pozivom trojice velikih patrijara.
(2—3) Vulgata ima: »i bit ćeš blagosloven« mjesto »ti imaš proširiti blagoslov«, t. j. blagoslov ćeš širiti među druge po pravoj vjeri i po mesijanskom ufanju. Svi će narodi biti po Abrahamu blagosloveni. Svima narodima bit će darovano mesijansko spasenje. Po Abrahamu i njegovu potomstvu, po Isusu Kristu, koji će biti po tijelu iz toga roda, doći će mesijanski blagoslov na sve narode. Ovo je treće mesijansko obećanje, još bolje određeno nego drugo, što je bilo dano Semu (9, 26), ili prvo, što je bilo dano Adamu (3, 15).

tebe proklinju. U tebi će biti blagoslovena sva plemena na zemlji.«

4. I pođe Abram, kako mu je bio zapovjedio Gospod, i s njim pođe Lot. Sedamdeset i pet godina bilo je Abramu, kad iseli iz Harana.

5. I uze Abram Saraju, ženu svoju, i Lota, sina brata svojega, i sve blago, što su ga imali, i svu družinu, što su je bili dobili u Haranu, i izađoše, da zapute u zemlju kanaansku. Kad dođoše u zemlju kanaansku,

*6. Prođe Abram zemlju sve do svetišta Sihema, sve do terebinte Morejeve. Kanaanci su tada prebivali u zemlji.

7. Tada se Gospod ukaza Abramu i reče: »Potomcima tvojim dat ću zemlju ovu.« I načini ondje žrtvenik Gospodu, koji mu se bio ukazao.

8. Potom otide odatle dalje u gore istočno od Betela i postavi šator svoj između Betela na zapadu i Haja na istoku; tu načini Gospodu žrtvenik i prizva ime Gospodnje.

*9. Onda se diže Abram i otide dalje, prema Negebu.

*10. A kad nastade glad u zemlji, siđe Abram u Egipat, da se tamo za koje vrijeme skloni; jer je glad teško pritiskivala zemlju.

11. Kad se približi Egiptu, reče Saraji, ženi svojoj: »Znam dobro, da si lijepa žena;

12. I kad te vide Egipćani, pomislit će: To mu je žena! i mene će ubiti, a tebe ostaviti na životu.

13. Reci jednostavno, da si mi sestra, da mi poradi tebe bude dobro, i da poradi tebe ostanem na životu!«

14. I kad dođe Abram u Egipat, vidješe Egipćani, da je žena vrlo lijepa.

*15. Vidješe je i dvorani faraonovi i hvališe je pred faraonom. I bi žena dovedena u dvor faraonov.

16. I on je činio dobro Abramu poradi nje; dobio je ovaca, goveda, magaraca, sluga i sluškinja, magarica i kamela.

17. Ali Gospod pusti teška zla na faraona i na dom njegov poradi Saraje, žene Abramove.

18. Tada dozva faraon Abrama i upita: »Što si mi to učinio? Zašto si mi tajio, da ti je žena?

*19. Zašto si kazao, da ti je sestra, te je ja uzeh sebi za ženu? A sada, eto ti žena tvoja; uzmi je i idi!«

20. I zapovjedi faraon ljudima za nj, neka isprate njega, ženu njegovu i sve, štogod je imao.

(6) More je bio na svu priliku vlasnik toga drveta terebinte (hrasta) kod Sihema. Vulgata mjesto »sve do terebinte Morejeve« prevodi: »sve do znamenite doline« (usque ad convallem illustrem).

(9) Hebr. Negeb znači nerodan, pust kraj bez vode; tu je pustinja između judejskih gora i sinajske pustoši. Vulgata i drugi prevodioci mjesto »prema Negebu« prevode »na jug« (ad meridiem).

(10) Saraja bila je doista Abramova polusestra (1 Mojs 20, 12), pa ju je mogao nazvati svojom sestrom. Uostalom Sveto Pismo iznosi ovdje samo golu činjenicu, a da ne ispričava Abrama.

(15) Faraon je u Svetom Pismu službeni naslov egipatskim kraljevima. Faraon dolazi od egipatske riječi »per-aa«, što znači »veliki stan«, »visoka kuća«. Tu nam pada na um turski naslov »visoka Porta«.

(19) Abram, u strahu, nije rekao svu istinu, i tako je sebi spasio život. A Bog mu je bio u pomoći, pa mu se ni ženi nije ništa dogodilo.

GLAVA 13.

Abram i Lot.

1. Tako otide Abram iz Egipta prema Negebu, on i žena njegova i sve, štogod je imao, i Lot s njim.
2. A bio je Abram vrlo bogat stokom, srebrom i zlatom.
3. Iz Negeba pođe od mjesta do mjesta sve do Betela, do mjesta, gdje mu je prije bio šator, između Betela i Haja,
4. Do mjesta, gdje je prije bio načinio žrtvenik. Tu prizva Abram ime Gospodnje.
*5. A i Lot, koji je išao s Abramom, imao je ovaca, goveda i šatora.
6. Zato im nije bilo dosta zemlje, da ostanu zajedno, jer je blago njihovo bilo tako veliko, da nijesu mogli ostati zajedno.
7. I nasta svađa među pastirima stada Abramova i pastirima stada Lotova; a uz to su tada prebivali još i Kanaanci i Ferezeji u zemlji.
*8. Zato reče Abram Lotu: »Neka ne bude svađe između mene i tebe, između mojih i tvojih pastira; jer braća smo.
*9. Nije li sva zemlja pred tobom? Odijeli se radije od mene! Ako ćeš ti na lijevo, ja idem na desno; ako li ćeš ti na desno, ja idem na lijevo.«
*10. I Lot podiže oči svoje i vidje, da je sav kraj na Jordanu posve natopljen — Gospod naime nije bio još zatro Sodomu i Gomoru — kao vrt Gospodnji, kao zemlja egipatska, sve do Segora.
11. I Lot izabra sebi sav kraj na Jordanu. Potom Lot otide na istok, i razdijeliše se jedan od drugoga.
12. Abram je ostao u zemlji kanaanskoj. Lot se je nastanio u mjestima kraja na Jordanu i razapeo šatore svoje sve do Sodome.
13. A ljudi u Sodomi bili su nevaljali i ogriješili su se veoma pred Gospodom.
14. A Gospod reče Abramu, pošto se bio Lot odijelio od njega: »Podigni oči svoje i pogledaj s mjesta, gdje stojiš, prema sjeveru, jugu, istoku i zapadu!
15. Jer svu zemlju, što je vidiš, dat ću tebi i potomstvu tvojemu zauvijek.
16. I učinit ću, da potomstva tvojega bude kao praha na zemlji. Ako tko mogne izbrojiti prah na zemlji, moći će tad izbrojiti i potomstvo tvoje.
*17. Ustani i prođi zemlju u dužinu i u širinu! Jer ću je dati tebi.«
18. I Abram diže šatore svoje i nastani se uz terebinte Mambrejeve, što su kod Hebrona. Tu podiže žrtvenik Gospodu.

GLAVA 14.

Abram i Melkizedek.

*1. U vrijeme Amrafela, kralja senaarskog, Arioha, kralja elasarskog, Kodorlahomora, kralja elamskog, i Tadala, kralja gojimskog,

---

Gl. 13. (5 sl.) Ovo pripovijedanje hoće da istakne, kako je Abram bio čovjek miroljubav i velikodušan. To se je pokazalo i u tom, što je Lotu prepustio bolje pašnjake.

(8) Braća, t. j. rođaci.

(9) »Nije li sva zemlja pred tobom,« t. j. sva ti je zemlja na izbor.

(10) Segor u Vulgati zove se u hebrejskom Soar. Još se ne zna, gdje je bilo to mjesto.

(17) Proći zemlju znači zauzeti zemlju.

Gl. 14. (1 sl.) Ovaj izvještaj hoće da nam predoči junaštvo i velikodušje Abramovo. Amrafel je na svu priliku slavni i silni babilonski kralj Hammurapi. Živio je oko 2000 pr. Kr. Njegov u kameni stup uklesani zakonik nađen je g. 1901. u Suzi; sada je u Luvru u Parizu.

2. Dogodi se, da se ovi zaratiše s Barom, kraljem sodomskim, s Bersom, kraljem gomorskim, sa Senabom, kraljem adamskim, sa Semeberom, kraljem seboimskim, i s kraljem u Bali, to jest u Segoru.

*3. Svi se oni skupiše u dolini sidimskoj, gdje je Slano more.

4. Dvanaest godina bili su podložni Kodorlahomoru, ali se u trinaestoj odmetnuše.

5. A u četrnaestoj godini dođe Kodorlahomor i kraljevi, što su bili s njim, i poraziše Rafaime u Astarot-Karnaimu, Zuzime u Hamu, Emime u ravnici kod Karjataima

6. I Horeje na gorama seirskim sve do El Farana, što leži na kraju pustinje.

7. Potom se vratiše i dođoše u En Misfat, to jest Kades, i poraziše svu zemlju Amalečana i Amoreje, što su prebivali u Asasontamaru.

8. Tada izađoše kralj sodomski, kralj gomorski, kralj adamski, kralj seboimski i kralj u Bali, to jest u Segoru, i postaviše se u boj proti njima u dolini sidimskoj,

9. Proti Kodorlahomoru, kralju elamskom, Tadalu, kralju gojimskom, Amrafelu, kralju senaarskom, i Ariohu, kralju elasarskom: četiri kralja proti petorici.

10. A u dolini sidimskoj bilo je mnogo jama, iz kojih se vadila smola. I kad su se kraljevi sodomski i gomorski dali u bijeg, popadoše u njih; ostali pobjegoše u gore.

11. Tada oni uzeše sa sobom sve blago Sodome i Gomore i svu hranu njihovu, pa otidoše.

12. Uzeše i Lota, sina brata Abramova, i blago njegovo i otidoše; on se je naime bio nastanio u Sodomi.

13. A dođe jedan, koji je bio utekao, i javi Abramu, Hebreju, koji je prebivao tada kod terebinata Mambreja Amoreja, brata Eskolova i Anerova, koji su bili u savezu s Abramom.

*14. A kad ču Abram, da su brata njegova zarobili i odveli, naoruža sluge svoje prokušane, trista i osamnaest ljudi, koji se rodiše u njegovoj kući, i pođe za njima u potjeru do Dana.

*15. Noću razredi svoje ljude, udari na njih sa slugama svojim, razbi ih, i tjerao ih je do Hobe, koja leži sjeverno od Damaska.

16. Tako povrati natrag sve blago. I Lota, brata svojega, i njegovo blago povrati zajedno sa ženama i ostalim ljudima.

17. A kad se vraćao iza pobjede nad Kodorlahomorom i kraljevima, što su bili s njim u savezu, izađe mu nasusret kralj sodomski u dolinu Save, to jest dolinu kraljevsku.

*18. I Melkizedek, kralj salemski, donese kruh i vino, on je bio svećenik Boga višnjega;

(3) Slano more jest Mrtvo more.

(14) Brat se i ovdje zove Lot kao već u 1 Mojs 13, 8, makar da je bio samo stričević Abramov, jer se kod Hebreja bliži rođaci zovu i braćom.

(15) U Vulgati ne stoji »sjeverno od Damaska«, već »nalijevo od Damaska«.

(18) Kralj salemski, t. j. jeruzalemski. Svećenik kralj Melkizedek jest po Ps 110 slika Mesije, Isusa Krista, najvišega Kralja i Svećenika, koji je prinio pravu žrtvu Novoga Zavjeta pod prilikama kruha i vina, i još je jednako dan na dan prinosi. Melkizedek donese kruh i vino, da prinese Bogu žrtvu povodom Abramove pobjede. Zato se pridodaje, da je svećenik Boga višnjega. Slika Mesijina jest Melkizedek kao svećenik kralj i poradi svojega tajanstvenog podrijetla. Ne zna mu se ni za oca, ni za majku, ni za rod (Hebr. 7, 11—17). Njegova žrtva od kruha i vina jest slika sv. Mise.

19. I blagoslovi Abrama i reče: »Blagosloven da si, Abrame, od Boga višnjega, Stvoritelja neba i zemlje!
20. I neka je slavljen Bog višnji, koji predade neprijatelje tvoje u ruke tvoje!« Abram mu dade desetinu od svega.
21. A kralj sodomski reče Abramu: »Daj meni samo ljude! Blago zadrži za sebe!«
*22. Ali Abram odgovori kralju sodomskomu: »Dižem ruku svoju Gospodu, Bogu višnjemu, Stvoritelju neba i zemlje:
23. Ni konca, ni remena od obuće, ništa od svega, što je tvoje, ne uzimam, da ne rekneš: Ja sam obogatio Abrama.
24. Ja ne ću ništa osim ono, što su pojeli momci, i dio ljudima, što su išli sa mnom, Aneru, Eskolu i Mambreju. Oni neka uzmu svoj dio!«

GLAVA 15.

Obećanja Božja Abramu.

*1. Poslije tih događaja dođe riječ Gospodnja Abrámu u jednom viđenju ovako: »Ne boj se, Abrame! Ja sam štit tvoj; plaća tvoja bit će vrlo velika.«
2. Abram odgovori: »Ah, Gospode, Bože, što mi možeš dati, kad moram da živim bez djece, i Damaštanin Eliezer bit će posjednik imetka mojega?«
3. I Abram nastavi: »Eto, nijesi mi dao potomstva, i tako će moj domaći sluga biti baštinik moj.«
4. Ali odmah riječ Gospodnja dođe mu ovako: »Ne će taj biti baštinik tvoj, nego onaj, koji će izaći od tebe, bit će baštinik tvoj.«
5. Pa ga izvede napolje i reče mu: »Pogledaj na nebo i prebroj zvijezde, ako ih možeš prebrojiti!« I onda nastavi: »Toliko će biti potomstva tvojega.«
6. Abram povjerova Gospodu, i on mu to primi u zaslugu.
7. I reče mu: »Ja sam Gospod, koji te izvedoh iz Ura u Kaldeji, da ti dadnem zemlju ovu u posjed tvoj.«
8. A on odgovori: »Gospode, Bože, po čemu ću spoznati, da ću je posjedovati?«
*9. Gospod mu zapovjedi: »Donesi mi junicu od tri godine, kozu od tri godine, ovna od tri godine, grlicu i mladoga goluba!«
10. I donese mu sve te životinje, raspolovi ih po srijedi i metnu svaku polovicu jednu prema drugoj; ali ne raspolovi pticâ.
*11. Tada su se ptice grabilice spuštale na komade mesa; a Abram ih odgonio.
12. I kad je sunce zalazilo, pade na Abrama dubok san. Ujedno ga obuze strah i velik mrak.
13. Tada reče Gospod Abramu: »Znaj, da će potomci tvoji boraviti

(22) Dizati ruku jest znak prisege = prisežem se.

Gl. 15. (1 sl.) Da se utvrdi novo obećanje poroda i mnogobrojnoga potomstva, sklapa Bog iznova osobiti zavjet s Abramom, koji vjeruje proti svakoj nadi (Rimlj 4, 18), i daje mu, prilikom zavjetnoga obreda, čudesan znak obećanja.

(1) »Ne boj se, Abrame!« Abram se je naime bojao osvete pobijeđenih kraljeva. — »štit«, t. j. branič. — »Plaća« za nesebičnost Abramovu, o kojoj nam kazuje završetak prijašnje glave.

(9) Radi se ovdje o prastarom i kod drugih istočnih naroda uobičajenom načinu sklapanja zavjeta, kojim se je Bog, na pučki način, htio da obveže. Po raspolovljenim životinjama izricala se želja, da taj udes zadesi onoga, koji bi prelomio zavjet.

(11) Poradi Abramove vjere uklanja Bog sve poteškoće i opasnosti, što se suprotstavljaju njegovim spasiteljskim namjerama upogled Abramova potomstva.

u tuđoj zemlji, koja im ne pripada. Morat će služiti drugima, koji će ih tlačiti četiri stotine godina.
14. Ali narodu, kojemu će služiti, ja ću suditi. Tada će oni izaći s velikim blagom.
15. A ti ćeš poći u miru k ocima svojim i bit ćeš pokopan u visokoj starosti.
*16. U četvrtom koljenu oni će se vratiti ovamo; jer mjera Amorejâ nije još puna.«
*17. Kad zapade sunce i nasta dubok mrak, gle: peć se zadimila, i plamen ognjeni prolazio između onih komada žrtvenih!
18. Tada sklopi Gospod zavjet s Abramom i reče: »Tvojemu potomstvu dat ću zemlju ovu od rijeke egipatske sve do velike rijeke, rijeke Eufrata.
19. Zemlju Kinejâ, Kenezejâ, Kedmonejâ,
20. Hetejâ, Ferezejâ, Rafaimâ,
21. Amorejâ, Kanaanaca, Gergesejâ i Jebusejâ.«

GLAVA 16.

Agara i Izmael.

1. Saraja, žena Abramova, nije mu rađala djece; a imala je sluškinju Egipćanku, po imenu Agaru.
*2. Tada reče Saraja Abramu: »Znaš, Gospod mi je uskratio djecu. Uzmi dakle sluškinju moju za ženu! Možda po njoj dođem do djece.« Abram prista na riječ Sarajinu.
3. I Saraja, žena Abramova, uze Agaru Egipćanku, sluškinju svoju, iza deset godina, otkako se nastani Abram u zemlji kanaanskoj, i dade je Abramu, mužu svojemu, za ženu.
4. I on oženi Agaru, i ona zatrudnje. A kad ona opazi, da je trudna, prezre gospođu svoju.
*5. Tada reče Saraja Abramu: »Uvredu, što mi se nanosi, ti si skrivio. Ja ti dadoh sluškinju svoju za ženu, a ona sad, kad vidi, da je trudna, prezire mene. Gospod neka sudi meni i tebi!«
6. Abram odgovori Saraji: »Pa sluškinja tvoja u ruci je tvojoj; čini s njom, kako ti drago!« I Saraja stade s njom strogo postupati, te ona pobježe od nje.
*7. Anđeo Gospodnji nađe je na studencu u pustinji, na studencu na putu u Sur.
8. I upita je: »Agaro, sluškinjo Sarajina, otkuda dolaziš i kuda ideš?« Ona odgovori: »Bježim od Saraje, gospodarice svoje.«
9. Anđeo Gospodnji reče joj: »Vrati se natrag gospodarici svojoj i podvrgni se vlasti njezinoj!«
10. I još joj reče anđeo Gospodnji: »Umnožit ću potomstvo tvoje tako, da se ne će moći prebrojiti od množine.«

(16) Ovdje se imenuju Amoreji kao zastupnici svih Kanaanaca.
(17) Znakovi Božje prisutnosti, po kojima je sklopljen zavjet, što je spomenut u 10. retku.
Gl. 16. (2) Mnogoženstvo bilo je u Starom Zavjetu samo trpljeno (isporedi Mt 19, 8). Nigdje u Svetom Pismu ne stoji, da se je to izrijekom odobravalo.
Pripovijedanje u ovoj 16. glavi stoji posve u okviru tadanjih prilika. Po tadanjem pravnom shvaćanju, koje se na pr. iznosi u zakoniku babilonskoga kralja Hammurapija (§§ 145, 146), smjela je žena nerotkinja dati mužu sluškinju svoju za ženu. Djeca iz takove ženidbe vrijedila su kao njezina vlastita djeca. Ako bi sluškinja digla glavu od gospodarice nerotkinje, imala je ova pravo da je kazni.
(5) Po mišljenju Sarajinu morao bi Abram odmah postupati proti Agari.
(7) »Anđeo Gospodnji« jest po mišljenju nekih tumača sâm Bog (isp. r. 13), u koliko se on ukazuje vidljiv.

*11. Dalje joj reče anđeo Gospodnji: »Eto, trudna si sad i rodit ćeš sina, kojemu nadjeni ime Izmael; jer Gospod usliši vapaj tvoj!

*12. On će biti čovjek sličan divljemu magarcu. Ruka će se njegova dizati na svakoga, a svačija ruka na njega. Prkosan će stajati u blizini sve svoje braće.«

*13. Tad ona prozva Gospoda, koji je bio s njom govorio: »Ti si Bog gledanja«; »jer«, reče ona, »ja zaista vidjeh onoga, koji je gledao za mnom.«

14. Zato se zove studenac onaj »studenac živoga, koji je gledao za mnom«. On leži, kako je poznato, između Kadesa i Barada.

15. I Agara rodi Abramu sina, i Abram nazva sina, što mu ga darova Agara, Izmaelom.

16. Abramu je bilo osamdeset i šest godina, kad Agara rodi Abramu Izmaela.

GLAVA 17.

Abram dobiva ime Abraham. Ustanova obrezanja. Obećanje rođenja Izakova.

*1. Kad Abramu bi devedeset i devet godina, javi se Gospod Abramu i reče mu: »Ja sam Bog svemogući. Hodi preda mnom i budi savršen!

2. I sklopit ću zavjet između sebe i tebe: Dat ću ti veoma mnogobrojno potomstvo.«

3. Tada Abram pade ničice na svoje lice, i Bog je s njim govorio ovako:

4. »Evo, ja sklapam zavjet s tobom: Ti ćeš postati otac mnogim narodima.

*5. Zato odsele tvoje ime ne će biti Abram, nego ćeš se zvati Abraham; jer te postavljam ocem veoma mnogobrojnim narodima.

6. Umnožit ću veoma potomstvo tvoje i načinit ću od tebe narode, i kraljevi će izaći od tebe.

7. Sklapam zavjet vječan između sebe i tebe i potomstva tvojega, od koljena do koljena: Bit ću Bog tebi i potomcima tvojim.

8. Tebi i potomstvu tvojemu dat ću zemlju, u kojoj sad prebivaš kao tuđinac, svu zemlju kanaansku, u vječni posjed. I bit ću Bog njihov.«

9. I reče Bog dalje Abrahamu: »Tako držite zavjet moj, ti i potomstvo tvoje od koljena do koljena!

10. A ovo je zavjet moj između mene i vas i potomstva tvojega, što ćete ga držati: Sve muško kod vas ima se obrezivati.

*11. A obrezivat ćete se na mesu svoje prednje kožice. To neka bude znak zavjeta između mene i vas!

12. Osam dana iza rođenja neka se obreže kod vas svaki dječak, od koljena do koljena, i sluga rođen u kući i rob za novac kupljen

(11) Izmael znači u hebrejskom »Bog usliši«.

(12) Izmael i njegovi potomci, Arapi i Beduini, bit će, kao divlji magarci, slobodni i razuzdani, i potucat će se po pustari u blizini nastanjena pučanstva, i, uvijek spremni na grabež i palež, razapinjat će svoje šatore.

(13) Agarin vapaj Bogu pun je zahvalnosti i udivljenja nad Božjim prikazanjem, kojim je Bog usreći, a da nije pri tom umrla. Stari su naime vjerovali, da pogled u Boga donosi čovjeku smrt.

Gl 17. (1) »Hodi preda mnom«, t. j. živi po mojoj volji, po mojim zapovijedima!

(5) Abram znači »uzvišeni otac«, a Abraham znači »otac mnoštva«.

(11) Obrezivali su se i neki još drugi narodi prije Hebreja. Hebreji su izvršivanjem te zapovijedi ujedno izvršivali i zavjet s Bogom.

od kojegagod tuđinca, koji nije iz potomstva tvojega.

13. Ima biti obrezan i rođeni u kući tvojoj sluga i kupljeni od tebe za novac rob. Tako ima biti zavjet moj vječno utisnut u meso vaše.

*14. A neobrezan muški, koji ne bude obrezan na mesu svoje prednje kožice, neka se istrijebi iz naroda svojega; on je prelomio zavjet sa mnom.«

*15. Još reče Bog Abrahamu: »Saraju, ženu svoju, ne zovi više Saraja, nego neka joj bude ime Sara!

*16. Jer ja ću je blagosloviti i dat ću ti sina od nje. Blagoslovit ću je: Izaći će od nje narodi, i kraljevi narodima proizaći će od nje.«

*17. Tada Abraham pade ničice na svoje lice i nasmija se; jer pomisli u sebi: »Zar da se jednome stogodišnjaku rodi sin, ili da rodi Sara, koja ima devedeset godina?«

18. Zato reče Abraham Bogu: »O da bi samo Izmael živio pred tobom!«

*19. Ali Bog odgovori: »Ne, Sara, žena tvoja, rodit će ti sina, i ti mu nadjeni ime Izak! S njim ću sklopiti zavjet vječan, što će vrijediti i za potomke njegove.

20. A i za Izmaela uslišio sam te: Eto, blagosivam ga i činim ga plodnim i dajem mu veoma mnogobrojno potomstvo. Dvanaest knezova izaći će od njega, i učinit ću ga ocem velikog naroda.

21. A sklopit ću zavjet svoj samo s Izakom, koga će ti roditi Sara do godine u ovo doba.«

22. Kad završi Bog s njim svoj govor, diže se od Abrahama.

23. Tada Abraham uze Izmaela, sina svojega, i sve, koji se rodiše u kući njegovoj, i sve, kojegod je bio kupio za novac, sve, što je bilo muško u kući Abrahamovoj, i obreza još isti dan meso njihove prednje kožice, kako mu je bio zapovjedio Bog.

24. A bilo je Abrahamu devedeset i devet godina, kad bi obrezan na mesu svoje prednje kožice.

25. A Izmaelu, sinu njegovu, bilo je trinaest godina, kad bi obrezan na mesu svoje prednje kožice.

26. U jedan isti dan bili su obrezani Abraham i sin njegov Izmael.

27. I svi muški kuće njegove, rođeni u kući i od tuđinaca za novac kupljeni, bili su obrezani s njim.

GLAVA 18.

Gospod se opet ukazuje Abrahamu. Abraham zagovara Sodomu i Gomoru.

*1. Opet se javi Gospod Abrahamu kod terebinata Mambrejevih, kad je za dnevne žege sjedio na ulazu u šator.

(14) Neobrezan muški jest kao izopćen. Obrezanje je slika svetoga krštenja, po kojemu se čovjek oslobađa od istočnoga grijeha, koji je izvor svemu zlu.

(15) Saraja znači »kneginja moja«, »kneginja jedne porodice«. Sara znači »kneginja« uopće, kneginja, koja će biti mati ne jednoj porodici, nego mnogim i velikim narodima.

(16) Vulgata drugi blagoslov u ovom 16. retku odnosi na sina Sarina i ovako prevodi čitav redak: »I ja ću je blagosloviti, i dat ću ti od nje sina, koga ću blagosloviti, i od njega će biti narodi, i kraljevi narodima rodit će se od njega.«

(17) Nasmija se Abraham ne od nevjere, nego od udivljenja i radosti (sv. Augustin).

(19) Izak je hebrejska riječ i znači »smije se« (vidi r. 17).

Gl. 18. (1—15) Ovdje opisan način gostoljubivosti bio je uobičajen kod starih istočnjaka, pa je i danas još uzdržan kod Beduinâ.

(1) Vidi 1 Mojs 13, 18. Dnevna žega jest opodne. Iza podne u Palestini vjetar lahori i zrak rashladi (3, 8).

*2. Kad on naime podignu oči svoje i pogleda oko sebe, a tri čovjeka stajala pred njim. Kad ih ugleda, potrča im od ulaza u šator nasusret i pokloni se sve do zemlje
3. I reče: »Gospode, ako sam našao milost u očima tvojim, nemoj eto da mimoideš slugu svojega!
4. Dajte, molim, da vam se donese malo vode, da operete noge svoje! Onda se odmorite pod drvetom!
5. A ja ću vam iznijeti nešto za pojesti, da se okrijepite. Tada možete poći dalje. Pa zato ste i prošli pokraj sluge svojega.« I oni rekoše: »Učini, kako si kazao!«
*6. Nato Abraham otrča k Sari u šator i reče: »Uzmi brzo tri mjerice brašna, bijeloga brašna, zamijesi i ispeci pogače!«
7. Onda otrča Abraham govedima, uze tele mlado, debelo i dade ga momku, koji ga bržebolje zgotovi.
*8. Nato donese masla i mlijeka i tele, što ga je dao zgotoviti, i postavi to pred njih. A sâm ih je posluživao pod drvetom, dok su oni jeli.
9. Tada ga upitaše: »Gdje je Sara, žena tvoja?« .On odgovori: »Unutri u šatoru.«
*10. Potom reče Gospod: »Do godine u ovo doba opet ću se uvratiti k tebi. Tada će Sara, žena tvoja, imati sina.« A Sara je slušala na ulazu u šator, što je bio za njim.
11. A Abraham i Sara bili su stari i vremešni, i u Sare bilo je već prestalo, što biva u žena.
12. Zato se Sara sama u sebi nasmija; jer pomisli: »Kad sam već uvenula, zar da još pomišljam na ljubav? I moj je gospodar isto tako star.«
13. A Gospod reče Abrahamu: »Što se smije Sara i misli: Zar ću zbilja još roditi, kad sam ostarjela?
14. Je li Gospodu išta nemoguće? Do godine u ovo doba opet ću doći k tebi. Tada će Sara imati sina.«
*15. Tada Sara zataja i reče: »Nijesam se smijala.« Jer se je uplašila. A on reče: »Ne, ti si se smijala.«
16. Nato se ljudi digoše odanle i okrenuše prema Sodomi. Abraham pođe s njima, da ih isprati.
17. A Gospod pomisli: »Zar da krijem od Abrahama, što kanim učiniti?
*18. Abraham će ipak postati narod velik i moćan, i u njemu će biti svi narodi na zemlji blagosloveni.
*19. Zato ću mu dati, da to sazna, pa da zapovjedi djeci svojoj i potomstvu svojemu, neka se drže puta Gospodnjega radeći po prav-

(2) Bog i dva anđela, što su ga pratila, ukazaše se Abrahamu u čovječjem obličju.
(6) Te se pogače ispeku tako, da se razgrne žeravica, pa se pogače zapreću, da se ispeku.
(8) Kako treba razumjeti ovo jedenje, vidi se kod Tob 12, 19, gdje anđeo veli: »Činilo se, istina, da s vama jedem i pijem; ali ja uživam jelo nevidljivo i pilo, kojega ljudi ne mogu vidjeti.« Sv. Augustin kaže: »Anđeli ne mogu jesti, ali mogu učiniti, da jela nestane s očiju onima, koji ih gledaju.« — Prizor, u ovom retku tako davno opisan, doživi se i danas u svakom selu bosanskom, kad naš seljak časti i dvori svojega gosta.
(10) »Što je bio za njim«, t. j. za onim, koji je izrekao te riječi, naime za Gospodom.
(15) Gospod kori Saru za smijanje, jer se je smijala sumnjajući o riječima njegovim.
(18) Ovo je četvrto mesijansko proročanstvo.
(19) »Da to sazna«, t. j. da sazna, što će se dogoditi sa Sodomom.

di i pravici, da bi Gospod izvršio na Abrahamu, što mu je obećao.«

20. Reče dakle Gospod: »Tužba na Sodomu i Gomoru doista je velika, i grijeh njihov veoma je težak.

*21. Zato ću sići i vidjeti, da li su doista činili, kako to kazuje o njima tužba, što je doprla do mene. To ću ja razvidjeti.«

*22. Nato okrenuše drugi ljudi odanle prema Sodomi, a Abraham još ostade pred Gospodom.

*23. I Abraham pristupi bliže i reče: »Zar ćeš zbilja i pravednoga pogubiti s bezbožnim?

24. Možebit ima u gradu pedeset pravednika. Zar ćeš ih zbilja uništiti ili zar radije ne ćeš poštedjeti mjesto poradi pedeset pravednika, što su u njemu?

25. Daleko neka je od tebe, da tako što učiniš, i da zajedno s bezbožnim usmrtiš i pravednoga, i da bude pravedniku kao i bezbožniku! Daleko to neka je od tebe! Zar da sudac cijeloga svijeta ne sudi po pravdi?«

26. Tada odgovori Gospod: »Ako nađem u Sodomi pedeset pravednika u gradu, oprostit ću cijelomu mjestu poradi njih.«

27. A Abraham uze iznova i reče: »Ja sam se eto već usudio da govorim s Gospodom svojim, premda sam samo prah i pepeo.

28. Možebit da ima pravednika pedeset manje pet. Zar ćeš poradi ovih pet zatrti cijeli grad?« On odgovori: »Ne ću ga zatrti, ako nađem tamo četrdeset i pet.«

29. I opet nastavi s njim govoriti i reče: »Možebit da ih se tamo nađe samo četrdeset.« Od odgovori: »Ne ću to učiniti poradi tih četrdeset.«

30. Tada reče: »Ah, ne ljuti se, Gospode, ako još jedamput progovorim! Možebit da ih se tamo nađe samo trideset.« On odgovori: »Ne ću to učiniti, ako tamo nađem trideset.«

31. I opet reče: »Ja sam se već usudio da govorim Gospodu! Možebit da ih se tamo nađe samo dvadeset.« On odgovori: »Ne ću ih pogubiti i poradi tih dvadeset.«

32. Tada reče: »Ah, ne ljuti se, Gospode, ako samo još jednoć progovorim! Možebit da ih se tamo nađe samo deset.« On odvrati: »Ne ću ih pogubiti i poradi tih deset.«

33. Nato Gospod otide, izakako završi razgovor s Abrahamom, a Abraham se vrati kući natrag.

GLAVA 19.

Propast Sodome. Izbavljenje Lotovo.

1. Kad oba anđela uvečer dođoše u Sodomu, uprav je tad sjedio Lot na vratima sodomskim. Čim ih Lot ugleda, ustade pred njima, pokloni se sve do zemlje

2. I reče: »Molim vas, gospodo, svratite se u kuću sluge svojega, da prenoćite, i operite noge svoje! Sutra rano možete onda uraniti i put svoj nastaviti.« A oni rekoše: »Ne, mi ćemo prenoćiti napolju.«

3. Ali on navali i primora ih, pa se oni uvratiše k njemu i dođoše

(21) Bog ovdje govori na ljudsku. Kao što svjetski sudac istražuje prije, negoli će kazniti, tako se ovdje prikazuje i Bog.

(22) Ovi su »drugi ljudi« dva anđela, što su pratila Gospoda. Bog je ostao u razgovoru s Abrahamom.

(23—33) Ovaj je razgovor lijep primjer za moć, što je ima zagovorna molitva. Puno i mnogo može djetinja molitva.

u kuću njegovu. On im tad ugotovi večeru i dade ispeći nekvasnih pogača, i oni jedoše.

4. Ali prije nego još otidoše da legnu, opkoliše ljudi grada Sodome kuću, mlado i staro, sav narod do posljednjega čovjeka.

*5. Oni pozvaše Lota i rekoše mu: »Gdje su ljudi, što večeras dođoše k tebi? Izvedi nam ih, da ih spoznamo!«

6. Tada Lot izađe k njima van pred vrata, a zatvori vrata za sobom

7. I reče: »Ne činite takova zla, braćo moja!

*8. Evo imam još dvije kćeri, koje ne spoznaše muža. Njih ću vam izvesti, pa činite s njima što vam je drago! Samo ne dirajte u ove ljude; jer uđoše u sjenu krova mojega!«

9. Ali oni viknuše: »Odstupi odatle!« i rekoše: »Ovaj dođe ovamo kao došljak i sad hoće da nam sudi. Sad ćemo učiniti tebi još gore nego njima!« I navališe silom na čovjeka, na Lota, i primicali su se sve bliže, da razbiju vrata.

10. Tad ona dva čovjeka pružiše ruke svoje i uvukoše Lota k sebi u kuću i zatvoriše vrata.

11. A ljude pred kućnim vratima, malo i veliko, udariše sljepoćom, tako da su se uzalud mučili da nađu vrata.

12. Nato dva čovjeka rekoše Lotu: »Ako imaš ovdje još koga svoga, zeta, svoje sinove i kćeri, ili koga još drugoga u gradu, izvedi ih iz ovoga mjesta!

13. Jer mi ćemo zatrti ovo mjesto. Teška se tužba digla proti njima pred Gospodom. Zato nas posla Gospod, da ih zatremo.«

14. Tada Lot izađe van i porazgovori se sa zetovima svojim, koji su se bili oženili kćerima njegovim, i reče: »Ustajte! Izađite iz mjesta ovoga! jer će Gospod zatrti grad ovaj.« Ali su zetovi njegovi mislili, da se on samo šali.

15. Kad osvanula zora, navališe anđeli na Lota, da se požuri, i rekoše: »Ustani! Uzmi ženu svoju i dvije kćeri svoje, što su još kod kuće, da i ti ne pogineš poradi krivnje grada toga!«

16. Kad se je on još uvijek skanjivao, uzeše ljudi za ruku njega, ženu njegovu i obje kćeri njegove. Jer je Gospod htio da ga poštedi.

*17. Oni ga izvedoše van i pustiše ga istom pred gradom. Dok su ih van vodili, reče jedan: »Bježi, jer ti se radi o životu! Ne obziri se natrag i ne ustavljaj se nigdje u toj nizini Jordana! Bježi u goru, da i ti ne pogineš!«

*18. Lot im odgovori: »Nemoj tako, Gospode!

19. Zacijelo sluga tvoj nađe milost u očima tvojim, i veliko mi iskazuješ milosrđe, kad hoćeš da mi spasiš život. Ali ja ne smijem bježati u goru. Mogla bi me pri tom lako zadesiti nesreća, pa bih poginuo.

Gl. 19. (5) »Da ih spoznamo«, t. j. u smislu grijeha, što se po Sodomi zove sodomski grijeh.

(8) Da sveto pravo gostoljubivosti zaštiti, Lot je bio pripravan predati im svoje vlastite kćeri. Je li on to činio iz neznanja, zabune ili straha, ne kaže nam Sveto Pismo. Istočnjak brani svojega gosta i uz pogibao svojega vlastitog života. Ponuda, što je Lot učini sodomskim zločincima, objektivno je svakako grješna. Sveto Pismo nikako je ne odobrava, već samo jednostavno iznosi golu činjenicu. Subjektivno moglo bi ga nekako ispričati veliko uzbuđenje, u koje je zapao Lot.

(17) Grčki i latinski prijevod ima množinu »rekoše« (naime anđeli), a ne »reče jedan«. Neki prevodioci prema recima, što slijede, meću: »Reče Gospod«.

(18) »Nemoj tako, Gospode!« Lot govori jednome od anđela. Lot ne će da bježi u goru. Star je i utruđen, pa ne bi mogao uteći tamo.

*20. Eno, tamo je grad dosta blizu, kamo bih mogao uteći. I malen je. Tamo bih htio uteći. On je malen. Tako bih ostao na životu.«

21. On odgovori: »Neka bude! I u tom ću te poslušati, da ne razorim grad, o kojem govoriš.

*22. Bježi brže tamo; jer ne mogu ništa činiti, dok ne stigneš onamo!« Zato se prozva taj grad Segor.

23. Sunce je uprav anulo, kad je Lot došao u Sego.

*24. Tada pusti Gospod na Sodomu i Gomoru dažd sumpor. i ognja od Gospoda, s neba.

25. I uništi te gradove, svu nizinu sa svima stanovnicima tih gradova i sve, što je raslo na poljima.

*26. A kad se je žena njego a iza njega obazrela natrag, postade stup od soli.

27. Rano drugoga jutra otide Abraham na mjesto, gdje je bio stajao pred Gospodom.

28. Kad se zagleda dolje na Sodomu i Gomoru i na svu pokrajinu one nizine, vidje, kako se dim dizao od zemlje kao dim iz peći.

29. Bog se dakle opomenu Abrahama, kad je Bog zatirao gradove one nizine, i izvede Lota iz propasti, a uništi gradove, u kojima je bio Lot prebivao.

*30. Lot otide od Segora dalje gore i nastani se s kćerima svojim u gori; jer se je bojao ostati u Segoru. I stanovao je u jednoj pećini s obje kćeri svoje.

31. Tad reče starija mlađoj: »Naš je otac star, a nema više nijednog čovjeka u zemlji, koji bi htio općiti s nama, kako je to običaj po svemu svijetu.

32. Hajde da dadnemo ocu svo-u vina, neka pije, pa da legne- njim, da po ocu svojemu do-jemo djecu!«

33. I dadoše onu noć ocu svojemu vina da pije; tada ode starija unutra i leže uz oca svojega. A on ne opazi ni kako ona leže, ni kako ustade.

34. Drugo jutro reče starija mlađoj: »Eto, ležala sam noćas uz oca svojega. Dajmo mu da pije vina i ovu noć! Onda pođi ti unutra i lezi uz njega, da po ocu svojemu dobijemo djecu!«

35. Tako dadoše i ovu noć ocu svojemu vina da pije. Onda pođe mlađa i leže uz njega. A on ne opazi ni kako ona leže, ni kako ustade.

36. Zatrudnješe dakle obje kćeri Lotove od oca svojega.

*37. I starija rodi sina i nadjenu mu ime Moab; on je otac današnjim Moapcima.

(20) Lot hoće da kaže: Grad je malen, pa i njegova krivnja nije tako velika kao grada Sodome, i može se lakše poradi mene taj gradić poštedjeti.

(22) U hebrejskom znači [illegible] Soar, po Vulgati Segor, malešan, malen.

(24) Izvještaj o propasti Sodome i Gomore može se ovako razumjeti: Bog je one lako upaljive vulkanske jame onoga kraja zapalio munjama, i tlo, na kojem su bila ta dva grada, posve je izgorjelo, i sve je propalo u tom ognjenom moru. Nastale su tako zemaljske udubine, u koje se je onda izlio jedan dio Mrtvoga mora.

(26) Lotova je žena na svu priliku poginula zato, jer se je unatoč zabrani (r. 17.) obazrela natrag i znatiželjno gledala, pa ju je zahvatila i obavila ognjena lava, tako da je postala nalik na stup od soli.

(30) Lot, kao siromašan došljak iz kažnjene Sodome, bio je preziran i izbjegavan, pa su njegove kćeri ostale bez nade u udaju. Žudnja žene za djetetom, osobito u tadanjem Istoku, gonila je Lotove kćeri na ružan čin, koji se ne može nikako opravdati. Sveti tekst to nam pripovijeda, jer hoće da iznese podrijetlo Moabaca i Amonaca.

(37) Moab znači »od oca«.

*38. I mlađa rodi sina i nadjenu mu ime Ben Ami; on je otac današnjim Amoncima.

GLAVA 20.

Abraham i Abimeleh.

1. Onda otide Abraham u pokrajinu Negeb i nastani se između Kadesa i Sura. Kad je boravio u Gerari,

*2. Reče Abraham za Saru, ženu svoju: »Sestra mi je.« I posla tamo Abimeleh, kralj gerarski, i dade dovesti Saru.

3. Ali dođe Bog k Abimelehu po noći u snu i reče mu: »Eto, umrijet ćeš poradi žene, koju si dao dovesti k sebi; jer ona je udana žena!«

4. A Abimeleh nije se bio još njoj primaknuo, pa odgovori: »Gospode, ti ipak ne ćeš nedužne ljude pogubiti!

5. Nije li mi on sam rekao: Sestra mi je; a i ona izjavi: Brat mi je. U nedužnosti srca svojega i čistim rukama učinih tako.«

6. Tada mu reče dalje Bog u snu: »I ja znam, da si učinio u nedužnosti srca svojega. Ja te sâm uščuvah, da se ne ogriješiš proti meni. Zato ne dopustih, da je se dotakneš.

7. A sada vrati mužu ženu njegovu, jer je on prorok! On će te zagovarati, da ostaneš na životu. A ne vratiš li je, onda znaj, da ćeš umrijeti ti i svi tvoji!«

*8. Rano ujutro sazva Abimeleh sve sluge svoje i kaza im, što se zbilo. Ljudi se veoma uplašiše.

9. Abimeleh dozva Abrahama i reče mu: »Što si nam učinio? Što li sam ti skrivio, da navuče na me i na kraljevstvo moje toliku krivnju? Što se ne bi smjelo nipošto dogoditi, to si mi učinio.«

10. I Abimeleh upita Abrahama: »Što si namjeravao, da si tako radio?«

11. Abraham odgovori: »Mislio sam naime: Ako u ovome mjestu ne vlada strah Božji, onda će me pogubiti poradi žene moje.

*12. Uostalom, ona mi je odista sestra, kći oca mojega, samo nije kći matere moje, i tako mi je mogla postati žena.

13. I kad me Bog iz kuće oca mojega odvede u tuđinu, rekoh joj: Učini mi tu ljubav: u svakom mjestu, kamo dođemo, reci o meni: Brat mi je.«

14. Tada uze Abimeleh ovaca i goveda, sluga i sluškinja, te ih darova Abrahamu; i vrati mu Saru, ženu njegovu.

15. I reče Abimeleh: Zemlja ti je moja otvorena; ostani, gdje ti se dopada!«

16. A Sari reče: »Evo dajem bratu tvojemu tisuću srebrnika. To neka bude za te odšteta u očima sviju, koji su s tobom! Tako si u svakom pogledu opravdana.«

17. Onda se Abraham pomoli Bogu, i Bog ozdravi Abimeleha, ženu njegovu i sluškinje njegove, tako da su opet mogle rađati.

18. Jer je Gospod poradi Sare, žene Abrahamove, bio zatvorio svaku matericu u kući Abimelehovoj.

(38) Ben Ami znači »sin puka mojega«.
Gl. 20. (2) Isporedi gore 12, 13.
(8) U Vulgati: »I Abimeleh odmah u noći ustade i dozva sve sluge svoje.«
(12) Polusestru uzeti za ženu bilo je u ona stara vremena u običaju i dopušteno (sv. Jeronim).

GLAVA 21.

Rođenje Izakovo.

1. Gospod pohodi Saru, kao što je bio obećao, i učini Gospod na njoj, kao što je bio unaprijed kazao.
2. Sara zatrudnje i rodi Abrahamu u starosti njegovoj sina u vrijeme, što ga je Bog unaprijed kazao.
*3. Abraham nadjenu ime novorođenom sinu svojemu, kojega mu darova Sara, Izak.
4. Abraham obreza sina svojega Izaka, kad mu je bilo osam dana, kao što mu je bio zapovjedio Bog.
5. Abrahamu je bilo sto godina, kad mu se rodio sin Izak.
*6. Tad reče Sara: »Smijeh mi Bog pripravi. Svaki, koji čuje o tom, smijat će se poradi mene.«
7. Reče dalje: »Tko bi bio ikad rekao Abrahamu, da će Sara još dojiti djecu? Pa ipak ja mu rodih sina u starosti njegovoj.«
*8. Dječak odraste i bi odbijen od prsiju. Abraham na taj dan, kad bi Izak odbijen od prsiju, priredi veliku gozbu.
*9. A kad vidje Sara, kako se sin Egipćanke Agare, kojega je bila rodila Abrahamu, posmijeva,
10. Reče Abrahamu: »Otjeraj tu sluškinju i sina njezina! Jer sin te sluškinje ne smije biti baštinik s mojim sinom Izakom.«
11. A to Abrahamu bi vrlo neugodno poradi sina njegova.
*12. Tada reče Bog Abrahamu: »Neka ti ne bude žao za dječaka i za sluškinju tvoju! Poslušaj Saru u svemu, što ti kaže! Jer samo oni, što proizađu od Izaka, imaju vrijediti kao potomci tvoji.
13. Ali ću i sina sluškinje učiniti narodom, jer je potomak tvoj.«
*14. I tako Abraham drugoga jutra uze kruha i mješinu vode i dade to Agari metnuvši joj na leđa. I dječaka joj dade i otpusti je. Ona tad ode i lutala je po pustinji bersapskoj.
15. A kad nesta vode u mješini, stavi dječaka pod jedan grm,
16. Otide dalje i sjede po strani daleko, koliko može luk dobaciti; »jer,« pomisli, »ne mogu da gledam, kako umire dijete.« Tako je sjedila po strani i poče glasno plakati.
*17. A Bog ču glas dječakov, i anđeo Božji viknu Agaru s neba: »Što ti je, Agaro? Ne kloni duhom! Jer Bog je čuo glas dječakov tu, gdje leži.

Gl. 21. (3) Ime Izak znači sin smijeha, radosti. Sarine riječi tumače to ime kao smijeh, veselje.

(6) Vulgata prevodi: »smijat će se sa mnom«, t. j. svaki će se radovati sa mnom.

(8) Djeca su se na Istoku odbijala od prsiju dosta kasno. Dan odbijanja proslavio bi se svečano u porodici. U Perziji biva to još i danas.

(9 sl.) Sarino veliko uzbuđenje tumači se možebit najbolje poradi nekakva rđava čina, što ga je Izmael učinio proti Izaku. Po sv. Pavlu (Gal 4, 29) Izmael je progonio Izaka.

(12) Tjeranje Izmaela ne odobrava Bog, ali odgovara božanskoj odluci, da sin sluškinje ne bude baštinik sa sinom slobodne, kako to veli sv. Pavao (Gal 4, 30). Po odredbi Božjoj imao je Izak da bude nosilac mesijanskih obećanja. U Izaku, a ne u Izmaelu, nastavlja se potomstvo Abrahamovo (Hebr. 11, 18; Rimlj 9, 7 sl.). Sv. Pavao u ovom odnosu dviju žena (Sare i Agare) i dvojice sinova Abrahamovih (Izaka i Izmaela) objašnjava odnos Staroga i Novoga Zavjeta, Židova i kršćana (Gal 4, 21—31).

(14) Agara, otpuštena sluškinja, što je lutala po pustinji, slika je židovstva, a Sara, slobodna, slika je kršćanstva, kako već istaknusmo.

(17) »Tu, gdje leži«, t. j. gdje leži dječak.

18. Hajde, uzmi dječaka i drži ga čvrsto za ruku! Zaista, ja ću ga učiniti velikim narodom.«
19. Tada joj Bog otvori oči, te ugleda studenac. Ona ode tamo, napuni mješinu vode i dade dječaku da pije.
*20. I Bog je bio s dječakom. On odraste i nastani se u pustinji i postade vještak u strijeljanju lukom.
21. A prebivao je u pustinji Faranu. Mati njegova oženi ga iz zemlje egipatske.
22. U to isto vrijeme imadoše Abimeleh i poglavica vojske njegove Fikol s Abrahamom ovaj govor: »Bog je s tobom u svemu, što radiš.
23. Stoga zakuni mi se ovdje Bogom, da ne ćeš nikada nevjerno raditi ni proti meni ni proti svemu potomstvu mojemu! Kao što sam ja tebi iskazivao prijateljstvo, tako ga ti iskazuj i meni i zemlji, u kojoj prebivaš kao gost!«
24. Abraham odgovori: »Jest, hoću se zakleti.«
*25. Ali Abraham pozva na odgovor Abimeleha poradi studenca, što su ga sluge Abimelehove bile na silu posvojile.
26. Abimeleh odvrati: »Ne znam, tko je to učinio. Ti mi o tome nijesi ništa rekao, niti sam do danas što o tome čuo.«
27. Tada uze Abraham ovaca i goveda i dade ih Abimelehu, i sklopiše savez među sobom.
28. Kad Abraham odluči od ovaca sedmero janjadi,
29. Upita Abimeleh Abrahama: »Što ima da znači to sedmero janjadi, što si ih odlučio?«
30. On odgovori: »Ovo sedmero janjadi moraš ti od mene primiti; jer taj dar ima da bude meni za svjedočanstvo, da sam ja iskopao ovaj studenac.«
*31. Zato se to mjesto prozva Bersaba, jer se ondje među se zakleše.
*32. Tako oni sklopiše savez u Bersabi. Tada se Abimeleh i poglavica vojske njegove Fikol podigoše i vratiše se natrag u zemlju filistejsku.
*33. A Abraham zasadi tamarisku u Bersabi i prizva ondje ime Gospoda, Boga vječnoga.
34. Abraham proboravi još dugo vremena kao tuđinac u zemlji filistejskoj.

GLAVA 22.

Kušnja Abrahamova.

*1. Poslije ovih događaja stavi Bog Abrahama na kušnju i reče

(20) »Bog je bio s dječakom«, t. j. štitio ga je poradi Abrahama, svojega ljubimca.
(25) Za pastire u vrućim krajevima, gdje češće po više milja puta nema vode, studenac je od velike važnosti.
(31) Bersaba = Ber (studenac) + saba (sedam ili zakletva). Zato Sedmerostudenac (poradi sedam janjadi), ili Studenac zakletve (poradi međusobne zakletve). Danas se zove Bir es Seba.
(32) »U Bersabi«; Vulgata prevodi »na studencu zakletve«.
(33) »Prizva ime Gospoda«, t. j. održa službu Božju. — »Zasadi tamarisku«. Vulgata prevodi: »posadi gaj«. Tamariska je drvo veoma žilavo, dugotrajno, kao lovor uvijek zeleno: simbol nepokolebljive vjernosti vječnoga Boga prema Abrahamu i njegovu potomstvu.
Gl. 22. (1 sl.) Bog, kao apsolutni gospodar života, može tražiti žrtvu ljudskoga života. Mogao je dakle i Abrahamu naložiti takovu žrtvu. Ipak ne dopusti Bog, da se zaista izvrši ta žrtva, i time pokaza, da on ne traži ljudskih žrtava, nego samo najveću spremnost za žrtvu. Abraham, kao pravi junak Božji, prima bez prigovora nalog Božji, koji je neshvatljiv i protivi se svima obećanjima. Abraham je spreman da žrtvuje najdraže, što ima, svojega vlastitog sina i nosioca mesijanske nade (isp. Hebr 11, 9).

mu: »Abrahame!« On odgovori: »Evo me!«

*2. On reče: »Uzmi Izaka, sina svojega, jedinca svojega, kojega ljubiš, pa idi u pokrajinu Moriju i ondje ga prinesi za žrtvu paljenicu na jednom od brda, što ću ti ga kazati!«

3. I Abraham drugoga jutra rano osamari magarca svojega, uze sa sobom dvojicu od svojih sluga i sina svojega Izaka, nacijepa drva za žrtvu paljenicu, diže se tada i pođe prema mjestu, što mu ga je bio Bog kazao.

4. Treći dan podiže Abraham oči svoje i ugleda mjesto u daljini.

5. Tada reče Abraham slugama svojim: »Ostanite ovdje s magarcem! A ja i dječak poći ćemo tamo, da se poklonimo. Onda ćemo se opet vratiti k vama.«

*6. Nato uze Abraham drva za žrtvu paljenicu i naprti ih Izaku, sinu svojemu. On sam uze oganj i nož sa sobom, i tako pođoše obojica zajedno.

7. Tada reče Izak ocu svojemu Abrahamu: »Oče!« On odgovori: »Evo me, sine!« I zapita: »Evo oganj i drva, ali gdje je janje za žrtvu paljenicu?«

8. Abraham odgovori: »Bog će već priskrbiti janje za žrtvu paljenicu, sine!« Tako su išla obojica zajedno dalje.

*9. Kad dođoše na mjesto, što mu ga je bio Bog pokazao, načini Abraham ondje žrtvenik i naslaga drva na nj. Sveza sina svojega Izaka i metnu ga na žrtvenik, na drva odozgor.

*10. Nato Abraham pruži ruku svoju i prihvati za nož, da zakolje sina svojega.

11. Ali anđeo Gospodnji povika mu s neba: »Abrahame, Abrahame!« On odgovori: »Evo me!«

12. Anđeo reče: »Ne stavljaj ruku na dječaka i ne učini mu ništa! Jer sad znam, da si bogobojazan i da mi nijesi uskratio jedinoga sina svojega.«

13. Kad Abraham pogleda oko sebe, vidje odzada ovna, što se bio rogovima svojim zapleo u trnju. Abraham ode tamo, dovede ovna i prinese ga mjesto sina svojega kao žrtvu paljenicu.

*14. Abraham prozva to mjesto »Gospod vidi«, tako da se i danas još kaže: »Na brdu, gdje se Gospod ukazuje«.

15. Tada anđeo Gospodnji povika Abrahamu po drugi put s neba

16. I reče: »Kunem se sobom, glasi riječ Gospodnja: Zato, što si to učinio i nijesi mi uskratio jedinoga sina svojega,

*17. Blagoslovit ću te obilno i potomstvo ću tvoje umnožiti kao zvijezde na nebu i kao pijesak na

(2) Morija znači u hebrejskom prikazanje Jahva. Morija se kasnije zvalo hramsko brdo u Jeruzalemu.

(6) Izak je u svemu, što se ovdje pripovijeda, slika božanskog Spasitelja; a kad nosi drva, na kojima je imao biti žrtvovan, onda je osobito nalik na Isusa, kad je nosio drvo križa, na kojemu je imao biti propet (sv. Ambrozije).

(9) Pobožna predaja veli, da je to ono isto mjesto, na kojemu je Spasitelj bio propet.

(10) Kao što je Izak slika Kristova (Hebr 11, 19), tako je Abraham slika Oca nebeskoga, koji »nije poštedio vlastitoga Sina, nego ga je predao za sve nas« (Rimlj 8, 32).

(14) »Gospod vidi«, to jest pobrine se za žrtvu. U hebrejskom Jahve Jire znači Gospod vidi ili priskrbi svojom providnošću, kao što se veli u recima 8. i 13. Na brdu Gospodnjem dakle Bog vidi ili skrbi za ljude svojom providnošću.

(17) »I potomstvo će tvoje osvojiti vrata neprijatelja svojih«, t. j. tvoje će potomstvo vladati nad svojim neprijateljima, jer će osvojiti njihove gradove (gradska vrata).

obali morskoj, i potomstvo će tvoje osvojiti vrata neprijatelja svojih.
*18. I bit će blagosloveni u potomstvu tvojem svi narodi na zemlji zato, jer si poslušao glas moj.«
19. Potom se Abraham vrati k slugama svojim. Digoše se i otidoše zajedno u Bersabu, i Abraham je prebivao u Bersabi.
20. Iza ovih događaja javiše Abrahamu ovo: »I Melka rodi bratu tvojemu Nahoru sinove:
21. Husa, prvorođenca njegova, i brata njegova Buza, Kamuela, oca Aramova,
22. Kaseda, Azava, Feldasa, Jedlafa i Batuela.«
23. A Batuel rodi Rebeku. Ovih osam rodi Melka Nahoru, bratu Abrahamovu.
*24. I inoča njegova, po imenu Roma, rodi sinove, naime Tabeja, Gahama, Tahasa i Maaku.

GLAVA 23.

Sarina smrt i pokop.

1. Sara poživje sto i dvadeset i sedam godina; to su godine života Sarina.
*2. I umrije Sara u Karjat Arbeju, to jest u Hebronu, u zemlji kanaanskoj. I poče Abraham držati žalost za Saru i oplakivati je.
*3. Nato ostavi Abraham pokojnicu i progovori Hetejima ovako:
*4. »Ja sam samo tuđinac i došljak među vama. Dajte mi dakle zemljište za grob kod vas, da iznesem pokojnicu svoju iz kuće i da je pokopam!«
5. Heteji odgovoriše Abrahamu:
*6. »Čuj nas, gospodaru? Ti živiš ovdje među nama kao knez Božji. U najboljoj grobnici našoj pokopaj pokojnicu svoju! Nitko od nas ne će ti uskratiti, da pokopaš pokojnicu svoju u grobnici njegovoj.«
7. Tada se diže Abraham, duboko se nakloni stanovnicima zemlje, Hetejima,
8. I reče im: »Kad vam je pravo, da iznesem pokojnicu svoju iz kuće i da je pokopam, iskažite mi ljubav i progovorite za me lijepu riječ Efronu, sinu Seorovu,
*9. Neka mi ustupi pećinu Makpelu, koja je njegova, a leži nakraj polja njegova! Za punu cijenu neka mi je u nazočnosti vašoj dadne za grobnicu!«
*10. A Efron je sjedio među Hetejima. I odgovori Hetej Efron Abrahamu pred svima, što su bili došli na vrata gradska ovako:
11. »Ali ne, gospodaru, poslušaj me! Polje ti poklanjam; i pećinu, što je na njemu, poklanjam ti. Pred zemljacima svojim poklanjam ti je. Pokopaj samo pokojnicu svoju!«

(18) Peto mesijansko proročanstvo, kao što 12, 3; 18, 18.
(24) Inoča njegova, t. j. druga žena njegova bila je po dopuštenom mnogoženstvu zakonita žena, ali je imala manje prava nego glavna žena.
Gl. 23. (2) To oplakivanje mrtvaca trajalo je obično sedam dana.
(3) Vijesti Svetoga Pisma o činjenici, da su Heteji bili naseljeni u južnom Kanaanu u doba Abrahamovo, bile su dugo povjesnički osporavane. Ali su ih nove arheološke iskopine posve utvrdile. Heteji su bili moćan narod u Palestini, Siriji i Maloj Aziji između 20. i 12. vijeka prije Krista.
(4 sl.) Kod prodavanja i kupovanja ima i danas na Istoku puno slatkih riječi. Uza sve te lijepe riječi Abrahama je dosta skupo zapalo ono polje. Preko 1200 dinara u zlatu.
(6) »Kao knez Božji«, t. j. kao veoma poštovana osoba.
(9) Makpela znači dvostruk (tako prevodi Vulgata), ili jer je imala pećina dva otvora, ili jer su bili unutri dva odjeljka.
(10) Kod gradskih vrata bio je javni trg, na kojemu se vijećalo i sudilo. Na gradska vrata smio je unići samo onaj, koji je imao sva prava građanska.

12. Tada se Abraham nakloni pred stanovnicima zemlje

13. I reče Efronu u nazočnosti stanovnikâ zemlje: »Ne, poslušaj me ipak! Plaćam cijenu za polje. Uzmi je od mene, da mogu tamo pokopati pokojnicu svoju!«

14. Efron odgovori Abrahamu:

*15. »Ne, gospodaru, poslušaj me! Zemlja za četiri stotine sekala srebra, što je to među nama? Pokopaj samo pokojnicu svoju!«

*16. I Abraham prihvati tražbinu Efronovu, i izmjeri Abraham Efronu cijenu, što ju je bio taj zatražio u nazočnosti Hetejâ, naime četiri stotine sekala srebra, kako su išli među trgovcima.

17. Tako polje Efronovo, što je u Makpeli, naprema Mambri, polje zajedno s pećinom, što je bila na njemu, i sa svim drvećem, što je bilo na polju i po međi njegovoj unaokolo,

18. Prijeđe pravno u posjed Abrahamov pred svima Hetejima, što su bili došli na vrata gradska.

19. Nato Abraham pokopa Saru, ženu svoju, u pećini na polju Makpeli, istočno od Mambre, to jest Hebrona, u zemlji kanaanskoj.

20. Tako prijeđe polje i pećina, što je bila na njemu, od Heteja pravno na Abrahama za baštinsko groblje.

GLAVA 24.

Izak i Rebeka.

*1. A bio je Abraham star i vremešan, i Gospod bješe Abrahama blagoslovio u svemu.

*2. Tada reče Abraham slugi svojemu, najstarijemu u kući svojoj, koji je upravljao cijelim imanjem njegovim: »Metni ruku svoju pod bedro moje!

3. Hoću naime da te zakunem Gospodom, Bogom neba i zemlje, da ne ćeš uzeti sinu mojemu žene između kćeri Kanaanaca, među kojima prebivam.

4. Ne, već otidi u domovinu moju i u rod moj i tamo uzmi ženu za sina mojega Izaka!«

5. A sluga mu odgovori: »A ako žena ne htjedne poći sa mnom u ovu zemlju? Hoću li tada opet povesti sina tvojega natrag u zemlju, iz koje si izišao?«

6. Abraham mu odvrati: »Pazi, da tamo natrag ne povedeš sina mojega!

7. Gospod, Bog neba, koji me je odveo iz kuće oca mojega i iz domovine moje, i koji mi je govorio i napokon mi obećao: Potomstvu tvojemu dat ću zemlju ovu, on će poslati anđela svojega pred tobom, da dovedeš odanle ženu sinu mojemu.

8. Ako li žena ne htjedne poći s tobom, onda te ne veže ova zakletva. Nipošto ne smiješ tamo natrag odvesti sina mojega.«

(15) Sekal srebra jest otprilike 3 dinara zlatne vrijednosti. Efron samo onako usput kazuje cijenu i misli, da je to za njih samo jedna malenkost: »Što je to među nama?« Još i danas čine tako Arapi. Ako tko želi od njih kupiti kakovu stvar, ponude mu je kao dar, ali onda odmah spomenu i cijenu njezinu. Time hoće učiniti kraj svakome pogađanju.

(16) Novac, što se onda još nije kovao, bio je kod svake isplate izmjeren.

Gl. 24. (1) Izvještaj u ovoj glavi jest jedan od najljepših bisera biblijske pripovjedačke umjetnosti.

(2) »Metni ruku svoju pod bedro moje!« Ovo je način svečane zakletve.

9. Tada metnu sluga ruku svoju pod bedro Abrahamu, gospodaru svojemu, i zakle mu se.

*10. Potom uze sluga deset kamela gospodara svojega i svakovrsne dragocjenosti gospodara svojega sa sobom na put, podiže se i ode u Mezopotamiju, u grad Nahorov.

11. Izvan grada kod jednog studenca pusti kamele da poliježu. Bilo je podvečer, u doba, kad izlaze žene da nose vodu.

12. Tada se on pomoli: »Gospode, Bože Abrahama, gospodara mojega! Daj mi sreću danas i iskaži milost Abrahamu, gospodaru mojemu!

13. Evo, ja stojim ovdje na izvoru, i kćeri stanovnikâ ovoga grada izlaze da zahvataju vode.

14. Ako sad djevojka, kojoj reknem: Nagni krčag svoj, da se napijem! odgovori: Napij se! Pa i kamele ću ti napojiti, onda je to ona, koju si odredio za Izaka, slugu svojega, i po tom ću spoznati, da si iskazao milost gospodaru mojemu.«

15. Još on nije bio svršio svoje molitve, a Rebeka, kći Batuela, sina Melke, žene Abrahamova brata Nahora, dođe s krčagom svojim na ramenu.

16. Djevojka je bila veoma lijepa, djevica, koju još muž nije bio spoznao. Ona siđe k izvoru, napuni krčag svoj i dođe opet gore.

17. Tada sluga pritrča k njoj i reče: »Daj mi da se napijem malo vode iz krčaga tvojega!«

18. Ona odgovori: »Napij se, gospodaru!« I brže spusti krčag svoj na ruku i dade mu da se napije.

19. Kad ga napoji, reče: »I kamelama ću tvojim naliti neka se napiju.«

20. I brže izli krčag svoj u korito, otrča opet na studenac da zahvati vode i nali svima kamelama njegovim.

21. A čovjek ju šuteći promatrao, da vidi, je li Gospod dao sreću putu njegovu ili nije.

22. Kad se kamele napiše, uze čovjek naušnice, pola sekla teške, i dvije narukvice za ruke njezine, deset sekala zlata teške,

*23. I upita: »Čija si kći? Kaži mi! Ima li u kući oca tvojega mjesta za nas da prenoćimo?«

24. Ona mu odgovori: »Kći sam Batuela, sina Melke, kojega ona rodi Nahoru.«

25. I nastavi dalje: »Slame i piće imamo mnogo, i mjesta da se prenoći.«

26. Tada se nakloni čovjek, baci se ničice pred Gospodom

27. I reče: »Blagosloven neka je Gospod, Bog Abrahama, gospodara mojega, koji ne uskrati milosti i vjernosti svoje gospodaru mojemu! A mene Gospod pravim putem dovede u kuću rodbine gospodara mojega.«

28. A djevojka otrča i pripovjedi u kući matere svoje, što joj se dogodi.

29. A Rebeka je imala brata po imenu Labana. Laban pohitje van k čovjeku na izvor.

(10) Neki prevodioci, kao Crampton i Daničić, mjesto »i svakovrsne dragocjenosti gospodara svojega uze sa sobom na put« prevode »jer sve blago gospodara njegova bješe pod njegovom rukom«, t. j. on je mogao slobodno raspolagati cijelim imanjem svojega gospodara. LXX i Vulgata prevode: »noseći sa sobom od svih dobara njegovih«.

(23) Ovdje treba umetnuti: »I darujući ih Rebeci upita« (isp. retke 30. i 47.).

30. Kad je on naime bio vidio naušnice i na rukama sestre svoje narukvice i čuo riječi sestre svoje: »Tako mi kaza čovjek,« pođe k čovjeku, koji je još jednako stajao kod kamela na izvoru,
31. I reče: »Hodi, blagosloveni od Gospoda! Što stojiš tu vani? Pospremio sam već kuću i mjesto načinio za kamele.«
32. Tada čovjek pođe u kuću, a onaj rastovari kamele, donese slame i piće za kamele i vode, da operu sebi noge on i ljudi, što su bili s njim.
33. A kad postavi pred njega da jede, reče on: »Ne jedem prije, dok ne kažem stvar svoju.« Laban zamoli: »Govori!«
34. Tada on uze govoriti: »Ja sam sluga Abrahamov.
35. Gospod je veoma blagoslovio gospodara mojega, tako da je došao do velikog blagostanja. Dao mu je ovaca i goveda, srebra i zlata, sluga i sluškinja, magaraca i kamela.
36. Sara, žena gospodara mojega, rodila je u starosti svojoj gospodaru mojemu sina; njemu je predao sve svoje imanje.
37. A mene zakle gospodar moj ovako: Da nijesi uzeo sinu mojemu žene od kćeri Kanaanaca, među kojima prebivam.
38. Nego otidi u kuću oca mojega i k rodbini mojoj i uzmi tamo ženu za sina mojega!
39. Ja odvratih gospodaru svojemu: A što, ako žena ne htjedne poći sa mnom?
*40. On mi tad reče: Gospod, pred čijim sam licem hodio, poslat će anđela svojega s tobom i dat će sreću putu tvojemu. Ti ćeš dovesti ženu sinu mojemu iz rodbine moje i iz kuće oca mojega.
41. A ne će te vezati zadana zakletva, ako dođeš k rodbini mojoj, pa ti je ne dadnu. Samo tada ne će te vezati zadana zakletva.
42. Tako dođoh danas k izvoru i pomolih se: Gospode, Bože Abrahama, gospodara mojega! Kad bi ipak htio dati sreću putu, na kojemu se nalazim!
43. Evo, ja stojim na izvoru! Ako mi djevojka, što izađe da donese vode, a kojoj reknem: Daj mi da se napijem malo vode iz krčaga tvojega,
44. Odgovori tada: Napij se samo, pa i kamelama ću tvojim naliti vode, onda je to žena, koju je odredio Gospod sinu gospodara mojega.
45. Još nijesam bio izgovorio, a izađe Rebeka s krčagom na ramenu. Ona siđe k izvoru i zahvati. Ja je zamolih: Daj mi da se napijem!
46. Ona odmah spusti dolje krčag svoj i reče: Napij se, pa i kamele ću tvoje napojiti! I ja se napih, a ona napoji i kamele.
47. Onda je upitah: Čija si kći? Ona odgovori: Kći sam Batuela, sina Nahora, kojega mu rodi Melka. Nato joj ja objesih naušnice i metnuh joj narukvice na ruke.
*48. Tada se ja naklonih, bacih se ničice pred Gospodom i blagosivah Gospoda, Boga Abrahama, gospodara mojega, koji me vodio pravim putem, da dobijem kćer rođaka gospodara svojega za sina njegova.
49. Ako hoćete dakle iskazati milost i vjernost gospodaru mojemu, kažite mi; ako li ne ćete, ka-

(40) »Pred čijim sam licem hodio«, t. j. po čijoj sam volji živio.
(48) »Da dobijem kćer rođaka gospodara svojega.« Ovdje je ta kći zapravo unuka (isp. gore 11, 27).

žite mi i to, da se okrenem nadesno ili nalijevo!«
50. Tada odgovoriše Laban i Batuel i rekoše: »Od Gospoda to dolazi. Mi ti ne možemo reći ni da ni ne.
*51. Eto, Rebeka je pred tobom. Uzmi je pa idi, da bude žena sinu gospodara tvojega, kao što je odredio Gospod!«
52. A kad ču sluga Abrahamov pristanak njihov, baci se ničice pred Gospodom sve do zemlje.
*53. Potom izvadi sluga stvari srebrne i zlatne i haljine, i darova ih Rebeci. I bratu njezinu i materi njezinoj darova dragocjene stvari.
54. Onda su jeli i pili, on i pratioci njegovi, i prenoćiše ondje. Kad ustadoše ujutro, reče on: »Pustite me da idem gospodaru svojemu!«
55. Brat njezin i mati njezina odvratiše: »Neka ostane djevojka kod nas još koje vrijeme, barem deset dana! Onda može ići!«
56. A on im odvrati: »Ne zaustavljajte me! Gospod je dao sreću putu mojemu. Pustite me da idem i da se vratim gospodaru svojemu!«
57. Oni odvratiše: »Da pozovemo djevojku i nju da upitamo.«
58. I pozvaše Rebeku i upitaše je: »Hoćeš li ići s ovim čovjekom?« Ona odgovori: »Hoću.«
59. Tada pustiše sestru svoju Rebeku s dojkinjom njezinom i slugu Abrahamova s ljudima njegovim da idu.
*60. Blagosloviše Rebeku i rekoše joj: »Sestro draga, budi mati nebrojenim tisućama! Potomci tvoji neka osvoje vrata neprijatelja svojih!«
61. Nato se diže Rebeka sa sluškinjama svojim. Posjedaše na kamele i pođoše za čovjekom. Sluga uze Rebeku i otide odanle.
*62. Izak se upravo vraćao od studenca Lahaj Roi; prebivao je naime u pokrajini Negebu.
*63. Podvečer bio je Izak izašao na polje da razmatra. Kad podiže oči i pogleda, a to dolazile kamele.
64. I Rebeka podiže oči i ugleda Izaka. Spusti se brzo s kamele
*65. I upita slugu: »Tko je onaj tamo čovjek, što ide preko polja nasusret nama?« Sluga odgovori: »To je gospodar moj.« Tada ona uze pokrivalo i pokri se.
66. Nato sluga zapovjedi Izaku sve, što je bio učinio.
*67. Izak je povede u šator matere svoje Sare. Tada uze Rebeku. Ona mu postade žena, i on je zamilova. Tako se Izak utješi nad gubitkom matere svoje.

GLAVA 25.

Abrahamova smrt. Ezav i Jakov.

1. Abraham je bio uzeo još drugu ženu, po imenu Keturu.
2. I ona mu rodi Zamrana, Jeksana, Madana, Madijana, Jesboka i Sueja.
3. Jekson rodi Sabana i Dadana. Potomci Dadanovi bili su Asuri, Latusi i Loomi.

(51) U staro doba sklapao se ženidbeni ugovor između zaručnikovih i zaručničinih roditelja. Pristanak često bi se doduše upitao, ali se nije zahtijevao.
(53) »Bratu njezinu« (LXX); Vulgata ima: »braći njezinoj«.
(60) Prastari zaručnički blagoslov izriče želju mnogobrojnoga potomstva za zaručnicu, a ratnu sreću za njezine potomke (isp. gore bilješku pod 22, 17).
(62) Isp. gore 16, 14.
(63) »Da razmatra«, t. j. da se posveti molitvi i razmatranju (meditaciji).
(65) »Ona uze pokrivalo i pokri se«, jer je zaručnica morala doći pokrivena pred svojega zaručnika.
(67) Pastirske poglavarice imale su svoje posebne šatore.

4. Sinovi Madijanovi bili su Efa, Ofer, Henoh, Abida i Eldaa. Svi su ovi potomci Keturini.
5. A Abraham predade Izaku sve imanje svoje.
*6. Sinovima inočâ, što ih je imao Abraham, dade Abraham samo darove i otpravi ih dok je još živio, od sina svojega Izaka prema istoku u Istočnu zemlju.
7. A ovo je broj godina, što ih proživje Abraham: sto sedamdeset i pet godina.
*8. Tad preminu Abraham. U lijepoj starosti umrije, star i sit života, pa bi pridružen ocima svojim.
9. Sinovi njegovi Izak i Izmael pokopaše ga u pećini Makpeli na polju sina Seorova Heteja Efrona, sina Seorova, istočno od Mambre,
10. Na polju, što ga je bio Abraham kupio od Hetejâ. Tamo biše pokopani Abraham i žena njegova Sara.
11. Po smrti Abrahamovoj blagoslovi Bog sina njegova Izaka. Izak je prebivao kod studenca Lahaj Roi.
12. Slijedi povijest Izmaela, sina Abrahamova, kojega je bila Abrahamu rodila Egipćanka Agara, sluškinja Sarina.
*13. Ovo su imena sinova Izmaelovih, po njihovim plemenima poredana: Prvorođenac Izmaelov Nabajot, onda Kedar, Adbeel, Mabsam,
14. Masma, Duma, Masa,
*15. Hadar, Tema, Jetur, Nafis i Kedma.
16. To su sinovi Izmaelovi, i to su imena njihova po selima i šatorištima njihovim, dvanaest knezova po plemenima njihovim.
17. Godine života Izmaelova iznosile su sto i trideset i sedam godina. Tada preminu. On umrije i bi pridružen ocima svojim.
*18. Sinovi Izmaelovi prebivali su od Hevile do Sura, koji leži istočno od Egipta u smjeru prema Asuru. U blizini sve braće svoje naseliše se prkosno.
19. Slijedi povijest Izaka, sina Abrahamova. Abraham rodi Izaka.
20. A Izaku je bilo četrdeset godina, kad se oženi Rebekom, kćerju Arameja Batuela iz Mezopotamije, sestrom Arameja Labana.
21. I Izak se molio Gospodu za ženu svoju, jer nije imala djece. Gospod ga usliši, i tako žena njegova Rebeka zatrudnje.
*22. A kad su se sudarala djeca u krilu njezinu, reče ona: »Ako je tomu tako, što će onda biti od mene?« i otide da pita Gospoda.
*23. Gospod joj odgovori: »Dva su naroda u tijelu tvojemu, i dva se

Gl. 25. (6) Istočna zemlja jest Arabija.

(8) »Pa bi pridružen ocima svojim.« Vulgata i po njoj drugi prevode: »pa bi pridružen narodu svojemu.« »Riječi »ocima biti pridružen« ne znače ukop uz tjelesa pokojnikâ u grobu (jer su Abrahamovi pređi ukopani u drugoj dalekoj zemlji), nego znače daljni život duše u carstvu mrtvih; znače besmrtnost duše, jer nema ovdje govora o kakvoj zajedničkoj grobnici, kako se odmah vidi i iz redaka 9. i 10.

(13) Nabajotovi potomci po svoj prilici jesu Nabateji, poznati u doba grčko-rimsko.

(15) Po Jeturu zvala se pokrajina Itureja u rimsko doba.

(18) U blizini sve braće svoje naseliše se prkosno« (isp. gore 16, 12). Ovo razni prevode razno. Vulgata prevodi: »Pred svom braćom svojom umrije (Izmael).«

(22) U tom sudaranju blizanaca vidjela je Rebeka rđav znak za budućnost, i sa strahom se pitala: što će onda biti od mene?

(23) Sudbina Ezava i Jakova i njihovih potomaka. Rebeka će postati mati dvaju naroda. Djeca se već sudaraju i tuku prije rođenja. I potomci njihovi bit će među se u neprijateljstvu. Narod, što će izaći od mlađega djeteta, vladat će nad potomcima starijega.

plemena odvojila u krilu tvojemu. Jedno pleme bit će jače od drugoga, i starije služit će mlađemu.«
24. I kad dođe vrijeme da rodi, a to zaista blizanci bili u tijelu njezinu.
*25. Prvi, koji se pojavi, bio je crvenkast, sav kao runo rutav. Zato mu nadješe ime Ezav.
*26. A poslije se pojavi brat njegov; njegova se ruka prihvatila za petu Ezava. Zato mu nadješe ime Jakov. Bilo je Izaku šezdeset godina, kad se oni rodiše.
27. I kad dječaci odrastoše, posta Ezav dobar lovac, čovjek pustinje. A Jakov je bio čovjek krotak, koji je ostao kod šatorâ.
28. Izak je više volio Ezava, jer je rado jeo lovinu. A Rebeka je više voljela Jakova.
29. Jednom skuhao Jakov jelo. Tada Ezav dođe iz pustinje sav gladan.
*30. Ezav reče Jakovu: »Daj mi brže da jedem toga crvenoga, toga tu crvenoga jela; jer gladan sam sav!« Zato se prozva Edom.
*31. Jakov odvrati: »Prodaj mi najprve svoje pravo prvorodstva!«
32. Ezav odvrati: »Ah, moram eto da umrem! Što će mi to pravo prvorodstva?«
33. A Jakov reče: »Zakuni mi se najprije!« I zakle mu se i prodade tako svoje pravo prvorodstva Jakovu.
34. Nato Jakov dade Ezavu kruha i jela od leće. On je jeo i pio, ustao i otišao. Tako je malo cijenio Ezav pravo prvorodstva.

GLAVA 26.

Izak i Abimeleh.

*1. Nasta u zemlji glad, druga negoli ona prijašnja, što je bila za vremena Abrahamova. Tada Izak otide k filistejskom kralju Abimelehu u Geraru.
2. Tada mu se javi Gospod i reče: »Ne silazi u Egipat! Ostani u zemlji, koju ću ti kazati!
3. Boravi kao gost u ovoj zemlji; i ja ću biti s tobom i blagoslovit ću te; jer ću tebi i potomstvu tvojemu dati sve zemlje ove i tako ispuniti zakletvu, kojom sam se zakleo ocu tvojemu Abrahamu.

(25) Ezav znači rutav; a od hebrejske riječi edom (r. 30.) = crven njegovo je drugo ime Edom. Otuda Idumeja, Idumej.
(26) Jakov znači onoga, koji je prihvatio za petu (isp. 27, 36). Ovo ime ima još i preneseno značenje, naime »nekoga prevariti«.
(30) Edom znači u hebrejskom crven (isp. r. 25.) poradi »crvene« egipatske leće, za koju je Ezav prodao svoje pravo prvorodstva.
(31) Pravo prvorodstva bilo je osobito u tom, da je prvorođenac bio starješina u kući i kućni duhovnik, koji bi dobio od oca na umoru posebni blagoslov i veću baštinu. Na pravu prvorodstva u plemenu Abrahamovu temeljila su se nadasve osobita obećanja božanskih blagoslova. Ezav je morao poznavati tu visoku cijenu prava prvorodstva, pa je, i još kako, bilo grješno njegovo slabo cijenjenje božanskih blagoslova, kad je za jednu kašu od leće prodao svoje pravo prvorodstva. Kazna za to bilo je Božje pripuštenje, da je i očinski blagoslov prešao na Jakova.
Gl. 26. (1—6) Kao Abraham (isp. gore r. 15.), tako i Izak dobiva od Boga veliko obećanje, da će po njegovu potomstvu doći svima narodima mesijansko spasenje.
(1) Izak dolazi u Geraru, kao što je nekoć bio došao i njegov otac Abraham. Otkako je Abraham otišao iz Gerare, prošlo je dvadeset godina. Ne mogu po tom Abimeleh i poglavica njegove vojske Fikol biti iste osobe, što se pod tim imenima spominju i za vremena Abrahamova (isp. gore 20, 1; 21, 22). Imat će stoga pravo sv. Jeronim, kad veli: Kao što su se u Egiptu vladari nazivali »Faraoni«, tako je i u Filisteja bio »Abimeleh« (kraljevski otac) stalno ime za kralja, a »Fikol« za poglavicu njegove vojske.

*4. Umnožit ću potomke tvoje tako mnogobrojno kao zvijezde na nebu. Sve zemlje ove dat ću potomcima tvojim, i u potomstvu tvojem bit će blagosloveni svi narodi na zemlji,

5. Za nagradu, što je Abraham slušao glas moj i slijedio zapovijed moju, naredbe, propise i upute moje.«

6. I tako osta Izak u Gerari.

*7. A kad su stanovnici mjesta pitali za ženu njegovu, reče: »Sestra mi je.« Jer se je bojao kazati: Žena mi je. »Mogli bi me inače,« mislio je, »stanovnici mjesta ubiti poradi Rebeke, jer je lijepa.«

8. Kad je tamo dulje vremena boravio, dogodi se, te kralj filistejski Abimeleh pogleda kroz prozor i vidje, kako Izak miluje ženu svoju Rebeku.

9. Tada dozva Abimeleh Izaka i reče: »Ona je zacijelo žena tvoja. Kako si mogao kazati: Sestra mi je?« Izak mu odgovori: »Mislio sam, da bih inače morao umrijeti radi nje.«

10. Abimeleh odvrati: »Što si nam to učinio? Kako je lako mogao tko od naroda primaći se ženi tvojoj! Onda bi ti navukao na nas krivnju.«

11. I zapovjedi Abimeleh svemu narodu: »Tko se dotakne ovoga čovjeka ili žene njegove, kaznit će se smrću!«

12. Tada Izak zasija u onoj zemlji i požanje u onoj godini stostruko. Jer ga Bog blagoslovi.

13. Tako posta čovjek bogat i sve bogatiji, dok postade neizmjerno bogat.

14. Imao je stada ovaca i goveda i mnogo služinčadi. I Filisteji mu postali zavidni.

15. Zato sve studence, što ih bjehu iskopale sluge oca njegova za života oca njegova Abrahama, zasuše i zemljom napuniše.

16. A Abimeleh reče Izaku: »Idi od nas! Jer si nam ti postao previše moćan.«

*17. Tako otide Izak odanle, razape šator svoj u dolini gerarskoj i ostade ondje.

18. Nato Izak opet iskopa studence, što su ih bili iskopali za života oca njegova Abrahama, a Filisteji ih poslije smrti Abrahamove zasuli, i dade im ista imena, što im ih bio dao otac njegov.

19. Sluge Izakove kopale su u dolini i nađoše tamo studenac sa tekućom vodom.

*20. Ali se posvadiše pastiri gerarski s pastirima Izakovim, jer su tvrdili: »Naša je voda!« Zato on nazva studenac Esek, jer su se tamo bili posvadili s njim.

*21. Potom iskopaše drugi studenac, pa se i radi njega posvadiše; zato ga on nazva Sitna.

*22. Tada otide odatle dalje i iskopa opet studenac. Oko njega ne bi svađe. Zato ga nazva on Rehobot rekavši: »Sad nam Gospod odredi slobodan prostor, da se možemo raširiti u zemlji.«

23. Odatle otide gore u Bersabu.

---

(4) Jednako mesijansko proročanstvo Izaku kao i Abrahamu 12, 3; 18, 18; 22, 18.

(7) »Sestra mi je«, t. j. bližnja rođakinja. Kod Hebreja i bližnja rođakinja zvala bi se sestra.

(17) Vulgata ima mjesto »u dolini gerarskoj« »uz potok gerarski«.

(20) Esek, t. j. svađa.

(21) Sitna, t. j. pakost.

(22) Rehobot, t. j. širina, prostranost, širok prostor.

24. U onoj noći javi mu se Gospod i reče: »Ja sam Bog oca tvojega Abrahama. Ne boj se! Jer ja sam s tobom i blagoslovit ću tebe i umnožit ću potomstvo tvoje poradi sluge svojega Abrahama.«

25. On načini ondje žrtvenik, prizva ime Gospodnje i razape šator svoj. Sluge Izakove iskopaše ondje studenac.

26. Tada dođe k njemu Abimeleh iz Gerare s pouzdanikom svojim Ohozatom i s poglavicom svoje vojske Fikolom.

27. Izak ih upita: »Zašto dođoste k meni, kad mrzite na me i otjeraste me od sebe?«

28. Oni odgovoriše: »Vidjesmo na svoje oči, da je Gospod s tobom. Zato mislimo, da treba pod zakletvom sklopiti ugovor između nas i tebe. Mi hoćemo da sklopimo ugovor s tobom.

29. Ti da nama ne činiš nikakva zla, kao što se mi tebe ne dotakosmo, nego ti samo dobro činismo i pustismo te da ideš u miru. Ti si eto blagosloven od Gospoda!«

30. Tada im on spremi gozbu, i oni su jeli i pili.

31. Drugo jutro rano zakleše se jedan drugome. Tada ih otpusti Izak, i oni otidoše od njega u miru.

32. Isti dan dođoše sluge Izakove i pripovjediše mu za studenac, što su ga bili iskopali: »Nađosmo vodu.«

*33. On ga nazva Siba. Zato se zove grad sve do dana današnjega Bersaba.

34. Kad bi Ezavu četrdeset godina, uze za ženu Juditu, kćer Heteja Beerija, i Basematu, kćer Heteja Elona.

35. Obadvije su zadavale mnogo jada Izaku i Rebeci.

GLAVA 27.

Jakov dobiva blagoslov prvorodstva.

1. Kad Izak ostarje i oči mu potamnješe, da nije mogao više vidjeti, dozva starijega sina svojega Ezava i reče mu: »Sine moj«! On mu odgovori: »Evo me!«

2. Tada reče on: »Vidiš, ostario sam i ne znam, kad ću umrijeti.

3. Uzmi sad oružje svoje, tul svoj i luk svoj, izađi van u pustinju i ulovi mi komad divljačine!

4. Priredi mi od toga tečno jelo, kako to ja volim, i donesi mi to! Tada ću jesti, i duša će te moja za to blagosloviti, prije nego umrem.«

*5. A Rebeka je bila čula, kad je Izak tako govorio sa sinom svojim Ezavom. I Ezav izađe u pustinju, da ulovi divljačine i donese kući.

6. Tada reče Rebeka sinu svojemu Jakovu: »Čula sam, kako otac tvoj reče bratu tvojemu Ezavu:

*7. Donesi mi komad divljačine i priredi mi tečno jelo! Tada ću

(33) Siba, t. j. zakletva. — Bersaba, t. j. studenac zakletve. Iz istoga uzroka Abraham je već prije (21, 30. 31) sličnome studencu nadio jednako ime: »studenac zakletve«.

Gl. 27. (5 sl.) Rebeka je znala po božanskom obećanju (isp. gore 25, 23), da je njezinu sinu Jakovu određeno pravo prvorodstva. Jakov je to pravno uglavio s Ezavom. Ipak i Jakov i Rebeka počiniše laž i prijevaru. Sveto Pismo ne hvali njihov postupak. Posljedice ovoga čina bile su za obadvoje veoma teške. Koliko je straha pretrpjela Rebeka, kad je Ezav tražio Jakova, da ga ubije! I koliko žalosti i za Jakova i za Rebeku, kad su se morali rastati! Jakov je svega života svojega veoma mnogo trpio za tu svoju prijevaru. Istom posljednji dani bili su mu malo vedriji i ljepši.

(7) »Pred Gospodom«, t. j. pred vlašću Božjom.

jesti i tebe pred Gospodom blagosloviti, prije nego umrem.
8. Nego sada, sine moj, poslušaj savjet, što ću ti ga dati!
9. Otidi k stadu i donesi mi odanle dva lijepa jareta! Od njih ću prirediti tečno jelo ocu tvojemu, kako on to voli.
10. Onda ćeš donijeti ocu svojemu da jede, pa da te blagoslovi, prije nego umre.«
11. A Jakov odvrati materi svojoj Rebeci: »Ali moj je brat Ezav čovjek rutav, a ja sam gladak.
12. Možebit da me opipa otac moj. Onda sam pred njim kao varalica, pa bih navukao na sebe prokletstvo mjesto blagoslova.«
*13. A mati njegova odgovori mu: »Na me neka pane to prokletstvo tvoje, sine moj! Poslušaj savjet moj! Otidi i donesi mi!«
14. On tada ode i donese materi svojoj. Mati njegova priredi od toga tečno jelo, kako je to volio otac njegov.
15. Nato donese Rebeka najbolje haljine starijeg sina svojega Ezava, što ih je imala u kući kod sebe, i obuče ih mlađem sinu svojemu Jakovu.
16. Kožice jareće ovi mu oko ruku i oko vrata glatkoga.
17. Tada dade sinu svojemu Jakovu u ruke tečno jelo s kruhom, što ga je bila priredila.
18. Tako uniđe on k ocu svojemu i reče: »Oče moj!« On odgovori: »Evo me! Tko si ti, sine moj?«
19. Jakov odvrati ocu svojemu: »Ja sam Ezav, prvorođenac tvoj. Učinio sam, kako si mi naložio. Sjedi uspravo i jedi divljačine moje, i onda me blagoslovi!«
20. A Izak upita sina svojega: »Kako si mogao tako brzo nešto naći, sine moj?« On odgovori: »Gospod, Bog tvoj, dade, te istrča preda me.«
21. Ali Izak reče Jakovu: »Stupi bliže, da te opipam, sine moj, da li si ti zaista sin moj Ezav ili ne!«
22. Jakov pristupi k ocu svojemu Izaku, i on ga opipa i reče: »Glas je doduše Jakovljev, ali ruke su ruke Ezavove.«
23. I ne poznade ga, jer su ruke njegove bile rutave kao ruke brata njegova Ezava. Pošto ga je pozdravom blagoslova pozdravio,
24. Upita opet: »Ti si dakle doista sin moj Ezav?« On odgovori: »Jesam.«
25. Tada on reče: »Onda mi donesi, da jedem divljačine sina svojega i da te tada blagoslovim!« Jakov mu donese, i on je jeo. Tada donese vina, i on je pio.
26. Nato mu reče otac njegov Izak: »Hodi amo, sine moj, i poljubi me!«
*27. On pristupi i poljubi ga. Kad on osjeti miris haljina njegovih, blagoslovi ga govoreći: »Zaista, miris sina mojega jest kao miris polja, kad ga blagoslovi Gospod.
*28. Bog ti dao rose nebeske i zemlje rodne i vina i žita izobila!
*29. I narodi se pred tobom pregibali! Bio gospodar braći svojoj, i klanjali se tebi sinovi matere

(13) Rebeka ovdje hoće da kaže: Otac te ne će prokleti. Bog to ne će dopustiti. Ali ako se ipak bojiš, onda sam ja svemu tomu kriva: gnjev će očev pasti na me.
(27) Istočnjaci su običavali svoje haljine škropiti mirisnim vodicama. A haljine Ezavove mirisale su od mirisnih trava, kojih ima dosta u Palestini, osobito u proljetno doba.
(28) Potomci Jakovljevi dobili su plodnu Palestinu.
(29) Židovi, potomci Jakovljevi, pokoriše u vrijeme Davidovo mnoge narode, a među njima i Idumeje, potomke Ezavove. Još se ljepše ispunio taj blagoslov na Jakovu po Isusu Kristu, koji je također sin Jakovljev, i pred kojim prignuše svoja koljena svi narodi (sv. Augustin).

tvoje! Proklet bio, koji tebe proklinje! A blagosloven bio, koji tebe blagosiva!«

30. Kad je Izak bio završio blagoslov nad Jakovom, a Jakov jedva što je bio otišao ispred oca svojega Izaka, vrati se brat njegov Ezav iz lova.

31. I on priredi tečno jelo, donese ocu svojemu i reče ocu svojemu: »Sjedni uspravo, oče dragi, i jedi divljačine sina svojega! Onda me blagoslovi!«

32. Tada ga upita otac njegov Izak: »Tko si ti?« On reče: »Ja sam sin tvoj, prvorođenac tvoj, Ezav.«

33. Izak se neizmjerno uplaši i povika: »A tko je bio onaj, koji ulovi divljačinu i donese mi je? Ja sam jeo od svega, prije nego ti dođe, i njega sam blagoslovio. I on će tako ostati blagosloven!«

34. Kad Ezav razabra riječi oca svojega, zavrisnu gorko iza glasa i zamoli oca svojega: »Blagoslovi i mene, oče dragi!«

35. On odgovori: »Dođe brat tvoj s prijevarom i odnese ti blagoslov.«

*36. Tada on odvrati: »Pravo mu se dalo ime Jakov. Već dvaput me prevari: Moje pravo prvorodstva uze mi, a sad mi eto još ote i blagoslov.« Tad upita: »Zar nijesi za me sačuvao nikakva blagoslova?«

37. Izak odgovori Ezavu: Eto, postavih ga tebi za gospodara i svu braću njegovu dadoh mu za sluge. Opskrbih ga žitom i vinom. Pa što bih sad još mogao učiniti za tebe, sine dragi?«

38. Ezav odvrati ocu svojemu: »Zar imaš samo jedan blagoslov, oče dobri? Blagoslovi i mene, oče dragi!« I Ezav stade glasno plakati.

*39. Tada mu otac njegov Izak progovori: »Eto, daleko od rodne zemlje bit će prebivalište tvoje i daleko od rose nebeske odozgor.

*40. Od mača svojega živjet ćeš i bratu ćeš svojemu služiti. Napregneš li se, jaram ćeš njegov stresti s vrata svojega.«

41. Ezav posta neprijatelj Jakovu poradi blagoslova, što mu ga je bio dao otac njegov, i reče Ezav: »Naskoro dolazi vrijeme, da će se žaliti oca mojega; tada ću ubiti brata svojega Jakova.«

42. I kad Rebeka saznade za tu izjavu starijeg sina svojega Ezava, dade dozvati mlađeg sina svojega Jakova i reče mu: »Slušaj, brat tvoj Ezav hoće da ti se osveti i da te ubije.

*43. Nego, sine dragi, poslušaj savjet moj! Ustani i bježi k bratu mojemu Labanu u Haran!

44. Ostani jedno vrijeme kod njega, dok se slegne srdžba brata tvojega!

(36) Jakov znači »koji prevari« (isp. gore 25, 26).

(39) Idumeja, prebivalište Ezavovih potomaka, bila je zemlja gorovita i kamenita. Vulgata, a kao ona i Daničić, prevodi ovaj redak ovako: »Evo, stan će ti biti na rodnoj zemlji i rosi nebeskoj ozgo.«

(40) Mjesto: »Napregneš li se« Vulgata i Daničić prevode: »I (Daničić »ali«) doći će vrijeme«. Više puta dogodilo se, da su Idumeji, Ezavovi potomci, stresli sa sebe jaram Jakovljevih potomaka; na pr. za Jorama (849—842). Napokon je Idumej Herod kao kralj vladao nad Jakovljevim potomcima, nad Židovima.

(43) Ovdje sveti pisac stavlja Rebeci u usta jednake riječi kao u retku 8. i tim hoće da istakne, kako je rastanak od njezina ljubimca sina, na koji ga sad ona nagovara, očita kazna Božja za njezin u r. 8. i sl. opisani grijeh.

*45. Čim se gnjev brata tvojega odvrati od tebe i on zaboravi, što si mu učinio, poslat ću po tebe i odanle te dovesti ovamo. Zašto bih vas obojicu izgubila u jedan dan?«

46. Potom reče Rebeka Izaku: »Omrznuo mi je život poradi kćeri Hetovih. Ako i Jakov uzme sebi za ženu jednu takovu Hetejku, jednu između kćerî u zemlji, onda što imam još od života?«

GLAVA 28.

Jakov putuje u Mezopotamiju.

1. Tada Izak dozva Jakova, blagoslovi ga i naloži mu: »Ne uzimaj žene između kćeri Kanaanaca!

2. Nego ustani, idi u Mezopotamiju u kuću Batuela, oca matere tvoje, i uzmi sebi odanle ženu, jednu između kćeri Labana, brata matere tvoje!

3. Bog, Svemogući, neka te blagoslovi, neka te učini plodnim i umnoži te, da postaneš jedno mnoštvo narodâ!

4. I neka ti dadne blagoslov Abrahamov, tebi i potomcima tvojim, da posjedneš zemlju, u kojoj prebivaš kao tuđinac i koju Bog dade Abrahamu!«

5. Tako otpremi Izak Jakova, i on zaputi u Mezopotamiju k Labanu, sinu Arameja Batuela, bratu Rebeke, matere Jakova i Ezava.

6. A Ezav saznade, da je Izak blagoslovio Jakova i poslao ga u Mezopotamiju, da odanle dovede sebi ženu, i da mu je blagosivajući ga naložio: »Ne uzimaj žene Kanaanke«,

7. I da je Jakov poslušao oca svojega i mater svoju i otišao u Mezopotamiju.

8. I vidje Ezav, da ocu njegovu Izaku nijesu po volji Kanaanke.

9. Zato otide Ezav k Izmaelu i uze sebi, uz dvije žene svoje, za ženu još Maheletu, kćer Izmaela, sina Abrahamova, sestru Nabajotovu.

*10. A Jakov otide iz Bersabe i otputova u Haran.

11. Stiže na jedno mjesto i prenoći ondje, jer je sunce bilo zapalo. Uze jedan kamen na onom mjestu, namjesti ga sebi kao jastuk i leže da tu spava.

*12. I usni: Ljestve stajale na zemlji, što su svojim vrhom dopirale sve do neba, i anđeli Božji hodili na njima gore i dolje.

13. Gore nad njima stajao Gospod i govorio: »Ja sam Gospod, Bog oca tvojega Abrahama i Izaka. Zemlju, na kojoj počivaš, dat ću tebi i potomcima tvojim.

14. Potomstva tvojega bit će kao praha na zemlji. Prema zapadu i istoku, sjeveru i jugu ti ćeš se raširiti. U tebi i u potomcima tvojim bit će blagoslovena sva plemena na zemlji.

15. Eto, ja ću biti s tobom i čuvat ću te, kudagod pođeš. I opet ću te natrag dovesti u ovu zemlju; jer te ne ću ostaviti, dokle ne izvršim, što ti obećah.«

16. I Jakov se probudi od sna svojega i povika: »Zaista, Gospod je na ovom mjestu, a ja ne znadoh!«

17. Pun strahopočitanja primijeti: »Kako je časno mjesto ovo! Jest, ovdje je kuća Božja i ovdje su vrata nebeska!«

(45) Kad bi Ezav ubio Jakova, onda bi krvni osvetitelj ubio Ezava. Tako bi Rebeka izgubila jednoga sina po umorstvu, a drugoga po krvnoj osveti.

Gl. 28. (10) Kao prije Abrahamu i Izaku opetuje Bog ovdje svečano nosiocu božanskih obećanja, koji mora bježati pred Ezavom, patrijarska obećanja o općenitosti mesijanskog spasenja.

(12) Isp. ovdje Iv 1, 51.

18. Drugo jutro uze Jakov kamen, što ga je bio namjestio sebi kao jastuk, i postavi ga za spomenik i izli na nj ulje.

*19. Tada prozva to mjesto Betel; a prije se taj grad zvao Luza.

*20. Nato učini Jakov ovaj zavjet: »Ako Bog bude sa mnom i sačuva me na putu, kojim sad idem, ako mi dadne kruha za hranu i haljine za odijevanje,

21. I ako se sretno vratim u očinsku kuću svoju, tad će Gospod biti moj Bog,

22. I kamen ovaj, što ga postavih za spomenik, bit će kuća Božja, i od svega, što mi dadneš, vjerno ću ti dati desetinu.

GLAVA 29.

Jakov kod Labana.

1. Tada zaputi Jakov i otide u zemlju sinova Istoka.

*2. Kad baci pogled oko sebe, ugleda u pustinji studenac, na kojem su uprav počivala tri stada ovaca; jer su se na tom studencu obično napajala stada. Nad otvorom studenca ležao je golem kamen.

*3. Istom kad bi se tamo stjerala sva stada, odvalili bi kamen s otvora studenca i napajali bi ovce. Onda bi opet stavili kamen na svoje mjesto nad otvorom studenca.

4. Jakov im reče: »Braćo, odakle ste?« Odgovoriše: »Iz Harana smo.«

5. On ih upita: »Poznajete li Labana, sina Nahorova?« Odvratiše: »Poznajemo.«

6. Upita ih dalje: »Kako mu je?« Odvratiše: »Dobro, evo upravo dolazi kći njegova Rahela s ovcama.«

7. Tada on reče: »Eto, još je dan dug, i nije još vrijeme, da satjerujete stoku. Napojte ipak ovce i pustite ih onda da još pasu!«

8. Odgovoriše: »Ne možemo, dok se ne skupe sva stada. Onda istom odvalimo kamen s otvora studenca i napojimo ovce.«

9. Dok je on još govorio s njima, bila je došla Rahela s ovcama oca svojega; ona je naime bila pastirica.

10. A kad Jakov vidje Rahelu, kćer materina mu brata Labana, i ovce materina mu brata Labana, pristupi Jakov, odvali kamen s otvora studenca i napoji ovce materina mu brata Labana.

11. Onda Jakov poljubi Rahelu i stade glasno plakati.

12. Nato Jakov pripovjedi Raheli, da je rođak ocu njezinu, i to sin Rebekin. Ona otrča i javi to ocu svojemu.

13. I kad Laban ču glas o Jakovu, sinu sestre njegove, pohitje mu nasusret, zagrli i poljubi ga i uvede u svoju kuću. On pripovjedi Labanu sve, što se je bilo dogodilo.

14. Laban mu reče: »Jest, ti si kost moja i meso moje.« I osta kod njega čitav mjesec dana.

15. Tada Laban reče Jakovu: »Zar da badava radiš za me, jer si mi nećak? Kaži mi, što će ti biti plaća!«

16. A Laban je imao dvije kćeri; starijoj bilo ime Lija, a mlađoj Rahela.

---

(19) Betel, t. j. kuća Božja. Ovo je prikazanje utješilo Jakova i utvrdilo mu pouzdanje u providnost Božju.

(20) Jakov ne čini svoju vjeru u pravoga Boga ovisnom od navedenih uvjeta, nego obećaje, da će iza sretna povratka kući poradi toga još usrdnije Boga štovati.

Gl. 29. (2) Studenac se zatvarao velikim kamenom, da se u njemu ne ugrije voda, i da ostane čist od prašine.

(3) Kako je bio kamen velik, moglo ga je odvaliti samo više pastira; zato bi ga onda odvalili, kad bi se sakupila sva stada.

17. Lija je imala mutne oči, a
Rahela je bila lijepa stasa i lica.
18. Jakov zavolje Rahelu i reče:
»Služit ću ti sedam godina za mlađu kćer tvoju Rahelu.«
19. Laban odgovori: »Bolje je, da je dam tebi negoli kojemu stranom čovjeku. Ostani dakle kod mene!«
20. Tako je Jakov služio za Rahelu sedam godina, i one mu se učiniše kao nekoliko dana, tako ju je volio.
21. Tada reče Jakov Labanu:
»Daj mi sad moju ženu! Jer navrši se moje vrijeme. Ja bih se njom oženio.«
22. I sazva Laban sve stanovnike mjesta i priredi gozbu.
*23. A uvečer uze kćer svoju Liju i uvede je k njemu, i on imade s njom ženidbeno općenje.
24. I Laban dade kćeri svojoj Liji ropkinju Zelfu za sluškinju.
25. Ujutro vidjelo se, da je to bila Lija. Tada reče on Labanu:
»Zašto mi to učini? Zar ti nijesam služio za Rahelu? Zašto me prevari?«
26. Laban odvrati: »U našoj zemlji nije običaj, da se uda mlađa prije starije.
*27. Navrši samo s njom svadbeni tjedan, onda će ti se dati i druga za službu, što ćeš mi je služiti još daljnih sedam godina.«
*28. Jakov učini tako i navrši s njom svadbeni tjedan. Tada mu dade i kćer svoju Rahelu za ženu.
29. I Laban dade kćeri svojoj Raheli ropkinju svoju Balu za sluškinju.
30. On imade i s Rahelom ženidbeno općenje. Rahelu je više volio nego Liju, i tako je on još daljnih sedam godina služio kod njega.
31. Kad vidje Gospod, da je Lija zapostavljena, učini je rodnom, a Rahela osta nerotkinja.
*32. Tako Lija zatrudnje i rodi sina, kojemu nadjenu ime Ruben;
»jer«, reče ona, »Gospod pogleda na jad moj. Sada će me ljubiti čovjek moj.«
*33. I opet ona zatrudnje i rodi sina. Ona reče: »Gospod je čuo, da sam bila zapostavljena; zato mi dade i ovoga.« I nadjenu mu ime Simeon.
*34. I kad opet zatrudnje i rodi sina, reče: »Sad će mi čovjek moj biti naklonjen; jer rodih tri sina.«
Zato mu nadjenu ime Levi.
*35. Potom zatrudnje još jedamput, rodi sina i reče: »Sada ću slaviti Gospoda.« Zato mu nadjenu ime Juda. Potom ne rodi više ona nijedno dijete.

GLAVA 30.

Jakovljeva ostala djeca i njegovo blago.

1. Kad Rahela vidje, da ne rađa djece Jakovu, poče Rahela zavidjeti

(23) Zaručnica se uvodila k zaručniku pokrivena koprenom.
(27) Svadbene svečanosti trajale su kod Izraelaca tjedan dana (isp. Suc 14, 12; Tob 11, 21). Tako dugo i danas još na Istoku često traju svadbene svečanosti.
(28) Po babilonskom pravu bila je dopuštena ženidba sa dvjema sestrama. Po Mojsijevu zakonu bila je zabranjena (3 Mojs 18, 18).
(32) Imena Jakovljevih sinova izriču ukratko ovdje, kao i kasnije, pozdrave ili želje, kojima bi roditelji dočekali svoje novorođeno dijete. Ime Ruben znači: Vidite, sin!
(33) Simeon znači uslišenje; dolazi od hebrejske riječi sama = čuti, uslišiti.
(34) Levi znači veza. Levi je imenica od glagola lavah, što znači prionuti uz koga, svezati se s kim, naklonjen biti komu.
(35) Juda znači hvala, slava. Imenica Juda dolazi od glagola jadah, što znači slaviti, hvaliti.

sestri svojoj i reče Jakovu: »Daj mi djece, inače umrijet ću!«
2. Tada se Jakov rasrdi na Rahelu i reče: »Zar sam ja a ne Bog, koji ti uskrati blagoslov djece?«
*3. Ona odgovori: »Evo ti osobna sluškinja moja Bala; opći s njom, da ona rodi za moje krilo, te tako po njoj dođem do djece!«
4. I dade mu osobnu sluškinju svoju Balu za inoču, i Jakov je općio s njom.
5. Zatrudnje Bala i rodi Jakovu sina.
*6. Rahela reče: »Dosudi mi Bog pravo, kad usliši i moju molbu i pokloni mi sina.« Zato mu nadjenu ime Dan.
7. I opet zatrudnje sluškinja Rahelina Bala i rodi Jakovu drugoga sina.
*8. Tada reče Rahela: »Božje bojeve bojevah sa sestrom svojom, pa i pobijedih.« Zato mu nadjenu ime Neftali.
9. I kad Lija vidje, da je prestala rađati, uze sluškinju svoju Zelfu i dade je Jakovu za ženu.
10. I sluškinja Lijina Zelfa rodi Jakovu sina.
*11. Tada reče Lija: »Sretno!« i nadjenu mu ime Gad.
12. Potom sluškinja Lijina Zelfa rodi Jakovu drugoga sina.
*13. Tada reče Lija: »Sretna ja! Jest, sretnom će me slaviti žene.« Zato mu nadjenu ime Aser.
*14. I kad Ruben izađe jedamput u vrijeme žetve pšenične, nađe na polju nadliške i donese ih materi svojoj Liji. Tada reče Rahela Liji: »Daj mi koji nadlišak sina svojega!«
15. A ona joj odvrati: »Zar ti nije dosta, što mi uze čovjeka mojega? Zar ćeš mi sada uzeti i nadliške sina mojega?« A Rahela odvrati: »Zato noćas neka on slobodno bude kod tebe za nadliške sina tvojega!«
16. I kad je uvečer dolazio Jakov iz polja, izađe mu Lija nasusret i reče: »K meni ćeš doći; jer te kupih za nadliške sina svojega!« Tako on provede onu noć kod nje.
17. Bog usliši Liju: ona zatrudnje i rodi Jakovu petoga sina.
*18. Tada reče Lija: »Dade mi Bog plaću, jer dadoh sluškinju svoju čovjeku svojemu.« Zato mu nadjenu ime Isahar.
19. Opet zatrudnje Lija i rodi Jakovu šestoga sina.
*20. Lija reče: »Bog me obdari lijepim darom. Sad će čovjek moj prebivati kod mene, jer mu rodih šest sinova.« Zato mu nadjenu ime Zabulon.
*21. Kasnije rodi kćer, kojoj nadjenu ime Dina.
22. I spomenu se Bog Rahele, usliši je i darova joj radosti majčine.

Gl. 30. (3) »Da ona rodi za moje krilo«, t. j. da uzmem njezinu djecu za svoju.
(6) Dan znači sudac. Bog je, koji sudi i pravo čini.
(8) »Božji bojevi«, t. j. ili nadčovječni, teški bojevi, ili bojevi za blagoslov Božji. Neftali znači borac, bojnik.
(11) Gad znači sreća.
(13) Aser znači sretan.
(14) Nadlišak je biljka (Atropa mandragora L.), za koju su mislili na Istoku, da njezin plod pospješuje plodnost žene. Daničić, kao i Vulgata, zove tu biljku »mandragora«. Njemački prevodioci zovu je Alraunapfel ili Liebesapfel. Francuski prevodioci rabe riječ mandragora.
(18) Isahar znači čovjek plaće, ili: plaća je tu.
(20) Zabulon znači prebivanje, smiješanje; dolazi od hebrejskoga glagola zabal = prebivati, smiješati se.
(21) Dina znači sud (judicium).

23. Ona zatrudnje i rodi sina. Tada reče: »Oduze Bog sramotu moju.«
*24. I nadjenu mu ime Josip i reče: »Neka mi Gospod pridoda još jednoga sina!«
25. Kad Rahela rodi Josipa, reče Jakov Labanu: »Pusti me! Htio bih poći u svoje mjesto i u svoju domovinu!
26. Daj mi žene moje i djecu, za koje sam ti služio, da idem! Znaš, kako sam ti služio.«
27. Laban mu odgovori: »O da bih našao milost u očima tvojim! Znam, Gospod me je blagoslovio poradi tebe.«
28. I on nastavi: »Odredi plaću, što je tražiš od mene! Hoću ti je dati.«
29. On mu odvrati: »Znaš sam, kako sam ti služio, i što po meni postade stoka tvoja.
30. Malo je bilo, što si imao, prije nego dođoh k tebi. Ali to se umnoži silno. Gospod te je blagosivao pri svakom koraku mojem. A kad ću se i ja moći brinuti za kuću svoju?«
31. Onaj upita: »Što da ti dadnem?« Jakov odgovori: »Ne trebaš mi ništa dati. Ako pristaneš na ovo, što ću reći, opet ću ti čuvati životinje.
*32. Pusti, da prođem danas sve životinje tvoje i da izlučim od njih svaki komad šaren i s biljegom! Svaki crn komad među ovcama i svaka s biljegom i šarena koza neka bude plaća moja!
33. I na tom neka se pokaže poštenje moje ubuduće: Kada dođeš, da vidiš plaću moju, neka bude sve, što nije šareno ili s biljegom među kozama i crno među ovcama, kao od mene ukradeno!«
34. Tada reče Laban: »Dobro, neka bude, kako si kazao!«
*35. Nato izluči Laban još isti dan prugaste i s biljegom jarce i sve šarene i s biljegom koze, sve, na čemu je bilo nešto bijelo, i sve, što je bilo crno među ovcama, i predade to sinovima svojim.
*36. Onda odredi daljinu od tri dana hoda između sebe i Jakova. Jakov je naime pasao ostalu stoku Labanovu.
*37. Tada Jakov donese sebi zelenih prutova topolovih, ljeskovih i kestenovih i oguli na njima bijele pruge time, da je otkrio bjelinu na prutovima.
38. Potom je metao oguljene prutove uprav pred životinje u žljebove, u korita, kamo su dolazile životinje da piju. One su se naime parile, kad bi dolazile da piju.
39. Jer su se životinje parile gledajući u prutove, to bi životinje omladile prugaste, šarene i s biljegom mlade.
40. Janjad bi onda Jakov izlučio. Tako se je brinuo, da mlade životinje u stadu Labanovu budu prugasti i crni komadi. Tim je namaknuo sebi posebna stada, što ih nije stavljao među životinje Labanove.
*41. I kad su se god parile jake životinje, metao bi Jakov prutove u žljebove, da se omlade pred prutovima.

(24) Josip dolazi od hebrejskoga glagola jasaf = pridodati.
(32) Na Istoku pod vedrim nebom ovce su većinom bijele, a koze gotovo sve crne. Prema tome je Jakov tražio od Labana veoma malenu plaću za svoju daljnu službu. To je učinio zato, da bi Laban lakše prihvatio njegov prijedlog.
(35) »Predade sinovima svojim«, t. j. oduze sve ove životinje paski Jakovljevoj.
(36) »Ostalu stoku Labanovu«, t. j. bijele ovce i crne koze.
(37 sl.) Iskustvo je dokazalo, da je ovaj pokus uspio, osobito kod ovaca. (Heinisch, Das Buch Genesis str. 310.)
(41) Obično se jaka stoka omladi ljeti, a slaba u jesen.

42. A pred slabe životinje nije ih metao. Tako je Laban dobivao slabe životinje, a Jakov jake.

43. Tako se čovjek veoma obogati i dobi mnogo stoke, sluškinja i sluga, kamela i magaraca.

GLAVA 31.

Jakov bježi iz Harana.

1. Kad Jakov doču besjede sinova Labanovih, koji su ovako govorili: »Jakov sve prenese na sebe, što je imao otac naš. Od posjeda oca našega steče on sve to bogatstvo,«

2. Pa kad i na licu Labanovu razabra, da on nije više prijašnji,

3. Tada zapovjedi Gospod Jakovu: »Vrati se u zemlju otaca svojih i k svojoj rodbini! Ja ću biti s tobom.«

4. Nato Jakov dade dozvati Rahelu i Liju u polje k stadu svojemu

5. I reče im: »Vidim na licu oca vašega, da on nije više prema meni kao prije. Ali je Bog oca mojega bio sa mnom.

6. Znate same, da sam ocu vašemu služio koliko sam god mogao.

*7. Ali otac me je vaš varao i mijenjao mi plaću deset puta. Bog ipak ne pripusti, da mi naškodi.

8. Kad on reče: Šarene životinje neka budu plaća tvoja, onda sva stoka omladi šarene mlade. A kad reče: Prugaste životinje neka budu plaća tvoja, onda sva stoka omladi prugaste mlade.

9. Tako oduze Bog stado ocu vašemu i dade ga meni.

10. U vrijeme naime, kad su se parile ovce, vidjeh jasno u snu, kako su ovnovi, što su skakali na ovce, bili prugasti, šareni i pjegavi.

11. I anđeo Božji reče mi u snu: Jakove! A ja odgovorih: Evo me!

12. On reče: Dobro pripazi na to, da budu svi ovnovi, što skaču na ovce, prugasti, šareni i pjegavi! Ja sam doista sve vidio, što ti učini Laban.

*13. Ja sam Bog Betela, gdje si pouljao spomenik i meni učinio zavjet. Sada ustani! Idi iz ove zemlje i vrati se u domovinu svoju!«

14. Tada mu odgovoriše Rahela i Lija: »Da li još imamo dio i baštinu u kući oca svojega?

15. Zar nas ne drži kao tuđinke, pošto nas prodade, i novac, što ga je dobio za nas, pojede?

16. Jer sve blago, što ga oduze Bog ocu našemu, naše je i djece naše. Učini samo sada onako, kako ti zapovijeda Bog!«

17. Jakov se podiže, metnu djecu svoju i žene svoje na kamele

18. I povede svu stoku i sve blago svoje, što ga steče, stoku, što je sebi namače u Mezopotamiji, da se vrati k ocu svojemu Izaku u zemlju kanaansku.

*19. A Laban je bio uprav otišao da striže ovce svoje. I Rahela ukrade kućne idole oca svojega.

20. Jakov naime prevari Arameja Labana, jer mu je tajio, da hoće bježati.

Gl. 31. (7) »Mijenjao mi plaću deset puta«, t. j. mnogo puta.

(13) »Ja sam Bog Betela«, t. j. Bog, koji ti se je ukazao u Betelu.

(19) Kućni idoli (terafim) jesu likovi, kojima se klanja neznabožac. Oni su neka vrsta rimskih poganskih penata, od kojih bi se osobito pitali budući događaji. Labanova je kuća doduše štovala Jahva, jedino pravoga Boga; ali još nije, kao Abraham, Izak i Jakov, dotle došla, da štuje samo njega, jedinoga Boga. I Rahela je htjela imati uza se kućne idole, jer ju još nije bila posve pronikla vjera njezina muža.

*21. Tako poduze bijeg sa svim, što je imao, zaputi, prijeđe preko rijeke i udari prema gori Galaadu.
22. Treći dan javiše Labanu, da je pobjegao Jakov.
23. Tad on uze sa sobom rođake svoje, pođe za njim u potjeru sedam dana hoda i dostiže ga u gori Galaadu.
24. Ali se Bog javi Aramеju Labanu noću u snu i opomenu ga: »Pazi dobro, da ne govoriš s Jakovom ni dobro ni zlo!«
25. Kad eto Laban dostiže Jakova, Jakov je bio razapeo šator svoj na gori. I Laban s rođacima svojim razape šator svoj na gori Galaadu.
26. I reče Laban Jakovu: »Što učini? Ti me prevari i odvede kćeri moje kao ratne zarobljenice.
27. Zašto tajom pobježe i pokrade me? Niti mi što reče, da te ispratim s radošću i pjesmom, s bubnjima i harfama!
28. Niti mi dade, da izljubim na rastanku unuke svoje i kćeri svoje. Doista, ludo si radio.
29. Mogao bih sada da s vama zlo postupam. Ali Bog oca tvojega prošle noći reče mi: Pazi, da ne govoriš s Jakovom ni dobro ni zlo!
30. Pa dobro, eto otišao si, jer si se zaželio kuće očeve. Ali zašto mi ukrade moje bogove?«
31. Jakov odgovori Labanu: »Jest, bojao sam se, jer sam mislio, da bi mi ti mogao oteti kćeri svoje.
32. A u koga nađeš bogove svoje, taj neka ne živi više! Pretraži samo pred našim rođacima sve, što imam kod sebe, pa ih uzmi sebi!« Jakov naime nije znao, da ih je bila ukrala Rahela.
33. Laban uđe u šator Jakovljev i u šator Lijin i u šator obadviju sluškinja, ali ne nađe ništa. Izađe iz šatora Lijina i uđe u šator Rahelin.
34. A Rahela je bila uzela kućne idole, pa ih metnula pod samar kamele svoje i sjela na njih. I Laban pretraži sav šator, a ne nađe ništa.
35. A ona reče ocu svojemu: »Nemoj mi zamjeriti, gospodaru, što ti ne mogu ustati, jer je meni što u žena biva!« On je tražio dalje, ali ne nađe kućnih bogova.
36. Tada se rasrdi Jakov i udari na Labana. Ovako progovori Labanu: »Koja je moja krivnja i koji moj prekršaj, da me tako žestoko progoniš?
37. Sve si mi eto stvari prekopao, pa što si našao iz svoje kuće? Daj stavi sve pred svoje i moje rođake! Oni neka prosude, tko od nas dvojice ima pravo!
38. Ima već dvadeset godina, što sam bio kod tebe. Ovce tvoje i koze tvoje nikad se ne izjaloviše, i nikad ne pojedoh ovna tvojega.
39. Što bi zvijer rastrgla, nikad ti ne donesoh. Sam bih uvijek podmirio štetu. Od mene si utjerivao što bi mi bilo ukradeno danju ili noću.
40. Danju me ubijala žega, a noću mraz. San nije dolazio na oči moje.
41. Dvadeset eto godina služio sam u kući tvojoj, četrnaest godina za dvije kćeri tvoje i šest godina za stoku tvoju, a plaću si mi mijenjao deset puta.
42. Da nije bio za me Bog oca mojega, Bog Abrahamov, kojega štuje i Izak, ti bi me zaista sada otpustio praznih ruku. Ali je Bog vidio nevolju moju i trud ruku mojih, pa je prošle noći presudio.«

(21) »Prijeđe preko rijeke«, t. j. preko Eufrata. — Gora Galaad jest u prekojordanskoj pokrajini.

43. Laban odvrati Jakovu: »Moje su kćeri, moja su djeca, i moja je stoka, ukratko sve, što vidiš, jest moje. Pa što da učinim danas kćerima svojim ili djeci njihovoj, koju rodiše?
44. Hajde da sklopimo savez, ja i ti! To neka bude za svjedočanstvo između mene i tebe!«
45. Tada uze Jakov kamen i postavi ga kao spomenik.
46. I Jakov zapovjedi svojima: »Nakupite kamenja!« I nakupiše kamenja i podigoše gomilu. Tada održaše gozbu tu na gomili kamenja.
*47. Laban je nazva Jegar Sahaduta, a Jakov je nazva Galaad.
48. Laban reče: »Ova je gomila kamenja danas svjedok između mene i tebe.« Zato joj dade ime Galaad
*49. I Masfa, jer reče: »Neka bude Gospod stražar između mene i tebe, kad se rastadosmo!
50. Ako bi zlo postupao s kćerima mojim ili bi uzeo još druge žene uz kćeri moje, onda pomisli, makar inače i nije nitko uz nas, da je Bog svjedok između mene i tebe!«
51. Dalje reče Laban Jakovu: »Eto, ova gomila kamenja i ovaj spomenik, što ga postavih između mene i tebe:
52. Svjedok neka bude ova gomila kamenja, i svjedok neka bude ovaj spomenik, da ni ja ne smijem preko ove gomile i ovoga spomenika prijeći k tebi, a ni ti ne smiješ preko ove gomile kamenja i ovoga spomenika prijeći k meni u zloj namjeri.
53. Bog Abrahamov i Bog Nahorov, Bog njihovih otaca, neka bude sudac među nama!« Tada se zakle Jakov onim, kojega je štovao otac njegov Izak.
54. Nato prinese Jakov na gori žrtvu zaklanicu i pozva svoje, da održe gozbu. Tako održaše oni gozbu i ostadoše preko noći na gori.

GLAVA 32.

Jakovljev strah od Ezava. Njegova borba s Bogom-Anđelom.

*1. Drugoga jutra rano izljubi Laban unuke svoje i kćeri svoje i dade im svoj blagoslov. Potom otide Laban i vrati se kući.
*2. I Jakov otide svojim putem. Tada ga sretoše anđeli Božji.
*3. Kad ih ugleda Jakov, povika: »Ovo je tabor Božji!« Zato prozva ono mjesto Mahanaim.
4. Nato posla Jakov pred sobom glasnike k bratu svojemu Ezavu u zemlju Seir, u pokrajinu edomsku,
5. I naloži im: »Ovako recite gospodaru mojemu Ezavu: Sluga tvoj Jakov poručuje ti ovo: Boravio sam i dosad se zadržao kod Labana.
6. Tamo sam stekao volova, magaraca, stoke, sluga i sluškinja. Tako poručujem gospodaru svojemu, da bih našao milost u očima tvojim.«
7. Glasnici se vratiše k Jakovu i javiše: »Dođosmo k bratu tvoje-

(47) Jegar Sahaduta u aramejskom jeziku znači »gomila svjedočanstva«. — Galaad u hebrejskom znači »gomila je svjedočanstvo«. Laban je govorio aramejski, a Jakov hebrejski. Obojica daju gomili jednako ime.
(49) Masfa u hebrejskom znači »straža«.
Gl. 32. (1) U Vulgati je ovaj redak posljednji (55.) prijašnje glave. Prema tome ne slažu se reci ove glave s Vulgatom, koja zaostaje za jedan redak.
(2 sl.) Bog hoće da patrijara Jakova na njegovu povratku u zemlju obećanja ohrabri prikazanjem anđelâ i da ga uvjeri o božanskoj pomoći.
(3) Mahanaim znači vojni tabor ili zapravo dvojaki vojni tabor, t. j. Jakovljev i anđelâ.

mu Ezavu; on ti ide nasusret, i to s četiri stotine momaka.«
8. Tada se Jakov uplaši jako, i obuze ga briga. Zato razdijeli ljude, što ih imao sa sobom, i stoku i goveda i kamele u dva tabora.
9. Pomisli naime: Ako napane Ezav jedan tabor i svlada ga, drugi će tabor moći umaknuti.
*10. Tada se pomoli Jakov: »Bože oca mojega Abrahama! Bože oca mojega Izaka! Gospode, koji si kazao meni: Vrati se u domovinu svoju i k rodbini svojoj, i ja ću gledati, da ti bude dobro!
11. Nijesam vrijedan svih milosti i sve vjernosti, što si je iskazao slugi svojemu. Jer samo sa štapom putničkim svojim prekoračih Jordan tamo, a sad posjedujem dva tabora.
12. Ah, izbavi me iz ruke brata mojega, iz ruke Ezavove; jer se bojim, da ne dođe i ne pobije nas, matere s djecom!
13. Ali ti si obećao: Ja ću gledati, da ti bude dobro, i učinit ću potomstvo tvoje da ga bude kao pijeska u moru, što se ne može izbrojiti poradi množine.«
14. Onu noć prenoći tamo. Potom izabra od imetka svojega dar za brata svojega Ezava:
15. Dvjesta koza i dvadeset jaraca, dvjesta ovaca i dvadeset ovnova;
16. Trideset kamela dojilica s mladima njihovim, četrdeset mladih krava i deset mladih bikova, dvadeset magarica i deset magaradi.
17. Predade ih slugama svojim, svako stado napose, i zapovjedi slugama svojim: »Idite naprijed preda mnom i ostavite prostora između jednoga stada i drugoga!«
18. Prvomu dade ovaj naputak: »Kad te susretne brat moj Ezav, pa te upita: Čiji si i kuda ćeš, i čije su te životinje pred tobom?
19. Ti reci: Sluge tvojega Jakova. Ovo šalje on na dar gospodaru svojemu Ezavu; on sam dolazi odmah za nama.«
20. Tako i drugomu i trećemu i svima, što su gonili stado, dade naputak: »Kako eto naredih, tako recite Ezavu, kad ga susretnete!
31. I kažite: Sluga tvoj Jakov dolazi odmah za nama.« Mislio je naime: »Darom, što ide preda mnom, umirit ću ga. Onda istom stupit ću mu pred oči. Možda me tada prijazno primi.«
22. Tako ode dar naprijed pred njim, a on sam ostade onu noć u taboru.
*23. Ipak se diže još one noći, uze obadvije žene svoje i obadvije sluškinje svoje i jedanaest sinova svojih i prijeđe gaz Jaboka.
24. Uze ih, prevede ih preko rijeke i ostalo onda imanje svoje prenese prijeko.
*25. Jakov ostade sam. Tada se je jedan borio s njim sve do osvitka zore.

(10 sl.) Ova ponizna molitva ganula je Boga, i Bog se je po njoj dao kao nadjačati od Jakova. Tolika je moć molitve! Ona je snaga snažnih, snaga nad snagama.
(23) Jabok je pritok rijeke Jordana. »Prijeđe gaz Jaboka«, t. j. prijeđe Jabok ondje, gdje se je mogao pregaziti. Sa sjevernoga brijega prevede Jakov na južni brijeg sve svoje ljude i životinje, a sam osta još na sjevernom brijegu.
(25) Čovjek, s kojim Jakov mora u tajanstvenu borbu, jest vrhunaravno biće (r. 26.), anđeo (Oz 12, 5) u čovječjem obličju, koji zastupa mjesto Boga (r. 29. 31.). Većina svetih Otaca vidi u ovom čovjeku Boga-Anđela, Sina Božjega. Bog se kao pušta, da ga Jakov nadjača, da ga tako ohrabri i napuni mu srce pouzdanjem, da će svladati Ezava i sve druge neprijatelje svoje. A na pitanje, da li se ovdje radi o jednom viđenju ili o doista vanjskom događaju, razni tumači odgovaraju razno.

26. I kad ovaj vidje, da ga ne može nadjačati, udari ga po zglavku u stegnu, te se Jakovu iščaši stegno iz zglavka, kad se je borio s njim.
27. Tada reče onaj: »Pusti me; jer je zora već osvanula!« Ali on odgovori: »Ne puštam te, dok me ne blagosloviš.«
28. Onaj ga upita: »Kako se zoveš?« On odgovori: »Jakov.«
*29. A onaj mu reče: »Odsada se ne ćeš više zvati Jakov, nego Izrael; jer si se borio s Bogom i s ljudima i nadjačao si.«
30. Tada zamoli Jakov: »Kaži mi ime svoje!« On odgovori: »Što me pitaš za ime moje?« I onda ga blagoslovi ondje.
*31. Jakov prozva ono mjesto Fanuel; »jer«, reče on, »vidjeh Boga licem k licu, a ipak ostadoh na životu.«
32. Sunce je pred njim izašlo, kad ostavi za sobom Fanuel. A hramao je poradi stegna svojega.
33. Zato sinovi Izraelovi sve do dana današnjega ne jedu mišicu na zglavku u stegnu, jer udari Jakova po zglavku u stegnu.

GLAVA 33.

Jakov se pomiri s Ezavom.

*1. Kad Jakov podiže oči i vidje Ezava s četiri stotine ljudi, razdijeli djecu na Liju i Rahelu i obje sluškinje.
2. Sprijeda postavi sluškinje i njihovu djecu, za njima Liju i njezinu djecu, a najposlije Rahelu s Josipom.
*3. A sam pođe pred njima i nakloni se sedam puta do zemlje, dok se ne približi bratu svojemu.
4. Ezav mu pohitje nasusret, zagrli ga, pade mu oko vrata i poljubi ga, i zaplakaše obojica.
5. Kad onda podiže oči svoje i ugleda žene i djecu, upita: »Tko su ti ovi?« Odgovori: »To su djeca, što ih Bog darova slugi tvojemu.«
6. Pristupiše sluškinje s djecom svojom i nakloniše se.
7. Tad pristupi i Lija s djecom svojom i nakloniše se. Najposlije pristupiše Josip i Rahela i nakloniše se.
8. On upita: Što si htio s tom čitavom četom, koju susretoh?« On odgovori: »Htio sam time naći milost u očima gospodara svojega.«
9. Ezav reče: »Imam dosta, dragi brate! Zadrži, što je tvoje!«
*10. Ali Jakov odvrati: »Ne, ako sam našao milost u očima tvojim, onda primi dar moj od mene! Jer gledam u lice tvoje, kao što se gleda u lice kojega nebesnika, i ti me tako lijepo dočeka.
11. Primi dakle pozdravni dar moj, što ti je doveden! Jer Bog me obilato blagoslovi, i imam svega dosta.« I primora ga, te primi.
12. Potom reče on: »Hajde dignimo se i pođimo dalje! Ići ću i ja s tobom.«
13. Ali mu ovaj odvrati: »Vidi sam gospodar moj, da su djeca još

(29) Izrael znači borac s Bogom.
(31) Fanuel znači lice Božje. »A ipak ostadoh na životu«, t. j. držalo se je, da bi čovjek odmah umro, ako bi ugledao Boga. A Jakov je eto ostao živ.
Gl. 33. (1—17) Ezavovo je ponašanje kod susreta s Jakovom velikodušno. Makar da je puno trpio, izakako je izgubio blagoslov i pravo prvorodstva, ipak nijednom riječi ne spominje tu prošlost. Čistosrdačno dolazi on nasusret bratu Jakovu.
(3) »Dok se ne približi bratu svojemu.« Ovako u hebrejskom izvorniku, a u Vulgati: »dok mu se ne približi brat njegov.«
(10) Istočnjački je običaj prispodabljati ljude mogućnike s nebeskim licima (isp. 2 Kralj gl. 14. i 19.). Bit će da je ovdje tu prispodobu izazvao strah Jakovljev od Ezava.

nejaka. A imam na brizi svojoj i ovce dojilice i goveda. Ako ih samo jedan dan preveć gonim, izginut će mi sve stado.

*14. Pa neka ide gospodar moj pred slugom svojim! Ja ću tad polako ići, koliko može stado, što ga gonim, i koliko mogu nejaka djeca, dok dođem k svojemu gospodaru u Seir.«

15. Ezav odvrati: »Pa da ti barem ostavim nekoliko od ljudi, što me prate.« Ali on reče: »Čemu to? Da nađem samo milost u očima gospodara svojega!«

16. Tako se Ezav vrati isti dan svojim putem u Seir.

*17. A Jakov otide dalje u Sokot i načini sebi kuću, a za stoku svoju načini staje. Zato se nazva ono mjesto Sokot.

*18. Na povratku svojem iz Mezopotamije dođe Jakov zdravo i u grad Sihem, koji je u zemlji kanaanskoj, i ušatori se istočno od grada.

*19. A komad zemlje, na kojem razape šator svoj, kupi od sinova Hemora, gospodara u Sihemu, za sto kesita.

*20. Tamo načini žrtvenik i nazva ga »Bog je Bog Izraelov«.

GLAVA 34.

Jakov u Sihemu.

*1. Dina, kći Lije, koja je rodi Jakovu, izađe jednoga dana da gleda kćeri te zemlje.

2. A ugleda je Sihem, sin Heveja Hemora, kneza te zemlje, i ugrabi je i silova je.

3. I prionu srce njegovo za kćer Jakovljevu Dinu; on zavolje djevojku, pa joj se udvarao.

4. Zato zamoli Sihem oca svojega Hemora: »Zaprosi mi tu djevojku, da mi bude žena!«

5. I Jakov doznade, da je oskvrnjena kći njegova Dina. Ali, jer su sinovi njegovi bili u polju kod stoke, on je šutio, dok se oni ne vrate.

6. Otac Sihemov dođe dakle k Jakovu, da se porazgovori s njim.

7. Kad sinovi Jakovljevi dođoše kući iz polja i čuše, što se dogodilo, muka bi ljudima vrlo i razgnjeviše se veoma; jer onaj nanese veliku sramotu Izraelu time, što oskvrni kćer Jakovljevu. Tako se što nije smjelo dogoditi.

8. Hemor im predloži ovo: »Srce sina mojega Sihema prionu za kćer vašu. Pa dajte mu je za ženu!

9. Oprijateljite se s nama! Kćeri svoje udajite za nas i kćerima našim ženite se!

10. Prebivajte kod nas! Zemlja neka vam stoji otvorena! Ostanite ovdje, idite slobodno po njoj i naselite se u njoj!«

11. Dalje reče Sihem ocu njezinu i braći njezinoj: »Da bih ipak našao milost u očima vašim! Što zatražite od mene, dat ću vam.

12. Zaištite od mene kolikogod hoćete otkupa i darova ženidbenih,

(14) Jakov je isprva bio odlučio da pođe u Seir, ali se je kasnije predomislio
(17) Sokot znači u hebrejskom staje. Sokot je još u Prekojordaniji.
(18) Sihem, danas Nablus, grad je u sredini Samarije.
(19) Kesita je određen komad srebra; točna mu se vrijednost ne zna. Stari (LXX, Vulgata i drugi) prevode 100 kesita sa sto janjadi. Možebit da je bio na tom komadu srebra otisnut lik janjeta. Daničić ima, možda tiskarskom pogrješkom »za sto novaca«.
(20) »Bog je Bog Izraelov« od hebrejskoga »El-Elohé-Israel«. Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »I načinivši ondje žrtvenik prizva na njemu silnoga Boga Izraelova.«
Gl. 34. (1) »Da gleda kćeri te zemlje,« t. j. da vidi ukrase gradskih djevojaka prilikom jedne svečanosti u gradu Sihemu.

ja ću vam dati, što vi od mene zahtijevate. Samo mi dajte djevojku za ženu!«

13. Tada sinovi Jakovljevi dadoše Sihemu i ocu njegovu Hemoru lukav odgovor, a rekoše tako, jer onaj oskvrni sestru njihovu Dinu.

14. Oni im naime rekoše: »Ne možemo na to pristati, da sestru svoju dadnemo čovjeku, koji nije obrezan; jer je to sramota nama.

15. Mi možemo ispuniti vašu želju samo pod uvjetom, ako se naime sve muško u vas dadne obrezati.

16. Onda ćemo vam davati kćeri svoje i uzimati sebi kćeri vaše i prebivati kod vas i postati s vama jedan narod.

*17. Ako li ne ćete pristati na naš prijedlog, da se dadnete obrezati, onda ćemo uzeti kćer svoju i otići.«

18. Njihov se prijedlog dopade Hemoru i Sihemu, sinu Hemorovu.

19. I mladi čovjek nije se skanjivao da prijedlog izvrši; jer je volio kćer Jakovljevu i bio je najugledniji u svoj kući svojoj.

20. I otidoše Hemor i sin njegov Sihem k vratima gradskim i rekoše ljudima grada svojega:

21. »Ovi su ljudi miroljubivi prema nama. Pa neka ostanu i stanuju u zemlji i neka slobodno idu po njoj. Zemlja ima na sve strane dosta prostora za njih. Kćeri njihove uzimat ćemo sebi za žene i davat ćemo im za to kćeri svoje.

22. Ali ljudi će pristati, da se nastane među nama i da postanu s nama jedan narod, samo pod tim uvjetom, ako se među nama sve, što je muško, dadne obrezati, kao što su oni sami obrezani.

23. Njihova stada i njihovo imanje i sva njihova goveda ne će li nam onda dobro doći? Udovoljimo im dakle, da ostanu i nastane se kod nas!«

*24. I poslušaše Hemora i sina njegova Sihema svi, koji izadoše k vratima gradskim. Svi muževi, svi, što izađoše k vratima gradskim, dadoše se obrezati.«

25. A treći dan, kad su oni ležali u groznici od rane, uzeše obadva sina Jakovljeva, Simeon i Levi, braća Dinina, svaki svoj mač, navališe na grad, koji nije ništa zlo slutio, i poubijaše sve muževe.

26. Ubiše i Hemora i sina mu Sihema mačem, uzeše Dinu iz kuće Sihemove i otiđoše.

27. Ostali sinovi Jakovljevi navališe na pobijene i oplijeniše grad, jer oskvrniše sestru njihovu.

28. Njihove ovce, goveda i magarce, što je bilo u gradu i u polju, uzeše.

*29. Sve imanje njihovo i svu djecu njihovu i žene njihove pohvataše i odvedoše i ugrabiše sve, što je bilo u kućama.

*30. Ali Jakov reče Simeonu i Leviju: »Baciste me u nesreću,

(17) »Onda ćemo uzeti kćer svoju,« t. j. Dina je još bila u kući otmičara. (Isp. r. 26.)

(24) Pred gradskim vratima vijećalo se o javnim poslovima. Tko je kod vijećanja imao mjesto i glas, morao je poći tamo. (Isp. bilješku kod 23, 10.)

(29) Sveti pisac opisuje to orobljenje grada ovako potanko, da nam predoči svu strahotu čina Simeonova i Levijeva i tako nas pripravi na prokletstvo, što ga je izrekao Jakov na umoru proti obadva brata (49, 5—7).

(30) Ovdje kori Jakov samo nerazboritost čina. Bojao se je krvne osvete. Na umoru proklinje obadva brata i ovim riječima: »Mačevi su im oružje nasilja... Proklet da je gnjev njihov!«

jer me omraziste stanovnicima ove zemlje, Kanaancima i Ferezejima. Ja imam samo malo ljudi. Ako se oni dignu na me, ubit će me, i onda sam propao, ja i kuća moja.«

31. A oni odgovoriše: »A je li smio on da postupa sa sestrom našom kao s kakvom bludnicom?«

GLAVA 35.

Jakov u Betelu. Smrt Izakova i Rahelina.

*1. Bog zapovjedi Jakovu: »Ustani, uzađi u Betel, nastani se tamo i načini ondje žrtvenik Bogu, koji ti se prikaza, kad si bježao pred bratom svojim Ezavom!«

*2. I Jakov zapovjedi porodici svojoj i svima, koji su bili s njim: »Uklonite tuđe bogove, što imate kod sebe, očistite se i obucite druge haljine!

3. Onda ćemo se dignuti i poći gore u Betel. Tamo ću načiniti žrtvenik Bogu, koji me je uslišio u vrijeme nevolje moje i bio sa mnom na putu, kojim sam išao.«

4. Tada predadoše Jakovu sve tuđe bogove, što su ih imali kod sebe, i naušnice, što su ih nosili na ušima svojim, i Jakov ih zakopa pod terebintom, što stoji kod Sihema.

5. Onda se digoše. A strah veoma velik napunio je sve gradove unaokolo, te nijesu progonili sinove Jakovljeve.

6. Tako Jakov i sva čeljad, što je bila s njim, stigoše u Luzu, to je Betel, što leži u zemlji kanaanskoj.

*7. Ondje načini on žrtvenik i nazva to mjesto El-Betel, jer mu se bio tamo prikazao Bog, kad je bježao pred bratom svojim.

*8. Tada umrije Debora, dojkinja Rebekina, i pokopaše je ispod Betela pod hrastom, koji se otad zove hrast tužni.

9. Bog se javi Jakovu po drugi put, izakako se vratio iz Mezopotamije, i blagoslovi ga.

10. Reče mu Bog: »Ime je tvoje Jakov; ali se ne zovi više Jakov, nego Izrael neka bude ime tvoje!« Tako mu nadjenu ime Izrael.

11. Još mu reče Bog: »Ja sam Bog svemogući. Plodi se i množi se! Narod, jest, mnoštvo narodâ neka nastane od tebe, i kraljevi neka izađu iz tebe!

12. Zemlju, koju sam dao Abrahamu i Izaku, dat ću i tebi. Potomcima tvojim dat ću zemlju ovu.«

13. I Bog otide od njega s mjesta, gdje je govorio s njim.

*14. Jakov postavi spomenik na mjestu, gdje je govorio s njim, spomenik od kamena, izli na nj žrtvu tekuću i poulja ga.

Gl. 35. (1) Isp. glavu 28.

(2) Jakov je odlučio da prije odlaska u Betel, gdje je ono jedamput obećao štovanje pravoga Boga, uništi sve likove idolâ i sve hamajlije, među koje su često spadale i naušnice. Upotrebljavale se naušnice u razne praznovjerice. Možda je čeljad Jakovljeva uzela sa sobom likove idolâ iz opljačkanoga grada Sihema. Ili se je našao koji idolopoklonik među njegovim kupljenim robovima. A čiste i nove haljine bile su znak pokore i obraćenja. (Isp. 2 Kralj 12, 20; 2 Mojs 19, 14.)

(7) El-Betel, t. j. Bog Betela.

(8) »Debora, dojkinja Rebekina«. Rebeka, žena Izakova, međutim je već bila umrla, jer se više ništa ne kazuje o njoj. Ovdje se spominje Debora, dojkinja Rebekina, jer je dojkinja na Istoku u velikoj časti. Ona ostaje u obitelji sve do svoje smrti; a kad umre, podigne joj se nad grobom spomenik u znak poštovanja. »Hrast tužni« u hebrejskom »Allon Bakuth«.

(14) »Žrtva tekuća«, t. j. vino. Kamen je služio mjesto žrtvenika.

15. Jakov prozva mjesto, gdje je Bog govorio s njim, Betel.
16. I otidoše od Betela dalje. A kad više nije bilo daleko do Efrate, Rahelu napadoše bolovi porođajni i imade težak porođaj.
17. I kad se je pri porođaju tako veoma mučila, reče joj babica: »Utješi se! I sada imaš sina!«
*18. A kad izlazila duša njezina, jer je umirala, nazva ga ona Benoni; ali mu otac njegov nadjenu ime Benjamin.
*19. Tako umrije Rahela, i pokopaše je na putu u Efratu, to je Betlehem.
*20. Jakov postavi spomenik od kamena na grob njezin. To je nagrobni spomenik Rahelin sve do dana današnjega.
*21. Tada ode Izrael dalje i razape šator svoj s onu stranu Migdal-Edera.
22. I dok je Izrael boravio u tom kraju, otide Ruben i leže s Balom, inočom oca svojega, i to saznade Izrael. Sinova Jakovljevih bilo je dvanaest:
23. Sinovi Lijini: Ruben, prvorođenac Jakovljev, i Simeon, Levi, Juda, Isahar i Zabulon.
24. Sinovi Rahelini: Josip i Benjamin.
25. Sinovi Bale, sluškinje Raheline: Dan i Neftali.
26. Sinovi Zelfe, sluškinje Lijine: Gad i Aser. To su dakle sinovi Jakovljevi, što mu se rodiše u Mezopotamiji.
27. Tada Jakov dođe k ocu svojemu Izaku u Mambre, u Karjat-Arbe, to je Hebron, gdje su kao došljaci boravili Abraham i Izak.
28. Izakovih dana života bilo je sto i osamdeset godina.
29. Potom preminu Izak i umrije i bi, star i sit života, pridružen ocima svojim. Pokopaše ga sinovi njegovi Ezav i Jakov.

GLAVA 36.

Povijest porodice Ezavove.

1. Slijede potomci Ezava, koji se zvao i Edom.
*2. Ezav uze sebi žene svoje između kćeri kanaanskih: Adu, kćer Heteja Elona, Oholibamu, kćer Ane, unuku Heveja Sebeona,
3. I Basematu, kćer Izmaelovu, sestru Nabajotovu.
4. Ada rodi Ezavu Elifaza, i Basemata rodi Rahuela.
5. Oholibama rodi Jehusa, Ihelona i Koreja. To su sinovi Ezava, koji mu se rodiše u zemlji kanaanskoj.
6. Ezav uze svoje žene, sinove i kćeri i sve ljude iz kuće svoje, stado svoje, svu stoku svoju i sve ima-

(18) Benoni znači sin moje nesreće. Benjamin znači sin desnice, sin sreće. Rahela nazva svoje dijete »sinom svoje nesreće,« jer joj donese smrt. Otac mu dade ime Benjamin, t. j. »sin desnice« ili »sin sreće«, jer se obradova, što mu mila Rahela darova još jednoga sina, posljednjega sina. Desnica je znak sreće ili jakosti. I hrvatska narodna pjesma pjeva: »I krepka ti desna ruka bila!«
(19) Efrata znači plodnost, staro ime grada i okolice. Betlehem znači kuća kruha. Betlehem je rodno mjesto Kristovo, južno od Jeruzalema.
(20) Na putu iz Jeruzalema u Betlehem i danas se još pokazuje spomenik kao Rahelin grob.
(21) Migdal-Eder znači kula stada. Tu su kulu već prije bili podigli pastiri. S nje su pazili na svoja stada. Kad bi im zaprijetila pogibao od neprijatelja, sklonili bi se sa stadom svojim u kulu, pa se odatle branili.
Gl. 36. (2) Gore 26, 34 imaju žene Ezavove druga imena; ali zato nijesu druge žene; jer često puta osobe u Svetom Pismu imaju više imena. A djevojke u onim krajevima uzimale bi nova imena, kad bi se udavale. Tako je puno puta i danas u Arabiji.

nje svoje, što ga steče u zemlji kanaanskoj, pa otide od brata svojega Jakova u drugu zemlju.

7. Jer im je posjed bio vrlo velik, te nijesu mogli ostati zajedno, i zemlja, u kojoj su boravili, nije im bila dosta za stada njihova.

*8. Tako se Izak naseli na gori Seiru. Ezav se zove i Edom.

9. Slijedeći su potomci Ezava, oca Edomejâ, na gori Seiru.

10. Ovo su imena sinova Ezavovih: Elifaz, sin Ade, žene Ezavove; Rahuel, sin Basemate, žene Ezavove.

11. Sinovi Elifazovi bili su: Teman, Omar, Sefo, Gatam i Kenez.

12. Tamna bila je inoča Elifazu, sinu Ezavovu; ona rodi Elifazu Amaleka. To su potomci Ade, žene Ezavove.

13. Sinovi Rahuelovi ovi su: Nahat, Zara, Sama i Meza. To su potomci Basemate, žene Ezavove.

14. I ovo su sinovi Oholibame, žene Ezavove, kćeri Ane, unuke Sebeonove, žene Ezavove; ona rodi Ezavu Jehusa, Ihelona i Koreja.

*15. Slijedeći su knezovi potomaka Ezavovih: Sinovi Elifaza, prvorođenca Ezavova, bili su knez Teman, knez Omar, knez Sefo, knez Kenez,

16. Knez Kore, knez Gatam, knez Amalek. To su knezovi, što izlaze od Elifaza u zemlji edomskoj. To su potomci Adini.

17. I slijedeći su sinovi Rahuela, sina Ezavova: knez Nahat, knez Zara, knez Sama, knez Meza. To su knezovi, što izlaze od Rahuela u zemlji edomskoj. To su potomci Basemate, žene Ezavove.

18. I slijedeći su sinovi Oholibame, žene Ezavove: knez Jehus, knez Ihelon, knez Kore. To su knezovi, što izlaze od Oholibame, kćeri Anine, žene Ezavove.

*19. To su sinovi Ezavovi i to knezovi njihovi. To je Edom.

*20. Slijedeći su sinovi Seira, Horeja, prastanovnici zemlje: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana,

21. Dison, Eser i Disan. To su knezovi Horejâ, sinovi Seirovi u zemlji edomskoj.

22. Sinovi Lotanovi jesu: Hori i Heman; a sestra Lotanova Tamna.

23. I ovo su sinovi Sobalovi: Alvan, Manahat, Ebal, Sefo i Onam.

*24. Slijedeći su sinovi Sebeonovi: Aja i Ana. To je isti Ana, koji nađe vruća vrela u pustinji, kad je pasao magarca oca svojega Sebeona.

25. I slijedeći su djeca Anina: Dison i Oholibama, kći Anina.

26. I slijedeći su sinovi Disonovi: Hamdan, Eseban, Jetram i Karan.

---

(8) Seir je gora na jugu Mrtvoga mora.

(15) »Ovo su knezovi«, t. j. starješine od hiljadu ljudi, u hebrejskom »alluf«: ovo je možebit naslov, što su ga Edomci dali svojim cehovskim starješinama (isp. 2 Mojs 15, 15).

(19) Sveto Pismo opetuje češće, da je Ezav Edom, t. j. onaj, koji zemaljski osjeća.

(20) Horeji su prije dolaska Ezavova prebivali u toj zemlji. Po Seiru zvala se zemlja Seir, a kasnije po Ezavu Edom ili Idumeja.

(24) »Vruća vrela«. U hebrejskom stoji »hajjemim«. Nije poznato značenje ove riječi, pa se uzimalo, da je po srijedi pogrješka u pisanju (lapsus calami). Možebit da dolazi ta riječ od »hammalim«, što znači »voda«. Sv. Jeronim prevodi »hajjemim« sa »vruća vrela« (»aquae calidae«). Po židovskoj predaji često se »hajjemim« prevodi sa »mazgovi« (»Maulesel«). Niessler u svom prijevodu Svetoga Pisma prevodi sa »grdosije« (»die Ungeheuer«). Daničić prevodi sa »mazge« (»Mauleselin«).

27. Slijedeći su sinovi Eserovi: Balaan, Zavan i Akan.
28. Slijedeći su sinovi Disanovi: Hus i Aran.
29. Slijedeći su knezovi Horejâ: knez Lotan, knez Sobal, knez Sebeon, knez Ana,
30. Knez Dison, knez Eser, knez Disan. To su knezovi Horejâ po porodicama njihovim u zemlji seirskoj.
31. Slijede kraljevi, koji su vladali u zemlji edomskoj, prije nego zavlada kralj sinova Izraelovih.
32. Kralj u Edomu bio je Bela, sin Beorov, a ime prijestolnici njegovoj bilo je Denaba.
*33. Kad umrije Bela, mjesto njega postade kralj Jobab, sin Zarin iz Bosre.
34. Kad umrije Jobab, mjesto njega postade kralj Husam iz zemlje Temanejâ.
35. Kad umrije Husam, mjesto njega postade kralj Adad, sin Badadov, koji pobi Madijance na visočini moapskoj, a ime prijestolnici njegovoj bilo je Avit.
36. Kad umrije Adad, mjesto njega postade kralj Semla iz Masreke.
37. Kad umrije Semla, mjesto njega postade kralj Saul iz Rohobota na rijeci.
38. Kad umrije Saul, mjesto njega postade kralj Balanan, sin Akoborov.
39. Kad umrije Balanan, sin Akoborov, mjesto njega postade kralj Adar, a ime prijestolnici njegovoj bilo je Fau; žena njegova zvala se Meetabela; ona je bila kći Matrede, kćeri Mezaabove.
40. Slijedeća su imena knezova Ezavovih po porodicama njihovim, po mjestima njihovim i s imenima njihovim: knez Tamna, knez Alva, knez Jetet,
41. Knez Oholibama, knez Ela, knez Finon,
42. Knez Kenez, knez Teman, knez Mabsar,
43. Knez Magdiel, knez Hiram. To su knezovi Edomovi po prebivalištima njihovim u zemlji, što su je bili zaposjeli. To je rodovnik Ezava, oca Edomejâ

GLAVA 37.

Braća prodaju Josipa u Egipat.

*1. Jakov se nastani u zemlji, u kojoj su boravili oci njegovi kao došljaci, u zemlji kanaanskoj.
2. Ovo je povijest porodice Jakovljeve: Josip, mladić od sedamnaest godina, čuvao je ovce s braćom svojom, i to pomogao je sinovima Bale i Zelfe, ženâ oca svo-

(33) Ovaj Jobab, po mišljenju mnogih svetih Otaca, jest onaj Job, kojega nam Sveto Pismo riše kao primjer strpljivosti.

Gl. 37. (1 sl.) Život Josipa od najveće je važnosti za povijest spasenja. Josip dade porodici Jakovljevoj, za neko vrijeme, drugu postojbinu, u kojoj su se potomci patrijarovi mogli da razviju do jakog naroda. Zato pokazuje njegov život izvanredne zahvate i utjecaje Božje. Njegov čisti, pomirljivi, ponizni značaj veoma nas privlači. Uopće, povijest egipatskoga Josipa sjajan je primjer za to, kako Providnost Božja bdi nad životom ljudi, i kako Bog zna i zle misli i namjere ljudske okrenuti na dobro. »Vi misliste zlo po me, ali Bog okrenu to na dobro« (1 Mojs 50, 20).

U egipatskom Josipu vide sveti Oci jednu od najsavršenijih slika božanskog Spasitelja. Samo nešto da spomenemo: Na Josipa iz zavisti zamrziše braća, na Isusa Židovi. Josipa prodadoše za dvadeset srebrnika, Isusa za trideset. Josip u tamnici s dvojicom, od kojih jedan bi pomilovan, a drugi ubijen; Isus na križu s dvojicom, od kojih se jedan spasi, a drugi propade. Josip iza tamnice dobiva vlast nad cijelim Egiptom, Isus iza muke na križu zadobi svu vlast na nebu i na zemlji.

(2) »Josip, mladić od sedamnaest godina«. Vulgata ima: »Kad bi Josipu šesnaest godina«.

jega. I Josip bi javljao ocu
svojemu, što bi se o njima zlo
govorilo.
*3. A Izrael je volio Josipa više,
nego sve sinove svoje, jer mu se
je bio rodio u starosti njegovoj, i
tako mu skroji dugačku haljinu.
4. I kad su braća njegova vidjela, da ga otac njihov više voli, nego svu braću njegovu, zamrziše na njega, te nijesu mogli s njim prijaznu riječ da progovore.
5. Jedamput usni Josip san i
pripovjedi ga braći svojoj. I oni
još većma zamrziše na njega.
6. On im je pripovijedao: »Čujte, kakav sam imao san!
7. Pomislite! Vezali smo snoplje u polju. I moj se snop ispravi i ostade stojeć, a vaši se snopovi postavili unaokolo i poklanjali se snopu mojemu.«
8. Tada mu braća njegova rekoše: »Ti još hoćeš kralj biti nad nama i vladati nama?« Onda još većma zamrziše na njega poradi sanova njegovih i riječi njegovih.
9. Drugi put usni opet san i pripovjedi ga braći svojoj. Reče: »Čujte! Usnio sam opet san: Sunce, mjesec i jedanaest zvijezda poklanjali se meni.«
10. Kad je to pripovjedio ocu svojemu i braći svojoj, ukori ga otac njegov i reče mu: »Kakav je to san, što si ga imao? Zar da ja, mati tvoja i braća tvoja dođemo i da se pred tobom na tle bacimo?«
11. I otad su mu bila braća njegova zavidna, ali otac je to pamtio.
12. I kad jedamput braća njegova otidoše da pasu ovce oca svojega kod Sihema,
13. Reče Izrael Josipu: »Braća tvoja čuvaju ovce kod Sihema. Dođi, poslat ću te k njima!« On mu odgovori: »Evo me!«
14. Tada mu reče: »Hajde i vidi, kako je braći tvojoj i kako je stadu, i javi mi!« Tako ga posla iz doline hebronske, i on dođe u Sihem.
15. I čovjek jedan nađe ga, gdje luta po polju, i zapita ga: »Što tražiš?«
16. On odgovori: »Tražim braću svoju; pa reci mi, gdje sad čuvaju stado!«
*17. Čovjek odgovori: »Otišli su dalje odavle; čuo sam gdje rekoše: Poći ćemo u Dotain.« I otide Josip za braćom svojom i nađe ih u Dotainu.
18. Oni ga ugledaše izdaleka i, prije nego im se približi, skovaše lukavu osnovu proti njemu, da ga ubiju.
19. Rekoše jedan drugomu: »Eno dolazi sanjar!
20. Hajde da ga ubijemo i da ga bacimo u jednu čatrnju, pa ćemo tad reći, da ga je proždrala divlja zvijer. Vidjet ćemo, što će biti od sanova njegovih.«
21. Kad je to čuo Ruben, pokuša da ga izbavi iz ruku njihovih i reče: »Ne ćemo ga ubijati!«
22. I Ruben ih nagovarao: »Ne prolijevajte krvi! Bacite ga tamo u čatrnju u pustinji, ali ne mećite ruke na nj!« Tako ga htjede izbaviti iz ruke njihove i povratiti ga opet ocu njegovu.
23. I čim Josip dođe k braći svojoj, svukoše Josipu haljinu, dugačku haljinu, što ju imao na sebi,
24. Zgrabiše ga i baciše ga u čatrnju. A čatrnja je bila prazna. Nije bilo vode u njoj.

(3) »Dugačku haljinu«. Vulgata ima »šarenu haljinu«. Haljina je Josipova dopirala sve do gležanja i imala je rukave.
(17) Dotain leži sjeverno od Sihema.

*25. Tada sjedoše da ručaju. Kad podigoše oči svoje i pogledaše, a to dolazila gomila Izmaelovaca tamo od Galaada. Kamele njihove bile su natovarene gumom, balzamom i smirnom; putovali su, da to donesu u Egipat.
26. Juda reče braći svojoj: »Kakva nam korist, ako ubijemo brata svojega i sakrijemo umorstvo njegovo?
27. Hajde da ga prodamo Izmaelcima i da ne mećemo ruke na nj! Jer brat je naš, naše meso vlastito.« Pristadoše braća njegova.
*28. I kad su trgovci madijanski prolazili, izvadiše Josipa iz čatrnje i prodadoše Josipa za dvadeset srebrnika Izmaelcima. Ovi odvedoše Josipa u Egipat.
*29. Kad je Ruben opet došao k čatrnji, nije više bilo Josipa u čatrnji. On razdera haljine svoje,
*30. Vrati se k braći svojoj i reče: »Dječaka nema više tu! Kuda ću ja sada?«
31. A oni uzeše haljinu Josipovu, zaklaše jare i zamočiše haljinu u krv.
*32. Tada poslaše dugačku haljinu ocu svojemu i poručiše mu: »To nađosmo; vidi, je li to haljina sina tvojega ili nije!«
33. Kad ju on izbliza pogledao, povika: »Haljina je to sina mojega! Divlja ga zvijer prožderala! Rastrgan, rastrgan je Josip!«
34. I Jakov rastrga haljine svoje i zaogrnu leđa svoja kostrijetom i tugovao je za sinom svojim dugo vremena.
*35. Gledali su doduše svi sinovi njegovi i kćeri da ga utješe, ali se on nije dao utješiti i reče: »Ne! S tugom ću sići k sinu svojemu u carstvo mrtvih.« Tako ga je oplakivao otac njegov.
*36. A Madijanci prodadoše ga u Egipat Putifaru, dvoraninu faraonovu, zapovjedniku tjelesne straže.

GLAVA 38.

Judini potomci.

*1. U ono vrijeme otide Juda od braće svoje i razape šator svoj kod nekoga čovjeka iz Odolama po imenu Hira.
2. Tamo vidje Juda kćer nekog Kanaanca, koji se zvao Sue; on je uze za ženu i živio je s njom.
3. Ona zatrudnje i rodi sina, kojemu on nadjenu ime Her.
4. Tada ona opet zatrudnje i rodi sina, kojemu ona nadjenu ime Onan.
*5. Nato ona još rodi sina, kojemu ona nadjenu ime Sela. Bilo je u Kezibu, gdje ga je rodila.

(25) Izmaelci, potomci Abrahamova sina Izmaela (1 Mojs 25, 12—18), trgovali su sa susjednim narodima. Zvali su se i Madijanci po Izmaelovu polubratu Madijanu (1 Mojs 25, 1—4). — Galaad je prekojordanska pokrajina.
(28) Jedan srebrnik (1 sekal srebra) jest jedno tri dinara zlatne vrijednosti.
(29) Razderati haljine, to je bio znak velike žalosti.
(30) Ruben misli na odgovornost, koja pred ocem tereti njega kao najstarijeg brata.
(32) Braća se zasad ne usudiše sami da stupe pred oči očeve.
(35) Nada Jakovljeva, da će se opet sastati sa svojim sinom u mjestu preminulih, u »carstvu mrtvih«, pretpostavlja vjeru u besmrtnost duše.
(36) Putifar je egipatsko ime i znači »dar boga sunca«, koga su štovali osobito u On-u (Heliopolisu) u Donjem Egiptu. I mi kršćani imamo grčko ime Teodor, što znači Božji dar, Božidar. — Faraon je naslov egipatskih vladara, a znači »visoka kuća«, »veliki stan«. Kod Turaka ima naslov »visoka Porta«.
Gl. 38. (1) Odolam je bio grad sjeverozapadno od Hebrona.
(5) Kezib je ime mjestu, što je kasnije pripadalo Judinu plemenu. Mjesto »bilo je u Kezibu, gdje ga je rodila« piše Vulgata: »a rodivši ovoga« (t. j. Selu) prestade rađati.«

6. I Juda uze za prvorođenca svojega Hera ženu po imenu Tamaru.

7. Ali Her, prvorođenac Judin, ne dopade se Gospodu, i zato pusti Gospod da umre.

*8. Tada reče Juda Onanu: »Živi sa ženom brata svojega! Čini dužnost djevera, da pribaviš potomke bratu svojemu!«

*9. A jer je znao Onan, da djeca ne bi pripadala njemu, prosipao bi Onan sjeme na zemlju, kad bi bio sa ženom brata svojega, da ne dadne potomaka bratu svojemu.

*10. A Gospodu je bilo mrsko, što je činio, pa zato pusti da i on umre.

11. I reče Juda snahi svojoj Tamari: »Prebivaj kao udovica u kući oca svojega, dok poodraste sin moj Sela!« On se je naime bojao, da bi mogao i ovaj umrijeti kao braća njegova. Tako otide Tamara i prebivala je u kući oca svojega.

*12. A kad prođe dugo vremena, umrije kći Suejeva, žena Judina. Pošto Juda održa vrijeme žalovanja, zaputi s prijateljem svojim Hirom iz Odolama u Tamnu, da dadne ostrići ovce svoje.

13. I kad se javilo Tamari: »Upravo ide svekar tvoj u Tamnu da striže ovce,«

14. Skide ona sa sebe udovičku odjeću svoju, uze pokrivalo i pokri lice. Tada sjede tamo, gdje se ide u Enaim, koji je na putu u Tamnu. Ona je naime vidjela, da je Sela bio odrastao, a nju ne udaše za njega.

15. Kad je tako vidje Juda, pomisli, da je bludnica; jer je bila pokrila lice svoje.

16. On skrenu s puta k njoj i reče: »Slušaj, ugodi mi!« Nije znao, da mu je to bila snaha. Ona reče: »Što ćeš mi dati, da ti ugodim?«

17. On odgovori: »Poslat ću ti jare od stada.« Ona odvrati: »Ali da mi dadneš zalog, dokle ga pošlješ.«

*18. On upita: »Kakav zalog da ti dadnem?« Ona odgovori: »Svoj pečatni prsten, svoju vrpcu i svoj štap, što ti je u ruci.« Dade joj, i bio je s njom, i ona zatrudnje od njega.

19. I ona ustade i ode odatle, skide pokrivalo svoje sa sebe i obuče opet udovičku odjeću svoju.

20. Juda posla jare po prijatelju svojemu iz Odolama, da natrag

(8) Po prastarom, kasnije i u mozajičkom zakonu (5 Mojs 25, 5) propisanom običaju morao se je u slučaju, da oženjen čovjek umre bez djece, njegov brat (djever) oženiti udovicom, i dijete od ove ženidbe smatralo se je djetetom pokojnikovim (takozvana levirska ženidba). Djever (mužev brat) u latinskom je levir, i otuda levirska ili djeverska ženidba. Prvorođenac iz takve ženidbe dobio bi ime i prava prvoga muža. Svrha je dakle ovoj levirskoj ženidbi bila, da se uzdrži porodično vlasništvo, jer je najstariji sin bio baštinik.

(9) Po Onanu zove se taj grijeh onanizam.

(10) Onan nije radio bratski prema svojemu bratu, kad mu nije dao potomka. A bio je nepravedan i prema Tamari, koja je imala pravo na vršenje levirske ženidbe. Onan se je ogriješio i o svrhu ženidbe.

(12—26) Tamara je radila previše smjelo, jer je stavila svoj život na kocku. Ona je bila pred svijetom vjerenica Selina (r. 11), i zato se je njezin opaki čin kao preljub mogao kazniti smrću (isp. r. 24). Pošla je na djelo veoma obzirno. Ali se je teško ogriješila, jer je svojega svekra zavela u grijeh u neodoljivoj želji za potomstvom. Vidjela je, da je Sela odrastao, a otac joj ga nije dao za muža. Zato je pošla da od samoga njega začne. Poradi toga grijeha nije Sela ni kasnije uzeo Tamaru za ženu. Uzeo je drugu, kako se vidi u 4 Mojs 26, 20.

(18) Pečatni prsten nije se uvijek nosio na ruci, nego na vrpci, koja je visjela preko prsiju sve do pasa. Ovdje se po svoj prilici misli na tu vrpcu.

dobije od žene zalog; ali je on ne nađe.

21. Pitao je ljude njezina mjesta: »Gdje je ona bludnica, što obično sjedi u Enaimu na putu?« A oni mu odgovoriše: »Nije ovdje bilo bludnice.«

22. I vrati se on k Judi i reče: »Ne nađoh je, a ljudi mi u mjestu potvrdiše: »Nije ovdje bilo bludnice.«

23. Juda odvrati: »Neka joj bude! Samo da se ne osramotimo! Eto, ja joj poslah jare, a ti je ne nađe!«

*24. Jedno tri mjeseca kasnije dojaviše Judi: »Snaha tvoja Tamara zabludi i od bluda svojega zatrudnje.« Juda zapovjedi: »Izvedite je van! Neka se spali!«

25. Kad je htjedoše povesti van, posla ona k svekru svojemu i poruči mu: »S čovjekom, čije su stvari ove, zatrudnjela sam.« I još mu poruči: »Pogledaj samo, čiji je taj pečatni prsten, ta vrpca i taj štap!«

26. Kad Juda pogleda te stvari, reče: »Ona je u pravu proti meni. Zašto je ne dadoh sinu svojemu Seli za ženu?« A on odsele nije više općio s njom.

27. I kad dođe vrijeme da rodi, a to blizanci u krilu njezinu.

28. Kad je rađala, jedan pruži ruku. Babica uze crven konac, priveza ga oko ruke njegove i reče: »Ovaj izađe prvi na svijet.«

*29. Ali on povuče opet natrag ruku svoju, i brat se njegov pojavi. Tada reče ona: »Zašto sebi načini proder?« I zato ga nazvaše Fares.

*30. Nato se pojavi brat njegov, na čijoj je ruci bio crveni konac, i nazvaše ga Zara.

GLAVA 39.

Josip u kući Putifarovoj.

*1. Josipa dakle dovedoše u Egipat. I Putifar, dvoranin faraonov, zapovjednik tjelesne straže, Egipćanin, kupi ga od Izmaelaca, koji ga dovedoše tamo.

2. A Gospod je bio s Josipom, te mu je sve išlo za rukom. Ostade tako u kući gospodara svojega Egipćanina.

3. Gospodar njegov vidje, da je Gospod s njim, i da je Gospod po ruci njegovoj davao uspjeh svima djelima njegovim.

4. I Josip nađe milost u očima njegovim; smio ga je dvoriti, i on ga postavi upraviteljem kuće svoje i povjeri mu sve imanje svoje.

5. I otkad ga je bio postavio upraviteljem kuće svoje i svega imanja svojega, otad je blagosivao Gospod kuću tome Egipćaninu poradi Josipa, i blagoslov Gospodnji bio je na svemu, što je imao u kući i u polju.

*6. Zato povjeri on sve imanje svoje rukama Josipovim i uz njega nije se više brinuo ni za što, osim za jelo, što bi ga blagovao.

(24) Juda je bio glava u porodici, pa je imao pravo da izrekne smrtnu presudu nad Tamarom.

(29) Fares (hebr. Peres) znači »proder«; proder zato, jer je proderao posteljicu, u kojoj su bila obadva brata. Fares je bio prvorođenac, praotac kralja Davida, a potom i samoga Krista (isp. dolje 49, 10; pa Mt 1, 3; Lk 3, 33).

(30) Zara (hebr. Zerah) znači izlaz, jer se je prvi pomolio iz utrobe.

Gl. 39. (1) Putifar se ovdje izrijekom označuje kao rođeni Egipćanin, da se istakne, kako je Josipu, kao tuđincu, bilo teško zadobiti njegovo povjerenje. Pripovijest, što slijedi, u vezi je sa 1 Mojs 37, 36.

(6) Josip je upravljao čitavom kućom Putifarovom; samo se je za kuhinju brinuo sâm Putifar, jer Egipćani nijesu smjeli jesti sa Hebrejima.

A Josip je bio krasna stasa i lijepa lica.
7. Iza nekog vremena žena gospodara njegova zagleda se u Josipa i reče mu: »Dođi k meni!«
8. Ali se on oprije i reče ženi gospodara svojega: »Eto, gospodar moj ne brine se uza me ni za što u kući i sve imanje svoje povjeri mi.
9. Sam nije veći od mene u kući ovoj i ništa mi ne izuze osim tebe, jer si mu žena. Pa kako bih sad ja učinio tako grdno zlo i Bogu tako sagriješio?«
10. I premda je ona dan na dan navaljivala na Josipa, on je ne posluša i ne pođe k njoj i ne sagriješi s njom.
11. A kad jednoga dana dođe on u kuću, da uradi svoj posao, a nije bilo nikoga od ukućana unutri,
12. Uhvati ga ona za haljinu njegovu i reče: »Ugodi mi!« A on pusti haljinu svoju u ruci njezinoj, pobježe i otrča van.
13. Kad ona vidje, da je pustio haljinu svoju u ruci njezinoj i pobjegao,
*14. Viknu ukućane svoje i reče im: »Vidite! Dovede nam Hebrejina, da šalu zbija s nama. On uniđe k meni, da me navede na zlo; a ja povikah glasno.
15. A kad on ču, da sam povikala glasno, pusti haljinu svoju kod mene, pobježe i otrča van.«
16. I ona metnu haljinu njegovu uza se, dok gospodar njegov dođe kući.
17. Njemu pripovjedi isto, naime: »Rob hebrejski, kojega si nam doveo, uniđe k meni, da se prošali sa mnom.
18. Ali kad ja povikah iza glasa, pusti on haljinu svoju kod mene i pobježe van.«
19. I kad ču gospodar riječi žene svoje, što mu ih izgovori: »Tako mi učini sluga tvoj, rob tvoj,« razgnjevi se veoma.
20. Gospodar Josipov uhvati ga i baci u tamnicu, gdje su ležali sužnji kraljevi. I ležao je tamo u tamnici.
21. Ali je Gospod bio s Josipom i predobi mu srca; osobito svrati mu milost tamničarovu.
22. I povjeri tamničar Josipu sve sužnje, što su bili u tamnici; sve, što bi se tamo vršilo, vršilo bi se po naredbi njegovoj.
23. Tamničar se nije više trebao brinuti ni za što, što mu je bio povjerio, jer je Gospod bio s njim i Gospod je davao uspjeh svemu, što bi poduzeo.

GLAVA 40.

Josip u tamnici.

*1. Jedno vrijeme iza toga skriviše peharnik i pekar kralja egipatskoga gospodaru svojemu, kralju egipatskomu.
2. I faraon se razgnjevi na dva svoja dvoranina, na velikog peharnika i na velikog pekara,
3. I dade ih u kući zapovjednika tjelesne straže baciti u istu tamnicu, u kojoj je ležao i Josip.
4. Zapovjednik tjelesne straže odredi im Josipa, da ih služi. Kad su dulje vremena bili u zatvoru,
5. Usniše obojica u istoj noći san. Svaki usni san od osobite važnosti, peharnik i pekar kralja egipatskoga, koji su ležali u tamnici.
6. Kad sutradan dođe Josip k njima, opazi, da su bili veoma snuždeni.
7. On upita dvorane faraonove, koji su bili s njim zatvoreni u kući gospodara njegova: »Što ste danas lica tako smrknuta?«

(14) »Da se šali s nama,« t. j. s nama ženskima.
Gl. 40. (1) Obadvije službe vrijedile su u Egiptu kao visoke činovničke službe.

*8. Odgovoriše mu: »San usnismo, a nema nikoga, koji bi nam ga mogao protumačiti.« Josip im reče: »San protumačiti stvar je Božja. Ali pripovjedite mi!«

9. Veliki peharnik pripovijedao je Josipu san svoj: »Vidjeh u snu pred sobom čokot.

10. Na čokotu bile tri loze. I on napupi i procvate i grožđe na njemu u isti čas sazre.

11. U ruci mi je bila čaša faraonova, i ja uzeh grožđe, iscijedih ga u čašu faraonovu i dadoh čašu faraonu u ruku.«

12. Josip mu odgovori: »To se tumači ovako: Tri loze tri su dana.

13. Iza tri dana faraon će uzdignuti glavu tvoju i opet te postaviti u službu tvoju; tada ćeš faraonu davati čašu, posve kao prije, dok si mu bio peharnik.

14. Tad misli i na mene, kad ti bude dobro! Učini mi ljubav, da me preporučiš faraonu i izbaviš me iz ove kuće!

*15. Jer sam odveden iz zemlje hebrejske, a i ovdje ne počinih ništa, za što bi me se moralo baciti u tamnicu.«

16. Kad veliki pekar vidje, kako Josip dobro protumači, reče mu: »I ja usnih, a meni na glavi tri košarice bijela peciva njegova.

17. U najgornjoj košarici bilo svakojakih jestiva za faraona, kako ih napravi pekar; ali ih ptice pojedoše iz košarice na mojoj glavi.«

18. Josip odgovori: »To se tumači ovako: Tri košarice tri su dana.

*19. Danas za tri dana faraon će uzdignuti glavu tvoju — ali dalje od tebe, jer će te objesiti na vješala, a ptice će jesti s tebe meso tvoje.«

20. Treći dan izatoga faraon na dan rođenja svojega učini gozbu za cijeli svoj dvor. Tada on uzdignu glavu velikom peharniku i velikom pekaru u nazočnosti sluga svojih;

21. velikog peharnika postavi opet u peharničku službu njegovu, tako da je opet smio dodavati čašu faraonu.

22. A velikog pekara dade objesiti, posve prema tumačenju, što im ga bio dao Josip.

23. Ali veliki peharnik ne pomisli na Josipa, nego ga zaboravi.

GLAVA 41.

Josipovo uzvišenje.

*1. Dvije godine kasnije usni faraon. Bilo mu je, kao da stoji na Nilu.

(8) Utamničeni dvorani faraonovi žalosni su, jer u tamnici nemaju prilike da svoje sne iskažu tumačima sna. Josip odbija prazno pogansko vjerovanje u vještinu tih sanjara i veli, da treba Božjeg prosvjetljenja, a ne čovječje vještine, da se pravo pogodi smisao sna. Samo Bog može razjasniti čovjeku pravi smisao sna. I Josip se uzda u Boga, da će mu dati milost, te im mogne pravo protumačiti njihove sne.

(15) Josip ovdje plemenito krije nedjelo braće svoje.

(19) »Objesiti na vješala«; u hebr. stoji: »objesiti na drvo«. Egipćani, kao i drugi stari narodi, najprije bi odsjekli glavu zločincu, a onda bi njegovo truplo objesili na kakvo drvo (i u obliku križa), da bude njemu na sramotu, a drugima na opomenu.

Gl. 41. (1 sl.) Sni faraonovi posve odgovaraju mišljenju i predstavljanju Egipćana. Od godišnje poplave Nila, koja nanese na polja mulj, što gnoji, ovisi plodnost zemlje. Kod Egipćana je krava simbol plodnosti. Zato ovdje u snu izlaze krave iz Nila. Plodnost zemlje u Egiptu stoji do rijeke Nila. Ako Nil izađe i poplavi zemlju, onda je zemlja plodna; ako Nil ne izađe i ne poplavi zemlju, onda zemlja ne donosi roda. Zato i krave debele i krave mršave, slike plodnosti i slike neplodnosti, izlaze iz Nila.

2. Iz Nila izašlo sedam krava lijepih i ugojenih, i pasle su u šašu.
3. A iza njih izašlo iz Nila sedam drugih krava, ružnih i mršavih, i stavile se uz druge krave na obali Nila.
4. Tada pożderaše ružne, mršave onih sedam krava lijepih, debelih. I faraon se probudi.
5. Kad opet zaspa, usni drugi san. Sedam klasova, jedrih i lijepih, izraslo na jednoj slamci.
6. Iza njih isklijalo sedam klasova sitnih, od istočnog vjetra opaljenih;
7. I sitni klasovi progutaše sedam klasova debelih i punih. Faraon se probudi i opazi, da je to on sanjao.
8. Ujutro osjećao se uznemiren. On posla i dade pozvati sve pismoznance i mudrace egipatske. Faraon im pripovjedi svoje sne, ali se ne nađe nijedan, koji bi ih faraonu mogao protumačiti.
9. Tada uze riječ veliki peharnik i reče faraonu: »Moram danas da se spomenem krivnje svoje.
10. Faraon se rasrdio jednoć na sluge svoje i mene dao zatvoriti u kući zapovjednika tjelesne straže, mene i velikoga pekara.
11. U istoj noći mi imadosmo san, ja i on. Svaki od nas imade san, koji je bio od osobite važnosti.
12. A bio je tamo s nama jedan mladić hebrejski, rob zapovjednika tjelesne straže. Njemu pripovjedismo to, i on nam protumači naše sne. Svakomu pravo protumači san.
13. I kako nam protumači, tako se dogodi: mene opet postaviše u moju službu, a drugoga dadoše objesiti.
*14. I faraon posla tamo i dade pozvati Josipa. Brže bolje izvedoše ga iz tamnice. On se ostriže i preobuče, te pođe k faraonu.
15. Faraon reče Josipu: »Imao sam san, ali nitko ne zna da ga protumači. A za tebe sam čuo, da samo trebaš čuti san, i odmah ga možeš protumačiti.«
*16. Josip odgovori faraonu: »Ja ne mogu ništa; ali Bog će objaviti faraonu, što mu je na spasenje.«
17. Faraon je pripovijedao Josipu: »U mojem snu stajao sam na obali Nila.
18. Tad izašlo iz Nila sedam krava ugojenih i lijepih, te su pasle u šašu.
19. A iza njih izašlo sedam drugih krava, rđavih, posve ružnih i mršavih; nikad ne vidjeh u cijelom Egiptu tako ružnih, kao što su bile ove.
20. Mršave i ružne krave požderaše onih prvih sedam debelih krava.
21. Kad su one bile iščeznule u njihovu želucu, ipak se poznade, da su bile došle u njihov želudac, ali su opet bile ružne kao prije. Nato se ja probudih.
22. Tad opet vidjeh u svojem snu, kako sedam klasova izraslo na jednoj slamci, punih i lijepih klasova.
23. A iza njih isklijalo sedam drugih klasova, praznih, tankih, od istočnog vjetra opaljenih,
24. I tanki klasovi progutaše sedam klasova lijepih. Ovo ja pripo-

(14) Drugi na Istoku narodi njegovali su kosu i bradu, a Egipćani su se strigli i brijali. Stranci u Egiptu morali su se prilagoditi Egipćanima, pa se je i Josip morao ostrići, prije nego je stupio pred faraona.

(16) Josip hoće da kaže: »Ne ću ja sam po sebi tumačiti sne, nego prosvijetljen od Boga reći ću faraonu, što mu znače sni.

vjedih pismoznancima; ali nijedan
ne znade mi protumačiti.«
25. Josip reče faraonu: »Sni faraonovi
znače jedno i isto. Bog je
objavio faraonu, što je naumio da
učini.
26. Sedam lijepih krava znači sedam
godina; i sedam lijepih klasova
znači sedam godina. Sni imaju
jednako značenje.
27. I sedam krava mršavih i ružnih,
što izađoše iza onih, znači sedam
godina; i sedam klasova praznih,
od istočnog vjetra opaljenih
znači sedam godina gladnih.
28. To sam mislio, kad rekoh faraonu:
Bog je pokazao faraonu,
što je naumio da učini.
29. Eto, doći će sad sedam godina,
kad će vladati u svoj zemlji
egipatskoj veliko izobilje.
30. Ali iza njih nastat će sedam
gladnih godina. Ne će ostati ni
traga od svega izobilja u zemlji
egipatskoj, i glad će potratiti
zemlju.
*31. Od izobilja ne će se opaziti
u zemlji ništa više poradi te gladi,
što će poslije doći; jer će biti vrlo
velika.
32. A što je dvaput zasopce faraon
snio, to znači, da je Bog to
tvrdo odlučio, i Bog će to bez otezanja
izvesti.
33. I sada neka potraži faraon
čovjeka mudra i razumna i neka ga
postavi nad zemljom egipatskom.
*34. Neka nadalje faraon odmah
postavi nadzornike po zemlji i neka
pokupi petinu od zemlje egipatske
u to sedam godina izobilja.
*35. Neka se pokupi sav prihod
žetve ovih dobrih godina, što sad
dolaze, i neka se saspe žito na
raspolaganje faraonovo kao zaliha
u gradovima i neka se pohrani
tamo.
36. Onda je zemlja pokrivena žitom
za sedam gladnih godina, što
će doći na Egipat, i tako ne će biti
zemlja gladu uništena.«
*37. Ovaj govor dopade se faraonu
i svima slugama njegovim.
38. I faraon reče slugama svojim:
»Možemo li naći čovjeka, u
kojem bi bio duh Božji kao u
ovom?«
39. A Josipu reče faraon: »Kad
je tebi objavio Bog sve ovo, nema
nikoga, koji bi bio tako mudar i
razuman kao ti.
40. Ti ćeš biti nad mojom kućom;
sav moj narod podvrgnut će
se tvojim zapovijedima; samo ću
prijestoljem biti veći od tebe!«
41. Tada reče faraon Josipu:
»Evo, postavljam te nad svom
zemljom egipatskom.«
*42. I skide faraon pečatni
prsten svoj s ruke svoje i metnu
ga Josipu na ruku, dade ga onda
obući u haljine od najljepšeg platna
i stavi mu zlatni lanac oko
vrata.

(31) Ovaj redak odgovara retku 21. Ni na mršavim kravama nije se opazilo, da su požderale one debele.

(34) Petina za rodne žetve u Egiptu nije se puno osjećala.

(35) Sasipanje žita u žitnice, u ambarove, nije istom Josip uveo. Iskopine potvrđuju, da su ambarovi i magazini u Egiptu već postojali. A Josip ima tu zaslugu, da je predvidio dugu glad i učinio sve potrebne mjere i priprave.

(37 sl.) Egipatska povijest pripovijeda o »potkralju« u Egiptu. U starije doba bio je samo jedan potkralj; a u vrijeme Tutmosisa III. (1481—1450) bila su dva potkralja, jedan u Tebama u Gornjem Egiptu, drugi u Heliopolisu u Donjem Egiptu. Za Ramsesa II. bio je opet samo jedan potkralj.

(42) »Od najljepšeg platna«. Vulgata prevodi »haljina od bisusa« (»stola byssina«). Bisus je fini bez. Riječ »bez« čuje se u hrvatskom narodu, osobito u Bosni. »Ni beza, ni veza« veli narod.

*43. I dade ga voziti na drugim kolima svojim i pred njim klicati: »Na koljena!« Tako ga postavi nad svom zemljom egipatskom.

44. Onda reče faraon Josipu: »Ja sam doduše faraon; ali proti volji tvojoj neka nitko ne makne ruke ili noge u zemlji egipatskoj.«

*45. Faraon dade Josipu ime Safenat Paneah i dade mu za ženu Asenetu, kćer Putifara, svećenika u Onu. Potom proputova Josip zemlju egipatsku.

46. Bilo je Josipu trideset godina, kad stupi u službu faraona, kralja egipatskoga. Kad je Josip bio otišao od faraona, obiđe svu zemlju egipatsku.

47. I zemlja u sedam godina izobilja ponese veoma mnogo.

48. On pokupi sav prihod žetve, što ga je bilo u to sedam godina u Egiptu, i dade snositi žito u gradove; u svaki je grad snosio žito s okolnih polja.

49. Tako nakupi Josip žita kao pijeska na moru u tolikoj množini, da ga je prestao mjeriti; jer se više nije dalo mjeriti.

50. Dok još ne nastade glad, rodiše se Josipu dva sina: rodi mu ih Aseneta, kći Putifara, svećenika u Onu.

*51. Prvorođencu nadjenu Josip ime Manase; »jer«, reče, »Bog mi dade da zaboravim svu nesreću svoju i svu kuću oca svojega.«

52. Drugome nadjenu ime Efraim; »jer«, reče, »Bog me učini plodnim u zemlji nevolje moje.«

53. A kad prođe sedam godina, za kojih je vladalo izobilje u zemlji egipatskoj,

54. Nastade sedam godina gladnih, kao što je bio Josip navijestio. Nastade glad u svim zemljama; ali u svoj zemlji egipatskoj bilo je kruha.

55. A kad poče gladovati i sva zemlja egipatska, povika narod k faraonu za kruh. Faraon uputi sve Egipćane: »Idite k Josipu! Što vam on rekne, to činite!«

56. I kad je vladala glad u svoj zemlji, dade Josip pootvarati sve žitnice i prodavati žito Egipćanima. A glad je pritiskivala u zemlji egipatskoj sve više.

57. Sav je svijet dolazio u Egipat da kupi žita kod Josipa, jer je po svem svijetu bila glad velika.

GLAVA 42.

Braća Josipova idu prvi put u Egipat.

1. Kad je čuo Jakov, da ima žita u Egiptu, reče Jakov sinovima svojim: »Što se još dugo skanjujete?«

2. I nastavi: »Eto, čuo sam, da ima žita u Egiptu. Otidite i kupite nam tamo žita, da ostanemo na životu i ne poumremo!«

3. I tako desetorica braće Josipove siđoše da kupe žita u Egiptu.

(43) »Na koljena!« U hebrejskom izvorniku »Abrek!« »Abrek« je egipatska riječ, koju Vulgata prevodi sa »Na koljena!«

(45) Stranci na visokim mjestima dobivali bi egipatsko ime. »Safenat Paneah« jest egipatska riječ, koju Vulgata prevodi »spasitelj svijeta«. — Otac Asenate nije onaj prijašnji gospodar Josipov, jer on nije bio svećenik, nego vojnik. Svećenički stalež bio je u Egiptu stalež plemićki. — On, grčki: Heliopolis, grad 10 km sjeverno od Kaira, danas selo Matarieh. Krasni hramovi i obelisci bili su u gradu Heliopolisu, gradu sunca.

(51—52) Imena Josipovih sinova odgovaraju pozdravnim riječima očevim pri porođaju. »Manase«, t. j. »onaj, koji dade da zaboravim«. — »Efraim«, t. j. »dvostruko plodan«.

4. Ali Benjamina, brata Josipova, ne posla Jakov s braćom njegovom; jer se je bojao, da ga ne bi zadesila kakva nesreća.

*5. I dođoše među drugima, što su pridolazili, i sinovi Izraelovi da kupe žita; jer je i u zemlji kanaanskoj vladala glad.

6. A Josip je bio upravitelj u zemlji; on je bio, koji je prodavao žito svima ljudima u zemlji. I kad braća Josipova dođoše i pokloniše se pred njim sve do zemlje,

7. I Josip kad vidje braću svoju, poznade ih dakako, ali se učini, da ih ne poznaje, oštro se otrese na njih i reče im: »Odakle dolazite?« Odgovoriše: »Iz zemlje kanaanske, da kupimo žita.«

8. Josip dakle prepozna braću svoju, a oni ga ne prepoznaše.

*9. I pomisli Josip na sne, što ih nekoć snio o njima, i reče im: »Vi ste uhode! Dolazite amo da izvidite, gdje zemlja ima slabo mjesto!«

10. Odvratiše mu: »Ne, gospodaru, nego sluge tvoje dođoše da kupe žita.

11. Svi smo sinovi jednoga čovjeka. Mi smo pošteni ljudi. Sluge tvoje nijesu uhode.«

12. Ali im on odvrati: »Nije istina, nego amo dolazite samo da izvidite, gdje zemlja ima slabo mjesto.«

13. Odgovoriše: »Dvanaest je sluga tvojih, svi smo braća, sinovi jednoga čovjeka u zemlji kanaanskoj; ali eto, najmlađi je sada kod oca našega, a jedan nije više na životu.«

14. Josip im odvrati: »Tako je, kako vam rekoh: Vi ste uhode!

15. O tom ćete biti prokušani, tako živ bio faraon! Ne smijete izaći odavle, dok ne dođe amo najmlađi brat vaš.

16. Pošljite jednoga između sebe, da dovede brata vašega! A vi drugi ostajete zatvoreni. Tako će se ispitati vaše izjave, da li je istina kod vas ili nije. Tako živ bio faraon: Vi ste uhode!«

17. Potom ih dade zajedno zatvoriti na tri dana.

*18. A treći dan reče im Josip: »Ako hoćete ostati na životu, onda morate učiniti ovo, jer se ja bojim Boga:

19. Ako ste pošteni ljudi, onda neka ostane jedan između vas braće zatvoren u vašem dosadanjem zatvoru. A vi drugi možete ići i sa sobom uzeti žito za svoje porodice, što gladuju!

20. Ali najmlađega brata svojega morate mi amo dovesti. Tako će se pokazati vaše izjave kao istinite, i vi ne ćete morati umrijeti.« Oni pristadoše na to.

*21. Tada rekoše jedan drugome: »Doista, to skrivismo na bratu svojemu; jer vidjesmo muku duševnu njegovu, kad nas je molio, a mi ga ne počusmo. Zato dođe na nas ova nesreća.«

22. Ruben ih prekori: »Ne rekoh li vam: Ne ogriješite se o dječaka! Ali me ne htjedoste poslušati. Tako se sada traži od nas račun za krv njegovu!«

Gl. 42. (5) Da su sinovi Jakovljevi bili dovedeni pred samoga potkralja, bit će da je razlog bio u tom, što su nekako bili sumnjivi egipatskim činovnicima.

(9) Ovaj redak podsjeća na 37, 7—10.

(18) Josip je u svom prvom razgovoru s braćom zahtijevao, da ih devetorica ostanu zatvoreni kao taoci, a samo jedan da ide po najmlađega brata. Sada se zadovoljava samo jednim taocem. Ovu svoju milost obrazlaže strahom Božjim. On ne će, da tko nedužan nastrada.

(21) Kazna otvara oči, što ih je grijeh zatvorio (sv. Gregorije).

*23. Oni nijesu znali, da ih Josip razumije, jer je on s njima razgovarao preko tumača.

*24. On se okrenu od njih i zaplaka. Potom se opet vrati k njima i razgovarao je s njima. Onda dade između njih uhvatiti Simeona i svezati ga pred očima njihovim.

25. Potom zapovjedi Josip, da im se napune vreće žita, a pritom da se svakome novac njegov opet metne u vreću njegovu, i da im se dadne hrana za put. Pošto se je tako bio pobrinuo za njih,

26. Natovariše oni žito svoje na magarce svoje i otidoše odatle.

27. A kad jedan od njih u prenoćištu otvori vreću svoju, da nahrani magarca svojega, ugleda novce svoje, što su bili odmah odozgor u vreći njegovoj.

28. On kaza braći svojoj: »Novci su moji opet tu! Evo ih u mojoj vreći!« I zadrhta srce u njima. Uplašeni pogledaše jedan drugoga i rekoše: »Zašto nam to učini Bog?«

29. Kad dođoše k ocu svojemu u zemlju kanaansku, pripovjediše mu sve, što se dogodi. Rekoše:

30. Čovjek, koji zapovijeda u zemlji, otresao se oštro na nas i držao nas za ljude, što dođoše da uhode zemlju.

31. Odvratismo mu: Mi smo pošteni ljudi, mi nijesmo uhode.

32. Dvanaest nas je braće, svi sinovi jednoga oca; jedan nije više na životu, a najmlađi je sada kod oca našega u zemlji kanaanskoj.

33. Ali čovjek, koji zapovijeda u zemlji, odvrati nam: Ovako ću doznati, da ste pošteni ljudi: Jednoga od vas braće ostavite kod mene i uzmite sa sobom, što trebate za porodice, koje gladuju, i otidite!

34. Ali morate mi dovesti najmlađega brata svojega. Tako ću doznati, da nijeste uhode, nego pošteni ljudi. Onda ću vam vratiti i brata vašega, i vi ćete moći u zemlji slobodno hoditi.«

35. A kad su praznili vreće svoje, svaki nađe zavežljaj novaca svojih u vreći svojoj. Kad vidješe zavežljaje novaca svojih, uplašiše se oni i otac njihov.

36. Reče im otac njihov Jakov: »Vi mi posmicaste djecu! Josipa nema više, Simeona nema više na životu, a sad mi hoćete da oduzmete i Benjamina! Zašto se sve to obara na me?«

37. Ruben reče ocu svojemu: »Dva sina moja slobodno ubij, ako ti ga ne dovedem natrag! Povjeri ga meni; ja ću ti ga opet dovesti!«

*38. Ali on odvrati: »Moj sin ne ide s vama. Brat je njegov eto mrtav, i on osta sam. Ako bi ga zadesila kakva nesreća na putu, na koji morate ići, onda sijede vlasi moje od tuge spraviste pod zemlju.«

GLAVA 43.

Braća Josipova idu po drugi put u Egipat.

1. Ali je glad teško pritiskivala zemlju.

2. Kad potrošiše sve žito, što su ga bili donijeli iz Egipta, reče im otac njihov: »Idite još jedamput

(23) Josip je govorio egipatski, a tumač je to braći prevodio na hebrejski i obratno.

(24) Simeon je bio iza Rubena najstariji. Rubena nije uzeo za taoca, jer je Ruben htio u svoje vrijeme da izbavi Josipa (isp. 37, 22). A valjda se je Simeon pokazao najgori, kad su prodavali Josipa.

(38) »On osta sam«, t. j. kao dijete premile žene Jakovljeve, Rahele, koja je rodila samo Josipa i Benjamina.

onamo i kupite nam opet nešto
žita!«
3. Juda mu odvrati: »Onaj čo-
vjek jako nam prikriči: Ne dola-
zite mi na oči, ako ne bude s vama
brat vaš!
4. Ako ćeš dakle pustiti s nama
brata našega, poći ćemo i kupit će-
mo ti žita.
5. A ako ga ne ćeš pustiti s na-
ma, onda ne idemo tamo; jer nam
reče onaj čovjek: Ne dolazite mi
na oči, ako ne bude s vama brat
vaš!«
6. Tada reče Izrael: »Zašto mi
tu muku učiniste i kazaste tome
čovjeku, da imate još jednoga bra-
ta?«
7. Odgovoriše: »Čovjek je potan-
ko raspitivao za nas i za rod naš i
zapitao je: Je li vam još živ otac?
Imate li još kojega brata? Mi mu
odgovorismo na pitanja njegova.
Jesmo li mogli znati, da će zahti-
jevati od nas: Dovedite amo brata
svojega?«
8. A Juda zamoli oca svojega
Izraela: »Pusti dječaka sa mnom!
Tada ćemo zaputiti i otići tamo, da
ostanemo na životu i ne poumre-
mo, mi, ti i djeca naša.
9. Ja sam jamac za njega. Iz
ruku mojih išti ga! Ako ti ga ne
dovedem natrag i ne stavim ti ga
pred oči, bit ću ti kriv, dok sam
živ.
10. Da nijesmo tako dugo okli-
jevali, dosad bismo se sigurno već
dva puta vratili.«
11. Tada im reče otac njihov
Izrael: »Kad mora biti, onda uči-
nite ovo: Uzmite što najljepše ima
u ovoj zemlji u svoje vreće i pone-
site onome čovjeku na dar, nešto
balzama i nešto meda, gume i smir-
ne, urme i badema!
*12. A novaca uzmite sa sobom
dvaput toliko; jer novce, što su se
našli odozgor u vrećama vašim,
morate opet sa sobom uzeti. Možda
je po srijedi zabuna.
13. I brata svojega uzmite sa
sobom! Pa zaputite i otidite opet
k onome čovjeku!
*14. Bog svemogući neka dadne,
da nađete milost u onoga čovjeka, i
da vam on opet pusti brata vašega
i Benjamina! A ja sam sad opet
bez djece, kao što sam nekoć bio
bez djece!«
15. Tada uzeše ljudi taj dar;
i dvaput toliko novaca uzeše sa
sobom i Benjamina, podigoše se,
otidoše u Egipat i stupiše pred
Josipa.
16. I kad Josip vidje Benjamina
s njima, zapovjedi upravitelju ku-
će svoje: »Odvedi te ljude u kuću,
zakolji jedno marvinče i spremi
ručak; jer će ti ljudi opodne jesti
sa mnom.«
17. Učini čovjek, kako mu je bio
Josip zapovjedio, i odvede ljude u
kuću Josipovu.
18. A ljudi se pobojali, kad su
bili vođeni u kuću Josipovu, i po-
misliše: »Poradi novaca, što su
prvi put bili natrag metnuti u vre-
će naše, vode nas amo unutra, da
nas optuže i domognu se nas i na-
ših magaraca, te nas onda zarobe.«
19. Zato pristupiše k upravitelju
kuće Josipove, progovoriše mu na
vratima kućnim
20. I rekoše: »Molimo, gospoda-
ru! Mi smo već jedamput došli
ovamo, da kupimo žita.

(12) Po Vulgatinu prijevodu, a i po Daničićevu, moglo bi se misliti, da su sinovi Jakovljevi morali uzeti sa sobom dvaput više novaca negoli prvi put, ako bi možda trebalo žito skuplje plaćati, a povrh toga još uzeti sa sobom i novce, što ih nađoše u svojim vrećama. To je mišljenje manje vjerojatno.
(14) Posljednje riječi u ovom retku izriču i žalost i odanost.

21. Kad dođosmo u prenoćište i otvorismo vreće svoje, nađoše se novci svakoga od nas odozgor u vreći njegovoj, novci naši po punoj težini svojoj. To mi sad donosimo natrag.
22. A imamo sa sobom i druge novce, da kupimo žita. Ne znamo, tko nam je to metnuo novce naše u vreće naše.«
23. On odgovori: »Budite mirni! Ništa se ne bojte! Bog vaš i Bog oca vašega tajom je metnuo blago u vreće vaše. Novce sam vaše primio u redu.« Tada im izvede Simeona.
24. Nato uvede ljude u kuću Josipovu, donese im vode, da u njoj operu sebi noge, i magarcima njihovim položi.
25. Uto oni pripraviše dar, prije nego Josip dođe opodne; jer su bili čuli, da će oni ondje ručati.
26. Kad Josip dođe u kuću, izručiše mu u kući dar, što ga ponesoše sa sobom, i pokloniše mu se sve do zemlje.
27. On ih upita za zdravlje i reče: »Kako je stari otac vaš, za koga mi govoriste? Je li još živ?«
28. Odgovoriše: »Dobro je sluga tvoj, otac naš; još je živ.« Pritom se duboko nakloniše.
29. Kad on pogleda naokolo, ugleda brata svojega Benjamina, sina matere svoje. On upita: »Je li vam to najmlađi brat, za kojega mi govoriste?« i pridoda: »Bog neka ti udijeli milost svoju, sinko moj!«
30. Tada Josip brzo prekide; jer je bio pred bratom svojim duboko ganut, i bilo mu je da udari u plač. Uniđe stoga u nutarnju sobu i tamo se isplaka.
31. Pošto se je umio, izađe opet van i zapovjedi, silom se svladavajući: »Nosite jelo!«
*32. Tada donesoše njemu i njima napose, i Egipćanima, koji su jeli s njim, napose; jer Egipćani ne smiju jesti sa Hebrejima zato, što je to Egipćanima nečisto.
*33. Sjedili su pred njim, od najstarijega do najmlađega točno po dobi razmješteni. Zato su se ljudi zgledali začuđeni.
*34. On im dade nositi od jela, što su stajala pred njim. Dio, što zapade Benjamina, bio je pet puta tako velik kao dio svih drugih. Oni su pili s njim i bili su dobre volje.

GLAVA 44.

Josip ponovno kuša braću.

1. Nato zapovjedi upravitelju kuće svoje: »Napuni vreće tim ljudima žita, koliko mogu ponijeti, i svakome metni odozgor novce njegove!
2. I srebrnu čašu moju metni najmlađem u vreću odozgor zajedno s novcima za žito njegovo!« I on učini, kako mu je bio Josip zapovjedio.

(32) U Egiptu su se ljudi dijelili po klasama. Prema tim klasama i jeli su. Josip je kao knez jeo za sebe; Egipćani, dvorani, za sebe; braća Josipova, pastiri, za sebe. Egipćani su zazirali od pastira osobito zato, što su pastiri klali i jeli životinje, kojima se je u Egiptu iskazivala božanska čast. I Herodot spominje, kako su se Egipćani kod jela odvajali od stranaca.

(33) Josip je porazmjestio braću za stolom točno po njihovoj dobi, kao što je to po svoj prilici bilo i u očinoj kući. Kako stranac čovjek zna za njihovu dob, bilo je braći to čudnije, što su se neki od njih samo malo razlikovali po dobi.

(34) Mjesto našega (modernog) prijevoda: »i bili su dobre volje« prevode Vulgata i Daničić: »i napiše se s njim«. Ali se ovo nema uzeti, da su pili, dok se nijesu opili, nego da su pili, koliko ih bilo volja. — Što se o Benjaminu veli u ovom retku, bila je velika čast za Benjamina. Takva se čast kod jela iskazivala kraljevima egipatskim.

3. Kad osvanu jutro, otpustiše ljude s magarcima njihovim.
4. Jedva su bili ostavili grad i nijesu još bili daleko odmakli, zapovjedi Josip upravitelju svoje kuće: »Ustani, pohiti za ljudima, i kad ih stigneš, reci im: »Zašto vratiste zlo za dobro?
*5. Zašto mi ukradoste čašu srebrnu? Nije li to čaša, iz koje pije moj gospodar, i iz koje on proriče? Zlo uradiste, što to učiniste.«
6. Kad ih stiže, reče im tako.
7. Oni mu odgovoriše: »Kako može gospodar tako što reći? Bože sačuvaj, da sluge tvoje učine tako što!
8. A mi ti donesosmo natrag iz zemlje kanaanske novce, što ih nađosmo odozgor u vrećama svojim. Pa kako bismo mogli ukrasti iz kuće gospodara tvojega srebro ili zlato?
9. U koga se između sluga tvojih nađe, taj neka umre! Mi ćemo drugi, gospodaru, biti robovi tvoji.«
10. On odvrati: »Makar da bi moralo biti tako, kako kažete, ipak neka bude samo onaj, u koga se nađe, moj rob. Vi drugi bit ćete slobodni.«
11. Brže skide svaki vreću svoju na tle, i svaki otvori vreću svoju.
12. A on stade tražiti; poče od najstarijega i doče kod najmlađega. Nađe se čaša u vreći Benjaminovoj.
13. Tada razderaše haljine svoje. Pošto je svaki opet natovario magarca svojega, vratiše se natrag u grad.
14. I kad Juda i braća njegova dođoše u kuću Josipovu, koji je bio još tamo, baciše se pred njim na zemlju.
*15. Josip se otrese na njih: »Što ste to učinili? Zar nijeste znali, da čovjek kao ja može proricati?«
*16. Juda odvrati: »Što da kažemo gospodaru svojemu? Što da govorimo i kako da se opravdamo? Bog kazni grijeh sluga tvojih. Eto, mi smo sad svi robovi gospodaru svojemu, mi i ovaj, u koga se je našla čaša.«
17. On odvrati: »Bože sačuvaj, da ja tako učinim! U koga se je našla čaša, on samo neka mi bude rob! A vi s mirom idite k ocu svojemu!«
*18. Onda pristupi Juda k njemu i reče: »Molim, gospodaru, sluga tvoj htio bi da smije progovo-

Gl. 44. (5) »Zašto mi ukradoste čašu srebrnu?« Ova rečenica ne nalazi se u hebrejskom tekstu; ona je, poradi jasnije veze sa slijedećom rečenicom, uzeta iz starogrčkog prijevoda (LXX). — U starih naroda nalazimo, da su proricali iz zdjela i iz čaša. Napunili bi zdjelu ili čašu vode, i onda bi bacili u njih drage kamenčiće ili komadiće zlata i srebra, u koje su bili urezani kojekakvi vračarski znakovi. U mjehurčićima, što su se dizali iz vode, i u slikama, što bi nastale na dnu posude, htjeli su vidjeti tajnu budućnosti. Josip, vjerni sluga Božji, nije mogao tako što činiti. On je budućnost proricao samo onda, kad bi ga Bog prosvijetlio. Ali su Egipćani, pa i upravitelj kuće njegove, gledali u njemu proroka, pa su mislili, da i on čini, kao što je u njih bilo u običaju. I Josip ovdje govori prema tomu mišljenju Egipćana (sv. Augustin i sv. Toma).

(15) Ovdje kao da hoće Josip izdaleka podsjetiti braću svoju na svoje proročke sne, poradi kojih su bili na njega onako zamrzili.

(16) Juda ne krivi Benjamina s krađe, nego pomišlja na grijeh, što su ga oni nekoć počinili na svome bratu. Za taj grijeh znao je samo Bog, pa ga Bog sada ljuto osvećuje.

(18—34) Ovaj govor Judin pravi je biser u Svetom Pismu. U tom je govoru i poštovanje prema poglavaru zemlje, i vjerno držanje zadane riječi, i nježna ljubav k starome ocu i k najmlađemu bratu, i riječ mila, što u dno srca dira.

riti riječ gospodaru svojemu! Ne srdi se na slugu svojega! Ti si eto jednak faraonu.

19. Gospodar moj zapita sluge svoje: Imate li još oca ili brata?

20. Odgovorismo gospodaru svojemu: Imamo još stara oca i malena brata, koji mu se rodi u starosti; brat je pravi njegov umro, i tako on ostade još sam od matere svoje i zato je ljubimac oca svojega.

21. Ti zapovjedi slugama svojim: Dovedite ga k meni! Htio bih ga vidjeti svojim očima.

22. Odgovorismo gospodaru svojemu: Ne može dječak ostaviti oca svojega; kad bi ostavio oca svojega, taj bi tad umro.

23. A ti reče slugama svojim: Ako ne dođe s vama brat vaš najmlađi, onda ne smijete više na oči moje!

24. I kad se mi tad vratismo k slugi tvojemu, ocu mojemu, saopćismo mu riječi gospodara mojega.

25. Jednoga dana zapovjedi nam opet otac naš: Idite još jedamput onamo, da nam kupite nešto žita!

26. A mi odvratismo: Ne možemo tamo ići. Samo ako brat naš najmlađi pođe s nama, onda ćemo ići tamo; jer ne smijemo na oči onome čovjeku, ako ne bude s nama brat naš najmlađi.

*27. Tada nam odvrati sluga tvoj, otac moj: Znate sami, da mi je žena moja rodila samo dva sina.

28. Jedan otide od mene. Mislim, da je bio rastrgan. Do danas ne vidjeh ga više.

29. Ako mi sad još i ovoga odvedete i zadesi ga kakva nesreća, spravite onda sijede vlasi moje od tuge pod zemlju.

30. Pa kad bih ja sada došao natrag k slugi tvojemu, ocu svojemu, a dječaka, za kojega je vezano čitavo srce njegovo, ne bi bilo s nama,

31. On bi umro, kad bi vidio, da nema dječaka; i sluge tvoje doista bi spravile sijede vlasi sluge tvojega, oca našega, od tuge pod zemlju.

32. Jer sluga je tvoj pred ocem svojim jamčio za dječaka, kad je obećao: Ako ti ga ne dovedem natrag, bit ću onda ocu svojemu kriv, dok sam živ.

33. Zato neka sluga tvoj, molim, ostane mjesto dječaka, da bude rob gospodaru mojemu, a dječak neka ide s braćom svojom!

34. Jer kako bih se ja mogao vratiti k ocu svojemu bez dječaka! Ne bih mogao gledati jad, što bi zadesio oca mojega.«

GLAVA 45.

Josip se otkriva braći svojoj.

1. Tada se Josip nije više mogao da dulje uzdrži pred svima, koji su stajali oko njega, i povika: »Izađite svi odavle van!« Tako nije bilo nikoga uz njega, kad se Josip dade pokazati braći svojoj.

2. On je plakao tako glasno, da su ga čuli Egipćani, a dočula je za to i kuća faraonova.

3. Josip reče braći svojoj: »Ja sam Josip! Dakle još živi otac moj!« Ali braća njegova ne mogoše mu odgovoriti, tako su bili zaprepašteni pred njim.

4. A Josip pozva braću svoju: »Pristupite samo bliže k meni!« Kad pristupiše bliže, reče: »Ja sam vaš brat Josip, koga prodadoste u Egipat.

5. Ali sad se ništa ne uznemirujte i ne korite sebe zato, što me prodadoste ovamo; jer Bog me po-

(27) Ta žena Jakovljeva jest Rahela.

sla pred vama, da vas uzdrži na životu!
6. Već dvije godine vlada glad u zemlji, a bit će još pet godina, za kojih ne će biti ni oranja ni žetve.
7. Ali Bog me posla pred vama, da uzdrži pleme vaše na zemlji i da vam očuva život čudesnom pomoći.
*8. Tako me dakle ne poslaste vi ovamo, nego Bog. On me učini ocem faraona i gospodarom cijele kuće njegove i vladarom čitave zemlje egipatske.
9. Pođite sad brže k ocu mojemu i javite mu: Ovako poručuje sin tvoj Josip: Bog me učini gospodarom svega Egipta! Dođi k meni, nemoj oklijevati!
*10. Prebivat ćeš u zemlji gesenskoj i bit ćeš blizu mene, ti i djeca tvoja i unučad tvoja, i ovce tvoje i goveda tvoja i sve imanje tvoje.
11. Ja ću se ovdje brinuti za prehranu tvoju; jer će još pet godina potrajati glad. Ti ne ćeš osiromašiti s porodicom svojom i sa svim, što imaš.
*12. Eto vidite vi i brat moj Benjamin očima svojim, da sam ja, koji govori s vama.
13. Javite ocu mojemu visoko dostojanstvo moje u Egiptu i sve, što doživjeste! Onda brzo dovedite ovamo oca mojega!«
14. Tada pade oko vrata bratu svojemu Benjaminu i zaplaka, a i Benjamin zaplaka na prsima njegovim.
15. Onda ižljubi svu ostalu braću svoju i sa suzama izgrli ih. Potom su se braća njegova s njime porazgovorila.
16. I u kuću faraonovu doprije glas: »Dođoše braća Josipova!« Faraon i sluge njegove obradovaše se tomu,
17. I faraon reče Josipu: »Pozovi braću svoju, neka učine ovo: Natovarite životinje svoje, otidite u zemlju kanaansku,
18. Uzmite oca svojega i porodice svoje i dođite k meni! Dat ću vam onda, što dobra ima u zemlji egipatskoj; jest, najbolje u zemlji uživat ćete.
19. Dalje te ovlašćujem, da ih pozoveš: Uzmite sebi iz zemlje egipatske kola za djecu svoju i za žene svoje, posadite i oca svojega i dođite ovamo!
*20. Neka vam ne bude žao pokućstva vašega; jer vaše će biti sve, što ima dobra u svoj zemlji egipatskoj!«
21. Sinovi Izraelovi učiniše tako. Josip im dade kola po zapovijedi faraonovoj; isto tako opskrbi ih hranom za put.
22. I svakomu dade svečane haljine; a Benjaminu dade trista srebrnika i petore svečane haljine.
23. A ocu svojemu posla deset magaraca, natovarenih najboljim plodovima, što ih ima u Egiptu, i deset magarica, natovarenih žitom, kruhom i jestivom ocu za na put.
*24. Potom otpusti braću svoju, i oni otidoše, izakako ih još opo-

Gl. 45. (8) Egiptolozi Erman i Brugsch vele, da je »otac (»ab«) faraona« bio egipatski službeni naslov, naslov za prvoga ministra ili savjetnika faraonova, kao, recimo, u nas »pater«, »otac« za redovnika.
(10) Zemlja gesenska (Gesen) bila je istočno od Ona (Heliopolisa); znamenit je u njoj grad Rameses, po kojem se i zemlja kadikad zove, na pr. 1 Mojs. 47, 11.
(12) Govorio je hebrejski, a ne više preko tumača.
(20) Poradi dugoga puta ne će moći uzeti svega sa sobom.
(24) Krivnja, što ste je nekoć počinili na meni, oproštena vam je, pa nemojte je sada svaljivati jedan na drugoga!

menu: »Nemojte se koriti putem!«

25. Tako otidoše iz Egipta i dođoše u zemlju kanaansku k ocu svojemu Jakovu.

26. Oni ga izvijestiše: »Josip je još živ, i on je vladar nad svom zemljom egipatskom.« Ali njegovo srce ostade hladno; jer im on nije vjerovao.

27. Ali kad mu ispripovjediše sve, što im bio kazao Josip, i kad vidje kola, što ih bio poslao Josip, da ga dovedu, tada oživje duh ocu njihovu Jakovu.

28. I povika Izrael: »Dosta! Sin moj Josip živ je još! Poći ću da ga vidim, prije nego umrem!«

GLAVA 46.

Jakov seli u Egipat.

*1. Tako zaputi Izrael sa svim imanjem svojim i dođe u Bersabu. Ovdje prinese žrtvu Bogu oca svojega Izaka.

2. Bog progovori Izraelu u jednom noćnom viđenju. On ga pozva: »Jakove, Jakove!« On odgovori: »Evo me!«

*3. On reče: »Ja, jedini Bog, jesam Bog oca tvojega. Ne boj se otići u Egipat; jer ću te tamo učiniti narodom velikim.

*4. Ja ću sam ići s tobom u Egipat, i ja ću te opet sam dovesti natrag. Josip će ti zatisnuti oči.«

5. Tada se Jakov diže iz Bersabe. Sinovi Izraelovi posadiše oca svojega Jakova, djecu svoju i žene svoje na kola, što ih bio poslao faraon, da ga dovedu.

6. Uzeše sa sobom i stada svoja i imanje svoje, što su ga bili stekli u zemlji kanaanskoj. Tako dođoše Jakov i sve potomstvo njegovo u Egipat.

7. Sinove svoje i unuke, kćeri svoje i unukinje, sve dakle potomstvo svoje dovede sa sobom u Egipat.

*8. A ovo su imena djece Izraelove, što dođoše u Egipat, Jakovljeve i sinova njegovih: Prvorođenac Jakovljev bio je Ruben.

9. Sinovi Rubenovi bili su Henoh, Falu, Herson i Karmi.

10. Sinovi Simeonovi bili su Jamuel, Jamin, Ahod, Jahin, Sohar i Saul, sin Kanaanke.

11. Sinovi Levijevi bili su Gerson, Kaat i Merari.

12. Sinovi Judini bili su Her, Onan, Sela, Fares i Zara; ali Her i Onan umriješe u zemlji kanaanskoj. Sinovi Faresovi bili su Herson i Hamul.

13. Sinovi Isaharovi bili su Tola, Fua, Job i Semron.

14. Sinovi Zabulonovi bili su Sared, Elon i Jahelel.

15. To su sinovi Lijini, što ih ona bila rodila Jakovu u Mezopotamiji, uz kćer njegovu Dinu, svega trideset i tri sina i kćeri.

16. Sinovi Gadovi bili su Sefion, Hagi, Suni, Esebon, Heri, Arodi i Areli.

17. Sinovi Aserovi bili su Jamne, Jesua, Jesui i Berija i sestra nji-

Gl. 46. (1) »Tako zaputi Izrael«, t. j. zaputi od Hebrona, gdje je najposlije boravio. — »Dođe u Bersabu«. Vulgata ima: »dođe k studencu zakletve« (isp. 1 Mojs. 21, 31).

(3) Bog, koji se je već prikazao tvojemu ocu noću u snu (isp. Mojs. 26, 23 sl.).

(4) Ne Egipat, nego Kanaan bit će buduće sjedište naroda Božjega.

(8 sl.) Ovo nabrajanje sadrži imena svih praotaca, kojih potomci iza 400 godina ostaviše Egipat. Zato su i Benjaminovi sinovi ovdje ubrojeni, makar da se nijesu bili još ni rodili. — Izraelci su po svoj prilici došli u Egipat, kad je tamo vladala tuđa, azijska, dinastija Hiksâ. Hiksi su došli iz Azije i zauzeli Egipat. Oni su voljeli Izraelce, jer su ih mogli upotrijebiti proti Egipćanima.

hova Sara. Sinovi Berijini bili su Heber i Melkiel.

18. To su sinovi Zelfini, koju Laban dade kćeri svojoj Liji; ona ih rodi Jakovu, svega šesnaest osoba.

19. Sinovi Rahele, žene Jakovljeve, bili su Josip i Benjamin.

20. Josipu se rodiše u zemlji egipatskoj Manase i Efraim, što mu ih rodi Aseneta, kći Putifara, svećenika u Onu.

*21. Sinovi Benjaminovi bili su Bela, Behor, Asbel, Gera, Naaman, Ehi, Ros, Mofim, Ofim i Ared.

22. To su sinovi Rahelini, što ih ona rodi Jakovu, svega četrnaest osoba.

23. Sin Danov bio je Husim.

24. Sinovi Neftalijevi bili su Jasiel, Guni, Jeser i Salem.

25. To su sinovi Balini, koju Laban dade kćeri svojoj Raheli; ona ih rodi Jakovu, svega sedam osoba.

*26. Ukupni broj tjelesnih potomaka Jakovljevih, što s njim preseliše u Egipat, iznosio je, ne uračunavši žene sinova Jakovljevih, šezdeset i šest osoba.

*27. Sinovi Josipovi, što mu se rodiše u Egiptu, bili su dvojica. Ukupni broj duša iz kuće Jakovljeve, što dođoše u Egipat, iznosio je sedamdeset.

*28. A Judu posla pred sobom k Josipu, da bi dao upute prije dolaska njegova u Gesen. Kad su bili došli u zemlju gesensku,

29. Dade Josip upreći kola svoja i izađe nasusret ocu svojemu Izraelu u Gesen. Kad se ovaj pojavi pred njim, pade mu oko vrata i plakao je dugo na prsima njegovim.

30. Tada reče Izrael Josipu: »Sad ću rado umrijeti, kad vidjeh lice tvoje i znam, da si još živ.«

31. Nato Josip reče braći svojoj i ukućanima oca svojega: »Idem gore da javim faraonu i da mu reknem: Braća moja i ukućani oca mojega, što su živjeli u zemlji kanaanskoj, dođoše mi.

32. Ti su ljudi pastiri ovaca; oni se naime bave oko stoke, i dovedoše sa sobom ovce svoje i goveda svoja i sve imanje svoje.

33. Kad vas faraon pozove i upita: Što je zanimanje vaše?

*34. A vi odgovorite: Stočari su bile sluge tvoje od mladosti sve dosad, mi kao i oci naši, da biste smjeli ostati u zemlji gesenskoj! Jer su Egipćanima svi pastiri ovaca nečisti.«

GLAVA 47.

Jakov i njegovi sinovi pred faraonom. Josipova agrarna politika u Egiptu. Primiče se smrt Jakovu.

1. Josip ode i dojavi faraonu: »Otac moj i braća moja s ovcama svojim i s govedima svojim i sa svim imanjem svojim dođoše iz zemlje kanaanske i nalaze se u zemlji gesenskoj.«

2. Petoricu od braće svoje bio je uzeo sa sobom. Njih predstavi faraonu.

3. A kad faraon upita braću njegovu: »Što je zanimanje vaše?«

(21) Bili su to kasniji potomci Benjaminovi.
(26) Broj 70 ne obuhvata sve osobe, što su došle s Jakovom u Egipat. Nijesu ubrojene žene, kćeri i sluge. Ako je već Abraham imao 318 sluga, onda je kuća Jakovljeva bila zacijelo puno veća. Neki tumači misle, da je moglo biti i do 3000 osoba, što su došle s Jakovom u Egipat.
(27) »Iznosio je sedamdeset«, t. j. s Jakovom i Josipom.
(28) »A Judu posla«, t. j. Jakov posla Judu.
(34) Pastiri ovaca bili su Egipćanima tako nečisti, da im nijesu dali prebivati u samom Egiptu, nego u pograničnoj zemlji gesenskoj.

odgovoriše oni faraonu: »Pastiri ovaca jesu sluge tvoje, mi kao i oci naši.«

*4. Tada rekoše faraonu: »Dođosmo da se ovdje u zemlji jedno vrijeme zadržimo. Sluge tvoje ne nalaze više za ovce svoje paše, jer glad teško pritiskuje zemlju kanaansku. Pa dopusti, da sluge tvoje smiju ostati u zemlji gesenskoj!«

5. Tada reče faraon Josipu: »Otac tvoj i braća tvoja dođoše ti.

6. Zemlja egipatska stoji ti na raspolaganje. Naseli oca svojega i braću svoju u najboljem dijelu zemlje! Neka ostanu u zemlji gesenskoj; i nađeš li, da su među njima valjani ljudi, postavi ih za nadzornike nad vlastitim stadom mojim!«

7. Potom dovede Josip oca svojega Jakova unutra i predstavi ga faraonu. Jakov pozdravi faraona želeći mu blagoslov.

8. Faraon upita Jakova: »Koliko ti je godina?«

*9. Jakov odgovori faraonu: »Dani putovanja mojega iznose sto i trideset godina; malo ih je na broju, a zle su bile godine života mojega. Ne stižu one godina života otaca mojih, što ih oni provedoše na putovanju svojemu.«

10. Tada se Jakov oprosti od faraona i ode od faraona.

*11. A Josip naseli oca svojega i braću svoju i dade im posjed u zemlji egipatskoj u najboljem dijelu zemlje, naime u pokrajini rameseškoj, kao što je bio zapovjedio faraon.

12. Josip opskrbi kruhom oca svojega i braću svoju i svu porodicu oca svojega po broju družine njihove.

*13. Na svoj zemlji nije tad više bilo kruha; jer je glad bila veoma velika. I zemlja egipatska kao zemlja kanaanska bila je iscrpena od gladi.

14. Josip pomalo sve novce, što se nađoše u zemlji egipatskoj i u zemlji kanaanskoj, pokupi u svoju ruku za žito, što se je moralo kupovati. Josip izruči te novce kući faraonovoj.

15. A kad nesta novaca u zemlji egipatskoj i u zemlji kanaanskoj, stadoše svi Egipćani dolaziti k Josipu moleći: »Daj nam kruha! Zašto da poumremo pred očima tvojim? Jer nema više novaca.«

16. Josip odvrati: »Dajte amo stoku svoju, i ja ću vam za stoku vašu dati kruha, kad više nemate novaca.«

*17. I dovodili su stoku svoju k Josipu, i Josip im davao kruha za konje, za ovce, za goveda i za magarce. Tako ih opskrbi u onoj godini kruhom za cijenu cijele stoke njihove.

18. Kad prođe ta godina, stadoše opet u drugoj godini dolaziti k njemu i rekoše mu: »Ne možemo ti, gospodaru, skrivati. Novaca je nestalo, i stoka je, gospodaru, prešla

Gl. 47. (4) Riječi »Još rekoše faraonu«, kojih nema u Vulgati, bit će da su kasnije umetnute.

(9) Ovdje putovanje znači život.

(11) »U pokrajini rameseškoj«, isp. bilješku gore kod 45, 10!

(13—26) Agrarna politika Josipova bila je u tom, da je Josip prihvatio prijedlog Egipćana, da im se otkupe zemljišta. Ali im je on ta zemljišta opet dao natrag kao nasljednu zakupnu zemlju uz uglavljenu mjeru daće od 20% prihoda žetve. Kad se uzme, da se je u Egiptu preko godine želo više puta i obilato, onda ta mjera daće nije bila previsoka. Drugih poreza nije bilo. Osim toga pripadao je faraonu i onako sav posjed zemljišta.

(17) Konji su došli u Egipat u vrijeme azijske dinastije Hiksâ.

na tebe. Ništa više ne preostade za tebe, gospodaru, osim tijela našega i polja naših.
19. Zašto da postradamo pred očima tvojim, mi i polja naša? Kupi nas i polja naša za kruh, a mi ćemo zajedno sa svojim poljima služiti faraonu! Ali daj sjemena, da ostanemo na životu i ne poumremo i da polja ne budu opustošena!«
20. Tako pokupova Josip faraonu sva polja u zemlji egipatskoj; jer su Egipćani svi prodavali svoja polja, kad ih je glad teško pritisnula. Tako dođe zemlja u posjed faraonu.
*21. A narod zasužnji od jednoga kraja egipatske pokrajine do drugoga.
22. Samo ne kupi polja svećenička; jer su svećenici dobivali od faraona utvrđen dohodak i živjeli su od utvrđenog dohotka svojega, što im ga je bio odredio faraon. Zato svećenici ne moradoše prodavati svojih polja.
23. Josip reče narodu: »Kupujem vas ovim zajedno s poljima vašim za faraona! Evo vam sjemena, da možete posijati polja!
24. Ali od prihoda morate jednu petinu dati faraonu. Ostale četiri petine pripadaju vama kao sjeme za polja i za uzdržavanje vama i porodicama vašim, kao i za prehranu djece vaše.«
25. Tad oni povikaše: »Ti nam spasavaš život. Neka nađemo milost u očima tvojim, gospodaru, i rado ćemo biti sužnji faraonu!«
*26. Tako Josip iz toga učini zakonsku obvezu, što do dana današnjega leži na posjedu u zemlji egipatskoj, da se daje petina faraonu. Samo posjed svećenički ne potpade faraonu.
27. Tako se Izraelci naseliše u zemlji egipatskoj, u pokrajini gesenskoj; tu se utvrdiše i umnožiše i postadoše veoma mnogobrojni.
28. Jakov poživje u zemlji egipatskoj još sedamnaest godina. Bilo je dana života Jakovljeva sto i četrdeset i sedam godina.
*29. A kad se približi vrijeme Izraelu da umre, dozva sina svojega Josipa i reče mu: »Ako sam našao milost u očima tvojim, metni, molim, ruku svoju pod stegno moje na zakletvu, da ćeš mi iskazati ljubav i vjernost, da me ne ćeš pokopati u Egiptu!
30. Kod otaca svojih hoću radije da počivam. Zato me odnesi iz Egipta i pokopaj me u grobu njihovu!« On odgovori: »Učinit ću, kako zahtijevaš.«
*31. Onaj reče: »Zakuni mi se!« i on mu se zakle. Tada se prignu Izrael prema uzglavlju postelje.

GLAVA 48.

Jakov posinjuje i blagosiva Josipove sinove.

1. Poslije poručiše Josipu: »Otac ti je bolestan.« Tada uze on sa sobom obadva sina svoja Manaseja i Efraima.

(21) Gornji je prijevod po samarijskom, grčkom i latinskom prijevodu. Po hebrejskom tekstu bilo bi: »Narod preseli u gradove«. Tako prevodi Daničić.
(26) I svjetska povijest govori o takvu zemljišnom stanju u Egiptu. Egipćani su prodali zemlju faraonu. A faraon im dao zemlju u zakup, za što su oni na godinu plaćali faraonu petinu.
(29) »Metni ruku svoju pod stegno moje na zakletvu«, to je bio obred kod zakletve.
(31) »Tada se prignu Izrael«, t. j. pokloni se Bogu u zahvalu, što je Josip uslišio njegovu posljednju molbu.

2. Kad javiše Jakovu: »Sin tvoj Josip dolazi k tebi«, skupi Izrael sile svoje i posadi se u postelji.

*3. I reče Jakov Josipu: »Bog svemogući objavi se meni u Luzi u zemlji kanaanskoj i blagoslovi me

*4. I reče mi: Učinit ću te plodnim i umnožit ću te i učinit ću te mnoštvom narodâ i dat ću zemlju ovu potomstvu tvojemu nakon tebe u vječna vremena.

*5. A sada obadva sina tvoja, što ti se rodiše u zemlji egipatskoj, prije nego dođoh k tebi u Egipat, neka budu moja! Efraim i Manase neka budu moji kao Ruben i Simeon!

6. A djeca, koju si dobio poslije njih, neka budu tvoja! Neka se po imenu jednoga od obojice braće svoje zovu u nasljedstvu svojemu!

*7. Kad dođoh iz Mezopotamije, umrije mi Rahela u zemlji kanaanskoj na putu, kad je još samo malo bilo puta do Efrate, i ja je pokopah tamo na putu u Efratu, a to je Betlehem.«

8. Kad Izrael vidje sinove Josipove, upita: »Tko su ovi?«

9. Josip odgovori ocu svojemu: »To su sinovi moji, što mi ih Bog darova ovdje.« Tada on reče: »Privedi ih amo k meni, da ih blagoslovim!«

10. Oči Izraela bile su naime oslabile poradi starosti, tako da nije više mogao dobro vidjeti. Kad mu ih privede, poljubi ih i zagrli.

11. Onda reče Izrael Josipu: »Nijesam mislio da ću te opet vidjeti; a eto, Bog mi još dade da vidim potomke tvoje.«

12. Nato ih Josip odmače opet od koljena njegovih i prignu se pred njim sve do zemlje.

13. Potom uze Josip obojicu, Efraima desnicom svojom, tako da je stajao Izraelu slijeva, i Manaseja ljevicom svojom, tako da je stajao Izraelu zdesna, i povede ih k njemu.

14. Izrael pruži desnicu svoju i metnu je na glavu Efraimovu, premda je ovaj bio mlađi, i ljevicu svoju na glavu Manasejevu, a držeći unakrst ruke svoje, makar je Manase bio prvorođenac.

*15. Tada blagoslovi Josipa riječima: »Bog, pred čijim su licem hodili oci moji Abraham i Izak, Bog, koji mi je bio pastir od prvoga daha mojega sve do dana današnjega,

*16. Anđeo, koji me je izbavljao iz svake nevolje, neka blagoslovi ove dječake! U njima neka ime

Gl. 48. (3) »Objavi se meni u Luzi«, t. j. u Betelu (isp. 28, 19; 35, 6).

(4) Isp. 28, 3. 4.

(5 sl.) Kod budućeg dijeljenja zemlje obećanja neka bi dva najstarija sina Josipova imala svoj vlastiti dio. Ostali potomci Josipovi neka bi se priključili plemenima Efraima i Manaseja.

(7) Ovaj cijeli redak nema prave logične veze s prijašnjim retkom. »I što ima posinjenje Efraimovo i Manasejevo«, pitaju neki tumači Sv. Pisma, »sa smrću Rahelinom i njezinim grobom kod Betlehema?« Ali misli staroga Jakova opet se i opet vraćaju na događaj, koji ga je bio veoma potresao, a to je nemila smrt mile mu Rahele. Pa kao da je htio sveti pisac da nam to istakne. Pred Josipom, Rahelinim prvorođencem, misli Jakov na Rahelu. I tako nas i ovaj umetak, napokon, samo zadivljuje.

(15) »Tada blagoslovi Josipa«, t. j. Josipa u plemenima Efraimovim i Manasejevim. Vulgata prevodi: »blagoslovi sinove Josipove«.

(16) Anđeo je ovdje Bog sam. Triput se spominje Bog za trojaki blagoslov. Sveti Oci Atanazije, Ambrozije i Augustin vele, da je ovaj Anđeo bio Sin Božji.

moje i ime otaca mojih Abrahama i Izaka nadalje živi! Neka postanu mnogobrojni i neka se množe na zemlji!«
17. Kad vidje Josip, da otac njegov metnu desnu ruku svoju na glavu Efraimovu, ne bi mu to drago, pa prihvati ruku oca svojega, da je premjesti s glave Efraimove na glavu Manasejevu.
18. Pritom reče Josip ocu svojemu: »Ne tako, oče moj! Ovaj je prvorođenac. Metni desnicu svoju na glavu njegovu!«
19. Ali otac njegov ne htjede i reče: »Znam dobro, sine moj, znam dobro! I on će postati narod, i on će biti moćan; ali će mlađi brat njegov biti veći od njega, i potomci će njegovi postati mnoštvo narodâ.«
20. Blagoslov svoj nad njima završi riječima: »Imenima vašim blagosivat će Izraelci i govorit će: Bog neka te učini kao Efraima i Manaseja!« Tako dakle pretpostavi Efraima Manaseju.
21. Tada reče Izrael Josipu: »Evo, ja ću umrijeti. Ali Bog će biti s vama i odvest će vas natrag u zemlju otaca vaših.
*22. A ja tebi dajem jedan dio zemlje više nego braći tvojoj, što ga oduzeh Amorejima mačem i lukom.«

GLAVA 49.

Jakovljev blagoslov.

1. Tada sazva Jakov sinove svoje i reče: »Sakupite se, da vam javim, što će vam biti u buduće dane!
2. Sakupite se i poslušajte, sinovi Jakovljevi! Poslušajte Izraela, oca svojega!
3. Rubene, ti si prvorođenac moj, jakost moja i prvina muške snage moje; prvi u dostojanstvu, prvi u vlasti!
*4. Uskipio si kao voda; ne ćeš imati prvenstva, jer si stupio na ležaj oca svojega i oskvrnio ga. U moju je postelju on stupio.
*5. Simeon i Levi braća su, mačevi su im oružje nasilja.
6. U savjet njihov neka ne ulazi duša moja, s njihovim zborom neka se ne druži srce moje; jer u gnjevu svojem poubiše ljude, i u razuzdanosti svojoj ohromiše volove.
7. Proklet neka je gnjev njihov, što je tako žestok, i ljutina njihova, što je tako okrutna! Pa ću ih razdijeliti u Jakovu i raspršit ih u Izraelu.
*8. Ali tebe, Juda, hvalit će braća tvoja; ruka će ti biti za vratom

(22) Starogrčki prijevod (LXX) meće mjesto geografski neodređenog »jedan dio zemlje« ime grada Sihema.

Gl. 49. (4) Ruben je svojim grijehom s Balom (35, 22) izgubio pravo prvorođenja. I Rubenovo pleme ostalo je doista bez važnosti u povijesti izraelskoj.

(5 sl.) »Simeon i Levi braća su«, t. j. po krvi i mišljenju; a jednako su zla. Odsuđuje Jakov njihov zločin u Sihemu, što se pripovijeda u 34, 25—29. Simeonovo pleme izgubilo je svoju samostalnost i malo pomalo iščeznulo iz povijesti izraelske. Levijevo pleme raspršilo se po gradovima drugih plemena.

(8—12) Na Judu će prijeći prava prvorođenja, i on će biti pleme najbrojnije (8. 9); ponajljepši posjed njemu će pripasti (11. 12). On će imati kneževsko dostojanstvo među plemenima svoje braće. Ovo će dostojanstvo u mesijansko doba po Mesiji prijeći iz plemena Judina u svjetsko gospodstvo nad svim narodima (10). — U lijepoj alegoriji o lavu (9) opisuje se, kako je Juda nadvladao svoje neprijatelje i došao u miran posjed svoje bregovite zemlje, gdje ga više nitko nije smio da dirne. »Ne će odstupiti žezlo od Jude, niti vladalački štap od nogu njegovih«, t. j. vladalački štap držao se je među nogama ili kod nogu. »Dok ne dođe onaj, komu on pripada«, t. j. Mesija, komu taj štap pripada. Moć plemena Judina bila je na visini za kralja Davida. A duhovne dobrote mesijanskoga kraljevstva kako se slikama iz prirode Božje divno rišu u retku 11. i 12!

neprijateljima tvojim, i klanjat će
se pred tobom sinovi oca tvojega.
9. Mlad je lav Juda: od plijena
si se uzdignuo, sine moj! A onda
se spusti i leže kao lav, kao lavica.
Njega dražiti, tko da se usudi?
10. Ne će odstupiti žezlo od Ju-
de, niti vladalački štap od nogu
njegovih, dok ne dođe onaj, kome
pripada, i komu će se pokoravati
narodi:
11. Koji veže magare svoje za
čokot, za plemenitu lozu mlado ma-
garice svoje; pere u vinu haljinu
svoju i u krvi grožđa ogrtač svoj.
12. Iskre mu se oči od vina, i
zubi su mu bijeli od mlijeka.
*13. Zabulon prebiva na obali
morskoj, gdje pristaju lađe; leđa
svoja okrenuo je prema Sidonu.
*14. Isahar je koščat magarac,
koji leži među ogradama.
15. A kad vidje, da je mir dobar
i zemlja mila, tad prignu leđa, da
nosi tovare, i posta robijaš.
*16. Dan će suditi narodu svoje-
mu, kao samo jedno od plemena
Izraelovih.
17. Dan je kao zmija na putu,
kao guja na stazi, koja ujeda ko-
nja za petu, i konjanik pada
nauznak.
*18. Tebe čekam, da me izbaviš,
Gospode!
*19. A Gad, razbojničke čete
pritiskuju ga, ali ih on potiskuje
na pete.
*20. Aser ima hrane izobila, on
daje poslastice kraljevske.
*21. Neftali je puštena košuta,
umije govoriti lijepe riječi.
*22. Josip je nalik na mlado
plodno stablo, na mlado plodno
stablo na vrelu. Preko zidova pe-
nju se grane njegove.
23. Strijelci ga pritiskuju, niša-
ne i udaraju na njega.
24. Ali njegov luk ostaje čvrst,
jake su njegove mišice i ruke po
jakosti moćnoga Boga Jakovljeva,
odanle, gdje stoluje pastir, pećina
Izraelova,
25. Od Boga oca tvojega, koji ti
pruža pomoć, od Svemogućega,
koji te blagosiva punim blagoslo-
vom odozgo s neba, punim blago-
slovom odozdo iz dubine, punim
blagoslovom iz prsiju i krila!
26. Blagoslovi, što su bili ocu
tvojemu, nadvisiše blagoslove bre-

(13) »Prema Sidonu«, t. j. prema Feniciji.

(14 i 15) Prispodoba s magarcem hoće da istakne miroljubivost i radinost plemena Isaharova. Radije nosi tovare, nego da se bori.

(16 i 17) Dan svoje pleme brani od neprijateljskih napadaja; hrabar je kao i druga plemena; ali je i mudar i lukav kao zmija.

(18) Umetnut usklik pouzdanja u Boga.

(19) Gad, koji kasnije ima da se puno bori proti napadajima Madijanaca, Amonićana i Beduina, konačno će biti pobjednik; natjerat će ih sve u bijeg (»na pete«).

(20) Pokrajina Aserova, što će se kasnije protezati od Karmela do Fenicije, plodna je, ima pšenice, ulja i drugih poslastica izobila.

(21) Pleme Neftalijevo nalik je poradi svoje hrabrosti i brzine na košutu, na jelena, koji su simbol brza i hrabna junaka (2 Kralj 22, 34). Ovomu plemenu, iz kojega su kasnije proizašli Barak i Debora, pripadaju pjesnici i govornici (isp. Suc 5).

(22—26) Josip je izrastao u očinoj kući kao lijepo stablo. I ovdje ili se misli na plodnost Josipove zemlje poradi ugodna položaja njezina usred Svete zemlje, ili se misli, kako istaknusmo, na lijepu Josipovu mladost u očinoj kući. Vulgata ima posve drukčije: »Josip je rastući sin, rastući sin i krasan za pogled; kćeri istrčaše na zid« (da ga vide). Onda neprijateljstvo braće Josipove prikazano je u r. 23. kao kakav strjeljački boj. U r. 25. daje Jakov Josipu trojaki blagoslov: blagoslov neba (sunce, kišu, rosu i t. d.), bezdana (potoke, studence) i plodnost kod ljudi i životinja (»blagoslov iz prsiju i krila«). U r. 26. bregovi se zovu vjekoviti, jer su stari kao sama zemlja.

gova vjekovitih, ljepotu brežuljaka prastarih. Oni neka dođu na glavu Josipovu, na tjeme najsjajnijega od braće njegove.

*27. Benjamin je vuk grabežljivi: jede grabež ujutro, dijeli plijen uveče.«

28. Svi ovi jesu dvanaest plemena Izraelovih; i to je bilo, što im otac njihov izgovori, kad ih je blagosivao. Svakomu od njih dade zgodan blagoslov.

29. Onda im zapovjedi: »Kad se pridružim k rodu svojemu, pokopajte me kod otaca mojih u pećini na zemljištu Heteja Efrona,

30. U pećini na zemljištu Makpeli, istočno od Mambreja u zemlji kanaanskoj, na zemljištu, što ga Abraham kupi od Heteja Efrona za grob.

31. Tamo pokopaše Abrahama i ženu njegovu Saru; tamo sahraniše Izaka i ženu njegovu Rebeku, i tamo pokopah ja Liju.«

*32. Zemljište i pećina na njemu bila je otkupljena od Hetejâ.

*33. Kad je Jakov svojim sinovima dao posljednji nalog, povuče svoje noge natrag na postelju. Tada preminu i pridružen bi zemljacima svojim.

GLAVA 50.

Jakovljev pokop. Josipova smrt.

1. Josip se baci na oca svojega, i plakao je nagnut nad njim i cjelivao ga.

2. Tada zapovjedi Josip liječnicima, što su bili u službi njegovoj, neka balzamiraju oca njegova. I liječnici su balzamirali Izraela.

*3. Utom prođe četrdeset dana, jer je toliko vremena trebalo za balzamiranje. Oplakivali su ga Egipćani sedamdeset dana.

*4. Kad prođoše dani žalosti za njim, reče Josip dvoranima faraonovim: »Ako sam našao milost kod vas, progovorite, molim, za me faraonu!

5. Otac me je moj zakleo i rekao mi: Evo, umrijet ću! U grobu mojem, što ga iskopah sebi u zemlji kanaanskoj, pokopaj me! Zato bih sad pošao da pokopam oca svojega; onda ću se opet natrag vratiti.«

6. Faraon reče: »Otidi i pokopaj oca svojega, kako te je zakleo!«

7. Tako otide Josip da pokopa oca svojega, a s njim pođoše sve sluge faraonove, prvi službenici njegovi i svi dostojanstvenici zemlje egipatske;

8. Nadalje sva družina Josipova, braća njegova i kućna družina oca njegova. Samo žene svoje i djecu svoju, ovce svoje i goveda svoja ostaviše u zemlji gesenskoj.

9. A pođoše s njim i kola i konjanici, tako da je bila povorka veoma velika.

10. I kad dođoše u Goren Atad s onu stranu Jordana, održaše ondje veliku i veoma svečanu žalost za

(27) Benjamin je borben »od ujutro do uveče«, t. j. povazdan, uvijek. A u svim borbama ima sreću i dobiva.

(32) Ovoga retka nema u Vulgati, pa je slijedeći redak 32.

(33) Dok je Jakov izgovarao blagoslove svojim sinovima, sjedio je na kraju postelje, a onda je opet legao kao na počinak.

Gl. 50. (3) Četrdeset dana liječnici su balzamirali tijelo, a mjesec dana prije toga ležalo je u natronu (u sodi). To je sve zajedno sedamdeset dana, za kojih je Egipat oplakivao oca namjesnika faraonova.

(4) Dok nije Josip odložio žalosnih haljina i dok nije ošišao glave i brade, što se za vrijeme žalosti nije činilo, nije smio doći pred faraona, pa zato moli ljude faraonove, da progovore za njega faraonu.

pokojnim. On priredi ocu svojemu korotu od sedam dana.

*11. Kad stanovnici one zemlje, Kanaanci, vidješe u Goren Atadu žalosnu svečanost, rekoše: »Tu se drži velika žalosna svečanost Egipćana.« Zato se prozva ono mjesto Abel Misraim; leži s onu stranu Jordana.

12. Učiniše mu sinovi njegovi onako, kako im je bio zapovjedio.

13. Odnesoše ga naime sinovi njegovi u zemlju kanaansku i pokopaše ga u pećini na zemljištu Makpeli, na zemljištu, što ga je bio otkupio Abraham za grob od Heteja Efrona, istočno od Mambreja.

14. Kad Josip pokopa oca svojega, vrati se opet u Egipat natrag, on i braća njegova i svi, koji su bili s njim pošli na pokop oca njegova.

15. A braća se Josipova pobojaše, kad im umrije otac, i rekoše: »Što, ako bi se Josip pokazao protivan nama, pa nam uzvratio sve zlo, što mu učinismo?«

16. Zato poručiše Josipu: »Otac tvoj pred smrt svoju odredi ovo:

17. Ovako kažite Josipu: Ah, oprosti ipak braći svojoj zločin njihov i grijeh njihov, što ti zlo učiniše! A sad oprosti nam, molimo, zločin naš! Mi štujemo Boga oca tvojega!« Kad mu oni to poručiše, zaplaka Josip.

18. Tada mu dođoše sama braća njegova, padoše pred njega i rekoše: »Evo, robovi smo tvoji!«

19. A Josip im reče: »Ne bojte se! Zar sam ja mjesto Boga?

20. Vi dakako misliste zlo proti meni, ali Bog okrenu to na dobro, da izvrši ono, što se danas zbiva, da uzdrži na životu mnoge ljude.

21. Ne bojte se sada! Ja ću se brinuti za vas, za žene vaše i za djecu vašu!« Tako ih je tješio i prijateljski im govorio.

22. I Josip je prebivao u Egiptu, on i porodica oca njegova. Josip poživje sto i deset godina.

23. Od Efraima vidje praunuke; i sinovi Mahira, sina Manasejeva, rodiše se još za života Josipova.

24. Jednoga dana reče Josip braći svojoj: »Ja ću skoro umrijeti; ali će se Bog sigurno zauzeti za vas i odvesti vas iz ove zemlje u zemlju, koju je pod zakletvom obećao Abrahamu, Izaku i Jakovu.«

25. Tada zakle Josip sinove Izraelove i reče: »Kad se Bog jedamput milostivo zauzme za vas, tad uzmite sa sobom kosti moje odavle!«

*26. I umrije Josip, a bilo mu je sto i deset godina. Balzamiraše ga i metnuše u kovčeg u Egiptu.

---

(11) Goren Atad, na putu u Kanaan, dobi sad još drugo ime: Abel Misraim, t. j. žalosna svečanost Egipćana. Gdje je bilo to mjesto pogrebnih svečanosti, ne može se odrediti.

(26) »Metnuše ga u kovčeg«. U Egiptu je bio ovaj običaj: u drveni mrtvački sanduk najprije bi metnuli mumiju, t. j. balzamirano mrtvo tijelo. Taj bi sanduk s mumijom položili onda obično u raku od kamena. Izraelci u Palestini nijesu imali mrtvačkih sanduka.

*

Ako se obazremo na sva proročanstva i obećanja mesijanska u Prvoj knjizi Mojsijevoj (u Genezi), prikazuje nam se slika Mesijina u sve jačem svijetlu. On nam proizlazi: 1. iz potomstva žene (3, 15); — 2. iz plemena Setova (4, 26); — 3. iz grane Semove (9, 26); — 4. iz porodice Abrahamove (12, 3); — 5. iz porodice Izakove (26, 4); — 6. iz porodice Jakovljeve (27, 29 i 35, 9); — 7. iz koljena Judina (49, 10). Da se dođe ravno do kolijevke Mesijine, treba upoznati porodicu Judinu, iz koje se je rodio Mesija. Prorok Natan proriče o tom (2 Kralj 7, 16).

DRUGA KNJIGA MOJSIJEVA

Druga knjiga Mojsijeva zove se i Eksod (Exodus), t. j. Izlazak, jer se u njoj opisuje izlazak izabranoga naroda iz Egipta.

GLAVA 1.

Egipćani tlače Izraelce.

*1. Ovo su imena sinova Izraelovih, koji su bili svi sa porodicama svojim došli u Egipat zajedno s Jakovom:

2. Ruben, Simeon, Levi, Juda;

3. Isahar, Zabulon, Benjamin;

*4. Dan, Neftali, Gad i Aser.

*5. Broj potomaka Jakovljevih iznosio je sedamdeset; ali je Josip boravio već prije u Egiptu.

6. Iza smrti Josipove i sve braće njegove i svega onoga naraštaja

7. Umnožiše se sinovi Izraelovi veoma i postadoše vrlo mnogobrojni i jaki, tako da je sva zemlja bila od njih gusto napučena.

*8. Tada zavlada nov kralj u Egiptu, koji nije ništa znao o Josipu.

9. On reče narodu svojemu: »Eto, narod sinova Izraelovih brojniji je i moćniji od nas.

10. Hajde da mudro postupamo s njim, da još dalje ne raste i u slučaju kakva rata ne prijeđe k neprijateljima našim, ne udari na nas i ne otide iz zemlje!«

*11. Postaviše stoga nad njim narednike, da ga muče teškim poslovima: morade faraonu zidati za skladišta gradove Pitom i Rameses.

12. Ali što su ga više tlačili, to se je više on množio i više se širio, tako da su strahovali od sinova Izraelovih.

13. Zato su Egipćani silom gonili sinove Izraelove na posao.

14. Ogorčavali su im život teškim poslom s ilovačom i opekama i svakim radom u polju. Gonili ih silom na sve te poslove.

Gl. 1. (1 sl.) Biblijski izvještaj mûkom prelazi preko skoro 400godišnjega boravka u Egiptu, jer ovo razdoblje nema tolike važnosti za povijest spasenja. Ali je ovaj odijeljeni boravak u zemlji gesenskoj donio Izraelcima puno koristi. Lakše su, boraveći zase, očuvali svoju vjeru negoli u uskoj vezi s Kanaancima. Usto je Izrael mogao ovdje nesmetano izrasti do jakoga kulturnog naroda.

(4) Najprije su nabrojeni Lijini i Rahelini sinovi, onda Balini i Zelfini.

(5) Isp. 1 Mojs 46, 26. 27.

(8) Ne navodi se ime novome faraonu (kralju). Imena se i u egipatskim ljetopisima počinju navoditi istom oko godine 1000 pr. Kr. Tijekom stoljećâ izmijenile su se kuće vladalačke (dinastije), te su se zaboravile Josipove zasluge za Egipat. Novi je kralj iz nove, domaće dinastije. Taj faraon nije ništa znao ili nije htio da što zna o Josipovim zaslugama za Egipat. Mislio je, da bi Izraelci mogli još lako postati opasni domaćoj vladi. Neki misle, da je Tutmosis III. iz 18. dinastije zatirao Izraelce, a Amenofis II. da ih je otpustio iz Egipta oko 1450. pr. Kr. Obično se drži, da je Ramses II. iz 19. dinastije zatirao Izraelce, i da su za njegova sina Merenptaha ostavili Egipat oko g. 1250. pr. Kr.

(11) Gradovi Pitom i Rameses imali su kraljevska skladišta za žito i druge proizvode za rat.

*15. A babicama hebrejskim, od kojih se jedna zvala Sefora, a druga Fua, naredi kralj egipatski ovo:
16. »Kad pomažete Hebrejkama kod porođaja, pripazite na spol: Je li dječak, usmrtite ga! Je li djevojčica, neka ostane na životu!«
17. Ali se babice bojale Boga i nijesu činile, kako im naredio kralj egipatski, nego su ostavljale dječake na životu.
18. Zato kralj egipatski dade dozvati babice i zapita ih: »Zašto tako činite i ostavljate dječake na životu?«
19. Babice odgovoriše faraonu: »Jest, Hebrejke nijesu kao žene egipatske, nego znadu same sebi pomoći. Prije nego dođe babica, one već rode.«
*20. Zato Bog učini dobro babicama. Tako se je narod množio i postao veoma mnogobrojan.
*21. Jer su se babice bojale Boga, dade im Bog veliko potomstvo.
*22. Ali faraon zapovjedi svemu narodu svojemu: »Sve dječake, što se rode, bacajte u Nil, a djevojčice sve ostavljajte na životu!«

GLAVA 2.

Rođenje i mladost Mojsijeva.

1. Neki muž iz kuće Levijeve otide i oženi se ženom plemena svojega.
2. žena zatrudnje i rodi sina. Kad ona vidje, da je lijep, sakrivala ga je tri mjeseca.
3. A kad ga nije mogla dulje sakrivati, uze za nj košaricu od papirusove trstike. Zamaza je dobro asfaltom i smolom, metnu dječaka u nju i stavi je u trsku kraj Nila.
4. Sestra njegova stajala je podalje, da vidi, što će biti od njega.
5. Tada dođe kći faraonova na Nil, da se kupa. Dok su sluškinje njezine hodale amo tamo na obali Nila, ugleda ona košaricu u trsci. Posla sluškinju svoju tamo, da je donese.
6. Kada je otvori, vidje dijete: bio dječak i plakao. Sažali joj se i pomisli: »To je jedno od djece hebrejske.«
7. Tada upita sestra njegova kćer faraonovu: »Hoćeš li da idem i da ti dovedem dojkinju Hebrejku, da doji dijete?«
8. Odgovori joj kći faraonova: »Idi!« I otide djevojčica i dovede mater dječakovu.
9. Njoj reče kći faraonova: »Uzmi ovog dječaka i doj ga! Ja ću ti za to platiti!« žena uze dječaka i dojila ga.
*10. Kad dječak posta veći, donese ga natrag kćeri faraonovoj. Ona ga uze kao sina i nadjenu mu ime Mojsije. »Jer«, reče, »iz vode sam ga izvadila.«

(15) Dakako da je bilo više babica za žene Hebrejke, a ne dvije samo. Ove dvije ili su bile Mojsiju samo poznate po imenu, ili su bile starješice ostalim babicama.

(20) Bog je nagradio babice ne za njihovu laž, nego za dobro djelo, što su ga činile djeci izraelskoj, jer Bog ne pusti nikakvo dobro djelo bez nagrade (sv. Augustin).

(21) Vulgata: »sagradi im kuće«. I Daničić tako.

(22) »U Nil«; u hebr. je Jeor = »Rijeka« za Nil. Nil je Egipćaninu Rijeka.

Gl. 2. (10) Ime Mojsije egipatskog je podrijetla i nalazi se često u imenima faraonâ. — Stari, a i neki moderni tumači izvode to ime iz egipatskog mou = voda i yses = spašen, t. j. iz vode spašen. U novije vrijeme izvodi se to ime iz egipatske riječi mes, mesu ili mosi, što znači »sin«, a to ima i u egipatskim imenima, kao Tutmosis (Totmes) = sin (boga) Tota. Iz riječi faraonove kćeri izlazi, da je ona u imenu Mojsije vidjela neku vezu s vodom. Tako bi Mojsije mogao značiti »sin Nila«. — Mojsije kao posinak faraonove kćeri imao je bez sumnje izvrsnu odgoju, pa stoga posve pravo primjećuje sv. Stjepan, da je Mojsije »bio poučen u svoj mudrosti egipatskoj« (Dap 7, 22.).

11. U ono vrijeme, kad je bio Mojsije odrastao, posjeti on jednoga dana zemljake svoje i vidje, kako moraju raditi teške poslove. Kad opazi, kako je jedan Egipćanin povalio jednoga od njegovih zemljaka hebrejskih,

*12. Obazre se na sve strane, i kad vidje, da nema nikoga u blizini, ubi Egipćanina i zatrpa ga u pijesak.

13. Drugi dan izađe on opet van. Upravo se posvadila dva Hebrejina. On doviknu onomu, koji je imao krivo: »Zašto tučeš zemljaka svojega?«

14. A on odvrati: »Tko je tebe postavio za poglavara i suca nad nama? Hoćeš li i mene ubiti kao Egipćanina?« Mojsije se uplaši; jer pomisli: »Tako se je ipak to saznalo.«

15. Faraon je to čuo i htio je Mojsija pogubiti. Ali Mojsije pobježe ispred lica faraonova i nastani se u zemlji madijanskoj. Odmarao se na jednom studencu.

16. Svećenik madijanski imao je sedam kćeri. One dođoše zahvatiti vode i napuniti korita, da napoje ovce oca svojega.

17. A tada dođoše pastiri i zatjeraše ih. Mojsije ustade, obrani ih i napoji im ovce.

18. I kad se one vratiše k ocu svojemu Raguelu, upita on: »Što se danas tako brzo vratiste?«

19. Odgovoriše: »Jedan Egipćanin obrani nas od pastirâ i pomože nam zahvatiti vode i napojiti ovce.«

20. A on reče kćerima svojim: »Pa gdje je? Zašto ostaviste tamo toga čovjeka? Zovnite ga, da jede s nama!«

21. Mojsije se skloni da ostane kod onoga čovjeka. Ovaj dade Mojsiju kćer svoju Seforu za ženu.

*22. Kad mu ona rodi sina, nadjenu mu on ime Gersam; jer reče: »Gost sam u zemlji tuđoj.«

23. Prođe dugo vremena. Uto umrije kralj egipatski. A sinovi Izraelovi uzdisali su još uvijek pod teškim poslom i vapili su glasno za pomoć. I vapaj njihov diže se od rada k Bogu.

24. Bog je čuo vapaje njihove. I opomenu se Bog zavjeta svojega s Abrahamom, Izakom i Jakovom.

25. Bog pogleda na sinove Izraelove, i Bog se zauze za njih.

GLAVA 3.

Bog poziva Mojsija.

*1. A Mojsije čuvao je ovce tastu svojemu Jetru, svećeniku madijanskomu. Jednoga dana odvede on stado u pustinju i dođe na goru Božju, na Horeb.

2. Tada mu se objavi anđeo Gospodnji u plamenu ognjenom, što je izbijao iz grma. Pogleda, a to

(12) »Obazre se«, naime Mojsije.

(22) Gost = hebr. ger, prvi slog imena Gersam. Vulgata, oslanjajući se na 2 Mojs 18, 4, pridodaje ovomu retku 22. još ovu rečenicu: »I ona mu rodi drugoga sina, kojega prozva Eliezer; jer, reče on, Bog oca mojega, pomoćnik moj, izbavi me iz ruke faraonove.« Eliezer znači: »Bog, pomoć moja«. El = Bog, ezer = pomoć.

Gl. 3. (1) Mojsijev tast zove se ovdje Jetro, u Suc 4, 11 Hobab. Obadva imena bit će da su ista osoba. U prijašnjoj glavi Mojsijev se tast zove Raguel. Raguel znači »prijatelj Božji«. To ime moglo bi biti lijepo službeno ime svećeniku Jetru. Neki misle, da je Raguel djed spomenutih sedam kćeri. — Horeb gora jest gora Sinaj. Ovdje se Horeb već unaprijed zove gora Božja, jer se je Mojsiju na njoj objavio Bog, kako se to kazuje odmah u slijedećem retku; i ovdje je kasnije primio Mojsije zakon od Boga. — O Jetru isp. 4 Mojs 10, 29.

grm plamenom gorio, ali ne izgarao.
3. Mojsije pomisli: »Idem da vidim izbliže tu rijetku prikazu, zašto grm ipak ne izgara.«
4. Kad Gospod vidje, gdje ide da vidi, poviknu mu Bog iz grma: »Mojsije, Mojsije!« On odgovori: »Evo me!«
5. A on zapovjedi: »Ne primiči se bliže ovamo! Izuj obuću s nogu! Jer mjesto, na kojemu stojiš, sveto je tlo!«
6. I nastavi on: »Ja sam Bog oca tvojega, Bog Abrahamov, Izakov i Bog Jakovljev.« Tada Mojsije zakloni lice svoje; jer se je bojao gledati u Boga.
7. A Gospod reče: »Dobro vidjeh nevolju naroda svojega u Egiptu i razabrah tužbu njegovu na tlačitelje njegove. Znam, kako puno trpi.
*8. Zato evo siđoh, da ga izbavim iz ruku Egipćana i da ga izvedem iz te zemlje u zemlju lijepu i prostranu, u zemlju, u kojoj teče mlijeko i med, u mjesta, gdje su Kanaanci, Heteji, Amoreji, Ferezeji i Jebuzeji.
9. Dosta, tužba sinova Izraelovih doprije do mene, i ja vidim, kako ih teško muče Egipćani.
10. Zato sad idi! Šaljem te k faraonu. Izvedi narod moj, sinove Izraelove, iz Egipta!«
11. Tada upita Mojsije Boga: »Kako, ja zar da idem k faraonu i da izvedem sinove Izraelove iz Egipta?«
*12. On potvrdi: »Ja ću biti s tobom. I ovo neka ti bude kao znak, da te šaljem: Kad izvedeš narod iz Egipta, častit ćete Boga na ovoj gori.«
13. Mojsije opet zapita Boga: »Ali kad dođem k sinovima Izraelovim pa im reknem: Bog otaca vaših šalje me k vama, i ako me upitaju: Kako mu je ime? što ću im odgovoriti?«
*14. Bog odgovori Mojsiju: »Ja sam, koji sam.« I nastavi: »Tako reci sinovima Izraelovim: Onaj ‚Ja sam' posla me k vama!«
15. Dalje reče Bog Mojsiju: »Tako javi sinovima Izraelovim: Gospod, Bog otaca vaših, Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljev, posla me k vama. To je ime moje na vijeke, i tako me se ima zvati od koljena do koljena.
16. Idi i sakupi starješine sinova Izraelovih i reci im: Gospod, Bog otaca vaših, Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljev, javi se meni i re-

(8) »Zemlja, u kojoj teče mlijeko i med«, to znači plodnu zemlju, zemlju, u kojoj ima lijepih pašnjaka, vinograda i voćnjaka. Iz grožđa i voća pravi se umjetni med.

(12) Čovječanski nije bilo moguće dovesti sav narod do na Horeb. A činjenica, da Mojsije ovdje s narodom oslobođenim prinosi Bogu žrtvu, »časti Boga«, jasan je dokaz za božansko poslanje Mojsijevo.

(14) »Ja sam, koji sam« u hebr. »Ehje, ešer ehje«. Ovim se riječima označuje Bog kao onaj, koji ima svoje bistvo od samoga sebe, koji apsolutno jest, koji nije kao stvorenja, što imaju svoje bivanje od nekoga drugoga, od Boga. Izraelci zovu Boga »Jahve«, t. j. »On, koji jest«. Oni su pisali ovo ime Jahve, ali ga iz poštovanja nijesu izgovarali, nego bi mjesto toga rekli Adonaj, t. j. Gospod. Kad su Hebreji počeli pisati uz suglasnike i samoglasnike, onda su suglasnicima (JHVH) imena Jahve (hebr. יהוה) pridometali samoglasnike od riječi Adonaj. I poradi tih samoglasnika od 16. do 19. stoljeća pogrješno se izgovaralo Jehova. U Septuaginti riječ Jahve prevodi se sa Kyrios, t. j. Gospod; u latinskom sa Dominus, t. j. Gospod, jer su Hebreji mjesto Jahve izgovarali Adonaj, t. j. Gospod. Tako i mi prevodimo Jahve sa »Gospod«. U Otkr 1, 8 razlaže se ime Božje: »Ja sam Alfa i Omega (početak i svršetak), govori Gospod Bog, koji jest i koji je bio i koji će doći, Svemogući.«

će: Dobro ja pripazih na vas i na to, što vam se zbivalo u Egiptu,

17. I odlučih: Izvest ću vas iz nevolje u Egiptu u zemlju Kanaanaca, Heteja, Amoreja, Ferezeja, Heveja i Jebuzeja, u zemlju, u kojoj teče mlijeko i med.

*18. Ako te poslušaju, onda idi sa starješinama sinova Izraelovih kralju egipatskomu! Recite mu: Gospod, Bog Hebrejâ, objavi nam se. Mi moramo odmah tri dana hoda daleko poći u pustinju, da žrtvujemo Gospodu, Bogu svojemu.

19. A ja znam, da vas kralj egipatski ne će pustiti da idete, ako na to ne bude silom primoran.

20. Ali ja ću pružiti ruku svoju i pohodit ću Egipat svim čudesima svojim, što ću ih učiniti u njemu; i poslije će vas pustiti.

21. Učinit ću, da taj narod nađe milost u Egipćana. Kad pođete, ne ćete otići praznih ruku.

*22. Žene će naime izmoliti od svojih susjeda i domaćica srebrnih i zlatnih dragocjenosti i haljina. To ćete metnuti na sinove svoje i na kćeri svoje i tako od Egipćana plijen uzeti.«

GLAVA 4.

Mojsije se izgovara i vraća se u Egipat.

1. Mojsije odvrati: »Ali ako mi ne budu vjerovali i ne poslušaju me, nego reknu: Nije ti se Gospod objavio?«

2. Tada mu odvrati Gospod: »Što ti je to u ruci?« Odgovori: »Štap.«

3. I zapovjedi on: »Baci ga na zemlju!« Baci ga na zemlju, a on posta zmija. A Mojsije pobježe od nje.

4. I Gospod zapovjedi Mojsiju: »Pruži ruku svoju i primi je za rep! On pruži ruku i uhvati je. Ona opet posta štap u ruci njegovoj.

5. »Tako moraju vjerovati, da ti se je objavio Gospod, Bog otaca njihovih, Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljev.«

6. Dalje mu reče Gospod: »Turi ruku svoju u njedra svoja!« On turi ruku svoju u njedra. Kad je opet izvadi, bila je ruka njegova od gube bijela kao snijeg.

7. Nato zapovjedi: »Turi još jedamput ruku svoju u njedra svoja!« On turi ruku svoju još jedamput u njedra, i kad je opet izvadi iz njedara svojih, bila je opet kao ostalo tijelo njegovo.

8. »Ako ti dakle ne htjednu vjerovati i ne poslušaju na prvi znak, vjerovat će na drugi znak.

9. Ako li ne budu vjerovali na ta obadva znaka i ne poslušaju te, onda uzmi malo vode iz Nila i prolij je na suho tlo! Tada će se voda, što si je uzeo iz Nila, na suhom tlu pretvoriti u krv.«

10. A Mojsije reče Gospodu: »Ipak ne, Gospode! Ja nijesam čovjek, koji zna govoriti. Nijesam prije bio, a nijesam ni sada, otkad govoriš sa slugom svojim, nego sam sporih usta i spora jezika.«

11. Ali Gospod mu odgovori: »Tko dade usta čovjeku? Tko ga učini nijemim ili gluhim? Tko oka-

(18) Faraona ne treba varati i ne treba mu lagati; treba ga samo kušati, hoće li pustiti narod. Bog ima onda još druge načine, da oslobodi svoj narod.

(22) »Od Egipćana plijen uzeti.« Isp. 11, 2 sl. Po 12, 29—36 Egipćani, prestrašeni kaznama Božjim, dragovoljno donose i daju svoje dragocjenosti Izraelcima, kad odlaze iz Egipta. Ove dragocjenosti neka Izraelci uzmu sa sobom kao plijen od svojih neprijatelja i kao zasluženu plaću za one teške poslove, što su ih morali činiti Egipćanima.

tim ili slijepim Ne činim li to ja, Gospod?

12. Idi dakle! Ja ću biti s ustima tvojim i učit ću te, što ćeš govoriti.«

*13. Ali on odvrati: »Ne, Gospode! Pošlji, koga hoćeš!«

14. Sada se rasrdi Gospod na Mojsija i reče: »Nije li ti brat Aron još tu, levit? Znam, da on veoma dobro može govoriti. On je već na putu, da te susretne. Kad te vidi, obradovat će se od srca.

15. Govori s njim, metni mu ove riječi u usta! Ja ću tvoj i njegov govor voditi i nadahnut ću vam, što ćete činiti.

16. On neka za te govori narodu! On neka bude govornik mjesto tebe, i ti ćeš mu biti mjesto Boga!

17. Uzmi taj štap u ruku! Njim čini čudesne znake!«

18. I Mojsije vrati se natrag k tastu svojemu Jetru i zamoli ga: »Htio bih da se vratim natrag k plemenicima svojim u Egipat, da vidim, da li su još živi.« Jetro odgovori Mojsiju: »Idi u miru!«

19. Gospod naime bio je Mojsiju u zemlji madijanskoj zapovjedio: »Idi, vrati se sada natrag u Egipat! Jer su mrtvi svi, koji su ti radili o glavi.«

20. Mojsije uze dakle ženu svoju i sinove svoje, posadi ih na magarca i vrati se natrag u Egipat. A štap Božji uze Mojsije u ruku.

*21. Još reče Gospod Mojsiju: »Kad se vratiš u Egipat, pazi: Čini pred faraonom sva čudesna djela, što ih dadoh u tvoju vlast! Ipak ću učiniti, da mu otvrdne srce, da ne pusti naroda da ide.

*22. Tada reci faraonu: Ovako govori Gospod: Izrael je prvorođeni sin moj.

23. Zapovijedam ti: Pusti sina mojega da ide, da mi služi! Ako li ga ne pustiš da ide, onda ću usmrtiti prvorođenoga sina tvojega.«

*24. Putem u prenoćištu stane Gospod na put Mojsiju i htjede ga usmrtiti.

25. Tad Sefora uze oštar kamen, obreza njim prednju kožicu sina svojega, baci mu je pred noge i reče: »Krvav si mi zaručnik!«

26. Potom ga pusti. Ona tad upotrijebi riječ: »krvav zaručnik« poradi obrezanja.

*27. Gospod je bio zapovjedio Aronu: »Izađi u pustinju nasusret Mojsiju!« Tako on zaputi, stiže ga na gori Božjoj i poljubi ga.

28. I Mosije kaza Aronu sve riječi Gospodnje, s kojima mu bio predao njegovo poslanje, i sve čudesne znake, što mu ih bio naložio da čini.

29. Mojsije i Aron otidoše i sakupiše sve starješine sinova Izraelovih.

30. Aron im kaza sve, što je bio Gospod naložio Mojsiju, i ovaj uči-

Gl. 4. (13) »Pošlji, koga hoćeš«, treba nadodati: »samo mene ne!« Mojsije nije još imao srca za teško poslanje.

(21) Po crkvenom naučitelju sv. Augustinu: »Ja ću mu (faraonu) za kaznu poradi njegove nepokajanosti uskratiti svoju milost.« Bog je pripustio, da se je faraon opirao milosti Božjoj.

(22) Izraelski narod zove se prvorođeni sin Božji, jer je Bog izabrao sebi taj narod.

(24—26) Po nekim tumačima htjede Gospod usmrtiti Mojsija, jer, nagovoren od Sefore, nije izvršio svetoga zavjetnog obreda obrezanja. Kad je taj obred izvršila Sefora, odustao je Gospod od svoje namjere. (»Potom ga pusti«, t. j. Mojsija pusti Gospod.) Tako je bio Mojsije spašen od Sefore krvlju njegova sina, i kao po drugi put on joj je postao muž (zaručnik — »krvav zaručnik«).

(27) »Na gori Božjoj« t. j. na Horebu (Sinaju).

ni čudesne znake pred očima naroda.
31. Narod mu vjerova, i kad čuše, da se je Gospod zauzeo za sinove Izraelove i pogledao na nevolju njihovu, nakloniše se i baciše se ničice.

GLAVA 5.

Mojsije i faraon.

1. Nato otidoše Mojsije i Aron i rekoše faraonu: »Ovako govori Gospod, Bog Izraelov: Pusti narod moj da ide, da mi u pustinji slavi svetkovinu!«
2. A faraon odgovori: »Tko je Gospod, da ga slušam i pustim da ide Izrael? Ne poznam Gospoda, a i ne ću pustiti Izraela.«
3. Oni odvratiše: »Bog Hebrejâ objavi nam se. Mi bismo htjeli da idemo tri dana hoda daleko u pustinju, da tamo žrtvujemo Gospodu, Bogu svojemu, da nas ne pohodi kugom ili mačem.«
4. Ali im kralj egipatski odvrati: »Mojsije i Arone, zašto odvraćate narod od rada njegova? Idite za svojim poslom!«
5. Dalje reče faraon: »Eto, već je previše besposličara u zemlji! Hoćete li još i ove odvratiti od njihovih poslova?«
6. U isti još dan izdade faraon narednicima naroda i nadzornicima njegovim ovu zapovijed:
*7. »Ne dajite više narodu kao dosad slame za pravljenje opeke! Neka idu sami skupljati sebi slamu!
8. Ali tražite od njih onoliko opeka, koliko su ih dosad pravili, i od toga ništa ne smanjujte! Jer su lijeni, zato zahtijevaju: Hoćemo da idemo žrtvovati Bogu svojemu!
9. Ljudima se mora posao otešćati, da budu na njemu zaposleni i da ne slušaju ludih brbljanja.«
*10. Narednici i nadzornici naroda otidoše i saopćiše narodu zapovijed: »Ovako govori faraon: Više vam ne dam slame.
11. Idite sami i donosite sebi slamu, gdje je nađete! A od posla vam se vašega ne smanjuje ništa.«
*12. I raziđe se narod po svoj zemlji egipatskoj, da skuplja strnjiku za pravljenje pljeve.
13. A narednici ih gonili: »Imate svaki dan čitav posao posvršavati kao prije, kad je još bilo slame!«
14. I korilo se nadzornike sinova Izraelovih, koje su bili postavili nad njima narednici faraonovi, i prigovaralo im se: »Zašto posljednjih dana ne dovršiste određeni broj opeka kao prije?«
15. Tada dođoše nadzornici sinova Izraelovih k faraonu i upitaše ga plačući: »Zašto daješ, da se tako radi sa slugama tvojim?
16. Slama se više ne daje slugama tvojim, a ipak se nalaže: Opeke nam samo pravite! Pa i tuče se sluge tvoje. Krivo činiš narodu svojemu.«
17. A on odgovori: »Lijeni ste, lijeni! Zato zahtijevate: Mi hoćemo da idemo žrtvovati Gospodu.
18. Sad hajdete na rad! Slama vam se ne će davati. A određeni broj opeka imate izručiti!«
19. Nadzornici sinova Izraelovih vidješe, da su u teškom položaju

---

Gl. 5. (7) Opeke su pravili iz ilovače, u koju bi primiješali isjeckanu slamu, da bolje drži ilovača. A kad su skupljali sami slamu ili strnjiku, gubili bi vrijeme.
(10) Radnici izraelski imali su nadzornike Izraelce, nad kojima su bili narednici faraonovi, ljudi Egipćani. Ovi narednici gonili bi nadzornike, a nadzornici narod.
(12) U Egiptu se nijesu pekle opeke u ognju, nego su se sušile na suncu. Upravo kao naši u Bosni čerpići!

poradi zapovijedi, da se ne smije ništa smanjiti od opeka na dan.
20. Kad otidoše od faraona, sretoše Mojsija i Arona, koji su čekali na njih.
*21. Njima poviknuše: »Gospod neka vam uračuna i sudi, što učiniste, da se posve omrazismo faraonu i slugama njegovim! Vi im dadoste mač u ruku, da nas poubiju!«
22. Tada se Mojsije obrati Gospodu i pomoli se: »Gospode! Zašto navuče toliko zlo na ovaj narod? Zašto me posla ovamo?
23. Otkako otidoh k faraonu da pregovaram s njim po nalogu tvojem, muči on narod još gore, a ti ne činiš ništa, da izbaviš narod svoj.«

GLAVA 6.

Bog tješi Mojsija, a Mojsije narod. Rodoslovlje Mojsijevo i Aronovo.

1. Gospod odgovori Mojsiju: »Sad ćeš vidjeti, kako ću faraona primorati, da, jakom rukom prisiljen, pusti ih, jest, da, jakom rukom prisiljen, izagna ih iz zemlje svoje.«
2. Dalje reče Bog Mojsiju: »Ja sam Gospod!
*3. Ja se objavih Abrahamu, Izaku i Jakovu kao ‚Bog Svemogući'. Ali imenom svojim ‚Gospod' ja im se ne pokazah.
4. Ja im se ugovorom obvezah, da ću im dati u posjed zemlju kanaansku, zemlju, u kojoj su prije prebivali kao tuđinci.
5. Pa razabrah i tužbu sinova Izraelovih, koje u Egiptu zasužnjiše, i pomislih na zavjet svoj.
*6. Zato navijesti sinovima Izraelovim: Ja sam Gospod! Ja ću vas izbaviti iz robije egipatske, oslobodit ću vas iz sužanjstva njihova, spasit ću vas rukom visoko podignutom i kaznenim sudovima žestokim.
7. Izabrat ću vas za svoj narod i bit ću Bog vaš. I spoznat ćete, da sam ja, Gospod, Bog vaš, onaj, koji vas izbavljam od pritiska robije egipatske.
8. I uvest ću vas u zemlju, koju sam svečanom zakletvom Abrahamu, Izaku i Jakovu obećao dati. Vama ću je dati u posjed, ja, Gospod.«
9. Mojsije kaza to sinovima Izraelovim. Ali ne poslušaše Mojsija poradi malodušnosti i teške rabote.
10. Zato zapovjedi Gospod Mojsiju:
11. »Idi, pozovi faraona, kralja egipatskoga, neka pusti sinove Izraelove iz zemlje svoje!«
12. Mojsije odvrati Gospodu: »Kad me eto ni sinovi Izraelovi ne slušaju, kako će me poslušati faraon? Usto sam nespretan u govoru?«
13. Ali se Gospod razgovori s Mojsijem i Aronom i posla ih k sinovima Izraelovim i k faraonu,

(21) Prije su nadzornici sinova Izraelovih bili na glasu kao mirni i radini ljudi, a sad eto, tako govore oni, Mojsije i Aron dadoše povod (»mač u ruku«), da ih se muči i progoni kao buntovnike i besposličare.

Gl. 6. (3) Hebr. »El Šaddaj« prevodi Vulgata »Bog Svemogući«. Ime »Gospod« (»Jahve«) bilo je i prije već poznato, ali istom po Mojsiju Bog se na osobit način objavljuje kao Gospod. Kao »Bog Svemogući« pokazivao je patrijarima svoju moć, a kao »Gospod« hoće sad da pokaže svoju vjernost u ispunjavanju obećanja, što ih je dao izabranomu narodu. Odsad će Gospod (Jahve) biti vlastito ime, službeni naslov Bogu Izraelovu. Ovim novim odnosom počinje novi odsjek u povijesti ljudskoga spasenja. — LXX i Vulgata prevode: »I ime svoje Adonaj ne kazah njima.« O imenu »Adonaj« isp. bilješku kod 2 Mojs 3, 14.

(6) »Kazneni sudovi žestoki« jesu »deset zala egipatskih«.

kralju egipatskomu, s nalogom, da izvedu sinove Izraelove iz zemlje egipatske.

*14. Ovo su poglavice porodica njihovih: sinovi Rubena, prvorođenca Izraelova, bili su Henoh, Falu, Hesron i Karmi. To su porodice Rubenove.

15. Sinovi Simeonovi bili su Jamuel, Jamin, Ahod, Jahin, Sofar i Saul, sin Kanaanke. To su porodice Simeonove.

16. Imena sinova Levijevih po porodicama njihovim jesu: Gerson, Kaat i Merari. Levi poživje sto i trideset i sedam godina.

17. Sinovi Gersonovi bili su Lobni i Semej po porodicama svojim.

18. Sinovi Kaatovi bili su Amram, Isaar, Hebron i Oziel. Kaat poživje sto i trideset i tri godine.

19. Sinovi Merarijevi bili su Moholi i Musi. To su porodice Levijeve po lozama svojim.

20. Amram se oženi svojom bratučedom Johabedom. Ona mu rodi Arona i Mojsija. Amram poživje sto i trideset i sedam godina.

21. Sinovi Isaarovi biil su Kore, Nefeg i Zekri.

22. Sinovi Ozielovi bili su Misael, Elisafan i Setri.

23. Aron se oženi Elizabetom, kćerju Aminadabovom, sestrom Nahasonovom. Ona mu rodi Nadaba, Abiuja, Eleazara i Itamara.

24. Sinovi Korejevi bili su Aser, Elkana i Abiasaf. To su porodice Korejeve.

25. Eleazar, sin Aronov, oženi se jednom od kćeri Futielovih. Ona mu rodi Fineesa. To su poglavice levitâ po svojim porodicama.

26. To su Aron i Mojsije, kojima zapovjedi Gospod: »Izvedite čete sinova Izraelovih iz zemlje egipatske!«

27. Oni su, koji su pregovarali s faraonom, kraljem egipatskim, da izvedu sinove Izraelove iz Egipta. To je Mojsije i Aron.

28. Onda, kad je govorio Gospod s Mojsijem u zemlji egipatskoj,

29. Reče Gospod Mojsiju ovo: »Ja sam Gospod! Javi faraonu, kralju egipatskomu, što ti reknem!«

30. A Mojsije odvrati Gospodu: »Ah, ja sam nespretan u govoru. Kako će mene poslušati faraon?«

GLAVA 7.

Štap se pretvara u zmiju i voda u krv.

*1. A Gospod reče Mojsiju: »Evo, učinit ću da budeš prema faraonu moćan kao Bog. A brat tvoj Aron bit će govornik tvoj.

2. Njemu kaži sve, što ti naložim! Brat tvoj Aron neka onda predloži faraonu, da pusti sinove Izraelove iz zemlje svoje.

3. Ja ću ipak otvrditi srce faraonu i tako učiniti u zemlji egipatskoj mnoge znake i čudesa.

4. Jer vas faraon ne će poslušati, učinit ću, da Egipćani osjete moć moju, i izvest ću čete svoje, narod svoj, sinove Izraelove, iz zemlje egipatske uz velike dokaze moći svoje.

5. Tada će Egipćani spoznati, da sam ja Gospod, kad pružim ruku svoju proti Egipćanima i sinove Izraelove izvedem iz njihove sredine.«

(14) Spominju se samo prvi sinovi Jakovljevi, da se bolje pokaže rod Levijev. I Mojsije hoće ovdje da pokaže, kako su on i Aron od roda Levijeva.

Gl. 7. (1) »Da budeš prema faraonu moćan kao Bog.« Hebrejska ovdje riječ »Elohim« (Bog) upotrebljava se nesamo za Boga, nego i za anđele, pa i za odlične ljude, knezove i suce kao namjesnike Božje. Ovdje Bog hoće da kaže, kako je Mojsiju dao vlast, da pred faraonom čini čudesa i da ga kazni mjesto njega.

6. Mojsije i Aron učiniše točno tako, kako im bio zapovjedio Gospod.
7. Mojsiju je bilo osamdeset godina, a Aronu osamdeset i tri godine, kad su pregovarali s faraonom.
8. I reče Gospod Mojsiju i Aronu:
9. »Ako vas pozove faraon: Učinite ipak kakvo čudo, onda reci Aronu: Uzmi štap svoj i baci ga pred faraona! i postat će tad zmija.«
*10. Mojsije i Aron otidoše k faraonu i učiniše tako, kako im zapovjedi Gospod: Aron baci štap svoj pred faraona i sluge njegove, i pretvori se u zmiju.
11. I faraon dozva mudrace i vračare, i čarovnici egipatski učiniše isto tako svojim tajnim čaranjem.
12. Svi baciše štapove svoje, i pretvoriše se štapovi u zmije. Ali štap Aronov proždrije štapove njihove.
13. A srce faraonovo ostade tvrdo. On ih ne posluša, kao što je bio unaprijed kazao Gospod.
*14. Tada reče Gospod Mojsiju: »Srce faraonovo otvrdnu. On ne će da pusti narod.
15. Idi sutra rano k faraonu, kad on polazi k rijeci! Stani prema njemu na obali Nila! Uzmi sa sobom štap, što se pretvorio u zmiju,
16. I reci mu: Gospod, Bog Hebrejâ, posla me k tebi, da ti zapovjedim: Pusti narod moj, da mi služi u pustinji! Ipak ti dosad ne posluša.
17. Ovako govori Gospod: Po tom ćeš spoznati, da sam ja Gospod: Evo, udarit ću sada štapom u mojoj ruci po vodi Nilu, i ona će se pretvoriti u krv.
18. Ribe će u Nilu poginuti, Nil će zasmrdjeti, i grstit će se Egipćanima piti vodu iz Nila.«
19. Dalje zapovjedi Bog Mojsiju: »Naloži Aronu: Uzmi štap svoj i pruži ruku svoju na vode u Egiptu, na njegove rijeke, prokope, bare i na sve čatrnje njegove, da postanu krv! I bit će krv posvuda u zemlji egipatskoj, pa i u posudama drvenim i kamenim.«
*20. Mojsije i Aron učiniše tako, kako im bio zapovjedio Gospod. On diže štap i udari njim po vodi u Nilu pred očima faraona i sluga njegovih. Tada se sva voda u Nilu pretvori u krv.
21. Ribe u Nilu poginuše, i Nil zasmrdje, tako da Egipćani nijesu više mogli piti vode iz Nila. Posvuda u zemlji egipatskoj bila je krv.
22. Ali čarovnici egipatski učiniše isto svojim čaranjem. Tako

(10—12) Ovdje se ne kazuje, da li su čarovnici ovdje i kasnije (7, 14—25; 7, 26—8, 11) činili svoje znake prirodnom vještinom ili demonskim utjecajem. I ne kazuje se, u kojem su opsegu mogli čarovnici nasljedovati čudesne znake Mojsijeve. Faraon, koji je bio raspoložen proti Mojsiju, mogao se je nekako zadovoljiti njihovim čaranjem.

(7, 14—10, 29) Egipatska zla imala su tu svrhu, da se pokaže faraonu, kako je Bog Izraelov moćniji od krivih bogova egipatskih. Ova su čudesa i jasno pokazala božansko poslanje Mojsijevo, pa je napokon faraon bio primoran da pusti Izraelce iz Egipta. — Egipatska zla stoje u najužoj vezi s pojavama prirodnim u Egiptu: s Nilom, s komarcima, sa stokom, sa skakavcima, s gustom egipatskom tminom, što bi je prouzročio orkanski vjetar u pustinji, kad bi zavitlanim gustim pijeskom potamnio sunce. Ali prirodni utjecaji ovdje nikako ne ulaze, nego su ovdje pravi čudesni znaci, što se odmah dogode, kad Mojsije zapovjedi, a prestanu odmah, kad on to htjedne. I događaju se ta egipatska zla u neredovito vrijeme i pogađaju samo Egipćane, a ne Izraelce. Čudesni značaj ovih egipatskih zala napokon potvrdi i sam faraon, kad pusti narod iz Egipta.

(20) »Diže štap« po svoj prilici Aron, kako se vidi iz r. 19. Neki misle na Mojsija poradi r. 17.

ostade srce faraonovo tvrdo, i on ih ne posluša, kao što je bio unaprijed kazao Gospod.
23. Faraon se okrenu, otide kući i ne primi ni to k srcu.
24. A Egipćani su svi kopali oko Nila, da nađu vode za piće; jer nijesu mogli piti vode iz Nila.
25. Tako prođe punih sedam dana, otkako je Gospod bio udario Nil.
*26. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju: »Idi k faraonu i reci mu: Ovako govori Gospod: Pusti narod moj, da mi služi!
27. Ali ako ga ne htjedneš pustiti, pohodit ću svu zemlju tvoju žabama.
28. Nil će vrvjeti žabama. One će izaći i prodrijeti u palaču tvoju, u spavaonicu tvoju, u postelju tvoju, u kuće sluga tvojih i naroda tvojega, u peći tvoje i u naćve tvoje.
29. Jest, na tebe, na podanike tvoje i na sve sluge tvoje skakat će žabe.«

GLAVA 8.

Drugo, treće i četvrto zlo.

1. Dalje zapovjedi Gospod Mojsiju: »Kaži Aronu: Pruži ruku svoju sa štapom svojim na rijeke, prokope i bare i izvedi žabe na zemlju egipatsku!«
2. Aron pruži ruku svoju na vode egipatske, i izađoše žabe i pokriše zemlju egipatsku.
3. Ali čarovnici učiniše isto svojim čaranjem. I oni učiniše, te izađoše žabe na zemlju egipatsku.
4. Tada dozva faraon Mojsija i Arona i zamoli: »Molite Gospoda, da mene i narod moj oslobodi od žaba! Tada ću pustiti narod, da žrtvuje Gospodu.«
5. Mojsije odgovori faraonu: »Odredi mi samo točno, kad da zamolim za te, za sluge tvoje i narod tvoj, da se uklone žabe od tebe i od kuća tvojih i samo u Nilu da ostanu!«
6. On odgovori: »Sutra.« Tad reče onaj: »Neka bude po želji tvojoj, da spoznaš, da nitko nije jednak Gospodu, Bogu našemu.
7. Žabe će se dakle ukloniti od tebe, od kuća tvojih, od sluga tvojih i od naroda tvojega i samo će će još ostati u Nilu.«
8. Nato ostaviše Mojsije i Aron faraona, i Mojsije pomoli se toplo Gospodu, da uništi žabe, kojima je bio pohodio faraona.
9. Gospod usliši molitvu Mojsijevu. Žabe skapaše u kućama, u dvorištima i u poljima.
10. Zgrnuše ih posvuda na gomile. Zemlja zasmrdje od toga.
11. Kad vidje faraon, da opet može odahnuti, ponovno otvrdi srce svoje i ne posluša ih više, kao što je bio unaprijed kazao Gospod.
12. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju: »Kaži Aronu: Pruži štap svoj i udari njim po prahu na zemlji, da se pretvori u komarce po svoj zemlji egipatskoj!«
13. Oni učiniše tako: Aron pruži ruku svoju sa štapom i udari njim po prahu na zemlji. Tada dođoše komarci na ljude i na stoku. Sav prah na zemlji pretvori se u komarce po svoj zemlji egipatskoj.
14. Čarovnici egipatski pokušaše da čaranjem svojim isto tako proizvedu komarce, ali ne mogoše.

(26) Ovim retkom počinje Vulgata (i Daničić) osmu glavu i tako odstupa od hebrejskoga teksta i u glavi osmoj ide za 4 retka naprijed. Ali već u devetoj glavi podudara se s izvornikom hebrejskim.

Komarci napadoše na ljude i na stoku.

*15. Čarovnici rekoše faraonu: »To je prst Božji!« Ali srce faraonovo ostade tvrdo, i on ih ne posluša, kao što je bio unaprijed kazao Gospod.

16. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju: »Sutra posve rano stupi pred faraona, kad ide k vodi, i reci mu: Ovako govori Gospod: Pusti narod moj, da mi služi!

17. Jer ako ne pustiš naroda mojega, onda ću učiniti, da dođu pasje muhe na tebe, na sluge tvoje, na narod tvoj i na palače tvoje. Kuće Egipćana, pa i zemlja, na kojoj stoje, bit će pune pasjih muha.

18. Ipak sa zemljom gesenskom, u kojoj prebiva narod moj, učinit ću na taj dan iznimku, tako da ne bude tamo pasjih muha, da spoznaš, da sam ja Gospod na zemlji.

19. Učinit ću rastavu između naroda svojega i naroda tvojega. Sutra će se dogoditi to čudo.«

20. I Gospod učini tako. Dođoše pasje muhe u velikoj množini u palaču faraonovu, u stan sluga njegovih i na svu zemlju egipatsku. Zemlja je teško trpjela pod pasjim muhama.

21. Faraon dozva Mojsija i Arona i reče: »Idite, žrtvujte Bogu svojemu ovdje u zemlji!«

*22. Mojsije odvrati: »To ne možemo činiti. Jer prinosimo Gospodu, Bogu svojemu, žrtve, koje su Egipćanima nečiste. Kad bismo pred očima Egipćana prinosili žrtve, koje su njima mrske, ne bi li nas na mjestu kamenovali?

23. Mi hoćemo tri dana hoda daleko ići u pustinju i tamo žrtvovati Gospodu, Bogu svojemu, kao što nam zapovjedi.

24. Faraon reče: »Pustit ću vas, da žrtvujete Gospodu, Bogu svojemu, u pustinji. Samo ne idite predaleko! Molite se za me!«

25. Mojsije odgovori: »Ja odoh sada od tebe i pomolit ću se Gospodu. Sutra će otići pasje muhe od faraona, od sluga njegovih i naroda njegova. Samo neka faraon više ne vara naroda, pa da ga ipak ne pusti, da žrtvuje Gospodu!«

26. I ode Mojsije od faraona i pomoli se Gospodu.

27. Gospod usliši molitvu Mojsijevu i ukloni pasje muhe od faraona, od sluga njegovih i naroda njegova. Ne ostade ni jedna.

28. Ali faraon i ovaj put otvrdi srce svoje i ne pusti naroda.

GLAVA 9.

Peto, šesto i sedmo zlo.

1. Sad zapovjedi Gospod Mojsiju: »Idi k faraonu i zapovjedi mu: Ovako govori Gospod, Bog Hebrejâ: Pusti narod moj, da mi služi!

2. Ako ga ne htjedneš pustiti i još ga dulje budeš zadržavao,

3. Ruka će Gospodnja ošinuti stoku tvoju u polju, konje, magarce, kamele, goveda i ovce kugom veoma teškom.

4. A Gospod će razlikovati stoku izraelsku od stoke egipatske, tako da od svega, što pripada sinovima Izraelovim, ne će poginuti ni jedan komad.«

Gl. 8. (15) »To je prst Božji«, t. j. to je moć Božja. Čarovnici ne mogoše učiniti trećega znaka. To je bila faraonu milost Božja, ne bi li upoznao jakost desnice Božje i pustio narod. Sami ga čarovnici nagovaraju na to, kad mu govore: »To je prst Božji!«

(22) Egipćani su nekim žitotinjama, kao biku, kravi i t. d., iskazivali božansku čast. Osobito su štovali crnog bika Apisa. Da sad Izraelci kolju, što je Egipćanima bilo sveto, sav bi Egipat ustao, da ih kamenuje. Egipćanima je bila takova žrtva bezbožna i nečista.

5. Gospod odredi i rok, kad reče: »Sutra već Gospod će učiniti, da to dođe na zemlju.«
6. Slijedeći dan učini to Gospod doista: Sva stoka egipatska uginu. Od stoke izraelske ne uginu ipak ni jedan komad.
7. Kad se faraon raspita, izađe na vidjelo, da od stoke izraelske ne uginu ni jedan komad. Ipak srce faraonovo ostade otvrdnuto, i on ne pusti naroda.
*8. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju i Aronu: »Uzmite pune pregršti pepela iz peći! Mojsije neka ga pred očima faraonovim razaspe prema nebu!
9. I postat će on sitan prah po svoj zemlji egipatskoj, a od njega će nastati mjehuri, što će se provaliti u čirove na ljudima i na stoci po svoj zemlji egipatskoj.«
10. Oni uzeše pepela iz peći i stupiše pred faraona, i Mojsije ga razasu prema nebu. I nastadoše mjehuri, što se provališe u čirove na ljudima i na stoci.
11. A čarovnici ne mogoše da se pokažu pred Mojsijem od čirova. Jer se mjehuri bili provalili na čarovnicima kao na svim Egipćanima.
12. Ipak Gospod otvrdi srce faraonu, i on ih ne posluša, kao što je bio Gospod unaprijed kazao Mojsiju.
13. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju: »Stupi sutra rano pred faraona i reci mu: »Ovako govori Gospod, Bog Hebrejâ: Pusti narod moj, da mi služi!
14. Jer ovaj put učinit ću, da dođu sva zla moja na tebe, na sluge tvoje i narod tvoj, da spoznaš, da nitko nije na svoj zemlji kao ja.
15. Premda sam već dosad bio mogao ruku svoju pružiti i tebe s narodom tvojim udariti kugom, da te više ne bude na zemlji,
*16. Ostavio sam te ipak naumice na životu, da osjetiš moć moju, i da se ime moje slavi po svoj zemlji.
17. Ako još dalje budeš zadržavao narod moj i ne pustiš ga,
18. Ja ću sutra u ovo doba pustiti tuču veoma tešku, kakve nije bilo u Egiptu od onoga dana, kad postade, do danas.
19. Pošlji dakle i skupi na sigurno stoku svoju i sve, što imaš u polju! Svi ljudi i životinje, što se zateku u polju i ne zaklone se pod krov, izginut će, kad pane tuča na njih.«
20. Tko se od sluga faraonovih poboja prijetnje Gospodnje, skupi družinu svoju i stoku svoju u kuće na sigurno.
21. A tko nije mario za prijetnju Gospodnju, ostavi družinu svoju i stoku svoju u polju.
22. Gospod dakle zapovjedi Mojsiju: »Pruži ruku svoju prema nebu, da po svoj zemlji egipatskoj padne tuča na ljude i na stoku i na sve bilje po polju u zemlji egipatskoj!«
23. I Mojsije pruži štap svoj prema nebu, i Gospod pusti gromove i tuču. Munje su padale na zemlju, i Gospod je pustio da se obori tuča na zemlju egipatsku.
24. Padala je tuča, i munje su se neprestano miješale s tučom; bilo je tako strašno, kako se nije još nikada doživjelo u zemlji egipatskoj, otkad su u njoj nastanjeni ljudi.

Gl. 9. (8) Septuaginta (LXX) ima: »Uzmite pune pregršti čađe iz peći!« (16) Bog trpi zle, ali ne bez koristi, nego za opomenu i kušnju (sv. Augustin; isp. Rimlj 9, 17. 22).

*25. Tuča potuče po svoj zemlji egipatskoj sve, što je bilo u polju, od čovjeka do živinčeta. I sve bilje po polju uništi tuča i polomi sve drveće u polju.

26. Samo u zemlji gesenskoj, gdje su prebivali sinovi Izraelovi, ne pade tuča.

27. Tada posla faraon, dozva Mojsija i Arona i reče im: »Sagriješih ovaj put. Gospod je u pravu. A ja i narod moj krivi smo.

28. Pomolite se Gospodu! Više je nego dosta toga groma strašnoga i tuče. Hoću vas pustiti. Ne trebate više ovdje ostati.«

29. Mojsije mu odgovori: »Dok izađem u grad, raširit ću ruke svoje Gospodu. Tada će prestati gromovi, i ne će više padati tuča, da spoznaš, da je zemlja Gospodnja.

30. Ali znam dobro, da se vi, ti i sluge tvoje, još ne bojite Gospoda Boga.«

*31. Tako propade lan i ječam. Jer je ječam bio već u klasu i lan u cvijetu.

*32. A pšenica i pir ne propadoše, jer kasnije dolaze.

33. Mojsije dakle otide od faraona van u grad i raširi ruke svoje Gospodu. Tada prestadoše gromovi i tuča. I dažd nije više padao na zemlju.

34. Kad vidje faraon da prestadoše dažd, tuča i gromovi, ustraja u grijehu svojemu i otvrdi srce svoje, on i sluge njegove.

35. Srce faraonovo ostade tvrdo, i on ne pusti sinove Izraelove, kao što je bio unaprijed kazao Gospod preko Mojsija.

GLAVA 10.

Osmo i deveto zlo.

1. Tada reče Gospod Mojsiju: »Idi k faraonu! Ja sam otvrdio srce njemu i slugama njegovim, da učinim ove znake svoje na njemu,

2. Da možeš pripovijedati djeci i unučadi svojoj, što učinih Egipćanima i koja djela čudesna izvrših među njima, i da tako spoznate, da sam ja Gospod.«

3. Mojsije i Aron otidoše k faraonu i rekoše mu »Ovako govori Gospod, Bog Hebrejâ: Dokle ćeš se još nećkati, da se poniziš preda mnom? Pusti narod moj, da mi služi!

4. Jer ako ne ćeš pustiti naroda mojega, sutra ću doista učiniti, da upadnu skakavci u zemlju tvoju.

5. Oni će pokriti površinu zemlje, tako da se ne će više vidjeti zemlja, i pojest će ono, što vam još preostade kao posljednji ostatak od tuče, i oglodat će sve drveće, što raste u poljima vašim.

6. Kuće tvoje i kuće svih sluga tvojih i kuće svih Egipćana oni će napuniti, kako ne doživješe ni oci tvoji ni oci otaca tvojih, otkako su prebivali na zemlji do dana današnjega.« I okrenu se i otide od faraona.

7. A sluge faraonove rekoše mu: »Dokle će nas još mučiti taj čovjek? Pusti ljude, neka služe Gospodu, Bogu svojemu! Zar ne vidiš, da propada Egipat?«

8. I dozvaše Mojsija i Arona natrag k faraonu. On im reče: »Idite, služite Gospodu, Bogu svojemu! A koji su to, koji će ići s vama?«

(25) Životinje su u Egiptu na pašnjacima od siječnja do travnja.

(31) Tada je u Egiptu konac siječnja ili početak veljače. Dakle u to doba pala je tuča.

(32) Pir je posebna vrsta pšenice (triticum spelta), koja je većma otporna bolesti, a manje rodna od obične pšenice; zove se i pirevina ili pirika (triticum repens).

*9. Mojsije odgovori: »S djecom svojom i sa starcima, sa sinovima i kćerima, s ovcama i govedima svojim ići ćemo. Mi imamo da svetkujemo svetkovinu Gospodnju.«

*10. Tad im on odvrati: »Tako doista bio Gospod s vama, kako ja vas pustio s djecom vašom! Vi sigurno pomišljate na zlo!

11. Nema od toga ništa! Vi ljudi možete ići i služiti Gospodu. To ste i željeli.« Nato ih otpraviše od faraona.

12. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju: »Pruži ruku svoju na zemlju egipatsku, da izazoveš skakavce! Neka dođu na zemlju egipatsku i pojedu sve bilje poljsko u zemlji, sve, što preostade od tuče!«

*13. Mojsije pruži štap svoj na zemlju egipatsku, i Gospod učini, da je cijeli dan i cijelu noć duvao istočni vjetar nad zemljom. Kad osvanu jutro, bio je istočni vjetar nanio skakavce.

14. Skakavci padoše na svu zemlju egipatsku i spustiše se u silnome mnoštvu na sve krajeve egipatske. Nikada prije nije tu bilo toliko skakavaca, niti će ih ikada toliko biti.

15. Oni pokriše površinu cijele zemlje, tako da se više nije vidjela zemlja, i pojedoše sve bilje u polju i sav plod na drveću, što preostade od tuče; ništa zeleno ne ostade na drveću i na bilju poljskom po svoj zemlji egipatskoj.

16. Faraon brže bolje dozva Mojsija i Arona i reče: »Sagriješih Gospodu, Bogu vašemu, i vama.

*17. Ali oprostite mi grijeh moj samo još ovaj put! Molite se Gospodu, Bogu vašemu, da ukloni od mene barem ovu smrt!«

18. I otide Mojsije od faraona i pomoli se Gospodu.

*19. Gospod učini, da je sa zapada dunuo jak protivni vjetar, koji odnese skakavce i pobaca ih u Crveno more. Ne ostade ni jedan jedini skakavac u cijelom području egipatskom.

20. Ali Gospod otvrdi srce faraonu, tako da on ne pusti sinova Izraelovih.

*21. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju: »Pruži ruku svoju prema nebu, da dođe na zemlju egipatsku takova tama, da se ona može pipati!«

*22. Mojsije pruži ruku svoju prema nebu, i nastade gusta tama po svoj zemlji egipatskoj za tri dana.

23. Ne vidje jedan drugoga i nitko se ne maknu s mjesta svojega za tri dana. Ali svi Izraelci imali su bijel dan u stanovima svojim.

*24. I faraon dozva Mojsija i reče: »Idite, služite Gospodu! Samo

Gl. 10. (9) Svetkovinu Gospodnju treba da svetkuje sav narod naš. Na tu svečanost treba da idu i životinje naše, da se od njih izabere, što će se žrtvovati Gospodu.

(10) Riječima svojim faraon se jetko naruga Mojsiju i Aronu: neka vam Bog vaš želju vašu ne ispuni bolje negoli ja!

(13) U Egipat nanosi istočni vjetar skakavce preko Sinajskog poluotoka.

(17) Smrt od gladi, što bi je prouzročili skakavci.

(19) Istočni je vjetar nanio skakavce, a zapadni od Sredozemnoga mora odnio ih. — Crveno more, u hebr. doslovno: More obraslo trskom (Jam suf). Ovo se je more nekada protezalo prema sjeveru uz Sueški prokop kao današnje Crveno more.

(21) »Da se ona može pipati«, t. j. da se, tako reći, ona može pipati.

(22) Stari tumači dovode ovu tamu u vezu s 50dnevnim (zato Hamsin nazvanim) toplim vjetrom, koji nosi sa sobom vruć pijesak i prah, što potamni nebo.

(24) Faraon je htio da zadrži životinje kao zalog, da će se Izraelci vratiti.

ovce vaše i goveda vaša neka ostanu ovdje! Žene vaše i djeca smiju ići s vama.«
25. A Mojsije odvrati: »Ako nam ti sâm dadneš što ćemo zaklati i spaliti za žrtvu, mi ćemo to žrtvovati Gospodu, Bogu svojemu.
*26. Ali i stoka naša mora da ide s nama. Ni papak ne smije da ostane. Jer od toga ćemo morati uzimati, da služimo Gospodu, Bogu svojemu. Mi ne znamo, kako ćemo morati prinijeti Gospodu štovanje svoje, dok ne budemo tamo na mjestu.«
27. A Gospod otvrdi srce faraonu, tako da ih on ne htjede pustiti.
28. Dapače reče mu faraon: »Odilazi od mene! Čuvaj se, da mi više ne dođeš na oči! Čim mi dođeš na oči, mrtav si!«
*29. Mojsije odvrati: »Jest, ti reče: Ja više ne ću doći preda te.«

GLAVA 11.

Mojsije prijeti faraonu pomorom svih prvorođenaca.

1. Gospod reče Mojsiju: »Još ću jedno jedino zlo pustiti na faraona i na Egipćane. Onda će vas pustiti odavle, jest, on će vas nesamo bezuvjetno pustiti, nego će vas odavle silom otjerati.
*2. Stavi živo narodu na srce, neka oni, ljudi i žene, izmole od susjeda svojih dragocjenosti srebrnih i zlatnih!«
*3. Gospod je naime bio učinio, da Egipćani budu naklonjeni prema narodu. I Mojsije bio je cijenjen u zemlji egipatskoj kod sluga faraonovih i kod naroda kao velik čovjek.
*4. Mojsije reče: »Ovako govori Gospod: U po noći proći ću kroz Egipat.
*5. Tada ima umrijeti svaki prvorođenac u zemlji egipatskoj, od prvorođenca faraonova, koji bi imao sjediti na prijestolju, do prvorođenca ropkinje kod ručnoga mlina, i svako prvenče od stoke.
6. Tada će se dignuti velik jauk po svoj zemlji egipatskoj, kakva još nikada nije bilo niti će ga ikada biti.
7. Ali nijednome sinu Izraelovu ne će ni dlaka poletjeti s glave, niti ljudima niti stoci, da spoznate, da Gospod čini razliku između Egipćana i Izraelaca.
8. Tada će doći sve te sluge tvoje k meni, na tle se preda mnom baciti i moliti: Otidi sa svim narodom, što je pod tobom! Onda ću ja otići.« Nato ode on od faraona s velikim gnjevom.
9. A Gospod reče Mojsiju: »Faraon vas ne će poslušati, da se umnože čudesna djela moja u zemlji egipatskoj.«
10. Mojsije i Aron učiniše svá ta čudesa pred faraonom. Ipak Go-

(26) »Dok ne budemo tamo na mjestu«. t. j. na Sinajskoj gori. Tu će istom Izraelci dobiti točnu uredbu za žrtve.
(29) »Ja više ne ću doći preda te«, t. j. Mojsije bio je tako odlučio; ali bi ipak pošao k faraonu, ako bi ga pozvao faraon.
Gl. 11. (2) Isp. 3, 22.
(3) Ovdje se kazuje razlog, zašto se ne će Egipćani predomišljati, nego će drage volje sve dati, što od njih zamole Izraelci. I ugled Mojsijev puno je pomogao, da su Egipćani rado davali, što bi Izraelci zaiskali od njih. (Isp. 3, 21.)
(4) »Mojsije reče«, t. j. reče, prije nego je otišao od faraona. A što se kaže u 1. i 2. retku, to je javio Gospod Mojsiju, prije nego je otišao od faraona.
(5) U svima porodicama, od najodličnije pa do najniže, pomrijet će prvorođenci. — Rad na ručnome mlinu, na žrvnju, bio je vrlo mučan rad, i vršili bi ga samo najniži robovi.

spod otvrdi srce faraonu, i tako on ne pusti sinova Izraelovih iz zemlje svoje.

GLAVA 12.

Vazmeno janje. Pomor prvorođenaca egipatskih.

1. Nato zapovjedi Gospod Mojsiju i Aronu u zemlji egipatskoj ovo:

*2. Ovaj mjesec neka vam bude početak mjesecima! Neka vam bude prvi mjesec u godini!

*3. Objavite svoj općini sinova Izraelovih: Desetoga dana ovog mjeseca svaki od vas neka priskrbi sebi jedno janje, jedno janje za obitelj ili kuću!

*4. Ako li je obitelj premalena za jedno janje, neka ga uzme skupa sa susjedom svojim, koji joj je najbliži, a po broju osoba. Proračunajte, koliko svaki može pojesti od janjeta!

*5. Janje ima da bude bez pogrješke, muško, od godine dana. Smijete uzeti janje od ovaca ili od koza.

6. Čuvajte ga do četrnaestoga dana ovog mjeseca! Tada neka ga zakolje sva općina sinova Izraelovih podvečer!

7. Neka se uzme nešto od krvi, i neka se njom pomažu oba dovratka i gornji prag na kućama, u kojima će se jesti!

*8. Iste noći neka se jede meso pečeno na ognju, uz to kruh nekvasan! I zelje gorko neka se pri tom jede!

9. Ne jedite od toga ništa sirovo ili u vodi kuhano, nego samo na ognju pečeno, i to tako, da je još glava spojena s nogama i nutarnjim dijelovima.

10. Ništa od toga ne ostavite do jutra! Što bi od toga preostalo do jutra, spalite na ognju!

*11. Ovako ga imate jesti: imajte boke opasane, obuću na nogama i štap u ruci! Jedite ga u hitnji: To je prolazak Gospodnji.

Gl. 12. (2) Ovaj mjesec, prvi mjesec u vjerskoj obrednoj godini, zove se »abib« (13, 4; 5 Mojs 16, 1); iza sužanjstva zove se babilonskim imenom »nisan«; odgovara našemu vremenu od sredine ožujka do sredine travnja.

(3 sl.) Obreda prve vazmene gozbe imala se je držati svaka vazmena gozba kasnijih vremena. Zakon propisuje ovu gozbu. Klanje vazmenog janjeta u svima svojim pojedinostima imalo je podsjećati na oslobođenje Izraelaca iz ropstva egipatskoga. To klanje vazmenog janjeta bilo je žrtva. To se izrijekom veli u 13, 27 i 34, 25. A to se jasno vidi i iz naredbe zakona. — Vazmeno janje kao žrtva jest slika (tip) Krista kao nedužnog i neokaljanog Janjeta Božjeg (1 Pet 1, 19), koje se žrtvovalo za nas (1 Kor 5, 7), da nas izbavi iz ropstva đavolskog i vječite smrti (Hebr 2, 14). Na križu ne slomi se Spasitelju nijedna kost (Iv 19, 36; isp. 2 Mojs 12, 46). Kao jelo, vazmeno je janje slika Euharistije, koja je ustanovljena u najužoj vezi s vazmenom gozbom, i na kojoj smiju učestvovati samo oni, koji su prava i živa djeca Crkve (isp. 12, 43. 45. 48).

(4) Janje su morali pojesti najedamput. Zato je moralo biti toliko osoba, da su ga mogli pojesti. Po kasnijem običaju bilo je 10—20 osoba.

(5) Mogli su dakle uzeti i jare. U kasnije doba radije su uzimali janje. Janje je bilo slika Spasitelja. Kao što je onda život prvorođenca bio spašen krvlju janjeta, tako je Krist, Janje Božje, svojom krvlju spasio sve ljude iz ropstva grijeha.

(8) »Iste noći«, t. j. od 14. na 15. nisana. »Kruh nekvasan«. I Spasitelj je na posljednjoj večeri upotrijebio kruh nekvasan. Na posljednjoj se je večeri slavio spomen na vazmenu gozbu u Egiptu. I kod sv. Pričesti upotrebljava se kruh nekvasan.

(11) Prolazak, hebr. pesah, aramejski pasha, što se tumači u slijedećem retku 13.

12. Jer ću u toj noći proći kroz zemlju egipatsku i pobit ću sve prvorođence u zemlji egipatskoj, čovjeka i stoku, i sudit ću svima bogovima egipatskim, ja, Gospod.

*13. Krv na kućama, u kojima stanujete, bit će vam znak zaštitni. Kad vidim krv, proći ću vas. Među vama ne će biti pomora, kad stanem ubijati po zemlji egipatskoj.

*14. Taj dan neka vam bude za spomen! Svetkujte ga u čast Gospodu! Od koljena do koljena svetkujte ga kao vječnu ustanovu!

*15. Sedam dana jedite kruh nekvasan! Odmah prvi dan uklonite kvasac iz kuća svojih! Jer svaki, koji bude što kvasno jeo od prvoga do sedmoga dana, bit će istrijebljen iz Izraela.

*16. Dalje prvi dan držite svečani sastanak! Sedmi dan isto održite sveti svečani sastanak! Ta dva dana ne radite nikakva posla! Samo što svaki treba za hranu, smijete sebi zgotoviti.

*17. Tako dakle svetkujte svetkovinu nekvasnih kruhova! Jer upravo na taj dan izvedoh čete vaše iz zemlje egipatske. Zato držite taj dan kao vječnu ustanovu od koljena do koljena!

18. Četrnaesti dan prvoga mjeseca podvečer jedite kruh nekvasan sve do navečer dvadeset i prvog dana toga mjeseca!

19. Kroz sedam dana neka se ne nađe kvasac u kućama vašim. Svaki, koji bude jeo što kvasno, bit će istrijebljen iz općine izraelske, bio tuđinac ili urođenik u zemlji.

20. Ništa kvasno ne smijete jesti. U svim stanovima svojim jedite samo kruh nekvasan!«

*21. Mojsije sazva sve starješine izraelske i zapovjedi im: »Idite, donesite sebi janjad za obitelji svoje i zakoljite vazmeno janje!

*22. Uzmite kitu hizopa, zamočite je u krv u zdjeli i krvlju u zdjeli pomažite gornji prag i oba dovratka! Nitko od vas neka ne izlazi na vrata svoje kuće do jutra!

23. Kad onda izađe Gospod, da bije Egipat, i vidi krv na gornjem pragu i na oba dovratka, proći će Gospod mimo vrata i ne će dati anđelu pogubitelju da uđe u kuće vaše, pa da ubija.

24. Držite ovo kao zakon, što vrijedi za vas i za djecu vašu u vječna vremena!

25. I kad dođete u zemlju, koju će vam dati Gospod, kao što je obećao, držite taj običaj!

26. Kad vas onda zapitaju djeca vaša: Kakav vam je taj običaj?

27. Onda odgovorite: To je žrtva pashe za Gospoda, koji prođe mimo kuća sinova Izraelovih u Egiptu, kad je ubijao Egipćane, a naše kuće poštedio.« Tada se narod nakloni i baci se ničice.

28. Sinovi Izraelovi otidoše tada i učiniše tako; kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju i Aronu, tako izvršiše oni.

(13) Krv, kojom su namazana oba dovratka i gornji prag na kućama; isp. r. 7.

(14) »Taj dan«, t. j. 14. nisana.

(15) »Istrijebljen iz Izraela«, t. j. isključen iz vjerske općine.

(16) »Prvi dan«, t. j. 15. nisana, i »sedmi dan«, t. j. 21. nisana, neka bude služba Božja bez rada. Ta dva dana smjeli su samo sebi zgotoviti potrebnu hranu; ali, kao ni u subotu, nijesu smjeli ložiti oganj i kuhati.

(17) Tu je događaj iz prošlosti (»izvedoh čete vaše«); već se spominje godišnjica toga događaja, i još se jedamput ističe važnost te svetkovine.

(21) »Vazmeno janje« zove se i »pasha«.

(22) Hizop (lat. hyssopus) jest biljka do 1 m visoka, ima lišće, što obilno prima kaplje, pa se zato i upotrebljava, kad se što škropi kod svetih obreda.

29. U po noći dogodi se, da Gospod pobi sve prvorođence u zemlji egipatskoj, od prvorođenca faraonova, koji bi ga imao naslijediti na prijestolju, pa do prvorođenca sužnja, koji je ležao u tamnici, isto tako svako prvenče od stoke.

30. U onoj noći ustade faraon sa svima slugama svojim i sa svima Egipćanima, i nastade velik jauk u Egiptu. Jer nije bilo kuće, u kojoj nije ležao mrtvac.

31. Još u noći dozva on Mojsija i Arona i reče: »Ustajte, idite iz naroda mojega, vi i sinovi Izraelovi! Otidite, služite Gospodu, kao što ste molili!

32. I ovce svoje i goveda uzmite sa sobom, kao što ste zahtijevali! Idite, pa molite i za me blagoslov!«

33. Egipćani su navaljivali na narod, da brže idu iz zemlje. Jer su mislili: »Mi inače svi pomrijesmo.«

34. Tako uze narod tijesto svoje, još prije nego uskisnu. Naćve svoje, umotane u ogrtače njihove, ponesoše na ramenima.

35. Sinovi Izraelovi učiniše po uputi Mojsijevoj i izmoliše od Egipćana dragocjenosti srebrnih i zlatnih i haljinâ.

36. A Gospod je bio učinio, da Egipćani budu naklonjeni prema narodu, tako da im ispuniše molbe. Tako uzeše plijen od Egipćana.

*37. I otidoše sinovi Izraelovi od Ramesesa u Sokot, oko šest stotina tisuća pješaka, samih ljudi, ne uračunavši žene i djecu.

*38. Ali i mnogo naroda, što pritječe, zaputi s njima, i ovce i goveda, silna množina stoke.

39. Od tijesta, što su ga bili ponijeli sa sobom iz Egipta, ispekoše pod pepelom pogače nekvasne; jer nije bilo uskislo, kako su ih bili potjerali Egipćani, pa se ne mogoše dulje zadržati i spremiti sebi brašnjenice za put.

40. Vrijeme, što su ga sinovi Izraelovi proboravili u Egiptu, iznosilo je četiri stotine i trideset godina.

*41. Kad se navrši četiri stotine i trideset godina, upravo u taj dan izađoše sve čete Gospodnje iz zemlje egipatske.

42. To je bila noć bdjenja za Gospoda, kad ih izvede iz zemlje egipatske. To je noć, koju moraju u čast Gospodu svetkovati svi sinovi Izraelovi od koljena do koljena.

43. Gospod zapovjedi Mojsiju i Aronu: »Ovo vrijedi kao zakon za pashu: Nijedan tuđinac ne smije od nje jesti.

44. Svaki za novac kupljeni rob smije ipak jesti od nje, ako si ga obrezao.

*45. Došljak i najamnik ne smije jesti od nje.

*46. U jednoj i istoj kući mora se jesti. Ne smiješ ništa od mesa iznijeti iz kuće. Ne smijete na njoj prelomiti kostiju.

47. Sva općina Izraelaca ima je tako obdržavati.

48. A ako je kod tebe tuđinac i hoće da svetkuje pashu u čast Go-

(37) Taj broj tumače razni razno. Ako se uzme, da su ljudi za oružje obično peti dio svega naroda, onda je svega izašlo iz Egipta do tri milijuna Izraelaca.

(38) »Mnogo naroda«, t. j. mješavina Neizraelaca, kao Egipćana, Arapa, možda i Hiksa i t. d. Ljudi vidjeli čudesa, što se dogodila za narod izraelski, pa pristali uz Izraelce i s njima ostavljali Egipat.

(41) »Upravo u taj dan«, t. j. 15. nisana.

(45) Misli se ovdje na one, koji nijesu Izraelci.

(46) »I ne smijete na njoj prelomiti kostiju«, da bude tako savršena slika Janjeta Božjeg, Krista Isusa, komu također ne prelomiše kostiju.

spodu, onda se moraju svi muški obrezati. Tada smije doći na svečanost i ima vrijediti kao domaći. Ali neobrezan ne smije jesti od nje.
49. Za domaćega kao za tuđinca, koji boravi kod vas, neka vrijedi jedan i isti zakon!«
50. Svi sinovi Izraelovi učiniše tako. Kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju i Aronu, izvršiše tako.
*51. Upravo taj dan izvede Gospod sinove Izraelove iz zemlje egipatske po četama njihovim uređene.

GLAVA 13.

Prvorođenci — Bogu posvećeni. Stup od oblaka i stup od ognja.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju:
*2. »Posveti mi sve prvorođeno! Sve, što u sinova Izraelovih kod čovjeka i stoke najprije dođe iz krila materina, pripada meni.«
*3. I Mojsije reče narodu: »Spomenite se ovoga dana, u koji izađoste iz Egipta, iz kuće ropstva! Rukom jakom Gospod vas izvede odanle. Zato se ne smije ništa jesti s kvascem.
*4. Danas, u mjesecu abibu izlazite.
5. I kad te Gospod uvede u zemlju Kanaanaca, Heteja, Amoreja, Heveja i Jebuzeja, za koju se je zakleo ocima tvojim, da će ti je dati, zemlju, u kojoj teče mlijeko i med, onda obdržavaj taj običaj u ovom mjesecu!
6. Sedam dana jedi kruh nekvasan, a sedmi dan neka bude u čast Gospodu svetkovina svečana!
7. Samo nekvasno neka se jede kroz sedam dana, i ništa kvasno ne smije se vidjeti u tebe. I ne smije se naći u tebe nikakav kvasac u cijelom području tvome!
8. A sinu svojemu imaš kazati u taj dan ovo: Poradi toga, što mi učini Gospod, kad sam izlazio iz Egipta, čini se to.
*9. I neka ti to bude kao znak na ruci tvojoj i kao spomen na čelu tvojemu, da zakon Gospodnji uvijek bude u ustima tvojim! Jer te rukom jakom izvede Gospod iz Egipta.
10. Zato vrši naredbu ovu od godine do godine u vrijeme određeno!
11. I kad te uvede Gospod u zemlju Kanaanaca, kao što se je zakleo tebi i ocima tvojim, i kad ti je dadne,
*12. Tada posveti Gospodu sve, štogod je prvorođeno! I svako prvenče od stoke tvoje, ako je muško, pripada Gospodu.
13. A svako magare prvenče otkupi janjetom, ili ako ga ne ćeš otkupiti, slomi mu šiju! Nadalje kod svoje djece moraš otkupiti svakoga muškog prvorođenca.
14. Ako te onda jednoga dana upita sin tvoj: Što znači to? odgo-

(51) »Po četama njihovim uređene«, t. j. svi su išli u lijepom redu, a ne kao da su u sramotnom bijegu.
Gl. 13. (2) Ovdje Gospod utvrđuje ono, što se je činilo odvajkada. Već je Abel prinosio prvence svojega stada. Sve je istina Gospodnje, ali on ne traži od čovjeka sve, nego samo prvence, da ga tako čovjek prizna za svojega vrhovnoga Gospodara.
(3) »Zato se ne smije ništa jesti s kvascem«, t. j. za vrijeme pashe.
(4) Isp. 12, 2 s bilješkom.
(9) Ovo je rečeno u slici: neka oni to zapamte dobro, kao da bi imali to na ruci svojoj ili pred očima svojim! Kasnije su to Židovi uzeli doslovno, pa bi kod molitve nosili oko ruke i oko čela hamajlije, t. j. male kutije, u kojima su bila na pergamentu zapisana mjesta 2 Mojs 13, 1—10. 11—16; 5 Mojs 6, 4—9; 11, 13—21. Ove hamajlije zovu se u hebrejskom »tefilin«. Isp. Mt 23, 5.
(12 sl.) Posveta prvorođenaca Bogu imala je narod podsjećati na pomor egipatskih prvorođenaca, kojim je faraon bio primoran da dadne slobodu Izraelcima.

vori mu: Rukom jakom izvede nas Gospod iz Egipta, iz kuće ropstva.

15. Jer kad nas ne htjede faraon pustiti da otidemo, pobi Gospod sve prvorođence u zemlji egipatskoj, od prvorođenca čovječjega do prvenca stoke. Zato žrtvujem Gospodu sve, što je prvorođeno, ako je muško, i otkupim svakoga prvorođenca sinova svojih.

16. I neka ti to bude kao znak na ruci tvojoj i kao spomen na čelu tvojemu, da nas rukom jakom izvede Gospod iz Egipta!«

*17. I kad faraon pusti narod da otide, ne odvede ih Bog putem prema zemlji filistejskoj, makar bi to bio put najbliži. Jer pomisli Bog, da bi se mogao narod pokajati, kad bi se morao boriti, pa se opet vratiti u Egipat.

18. Zato dade Bog zavesti narod putem prema pustinji na Crvenom moru. Za boj opremljeni otidoše sinovi Izraelovi iz zemlje egipatske.

19. Mojsije uze sa sobom kosti Josipove. Ovaj je naime bio svečano zakleo sinove Izraelove: »Kad vas Bog milostivo pohodi, onda uzmite sa sobom kosti moje odavle!«

*20. Tako se digoše od Sokota i utaboriše se u Etamu, na kraju pustinje.

21. A Gospod je išao pred njima, danju u stupu od oblaka, da im pokazuje put, a noću u stupu od ognja, da im svijetli, da bi mogli putovati danju i noću.

22. Nije se uklanjao ispred naroda stup od oblaka danju ni stup od ognja noću.

GLAVA 14.

Prijelaz preko Crvenog mora.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju:

*2. »Naloži sinovima Izraelovim, da okrenu i da se utabore pred Fihahirotom između Magdala i mora! Naprema Beelsefonu postavite tabor uz more!

3. Faraon će tada misliti za sinove Izraelove: Zabasaše u zemlji, pustinja ih drži zatvorene.

4. Tada ću otvrditi srce faraonu, tako da pođe za njima u potjeru, da pokažem moć svoju na faraonu i na svoj vojsci njegovoj i da Egipćani spoznaju, da sam ja Gospod.« I učiniše tako.

5. Kad bi javljeno kralju egipatskomu, da je pobjegao narod, promijeni se mišljenje faraonovo i njegovih sluga prema narodu, te se upitaše: »Što učinismo, te pustismo Izraelce iz službe svoje?«

6. On upreže u kola svoja i uze vojsku svoju sa sobom.

(13, 17—14, 31) Prijelaz Izraelaca preko Crvenoga mora jest jedan od najznamenitijih događaja u povijesti izraelskoj. Na više od 20 mjesta osvrće se Sveto Pismo na tu činjenicu. Uspor vode u takvoj mjeri i kroz tako dugo vrijeme, kako nam to pripovijeda Sveto Pismo (isp. osobito 14, 22), ne može se protumačiti prirodnim načinom. Osim toga početak i svršetak toga uspora vode određuje Mojsije po nalogu Božjem. — Prijelaz preko Crvenoga mora jest slika svetoga krštenja, koje nas svetom vodom izbavlja iz ropstva đavolskoga i vodi k novome životu svetosti (isp. 1 Kor 10, 2).

(20) Etam je tvrđava egipatska na istočnoj međi Egipta, odmah do pustinje.

Gl. 14. (2) Izraelci su bili već došli do u blizinu Suesa na sjeverni rt Crvenoga mora, kad zapovjedi Bog, da okrenu prema jugu, da uz more siđu do Fihahirota. Htio je Bog, da oni prijeđu preko mora, a ne da ga obiđu. Zato im kaže, neka okrenu. — Fihahirot je možda egipatski Pikerehet ili Pikeheret, 5 km jugozapadno od sadašnjega kraja, što se zove Ismailija, zapadno od jezera Timsah. Ali ni taj ni slijedeći krajevi ne mogu se sigurno označiti.

7. Šest stotina kola izabranih i što je god bilo kola u Egiptu povede sa sobom, i na svima ovima najbolje borce.

*8. Tako otvrdi Gospod srce faraonu, kralju egipatskomu. On pođe u potjeru za sinovima Izraelovim, a sinovi Izraelovi izadoše pod rukom jakom.

9. I tjeraše ih tako Egipćani sa svima konjma od kola faraonovih sa spregama njegovim i s ostalom vojskom, i dostigoše ih, kad su taborili na moru, kod Fihahirota pred Beelsefonom.

*10. Kad se približi faraon, a sinovi Izraelovi izbliže pogledaše i opaziše, da Egipćani idu za njima, vrlo se uplašiše sinovi Izraelovi i zavapiše glasno Gospodu za pomoć.

11. Rekoše Mojsiju: »Zar nema grobova u Egiptu, pa nas odvede, da poumremo u pustinji? Što nam to učini, te nas izvede iz Egipta?

12. Zar ti ne rekosmo već u Egiptu: Pusti nas u miru! Mi hoćemo služiti Egipćanima!? Jest, bolje bi bilo po nas, da služimo kao robovi Egipćanima, nego da izginemo ovdje u pustinji.«

13. A Mojsije odvrati narodu: »Ne bojte se! Čekajte samo, i vidjet ćete, da će vam Gospod pomoći danas. Jer kako danas vidite Egipćane, ne ćete ih više vidjeti tako do vijeka.

14. Gospod će se boriti za vas. Vi možete biti posve mirni.«

15. I Gospod reče Mojsiju: »Što vičeš k meni? Zapovjedi sinovima Izraelovim, neka krenu na put!

16. A ti digni štap svoj gore, pruži ruku svoju na more i razdijeli ga, da mogu sinovi Izraelovi ići kroz more po suhu!

17. A ja ću otvrditi srce Egipćanima, da pođu za njima, i pokazat ću moć svoju na faraonu i na svoj vojsci njegovoj, na kolima njegovim i spregama.

18. I Egipćani će spoznati, da sam ja Gospod, kad pokažem moć svoju na faraonu, na kolima njegovim i spregama njegovim.«

19. Tada promijeni anđeo Božji, koji je išao pred vojskom Izraelovom, svoje mjesto i stavi se iza njih. I stup od oblaka pred njima promijeni mjesto svoje i stupi iza njih.

*20. Tako on dođe da stoji među vojskom Egipćana i vojskom Izraelaca. Na jednoj strani bio je oblak mračan, na drugoj strani rasvjetljivao je noć. Tako se ne mogoše cijelu noć približiti jedan drugome.

*21. I pruži Mojsije ruku svoju na more. Tada dade Gospod cijelu noć uzbijati more natrag jakim vjetrom istočnim i osuši more, i vode se razdijeliše.

22. Sinovi Izraelovi koračali su posred mora po suhu, a vode su im stajale kao zid s desne i s lijeve strane.

23. A Egipćani se dadoše u potjeru za njima, i svi konji farao-

(8) »Pod rukom jakom« t. j. pod rukom Božjom (isp. 6, 6).

(10) Položaj Izraelaca bio je ovdje doista očajan. S istoka je pred njima Crveno more, s juga im je pustinja egipatska, sa zapada digle se gore, a sa sjevera dolazila vojska faraonova. Po ljudsku nije im bilo spasenja.

(20) Bio je oblak mračan Egipćanima, a rasvjetljivao je noć Izraelcima. Stup od oblaka tolikom je tamom obavio Egipćane, da nijesu mogli navaliti na Izraelce; a Izraelcima je tako svijetlio, da su lako išli preko mora.

(21) Prijelaz je po svoj prilici bio kod jezera Timsaha ili kod Gorkih jezera, dokle je onda dopiralo Crveno more. Božja pomoć upotrijebila je ovdje i prirodne sile, osobito vjetar, koji je porastjerao valove i osušio morsko tlo.

novi, kola i sprege njegove pođoše za njima usred mora.
*24. U doba straže jutarnje pogleda Gospod u stupu od ognja i od oblaka na vojsku Egipćana i smete vojsku egipatsku.
25. Zaprije točkove kolima njihovim i učini, da su jedva mogla naprijed. Tada povikaše Egipćani: »Bježimo od Izraelaca; jer se Gospod bori za njih proti Egipćanima!«
26. I zapovjedi Gospod Mojsiju: »Pruži ruku svoju na more, da se natrag vrate vode na Egipćane, na kola i sprege njihove!«
27. Kad Mojsije pruži ruku svoju na more, more u osvit dana vrati se natrag na staro mjesto svoje, dok su Egipćani bježali prema njemu. Tako Gospod utjera Egipćane u sredinu mora.
28. Vode se vratiše natrag i potopiše kola i sprege cijele vojske faraonove, što dođoše za njima u more. Ni jedan od njih ne ostade na životu.
29. A sinovi Izraelovi išli su po suhu posred mora, i vode su im stajale kao zid s desne i s lijeve strane.
30. Tako izbavi Gospod u onaj dan Izraelce iz ruke Egipćana. Izraelci vidješe Egipćane mrtve na obali morskoj.
31. Kad vidješe Izraelci veliko djelo čudesno, što ga je bio Gospod učinio na Egipćanima, poboja se narod Gospoda i pouzda se u Gospoda i u slugu njegova Mojsija.

GLAVA 15.

Mojsijev hvalospjev.

*1. Tada zapjeva Mojsije sa sinovima Izraelovim u hvalu Gospodu ovu pjesmu. Pjevali su ovako: »Pjevat ću Gospodu, jer je veoma silan; konja i konjanika baci u more!
2. Bog je jakost moja i pjesma moja, jer mi postade spasitelj! To je Bog moj, zato ću ga slaviti! Bog oca mojega, zato ću ga veličati!
3. Jak je u boju Gospod, ime mu je Gospod!
*4. Kola faraonova i vojsku njegovu pobaca u more. Cvijet boraca njegovih utonu u Crvenom moru.
5. Valovi ih pokriše: kao kamen propadoše u dubinu.
6. Desnica tvoja, Gospode, silna je jakošću; desnica tvoja, Gospode, satr neprijatelja!
7. Puninom veličanstva svojega oborio si protivnike; pustio si gnjev svoj: proždерao ih je kao strnjiku!
*8. Od daha nosa tvojega nabujaše vode visoko; kao nasip stadoše valovi, stvrdnuše se valovi u moru.
9. Neprijatelj tad pomisli: Potjerat ću ih, stignut ću ih, razdijelit ću plijen; nasitit će ih se pohota moja; trgnut ću mač svoj, uništit će ih ruka moja!
10. Ti dahnu dahom svojim: i more ih proguta; kao olovo utonuše u vodi silovitoj!

(24) »U doba straže jutarnje«, t. j. u doba treće noćne straže od dva do šest sati ujutro.
Gl. 15. (1) Ova prastara pjesma ponajljepši je dragulj u hebrejskoj poeziji. Od 12. retka gleda ona proročkim okom u budućnost. Sveti pjesnik prikazuje ono, što će istom doći, kao već svršeno. Tako je u proroka običaj. A neki tumači kažu, da ovaj drugi dio hvalospjeva (12—18) nije od Mojsija, nego je od jednoga drugog nadahnutog pisca, koji je kasnije nadopunio Mojsijev hvalospjev za porabu u službi Božjoj.
(4) Crveno more ima svoje ime od crvene morske trske, koje ima veoma mnogo u tom moru. Zato se ovo more zove i »morem obraslo trskom«.
(8) Taj je dah vjetar, što ga je poslao Bog.

11. Tko je od bogova kao ti, Gospode? Tko je kao ti, tako sjajan u veličanstvu divnom? Tako strahovit u djelima slavnim, čudesa su djela tvoja!

12. Ti samo pruži desnicu svoju: i ona već proždrije zemlju!

13. Milošću svojom vodio si narod, što si ga oslobodio; vodio si ga jakošću svojom u sveti stan svoj.

*14. Čuše to narodi i zadrhtaše; muka spopade stanovnike filistejske.

15. Knezovi se edomski prestrašiše, drhat spopade vođe moapske; svi se stanovnici kanaanski uplašiše.

16. Strah i trepet spopade ih; od jakosti ruke tvoje kamenom se okameniše. Tako prođe, o Gospode, narod tvoj. Tako prođe narod tvoj, što si ga zadobio.

*17. Ti ga odvede i zasadi na gori, koja je svojina tvoja, na mjestu, što si ga, Gospode, stvorio za stan sebi, u svetištu, što su ga, Gospode, gradile ruke tvoje.

18. Gospod je kralj u vijekove!«

19. Kad naime konji faraonovi, kola njegova i sprege njegove uđoše u more, povrati Gospod na njih vode morske, a uto sinovi Izraelovi prijeđoše po suhu posred mora.

*20 Tada uze proročica Marija, sestra Aronova, talambas u ruku, i sve žene njoj se pridružiše s talambasima i u kolu.

21. Marija im je naprijed pjevala: »Pjevajte Gospodu, jer je silan: konje i konjanike pobaca on u more!«

22. Mojsije podiže sinove Izraelove od Crvenoga mora. I otidoše dalje u pustinju Sur, i putovali su tri dana u pustinji, a ne nađoše vode.

*23. Kada dođoše u Maru, ne mogoše piti vode u Mari, jer je bila gorka. Zato se prozva Mara.

24. Narod je mrmljao proti Mojsiju i govorio: »Što ćemo piti?«

*25. I on zavapi Gospodu, i Gospod mu pokaza drvo. Kad ga baci u vodu, postade voda slatka. Ondje mu dade zakon i pravo, i ondje ga stavi na kušnju.

26. On reče: »Ako doista budeš rado slušao glas Gospoda, Boga svojega, i ako budeš činio, što je pravo u očima njegovim, i ako se pokoriš zapovijedima njegovim i ispuniš sve uredbe njegove, onda nijedne od onih bolesti, što sam ih oborio na Egipat, ne ću pustiti na tebe. Dapače ja, Gospod, bit ću spasitelj tvoj.«

27. Nato dođoše u Elim. Tu je bilo dvanaest izvora i sedamdeset palama. Tu se utaboriše kod vode.

GLAVA 16.

Mana. Prepelice.

1. Sva općina sinova Izraelovih podiže se od Elima i dođe u pustinju Sin, koja leži između Elima i

(14) U ovom i u slijedećim recima kazuje se, kako će ova čudesa utjecati na susjedne narode. (Isp. bilješku kod 1. retka!)

(17) Ta gora nije Sion, nego je Palestina, gorovita zemlja kanaanska (isp. 5 Mojs 11, 11), koju je Bog odredio za postojbinu svojemu izabranom narodu.

(20) Proročica u širem značenju te riječi: osoba, kojoj se je Bog objavio (4 Mojs 12, 2), pa je djelovala ili govorila po Božjem nadahnuću. — Marija, hebrejski Mirjam. Značenje imena Mirjam (grčki Mariam, latinski Maria) nije posve jasno. Tumači se oko g. 60. kao Lijepa, Uzvišena, Mila, Miljenica Gospodnja, Gospa, Gorka i t. d.

(23) Mara znači gorčinu.

(25) Sveti Oci vide u ovom drvetu moć svetoga Križa, koji nam zaslađuje sve gorčine ovoga života. — »Ondje mu dade zakon«, t. j. narodu dade zakon.

Sinaja, petnaesti dan drugoga mjeseca nakon izlaska iz zemlje egipatske.
2. Poradi pustinje mrmljala je sva općina sinova Izraelovih proti Mojsiju i Aronu.
3. Sinovi Izraelovi rekoše im: »Radije bismo ipak bili pomrli od ruke Gospodnje u zemlji egipatskoj, kad smo sjedili kod lonaca svojih s mesom i jeli do sitosti. A vi nas odvedoste u ovu pustinju, da pomorite svu općinu glađu.«
4. Tada reče Gospod Mojsiju: »Dobro! Učinit ću, da vam dažđi kruh s neba. Narod neka onda izlazi van i sebi skupi koliko mu treba na dan. Hoću da ga time stavim na kušnju, da li će se ravnati po uputi mojoj ili ne će.
*5. A kad budu šesti dan pripravili, što su donijeli, bit će dvaput toliko, koliko bi nakupili svaki dan.«
6. Mojsije i Aron objaviše potom svima sinovima Izraelovim: »Večeras ćete spoznati, da je Gospod onaj, koji vas izvede iz zemlje egipatske.
7. A sutra ćete vidjeti slavu Gospodnju. Jer je on čuo mrmljanje vaše proti Gospodu. A što smo mi, da mrmljate proti nama?«
8. Mojsije nastavi: »Po tom, da će vam Gospod dati večeras da jedete mesa i ujutro kruha do sitosti, spoznat ćete, da je Gospod čuo mrmljanje vaše, što ga podigoste proti njemu. Jer što smo mi? Nije proti nama bilo upravljeno mrmljanje vaše, nego proti Gospodu.«
9. Nato reče Mojsije Aronu: »Zapovjedi svoj općini sinova Izraelovih: Pristupite pred Gospoda! Jer je on čuo mrmljanje vaše.«
*10. Kad onda Aron to saopći svoj općini sinova Izraelovih i oni pogledaše prema pustinji, objavi se slava Gospodnja u oblaku.
11. A Gospod reče Mojsiju:
12. »Čuo sam mrmljanje sinova Izraelovih. Kaži im ovo: Večeras ćete dobiti da jedete mesa i sutra ćete se ujutro nasititi kruha. Tako ćete spoznati, da sam ja Gospod, Bog vaš.«
*13. I doista: uvečer doletje jato prepelica i pokri tabor. A sutradan prostrla se rosa okolo tabora.
14. Kad ishlapila rosa, ležalo je po pustinji nešto sitno, zrnato, sitno kao slana na zemlji.
*15. Kad to vidješe sinovi Izraelovi, upitaše jedan drugoga: »Što je to?« jer nijesu znali, što je bilo.

Gl. 16. (5) Sedmi dan, u subotu, nijesu sakupljali; zato su već prijašnji dan dobili i za subotu. Šesti dan (petak) pripravili bi i za sedmi dan (subotu), kad se nije smjelo raditi. Zato se je petak nazivao dan priprave (parasceve).

(10) »Objavi se slava Gospodnja u oblaku«, t. j. velika svjetlost, kao svjetlost sunčana, dolazila je iz oblaka.

(13 sl.) Čudo s prepelicama pravo je čudo Božje. Prepelice putuju u proljeće na sjever, i tada se samo u manjem broju dotaknu Sinajskoga poluotoka. Sada su doletjele na Sinajski poluotok u velikoj množini i u tako kasno doba. I one su došle, kao i egipatska zla, na zapovijed Mojsijevu. A to je pravo čudo Božje.

Biblijska mana ne stoji ni u kakvoj vezi s medenim sokom, što se na Sinajskom poluotoku uživa kao poslastica, a Beduini ga po biblijskoj mani nazivaju manom (man ili menn). Taj se sok proizvodi u maloj količini, i to samo kroz dva mjeseca u godini dana. A biblijska je mana svejednako padala punih 40 godina u najvećoj količini za sav narod izraelski. I to, da biblijska mana nije padala u subotu, pokazuje, da je ona pravo čudo Božje.

Mana, nebeska hrana u pustinji, slika je presvete Euharistije, nebeske hrane u pustinji ovoga života (isp. Iv 6, 32).

(15) »što je to?« u hebrejskom jeziku: »Man hu«. Bit će da je od toga »man hu« dobila ta čudesna hrana ime »mana«.

Mojsije im reče: »To je kruh, što
vam ga dade Gospod da jedete.
16. Ovo zapovijeda Gospod:
Svaki od vas neka nakupi toga, koliko
mu treba: jedan gomer za
svakoga prema broju osoba vaših!
Ali svaki neka uzme od toga samo
za one, koji su mu u šatoru!«
17. Sinovi Izraelovi učiniše tako
i nakupiše, jedan mnogo, drugi
malo.
*18. Kad izmjeriše na gomer, ne
dođe više onomu, koji nakupi
mnogo, niti manje onomu, koji nakupi
malo. Svaki nakupi koliko mu
je trebalo.
19. Dalje zapovjedi im Mojsije:
»Nitko da ne sačuva što od toga
do sutra!«
20. Ali oni ne poslušaše Mojsija,
nego neki sačuvaše nešto od toga
do sutra. Ali to se ucrva i sagnji.
Zato se Mojsije rasrdi na njih.
21. Tako bi oni to sakupljali svako
jutro, svaki koliko bi mu trebalo.
Ali čim bi sunce ugrijalo, to
bi se rastopilo.
22. Sedmi dan nakupiše dvaput
toliko hrane, dva gomera na osobu.
Sve starješine općine dođoše i javiše
to Mojsiju.
*23. On im odgovori: »Ovo zapovijeda
Gospod: Sutra je dan odmora,
sveta subota Gospodnja. Što
hoćete da pečete, pecite, i što hoćete
da kuhate, kuhajte! Sve, što
preostane, ostavite za sebe na stranu,
da se sačuva za sutra!«
24. Ostaviše dakle to na stranu
do sutra, kao što je bio zapovjedio
Mojsije, i nije zaudaralo i nije se
našao crv u tome.
25. Mojsije zapovjedi: »Jedite
to danas; jer je danas subota Gospodnja!
Danas ne ćete ništa naći
na polju.
26. Šest dana sakupljajte! Sedmi
je dan subota; taj dan nema
ništa.«
27. Kad sedmi dan izađoše neki
od naroda da sakupljaju, ne nađoše
ništa.
28. Onda reče Gospod Mojsiju:
»Dokle ćete se još nećkati da izvršujete
zapovijedi i upute moje?
29. Pomislite ipak, da vam Gospod
dade subote! Zato vam daje
šesti dan hrane za dva dana. Svaki
neka ostane kod kuće! Neka
nitko sedmi dan ne ostavlja stana
svojega!«
30. Tako je svetkovao narod sedmi
dan subotu.
*31. A sinovi Izraelovi prozvaše
to mana. Bila je kao sjeme korijandrovo
bijela, i okus joj je bio
kao od medena kolača.
*32. Mojsije proglasi: »Ovo nalaže
Gospod: Pun gomer neka se
od toga sačuva za buduće naraštaje,
da vide hranu, kojom sam
vas hranio u pustinji, kad vas izvedoh
iz zemlje egipatske!«
*33. Stoga zapovjedi Mojsije
Aronu: »Uzmi vrč, naspi u nj pun
gomer mane i metni ga pred kov-

(18) Gomer je žitna mjera (oko 2.6 litre; a litra je jedna četvrtina oke). Tumači ovo mjesto tumače na dva načina: jedni, da se je tako zbivalo po čudu, a drugi misle, da je Mojsije postavio ljude, koji bi mjerili manu. Može biti da su to one starješine, što se spominju kasnije u r. 22.

(23) »Odmor« je u hebrejskom šabat; otuda ime subota za sedmi dan.

(31) Korijander (coriandrum sativum) jest biljka u Egiptu i Palestini, koja ima sitan, okrugao, bijel ili crvenkast plod. Mi Hrvati zovemo tu biljku »paprica«.

(32) Što se govori od r. 32. pa do kraja ove glave, to je rekao Mojsije kasnije, kad je već stajao sveti šator.

(33) »Pred kovčeg zavjeta«, t. j. pred kovčeg, u kojem su bile pohranjene dvije ploče zakonske.

čeg zavjeta, da se čuva za buduće naraštaje!«
34. I stavi ga Aron pred kovčeg zavjeta, da se čuva, kao što je bio Gospod naložio Mojsiju.
35. Sinovi Izraelovi jeli su manu četrdeset godina, dok ne dođoše u zemlju napučenu. Jeli su manu, dok ne dođoše na među zemlje kanaanske.
*36. Gomer je deseti dio efe.

GLAVA 17.

Voda iz stijene. Pobjeda nad Amalečanima.

*1. Nato sva općina sinova Izraelovih na zapovijed Gospodnju pođe dalje iz pustinje Sina od postaje do postaje. Napokon se utaboriše u Rafidimu. Jer ondje nije bilo pitke vode za narod,
2. Posvadi se narod s Mojsijem i povika: »Daj nam vode da pijemo!« A Mojsije im odvrati: »Što se vi svađate sa mnom? Zašto kušate Gospoda?«
3. Ali narod, koji je ondje hlepio za vodom, mrmljao je i dalje proti Mojsiju i govorio: »Zašto nas izvede iz Egipta? Zar da nas, djecu našu i stoku našu pomoriš žeđu?«
4. I. Mojsije zavapi Gospodu: »Što da učinim s ovim narodom? Još samo malo, pa će me kamenovati.«
5. Gospod odgovori Mojsiju: »Idi pred narodom! Uzmi sa sobom nekoliko od starješina izraelskih! Uzmi i štap u ruku, kojim si udarao po Nilu, i idi!
*6. Ja ću se tamo naći pred tobom na stijeni na Horebu. Udari tada u stijenu, i voda će iz nje poteći, i narod može piti.« Mojsije učini tako pred očima starješina izraelskih.
*7. Mjesto prozva on Masa i Meriba, jer su se ondje sinovi Izraelovi svađali i Gospoda kušali, kad su govorili: »Je li Gospod među nama ili nije?«
*8. Tada dodoše Amalečani, da se bore s Izraelcima u Rafidimu.
9. Mojsije zapovjedi Jozui: »Izaberi za nas ljude i zametni sutra boj s Amalečanima! Ja ću se staviti na vrh brda sa štapom Božjim u ruci.«
10. Jozua učini, kako mu je bio zapovjedio Mojsije, i borio se je s Amalečanima. A Mojsije, Aron i Hur uzađoše na vrh brda.
11. Dokle je Mojsije držao u vis ruke svoje, pobjeđivali su Izraelci. A kad bi spustio ruke svoje, pobjeđivali su Amalečani.
12. Napokon se umoriše ruke Mojsijeve. Zato uzeše kamen, te mu ga podmetnuše. On sjede na nj, i Aron i Hur podupriješe mu ruke, jedan s jedne strane, drugi s druge. Tako mu izdržaše ruke do zalaska sunca u jednakom položaju,
*13. I Jozua pobijedi Amalečane i vojsku njihovu oštricom mača.
14. Nato zapovjedi Gospod Mojsiju: »Zapiši to za spomen u knji-

(36) Efa je 36 litara. Ovaj 36. redak umetnut je kasnije.
Gl. 17. (1—7) Voda iz stijene jest slika nauke Mesijine (1 Kor 10, 3), koja duh čovječji napaja svojom živom istinom (Iv 4, 10). — Stijena, iz koje poteče voda, jest slika Krista i simbol druge božanske osobe, koja djeluje u Starom Zavjetu.
(6) Na Horebu, t. j. na Sinaju.
(7) Masa = kušnja; Meriba = svađa.
(8) Amalečani su prastari arapski narod, koji je prebivao među Sinajem i zemljom kanaanskom.
(13) Nekoga »pobijediti oštricom mača« znači: potpuno ga potući.

gu i kaži Jozui, da ću spomen na Amalečane pod nebom sasvim zatrti!«

*15. Onda načini Mojsije žrtvenik i nazva ga »Gospod je stijeg moj«.

16. On reče: »Ruku uvis Gospodu! Gospod ratuje proti Amaleku od koljena do koljena.«

GLAVA 18.

Jetrov posjet. Ustanova sudaca.

1. Kad Jetro, svećenik madijanski, tast Mojsijev, doču sve, što učini Bog Mojsiju i Izraelu, narodu svojemu, da naime izvede Gospod Izraelce iz Egipta,

*2. Tad Jetro, tast Mojsijev, uze sa sobom ženu Mojsijevu Seforu, koju je on bio poslao natrag,

*3. I obadva sina njezina. Jedan od njih zvao se Gersam, jer je bio rekao: »Tuđinac sam postao u zemlji tuđoj,«

*4. A drugi Eliezer, jer je bio rekao: »Bog oca mojega bio je pomoć moja i izbavio me od mača faraonova.«

*5. I dođe Jetro, tast Mojsijev, sa sinovima njegovim i ženom njegovom k Mojsiju u pustinju, gdje se je bio utaborio na gori Božjoj.

6. On poruči Mojsiju: »Ja, tast tvoj Jetro, dolazim k tebi sa ženom tvojom i s obadva sina njezina, što su kod nje.«

7. Mojsije se diže i izađe nasusret tastu svojemu, nakloni se i poljubi ga. Tada se upitaše za zdravlje i uniđoše u šator.

8. I Mojsije ispripovjedi tastu svojemu sve, što učini Gospod faraonu i Egipćanima poradi Izraelaca, i sve nevolje, što su ih bile zadesile na putu, i kako ih je izbavio Gospod.

9. Jetro se radovao svemu dobru, što ga bio Gospod iskazao Izraelcima, kad ih je izbavljao iz vlasti Egipćana.

10. Tada reče Jetro: »Blagosloven da je Gospod, koji vas izbavi iz vlasti Egipćana i faraona i narod spasi iz vlasti Egipćana!

*11. Da je Gospod veći od svih bogova, vidim sad iz toga, što se dogodi, kad su se oni onako oholo ponašali prema njima.«

*12. Jetro, tast Mojsijev, prinese tada Bogu žrtvu paljenicu i zaklanicu, i Aron dođe sa svima starješinama Izraelovim, da s tastom Mojsijevim održe pred Bogom gozbu žrtvenu.

13. Drugi dan održa Mojsije sjednicu sudničku, da sudi narodu. Narod se tiskao oko Mojsija od jutra do navečer.

(15) »Gospod je stijeg moj«, u hebr. »Jahve nissi«. Ovaj naziv hoće da nam kaže, da će Mojsije uvijek ići za Gospodom vjerno.

Gl. 18. (2) Sefora je jedno vrijeme s djecom pratila Mojsija; nato ju je on poslao natrag u madijansku zemlju. Poslao ju je ili na povratku iz Egipta (4, 20) ili već iz Egipta, da on može nesmetano djelovati, a i da život njegove obitelji ne nastrada.

(3) Ger = tuđinac, isp. 2, 22.

(4) »Jer je bio rekao«, t. j. tako je Mojsije rekao i tumačio to ime (isp. bilješku kod 2, 22).

(5) Gora Božja jest Sinaj ili Horeb, isp. 3, 1.

(11) Bog je pokazao svoju moć osobito onda, kad je kažnjavao Egipćane poradi njihove oholosti i okrutnosti prema Izraelcima. Egipćani su izraelske dječake bacali u vodu, i Bog njih eto pobaca u more.

(12) »Pred Bogom gozba žrtvena«, t. j. žrtveni objed pred žrtvenikom, na kojemu je Jetro bio prinio žrtve. Na tom objedu jeli su one dijelove žrtava, što se ne bi spaljivale.

14. Kad vidje tast Mojsijev, što sve ima on da radi s narodom, reče: »Što imaš toliki posao s narodom? Zašto sjediš ti sam na sudu, a sav narod tiska se oko tebe od jutra do navečer?«
15. Mojsije odgovori tastu svojemu: »Narod dolazi k meni, da dobije odluke Božje.
16. Kadgod imaju kakvu pravdu, dolaze k meni, da im sudim i kazujem pravorijeke Božje i upute njegove.«
17. A tast Mojsijev odvrati mu: »Nije dobro kako radiš.
18. Ti i ljudi, što dolaze preda te, muče se kod toga; jer je taj rad pretežak za te. Ne možeš mu sam odoljeti.
*19. Pa poslušaj savjet, što ću ti ga dati, i Bog će biti s tobom! Ti zastupaj narod kod Boga i prinosi želje njihove pred Boga!
20. Onda ih uči zakonima i naredbama i pokazuj im put, kojim da idu, i djela, koja da rade!
21. Ujedno izaberi iz svega naroda ljude valjane, bogobojazne, pouzdane i nesebične i postavi ih za predstojnike nad tisuću, nad stotinu, nad pedeset i nad deset!
22. Oni neka sude narodu u svako doba! Svaki važniji slučaj neka ipak predlože tebi! U stvarima manje važnim neka odlučuju sami! Tako olakšaj sebi teret! Neka ga nose s tobom!
23. Ako tako učiniš, i Bog ti to dopusti, moći ćeš izdržati, i sav će taj narod zadovoljan otići kući.«
24. Mojsije posluša savjet tasta svojega i učini sve, što mu svjetova.
*25. Iz svega Izraela izabra Mojsije ljude valjane, i postavi ih za predstojnike narodu: nad tisuću, nad stotinu, nad pedeset i nad deset.
26. Oni su imali suditi u svako doba. Ali sve teže slučajeve morali su predlagati Mojsiju, a manje teške stvari odlučili bi sami.
27. Nato Mojsije otpusti tasta svojega, i ovaj se vrati natrag u domovinu svoju.

GLAVA 19.

Dolazak u Sinajsku pustinju.

*1. Treći mjesec nakon izlaska sinova Izraelovih iz zemlje egipatske, u taj isti dan, dođoše u pustinju Sinajsku.
*2. Oni su naime bili krenuli od Rafidima, došli u pustinju Sinajsku i utaborili se u pustinji. Ondje pred gorom bio se je utaborio Izrael.
3. I kad Mojsije uzađe k Bogu, povika mu Gospod s gore: »Ovo kaži kući Jakovljevoj i objavi sinovima Izraelovim:
4. Vidjeli ste, kako sam postupao s Egipćanima, kako sam vas nosio na krilima orlovim i doveo vas amo k sebi.

(19) »I Bog će biti s tobom«, t. j. sve će onda ići dobro s Božjom pomoću. — »Ti zastupaj narod kod Boga«, t. j. ti budi najzadnji sud, vrhovna i zadnja instancija.

(25) Postavio je Mojsije predstojnike u njihovu službu, pošto ih je bio izabrao narod (5 Mojs 1, 13).

Gl. 19. (1) »U taj isti dan«, to je po svoj prilici prvi dan mjeseca, jer u hebrejskom jeziku »mjesec« znači i mlad mjesec, ili je broj dana ispao. Neki prevodioci prevode: »Treći mlad mjesec«.

(2) Sinajska je pustinja pred Sinajem. Sinaj leži na jugu Sinajskoga poluotoka. Gora Sinaj ima tri vrha. Bit će da je današnji vrh »Džebel Musa« (Mojsijeva gora) bio »gora zakona« ili »Božja gora«. Taj vrh ima 2244 m nad morem. Tu je danas samostan sv. Katarine.

*5. Ako sada budete vjerno slušali riječ moju i držali zavjet moj, bit ćete moja svojina osobita između svih naroda, jer moja je sva zemlja,
*6. I bit ćete mi kraljevstvo svećeničko i narod svet. To su riječi, što ih imaš kazati sinovima Izraelovim.«
7. Mojsije dođe, sazva starješine naroda i saopći im sve te riječi, što mu ih bio zapovjedio Gospod.
8. Sav narod odgovori jednoglasno: »Sve, što zapovijeda Gospod, činit ćemo!« Kad Mojsije dojavi Gospodu odgovor naroda,
9. Reče Gospod Mojsiju: »Evo, ja ću doći k tebi u gustim burnim oblacima, da čuje narod, kad budem s tobom govorio, i da ti vjeruje zauvijek.« Mojsije saopći Gospodu odgovor naroda.
*10. Tada reče Gospod Mojsiju: »Idi k narodu i daj da se posveti danas i sutra! Neka opere haljine svoje,
11. I neka bude spreman preksutra! Jer će preksutra sići Gospod na goru Sinajsku pred očima svega naroda.
12. Označi narodu među unaokolo i zapovjedi: Čuvajte se, da ne uzađete na goru ili da se i samo dotaknete podnožja njezina! Sve, što se dotakne gore, mora poginuti.
13. Nijedna ruka ne smije se onda toga dotaknuti, nego to se ima kamenovati ili ustrijeliti. Bio čovjek ili živinče, ne smije ostati na životu. Istom kad zatrubi rog ovnov, smije se uzaći na goru.«
14. Nato siđe Mojsije s gore k narodu i dade da se posveti narod, i opraše haljine svoje.
15. Onda zapovjedi narodu: »Budite spremni preksutra! Ne približite se ženi!«
*16. Treći dan, kad osvanu jutro, zagrmješe gromovi i zasijevaše munje. Teški se oblaci nadviše nad gorom, i odjeknu glas trube veoma jak. Sav narod, što je bio u taboru, zadrhta.
17. Mojsije povede narod iz tabora ususret Bogu, i postavi se narod na podnožju gore.
18. Gora Sinaj bila je sva u dim ovijena, jer je bio Gospod u ognju sišao na nju. Dim se je iz nje dizao kao dim iz taonika. Sva se je gora tresla veoma.
*19. Glas trube bivao je sve jači. Mojsije govorio je, i Bog mu je odgovarao u gromu.
20. I kad je bio Gospod sišao na vrh gore Sinaja, pozva Gospod Mojsija na vrh gore. Mojsije uzađe,
21. I Gospod zapovjedi Mojsiju: »Siđi dolje, opomeni narod, da se ne protisne do Gospoda, da ga vidi! Inače bi ih mnogo poginulo.

(5) Bog se upravo nudi, da s cijelim narodom svečanim zavjetom stupi u najužu vezu. Izraelci se imaju za to slobodno odlučiti. Nije bilo nikada u svoj povijesti Izraelovoj, sve do odbačenja Krista, časa od takove važnosti i znamenitosti za vjerski i narodni razvitak naroda i za tok djela otkupljenja.

(6) »Kraljevstvo svećeničko«, t. j. kraljevstvo, u kojem su svi ljudi posvećeni, da časte pravoga Boga. »Narod svet«, t. j. narod od drugih naroda odvojen, Bogu posvećen narod, izabrani narod.

(10) Narod se ima posve posvetiti jedino pravome Bogu svojom vjernošću u vjeri i svojim pobožnim životom. To je posvećenje stajalo i u tom, da bi oprali svoje tijelo i haljine svoje.

(16—19) Ta strahovita bura hoće da objavi Boga kao gospodara prirode i da pokaže veličanstvo božanskog Zakonodavca.

(19) Molio je Mojsije Gospoda, da svojemu narodu dadne zakon, i Gospod mu je to obećao.

*22. I sami svećenici, koji se inače smiju približiti Gospodu, imaju se posvetiti, da ih ne uništi Gospod.«

23. Mojsije odvrati Gospodu: »Narod ne može uzaći na goru Sinaj; jer si nas ti opomenuo, da omeđimo goru i da proglasimo, da se njoj ne smije približiti.«

24. A Gospod mu odvrati: »Siđi dolje i dođi opet gore s Aronom! Ali svećenici i narod ne smiju provaliti među, da se popnu do Gospoda. On bi ih inače uništio.«

25. Mojsije dakle siđe k narodu i sve mu dojavi.

GLAVA 20.

Deset zapovijedi Božjih.

*1. Nato im dade Bog sve ove zapovijedi:

2. »Ja sam Gospod, Bog tvoj, koji te je izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva.

3. Nemaj drugih bogova uz mene!

*4. Ne pravi sebi lika rezana, niti kakve slike od onoga, što je gore na nebu ili dolje na zemlji ili u vodi pod zemljom!

*5. Ne padaj ničice pred njima i ne klanjaj se njima! Jer ja Gospod, Bog tvoj, jesam Bog revnitelj, koji kazni opačinu otaca na djeci, unučadi i praunučadi onih, koji me mrze,

*6. A milosrđe iskazuje do u tisućno koljeno onima, koji me ljube i drže zapovijedi moje.

7. Ne uzimaj uzalud imena Gospoda, Boga svojega! Jer Gospod ne će pustiti bez kazne onoga, koji uzima ime njegovo uzalud.

8. Pazi na to, da posvetiš subotu!

9. Šest dana radi i svršuj sve poslove svoje!

10. Ali sedmi dan jest dan odmora u čast Gospodu, Bogu tvojemu. Tad ne smiješ raditi nikakva posla, ni ti ni sin tvoj ili kći tvoja, ni sluga tvoj ni sluškinja tvoja ni stoka tvoja ni stranac, koji boravi kod tebe unutar vrata tvojih!

*11. Jer u šest dana stvori Gospod nebo i zemlju, more i sve, što je u njima, ali sedmi dan otpočinu on. Zato je Gospod blagoslovio i posvetio subotu.

(22) Starješine obitelji bili su Aronski svećenici. To nijesu potomci Levijevi; oni još nijesu bili izabrani za svećenike.

Gl. 20. (1 sl.) Deset zapovijedi Božjih, kojih nije mogla da uzdrma nijedna bura vijekova, napisao je Bog ne samo na kamene ploče, nego ih je plamenim pismom upisao u srca samih ljudi. One su već stajale u srcima prvih ljudi, ali su ih opet potamnile sjene istočnoga grijeha. Zato ih Bog obnovi uz gromove i munje, da ih više nikada ne zaboravi pamet čovječja. Deset zapovijedi Božjih, one su ostale temelj svakome zakonodavstvu i javnome poretku sve do dana današnjega. One u najkraćem obliku obuhvataju sav vjerski i ćudoredni život čovjeka u njegovu odnosu prema Bogu i bližnjemu. Društveno i osobno dobro ovisi o izvršivanju ovih deset zapovijedi Božjih.

(4. 5) Ova dva retka samo tumače i praktično primjenjuju prvu zapovijed Božju, pa zato se i ne ubrajaju u posebnu zapovijed Božju. — Zabrana slikâ odnosi se na slike, što su bile posvećene štovanju krivih bogova; ali se odnose i na one predstave pravoga Boga, koje su onda mogle lako zavesti na idolopoklonstvo. — Pomisao na potomke, koji puno puta moraju da trpe radi posljedica grijeha svojih roditelja, ima da poveća svijest odgovornosti.

(6) Bog Staroga Zavjeta jest doduše po svojim pravednim kaznama Bog straha, ali je još više Bog beskrajne ljubavi i dobrote. Božja dobrota puno je puno veća, nego njegova pravda, što kara i kazni.

(11) Ovo je u svjetskoj povijesti prvi zakon u zaštitu radnikâ proti prekomjernom iskorišćavanju njihove radne snage. (Isp. Gabriel, Die soziale Gesetzgebung im Alten Testament, — Jahrbuch der Leogesellschaft, 1930.)

12. Poštuj oca svojega i mater svoju, da dugo živiš u zemlji, koju će ti dati Gospod, Bog tvoj!
13. Ne ubijaj!
*14. Ne čini preljube!
15. Ne kradi!
16. Ne svjedoči lažno proti bližnjemu svojemu!
17. Ne želi kuće bližnjega svojega! Ne želi žene bližnjega svojega, ni sluge njegova, sluškinje njegove, vola njegova, magarca njegova, ni igdje išta, što pripada bližnjemu tvojemu!«
18. Kad vidje sav narod gromove, munje, glas trube i goru gdje se dimi, prepade se narod i zadrhta i ostade stojeći u daljini.
19. Oni rekoše Mojsiju: »Govori ti s nama, i slušat ćemo! A Bog neka ne bi govorio s nama! Inače mi pomrijesmo!«
20. Mojsije odvrati narodu: »Ne bojte se! Jer Bog dođe samo, da vas stavi na kušnju i da strah pred njim uzdrži budan u vama, da ne griješite.«
21. I dok je narod ostao stojeći u daljini, pristupi Mojsije k tamnim oblacima, u kojima je bio Bog.
*22. I reče Gospod Mojsiju: »Zapovjedi sinovima Izraelovim ovo: Vidjeli ste, da sam s neba govorio s vama.
23. Ne činite sebi uza me bogova srebrnih! Ne pravite sebi bogova zlatnih!
24. Načini mi žrtvenik od zemlje i prinesi na njemu svoje žrtve paljenice i žrtve mirotvorne, ovce svoje i goveda svoja! Na mjestu, što ću ga svaki put odrediti za štovanje imena mojega, doći ću k tebi i blagoslovit ću te.
*25. A ako mi hoćeš načiniti žrtvenik od kamenja, ne smiješ ga zidati od kamenja tesana. Jer ako ga obrađuješ dlijetom svojim, oskvrnjuješ ga.
26. Ne uzilazi k žrtveniku mojemu uza stepenice, da se ne otkrije pred njim golotinja tvoja!

GLAVA 21.

Građanski zakoni.

*1. Ovo su pravne odredbe, što ćeš im ih predložiti:
2. Ako kupiš roba hebrejskoga, neka te služi šest godina! U sedmoj godini ima se pustiti na slobodu bez otkupa.
*3. Ako je došao neoženjen, neka opet otide neoženjen; ako je bio oženjen, neka i žena njegova ide s njim!
*4. Ako ga gospodar njegov oženi, i žena mu rodi sinove ili kćeri, žena s djecom svojom ima ostati gospodaru svojemu, a on neka se pusti na slobodu sâm!

(14) Nikakva grijeha nečistoće, kaže sv. Augustin.

(22) Propisi, što ih je tada primio Mojsije, stavljeni su u tako zvanu »knjigu zavjeta« (2 Mojs 20, 22—23, 33). Bog, koji nikada ne nanosi nasilje prirodnom razvitku, uzeo je zacijelo među ove zakone mnoge odredbe, što su već odavna vrijedile u izraelskom običajnom pravu, a sadrže prastaro semitsko pravno blago. Iz toga se objašnjava sličnost nekih zakona s propisima Kodeksa Hamurapijeva.

(25) Žrtvenik je imao da bude, kao žrtvenik otaca, bez uresa i umjetnina.

Gl. 21. (1 sl.) Ne kao kod drugih naroda bilo je kod Izraelaca pravo za robove, kojim se je ublaživao njihov udes. R. 20. i 21. pokazuju, da niti rob tuđinac nije bio izvrgnut samovolji svojega gospodara. Po r. 26. i 27. imao je rob poradi kakve neznatne ozljede da bude pušten na slobodu. Tako i u ovoj stvari pripravlja Stari Zavjet na duh Novoga Zavjeta.

(3) Vulgata: »U kakvoj haljini dođe, u takvoj neka otide!«

(4) Vulgata: »A on neka otide u odjeći svojoj!«

5. Ako li izjavi rob: Volim gospodara svojega, ženu svoju i djecu svoju, ne ću da otidem na slobodu,
6. Onda neka ga gospodar njegov dovede pred sud i postavi ga pred vrata ili pred dovratke! Ondje neka mu gospodar njegov probuši uho njegovo šilom, pa neka mu bude rob zauvijek!
*7. Ako netko proda kćer svoju, da bude ropkinja, neka ona ne bude puštena na slobodu kao robovi!
8. Ne bude li po volji gospodaru svojemu, kojemu je predana, neka pusti, da se otkupi! A nema vlasti prodati je u tuđ narod, ako je odbaci.
9. A ako je dadne sinu svojemu, neka postupa s njom po pravu kćerî!
10. Ako uzme sebi još drugu, ne smije joj prikratiti hranu mesnu, odjeću i ženidbeni život.
11. Ali ako joj ovo troje ne ispuni, onda smije ona slobodno otići bez odštete, bez otkupa.
*12. Tko drugoga udari, tako da umre, ima se kazniti smrću.
*13. Ako to nije učinio namjerce, nego mu ga Bog metnuo pod ruku, odredit ću ti mjesto, kuda može uteći.
14. Ali ako netko usmrti drugoga nahvalice i iz prijevare, odvuci ga od žrtvenika mojega, da umre!
15. Tko udari oca svojega ili mater svoju, ima se kazniti smrću.
16. Tko ugrabi čovjeka, pa ga je već prodao, ili je još u ruci njegovoj, ima se kazniti smrću.
17. Tko proklinje oca svojega ili mater svoju, ima se kazniti smrću.
18. Ako se posvade ljudi, pa jedan udari drugoga kamenom ili grudom zemljanom, tako da ovaj doduše ne umre, ali pane u postelju,
19. Ako se pridigne i može van o štapu svojemu, onda onaj drugi, koji ga je udario, neka se ne kazni! Samo mu mora nadoknaditi dangubu i platiti troškove za liječenje.
20. Udari li netko roba svojega ili ropkinju svoju štapom, tako da mu pod rukom umru, mora se to kazniti.
21. Ako li dotični još jedan ili dva dana ostane na životu, neka se ne kazni, jer se radi o vlastitom novcu njegovu.
22. Ako se posvade ljudi i pritom ženu trudnu tako udare, da pometne, ali nikakve daljne štete ne bude, onda ima krivac platiti novčanu globu, koliko mu naloži muž ženin i presude obrani suci.
*23. Ako li nastane daljna šteta, onda imaš dati život za život,
24. Oko za oko, zub za zub, ruku za ruku, nogu za nogu,
25. Užeg za užeg, ranu za ranu, masnicu za masnicu.

(7—11) Zakon traži, da se čuvaju prava djevojke, i da se ona zaštiti od zlostavljanja i zapostavljanja. Nesavršenost ženidbenih odnosa ne smije se prosuđivati po novozavjetnoj idealnoj slici. Mnogoženstvo samo se je trpjelo.

(12—14) Krvna je osveta za narode bez strogoga pravnog reda veliko dobročinstvo. Samo krivac smio je biti usmrćen. Po 4 Mojs 35, 12; 5 Mojs 19, 12 morao je da bude sudski postupak. Kod dvojbene krivnje mogao je čovjek, koji je drugoga ubio bez namjere, pobjeći u jedan od šest slobodnih gradova. Kod stupanja novoga velikog svećenika u službu dobio bi potpunu slobodu.

(13) »Nego mu ga Bog metnuo pod ruku«, t. j. usmrtio ga nesretnim slučajem.

(23—25) Tvrdi zakon odmazde, po kojemu se svaki prekršaj imao udariti kaznom, koja mu potpuno odgovara, bio je od Krista izrijekom dokinut (Mt 5, 38). Praktično rijetko se je kad mogla izvršiti odmazda, jer se je pojedinim prekršajima moglo zadovoljiti i otkupom (r. 30.). Isp. 3 Mojs 24, 17—20.

26. Udari li netko roba svojega ili ropkinju svoju u oko, te ga iskopa, ima ih pustiti na slobodu za oko njihovo.
27. Ako izbije zub robu svojemu ili ropkinji svojoj, ima ih pustiti na slobodu za zub njihov.
28. Ako vo ubode muža ili ženu tako, da nastupi smrt, ima se kamenovati vo, ali meso njegovo neka se ne jede! Gospodar vola ipak se ne kazni.
29. A ako je vo već otprije bio bodač i gospodar njegov bio opomenut, a on ga ipak nije čuvao, onda se vo ima kamenovati, ako je usmrtio muža ili ženu.
30. I gospodar njegov ima se kazniti smrću. Ali ako mu se naloži novčana globa, onda ima za život svoj platiti otkup, koliko se od njega zatraži.
31. Ako ubode dječaka ili djevojku, ima se postupati s njim po istom pravu.
*32. Ako vo ubode roba ili ropkinju, ima platiti gospodaru njihovu trideset srebrnika, a vo ima se kamenovati.
33. Ako netko pusti otkrivenu čatrnju, ili ako netko iskopa čatrnju pa je ne pokrije, i onda upadne u nju vo ili magarac,
34. Tad ima vlasnik čatrnje dati odštetu. On mora gospodara novcem namiriti. Ipak uginula životinja ostane njemu.
35. Ako čiji vo ubode vola komu drugomu, tako da ugine, onda oni imaju prodati vola živoga i cijenu njegovu podijeliti. I uginulu životinju imaju među se podijeliti.
36. Ali ako se je znalo, da je vo već otprije bio bodač, a vlasnik njegov nije ga čuvao, onda on mora kao punu odštetu dati vola za vola. Uginula životinja ima njemu pripasti.
*37. Tko ukrade vola ili ovcu, pa to zakolje ili proda, ima kao odštetu dati pet volova za vola i četiri ovce za ovcu.

GLAVA 22.

Nastavak.

*1. Ako se uhvati lupež kod provale i bude ubijen, nema tu krivnje za prolivenu krv.
2. Ali ako je sunce već izašlo nad njim, onda je tu krivnja za prolivenu krv. On mora dati odštetu. Ako nema ništa, mora se on prodati za ono, što je pokrao.
3. Ako se nađe, što je pokrao, još živo u posjedu njegovu, bio vo ili magarac ili ovca, mora vratiti dvostruko.
4. Tko u polju svojemu ili u vrtu svojemu naloži vatru i pusti da požar presegne, tako da se zapali polje drugomu, onda on mora dati kao odštetu najbolje u poljima svojim i u vrtu svojemu.
5. Ali ako vatra presegne sama, zahvati trnje, spali stog žita ili žito, što još stoji, ili polje, onda

(32) »Trideset srebrnika«, t. j. 30 sekala srebra (1 sekal = oko 3 dinara zlatne vrijednosti) bila je cijena za roba. Josip je bio prodan za 20 srebrnika (1 Mojs 37, 28), Krist za 30 srebrnika (Mt 26, 15). Vlasnik vola ima platiti 30 srebrnika gospodaru roba ili ropkinje.

(37) Ovaj je redak u Vulgati prvi redak slijedeće (22.) glave. Tako u Vulgati svi reci 22. glave idu naprijed za jedan redak, i Vulgatina 22. glava ima za jedan redak više redaka. U 23. glavi opet se Vulgata podudara sa hebrejskim izvornikom, za kojim mi idemo kao svi moderni prevodioci. Daničić slijedi u tom Vulgatu, a ne hebrejski izvornik.

Gl. 22. (1 sl.) Danju može gospodar lakše doći do pomoći i provalnika zatjerati.

mora dati odštetu onaj, koji je prouzročio požar.

6. Ako netko preda drugome novce ili što drugo na čuvanje, i to bude iz kuće dotičnoga ukradeno, onda mora lupež, ako se pronađe, dati dvostruku odštetu.

*7. Ako li se ne pronađe lupež, onda mora vlasnik kuće doći pred sud, da doista nije posegao rukom svojom na vlasništvo drugoga.

8. Kod svakog slučaja pronevjerenja, pa radilo se o volu, magarcu, ovci, haljini ili o čemugod drugom, što je nestalo i što sad netko traži kao vlasništvo svoje, ima taj slučaj obojice doći pred sud. Koga osudi sud, taj ima dati drugome odštetu dvostruku.

9. Ako netko dadne drugomu na čuvanje magarca, vola, ovcu ili kakvogod živinče, pa ono ugine ili ohrone ili ga tko ugrabi, a da nitko ne vidje,

10. Onda ima odlučiti među obojicom prisega kod Gospoda, da nije jedan posegao rukom svojom na vlasništvo drugoga. Vlasnik se mora time zadovoljiti, a onaj ne treba dati odštetu.

11. Ako mu je ipak bilo ukradeno, onda mora vlasniku dati odštetu.

12. Ako li je bilo od zvijeri rastrgano, onda ima to donijeti za dokaz. Za rastrgano ne treba dati odštetu.

13. Ako tko uzme od drugoga živinče na poslugu, pa ohrone ili ugine, onda mora, ako gospodar nije bio nazočan, dati odštetu.

14. Ako je gospodar bio nazočan, ne treba dati odštetu. Ako je bilo najmljeno, onda dobije on najmovinu.

15. Ako netko zavede djevojku, koja nije zaručena, te opći s njom, onda joj mora dati miraz i uzeti je za ženu.

*16. Ali ako mu je otac njezin ne htjedne dati, onda ima platiti toliko, koliko ide za miraz djevojkama.

*17. Čarovnici ne daj da živi!

18. Tkogod opći sa živinčetom, ima se kazniti smrću.

19. Tko žrtvuje bogovima, osim jedino Gospodu, ima biti izopćen.

*20. Stranca ne smiješ zakidati i ugnjetavati. Jer vi ste sami bili stranci u Egiptu.

21. Udovicu i sirotu ne mučite!

22. Ako ih budeš progonio, i oni zavapiju k meni za pomoć, uslišit ću vapaj njihov.

23. Raspalit će se gnjev moj, i dat ću vas pobiti mačem, tako da vaše žene postanu udovice, a djeca vaša sirote.

25. Ako pozajmiš novaca kojemu iz naroda mojega siromahu, koji stanuje kod tebe, nemoj mu biti kao kakav lihvar! Ne udarajte na njega kamatu!

---

(7) »Mora doći pred sud!« Vulgata ovdje, kao i u prijašnjoj (21.) glavi (r. 6.), prevodi ovako: »Neka stane pred bogove i neka se zakune!« Ovo »pred bogove« prijevod je hebrejske riječi »elohim«. Ali ta hebrejska riječ ima i drugo još značenje. Osim »Bog«, »bogovi« znači ona i oblast, i sud, i suci, i moćnici. (Isp. bilješku kod 2 Mojs 7. 1.)

(16) Po 5 Mojs 22, 29 bilo je određeno 50 sekala srebra (oko 150 D zlatne vrijednosti) za sličan primjer. Takva bi se odšteta davala roditeljima i rođacima zaručnice.

(17) Čarovnice činile su svoje majstorije pomoću đavla. Bile su odmetnice od Boga, pa ih je trebalo kazniti kao i idolopoklonike.

(20—26) Slijedeći propisi pokazuju visoki duh starozavjetne vjere, koja je stvorila pravo za strance, siromahe i sirote.

*25. Ako uzmeš od drugoga plašt u zalog, vrati mu ga opet do zalaska sunca!

26. Jer to je jedini pokrivač njegov, čim pokriva tijelo svoje. U čemu će spavati? Ako zavapije k meni, uslišit ću ga; jer sam milosrdan.

27. Ne smiješ psovati Boga i proklinjati poglavare naroda svojega.

*28. Ne zateži davanjem od izobilja gumna svojega i davanjem iz tijeska svojega! Prvorođenca između sinova svojih imaš mi darovati.

29. Tako čini i s volom svojim i s ovcom svojom: sedam dana neka ostane s materom svojom, osmi dan prinesi ga meni!

30. Budite mi sveti ljudi i ne jedite mesa, što su ga zvijeri rastrgale u polju! Bacite ga psima!

GLAVA 23.

Nastavak.

1. Ne svjedoči krivo, ne pružaj ruke svoje onomu, koji je u nepravdi, da svjedočiš krivo!

*2. Ne idi s velikom većinom, da učiniš zlo, i u parnici ne iskazuj tako, da ideš s velikom većinom i izvrneš pravo!

*3. Siromaha ne podupiri u parnici njegovoj!

*4. Ako naiđeš na vola neprijatelja svojega ili na magarca njegova, gdje su zalutali, odvedi ih natrag k njemu!

*5. Vidiš li gdje je protivniku tvojemu pao magarac pod teretom svojim, ne propusti pomoći mu, da se digne; s njim zajedno pruži mu pomoć!

*6. Nemoj izvrnuti pravo siromahu svojemu u parnici njegovoj!

7. Kloni se tužbe lažne i ne skrivi smrt nedužnome i onome, koji je u pravu! Jer krivcu ne dajem pravo.

8. Ne uzimaj mita! Jer mito zasljepljuje one, koji vide, i izvrće stvar pravednu.

9. Ne smiješ zlostavljati stranca. Znate, kako je strancu pri srcu, jer ste sami bili stranci u zemlji egipatskoj.

10. Šest godina imaš zasijevati zemlju svoju i sabirati rod njezin.

*11. Sedme godine pusti je da počine, da se hrane od nje siromasi naroda tvojega, i da mogu jesti zvijeri poljske što iza njih preostane. Tako radi i s vinogradima svojim i maslinicima svojim!

12. Šest dana radi poslove svoje, ali sedmi dan svetkuj, da se odmore vo tvoj i magarac tvoj, i da mognu odahnuti sin ropkinje tvoje i stranac!

*13. Držite se svega, što sam vam zapovjedio! Ne zazivaj imena

(25) Siromah na Istoku pokriva se u noći svojim plaštem. Plašt mu je danju odjeća, a noću pokrivač.

(28) Vulgata prevodi: »Ne zateži da prineseš desetine svoje i prvine svoje!«

Gl. 23. (2) Kod rasprave gledaj samo na istinu, a ne na većinu! Neki prevode: »Ne drži s mogućnicima!«

(3) Ne budi tako milosrdan, da govoriš krivo!

(4—5) Zapovijed ljubavi prema neprijatelju diže se ovdje do na visinu novozavjetnu.

(6) Da ugodiš bogatašu.

(11) Siromah je bio u subotnoj godini veoma potreban potpore. Jer se polja nijesu smjela obrađivati, nije on mogao kao radnik ništa da zaradi za svoje uzdržavanje.

(13) Vulgata: »Ne kunite se imenom bogova tuđih!« Zahtjev zakona po hebrejskom tekstu ide dalje nego po Vulgati.

drugih bogova! Neka se ono ne čuje iz usta tvojih!

*14. Triput u godini svetkuj mi blagdan!

*15. Blagdan nekvasnih kruhova obdržavaj! Sedam dana jedi kruh nekvasan, kao što sam ti zapovjedio, u određeno vrijeme u mjesecu abibu! Tada si izašao iz Egipta. Ali ne smije se izaći pred lice moje praznih ruku.

16. Onda blagdan žetve prvinâ, koje dolaze od ljetine onoga, što si posijao u polju. Na svršetku godine blagdan berbe, kad sabiraš ljetinu svoju s polja.

*17. Triput u godini imaju se sve muške osobe tvoje pokazati pred Svemogućim, Gospodom.

*18. Ne žrtvuj krvi žrtvenih životinja mojih zajedno s kruhom kvasnim, i salo svečanih žrtava mojih neka ne ostane do jutra!

*19. Najbolje od prvina polja svojega imaš donijeti u kuću Gospoda, Boga svojega. Ne kuhaj jareta u mlijeku matere njegove!

*20. Evo, ja šaljem anđela svojega pred tobom, da te čuva na putu i da te odvede na mjesto, što sam ga odredio za te.

21. Pazi na njega i slušaj naredbe njegove i ne opiri se njemu! Jer on ne bi oprostio krivnje vaše, jer je ime moje u njemu.

22. Ali ako rado budeš slijedio naredbe njegove i činio sve, što kažem, bit ću neprijatelj tvojim neprijateljima i pritisnut ću tvoje tlačitelje.

23. Tada će anđeo moj ići pred tobom i vodit će te k Amorejima, Hetejima, Ferezejima, Kanaancima, Hevejima i Jebuzejima, koje ću istrijebiti.

24. Ne klanjaj se bogovima njihovim, ne služi im i ne radi po djelima njihovim, nego ih uništi i razori kamene spomenike njihove!

25. A služite Gospodu, Bogu svojemu! I on će blagosloviti kruh tvoj i vodu tvoju i udaljit će bolesti od tebe.

26. Ne će biti u zemlji tvojoj žene pometkinje ni nerotkinje, i dane ću života tvojega dignuti do potpunog broja njihova.

27. Strah svoj pustit ću pred tobom, i sve ću narode, kojima dođeš, pomesti i učinit ću, da svi neprijatelji tvoji pred tobom nagnu bježati.

*28. I stršljene poslat ću pred tobom, da tjeraju ispred tebe Heveje, Kanaance i Heteje.

29. Ali ih ne ću otjerati ispred tebe u jednoj godini, da ne posta-

(14—17) Blagdan nekvasnih kruhova imao se je držati početkom ječmene žetve; blagdan žetve svršetkom pšenične žetve; i blagdan berbe, ili, kako se obično zove, blagdan sjenicâ, u vrijeme branja voća i grožđa.

(15) »Kao što sam ti zapovjedio« (isp. 12, 13 sl.).

(17) »Imaju se prikazati pred Svemogućim«, t. j. imaju doći u svetište, da ondje žrtvuju.

(18) »Žrtvenih životinja mojih«, t. j. vazmenih janjaca. »Neka ne ostane do jutra«, t. j. neka se još isti dan žrtvuje!

(19) Kuhati jare u mlijeku matere njegove bilo je zato zabranjeno, jer su to činili neki krivobošci u čast idolima.

(20 sl.) Anđeo Gospodnji jest poslanik Božji, ali je ujedno jednoga bistva s Bogom, jer je njegovo ime, t. j. njegovo bistvo u njemu. Njegove naredbe jesu naredbe Božje. Mnogi sveti Oci drže, da je ovaj Anđeo Gospodnji druga osoba Presvetoga Trojstva. Sv. Atanazije kaže, da je ovaj Anđeo Sin Božji ili Mesija. To je Anđeo, koji je vodio Izraelce u Obećanu zemlju; Anđeo, koji vodi sav rod ljudski u život vječni.

(28) Možda mišljeno u prilici.

ne zemlja pustinja i da se ne namnože divlje životinje na štetu tvoju.

30. Sve pomalo potiskivat ću ih ispred tebe, dok ne postaneš mnogobrojan i mogneš zauzeti zemlju.

*31. Tada ću protegnuti područje tvoje od Crvenoga mora sve do mora Filistejâ i od pustinje sve do rijeke. Jer ću ti u ruke dati stanovnike zemlje, tako da ih mogneš otjerati ispred sebe.

32. Ne smiješ sklapati savez s njima i s bogovima njihovim.

33. Oni ne smiju u zemlji tvojoj ostati i prebivati, da te ne zavedu u grijeh proti meni. Jer ako bi služio bogovima njihovim, to bi tebi postalo zamkom.«

GLAVA 24.

Sklapanje zavjeta.

1. Nato zapovjedi on Mojsiju: »Uzađi gore Gospodu s Aronom, Nadabom i Abiujem i sa sedamdeset starješina izraelskih! Ali prinesite izdaleka svoj poklon!

2. Samo Mojsije neka pristupi Gospodu! Oni ne smiju bliže pristupiti. A narod neka ne uzlazi s njim gore!«

3. Mojsije dođe i objavi narodu sve zapovijedi Gospodnje i sve zakone. Sav narod odgovori jednoglasno: »Sve zapovijedi, što ih dade Gospod, držat ćemo!«

4. I Mojsije napisa sve zapovijedi Gospodnje. Rano sutradan načini žrtvenik pod gorom i dvanaest kamenih spomenika za dvanaest plemena izraelskih.

5. Naloži mladim ljudima izraelskim, da prinesu Gospodu žrtvu paljenicu i da zakolju junce za žrtvu mirotvornu.

*6. Mojsije uze polovinu krvi i uli je u zdjele žrtvene. Drugom polovinom krvi poškropi žrtvenik.

7. Tada uze knjigu zavjeta i pročita je glasno narodu. Oni se nato zavjeriše: »Sve, što zapovjedi Gospod, rado ćemo činiti i ispunjavati!«

8. I Mojsije uze krv, poškropi njom narod i reče: »Ovo je krv zavjeta, što ga Gospod sklopi s vama na temelju svih ovih zapovijedi.«

9. Nato uzađoše na goru Mojsije, Aron, Nadab, Abiu i sedamdeset starješina izraelskih.

10. Tamo ugledaše Boga Izraelova i pod nogama njegovim priliku, što je nalikovala na ploče od safira i razlijevala vedar sjaj kao nebo.

*11. Ali on ne pruži ruku svoju prema izabranicima sinova Izraelovih. Oni su dapače smjeli Boga gledati. Nato su pribivali gozbi žrtvenoj i napojnici žrtvenoj.

12. Tad zapovjedi Gospod Mojsiju: »Uzađi k meni na goru i ostani tamo! Dat ću ti kamene ploče sa zakonom i zapovijedima, što ih napisah, da se pouče u njima.«

(31) More Filistejâ jest Sredozemno more, a rijeka je Eufrat.

Gl. 24. (6—8) Mojsije kao posrednik između Boga i naroda škropi krvlju, kojom se označuje sklapanje zavjeta među Bogom i Izraelom. Obred škropljenja krvlju, kod kojega se oni, koji sklapaju ugovor, škrope krvlju žrtvenih životinja, znamenuje usku vezu dotičnih ugovaratelja i strogu obvezu i dužnost, da će se oni držati ugovora. Kao Stari Zavjet, tako je i Novi Zavjet sklopljen krvlju, krvlju samoga Boga Čovjeka.

(11) »Ne pruži ruku svoju prema izabranicima ...«, t. j. da ih usmrti. Izraelci su mislili, da nitko ne može vidjeti Boga, a da ne umre. — »Nato su pribivali gozbi žrtvenoj.« Vulgata, a po njoj i Daničić, prevodi: »pa jedoše i piše«. Aron i starješine, pošto vidješe Boga, održali su gozbu žrtvenu, kako je to bio običaj kod mirotvornih žrtava.

13. Mojsije krenu sa svojim slugom Jozuom. Prije nego uzađe Mojsije na goru Božju,

14. Zapovjedi starješinama: »Čekajte ovdje na nas, dok se vratimo k vama! Imate Arona i Hura uza se. Tko imadne kakvu zadjevicu, neka se obrati na njih!«

15. Dok je Mojsije uzlazio na goru, pokri oblak goru,

16. I slava Gospodnja spusti se na goru Sinaj. Šest dana pokrivao ju oblak. Sedmi dan viknu on Mojsija iz oblaka.

17. Očima sinova Izraelovih prikaza se slava Gospodnja kao oganj, što sažiže, na vrhuncu gore.

18. Mojsije pođe unutra usred oblaka, kad je bio posve uzašao na goru. Četrdeset dana i četrdeset noći osta Mojsije na gori.

GLAVA 25.

Kovčeg zavjeta.

*1. Gospod zapovjedi Mojsiju:

2. »Zapovjedi sinovima Izraelovim, neka pobiraju za me prilog! Od svakoga, koji hoće da drage volje dadne, uzmite za me prinos!

*3. A ovo je prilog, što ćete ga pobirati od njih: zlato, srebro i mjed,

*4. Modar i crven skerlet, karmesin, bez, kostrijet,

*5. Kože ovnujske crveno obojene, kože od morske krave i drvo akacija,

*6. Ulje za svijetnjak, mirisi za ulje pomazanja i za mirisavi kad,

*7. Kamenje oniksovo i drugo kamenje drago za ukivanje na oplećak i naprsnik.

8. Podignite mi svetište, da mogu prebivati u sredini njihovoj!

9. Sagradite mi ga posve po uzorku, što ću ti ga pokazati od svetog šatora i od svih oprema njegovih!

*10. Načinite kovčeg od drveta akacije, dva i pô lakta dug, podrug lakta širok i podrug lakta visok!

11. Pozlati ga iznutra i izvana čistim zlatom i odozgor mu načini vijenac zlatan unaokolo!

12. Salij mu uz to četiri zlatna koluta i pričvrsti ih na četiri noge, dva koluta na jednoj strani i dva koluta na drugoj strani!

13. Načini poluge od drveta akacije i pozlati ih!

14. Utakni poluge u kolute na stranama kovčega, da se o njima može nositi kovčeg!

15. Poluge neka ostanu u kolutima kovčega i neka se nikada ne izvlače!

*16. U kovčeg stavi zakon, što ću ti ga dati!

Gl. 25. (1 sl.) Deset zapovijedi i knjiga zavjeta uredište socijalni i ćudoredni život Izraelaca. Uredbe o bogoštovlju izdaje Mojsije u slijedećim glavama 25.—31.

(3—7) Kovine, dragulje i tkanine Izraelci su ili ponijeli sa sobom (isp. 3, 21 sl.; 12, 35 sl.), ili su ih mogli priskrbiti od karavana, što prolaze zemljom.

(4) Bez (byssus) jest fino bijelo platno.

(5) Morska krava nalazi se u Crvenom moru. Neki prevodioci ostavljaju hebrejsku riječ »tahaš« (krava), pa prevode »tahaševe kože«.

(6) »Ulje pomazanja«, t. j. ulje, kojim se maže kod obreda posvete.

(7) Oplećak (efod) i naprsnik (hošen) jesu odijelo velikoga svećenika (isp. 28, 4 sl.).

(10) Obični lakat jest 49.5 cm.

(16) »Zakon« znači deset zapovijedi Božjih, što su napisane na dvije ploče (31, 18; 32, 15). Zato se kovčeg zove i kovčeg zakona ili kovčeg zavjeta (4 Mojs 10, 33; 5 Mojs 10, 8).

*17. Načini onda pomirište od čistoga zlata, dva i pô lakta dugo i podrug lakta široko!

*18. Načini uz to dva kerubina zlatna! Izradi ih kovanim radom tako, da čine jedan komad s obadva kraja pomirišta!

19. Jednoga kerubina načini tako, da čini jedan komad s jednim krajem, a drugoga kerubina tako, da čini jedan komad s drugim krajem! Postavi dakle obadva kerubina na obadva kraja tako, da čine jedan komad s pomirištem!

20. Kerubini neka drže raširena krila svoja prema gore i tako ujedno svojim krilima neka pokrivaju pomirište! Lica njihova neka su okrenuta jedno prema drugome! Neka su ujedno lica kerubina upravljena prema pomirištu!

21. Metni pomirište odozgor na kovčeg, a u kovčeg metni zakon, što ću ti ga dati!

*22. Tamo ću se ja s tobom sastajati, i od pomirišta između obadva kerubina, što su na kovčegu zavjeta, sve ću ti saopćivati, što ti imam nalagati za sinove Izraelove.

23. Načini i sto od drveta akacije, dva lakta dug, jedan lakat širok i podrug lakta visok!

24. Pozlati ga čistim zlatom i načini na njemu vijenac zlatan unaokolo!

25. I načini mu unaokolo za dlan širok okvir i na tom okviru napravi unaokolo vijenac zlatan!

26. Salij za to četiri koluta zlatna i pričvrsti kolute na četiri strane, i to na četiri noge njegove!

27. Tik uz okvir imaju biti koluti, da se u njih utaknu poluge, da se tako može nositi sto.

28. Poluge načini od drveta akacije i pozlati ih! O njima ima se nositi sto.

29. Metni mu onda njegove zdjele, čaše, testije i vrčeve, kojima će se prinositi tekuće žrtve! Načini ih od čistoga zlata!

*30. Na sto neprestano postavljaj preda me kruhove obličja!

31. Načini i svijetnjak od čistoga zlata! Svijetnjak, noga njegova i stablo njegovo mora se izraditi kovanim radom. Njegove čaše, jabuke i cvjetovi imaju biti iz jednoga komada s njim.

32. Šest grana ima izlaziti s obje strane, tri grane svijetnjaka na jednoj strani i tri grane svijetnjaka na drugoj.

33. Na svakoj grani imaju biti tri kao badem čaše s jabukom i cvijetom. Tako ima biti na svih šest grana, što izlaze iz svijetnjaka.

34. Na samom stablu od svijetnjaka imaju biti četiri kao bedem čaše s jabukom i cvijetom.

35. I to ima biti uvijek jabuka ispod svake dvije grane, što izlaze iz njega, onda opet jabuka ispod dvije grane i onda opet jabuka

(17) Pomirište (hebr. kaporet) zove se pokrovac nad kovčegom. Zove se zato pomirište, jer se je po tom pokrovcu u dan čišćenja i pomirenja škropila krv (3 Mojs 16, 14 sl.).

(18) Kerubini su bili likovi ljudski s krilima. Tako su se odvajkada prikazivali nebeski duhovi. Kerubini su bili prijestolje Božje (1 Kralj 4, 4; 2 Kralj 6, 2; Ps 80 [79], 2). Kovčeg je bio podnožje Božje.

(22) Bog se je nesamo objavljivao kod svetoga kovčega, nego je na njemu bio nazočan na osobit način (4 Mojs 10, 34 sl.; 5 Mojs 1, 30. 42). Bog je ondje, gdje je kovčeg (1 Kralj. 4, 4 sl.).

(30) »Kruhovi obličja«, t. j. obličja Božjega, jer su bili svaki tjedan postavljeni pred obličje Božje, pred Boga, kao žrtva zahvalnica za hranu, što je Bog daje čovjeku. Ovih nekvasnih kruhova od najfinijega brašna bilo je dvanaest.

ispod dvije grane, dakle ispod šest grana, što izlaze iz njega.
36. Jabuke i grane njihove imaju biti iz jednoga komada s njim. Sve neka bude kovani rad iz jednoga komada od čistoga zlata!
*37. Načini uz to sedam svjetionica! Neka se postave na nj ove svjetionice tako, da bacaju svoje svijetlo na prostor oko svijetnjaka!
*38. I usekači njegovi i tavice njegove imaju biti od čistoga zlata.
*39. Za sve te sprave ima se potrošiti jedan talenat čistoga zlata.
40. Pripazi, da to izvedeš točno po uzorku, što ti je bio pokazan na gori!

GLAVA 26.

Sveti šator.

*1. Sveti šator načini od deset zavjesa! Oni imaju bili izrađeni od beza uzvedenoga, od modrog i crvenog skerleta i od karmesina s likovima kerubina, kako ih načini umjetnik.
2. Svaki zavjes ima biti dvadeset i osam lakata dug i četiri lakta širok. Ista mjera ima biti za sve zavjese.
3. Po pet zavjesa ima se sastavljati skupa.
4. Uz to načini petlje od modroga skerleta na rubu krajnjega zavjesa jednog sastavljenog komada, isto tako na rubu krajnjega zavjesa drugog sastavljenog komada!
5. Pedeset petalja pričvrsti na jednom zavjesu i pedeset na rubu zavjesa, što pripada drugom sastavljenom komadu, tako da petlje stoje jedna prema drugoj!
6. Uz to načini pedeset zlatnih kuka i sveži zavjese kukama jedan s drugim, tako da bude šator jedna cjelina!
7. Onda načini zavjese od kostrijeti za pokrov nad svetim šatorom! Upotrijebi za to jedanaest zavjesa!
8. Zavjes svaki ima biti trideset lakata dug i četiri lakta širok. Ista mjera ima biti za jedanaest zavjesa.
9. Sastavi pet zavjesa zasebe u jedan komad i isto tako šest drugih zavjesa zasebe! Šesti zavjes na prednjoj strani šatora preavostruči!
10. Načini pedeset petalja na rubu zadnjega zavjesa jednog sastav-

(37) Šest svjetionica na 6 grana po strani, a sedma je na vrhu stabla.
(38) Tavice za posude, u koje se stavlja upotrijebljeno stijenje.
(39) Jedan talenat čistoga zlata jest oko 45 kilograma ili 135.000 zlatnih dinara.
Gl. 26. (1 sl.) Sveti šator (ili svetište, u hebr. prebivalište Gospodnje) mogao se je prenositi s mjesta na mjesto i bio je četverouglast. Tri njegova zida sastojala se od dasaka zlatom okovanih. Ovi od pozlaćenih dasaka zidovi bili su 30 lakata dugi, 10 lakata visoki i 10 lakata široki. S istoka se ulazilo u sveti šator, i ondje je namjesto dasaka bio zavjes od tankog platna. Odozgor je šator bio pokriven četverostrukim pokrovom. Unutrašnji prostor svetoga šatora dijelio se onakvim zavjesom, kakav je bio na ulazu, na dva dijela. Prednji se dio zvao svetinja, a stražnji svetinja nad svetinjama, koja je bila 10 lakata duga, široka i visoka. U svetinji nad svetinjama bio je kovčeg zavjeta ili zakona od drveta, iznutra i izvana zlatom okovan, a pokrovac sav bio je od suhoga zlata. U kovčegu su bile sahranjene dvije ploče zakonske. U svetinji je bio oltar kadioni, na kojemu se svaki dan ujutro i uvečer palio kad, onda svijetnjak od suhoga zlata sa sedam grana i sedam svjetionica, što su svu noć gorjele, i sto za postavljanje dvanaest nekvasnih kruhova. Oko svetoga šatora bilo je dvorište, sto lakata dugo i 50 lakata široko, odozgor bez krova, a sa strane odasvud zastrto bijelim zavjesima. U dvorištu je bio namješten žrtvenik i mjedena umivaonica za vodu, kojom su se umivali svećenici prije službe Božje.

ljenog komada i isto tako pedeset na rubu zadnjega zavjesa drugog sastavljenog komada!

11. Načini onda pedeset mjedenih kuka, utakni ove kuke u petlje i sastavi tako šatorski pokrov u jednu cjelinu!

12. A što je više u šatorskih zavjesa, polovina zavjesa, što preteče, neka visi na zadnjoj strani svetoga šatora,

*13. I od onoga, što preteče na dužini šatorskih zavjesa, neka po jedan lakat visi na obje strane svetoga šatora, da ga zaklanja!

*14. Uz to načini pokrov šatoru od koža ovnujskih crveno obojenih i povrh njega pokrov od koža morske krave!

15. Načini za sveti šator daske od drveta akacije, što će stajati uspravo!

16. Svaka daska ima biti deset lakata duga, a podrug lakta široka.

17. Svaka daska mora da ima po dva čepa, što su među se svezana. Tako imaš načiniti sve daske za šator.

18. Na daskama za sveti šator načini: Dvadeset dasaka za podnevnu stranu, južnu stranu!

19. Ispod dvadeset dasaka stavi četrdeset srebrnih stopica, dvije stopice pod jednu dasku za dva čepa njezina!

20. Isto tako za drugu stranu svetog šatora, za sjevernu stranu, dvadeset dasaka,

21. I četrdeset srebrnih stopica, dvije stopice pod svaku dasku!

22. Za zadnju stranu svetoga šatora, zapadnu stranu, načini šest dasaka!

23. Osim toga načini još dvije daske za uglove šatora na zadnjoj strani!

*24. Neka budu odozdo dvokrake i isto tako odozgo dvokrake do prvoga koluta! Tako imaju biti načinjene obadvije. One imaju tvoriti obadva ugla.

25. Neka bude dakle osam dasaka sa svojim srebrnim stopicama, u svemu šesnaest stopica, po dvije stopice ispod svake daske!

26. Dalje imaš načiniti prijevornice od drveta akacije, pet za daske na jednoj strani šatora,

27. Pet prijevornica za daske na drugoj strani šatora i pet prijevornica za daske na zadnjoj strani šatora prema zapadu.

28. Srednja prijevornica ima ići sredinom dasaka od jednoga kraja do drugoga.

29. Daske okuj zlatom! Kolute, kroz koje se utaknu prijevornice, načini od zlata! I prijevornice okuj zlatom!

30. Onda uredi sveti šator onako, kako ti je bilo pokazano na gori!

31. Dalje onda napravi zavjes od modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga! Napravi ga umjetničkim radom s kerubinima!

32. Pričvrsti ga na četiri stupa od drveta akacije, što su zlatom okovani i imaju kuke od zlata i stoje na četiri srebrne stopice!

(13) Prvi »veliki zavjes« jest 28 lakata, a drugi 30 lakata širok; prijevjes od 2 lakta tako se je upotrijebio, da je po jedan lakat na obje strane visio preko prvoga »velikog zavjesa«.

(14) Treći i četvrti pokrov štitio je sveti šator od rđava vremena. — O morskoj kravi isp. bilješku kod 25, 5!

(24) Ovaj redak prevode razni razno. Vulgata prevodi: »I neka budu (daske) sastavljene od ozdo do gore, i u svih da bude jedan sastavak! Tako se neka sastave i one dvije daske, koje se imaju postaviti na uglove!«

33. Objesi zavjes o kuke i unesi za ovaj zavjes kovčeg zavjeta! Zavjes neka vam služi kao pregrada između svetinje i svetinje nad svetinjama!

34. Potom stavi pomirište na kovčeg zakona u svetinji nad svetinjama!

35. Sto postavi izvan zavjesa, a svijetnjak naprema stolu na južnoj strani šatora; sto naime postavi na sjevernu stranu!

36. Načini i za ulaz u šator zavjes od modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga u šarolikom radu!

37. Za ovaj zavjes podigni pet stupova od drveta akacije i okuj ih zlatom! Kuke njihove imaju biti od zlata. Salij za njih pet stopica od mjedi!

GLAVA 27.

Žrtvenik. Dvorište. Ulje za svijetnjak.

*1. Onda podigni žrtvenik od drveta akacije, pet lakata dug i pet lakata širok! Žrtvenik ima biti četverouglast i tri lakta visok.

2. Metni mu na četiri ugla rogove! Rogovi imaju da čine jednu cjelinu s njim. I okuj ga u mjed!

3. I lonce mu za sabiranje pepela, lopatice, kotliće, viljuške i kliješta, sve mu posuđe načini od mjedi!

4. Onda mu načini rešetku mrežastu od mjedi i stavi na rešetku četiri koluta od mjedi na četiri ugla njezina!

5. Pričvrsti je ispod ophodnog stepena žrtvenika odozdo, tako da rešetka dopire sve do pola visine žrtvenika!

6. Načini za žrtvenik poluge od drveta akacije i okuj ih u mjed!

7. Ove poluge imaju se utaknuti u kolute, tako da budu poluge s obje strane žrtveniku, kada se nosi.

*8. Načini ga od dasaka tako, da je šupalj! Kao što ti je pokazano na gori, tako imaju načiniti.

9. Dvorište šatoru načini ovako: Na južnoj strani neka budu zavjesi za dvorište od beza uzvedenoga, sto lakata dugi za ovu stranu!

10. Uz to dvadeset stupova sa dvadeset stopica njihovih od mjedi. Kuke stupova i koluti njihovi neka budu od srebra!

11. Isto tako načini za sjevernu uzdužnu stranu zavjese sto lakata duge, uz to dvadeset stupova sa dvadeset stopica njihovih od mjedi! Kuke stupova i koluti njihovi imaju biti od srebra.

12. Za širinu dvorišta na zapadnoj strani imaju biti zavjesi pedeset lakata dugi; uz to deset stupova sa deset stopica njihovih.

13. Širina dvorišta na istočnoj strani ima biti pedeset lakata,

*14. I to neka budu zavjesi od petnaest lakata na jednoj strani, uz to tri stupa sa tri stopice njihove,

Gl. 27. (1—8) Žrtvenik je bio u dvorištu pred svetim šatorom (svetištem). Rogovi na žrtveniku znak su moći i jakosti Božje. Žrtvenik je imao unaokolo obrub, na kojemu je svećenik stajao, dok bi obavljao potrebne poslove na žrtveniku. Ovaj obrub građen je od zemlje i kamenja. Na žrtvenik se nije ulazilo po stepenicama, nego po strmeni od zemlje. Žrtvenik je bio šupalj zato, da se može lakše prenositi. Ispunili su ga zemljom i kamenjem, gdje bi ga postavili. Kad je trebalo poći dalje, izvukli bi vanjski obod, a ostavili bi zemlju i kamenje u sredini.

(8) Posljednjih riječi u ovom retku: »tako imaju načiniti« nema u Vulgati.

(14) »Na jednoj strani«, t. j. na jednoj strani od ulaza u dvorište.

*15. Na drugoj strani isto tako zavjesi od petnaest lakata, uz to tri stupa sa tri stopice njihove.

16. Ulaz u dvorište neka ima zavjes dvadeset lakata dug od modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga s umjetnim vezivom, uz to četiri stupa sa četiri stopice njihove.

17. Svi stupovi dvorišta unaokolo neka imaju srebrne kolute! I kuke njihove neka budu od srebra, stopice njihove od mjedi!

18. Dvorište ima biti sto lakata dugo, pedeset lakata široko i pet lakata visoko. Zavjesi neka budu od beza uzvedenoga i stopice od mjedi!

*19. Sve posuđe u šatoru, za svaku službu u njemu, i sve kolje njegovo, kao i sve kolje dvorišta neka bude od mjedi!

*20. Zapovjedi sinovima Izraelovim, da ti donose čistoga ulja od stučenih maslina za svijetnjak, da bi svjetionice mogle gorjeti neprestano!

*21. U šatoru svjedočanstva izvan zavjesa, što je pred kovčegom sa zakonom, neka ga opremaju Aron i sinovi njegovi, da gori od večera do jutra pred Gospodom! Ovaj zakon neka ima vječnu valjanost za sinove Izraelove od koljena do koljena!

GLAVA 28.

Svećeničke haljine Arona i njegovih sinova.

1. Uzmi k sebi između sinova Izraelovih brata svojega Arona sa sinovima njegovim, da mi služi kao svećenik: Aron i sinovi Aronovi Nadab, Abiu, Eleazar i Itamar!

2. Načini svete haljine bratu svojemu Aronu, njemu u čast i za ukras!

3. Govori ti sa svima ljudima vještim, koje sam napunio duha umjetničkoga, neka načine Aronu haljine, da se može posvetiti i da mi služi kao svećenik!

4. Ovo su haljine, što ih imaju načiniti: Naprsnik, oplećak, plašt, košulja od tkanine, kapa i pojas. Neka dakle načine svete haljine bratu tvojemu Aronu sa sinovima njegovim, da mi služi kao svećenik,

5. I neka za to uzmu zlata, modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza!

*6. Oplećak neka načine od zlata, modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga s umjetnim vezivom!

*7. Neka ima dva plećna komada, što se mogu sklopiti! Na obadva kraja njegova neka se vežu skupa!

8. Tkanica, što je na njemu, da se s njom priveže, neka bude jed-

(15) »Na drugoj strani«, t. j. na drugoj strani od ulaza, što je u sredini.

(19) To se je kolje zabijalo u zemlju, pa su se za nj konopcima pripinjali uglovi od zavjesâ.

(20) Ulje, što se dobije od maslina, koje se tuku tučkom u stupi, puno je mirisavije i finije od ulja, što se istiješti tijeskom.

(21) »U šatoru svjedočanstva«, tako Vulgata; drugi prevode: »u šatoru sastanka« ili »u šatoru objavljivanja«. »Neka ga opremaju«, t. j. svijetnjak.

Gl. 28. (6—14) Oplećak, hebr. efod. »Oplećak neka naprave od zlata«, t. j. od zlatnih niti. Ta se haljina obično prevodi sa oplećak. Čini se, da isprva oplećak nije služio kao haljina, nego kao nosač kese na prsima. Veliki svećenik morao je kod razgovora s Bogom nositi oplećak (1 Kralj 23, 6 sl.; 30, 7 sl.).

(7) »Dva plećna komada«, t. j. sprijeda i straga, na prsima i na plećima.

nakog rada i od jednoga komada s njim, od zlata, modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga!
9. Uzmi onda dva oniksa kamena i ureži u njih imena sinova Izraelovih:
10. Šest imena na jedan kamen i ostalih šest imena na drugi kamen, po redu, kojim su bili rođeni!
11. Vještinom klesarskom i rezbarskom ureži u obadva kamena imena sinova Izraelovih! Okuj ih u zlatan pleter
12. I metni onda obadva kamena na plećne komade oplećka kao kamene spomene na sinove Izraelove! Aron neka nosi pred Gospodom imena njihova na svojim ramenima za spomen!
13. Onda načini kopče od zlata
14. I dva lančića od čistoga zlata! Opleti ih i načini kao vrpce i pričvrsti te pletene lančiće za kopče!
*15. Onda načini naprsnik Božjih presuda umjetničkim radom! Načini ga kao oplećak od zlata, modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga!
16. Neka bude četverouglast, predvostručen, pedalj dug i širok!
17. Udari po njemu drago kamenje u četiri reda unaokolo! U prvom redu neka bude karneol, topas i smaragd;
18. U drugom redu rubin, safir i dijamanat;
19. U trećem redu hijacinat, ahat i ametist;
20. U četvrtom redu krizolit, oniks kamen i jaspis! Neka se umetnu u zlato okovani!
21. Broj kamenova neka bude dvanaest, toliko je bilo imena sinova Izraelovih! Neka budu umjetnički urezani kao pečat, svaki providen imenom jednoga od dvanaest plemena!
22. Pričvrsti onda na naprsnik kao vrpce pletene lančiće od čistoga zlata!
23. Načini zato na naprsniku dvije zlatne karike i pričvrsti obadvije karike na obadva kraja naprsniku!
24. Onda pričvrsti obadva lančića zlatna na dvije karike na krajevima naprsniku!
25. Druga obadva kraja od obadva lančića pričvrsti na obadvije kopče i ove metni na plećne komade oplećka sprijeda!
26. Tada načini dvije druge karike zlatne i pričvrsti ih na obadva kraja naprsnika, na nutrašnji rub njegov, što je okrenut prema oplećku!
27. Načini još dvije zlatne karike i pričvrsti ih na obadva plećna komada oplećka, ozdo na prednjoj strani njegovoj, tamo, gdje se pripinje, povrh tkanice oplećka!
28. Neka se onda priveže naprsnik karikama njegovim za karike oplećka vrpcom od skerleta modroga, tako da stoji naprsnik nad tkanicom oplećka i da se ne pomiče od oplećka!
29. Neka tako nosi Aron imena sinova Izraelovih na naprsniku

(15) Naprsnik (hebr. hošen) spominje se gore u r. 4. Naprsnik »Božjih presuda« zove se zato, jer je veliki svećenik u važnim zadjevicama imao na sebi naprsnik, kad bi se molio Bogu presudâ, odlukâ. U naprsniku se nalazio sveti proročki zapis Hebrejaca »Nauka i Istina« (hebr. »Urim i Tumim«). Sveto Pismo češće spominje, da je Bog preko te »Nauke i Istine« objavljivao svoju volju velikome svećeniku. Svakako je »Nauka i Istina« imala biti opomena velikome svećeniku, da se ima odlikovati onim, na što te riječi opominju. Poradi toga svetog proročkog zapisa neki prevode »hošen« sa »proročkom kesom«. Neki opet prevode sa »prsnim ukrasom«, jer je naprsnik bio ukrašen dragim kamenjem (isp. r. 17.—20.).

Božjih presuda na srcu svojem, kadgod ulazi u svetište, na vječni spomen Gospoda!

*30. U naprsnik Božjih presuda metni Urim i Tumim, da počivaju na srcu Aronovu, kadgod stupi pred Gospoda! Tako neka Aron neprestano nosi pred Gospodom na svom srcu Božje presude za sinove Izraelove!

*31. Potom načini plašt za oplećak sav od skerleta modroga!

32. U sredini neka bude prorez za vrat, i okolo proreza neka bude rub otkan! Taj prorez neka bude kao u oklopa, da se ne razdre!

*33. Odozdo na rubu njegovu načini granatne jabuke od modrog i crvenog skerleta i karmesina okolo ruba, i među njima unaokolo zlatne zvončiće,

34. Tako da se oko ruba plašta zlatni zvončići izmjenjuju sa granatnim jabukama!

*35. Aron neka ga nosi, da u njemu obavlja svetu službu, da se čuje zvonjenje, kodgod on ulazi u svetište pred Gospoda i kadgod izlazi! Inače bi morao umrijeti.

36. Onda načini pločicu od čistoga zlata i na njoj ureži, kako se urezuje pismo u pečat, ove riječi: ‚Posvećeno Gospodu'!

37. Pričvrsti je za vrpcu od modrog skerleta, da se može nositi na kapi! Neka stoji sprijeda na kapi

*38. I neka bude na čelu Aronovu, da Aron uzme na sebe pogrješke, što ih počine sinovi Izraelovi kod prinosa svih svojih svetih darova! Neka bude neprestano na čelu njegovu, da ih tako učini milima pred Gospodom!

39. Napravi košulju od beza i načini kapu od beza i načini pojas umjetno vezen!

40. Za sinove Aronove napravi košulje i načini im pojasove i visoke kape u čast i za ukras!

41. Pa tim zaodjeni brata svojega Arona i sinove njegove i pomaži ih, stavi ih u službu njihovu i posveti ih, da mi služe kao svećenici!

42. Načini im haljine lanene, da se pokrije golo tijelo, i neka dosežu od bedara do nogu!

43. Aron i sinovi njegovi neka ih nose, kadgod ulaze u šator svjedočanstva ili pristupaju k žrtveniku da obave službu u svetištu, da ne naprte krivnju na sebe i ne umru! Ova uredba ima za njega i potomke njegove vječnu valjanost.

GLAVA 29.

Posveta svećenikâ.

*1. Ovako imaš postupati s njima, da mi ih posvetiš za službu svećeničku: Uzmi junca i dva ovna bez pogrješke,

2. Kruh nekvasan i s uljem zamiješene kolače nekvasne i uljem namazane pogače nekvasne, što

(30) Urim i Tumim (Nauka i Istina) bili su po svoj prilici dvije pločice, u koje su bile urezane zapovijedi Božje onako, kao što u dvije kamene ploče, što su se čuvale u kovčegu zavjeta. Veliki svećenik morao je to imati u naprsniku, kadgod bi išao »pred Gospoda«, da moli presude i odluke njegove u važnim zadjevicama.

(31) Nosio je plašt ispod oplećka, a dosezao je do koljena i bio bez rukava.

(33) »Jabuke«, t. j. nakit nalik na jabuke.

(35) »Inače bi morao umrijeti«. Isp. za ovo teško mjesto Kaupelovo djelo »Die Dämonen im Alten Testament«, str. 78—81.

(38) Ovdje je Aron slika vječnoga Velikog Svećenika, Isusa Krista.

Gl. 29. (1 sl.) Posvećenje se sastojalo u pranju tijela, u oblačenju svećeničkih haljina, u pomazanju uljem i u određenim posvetnim žrtvama. Obred posvećenja opetovao se kroz sedam dana. Toga su se obreda imali držati i potomci (r. 9.).

ih imaš prirediti od bijeloga brašna pšeničnoga!
3. Metni ih u jednu košaricu i u košarici prinesi ih amo, uz to junca i obadva ovna!
4. Neka onda Aron i sinovi njegovi dođu na ulaz u šator svjedočanstva i neka se očiste vodom!
5. Uzmi haljine i stavi na Arona košulju, plašt, što pripada oplećku, i oplećak s naprsnikom! Opaši ga pojasom oplećka,
6. Metni mu kapu na glavu i na kapu pričvrsti svetu pločicu!
*7. Uzmi onda ulje pomazanja, izlij mu ga na glavu i pomaži ga!
8. Nato sinove njegove dovedi i obuci im košulje!
*9. Opaši ih, Arona i sinove njegove, pojasom i metni im visoke kape na glave! Tako će im pripasti svećeništvo po vječno valjanom redu. Postavi tako Arona i sinove njegove u službu njihovu!
*10. Onda dovedi junca pred šator svjedočanstva! Aron i sinovi njegovi neka polože ruke juncu na glavu!
11. Nato zakolji junca pred Gospodom na ulazu u šator svjedočanstva,
12. Uzmi nešto od krvi junčeve i pomaži prstom rogove žrtveniku! Svu ostalu krv izlij na podnožje žrtveniku!
13. Uzmi sve salo, što pokriva drob, mrežicu na jetrima i obadva bubrega sa salom na njima i zapali na žrtveniku!
14. Meso junčevo, kožu njegovu i balegu spali izvan tabora; to je žrtva za grijeh.
*15. Nato uzmi ovna jednoga! Aron i sinovi njegovi neka polože ruke na glavu ovnu!
16. Zakolji ovna, uzmi krvi njegove i poškropi njom okolo žrtvenika!
17. Ovna rasijeci na dijelove, operi mu drob i noge i metni ih uz ostale dijelove i uz glavu njegovu!
*18. Onda spali svega ovna na žrtveniku! To je žrtva paljenica Gospodu, miris ugodan, žrtva ognjena Gospodu.
19. Nato uzmi drugoga ovna! Aron i sinovi njegovi neka opet polože ruke na glavu ovnu!
*20. Zakolji ovna, uzmi nešto od krvi njegove i pomaži njom jagodicu desnoga uha Aronu i sinovima njegovim, isto tako palac desne ruke njihove i nožni palac njihov! Preostalom krvlju poškropi žrtvenik unaokolo.
21. Onda uzmi nešto od krvi, što je na žrtveniku, i od ulja za pomazanje i poškropi tim Arona i haljine njegove, isto tako sinove njegove i haljine sinova njegovih, da se posvete on i haljine njegove i isto tako sinovi njegovi i haljine sinova njegovih!

(7) Samo je veliki svećenik bio pomazan po glavi; ostali bi se svećenici pomazali samo na rukama.

(9) »Visoke kape« bile su nalik na biskupske mitre. Vulgata ih i prevodi sa »mitre«: »imponens eis mitras«.

(10) To polaganje ruku na glavu znači, da je onaj, za kojega se prinosi žrtva, zaslužio smrt poradi svojih grijeha.

(15—18) Kod žrtve paljenice spalila bi se sva životinja u znak potpune predanosti Bogu.

(18) »To je žrtva paljenica (holocaustum) Gospodu«. Vulgata ima netočno: »To je prinos (oblatio) Gospodu.«

(20) Pomazalo se i tako se posvetilo uho, da vazda sluša zakon Božji; pomazala se ruka, da ga izvršuje; pomazala se noga, da putovima njegovim ide. To je imalo svećenika opominjati, da mu je biti tako rekavši od glave do pete sav samo za Boga.

22. Uzmi salo od ovna, tusti rep i salo, što pokriva drob, mrežicu na jetrima i obadva bubrega sa salom na njima i stegno desno, jer je to ovan posvetni,
23. Dalje jedan krušac, jedan kolač s uljem pečen i jednu pogaču iz košarice s nekvasnim kruhovima, što stoji pred Gospodom!
*24. To sve podaj u ruke Aronu i sinovima njegovim, i žrtvuj to Gospodu primicanjem i odmicanjem!
25. Uzmi im to opet iz ruku i zapali na žrtveniku za žrtvu paljenicu, da bude miris ugodan pred Gospodom; to je žrtva ognjena Gospodu.
26. Onda uzmi grudi ovna posvetnoga, koji je za Arona, te ih žrtvuj Gospodu primicanjem i odmicanjem! I neka to bude dio tvoj!
*27. Grudi, što su se primicale i odmicale, i stegno, što se je podizalo, to, što se je primicalo i odmicalo, te podizalo od ovna posvetnoga za Arona i sinove njegove, proglasi posvećenim!
28. To neka od sinova Izraelovih dobivaju Aron i sinovi njegovi kao vječnu pristojbu! Jer je to žrtva podizanja, i kao žrtvu podizanja neka sinovi Izraelovi daju od svojih žrtava mirotvornih, kao svoju žrtvu podizanja Gospodu!
29. Svete haljine Aronove imaju prijeći na sinove njegove nakon njega, da se u njima pomazuju i u službu namještaju.
30. Sedam dana ima ih nositi između sinova njegovih onaj, koji mjesto njega bude svećenik, kad ulazi u šator svjedočanstva, da služi u svetinji.
31. Uzmi ovna posvetnoga i skuhaj meso njegovo na mjestu svetom!
32. Meso ovna i kruh, što je u košarici, neka jedu Aron i sinovi njegovi na ulazu u šator svjedočanstva!
*33. To smiju jesti samo oni, za koje se izvršila žrtva pomirenja, kad bi se u službu svoju namještali i posvećivali. Ali stranac ne smije od toga jesti; jer je sveto.
34. Ali ako nešto preostane do ujutro od mesa žrtve posvetne i od kruha, onda spali, što je preostalo! Ne smije se ništa više od toga jesti; jer je sveto.
35. Postupaj s Aronom i sinovima njegovim točno onako, kako sam ti zapovjedio! Posveta ima trajati sedam dana.
*36. Žrtvuj svaki dan junca kao žrtvu pomirenja za grijeh! Očisti žrtvenik od grijeha čineći na nje-

(24) Žrtvene darove, što nijesu bili spaljeni na žrtveniku, primicali bi prema žrtveniku i opet ih odmicali od žrtvenika u znak, da ih nude Bogu, a Bog ih vraća njima. Ovaj način žrtvovanja zvao se u hebr. »tenufah«, žrtva tkanja, t. j. primicanja i odmicanja. Drugi tumači ovu žrtvu »tkanja« tumače ovako: Mojsije bi Arona i njegove sinove dovodio do svetinje i opet ih natrag odvodio, i u tom da stoji to primicanje i odmicanje. Vulgata prevodi ovako: »I posveti ih (Arona i njegove sinove) podižući (žrtvene darove) pred Gospodom.« Vulgata, kako se vidi, prelazi preko prvog načina žrtvovanja.

(27) Podizanje jest drugi način žrtvovanja. Od primicanja i odmicanja razlikuje se u tom, da su žrtvene darove podizali prema žrtveniku u znak, da ih daruju Bogu. Ovaj način žrtvovanja zvao se u hebr. »terumah«, žrtva podizanja. Žrtveni su se darovi podizali pred Gospodom u slici križa, koji je išao od istoka k zapadu, a onda od sjevera k jugu. Tako su te žrtve Staroga Zavjeta bile slika žrtve Novoga Zavjeta na križu.

(33) »Stranac ne smije od toga jesti«, t. j. ne smije jesti onaj, koji nije svećenik od koljena Aronova.

(36) »Očisti žrtvenik od grijeha«, t. j. žrtvenik je bio nečist, jer su ga načinile nečiste ruke.

mu obrede očišćenja, i pomaži ga, da ga posvetiš!

*37. Sedam dana čini službu pomirenja na žrtveniku i posvećuj ga! Tako će žrtvenik postati presvet. Svaki, koji se dotakne žrtvenika, postat će svet.

38. Ovo prinosi na žrtveniku: Dva janjeta od godine, dan na dan bez prekida!

39. Jedno janje žrtvuj ujutro, drugo podvečer,

*40. Uz to desetinu efe bijeloga brašna, što je umiješeno s četvrtinom hina ulja od stučenih maslina! Kao naljev ima dopasti četvrt hina vina za prvo janje.

41. Drugo janje imaš žrtvovati podvečer. Postupaj pri tom kao ujutro s prinosom i naljevom! Neka bude za miris ugodni, žrtva ognjena Gospodu!

*42. To se ima kod vas prinositi kao redovita žrtva paljenica od koljena do koljena pred Gospodom na ulazu u šator svjedočanstva, gdje vam se objavljujem, da tamo govorim s tobom.

*43. Tamo ću se objavljivati sinovima Izraelovim, i slavom mojom posvetit će se.

44. Posvetit ću šator svjedočanstva i žrtvenik. I Arona i sinove njegove posvetit ću, da mi služe kao svećenici.

45. Prebivat ću među sinovima Izraelovim i bit ću Bog njihov.

46. Oni imaju spoznati, da sam ja, Gospod, Bog njihov, koji ih je izveo iz zemlje egipatske, da prebivam među njima, ja, Gospod, Bog njihov.

GLAVA 30.

Žrtvenik kadioni.

1. Načini i žrtvenik, koji će služiti za paljenje kada! Načini ga od drveta akacije!

2. Neka bude jedan lakat dug i jedan lakat širok, četverouglast i dva lakta visok! Rogovi njegovi imaju da čine jedan komad s njim!

3. Pozlati ga čistim zlatom, i ploču njegovu i stijene njegove unaokolo i rogove njegove! Načini mu vijenac zlatan unaokolo!

4. I načini mu dva koluta zlatna ispod vijenca s obje strane i pričvrsti ih na obje strane njegove! Kroz njih neka se provuku poluge, da se može na njima nositi!

5. Poluge načini od drveta akacije i pozlati ih!

6. Postavi ga pred zavjes, što visi pred kovčegom zakona, pred pomirištem, što je nad kovčegom zakona, gdje ću se objavljivati tebi!

7. Aron neka tad na njemu pali miomirisni kad! Svako jutro, kad sprema svjetionice, neka ga pali!

8. I kad Aron podvečer postavlja svjetionice, neka ga pali! Neka to bude vaš kad redoviti pred Gospodom od koljena do koljena!

*9. Ne smijete na njemu prinositi niti nezakonitoga kada, niti

(37) »Postat će svet«. Tako u hebrejskom izvorniku. U Vulgati: »bit će posvećen« (»sanctificabitur«).

(40) Efa je biblijska mjera (isp. 2 Mojs 16, 36). Efa je glavna mjera za suhe stvari. Imala je 36 litara. Desetina efe bijeloga brašna iznosila je dakle 3.6 l. — Hin je glavna mjera izraelska za tekuće stvari. Hin je šesti dio efe, dakle 6 litara; četvrtina hina jest 1.5 l.

(42) Žrtva paljenica (holocaustum), a ne prinos (oblatio), kako prevodi Vulgata.

(43) »Slavom mojom posvetit će se«, t. j. posvetit će se šator. Vulgata izrijekom veli: »posvetit će se žrtvenik« (sanctificabitur altare«).

Gl. 30. (9) Kako se je imao prinositi kad na žrtveniku kadionom, opisuje se niže u r. 34.

žrtve paljenice i prinosa! Ne smijete ni naljev lijevati na njemu!

*10. Aron neka jedamput u godini na rogovima njegovim izvrši očišćenje! Krvlju žrtve za grijeh, što se prinosi za očišćenje, neka na njemu izvrši očišćenje jedamput u godini od koljena do koljena: presvet je on Gospodu!«

11. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

*12. »Kada pri brojenju odrediš broj sinova Izraelovih, neka svaki dadne Gospodu otkup za život svoj, kad ih se broji, da kod brojenja njihova ne dođe na njih kakova kazna!

*13. Neka dadne svaki, koji se mora podvrći brojenju, ovo: pô sekla po seklu svetišta, dvadeset gera ima sekal, pô sekla kao prilog Gospodu!

14. Svaki, koji se mora podvrći brojenju, od dvadeset godina i više, ima dati prilog Gospodu.

15. Bogataš neka ne daje više, a siromah ne manje od pô sekla, kad dajete prilog Gospodu kao otkup za život svoj!

16. Upotrijebi novce otkupne, što ih dižeš od sinova Izraelovih, za službu u šatoru svjedočanstva, da bude za sinove Izraelove na spomen milostiv pred Gospodom i za otkup života vašega!«

17. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

*18. »Načini i umivaonicu od mjedi i mjedeno podnožje njezino za umivanje, postavi je između šatora svjedočanstva i žrtvenika i nalij u nju vode,

19. Da Aron i sinovi njegovi iz nje peru svoje ruke i noge!

20. Neka se peru vodom, da ne umru, kad ulaze u šator svjedočanstva, ili kad pristupaju k žrtveniku, da služe i da pale žrtvu ognjenu Gospodu!

21. Tada neka tu peru svoje ruke i noge, da ne umru! Ovaj propis ima vječnu valjanost za njih, za njega i potomke njegove od koljena do koljena.«

22. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

*23. Uzmi sebi mirisa najboljih, naime smirne najčistije pet stotina sekala i pola toliko, dvjesta pedeset sekala cimeta mirisavoga, onda dvjesta pedeset sekala iđirota mirisavoga,

*24. I pet stotina sekala kasije po seklu svetišta, uz to jedan hin ulja maslinova!

---

(10) »Jedamput u godini«, t. j. na dan očišćenja.

(12) Porezom na glavu priznavala se vrhovna vlast Božja nad životom čovjeka. »Gospodu otkup«, t. j. taj bi se porez upotrijebio za sveti šator.

(13) Gera (doslovno prevedeno znači zrnce) bila je najmanja težina. Jedna gera bila je dvadeseti dio sekla. Sekal (srebrni) imao je približno vrijednost 3 dinara zlatne vrijednosti. »Po seklu svetišta« ili po težini sekla u svetištu, t. j. uzorak pravoga sekla čuvao se je u svetištu.

(18) »Između šatora svjedočanstva i žrtvenika«, dakle u dvorištu pred svetim šatorom bila je umivaonica.

(23) Pet stotina sekala iznosi oko 2½ kg. — Smirna (grčki ἡ σμίρνα, latinski myrrha), jest sok od nekakva mirisava drveta u Arapskoj, kojim su se stari mazali. Smirna najčistija jest ona, koja sama teče iz drveta smirnova; smirna, koja teče iz rezotina, što ih ruka čovječja načini na drvetu, prostija je i manje vrijednosti. — Cimet (cinnamomum) jest slatka korica od nekakva drveta na Istoku. — Iđirot, poznat više u nas pod imenom kalmus, jest vodena biljka (calamus aromaticus); njegov korijen daje mirisavo ulje.

(24) Kasija je mirisava kora od nekakva drveta, što raste u istočnoj Indiji. — Jedan hin = oko 6 litara.

*25. Od toga načini sveto ulje za pomazanje, mirisnu pomast, kakvu pravi pomastar! To neka bude sveto ulje za pomazanje!

26. Pomaži njim šator svjedočanstva i kovčeg zakona,

27. Sto i sve sprave njegove, svijetnjak i sprave njegove i žrtvenik kadioni,

28. Onda žrtvenik za žrtve paljenice i sve sprave njegove i umivaonicu i podnožje njezino!

29. Tako ih imaš posvetiti, da budu presveti. Svaki, koji ih se dotakne, postat će svet.

30. Pomaži njim i Arona i sinove njegove i posveti mi ih tako za službu svećeničku!

31. A sinovima Izraelovim zapovjedi ovo: Kao sveto ulje za pomazanje ima to kod vas vrijediti od koljena do koljena.

32. Ni na jedno tijelo čovječje ne smije se ono izliti! Ne smijete tako miješati nijedno drugo ulje. Jer to je sveto i ima vam vrijediti kao sveto.

*33. Tko takvo ulje namiješa ili nešto od toga dadne nepovlaštenu, ima se istrijebiti iz naroda svojega.«

*34. Još zapovjedi Gospod Mojsiju: »Uzmi sebi mirisâ, naime stakte, kadionih školjki, galbana, mirisnih trava i čista tamjana, sve u jednakim dijelovima,

35. I od toga načini kad, miris, kakav pravi pomastar, posoljen, čist, za svetu porabu!

*36. Jedan dio od toga istucaj posve sitno i stavi nešto od toga pred kovčeg zakona u šatoru svjedočanstva, gdje ću ti se objavljivati; to vam ima vrijediti kao presveto.

37. Sličnoga kada, kakav imaš načiniti, ne smijete sebi praviti, taj vam ima biti kao posvećen Gospodu.

38. Ako bi tko sebi načinio sličan, da se naslađuje njegovim mirisom, ima se istrijebiti iz naroda svojega.«

GLAVA 31.

Poziv umjetnikâ. Zapovijed subotna.

1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

2. »Evo, po imenu pozvah Beseleela, sina Urije, unuka Hurova, od plemena Judina,

3. I napunih ga duha Božjega, umjetničke mudrosti, uviđavnosti, razuma i svake vještine,

4. Da napravi nacrte i da ih izvede u zlatu, srebru i mjedi,

5. Da kleše i ukiva kamen, da reže drvo, ukratko, da izrađuje svaki posao.

*6. Ujedno dadoh mu druga Ooliaba, sina Ahisamehova, od plemena Danova, i svima drugim u umjetnosti vještacima udijelih mudrost, da izrade sve, što sam ti zapovjedio:

---

(25) Pomastar je hrvatska riječ i ovdje svakako pristaje bolje nego Daničićev apotekar.

(33) »Nepovlaštenu«, t. j. čovjeku, koji nije svećenik.

(34) Stakta je jedna vrsta mirisne smole. — Kadione školjke, t. j. ljuska od neke vrste školjki, što se nalaze u Crvenom moru. Ta se ljuska rabi za kad. — Galban je veoma mirisna smola. — Najbolji je tamjan iz južne Arapske.

(36) »Pred kovčeg zakona«. Kâd se je palio »pred kovčegom zakona ili zavjeta«, t. j. pred zavjesom, što je dijelio svetinju od svetinje nad svetinjama. Iza zavjesa stajao je sveti kovčeg s pločama zakona.

Gl. 31. (6) »I svima drugim u umjetnosti vještacima«, t. j. svima onima, koji će raditi pod nadzorom Beseleela i Ooliaba.

7. Šator svjedočanstva, kovčeg zakona, pomirište nad njim i druge sprave u šatoru,
8. Naime sto i sprave njegove, svijetnjak od čistog zlata sa svima spravama njegovim i žrtvenik kadioni,
9. Onda žrtvenik za žrtvu paljenicu sa svima spravama njegovim, umivaonicu i podnožje njezino,
10. Sjajne haljine i sveto ruho za svećenika Arona i haljine sinovima njegovim za službu svećeničku,
11. Onda ulje pomazanja i kad mirisni za svetište. Sve neka načine točno onako, kako sam ti zapovjedio!«
12. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:
13. »Objavi sinovima Izraelovim ovu zapovijed: Držite subote moje! Jer one su znak zavjeta između mene i vas od koljena do koljena, da se spozna, da sam ja, Gospod, koji vas posvećujem.
*14. Držite dakle subotu, jer vam ona ima biti sveta! Tko nju oskvrni, neka se kazni smrću! Jer tko radi kakav posao taj dan, neka se istrijebi iz naroda svojega!
15. Šest dana smije se raditi. Ali sedmi je dan subota, odmor sveti Gospodu. Tko radi u dan subotni, neka se kazni smrću!
16. Tako eto imaju sinovi Izraelovi držati subotu i od koljena do koljena svetkovati subotu kao obvezu, što vječno vrijedi.
17. Ona neka bude znak zavjeta između mene i sinova Izraelovih za vječna vremena! Jer je u šest dana stvorio Gospod nebo i zemlju; ali je sedmi dan otpočinuo i svetkovao.«
*18. Kad je on bio završio svoj razgovor s Mojsijem na gori Sinaju, predade mu obadvije ploče zakona, ploče kamene prstom Božjim napisane.

GLAVA 32.

Zlatno tele.

*1. Kad vidje narod, da Mojsije zadugo ne silazi s gore, sabra se narod kod Arona i zatraži od njega: »Hajde! Načini nam boga, koji će ići pred nama! Jer ne znamo, što bi tome Mojsiju, čovjeku, koji nas izvede iz zemlje egipatske.«
2. Aron im odgovori: »Poskidajte zlatne naušnice, što ih nose na ušima žene vaše, sinovi vaši i kćeri vaše, i donesite mi ih!«
3. Sav narod poskida zlatne naušnice, što su ih nosili na ušima, i donese ih Aronu.
4. On ih uze od njih, preli ih i načini od njih tele liveno. Tada po-

(14) Svetkovanje dana subotnoga zapovijeda se ovdje pod smrtnu kaznu tako, da se ne dopušta raditi nikakav posao, pa ni za svetište.
(18) Kamene ploče zovu se ploče zakona, jer je na njima napisan dekalog, deset zapovijedi Božjih, koje su temelj svemu zakonu sinajskom.
Gl. 32. (1—6) »Bog«, kojega zatražiše Izraelci, nije bio nikakav poseban lik idola, nego predstavnik Boga pod prilikom junca, koji je bio znak snage i jakosti. Postupanje Aronovo bilo je u najmanju ruku slabo i popustljivo. Možda je mislio, kada je zaiskao od naroda zlatne naušnice, da mu ih ne će dati, pa da će ih tako odvratiti od te opačine. Ali kad su mu ih ipak donijeli, mislio je, da mora održati zadanu riječ, i salio im je od tih zlatnih naušnica tele, lik egipatskog boga Apisa. I sv. Augustin misli, da je Aron, kad je zatražio zlatne naušnice, htio time odvratiti narod od njegova bezakonja. — Vulgata mjesto: »načini nam boga!« prevodi: »načini nam bogove!« I Daničić prevodi tako po Vulgati ili po Septuaginti. Ta množina dolazi od hebrejske množine »elohim«. Ali taj »elohim« prevode svi u 1 Mojs 1, 1 sa »Bog«. Zato moderni prevodioci prevode ovdje »elohim« sa »bog«. I sve ovdje govori, da narod i sveti pisac nijesu mislili na mnoge »bogove«.

vikaše: »Ovo je bog tvoj, Izraele, koji te izvede iz zemlje egipatske!«

5. Kad to vidje Aron, načini žrtvenik pred njim. Tada proglasi Aron glasno: »Sutra je svetkovina u čast Gospodu.«

6. Sutradan rano ustadoše, žrtvovaše žrtvu paljenicu i prinesoše žrtvu mirotvornu, i posjeda narod da jede i pije. Onda se digoše da igraju.

7. Ali Gospod reče Mojsiju: »Idi, siđi dolje! Jer narod tvoj, što si ga izveo iz zemlje egipatske, čini zlo.

8. Brzo zađoše s puta, što sam im ga zapovjedio. Načiniše sebi tele liveno, pokloniše mu se, prinesoše mu žrtvu i povikaše: Ovo je bog tvoj, Izraele, koji te izvede iz zemlje egipatske!«

*9. Još reče Gospod Mojsiju: »Promatrao sam narod taj, i vjeruj mi, to je narod tvrdovrat.

10. Sad pusti me, da se raspali gnjev moj na njega i da ga uništim! Ali tebe ću učiniti narodom velikim.«

11. Mojsije gledao je da ublaži Gospoda, Boga svojega, pa reče: »Zašto, Gospode, da se raspaljuje gnjev tvoj na narod tvoj, što si ga izveo iz zemlje egipatske snagom velikom i rukom jakom?

12. Zašto da mognu govoriti Egipćani: Lukavo ih izvede, da ih pomori u gorama i da ih istrijebi sa zemlje? Povrati se od raspaljenoga gnjeva svojega, i neka ti bude žao poradi zla, što si ga namijenio narodu svojemu!

13. Spomeni se Abrahama, Izaka i Izraela, sluga svojih, kojima si se sam sobom zakleo i obećao: Umnožit ću potomstvo vaše kao zvijezde na nebu i svu tu zemlju, o kojoj sam govorio, dat ću potomcima vašim, i oni je imaju zauvijek posjedovati.«

14. Tada se sažali Gospodu radi zla, kojim se bio zaprijetio narodu svojemu.

15. I Mojsije vrati se i siđe s gore s obadvije ploče zakona u ruci. Ploče su bile napisane na obadvije strane; sprijeda i straga bile su napisane.

*16. Od samoga Boga bile su ploče načinjene, i pismo je bilo pismo Božje, na ploče urezano.

*17. Kad Jozua začu veliku viku naroda, reče Mojsiju: »Vika je bojna u taboru.«

18. Ali on odgovori: »Nije to vika pobjedna, a niti vika pobijeđenih. Čujem samo pjevanje!«

*19. Kad se približi taboru, ugleda tele i ples. Tada se razgnjevi Mojsije, baci ploče iz ruke i razbi ih pod gorom.

20. Uze tele, što su ga bili načinili, spali ga u ognju i satr ga u prah, što ga prosu u vodu, i to dade piti sinovima Izraelovim.

21. I reče Mojsije Aronu: »Što ti učini ovaj narod, te mu nanese tako tešku krivnju?«

(9—10) Iz prijetnje Božje vidi se, da je Bog bio pripravan oprostiti narodu na zagovor Mojsijev. I riječima »sad pusti me« pokazuje Gospod, kako uče sveti Oci, od kolike je vrijednosti pred njim molitva pravednikova.

(16) Riječi »pismo Božje« ne znače, da su ploče bile napisane nekim svetim, tajnim i narodu nepoznatim pismom, na pr. klinovitim pismom, nego znače to, da je Bog začetnik toga pisma.

(17) Jozua je (isp. 24, 13) bio došao na goru; ali je tada morao ostati u nekoj udaljenosti od mjesta, gdje se je Bog razgovarao s Mojsijem, i tako nije ništa znao za otpad naroda.

(19) U svetoj revnosti za čast Božju razbi Mojsije ploče, što ih je nakon otpada naroda držao nekorisnima.

22. Aron odvrati: »Ne ljuti se, gospodaru moj! Ti znaš sâm, kako je ovaj narod zao.
23. Zatražiše od mene: Načini nam boga, koji će ići pred nama! Jer ne znamo, što bi tome Mojsiju, čovjeku, koji nas izvede iz zemlje egipatske.
24. Ja im rekoh: Tko ima zlata, neka ga skine sa sebe! I dadoše mi ga, i ja ga bacih u oganj. I izađe to tele.«
*25. Kad Mojsije vidje, da je narod tako razuzdan bio, jer mu je Aron bio popustio uzde na zloradost neprijatelja njihovih,
26. Stade Mojsije na vrata tabora i povika: »Tko je za Gospoda, amo k meni!« Tada se sabraše oko njega svi sinovi Levijevi.
27. Njima reče: »Ovako govori Gospod, Bog Izraelov: Svaki neka pripaše svoj mač uz bedro svoje! Prođite kroz tabor od jednih vrata do drugih, svaki neka ubije brata svojega, prijatelja svojega i rođaka svojega!«
28. Sinovi Levijevi učiniše po zapovijedi Mojsijevoj, i pogibe naroda u taj dan oko tri tisuće ljudi.
*29 Tada reče Mojsije: »Napunite danas sebi ruke za Gospoda! Jer se je svaki borio proti sinu svojemu i proti bratu svojemu. Zato neka budete danas blagosloveni!«
30. Drugi dan reče Mojsije narodu: »Teško se ogriješiste. Zato ću uzaći Gospodu. Može biti da izmolim oproštenje za grijehe vaše.«
*31. Tako se vrati Mojsije natrag Gospodu i reče: »Ah, teško sagriješi narod ovaj. Načini sebi boga od zlata.
*32. Ipak mu sada oprosti grijeh njegov! Ako ne ćeš, onda me radije izbriši iz knjige, koju vodiš!«
33. Gospod odgovori Mojsiju: »Tko se je ogriješio proti meni, toga ću samo izbrisati iz knjige svoje.
34. A sada idi i povedi narod, kuda sam ti zapovjedio! Evo, moj će anđeo ići pred tobom. Ali kad dođe vrijeme pohoda, kaznit ću na njima grijeh njihov.«
*35. I Gospod je udarao narod zato, jer je bio dao načiniti tele, što ga napravi Aron.

GLAVA 33.

Obnova zavjeta.

*1. Gospod zapovjedi Mojsiju: »Idi, otidi odavle, ti i narod, što si ga izveo iz zemlje egipatske, u zemlju, za koju se zakleh Abrahamu, Izaku i Jakovu, kad rekoh: Potomcima tvojim dat ću je!
2. Poslat ću pred tobom anđela i protjerat ću Kanaance, Amoreje, Ferezeje, Heveje i Jebuzeje.
3. On će te dovesti u zemlju, u kojoj teče mlijeko i med. Ja nai-

(25) U ovom retku Vulgata se posve udaljuje od izvornika i prevodi ovako: »A Mojsije videći narod, gdje se ogolio (jer ga je Aron ogolio sa sramotnu nečist i gola postavio među neprijatelje).« Slično po Vulgati prevodi i Daničić.
(29) Sinovi Levijevi imaju u zahvalu za tu pobjedu nad buntovnicima »ruke sebi napuniti«, t. j. napuniti žrtvom, koju će prinijeti Bogu.
(31) Vulgata dosljedno ima i ovdje množinu: »načinivši sebi bogove od zlata«. I Daničić isto tako. Isp. bilješku kod gl. 32. (1—6.)
(32) Kao pravi posrednik između Boga i ljudi pripravan je Mojsije pregorjeti i život za narod svoj. »Knjiga, koju Bog vodi«, zove se inače »knjiga života«.
(35) Ovi udari bili su one kušnje i muke, što ih imadoše Izraelci na svome daljnom putovanju po pustinji.
Gl. 33. (1—6) Ne će više »Anđeo Gospodnji« ići s narodom kao dosad, nego jedan podređeni anđeo (isp. r. 3. i 12. sl.).

me ne ću sâm ići u tvojoj sredini, jer si narod tvrdovrat. Morao bih te inače uništiti putem.«

*4. I kad je narod čuo ovu zlu vijest, ožalosti se, i nitko ne htjede metnuti na sebe nakit svoj.

5. Jer Gospod reče Mojsiju: »Reci sinovima Izraelovim: Vi ste narod tvrdovrat! Kad bih samo jedan časak išao u tvojoj sredini, morao bih te uništiti. Skini zato nakit svoj sa sebe, onda ću vidjeti, što mogu s tobom učiniti.«

6. I poskidaše tako sa sebe sinovi Izraelovi nakit svoj počevši od gore Horeba.

*7. Mojsije uze šator i razape ga za njega izvan tabora u nekoj udaljenosti od tabora. Nazva ga »šatorom objavljenja«. Ako je tko htio da pita Gospoda, pošao bi van k šatoru objavljenja, što je stajao izvan tabora.

8. Kadgod je Mojsije izlazio van k šatoru, ustajao bi sav narod. Svaki bi stajao na ulazu šatora svojega i gledao za Mojsijem, dok ne bi stupio u šator.

*9. Čim bi Mojsije stupio u šator, spustio bi se dolje stup od oblaka i stajao bi na ulazu šatora, dok bi on govorio s Mojsijem.

10. I kad bi sav narod vidio stup od oblaka gdje stoji na ulazu šatora, svi bi ustali i svaki bi se bacio ničice na ulazu šatora svojega.

*11. A govorio je Gospod s Mojsijem licem k licu, kao što govori netko s prijateljem svojim. Potom bi se ovaj vratio u tabor, a sluga njegov, mladi Jozua, sin Nunov, ne bi se maknuo od šatora.

*12. Mojsije reče Gospodu: »Evo, ti mi zapovijedaš: Vodi taj narod! Ali nijesi mi objavio, koga ćeš poslati sa mnom. A ipak si tvrdio: Znam te po imenu, i našao si milost u očima mojim.

13. Pa ako sam doista našao milost u očima tvojim, onda mi objavi namjere svoje, da na tebi spoznam, da sam našao milost u očima tvojim! Ipak promisli, da je ovaj narod tvoj narod!«

14. On odgovori: »Ja da osobno idem i da ti oduzmem svu brigu?«

15. Odvrati mu: »Ako ne ćeš osobno ići s nama, onda nas radije ne vodi odavle!

16. Pa po čemu će se spoznati, da smo ja i tvoj narod našli milost u očima tvojim, ako ne po tom, da ideš s nama, i da smo mi, ja i tvoj narod, time odlikovani pred svima narodima, što su na zemlji?«

17. Gospod odvrati Mojsiju: »I tu molbu, što si je izrekao, ispunit ću. Jer ti si našao milost u očima mojim i znam te po imenu.«

18. Tad zamoli on: »Daj mi da ugledam slavu tvoju!«

(4) Znakovi žalosti kod Izraelaca bili su: obući crninu, odrezati kosu i bradu, pokriti glavu, skinuti nakit sa sebe.

(7—11) Oblak, vidljivi znak nazočnosti Božje, nije se više pokazivao u taboru. Gospod se nije htio više javljati među narodom, koji je bio otpao od njega. Zato je uzeo Mojsije šator i razapeo ga »za njega«, t. j. za Gospoda, izvan tabora. Tu se je sada Gospod javljao Mojsiju. To je narod ponukalo na pokoru i povećalo ugled Mojsiju. Šator, što ga je razapeo Mojsije, nije bio sveti šator, jer ga tada nije još ni bilo.

(9) »Dok bi on govorio s Mojsijem«, t. j. dok bi Gospod govorio s Mojsijem.

(11) »Ne bi se maknuo od šatora«, t. j. mladi Jozua čuvao je šator i noćivao u njemu.

(12) »Znam te po imenu«. Bog »poznaje po imenu one, koji su mu osobito mili, i kojima iskazuje svoju naklonost. Kraljevi su na Istoku znali po imenu obično samo one, koji su im bili osobito mili. U takvu odnosu stoji Mojsije prema Bogu. I ono »znam te po imenu« rečeno je na ljudsku (antropopatički).

*19. On odgovori: »Učinit ću, da prođe sva slava moja ispred očiju tvojih i proglasit ću pred tobom ime Gospodnje. Bit ću milostiv, komu hoću da budem milostiv, i smilovat ću se, komu hoću da se smilujem.«

20. On nastavi dalje: »Lica mojega ne možeš ugledati. Nijedan čovjek ne može me vidjeti i ostati živ.«

21. Dalje reče Gospod: »Evo, kod mene ima mjesta! Ovdje bi mogao stati na stijenu.

22. Kad onda bude prolazila slava moja, stavit ću te u šupljinu stijene i zaklonit ću te rukom svojom, dok ne prođem.

23. Kad zatim odmaknem ruku svoju, vidjet ćeš me odstraga. Ali lice moje ne smije nitko gledati.«

GLAVA 34.

Nastavak.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju: »Isteši sebi dvije ploče od kamena, kao što su bile prve, da napišem na ploče zapovijedi, što su stajale na prvim pločama, koje si razbio!

2. Budi tad spreman za sutra, da rano izađeš na goru Sinaj i tamo na vrhu gore stupiš preda me!

3. Nitko ne smije izaći s tobom gore i pojaviti se na cijeloj gori. I ovce i goveda ne smiju pasti uz ovu goru.«

4. I on tako istesa sebi dvije ploče od kamena, kao što su bile prve. Sutradan u rano jutro ustade Mojsije i izađe na goru Sinaj, kao što mu je bio zapovjedio Gospod. Dvije ploče kamene uze u ruku sa sobom.

5. Kad onda Gospod siđe dolje u oblaku, stade on tamo uz njega i prizva ime Gospodnje.

6. Tada prođe Gospod ispred njega. I Gospod se oglasi: »Gospod je milosrdan i milostiv Bog, strpljiv, bogat milošću i vjernošću,

7. Koji čuva vjernost tisućama, koji prašta krivnju, opačinu i grijeh, ali nikoga ne pušta bez kazne, nego krivnju otaca pohodi na djeci i na unučadi, na trećem i četvrtom koljenu.«

8. Mojsije prignu se brže sve do zemlje, pade ničice

9. I reče: »Ako sam našao milost u očima tvojim, Gospode, onda neka bi išao Gospod u našoj sredini! Ako je i tvrdovrat narod, oprosti nam ipak krivnju našu i grijeh naš i daj da budemo tvoja svojina!«

10. On odvrati: »Evo, ja sklapam zavjet: Pred cijelim narodom tvojim učinit ću čudesa, kakva se nijesu dogodila na svoj zemlji i ni u kojem narodu, i narod, među kojim živiš, vidjet će djelovanje Gospodnje. Jer čudovito je, što ću učiniti na tebi.

11. Upamti dobro, što ti danas zapovijedam: Evo, protjerat ću ispred tebe Amoreje, Kanaance, Heteje, Ferezeje, Heveje i Jebuzeje.

12. Čuvaj se, da ne sklopiš saveza sa stanovnicima zemlje, u koju ćeš doći, da ti oni ne postanu zamka u sredini tvojoj!

*13. Nego žrtvenike njihove pobarajte, kamene spomenike nji-

(19—23) Bog će se sâm toliko Mojsiju objaviti, da spozna njegovu slavu i veličinu; ali ne će Mojsije ugledati čitavo biće Božje. Neki sveti Oci misle ovdje, da je Mojsije vidio čovječanstvo Kristovo, kad je vidio Boga odstraga. Po tom bi Bog bio objavio Mojsiju u nekoj slici otajstvo Otkupljenja. A sve je ovo iskazano po ljudskoj predstavi.

Gl. 34. (13) »I sveta stabla njihova sasijecite!« U hebr. »ašerim«. Astarta je bila kanaanska božica, koju su štovali u prilici nekih osobitih stabala. Vulgata (i Daničić) prevodi ova »sveta stabla« sa »gajevi«, što, čini se, nije ispravno.

hove porazbijajte i sveta stabla njihova sasijecite!
*14. Jer nikojem drugome Bogu ne smiješ se klanjati. Gospod se naime zove revnitelj, i on je Bog revnitelj.
*15. Ne sklapaj zato saveza sa stanovnicima zemlje! Inače, kad budu oni činili preljubu s bogovima svojim i žrtvovali bogovima svojim, pozvat će tebe, pa bi i ti mogao učestvovati kod žrtvene gozbe njihove
*16. I ženiti sinove svoje kćerima njihovim. Kad bi tada kćeri njihove činile preljubu s bogovima, mogle bi i sinove tvoje zavesti, da čine preljubu s bogovima.
17. Ne smiješ praviti sebi lika božjeg livena.
18. Svetkovinu nekvasnih kruhova imaš obdržavati. Sedam dana imaš jesti nekvasan kruh, kao što sam ti zapovjedio, u vrijeme mjeseca abiba; jer u mjesecu abibu izašao si iz Egipta.
19. Sve, što je prvorođeno, pripada meni: svako prvo muško u stoci tvojoj, bilo goveče ili ovca, imaš posvetiti.
20. Ali magare prvenče imaš otkupiti janjetom. Ako to ne ćeš, onda mu slomi šiju! Svakoga prvorođenca između sinova svojih imaš otkupiti. Pred lice moje ne smijete se pokazati praznih ruku.
21. Šest dana radi, a sedmi dan počini! I u vrijeme oranja i žetve imaš obdržavati subotu.
22. I svetkovinu sedmice imaš svetkovati u vrijeme prvinâ žetve pšenične i svetkovinu berbe na svršetku godine!
23. Triput u godini ima se svako muško između vas pokazati pred Bogom Gospodom, Bogom Izraelovim.
*24. Jer ću protjerati narode ispred tebe i pokrajine tvoje raširit ću, i nitko ne će poželjeti sebi zemlje tvoje, kad izađeš, da se triput u godini pokažeš pred Gospodom, Bogom svojim.
*25. Nemoj prinositi krvi od zaklanice žrtve moje zajedno s kruhom kvasnim, i od žrtve svetkovine vazmene neka ništa ne preostane do ujutro!
*26. Najbolje od prvina polja svojega donesi u kuću Gospoda, Boga svojega! Ne kuhaj jareta u mlijeku matere njegove!«
*27. Potom zapovjedi Gospod Mojsiju: »Napiši sebi te zapovijedi! Jer na temelju tih zapovije-

(14) »Bog revnitelj«. Kao što čestit zaručnik ne može trpjeti nevjere u svoje zaručnice, tako ni Gospod ne može trpjeti, da narod njegov služi bogovima tuđim. Zato se i služba bogovima tuđim u Svetom Pismu naziva preljuba.
(15) Ovdje riječi »preljubu činiti« doslovno su prevedene iz hebrejskoga izvornika. Savez između Boga i njegova izabranog naroda prispodablja se puno puta u Svetom Pismu s vjeridbom i ženidbom. Zato se otpad od Boga zove preljuba. Ta je prispodoba na mjestu, jer je kanaansko idolopoklonstvo bilo spojeno s pravim nečistim grijesima.
(16) Tko nije Gospoda slušao, pao je u grijeh, što se ovdje spominje. Primjer nam je za to sam kralj Salomon. Kad se je oženio djevojkama neznabožačkim, dopuštao im je da služe svojim bogovima, pa se je tako teško ogriješio o Boga.
(24) Gospod ovdje obećava, da neprijatelji ne će nikada u svetkovine udariti na zemlju naroda njegova, a to zato, da ne bi ljudi, bojeći se od neprijatelja, izostavili pohađanje svetišta Gospodnjega.
(25) Isp. 23, 18.
(26) Isp. 23, 19.
(27—28) Gospod je napisao deset zapovijedi, a Mojsije pobilježio je druge naredbe Gospodnje (isp. 5 Mojs 10, 4).

di sklapam zavjet s tobom i s Izraelom.«

28. Četrdeset dana i četrdeset noći boravio je on tamo kod Gospoda. Nije jeo ni kruha, niti je pio vode. I Gospod napisa na ploče zapovijedi zavjeta, deset zapovijedi.

29. Kad je Mojsije silazio s gore Sinaja, — obadvije ploče zakona nosio je Mojsije u ruci, kad je silazio s gore, — tada nije znao Mojsije, da se je svijetlilo lice njegovo poradi razgovora s njim.

*30. Kad Aron i svi sinovi Izraelovi ugledaše Mojsija i vidješe, da se je svijetlilo lice njegovo, pobojaše se pristupiti k njemu.

31. Ali ih zovnu Mojsije k sebi. I dođoše k njemu Aron i svi glavari općine, i Mojsije se porazgovori s njima.

32. I svi ostali sinovi Izraelovi pristupiše. On im tada priopći sve, što mu je bio naložio Gospod na gori Sinaju.

*33. Pošto je Mojsije bio prestao s njima govoriti, stavi pokrivalo na lice svoje.

34. I kadgod je Mojsije stupio pred Gospoda, da govori s njim, skinuo bi pokrivalo, dok nije opet izašao, i kad bi izašao, priopćio bi sinovima Izraelovim sve, što mu je bilo naloženo.

35. Pritom su vidjeli sinovi Izraelovi lice Mojsijevo, kako se svijetlilo. Mojsije bi onda opet stavio pokrivalo na lice svoje, dok opet nije otišao da govori s njim.

GLAVA 35.

Potrebne priprave.

1. Nato sabra Mojsije svu općinu sinova Izraelovih i reče im: »Ovo je zapovjedio Gospod da činite:

2. Šest dana smije se raditi. Ali sedmi dan ima vam biti svet, blagdan, dan odmora u čast Gospodu. Tko bi radio na taj dan, ima se kazniti smrću.

3. U subotu ne smijete ložiti ognja ni u jednom od svojih stanova.«

4. Još zapovjedi Mojsije cijeloj općini sinova Izraelovih: »Ovo je zapovjedio Gospod:

5. Dajte od onoga, što posjedujete, prilog za Gospoda! Svaki, koga srce njegovo na to ponuka, neka donese kao prilog za Gospoda zlato, srebro i mjed,

6. Modri i crveni skerlet, karmesin, bez i kostrijet,

7. Kože ovnujske crveno obojene, kože od morske krave i drvo akacije,

8. Ulje za svijetnjak i mirise za ulje pomazanja i za mirisavi kad,

9. Kamenje oniksovo i drago kamenje za okivanje na oplećak i naprsnik!

10. Svi, koji su među vama vješti u umjetnosti, neka dođu i neka sve postave, što je zapovjedio Gospod:

(30) Vulgata ima »lice je bilo rogato« (»cornuta Moysi facies«), što znači hebrejska riječ, iz koje je postao hebr. glagol za »svijetliti se«. Zato slikari i slikaju Mojsija sa svijetlim rogovima.

(33—34) Obično je Mojsije nosio pokrivalo na licu. Skinuo bi ga, kad bi stupio u svetište, da govori s Bogom. A kad je Mojsije objavljivao narodu zapovijedi Gospodnje, govorio je otkrivena lica, da im tako pribavi što veće poštovanje. Sveto Pismo ne kazuje nam, da li se je Mojsijevo lice svijetlilo sve do smrti njegove, ili je to bilo samo u vrijeme boravka na Sinaju.

*11. Svetište i šatorski pokrov njegov i povrh njega gornji pokrov, njegove kuke, daske, prijevornice, stupove i stopice njihove,
12. Kovčeg i poluge njegove, pomirište i zavjes unutrašnji,
13. Sto, poluge njegove i sve sprave njegove i kruh obličja,
14. Svijetnjak za rasvjetu i sprave njegove i svjetionice i ulje za svijetnjak,
15. žrtvenik kadioni i poluge njegove, ulje pomazanja i kad miomirisni, zavjes od vrata za ulaz u svetište,
16. žrtvenik za žrtve paljenice i rešetku njegovu od mjedi, poluge njegove i sve sprave njegove, umivaonicu i podnožje njezino,
17. Zavjese za dvorište, stupove njegove i stopice njihove, zastor za ulaz u dvorište,
18. Kolje za svetište i kolje za dvorište s užima njihovim,
19. Sjajne haljine za službu u svetištu, sveto ruho za svećenika Arona i haljine sinovima njegovim za službu svećeničku!«
20. Nato ode sva općina sinova Izraelovih od Mojsija.
21. Tada dođe svaki, koga je na to ponukalo srce njegovo, i svaki, koji se za to osjećao pobuđen, donese prilog Gospodu za gradnju šatora svjedočanstva, za svu službu u njemu i za ruho sveto.
22. Dođoše ljudi i žene. Svi, koje je srce na to nagnalo, donesoše narukvice, naušnice, prstenje, ogrlice, zlatninu svake vrste. Svaki, koji je bio obećao Gospodu kakav dar u zlatu,
23. I svi, koji su imali modrog i crvenog skerleta, karmesina, beza, kostrijeti, koža ovnujskih crveno obojenih i koža od morske krave, pridonesoše.
24. Tkogod htjede dati kakav dar u srebru i mjedi, doprinese dar Gospodu, i svaki, koji je imao drveta akacije za porabu kod gradnje, pridonese.
25. Sve žene vješte u umjetnosti prele su rukama svojim i donosile što napredoše: modri i crveni skerlet, karmesin i bez.
26. Druge žene, koje se osjećale potaknute na to svojom umjetničkom vještinom, prele su kostrijet.
27. Knezovi donesoše kamenje oniksovo i drugo kamenje drago za ukivanje na oplećak i naprsnik,
28. Uz to mirise i ulje za svijetnjak, za ulje pomazanja i za miomirisni kad.
29. Svi ljudi i žene, koje ponuka srce njihovo, da što doprinesu za čitavo djelo, što ga je Gospod bio zapovjedio preko Mojsija da se načini, doprinesoše. Kao dragovoljan dar donesoše to Gospodu sinovi Izraelovi.
30. Nato reče Mojsije sinovima Izraelovim: »Evo, Gospod po imenu pozva Beseleela, sina Urije, unuka Hurova, od plemena Judina,
31. I napuni ga duha Božjega, umjetničke mudrosti, uviđavnosti, razuma i svake vještine,

Gl. 35. (11) »Svetište« zove se i sveti šator i po hebr. prebivalište Gospodnje (isp. 26, 1 sl.). Kako da se napravi i uredi svetište, izdao je Gospod odredbe do u tančine. I otada postalo je svetište vjersko središte izabranom narodu. Sva povijest izraelskog naroda vezana je s ovim svetištem. U tom svetištu objavljivao je Gospod objave i zapovijedi. Iz toga svetišta upravljao je on sudbinom svojega naroda. U tom svetištu slavila se je radosna svetkovina Gospodnja, a tu bi Izrael i zaplakao u dane nesretne. I ovo svetište imalo je narod Božji da pripravi za pravu kuću Božju Novoga Zavjeta. — Dva pokrova, što se spominju u ovom retku, opisana su u 26, 7. 14.

32. Da napravi nacrte, da izvede radove u zlatu, srebru i mjedi,
33. Da kleše i ukiva kamen, da reže drvo, ukratko, da izrađuje svakovrsne radove.
34. Ali i dar, da pouči druge, udijeli mu, njemu i Ooliabu, sinu Ahisamehovu, od plemena Danova.
*35. Napuni ih duha umjetnoga, da izvedu radove svake vrste, kako ih izrađuje umjetni zanatnik, umjetni tkalac i vezilac po modrom i crvenom skerletu, po karmesinu i bezu, pa i obični tkalac, oni, koji izvode radove svake vrste i pronalaze umjetna djela.

GLAVA 36.

Gradnja svetoga šatora.

*1. Tako neka izvedu djelo Beseleel i Ooliab i svi umjetnosti vični ljudi, kojima je Gospod dao umjetničke mudrosti i uviđavnosti, tako da znadnu izvesti sve za svetište potrebne radove točno onako, kako je zapovjedio Gospod.«
2. Nato pozva Mojsije Beseleela i Ooliaba i sve u umjetnosti vične ljude, kojima je bio Gospod udijelio osjećaj za umjetnost, sve, koje je na to gonilo srce njihovo, da se prihvate djela i da ga izvedu.
3. Oni primiše od Mojsija sve priloge, što su ih bili donijeli sinovi Izraelovi, da se izvedu radovi za postavljanje svetišta. Ovi su mu i dalje donosili svako jutro dragovoljne priloge.
4. Tada dođoše svi umjetnici, koji su bili zaposleni na radovima za svetište, svaki od rada, kojim su bili zaposleni,
5. I rekoše Mojsiju: »Narod donosi puno više nego što treba da se izvede rad, što ga je Gospod zapovjedio da se uradi.«
6. Zato Mojsije dade da se oglasi zapovijed u taboru: »Ni čovjek ni žena neka više ne donosi priloga za svetište!« I narod prestade donositi darove.
7. Jer je bilo svega dosta, da se izvede sve djelo, bilo je i preveć.
*8. Tako načiniše svi, koji su bili duha umjetnoga između onih, što su radili, sveti šator od deset šatorskih zavjesa. Od beza uzvedenoga, od modrog i crvenog skerleta i karmesina, s kerubinima, umjetno vezenim, načini ih on.
9. Svaki šatorski zavjes bio je dvadeset i osam lakata dug i četiri lakta širok. Ista mjera bila je za sve zavjese.
10. I sastavi po pet zavjesa skupa.
11. Onda načini petlje od modrog skerleta na rubu zadnjega zavjesa jednog sastavljenog komada, isto tako na rubu zadnjega zavjesa drugog sastavljenog komada.
12. Pedeset petalja pričvrsti na jednom zavjesu i pedeset na rubu zavjesa, što je pripadao drugom sastavljenom komadu, tako da su petlje stajale jedna prema drugoj.
13. Uz to načini pedeset zlatnih kuka i kukama sveza zavjese jedan s drugim, tako da je tvorilo svetište jednu cjelinu.
14. Onda načini zavjese od kostrijeti za pokrov nad svetim šatorom. Jedanaest zavjesa načini za to.

(35) Umjetni tkalac umio je utkati zlatne konce i slike (kerubine). Vezilac je tkao platno u raznim bojama. Obični tkalac tkao je u jednoj samo boji.
Gl. 36. (1) Ovaj redak ide još u Mojsijev govor narodu u prijašnjoj glavi. (8 sl.) Isp. 26, 1—14. — »Načini ih on«, t. j. Beseleel.

15. Svaki je zavjes bio trideset lakata dug i četiri lakta širok. Ista je mjera bila za svih jedanaest zavjesa.

16. Onda sastavi pet zavjesa zasebe u jedan komad i isto tako šest drugih zavjesa zasebe.

17. Na rubu zadnjega zavjesa jednog sastavljenog komada načini pedeset petalja i isto tako pedeset petalja na rubu zadnjega zavjesa drugog sastavljenog komada.

18. Uz to načini pedeset mjedenih kuka, da šatorski pokrov sastave u jednu cjelinu.

19. Potom načini za šatorski pokrov pokrivač od koža ovnujskih crveno obojenih i povrh njega pokrov od koža morske krave.

*20. Onda načini od drveta akacije daske za sveti šator, što stoje uspravo.

21. Svaka je daska bila deset lakata duga, a podrug lakta široka.

22. Svaka je daska imala po dva čepa, što su jedan s drugim bila svezana. Tako načini sve daske za šator.

23. I to načini na daskama za sveti šator: Dvadeset dasaka za podnevnu stranu, južnu stranu.

24. Onda stavi ispod dvadeset dasaka četrdeset srebrnih stopica, dvije stopice pod dasku za dva čepa njezina.

25. Isto tako napravi za drugu stranu svetog šatora, za sjevernu stranu, dvadeset dasaka

26. I četrdeset srebrnih stopica, dvije stopice pod svaku dasku.

27. Za zadnju stranu svetoga šatora, zapadnu stranu, načini šest dasaka.

28. Osim toga načini još dvije daske za uglove šatora na zadnjoj strani.

29. One su bile odozdo dvokrake i isto tako odozgo dvokrake do prvoga koluta. Tako načini obadvije u dva ugla.

30. Bilo je tako osam dasaka sa svojim srebrnim stopicama, u svemu šesnaest stopica, dvije stopice pod svakom daskom.

31. Onda načini prijevornice od drveta akacije, pet za daske na jednoj strani šatora,

32. Pet prijevornica za daske na drugoj strani šatora i pet prijevornica za daske na zadnjoj strani šatora prema zapadu.

33. Srednju prijevornicu napravi tako, da je išla sredinom dasaka od jednoga kraja do drugoga.

34. Daske okova zlatom, kolute, kroz koje bi se utakle prijevornice, načini od zlata. I prijevornice okova zlatom.

*35. Onda napravi zavjes od modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga. Napravi ga s umjetno vezenim kerubinima.

36. Potom načini za nj četiri stupa od drveta akacije i okova ih zlatom. I kuke njihove bile su od zlata. Sali za njih četiri srebrne noge.

37. Za ulaz u šator načini zavjes od modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga s umjetnim vezovima

38. I pet stupova njegovih i kuke njihove. Vrhove im i pojase okova zlatom; pet stopica bilo je od mjedi.

(20 sl.) Isp. 26, 15—29.
(35 sl.) Isp. 26, 31—37.

GLAVA 37.

Građenje kovčega zavjetnoga i drugih bogoštovnih predmeta određenih za unutrašnjost svetoga šatora.

*1. Beseleel načini zatim kovčeg od drveta akacije, dva i pô lakta dug, podrug lakta širok i podrug lakta visok.

2. Pozlati ga iznutra i izvana čistim zlatom i provede mu vijenac zlatan unaokolo.

3. Uz to onda sali četiri zlatna koluta za četiri noge, dva koluta na jednoj strani i dva koluta na drugog strani.

4. Tada načini poluge od drveta akacije i pozlati ih.

5. Utaknu poluge u kolute na stranama kovčega, tako da se je mogao kovčeg nositi.

6. Načini pomirište od čistoga zlata, dva i pô lakta dugo i podrug lakta široko.

7. Uz to načini dva zlatna kerubina. Izradi ih kovanim radom tako, da su činili jedan komad s obadva kraja pomirišta.

8. Jednoga kerubina s jednim krajem, drugoga kerubina s drugim krajem povezana u jedan komad s pomirištem, tako načini obadva kerubina na obadva kraja.

9. Kerubini su držali svoja krila prema gore raširena i tako su ujedno svojim krilima pokrivali pomirište. Lica njihova bila su okrenuta jedno prema drugomu. Ujedno su lica kerubinâ gledala na pomirište.

*10. Onda načini sto od drveta akacije, dva lakta dug, jedan lakat širok i podrug lakta visok.

11. Pozlati ga čistim zlatom i napravi na njemu vijenac zlatan unaokolo.

12. I provede oko njega unaokolo za dlan širok okvir i na tom okviru vijenac zlatan, koji se je isto tako vijao unaokolo.

*13. Sali za nj četiri koluta zlatna i pričvrsti kolute na četiri strane, i to na četiri ugla uz četiri noge njegove.

14. Tik uz okvir bili su koluti za poluge, da se je moglo nositi sto.

15. Poluge napravi od drveta akacije i pozlati ih, da se je moglo nositi sto.

16. Načini onda od čistoga zlata posuđe, što je imalo stajati na stolu, zdjele njegove, čaše, testije i vrčeve za prinošenje naljeva.

*17. Onda načini svijetnjak od čistoga zlata. Kovanim radom izradi svijetnjak, nogu njegovu i stablo njegovo. S njim zajedno bile su iz jednoga komada njegove čaše, jabuke i cvjetovi.

18. Šest grana izlazilo je s obje strane, tri grane na svijetnjaku s jedne strane, a tri grane s druge strane.

19. Na svakoj grani bile su tri kao badem čaše s jabukom i cvijetom; tako na šest grana, što su izlazile iz svijetnjaka.

20. Na samom stablu svijetnjaka bile su četiri kao badem čaše s jabukama i cvjetovima,

21. I to uvijek jabuka ispod dvije grane, što su izlazile iz njega.

22. Njihove jabuke i grane bile su s njim iz jednoga komada: sve kovani rad iz jednoga komada, od čistoga zlata.

Gl. 37. (1 sl.) Isp. 25, 10—20.
(10 sl.) Isp. 25, 23—29.
(13) »Sali za nj«, t. j. za sto.
(17 sl.) Isp. 25, 31—39.

23. Onda načini uz to sedam svjetionica, usekače i tavice njihove od čistoga zlata.

24. Od jednoga talenta čistoga zlata načini ga i sve posuđe njegovo.

*25. Još načini žrtvenik kadioni od drveta akacije, jedan lakat dug, jedan lakat širok, četverouglast i dva lakta visok. Rogovi mu bili jedan komad s njim.

26. Pozlati ga čistim zlatom, ploču njegovu kao i stijene njegove unaokolo i rogove njegove. Oko njega unaokolo provede vijenac zlatan.

27. Onda načini ispod vijenca na obje strane, naime na dvije suprotne strane, dva koluta zlatna za poluge, da se je mogao nositi o njima.

28. Poluge načini od drveta akacije i pozlati ih.

29. Onda pripravi sveto ulje pomazanja i čisti, mirisni kad, kako ga pravi pomastar.

GLAVA 38.

Građenje bogoštovnih predmeta za dvorište.

*1. Nato podiže žrtvenik za žrtve paljenice od drveta akacije, pet lakata dug i pet lakata širok, četverouglast i tri lakta visok.

2. Stavi mu na četiri ugla rogove. Rogovi su činili s njim jednu cjelinu. Okova ga u mjed.

3. Tad načini sve za žrtvenik potrebno posuđe, lonce, lopatice, kotliće, viljuške i kliješta. Sve posuđe napravi od mjedi.

4. Načini za žrtvenik i rešetku mrežastu od mjedi ispod ophodnog stepena njegova odozdo sve do pola visine.

5. Sali četiri koluta na četiri ugla rešetke mjedene za provlačenje poluge.

6. Nato načini poluge od drveta akacije i okova ih u mjed.

7. Utaknu poluge u kolute na stranama žrtvenika, da se je mogao nositi o njima. Načini ga od dasaka tako, da je bio šupalj.

*8. Tada napravi umivaonicu mjedenu i podnožje njezino mjedeno od ogledalâ ženâ poslužiteljica, što su služile na ulazu u šator svjedočanstva.

*9. Nato postavi dvorište. Na južnoj strani njegovoj bili su zavjesi dvorišta od beza uzvedenoga, sto lakata dugi,

10. Uz to dvadeset stupova sa dvadeset stopica od mjedi. Kuke stupova uz karike njihove bile su od srebra.

11. Na sjevernoj strani bili su zavjesi sto lakata dugi, uz to dvadeset stupova sa dvadeset stopica njihovih od mjedi. Kuke stupova i karike njihove bile su od srebra.

12. Na zapadnoj strani bili su zavjesi pedeset lakata dugi, uz to deset stupova sa deset stopica njihovih. Kuke stupova i karike njihove bile su od srebra.

13. Sprijeda na istočnoj strani bili su zavjesi pedeset lakata dugi.

14. Zavjesi od petnaest lakata bili su na jednoj strani, uz to tri stupa sa tri stopice njihove;

(25 sl.) Isp. 30, 1—5.
Gl. 38. (1 sl.) Isp. 27, 1—8.
(8) Ogledala su bila u stara vremena od kovine. Da li su te žene bile redovite poslužiteljice svećenicima i levitima, ne kazuje Sveto Pismo. Možda se ovdje radi samo o ženama, što bi se skupljale na ulazu u šator, koliko je već bio gotov, da i one štogod pomognu u radu.
(9 sl.) Isp. 27, 9—19.

15. Na drugoj strani, s obje strane ulaza u dvorište, bili su isto tako zavjesi od petnaest lakata, uz to tri stupa sa tri stopice njihove.
16. Svi zavjesi dvorišta unaokolo bili su od beza uzvedenoga.
17. Stopice stupova bile su od mjedi, kuke stupova i karike njihove od srebra, navlaka njihovih glava također od srebra. Svi stupovi dvorišta imali su karike srebrne.
18. Zavjes ulaza u dvorište bio je umjetno vezivo od modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga, dvadeset lakata dug i pet lakata visok po širini, u skladu sa zavjesima dvorišta.
19. Četiri stupa njihova sa četiri stopice svoje bila su od mjedi, kuke njihove od srebra, navlaka njihovih glava i karike njihove isto tako od srebra.
20. Sve kolje za sveti šator i dvorište unaokolo bilo je od mjedi.
*21. Ovo je račun za prebivalište, naime za prebivalište zakona. Preduzeše ga praviti na zapovijed Mojsijevu leviti pod upravom Itamara, sina svećenika Arona.
22. Beseleel, sin Urijin, unuk Hurov, od plemena Judina, bio je načinio sve, što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju,
23. I s njim Ooliab, sin Abisamehov, od plemena Danova, umjetni zanatnik, umjetni tkalac i vezilac po modrom i crvenom skerletu, po karmesinu i bezu.
*24. Svega zlata, darovanoga zlata, što ode na razne radove za svetište, iznosilo je dvadeset i devet talenata i sedam stotina i trideset sekala, po težini svetišta.
*25. Srebra, što uđe kod brojenja općine, iznosilo je sto talenata i tisuću sedam stotina i sedamdeset deset sekala po težini svetišta.
*26. Po jedan beka — polovica sekla po težini svetišta — na glavu svih onih, što uđoše u brojenje, od dvadeset godina i više, šest stotina i tri tisuće i pet stotina i pedeset ljudi.
27. Sto talenata srebra potrošilo se na lijevanje stopicâ za svetište i stopicâ za zavjes, sto talenata na sto stopica, na svaku stopicu jedan talenat.
28. Od tisuću i sedam stotina i sedamdeset i pet sekala načini on kuke za stupove, prevuče glave njihove i opremi ih karikama.
*29. Mjedi darovane bilo je sedamdeset talenata i dvije tisuće i četiri stotine sekala.
30. Od toga načini on stopice za vrata u šator svjedočanstva i mjedeni žrtvenik, rešetku mjedenu njegovu i sve posuđe žrtvenika,
31. Stopice u dvorištu unaokolo i stopice na ulazu u dvorište, sve kolje dvorišta unaokolo.

(21—31) Leviti su se imali brinuti za sveti šator. Oni su ga sastavljali i razlagali. — Darova u zlatu za građenje svetog šatora bilo je jedno 4 milijuna zlatnih dinara; darova u srebru bilo je jedno 800.000 zlatnih dinara. Ove goleme svote dolaze od velikog bogatstva na Istoku u stara vremena. Onda je Istok bio pun zlata, srebra i dragoga kamenja. To blago i danas vuče zapadne sile na Istok.

(24) Dvadeset i devet talenata jest oko 1400 kg. — Sedam stotina i trideset sekala jest oko 12 kg.

(25—26) Sto talenata, ili 300 tisuća sekala, svega 301.775 sekala, oko 4300 kg, ovo odgovara točno svoti od polsekala, što ju je moralo platiti 603.550 izbrojenih Izraelaca.

(29) Ovaj redak Vulgata prevodi ovako: »A mjedi je bilo doneseno sedamdeset i dvije tisuće talenata i k tomu četiri stotine sekala.« Broj »sedamdeset i dvije tisuće talenata i četiri stotine sekala« skrivila je kriva interpunkcija.

GLAVA 39.

Pravljenje svećeničkih haljina.

*1. Od modrog i crvenog skerleta i karmesina načiniše sjajne haljine za službu u svetištu. Isto tako načiniše sveto ruho Aronu, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

2. Oplećak načini od zlata, modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga.

3. Zlato skovaše u tanke pločice i razrezaše ih u niti, da ih umjetnim vezivom uvezu u modri i crveni skerlet, u karmesin i u bez.

4. Načiniše dva plećna komada, što su se sklapala. Na obadva kraja bio je skupa privezan.

5. Tkanica, što je bila na njemu, da se njom priveže, bila je izrađena od jednoga komada s njim i jednakim radom, od zlata, modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

6. Urediše dva oniksa kamena, tako da su bila ukovana u zlato, a urezaše u njih imena sinova Izraelovih, kako ih umije urezati umjetnost pečatna.

7. I metnu ih on na plećne komade oplećka kao kamene spomene na sinove Izraelove, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

8. Naprsnik načini kao oplećak umjetnim tkalačkim radom od zlata, modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga.

9. Načiniše naprsnik četverouglast, predvostručen, pedalj dug, pedalj širok, predvostručen.

10. Onda udariše po njemu četiri reda dragoga kamenja: U prvom redu karneol, topas i smaragd,

11. U drugom redu rubin, safir i dijamanat,

12. U trećem redu hijacinat, ahat i ametist,

13. U četvrtom redu krizolit, oniks i jaspis. Pri njihovu ukivanju svi su bili u zlato ukovani.

14. Tih kamenova bilo je dvanaest, toliko je bilo imena sinova Izraelovih. Bili su urezani kao pečat, svaki providen imenom jednoga od dvanaest plemena.

15. Pričvrstiše onda na naprsnik kao vrpce pletene lančiće od čistoga zlata.

16. Načiniše potom dvije kopče zlatne i dvije karike zlatne i pričvrstiše obadvije karike na obadva kraja naprsniku.

*17. Obadva lančića zlatna pričvrstiše na dvije karike na krajevima naprsniku.

18. Druga obadva kraja od obadva lančića pričvrstiše na dvije kopče i ove na obadva plećna komada oplećka sprijeda.

19. I načiniše dvije druge karike zlatne i pričvrstiše ih na obadva kraja naprsniku, na unutrašnji rub njegov, što je okrenut prema oplećku.

20. Nato načiniše još dvije zlatne karike i privrstiše ih na obadva plećna komada oplećka ozdo na prednjoj strani njegovoj, tamo, gdje se pripinje, povrh tkanice oplećka.

21. Vrpcom od skerleta modroga privezaše naprsnik njegovim karikama za karike oplećka, tako da je stajao naprsnik nad tkanicom

---

Gl. 39. (1 sl.) Isp. gl. 28.

(17—21) Ovdje Vulgata izostavlja neke dijelove, što ih je donijela u gl. 28, pa ima i dva retka manje nego hebrejski izvornik; ali se pri kraju glave složi u recima s izvornikom.

oplećka i nije se mogao pomicati od oplećka, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

22. Načiniše plašt za oplećak, tkan, sav od skerleta modroga.

23. Prorez za vrat na plaštu bio je u sredini i bio je sličan prorezu na oklopu. Oko proreza za vrat bio je rub, da se ne razdre.

24. Ozdo na rubu plašta staviše granatne jabuke od modrog i crvenog skerleta, karmesina i beza uzvedenoga.

25. Od čistoga zlata načiniše zvončiće i metnuše zvončiće među granatne jabuke unaokolo na rub plašta,

*26. Tako da je oko ruba plašta sve jedan zvončić dolazio za jednom granatnom jabukom, za vršenje svete službe, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

27. Košulje Aronu i sinovima njegovim načiniše od beza tkalačkim radom,

28. Kapu od beza, visoke kape od beza i oko boka haljine platnene od beza uzvedenoga,

29. I pojas od beza uzvedenoga, modrog i crvenog skerleta i karmesina, umjetno vezen, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

30. Načiniše čeonu pločicu, krunu svetu, od čistoga zlata, i napisaše na njoj, kako se urezuje pismo u pečat: »Gospodu posvećeno«.

31. Pričvrstiše na nju vrpcu od modroga skerleta, da se veže gore za kapu, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

32. Tako se svrši sav rad za prebivalište šatora svjedočanstva. Sinovi Izraelovi izvedoše to posve onako, kako je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

33. I donesoše Mojsiju prebivalište, šator i sve posuđe njegovo, kuke, daske, prijevornice, stupove i stopice njegove,

34. I pokrov od koža ovnujskih crveno obojenih, gornji pokrov od kože morske krave i zavjes unutrašnji,

35. Kovčeg zakona i poluge njegove i pomirište,

36. Sto sa svim posuđem njegovim i kruhove obličja,

37. Svijetnjak od čistoga zlata i svjetionice njegove, što su bile u jedan red poredane, i sve posuđe njegovo i ulje za rasvjetu,

38. I žrtvenik zlatni i ulje pomazanja, kad miomirisni i zavjes za ulaz u šator,

39. Žrtvenik mjedeni s mjedenom rešetkom njegovom, poluge njegove i sve posuđe njegovo, umivaonicu i podnožje njezino,

40. Zavjese dvorišta sa stupovima i stopicama njegovim, zavjes za ulaz u dvorište s užima njegovim i koljem njegovim i sve posuđe za službu u prebivalištu šatora svjedočanstva,

41. I sjajne haljine za službu u svetištu, sveto ruho za svećenika Arona i haljine sinova njegovih za službu svećeničku.

42. Posve onako, kako je bio zapovjedio Gospod Mojsiju, izvedoše sav rad sinovi Izraelovi.

(26) »Za vršenje svete službe«: ovo Vulgata vrlo dobro objašnjava ovom parafrazom: »da bude njima nakićen veliki svećenik, kad vrši službu«.

*43. Kad Mojsije razgleda čitavo djelo, vidje, da ga izvedoše posve onako, kao što je bio zapovjedio Gospod. I Mojsije dade im blagoslov.

GLAVA 40.

Postavljanje i posveta šatora.

1. Nato zapovjedi Gospod Mojsiju:
*2. »Prvi dan prvoga mjeseca postavi prebivalište šatora svjedočanstva,
3. Metni unutra kovčeg zakona i objesi zavjes pred kovčeg!
4. Unesi unutra i sto i položi na nj kruhove obličja! I svijetnjak stavi unutra i postavi svjetionice njegove!
5. Zlatni žrtvenik kadioni namjesti pred kovčeg zakona i objesi zavjes na ulazu u prebivalište!
6. Podigni žrtvenik za žrtve paljenice pred ulazom u prebivalište šatora svjedočanstva,
7. I metni umivaonicu između šatora svjedočanstva i žrtvenika i nalij u nju vode!
8. Napravi onda dvorište unaokolo i metni zavjes na ulazu u dvorište!
9. Uzmi tad ulje pomazanja, pomaži prebivalište i sve, što se nalazi u njemu, i posveti ga i sve posuđe njegovo, da bude sveto!
10. Pomaži i žrtvenik za žrtve paljenice i sve posuđe njegovo i posveti tako žrtvenik, da žrtvenik bude presvet!
11. I umivaonicu i podnožje njezino pomaži i posveti!
12. Onda privedi Arona i sinove njegove k ulazu u šator svjedočanstva i operi ih vodom!
*13. Obuci Arona u svete haljine, pomaži ga i posveti ga, da mi služi kao svećenik!
14. Sinove njegove onda privedi i obuci im košulje
*15. I pomaži ih, kao što si im pomazao oca, da mi služe kao sve-

(43) »I Mojsije dade im blagoslov«, t. j. blagoslovi sinove Izraelove. Blagoslovi ih, jer se za građenje svetoga šatora nije ništa sabiralo, ništa se nije na silu uzimalo, nego je narod sve donosio od svoje drage volje.

*

U svetom šatoru sa svima njegovim dijelovima vide sveti Oci sliku kraljevstva Božjega, što ga je Krist utemeljio na zemlji. Upadaju odmah u oči osobito ove sličnosti: Sveti šator bio je jedna cjelina, u kojoj su pojedini dijelovi bili povezani među sobom; kraljevstvo Kristovo na zemlji, Crkva, povezana je ljubavlju, vezom savršenstva (Kol. 3, 14). Sveti šator bio je izvana dosta neugledan, ali je unutri bio sav u sjaju i ukrasu; i u kraljevstvu Božjem na zemlji pravi su vjernici izvana nekud neugledni, ali je unutri u njima ukras, ljepota i svetost (Pndp 1, 5; Ps 44, 13). U svetom šatoru bio je kovčeg zakona, sto s kruhovima obličja, žrtvenik kadioni i svijetnjak sa sedam grana; u Crkvi je Krist zakon naš, u kojemu je sve blago mudrosti i znanja sakriveno (Kol 2, 3); on je uvijek nazočni presveti kruh života (Iv 17, 9; 1 Iv 2, 1); on je svijetnjak sa sedam grana, t. j. sa sedam darova svojega Duha Svetoga (Iz 11, 2). Oko svetoga šatora bilo je dvorište za sve Izraelce i za među njima nastanjene tuđince; u Crkvi je puno veće dvorište za sve ljude, jer je Krist došao na svijet za sve (Kol 1, 28) i žrtvovao se je za sve na križu, kao na žrtveniku za žrtve paljenice, što je stajao u dvorištu pred svetim šatorom.

Gl. 40. (2) »Prvi dan prvoga mjeseca«. To je bio prvi dan prvoga mjeseca (nisana) u prvoj godini poslije izlaska iz Egipta.

(13) Ovdje se Vulgata malo razilazi od izvornog teksta, pa onda zaostane za hebrejskim za dva retka.

(15) Pomazanje, što se je obavilo kod posvete svakoga velikog svećenika, obavilo bi se i na ostalim svećenicima kod njihove posvete za svećenika. To je po odredbi Božjoj.

ćenici! Ovo pomazanje ima im podijeliti čast svećeničku za sva vremena od koljena do koljena.«
16. Mojsije učini točno tako, kako mu je bio zapovjedio Gospod.
17. U prvom mjesecu druge godine, na prvi dan mjeseca, bilo je prebivalište postavljeno.
18. Mojsije postavi prebivalište ovako: namjesti mu stopice i postavi na njih daske njihove, utaknu prijevornice njihove i uzdignu stupove njihove.
*19. Onda razape šatorski pokrov nad prebivalište i stavi povrh njega gornji pokrov šatora, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.
*20. Nato uze zakon i metnu ga u kovčeg, utaknu poluge na kovčeg i stavi pomirište gore na kovčeg.
21. Unese kovčeg u prebivalište, objesi zavjes unutrašnji i zakloni tako kovčeg zakona, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.
22. Tada postavi sto u šator svjedočanstva na sjevernu stranu prebivališta izvan zavjesa.
23. Na nj poreda kruhove obličja pred Gospodom, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.
24. Stavi svijetnjak u šator svjedočanstva naprema stolu na južnu stranu prebivališta
25. I postavi svjetionice pred Gospodom, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.
26. Nato postavi žrtvenik zlatni u šator svjedočanstva pred zavjes,
27. I na njemu spali kad miomirisni, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.
28. Onda objesi zavjes za vrata prebivališta.
29. Žrtvenik za žrtve paljenice postavi pred ulaz u prebivalište šatora svjedočanstva i prinese na njemu žrtvu paljenicu i prinos, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.
30. Umivaonicu postavi između šatora svjedočanstva i žrtvenika i nali u nju vode za pranje.
31. Prali su iz nje sebi ruke i noge Mojsije i Aron i sinovi njegovi.
32. Kadgod bi ulazili u šator svjedočanstva ili pristupali k žrtveniku, prali bi se, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.
33. I napravi dvorište oko prebivališta i oko žrtvenika i objesi zavjes na ulazu u dvorište. Tako dovrši Mojsije djelo.
*34. Tada oblak pokri šator svjedočanstva, i slava Gospodnja napuni prebivalište.
35. Mojsije nije mogao unići u šator svjedočanstva; jer se je bio na nj spustio oblak, i slava je Gospodnja napunjala prebivalište.
36. Kadgod se je za cijeloga putovanja njihova oblak podigao od prebivališta, zaputili bi sinovi Izraelovi.
37. A kad se nije oblak podigao, oni ne bi zaputili sve do dana, kad bi se opet podigao.
38. Oblak je naime bio danju na prebivalištu; ali noću bio je napunjen ognjenom svjetlošću pred očima svega Izraela na cijelom njegovu putovanju.

(19) Isp. 26, 14.
(20) »Uze zakon«, t. j. ploče s deset zapovijedi Božjih.
(34—38) Oblak je bio znak nazočnosti Božje i pokazivao je, da je Bog uzeo u svoj posjed sveti šator.

TREĆA KNJIGA MOJSIJEVA

Treća knjiga Mojsijeva zove se i Leviticus t. j. levitska knjiga ili levitski zakon, jer se u njoj iznose odredbe za službu Božju i za svećenstvo.

GLAVA 1.

Odredbe za žrtve paljenice.

*1. Gospod pozva Mojsija i zapovjedi mu iz šatora svjedočanstva:

*2. »Kaži sinovima Izraelovim ovu odredbu: Ako hoćete Gospodu prinijeti žrtvu od stoke, onda prinesite žrtvu od goveda ili ovaca!

*3. Tko hoće prinijeti žrtvu paljenicu od goveda, mora žrtvovati mušku, bez pogrješke životinju. Neka je donese pred ulaz u šator svjedočanstva, da se dopane Gospodu!

*4. Neka položi ruku na glavu žrtvi paljenici! Tako će mu se milostivo primiti i pomirenje mu pribaviti.

*5. Onda neka zakolje junca pred Gospodom! Sinovi Aronovi, svećenici, neka prinesu krv i neka krvlju poškrope unaokolo žrtve-

---

Gl. 1. (1—7, 38) Izraelci su imali dvovrsne žrtve: žrtve krvne i žrtve nekrvne. Žrtve su krvne bile trovrsne, i to: 1. Žrtve paljenice. Od ovih se žrtava osim kože spaljivalo sve. 2. Žrtve mirotvorne. Od ovih žrtava nešto bi se spalilo, a drugo bi se upotrijebilo za gozbu. Žrtve su mirotvorne bile trovrsne, i to: a) zahvalne, b) prosne, c) zavjetne. 3. Žrtve za grijeh i za prijestup. Od ovih žrtava jedan bi se dio spalio na žrtveniku, a drugi izvan tabora, ili bi se ostavio svećenicima. Ovim žrtvama čistili su se Izraelci od svojih grijeha i prijestupa. Ali to čišćenje bilo je samo vanjsko ili pred zakonom Mojsijevim. Žrtve starozavjetne, same po sebi, nijesu podjeljivale oproštenja grijeha (Hebr 10.). Pred Bogom opravdao se je Izraelac samo vjerom u Spasitelja i vjerom drugih obećanja Božjih (1 Mojs 15, 6; Hebr 11.). Ali po svome odnosu prema spasiteljskoj žrtvi Isusa Krista žrtve su nam starozavjetne i danas još veoma važne i dragocjene. One imaju visoku važnost u povijesti spasiteljskoj. One su narod izabrani sve uže vezale s Bogom i poticale ga na djela poklona, zahvale, zadovoljštine i pokajanja. One su i budile čežnju za nekrvnom žrtvom Novoga Zavjeta. Krvne žrtve bile su slika žrtvene gozbe Isusa Krista u svetoj Pričesti. Priznanje grijehâ našlo je svoje novozavjetno ispunjenje u sakramentu svete pokore. Žrtvene životinje »bez pogrješke« upućuju nas na svetost i čistoću novozavjetnoga žrtvenog Janjeta. Svoju posvetnu moć crple su žrtve Staroga Zavjeta iz spasiteljskih zasluga Isusa Krista, za koga su pripravljale narod, i za čijim je dolaskom čeznuo taj narod. I s ispunjenjem žrtve na križu izgubiše starozavjetne žrtve svu svoju vrijednost i obvezu. »Posvuda će se imenu mojemu žrtvovati i prinositi čist prinos« (Mal 1, 11).

(2) Kod krvnih žrtava uzimale bi se samo čiste kućne životinje kao najbolji dio čovječjega posjeda.

(3) Žrtva paljenica bila je najdostojnija žrtva, jer je isključivo odgovarala svrsi bogoštovlja.

(4) Polaganje ruke na žrtvu paljenicu ne znači u prvom redu prenašanje grijeha na životinju, nego prikazivanje svoje životinje Bogu namjesto svoje vlastite osobe i svojega života.

(5) Klanje se je vršilo pred Gospodom, t. j. pred svetištem kao jedinim zakonitim mjestom bogoštovnim. Mogao je obaviti to klanje i svjetovnjak, ali ga je obično obavljao svećenik, koji je u tom poslu bio vještiji. Škropljenje krvlju značilo je prikazivanje svojega života Bogu.

nik, koji stoji na ulazu u šator svjedočanstva!

6. Neka odere žrtvu paljenicu i neka je rasiječe na dijelove svoje!

7. Sinovi svećenika Arona neka nalože oganj na žrtveniku i neka metnu drva na oganj!

8. Onda neka sinovi Aronovi, svećenici, polože komade zajedno s glavom i salom na drva, što su naslagana na ognju na žrtveniku!

*9. A drob i noge neka opere u vodi! Onda neka svećenik spali sve zajedno na žrtveniku kao žrtvu paljenicu, kao žrtvu ognjenu na ugodni miris Gospodu!

10. Ako netko prinese kao žrtvu paljenicu sitnu stoku, ovce ili koze, neka žrtvuje mušku, bez pogrješke životinju!

11. Neka je zakolje pred Gospodom na sjevernoj strani žrtvenika! A sinovi Aronovi, svećenici, neka poškrope krvlju žrtvenik unaokolo!

12. Neka je rasiječe na dijelove njezine, i svećenik neka ih položi zajedno s glavom i salom na drva, što su naslagana na ognju na žrtveniku!

13. A drob i noge neka opere! Nato neka svećenik sve zajedno prinese i spali na žrtveniku kao žrtvu paljenicu, kao žrtvu ognjenu na ugodni miris Gospodu!

14. Ako netko prinese Gospodu kao žrtvu paljenicu ptice, neka žrtvuje grlice ili golube!

*15. Svećenik neka životinju donese na žrtvenik, neka joj zaokrene vratom i spali je na žrtveniku! A krv neka istisne na stijeni žrtvenika!

16. Neka joj izvadi volju s njezinom sadržinom i baci je pokraj žrtvenika prema istoku na pepeljinjak!

17. Potom neka životinji razdre krila, a da ih ne otrgne! Onda svećenik neka je spali na žrtveniku na drvima, što su naslagana na ognju, kao žrtvu paljenicu, kao žrtvu ognjenu na ugodni miris Gospodu!

GLAVA 2.

Odredbe za prinose.

*1. Ako netko hoće da prinese Gospodu kao žrtvu prinos, neka bude dar njegov bijelo brašno, što ga mora politi uljem i kadom okaditi!

*2. Neka ga donese sinovima Aronovim, svećenicima! Svećenik neka uzme punu šaku toga uljem zamiješenog brašna i sav kad i neka spali taj mirisni dio na žrtveniku kao ognjenu žrtvu na ugodni miris Gospodu!

3. Što preostane od prinosa, to neka pripadne Aronu i sinovima njegovim kao presveto od ognjenih žrtava Gospodnjih!

*4. Ako hoćeš da žrtvuješ kao prinos nešto u peći pečeno, onda zgotovi od bijeloga brašna poga-

(9) Spaljivanje cijele žrtvene životinje bilo je Bogu »na ugodni miris«, t. j. ugodno, jer bi se tako onaj, koji je žrtvovao, sav predao Bogu.

15) Koža životinji nije bila prerezana, pa se glava nije odijelila od svojega trupa (isp. 5, 8). Tako je bilo i s krilima (r. 17.).

Gl. 2. (1—16) Nekrvne žrtve bile su od prihoda zemaljskih. Dijelile su se u prinose (Vulg. oblationes), naljeve i žrtve kadione. Nekrvne žrtve mogle su se prinositi samostalno i kao dodatak krvnim žrtvama. Kod prinosa nije se uzimalo žito u zrnu, nego kao brašno, kruh i kolači, čemu bi se pridometnulo ulje, sol i kad.

(2) »Mirisni dio« jest na žrtveniku spaljeni i okađeni dio prinosa, što je označivao ugodno Bogu prikazanje onoga, koji je žrtvovao. Drugi dio, što bi preostao, dobili su svećenici. Ono, što su smjeli blagovati samo svećenici, zove se presveto (r. 3.).

(4) Nekvasne mlince samo bi namazali uljem, jer su bili tanki, pa bi ih ulje lako prodrlo. Deblji kolači morali su se zamijesiti uljem.

će nekvasne, što su zamiješene uljem, ili nekvasne mlince, što su namazani uljem!
5. Ako ti je prinos nešto pečeno u tavi, neka je pripravljeno od nekvasnoga bijelog brašna, uljem zamiješenoga!
6. Razlomi ga na komade i polij ih uljem! Tako je to prinos.
7. Ako li ti je prinos priređen u kotliću, neka je zgotovljen od bijelog brašna s uljem!
8. Onda prinesi prinos, što je tako priređen, Gospodu, a predaj ga svećeniku, da ga odnese na žrtvenik!
9. Svećenik neka uzme od prinosa mirisni dio njegov i neka ga spali na žrtveniku kao ognjenu žrtvu na ugodni miris Gospodu!
10. Što preostane od prinosa, neka pripadne Aronu i sinovima njegovim kao presveto od ognjenih žrtava Gospodnjih!
*11. Nijedan prinos, što ga prinosite Gospodu, ne smije biti pripravljen s kvascem. Jer ne smijete kvasac ili med prinijeti Gospodu kao ognjenu žrtvu.
12. Kao žrtvu od prvina možete ih prinijeti Gospodu. Ali na žrtvenik ne smiju doći na ugodni miris.
*13. Sve prinose svoje moraš osoliti. Nikada ne smije so zavjeta s Bogom tvojim uzmanjkati kod prinosa tvojega. Kod svih prinosa svojih moraš prinijeti so.
*14. Ako hoćeš prinijeti Gospodu prvinu plodova, onda moraš popržene na ognju klasove od prvoga ploda u vrtovima prinijeti kao prinos od prvina.
15. Polij ulje na njih i okadi ih! Tako je to prinos.
16. Svećenik neka spali kao ognjenu žrtvu Gospodu njegov mirisni dio: jedan dio od prvoga ploda i od ulja i sav kad!

GLAVA 3.

Odredbe za mirotvorne žrtve.

*1. Hoće li netko da prinese kao žrtvu mirotvornu goveda, neka žrtvuje mušku ili žensku, bez pogrješke životinju!
2. Neka položi ruku na glavu žrtvene životinje i neka ja zakolje pred ulazom u šator svjedočanstva! Sinovi Aronovi, svećenici, neka izliju krv na žrtvenik unaokolo!
*3. Onda neka od žrtve mirotvorne prinese kao ognjenu žrtvu

(11) Kvasac i med slika su pokvarenosti. Kvasni kruh i med nijesu se smjeli spaljivati na žrtveniku, jer bi se lako vrenjem pokvarili. Ali su se kao prvine mogli prinositi (7, 13; 23, 17; 2 Dnev 31, 5). Med su idolopoklonici žrtvovali svojim idolima.

(13) So je bila kao znamen zajedničke gozbe i zato je ona znak prijateljstva. Stoga je so bila vrlo važna kod sklapanja ugovora. So, što čuva stvar od truhlosti, jest slika trajnosti zavjeta s Bogom i s ljudima.

(14) Najbolji su prvi plodovi. I najbolje treba da pripadne Bogu.

Gl. 3. (1—17) Mirotvorna žrtva imala je da posvjedoči i učvrsti odnos prijateljstva i mira između Boga i onoga, koji žrtvuje. Mirotvorna žrtva bila je ili prosna ili zahvalna ili zavjetna. Prosna je molila koju milost od Boga. Zahvalna je zahvaljivala Bogu na iskazanim dobročinstvima. Zavjetna je ispunjavala zavjet. But i grudi pripadali su svećeniku. Drugo bi se meso upotrijebilo za koju prijateljsku gozbu, što bi je onaj, koji žrtvuje, upriličio sa svojom obitelji, a na koju je imao pozvati levite, siromahe i sirote. Gozba mirotvorne žrtve jest slika mesijanske gozbe, što se u Svetom Pismu puno puta spominje, t. j. mesijanskih spasiteljskih dobara, što ih dobrota Božja iskazuje ljudima (Mt 22, 1—14; Iv 4, 10—14). Mirotvorna je gozba također slika presvete Euharistije (1 Kor 10, 16—21).

(1) Kod mirotvorne žrtve žrtvovale su se i ženske životinje, što nije smjelo biti kod žrtve paljenice.

(3) Komadi sala kao najbolji pripadali su Bogu i zato su se spaljivali (isp. r. 16.).

Gospodu salo, što pokriva drob, i
sve salo na drobu,
4. Obadva bubrega sa salom, što je na slabinama, i mrežicu, što je na jetrima! Neka to izvadi s bubrezima!
5. Sinovi Aronovi imaju to spaliti na žrtveniku nad žrtvom paljenicom, što leži na drvima na ognju, kao ognjenu žrtvu na ugodni miris Gospodu.
6. Hoće li netko da prinese Gospodu kao žrtvu mirotvornu sitnu stoku, to neka žrtvuje mušku ili žensku, bez pogrješke životinju!
7. Ako prinese ovcu kao žrtvu, neka je dovede pred Gospoda,
8. Neka položi ruku svoju na glavu žrtvi i neka je zakolje pred šatorom svjedočanstva! Sinovi Aronovi neka izliju krv na žrtvenik unaokolo!
9. Onda neka od žrtve mirotvorne prinese kao ognjenu žrtvu Gospodu dijelove sala: sav tusti rep, — tik do trtice neka ga odreže, — salo, što pokriva drob, i sve salo na drobu,
10. Obadva bubrega sa salom, što je na slabinama, i mrežicu na jetrima! Neka to izvadi s bubrezima!
11. Svećenik neka to spali na žrtveniku kao ognjenu žrtvu prinosnu Gospodu!
12. Ako li je prinos njegov koza, neka je donese pred Gospoda,
13. Neka joj položi ruku svoju na glavu i neka je zakolje pred šatorom svjedočanstva! Sinovi Aronovi neka izliju krv na žrtvenik unaokolo!
14. Potom neka od nje prinese kao ognjenu žrtvu prinosnu Gospodu salo, što pokriva drob, i sve salo na drobu,
15. Obadva bubrega sa salom, što je na slabinama, i mrežicu na jetrima! Neka to izvadi s bubrezima!
*16. Svećenik neka to spali na žrtveniku kao ognjenu žrtvu na ugodni miris! Sve salo pripada Gospodu.
17. Ova zapovijed ima vječnu valjanost za sva plemena vaša u svim prebivalištima vašim: Ne smijete blagovati sala i krvi.«

GLAVA 4.

Odredbe za žrtve radi grijeha.

*1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

(16) Blagovanje sala od žrtve imalo je za posljedicu izopćenje iz svojega naroda (7, 23—25). Blagovanje sala od privatnoga klanja bilo je dopušteno. Salo od živinčeta, što crkne, ili ga zvijer razdre, nije se smjelo jesti, ali se je moglo upotrijebiti za svaku drugu svrhu (7, 24).

Gl. 4. (1—5, 13) Žrtva za grijeh morala se je prinijeti za one grijehe, koji nijesu povrijedili pravo drugih i nijesu učinjeni hotimice, iz zlobe. Ali tko je promišljeno, iz oholosti, na oči narodu, prestupio zakon Božji, imao se je kazniti smrću. (Isp. 4 Mojs 15, 30.) Tko se je dakle nehotice, iz neznanja, nepažnje ili kakve slabosti ogriješio o zakon ili se dotakao nečistih stvari, morao je prinijeti žrtvu za grijeh. Žrtvena životinja uzimala se je prema položaju i stanju onoga, koji je žrtvovao, i prema učinjenu grijehu. Žrtve za grijeh bile su propisane i u tu svrhu, da se uklone stanovite nečistoće levitske. Onaj, koji je žrtvovao, nije smio jesti od žrtvenoga mesa, jer se je to meso žrtvovalo za grijeh i tako bilo kao opterećeno grijehom. Kod žrtve za grijeh osobito je važno i značajno škropljenje krvlju, čim se je htjelo istaknuti čin zadovoljštine, koji je napokon glavna stvar kod žrtve za grijeh. Salo je bilo spaljeno na žrtveniku, a drugo meso kod stanovitih žrtava za grijeh spalilo bi se izvan tabora; kod drugih žrtava pripalo bi svećenicima. U spaljivanju žrtvenoga mesa izvan tabora vidi poslanica Hebrejima (Hebr 13, 11. 12) sliku žrtve na križu, koja je bila prinesena izvan grada kao žrtva za grijehe svega svijeta.

2. »Kaži sinovima Izraelovim
ovu odredbu: »Ako se netko nehotice ogriješi o kojugod zapovijed Gospodnju i nešto učini, što je zabranjeno, onda valjaju ovi propisi:
*3. Ako svećenik pomazani učini grijeh, po kojemu krivnja pada i na narod, to on ima žrtvovati Gospodu za grijeh, što ga je učinio, junca bez pogrješke kao žrtvu za grijeh!
4. Neka on dovede junca na ulaz u šator svjedočanstva pred Gospoda, neka položi ruku svoju juncu na glavu i zakolje junca pred Gospodom!
5. Onda neka uzme svećenik pomazani nešto od krvi junčeve i unese je u šator svjedočanstva!
*6. Svećenik neka umoči prst svoj u krv i neka nešto od krvi sedam puta poškropi pred Gospoda prema zavjesu svetišta!
7. Onda neka svećenik namaže nešto od krvi na rogove žrtveniku s mirisnim kadom, što stoji pred Gospodom u šatoru svjedočanstva! Svu ostalu krv junčevu neka izlije na podnožje žrtveniku za žrtve paljenice, što stoji na ulazu u šator svjedočanstva!
8. Sve salo junca, što ga žrtvuje za grijeh, neka izvadi iz njega, salo, što pokriva drob, i sve salo na drobu,
9. Obadva bubrega sa salom, što je na slabinama, i mrežicu na jetrima! S bubrezima neka to izvadi,
10. Onako kako se vadi iz govečeta za žrtvu mirotvornu! Onda neka to spali svećenik na žrtveniku za žrtve paljenice!
11. Ali kožu junčevu i sve meso njegovo s glavom i nogama, drob njegov i crijevni sadržaj njegov,
12. Dakle svega junca neka iznese van pred tabor na koje čisto mjesto, tamo, gdje se istresa pepeo! Tada neka ga spali na hrpi drva! Na mjestu, gdje se istresa pepeo, neka se spali!
13. Ako li bi sva općina sinova Izraelovih nehotice sagriješila, a da ne bi bila tomu svijesna, pa bi prestupila kojugod zabranu Gospodnju i tako upala u krivnju,
14. Onda općina, kad se dozna za grijeh, što ga je učinila, ima prinijeti junca kao žrtvu za grijeh i dovesti ga pred šator svjedočanstva.
15. Starješine općine imaju pred Gospodom položiti juncu na glavu ruke svoje, i jedan neka zakolje junca pred Gospodom!
16. Potom neka svećenik posvećeni unese nešto od krvi junčeve u šator svjedočanstva!
17. Svećenik neka umoči prst svoj u krv i neka nešto od krvi sedam puta poškropi pred Gospoda, prema zavjesu!
18. Onda neka svećenik namaže nešto od krvi na rogove žrtveniku, što stoji pred Gospodom u šatoru svjedočanstva! Svu ostalu krv neka izlije na podnožje žrtveniku za žrtve paljenice, što stoji na ulazu u šator svjedočanstva!
19. Tada neka sve salo izvadi iz njega i spali na žrtveniku!
*20. Neka tad čini s juncem onako, kako je činio s juncem kod

(3) »Svećenik pomazani« jest veliki svećenik. Pod prijestupima, kod kojih bude upleten u krivnju i narod, treba razumjeti one grijehe, što ih učini veliki svećenik, kad radi i služi kao predstavnik svega naroda.
(6) »Sedam puta poškropi«: broj sedam jest sveti broj.
(20) S juncem, što se prinosio za grijeh svega naroda, radilo se kao i s juncem, što se prinosio za grijeh svećenika pomazanoga. Kao da se je tim htjelo istaknuti, da je grijeh pomazanoga svećenika kao grijeh svega naroda.

žrtve za grijeh! Tako ima činiti s njim! Kad im svećenik tako pribavi pomirenje, bit će im oprošteno.

*21. Ali junca neka iznese van pred tabor i neka ga spali onako, kako je spalio tek spomenutog junca! To je žrtva za grijeh općine.

22. Sagriješi li poglavar, što nehotice prestupi kojugod zabranu Gospoda, Boga svojega, i tako padne u krivnju,

23. Onda neka donese, kad dozna za prijestup, što ga je skrivio, kao prinos jarca, bez pogrješke,

24. Neka položi ruku svoju jarcu na glavu i neka ga zakolje ondje, gdje se pred Gospodom kolju životinje za žrtve paljenice! Tako je to žrtva za grijeh.

25. Svećenik neka uzme prstom svojim nešto od krvi žrtve za grijeh i neka pomaže na rogove žrtveniku za žrtve paljenice, a ostalu krv neka izlije na podnožje žrtveniku za žrtve paljenice!

26. Sve salo neka spali na žrtveniku kao salo žrtve mirotvorne! Kad mu svećenik tako pribavi pomirenje za prijestup njegov, bit će mu oprošteno.

27. Ako li netko iz običnog naroda sagriješi nehotice, što prestupi kojugod zabranu Gospodnju, i tako skrivi,

28. Onda neka donese, čim dozna za prijestup, što ga je skrivio, kao prinos kozu bez pogrješke za učinjenu pogrješku!

29. Neka položi ruku svoju na glavu žrtvi za grijeh i neka zakolje žrtvu za grijeh na mjestu određenom za žrtvu paljenicu!

30. Svećenik neka uzme prstom nešto od krvi i neka pomaže na rogove žrtveniku za žrtve paljenice i neka izlije ostalu krv na podnožje žrtveniku!

31. Sve salo neka izvadi, kao što se vadi salo kod žrtve mirotvorne! Onda neka to svećenik spali na žrtveniku na ugodni miris Gospodu! Kad mu svećenik tako pribavi pomirenje, bit će mu oprošteno.

32. Ako hoće kao prinos da prinese ovcu kao žrtvu za grijeh, neka žrtvuje žensku, bez pogrješke životinju!

33. Neka položi ruku na glavu žrtvi za grijeh i neka je zakolje kao žrtvu za grijeh ondje, gdje se kolje žrtva paljenica!

34. Svećenik neka uzme prstom nešto od krvi žrtve za grijeh i neka namaže na rogove žrtveniku za žrtve paljenice! Ostalu krv neka izlije na podnožje žrtveniku!

*35. Sve salo neka izvadi, kao što se vadi salo ovce kod žrtve mirotvorne! Svećenik neka to onda spali na žrtveniku nad ognjenim žrtvama Gospodnjim! Kad mu svećenik tako pribavi pomirenje za učinjeni prijestup, bit će mu oprošteno.

GLAVA 5.

Posebni primjeri žrtava za grijeh.

*1. Ako netko sagriješi time, da čuje poziv na svjedočenje i mogao

(21) Taj je junac opterećen grijesima općine i zato je nečist, pa se ima spaliti izvan tabora. (Isp. 13, 11. 12.)

(35) »Nad ognjenim žrtvama Gospodnjim«, t. j. nad žrtvom paljenicom, što već gori na žrtveniku.

Gl. 5. (1) »Poziv na svjedočenje«, t. j. poziv suca, koji zaklinje i poziva sve nazočne ljude, da izjave, što znadu o počinjenom zločinu. Neki dobri rukopisi Vulgate čitaju adjurantis mjesto jurantis. Daničić prevodi ovaj redak ovako: »I kad ko zgriješi što čuje kletvu i bude joj svjedok vidjevši ili čuvši, pa ne kaže, nosiće svoje bezakonje.«

bi da bude svjedok, jer je sam vidio ili je inače saznao. pa ipak ne prijavi, krivnju nosi na sebi.

2. Ili ako se netko dotakne nečega nečista, strvine od nečiste zvijeri ili strvine od nečiste kućne životinje, ili strvine od nečiste životinje, što gmiže, a da tomu nije svijestan, nečist je i kriv je.

3. Ili ako se dotakne nečistoće čovječje, bilo kakvagod nečistoća, kojom se može onečistiti, a da tomu nije svijestan, kriv je, kad to sazna.

4. Ili ako se netko zaklinje nepromišljeno, da će učiniti dobro ili zlo, pa bilo kojagod stvar, za koju se zaklinje nepromišljeno, a da tomu nije svijetsan, kad to sazna, kriv je za svaku od tih riječi.

*5. Ako bude dakle kriv za koju od tih stvari, neka prizna, u čemu je pogriješio!

6. I neka tad dovede Gospodu kao pokoru za prijestup, što ga je učinio, žensko od sitne stoke, ovcu ili kozu, kao žrtvu za grijeh! Svećenik neka mu tim pribavi pomirenje za prijestup njegov!

7. Ako li ne bi bio u stanju prinijeti jedan komad od sitne stoke, neka prinese Gospodu kao pokoru za prijestup svoj dvije grlice ili dva golubića, jedno kao žrtvu za grijeh, drugo kao žrtvu paljenicu!

8. Neka donese to svećeniku! Ovaj neka najprije žrtvuje ono, što je određeno za grijeh! Neka mu zakrene glavom kod šije tako, da je posve ne otrgne!

9. Neka onda poškropi krvlju od žrtve za grijeh stijenu žrtveniku! Ostala krv neka se iscijedi na podnožju žrtvenika! To je žrtva za grijeh.

10. Drugo neka onako, kako se pristoji, prinese kao žrtvu paljenicu! Kad mu tako svećenik pribavi pomirenje za prijestup, što ga je počinio, bit će mu oprošteno.

*11. Ako li ne bi bio u stanju prinijeti dvije grlice ili dva golubića, neka prinese svoj prinos za prijestup svoj desetinu efe bijeloga brašna kao žrtvu za grijeh! Neka na nju ne izlijeva ulja i ne meće kada! Jer to je žrtva za grijeh.

12. Neka to donese svećeniku! Svećenik neka uzme od toga punu šaku kao mirisni dio njezin i neka spali na žrtveniku nad ognjenim žrtvama Gospodnjim! Tako je to žrtva za grijeh.

13. Kad mu je tako svećenik pribavio pomirenje za prijestup, što ga je u čemugod od ovoga učinio, bit će mu oprošteno. To ima da pripane svećeniku kao prinos.«

*14. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

*15. »Ako netko pronevjeri nešto i nepromišljeno se ogriješi o stvari, što su posvećene Gospodu, neka prinese kao pokoru Gospodu na žrtvu za grijeh od sitne stoke

(5) U nabrojenim primjerima morao je grješnik prije žrtve za grijeh priznati svoj grijeh. U drugim primjerima nije to trebalo.

(11) Desetina efe jest 3.6 litara.

(14—26) žrtva za prijestup morala se je prinijeti za grijehe, kojima se je oštetilo pravo ili vlasništvo Božje ili bližnjega. Ova je žrtva imala značaj zadovoljštine i bila je smatrana kao dio pokore za prijestup. S njom je uvijek bila skopčana dužnost, da se nadoknadi šteta. Krvlju se je poškropilo podnožje žrtveniku, salo bi se spalilo, a ostatak je pripao svećeniku.

(15) Ono »po procjeni tvojoj« odnosi se na Mojsija i onda uopće na svećenike. — Sekal »po težini svetišta« bio je sekal više vrijednosti. Razlikovao se naime lakši i teži sekal. Teži je sekal išao u prinos za hram. On je iznosio 16.23 g (= oko 3.75 D u zlatu). U svetištu je bila mjera sekla, po kojoj su se morali svi ravnati.

ovna bez pogrješke, koji po procjeni tvojoj vrijedi najmanje dva sekla srebra po težini svetišta!

16. Iznos, za koji je oštetio svetište, ima nadoknaditi i još peti dio iznosa priložiti i predati svećeniku. Kad mu je svećenik prinesenim ovnom na žrtvu za prijestup pribavio pomirenje, bit će mu oprošteno.

17. Ako se netko ogriješi i učini nešto, što zabranjuju zapovijedi Gospodnje, a da tomu nije svijestan, kriv je i nosi na sebi nepravdu,

18. I neka donese svećeniku od sitne stoke ovna bez pogrješke po procjeni tvojoj kao žrtvu za prijestup! Kad mu onda svećenik poradi prijestupa, što ga je počinio, a da nije znao, pribavi pomirenje, bit će mu oprošteno.

19. To je žrtva za prijestup: on se je ogriješio o Gospoda.«

*20. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

21. »Ako se netko ogriješi i pronevjeri Gospodu nešto time, da utaji bližnjemu svojemu nešto povjereno ili izručeno ili ukradeno, ili prevari bližnjega svojega,

22. Ili nađe izgubljeno, pa utaji, ili se krivo zakune za kojugod stvar, kojom se može čovjek ogriješiti,

23. Ako se tako ogriješi i skrivi, neka vrati ukradeno, što je prisvojio sebi, ili povjereno, što je njemu dano, ili izgubljeno, što je našao,

24. Ili sve ono, za što se je krivo zakleo, i to neka vrati u cijeloj vrijednosti svojoj i još neka pridoda peti dio iznosa! On ima da to vrati vlasniku onaj dan, kad prinosi žrtvu za svoj prijestup.

25. Kao pokoru Gospodu na žrtvu za prijestup neka donese svećeniku od sitne stoke ovna bez pogrješke po procjeni tvojoj!

26. Kad mu onda svećenik pribavi pomirenje pred Gospodom, bit će mu oprošten svaki čin, kojim se jedan može ogriješiti.«

GLAVA 6.

Nastavak. Svagdašnja žrtva paljenica. Vječni oganj. Prinosi i žrtve svećenikâ.

1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

*2. »Daj Aronu i sinovima njegovim ovaj naputak: Ovo su odredbe za žrtvu paljenicu: Ova, žrtva paljenica, ima ostati na žrtveniku, gdje je bila zapaljena, cijelu noć sve do jutra. Oganj na žrtveniku ima tako gorjeti jednako.

3. Svećenik neka obuče svoju haljinu lanenu i gaće lanene neka obuče i neka odstrani pepeo, u koji je promijenio oganj žrtvu paljenicu, i neka ga istrese pokraj žrtvenika!

4. Onda neka svuče haljine svoje, neka obuče druge haljine i neka iznese pepeo van pred tabor na koje čisto mjesto!

(20) Reci 20—26 u Vulgati su u 6, 1—7, i hebrejski reci 6, 1—23 u Vulgati su u 6, 8—30. Prema tome glava 5. u Vulgati ima 19 redaka, a glava 6. ima 30 redaka, dok izvornik hebrejski u glavi 5. ima 26 redaka, a u glavi 6. ima 23 retka. Daničić slijedi Vulgatu.

Gl. 6. (2 sl.) Svagdanja žrtva paljenica razlikuje se od privatnih, o kojima se govori u glavi 1. Žrtvovala se je u ime svega naroda za opće dobro dvaput na dan, ujutro i navečer. Večernja je gorjela do ujutro.

5. Oganj na žrtveniku ima gorjeti jednako i nikad da se ne utrne. Svako jutro neka svećenik naloži drva na oganj, neka metne na nj žrtvu paljenicu i neka spali na njemu komade sala od žrtava mirotvornih!

6. Oganj neka gori jednako na žrtveniku; nikada se ne smije utrnuti.

7. Za prinos vrijede ove odredbe: Sinovi Aronovi imaju ga donijeti pred Gospoda na žrtvenik.

8. Onda neka jedan uzme punu šaku bijeloga brašna i ulja od prinosa, uz to sav kad na prinosu, i neka to spali na žrtveniku na ugodni miris, kao mirisni dio Gospodu!

9. Što onda još preostane od njega, imaju pojesti Aron i sinovi njegovi. Nekvasno ima se to blagovati na svetom mjestu; u dvorištu šatora svjedočanstva imaju to pojesti.

10. Ne smije se peći s kvascem. Kao dio njihov to im ja odredih od žrtava mojih ognjenih. Presveto je to kao žrtva za grijeh i žrtva za prijestup.

*11. Svi muški potomci Aronovi smiju to jesti. Ovaj zakon ima vječnu valjanost u svima plemenima vašim. Svaki, koji ih se dotakne, posvetit će se.«

12. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

*13. »Prinos, što ga Aron i sinovi njegovi imaju žrtvovati Gospodu na dan, kada se jedan pomaže, neka se sastoji u jednoj desetini efe bijeloga brašna kao redovitom prinosu, jedna polovica od toga ujutro, druga uvečer!

14. Na tavi ima se pripraviti s uljem. Imaš ga prinijeti umiješenoga. Imaš ga pečenoga u komadima prinijeti kao prinos na ugodni miris Gospodu.

15. Svećenik, koji bude pomazan za nasljednika Aronova između sinova njegovih, ima ga priređivati Gospodu po odredbi, što vrijedi vječno. Sav ima se spaliti.

16. Jer svaki prinos svećenikov ima se sav spaliti: ne smije se od njega ništa pojesti.«

17. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

18. »Kaži Aronu i sinovima njegovim ovaj naputak: Ove odredbe vrijede kod žrtve za grijeh. Na mjestu, gdje se kolje žrtva paljenica, ima se klati žrtva za grijeh pred Gospodom. To je presveto.

*19. Samo svećenik, koji prinosi žrtvu za grijeh, smije nju jesti. Na svetom mjestu, u dvorištu šatora svjedočanstva, ima se jesti.

*20. Svaki, koji se dotakne mesa njezina, postaje svet, i ako mu nešto od krvi poštrapa haljinu, moraš na svetom mjestu oprati onaj dio, što je poštrapan!

(11) Osobe ili stvari, što bi došle u dodir sa svetim žrtvama, bile su »svete«, »posvećene«, t. j. nijesu više bile za obično upotrebljavanje, sve dok se ne bi posebnim obredom čišćenja riješile te »svetosti«. (Isp. r. 20 sl.)

(13) Pod sinovima Aronovim imaju se ovdje razumjeti potomci Aronovi kao vlasnici velikoga svećeništva. — Prinos se je redovito imao žrtvovati uvečer i ujutro kroz sedam dana posvećenja (2 Mojs 29, 35 sl.).

(19) Žrtve za grijeh i žrtve za prijestup kao »presvete« smjeli su jesti samo svećenici i muški iz njihovih obitelji. Od žrtve mirotvorne kao »svete«, smjele su jesti i ženske iz svećeničkih obitelji, ali uz uvjet, da to bude na svetom mjestu i u stanju zakonske čistoće.

(20) Meso i krv od žrtve za grijeh davale su »svetost« i stvarima, što bi došle u dodir s njima. (Isp. r. 11.)

21. Posuda zemljana, u kojoj je bila kuhana, mora se razbiti. Ako je kuhana u posudi mjedenoj, onda se mora istrti i vodom isplakati.

22. Samo muški pripadnici svećenstva smiju od toga jesti. To je presveto.

*23. Ali nijedna žrtva za grijeh, od koje se jedan dio krvi unese u šator svjedočanstva, da u svetištu služi za pomirenje, ne smije se jesti, nego se mora spaliti u ognju.

GLAVA 7.

Razne žrtve. Zabrana sala i krvi. Grudi i pleće.

1. Ovi propisi vrijede za žrtvu radi prijestupa: Presveta je.

2. Na mjestu, gdje se kolje žrtva paljenica, ima se klati i žrtva za prijestup. Krvlju njezinom mora se poškropiti žrtvenik unaokolo.

3. Sve salo njezino ima se prinijeti: tusti rep sa salom, što pokriva drob,

4. Obadva bubrega sa salom njihovim, što je na slabinama, i mrežica na jetrima. Ima se izvaditi s bubrezima.

5. Svećenik neka to onda spali na žrtveniku kao ognjenu žrtvu Gospodu! Tako je to žrtva za prijestup.

*6. Svi muški članovi svećenstva smiju od toga jesti. Na svetom mjestu mora se pojesti. Presveto je.

7. Što valja o žrtvi za grijeh, valja i o žrtvi za prijestup: za obje valja ista odredba: ima da pripadne svećeniku, koji je njom pribavio pomirenje.

*8. Svećeniku, koji za nekoga prinosi žrtvu paljenicu, ima pripasti koža životinje od žrtve paljenice, koju je prinio.

9. Onda svaki prinos, što je pečen u peći, i sve, što se priredi u kotliću ili na tavi, ima pripasti svećeniku, koji to prinosi.

*10. Ali svaki prinos, što se priredi s uljem ili je suh, ima pripasti svima sinovima Aronovim, jednomu kao drugomu.

11. Ove odredbe vrijede za žrtvu mirotvornu, što se prinosi Gospodu:

12. Ako je netko prinosi u zahvalu, onda ima sa žrtvom zahvalnom prinijeti još kolače nekvasne s uljem zamiješene i mlince nekvasne uljem namazane i bijelo brašno zamiješeno s uljem i priređeno za kolače.

*13. S kolačima od tijesta kvasnoga neka prinese prinos svoj zajedno sa žrtvenom životinjom, u kojoj sastoji zahvalna mirotvorna žrtva njegova.

(23) Žrtva za grijeh prinosila se je za grijehe svega naroda, pa i samoga velikog svećenika. Kod te žrtve veliki svećenik nije radio samo kao namjesnik Božji, nego i kao čovjek grješnik. Zato se od nje nije smjelo ništa jesti, nego se je sve moralo spaliti.

Gl. 7. (6) »Presveto je«, t. j. posve pripada Bogu.

(8) Od drugih žrtava dobio bi svećenik i druge još dijelove.

(10) »Svaki prinos«, t. j. svaki drugi prinos, s uljem zamiješen, kako je navedeno u 2, 15, ili suho, kako je navedeno u 5, 11.

(13) Kvasni se je kruh jeo na žrtvenoj gozbi, što bi se držala iza mirotvorne žrtve.

*14. Po jedan od njih ima kod svakoga prinosa prinijeti kao podizanje Gospodu. Ima to da pripadne svećeniku, koji poškropi krvlju od žrtve mirotvorne.

*15. Meso zahvalne mirotvorne žrtve mora se pojesti na dan, kad se prinosi. Ne smije se ništa od toga ostaviti do slijedećeg jutra.

16. Ako li se prinosi žrtva radi zavjeta ili od slobodne volje, onda se ima doduše pojesti meso na dan, kad se prinosi žrtva. Ipak se smije, što je od toga preostalo, još sutradan jesti.

17. Ali što treći dan preostane od žrtvenog mesa, mora se spaliti.

18 Jer ako bi se još treći dan jelo od mesa žrtve mirotvorne, ne bi to bilo pravo. Onomu, koji ju je prinio, ne bi se ubrojila, nego bi se smatrala pokvarenom, i svaki, koji bi jeo od toga, nosio bi na sebi krivnju.

19. I takvo meso, što se je dotaklo bilo čega nečistoga, ne smije se jesti, nego se mora spaliti. Drugo žrtveno meso smije jesti tko je god čist.

20. Tko uživa meso od žrtve mirotvorne Gospodnje, a nečist je, taj se ima istrijebiti iz naroda svojega.

21. Tko se je dotaknuo bilo čega nečistoga, ili nečistoga čovjeka ili nečiste životinje ili kojega mu drago gada nečistoga, pa ipak uživa meso žrtve mirotvorne, što je bila prinesena Gospodu, taj se ima istrijebiti iz naroda svojega.«

22. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

23. »Daj sinovima Izraelovim ovaj naputak: Ne jedite nikakva sala od goveda, ovaca i koza!

24. Salo od životinja, što crknu, ili ih zvijer razdre, smije se doduše upotrijebiti u koju mu drago svrhu. Ali ga ne smijete jesti.

25. Jer svaki, koji jede salo od životinja, što se može prinijeti Gospodu kao ognjena žrtva, taj se ima, ako to uživa, istrijebiti iz naroda svojega.

26. Isto tako ni u jednom prebivalištu svojem ne smijete uživati krvi niti od ptica niti od četveronožnih životinja.

27. Tko uživa bilo koju krv, ima se istrijebiti iz naroda svojega.«

28. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

29. »Kaži sinovima Izraelovim ovaj naputak: Tko prinosi Gospodu žrtvu mirotvornu, taj ima prinijeti Gospodu dužni dio od mirotvorne žrtve svoje.

30. On sam ima prinijeti komade, što pripadaju Gospodu kao ognjena žrtva. Neka prinese salo uz grudi; grudi, da se primiču i od-

(14) »Kao podizanje Gospodu«, t. j. po obredu podizanja. (Isp. bilješku kod 2 Mojs 29, 27.) Jer je važan i pun značenja obred primicanja i odmicanja (tkanja) i obred podizanja, a mnogom prevodiocu Svetoga Pisma to je dosta nejasno, zato ćemo i ovdje zabilježiti, u čemu je bilo to tkanje i podizanje. Svećenik bi, stojeći na žrtveniku, uzeo žrtvene komade mesa u svoje ruke, pa ih okretao (odmicao) od žrtvenika prema šatoru tamo i opet ih vraćao (primicao) natrag prema žrtveniku. To je izgledalo kao kakvo tkanje, i to je obred primicanja i odmicanja. Obred je podizanja u tome, da je svećenik podizao žrtvene komade mesa gore prema nebu i opet ih natrag spuštao. Ovaj obred tkanja i podizanja značio je, da žrtva Bogu prinesena opet se vraća od Boga kao milost i blagoslov. A svećenik je ovim kretanjem, makar i ne znao, činio znak križa, i tim se je označivalo, da je starozavjetna žrtva samo slika jedne Bogu doista ugodne žrtve, Kristove žrtve na križu.

(15) Moralo se je meso pojesti u određeno kratko vrijeme, da se ne pokvari žrtveno meso, što se je moglo lako pokvariti na žegi Istoka. A to je također imalo ponukati Izraelce, da se za gozbe svoje spomenu i gladne sirotinje.

miču kao žrtva primicanja i odmicanja pred Gospodom.

31. Ali salo neka svećenik spali na žrtveniku, grudi imaju pripasti Aronu i sinovima njegovim.

32. I desno stegno imate dati svećeniku kao žrtvu podizanja od mirotvornih žrtava svojih.

33. Onomu između sinova Aronovih, koji prinosi krv i salo žrtve mirotvorne, ima kao dio pripasti desno stegno.

34. Jer grudi primicanja i odmicanja i stegno podizanja uzimam od sinova Izraelovih kao svoj dio na mirotvornim žrtvama njihovim i dajem ih svećeniku Aronu i sinovima njegovim kao vječno dužnu pristojbu od strane sinova Izraelovih.

*35. To je dio Aronov i sinova njegovih na ognjenim žrtvama Gospodnjim od dana, kad ih pripusti k sebi, da bi služili Gospodu kao svećenici;

36. To predade Gospod njima na dan, kad ih pomaza, kao dar od strane sinova Izraelovih. To je vječita, od koljena do koljena obavezna pristojba.

37. To su odredbe za žrtvu paljenicu, prinos, žrtvu za grijeh i žrtvu za prijestup, žrtvu posvećenja i žrtvu mirotvornu,

38. Što ih je Gospod zapovjedio Mojsiju na gori Sinaju, kad zapovjedi sinovima Izraelovim, da u pustinji Sinajskoj prinose žrtvene prinose svoje Gospodu.

GLAVA 8.

Posvećenje svećenika.

1. Potom zapovjedi Gospod Mojsiju:

*2. »Uzmi Arona i s njim sinove njegove, uz to sveto ruho i ulje pomazanja, junca za žrtvu radi grijeha obadva ovna i košaricu s nekvasnim kruhovima!

3. Tad saberi svu općinu na ulazu u šator svjedočanstva!«

4. Mojsije učini, kao što mu je bio zapovjedio Gospod, i općina se sabra na ulazu u šator svjedočanstva.

5. Onda Mojsije reče općini: »To je sve zapovjedio Gospod da se učini.«

6. I dovede Mojsije Arona i sinove njegove i opra ih vodom.

7. Nato mu obuče košulju, opasa ga pojasom, ogrnu ga plaštem, metnu mu povrh njega oplećak, steže mu tkanicu oplećka i tako ga pričvrsti na njemu.

8. Tada pričvrsti na istom naprsnik i stavi u naprsnik Urim i Tumim.

9. Nato mu metnu kapu na glavu i pričvrsti na kapu sprijeda čeonu pločicu zlatnu, krunu svetu, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

10. Tada uze Mojsije ulje pomazanja, pomaza prebivalište sveto i sve u njemu i posveti ga tako.

11. I poškropi njim sedam puta žrtvenik i pomaza žrtvenik i sve posuđe njegovo i umivaonicu i podnožje njezino, da ih tim posveti.

(35) Vulgata mjesto »dio«, kako je u hebrejskom izvorniku, ima »pomazanje« (»haec est unctio«); u 4 Mojs 18, 8 opet mjesto »dio«, kako je u hebrejskom izvorniku, ima »dužnost« (»pro officio sacerdotali«).

Gl. 8. (2 sl.) Naputak za posvećenje svećenika dao je Bog već u 2 Mojs 28 i 29. Ovdje se pripovijeda izvršenje toga naputka.

*12. Onda izli Mojsije Aronu nešto od ulja pomazanja na glavu i pomaza ga, da ga tim posveti.

13. Nato dovede Mojsije sinove Aronove, obuče im košulje, opasa ih pojasom i metnu im visoke kape na glave, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

14. Tada dovede junca za žrtvu radi grijeha, i Aron i sinovi njegovi položiše ruke svoje na glavu juncu žrtve za grijeh.

*15. Nato ga zakla Mojsije, uze krvi, prstima svojim namaza je na rogove žrtveniku unaokolo i očisti tako žrtvenik od grijeha. Ostalu krv izli na podnožje žrtveniku. Tako posveti žrtvenik, kad ga očisti od grijeha.

16. Onda uze sve salo, što je pokrivalo drob, i mrežicu na jetrima i obadva bubrega sa salom njihovim. To Mojsije spali na žrtveniku.

17. Junca, kožu njegovu, meso njegovo i crijevni sadržaj spali izvan tabora, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

18. I dovede ovna za žrtvu paljenicu, i Aron i sinovi njegovi položiše ruke svoje na glavu ovnu.

19. Mojsije zakla ga i poškropi krvlju žrtvenik unaokolo.

20. Rasiječe ovna na dijelove njegove, i Mojsije spali glavu i komade i salo.

21. Drob i noge opra vodom. Tada spali Mojsije svega ovna na žrtveniku. Tako je to bila žrtva paljenica na ugodni miris, žrtva ognjena Gospodu, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

*22. Nato dovede drugoga ovna, ovna namještajnoga, i Aron i sinovi njegovi položiše ruke svoje na glavu ovnu.

*23. Tada ga zakla Mojsije, uze nešto od krvi i namaza je na jagodicu desnoga uha Aronu i na palac desne ruke njegove i na veliki palac desne noge njegove.

24. Onda dovede Mojsije sinove Aronove i namaza nešto od krvi na jagodicu desnoga uha njihova i na palac desne ruke njihove i na desni im veliki nožni palac. A ostalom krvlju poškropi žrtvenik unaokolo.

25. Potom uze salo, tusti rep i sve salo, što pokriva drob, i mrežicu na jetrima i obadva bubrega sa salom njihovim i stegno desno.

26. Onda uze iz košarice s nekvasnim kruhovima, što je stajala pred Gospodom, jedan kolač nekvasan, jedan kolač s uljem priređen i jednu pogaču i metnu ih uz komade sala i uz stegno desno.

27. Sve to dade Aronu i sinovima njegovim u ruke i žrtvova primicanjem i odmicanjem pred Gospodom.

(12) Samo je Aron bio u pravom smislu pomazan. Po židovskim tumačima bio je veliki svećenik pomazan na glavi u obliku križa Andrijina. (Sv. Andrija apostol, brat sv. Petra apostola, ribar iz Betsaide, propovijedao je sveto Evanđelje na Crnome moru. Umro je u grčkom gradu Patrasu mučeničkom smrću na križu, koji je bio koso načinjen. Odatle, »Adrijin križ«.) — Ulje pomazanja, priređeno prema propisima Božjim, označuje Duha Svetoga, početnika vrhunaravne jakosti i svjetlosti, u riječ, svega vrhunaravnog božanskog života. Pomazanjem postaje svećenik organ i posrednik milosti Božjih.

(15 sl.) Pod cijelom posvetom vrši sam Mojsije svećeničku službu i prinosi razne žrtve. On posveti i nove svećenike. Odsad će svećenička služba biti isključivo pravo muških potomaka Aronovih.

(22) »Ovan namještajni«, poslije u r. 28. »žrtva namještajna«, t. j. ovan i žrtva, kojima se namještaju Aron i sinovi njegovi u svećeničku službu. Vulgata ima (i Daničić) »ovan za posvećenje«, »žrtva za posvećenje«.

(23 i 24) Obred pomazanja krvlju hoće da istakne, da je svećenik sav kolik posvećen Bogu.

28. Tada im uze to Mojsije iz ruku i spali na žrtveniku nad žrtvom paljenicom. Tako je to bila žrtva namještajna na ugodni miris, žrtva ognjena Gospodu.

29. I uze Mojsije grudi i žrtvova ih primicanjem i odmicanjem pred Gospodom. One pripadoše Mojsiju od ovna namještajnoga kao dio, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

30. Nato uze Mojsije nešto od ulja pomazanja i od krvi na žrtveniku i poškropi tim Arona i haljine njegove, isto tako sinove njegove i haljine sinova njegovih, i tako posveti Arona i haljine njegove, isto tako i sinove njegove i haljine sinova njegovih.

*31. Potom reče Mojsije Aronu i sinovima njegovim: »Kuhajte meso na ulazu u šator svjedočanstva i ondje ga jedite s kruhom, što se nalazi u košarici za žrtvu posvećenja! Tako mi se je zapovjedilo. Aron i sinovi njegovi imaju to jesti.

32. Što preostane od mesa i kruha, morate spaliti.

*33. I ne smijete sedam dana otići od ulaza u šator svjedočanstva sve do dana, kad se navrši vrijeme posvećenja vašega. Jer sedam dana ima trajati vaše posvećenje.

34. Kako je on danas činio, tako je Gospod zapovjedio da se čini i nadalje, da se za vas pribavi pomirenje.

35. Morate sedam dana po danu i po noći ostati na ulazu u šator svjedočanstva i vršiti odredbe Gospodnje. Inače morate umrijeti. Tako mi je zapovjeđeno.«

36. Aron i sinovi njegovi učiniše sve, što je bio zapovjedio Gospod preko Mojsija.

GLAVA 9.

Aronova prva žrtva i blagoslov.

1. U osmi dan pozva Mojsije Arona i sinove njegove i starješine sinova Izraelovih

2. I reče Aronu: »Uzmi sebi junca kao žrtvu za grijehe i ovna kao žrtvu paljenicu, obadva bez pogrješke, i prinesi ih pred Gospodom!«

3. A sinovima Izraelovim zapovjedi ovo: »Uzmite jarca kao žrtvu za grijehe i tele i ovcu, oboje od jedne godine i bez pogrješke, kao žrtvu paljenicu,

4. I vola i ovna kao žrtvu mirotvornu, da ih zakoljete pred Gospodom, uz to prinos s uljem zamiješen; jer danas će vam se objaviti Gospod.«

5. Donesoše dakle to, što je bio zapovjedio Mojsije, pred šator svjedočanstva, i sva općina dođe ovamo i stupi pred Gospoda.

6. Tada reče Mojsije: »Ovo vam je Gospod zapovjedio da učinite, da vam se objavi slava Gospodnja.«

*7. Nato zapovjedi Mojsije Aronu: »Stupi na žrtvenik i prinesi svoju žrtvu za grijeh i svoju žrtvu paljenicu, da pribaviš sebi i narodu svojemu pomirenje! Onda prinesi prinos za narod, da im pribaviš pomirenje, kao što je zapovjedio Gospod!«

---

(31) Za ovu žrtvenu gozbu samo bi se upotrijebilo meso ovna namještajnoga. Meso žrtve za grijeh i žrtve paljenice moralo se je prema obredu ovih žrtava spaliti.

(33—36) Obredi posvećenja morali su se opetovati sedam dana. Za to vrijeme nijesu mogli svećenici ostaviti područje svetoga šatora.

Gl. 9. (7) Svećenik mora da bude najprije sam pomiren s Bogom, onda istom da stupi kao posrednik između Boga i naroda.

8. I stupi Aron na žrtvenik i zakla tele, što je bilo određeno za njega kao žrtva za grijeh.
9. Sinovi Aronovi dodaše mu krv, on umoči prst svoj u krv i namaza je na rogove žrtveniku. Ostalu krv izli na podnožje žrtveniku.
10. Tada salo i bubrege i mrežicu na jetrima od žrtve za grijeh spali na žrtveniku, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.
11. Ali meso i kožu spali izvan tabora.
12. Potom zakla žrtvu paljenicu, i sinovi Aronovi dodaše mu krv, kojom poškropi žrtvenik unaokolo.
13. Tada mu dodaše žrtvu paljenicu, rasječenu na komade, zajedno s glavom. On to spali na žrtveniku.
14. Nato opra drob i noge i spali ih na žrtveniku nad žrtvom paljenicom.
15. Onda prinese prinos za narod. Uze jarca, što je bio određen za narod kao žrtva za grijeh, zakla ga i kao prije prinese ga kao žrtvu za grijeh.
16. Nato prinese žrtvu paljenicu i obavi je, kako je trebalo.
*17. Nadalje prinese prinos, uze od njega punu šaku i spali na žrtveniku, osim jutarnje žrtve paljenice.
18. Potom zakla vola i ovna kao žrtvu mirotvornu za narod. Sinovi Aronovi dodaše mu krv, kojom poškropi žrtvenik unaokolo.
19. A komade sala od vola, tusti rep od ovna i salo, što pokriva drob, bubrege i mrežicu na jetrima,
20. Ove komade sala položiše na komade od grudî. Onda spali komade sala na žrtveniku.
21. A komade od grudî i stegno desno žrtvova Aron primicanjem i odmicanjem pred Gospodom, kao što je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.
*22. Tada raširi Aron ruke svoje nad narod i blagoslovi ga. Pošto je bio prinio žrtvu za grijeh, žrtvu paljenicu i žrtvu mirotvornu, siđe sa žrtvenika.
23. Nato otidoše Mojsije i Aron u šator svjedočanstva. Kad izađoše, blagosloviše narod. Tada se objavi svemu narodu slava Gospodnja.
*24. I oganj izađe od Gospoda i spali na žrtveniku žrtvu paljenicu i komade sala. Kad to vidje sav narod, klicao je i popadao ničice na svoje lice.

GLAVA 10.

Nadab i Abiu poradi grijeha kažnjeni. Zabrana vina kod svećeničke službe. Žalost Aronova.

*1. A sinovi Aronovi Nadab i Abiu uzeše svaki svoju kadionicu, metnuše oganj u njih i prinesoše tako Gospodu ognjenu žrtvu nepristojnu, koju im on nije bio zapovjedio.

(17) »Osim jutarnje žrtve paljenice«, t. j. Aron prinese tada i jutarnju žrtvu paljenicu (2 Mojs 29, 39).
(22) Obrazac svećeničkog blagoslova nalazi se u 3 Mojs 6, 24—26.
(24) Na ostatke od žrtvenih komada, što su još bili na žrtveniku, pao je čudesni oganj iz oblaka, u kojemu je bio Bog nazočan.
Gl. 10. (1) »Ognjena žrtva nepristojna« u čemu je bila, ne kazuje nam Sveto Pismo. Neki tumači misle, da su Nadab i Abiu, najstariji sinovi Aronovi (2 Mojs 6, 23), bili pjani, pa metnuli u kadionicu obični oganj (»tuđi oganj«) mjesto posvećenog sa žrtvenika. A to je bilo zabranjeno (2 Mojs 30, 9).

*2. Ali oganj izađe od Gospoda i izgori ih. Tako umriješe pred Gospodom.

3. Tada reče Mojsije Aronu: »Ovdje se ispunjava ono, što je Gospod navijestio, kad je rekao: Na onima, koji mi stoje blizu, pokazat ću svetost svoju, i pred svim narodom proslavit ću sebe.« A Aron je šutio.

*4. I Mojsije dozva Misaela i Elisafana, sinove Oziela, strica Aronova, i zapovjedi im: »Pristupite i iznesite braću svoju iz svetišta van pred tabor!«

*5. Oni pristupiše i iznesoše ih u košuljama njihovim van pred tabor, kako je bio zapovjedio Mojsije.

*6. Nato Mojsije zapovjedi Aronu i sinovima njegovim Eleazaru i Itamaru: »Ne smijete vlasi svoje neuređeno spuštati i haljine svoje derati. Inače morate umrijeti, i Gospod bi se razgnjevio na svu općinu. A braća vaša, sva kuća Izraelova, neka oplakuju požar, što ga načini Gospod!

7. I ne smijete ostaviti ulaz u šator svjedočanstva, da ne umrete. Jer je na vas došlo Gospodnje ulje pomazanja.« I učiniše tako po zapovijedi Mojsijevoj.

8. Tada zapovjedi Gospod Aronu:

*9. »Vina i jakoga pića ne smijete piti vi, ti i sinovi tvoji, kad ulazite u šator svjedočanstva. Inače biste morali umrijeti, — ovaj propis ima vječitu valjanost za sva plemena vaša. —,

*10. Da biste uvijek mogli razlikovati između svetoga i nesvetoga, između čistoga i nečistoga

*11. I sinove Izraelove poučavati u svima uredbama, što vam ih je objavio Gospod preko Mojsija.«

12. Potom zapovjedi Mojsije Aronu i sinovima njegovim Eleazaru i Itamaru, koji još preostadoše: »Uzmite prinos, što još preostade od ognjenih žrtava Gospodnjih, i jedite ga nekvasnog pokraj žrtvenika! Jer je presvet.

13. Zato ga morate pojesti na svetom mjestu; jer je dio, što pripada tebi i sinovima tvojim od ognjenih žrtava Gospodnjih. Tako mi je bilo zapovjeđeno.

14. A grudi primicanja i odmicanja i stegno podizanja imate vi, ti i s tobom sinovi tvoji i kćeri tvoje, jesti na kojem čistu mjestu. Jer su dio, što pripada tebi i sinovima tvojim od mirotvornih žrtava sinova Izraelovih.

15. Stegno podizanja i grudi primicanja i odmicanja imaju se donijeti s komadima sala određenim za žrtvu ognjenu, da se žrtvuju primicanjem i odmicanjem pred Gospodom. Tada imaju pripasti tebi i sinovima tvojim s tobom kao vječno ustanovljena pristojba, kao što je zapovjedio Gospod!«

(2) Ovom smrtnom kaznom pokaza Bog, da je svet. On kazni one, koji mu se približuju svetogrdno. On traži od onih, koji mu se približuju, t. j. od svećenika, točno i savjesno ispunjavanje obrednih propisa. Zato su bili prekršitelji tih propisa tako strogo kažnjeni. Ujedno se ovdje pokazuje pred narodom svemoćna slava Božja.

(4) »Iznesite braću svoju«, t. j. rođake svoje.

(5) »Iznesoše ih u košuljama njihovim.« Bili su dakle kao od munje udareni, pa im nijesu bile spaljene košulje.

(6) »Ne smijete vlasi svoje neuređeno spuštati i haljine svoje derati«, t. j. u znak žalosti poradi Nadaba i Abiuja. — »Neka oplakuju požar«, t. j. nesretnu smrt Nadabovu i Abiujevu.

(9) Zabrana jakih pića odnosi se samo na vrijeme svete službe.

(10. 11) Svećenici su morali biti trijezni, da bi lako mogli ispunjavati svoje važne dužnosti.

*16. Kada je Mojsije pomno propitao za jarca žrtve radi grijeha, pronašlo se, da je bilo spaljeno. Tada se on jako razgnjevi na Eleazara i Itamara, sinove Aronove, koji su mu još bili ostali, i reče:

17. »Zašto ne jedoste žrtvu za grijeh na svetom mjestu? Ona je presveta, i on vam je dade, da oduzmete krivnju općine i pribavite im pomirenje pred Gospodom.

18. Krv njezina nije bila unesena u nutrašnjost svetišta. Zato biste je morali jesti u svetištu, kao što sam bio zapovjedio.«

19. Aron odgovori Mojsiju: »Oni danas prinesoše svoju žrtvu za grijeh i svoju žrtvu paljenicu pred Gospodom, pa ipak me to pogodi. I da sam danas htio jesti meso žrtve za grijeh, bi li to bilo po volji Gospodu?«

20. Kad to ču Mojsije, umiri se.

GLAVA 11.

Zakon o čistim i nečistim životinjama.

*1. Potom dade Gospod Mojsiju i Aronu ovu naredbu:

2. »Kažite sinovima Izraelovim: Od svih četveronožaca na zemlji smijete jesti sve životinje:

3. Sve, što ima papke razdvojene, i to papke posve razdvojene, i što ujedno preživa među četveronošcima, to smijete jesti.

4. Ali ne smijete jesti od preživača i od onih, što imaju papke razdvojene: devu, jer ona doduše preživa, ali nema papaka posve razdvojenih. Ona vam mora biti nečista.

(16—20) Bio je čuo Mojsije, da su svećenici kod žrtvovanja žrtve za grijeh bili spalili žrtveno meso, a morali su ga pojesti. Aron se opravdava poradi toga velikog propusta kod žrtve za grijeh: »Pošto me je unatoč prinesenim žrtvama pogodio tako težak udarac, nijesam mogao vjerovati, da mogu jedući žrtveno meso pribaviti pomirenje kod Boga.« Time, što su svećenici jeli žrtveno meso, koje je bilo kao opterećeno grijesima, htjelo se je istaknuti misao posredovanja za pomirenje. Ali je, eto, Aron mislio, da jedući žrtveno meso ne bi učinio ništa Bogu ugodno.

Gl. 11. (1—15, 33) Zakoni o čistoći imali su da narod izraelski odgoje za pravu čistoću srca. Oni su jednako opominjali narod izabrani na savršenu čistoću od grijeha, koja je i dolikovala narodu izabranomu. Oni su i pružali prikladna sredstva, da se očuva ta čistoća, i da se narod izraelski uzdrži u duhu pokore i požrtvovnosti.

Zavjet, što ga je Bog sklopio s narodom izraelskim, tražio je od naroda u prvom redu ćudorednu čistoću i svetost. Ali je tražio i neku stanovitu vanjsku čistoću poradi nazočnosti Božje u svetom šatoru usred naroda. I svrha zakonima o čistoći, što se nabrajaju osobito u 3 Mojs 11—15, bila je ta, da se uzdrži u narodu ova vanjska i tjelesna čistoća. Zato se govori o zakonskoj ili levitskoj čistoći ili nečistoći. Levitska je čistoća znak nutrašnje i istinske čistoće, i ona je vodila k njoj. Levitska nečistoća bila je uzrok duljem ili kraćem isključenju od učešća kod službe Božje, pa i onda, kad ne bi bilo nikakve ćudoredne krivnje. U levitsku nečistoću upalo bi se, kad bi se jelo meso nečistih životinja, ili kad bi se tko dotaknuo mrtva tijela ili strvine, ili kad bi imao gubu, ili poradi stanovitoga tjelesnog stanja.

Životinje, koje su se smjele jesti, nazivaju se čiste, a koje se nijesu smjele jesti, nazivale se nečiste. Bog je zabranio narodu svojemu jesti neke životinje zato, da ga jednako drži u poslušnosti, a i zato, da se ne druži s narodima neznabožačkim, koji su većinom jeli sve životinje bez razlike, a mnoge su imali i u svome idolskom kultu i u svojoj mitologiji.

*5. Nadalje kunelića. Jer on je doduše preživač, ali nema papaka posve razdvojenih. On vam mora biti nečist.

*6. Onda zeca. Jer on je doduše preživač, ali nema papaka razdvojenih. On vam mora biti nečist.

7. Isto tako svinju. Ona ima doduše papke razdvojene, i to papke posve razdvojene, ali ne preživa. Ona vam mora biti nečista.

8. Mesa njihova ne smijete jesti i strvine njihove ne smijete se dodijevati. To vam mora biti nečisto.

9. Od svih u vodi životinja smijete jesti ove: Sve životinje u vodi, u morima i rijekama, što imaju pera i ljuske: ove smijete jesti.

10. A sve životinje u morima i rijekama, što nemaju pera i ljusaka između svega, što se giba u vodi, između svih živih bića, što su u vodi: one neka su vam gnusoba!

11. Gnusoba imaju vam one biti. Od mesa njihova ne smijete ništa jesti, strvina njihova neka vam se gadi!

12. Sve životinje u vodi, što nemaju pera i ljusaka, neka su vam gnusoba!

13. Između ptica neka vam se gade ove — ne smiju se jesti, nego su gnusoba —: orao, brkati zer, jastrijeb,

14. Piljug, vrste sokola,

15. Sve vrste gavrana,

16. Noj, lastavica, galeb, sve vrste kobaca,

17. Lovni ćuvik, gnjurac, ušara,

18. Labud, pelikan, plamenac,

19. Roda, sve vrste čapalja, pupavac i šišmiš.

20. Sve male krilate životinje, što idu na četiri, neka su vam gnusoba!

21. Između svih malih krilatih životinja, što idu na četiri, smijete jesti samo one, što imaju nad svojim nogama dva stegna, da mogu njima skakati po zemlji.

*22. Od ovih smijete jesti ove: sve vrste skakavaca selaca, sve vrste skakavaca proždrljivih, sve vrste skakavaca brzonogih i sve vrste skakavaca skočaca.

23. A sve druge male krilate životinje, što imaju četiri noge, neka su vam gnusoba!

24. Po slijedećim životinjama vi ćete se onečistiti — tko se dotakne strvine njihove, nečist je do večera,

25. I svaki, koji ponese komad strvine, mora oprati haljine svoje i nečist je do večera:

26. Po svim životinjama, što imaju papke razdvojene, ali ne posve razdvojene i ne preživaju. One neka su vam nečiste! Tko ih se dotakne, nečist je.

27. I sve četveronožne životinje, što idu na šapama, neka su vam

(5) Kunelić, pitomi zec, u hebrejskom »šafan«, što razni prevode razno. Tako Allioli prevodi sa »der Igel«, jež, a u bilješki veli, da je »šafan« po svoj prilici »die Springmaus, ähnlich dem Kaninchen« (»tuškan, nalik kuneliću«). Ovo zabilježismo, da se vidi, kako je uopće teško prevoditi i pogoditi prava imena raznim životinjama i biljkama u Svetom Pismu.

(6) Sveto Pismo uzima vrstanje životinja od tadašnjeg naroda, a ne upušta se u znanstveno vrstanje. Uopće, biblija nije znanstvena knjiga i ne će da nas uči prirodnu znanost. Biblija je pučka knjiga i govori onako po narodnu. — Zec giba svojom gubicom, kao da preživa, pa ga je tadašnji narod ubrajao među preživače, a nije preživač.

(22) Četiri hebrejska naziva znače četiri vrste skakavaca, što se ne daju sigurno označiti. Hrvatski su nazivi približni etimologički prijevodi hebrejskih imena.

nečiste! Tko se dotakne strvine njihove, nečist je do večera.

28. Tko ponese strvinu njihovu, mora oprati haljine svoje i nečist je do večera. Neka su vam one nečiste!

*29. Nadalje između malih životinja, što pužu po zemlji, neka su vam nečiste ove: lasica, miš, sve vrste gušterica.

30. Rovka, kameleon, geko, zelembač i daždevnjak!

31. Ove neka su vam nečiste između svih malih životinja! Svaki, koji ih dotakne, kad su mrtve, ostane nečist do večera.

32. Svaki predmet, na koji padne koja od njih mrtva, nečist je. Svaka posuda drvena, haljina, koža ili vreća, svaka sprava, što se rabi, mora se umočiti u vodu i ostane nečista do večera; onda je opet čista.

33. Ako li jedna od njih padne u koju posudu zemljanu, onda je sve, što je u njoj, nečisto, i morate je razbiti.

34. Svako jelo, što se jede, i na koje dođe takva voda, nečisto je. Isto tako svako piće, što se obično pije, u svakoj je takvoj posudi nečisto.

35. I sve, na što padne takva strvina, nečisto je. Peć ili ognjište mora se razvaliti; oni su nečisti i moraju vam biti nečisti.

*36. Samo izvori, studenci i nakapnice ostaju čisti. A tko se dotakne strvine jedne takve životinje, nečist je.

37. Ako li strvina padne na sjemenje, što se ima posijati, ostaje ono čisto.

*38. Ako li dođe voda na sjemenje, i onda padne strvina na nj, nečisto vam je.

39. Ako ugine koja od životinja, što vam služe za jelo, onda je onaj, koji se dotakne strvine, nečist do večera.

40. A tko pojede nešto od strvine njezine, mora oprati haljine svoje i ostaje nečist do večera, i tko prihvati takvu strvinu, mora oprati haljine svoje i ostane nečist do večera.

41. Svi mali gmizavci, što pužu po zemlji, gadni su; ne smiju se jesti.

42. Sve, što gmiže na trbuhu, i sve, što se miče na četiri, i sve četveronošce od svih malih životinja, što pužu po zemlji, ne smijete jesti; jer su gadni.

43. Nemojte se sami opoganiti bilo kojim puzavcem i nemojte se onečistiti po njima, da ne budete po njima nečisti!

44. Jer ja sam Gospod, Bog vaš. Zato se iskažite kao sveti i budite sveti, jer sam ja svet! Nemojte se onečistiti bilo kojim puzavcem, što puže po zemlji!

45. Jer ja sam Gospod, koji sam vas izveo iz zemlje egipatske, da budem Bog vaš. Budite dakle sveti, jer sam ja svet!

46. To su propisi o četveronošcima i pticama i svima živim bićima, što se miču u vodi, i o svima bićima, što pužu po zemlji,

(29. 30) U ova dva retka u hebrejskom je pet imena, što se ne daju sigurno označiti. Zato neki prijevodi uzimaju jednostavno hebrejska imena, što su nam opet jedna nepoznanica. Naš prijevod označuje često puta pravac, u kojemu je tražiti te životinje.

(34) »Takva voda«, t. j. voda iz takve nečiste posude.

(36) »Samo izvori... ostaju čisti«, jer se tu voda brzo mijenja. — »Tko se dotakne strvine jedne takve životinje«, t. j. strvine, što je pala u te vode.

(38) Ako je sjeme namočeno, ulazi s vodom nečistoća do u nutrašnjost sjemena.

*47. Da se razlikuje između nečistoga i čistoga i između životinja, što se smiju jesti, i onih, što se ne smiju jesti.«

GLAVA 12.

O nečistoći porodilja.

*1. Nato Gospod zapovjedi Mojsiju:
2. »Kaži sinovima Izraelovim ove odredbe: Kad žena zatrudni i porodi dječaka, onda je ona sedam dana nečista; tako je dugo nečista kao u dane svoje nečistoće poradi svojega mjesečnog pravila.
3. U osmi dan mora se obrezati njegova prednja kožica.
4. Onda neka ostane kod kuće još trideset i tri dana preko vremena očišćenja krvi svoje! Ne smije ništa sveto dotaknuti i u svetište stupiti, dok ne prođu dani očišćenja.
5. Ako li porodi djevojku, onda je nečista dva tjedna kao kod mjesečne nečistoće i neka ostane kod kuće šezdeset i šest dana preko vremena očišćenja krvi!
6. Kad onda prođu dani očišćenja njezina, neka donese, bilo za sina ili za kćer, na ulaz u šator svjedočanstva svećeniku jednogodišnje janje za žrtvu paljenicu i golubića ili grlicu za žrtvu radi grijeha!
7. Ovaj ima životinje prinijeti pred Gospodom i njoj time pribaviti pomirenje; tako će ona biti čista od tečenja krvi svoje. Ovaj propis valja za porodilju, radilo se o dječaku ili o djevojci.
*8. Ako li nije u stanju da dadne janje, onda neka uzme dvije grlice ili dva golubića, jedno za žrtvu paljenicu, drugo za žrtvu radi grijeha! Tako neka joj svećenik pribavi pomirenje, da bude čista!«

GLAVA 13.

O gubi na ljudima i na haljinama.

*1. Onda zapovjedi Gospod Mojsiju i Aronu:
2. »Ako kod nekoga izbije na koži otok ili osip ili svijetla pjega i tako postane opasnost gube, onda se ima on dovesti k svećeniku Aronu ili k jednomu od sinova njegovih, svećenika.
3. Vidi li svećenik to mjesto na koži i opazi li, da je dlaka na tom mjestu postala bijela i da je to mjesto dublje od ostale kože, onda je to guba. Kad to svećenik vidi, mora ga proglasiti nečistim.
4. Ako li je bijela pjega na koži njegovoj i nije dublja od ostale

(47) Životinje, što se ne smiju jesti, većinom su one, što se u blatu valjaju i u blatu traže sebi hranu, ili grabežljive životinje, što se hrane od strvine. Tako su te životinje živa slika ljudskih grijeha.

Gl. 12. (1) Porođaj nije bio za majku nikakva ćudoredna nečistoća. Ali njezino tjelesno stanje, što ju po zapovijedi Božjoj isključivalo od svake javne službe Božje i od općenja s općinom, a što joj nalagalo i stanovite žrtve, bilo je gledano i i označeno kao građanska ili levitska nečistoća. Zakonska naredba o levitskoj nečistoći porodilje mogla je osobito pokazati na posljedice prvoga grijeha i na zlu pohotu čovječju (isp. 1 Mojs 1).

(8) Isp. dar Majke Božje (Lk 2, 22).

Gl. 13. (1—14, 57) Odredba o gubi ne radi samo o gubi na čovjeku, nego i o drugim sličnim bolestima na koži, pa i o pojavama gubi sličnim na haljinama i na kućama. Nečistoća gube ne stoji ni u kojem odnosu s krivnjom ćudorednom. Bijedni, strahovitom bolešću gube udareni čovjek nije bio ćudoredno nečist, nego je bio jedino građanski isključen iz općine, jer je s gubom bila skopčana velika opasnost zaraze, a ta gadljiva bolest na tijelu bila je i živa slika grijeha na duši. Guba je svojim gnjiljenjem na živu tijelu mogla veoma podsjećati i na smrt.

kože, i ako dlaka nije još postala bijela, onda ima svećenik zaraženoga pritvoriti za sedam dana.
5. Ako ga onda svećenik sedmoga dana pregleda i opazi, da je to mjesto ostalo jednako u svojoj boji, jer se boljetica na koži nije dalje razišla, tad ima svećenik pritvoriti zaraženoga za daljnih sedam dana.
6. Pregleda li ga onda svećenik opet sedmoga dana i nađe li pri tom, da je to mjesto blijeđe postalo, i da se boljetica nije dalje razišla, tad ga ima svećenik proglasiti čistim: to je samo osip; dotični ima oprati haljine svoje; tad je čist.
7. Ako li se dalje raziđe osip, pošto se je dotični pokazao svećeniku, da bude čist, i on se po drugi put pokaže svećeniku,
8. I svećenik opazi, da se je osip dalje razišao, tad ga ima svećenik proglasiti nečistim: to je guba.
9. Pokaže li se na čovjeku mjesto, što je kao gubavo, ima se on dovesti k svećeniku.
10. Opazi li svećenik, da je bijel otok na koži, i da je tu dlaka postala bijela, i da na otoku raste divlje meso,
*11. Onda je to zastarjela guba na koži njegovoj. Zato ga ima svećenik proglasiti nečistim, a da ga ne pritvori; jer je on nečist.
12. Ako li guba izbije po svoj koži, tako da guba pokrije kožu čovjeku od glave do pete, kamogod bi svećenik mogao pogledati,
*13. I svećenik opazi, da je guba pokrila čitavo tijelo, onda neka proglasi dotičnoga čistim: on je postao posve bijel i po tom čist.
14. A čim se na njemu pokaže divlje meso, postaje nečist,
15. I kad svećenik vidi na njemu divlje meso, neka ga proglasi nečistim! Divlje je meso nečisto; guba je.
16. Iščezne li opet divlje meso i on postane opet bijel, onda neka ide k svećeniku!
17. Kad ga svećenik pregleda i nađe, da je mjesto postalo bijelo, onda ga ima svećenik da proglasi čistim: on je čist.
18. Ako se kod nekoga na koži načini čir i opet zacijeli,
19. Ali onda na mjestu čira nastane bijel otok ili bjelocrvenkasta pjega, onda se on ima pokazati svećeniku.
20. Opazi li tad svećenik, da je ona dublja od kože, i da je dlaka na njoj postala bijela, onda ga svećenik ima proglasiti nečistim: guba je, što je izbila u čiru.
21. Ako li svećenik pregleda mjesto i nađe, da nema na njemu bijelih dlaka, i da nije dublje od kože i da je blijeđe postalo, onda ga ima svećenik odijeliti za sedam dana.
22. Ako li se sve više širi na koži, onda ga ima svećenik proglasiti nečistim; mjesto je udareno gubom.
23. Ako li se pjega ograniči na isto mjesto, a da se nije raširila dalje, onda je to samo zarašćen čir. Svećenik ga ima proglasiti čistim.

(11) Za koga je svećenik sumnjao, da je gubav, imao ga je pritvoriti u njegovoj kući. A za koga je bilo očevidno, da je gubav, morao je izaći iz tabora i ondje živjeti odvojen od ostaloga naroda. Kasnije su imali gubavci posebne kuće izvan gradova, gdje su prebivali.

(13) »On je postao posve bijel i po tom čist«, t. j. bolest prestaje s bijelim ljuskama, što se ovdje zovu guba. Kad bi se guba izasula po svemu tijelu i postala bijela, onda je to bio znak, da je tijelo izbacilo iz sebe bolest. Guba bi se onda za kratko vrijeme posušila i kao ljuska otpala s čovjeka.

24. Ako tko ima na koži opržinu, i meso, što se načini u opržini, izgleda kao bjelocrvenkasta ili bijela pjega,
25. I opazi svećenik, kad je pregledava, da je dlaka na pjegi postala bijela i ona se pokazuje dublja od kože, onda je to guba, što je izbila u opržini. Zato ga ima svećenik proglasiti nečistim: to je guba.
26. Ako li svećenik, kad pregledava, ne nađe nikakve bijele dlake na pjegi i ova nije dublja od kože, ali izgleda blijeda, onda ga ima svećenik odijeliti za sedam dana.
27. Pregleda li ga onda svećenik sedmoga dana, tad ga ima svećenik, ako se je pjega na koži njegovoj raširila sve dalje, proglasiti nečistim: to je guba.
28. Ako li svijetla pjega ostane ograničena na isto mjesto i ne širi se dalje na koži i postala je blijeđa, onda je to samo otok od opržine. Zato ga ima svećenik proglasiti čistim: to je samo zaraššćena opržina.
29. Ako u muža ili u žene nastane osip na glavi ili na bradi,
*30. I svećenik, kad pregledava, nađe, da je on dublji od kože i da je na njemu tanka, zlatožuta dlaka, neka ga svećenik proglasi nečistim: to je huda krasta, guba na glavi ili na bradi.
31. Ako li svećenik pregleda hudu krastu i zahvaćeno mjesto ne pokaže se dublje od kože i na njemu ne bude crnih dlaka, onda ima svećenik od hude kraste udarenoga odijeliti za sedam dana.
32. Pregleda li onda svećenik sedmoga dana udareno mjesto i nađe li, da se huda krasta nije dalje razišla i da na njoj nije nastala zlatožuta dlaka i da krasta nije dublja od kože,
33. Onda se dotični ima obrijati, ali ne na krastavu mjestu. Onda neka svećenik sumnjiva poradi hude kraste još jedamput odijeli za sedam dana!
34. Ako tad svećenik sedmoga dana pregleda hudu krastu i huda krasta na koži nije se dalje razišla i nije dublja od kože, onda ga ima svećenik proglasiti čistim. On ima tada oprati haljine svoje, tada je čist.
35. Ako li se huda krasta, pošto je bio proglašen čistim, sve dalje širi po koži,
36. I ako nađe svećenik, kad ga pregledava , da se je huda krasta dalje raširila na koži, onda više ne treba svećenik da traži zlatožutu dlaku; dotični je nečist.
37. Ako li huda krasta ostane jednako u svom izgledu, i na njoj opet izraste crna dlaka, onda je krasta iscijeljena. Dotični je čist, i svećenik ima ga proglasiti čistim.
38. Pokažu li se u muža ili u žene na koži svijetle pjege, bijele svijetle pjege,
*39. I opazi li svećenik, da su na koži blijede, svijetle bijele pjege, onda je to blag osip, što je izbio na koži; takav je čist.
40. Ako nekomu postane glava ćelava, tako da je na zatiljku ćelav: takav je čist.
41. Ako mu glava postane sprijeda ćelava, tako da mu je tjeme ćelavo: takav je isto tako čist.
42. Ako li se pokaže na prednjoj ili stražnjoj ćeli bjelocrvenkast osip, onda je to guba, što je izbila

(30) I danas se još opaža na gubavcima u istočnim krajevima, kako im na gubavim mjestima ispada prva dlaka, a mjesto nje raste tanka, zlatožuta.
(39) »Blag osip«, koji dođe i prođe, nije prelažljiv ni opasan.

sprijeda ili straga na ćeli njegovoj.

43. Nađe li svećenik, kad pregledava, sprijeda ili straga na ćeli njegovoj bjelocrvenkast osip, što izgleda kao guba na koži tijela,

44. Onda je takav gubav; on je nečist. Neka ga svećenik proglasi nečistim; on ima bolest na glavi.

*45. Gubavac, koji ima na sebi tu bolest, ima hodati u haljinama poderanim i kosa mu na glavi ima biti raspletena. On ima pokrivati bradu svoju i vikati: Nečist! Nečist!

46. On ostaje nečist, doklegod ima tu bolest. Jer je nečist, ima stanovati odijeljeno; izvan tabora ima boraviti.

*47. Pokaže li se na haljini mjesto gubavo, bila haljina vunena ili lanena,

48. Ili na tkanim ili pletenim lanenim ili vunenim platnima ili na koži ili na kožnom predmetu,

49. I je li to mjesto na haljini ili na koži ili na tkanom ili na pletenom platnu ili na kožnom predmetu zelenkasto ili crkvenkasto, onda je tu opasnost od gube, i ima se pokazati svećeniku.

50. Svećenik ima tad pregledati to mjesto i tu gubom udarenu stvar odijeliti za sedam dana.

51. Sedmoga dana ima svećenik opet pregledati dotično mjesto. Ako se je tad osip dalje razišao na haljini ili na tkanom ili pletenom platnu ili na koži ili na kožnom predmetu, onda je taj osip huda guba; takav je predmet nečist.

52. Ima se spaliti haljina ili tkano ili pleteno laneno ili vuneno platno ili kožni predmet bilo koje vrste, na kojemu se pokazao osip. Huda je to guba; mora se takav predmet spaliti.

53. Izađe li iz pregledbe svećenikove, da se opis nije raširio na haljini, na tkanom ili pletenom platnu ili na kožnom predmetu bilo koje vrste,

54. Onda neka naredi svećnik, da se opere ono, na čemu je osip. On ima to još jedamput odijeliti za sedam dana.

55. Ako tad pregleda svećenik, pošto se je opralo dotično mjesto i izgled dotičnoga mjesta nije se promijenio, onda je to, i makar se osip nije dalje razišao, nečisto, i mora se spaliti, makar bilo zagriženo mjesto na njegovoj stražnjoj ili prednjoj strani.

56. Izađe li iz pregledbe svećenikove, da je dotično mjesto poblijedjelo, pošto se je opralo, onda se ima odrezati od haljine ili od kože ili od tkanog ili pletenog platna.

57. Ako li se pokaže osip na haljini ili tkanom ili pletenom platnu ili na kožnom predmetu bilo koje vrste, onda je to guba, što je nanovo izbila, i mora se to, što je zaraženo gubom, spaliti.

58. Haljina ili tkano ili pleteno platno ili kožni predmet bilo koje vrste, kad ih se opralo i s njih osip iščeznuo, moraju se još jedamput oprati; istom su onda čisti.

59. To su propisi o gubi na haljini vunenoj ili lanenoj ili na tkanom ili pletenom platnu ili na kožnom predmetu bilo koje vrste, koliko se imaju proglasiti čistima ili nečistima.«

(45) »Ima hodati u haljinama poderanim«, kao u žalosti. »Ima vikati: Nečist! Nečist!«, da mu se tko zdrav ne približi i ne postane levitski nečist, ili da se ne oguba.

(47—59) Što je bila guba na haljinama, ne može se više pravo utvrditi. Možda su joj bili uzrok plijesan ili ljage od vlage. Samo platna, na kojima je bila »huda guba«, bila su nečista i morala su se spaliti.

GLAVA 14.

Čišćenje gube na ljudima i na kućama.

1. Nadalje dade Gospod Mojsiju ovaj naputak:

*2. »Za gubavca na dan, kad se proglašuje čistim, valjaju ovi propisi: Ima se dovesti pred svećenika,

3. I to mora svećenik izaći van pred tabor. Nađe li tad svećenik kod pregledbe, da je gubom udareno mjesto iscijeljeno,

*4. Onda neka naredi svećenik, da se za onoga, koji se ima proglasiti čistim, donesu dvije žive čiste ptice, nešto cedrovine, karmesinovih konaca i hizopa!

*5. Onda neka svećenik uputi, da se jedna ptica zakolje nad posudom zemljanom s vodom svježom!

6. Neka tad uzme drugu živu pticu i cedrovinu, karmesinove konce i hizop i sve to neka umoči, i živu pticu, u krv ptice, što je bila zaklana nad vodom svježom!

*7. Onda neka poškropi onoga, koji se ima da proglasi čistim, sedam puta i tako neka ga očisti! Živu pticu neka pusti da poleti u slobodno polje!

*8. Nato mora onaj, koji se daje čistiti, oprati haljine svoje, ostrići svu kosu svoju i okupati se; tako postane čist. Tada smije ići u tabor, ali mora još sedam dana ostati izvan svojega šatora.

9. U sedmi dan ima još jedamput ostrići svu kosu svoju, glavu, bradu i obrve; svu kosu svoju ima ostrići, haljine svoje oprati i okupati se; tako postane čist.

*10. Onda u osmi dan neka uzme dva muška janjeta bez pogrješke i jednogodišnje žensko janje bez pogrješke i kao prinos tri desetine efe bijeloga brašna, zamiješena s uljem, i jedan log ulja!

11. A svećenik, koji izvršuje čišćenje, ima onoga, koji se daje čistiti, i one darove postaviti pred Gospoda na ulaz u šator svjedočanstva.

12. Tada neka uzme svećenik jedno janje, neka ga prinese kao žrtvu za prijestup s logom ulja, i neka oboje žrtvuje primicanjem i odmicanjem pred Gospodom!

13. Nato neka zakolje janje na mjestu, gdje se kolje žrtva za grijeh i žrtva paljenica, na svetom mjestu! Jer kao što žrtva za grijeh, tako ima da pripadne svećeniku i žrtva za prijestup: ona je presveta.

14. I neka uzme svećenik nešto od krvi žrtve za prijestup! Nju neka svećenik namaže onome, koji se daje čistiti, na jagodicu desnoga uha, na palac desne ruke nje-

---

Gl. 14. (2) Svećenik bi gubavca proglasio čistim, čim je gubavcu bilo dopušteno, da smije opet na službu Božju i među ljude.

(4) Vulgata, a po njoj slično i Daničić, prevodi ovaj redak ovako: »Zapovjedit će (svećenik) onomu, koji se čisti, da prinese za sebe dva živa vrapca, koji se smiju jesti, i drvo cedrovo i crvca (vermiculumque) i hizopa.«

Za cedrovinu privezala bi se crvenim koncima karmesinovim kitica hizopa. To bi onda svećenik zamočio u krv zaklane ptice i poškropio bi čovjeka, koji se čisti. Cedrovina je znamenovala zdravlje, što se povratilo gubavcu; crveni konci karmesinovi rumenilo, kojim mu se opet zarumenilo lice; mirisavi hizop značio je, da je nestalo smrada, što se širio od gubavca.

(5) »S vodom svježom«, t. j. s vodom iz studenca, a ne kišnicom.

(7) Pticu bi ispustili, neka prosto poleti zrakom, u znak, da je gubavac čist i slobodan.

(8) »Sedam dana izvan svojega šatora«, da se pripravlja za slijedeće čišćenje.

(10) Tri desetine efe, t. j. 10.8 litara. — Log, hebrejska mjera, t. j. pô litre.

gove i na veliki palac desne noge njegove!

15. Tada neka uzme svećenik nešto od loga ulja i neka nalije u desnu ruku svoju,

16. Neka tad umoči desni svoj prst u ulje, što mu je u lijevoj ruci, i neka prstom svojim sedam puta poškropi nešto ulja pred Gospodom!

17. A od ostalog ulja, što mu je u ruci, neka nešto namaže svećenik onome, koji se daje čistiti, na jagodicu desnoga uha, na palac desne ruke njegove i na veliki palac desne noge njegove na mjestu, što ga je pomazao krvlju žrtve za prijestup!

18. Što onda još preostane od ulja u ruci svećeniku, to neka izlije na glavu onome, koji se daje čistiti, da mu tako svećenik pribavi pomirenje pred Gospodom!

19. Nato neka svećenik priredi žrtvu za grijeh i tim pribavi onome, koji se daje čistiti, pomirenje radi nečistoće njegove! Zatim neka zakolje žrtvu paljenicu!

20. Onda neka prinese svećenik žrtvu paljenicu i prinos na žrtveniku! Kad mu je svećenik tako pribavio pomirenje, čist je.

21. Ali ako je siromašan i to ne može da priskrbi, onda neka uzme jedno janje kao žrtvu za prijestup, da se žrtvuje primicanjem i odmicanjem i njemu se pribavi pomirenje, i nadalje jednu desetinu efe bijeloga brašna, zamiješena s uljem, za prinos i log ulja,

22. onda dvije grlice ili dva golubića, što može priskrbiti, da bude jedno kao žrtva za grijeh, drugo kao žrtva paljenica.

23. To neka donese u osmi dan iza svojega čišćenja svećeniku na ulaz u šator svjedočanstva pred Gospoda!

24. Svećenik neka tada uzme janje žrtve za prijestup i log ulja! Oboje neka žrtvuje primicanjem i odmicanjem pred Gospodom!

25. Nato neka se zakolje janje žrtve za prijestup, i svećenik neka uzme nešto od krvi žrtve za prijestup i namaže onome, koji se daje čistiti, na jagodicu desnoga uha, na palac desne ruke njegove i na veliki palac desne noge njegove!

26. I neka nalije svećenik nešto ulja u svoju lijevu ruku!

27. Svećenik neka nešto ulja, što mu je u lijevoj ruci, poškropi svojim desnim prstom sedam puta pred Gospodom!

28. Onda neka svećenik nešto ulja u svojoj ruci namaže onome, koji se daje čistiti, na jagodicu desnoga uha, na palac desne ruke njegove i na veliki palac desne noge njegove na mjestu, gdje je već krv žrtve za prijestup!

29. Što onda još preostane od ulja u ruci svećeniku, to neka izlije na glavu onome, koji se daje čistiti, da mu tako pribavi pomirenje pred Gospodom!

30. Onda neka priredi jednu od grlica ili jednoga od golubića, što je mogao da priskrbi,

31. Jedno kao žrtvu za grijeh, drugo kao žrtvu paljenicu, zajedno s prinosom! Tako ima svećenik onome, koji se daje čistiti, pribaviti pomirenje pred Gospodom!

32. To su propisi za onoga, koji je zaražen gubom i kod svojega čišćenja ne može da priskrbi što se traži.«

*33. Nato je Gospod govorio s Mojsijem i Aronom ovako:

34. »Kad dođete u zemlju kanaansku, što ću vam je dati u posjed, i ja u zemlji, što vam pripada, pustim gubu na koju kuću,

35. Onda ima vlasnik kuće otići i javiti to svećeniku ovako: Pokazuje se nešto na mojoj kući, što izgleda kao guba.

36. Tada neka naredi svećenik, da se isprazni kuća, prije nego on stupi u nju, da razgleda štetno mjesto, da se ne moradne sve, što je u kući, označiti kao nečisto. Onda istom ima svećenik unići u kuću, da je razgleda.

37. Opazi li tada kod pregledbe sumnjivih mjesta za gubu, da se ona pokazuju na zidovima kuće kao rupice zelene ili crvenkaste, što su na oči od zida dublje,

38. Onda neka svećenik izađe iz kuće pred vrata kućna i zatvori kuću za sedam dana!

39. Kad onda svećenik u sedmi dan dođe natrag i opazi, da su se raširila sumnjiva mjesta za gubu na zidovima kuće,

40. Tada neka svećenik naredi, da se povadi kamenje, na kojemu se pokazuju sumnjiva mjesta za gubu, i da se pobaca van pred gradom na koje nečisto mjesto!

41. Onda neka se kuća iznutra ostruže svuda i ostrugani prah neka se prospe van pred gradom na koje nečisto mjesto!

42. Nato neka se uzme drugo kamenje i umetne na mjesto izvađenoga kamenja! Tada neka se uzme druga ilovača i njom olijepi kuća!

43. Ako se onda opet pokažu na kući sumnjiva mjesta za gubu, pošto se je kamenje izvadilo i kuća se ostrugala i olijepila,

44. Onda neka opet dođe svećenik i pregleda! Pronađe li se, da su se sumnjiva mjesta za gubu raširila dalje, onda ima kuća hudu gubu; nečista je.

45. Neka se stoga poruši kuća sa svojim kamenjem, gredama i sa svim lijepom kućnim, i neka se iznese izvan grada na koje nečisto mjesto!

46. A tko uniđe u kuću, dok je zatvorena, neka je nečist do večera!

47. Tko spava u kući, mora oprati haljine svoje, i tko jede u kući, mora oprati haljine svoje.

48. Ako li svećenik uniđe u kuću i opazi, da se sumnjiva mjesta za gubu, pošto se je olijepila kuća, nijesu dalje razišla, onda ima svećenik proglasiti kuću čistom; jer se je izliječila bolest.

49. Neka uzme, da se pribavi kući pomirenje, dvije ptice, cedrovinu, karmesinove konce i hizop!

50. Tada neka zakolje jednu pticu nad posudom zemljanom sa svježom vodom!

51. Neka uzme cedrovinu, hizop, karmesinove konce i živu pticu i neka ih umoči u krv zaklane ptice i u svježu vodu i neka tim sedam puta poškropi kuću!

52. Tako neka pribavi kući pomirenje krvlju ptice i svježom vodom, pticom živom i cedrovinom, hizopom i karmesinovim koncima!

53. A pticu živu neka pred gradom pusti da poleti u slobodno po-

(33—53) Što je guba na kućama, ne zna se pravo. Možda se radi o salitri, što, kao u Egiptu, troši i izjeda zidove, dok ih ne obori. Sigurno je to, da čovječja guba nema ništa s gubom na kućama. Bila je među njima samo neka stanovita vanjska sličnost. A svakako su stanovi, gdje se ugnijezdi ta bolest, nezdravi, napose u toplijim krajevima.

lje, i tako neka pribavi kući pomirenje; tada je ona čista.
54. To su propisi za razne vrste gube i kraste,
55. I gube na haljinama i kućama,
56. Otoka, osipa i svijetlih pjega.
57. Oni imaju da o tom pouče, kad je što čisto ili nečisto. To su propisi o gubi.«

GLAVA 15.

Nečiste bolesti.

*1. Još zapovjedi Gospod Mojsiiju i Aronu:
*2. »Kažite sinovima Izraelovim ove odredbe: Ako netko trpi na tečenju sjemena, onda je to tečenje nečisto,
3. I ovako se ima s nečistoćom od toga tečenja: Ako tijelo njegovo pušta tečenje, ili zatvara, tako da ništa ne teče, onda je čistoća na njemu.
4. Svaka postelja, što je upotrebljava bolesnik, postaje nečista, i sve, na što on sjedne, postaje nečisto.
5. Tko se dotakne postelje njegove, mora oprati haljine svoje i okupati se i nečist je do večera.
6. I tko sjedne na predmet, na kojemu je sjedio onaj, koji ima tečenje sjemena, mora oprati haljine svoje i okupati se i nečist je do večera.
7. Nadalje tko se dotakne tijela onoga, koji ima tečenje sjemena, mora oprati haljine svoje i okupati se i nečist je do večera.
8. I ako onaj, koji ima tečenje sjemena, dođe svojom pljuvačkom u dodir s čistim, to mora ovaj oprati haljine svoje i okupati se i nečist je do večera.
9. Nadalje nečisto je svako sedlo, na kojemu kod jahanja sjedi onaj, koji ima tečenje sjemena.
10. I tko dotakne nešto, što je onaj imao pod sobom, postaje nečist do večera; i tko ponese to, mora oprati haljine svoje i okupati se i nečist je do večera.
11. Svaki, koga se onaj, koji ima tečenje sjemena, dotakne neopranim rukama, mora oprati haljine svoje i okupati se i nečist je do večera.
12. Posuda zemljana, koju dotakne onaj, koji ima tečenje sjemena, mora se razbiti, i svaka posuda zemljana mora se poplakati vodom.
13. A kad se onaj, koji boluje na tečenju, izliječi od bolesti svoje, onda ima on otad, kad je ozdravio, brojiti sedam dana. Tada ima oprati haljine svoje i okupati se u svježoj vodi; tako postaje čist.
14. A u osmi dan neka uzme dvije grlice ili dva golubića, neka dođe pred Gospoda na ulaz u šator svjedočanstva i neka ih preda svećeniku!
15. Svećenik neka ih tada priredi, jedno kao žrtvu za grijeh, a drugo kao žrtvu paljenicu! Tako neka mu svećenik pribavi radi tečenja pomirenje pred Gospodom!
16. Ako komu isteče sjeme, neka okupa čitavo tijelo svoje, i nečist je do večera.

Gl. 15. (1—33) Slijede odredbe, što se odnose na stanovite bolesne ili pravilne slučajeve u spolnom životu čovjeka. Oni po sebi nijesu grješni. Ali je htio Bog, da bi se po njima prekinula vanjska, zakonska zajednica s Bogom, da tako upozori na nutrašnji odnos, što ga imaju ovi slučajevi s grijehom, i da odvrati čovjeka od grijeha.
(2) »Onda je to tečenje nečisto«, t. j. onda je takva bolest prouzročila levitsku nečistoću.

17. Haljina i stvar od kože, na koju je došlo sjeme, mora se oprati, i nečista je do večera.

*18. Ako tko bude sa ženom, tako da isteče sjeme, moraju se oboje okupati, i nečisti su do večera.

*19. Ako ženska osoba ima tečenje, i to mjesečno tečenje krvi, onda je na njoj nečistoća sedam dana; tko je se dotakne, nečist je do večera.

20. Sve, na što ona legne u vrijeme nečistoće svoje, postaje nečisto, isto tako sve, na čemu sjedi.

21. Tko se dotakne postelje njezine, mora oprati haljine svoje i okupati se i nečist je do večera.

22. Tko se dotakne predmeta, na kojemu je ona sjedila, mora oprati haljine svoje i okupati se i nečist je do večera.

23. I tko dotakne nešto na postelji njezinoj ili na predmetu, na kojemu je ona sjedila, nečist je do večera.

*24. Ako li netko bude s njom i nešto od nečistoće njezine dođe na njega, onda je on sedam dana nečist, i svaka postelja, na kojoj leži, postaje nečista.

25. Ako ženska osoba trpi na stalnom tečenju krvi izvan pravilnog vremena, ili ako ima tečenje krvi preko pravilnog vremena, onda se dani, u kojima ima nečisto tečenje, smatraju kao dani njezina pravila; nečista je.

26. Za svaku postelju, na kojoj leži u dane svojega tečenja, vrijedi isto kao za postelju u vrijeme njezina pravila, i svaki predmet, na kojemu ona sjedi, postaje nečist kao u vrijeme njezina pravila.

27. Tko se dakle dotakne tih stvari, postaje nečist, on mora oprati haljine svoje i okupati se i nečist je do večera.

28. Ako se je ona izliječila od tečenja, onda ima još sedam dana brojiti; tada je čista.

29. A u osmi dan neka uzme dvije grlice ili dva golubića i neka ih odnese svećeniku na ulaz u šator svjedočanstva!

*30. Svećenik neka onda uredi jedno kao žrtvu za grijeh, drugo kao žrtvu paljenicu! Tako neka joj svećenik pribavi radi tečenja njezina pomirenje pred Gospodom!

31. Tako imate poučiti sinove Izraelove o nečistoći njihovoj, da ne umru s nečistoće svoje, kad bi onečistili prebivalište moje, što je u sredini njihovoj.

*32. To su odredbe za one, što su oboljeli na tečenju i što tečenjem sjemena postaju nečisti,

---

(18) Ova je odredba i za one, što su u ženidbi. Odredba ide za tim, da se i oženjeni što više čuvaju u uzdržljivosti, i da se narod odvrati od mnogoženstva.

(19) »Mjesečno tečenje«, t. j. mjesečno vrijeme, što se također držalo za levitsku nečistoću.

(24) »Svaka postelja, na kojoj leži«, t. j. na kojoj leži takav muž. Odredba u ovom retku vrijedila je samo onda, ako nije znao muž, da žena ima vrijeme. Ako li je znao, pa ipak bio s njom, bili su oboje krivci smrti (isp. 20, 18).

(30) »Jedno kao žrtvu za grijeh«, ako je to tečenje od grješnoga života, ili za posljedicu istočnoga grijeha, ako je od naravne slaboće.

(32) Tako strogo zabranio je Bog, da se čovjek ne oskvrni stvarima, što po sebi nijesu bile grješne, ali su, kao posljedice istočnoga grijeha, bile s njim u uskoj vezi. Bog je izdao ove zabrane, da tako upozori čovjeka na sam ružni grijeh, i da odvrati čovjeka od grijeha nečistoće, a osobito da upozori na to, kako se lako i jako može onečistiti čovjek ružnim grijehom nečistoće, ako opći i druguje s onima, koji vole taj grijeh. Kad je Bog već Izraelcima toliko na dušu stavio svetu čistoću, kolika se onda svetost i čistoća iziskuje od kršćana, kojima su duše posvećene predragocjenom krvlju Isusovom i postale hram Duha Svetoga! »Mi smo hram Boga živoga« (2 Kor 6, 16).

33. I za one, što imaju pravilo, i za sve, što imaju tečenje, bilo muško ili žensko, i za onoga, koji bude s nečistom.«

GLAVA 16.

Veliki dan pomirenja.

*1. Još je govorio Gospod s Mojsijem nakon smrti obojice sinova Aronovih, koji moradoše umrijeti,

*2. Kad su bili stupili pred Gospoda. Gospod zapovjedi Mojsiju: »Kaži svojemu bratu Aronu, da ne smije u svako doba unići u svetište iza zavjesa, pred pomirište ozgo na kovčegu, inače da mora umrijeti ; jer se nad pomireništem javljam u oblaku.

3. Samo tada smije Aron unići u svetište, kad dolazi s juncem kao žrtvom za grijeh i s ovnom kao žrtvom paljenicom.

4. On mora nositi svetu košulju lanenu, gaće lanene moraju pokrivati golo tijelo, pojasom lanenim mora biti opasan i kapu lanenu mora metnuti na glavu: to je ruho sveto, što ga mora obući, pošto se okupa.

5. Od općine sinova Izraelovih ima uzeti sebi dva jarca kao žrtvu za grijeh i jednoga ovna za žrtvu paljenicu.

*6. Onda ima Aron donijeti junca, što je određen za žrtvu radi grijeha, i pribaviti sebi i kući svojoj pomirenje.

7. Nato ima uzeti obadva jarca i staviti ih pred Gospoda na ulaz u šator svjedočanstva.

*8. Aron ima baciti ždrijeb na obadva jarca, jedan ždrijeb za Gospoda, drugi za Azazela.

9. Onda ima Aron donijeti jarca, na kojega je pao ždrijeb za Gospoda, i pripraviti ga kao žrtvu za grijeh.

10. A jarca, na kojega je pao ždrijeb za Azazela, ima staviti živa pred Gospoda, da na njemu izvrši pomirenje i da ga pošlje za Azazela u pustinju.

11. Aron dakle ima donijeti junca, što je određen za njega kao žrtva za grijeh i sebi i kući svo-

---

Gl. 16. (1—34) Veliki dan pomirenja ili očišćenja slavio se je desetoga dana u sedmom mjesecu, dakle pet dana prije blagdana sjenica. Sedmi mjesec, što je bio u jesen, zvao se je tišri. A slavio se je veliki dan pomirenja potpunim odmorom i strogim postom od večera do večera. Svečanu službu Božju, što je imala značaj pomirenja, morao je držati sam veliki svećenik. Svrha ovome pokorničkom danu bila je pomirenje za grijehe u prošloj godini.

(1) »Nakon smrti obojice sinova Aronovih« (isp. gl. 10.).

(2) U svetinju nad svetinjama, gdje je stajao kovčeg (2 Mojs 26, 33), smio je unići samo veliki svećenik, i to na veliki dan pomirenja, koji se opisuje u ovoj glavi. Po svetom Pavlu (Hebr 9; 10) ovaj je blagdan slika velikoga dana pomirenja, na koji je Krist svojom predragocjenom krvlju zadovoljio za grijehe svih ljudi. — »Pred pomirište ozgo na kovčegu«. »Pomirište« (hebr. kaporet) jest zlatni pokrovac na kovčegu zavjeta.

(6) Veliki svećenik Staroga Zavjeta morao je najprije izvršiti pomirenje za svoje vlastite grijehe, prije nego je mogao kod Boga pribaviti pomirenje za narod.

(8—10) Ne zna se pravo, što znači hebrejska riječ Azazel. Vulgata je prevodi: »jarac, koji neka se pusti«. Drugi misle, da se je pustinja, u koju su puštali jarca, zvala Azazel. Ali bit će ipak da je to ime jednoga bića, što se protivi Bogu, t. j. ime zla duha, demona, koji je prije Mojsija bio poznat pod imenom Azazel, a kasnije nazvan Sotonom. I po svoj prilici riječ Azazel znači »protivnik Božji«. Životinja, što se kao natovarena grijesima naroda predaje Sotoni (20—22), imala bi da označi oslobođenje naroda od njegovih grijeha, što su mu se otpuštali na dan pomirenja.

joj pribaviti pomirenje tim, da zakolje junca, što je određen za njega kao žrtva za grijeh.

12. Tada ima uzeti kadionicu punu žeravice sa žrtvenika pred Gospodom i dvije pregršti pune sitno istucanoga mirisnog kada i odnijeti ga iza zavjesa.

13. Tada ima metnuti kad na oganj pred Gospodom, da oblak od kada zakloni pomirište na kovčegu zakona i da on ne umre.

14. Nato neka uzme nešto od krvi junčeve i neka poškropi prstom svojim prednju stranu pomirišta; pred pomirište neka poškropi sedam puta krvlju prstom svojim!

15. Tada neka zakolje jarca, što je određen za narod kao žrtva za grijeh i neka odnese krv njegovu iza zavjesa i neka učini s krvlju isto onako, kao što je učinio s krvlju junčevom: neka poškropi pomirište i pred pomirište,

16. I tako očisti svetište od nečistoća sinova Izraelovih i od svih prijestupa, što su ih počinili! Isto tako neka učini i sa šatorom svjedočanstva, što se nalazi kod njih usred nečistoća njihovih!

17. A nitko ne smije biti nazočan u šatoru svjedočanstva, kad on uđe u nj da izvrši u svetištu čin pomirenja, dok ne izađe i ne pribavi pomirenje sebi i kući svojoj i cijeloj općini Izraelovoj.

18. Potom neka izađe van na žrtvenik, što stoji pred Gospodom, pa neka izvrši i na njemu pomirenje tim, da uzme nešto od krvi junčeve i od krvi jarčeve i da je unaokolo namaže na rogove žrtveniku!

19. Tad neka sedam puta poškropi žrtvenik prstom svojim s nešto krvi i tako ga očisti i posveti ga od nečistoća sinova Izraelovih!

20. Kad je tako svršio pomirenje svetišta i šatora svjedočanstva i žrtvenika, tada ima dovesti jarca živoga.

21. Aron neka položi obje ruke svoje na glavu jarcu živomu i neka prizna nad njim sve krivnje sinova Izraelovih i sve prijestupe, što ih počiniše! On neka ih navali na glavu jarcu i neka ga po čovjeku, koji stoji spreman, dadne odnijeti u pustinju!

22. Tako ima jarac odnijeti sa sobom sve krivnje njihove u zabitni kraj. U pustinji neka se tad pusti jarac!

23. Nato ima Aron unići u šator svjedočanstva i skinuti sa sebe haljine lanene, što ih je bio obukao, kad je stupao u svetište, i tamo ih položiti.

24. On se ima okupati na svetom mjestu, obući haljine svoje, opet izaći i prirediti žrtvu paljenicu za sebe i žrtvu paljenicu za narod i tim sebi i narodu pribaviti pomirenje.

25. Salo žrtve za grijeh neka spali na žrtveniku!

26. A čovjek, koji je odnio jarca van za Azazela, mora oprati haljine svoje i okupati se. Onda smije opet doći u tabor.

*27. Junca žrtve za grijeh i jarca žrtve za grijeh, od kojih je krv bila unesena, da se izvrši u svetištu čin pomirenja, ima se odnijeti van pred tabor i kože njihove, meso njihovo i sadržaj utrobe njihove ima se spaliti.

28. Onaj, koji ih je spalio, mora oprati haljine svoje i okupati se. Onda smije opet doći u tabor.

(27) Meso ovih žrtvenih životinja nije se smjelo jesti i spaliti na žrtveniku za žrtve paljenice, jer je bilo kao opterećeno grijesima naroda.

*29. Ovaj zakon ima za vas vječitu valjanost. U sedmom mjesecu, deseti dan mjeseca, imate postiti i nikakav posao raditi, ni domaći ni stranac, koji boravi kod vas.

30. Jer u taj dan pribavlja se za vas pomirenje, da budete očišćeni. Od svih grijeha svojih imate biti očišćeni pred Gospodom.

31. Dan potpunoga odmora ima biti za vas, i imate postiti po naredbi, što vrijedi zauvijek.

*32. A pomirenje ima da izvrši svećenik, koji je bio pomazan i posvećen, da vrši službe svećeničke namjesto oca svojega. I on ima obući haljine lanene, ruho sveto

33. I očistiti Presveto. Isto tako ima on očistiti šator svjedočanstva i žrtvenik i svećenicima i cijeloj općini narodnoj pribaviti pomirenje.

34. Ovaj zakon, da se ima sinovima Izraelovim jedamput u godini pribaviti pomirenje od svih grijeha njihovih, ima za vas vječitu valjanost.« I on učini, kako je bio zapovjedio Gospod Mojsiju.

GLAVA 17.

Zabrana mesa osim kod žrtvene gozbe. Zabrana krvi i strvine.

*1 Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

2. »Kaži Aronu, sinovima njegovim i svima sinovima Izraelovim ovu odredbu: Ovo je, što zapovijeda Gospod:

3. Svaki Izraelac, koji zakolje vola, ovcu ili kozu u taboru ili izvan tabora,

4. A ne donese ih na ulaz u šator svjedočanstva, da ih prinese Gospodu kao prinos pred prebivalištem Gospodnjim, taj ima biti kriv za krv. Jer je krv prolio, ima se istrijebiti iz naroda svojega.

5. Zato imaju sinovi Izraelovi svoje životinje klanice, što su ih dosad klali na slobodnu polju, dovesti k svećeniku pred Gospoda na ulaz u šator svjedočanstva i prinijeti ih kao žrtve mirotvorne Gospodu.

6. Svećenik neka poškropi krvlju žrtvenik Gospodnji pred ulazom u šator svjedočanstva i neka spali salo na ugodni miris Gospodu!

*7. Oni ne smiju više prinositi svojih žrtava klanica đavolima, s kojima su dosad činili preljubu. Ovaj zakon ima za njih vječitu valjanost od koljena do koljena.

8. Još im zapovjedi: Ako jedan Izraelac ili stranac, koji boravi kod njih, prinese žrtvu paljenicu ili žrtvu klanicu,

*9. A da je ne dovede na ulaz u šator svjedočanstva, da je tamo

(29) »U sedmom mjesecu«. To je mjesec tišri, koji je obuhvatao drugu polovicu mjeseca rujna i prvu polovicu mjeseca listopada.

(32) Po smrti Aronovoj neka vrši taj obred Aronov sin, koji bude posvećen za velikog svećenika.

Gl. 17. (1—7) Sva privatna klanja morala su se za vrijeme boravka u pustinji obaviti u dvorištu svetoga šatora. Zakon je htio da zabrani tajne žrtve, što su se još uvijek prinosile.

(7) »Đavolima« (daemonibus). Tako prevodi Vulgata. A u hebrejskom izvorniku stoji »seirim« (»jarčje podobe«). Zli dusi, demoni, bili su od neznabožaca štovani u podobama jaraca. Za neznabošcima poveli su se i Izraelci. — »Činili su preljubu«. Kao što žena, koja ostavlja svojega muža i živi s drugim, čini preljubu, tako čini preljubu i duša, koja ostavlja Boga, zaručnika svojega, pa pristaje za đavlom.

(9) Ovaj veoma znameniti zakon o jedinstvu i jedinoj zakonitosti izraelskoga zavjetnog svetišta potvrđuje se u 5 Mojs 1, 14 za sva vremena.

žrtvuje Gospodu, onda taj neka se istrijebi iz naroda svojega!

*10. Jede li koji Izraelac ili stranac, koji boravi kod njih, bilo koju krv, to ću ja proti takovu čovjeku, koji jede krv, postupati i istrijebiti ga iz naroda njegova.

11. Jer život tijela u krvi je, i samo vam je na žrtveniku dopuštam na pomirenje za duše vaše; krv naime pribavlja pomirenje, jer je život u njoj.

12. Zato zapovijedam sinovima Izraelovim: Nitko između vas ne smije jesti krvi. I stranac, koji boravi kod vas, ne smije okusiti krvi.

13. Svaki Izraelac i svaki stranac, koji boravi kod njih, ako ulovi divljač ili pticu, što se jede, neka iscijedi krv i zaspe je zemljom!

14. Jer život svakog živoga bića u krvi je njegovoj. Zato zapovijedam sinovima Izraelovim: Ne smijete jesti krvi nijednog živoga bića. Jer je život svakog živoga bića u krvi njegovoj. Svaki, koji je jede, ima se usmrtiti.

15. Tko jede meso životinje, što je crkla, ili ju je zvjerka rastrgala, bio domaći ili stranac, mora oprati haljine svoje i okupati se i nečist je do večera. Onda je opet čist.

16. A ne opere li haljina svojih i ne okupa li se, onda se je ogriješio.«

GLAVA 18.

Svetost ženidbe.

1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

2. »Kaži sinovima Izraelovim ovu odredbu: Ja sam Gospod, Bog vaš.

3. Ne smijete činiti, što se čini u zemlji egipatskoj, gdje ste prebivali, niti što se čini u zemlji kanaanskoj, kamo ću vas voditi. Po uredbama njihovim ne smijete živjeti.

4. Nego vršite zapovijedi moje i živite savjesno po propisima mojim! Ja sam Gospod, Bog vaš.

5. Zato držite uredbe i zapovijedi moje! Tko ih vrši imat će po njima život. Ja sam Gospod.

*6. Nitko ne smije nepošteno općiti s rođacima svojim po krvi. Ja sam Gospod.

7. S ocem svojim i s materom svojom ne smiješ nepošteno općiti. Ona je mati tvoja. Ne smiješ je obeščastiti.

8. Sa ženom oca svojega ne smiješ nepošteno općiti. Obeščastio bi oca svojega.

*9. Sa sestrom svojom, kćerju oca svojega ili kćerju matere svoje, bila rođena u kući ili izvan kuće, ne smiješ nepošteno općiti.

10. Sa kćerju sina svojega ili sa kćerju kćeri svoje ne smiješ nepošteno općiti; jer one su tvoje vlastito meso.

*11. Sa kćerju žene oca svojega, koju je rodio otac tvoj, ne smiješ nepošteno općiti; ona ti je sestra.

12. Sa sestrom oca svojega ne smiješ nepošteno općiti; ona ima istu krv kao otac tvoj.

(10) Krv kao bitni uvjet i znamen (simbol) života pridržana je Bogu, Gospodaru života, i uskraćena je čovjeku, da on s njom postupa po miloj svojoj volji. Kao sjedište života ima krv po odredbi Božjoj moć pomirenja, i ona se je žrtvovala Bogu za otkup i spasenje čovječjeg života.

Gl. 18. (6—18) Zakon se odnosi na rođake po krvi u ravnoj liniji u svim stepenima, onda na svojtu ravne linije i u pobočnoj liniji na rođake prvoga stepena. Prekršaj ovoga zakona smatrao se je kao rodoskvrnje i imao se kazniti smrću.

(9) »Izvan kuće«, t. j. od iste matere, a drugoga oca.

(11) »Sa kćerju žene oca svojega«, t. j. žene, koja ti nije mati; ta je kći tebi polusestra. — »Ona ti je sestra«, t. j. ona ti je kao sestra.

13. Sa sestrom matere svoje ne smiješ nepošteno općiti; jer ona ima istu krv kao mati tvoja.
14. Sa ženom brata oca svojega ne smiješ nepošteno općiti. K ženi njegovoj ne smiješ se približiti. Ona ti je strina.
15. Sa snahom svojom ne smiješ nepošteno općiti. Ona je žena sina tvojega. Ne smiješ s njom općiti.
16. Sa ženom brata svojega ne smiješ nepošteno općiti. Inače obeščastiš brata svojega.
17. Sa ženom i ujedno sa kćerju njezinom ne smiješ nepošteno općiti. Kćer sina njezina ili kćer kćeri njezine ne smiješ uzeti, da općiš s njima. One su iste krvi. Bilo bi rodoskvrnje.
18. Također ne smiješ uzeti žene k sestri njezinoj i time svađu uzbuđivati, kad bi s njom općio uz onu za života njezina.
19. Ne smiješ se približiti ženi u vrijeme nečistoće njezine, da općiš s njom.
20. Sa ženom bližnjega svojega ne smiješ grješno općiti. Ti bi se tim onečistio.
*21. Ne smiješ nijedno svoje dijete prinijeti Molohu za žrtvu i obeščastiti ime Boga svojega. Ja sam Gospod.
22. Ne smiješ općiti s muškarcem kao sa ženom. Bio bi to čin gadan.
23. I sa životinjom ne smiješ općiti i sebe onečistiti. Žena se ne smije podati životinji za općenje. Bila bi to sramota velika.
24. Nemojte se onečistiti nigdje ničim takovim! Jer svim tim oskvrnili su se narodi, što ću ih protjerati, kad vi dođete.
25. Jer je zemlja postala nečista, pohodit ću je radi opačina njezinih, tako da će zemlja izbljuvati stanovnike svoje.
26. Tako eto držite uredbe i zapovijedi moje! Ne činite ni jedne od tih opačina, ni domaći ni stranac, koji živi kod vas!
27. Jer sve te opačine činili su ljudi, što su prije vas stanovali u zemlji, i tim je postala zemlja nečista.
28. Onda vas zemlja ne će izbljuvati, jer ste je onečistili, kao što je izbljuvala narod, što je bio prije vas.
29. Tko čini takvu opačinu, ljudi, koji takošta čine, neka se istrijebe iz sredine naroda svojega!
30. Tako eto držite odredbe moje: Ne ravnajte se po gadnim običajima, što su se držali prije vas! Ne oskvrnite se time! Ja sam Gospod, Bog vaš.«

GLAVA 19.

Razne zapovijedi i dobri nauci.

1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:
2. »Kaži svoj općini sinova Izraelovih ove propise: Budite sveti, jer sam ja, Gospod, Bog vaš, svet!
3. Svaki neka poštuje oca i mater i neka drži subote moje! Ja sam Gospod, Bog vaš.
4. Ne obraćajte se k idolima i ne činite sebi bogova livenih! Ja sam Gospod, Bog vaš.
5. Kad prinosite Gospodu žrtvu mirotvornu, onda je žrtvujte tako, da se milostivo primi od vas!

(21) Moloh je ime nekomu kanaanskom idolu. Njemu bi najviše žrtvovali djecu. Štovali su ga u prilici čovjeka s bikovom glavom i s ispruženim rukama. Među te ispružene i usijane ruke stavljali bi djecu, da ih začas uništi oganj. Sveto Pismo izvješćuje iz kasnije povijesti izraelske više puta o takovim žrtvama (4 Kralj 17, 17; Iz 57, 5; Ezek 16, 21).

6. U dan, kad je žrtvujete, ili dan kasnije ima se pojesti. Što preostane do trećega dana, ima se sažeći.
7. Ako bi se ipak treći dan što od toga jelo, to bi bilo meso pokvareno i ne bi se primilo milostivo.
8. Tko jede od toga, naprti krivnju na sebe. Jer je oskvrnio, što je Gospodu sveto. Takav se ima istrijebiti iz naroda svojega.
*9. Kad spremate žetvu zemlje svoje, nemojte požeti polja sve do skrajnoga ruba i ne pabirčite po žetvi!
10. I u vinogradu ne pabirčite i ne pobirajte otpalih zrna vinograda! Ostavite ih siromahu i strancu! Ja sam Gospod, Bog vaš.
11. Ne kradite, ne lažite, ne varajte jedan drugoga!
12. Ne kunite se krivo imenom mojim i ne skvrnite tako imena Božjega! Ja sam Gospod.
*13. Ne zakidaj i ne pljačkaj bližnjega svojega! Ne zadržavaj kod sebe do sutra plaće radnikove!
14. Nemoj psovati gluha i pred slijepca ne meći na put ništa, nego se boj Boga svojega! Ja sam Gospod.
*15. Ne činite nepravde kod presude! Niti idi na stranu siromaha, niti se obaziraj na odličnika, nego sudi po pravdi bližnjemu svojemu!
16. Ne prosipaj klevete među zemljacima svojim i ne stavljaj tim u opasnost život bližnjega svojega! Ja sam Gospod.
*17. Ne nosi u srcu mržnje proti bratu svojemu! Otvoreno uputi bližnjega svojega, da poradi njega ne naprtiš krivnju na sebe!
*18. Ne budi osvetljiv prema zemljacima svojim i ne nosi ništa za njima, nego ljubi bližnjega svojega kao sebe samoga! Ja sam Gospod.
*19. Držite zapovijedi moje: Živinčeta svojega ne puštaj na živinče druge vrste! Ne usijevaj polja svojega dvojakim sjemenom! Ne oblači na se haljine tkane od dvojake tvari!
20. Ako bi tko sagriješio sa ženom, koja kao ropkinja pripada drugome mužu, ali nije ni oslobođena ni otkupljena, imaju se kazniti, ali ne smrću, jer se ne radi o jednoj slobodnoj.
21. Ali on neka za pokoru prinese na ulazu u šator svjedočanstva Gospodu ovna kao žrtvu za prijestup!
22. Svećenik ima mu tada ovnujskom žrtvom za prijestup pribaviti pred Gospodom pomirenje za počinjeni grijeh. Tako će mu se oprostiti grijeh, u koji je pao.
*23. Kad dođete u zemlju i zasadite svakojakih voćaka, smatrajte njihove prve plodove kao

Gl. 19. (9) Vulgata prevodi: »Nemoj požeti njive sasvim do zemlje!«
(13) Plaća se je imala dnevno isplaćivati, jer je radnik obično dobivao plaću u naravi i od toga je živio.
(15) »Niti idi na stranu siromaha«, t. j. iz krivoga milosrđa ne svjedoči krivo za nj na sudu!
(17) Mnogo bi se neprijateljstvo zapriječilo, kad bi se taj prekrasni zakon izvršivao.
(18) »Ne nosi ništa za njima«, t. j. ne budi čovjek, koji što pamti komu.
(19) Te su zabrane imale u prvom redu svrhu, da opomenu narod, neka se ne miješa s drugim narodima, i neka se ne ženi s neznabošcima! Haljine tkane od dvojake tvari, na pr. od lana i od vune, pravili su neznabošci i utkivali u njih likove svojih idola. Da Izraelci ne pođu njihovim tragom i da ne upadnu u idolopoklonstvo, bilo im je to zabranjeno.
(23) Dok drvo još nije postiglo svoju potrebnu zrelost, ono je kao neobrezano, i njegov je plod nečist, pa se zato ne smije jesti.

neobrezane! Neka vam budu kroz tri godine neobrezani! Oni neka se ne jedu!

*24. U četvrtoj godini imaju biti svi plodovi njihovi Gospodu posvećeni u zahvalu.

25. Istom u petoj godini smijete uživati plodove njihove. To obilatiji bit će vam tada prihod. Ja sam Gospod, Bog vaš.

26. Ništa ne smijete jesti, što je s krvlju. Ne smijete gatati ni čarati.

*27. Ne strižite kose svoje na glavi u okrug! Ne brijte brade!

*28. Poradi mrtvaca ne činite zarezâ na tijelu svojemu! Ne udarajte na se nikakvih biljega! Ja sam Gospod.

29. Ne skvrni kćeri svoje puštajući je u nečistoću! Ne smije zemlja postati bludničko mjesto i pozorište nečistoće.

30. Držite subote moje! Poštujte svetište moje! Ja sam Gospod.

31. Ne obraćajte se na zaklinjače mrtvacâ i na gatare! Ne pitajte ih! Vi se skvrnite po njima. Ja sam Gospod, Bog vaš.

32. Ustani pred sijedom glavom i poštuj osobu starčevu! Boj se Boga svojega! Ja sam Gospod.

33. Ako stranac boravi u zemlji kod vas, ne smijete ga ugnjetavati.

34. Kao domaći iz vlastite sredine vaše neka vam bude stranac, koji živi kod vas! Ljubite ga kao sebe same! Jer sami ste bili stranci u zemlji egipatskoj. Ja sam Gospod, Bog vaš.

35. Ne činite nepravde kod presude, kod mjere za dužinu, kod mjere za težinu, kod mjere za stvari, što se sipaju!

36. Mjerila neka su vam prava, utezi pravi, efa prava i hin prav! Ja sam Gospod, Bog vaš, koji sam vas izveo iz zemlje egipatske.

37. Tako dakle držite točno sve moje uredbe i zapovijedi! Ja sam Gospod.«

GLAVA 20.

Razne kazni.

1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

2. »Kaži sinovima Izraelovim ovaj naputak: Ako Izraelac ili stranac, koji živi u Izraelu, dadne koje dijete svoje Molohu, taj se ima smrću kazniti. Narod ga ima kamenovati.

3. Ja ću sam postupati proti njemu i istrijebit ću ga iz naroda njegova, jer dade dijete svoje Molohu i tako onečisti svetište moje i oskvrni sveto ime moje.

4. Ako li narod zatvori oči svoje pred čovjekom, koji dade dijete svoje Molohu, i ne ubije ga,

5. Onda ću ja sam postupati proti takovu čovjeku i cijelome rodu njegovu i istrijebit ću njega i sve, koji se s njim predadoše službi Molohovoj, iz naroda njihova.

6. Ako se netko obraća na zaklinjače mrtvacâ i gatare i s njima služi krivoboštvu, onda ću ja postupati proti takovu čovjeku i istrijebiti ga iz naroda njegova.

7. Zato se posvetite i budite sveti! Jer ja sam Gospod, Bog vaš.

8. Držite točno zapovijedi moje! Ja, Gospod, jesam, koji vas posvećujem.

(24) Plodovi četvrte godine imaju se kao prvina darovati Bogu. Gospodar bi naime sav rod odnio u sveti šator, gdje bi ga za žrtvene gozbe podijelio levitima, udovicama i siromasima.

(27) »Ne strižite kose svoje u okrug«, t. j. tako, da biste ostavili na vrhu glave perčin. Tako su se strigli neki neznabošci u Arabiji. Oni su i bradu brijali.

(28) Sve su to poganski običaji.

9. Svaki, koji proklinje oca ili mater, ima se smrću kazniti. Jer je oca i mater proklinjao, kriv je smrti.
10. Ako netko sagriješi sa ženom udanom, sa ženom bližnjega svojega, imaju se smrću kazniti preljubočinac i preljubočinica.
*11. Ako netko sagriješi sa ženom oca svojega, osramotio je oca svojega. Oboje imaju se smrću kazniti. Krivi su smrti.
12. Sagriješi li netko sa snahom svojom, imaju se oboje smrću kazniti. Učiniše veliku sramotu i krivi su smrti.
13. Ako muškarac sagriješi s drugim muškarcem kao sa ženom, počiniše oboje sramotu. Imaju se smrću kazniti. Krivi su smrti.
*14. Uzme li netko sebi ženu i uz to još mater njezinu, to je sramota. Ima se njega i obadvije spaliti, da se učini kraj takvoj nečistoći među vama.
15. Ako netko sagriješi sa živinčetom, ima se smrću kazniti. I živinče imate ubiti.
16. Ako se žena približi živinčetu, da sagriješi s njim, ubij ženu i živinče! Imaju poginuti. Zaslužili su smrt.
17. Ako netko uzme za ženu sestru svoju od očeve ili materine strane i ako su oboje općili među se, to je sramota. Imaju se usmrtiti pred očima svojih zemljaka. On je oskvrnio sestru svoju pa ima krivnju svoju ispaštati.
18. Ako netko opći sa ženskom osobom u vrijeme njezine nemoći, ako dakle on i ona otkriju žensko mjesečno tečenje, imaju se oboje istrijebiti iz naroda svojega.
19. Sa sestrom oca svojega ili matere svoje ne smiješ općiti. Jer takav oskvrni svoje vlastito meso. Oni imaju krivnju svoju ispaštati.
*20. Tko sagriješi sa ženom strica svojega, osramotio je strica svojega. Oni imaju krivnju svoju ispaštati. Umrijet će bez djece.
21. Ako netko uzme k sebi ženu brata svojega, to je rodoskvrnje. Brata je svojega obeščastio. Oni će ostati bez djece.
22. Držite dakle brižno sve moje uredbe i zapovijedi, da vas ne izbljuje zemlja, u koju vas hoću da dovedem, da se nastanite u njoj!
23. Ne idite za uredbama narodâ, koje ću protjerati za dolaska vašega! Jer su činili sve to, zato mi omrzoše.
24. Zato sam rekao vama: Prisvojite k sebi zemlju njihovu! Vama ću je dati u posjed, zemlju, u kojoj teče mlijeko i med. Ja sam Gospod, Bog vaš, koji sam vas odvojio od ostalih naroda.
25. Zato razlikujte četveronožne životinje čiste od nečistih, ptice čiste od nečistih! Nemojte se onečistiti četveronožnim životinjama ili pticama ili čimgod, što puže po zemlji, a što sam vam označio kao nečisto!
26. Budite mi sveti! Jer sam svet ja, Gospod, i odabrah vas ispred drugih naroda, da budete moji.
27. Ako ima muž ili žena, u kojima je duh zaklinjanja mrtvacâ

Gl. 20. (11) »Žena oca svojega« nije vlastita, tjelesna mati, nego druga žena očeva. Vulgata prevodi: »Tko bi spavao s maćehom svojom« (»qui dormierit cum noverca sua«). Rodoskvrnje s materom svojom vlastitom ne spominje zakonodavac. On pretpostavlja, da se ne događa taj grijeh, koji se protivi prirodnim zakonima.
(14) Vulgata prevodi: »Živ neka se spali s njima!« Tumači misle, da bi najprije kamenovali, a onda spaljivali.
(20) »Umrijet će bez djece«, ili tako, da im djeca ne nose imena njihova, nego stričevo (sv. Augustin); ili da im Bog ne dadne djece (sv. Gregorije Veliki).

ili duh gatarski, imaju se smrću kazniti. Imaju se kamenovati. Krivi su smrti.«

GLAVA 21.

Propisi za svećenike.

*1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju: »Kaži svećenicima sinovima Aronovim, ovaj naputak: Svećenik se ne smije onečistiti ni na kojem mrtvom zemljaku.

2. Samo na svojim bližim rođacima po krvi, na materi, ocu, sinu, kćeri, bratu

3. I sestri, ako ona još kao djevojka živi kod njega i nema muža, smije se onečistiti.

*4. Suprug ne smije se na rođacima svojim onečistiti i oskvrniti.

*5. Ne smije strići kose na glavi svojoj i brade svoje ne smiju podstrizati i ne smiju praviti zarezotine na tijelu svojemu.

6. Neka budu sveti Bogu svojemu i neka ne skvrne imena Boga svojega! Jer prinose žrtve ognjene Gospodnje, hranu Boga svojega. Zato imaju biti sveti.

7. Ne smiju bludnicu ili oskvrnjenu uzeti za ženu. I ženom od muža svojega rastavljenom ne smiju se ženiti. Jer je svećenik posvećen Bogu svojemu.

8. Moraš ga štovati, jer on prinosi hranu Boga tvojega. Kao svet neka ti bude! Jer sam svet ja, Gospod, koji vas posvećujem.

9. Ako se kći svećenikova oskvrni nečistoćom, oskvrni tim oca svojega. Ona se ima spaliti.

*10. A svećenik, koji je najviši među sudruzima svojim, na čiju se je glavu izlilo ulje pomazanja i koji je bio posvećen i obučen u haljine svete, ne smije nositi raspletenu kosu ni razdirati haljine svoje.

11. Također se ne smije primaknuti nijednome mrtvacu. Pa i na ocu i na materi ne smije se onečistiti.

12. Ne smije ostaviti svetišta i svetište Boga svojega ne smije oskvrniti. Jer je na njemu posvećenje ulja pomazanja Boga njegova. Ja sam Gospod.

13. Za ženu mora sebi uzeti djevojku.

14. Udovicom ili ženom rastavljenom ili oskvrnjenom ili bludnicom, svima tima ne smije se oženiti. Samo djevojku iz naroda svojega ima uzeti za ženu.

15. Tako ne će oskvrniti potomstva svojega među narodom svojim. Jer ja, Gospod, jesam, koji ga posvećujem.«

16. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

17. »Kaži Aronu ovaj naputak: Ako tko od budućih potomaka tvojih ima na sebi kakvu manu tjelesnu, taj ne smije pristupiti, da prinosi hranu žrtvenu Boga svojega.

18. Jer nitko, koji ima na sebi kakvu manu tjelesnu, ne smije pristupiti, ni slijep, ni hrom, ni sakat, nitko, u koga je jedan ud preveć dug,

19. Nitko, koji ima slomljenu nogu ili slomljenu ruku,

20. Ni grbav ili sušičav, nitko, koji ima bionu u oku, ni šugav, ni lišajiv, ni prosut.

Gl. 21. (1) Ako bi svećenik došao u dodir s mrtvacem, postao bi levitski nečist (4 Mojs 6, 6; 19, 11—19). Kad bi se naime svećenik približio mrtvacu, ili ga se dotakao, ili ga pokopao, postao bi nečist i ne bi smio služiti u svetištu.

(4) Bilo je zabranjeno svećeniku prisustvovati pogrebnim obredima za pokojne rođake žene svoje.

(5) Ovi čudni običaji bili su praznovjerni i zato svećenicima zabranjeni.

(10) »Ne smije nositi raspletenu kosu ...«, t. j. u znak žalosti za mrtvima.

*21. U koga bi god od potomaka svećenika Arona bila kakva mana tjelesna, ne smije pristupiti, da prinosi žrtve ognjene Gospodnje. Ako je mana na njemu, ne smije pristupiti, da prinosi hranu Boga svojega.

*22. Ali smije jesti od hrane Boga svojega, naime od presvetih i svetih darova.

23. Ali ne smije unići kroz zavjes i stupiti na žrtvenik, jer ima manu na sebi. Inače bi oskvrnio sveta mjesta moja. Jer ja, Gospod, jesam, koji ih posvećujem.«

24. Mojsije kaza ovo Aronu i sinovima njegovim i svima sinovima Izraelovim.

GLAVA 22.

Čistoća svećenikâ i žrtava.

1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

2. »Naloži Aronu i sinovima njegovim, da puni strahopočitanja upravljaju svetim darovima, što mi ih posvećuju sinovi Izraelovi, i da ne obeščašćuju sveto ime moje. Ja sam Gospod.

3. Reci im: Ako ikad itko između svih potomaka vaših pristupi k svetim darovima, što ih sinovi Izraelovi posvećuju Gospodu, u stanju nečistoće, takav čovjek ima se odstraniti ispred lica mojega i ima se pogubiti. Ja sam Gospod.

4. Tko između potomaka Aronovih trpi na gubi ili tečenju, ne smije jesti od svetih darova, dok nije opet čist. Tko se dotakne kogagod, koji se je onečistio od mrtva tijela, ili tko se je oskvrnio,

5. Ili tko dotakne životinju, što gmiže po zemlji, od čega se on onečisti, ili čovjeka, od kojega navuče na sebe bilo koju nečistoću,

6. Tko dakle dotakne takovo što, ostaje nečist do večera i ne smije uživati ništa od svetih darova, dok se nije okupao.

7. Kad zađe sunce, on je opet čist i smije jesti od svetih darova. Jer oni mu dolaze kao hrana.

*8. Od životinje poginule ili rastrgane ne smije jesti. On bi tim postao nečist. Ja sam Gospod.

9. Tako imaju držati naredbe moje, da ne navuku na sebe grijeh i ne umru, jer oskvrniše posvećeno. Ja sam Gospod, koji ih posvećujem.

*10. Nijedan tuđinac ne smije uživati nešto sveto. Ni ukućanin ili nadničar svećenikov ne smije uživati nešto sveto.

11. Ako li svećenik nabavi roba za novce, onda taj smije od toga jesti. Isto tako smiju jesti od hrane njegove oni, koji se rodiše u kući njegovoj.

12. Uda li se kći svećenikova za čovjeka, koji nije svećenik, onda ona ne smije uživati ništa od svetih darova.

13. Ako li kći svećenikova obudovi ili se rastavi, a nema djece, i vrati se opet u kuću oca svojega, onda ona smije jesti od hrane oca svojega kao u mladosti svojoj. Ali nijedan tuđinac ne smije što od toga uživati.

---

(21) Bog je htio, da svećenici, koji su prinosili samo životinje, budu bez mane, poradi kojih mogao bi narod zazirati od njih, a onda i od vjere. Koja se onda svetost i kakvo savršenstvo ima tražiti od svećenikâ Novoga Zavjeta, koji prinose tijelo i krv samoga Sina Božjega!

(22) Tjelesne mane isključivale su doduše od svete službe, ali ne od uživanja žrtvenih darova. Aronovi potomci smjeli su uživati određene dijelove presvetih i svetih darova.

Gl. 22. (8) »Rastrgane«, t. j. rastrgane od koje zvijeri.

(10) »Tuđinac«, t. j. koji nije svećenik.

14. Ako netko uživa sveto nehotice, onda ima povratiti sveto svećeniku i dometnuti još peti dio vrijednosti

*15. Svećenici ne smiju oskvrniti svetih darova sinova Izraelovih, što ih oni prinose Gospodu.

16. Navukli bi na sebe kažnjiv prijestup, kad bi ovi jeli njihove svete darove. Jer ja, Gospod, jesam, koji ih posvećujem.«

17. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

*18. »Kaži Aronu i sinovima njegovim i svima sinovima Izraelovim ovu naredbu: Ako netko od kuće Izraelove ili od stranaca u Izraelu prinese svoj prinos, bilo sad da prinese Gospodu zavjetovane ili dragovoljne prinose kao žrtvu paljenicu,

19. Onda za to, da budete ugodni, treba bez mane, muško od goveda, ovaca i koza.

20. Životinju, što ima manu na sebi, ne smijete prinositi. Jer ne bi vas učinila ugodne.

21. Ako netko hoće da prinese Gospodu kao žrtvu mirotvornu goveče ili ovcu, da izvrši zavjet ili kao dragovoljan prinos, onda, da bude ugodan, ne smije imati nikakve mane na sebi.

22. Životinje, što su slijepe ili imaju koji ud slomljen ili ranu ili su gnojave, krastave ili lišajive, ne smijete prinositi Gospodu niti od toga na žrtvenik staviti Gospodu ognjenu žrtvu.

23. Goveče ili ovcu s predugim ili prekratkim udima smiješ žrtvovati kao dragovoljan prinos, ali kao žrtva zavjetna ne bi te učinila ugodnim.

24. Životinju, kojoj su muda zgnječena, stučena, otrgana ili isječena, ne smijete prinositi Gospodu. Takve životinje ne smijete niti u svojoj vlastitoj zemlji gojiti

25. Niti ih od kojega inozemca kupiti i kao hranu Boga svojega prinositi. Jer to je pokvareno, ima manu, ne će vas učiniti ugodne.«

26. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

27. »Goveče ili ovca ili jare, kad se omladi, ima ostati sedam dana kod matere svoje. Od osmoga dana i dalje bit će ugodno primljeno od Gospoda, ako mu se prinese kao žrtva ognjena.

28. Goveče ili ovcu ne smijete klati zajedno s mladima njihovim i u isti dan.

29. Kad hoćete da prinesete Gospodu žrtvu zahvalnu, onda je morate tako žrtvovati, da vas učini ugodne:

30. Ona se mora još isti dan pojesti. Ne smijete ništa od toga ostaviti do drugoga jutra. Ja sam Gospod.

31. Držite dakle brižno zapovijedi moje! Ja sam Gospod.

32. Ne skvrnite svetoga imena mojega! Hoću da budem štovan kao svetac među sinovima Izraelovim. Ja, Gospod, jesam, koji vas posvećujem,

33. Koji sam vas izveo iz zemlje egipatske, da budem Bog vaš, ja, Gospod.«

(15. 16) Svećenici neka tih darova, što ih smiju sami uživati, ne oskvrne time, da ih daju jesti drugima, na koje bi navukli kažnjiv prijestup, kad bi jeli ono, što smiju jesti samo svećenici.

(18) »Od stranaca u Izraelu«, t. j. stranaca, koji su poprimili zakon Mojsijev.

GLAVA 23.

O godišnjim blagdanima.

*1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

2. »Kaži sinovima Izraelovim ove odredbe: Blagdani Gospodnji, što ćete ih slaviti svetim svečanim sastancima, ovi su:

3. Šest dana smije se raditi. Ali sedmi dan jest dan potpunoga odmora sa svetim svečanim sastankom. Tad ne smijete raditi nikakva posla. Dan je to odmora u čast Gospodu po svima prebivalištima vašim.

*4. Ovo su blagdani Gospodnji sa svetim svečanim sastancima, što ih imate svetkovati u vrijeme određeno.

5. Četrnaesti dan prvoga mjeseca uvečer jest blagdan pasha u čast Gospodu.

*6. Petnaesti dan istoga mjeseca slavi se blagdan nekvasnih kruhova u čast Gospodu. Tada jedite sedam dana kruhove nekvasne!

7. Prvi dan imate održati sveti svečani sastanak. Tada ne smijete raditi nikakva posla težatnoga.

8. Sedam dana imate prinositi Gospodu žrtvu ognjenu. Sedmi dan opet je sveti svečani sastanak. Tada ne smijete raditi nikakva posla težatnoga.«

9. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

10. »Kaži sinovima Izraelovim ovu odredbu: Kad dođete u zemlju, koju vam hoću dati, i tamo stanete žeti, tada donesite snop prvinâ od žetve svoje k svećeniku!

11. Ovaj ima tada snop žrtvovati primicanjem i odmicanjem pred Gospodom, da vas učini ugodne. Na dan po suboti ima ga svećenik žrtvovati primicanjem i odmicanjem.

12. Taj dan, kad žrtvujete snop primicanjem i odmicanjem, imate žrtvovati Gospodu jednogodišnje janje bez pogrješke kao žrtvu paljenicu.

*13. Uz to kao prinos dvije desetine bijeloga brašna, zamiješena s uljem, žrtvu ognjenu na ugodni miris Gospodu, onda kao naljev još četvrt hina vina.

14. Kruha i zrnja pržena ili stučena ne smijete jesti, dok nijeste prinijeli prinos Bogu svojemu. Ova zapovijed ima vječitu valjanost za sva pokoljenja vaša u svima prebivalištima vašim.

*15. Potom od dana po suboti, naime od dana, kad ste prinijeli snop primicanjem i odmicanjem,

---

Gl. 23. (1—3) Svečani sastanci bili su za svakog Izraelca samo triput u godini obvezni: na vazam, blagdan sedmicâ i blagdan sjenicâ; a i tada samo za odrasle muške osobe. — »Ne smijete raditi nikakva posla« (hebr. melakah): ovom zabranom bili su zabranjeni nesamo teški poslovi, kao težački rad na polju ili rad različnih zanata, nego i čisto kućni poslovi, kao rad u kuhinji. Ovaj potpuni odmor bio je propisan samo za dane subotne i za dan velikoga pomirenja.

(4—14) Vazmeno vrijeme imalo je dva blagdana: pasha ili vazam i blagdan nekvasnih kruhova. Pasha se je svetkovala na spomen izlaska iz Egipta. Blagdan nekvasnih kruhova slavio se na spomen oslobođenja iz ropstva egipatskoga.

(6) Isp. 2 Mojs 12, 3—11.

(13) »Dvije desetine«, t. j. dvije desetine efe = 7.2 l. — »Četvrt hina = 1½ l. Isp. 2 Mojs 29, 40.

(15—22) Blagdan sedmicâ jest pedeseti dan iza vazma. Grčki se zove ovaj blagdan »pentekostes«, t. j. pedeseti dan. Blagdan sedmicâ bio je ustanovljen u spomen zakona sinajskoga, što su ga Izraelci primili pedeseti dan poslije svojega izlaska iz Egipta. Ujedno je ovaj blagdan dan zahvale Bogu za žetvu. Zato se zove i blagdan žetve (2 Mojs 23, 16). Na taj blagdan prinosili bi Izraelci Bogu dva kvasna pšenična kruha kao prvine nove žetve.

imate brojiti sedam tjedana punih.

16. Do dana, što dolazi iza sedme subote, imate brojiti pedeset dana. Tada prinesite Gospodu od novoga žita prinos!

17. Iz prebivališta svojih imate donijeti sa sobom dva kruha za žrtvu primicanjem i odmicanjem, što sastoje iz dvije desetine bijeloga brašna i pečena su s kvascem, kao žrtva prvinâ Gospodu!

18. Uz te kruhove prinesite i sedam jednogodišnjih janjaca bez pogrješke, jednoga junca i dva ovna, da budu žrtva paljenica Gospodu, s prinosom svojim i naljevima svojim kao žrtvu ognjenu na ugodni miris Gospodu!

19. Onda imate prinijeti jarca kao žrtvu za grijeh i dva jednogodišnja janjeta kao žrtvu mirotvornu.

20. Svećenik ima ih žrtvovati primicanjem i odmicanjem pred Gospodom zajedno s kruhovima od prvinâ. To i dva janjeta kao posvetni dar Gospodu ima pripasti svećeniku.

21. U isti dan imate zakazati sveti svečani sastanak. Tada ne smijete raditi nikakva posla težatnoga. Ova zapovijed ima vječitu valjanost za sva pokoljenja vaša u svima prebivalištima vašim.

22. Kad stanete žeti u zemlji svojoj, onda nemojte požeti polje sve do skrajnoga ruba i ne pabirčite po žetvi! Ostavite oboje siromasima i strancima! Ja sam Gospod, Bog vaš.«

*23. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

24. »Kaži sinovima Izraelovim ovu odredbu: Prvi dan sedmoga mjeseca ima vam biti dan odmora, dan spomena s trubnjom rogova, sveti svečani sastanak.

25. Tada ne smijete raditi nikakva posla težatnoga i imate prinijeti žrtvu ognjenu Gospodu.«

26. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

*27. A deseti dan istoga mjeseca sedmoga jest dan pomirenja. Tada imate održati sveti svečani sastanak, imate postiti i prinijeti žrtvu ognjenu Gospodu.

28. Na taj dan ne smijete raditi nikakva posla. Jer to je dan pomirenja, koji vam ima pribaviti pomirenje pred Gospodom, Bogom vašim.

29. Zato se ima svaki, koji ne posti na taj dan, istrijebiti iz naroda svojega.

30. Čovjeka, koji na taj dan radi bilo kakav posao, istrgat ću iz naroda njegova.

31. Nikakva posla ne smijete raditi. Ova zapovijed neka ima vječitu valjanost za sva pokoljenja vaša u svim prebivalištima vašim!

32. Neka vam to bude dan potpunoga odmora, i imate postiti. Deveti dan mjeseca, uvečer, imate držati svoj odmor od večera do večera.«

(23—25) Prvi dan svakoga mjeseca bio je posvećen osobitom svečanošću, koja je poglavito sastojala u većem broju žrtava (4 Mojs 28, 11—15). A najsvečanije proslavio bi se prvi dan sedmoga mjeseca, velikoga svečanog mjeseca, koji se zvao babilonskim imenom tišri. Prvim danom ovoga mjeseca počimala je nova građanska godina. Ovaj se je dan zvao dan spomena s trubnjom rogova ili »spomen trubni«, jer je na taj dan truba pozivala narod, da zahvali Bogu na svim dobročinstvima, što ih je primio od njega u staroj godini, i da mu se pomoli, da mu bude milostiv i unapredak.

(27—32) Obredi i žrtve ovoga blagdana, dana pomirenja ili očišćenja, koji ima značaj pokorničkog dana, opisani su već u gl. 16.

*33. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:
34. »Kaži sinovima Izraelovim ovu odredbu: Petnaesti dan istoga mjeseca sedmoga jest blagdan sjenicâ u čast Gospodu za sedam dana.
35. Na prvi dan jest sveti svečani sastanak. Tada ne smijete raditi nikakva posla težatnoga.
36. Sedam dana imate prinositi ognjenu žrtvu Gospodu, onda osmi dan održati sveti svečani sastanak i prinijeti Gospodu žrtvu ognjenu. To je blagdan završni. Tada ne smijete raditi nikakva posla težatnoga.
37. To su blagdani Gospodnji, na koje imate držati svete svečane sastanke, da prinosite Gospodu žrtve ognjene: žrtvu paljenicu, prinos, žrtvu klanicu i naljev, kako ih traži pojedini dan,
38. Osim subota Gospodnjih i darova, svih zavjetnih žrtava vaših i darova dragovoljnih, što ih prinosite Gospodu.
39. Ali petnaesti dan sedmoga mjeseca, kad sakupljate prihod zemlje, imate svetkovati blagdan Gospodnji sedam dana. Prvi dan ima biti odmor i isto tako osmi dan.
40. Na prvi dan imate donijeti sebi najljepših plodova, mladica palmovih i grana s gustolisnatih stabala i potočnih vrba i radovati se pred Gospodom, Bogom svojim, sedam dana.
41. Ovaj blagdan imate svetkovati svake godine sedam dana u čast Gospodu. Ova zapovijed ima vječitu valjanost za sva pokoljenja vaša. U sedmom mjesecu imate ga svetkovati.
*42. Sedam dana imate prebivati u sjenicama. Svaki domaći Izraelac ima prebivati u sjenicama,
43. Da kasnija pokoljenja vaša saznaju, da sam ja učinio, da prebivaju u sjenicama sinovi Izraelovi, kad ih izvedoh iz zemlje egipatske, ja, Gospod, Bog vaš.«
*44. Mojsije kaza tad sinovima Izraelovim blagdane Gospodnje.

GLAVA 24.

Odredbe o svijetnjaku i o kruhovima za postavljanje. Kazneni zakoni.

1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:
2. »Naloži sinovima Izraelovim, da ti donesu ulja čista iz maslina stučenih za svijetnjak, da se svaki dan mogu prisluživati svjetionice.
*3. Izvan zavjesa pred kovčegom sa zakonom u šatoru svjedočanstva ima ga Aron spremati, da gori stalno od večera do jutra pred Gospodom. Ova zapovijed ima vječitu valjanost za pokoljenja vaša.

(33—44) Blagdan sjenicâ bio je dan zahvale na završetku branja voća, masline i grožđa, a sjećao je Izraelce i na putovanje u pustinji, gdje su prebivali pod sjenicama i šatorima. Zato se ovaj blagdan zove i danom šatorâ ili šatorskim danom.
(42) »U sjenicama«, t. j. u sjenicama od granja i lišća.
(44) Blagdani Gospodnji unijeli su svetu promjenu u svagdašnji život. Oni su bili dani odmora i veselja iza tjedana mučnoga rada i svakojakih briga. I narod izraelski savjesno je uvijek držao ove blagdane Gospodnje. Kad je sagradio sjajni hram u Jeruzalemu, upravo je hrlio narod svake godine u Jeruzalem, da se pokloni Gospodu i da proslavi blagdane Gospodnje. Ali istom u Novom Zavjetu dobili su blagdani Gospodnji i razne kršćanske svetkovine svoje pravo značenje i spasonosnu moć božansku.
Gl. 24. (3) »Izvan zavjesa pred kovčegom sa zakonom«, t. j. u svetištu pred zavjesom, koji dijeli svetinju od svetinje nad svetinjom.

4. Na svijetnjaku od zlata ima on opremati svjetionice, da bez prestanka gore vazda pred Gospodom.

*5. Uzmi onda bijeloga brašna i ispeci od njega dvanaest kolača! Dvije desetine neka dođu na svaki kolač!

6. Postavi ih tada u dva reda, po šest u jedan red, na zlatnom stolu pred Gospodom!

7. Svaki red okadi čistim kadom, da bude mirisni dio kruhu, a žrtva ognjena Gospodu!

8. Redovito svake subote neka se tako postavljaju pred Gospodom! Ova obveza veže sinove Izraelove za sva vremena.

9. Oni imaju pripasti Aronu i sinovima njegovim, koji ih moraju pojesti na svetom mjestu. Jer presveti darovi od žrtava ognjenih Gospodnjih idu njemu kao vječno valjano pravo.«

10. Jednoga dana umiješa se sin jedne Izraelke, čiji je otac bio Egipćanin, među sinove Izraelove. Tada se posvadiše sin Izraelke i neki Izraelac.

*11. Pritom sin Izraelke pohuli i opsova ime Gospodnje. Dovedoše ga zato k Mojsiju. Mati mu se je zvala Salumita i bila je kći Dabrijina od plemena Dana.

12. Metnuše ga međutim u zatvor, dok im onaj ne presudi po riječi Gospodnjoj.

13. I Gospod zapovjedi Mojsiju:

*14. »Izvedi psovača van pred tabor, i svi, koji su čuli, neka metnu ruke svoje na glavu njegovu, i neka ga kamenuje sva općina!

15. A sinovima Izraelovim kaži: Ako netko pohuli Boga svojega, ima se kazniti za grijeh svoj!

16. Tko opsuje ime Gospodnje, ima se kazniti smrću. Sva općina neka ga kamenuje! Stranac i domaći neka se pogubi, ako opsuje ime Gospodnje!

*17. Ako netko ubije čovjeka, ima se kazniti smrću.

18. Tko ubije živinče, ima ga nadoknaditi, živinče za živinče.

19. Nanese li netko bližnjemu svojemu štetu tjelesnu, neka mu se učini isto tako, kao što je on učinio:

20. Ranu za ranu, oko za oko, zub za zub! Ista šteta tjelesna, što ju je on nanio drugome, neka se i njemu nanese!

21. Tko ubije živinče, neka ga nadoknadi; tko ubije čovjeka, neka se pogubi!

22. Jednako pravo neka bude u vas za stranca kao za domaćega! Jer ja sam Gospod, Bog vaš.«

23. Kad je to bio objavio Mojsije, izvedoše psovača van pred tabor i kamenovaše ga. Učiniše sinovi Izraelovi tako, kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.

(5) Dvije desetine efe = 7.2 l.

(11) Ime Gospodnje, t. j. ime Božje, koje Izraelci nijesu izgovarali.

(14) »Neka metnu ruke svoje na glavu njegovu« i tako iznesu svoje svjedočanstvo proti njemu.

(17) Zakon odmazde postavio je za sudačku vlast, a ne za privatne osobe opće temeljno načelo, po kojemu se imalo postupati kod kažnjavanja krivca. Poveo bi se postupak samo na tužbu oštećenoga. Kod tjelesnih ozljeda mogao se je dosuditi i otkup naknadom štete ili kojom svotom novčanom (2 Mojs 21, 23 sl.).

GLAVA 25.

Subotna i jubilejska godina.

*1. Gospod zapovjedi Mojsiju na gori Sinajskoj:

2. »Kaži sinovima Izraelovim ovu naredbu: Kad dođete u zemlju, što vam je hoću dati, onda neka imadne zemlja vrijeme odmora u čast Gospodu!

3. Šest godina zasijevaj polje svoje, šest godina obrezuj vinograd svoj i sabiraj rod polja svojega!

4. Ali u sedmoj godini neka imadne zemlja potpun odmor, vrijeme odmora u čast Gospodu! Tada ne smiješ zasijevati polja svojega i gojiti vinograda svojega.

5. I poraštaja prijašnje žetve svoje ne smiješ požeti i grožđa neobrezanog vinograda svojega ne smiješ pobrati. Neka bude za zemlju godina odmora!

6. Što rodi zemlja za odmora svojega, neka vam bude za hranu, tebi, tvojim slugama, sluškinjama, najamnicima i ukućanima, što živu kod tebe!

7. I stoci tvojoj i zvjeradi u zemlji tvojoj neka bude sav rod za hranu!

*8. Nabroj sedam takvih godina odmora, dakle sedam puta sedam godina, tako da vrijeme od sedam godina odmora iznese četrdeset i devet godina!

9. Onda daj da bučno zatrubi truba u deseti dan sedmoga mjeseca! Na dan pomirenja neka posvuda u zemlji odjeknu bučne trube!

10. Posvetite godinu pedesetu! Proglasite slobodu za sve stanovnike u zemlji! To neka vam je jubilejska godina, u kojoj opet svaki dolazi u posjed vlasništva svojega i obitelji se svojoj vraća!

11. Svaka pedeseta godina neka vam je jubilejska godina! Tada ne smijete ni sijati, ni poraštaj požeti, ni grožđa pobrati u vinogradu neobrezanom.

12. Jer je to jubilejska godina, sveto vrijeme za vas. Samo ono, što raste samo od sebe, smijete pojesti iz polja.

13. U takvoj jubilejskoj godini ima svaki od vas opet doći na svoje vlasništvo.

Gl. 25. (1—7) Kao što su se sedmi dan tjedna i sedmi mjesec godine slavili osobito svečanim načinom, tako se je imala da proslavi i svaka sedma godina iznad sviju drugih godina. Da se prizna Božje pravo vlasništva na zemlju, imala je otpočinuti sva zemlja. Težačenje, sjetva i žetva imali su izostati. Dok je trajala subotna godina, t. j. godina odmora, bilo je zabranjeno utjerivati dug od naroda. Čini se, da se ovaj zakon nije držao prije ropstva egipatskoga.

(8—55) Ime jubilejske godine dolazi od hebrejske riječi jobel, što znači ovnov rog, kojim su trubili, kad bi proglasili pedesetu godinu. Za ovu pedesetu godinu, osim odredaba za subotnu godinu, vrijedile su još ove odredbe: 1. Svi Izraelci, što su postali robovi, vraćaju se slobodni kućama svojim, jer su Izraelci postali sluge Božje, kad su bili izvedeni iz Egipta, pa zato se ne smiju zauvijek prodati ljudima (25, 55). 2. Prodani ili zakupljeni posjed, isto tako u gradu kuće svećenikâ i levitâ, imaju bez odštete opet pripasti prijašnjim posjednicima. Tim se je imalo priznati sveviśnje pravo Božje na zemlju (25, 23). Prodaja polja, kojemu se je vrijednost imala računati po broju žetava do jubilejske godine, bila je stoga samo zakup. Zakon je išao za tim, da se ne nagomila veliki posjed i da zapriječi osiromašenje naroda. Sveto Pismo šuti o provađanju ovoga zakona.

Jubilejska godina imala je veliko socijalno značenje za čitav privredni život Izraela. Ona je uravnala one nezdrave promjene vlasništva, pridigla one, koji su bili osiromašili, zaštitila privredno slabe proti izrabljivanju i tlačenju mogućnika. Čitava ova ustanova temeljila se je na uzvišenoj misli, da je Bog jedini gospodar zemlje i njezinih proizvoda, a čovjek je samo zakupnik i upravitelj.

14. Ako prodaš što bližnjemu svojemu ili kupiš što od bližnjega svojega, onda ne smijete zakidati jedan drugoga,

*15. Nego prema broju godina od posljednje jubilejske godine kupuj od bližnjega svojega i prema broju godina žetve neka ti on prodaje!

16. Ako bude više godina, imaš prema tome više platiti, i ako manje bude godina, platit ćeš prema tome manje. Jer on ti prodaje stanoviti broj žetava.

17. Nitko neka ne zakida drugoga, nego se bojte Boga svojega! Jer ja sam Gospod, Bog vaš.

18. Držite dakle zapovijedi moje i vršite savjesno odredbe moje! Tada ćete prebivati bez straha u zemlji svojoj.

19. Zemlja će davati rod svoj, da mognete jesti do sitosti i u njoj prebivati bez straha.

20. Ako li pitate: Od čega da živimo u sedmoj godini, kad ne sijemo i ne žanjemo?

21. Onda znajte: U šestoj godini udijelit ću vam blagoslov svoj, da vam urodi za tri godine.

22. Makar istom u osmoj godini sijete, imat ćete još uvijek jesti od stare žetve. Do devete godine, do nove žetve, imat ćete jesti staro žito.

23. Zemljište i tlo ne smije se dakle prodavati za uvijek. Jer zemlja pripada meni. Vi ste samo stranci i ukućani kod mene.

24. Zato morate u zemlji, koju posjedujete, dopustiti, da se svuda opet otkupljuje zemljište i tlo.

25. Ako osiromaši zemljak tvoj i proda nešto od posjeda svojega, onda ima nastupiti za njega najbliži rođak njegov kao otkupitelj i to opet otkupiti, što je prodao rođak njegov.

26. Ako netko nema nikoga, da ga otkupi, ali sam može toliko novaca sastaviti, koliko treba za otkup,

27. Onda ima odbiti godine, što su protekle od prodaje, i preostatak povratiti onome, kome je prodao, i tako opet doći do vlasništva svojega.

28. Ako li ne može toliko novaca nabaviti, koliko bi mu morao vratiti, onda ostaje zemljište, što ga je prodao, u posjedu kupca do jubilejske godine. A u jubilejskoj godini ima se povratiti, tako da on opet dođe do vlasništva svojega.

29. Ako netko proda kuću u gradu zidom ograđenom, onda ima da ostane pravo otkupa do svršetka godine, u kojoj ju je prodao. Godinu dana ima da ostane za njega pravo otkupa.

30. Ako li otkup do svršetka pune godine nije učinjen, onda neka kuća, što stoji u gradu zidom ograđenom, ostane za uvijek kupcu i potomcima njegovim! Ne ima se povratiti u jubilejskoj godini.

*31. Naprotiv kuće u selima, što nijesu ograđene zidom, imaju se uzeti kao dio posjeda zemlje. One se mogu otkupiti i povratiti se u jubilejskoj godini.

*32. U gradovima levitskim imaju leviti pravo da kuće u gradovima, što pripadaju njima, uvijek otkupe.

(15) Ovaj redak kazuje nam, da se nije smjela prodavati zemlja, nego samo rod njezin.

(31) Kuće na selima privezane su za posjed i ne dijele se od njega.

(32) Jer leviti nijesu smjeli imati nikakva posjeda zemlje, to je htio zakonodavac uzdržati njihove osigurane životne uvjete odredbom, da im se mora u jubilejskoj godini povratiti njihov posjed kućâ.

*33. Ako jedan od levita opet ne otkupi prodanu kuću svoju, onda mu se ona, ako je u gradu, što je njemu dodijeljen, opet povrati u jubilejskoj godini. Jer kuće u gradovima levitskim njihova su baština među sinovima Izraelovim.

34. Ali se pašnjak gradova njihovih ne smije prodavati. Jer pripada njima za sva vremena.

35. Je li tko od zemljaka tvojih zadužen kod tebe i ne može da plati, onda mu imaš pomoći, kao da bi bio stranac ili ukućanin, da može produžiti život svoj uz tebe.

36. Ne smiješ uzeti od njega kamatu i povišicu, nego se boj Boga svojega i daj da brat tvoj živi uz tebe!

37. Ne smiješ mu davati novaca svojih na kamatu, niti mu hranu svoju pozaimaj uz cijenu lihvarsku!

38. Ja sam Gospod, Bog vaš, koji sam vas izveo iz zemlje egipatske, da vam dadnem zemlju kanaansku i da budem Bog vaš.

39. Ako je koji od zemljaka tvojih zadužen kod tebe i tebi se proda, ne daj da ti služi kao rob!

*40. Kao nadničar, kao ukućanin neka bude kod tebe! Samo do jubilejske godine ima služiti kod tebe.

41. A tada neka te smije slobodno ostaviti, on i djeca njegova, i vratiti se k rodu svojemu i opet doći u posjed očinskih dobara svojih.

42. Jer oni su sluge moje, što sam ih izveo iz Egipta. Oni se ne smiju prodati kao robovi.

43. Nemoj gospodariti nad njim nemilo, nego se boj Boga svojega!

44. Ako trebate robova i ropkinja, smijete ih kupiti od onih naroda, što stoje oko vas.

45. I djecu ukućana, što živu kod vas, smijete kupiti, i potomke njihove, što borave kod vas i rođeni su u zemlji vašoj. Ove smijete posjedovati kao vlasništvo,

46. I možete ih ostaviti kao baštinu djeci svojoj iza vas, da ih posjeduju kao vlasništvo. Možete ih stalno imati za robove. Ali nad braćom svojom, sinovima Izraelovim, ne smijete, jedan nad drugim, gospodariti nemilo.

47. Steče li stranac ili ukućanin uza te imanje, a jedan od zemljaka tvojih padne u dug kod njega, pa se proda za roba strancu ili ukućaninu uza te ili potomku iz obitelji kojega stranca,

48. Onda, pošto se je prodao, ima ostati za njega pravo otkupa: jedan od zemljaka njegovih smije ga otkupiti,

49. Stric njegov ili sin strica njegova, ili koji po krvi bliži rođak njegov iz plemena njegova neka ga otkupi, ili neka on sam toliko sastavi novaca, da se otkupi!

50. S onim, koji ga je kupio, neka proračuna vrijeme od godine, kad se je prodao, do jubilejske godine. Cijena, za koju se je prodao, neka se jednako razdijeli na broj godina! Kao nadničaru neka se njemu računa vrijeme službe!

51. Ako još ima mnogo godina do jubilejske godine, neka za otkup svoj plati primjerni iznos od svote, za koju je bio kupljen!

52. Ako li preostaje samo malo godina do jubilejske godine, neka

(33) Što je drugim plemenima bila zemlja, to su levitskom plemenu bili gradovi. I kao što se u drugom plemenu nije mogla prodati zemlja, što je pripadala onomu plemenu, tako se u plemenu Levijevu nijesu mogle prodati kuće, što su stajale u levitskim gradovima.

(40) Ako se je malo prije jubilejske godine prodao, ili ako u subotnoj godini nije slobodan otišao (isp. 2 Mojs 21, 2. 5. 6).

onda prema tomu proračuna! Po godinama službe njegove ravna se, koliko ima da plati za svoj otkup.

53. Kao jedan, koji godinu za godinom radi za plaću, neka on bude kod njega, i ovaj ne smije pred očima tvojim gospodariti nad njim nemilo.

54. Ako li se ovako ne otkupi, onda u jubilejskoj godini neka slobodno otide, on i djeca njegova!

55. Jer meni pripadaju sinovi Izraelovi kao sluge. Moje su sluge oni, koje sam izveo iz Egipta, ja, Gospod, Bog vaš.

GLAVA 26.

Blagoslov ili prokletstvo na one, koji drže ili preziru zapovijedi Božje.

1. Ne smijete praviti sebi idole i postavljati likove i spomenike kamene, niti podizati kamenove sa slikarijama u svojoj zemlji, da im se klanjate.

*2. Jer ja, Gospod, jesam Bog vaš. Držite subote moje i poštujte svetište moje! Ja sam Gospod.

3. Ako budete živjeli po mojim uredbama i držali savjesno zapovijedi moje,

*4. Davat ću vam dažd u pravo vrijeme. Zemlja će rađati rod svoj, i drveće u polju davat će plodove svoje.

*5. Vršidba će se kod vas odu- ljiti do berbe, a berba do sjetve. I kruh ćete svoj jesti do sitosti i prebivat ćete bez straha u zemlji svojoj.

6. Učinit ću, da vlada mir u zemlji, tako da mognete leći, a da vas nitko ne uplaši. Učinit ću, da i divlje zvjeradi nestane iz zemlje, i ne će mač provaliti u zemlju vašu.

7. Neprijatelje svoje tjerat ćete u bijeg, i oni će pred vama padati od mača.

8. Petorica vas natjerat će u bijeg stotinu i stotina vas deset stotina. Neprijatelji vaši padat će pred vama od mača.

9. Obratit ću se k vama, učinit ću vas mnogobrojnima, umnožit ću vas i zavjet svoj uzdržati s vama.

10. Žito ćete staro, odležano jesti i dapače morat ćete izasipati staro, da načinite mjesto novome.

11. Postavit ću prebivalište svoje među vama i ne ću vas gledati poprijeko,

12. Nego ću hoditi među vama i biti Bog vaš, a vi ćete biti narod moj.

13. Ja sam Gospod, Bog vaš, koji vas izvedoh iz zemlje egipatske, da im dulje ne služite kao robovi. Ja polomih palice jarma vašega i dadoh vam da hodite uspravo ovamo.

14. Ako li me ne budete slušali i sve ove zapovijedi ne budete ispunjavali,

15. Nego prezrete uredbe moje i povrgnete naredbe moje, tako da ne ispunjavate svih zapovijedi mojih i kršite zavjet moj,

16. Onda ću i ja prema tome postupati s vama i oboriti na vas kušnje strahovite: sušicu i vrućicu, koje će vam očni vid oduzeti i život vam oteti. Zaludu ćete onda

Gl. 26. (2) »Subote moje«, to znači, kako otprije znamo, dane odmora.

(4) Poradi velike u zemlji nestašice vode, proljetna i jesenska kiša u pravo vrijeme od velike je važnosti za prihod žetve.

(5—44) Bog obećaje zemaljska dobra i prijeti se zemaljskim kaznama. To je bila upravo uzgojna potreba za narod, koji je toliko visio o vanjštini i čuvstvu. A Izrael kao narod bio je u svojoj cjelini odan Bogu. I nagrada jednome općinstvu može da bude samo zemaljska.

sijati sjeme svoje. Jer će ga pojesti neprijatelji vaši.
17. Okrenut ću lice svoje proti vama, tako da vas potuku neprijatelji vaši. Protivnici vaši gospodarit će nad vama, i bježat ćete, i kad vas nitko ne bude progonio.
18. Ako me ni tada još ne budete slušali, kaznit ću vas još sedam puta žešće za grijehe vaše.
*19. Slomit ću drsku oholost vašu i nebo nad vama učiniti kao gvožđe i zemlju vašu kao mjed.
20. Tada ćete se mučiti uzalud. Zemlja vam ne će rađati roda svojega, i drveće na polju ne će vam davati plodova svojih.
21. Ako mi se i tada još budete protivili i ne htjednete me slušati, kaznit ću vas još sedam puta žešće za grijehe vaše.
22. Zvjerad divlju poslat ću proti vama, da vam ugrabi djecu vašu i podavi stoku vašu i umanji broj vaš, tako da opuste ceste vaše.
23. Ako li vas još ni tim ne opametim, nego mi se još jednako budete protivili,
24. I ja ću se onda usprotiviti vama i kazniti vas sedam puta za grijehe vaše.
25. Pustit ću na vas mač, koji će osvetiti kršenje zavjeta. Ako se tada povučete u gradove svoje, poslat ću među vas kugu, i bit ćete predani u šake neprijateljima svojim.
*26. Kad vam onda još prelomim potporu kruha, tada će vam deset žena peći kruh u jednoj jedinoj peći, i davat će vam se kruh na mjeru. Vi ćete ga jesti, ali se ne ćete nasititi.
27. Ako me usprkos tomu ne poslušate i jednako mi se još budete protivili.
28. I ja ću se vama pun gnjeva oduprijeti i sedam puta vas kazniti za grijehe vaše.
29. Tada ćete morati jesti meso sinova svojih i kćeri svojih.
*30. Razorit ću visoke hramove vaše i uništiti sunčane stupove vaše. Mrtva tijela vaša pobacat ću na trupove idola vaših, i zgadit će mi se pred vama.
31. Gradove vaše obratit ću u ruševine i svetišta ću vaša opustošiti. Miris žrtava vaših ne ću više mirisati.
32. Jest, ja sâm poharat ću zemlju vašu, tako da će se neprijatelji vaši, koji se nastane u njoj, nad tim preneraziti.
33. A vas ću raspršiti među narode i za vama mač trgnuti, i zemlja će vaša postati pustinja i gradovi vaši ruševine.
*34. Tada će zemlja mjesto porušenih subota svojih dobiti čitavo vrijeme, kad bude ležala opustošena, a vi budete živjeli u zemlji svojih neprijatelja. Zemlja će počivati i subote svoje nadomjestiti.
35. Čitavo vrijeme, kad bude ležala opustošena, odmor će imati, odmor, što ga nije imala, kad ste prebivali u njoj.
36. A onima između vas, koji još preostanu, stavit ću strah u srca

(19) Nebo vam ne će dažda davati, zemlja vam suha ne će rađati.
(26) Hljeb je hrana najvažnija. On je kao potpora svemu čovječjem životu. Obično je svaka obitelj imala svoju peć. Ali će nestašica hljeba biti tolika, da će jedna peć biti dosta za deset obitelji. Malene komade hljeba dijelit će matere, da svaki član obitelji dobije barem nešto.
(30) Ovo i ostalo, što slijedi, sve se je ispunilo kod osvojenja grada Samarije i Jeruzalema.
(34) Tada će zemlja, opustošena i razrovana, pod silu počivati kao za subotnih godina, kad ono Izraelci nijesu ispunjavali uredbe o subotnim i jubilejskim godinama. Tako će se nadomjestiti ono, što Izraelci nijesu prije činili.

u zemljama neprijatelja njihovih, tako da će ih tjerati u bijeg šuštanje lista, kad se zaljulja. I bježat će, kako se bježi ispred mača, i hrlit će, makar ih nitko ne progonio.

37. Padat će jedan preko drugoga kao na bijegu ispred mača, makar ih nitko ne progonio. Ne ćete se moći držati na nogama pred neprijateljima svojim.

38. Izginut ćete među narodima poganskim i zemlja neprijatelja vaših prožderat će vas.

39. A oni između vas, koji još preostanu, izginut će u zemljama neprijatelja svojih poradi grješnih čina svojih. I poradi grijehâ otaca njihovih nestat će ih kao njih.

40. Ako oni tada priznaju grješne čine svoje i krivnju otaca svojih, vjerolomstvo, što su ga počinili proti meni, i kako su mi se protivili,

*41. I kako sam se ja protivio njima i doveo ih u zemlju neprijatelja njihovih, jest, ako se tada prigne tvrdo srce njihovo, i oni se pokaju za grješne čine svoje,

42. Tada ću se ja spomenuti zavjeta svojega s Jakovom i zavjeta svojega s Izakom i s Abrahamom i smilovat ću se zemlji.

43. Ali prije mora biti zemlja od njih ostavljena i subote njezine tim nadomještene, da leži opustošena, kad oni otidu. Oni se sami moraju pokajati za grješne čine svoje, jer su zabacili zapovijedi moje i prezreli naredbe moje.

44. Usprkos tomu ne ću ih zabaciti, kad budu u zemlji neprijatelja svojih, i ne ću ih prezreti, tako da ih posve uništim i zavjet svoj raskinem s njima. Jer ja sam Gospod, Bog njihov.

45. Za spasenje njihovo spomenut ću se zavjeta svojega s praocima njihovim, koje izvedoh iz zemlje egipatske pred očima poganskih naroda, da budem Bog njihov, ja, Gospod.«

46. To su zapovijedi, naredbe i nauke, što ih preko Mojsija dade Gospod na gori Sinajskoj, da uredi odnos između sebe i sinova Izraelovih.

GLAVA 27.

Zavjeti i desetine.

*1. Gospod zapovjedi Mojsiju:

2. »Kaži sinovima Izraelovim ove odredbe: Ako netko zavjetuje Gospodu čovjeka po procjeni,

3. Onda se ima muška osoba u dobi od dvadeset do šezdeset godina procijeniti sa pedeset srebrnih sekala po težini svetišta.

4. Za žensku osobu iznosi procjena trideset sekala.

5. Za osobu u dobi od pet do dvadeset godina iznosi procjena muške osobe dvadeset sekala i ženske osobe deset sekala.

6. Kod djece u dobi od jednoga mjeseca do pet godina iznosi procjena za dječaka pet srebrnih sekala i procjena za djevojku tri srebrna sekla.

7. Ako je nekomu šezdeset godina i više, onda ima iznositi procjena za muža petnaest sekala, a za ženu deset sekala.

8. Tko je preveć siromašan, pa ne može da plati procjenu, taj ne-

(41) Tako je bilo uvijek. Bog naroda svojega nije nikada posve odbacio. Ni onda, kad su počinili najveći grijeh na Isusu Kristu. Sav je taj narod još i sada u dubokoj tami nevjerstva, ali će ipak, po riječima sv. Pavla apostola, u posljednje dane grijehe svoje oplakati i ući u ovčinjak Kristov. (Isp. Rimlj 11, 25 sl.)

Gl. 27. (1—8) Ako je netko samoga sebe ili koje od djece svoje zavjetovao Bogu, da dobije koju milost, onda ima svoj zavjet ispuniti tako, da plati u novcu otkup za svetište. Ovaj otkup ravna se po spolu i dobi.

ka se dovede pred svećenika, da ga procijeni! Svećenik ga ima procijeniti po onom, što može dati zavjetnik.

*9. Ako je živinče, što se može žrtvovati Gospodu, onda sve, što netko daje Gospodu, ima da vrijedi kao posvećeno.

10. On ne smije to promijeniti ili zamijeniti, dobar komad za rđav, rđav za dobar. Ako ipak živinče zamijeni drugim, onda jedno i drugo ima da pripadne svetištu.

11. Ako li je živinče nečisto, pa se ne može žrtvovati Gospodu, neka se to živinče donese pred svećenika!

12. Svećenik ima ga onda ocijeniti, da li je dobro ili rđavo. Kako ga ocijeni svećenik, tako neka ostane!

13. Ako ga hoće otkupiti, onda neka još pridometne peti dio od procjene!

*14. Ako netko kuću svoju posveti Gospodu kao sveti dar, neka je ocijeni svećenik, da li je dobra ili rđava! Kako je ocijeni svećenik, tako neka ostane!

15. Ako onaj, koji je posvetio kuću svoju, hoće opet da je otkupi, neka još pridometne peti dio od procjene! Tada je njegova.

*16. Ako netko komad baštinjenoga posjeda svojega posveti Gospodu, ravna se procjena po mjeri usjeva. Jedan homer ječmena usjeva cijeni se pedeset srebrnih sekala.

17. Ako posveti polje svoje od jubilejske godine dalje, neka vrijedi po punoj procjeni!

18. Ako li zemljište svoje posveti istom poslije jubilejske godine, onda neka svećenik proračuna novce prema broju godina, što ostaju još do jubilejske godine! Neka se onda razmjerno odbije od pune procjene!

19. Ako li onaj, koji je posvetio zemljište, hoće opet da ga otkupi, neka još pridometne peti dio od procjene! Tada je njegovo.

20. Ali ako ne otkupi zemljišta, a proda ga ipak drugome, ne može se više otkupiti,

*21. Nego ima zemljište, kad u jubilejskoj godini postane slobodno, vrijediti kao posvećeno Gospodu, kao komad zemlje, što je pao pod zakletvu. Pripada svećeniku kao vlasništvo.

22. Ako netko posveti Gospodu zemljište, što ga je kupio, a ne pripada nasljednom posjedu njegovu,

23. Onda ima svećenik proračunati cijenu do jubilejske godine, i dotični ima tu cijenu isplatiti u isti dan kao dar posvećen Gospodu.

24. U jubilejskoj godini ima se komad zemlje povratiti onome, od koga je kupljen i komu pripada kao nasljedni posjed.

*25. Svaka procjena neka bude po seklu svetišta: jedan sekal ima dvadeset gera.

26. Ali prvence od stoke, što već kao prvenci pripadaju Gospodu, ne smije nitko posvetiti. Bilo goveče ili ovca: pripada Gospodu.

(9—13) Tko je zavjetovao živinče, što se može žrtvovati Gospodu, taj ima da žrtvuje to živinče. Ako se živinče ne može žrtvovati Gospodu, onda se proda, i novac ide u korist svetištu. Ali je zavjetnik mogao i otkupiti zavjetovano živinče i doplatiti 20 procenata kupovne cijene.

(14—25) Zavjetovane njive ili kuće, što nijesu bile otkupljene, ne bi više u jubilejskoj godini pripale natrag vlasniku.

(16) Homer je velika mjera za suhe stvari. Jedan homer = 364.4 l.

(21) »Pod zakletvu« (isp. r. 28. s bilješkom).

(25) Gera je manja jedinica teže.

27. Ali ako su od životinje nečiste, onda ih mora dotični otkupiti po procjeni i pridometnuti peti dio od procjene. Ako li se ne otkupi, onda se ima prodati po procjeni.

*28. Ništa od zakletoga, što netko pod zakletvom posveti Gospodu od svega posjeda svojega, bio čovjek, živinče ili nasljedni posjed, ne smije se niti prodati niti otkupiti.

*29. Štogod je pod zakletvom posvećeno, Gospodu je presveto. Ljudi, nad kojima je izrečena zakletva, ne smiju se otkupiti, nego se moraju pogubiti.

30. Sve desetine od zemlje, od usjeva poljskoga i od plodova drveća vlasništvo su Gospodnje. Posvećene su Gospodu.

31. Ako netko hoće da otkupi jedan dio svoje desetine, ima još da pridometne peti dio svote.

*32. Što se tiče desetine od govedâ i ovaca, ima se od svega, što prolazi ispod štapa pastirskog, uvijek deseti komad posvetiti Gospodu.

33. Pri tom neka se ne istražuje, da li je dobro ili rđavo, i ne smije se zamijeniti. Ali ako netko ipak zamijeni, onda neka jedno i drugo pripadne svetištu i ne smije se otkupiti.«

34. To su zapovijedi, što ih dade Gospod na gori Sinajskoj Mojsiju za sinove Izraelove.

(28) »Zakleto«, t. j. pod zakletvom zavjetovana stvar jest ona, što bi se najsvečanijim načinom zavjetovala ili posvetila Bogu, tako da se nije mogla više upotrijebiti ni u kakvu svjetsku svrhu. Zato se nije mogla ni prodati ni otkupiti. Zakleta stvar bila je bezuvjetno Gospodnja. »Zakleto« se zove i ona osoba ili stvar, što su bile na svečan način posvećene uništenju, smrti. (Daničić namjesto »zakleto« ima ili »zavjetovano« ili »prokletinja«. Čini nam se zgodnija riječ »zakleto«. Svakako riječ »prokletinja« nije ovdje zgodna, jer ne ide, da se prokletinja daje i ostavlja Gospodu.

(29) »Ljudi, nad kojima je izrečena zakletva« po javnoj oblasti. Takva je zakletva značila osudu na smrt.

(32) »Što prolazi ispod štapa pastirskog«, t. j. pastir je štapom brojio životinje.

ČETVRTA KNJIGA MOJSIJEVA

Četvrta knjiga Mojsijeva zove se i Brojevi (Numeri), jer počinje brojenjem naroda za vojnu službu. Iza toga brojenja ili popisa pučanstva dalje se pripovijeda povijest naroda izraelskoga.

GLAVA 1.

Brojenje naroda. Posao plemena Levijeva.

*1. Prvi dan drugoga mjeseca, u drugoj godini po izlasku iz zemlje egipatske, dade Gospod u pustinji Sinajskoj u šatoru svjedočanstva ovaj nalog:

2. »Izbrojte svu općinu sinova Izraelovih po plemenima i porodicama njihovim, tako da izbrojite imena svih muških osoba, glavu po glavu!

3. Od dvadeset godina i više izbrojte, ti i Aron, sve, koji mogu ići na vojsku u Izraelu, po četama njihovim!

4. S vama neka bude po jedan muž od svakoga plemena, koji je poglavar porodice svoje!

5. Ovo su imena muževa, koji neka vas pomažu:

6. Od Rubena Elisur, sin Sedeurov; od Simeona Salamiel, sin Surisadajev;

7. Od Jude Nahason, sin Aminadabov;

8. Od Isahara Natanael, sin Suarov;

9. Od Zabulona Elial, sin Helonov;

10. Od sinova Josipovih: od Efraima Elisama, sin Amiudov; od Manaseja Gamaliel, sin Fadasurov;

11. Od Benjamina Abidan, sin Gedeonov;

12. Od Dana Ahiezer, sin Amisadajev;

13. Od Asera Fegiel, sin Ohranov;

14. Od Gada Eliasaf, sin Duelov;

15. Od Neftalija Ahira, sin Enanov.«

*16. To su, koji su bili pozvani iz općine. Bili su knezovi očinskih plemena svojih, poglavari tisućnija Izraelovih.

17. Nato Mojsije i Aron pozvaše te muževe, koji su im bili označeni po imenu.

18. Tada prvi dan drugoga mjeseca sabraše oni svu općinu i izbrojiše ih po plemenima i porodicama njihovim, tako da su izbrojili imena od dvadeset godina i više, glavu po glavu,

---

Gl. 1. (1 sl.) Za jedanaestmjesečnog boravka na gori Sinajskoj bio je zaključkom zavjeta i proglasom zakona udaren temelj državi Božjoj, što se je imala osnovati u Kanaanu. Sada, malo prije putovanja u Obećanu zemlju imala se je još dati narodu neka vrsta vojničkog ustava.

(1) »U dugoj godini po izlasku iz zemlje egipatske«, t. j. 1490. godine prije Krista.

(16) Tisućnija je jedan dio plemena po vojničkoj razdiobi. Tisućnija ima oko tisuću ljudi, satnija ili stotnija oko stotinu ljudi. Tako su i u sudačkoj struci porazdijeljeni poglavari, da se Mojsiju olakša golemi posao (2 Mojs 18, 21—25).

19. Kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju. Tako ih on izbroji u pustinji Sinajskoj.

20. Sinova od Rubena, prvorođenca Izraelova, po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji po imenima s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

21. Izbrojenih od plemena Rubenova bilo je četrdeset i šest tisuća i pet stotina.

22. Sinova Simeonovih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji po imenima s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

23. Izbrojenih od plemena Simeonova bilo je pedeset i devet tisuća i tri stotine.

24. Sinova Gadovih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji po imenima s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

25. Izbrojenih od plemena Gadova četrdeset i pet tisuća, šest stotina i pedeset.

26. Sinova Judinih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji po imenima s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

27. Izbrojenih od plemena Judina sedamdeset i četiri tisuće i šest stotina.

28. Sinova Isaharovih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji po imenima s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

29. Izbrojenih od plemena Isaharova pedeset i četiri tisuće i četiri stotine.

30. Sinova Zabulonovih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji po imenima s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

31. Izbrojenih od plemena Zabulonova pedeset i sedam tisuća i četiri stotine.

32. Sinova Josipovih: sinova Efraimovih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji po imenima s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

33. Izbrojenih od plemena Efraimova četrdeset tisuća i pet stotina.

34. Sinova Manasejevih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

35. Izbrojenih od plemena Manasejeva trideset i dvije tisuće i dvije stotine.

36 Sinova Benjaminovih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

37. Izbrojenih od plemena Benjaminova trideset i pet tisuća i četiri stotine.

38. Sinova Danovih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

39. Izbrojenih od plemena Danova šezdeset i dvije tisuće i sedam stotina.

40. Sinova Aserovih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji s glave na gla-

vu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

41. Izbrojenih od plemena Aserova četrdeset i jedna tisuća i pet stotina.

42. Sinova Neftalijevih po koljenima, porodicama i domovima njihovim, kad se izbroji s glave na glavu, svih muških osoba od dvadeset godina i više, što su mogle ići na vojsku,

43. Izbrojenih od plemena Neftalijeva pedeset i tri tisuće i četiri stotine.

44. To su izbrojeni, što su ih izbrojili Mojsije i Aron uz pomoć knezova Izraelovih, kojih je bilo dvanaest, po jedan za svako pleme njegovo.

45. Izbrojeni su bili po porodicama svojim svi sinovi Izraelovi od dvadeset godina i više, svi, što su mogli ići na vojsku.

*46. Svih izbrojenih bilo je šest stotina i tri tisuće i pet stotina i pedeset.

47. A leviti po plemenu i porodicama svojim nijesu bili ubrojeni među njih.

48. Gospod je naime bio zapovjedio Mojsiju:

49. Plemena Levijeva nemoj brojiti među njih! Ne uzimaj broja njegova s ostalim sinovima Izraelovim!

*50. Nego postavi levite nad prebivalištem zakona i nad svim posuđem njegovim i nad svim, što pripada njemu! Oni neka prenose šator i sve posuđe njegovo! I neka mu služe! Zato neka tabore oko šatora!

51. Kad treba prenositi šator, neka ga leviti razlože, a kad šator ima da stane, neka ga leviti postave! Tko nije levit, pa se približi njemu, neka se pogubi!

52. Dok ostali sinovi Izraelovi tabore svaki u svom taboru, i svaki kod svoje zastave po četama svojim,

53. Neka leviti tabore oko prebivališta zakona! Tada ne će provaliti gnjev na općinu sinova Izraelovih. Samo leviti smiju obavljati službu kod prebivališta zakona.

54. Sinovi Izraelovi učiniše tako. Oni su se ravnali sasvim po onom, što je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.

GLAVA 2.

Red u taboru i na putu.

*1. Gospod dade Mojsiju i Aronu nalog:

*2. »Sinovi Izraelovi neka taboruju svaki kod svoje zastave, kod bojnih znakova svojega plemena! Tabor neka se postavi u nekoj udaljenosti od šatora svjedočanstva unaokolo!

(46) Među izbrojenima nijesu samo pravi slobodni Izraelci, nego su i sluge njihove, pa i oni, koji nijesu Izraelci, ali su se pridružili Izraelcima kod izlaska iz Egipta (2 Mojs 12, 38). Kad se u broj prvorođenih (3, 43) računaju samo oni, koji su pravi potomci Jakovljevi, pa možda samo prvorođeni, koji su se rodili nakon izlaska, a isključe se oni prvorođeni, koji su već bili osnovali svoje porodice, onda broj 22273 prvorođenih ne izlazi odveć malen, kad se isporedi sa 603550 muževa sposobnih za vojsku.

(50) Kovčeg zavjeta u svetom šatoru ima ploče zakona. I zato se šator zove prebivalištem zakona.

Gl. 2. (1 sl.) Dvanaest plemena imala su se oko šatora svjedočanstva u četiri tabora po tri plemena tako postaviti, da svetome šatoru dođe tabor Judin na istok, tabor Rubenov na jug, tabor Efraimov na zapad, tabor Danov na sjever. A tabor levitâ imao je da neposredno opkoli sveti šator.

(2) Ne zna se, kakvi su to bili bojni znakovi izraelskih plemena.

*3. Sprijeda, prema istoku, neka taboruje zastava tabora Judina po četama svojim; vođa sinova Judinih neka bude Nahason, sin Aminadabov;
4. A vojske njegove, ljudi izbrojenih bilo je sedamdeset i četiri tisuće i šest stotina.
5. Do njega neka taboruje pleme Isaharovo; vođa sinova Isaharovih neka bude Natanael, sin Suarov;
6. A vojske njegove, ljudi izbrojenih bilo je pedeset i četiri tisuće i četiri stotine.
7. Onda pleme Zabulonovo; vođa sinova Zabulonovih neka bude Eliab, sin Helonov;
8. A vojske njegove, ljudi izbrojenih bilo je pedeset i sedam tisuća i četiri stotine.
9. Svih u taboru Judinu ljudi bilo je osamdeset i šest tisuća i četiri stotine po četama njihovim. Oni neka idu prvi!
10. Na jugu neka taboruje zastava tabora Rubenova po četama svojim; vođa sinova Rubenovih neka bude Elisur, sin Sedeurov;
11. A vojske njegove, ljudi izbrojenih bilo je četrdeset i šest tisuća i pet stotina.
12. Do njega neka taboruje pleme Simeonovo; vođa sinova Simeonovih neka bude Salamiel, sin Surisadajev;
13. A vojske njegove, ljudi izbrojenih bilo je pedeset i devet tisuća i tri stotine.
14. Onda pleme Gadovo; vođa sinova Gadovih neka bude Eliasaf, sin Raguelov;
15. A vojske njegove, ljudi izbrojenih bilo je četrdeset i pet tisuća i šest stotina i pedeset.
16. Svih u taboru Rubenovu ljudi izbrojenih bilo je sto i pedeset i jedna tisuća i četiri stotine i pedeset po četama njihovim. Oni neka idu drugi!
17. Potom neka ide šator svjedočanstva s taborom levita usred ostalih tabora! Kako taboruju, tako neka idu, svaki na svom mjestu i pod zastavom svojom!
18. Na zapadu neka taboruje zastava tabora Efraimova po četama svojim; vođa sinova Efraimovih neka bude Elisama, sin Amiudov;
19. A vojske njegove, ljudi izbrojenih bilo je četrdeset tisuća i pet stotina.
20. Do njega onda pleme Manasejevo; vođa sinova Manasejevih Gamaliel, sin Fadasurov;
21. A vojske njegove, ljudi izbrojenih bilo je trideset i dvije tisuće i dvije stotine.
22. Onda pleme Benjaminovo; vođa sinova Benjaminovih Abidan, sin Gedeonov;
23. A vojske njegove, ljudi izbrojenih trideset i pet tisuća i četiri stotine.
24. Svih u taboru Efraimovu ljudi izbrojenih bilo je sto i osam tisuća i sto po četama njihovim. Oni neka idu treći!
25. Na sjeveru neka taboruje zastava tabora Danova po četama svojim; vođa sinova Danovih Abiezer, sin Amisadajev;
26. A vojske njegove, ljudi izbrojenih šezdeset i dvije tisuće i sedam stotina.
27. Do njega neka taboruje pleme Aserovo; vođa sinova Aserovih neka bude Fegiel, sin Ohranov;
28. A vojske njegove, ljudi izbrojenih četrdeset i jedna tisuća i pet stotina.

(3) Pleme Judino ističe se odsada kao glavno pleme (isp. 1 Mojs 49, 10). Ono dobiva časno mjesto prema ulazu u sveti šator.

29. Onda pleme Neftalijevo; vođa sinova Neftalijevih Ahira, sin Enanov;
30. A vojske njegove, ljudi izbrojenih pedeset i tri tisuće i četiri stotine.
31. Svih u taboru Danovu ljudi izbrojenih bilo je sto pedeset i sedam tisuća i šest stotina. Oni neka idu najposlije uza zastave svoje!«
32. To su sinovi Izraelovi, izbrojeni po porodicama svojim. Svih izbrojenih u taborima po četama njihovim bilo je šest stotina i tri tisuće i pet stotina i pedeset.
33. Leviti nijesu bili brojeni među sinove Izraelove, kao što je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.
34. I učiniše sinovi Izraelovi sve onako, kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju: tako se utaboriše po zastavama svojim, tako su išli, svaki po plemenu svojem i porodici svojoj.

GLAVA 3.

Brojenje levitâ. Otkup prvorođenaca.

1. U vrijeme, kad je Gospod govorio s Mojsijem na gori Sinajskoj, imao je Aron i Mojsije slijedeće potomke.
2. Ovo su imena sinova Aronovih: Nadab, prvorođenac, Abiu, Eleazar i Itamar.
*3. Tako su se zvali sinovi Aronovi, koji su bili pomazani i posvećeni za svećenike, da obavljaju službu svećeničku.
*4. Dade Gospod, te Nadab i Abin pogiboše, kad u pustinji Sinajskoj pred Gospodom prinesoše oganj nezakonit. Oni nijesu imali djece. Tako su Eleazar i Itamar obavljali službu svećeničku pod nadzorom svojega oca Arona.
5. Gospod zapovjedi Mojsiju:
6. »Privedi pleme Levijevo i postavi ga pred svećenika Arona, da mu služe,
7. I da rade za nj i za svu općinu pred šatorom svjedočanstva služeći šatoru,
8. I da čuvaju sve posuđe u šatoru svjedočanstva, i da straže za sinove Izraelove služeći šatoru!
9. Pa ćeš predati levite Aronu i sinovima njegovim; oni su darovani njemu između sinova Izraelovih.
*10. A Arona i sinove njegove postavi, da vrše službu svećeničku! Ako li bi tko drugi pristupio da služi, neka se pogubi!«
11. Još reče Gospod Mojsiju:
*12. Evo uzeh levite između sinova Izraelovih na mjesto svih prvorođenih sinova Izraelovih, što prvi dođoše na svijet. Meni pripadaju leviti.
13. Jer moje je sve prvorođeno. U dan, kad pobih sve prvorođeno u zemlji egipatskoj, posvetih sebi sve prvorođeno u Izraelu, od čovjeka do živinčeta. Meni pripadaju oni. Ja sam Gospod.«
14. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju u pustinji Sinajskoj:

Gl. 3. (3) Isp. 2 Mojs. 29, 21.
(4) Isp. 3 Mojs 10, 1—3.
(10) »Tko drugi«, t. j. tko nije Aronov potomak.
(12) Sve prvorođeno imalo se je posvetiti Bogu, jer on, gospodar i djelitelj svega dobra, prisvaja sebi prvorođeno kao prvine (2 Mojs 22, 29; 34, 19). On je i sačuvao izraelske prvorođence u Egiptu, kad je poubijao egipatske (2 Mojs 13, 13 sl.). Na mjesto prvorođenaca, što su sada živjeli, imaju doći leviti kao dar Izraelov. Prije su prvorođenci imali služiti u svetom šatoru; sada uzima Gospod za službu sebi u svetom šatoru sinove Levijeve. Zato su se prvorođenci ostalih plemena morali otkupljivati sa pet sekala (3, 41; 18, 16).

15. Izbroj sinove Levijeve po domovima i porodicama njihovim! Sve muške osobe od jednog mjeseca i više izbroj!
16. Po zapovijedi Gospodnjoj Mojsije ih izbroji, kao što mu je bilo zapovjeđeno.
17. Sinovi Levijevi po imenima svojim jesu: Gerson, Kaat i Merari.
18. Sinovi Gersonovi po porodicama svojim zvali su se: Lebni i Semej.
19. Sinovi Kaatovi po porodicama svojim: Amram, Jesaar, Hebron i Oziel.
20. Sinovi Merarijevi po porodicama svojim: Moholi i Musi. To su porodice levitâ po domovima svojim.
21. Od Gersona vuče lozu porodica Lebnijevaca i porodica Semejevaca. To su porodice Gersonovaca.
22. Broj svih izbrojenih muških osoba njihovih od jednog mjeseca i više bio je sedam tisuća i pet stotina.
23. Porodice Gersonovaca taborovale su za svetim šatorom prema zapadu.
24. Starješina doma Gersonovaca bio je Eliasaf, sin Laelov.
25. Sinovi Gersonovi imali su da kod šatora svjedočanstva čuvaju sveti šator, krov šatora, gornji pokrivač njegov, zavjes na ulazu u šator svjedočanstva,
26. Zavjese od dvorišta i zavjes na ulazu u dvorište, što je oko šatora i oko žrtvenika, i uža njegova za svaku potrebu njegovu.
27. Od Kaata vuče lozu porodica Amramovaca, porodica Jesaarovaca, porodica Hebronovaca i porodica Ozielovaca. To su porodice Kaatovaca.
*28. Broj svih muških od jednog mjeseca i više bio je osam tisuća i šest stotina, koji su služili oko svetišta.
29. Porodice Kaatovaca taborovale su sa strane svetoga šatora prema jugu.
30. Starješina doma Kaatovaca bio je Elisafan, sin Ozielov.
*31. Oni su imali da čuvaju kovčeg, sto, svijetnjak, žrtvenik, sveto posuđe, što se rabilo kod službe, i zavjes.
32. Vođa svih starješina levitskih bio je Eleazar, sin svećenika Arona. On je imao vrhovni nadzor nad onima, koji su imali čuvati svetište.
33. Od Merarija vuče lozu porodica Moholijevaca i porodica Musijevaca. To su porodice Merarijevaca.
34. Broj svih izbrojenih muških osoba njihovih od jednog mjeseca i više bio je šest tisuća i dvije stotine.
35. Starješina doma merarijevskih porodica bio je Suriel, sin Abihajelov. Oni su taborovali na strani svetoga šatora prema sjeveru.
36. Sinovi Merarijevi imali su da čuvaju daske svetog šatora, prijevornice njegove, stupove i stopice njegove, sve posuđe i sve, što pripada njemu,
37. I stupove od dvorišta unaokolo i stopice njihove i kolje i uža njihova.
38. Sprijeda na istočnoj strani svetoga prebivališta, pred šatorom

(28) Ovaj u hebrejskom tekstu broj od osam tisuća i šest stotina bit će da je pogrješno napisan (600 = šeš me'ot mjesto 300 = šeloš me'ot). I Lukijanovo izdanje grčkoga prijevoda ima 8300 mjesto hebrejskoga 8600. Ako uzmemo broj 8300, onda taj broj dobro odgovara ukupnome broju od 22.000 u r. 39.

(31) »I zavjes«, t. j. unutrašnji zavjes između svetinje i svetinjom nad svetinjama.

svjedočanstva prema sunčanom istoku taborovali su Mojsije i Aron i sinovi njegovi. Oni su imali službu oko svetišta, službu za sinove Izraelove. A da se je tko drugi približio, morao se je kazniti smrću.

*39. Svih izbrojenih levita, što ih izbrojiše po zapovijedi Gospodnjoj Mosije i Aron po porodicama njihovim, svih muških od jednog mjeseca i više bilo je dvadeset i dvije tisuće.

40. Gospod zapovjedi Mojsiju: »Izbroj sve prvorođence muške među sinovima Izraelovim od jednog mjeseca i više, i ustanovi broj imena njihovih!

41. Uzmi levite za mene, Gospoda, namjesto svih prvorođenaca među sinovima Izraelovim, i stoku levitsku namjesto svih prvenaca od stoke sinova Izraelovih!«

42. I izbroji Mojsije sve prvorođence među sinovima Izraelovim, kao što mu je bio Gospod zapovjedio.

43. I svega prvorođenaca muških, izbrojenih po broju imena njihovih od jednog mjeseca i više, bilo je dvadeset i dvije tisuće, dvjesta i sedamdeset i tri.

*44. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

45. »Uzmi levite namjesto svih prvorođenaca među sinovima Izraelovim i stoku levitsku namjesto stoke njihove! Leviti pripadaju meni, Gospodu.

46. Za otkup dvjesta i sedamdeset i tri prvorođenca među sinovima Izraelovim, kojih je više nego levita,

47. Uzmi pet sekala od glave! Uzmi ih po težini u svetištu; sekal ima dvadeset gera.

48. I podaj novce Aronu i sinovima njegovim kao otkup za one, kojih je bilo više nego otkupljenih od levitâ.

49. I uze Mojsije otkup od onih, koji je bilo više nego otkupljenih od levitâ.

50. Od prvorođenaca sinova Izraelovih uze novaca tisuću i trista i šezdeset i pet sekala po težini u svetištu.

51. Po zapovijedi Gospodnjoj dade onda Mojsije Aronu i sinovima njegovim otkup, kao što je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.

GLAVA 4.

Drugo brojenje levitâ i njihove dužnosti.

*1. Gospod zapovjedi Mojsiju i Aronu:

2. »Izbrojte kod levitâ sinove Kaatove po porodicama i domovima njihovim,

3. Od trideset godina i više do pedeset godina, sve, koji su sposobni za posao u službi oko šatora svjedočanstva!

(39) Ukupni broj svih levita iznosi 22.000. Ako se zbroje brojke pojedinih levitskih porodica, izađe 22.300. Bit će dakle da je pogrješan broj u r. 28 (isp. bilješku kod r. 28). Ili su ubrojeni prvorođenci u ovaj višak od 300 levita. A prvorođenci su i onako posvećeni Bogu, pa se nijesu ubrojili u ukupni broj svih levita.

(44—46) Broj levita puno je manji nego broj drugih plemena. Po svoj prilici bili su uračunani samo pravi pripadnici plemena, jer su samo oni bili smatrani za dostojne da služe u svetištu. Levita je bilo 22.000, a prvorođenaca 22.273, dakle za 273 više nego levita. Ove je trebalo otkupiti.

Gl. 4. (1 sl.) Da se ustanovi broj levita sposobnih za prijenos svetih bogoštovnih predmeta, određuje se brojenje, koje će obuhvatiti sve muževe od 30. do 50. godine, što su sposobni da prenose teške predmete. Služba levita počinjala bi sa 25. godinom (8, 23 sl.), kasnije pod Davidom dapače sa 20. godinom (1 Dnev 23, 24). Uz to se donosi točan red službe levitske.

*4. A ovo je služba sinova Kaatovih oko šatora svjedočanstva, da se brinu za svetinju nad svetinjama.
*5. Kad polazi tabor, pristupaju Aron i sinovi njegovi, skidaju zavjes, što zastiru ulaz, i pokriju njim kovčeg zakona.
6. Po njemu prostru pokrivač od kože morske krave, ozgor razastru prostirač sav od modroga skerleta i provuku mu poluge.
7. I preko stola za kruhove obličja razastru prostirač od modroga skerleta i metnu na nj zdjele, čaše, testije i vrčeve za naljev. A kruhovi su svagda na njemu.
8. Povrh toga razastru prostirač od karmesina, pokriju ga pokrivačem od kože morske krave i provuku mu poluge.
9. Onda uzmu prostirač od modrog skerleta i pokriju njim svijetnjak i njegove svjetionice, usekače, lopatice i sve posude za ulje, kojima služe oko njega.
10. Potom ga sa svim spravama njegovim zaviju u pokrivač od kože morske krave i metnu ga na nosila.
11. I po zlatnom žrtveniku razastru prostirač od modroga skerleta i pokriju ga pokrivačem od kože morske krave i provuku mu poluge.
12. Uzmu i sve druge sprave, što se rabe kod službe u svetištu, metnu ih u prostirač od modroga skerleta i zaviju u pokrivač od kože morske krave i stave ih na nosila.
13. Pošto žrtvenik očiste od pepela, prostru preko njega pokrivač od cevenog skerleta
14. I metnu na nj sve sprave, kojima služe na njemu: mašice, viljuške, lopatice, kotliće i sve druge sprave za žrtvenik. Pokriju ga onda pokrivačem od kože morske krave, pa mu provuku poluge.
15. Istom onda, kad Aron i sinovi njegovi pri polasku tabora svrše zamotavanje svetišta i svih svetih sprava, pristupe Kaatovci, da ih nose. Oni se ne smiju dotaknuti svetih predmeta. Inače bi morali poginuti. To je posao Kaatovaca kod šatora svjedočanstva.
*16. A Eleazar, sin svećenika Arona, ima se brinuti za ulje na svijetnjaku, za kad mirisni, za žrtvu, što se svagda prinosi, i za ulje pomazanja; ima još paziti na sav sveti šator i na sve, što je u njemu svetih predmeta i posuđa njegova.«
17. Onda zapovjedi Gospod Mojsiju i Aronu:
18. »Pazite, da se ne istrijebi koljeno porodica Kaatovih između levita!
19. Učinite za njih ovo, da ostanu živi i ne pomru, kad pristupaju k svetinji nad svetinjama! Aron i sinovi njegovi neka dođu i odrede svakomu napose, što će koji raditi i što će nositi!
*20. Sami neka ne ulaze unutra da pogledaju svete predmete i za čas samo! Inače bi morali umrijeti.«

(4—15) Najodličnija služba povjerena je Kaatovcima: prijenos svetinje nad svetinjama, t. j. najsvetijih predmeta.
(5) Ovo je jedina zgoda, kad su osim velikog svećenika smjeli i drugi svećenici ući u svetinju nad svetinjama.
(16) Iz ovoga retka vidi se, da se je i na putovanju redovno prinosio prinos. — Kasnije bio je svećenicima pridržan prijenos kovčega zavjeta Gospodnjega (5 Mojs 31, 9).
(20) Kaatovi sinovi nijesu smjeli stupiti u svetinju. Kad bi sinovi Aronovi već pospremili i zavili svete predmete, onda su ih istom Kaatovi sinovi smjeli nositi.

21. Dalje zapovjedi Gospod Mojsiju:
22. »Izbroj i sinove Gersonove po porodicama i domovima njihovim!
23. Od trideset godina i više do pedeset godina izbroj ih, sve, koji su za službu da mogu služiti u šatoru svjedočanstva!
24. Ovo je posao porodicama Gersonovim, što će raditi i nositi:
25. Oni nose prostirače svetinje, šator svjedočanstva, gornji pokrivač njegov, pokrivač od kože morske krave, što je ozgor na njemu, zavjes na ulazu u šator svjedočanstva,
26. Zavjese od dvorišta i zavjes na ulazu u dvorište, što je oko šatora i oko žrtvenika, i uža njegova i sve sprave za službu njihovu. Štogod treba oko toga raditi neka urade!
27. Sva služba sinova Gersonovih neka biva za sve, što će nositi i što će raditi po zapovijedi Aronovoj i sinova njegovih! Dajte ih uputiti u sve, što imaju nositi!
28. To je služba porodica sinova Gersonovih kod šatora svjedočanstva. Služba njihova stoji pod nadzorom Itamara, sina svećenika Arona.
29. Izbroj i sinove Merarijeve po porodicama i domovima njihovim!
30. Od trideset godina i više do pedeset godina izbroj ih, sve, koji su za službu da mogu služiti u šatoru svjedočanstva!
31. Kod sve službe njihove u šatoru svjedočanstva ovo im je dužnost nositi: daske svetoga šatora, prijevornice, stupove i stopice,
32. Stupove oko dvorišta sa stopicama, kolje i uža sa spravama njihovim i sve, što treba za te stvari. Pokažite im predmete, što ih imaju nositi, komad po komad!
33. To je služba porodice sinova Merarijevih što su sve dužni raditi kod šatora svjedočanstva, pod nadzorom Itamara, sina svećenika Arona.«
23. I izbrojiše Mojsije i Aron s knezovima općine sinove Kaatove po porodicama i domovima njihovim,
35. Od trideset godina i više do pedeset godina, sve, koji su za službu da mogu služiti u šatoru svjedočanstva.
36. I bilo ih je izbrojenih po porodicama njihovim dvije tisuće i sedam stotina i pedeset.
37. To su izbrojeni iz porodica Kaatovih, što su bili za službu u šatoru svjedočanstva. Mojsije i Aron izbrojiše ih, kao što je bio Gospod zapovjedio preko Mojsija.
38. Sinova Gersonovih, izbrojenih po porodicama i domovima,
39. Od trideset godina i više do pedeset godina, svih, što su bili za službu da služe u šatoru svjedočanstva,
40. Bilo je ljudi izbrojenih po porodicama i domovima njihovim dvije tisuće i šest stotina i trideset.
41. To su izbrojeni iz porodica sinova Gersonovih, što su bili za službu u šatoru svjedočanstva. Mojsije i Aron izbrojiše ih po zapovijedi Gospodnjoj,
42. Sinova Merarijevih, izbrojenih po porodicama i domovima,
43. Od trideset godina i više do pedeset godina, svih, što su bili za službu da služe u šatoru svjedočanstva.
44. Bilo je ljudi izbrojenih po porodicama njihovim tri tisuće i dvjesta.
45. To su izbrojeni iz porodica sinova Merarijevih, što ih izbrojiše Mojsije i Aron, kao što je bio Gospod zapovjedio preko Mojsija.
46. Svih izbrojenih levita, što ih izbrojiše Mojsije i Aron s kne-

zovima Izraelovim po porodicama i domovima njihovim,

47. Od trideset godina i više do pedeset godina, svih, što su bili za službu da služe i da nose kod šatora svjedočanstva,

48. Bilo ih ljudi izbrojenih osam tisuća i pet stotina i osamdeset.

49. Kao što je bio Gospod zapovjedio preko Mojsija, bio je svaki određen za ono, što treba da radi i da nosi. Tako su bili postavljeni, kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.

GLAVA 5.

Razne zapovijedi.

*1. Gospod zapovjedi Mojsiju:

*2. »Naloži sinovima Izraelovim, neka odstrane iz tabora sve, koji su zaraženi gubom, tečenjem ili oskvrnućem od mrtvih tjelesa!

3. Bili muževi ili žene, odstranite ih! Odvedite ih van pred tabor, da ne onečiste tabora, u kojemu ja boravim među njima!«

4. Sinovi Izraelovi učiniše tako i ukloniše ih iz tabora. Kako je Gospod bio zapovjedio Mojsiju, tako učiniše sinovi Izraelovi.

5. Gospod zapovjedi Mojsiju:

6. »Naloži sinovima Izraelovim: Je li netko, bio muž ili žena, nanio kojugod štetu bližnjemu počinivši koje pronevjerenje proti Gospodu, i je li tako naprtio na sebe krivnju,

7. Onda neka prizna grijeh, što ga je učinio, neka povrati pronevjereno po punoj vrijednosti svojoj i neka dadne onomu, proti kome se je ogriješio, pridometnuvši petinu svote!

8. Ako li ovaj nije ostavio iza sebe bližega rođaka, kojemu se može dati dužna svota, onda ta naknadna svota pripada Gospodu u korist svećenicima, osim ovna za pomirenje, kojim se pribavi krivcu oproštenje.

9. Svi sveti darovi, što se žrtvuju podizanjem, a donose ih sinovi Izraelovi svećeniku, imaju svaki put pripasti njemu.

10. Sami sveti darovi imaju ostati pojedincu. Što netko dadne svećeniku, ima pripasti njemu.«

*11. Gospod zapovjedi Mojsiju:

12. »Daj sinovima Izraelovim ovaj naputak: Ogriješi li se žena i postane nevjerna mužu svojemu,

13. Jer drugi opći s njom, a da muž njezin ne zna za to, budući da ona čini svoj grijeh u potaji, gdje je ne vidi svjedok i ne može se zateći,

14. I dođe li tad duh ljubomora na muža, tako da postane ljubomoran na svoju ženu, koja se je ogriješila, ili obuzme li ga duh ljubomora, koji ga čini ljubomornim na svoju ženu, a da ona nije sagriješila,

*15. Onda neka muž dovede ženu svoju k svećeniku i neka done-

Gl. 5. (1—3) Boravak izvan tabora trajao je samo toliko, koliko je trajala bolest ili oskvrnuće.

(2) Isp. 3 Mojs 13. i 14; 15, 2—15; 21, 1.

(11—21) Zakon o žrtvi za ljubomor osniva se po svoj prilici na nekom starom običaju. Ovaj je zakon imao da zaštiti svetost ženidbe i da stane na put povredi ženidbene vjernosti. Ujedno se njim pruža optuženoj ženi dobro i korisno sredstvo, da dokaže svoju nedužnost. Ali ako je na ženi pronađena teška krivnja, onda čitav postupak ide za tim, da probudi u ženi osjećaje pokajanja za svoj prestupak. U ovom slučaju nije sigurno trebao Bog da primijeni prijetnje kazne. Žrtva za ljubomor bila je za obje stranke veoma mučna i puna poniženja, pa zato se je smjela samo rijetkokad primijeniti. Sveto Pismo ne pripovijeda nam nijedan primjer za tu žrtvu.

(15) Po 3 Mojs 2, 1. 15.

se sa sobom kao prinos za nju desetinu efe brašna ječmenoga! Ali neka ga ne polije uljem i neka ne metne na nj kada! Jer je to prinos za ljubomor, to jest za očitovanje, koji ima da očituje krivnju.

16. Svećenik neka je povede i postavi pred Gospoda!

*17. Tada neka uzme svećenik posvećene vode u sud zemljani! Uz to neka uzme svećenik malo zemlje s poda u svetištu i uspe u vodu!

*18. Pošto je svećenik postavio ženu pred Gospoda, neka joj otkrije kosu na glavi i dadne joj u ruku prinos za očitovanje, to jest za ljubomor! Ali vodu prokletstva i gorkosti neka zadrži sâm svećenik u ruci!

19. Tada neka svećenik zakune ženu ovako: Ako nijedan muž nije općio s tobom, i ako se nijesi onečistila nevjernošću prema mužu svojemu, onda neka ti ne nanese nikakve štete ova voda prokletstva i gorkosti!

20. Ali ako si postala nevjerna mužu svojemu, ako si se ogriješila i upustila se s drugim, koji nije tvoj muž,

*21. Ovdje neka svećenik izbaci proti ženi strašna prokletstva, i to ima svećenik zaprijetiti ženi: onda neka te Gospod postavi za strašilo kletve i prokletstva u narodu tvojem: Gospod neka učini, da ti bedro spadne, a tijelo ti oteče!

22. Ova voda prokletstva neka prodre u tvoju utrobu, da ti tijelo oteče i da ti bedro spadne! Žena neka odgovori: Tako neka bude! Amen!

23. Svećenik neka napiše tada ova prokletstva na list i neka ih opet sapere u vodi gorkosti!

24. Ovu vodu prokletstva i gorkosti neka dadne ženi da pije, da prodre u nju voda prokletstva bude joj gorak jad!

25. Svećenik neka tad uzme iz ruke ženi prinos za ljubomor, neka žrtvuje prinos primicanjem i odmicanjem pred Gospodom i prinese ga k žrtveniku!

26. Punu pregršt neka uzme svećenik od prinosa kao mirisni dio i neka to zapali na žrtveniku! Potom neka dadne ženi vodu da pije!

27. I kad joj je dao vodu da pije, i ako se je ona nevjernošću ogriješila proti mužu svojemu, onda će voda prokletstva prodrijeti u nju i bit će joj gorak jad. Tijelo će joj oteći, i bedro će joj spasti. Žena će biti jedno strašilo prokletstva u narodu svojem.

28. Ali ako se žena nije ogriješila, dakle nedužna je, onda joj ne će ništa biti: ona će postati mati.

*29. To je zakon o ljubomoru: Ogriješi li se žena nevjernošću proti mužu svojemu,

30. Ili dođe li na muža duh ljubomora, tako da on bude ljubomoran na ženu svoju, onda neka postavi ženu pred Gospoda, i neka svećenik postupa s njim točno pre-

(17) »Neka uzme svećenik posvećene vode«, t. j. iz mjedene umivaonice u dvorištu. Isp. 2 Mojs 30, 18. — Zemlja iz svetoga mjesta i sveta voda imala ju je napuniti straha pred Bogom i primorati je, da kaže istinu.

(18) »Voda gorkosti« nije bila gorka u sebi nego u svojim posljedicama, ako je žena bila kriva.

(21) Ovdje se ne veli, da pojave bolesti vode u smrt. Iz retka 28. vidi se, da će žena poradi bolesti biti samo neplodna. Bolest udari samo one organe, što su u dodiru s grijehom.

(29) Ovaj je zakon dao Bog zato, da muževe sačuva od ljubomora, na koji su istočnjaci brzi, i da žene budu što kreposnije i bračni život čist.

ma ovim odredbama! Muž ostaje prost od krivnje. žena mora da zadovolji za svoj prestupak.«

GLAVA 6.

Nazireji. Svećenički blagoslov.

*1. Gospod zapovjedi Mojsiju:

*2. »Naloži sinovima Izraelovim ovo: Položi li netko, bio muž ili žena, zavjet nazirejski, da se posveti Gospodu,

3. Onda neka se uzdržava od vina i drugih opojnih pića! Neka uopće ne pije nikakve tekućine, što je napravljena od grožđa! I samo grožđe ne smije jesti, ni svježe ni osušeno.

4. Doklegod traje vrijeme njegova nazirejstva, neka ne uživa ništa, što dolazi od vinove loze, od zrna do koma!

5. Dokle traje zavjet njegova nazirejstva, neka britva ne dođe na glavu njegovu! Dokle se ne navrše dani, za koje se je obvezao Gospodu, ima vrijediti kao Bogu posvećen. Neka pusti da mu slobodno raste kosa na glavi!

6. Cijelo vrijeme, za koje se je posvetio Gospodu, ne smije doći u dodir s mrtvim tijelom.

*7. I ako mu umru otac, mati, brat ili sestra, ne smije po njima navući na sebe nečistoću, jer je posveta Boga njegova na glavi njegovoj.

8. Doklegod traje nazirejstvo njegovo, posvećen je Gospodu.

*9. Umre li netko posve nenadano uz njega, onda neka izjavi, da mu je posvećena glava nečista! Čim opet postane čist, neka obrije glavu svoju; sedmi dakle dan neka je obrije!

10. Osmi dan neka donese dvije grlice ili dva golubića k svećeniku na ulaz u šator svjedočanstva!

*11. Svećenik neka zgotovi jedno kao žrtvu za grijeh, drugo za žrtvu paljenicu! Tako neka mu pribavi pomirenje za grijeh, što ga je navukao na sebe uz mrtvo tijelo! Ujedno neka iznova izjavi, da mu je glava posvećena!

12. Neka se posveti Gospodu, dokle traje njegovo nazirejstvo, i neka prinese jednogodišnje janje kao žrtvu za prijestup! A prijašnji dani ne broje se, jer je morao posvetu svoju očitovati kao nečistu.

13. Ove su odredbe za nazireja: Kad se navrše dani nazirejstvu njegovu, neka ga dovedu na ulaz u šator svjedočanstva!

14. Neka prinese Gospodu kao prinos jednogodišnje, bez pogrješke janje za žrtvu paljenicu, jednogodišnje, bez pogrješke žensko janje kao žrtvu za grijeh i bez pogrješke ovna za žrtvu mirotvornu;

Gl. 6. (1—22) Strogim propisima za nazirejstvo htio je Bog da pokaže cijelome narodu, kako imaju čisto i neokaljano živjeti oni, koji su mu se posvetili.

(2) Hebrejska riječ nazirej znači odvojen od drugih, posvećen Bogu. Nazireji su imali vremeniti i vječni zavjet. Oni su se Bogu za ljubav uzdržavali od stvari, što su inače bile dopuštene. Jedni su bili nazireji za sav život, kao Samson (Suc 13, 5), Samuel (1 Kralj 1, 1), drugi samo za neko vrijeme (Apd 18, 18). Tako je i u Starom Zavjetu bilo ljudi, koji su se htjeli posve posvetiti Bogu. U Novom Zavjetu broj se takovih ljudi silno umnožio pod utjecajem Isusa Krista, najsavršenijega nazireja.

(7) Dodir s mrtvacem onečistio bi čovjeka po 3 Mojs 11. i 12.

(9) »Sedmi dakle dan neka je obrije!« Sedam je dana trajala njegova levitska nečistoća (4 Mojs 19, 11).

(11) »Svećenik neka zgotovi jedno kao žrtvu za grijeh«, jer se je uzimalo, da je zavjetovani navukao na sebe nečistoću poradi neopreznosti svoje, ili se je to uzelo kao kazna za njegove grijehe.

15. Osim toga košaricu nekvasnih kruhova, zamiješenih s uljem i nekvasnih uljem namazanih pogača s prinosom njihovim i s naljevima njihovim.

16. Svećenik neka sve žrtvuje Gospodu! Neka prinese za nj žrtvu za grijeh i žrtvu paljenicu!

17. Ovna neka prinese Gospodu kao žrtvu mirotvornu, uz to košaricu nekvasnih kruhova! I prinos i naljev ima svećenik prinijeti za nj.

*18. A nazirej neka obrije na ulazu u šator svjedočanstva posvećenu glavu svoju, neka uzme posvećenu kosu na glavi i baci je u oganj, što gori pod žrtvom mirotvornom!

*19. Nato neka uzme svećenik pleće kuhano ovnovo, kolač nekvasan i pogaču nekvasnu iz košarice i neka to metne na ruke nazireju, pošto je ovaj sebi obrijao posvećenu kosu.

20. Tada neka to svećenik žrtvuje pred Gospodom kao žrtvu primicanja i odmicanja! Svet je to prinos, što pripada svećeniku osim grudi primicanja i odmicanja i osim pleća podizanja. Potom smije nazirej opet piti vina.

*21. To su propisi za nazireja, koji je položio zavjet, o prinosu njegovu, što ga ima prinijeti Gospodu za posvetu svoju, osim onoga, što inače još sam hoće da učini. Kako to zahtijeva zavjet, što ga je položio, mora postupati po propisima, što vrijede za njegovu posvetu.«

22. Gospod zapovjedi Mojsiju:

23. »Naloži Aronu i sinovima njegovim: Ovako blagosivajte sinove Izraelove:

24. Neka te blagoslovi Gospod i neka te čuva!

*25. Neka dadne Gospod, da njegovo lice sja nad tobom, i neka ti bude milostiv!

*26. Neka obrati Gospod lice svoje k tebi i neka ti udijeli mir!

27. Ako tako stave sinove Izraelove pod zaštitu imena mojega, ja ću ih blagosloviti.«

GLAVA 7.

Prilozi izraelskih knezova za posvetu svetoga šatora.

1. Kada je Mojsije bio dovršio i podigao sveto prebivalište i kad ga je bio pomazao i posvetio sa svim posuđem njegovim, kad je bio pomazao i posvetio i žrtvenik sa svim posuđem njegovim,

2. Tada donesoše darove knezovi sinova Izraelovih, poglavari pojedinih porodica, to jest knezovi nad plemenima, koji su bili ispitivali brojenje.

3. Dovedoše kao prilog za Gospoda šest kola pokrivenih i dvanaest volova. Na dva kneza dođoše po jedna kola i na svakoga po jedan vo. Dovedoše ih pred sveto prebivalište.

(18) »Što gori pod žrtvom mirotvornom« u znak njegovih dobrih misli i djela za Boga (sv. Augustin).

(19) »Metne na ruke nazireju«. Time se je htjelo pokazati, da je to njegov prinos.

(21) Sveti Oci vide u nazirejima sliku samostanskog života i staleža savršenosti, u kojem čovjek ide za tim, da osobito ugodi Bogu odvajajući se posve od svijeta, živeći u duhu pokore i molitve i vršeći evanđeoske savjete.

(25) »Neka dadne Gospod, da njegovo lice sja nad tobom«, t. j. neka Gospod bude tvoje svijetlo, da te prosvjetljuje i tvoje korake vodi u životu!

(26) Stari Židovi kazuju, da se je riječ Jahve (Gospod) u ova tri retka (24., 25. i 26.) svaki put izgovarala nekim posebnim i drugim naglaskom, pa neki sveti Oci vide u tom trostrukom blagoslovu otajstvo Presvetoga Trojstva.

4. Tada zapovjedi Gospod Moj-
siju:
5. »Uzmi to od njih! To treba za
opravljanje radova na šatoru svje-
dočanstva. Razdijeli to levitima,
svakomu prema službi njegovoj!«
6. I uze Mojsije kola i volove i
predade ih levitima
7. Dvoja kola i četiri vola preda-
de sinovima Gersonovim prema
službi njihovoj.
8. Četvora kola i osam volova
predade sinovima Merarijevim pre-
ma službi njihovoj, što su je ima-
li učiniti pod vodstvom Itamara, si-
na svećenika Arona.
9. Sinovima Kaatovim ne dade
ništa. Jer im je posao bio opraviti
svete stvari, što su ih morali no-
siti na ramenu.
10. Onda donesoše knezovi daro-
ve za posvetu žrtvenika, kad je bio
pomazan, i tako staviše knezovi
priloge svoje pred žrtvenik.
11. Tada zapovjedi Gospod Moj-
siju: »Svaki dan ima jedan od kne-
zova donijeti prilog svoj za posve-
tu žrtvenika.«
12. Prvi dan donese prilog svoj
Nahason, sin Aminadabov, od ple-
mena Judina.
13. Prilog njegov bio je: zdjela
srebrna, sto i trideset sekala teška,
kotlić srebrn, sedamdeset sekala
težak po težini u svetištu, oboje
puno brašna bijeloga, što je bilo
umiješeno s uljem, za prinos,
*14. Posudica, deset zlatnih se-
kala vrijedna, puna kada,
15. Junac, ovan, jednogodišnje
janje za žrtvu paljenicu,
16. Jarac za žrtvu radi grijeha,
17 Dva vola, pet ovnova, pet
jaraca i pet jednogodišnjih janja-
ca za žrtvu mirotvornu. To je bio
prilog Nahasona, sina Aminada-
bova.
18. Drugi dan darova Natanael,
sin Suarov, knez Isahara.
19. On donese kao prilog: zdjelu
srebrnu, sto i trideset sekala te-
šku, kotlić srebrn, sedamdeset se-
kala težak po težini u svetištu, obo-
je puno brašna bijeloga, što je bilo
umiješeno s uljem, za prinos,
20. Posudicu, deset zlatnih seka-
la vrijednu, punu kada,
21. Junca, ovna, jednogodišnje
janje za žrtvu paljenicu,
22. Jarca za žrtvu radi grijeha,
23. Dva vola, pet jaraca i pet
jednogodišnjih janjaca za žrtvu
mirotvornu. To je bio prilog Nata-
naela, sina Suarova.
24. Treći dan darova knez sinova
Zabulonovih, Eliab, sin Helonov.
25. Prilog njegov bio je: zdjela
srebrna, sto i trideset sekala teška,
kotlić srebrn, sedamdeset sekala
težak po težini u svetištu, oboje pu-
no brašna bijeloga, što je bilo umi-
ješeno s uljem, za prinos,
26. Posudica, deset zlatnih seka-
la vrijedna, puna kada,
27. Junac, ovan, jednogodišnje
janje za žrtvu paljenicu,
28. Jarac za žrtvu radi grijeha,
29. Dva vola, pet ovnova, pet ja-
raca i pet jednogodišnjih janjaca
za žrtvu mirotvornu. To je bio pri-
log Eliaba, sina Helonova.
30. Četvrti dan darova knez si-
nova Rubenovih, Elisur, sin Sedeu-
rov.
31. Prilog njegov bio je: zdjela
srebrna, sto i trideset sekala te-
ška, kotlić srebrn, sedamdeset se-
kala težak po težini u svetištu, obo
je puno brašna bijeloga, što je bi-
lo umiješeno s uljem, za prinos,

Gl. 7. (14) Posudica, hebr. kaf. Vulgata prevodi ovu riječ »mortariolum« (mali mužar), a na drugom mjestu (2 Mojs 25, 29) istu riječ prevodi »phialam« (čaša, posudica). Crampon prevodi »un godet« (čaša). Daničić prevodi »kadionica«. Ovo navodimo, da se vidi, kako razni prevode razno.

32. Posudica, deset zlatnih sekala vrijedna, puna kada,

33. Junac, ovan, jednogodišnje janje za žrtvu paljenicu,

34. Jarac za žrtvu radi grijeha,

35. Dva vola, pet ovnova, pet jaraca i pet jednogodišnjih janjaca za žrtvu mirotvornu. To je bio prilog Elisura, sina Sedeurova.

36. Peti dan darova knez sinova Simeonovih, Salamiel, sin Surisadajev.

37. Prilog njegov bio je: zdjela srebrna, sto i trideset sekala teška, kotlić srebrn, sedamdeset sekala težak po težini u svetištu, oboje puno brašna bijeloga, što je bilo umiješeno s uljem, za prinos,

38. Posudica, deset zlatnih sekala vrijedna, puna kada,

29. Junac, ovan, jednogodišnje janje za žrtvu paljenicu,

40. Jarac za žrtvu radi grijeha,

41. Dva vola, pet ovnova, pet jaraca i pet jednogodišnjih janjaca za žrtvu mirotvornu. To je bio prilog Salamiela, sina Surisadajeva.

42. Šesti dan darova knez sinova Gadovih, Eliasaf, sin Duelov.

43. Prilog njegov bio je: zdjela srebrna, sto i trideset sekala teška, kotlić srebrn, sedamdeset sekala težak po težini u svetištu, oboje puno brašna bijeloga, što je bilo umiješeno s uljem, za prinos,

44. Posudica, deset zlatnih sekala vrijedna, puna kada,

45. Junac, ovan, jednogodišnje janje za žrtvu paljenicu,

46. Jarac za žrtvu radi grijeha,

47. Dva vola, pet ovnova, pet jaraca i pet jednogodišnjih janjaca za žrtvu mirotvornu. To je bio prilog Eliasafa, sina Duelova.

48. Sedmi dan darova knez sinova Efraimovih, Elisama, sin Amiudov.

49. Prilog njegov bio je: zdjela srebrna, sto i trideset sekala teška, kotlić srebrn, sedamdeset sekala težak po težini u svetištu, oboje puno brašna bijeloga, što je bilo umiješeno s uljem, za prinos,

50. Posudica, deset zlatnih sekala vrijedna, puna kada,

51. Junac, ovan, jednogodišnje janje za žrtvu paljenicu,

52. Jarac za žrtvu radi grijeha,

53. Dva vola, pet ovnova, pet jaraca i pet jednogodišnjih janjaca za žrtvu mirotvornu. To je bio prilog Elisame, sina Amiudova.

54. Osmi dan darova knez sinova Manasejevih, Gamaliel, sin Fadasurov.

55. Prilog njegov bio je: zdjela srebrna, sto i trideset sekala teška, kotlić srebrn, sedamdeset sekala težak po težini u svetištu, oboje puno brašna bijeloga, što je bilo umiješeno s uljem, za prinos,

56. Posudica, deset zlatnih sekala vrijedna, puna kada,

57. Junac, ovan, jednogodišnje janje za žrtvu paljenicu,

58. Jarac za žrtvu radi grijeha,

59. Dva vola, pet ovnova, pet jaraca i pet jednogodišnjih janjaca za žrtvu mirotvornu. To je bio prilog Gamaliela, sina Fadasurova.

60. Deveti dan darova knez sinova Benjaminovih, Abidan, sin Gedeonov.

61. Prilog njegov bio je: zdjela srebrna, sto i trideset sekala teška, kotlić srebrn, sedamdeset sekala težak po težini u svetištu, oboje puno brašna bijeloga, što je bilo umiješeno s uljem, za prinos,

62. Posudica, deset zlatnih sekala vrijedna, puna kada,

63. Junac, ovan, jednogodišnje janje za žrtvu paljenicu,

64. Jarac za žrtvu radi grijeha,

65. Dva vola, pet ovnova, pet jaraca i pet jednogodišnjih janjaca za žrtvu mirotvornu. To je bio prilog Abidana, sina Gedeonova.

66. Deseti dan darova knez sinova Danovih, Ahiezer, sin Amisadajev.
67. Prilog njegov bio je: zdjela srebrna, sto i trideset sekala teška, kotlić srebrn, sedamdeset sekala težak po težini u svetištu, oboje puno brašna bijeloga, što je bilo umiješeno s uljem, za prinos,
68. Posudica, deset zlatnih sekala vrijedna, puna kada,
69. Junac, ovan, jednogodišnje janje za žrtvu paljenicu,
70. Jarac za žrtvu radi grijeha,
71. Dva vola, pet ovnova, pet jaraca i pet jednogodišnjih janjaca za žrtvu mirotvornu. To je bio prilog Ahiezera, sina Amisadajeva.
72. Jedanaesti dan darova knez sinova Aserovih, Fegiel, sin Ohranov.
73. Prilog njegov bio je: zdjela srebrna, sto i trideset sekala teška, kotlić srebrn, sedamdeset sekala težak po težini u svetištu, oboje puno brašna bijeloga, što je bilo umiješeno s uljem, za prinos,
74. Posudica, deset zlatnih sekala vrijedna, puna kada,
75. Junac, ovan, jednogodišnje janje za žrtvu paljenicu,
76. Jarac za žrtvu radi grijeha,
77. Dva vola, pet ovnova, pet jaraca i pet jednogodišnjih janjaca za žrtvu mirotvornu. To je bio prilog Fegiela, sina Ohranova.
78. Dvanaesti dan darova knez sinova Neftalijevih, Ahira, sin Enanov.
79. Prilog njegov bio je: zdjela srebrna, sto i trideset sekala teška, kotlić srebrn, sedamdeset sekala težak po težini u svetištu, oboje puno brašna bijeloga, što je bilo umiješeno s uljem, za prinos,
80. Posudica, deset zlatnih sekala vrijedna, puna kada,
81. Junac, ovan, jednogodišnje janje za žrtvu paljenicu,
82. Jarac za žrtvu radi grijeha,
83. Dva vola, pet ovnova, pet jaraca i pet jednogodišnjih janjaca za žrtvu mirotvornu. To je bio prilog Ahire, sina Enanova.
84. To su bili prilozi knezova izraelskih za posvetu žrtvenika, kad je bio pomazan: dvanaest zdjela srebrnih, dvanaest kotlića srebrnih, dvanaest posudica zlatnih,
85. Svaka zdjela srebrna sto i trideset sekala teška, svaki kotlić sedamdeset sekala težak. Sve srebro tih posuda iznosilo je dvije tisuće i četiri stotine sekala po težini u svetištu.
*86. Nadalje dvanaest posudica zlatnih punih kada, svaka posudica deset sekala teška po težini u svetištu. Sve zlato tih posudica iznosilo je sto i dvadeset sekala.
87. Ukupni broj životinja za žrtvu paljenicu iznosio je dvanaest junaca, uz to dvanaest ovnova, dvanaest jednogodišnjih janjaca s prinosom svojim, nadalje dvanaest jaraca za žrtvu radi grijeha.
88. Ukupni broj životinja za žrtvu mirotvornu iznosio je dvadeset i četiri vola, šesnaest ovnova, šesnaest jaraca i šesnaest janjaca. To su bili prilozi za posvetu žrtvenika, kad je bio pomazan.
*89. Kad je Mojsije išao u šator svjedočanstva, da razgovara s njim, čuo bi glas gdje mu govori s pomirišta, što se nalazi na kovčegu zakona, s prostora između obadva kerubina. Tako je on razgovarao s njim.

(86) Srebrni i zlatni prilozi knezova mogli su se upotrijebiti kod službe u svetištu: srebrne zdjele za prinose, a zlatne posudice za spremanje kada kod žrtvenika kadionoga.
(89) »Tako je on govorio s njim.« Bog je obećao u 2 Mojs 25, 22, da će govoriti Mojsiju s pomirišta nad kovčegom zavjeta.

GLAVA 8.

Svijetnjak sa svjetionicama. Posveta levitâ.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju:
*2. »Naloži Aronu: Kad natičeš svjetionice, onda pripazi na to, da sedam svjetionica svijetlo svoje baca na prednju stranu svijetnjaka!«
3. Aron učini tako i nataknu svjetionice na prednju stranu svijetnjaka, kao što je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.
4. Svijetnjak je kovani rad od zlata. Od stabla sve do cvjetova bilo je sve kovani rad. Mojsije bio je dao napraviti svijetnjak po uzorku, što mu ga je bio pokazao Gospod.
5. Gospod zapovjedi Mojsiju:
6. »Odijeli levite od sinova Izraelovih i očisti ih!
*7. Postupaj s njima kod očišćenja ovako: Poškropi ih vodom očišćenja! Oni neka onda prijeđu britvom preko svega tijela svojega, neka operu haljine svoje i očiste se!
8. Potom neka uzmu junca s prinosom njegovim, naime brašnom bijelim, što je umiješeno s uljem! Za žrtvu radi grijeha uzmi drugoga junca!
9. Onda dovedi levite pred šator svjedočanstva i saberi svu općinu sinova Izraelovih!
*10. Čim su leviti na tvoju zapovijed stupili pred Gospoda, neka sinovi Izraelovi polože ruke na levite,
*11. I Aron neka prinese levite Gospodu kao žrtvu sinova Izraelovih primicanjem i odmicanjem! Nato se smiju pripustiti službi Gospodnjoj.
12. Pošto su leviti ruke svoje položili na glavu juncima, imaš ti prirediti jednoga za žrtvu radi grijeha, drugoga za žrtvu paljenicu Gospodu, da pribaviš oproštenje levitima.
13. A kad si levite predveo Aronu i sinovima njegovim i dao ih prinijeti Gospodu kao žrtvu primicanja i odmicanja,
14. I tako levite odvojio između sinova Izraelovih, onda leviti pripadaju meni.
15. Istom sada smiju leviti preuzeti službu u šatoru svjedočanstva. Ti ih moraš očistiti i prinijeti kao žrtvu primicanja i odmicanja,
16. Jer su posve darovani meni između sinova Izraelovih. Uzimam ih namjesto svih sinova Izraelovih, koji kao prvorođenci ostavljaju krilo materino.

Gl. 8. (2) Vulgata se ovdje udaljuje od izvornoga teksta, pa ga više razjašnjuje i opisuje (parafraza) negoli prevodi. Ovako u njoj ovaj čitav redak glasi: »Kaži Aronu i reci mu: Kad namjestiš sedam žižaka, neka se svijetnjak postavi s juga! Potom zapovjedi, da žišci svijetle na sjever prema stolu za postavljanje kruhova; na onu stranu, koja je prema svijetnjaku, neka svijetle!« Riječi: »Potom zapovjedi, da žišci svijetle na sjever« i t. d. ne nalaze se nikako u izvorniku hebrejskom niti u LXX, a uzete su po svoj prilici iz raznih stranica druge Mojsijeve knjige (Eksoda). Te se riječi ne nalaze u izdanju Siksta V. Izvornik je kraći i jasniji od Vulgatine parafraze.

(7) Voda očišćenja jest voda, u koju se je metao pepeo od žrtava za grijeh ili od crvene junice. Isp. 19, 2—9.

(10) Po svoj prilici trebali su samo knezovi kao zastupnici svojih plemena položiti ruku na levite. Taj je obred znamenovao predaju Bogu namjesto prvorođenaca.

(11) Primicanje i odmicanje kod žrtava bivalo je kretanjem predmeta amo i tamo prema svetome šatoru. Kako je to primicanje i odmicanje (tkanje) bivalo kod levitâ, ne zna se. Možda su se pod vodstvom Aronovim kretali prema svetome šatoru tamo i opet natrag.

17. Jer meni pripadaju među sinovima Izraelovim svi prvenci kod čovjeka i stoke. Onaj dan, kad pobih sve prvorođence u zemlji egipatskoj, posvetio sam ih sebi.
18. Uzimam levite namjesto svih prvorođenaca među sinovima Izraelovim
19. I dajem na dar Aronu i sinovima njegovim levite između sinova Izraelovih, da namjesto sinova Izraelovih obavljaju službu u šatoru svjedočanstva. Oni imaju činiti pomirenje za sinove Izraelove, da nikakav udar nesretan ne pogodi sinove Izraelove, kad se sinovi Izraelovi približe svetištu.«
20. Mojsije i Aron i sva općina sinova Izraelovih učiniše tako s levitima. Kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju za levite, točno tako učiniše s njima sinovi Izraelovi.
21. Leviti dadoše se očistiti od grijehâ i opraše haljine svoje. Aron ih prinese Gospodu kao žrtvu primicanja i odmicanja, i Aron pribavi pomirenje njihovo, kad ih očisti.
22. Potom leviti preuzeše svoju službu u šatoru svjedočanstva kao pomoćnici Aronovi i sinova njegovih. Kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju za levite, tako su postupali s njima.
23. Gospod zapovjedi Mojsiju:
24. »Ovaj propis vrijedi za levite: Istom sa dvadeset i pet godina i više smiju preuzeti službu u šatoru svjedočanstva.
25. Od pedeset godina prosti su od te službe i ne trebaju više služiti.
26. Oni doduše smiju braći svojoj biti u pomoći kod vršenja službe u šatoru svjedočanstva, ali neka više ne obavljaju redovitu službu! Tako postupaj s levitima za službene poslove njihove!«

GLAVA 9.

Pasha sinajska. Oblak.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju prvi mjesec druge godine po izlasku iz zemlje egipatske:
2. »Sinovi Izraelovi neka slave pashu u određeno vrijeme!
*3. Imate je slaviti četrnaesti dan ovoga mjeseca uvečer u određeno vrijeme. Samo po svim odredbama i propisima njezinim smijete je slaviti.«
4. Tada zapovjedi Mojsije sinovima Izraelovim, da slave pashu.
5. I slaviše pashu u prvom mjesecu četrnaesti dan uvečer u pustinji sinajskoj. Točno onako, kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju, učiniše sinovi Izraelovi.
*6. A bili su neki ljudi, koji se oskvrniše o mrtvaca. Tako oni nijesu mogli slaviti pashe onaj dan. Oni stoga stupiše onaj dan pred Mojsija i Arona.
7. Kad mu ljudi izjaviše: »Mi smo postali nečisti od mrtvaca. Zašto da nam nije slobodno prinijeti žrtvu Gospodu u određeno vrijeme sa sinovima Izraelovim?«
8. Mojsije im odgovori: »Čekajte, da čujem, što zapovijeda Gospod za vas!«
*9. A Gospod zapovjedi Mojsiju:

Gl. 9. (3) Isp. 2 Mojs 12, 6. »Uvečer«, u hebrejskom »između obadva večera«, t. j. između zalaska sunca i noći.

(6) Tko se je bio dotakao mrtvaca, nije smio uživati žrtvenoga mesa. Klanje vazmenoga janjeta vrijedilo je kao žrtva.

(9—12) Prislava pashe, što je bila dopuštena samo nečistima i putnicima, trajala je samo jedan dan. Svetkovina nekvasnih kruhova, što je inače bila nerazdruživo spojena sa svetkovinom pashe, nije se kod ove prislave spajala. Ovu prislavu pashe nazivali su kasnije Židovi »malom pashom«.

10. »Naloži sinovima Izraelovim: Ako se netko između vas ili vaših potomaka oskvrni o mrtvaca ili je na dalekom putovanju, neka ipak slavi pashu u čast Gospodu!

11. Samo takovi moraju je obaviti u drugom mjesecu četrnaesti dan uvečer. Oni pritom imaju jesti kruh nekvasan i gorko zelje.

12. I ne smiju od toga ništa ostaviti do slijedećega jutra i ne smiju prelomiti nijedne kosti. Neka slave pashu po svima obredima, što vrijede za nju!

13. Tko je čist i nije na putovanju, a propusti slaviti pashu, takav čovjek ima se istrijebiti iz naroda svojega. Jer on ne prinese Gospodu žrtve u određeno vrijeme. Takav čovjek ima okajati krivnju svoju.

*14. Ako li boravi kod vas stranac i hoće da slavi pashu Gospodnju, neka je obavi po propisima i odredbama, što vrijede za pashu! Isti zakon neka vam bude za stranca i za onoga, koji se rodio u zemlji!

*15. U dan, kad je bio podignut sveti šator, pokri oblak prebivalište u šatoru zakona, i bio je uvečer kao oganj nad prebivalištem sve do jutra.

16. Tako ostade uvijek: Oblak ga je pokrivao, i to noću kao oganj.

*17. Istom kad bi se oblak podigao iznad šatora, polazili bi sinovi Izraelovi, i gdje bi se spustio oblak, ondje bi se utaborili sinovi Izraelovi.

18. Tako bi sinovi Izraelovi polazili uvijek po zapovijedi Gospodnjoj i utaborili se također po zapovijedi Gospodnjoj. Dokle je god stajao oblak nad svetim prebivalištem, ostajali bi utaboreni.

19. I kad je oblak dugo vremena ostao nad prebivalištem, držali bi se sinovi Izraelovi naputka Gospodnjega i ne bi polazili.

20. Bilo je, da je oblak ostao nad prebivalištem samo malo dana. Na zapovijed Gospodnju oni bi tad postavljali tabor i na zapovijed bi Gospodnju opet polazili.

21. Bilo je također, da je oblak ostao samo od večera do jutra. Kad bi se onda oblak podigao ujutro, oni bi polazili. Ili bi ostao dan i noć. Kad bi se onda podigao oblak, polazili bi.

22. Ili kad bi ostao oblak dva dana ili mjesec dana ili još dulje vremena nad prebivalištem, onda bi i sinovi Izraelovi ostali utaboreni i ne bi polazili. Istom kad bi se podigao, polazili bi.

*23. Po zapovijedi Gospodnjoj postavljali bi tabor, po zapovijedi Gospodnjoj polazili bi. Držali su se naputka Gospodnjega, što je bio izašao od Gospoda preko Mojsija.

(14) Stranac se je morao najprije obrezati i poprimiti zakon mozajički. (Isp. 2 Mojs 12, 48—49.)

(15) Sveti šator bio je podignut prvi dan druge godine po izlasku iz Egipta (2 Mojs 40, 17). Riječ »prebivalište u šatoru zakona« znači Presveto. Oblak je bio vanjski znak nazočnosti Božje. (Isp. 2 Mojs 13, 21 sl.)

(17—23) Ovaj izvještaj hoće da pokaže, kojom su spremnošću slijedili Izraelci znakove za putovanje. Samo su se jedamput oprijeli na svoju veliku štetu (14, 40 sl.).

(23) Blago čovjeku, koji sluša riječ Gospodnju i živi po njoj!

GLAVA 10.

Srebrne trube. Izraelci se dižu iz pustinje sinajske. Molitva Mojsijeva.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju:
2. »Načini sebi dvije trube srebrne! Napravi ih kovanim radom! One neka ti služe za to, da sazivaš općinu i da znak daješ za polazak taborâ.
3. Čim se zatrubi na njih, neka se sakupi sva općina kod tebe na ulazu u šator svjedočanstva!
4. Ako li se zatrubi samo na jednu, neka se sakupe kod tebe knezovi, plemenski poglavari sinova Izraelovih!
5. Ako se zatrubi bučno, onda neka se kreću tabori, što leže prema istoku!
*6. Ako li se zatrubi po drugi put, onda neka se kreću tabori, što leže prema jugu! Neka se zatrubi bučno u znak, da imaju poći!
7. Ima li se sazvati općina, onda trubite samo jednostavno, ne trubite bučno!
*8. Samo sinovi Aronovi, svećenici, smiju trubiti na trube. Njihova je poraba kod vas propis, što vječito vrijedi za sva koljena.
*9. Kad podete na vojsku u zemlji svojoj proti neprijatelju, koji vas napada, onda trubite bučno na trube! Tada će vas se spomenuti Gospod, Bog vaš, i spasit će vas od neprijatelja vaših.
10. Trubite na trube i u dane veselja svojega, na blagdane i mjesece mlađake, kod svojih žrtava paljenica i žrtava mirotvornih! Tako će vam to biti za spomen milostiv kod Boga vašega. Ja sam Gospod, Bog vaš.«
*11. U drugoj godini, u drugom mjesecu, dvadesetoga u mjesecu, podiže se oblak iznad prebivališta zakona.
*12. Tada pođoše sinovi Izraelovi svojim redom iz pustinje sinajske, i oblak se spusti u pustinji faranskoj.
13. Bilo je to prvi put, da pođoše na zapovijed Gospodnju, što je bila izašla preko Mojsija.
14. Najprije pođe zastava tabora sinova Judinih sa svojim četama. Na čelu vojske njihove stajao je Nahason, sin Aminadabov.
15. Pred vojskom plemena sinova Isaharovih bio je Natanael, sin Suarov.
16. Pred vojskom plemena sinova Zabulonovih bio je Eliab, sin Helonov.
17. Pošto je sveti šator bio razložen, pođoše i sinovi Gersonovi i sinovi Merarijevi, koji su imali nositi sveti šator.
18. Tada pođe zastava tabora Rubenova sa svojim četama. Pred vojskom njihovom bio je Elisur, sin Sedeurov.

Gl. 10. (6) Grčki prijevod (LXX) ima još i po treći put za tabore prema zapadu i po četvrti put za tabore prema sjeveru. I Vulgata tu misao kratko izvodi ovako: »Tako neka čine i ostali, kad trube zatrube na polazak.«

(8) Kada je kasnije broj svećenika postao veći, povisio se je i broj truba. U vrijeme Jozuino bilo ih je sedam (Joz 6, 4), pod Salomonom 120 (2 Dnev 5, 12).

(9) Zvuk truba Boga će kao opomenuti na to, da su Izraelci njegov narod, i kao molitva izazvat će na njih Božji blagoslov. (Isp. 31, 6; 2 Dnev 13, 12.)

(11) U trećem mjesecu prve godine po izlasku iz Egipta bili su stigli Izraelci na Sinaj. Dvadesetoga u drugom mjesecu u drugoj godini po izlasku iz Egipta pođoše od Sinaja. Dakle su proboravili tamo otprilike godinu dana. (Isp. 2 Mojs 19, 1.)

(12) Faranska pustinja nalazi se u sjevernom dijelu sinajskoga poluotoka. Danas se zove ta pustinja El-Tih.

19. Vojsku plemena sinova Simeonovih vodio je Salamiel, sin Surisadajev.

20. Pred vojskom plemena sinova Gadovih bio je Eliasaf, sin Duelov.

21. Tada pođoše sinovi Kaatovi, koji su imali nositi Presveto. Do njihova dolaska bio je šator već postavljen.

22. Tada pođe zastava tabora sinova Efraimovih sa svojim četama. Pred vojskom njihovom bio je Elisama, sin Amiudov.

23. Pred vojskom plemena sinova Manasejevih bio je Gamaliel, sin Fadasurov.

24. Pred vojskom plemena sinova Benjaminovih bio je Abidan, sin Gedeonov.

25. Nato pođe zastava tabora sinova Danovih sa svojim četama, koja je zaključivala sve tabore. Pred vojskom njihovom bio je Ahiezer, sin Amisadajev.

26. Pred vojskom plemena sinova Aserovih bio je Fegiel, sin Ohranov.

27. Pred vojskom plemena sinova Neftalijevih bio je Ahira, sin Enanov.

28. To je bio red, kojim pođoše sinovi Izraelovi sa svojim četama.

*29. Mojsije reče Hobabu, sinu Madijanca Raguela, tasta Mojsijeva: »Idemo sada u zemlju, za koju obeća Gospod: Vama ću je dati. Hajde s nama! Nagradit ćemo te bogato. Jer je Gospod obećao sinovima Izraelovim blagoslov.«

30. A on mu odgovori: »Ne mogu ići s vama. Moram se vratiti u svoju domovinu i k svojoj rodbini.«

*31. A onaj ga zamoli: »Ne ostavljaj nas! Jer kako ti znaš mjesta, gdje možemo taboriti u pustinji, budi nam savjetnik!

*32. Ako pođeš s nama, i tebe ćemo se bogato spomenuti blagoslovom, što će nam ga udijeliti Gospod.«

33. I tako pođoše od gore Gospodnje, tri dana hoda. Kovčeg zavjeta Gospodnjega išao je pred njima tri dana hoda, da bi im našao mjesto za odmor.

34. Oblak Gospodnji lebdio je nad njima po danu, kad su polazili iz tabora.

*35. Kadgod je polazio kovčeg, ugodio bi Mojsije: »Ustani, Gospode, i neka se razaspu neprijatelji tvoji, i neka pred tobom pobjegnu protivnici tvoji!«

36. Kadgod se je ustavio, ugodio bi: »Ustavi se, Gospode, kod četa Izraelovih plemena!«

(29) Hobab je bio sin Raguelov, koji se je svojim službenim imenom zvao Jetro (knez i svećenik). (Isp. 2 Mojs 2, 18.) On je bio brat Seforin, koja je bila žena Mojsijeva. Još prije bio je otac Hobabov posjetio Izraelce (2 Mojs 18, 1 sl.). Možda je onda Hobab zajedno s ocem došao i ostao kod Izraelaca.

(31) Stup oblaka samo je općenito pokazivao mjesto za tabor. A Hobab je kao Madijanac dobro poznavao pustinju, pašnjake i izvore, pa je mogao biti dobar provodič Izraelcima. Mogao im je poslužiti i savjetom, kad bi zaprijetila kakva opasnost od neprijatelja.

(32) Hobab se je po svoj prilici odazvao pozivu Mojsijevu. Jer njegovi potomci iza osvojenja Kanaana stanuju među Izraelcima na jugu Palestine. (Suc 1, 16; 4, 11.)

(35 sl.) Riječi Mojsijeve, čini se, početne su riječi psalmima, što bi ih Mojsije zapjevao, kad bi kovčeg zavjetni stao ili pošao.

GLAVA 11.

Prepelice.

*1. Narod se stade glasno tužiti pred Gospodom, da mu je zlo. Kad je Gospod to čuo, planu gnjev njegov. Oganj, što je izlazio od Gospoda, raspali se na njih i uništi jedan dio tabora.

2. Tada zavapi narod k Mojsiju za pomoć. Kad se Mojsije pomoli Gospodu, ugasi se oganj.

3. Prozva se to mjesto Tabera, jer se je tamo bio raspalio na njih oganj, što je izlazio od Gospoda.

*4. I kad se je svjetina, što je bila među njima, polakomila za drugim jelima, stadoše sinovi Izraelovi opet jadikovati. Tužili su se: »Tko će nam dati da jedemo mesa?

5. Spominjemo se riba, što smo ih jeli u Egiptu zabadava, krastavaca i dinja, luka, crvenoga luka i češnjaka.

6. A sad nam je, da uginemo. Ovdje nema upravo ništa. Oči nam ne vide ništa drugo osim mane.«

*7. Mana je bila kao sjeme korijandrovo i nalik na bdelij.

8. Narod je išao okolo i sakupljao ju, mlio ju na žrvnjima ili tucao u stupama, kuhao ju u loncima i pravio od nje kolače. Okus joj je bio kao okus kolača pripravljena s uljem.

9. Kad bi noću pala rosa na tabor, pala bi s njom i mana.

10. Kad je čuo Mojsije gdje narod jadikuje u porodicama svojim, svaki na ulazu u šator svoj, gnjev Božji bio se je žestoko raspalio poradi toga, i Mojsiju bilo je to veoma žao,

*11. Onda se je Mojsije potužio Gospodu: »Zašto tako zlostavljaš slugu svojega, i zašto do mene tako malo držiš, da si mi naprtio teret brige za taj čitav narod?

12. Zar sam ja taj čitav narod nosio u krilu svojem i donio ga na svijet, da možeš od mene tražiti: Nosi ga u naručju svojem, kao što dojilja nosi dojenče, u zemlju, koju sam obećao ocima njegovim?

13. Odakle da uzmem meso, da ga dadnem tomu čitavu narodu? Plaču preda mnom i vapiju: Daj nam mesa da jedemo!

14. Ja ne mogu više nositi brigu sam za taj čitav narod. To je odveć teško za me.

15. Ako misliš tako dalje postupati sa mnom, onda me radije odmah ubij, ako ti još štagod vrijedim, da ne gledam dulje nesreću svoju!«

Gl. 11. (1—3) Oganj, »što je izlazio od Gospoda«, došao je po svoj prilici iz oblaka ili od kovčega zavjetnoga. — Tabera znači garište ili pogorelište. Jer se to mjesto ne spominje u popisu postaja, označuje po svoj prilici neko mjesto određeno u taboru u mjestu Kibrot Hattaava (r. 34).

(4) »Svjetina« je narod neizraelski, koji se je pridružio Izraelcima, kad su ono izlazili iz Egipta. (Isp. 2 Mojs 12, 38.)

(7) Korijander (coriandrum sativum, hrvatski paprica) jest biljka egipatska, cvate bijelo, 50 cm visoka, ima plod okrugao i pun ulja ishlapivog (eteričnog). — Bdelij jest teklinasta smola (guma). Ne zna se, od kojega se je drveta dobivala ta smola. (Isp. 2 Mojs 16, 13 sl.)

(11—15) Bolne molbe velikoga vođe nijesu proizlazile iz slabašnoga malodušja, nego iz jakoga osjećaja, da ne može sam svojom moću pomoći narodu, koji mu je bio toliko na srcu. Mojsije se ne buni proti pozivu, što mu ga je Bog dao, nego se, plačući i moleći onako otvoreno po istočnjačku, obraća na svemogućnost i dobrotu Božju.

*16. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju: »Pozovi mi sedamdeset ljudi između starješina Izraelovih, za koje znaš, da su zreli ljudi i sposobni za službu poglavarsku! Dovedi ih k šatoru svjedočanstva! Tamo neka se postave s tobom,

17. Dok ja siđem! Tamo ću govoriti s tobom i od duha, što počiva na tebi, uzet ću i njima ga dati. Oni će s tobom dijeliti teret brige za narod.

*18. A narodu reci: Posvetite se za sutra! Mesa ćete dobiti i jesti. Glasno ste jadikovali pred Gospodom i vapili: Tko će nam dati mesa da jedemo? U Egiptu imali smo dobro. Gospod će vam eto dati mesa da jedete.

19. Ne ćete ga jesti samo jedan dan, ni dva, pet, deset ili dvadeset dana,

20. Nego čitav mjesec dana, dokle vam na nos ne udari i ne ogadi vam se. Jer vi ste Gospoda, koji je među vama, prezreli i pred njim jadikovali i tužili se: Da nijesmo ipak otišli iz Egipta!«

*21. Mojsije odvrati: »Šest stotina tisuća pješaka ima naroda, među kojim ja živim, a ti kažeš: Dat ću im mesa da jedu čitav mjesec dana.

22. Može li im se poklati toliko ovaca i goveda, da im bude dosta? Može li im se pohvatati sve ribe morske, da bude za njih dosta?«

23. A Gospod odgovori Mojsiju: »Zar je možda ruka Gospodnja preslaba? Sad ćeš vidjeti, da li će se moja riječ pred tobom ispuniti ili ne.«

24. Nato izađe Mojsije, priopći narodu riječi Gospodnje i pozva sedamdeset starijih ljudi iz naroda. Postavi ih okolo šatora.

*25. Tada siđe Gospod u oblaku i progovori s njim, uze onda od duha, koji je živio u njemu, i dade ga sedamdesetorici sijedih ljudi. Čim se je bio duh spustio na njih, zapadoše oni u proročko ushićenje. To im se poslije ne dogodi više.

*26. A dvojica od njih ostaše u taboru. Jedan se zvao Eldad, drugi Medad. I na njih se spustio duh. Pripadali su naime zapisanima, ali nijesu bili izašli k šatoru. I oni zapadoše u taboru u proročko ushićenje.

27. Jedan sluga otrča i javi Mojsiju: »Eldad i Medad zapali su u taboru u proročko ushićenje.«

28. Tada zamoli Jozua, sin Nunov, koji je od mladosti bio sluga Mojsijev: »Gospodaru, Mojsije, zabrani im to!«

29. A Mojsije mu odvrati: »Što se ti raspaljuješ za me? O, kad bi samo sav narod Gospodnji bio sastavljen od prorokâ! Kad bi Gospod svima dao svojega duha!«

30. Nato se Mojsije vrati u tabor sa starješinama Izraelovim.

(16 sl.) Kao što svijeća ne gubi ništa od svoje svjetlosti, kad se druga svijeća pripali na njoj, tako ne će ni duh Božji u Mojsija oslabiti, kad Bog od toga duha udijeli odabranim poglavarima. Bog će im dati duhovnih darova, kao što su u Mojsija, a da ga time nimalo ne zakine. (Sv. Augustin.)

(18—23) Bog puno puta kazni ljude i tako, da im ispuni želje, što nijesu proistekle iz čistih razloga.

(18) »Posvetite se!« t. j. levitskim očišćenjem (isp. 2 Mojs 19, 10).

(21) Osim žena, djece i staraca. — Mojsije ne sumnja, da će Gospod izvršiti, što je rekao, samo ne može razumjeti, kako će to biti. (Sv. Augustin.)

(25) Od Mojsija izabrani glavari govorili su tako oduševljeno o Bogu i božanskim stvarima, da su svi oko njih mogli vidjeti, da duh Božji djeluje u njima.

(26—29) Nije poznato, zašto se Eldad i Medad ne pokazaše pred Mojsijem. Ovaj događaj pokazuje, da duh Božji nije prešao od Mojsija na sedamdesetoricu odabranika njegovih kakvim mehaničkim načinom, nego svemogućom voljom Božjom.

31. Tada se po zapovijedi Gospodnjoj podiže vjetar, koji nanese od mora prepelice i razasu ih nad taborom unaokolo dan hoda daleko na sve strane do dva lakta visoko od zemlje.

*32. I narod se dade, te je čitav dan i čitavu noć i čitav slijedeći dan hvatao prepelice. Tko je malo nakupio, imao ih je deset homera. Prostriješe ih tada okolo tabora, da se suše.

*33. Još im nije bilo meso između zuba iščeznulo, a gnjev Gospodnji raspali se na narod. Gospod udari narod veoma teškom kaznom.

*34. Zato se prozva to mjesto Kibrot Hattaava, jer se tamo pokopa pohlepni narod.

*35. Od Kibrot Hattaave pođe narod dalje u Haserot. U Haserotu ostadoše.

GLAVA 12.

Aron i Marija.

*1. Jednoga dana prekoriše Marija i Aron Mojsija radi Kušitke, koju je bio uzeo sebi za ženu. On se je naime bio oženio ženom kušitskom.

2. Nadalje rekoše: »Zar je Gospod govorio samo preko Mojsija? Zar nije govorio i s nama?« To je čuo Gospod.

*3. A Mojsije bio je čovjek veoma blag, blaži od svih ljudi na zemlji.

4. Odmah reče Gospod Mojsiju, Aronu i Mariji: »Pođite sve troje u šator svjedočanstva!« Dok su oni sve troje išli,

5. Siđe Gospod u stupu oblaka, stade na ulazu šatora i pozva Arona i Mariju. Kad oboje dođoše,

6. Reče: »Čujte riječi moje! Kada je među vama prorok, onda se objavljujem ja, Gospod, njemu u viđenju i govorim s njim u snu.

7. A tako ne biva s mojim slugom Mojsijem. On je povjerenik u vodstvu cijele kuće moje.

*8. S njim govorim od usta do usta. On smije gledati nesakritu podobu i pojavu Gospoda. Zašto se dakle ne pobojaste prekoriti slugu mojega Mojsija?«

9. Nato se raspali gnjev Gospodnji na njih. On ode,

(32) Homer sadrži 364,4 litre (3 Mojs 27, 16); ali ovdje jedva da se misli na šuplju mjeru. Prepelice su se mjerile samo onako od oka, pa se ovdje može uzeti homer u širem smislu, t. j. kao gomila. Dakle deset homera, t. j. deset gomila ili hrpa, kao u 2 Mojs 8, 10.

(33) Kakva je bila ta teška kazna, ne zna se. Sva je prilika, da je preveliko uživanje prepelica Božjim pripuštenjem povuklo za sobom kakvu bolest kužnu.

(34) Kibrot Hattaava znači »grobovi pohlepe«.

(35) Ovaj je redak 35. u hebrejskom, a u Vulgati je drugi dio retka 34.

Gl. 12. (1 sl.) U prijevodima uzima se ime Marija mjesto Mirjam. — »Kušitka« (u Vulgati »Etiopljanka«), t. j. Sefora, žena Mojsijeva, bila je Madijanka iz pokrajine arapske Kuš (isp. 1 Mojs 10, 6). Možda se je ona poradi najvišeg mjesta svojega muža preveć ponijela i tako uzbudila u Mariji i Aronu zavist i ljubomor. A možda je i izbor sedamdesetorice poglavara ozlovoljio Arona i Mariju, koji su se time osjećali zapostavljenima. Jer je samo Marija bila kažnjena, sva je prilika, da je ona bila najviše kriva toj zadjevici.

(3) Mojsije ističe ovdje sa zahvalnošću prema Gospodu svoju dobru stranu, kao što na drugim mjestima spominje s poniznošću i svoje pogrješke.

(8) Drugim prorocima objavljivao se je Bog po nutarnjem prosvjetljenju: po viđenjima i u snu. A s Mojsijem razgovarao se Bog kao prijatelj s prijateljem i javljao mu se i vanjskim načinom, u tjelesnoj podobi. Ipak je i ovo gledanje Boga još nesavršeno (2 Mojs 33, 18—23), jer se je odnosilo samo na vanjsko obličje tjelesno, a ne na samo biće Božje.

10. I oblak se udalji od šatora. A Marija je bila najedamput od gube postala bijela kao snijeg. Kad se Aron okrenuo k njoj, nađe, da je bila gubava.

11. Tada reče Aron Mojsiju: »Ah, gospodaru, ne meći na nas grijeha, što ga počinismo tako ludo!

12. Nemoj, da ona bude kao mrtvo dijete, kojemu je tijelo već napola gnjilo, kad izađe iz krila materina!«

13. I Mojsije pomoli se glasno Gospodu: »O Bože, ozdravi je opet!«

14. Gospod odgovori Mojsiju: »Da joj je otac njezin pljunuo u lice, ne bi li se morala stidjeti sedam dana? Tako ima ona da sedam dana ostane isključena iz tabora, a poslije neka se opet primi natrag!«

15. I Marija je sedam dana bila isključena iz tabora. A narod ne pođe prije dalje, dokle Marija ne bi opet primljena.

*16. Potom pođe narod od Haserota i utabori se u pustinji faranskoj.

GLAVA 13.

Uhode.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju ovo:

2. »Pošlji ljude, da uhode zemlju kanaansku, koju ću dati sinovima Izraelovim! Pošljite od svakoga plemena po jednoga! Svaki od njih neka bude glavar!«

3. I po zapovijedi Gospodnjoj posla ih Mojsije iz pustinje faranske. Svi su bili glavari sinova Izraelovih.

4. Ovo su im imena: Od plemena Rubenova Samua, sin Zehurov,

5. Od plemena Simeonova Safat, sin Hurijev,

6. Od plemena Judina Kaleb, sin Jefonov,

7. Od plemena Isaharova Igal, sin Josipov,

8. Od plemena Efraimova Osee, sin Nunov,

9. Od plemena Benjaminova Falti, sin Rafujev,

10. Od plemena Zabulonova Gediel, sin Sodijev,

11. Od plemena Josipova, od plemena Manasejeva Gadi, sin Susijev,

12. Od plemena Danova Amiel, sin Gemalijev,

13. Od plemena Aserova Stur, sin Mihaelov,

14. Od plemena Neftalijeva Nahabi, sin Vapsijev,

15. Od plemena Gadova Guel, sin Mahijev.

*16. To su imena ljudima, što ih posla Mojsije, da uhode zemlju. Tada dade Mojsije Oseeju, sinu Nunovu, ime Jozua.

*17. Kad ih posla Mojsije, da uhode zemlju kanaansku, zapovjedi im: »Idite odavle preko Negeba! Onda se popnite na goru!

18. Pogledajte, kakva je zemlja i je li narod, što prebiva u njoj, jak ili slab, malen ili velik;

19. I kakva je zemlja, u kojoj prebiva, je li plodna ili neplodna; i kakva su mjesta, u kojima pre-

(16) Ovaj je redak u Vulgati (i u Daničića) 1. redak slijedeće 13. glave. Tako u Vulgati glava 12. ima 15 redaka, a glava 13. ima 34 retka, dok u hebrejskom izvorniku glava 13. ima 33 retka.

Gl. 13. (16) Osee znači spasenje (spasitelj), a Jozua: Jahve je spasitelj (spasenje).

(17) Negeb je ime južnome dijelu Kanaana. Pustinja je to, a leži između Judinih gora (pokrajina Hebron) i sinajske pustinje.

biva, da li su u otvorenim taborima ili u tvrdim gradovima;

*20. I kakva je zemlja, je li masna ili mršava, da li raste drveće u njoj ili ne! A sad na posao! Donesite sa sobom i nešto roda one zemlje!« Bilo je tada upravo vrijeme prvome grožđu.

*21. Tada otidoše i uhodiše zemlju od pustinje Sin do Rohoba na ulazu u Emat.

22. Oni se popeše preko Negeba i dođoše do Hebrona, gdje su živjeli Ahiman, Sisaj i Tolmaj, potomci Enakovi. Hebron je bio sazidan sedam godina prije Tanisa u Egiptu.

*23. Kada stigoše do u dolinu Eskol, odrezaše ondje lozu s grozdom jednim, što su ga nosila po dvojica na motki, tako i nekoliko granatnih jabuka i smokava.

*24. Ono mjesto prozva se dolina Eskol poradi grozda, što su ga tamo bili odrezali sinovi Izraelovi.

*25. Poslije četrdeset dana vratiše se, pošto su bili uhodili zemlju.

*26. Otidoše kući i dođoše k Mojsiju i Aronu i svoj općini sinova Izraelovih u pustinju faransku, u Kades, podniješe izvještaj njima i svoj općini i pokazaše im plodove zemlje.

27. A pripovijedali su im ovo: »Odosmo u zemlju, u koju si nas poslao. Zaista teče u njoj mlijeko i med. Evo to su plodovi odanle!

28. Ali narod, što boravi u njoj, jak je, i gradovi su utvrđeni i veoma veliki. Vidjesmo ondje i sinove Enakove.

29. Amalečani prebivaju u pokrajini Negebu; Heteji, Jebuzeji i Amoreji stanuju u planini; Kananci prebivaju na moru i na obali Jordana.«

30. A da podveže svaku ljutitu izjavu naroda proti Mojsiju, povika Kaleb: »Svakako pođimo gore i osvojimo je! Jer je možemo lako prevladati!«

31. Ali ljudi, koji su bili s njim išli, izjaviše: »Nikako ne možemo ići proti tomu narodu. Jer je jači od nas.«

*32. Tada iznesoše pred sinove Izraelove neistinu o zemlji, koju su bili uhodili. Pripovijedali su: »Zemlja, koju prođosmo i uhodismo, jest zemlja, koja ždere svoje stanovnike. Svi ljudi, što ih vidjesmo tamo, neobično su veliki.

33. Vidjesmo tamo i divove, sinove Enakove od roda divovskoga. Činilo nam se, da smo prema njima kao skakavci. A tako smo se morali i mi njima činiti.«

(20) »Vrijeme prvome grožđu« jest nekako početkom mjeseca kolovoza.

(21) Pustinja Sin, sjeverni dio pustinje Faran, ležala je na južnoj granici Kanaana i obuhvatala je osobito okoliš Kadesbarna. — Rohob je grad na sjeveru Palestine; njegov je kotar graničio s kotarom grada Lais (Dan) Isp. Suc. 18, 28. Ulaz u Emat bio je put, što je vodio u zemlju Emat. Emat je bio na prijelazu iz Palestine u Celesiriju između Libanona i Antilibanona.

(23) Uhode su nosile grozd na motki, da se ne zgnječi. Grožđe, smokve i granatne jabuke uz žito i masline glavni su proizvod Palestine.

(24) Eskol znači grozd.

(25) U četrdeset dana moradoše uhode prevaliti od Kadesa do Rohoba i natrag 800 km. Biblijski izvještaj ne kazuje, da su sve uhode prodrle sve do sjevera Palestine; ne kazuje ni to, da su svi taj veliki put prevalili pješice.

(26) Kades je na sjeveru pustinje faranske.

(32) Riječima »zemlja ždere svoje stanovnike« htjedoše uhode prikazati Palestinu kao zemlju nezdravu, kužnu i svakoj pogibli izloženu. Tako je nemilo nagrdiše uhode!

GLAVA 14.

Pobuna i kazna.

1. Tada sva općina podiže viku i graju, i narod je plakao onu noć.
2. Svi su sinovi Izraelovi mrmljali proti Mojsiju i Aronu, i sva se je općina tužila pred njima: »Ah, da smo bili pomrli u zemlji egipatskoj ili ovdje u pustinji! Ah, da smo mrtvi!
3. Zašto da nas vodi Gospod u tu zemlju? Zar da izginemo od mača? Zar da žene naše i djeca sitna postanu roblje drugima? Ne bi li bolje bilo za nas, da se vratimo natrag u Egipat?«
4. I rekoše među sobom: »Mi ćemo izabrati sebi vođu i vratiti se natrag u Egipat!«
*5. Tada Mojsije i Aron padoše ničice pred svom sabranom općinom sinova Izraelovih.
6. A Jozua, sin Nunov, i Kaleb, sin Jefonov, koji su također bili zemlju uhodili, razdriješe haljine svoje
7. I rekoše svoj općini sinova Izraelovih: »Zemlja, koju prođosmo, da je uhodimo, jest zemlja doista vrlo dobra.
8. Ako nam je Gospod milostiv, on će nas dovesti u tu zemlju i dat će nam je, zemlju, u kojoj teče mlijeko i med.
*9. Samo se ne bunite proti Gospodu i ne bojte se stanovnikâ te zemlje! Jer ćemo ih posve istrijebiti. Odstupila je od njih sjena njihova. A s nama je Gospod. Ništa ih se ne bojte!«
10. Kada je sva općina mislila da ih kamenuje, pojavi se slava Gospodnja svima sinovima Izraelovim nad šatorom svjedočanstva.
*11. I Gospod reče Mojsiju: »Dokle će me još prezirati taj narod, dokle mi ne će vjerovati uza sve znakove čudesne, što sam ih učinio pred njim?
12. Udarit ću ga kugom i istrijebiti ga. A tebe ću učiniti narodom, koji je veći i jači od ovoga.«
13. Ali Mojsije odvrati Gospodu: »Ako čuju to Egipćani, između kojih si svojom moću doveo ovamo taj narod,
14. Pripovijedat će to stanovnicima ove zemlje. Oni su čuli, da ti, Gospode, prebivaš među ovim narodom, da mu se ti, Gospode, oči u oči ukazuješ, i da oblak tvoj stoji nad njima, i da ti danju u stupu oblaka, a noću u stupu ognja ideš pred njima.
15. Ako sad taj narod pobiješ sve do jednoga, onda će narodi, koji su čuli o tebi glas, reći:
16. Jer Gospod nije mogao taj narod dovesti u zemlju, koju im je bio zakletvom obećao, zato ih je pobio u pustinji.
17. Neka dakle, Gospode, vlada tvoja velika strpljivost! Pa ti si obećao:
*18. Gospod je strpljiv i bogat dobrotom. On opršta krivnju i grijeh. Ali posve ne otpušta kaznu, nego pohodi krivnju otaca na djeci do u treće i četvrto koljeno.
19. Oprosti dakle ovomu narodu krivnju njegovu po velikom milosrđu svojem, kao što si uvijek opraštao ovomu narodu od Egipta do ovamo!«

Gl. 14. (5) »Padoše ničice« moleći se Bogu za narod.
(9) »Odstupila je od njih sjena njihova.« Sjena je naime na Istoku velika zaštita i obrana proti žestokim zrakama sunčanim.
(11—19) Premda je Mojsije bio pobunom teško uvrijeđen i ugrožen, ipak je on imao samo jednu pomisao, da spasi svoj narod i da se za nj pomoli Bogu. On je i u tom lijepa slika Isusa Krista.
(18) Isp. 2 Mojs 34, 6. 7.

20. Gospod odgovori: »Opraštam
mu, kako si zamolio.
21. Ali tako ja živ bio i tako sva
zemlja bila puna slave Gospodnje:
*22. Svi oni ljudi, koji vidješe
slavu moju i sve znake čudesne, što
sam ih učinio u Egiptu i u pustinji, a ipak me deset puta kušaše i
glasa mojega ne poslušaše,
23. Oni ne će nikada vidjeti zemlje, što je zakletvom obećah ocima njihovim. Ne, nijedan od svih
onih, koji me prezreše, ne će je vidjeti!
*24. Samo slugu svojega Kaleba,
koji pokaza drugi duh i posve pristade uza me, njega ću dovesti u
zemlju, u koju je već jedamput
stupio, i posjedovat će je potomci
njegovi.
25. Pustite samo, da Amalečani
i Kanaanci stanuju u ravnici! Sutra se vratite i pođite u pustinju
prema Crvenome moru!«
26. Još reče Gospod Mojsiju i
Aronu:
27, »Dokle će još trajati, da ta
nevaljala općina mrmlja proti
meni? Dobro sam čuo psovke sinova Izraelovih, što ih izbacuju
proti meni.
28. Kaži im: Tako ja živ bio, to
je riječ Gospodnja, kako vi izgovoriste pred mojim ušima, tako ću
ja postupati s vama.
29. Ovdje u pustinji popadat će
mrtva tjelesa vaša, svi vi, koji ste
bili izbrojeni, po cijelom broju vašem od dvadesete godine i više, jer
mrmljaste proti meni.
30. Nikada ne ćete ući u zemlju,
koju vam pod zakletvom obećah za
postojbinu, osim Kaleba, sina Jefonova, i Jozue, sina Nunova.
31. A sitnu djecu vašu, za koju
rekoste, da će postati roblje drugima, njih ću uvesti. Oni će se
obradovati zemlji, koju vi pogrdiste.
32. A mrtva tjelesa vaša raspast
će se ovdje u pustinji.
33. Četrdeset godina vaši će se
sinovi kao pastiri povlačiti u pustinji i tako će pokoru činiti za vaš
otpad, dokle se tjelesa vaša posve
ne zatru u pustinji.
34. Po broju četrdeset dana, za
koje uhodiste zemlju, jedan dan za
jednu godinu uračunan, morat ćete
četrdeset godina činiti pokoru za
krivnje svoje. Morat ćete osjetiti,
što znači, kad ja uskratim milost
svoju.
35. Ja, Gospod, kažem to! Doista,
tako ću postupati s tom cijelom
općinom nevaljalom, koja se je
strkala proti meni: ovdje u pustinji naći će oni svoj kraj. Ovdje će
pomrijeti.«
36. A ljudi, što ih je bio poslao
Mojsije, da uhode zemlju, i što nakon povratka svojega pobuniše svu
općinu proti njemu, kad krivo izvijestiše o zemlji,
*37. Ti ljudi, što su bili lažan
izvještaj dali o zemlji, pomriješe
pred Gospodom od nagle smrti.
38. Samo Jozua, sin Nunov, i Kaleb, sin Jefonov, ostaše na životu
između onih ljudi, što su išli da
uhode zemlju.
39. Kad Mojsije priopći ove prijetnje svima sinovima Izraelovim,
narod se veoma ražalosti.

(22) »Deset puta«, t. j. često puta.

(24) Osim Kaleba smije i Jozua (r. 30.) ući u Obećanu zemlju. I leviti su izuzeti od te osude, da umru u pustinji, jer njihovo pleme nije bilo zastupano među uhodama. Eleazar, sin Aronov, dijeli poslije u Palestini zemlju zajedno s Jozuom (Joz 14, 1). Mojsije i Aron umriješe pred ulaskom u Svetu zemlju samo poradi jedne osobne krivnje (20, 12).

(37) Dok je narod još stajao pred svetim šatorom, gdje mu se je ukazao Gospod, izgibe naglo deset uhoda, i buna se u narodu stiša.

40. Drugo dakle jutro ustaše rano, da uzađu navrh gore; jer rekoše: »Sada smo spremni da uzađemo na ono mjesto, za koje nam je govorio Gospod; jer sagriješismo.«
41. A Mojsije odvrati: »Zašto hoćete da prestupite zapovijed Gospodnju? Ne će vam uspjeti.
42. Ne uzilazite; jer Gospod nije u vašoj sredini! Inače bit ćete potučeni od svojih neprijatelja.
43. Jer Amalečani i Kanaanci stoje tamo pred vama. Popadat ćete od mača. Jer se odmetnuste od Gospoda, ne će Gospod biti s vama.«
44. Ali oni u svojoj tvrdokornosti pođoše navrh gore. A kovčeg zavjeta Gospodnjega i Mojsije ne ostaviše tabora.
*45. Tada siđoše Amalečani i Kanaanci, što su stanovali na onoj gori, potukoše ih i potjeraše do Horme.

GLAVA 15.

Neke odredbe za žrtve. Oskvrnitelj subote. Rese na haljinama.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju:
2. »Daj sinovima Izraelovim ovaj naputak: Kad dođete u zemlju, koju ću vam dati za postojbinu,
3. I budete prinosili Gospodu od goveda i ovaca žrtvu ognjenu, žrtvu paljenicu ili mirotvornu, da ispunite zavjete ili kao dragovoljan dar ili o blagdanima svojim, da dignete u čast Gospodu miris ugodni žrtveni,
*4. Onda onaj, koji prinosi Gospodu svoj dar žrtveni, ima ujedno žrtvovati kao prinos desetinu efe bijelog brašna, što je umiješeno s četvrtinom hina ulja.
5. A vina neka pripravi za naljev kod žrtve paljenice i mirotvorne četvrtinu hina za svako janje!
*6. A za ovna neka pripravi kao prinos dvije desetine efe bijelog brašna, što je umiješeno s trećinom hina ulja!
*7. Vina za naljev neka prinese trećinu hina za miris ugodni Gospodu!
8. Ako hoćeš pripraviti junca za žrtvu paljenicu ili za žrtvu zaklanicu, da ispuniš zavjet ili kao žrtvu mirotvornu,
9. Onda prinesi uz junca kao prinos tri desetine efe bijelog brašna, što je umiješeno s po hina ulja!
10. Vina za naljev prinesi po hina kao žrtvu ognjenu za miris ugodni Gospodu!
*11. Tako neka se drži kod svakoga vola ili ovna, kod svakoga janjeta ili jareta!

(45) Grad Horma dobio je to ime istom kasnije. Prije se je zvao Sefaat (Suc 1, 17). Po svoj prilici to je mjesto istovetno s razorenim mjestom Sebeita, što leži jedno 40 km sjeverno od Kadesa.

Gl. 15. (4) Efa je veća sa šupljinom mjera; hin je manja sa šupljinom mjera. — »Desetina efe« = 3.6 l. — Hin = 6 l; »četvrtina hina« = 1.5 l.

(6) »Dvije desetine efe« = 7.2 l.

(7) Uz krvnu žrtvu prinosi se vazda i prinos od brašna i naljev od vina. To nas podsjeća na božanskog Spasitelja, koji uz krvnu žrtvu, što ju je prinio na Križu, prinosi sebe i kao nekrvnu žrtvu pod prilikom kruha i vina.

(11—15) Vulgata ove retke skraćuje ovako: »11. Tako čini 12. uza svakoga vola i uza svakoga ovna i uza svako janje i uza svako jare! 13. Kao što domoroci tako i došljaci 14. na isti način neka prinose žrtve! 15. Jedna zapovijed i jedan zakon da je i za vas i za došljake u zemlji!« Na taj način hebrejski redak 17. i prva polovina 18. retka odgovaraju 16. i 17. retku Vulgate. Ali druga polovina hebrejskoga 18. retka čini 18. redak Vulgate, i tako se onda opet sastaje Vulgata u recima s izvornikom hebrejskim.

12. Kolikogod ih prinosite, imate tako postupati kod svakoga pojedinog komada.
13. Svaki domaći ima se držati ovih odredaba, kad prinosi žrtvu ognjenu za miris ugodni Gospodu.
14. Ako je stranac kod vas, ili ako netko trajno živi u sredini vašoj i hoće da priredi žrtvu ognjenu za miris ugodni Gospodu, onda ima isto onako postupati, kako vi činite.
15. Jednak zakon vrijedi za općinu, za vas kao za stranca, koji je kod vas. Jedan zakon, što vrijedi za sva vremena, ima biti za vas, od koljena do koljena. U stvarima, što se odnose na Gospoda, vrijedi za stranca isto kao za vas.
16. Jednak zakon i jednako pravo vrijede za vas kao za stranca, što je kod vas.«
17. Gospod zapovjedi Mojsiju:
18. »Daj sinovima Izraelovim ovaj naputak: Kad dođete u zemlju, u koju ću vas ja odvesti,
19. Onda, prije nego upotrijebite žito one zemlje, prinesite Gospodu žrtvu podizanja!
20. Od prvoga brašna svojega darujte kolač kao žrtvu podizanja! Kao žrtvu podizanja od gumna, tako imate i ovu žrtvovati.
*21. Dajte dakle od prvoga brašna svojega Gospodu žrtvu podizanja, od koljena do koljena!
*22. Ako se ogriješite nenaumice i ne ispunite kojugod od ovih zapovijedi, što ih Gospod dade Mojsiju,
23. Štogod od onoga, što vam je Gospod preko Mojsija naložio od dana, kad Gospod izdade zapovijedi, i poslije od koljena do koljena,
24. Onda, ako je prestupak bio učinjen od općine ne naumice, nego nepromišljeno, ima sva općina prirediti junca kao žrtvu paljenicu za miris ugodni Gospodu zajedno s prinosom i naljevom njihovim, uz to jarca kao žrtvu za grijeh.
25. Svećenik neka time pribavi pomirenje cijeloj općini sinova Izraelovih! Tako će im se oprostiti. Jer je bila samo nepromišljenost, i za svoju nepromišljenost prinesoše prinos, žrtvu ognjenu Gospodu, uz to svoju žrtvu za grijeh pred Gospodom.
26. Tako će se onda oprostiti cijeloj općini sinova Izraelovih i strancima, koji su kod njih. Jer nepromišljenost na teret je cijeloj općini.
27. Ako li se čovjek pojedinac ogriješi nenaumice, onda neka prinese jednogodišnju kozu kao žrtvu za grijeh!
28. Svećenik ima tad onomu, koji se je nepromišljeno ogriješio proti Gospodu, pribaviti pomirenje izvršivši za njega obrede pomirenja. Tako će mu se oprostiti.
29. Jednako zakon vrijedi kod vas za urođenike izraelske i za stranca, koji je među njima, za slučaj, da se netko ogriješi nenaumice.
30. Ali ako netko sagriješi naumice, bio on urođenik ili stranac, taj huli na Gospoda. Takav se ima istrijebiti iz naroda.
31. Jer je on prezreo riječ Gospodnju i prestupio zapovijed njegovu. Takav se ima istrijebiti bez milosti. Krivnja njegova pada na njega.«

(21) Isp. 3 Mojs 23, 10. 17.
(22—31) Isp. 3 Mojs 4, 13—5, 13. U 3 Mojs 4 radilo se o grijesima s učinom, ovdje se radi o grijesima s propusta.

*32. Kad su bili sinovi Izraelovi u pustinji, zatekoše čovjeka, koji je kupio drva u subotu.
33. Ljudi, koji su ga bili zatekli gdje kupi drva, dovedoše ga k Mojsiju i Aronu i svoj općini.
34. Staviše ga u zatvor. Jer još nije bilo određeno o tom, što će se činiti s njim.
35. Tada Gospod zapovjedi Mojsiju: »Taj čovjek ima se smrću kazniti! Neka ga kamenuje sva općina izvan tabora!«
36. I sva općina izvede ga pred tabor i kamenova ga na smrt, kao što je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.
*37. Gospod zapovjedi Mojsiju:
38. »Daj sinovima Izraelovim ovaj naputak: Neka stave sebi rese na skutove haljina svojih, oni i buduća koljena njihova, i na svaku resu neka metnu vrpcu od skerleta plavoga!
39. Ovo je svrha resama: Imate se sjetiti, kad ih vidite, svih zapovijedi Gospodnjih, da ih vršite i da se ne zanosite za požudama svojih srdaca i očiju, što vas tako lako zavode na otpad.
40. Vi se imate spominjati svih zapovijedi mojih i vršiti ih i tako se posvetiti Bogu svojemu.
41. Ja sam Gospod, Bog vaš, koji sam vas izveo iz zemlje egipatske, da budem Bog vaš. Ja sam Gospod, Bog vaš!«

GLAVA 16.

Kore, Datan i Abiron.

*1. Kore, sin Isaara, sina Kaata, sina Levijeva, predobi za sebe potomke Rubenove Datana i Abirona, sinove Eliabove, i Hona, sina Feletova.
2. Oni se pobuniše proti Mojsiju sa dvjesta i pedeset sinova Izraelovih, poglavara općine, pozvanih članova skupštine narodne i muževa uglednih.
*3. Oni se dakle sabraše proti Mojsiju i Aronu i rekoše im: »Dosta neka vam je! Sva općina, svi skupa sveti su, i Gospod je među njima. Zašto se vi uzdižete nad općinu Gospodnju?«
4. Kad to ču Mojsije, pade ničice na svoje lice.

(32) Oskvrnjenje subote kaznilo bi se smrću (2 Mojs 31, 15). Ovdje se taj zakon izvršuje u slučaju, o kojem se je dvojilo. Nijesu naime znali, je li kupiti drva u dan subotni takav posao, da se njim oskvrni subota, i ako jest, na koji način da se onda ubije oskvrnitelj. To je odlučio Gospod u r. 35. Kako su se prvi prestupci zakona oštro kaznili, svjedoči su nam Nadab i Abiu (isp. 3 Mojs 10, 2).

(37—41) Odredba, da se nose na haljinama rese, vršila se je veoma savjesno u doba Kristovo (Mt 23, 5). Sam se je Krist podvrgao toj obvezi (Mt 9, 20).

Gl. 16. (1—35) Mojsije i Aron bili su s Korejem između braće djeca. — Iz svega 37godišnjeg boravka Izraelova u pustinji sveti pisac izvješćuje samo o sudu Božjem nad Korejem i o čudu procvjetalog štapa Aronova. Sveti pisac hoće samo da prikaže one događaje, što su značajni i važni za povijest spasenja. — Kore se podiže proti ograničenju svećeničke časti na Arona i njegovu obitelj. On je pralik svih buntovnika proti crkvenom poglavarstvu. Rubenovci Datan i Abiron, potomci prvorođenoga sina Jakovljeva, ustadoše proti Mojsijevu vođenju naroda. Svjetska pohlepa za čašću i vlašću natjerala ih na otpad od zakonitoga poglavarstva. Bila je dakle buna dvostruka: Leviti se digoše na Arona, jer ga ne htjedoše priznati za velikoga svećenika; Rubenovci nijesu mogli gledati, gdje im je vrhovni vođa Mojsije, jer su mislili, da ta čast ide njih kao potomke prvorođenca Jakovljeva. Tako su se jedni i drugi pokazali kao protivnici uredbe Božje; i zato ih je stigla strahovita kazna Božja: jedne je progutala zemlja, a druge je spalio oganj. Ova je kazna opomena za sva vremena. »Nitko sam sebi ne prisvaja časti, nego koji je pozvan od Boga, kao i Aron.« (Hebr 5, 4.)

(3) »Dosta neka vam je!« t. j. već je previše, što vi činite.

5. Tada odgovori Koreju i svoj družini njegovoj ovako: »Sutra će pokazati Gospod, tko je njegov i tko je dosta svet, da mu se približi. Koga tada on izabere, taj mu se smije približiti.
6. Učinite ovo: Uzmite sebi kadionice, Kore i sva družina njegova!
7. Metnite sutra u njih ognja i stavite na njih kada pred Gospodom! Koga tad izabere Gospod, taj neka bude svet! Dosta neka vam je, sinovi Levijevi!«
8. Koreju reče Mojsije: »Čujte ipak, sinovi Levijevi!
9. Zar vam nije dosta, što vas je Bog Izraelov odvojio od općine Izraelove, da vas privuče u svoju blizinu, pa da vršite službu kod šatora Gospodnjega i obavljate pred općinom službu svoju?
10. Tebe je sa svom braćom tvojom, sinovima Levijevim, privukao k sebi, a sada tražite još i svećeništvo!
11. Zato se vi, ti i sva družina tvoja, sabirate proti Gospodu. Jer što je Aron, da mrmljate proti njemu?«
12. Nato Mojsije dade pozvati Datana i Abirona, sinove Eliabove. Ali oni odvratiše: »Ne idemo!
13. Zar nije dosta, što si nas doveo amo iz zemlje, u kojoj teče mlijeko i med, da nas poubijaš u pustinji? Hoćeš li se još sada i nametnuti za gospodara nad nama?
14. Doista nijesi nas doveo u zemlju, u kojoj teče mlijeko i med, i nijesi nam dao njiva i vinograda u posjed. Hoćeš li možda ljudima ovdje oči iskopati? Ne idemo!«
15. Tada se Mojsije rasrdi vrlo i zamoli Gospoda: »Ne pogledaj na žrtveni dar njihov! Nijesam nijednome od njih oduzeo nijednog magarca i nijednome od njih nijesam učinio ništa nažao.«
16. I Mojsije zapovjedi Koreju: »Ti i sva družina tvoja, prikažite se sutra pred Gospodom, ti, oni i Aron!
17. Svaki neka uzme svoju kadionicu i neka stavi u njih kad! Tada neka donese svaki svoju kadionicu pred Gospoda, dakle dvjesta i pedeset kadionica, također ti i Aron, svaki svoju kadionicu!«
18. I uze svaki svoju kadionicu, metnu u njih oganj i stavi na nj kad. Onda se postaviše na ulazu u šator svjedočanstva, također Mojsije i Aron.
19. A Kore sabra na ulazu u šator svjedočanstva naprema njima svu općinu. Tada se pokaza svoj općini slava Gospodnja.
20. I Gospod dade Mojsiju i Aronu ovu zapovijed:
21. »Odvojte se od te općine! Uništit ću ih u jedan čas.«
22. Tada padoše oni ničice na svoje lice i zamoliše: »O Bože, Gospodaru duha životnog u svakom tijelu! Zar ćeš, kad je sagriješio samo jedan, pustiti gnjev svoj na svu općinu?«
23. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju:
24. »Naloži općini: Udaljite se od okolice stana Korejeva, Datanova i Abironova!«
25. Nato se diže Mojsije i otide Datanu i Abironu. Starješine Izraelove pođoše za njim.
26. On zapovjedi općini: »Udaljite se od šatora ovih zlotvora! Ne dotaknite se ničega, što je njihovo! Inače izginut ćete i vi poradi svih grijeha njihovih.«
27. Tada se povukoše oni natrag iz okolice stana Korejeva, Datanova i Abironova. A Datan i Abiron stupiše van i stadoše sa svojim ženama i sa svojom velikom i malom djecom na ulazu svojih šatora.

28. Tada reče Mojsije: »Po tom ćete spoznati, da je Gospod poslao mene, da izvršim sva ta djela, i da ja ne radim sam od sebe.

29. Ako ovi ovdje pomru, kao što umiru svi ljudi, i ako ih zadesi običan udes svih ljudi, onda Gospod nije poslao mene.

30. Ako li Gospod izvrši nešto nečuveno i zemlja otvori usta svoja i proždre ih sa svim, što je njihovo, tako da siđu živi u podzemlje, onda po tom spoznajte, da su ovi ljudi hulili na Gospoda!«

*31. Jedva je bio Mojsije izgovorio riječi ove, rastvori se zemlja pod njima.

32. Zemlja otvori usta svoja i proždrije ih s obiteljima njihovim i sve ljude, što su bili uz Koreja, sa svim imetkom njihovim.

33. Sa svim, što su imali, siđoše živi u podzemlje, i zemlja se zatvori nad njima. Tako ih nesta iz općine.

34. Svi Izraelci, što su okolo stajali, pobjegoše brže od jauka njihova; jer rekoše: »Da i nas još ne proždre zemlja!«

35. A oganj izađe od Gospoda i sažeže dvjesta i pedeset ljudi, što su imali da prinesu kad.

GLAVA 17.

Štap Aronov.

*1. Nato zapovjedi Gospod Mojsiju:

*2. »Kaži Eleazaru, sine svećenika Arona, neka odnese kadionice s garišta i oganj neka istrese u nekoj udaljenosti! Jer su svete.

3. Kadionice tih ljudi, koji život svoj pokopaše svojim grijehom, neka se raskuju na ploče i neka se njima okuje žrtvenik! Jer ih oni donesoše pred Gospoda. Time postadoše svete. Neka budu sinovima Izraelovim kao znamenje!«

4. Tada uze svećenik Eleazar kadionice mjedene, što su ih bili donijeli oni, koji izgorješe. Raskovaše ih na okov žrtveniku.

5. One su imale biti sinovima Izraelovim opomena i znamen, da nijedan nepozvan, koji ne pripada potomstvu Aronovu, ne pristupi, da kadi pred Gospodom. Inače dogodit će mu se kao Koreju i družini njegovoj, kao što mu je bio Gospod zaprijetio preko Mojsija.

*6. Drugoga jutra mrmljala je sva općina sinova Izraelovih proti Mojsiju i Aronu. Vikali su: »Pobiste narod Gospodnji!«

7. Kad se onda stjecala općina proti Mojsiju i Aronu, okrenuše se ovi prema šatoru svjedočanstva. I gle, pokri ga oblak, i pokaza se slava Gospodnja.

8. I pohitješe Mojsije i Aron pred šator svjedočanstva.

9. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju:

10. »Ukloni se iz te općine! Uništit ću ih u jedan čas.« Tad oni padoše ničice na svoje lice,

11. I Mojsije reče Aronu: »Uzmi kadionicu, metni u nju oganj sa žrtvenika, stavi na nj kad i nosi ga brže k općini, da im time pri-

---

(31) Ovom kaznom i osudom nije bila uništena sva obitelj Korejeva. Njegovi sinovi bili su pošteđeni (26, 11. 58). Iz njegova plemena potječu pjevači hramski (1 Dnev 6, 17. 22; 2 Dnev 20, 19) i pjesnici psalama (Ps 42 [41], 1; 44 [43], 1 sl.)

Gl. 17. (1) Glava 17, 1—15 u hebrejskom izvorniku odgovara glavi 16, 36—50 u Vulgati (i u Daničića), a glava 17, 16—28 u hebrejskom izvorniku odgovara glavi 17, 1—15 u Vulgati (i u Daničića).

(2) »S garišta«, t. j. s prostora, gdje je oganj sažegao 250 ljudi.

(6) Znamo iz iskustva i svjedoči nam povjesnica, da se u nesreći krivnja obično svaljuje ne na krivce, nego na nedužne.

baviš pomirenje! Jer od Gospoda izlazi kazneni sud. Već pomor poče.«

12. Tada uze Aron kadionicu, kao što mu je bio zapovjedio Mojsije, i otrča usred općine. I doista, pomor je već bio počeo među narodom. On nato uze kaditi i pribavi tako narodu pomirenje.

13. Osta stojeći među mrtvima i živima, dok ne presta pomor.

*14. Broj onih, koji pomriješe od pomora, iznosio je četrnaest tisuća i sedam stotina, osim onih, koji izginoše poradi Koreja.

15. Aron se vrati natrag k Mojsiju na ulaz u šator svjedočanstva, kad je bio prestao pomor.

*16. Nato reče Gospod Mojsiju:

*17. »Govori sa sinovima Izraelovim i uzmi od njih po jedan štap od svakoga plemena, dakle dvanaest štapova od svih njihovih knezova plemenskih, pleme po pleme! Napiši ime svakoga na štapu njegovu!

18. Na štap Levijev napiši ime Aronovo! Dakle jedan štap pripada svakome poglavaru plemenskom.

19. Stavi ih tada u šatoru svjedočanstva pred kovčeg zakona, gdje vam se objavljujem!

20. Tada će štap onoga, koga izaberem sebi, procvjetati. Tako ću pred sobom ušutkati mrmljanje sinova Izraelovih, što ga podižu proti vama.«

21. Kad je Mojsije bio to rekao sinovima Izraelovim, predadoše mu svi knezovi njihovi, pleme po pleme, svaki knez štap, svega dvanaest štapova. Među štapovima njihovim bio je i štap Aronov.

22. Mosije stavi štapove pred Gospoda u šatoru zakona.

23. Kad Mojsije drugoga jutra stupi u šator zakona, bio je štap Aronov potjerao, bio je napupio i procvjetao i ponio zrele bademe.

24. I Mosije iznese sve štapove iz svetišta k svima sinovima Izraelovim. Oni ih razgledaše, i svaki uze natrag štap svoj.

*25. Tada zapovjedi Gospod Mojsiju: »Stavi štap Aronov opet pred zakon! Neka se tamo čuva kao znamenje za upornike, da mogneš dokrajčiti mrmljanje njihovo preda mnom, i da ne izginu!«

26. Mojsije učini to. Kako mu je bio Gospod zapovjedio, tako učini.

27. A sinovi Izraelovi rekoše Mojsiju: »Eto, mi ginemo! Mi smo izgubljeni, svi skupa izgubljeni!

*28. Tko se god približi k šatoru Gospodnjemu, mora umrijeti. Zar ćemo napokon svi propasti?«

(14) Svršetak naglog i strahovitog pomora treba zahvaliti molitvi Aronovoj. On se je kao veliki svećenik, kao od Boga određeni posrednik zauzeo svojim zagovorom kod Boga za narod (Mudr 18, 20 sl.). Aron je slika Isusa Krista, vječnoga velikog svećenika, koji je kao Spasitelj i branitelj kod Oca svojim zagovorom i svojom pomirbenom žrtvom pomirio s Bogom sav svijet (1 Iv 2, 1 sl.).

(16) Isp. prijašnju bilješku gl. 17. (1).

(17—25) Štapovi, što su bili stavljeni u svetištu, bili su očito već davno osušeni zapovjednički štapovi plemenskih knezova. Čudo je bilo u tom, da se je suhi štap Aronov opet zazelenio, procvjetao i plod donio. Štap Aronov po svetim Ocima slika je Križa, koji kao suho drvo donese božanski plod Spasiteljev. I na B. D. Mariju podsjeća štap Aronov, što se zazelenio. Ona u Kristu donese mladicu i cvijet, o kojemu nam govori prorok (Iz 11, 1).

(25) »Pred zakon«, t. j. pred kovčeg zavjeta ili zakona.

(28) »Tko se god približi k šatoru Gospodnjemu«, t. j. ne usuđujemo se više ni sa svojim žrtvama pristupiti k šatoru Gospodnjemu.

GLAVA 18.

Svećenici i leviti.

1. Tada reče Gospod Aronu: »Ti i s tobom sinovi tvoji i očinski dom tvoj, vi nosite odgovornost za svete stvari. I to nosite vi, ti i s tobom sinovi tvoji, odgovornost za službu svećeničku, što je predana vama.

2. Ali i braću svoju, pleme Levijevo, očinsko pleme, pusti neka pristupe s tobom, da se priključe tebi i da ti pomognu, kad ti i s tobom sinovi tvoji služite pred šatorom svjedočanstva!

3. Oni imaju priskrbiti, što treba za podvorbu tvoju i za uređenje svega šatora. Ali ne smiju pristupiti k svetomu posuđu i k žrtveniku. Inače morali bi oni i vi umrijeti.

4. Oni dakle neka budu pomoćnici tvoji i neka se brinu za šator svjedočanstva i za svu potrebnu službu oko šatora! Nijedan nepovlašten ne smije pristupiti k vama.

5. Samo vi smijete obnašati službu u svetištu i na žrtveniku, da opet ne dođe sud gnjeva na sinove Izraelove.

6. Ja sam bio onaj, koji uze braću vašu, levite, između sinova Izraelovih. Vama su oni predani na dar za Gospoda, da obavljaju službu kod šatora svjedočanstva.

7. A ti i s tobom sinovi tvoji, vi imate vršiti svećeničku službu u svemu, što spada na žrtvenik i iza zavjesa. Tako eto obavljajte službu svoju! Dragovoljan je dar služba svećenička, što vam je predadoh. Nepovlašteni, koji pristupi, ima se smrću kazniti.«

*8. Još reče Gospod Aronu: »Ja sam onaj, koji predaje tebi ostatak od svih mojih žrtava podizanjem meni žrtvovanih. Od svih svetih darova sinova Izraelovih darujem ih tebi kao dio i tvojim sinovima kao pristojbu, što je vječita.

9. Od presvetih darova, koliko ne budu spaljeni, ima tebi pripasti ovo: svi njihovi darovi kod svih prinosa, žrtava za grijeh i žrtava za prijestup, što mi ih prinose. Kao nešto presveto ima to pripasti tebi i sinovima tvojim.

*10. Na kojem svetom mjestu to jedi! Samo muške osobe smiju od toga jesti. Kao sveta stvar dolazi to tebi.

11. I ovo još neka tebi pripadne: Darovi od svih žrtava, što ih sinovi Izraelovi žrtvuju primicanjem i odmicanjem. Dajem ih tebi i s tobom sinovima i kćerima tvojim kao pristojbu, što je vječita. Svaki u tvojoj obitelji, koji je čist, smije od toga jesti.

12. Najbolje od ulja, vina i žita, najbolje od onoga, što daju Gospodu, to dajem tebi.

13. Prvine od svih plodova, što rastu u zemlji njihovoj i što ih prinose Gospodu, imaju pripasti tebi. Svaki od tvoje obitelji, koji je čist, smije od toga jesti.

Gl. 18. (8—20) Svećenici bi dobili »ostatak od žrtava podizanjem žrtvovanih«, t. j. sve, što se ne bi na žrtveniku spalilo od »presvetih« i »svetih« darova sinova Izraelovih. »Presveti« darovi bili su dijelovi prinosa, žrtve za grijeh i žrtve za prijestup (9—11). »Sveti« darovi bili su ono, što je bilo najbolje od ulja, vina i žita (12), prvine plodova (13), zavjetovano pod zakletvom (zakleto) (14), prvenci od čovjeka i stoke (15—17), grudi primicanja i odmicanja i pleće desno (18). Svi ovi darovi učinili bi svećenike posve neodvisnima od posjeda zemlje i dali im siguran i bezbrižan opstanak, tako da su se mogli posve posvetiti službi Božjoj. (10) »Na kojem svetom mjestu«, u dvorištu (isp. 3 Mojs 10, 12. 13).

*14. Sve, što je u Izraelu zavjetovano pod zakletvom, ima pripasti tebi.

15. Svako prvenče od svih živih bića, što se prinosi Gospodu, od čovjeka i od stoke, neka je tvoje! Ipak prvorođeno od čovjeka moraš dati otkupiti. I prvenče od nečiste stoke imaš dati otkupiti.

16. Daj ih otkupiti, kad im bude mjesec dana, po procjeni od pet sekala srebra svete težine, što iznosi dvadeset gera!

17. A prvence od goveda, ovaca i koza ne smiješ dati otkupiti. Oni su sveti. Krvlju njihovom poškropi žrtvenik i salo njihovo daj spali kao žrtvu ognjenu za miris ugodni Gospodu!

18. Meso njihovo neka pripadne tebi! Kao grudi primicanja i odmicanja i pleće desno neka ono bude tebi!

*19. Sve darove svete od žrtava podizanja, što ih sinovi Izraelovi prinose Gospodu, dajem tebi i s tobom tvojim sinovima i kćerima kao pristojbu vječitu. To je za sebe i tvoje potomke s tobom vječit osoljen zavjet pred Gospodom.«

20. Još reče Gospod Aronu: »U zemlji njihovoj ne ćeš imati baštine i dijela ne će biti za tebe među njima. Ja sam dio tvoj i tvoja baština među sinovima Izraelovim.

*21. Sinovima Levijevim dajem ovim za baštinu sve desetine u Izraelu kao naknadu za službu, što je imaju da vrše kod šatora svjedočanstva.

22. Sinovi Izraelovi ne smiju više pristupati k šatoru svjedočanstva, jer bi inače navukli na sebe krivnju, koja za sobom vuče smrt.

*23. Samo leviti imaju vršiti službu kod šatora svjedočanstva i nositi za to odgovornost. Ova odredba vrijedi za vas zauvijek od koljena do koljena. Oni ne smiju imati baštinu među sinovima Izraelovim.

24. Jer dajem za baštinu levitima desetinu, što je prinose Gospodu kao žrtvu podizanja. Zato odredih za njih, da nemaju baštine među sinovima Izraelovim.«

25. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

26. »Daj levitima ove naputke: Kad primate desetinu od sinova Izraelovih, što vam je odredih kao baštinu od njih, onda imate od toga dati žrtvu podizanja za Gospoda, desetinu od desetine.

27. Ta žrtva podizanja ima vam se uračunati kao ostalim sinovima Izraelovim dar žita s gumna ili preteka od tijeska.

*28. Tako imate i vi prinositi Gospodu žrtvu podizanja od svih desetina svojih, što ih primate od sinova Izraelovih, i to imate od toga dati žrtvu podizanja za Gospoda svećeniku Aronu.

29. Od svih darova, što vam pripadnu, imate žrtvu podizanja za

(14) »Zavjetovano pod zakletvom« (isp. 3 Mojs 27, 28).

(19) »Vječit osoljen zavjet«, t. j. zavjet, koji kao so ne istruhne. Isp. 3 Mojs 2, 13.)

(21) Sinovima Levijevim (levitima) imaju pripasti sve desetine od ploda. Od toga morali su oni dati svećenicima deseti dio (r. 25—32). Ako je narod vjerno davao desetinu, bili su leviti vrlo dobro opskrbljeni.

(23) »Imaju nositi za to odgovornost«, t. j. ako bi se tko ogriješio kod žrtvovanja, imali su za to biti kažnjeni leviti, jer nijesu pazili, da se sve izvrši tako treba.

(28) »Od svih desetina vaših.« Vulgata ima: »Od svega, od čega primite prvine.« Ali prvine pripadaju svećenicima (r. 11 sl.).

Gospoda dati, i to uvijek najbolje od toga kao svetu pristojbu.

30. Reci im: Kad dajete najbolje od toga, onda vam se levitima ima to uračunati kao ostalim sinovima Izraelovim desetina prihoda od gumna i od tijeska.

31. Smijete jesti na kojemgod hoćete mjestu, vi i obitelj vaša. Jer to je plaća vaša za službu vašu kod šatora svjedočanstva.

32. Samo kad dajete najbolje od toga, ne navlačite za to na sebe krivnje i ne oskvrnite svetih darova sinova Izraelovih i ne ćete zato umrijeti.«

GLAVA 19.

Voda očišćenja.

*1. Gospod reče Mojsiju i Aronu:

2. »Ovo je zakonska uredba, koju izdaje Gospod: Reci sinovima Izraelovim, neka ti dovedu crvenu, bez pogrješke junicu, koja nema mane i na kojoj još nije bio jaram!

3. Predajte je svećeniku Eleazaru! Neka se onda izvede van pred tabor i neka se zakolje pred očima njegovim!

4. Svećenik Eleazar neka uzme prstom svojim nešto krvi njezine i neka poškropi s nešto krvi njezine sedam puta prema prednjoj strani šatora svjedočanstva!

*5. Nato neka se spali junica pred očima njegovim! Salo njezino, meso njezino, krv njezina s izmetinom utrobnom neka se spali!

6. Onda neka uzme svećenik cedrovine, hizopa i karmesina i neka to baci u oganj, u kojem se spaljuje junica!

7. Nato neka svećenik opere haljine svoje i neka se okupa! Tada smije opet doći u tabor. Ali do večera ostaje svećenik još nečist.

8. Također onaj, koji ju je spalio, ima oprati haljine svoje i okupati se. Ipak i on ostaje nečist do večera.

9. Onda čovjek, koji je čist, ima pokupiti pepeo junice, pa ga istresti izvan tabora na koje čisto mjesto. Tamo neka se sačuva općini sinova Izraelovih, da se načini voda očišćenja, što služi kao sredstvo za oproštenje od grijeha!

10. Onaj, koji je pokupio pepeo junice, mora oprati haljine svoje i ostaje nečist do večera. Ovaj propis neka vrijedi zauvijek za sinove Izraelove i strance, koji su kod njih:

11. Tko se dotakne mrtva tijela čovječjega, ima biti nečist sedam dana.

12. On neka se očisti vodom očišćenja treći i sedmi dan! Tada je opet čist. Ako li ne će da se očisti treći i sedmi dan, onda ne bude čist.

13. Svaki, koji se dotakne mrtvoga tijela kojeg umrloga, i onda se ne očisti, taj oskvrni pre-

Gl. 19. (1—21) Smrt kao strašna posljedica i živa slika grijeha donijela je sa sobom veliko oskvrnjenje. Nečistoća od doticaja mrtvog tijela nije se mogla dignuti običnom vodom, nego je bila za očišćenje propisana posebna voda, pomiješana s pepelom crvene junice. Obred i mjesto klanja, crvena boja junice bez mane, spaljivanje njezino uz primješu cedrovine, hizopa i kao karmesin crvene vune, sve je to označivalo grijeh i oslobođenje od njega. Jer je Isus Krist trpio izvan grada, vide sveti Oci u pomirnoj žrtvi crvene junice, što se je žrtvovala izvan tabora, sliku Spasiteljevu; a u vodi očišćenja, što dobiva svoju posvetu od pomirne žrtve crvene junice, vide sliku krsne vode, što ima svoju moć i djelatnost od žrtve na Križu.

(5) Ova je žrtva doista tako lijepa slika Kristova. Isus Krist u dobi najljepšoj, bez ikakve mane i bez jarma grijeha istočnoga predan bi na smrt izvan Jeruzalema kao žrtva za grijehe svega svijeta, da od grijeha očisti sve.

bivalište Gospodnje. Takav čovjek ima se isključiti iz Izraela. Jer nije bio poškropljen vodom očišćenja, ostaje nečist. Nečistoća njegova ostaje dalje na njemu.

14. Ovo je zakonska odredba: Umre li netko u kojem šatoru, onda svaki, koji stupi u šator ili se nalazi u šatoru, bude nečist sedam dana.

15. I svaka otvorena posuda, na kojoj nema poklopca, bude nečista.

16. Isto tako svaki, koji se dotakne na polju ubijenoga mačem čovjeka ili inače umrloga ili kosti čovječje ili groba, nečist bude sedam dana.

17. Za jednoga, koji je tako postao nečist, neka se uzme nešto od pepela spaljene žrtve za grijeh i neka se ulije na nj vode žive u posudu!

*18. Jedan, koji je čist, neka uzme hizop, neka ga umoči u vodu i neka njom poškropi šator i sve posuđe i osobe, što su u njemu, isto tako i onoga, koji se je dotakao kosti mrtvačke ili kojeg ubijenoga ili inače kojeg umrla ili groba!

19. I to neka čisti poškropi nečistoga treći i sedmi dan! Je li ga očistio sedmi dan, onda neka ovaj opere haljine svoje i neka se okupa! On će tad navečer opet biti čist.

20. Ako li netko bude nečist i ne očisti se, onda se takav čovjek ima isključiti iz općine. Jer on je oskvrnio svetište Gospodnje. Jer nije bio poškropljen vodom očišćenja, on je nečist.

*21. Ovaj zakon ima vrijediti kod njih zauvijek. Također onaj, koji je poškropio vodom očišćenja, neka opere haljine svoje! Tko se inače još dotakne vode očišćenja, neka je nečist do večera!

22. Sve, čega se dotakne nečisti, nečisto je, i svaki, koji se dotakne toga, nečist je do večera.«

GLAVA 20.

Smrt Marijina. Voda iz stijene. Smrt Aronova.

*1. Sva općina izraelska stiže u pustinju Sin prvoga mjeseca, i narod se nastani u Kadesu. Tamo umrije Marija i bi ondje pokopana.

2. Jer općina nije imala vode, sabra se proti Mojsiju i Aronu.

3. Narod se je prepirao s Mojsijem i vikao: »Ah, da smo i poizginuli, kad je Gospod poubijao braću našu!

4. Zašto dovedoste općinu Gospodnju u ovu pustinju, gdje moramo izginuti sa stokom svojom?

5. Zašto nas izvedoste iz Egipta i dovedoste nas u ovaj tužni kraj, gdje ne rodi ni žito, ni smokva, ni

(18) Pomiješati pepeo od spaljene crvene junice s vodom živom, t. j. s vodom iz vrela, imao je svećenik, a škropiti njom mogao je svatko drugi, samo ako je bio čist.

(21) »Neka je nečist« ne poradi vode očišćenja, nego poradi toga, što je poškropio čovjeka, koji je bio nečist.

Gl. 20. (1) Ova pustinja Sin (hebr. Zin) nije ona pustinja Sin, što se spominje u 2 Mojs 16, 1. Ova je pustinja na južnoj međi Palestine (isp. 4 Mojs 13, 21), dok je pustinja, što se spominje u 2 Mojs 16, 1, prema Egiptu, jedan dio pustinje arapske. — Prvi mjesec, bit će to mjesec u prvoj godini po izlasku iz Egipta. — Kades (Kadeš) jest mjesto 80 km južno od Bersabe, najjužnijega grada u Palestini; u širem smislu Kades je prostrana okolica toga grada. Kako se čini, ovdje su imali Izraelci dulje vremena svoj glavni tabor, a narod se je uto bio raspršio i živio po nomadsku u golemoj pustinji Faran, dok ga opet nije nakon 37 godina sabrao Mojsije u Kadesu i poveo prema Obećanoj zemlji.

grožđe, ni granatna jabuka i gdje nema ni vode za piće?«

*6. Mojsije i Aron umakoše ispred općine k ulazu u šator svjedočanstva i padoše ničice na svoje lice. Tada im se pokaza slava Gospodnja,

7. I Gospod zapovjedi Mojsiju:

8. »Uzmi štap, saberi općinu, ti i brat tvoj Aron! Zapovjedite stijeni pred očima njihovim, i ona će dati vodu. Izvedi im vodu iz stijene i napoj tako općinu i stoku njihovu!«

*9. Tada uze Mojsije štap ispred Gospoda, kako mu je bio zapovjedio.

*10. Nato sabraše Mojsije i Aron općinu pred stijenu, i on im reče: »Poslušajte ipak, vi upornici! Možemo li vam mi iz ove stijene izvabiti vodu?«

11. I kad Mojsije diže ruku i dvaput udari štapom svojim u stijenu, isteče mnoga voda, te se napoji općina i stoka njihova.

12. A Gospod reče Mojsiju i Aronu: »Jer se ne pouzdaste u mene i ne htjedoste me proslaviti pred očima sinova Izraelovih, zato ne ćete dovesti tu općinu u zemlju, koju im dajem.«

*13. To je Voda Meriba, gdje su se prepirali sinovi Izraelovi s Gospodom i gdje se je on proslavio na njima.

*14. Iz Kadesa posla Mojsije poslanike k edomskomu kralju: »Ovako ti poručuje tvoj bratski narod Izrael: Ti znaš sve nevolje, što nas snađoše.

15. Oci naši pođoše u Egipat, i mi dugo proboravismo u Egiptu. Egipćani zlostavljali su nas i oce naše.

16. Kad zavapismo Gospodu za pomoć, usliši Gospod molbu našu i posla anđela, koji nas izvede iz Egipta. Mi se sada nalazimo u Kadesu, gradu na međi područja tvojega.

*17. Htjeli bismo proći kroz tvoju zemlju. Ne ćemo ići preko

(6) »Padoše ničice na svoje lice«, da izmole pomoć Božju. Iza ovih riječi nadodaje Vulgata: »i zavapiše Gospodu i rekoše: Gospode Bože, čuj viku naroda svoga i otvori im blago svoje, vrelo vode žive, da se nasite i da prestane mrmljanje njihovo.« Ove molitve nema ni u hebrejskom ni u LXX, niti u ikojem latinskom kodeksu prije Alkuina. Ruka 10. vijeka to je umetnula u Amietinus. — (Benediktinski opat Alkuin radio je u 8. vijeku i na korekturi biblijskih tekstova. — Amietinus zvao se jedan Kodeks Vulgate.)

(9) »Ispred Gospoda«, t. j. ispred kovčega zavjetnog u svetinji nad svetinjama.

(10) Grijeh, što ga učiniše Mojsije i Aron, bio je čin nevjere i nepokornosti prema zapovijedi Božjoj, da tvrdokornom narodu izvabe vodu iz stijene (isp. 27, 14; 5 Mojs 3, 24—28; 32, 51). Oštra kazna objašnjava se visokim položajem obojice vođa i javnom sablazni, što je dadoše narodu tako brzome na nevjeru i upornost. Nevjera Mojsijeva i Aronova, što se eto spominje ovdje i na drugim mjestima, bila je razlog, što nijesu mogli ući u Obećanu zemlju. Sv. Augustin misli, da su posumnjali, hoće li Bog tomu nevjernom narodu htjeti učiniti čudo. Po drugim tumačima učinili su zlo u tom, što su udarili štapom u stijenu, a Gospod je zapovjedio, da joj samo progovore (r. 8).

(13) Meriba znači prepirku, svađu.

(14) Edom je ime narodu, koji je podrijetlom bio od Edoma, t. j. od Ezava (1 Mojs 25, 30), brata Jakovljeva. Edom je i gorovita zemlja od južnog rta Mrtvoga mora do zatona Akabe. Izraelci i Edomci bili su po svome podrijetlu bratski narodi.

(17) »Ne ćemo piti vode iz studenaca«, t. j. zabadava. Kako u onim krajevima ima malo vode, to je voda iz studenaca ili čatrnje stvar dragocjena, pa je putnici moraju kupovati, ako hoće da je piju. — Kraljevska cesta jest glavna u zemlji cesta (r. 19.), kojom su išli vladar i njegova vojska.

poljâ i vinogradâ i ne ćemo piti vode iz studenaca. Hoćemo samo ići kraljevskom cestom ne skrećući na lijevo i desno, dok ne prođemo područje tvoje.«

18. Ali im Edomci otporučiše: »Ne smiješ prolaziti. Inače izaći ćemo s mačem preda te.«

19. Sinovi Izraelovi odgovoriše im: »Glavnom cestom ići ćemo. Napijemo li se, ja i stoka moja, vode tvoje, platit ću ti za to. Ja ne ću ništa više nego brzo proći.«

20. A oni odvratiše: »Ne smiješ prolaziti.« Ujedno izađoše Edomci pred njih s mnogo naroda i dobro naoružani.

21. Jer Edomci ne htjedoše dopustiti Izraelcima da prođu kroz područje njihovo, okrenuše Izraelci na stranu od njih.

*22. Tada krenu od Kadesa sva općina izraelska i stiže do gore Hora.

23. Ovdje na gori Horu, što leži na međi zemlje edomske, reče Gospod Mojsiju i Aronu:

*24. »Aron se ima sada pridružiti k svojim zemljacima. Jer on ne će ući u zemlju, koju ću dati sinovima Izraelovim, jer ste se oprijeli zapovijedi mojoj na Vodi Meribi.

25. Uzmi Arona i njegova sina Eleazara i isprati ih na goru Hor!

26. Svuci tamo Aronu haljine njegove i obuci ih njegovu sinu Eleazaru; Aron će preminuti i tamo umrijeti.«

27. Mojsije učini, kako zapovjedi Gospod. Uzađoše na goru Hor pred očima sve općine.

28. Tamo svuče Mojsije Aronu haljine njegove i obuče ih njegovu sinu Eleazaru. Nato Aron umrije tamo na vrhuncu gore. A Mojsije i Eleazar siđoše s gore.

*29. Kad saznade sva općina, da je preminuo Aron, tugovao je sav dom Izraelov za Aronom trideset dana.

GLAVA 21.

Pobjeda Izraelaca. Mjedena zmija.

*1. Kad čuše Kanaanci, što su bili pod kraljem u Aradu i prebivali u južnoj zemlji, da Izraelci dolaze putem Atarima, navališe na Izraelce i neke od njih zarobiše.

2. Tada Izraelci učiniše Gospodu ovaj zavjet: »Ako nam taj narod dadneš u ruke, izvršit ćemo prokletstvo na mjestima njihovim.«

*3. I Gospod usliši molbu Izraelaca i predade im Kanaance. Oni izvršiše na njima i mjestima njihovim prokletstvo i prozvaše taj kraj Horma.

(22) Gora Hor nije daleko od Kadesa i leži na sjeverozapadnoj strani gore Seir.

(24) »Pridružiti se k svojim zemljacima« znači domalo umrijeti i doći k ocima svojim u drugom životu (isp. 1 Mojs 25, 8. 17.).

(29) Ovaj 29. redak u Vulgati je 30. redak, jer je Vulgata drugu polovicu 28. hebrejskoga retka uzela kao 29. svoj redak.

Gl. 21. (1—3) Zavjet Izraelaca u vezi je s Božjom zapovijedi, da se narodi kanaanski po vojnom pravu staroga vremena prokunu, t. j. istrijebe. Bog ih je odsudio na propast »poradi njihovih grijeha« (5 Mojs 20, 16 sl.). Zavjet se stoga dopao Bogu i bio je nagrađen pobjedom.

(1) Arad je možda današnji Tell-Arad, 30 km južno od Hebrona. — Atarim je ili put utrenik, utrven po karavanama, ili je ime nepoznatoga kraja, ili je, kako prevodi Vulgata (i Daničić po njoj), »put, kojim idoše uhode«, poslane da istraže zemlju kanaansku (13, 21; 14, 6).

(3) Horma znači prokletstvo. Izvršiti prokletstvo na kojoj stvari isto je što uništiti tu stvar.

*4. Nato pođoše od gore Hora prema Crvenome moru, da zaobiđu zemlju edomsku. Ali je narodu dodijalo putovanje.

*5. Ljudi su mrmljali proti Bogu i Mojsiju: »Zašto nas izvedoste iz Egipta? Zar da izginemo u pustinji? Jer nema ovdje ni kruha ni vode. A to jadno jelo već nam se gadi.«

6. Tada posla Gospod među narod zmije otrovne. One su ujedale ljude, tako da je pomrlo veoma mnogo Izraelaca.

7. I dođe narod k Mojsiju i potuži se: »Sagriješismo, što smo govorili proti Bogu i proti tebi. Moli Gospoda, neka ukloni zmije od nas!« I Mojsije se pomoli za narod.

8. I Gospod odgovori Mojsiju: »Načini sebi lik zmije otrovne i pričvrsti je na motku! Tko bude ujeden i pogleda u nju, ostat će na životu.«

9. Tada načini Mojsije mjedenu zmiju i pričvrsti je na motku. Ako je koga ujela zmija i on pogledao u mjedenu zmiju, ostao je na životu.

*10. Nato pođoše sinovi Izraelovi dalje i utaboriše se kod Obota.

*11. Od Obota zaputiše dalje i utaboriše se kod Jeabarima u pustinji, koja leži istočno pred Moabom.

*12. Odatle krenuše dalje i utaboriše se na potoku Zaredu.

*13. Odatle pođoše dalje i utaboriše se s onu stranu Arnona, na mjestu u pustinji, gdje on dolazi iz zemlje Amoreja. Arnon je naime međa moapska između Moabaca i Amoreja.

*14. Zato se kaže u knjizi ratova Gospodnjih: »Vaheb u Sufi i porječje uz Arnon,

*15. Potočje, što dopire do Ara i naslanja se na među moapsku.«

(4—9) Bog izabra kao znak spasenja od ujeda zmije sliku životinje, koja je bila uzrok nesreći. Ali čudesna pomoć nije dolazila od samoga pogleda na mjedenu zmiju, nego od vjere i pouzdanja u Boga (Mudr 16, 5 sl.). Mjedena zmija jest slika Isusa Krista, koji od smrti grijeha spasava sve one, koji s vjerom i pouzdanjem gledaju na njegov Križ. Sam Spasitelj ispoređuje sebe s mjedenom zmijom (Iv 3, 14 sl.). Mjedena se zmija čuvala sve do vremena kralja Ezehije (4 Kralj 18. 4).

(5) »To jadno jelo«, t. j. mana.

(10) »Kod Obota«, t. j. blizu moapskih međa. Moapci su bili istočno od Mrtvoga mora.

(11) »Kod Jeabarima«, t. j. kod moapskih gora.

(12) »Na potoku Zaredu«, t. j. na moapskom području.

(13) Arnon presijeca zemlju istočno od Mrtvoga mora i izlijeva se u veoma uskoj i dubokoj uvalini u Mrtvo more. Izraelci, da zaobiđu Edom, bili su pošli od gore Hora na jug do zatona Akabe. Tamo su se bili okrenuli na istok i došli su na istočnoj strani od Edoma i Moaba do Arnona (5 Mojs 2, 1. 8. 13).

(14) »Knjiga ratova Gospodnjih« jest stara zbirka ratnih pjesama. Ta se knjiga samo ovdje spominje. I druga dva pjesnička ulomka, što se spominju u ovoj glavi (r. 17., 18. i 27 sl.) jamačno su iz te knjige. Sva je prilika, da je ta knjiga sadržavala junačke pjesme naroda izraelskoga, u kojima su se slavila velika djela Božja za vremena Mojsijeva. — »Vaheb u Sufi«. Ove dvije riječi možda su imena grada i pokrajine uz ovdje spomenute krajeve.

(15) Ar je moapski grad. — Vulgata 14. i 15. redak ovako prevodi: »14. Zato se kaže u knjizi ratova Gospodnjih: Kao što učini u moru Crvenom, tako će učiniti i u potocima arnonskim. 15. Stijene se u potocima nagnuše, da počinu u Aru i da legnu na međama moapskim.«

*16. Odatle zaputiše u Ber. To je studenac, na koji je mislio Gospod, kad reče Mojsiju: »Saberi narod, da mu dadnem vode!«

17. Tada su zapjevali Izraelci ovu pjesmu: »Izviri, studenče! Pripijevajte ga!

18. Studenče, što su ga kopali knezovi, što su ga otkrili prvaci narodni žezlom, štapovima svojim!« Iz pustinje pođoše u Matanu,

19. Iz Matane u Nahaliel, iz Nahaliela u Bamot,

*20. Iz Bamota u dolinu, koja presijeca visoravan moapsku, do vrhunca Fasge, koji se diže nad pustinjom.

21. Nato poslaše Izraelci poslanike k amorejskom kralju Sehonu s porukom:

22. »Htjeli bismo proći kroz tvoju zemlju. Ne ćemo ići preko poljâ i vinogradâ, niti ćemo piti vode iz studenaca. Ići ćemo samo kraljevskom cestom, dokle ne prođemo područje tvoje.«

23. Ali Sehon ne dopusti Izraelcima da prođu kroz područje njegovo, dapače sabra Sehon sav narod svoj i izađe na Izraelce u pustinju. Kad dođe u Jasu, navali na Izraelce.

*24. Ali ga Izraelci potukoše oštricom mača i osvojiše zemlju njegovu od Arnona do Jaboka, do područja Amonaca. Jazer je naime ležao na međi Amonaca.

25. Izraelci zauzeše sve tamošnje gradove. Tada se utvrdiše Izraelci u svim gradovima Amoreja, i u Hesebonu i u svim mjestima njegovim.

26. Hesebon je bio glavni grad amorejskoga kralja Sehona. Ovaj je bio ratovao s prijašnjim kraljem moapskim i zauzeo mu svu zemlju njegovu do Arnona.

*27. Zato pjevaju pjesnici: »Dođite u Hesebon! Sehonov glavni grad neka se sagradi i utvrdi!

28. Jer oganj planu iz Hesebona, plamen iz grada Sehonova, i spali gradove moapske, uništi visine arnonske.

*29. Teško tebi, Moabe! Izgubljen si, Kamosov narode! Od tvojih sinova načinio je bjegunce, od tvojih kćeri ropkinje Sehonu, kralju Amoreja.

*30. Strijeljali smo na njih: uništen je Hesebon sve do Dibona; potrsmo ih do Nofe, što leži kod Medabe.«

31. Kad su se Izraelci bili utvrdili u zemlji Amoreja,

32. Dade Mojsije uhoditi Jazer. Kad su bili zauzeli mjesta oko njega, protjera Amoreje, što su tamo stanovali.

(16) Ber (Beer) znači studenac. Ime se odnosi na svečano otkriće studenca, koje opijeva slijedeća pjesma.

(20) »Do vrhunca Fasge«, a to je na istočnoj strani Mrtvoga mora pred dolinom Jordana.

(24) Jabok je pritok Jordanov na istoku. Sehonovo kraljevstvo s glavnim gradom Hesebonom bilo je između Arnona i Jaboka. Ogovo kraljevstvo bilo je između Jaboka i gore Hermona. Amonci su bili na gornjemu Jaboku, gdje je bio njihov utvrđeni grad Jazer.

(27) Pjesma slavi Sehonovu pobjedu nad moapskim narodom. Iz Hesebona je krenula vojska u moapske gradove (27—29). Izraelci porazište Amoreje (r. 30.).

(29) Kamos je bio glavni idol moapskoga naroda.

(30) Dibon je grad kod Mrtvoga mora. — Medaba je 7 km južno od Hesebona. — Vulgata prevodi r. 30. ovako: »Nestade jarma njihova od Hesebona do Dibona; umorni dođoše u Nofu i do Medabe.«

*33. Nato se obrnuše i udariše putem u Basan. Tada izađe pred njih basanski kralj Og sa svim narodom svojim na boj kod Edraja.

34. A Gospod reče Mojsiju: »Ne boj ga se! Jer ga predajem u tvoje ruke sa svim narodom njegovim i zemljom njegovom. Učini s njim, kako si učinio s amorejskim kraljem Sehonom, koji je stolovao u Hesebonu!«

35. Potukoše njega, sinove njegove i sav narod njegov, tako da ne osta nijedan, koji bi bio mogao pobjeći, i osvojiše zemlju njegovu.

GLAVA 22.

Balak zove Balaama, da prokune Izraelce. Balaamova magarica govori.

*1. Sinovi Izraelovi pođoše dalje i utaboriše se na poljanama moapskim s onu stranu Jordana naprema Jerihu.

2. Balak, sin Seforov, vidje sve, što učiniše Izraelci Amorejima.

3. Tada se Moapci veoma uplašiše od toga naroda. I jer je bio tako mnogobrojan, prepadoše se Moapci Izraelaca.

4. Moapci rekoše starješinama madijanskim: »Sada će ta množina proždrijeti sve oko nas, kao što goveda popasu travu u polju.« Balak, sin Seforov, bio je tada kralj moapski.

*5. On posla poslanike k Balaamu, sinu Beorovu, u Petor, što leži na Eufratu, u zemlju njegovih zemljaka, da ga pozovu i reknu mu: »Amo je izišao narod iz Egipta. Već je prekrilio svu zemlju i utvrdio se prema meni.

6. Nego dođi i prokuni mi taj narod! Jer je jači od mene. Možda ću ga onda moći poraziti i istjerati ga iz zemlje. Jer znam, koga ti blagosloviš, bit će blagosloven, a koga prokuneš, bit će proklet.«

7. I zaputiše starješine moapske i madijanske noseći u rukama darove za vračara, dođoše k Balaamu i kazaše mu poruku Balakovu.

8. On im odgovori: »Ostanite ovdje ovu noć, i odgovorit ću vam, kako mi kaže Gospod.« I ostaše knezovi moapski kod Balaama.

9. Tada se javi Bog Balaamu i upita ga: »Kakvi su to ljudi kod tebe?«

10. Balaam odgovori Bogu: »Balak, sin Seforov, kralj moapski, poručio mi:

11. Ovdje je narod, što je izišao iz Egipta, i prekrilio je svu zemlju. Nego dođi i prokuni mi ga! Možda ću se onda moći s njim pobiti i istjerati ga.«

12. A Bog reče Balaamu: »Ne smiješ ići s njima. Ne smiješ prokleti taj narod. Jer je blagosloven.«

13. Kad je Balaam ustao, reče knezovima Balakovim: »Vratite se u svoju zemlju! Jer mi Gospod nije dopustio, da idem s vama.«

14. I knezovi moapski zaputiše, dođoše k Balaku i rekoše mu: »Ne htjede Balaam poći s nama.«

15. Tada opet posla Balak knezove, koji su bili mnogobrojniji i ugledniji od onih.

(33) Basan je pokrajina između Jarmuka, koji se izlijeva u Jordan, i gore Hermona.

Gl. 22. (1) »Poljane moapske« bile su za tabor i stado veoma zgodni pašnjaci sjeveroistočno od Mrtvoga mora.

(5 sl.) Je li Balaam bio samo poganski vračar ili je bio doista pravi prorok Božji, nije sigurno. Ali je sigurno, da Balaamova proroštva o Izraelu dolaze od Boga, jer to izrijekom ističe sveti pisac, i njihov se je sadržaj ispunio. A jer su poziv Balaamov, kako se vidi iz postupanja Balakova, smatrali Moapci i Madijanci kao važan državni posao, to nije bilo teško Izraelcima kasnije saznati riječi, što su morale biti javno poznate.

16. Kad ovi dođoše k Balaamu, rekoše mu: »Ovako ti veli Balak, sin Seforov: Nemoj se ipak skanjivati, nego dođi mi!

17. Dobro ću te darivati i sve ću učiniti, što zatražiš od mene. Pa dođi, prokuni mi taj narod!«

18. A Balaam odgovori službenicima Balakovim: »Da mi da Balak palaču svoju punu srebra i zlata, ne bih smio prestupiti zapovijed Gospoda, Boga svojega, niti u malom niti u velikom!

19. Ipak ostanite i vi ovdje ovu noć! Vidjet ću, što će mi Gospod ovaj put kazati.«

20. Tada se javi Bog Balaamu u noći i reče mu: »Ako su došli ti ljudi da te zovu, ustani i pođi s njima! Ipak smiješ činiti samo ono, što ću ti kazati.«

21. I Balaam usta ujutro, osedla magaricu svoju i pođe s knezovima moapskim.

*22. Ali se raspali gnjev Božji, što on pođe, i anđeo Gospodnji stade mu na put, da ga zaustavi. A on je jahao na magarici svojoj. Pratila su ga obadva momka njegova.

23. I kad magarica vidje anđela Gospodnjega gdje stoji na putu s golim mačem u ruci, svrnu magarica s puta i pođe u polje. Balaam je tukao magaricu, da je opet vrati na put.

24. A anđeo Gospodnji stade u tjesnac među vinogradima, gdje je s obadvije strane bio zid.

25. Kad magarica opazi anđela Gospodnjega, pritisnu se uza zid i pritište nogu Balaamovu o zid. I on ju je opet tukao.

26. Tada anđeo Gospodnji otide opet dalje i stade na jednom usku mjestu, gdje se nije moglo svrnuti ni na desno ni na lijevo.

27. Kad magarica opazi anđela Gospodnjega, leže pod Balaamom na zemlju. Balaam se ražljuti i stade štapom tući magaricu.

*28. A Gospod otvori usta magarici, i ona reče Balaamu: »Što sam ti učinila, da me tučeš već treći put?«

*29. Balaam odgovori magarici: »Ti mi se još rugaš. Da imam mač u ruci, sad bih te ubio.«

30. A magarica odvrati Balaamu: »Zar nijesam tvoja magarica, na kojoj si otkad ikad jahao do današnjeg dana? Jesam li ti kad tako što učinila?« On odgovori: »Nijesi.«

31. Tada Gospod otvori oči Balaamu, tako da ugleda anđela Gospodnjega gdje stoji na putu s golim mačem u ruci. I on se nakloni i pade ničice na svoje lice.

32. A anđeo Gospodnji upita ga: »Zašto si tukao magaricu svoju već tri puta? Ja sam eto, koji ti ne dam naprijed. Jer je taj put proti mojoj volji.

33. Magarica me je opazila i tri puta se je uklonila ispred mene. A da mi se nije uklonila, tebe bih već ubio, a nju bih ostavio na životu.«

34. Balaam odgovori anđelu Gospodnjemu: »Sagriješio sam. Nijesam znao, da mi ti stojiš na putu.

(22—28) Balaam je htio ići poradi darova i krio je u sebi želju, da ugodi kralju proti Božjoj volji. Zato ga je Bog htio odvratiti od te namjere. A magarica je bila sredstvo svemogućega Boga, koji je htio Balaama poučiti i poniziti.

(28) Sv. Augustin: Da je Bog dao da progovori nerazumna životinja, manje je začudno nego zasljepljenost i otvrdnuće Balaama. Isp. 2 Pet 2, 16. Po riječima Apostolovim mora se uzeti, da je magarica doista govorila.

(29) Sv. Augustin: Balaamov gnjev i žudnja, da dođe k Balaku, bili su tako veliki, da je, mjesto da se uplaši od čuda, tako odgovorio, kao da mu je govorio čovjek.

A ja ću se opet vratiti, ako tebi
nije po volji.«
35. A anđeo Gospodnji odgovori
Balaamu: »Idi s tim ljudima dalje!
Ali samo ono govori, što ti ja kažem!«
Tada Balaam ode dalje s
knezovima Balakovim.
36. Kad je čuo Balak, da dolazi
Balaam, izađe mu nasusret u Ir-
Moab, koji leži na zemljištu Arnona,
tik na međi.
37. Balak upita Balaama: »Nijesam
li ponovno slao k tebi i zvao
te? Zašto mi ne dođe? Zar doista
ne mogu da te darujem?«
38. A Balaam reče Balaku: »Evo
sam došao k tebi. Ali hoću li moći
što progovoriti? Samo što mi Bog
metne u usta, ono ću govoriti.«
*39. Balaam otide s Balakom dalje,
i dođoše u Karjat-Huzot.
40. Tamo Balak žrtvova govedâ
i ovaca i razdijeli od toga Balaamu
i knezovima, koji su bili s
njim.
*41. Slijedeće jutro uze Balak
Balaama sa sobom i odvede ga gore
na Bamot-Baal, odakle je mogao
vidjeti skrajni dio naroda.

GLAVA 23.

Balaam blagosiva sinove Izraelove mjesto da ih kune.

1. Tada reče Balaam Balaku:
»Načini mi ovdje sedam žrtvenika
i pripravi mi ovdje sedam junaca
i sedam ovnova!«
2. Balak učini, kako je bio zahtijevao
Balaam, i Balak žrtvova s
Balaamom na svakom žrtveniku po
jednoga junca i jednoga ovna.
3. Nato reče Balaam Balaku:
»Stoj kod svoje žrtve paljenice!
Ja idem. Možda mi se javi Gospod.
Što mi pokaže, kazat ću ti.« I on
ode na samotno mjesto.
4. I Bog se pokaza Balaamu.
Ovaj mu reče: »Sedam sam žrtvenika
spremio i na svakom sam
žrtveniku prinio po jednoga junca
i ovna.«
5. Tada Gospod metnu riječi u
usta Balaamu i zapovjedi mu:
»Vrati se k Balaku i tako mu reci!«
6. I vrati se k njemu. On je još
stajao sa svima knezovima moapskim
kod svoje žrtve paljenice.
*7. Tada on izreče ovu riječ:
»Iz Arama dovede me amo Balak,
kralj moapski, s gora istočnih:
Dođi, prokuni mi Jakova! Dođi,
naruži Izraela!
8. Kako da kunem, koga Bog ne
kune? Kako da ružim, koga Gospod
ne ruži?
9. S visoke stijene vidim ga, s
visina ga gledam: Eno narod! Samotan
prebiva zase. Ne računa se
među narode.
10. Tko da izbroji Jakova, mnogobrojan
je kao prah! Tko da izmjeri
samo četvrtinu Izraela! Htio
bih umrijeti smrću pravednikâ.
Moj svršetak neka bude kao njihov!«
11. A Balak poviknu Balaamu:
»Što mi to činiš? Dozvah te, da
prokuneš neprijatelje moje. A ti
ih upravo blagoslovi.«
12. A on odvrati: »Zar ne moram
savjesno objaviti ono, što mi
Gospod meće u usta?«
13. I Balak ga zamoli: »Dođi sa
mnom na drugo mjesto, odakle ga
možeš posve vidjeti! Sada samo
vidiš skrajni dio. Ne možeš ga sve-

(39) Karjat-Huzot jest kraj sjeverno od Arnona.
(41) Bamot-Baal jest gora blizu Fasge.
Gl. 23. (7—10) Izrael će biti narod od Boga blagoslovljen (8), svojim zemljopisnim i vjerskim odvojenjem isticat će se između svih naroda (9) i bit će mnogobrojan (10).

ga vidjeti. Odanle mi ga tada prokuni!«
14. Nato ga uze sa sobom na Polje uhodâ na vrhuncu Fasge, načini tamo sedam žrtvenika i žrtvova na svakom žrtveniku po jednoga junca i ovna.
15. Tada reče Balaku: »Stoj tu kod svoje žrtve paljenice! Ja uto idem po objavu.«
16. I Gospod se javi Balaamu i metnu mu riječi u usta i zapovjedi mu: »Vrati se k Balaku i tako mu reci!«
17. Kad dođe k njemu, on je još stajao sa svima knezovima moapskim kod svoje žrtve paljenice. Balak ga upita: »Što veli Gospod?«
*18. Tada on izreče ovu riječ: »Ustani, Balače! Poslušaj! Nagni mi svoje uho, sine Seforov!
19. Nije Bog kao čovjek, da laže, nije kao sin čovječji, da se kaje! On zar da rekne i da ne učini? Zar da obeća i ne izvrši?
20. Eto, određen sam da blagoslovim: On je blagoslovio! Ja to ne mogu poreći.
21. Ne vidi se nesreća u Jakovu. Ne vidi se nevolja u Izraelu. Uz njega je Gospod, koji je Bog njegov, ori se kod njega slava kraljeva.
*22. Bog, koji ga izvede iz Egipta, njemu je kao rog divljih volova.
23. Jest, kod Jakova nema vračanja, nema kod Izraela zaklinjanja! U pravo vrijeme javi se Jakovu i Izraelu, što Bog hoće da učini.
24. Eto narod! Kao lavica ustaje, kao lav diže se. I ne će leći prije, dokle ne pojede plijena i ne popije krvi pobijenih.«
25. Tada Balak poviknu Balaamu: »Kad ga ne možeš prokleti, barem ga ne blagosivaj!«
26. A Balaam odvrati Balaku: »Ne rekoh li ti: Sve, što zapovjedi Gospod, činit ću?«
27. Nato Balak reče Balaamu: »Dođi, uzet ću te sa sobom na drugo mjesto! Možda htjedne Bog, da mi ga odanle prokuneš.«
28. I uze Balak sa sobom Balaama na vrhunac Fogora, što se diže nad pustinjom.
29. Tamo Balaam reče Balaku: »Načini mi ovdje sedam žrtvenika i pripravi mi ovdje sedam junaca i sedam ovnova!«
30. Balak učini, kako je bio zatražio Balaam, i žrtvova na svakom žrtveniku po jednoga junca i ovna.

GLAVA 24.

Balaam dalje proriče.

1. Kad Balaam vidje, da je Božja volja, da blagosiva Izraela, ne htjede više ići kao prije po objave. On okrenu svoje lice prema pustinji.
2. I kad pogleda Balaam i vidje, kako se Izrael utaborio po plemenima svojim, dođe na nj duh Božji,
*3. I on izreče ovu riječ: »Govori Balaam, sin Beorov, govori čovjek, kojemu se otvoriše oči.
4. Tako govori, koji sluša šaptanje božansko, koji gleda lice Sve-

(18—24) Ova riječ Balaamova obećava tri blagoslova: Izraela ne će snaći nesreća, jer u njegovoj sredini prebiva njegov svemoćni Bog Kralj (21. 22); Izrael ima pravo bogoštovlje, koje ne podnosi vračanja i zaklinjanja (23); Izrael će biti velik, silan i pobjedonosan (24).

(22) Divlji vo ili bivo sa svojim velikim rogovima jest slika goleme snage i jakosti.

Gl. 24. (3—9) Treća riječ Balaamova blagoslova opisuje plodnost kanaanske zemlje, u kojoj prebiva Izrael (5—7a), onda moć izraelskoga kraljevstva (7b, 8a) i njegovu vojničku pobjedonosnu silu (8b, 9a).

mogućega, koji je zaduben u sebe, ali je otvorena pogleda:

5. Kako su lijepi šatori tvoji, Jakove, i stanovi tvoji, Izraele!

6. Kao doline potoka pružili se, kao vrtovi kraj rijeke, kao hrastovi od Gospoda zasađeni, kao cedri uz vodu.

*7. Voda teče iz vedara njegovih, sjeme je njegovo nakvašeno obilno. Kralj se njegov podiže svrh Agaga, visoko raste kraljevstvo njegovo.

8. Bog, koji ga je izveo iz Egipta, njemu je kao rog divljih volova. Poždere narode, koji su mu neprijatelji, zdrobi kosti njihove, lomi leđa njihova.

9. Kao lav legne na počinak, i kao lavica; njega podražiti, tko da se usudi? Blagosloven, tko te blagosiva! Proklet, tko te proklinje!«

10. Tada se razgnjevi Balak na Balaama. Pljesnu rukama i poviknu Balak Balaamu: »Dozvah te, da prokuneš neprijatelje moje, a ti ih eto već tri puta blagoslovi.

11. Sad samo brzo odlazi kući! Mislio sam te bogato darivati, a eto Gospod ne dade ti dara.«

12. A Balaam odvrati Balaku: »Nijesam li poslanicima tvojim, što si ih poslao k meni, rekao:

13. Da mi da Balak palaču svoju punu srebra i zlata, ne bih ipak mogao prestupiti zapovijedi Gospodnje i štogod, dobro ili zlo, učiniti sam od sebe. Samo što mi Gospod kaže, ono smijem kazati.

14. I jer se sad vraćam k narodu svojemu, dođi, da ti kažem, što će taj narod učiniti narodu tvojemu najposlije!«

*15. Tada izreče ovu riječ: »Govori Balaam, sin Beorov, govori čovjek, kojemu se otvoriše oči.

16. Tako govori, koji sluša šaptanje božansko, koji zna misli Najvišega, koji gleda lice Svemogućega, koji je zaduben u sebe, ali je otvorena pogleda:

*17. Vidim ga, ali ne sad, gledam ga, ali ne izbliza: zvijezda izlazi iz Jakova, žezlo se diže iz Izraela. Razbit će sljepočice Moabove, sinove Setove uništit će sve kolike.

*18. Edoma će osvojiti, Seir, neprijatelj njegov, bit će u vlasti njegovoj. Izrael će rasti na snazi.

*19. Iz Jakova će doći vladar, uništit će ostatak iz gradova.«

---

(7) Agag je naslov amalečanskim vladarima, kao što je abimelek filistejskim, faraon egipatskim. Grčki tekst ima Gog mjesto Agag, a tako i neki drugi prijevodi. A možda se misli ovdje na kralja amalečanskog Agaga, koga je kralj Saul pobijedio (1 Kralj 15, 20).

(15—19) Četvrti blagoslov Balaamov pod slikom zvijezde i žezla navješćuje moćnoga, pobjedonosnoga kralja, koji će uništiti neprijatelje Izraelove. Taj je kralj Mesija, koji će, kako proriču proroci, podignuti svoje vječno kraljevstvo na ruševinama svjetskih sila, što se protive Bogu (Ps 2; 110 [109]; Iz 7, 14; 9, 6 sl.). Ni kod kojega izraelskoga kralja nije se posve i potpuno obistinilo ono, što sveti tekst kazuje o pobjedama nad Moapcima i Edomcima. I u drugim proroštvima naziva se Mesija »svijetlo« (Iz 9, 1), »danica« (2 Pet 1, 19), »sjajna zvijezda danica« (Otkr 22, 16) i »kralj« (Ps 2; 110 [109] i t. d.). Balaamovo proroštvo o »zvijezdi iz Jakova« spada među najljepša proroštva o Spasitelju i zvijezdi betlehemskoj.

(17) »Ali ne izbliza«: Balaam kao prorok gleda sudbinu Izraelaca u dalekoj budućnosti. — Set možda je simbolično ime za Moab, ili je Set kakav narod, koji je bio saveznik Moabov, na pr. Amonci.

(18) Edoma je osvojio David (2 Kralj 8, 14), koji je slika Kristova.

(19) »Uništit će ostatak iz gradova.« U Davidovo doba to se je ispunilo u političkom smislu; a u vjerskom pogledu Kristovom moću.

*20. I kad vidje Amalečane, izreče ovu riječ: »Prvak među narodima bio je Amalek, a svršetak je njegov propast.«
*21. Kad ugleda Kineje, izreče ovu riječ: »Tvrd je tvoj stolac, gnijezdo je tvoje savijeno na stijeni.
22. Ali će biti Kin uništen. Kako još dugo? Tada će te Asur odvesti u ropstvo.«
23. Tad izreče još jednu riječ: »Jao! Tko će ostati živ, kad to učini Bog?
*24. Iz Ketima dolaze lađe ovamo, pritiskuju Asura, pritiskuju Hebera, ali će i sami propasti!«
25. Tada se diže Balaam i vrati se svojoj kući. I Balak ode svojim putem.

GLAVA 25.

Izraelov grijeh u Moapskoj.

*1. Kad su se Izraelci bili nastanili u Setimu, stade narod činiti preljubu s kćerima moapskim.
2. One su pozivale narod na žrtve svojih bogova. Narod bi učestvovao na njihovim žrtvenim gozbama i klanjao se bogovima njihovim.
*3. Izraelci su služili Beelfegoru. I raspali se gnjev Gospodnji na Izraela,
4. I Gospod zapovjedi Mojsiju: »Uzmi sve, koji zavedoše narod, i objesi ih Gospodu prema suncu, da prestane Gospod gnjeviti se na Izraela!«
5. Tada zapovjedi Mojsije glavarima Izraelaca: »Svaki neka ubije one od svojih ljudi, koji su služili Beelfegoru!«
*6. A tad upravo dođe jedan Izraelac i dovede k zemljacima svojim jednu Madijanku na oči Mojsiju i cijeloj općini Izraelaca, koji su plakali na ulazu u šator svjedočanstva.
7. Kad to vidje Finees, sin Eleazara, sina velikog svećenika Arona, ostavi općinu, uze koplje u ruku svoju,
8. Uđe za Izraelcem unutra u šator i probode oboje, Izraelca i ženu, nju kroz trbuh. Tada presta pomor među Izraelcima.
9. Broj onih, koji izginuše od pomora, iznosio je dvadeset i četiri tisuće.
10. Nato priopći Gospod Mojsiju ovo:
11. »Finees, sin Eleazara, sina velikog svećenika Arona, odvrati gnjev moj od Izraelaca time, što je pun revnosti ustao među njima za čast moju. Zato ja u gnjevu svojem posve ne uništih Izraelaca.
12. Pa mu kaži: Sklapam s njim zavjet mira.

(20) Amalečani se nazivaju »prvakom među narodima«, jer su oni bili prvi narod, s kojim se je Izrael zaratio (2 Mojs 17, 8 sl.).
(21) Kineji su prebivali u kamenitim gorama južno od Mrtvoga mora. Bili su u prijateljstvu s Izraelcima. Riječi Kin (Kineji) i gnijezdo (ken) slično glase u hebrejskom, pa je ovdje aluzija na ime Kin na mjestu.
(24) Ketim u užem smislu bili su stanovnici na Cipru, u širem smislu stanovnici na otocima i obalama zapadnoga Sredozemnog mora, pa i u Grčkoj i Italiji. — Asur i Heber jesu narodi s onu stranu Eufrata. — »Ali će i sami propasti«, t. j. Ketim ili, kako drugi izgovaraju, Kitim.
Gl. 25. (1) Setim (Sittim) je ime posljednje postaje u Prekojordaniji naprema Jerihu.
(3) Beelfegor je moapski idol, koji je bio štovan u Peoru ili Fogoru ružnom nečistoćom.
(6) »Koji su plakali« radi pomora, što je počeo harati (isp. r. 8.).

*13. Njemu i potomcima njegovim neka bude u vječna vremena svečano obećano svećeništvo za nagradu, što je pun revnosti ustao za Boga svojega i pribavio pomirenje Izraelcima!«

14. Ime tada ubijenome Izraelcu, koji bi ubijen s Madijankom, bilo je Zambri, sin Saluov, koji je bio glavar jednoj družini Simeonovaca.

15. Tada ubijena Madijanka zvala se je Kozbi, kći Sura; ovaj je bio glavar jednoj družini madijanskoj.

16. Nato zapovjedi Gospod Mojsiju:

17. »Borite se proti Madijancima i bijte ih!

18. Jer se oni oboriše na vas prijevarama, što ih učiniše u slučaju Fogora i madijanske kneževske kćeri Kozbi, zemljakinje njihove, koja bi ubijena onda, kad nastade pomor radi Fogora.«

GLAVA 26.

Brojenje naroda ponovno.

1. Poslije pomora zapovjedi Gospod Mojsiju i Eleazaru, sinu svećenika Arona:

2. »Izbrojte svu općinu sinova Izraelovih, od dvadeset godina i više, pleme po pleme, sve, koji su u Izraelu sposobni za vojnu službu!«

3. Tada ih izbroji Mojsije i svećenik Eleazar na poljanama moapskim na Jordanu, prema Jerihu,

4. Od dvadeset godina i više, kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.

5. Sinovi Izraelovi, koji izađoše iz zemlje egipatske, bili su: Ruben, prvorođenac Izraelov. Sinovi Rubenovi bili su: Henoh, od kojega proizlazi porodica Henohovaca. Od Falua proizlazi porodica Faluovaca,

6. Od Hesrona porodica Hesronovaca, od Karmija porodica Karmijevaca.

7. To su porodice Rubenovaca. Broj njihovih izbrojenih iznosio je četrdeset i tri tisuće i sedam stotina i trideset.

8. Sin Faluov bio je Eliab,

*9. I sinovi Eliabovi Namuel, Datan i Abiron. Ovaj Datan i Abiron jesu poslanici općine, koji se digoše proti Mojsiju i Aronu u buni Korejevoj, kad se pobuniše proti Gospodu.

10. Zemlja otvori usta svoja i proždrije njih i Koreja, a buna se svrši, kad oganj spali dvjesta i pedeset ljudi, tako da postadoše strahovit primjer.

11. A sinovi Korejevi ne pogiboše.

12. Sinovi Simeonovi po porodicama svojim bili su ovi: Od Namuela proizlazi porodica Namuelovaca, od Jamina porodica Jaminovaca, od Jahina porodica Jahinovaca,

13. Od Zareja porodica Zarajevaca, od Saula porodica Saulovaca.

(13) Taj je savez obećanje, da će rod Eleazarov imati veliko svećeništvo zauvijek. Tako je bilo. Izuzevši kratko doba za vrijeme Helijevo, veliki su svećenici bili iz porodice Fineesove sve do posljednjih dana židovske države, kad je samovoljstvo Herodovo i rimsko stalo postavljati za velike svećenike i druge ljude iz doma Aronova.

Gl. 26. (1—51) Pet plemena pokazuje više ili manje znatan nazadak, tako na pr. Simeonovo pleme za više od polovine. Uzrok su tomu možda razne Božje kazne. A narod se ovdje broji, da se zna, kako će mu se zemlja pravo razdijeliti (isp. r. 53 sl.).

(9) »Poslanici općine«, t. j. članovi vijeća ili sazvani od općine, kako drugi prevode.

14. To su porodice Simeonovaca, dvadeset i dvije tisuće i dvije stotine.
15. Sinovi Gadovi po porodicama svojim bili su: Od Sefona proizlazi porodica Sefonovaca, od Agija porodica Agijevaca, od Sunija porodica Sunijevaca,
16. Od Oznija porodica Oznijevaca, od Hera porodica Herovaca,
17. Od Aroda porodica Arodovaca, od Ariela porodica Arielovaca.
18. To su porodice sinova Gadovih sa četrdeset tisuća i pet stotina izbrojenih.
19. Sinovi Judini bili su Her i Onan. Her i Onan umriješe u zemlji kanaanskoj.
*20. Sinovi Judini po porodicama svojim bili su: Od Sele proizlazi porodica Selinovaca, od Faresa porodica Faresovaca, od Zareja porodica Zarejevaca.
21. Sinovi Faresovi bili su: Od Hesrona proizlazi porodica Hesronovaca, od Hamula porodica Hamulovaca.
22. To su porodice Judine sa sedamdeset i šest tisuća i pet stotina izbrojenih.
23. Sinovi Isaharovi po porodicama svojim bili su: Od Tole proizlazi porodica Tolinovaca, od Fue porodica Fuinovaca.
24. Od Jasuba proizlazi porodica Jasubovaca, od Semrana porodica Semranovaca.
25. To su porodice Isaharove sa šezdeset i četiri tisuće i tri stotine izbrojenih.
26. Sinovi Zabulonovi po porodicama svojim bili su: Od Sareda proizlazi porodica Saredovaca, od Elona porodica Elonovaca, od Jalela porodica Jalelovaca.
27. To su porodice Zabulonovaca sa šezdeset tisuća i pet stotina izbrojenih.
28. Sinovi Josipovi po porodicama svojim bili su Manase i Efraim.
29. Sinovi Manasejevi bili su: Od Mahira proizlazi porodica Mahirovaca. Mahir je bio otac Galaadov; od Galaada proizlazi porodica Galaadovaca.
30. Sinovi Galaadovi bili su: Od Jezera proizlazi porodica Jezerovaca, od Haleka porodica Halekovaca.
31. Od Asriela porodica Asrielovaca, od Sehema porodica Sehemovaca,
32. Od Semide porodica Semidinovaca, od Hefera porodica Heferovaca.
33. Salfaad, sin Heferov, nije imao sinova, nego samo kćeri. Salfaadove kćeri zvale su se: Maala, Noa, Hegla, Melka i Tersa.
34. To su porodice Manasejeve sa pedeset i dvije tisuće i sedam stotina izbrojenih.
35. Sinovi Efraimovi po porodicama svojim bili su: Od Sutale proizlazi porodica Sutalinovaca, od Behera porodica Beherovaca, od Tehena porodica Tehenovaca.
36. Sinovi Sutalini bili su: Od Herana proizlazi porodica Heranovaca.
37. To su porodice Efraimovaca sa trideset i dvije tisuće i pet stotina izbrojenih. To su sinovi Josipovi po porodicama svojim.
38. Sinovi Benjaminovi po porodicama svojim bili su: Od Bele proizlazi porodica Belinovaca, od Asbela porodica Asbelovaca, od Ahirama porodica Ahiramovaca,
39. Od Sufama porodica Sufamovaca, od Hufama porodica Hufamovaca.
40. Sinovi Belini bili su Hered i Noeman. Od Hereda proizlazi

(20) »Sinovi Judini«, t. j. drugi sinovi Judini.

porodica Heredovaca, od Noemana porodica Noemanovaca.

41. To su bili sinovi Benjaminovi po porodicama svojim, i to četrdeset i pet tisuća i šest stotina izbrojenih.

42. Sinovi Danovi po porodicama svojim bili su: Od Suhama proizlazi porodica Suhamovaca. To su porodice Danove po porodicama svojim:

43. Sve porodice Suhamovaca sa šezdeset i četiri tisuće i četiri stotine izbrojenih.

44. Sinovi Aserovi po porodicama svojim bili su: Od Jemne proizlazi porodica Jemninovaca, od Jesuja porodica Jesujevaca, od Brieja porodica Briejevaca.

45. Od sinova Briejevih proizlaze: od Hebera porodica Heberovaca, od Melkiela porodica Melkielovaca.

46. Kći Aserova zvala se Sara.

47. To su porodice sinova Aserovih sa pedeset i tri tisuće i četiri stotine izbrojenih.

48. Sinovi Neftalijevi po porodicama svojim bili su: Od Jesiela proizlazi porodica Jesielovaca, od Gunija porodica Gunijevaca,

49. Od Jesera porodica Jeserovaca, od Selema porodica Selemovaca.

50. To su porodice sinova Neftalijevih po porodicama svojim, i to četrdeset i pet tisuća i četiri stotine izbrojenih.

51. To su sinovi Izraelovi: šest stotina i jedna tisuća i sedam stotina i trideset izbrojenih.

52. Nato dade Gospod Mojsiju ovu naredbu :

53. »Tima neka se podijeli zemlja u baštinu prema broju imena!

54. Onima, koji su mnogobrojni, podaj veću baštinu; onima, koji su manji, podijeli manju baštinu! Svakomu neka se dadne baština njegova prema broju njegovih izbrojenih!

55. Ipak neka se zemlja razdijeli ždrijebom! Po imenu svojih očinskih plemena neka je dobiju u posjed!

56. Ždrijebom neka se baština razdijeli među one, koji su mnogobrojni, i one, koji su manji!«

57. Ovo su po porodicama svojim izbrojeni leviti: Od Gersona proizlazi porodica Gersonovaca, od Kaata porodica Kaatovaca, od Merarija porodica Merarijevaca.

58. Ovo su porodice Levijeve: porodica Lobnijevaca, porodica Hebronijevaca, porodica Moholijevaca, porodica Musijevaca i porodica Korejevaca. Kaat je rodio Amrama.

59. Žena Amramova zvala se je Johabeda, kći Levijeva, koja se Leviju rodila u Egiptu. Ona rodi Amramu Arona i Mojsija i sestru njihovu Mariju.

60. Aronu se rodiše Nadab, Abiu, Eleazar i Itamar.

61. Nadab i Abiu umriješe, kad prinesoše nedopuštenu žrtvu ognjenu pred Gospodom.

62. Broj njihovih izbrojenih iznosio je svega dvadeset i tri tisuće muških osoba od jednoga mjeseca i više. Oni naime nijesu bili brojeni s ostalim sinovima Izraelovim, jer njima nije bila dana baština među sinovima Izraelovim.

63. To su od Mojsija i svećenika Eleazara izbrojeni. Ovi izbrojiše sinove Izraelove na poljanama moapskim na Jordanu, prema Jerihu.

64. Među njima nije bio više nijedan od onih, koji su bili izbrojeni od Mojsija i svećenika Arona, kad ovi brojiše sinove Izraelove u pustinji sinajskoj.

*65. Jer Gospod bio im je navijestio, da će pomrijeti u pustinji. Nijedan od njih ne osta osim Kaleba, sina Jehonova, i Jozue, sina Nunova.

GLAVA 27.

Baštinsko pravo kćerî. Jozua nasljednik Mojsijev.

1. Jednoga dana pristupiše kćeri Salfada, sina Hefera, sina Galaada, sina Mahira, sina Manaseja, iz porodica Manaseja, koji je bio sin Josipa. Kćeri su se zvale Maala, Noa, Hegla, Melka i Tersa.

2. One stadoše pred Mojsija i svećenika Eleazara i pred plemenske knezove i svu općinu na ulazu u šator svjedočanstva i rekoše:

*3. »Naš je otac umro u pustinji. Ali nije bio u buni onih, koji se digoše proti Gospodu, u buni Korejevoj, nego je umro od svojega vlastitoga grijeha. A nije imao sinova.

4. Zar da sad izgine ime oca našega iz porodice njegove, jer nije imao sina? Daj nam baštinu među braćom oca našega!«

5. Tada iznese Mojsije parnicu njihovu pred Gospoda,

6. I Gospod dade Mojsiju ovu odluku:

7. »Kćeri Salfadove pravo su govorile. Daj im bez oklijevanja baštinu među braćom oca njihova! Prenesi posjed oca njihova na njih!

8. A sinovima Izraelovim daj ovu odredbu: Ako netko umre, a ne ostavi sina, onda prenesite baštinu njegovu na kćer njegovu!

9. Ako li nema kćeri, onda predajte baštinu njegovu braći njegovoj!

10. Ako li nema ni braće, onda podajte baštinu njegovu braći oca njegova!

11. Ako otac njegov nema braće, onda podajte baštinu njegovu najbližemu njegovu rođaku po krvi iz porodice njegove, da ga uzme u posjed! To neka vrijedi za sinove Izraelove kao zakon, kako zapovjedi Gospod Mojsiju!«

*12 Jednoga dana zapovjedi Gospod Mojsiju: »Uzađi na goru Abarim i pogledaj zemlju, koju sam dao sinovima Izraelovim!

13. Kad je pogledaš, bit ćeš i ti pridružen zemljacima svojim, kao što je prije bio uzet k njima brat tvoj Aron.

*14. Jer u pustinji Sinu, kad se je pobunila općina, vi ne poslušaste zapovijedi moje, da me pred njima proslavite čudom vode.« To je Voda Meriba u Kadesu u pustinji Sinu.

15. I Mojsije zamoli Gospoda:

16. »Gospod, Bog svega životnog daha u svakom tijelu, neka bi postavio nad općinom čovjeka,

17. Koji će pred njima odlaziti i dolaziti, koji će ih izvoditi i uvoditi, da općina Gospodnja ne bude kao ovce, koje nemaju pastira.«

*18. Gospod odgovori Mojsiju: »Uzmi k sebi Jozuu, sina Nunova, čovjeka, u kojem je duh! Metni ruku svoju na nj,

(65) Samo eto dvojica ulaze u Obećanu zemlju. Mnogo je zvanih, malo izabranih.

Gl. 27. (3) Grijeh Salfadov bio je u tom, da je kao i svi drugi mrmljao proti Bogu (14, 1 sl.).

(12) Abarim je gora na istočnoj strani Mrtvoga mora; njezini poznati vrhunci jesu Fasga, Fogor i Nebo. O vrhuncu Nebu ovdje se govori, kako se vidi iz 5 Mojs 32, 49. Odatle je lijep pogled na Palestinu.

(14) »Voda Meriba«, isp. gore 20, 13 i bilješku uz to!

(18) »U kojem je duh«, t. j. duh mudrosti (po 5 Mojs 34, 9).

19. Predstavi ga svećeniku Eleazaru i svoj općini i postavi ga pred očima njihovim u službu njegovu!
20. Podaj mu jedan dio svojih službenih povlastica, da mu bude poslušna sva općina sinova Izraelovih!
*21. Ali ima biti podložan svećeniku Eleazaru u tom, da ovaj mora pitati za njega Urim pred Gospodom. Samo po naputku njegovu ima on sa svima sinovima Izraelovim i sa svom općinom narodnom u boj izlaziti i po naputku njegovu opet se vraćati.«
22. Mojsije učini, kako mu je bio Gospod zapovjedio. Uze Jozuu i predstavi ga svećeniku Eleazaru i svoj općini,
23. Metnu ruke svoje na nj i postavi ga u službu njegovu, kako je bio Gospod zapovjedio preko Mojsija.

GLAVA 28.

Zakoni o žrtvama.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju:
2. »Daj sinovima Izraelovim ove odredbe: Prinosite mi savjesno u određeno vrijeme prinose moje, moje jelo žrtve ognjene za miris ugodni meni!
*3. Reci im: Ovo je žrtva ognjena, koju imate prinositi Gospodu: svaki dan dva jednogodišnja janjeta bez pogrješke kao redovitu žrtvu paljenicu.
4. Jedno janje neka se priredi ujutro, drugo uvečer;
5. Uz to kao prinos desetinu efe bijeloga brašna, što je umiješeno s četvrtinom hina ulja od stučenih maslina!
6. To je redovita žrtva paljenica, koja je bila već na Sinaju prinesena kao žrtva ognjena za miris ugodni Gospodu!
7. Kao naljev neka dođe na svako janje četvrt hina! Izlij naljev vina Gospodu u svetištu!
8. Drugo janje priredi uvečer! Prinesi ga s prinosom ujutro i s naljevom svojim kao žrtvu ognjenu za miris ugodni Gospodu!
*9. U subotu imaju se prinijeti dva jednogodišnja, bez pogrješke janjeta i dvije desetine s uljem umiješena bijeloga brašna kao prinos s naljevom svojim.
10. To je subotna žrtva paljenica, što se mora prinijeti svake subote uz redovitu žrtvu paljenicu i naljev svoj.
*11. Prvi dan mjeseca imate prinijeti Gospodu kao žrtvu paljenicu: dva mlada junca, jednoga ovna i sedam jednogodišnjih, bez pogrješke janjaca,
12. Za svakoga junca tri desetine s uljem umiješena bijeloga brašna kao prinos, i za ovna dvije desetine s uljem umiješena bijeloga brašna kao prinos,
13. I za svako janje desetinu s uljem umiješena bijeloga brašna kao prinos. To je žrtva paljenica puna mirisa ugodnoga, žrtva ognjena Gospodu.
14. Naljevi njihovi neka budu: po hina na svakoga junca, trećina hina na ovna i četvrt hina na janje. To je žrtva paljenica o mlađu,

(21) S Bogom je općio Mojsije neposredno. Jozua je morao pitati Boga za odluku preko proročišta Urim i Tumim (isp. 2 Mojs 28, 30), što ga je posjedovao veliki svećenik. — »Samo po naputku njegovu«, t. j. Gospodnjem. — »Izlaziti i vraćati se« znači, kao u r. 17 sav javni život, kojim neka upravlja Gospod, i koji neka se vrši po naputku Gospodnjem!

Gl. 28. (3—8) Isp. 2 Mojs 29, 38—42.
(9 sl.) Isp. Ezek 46, 4 sl.
(11—15) Isp. 1 Kralj 20, 5 sl.; Am 8, 5; Ezek 46, 6 sl.

što se ima prinositi svakoga mlađa u godini, mjesec za mjesecom.
15. Osim toga uz redovitu žrtvu paljenicu i naljev njezin ima se još prinijeti Gospodu jedan jarac kao žrtva za grijeh.
*16. Četrnaesti dan prvoga mjeseca jest pasha u čast Gospodu.
17. Petnaesti dan toga mjeseca jest blagdan. Sedam dana ima se jesti kruh nekvasan.
18. Prvi dan neka je uz svetište svečani sastanak! Tada ne smijete raditi nikakva posla težatnoga.
19. Prinesite Gospodu kao žrtvu paljenicu, što izgori u ognju, dva mlada junca, jednoga ovna i sedam jednogodišnjih janjaca, koji ne smiju imati pogrješke;
20. Uz to kao prinos njihov bijelo brašno, s uljem umiješeno! Tri desetine imate uzeti za junca i dvije desetine za ovna.
21. Po jednu desetinu imate upotrijebiti za svakoga od sedam janjaca.
22. Uz to dolazi jedan jarac kao žrtva za grijeh, da vam pribavi pomirenje.
23. Prinesite sve to uz jutarnju žrtvu paljenicu, koja je redovita žrtva paljenica!
*24. Ove žrtve imate prinositi sedam dana dan za danom kao jelo žrtve ognjene za miris ugodni Gospodu. Treba ih prirediti uz redovitu žrtvu paljenicu i naljev njezin.
25. Sedmi dan imate opet održati svečani sastanak uz svetište. Tada ne smijete raditi nikakva posla težatnoga.
26. I na dan prvina, kad prinosite Gospodu prinos od novoga žita, na blagdan tjedana, držite svečani sastanak uz svetište! Tada ne smijete raditi nikakva posla težatnoga.
*27. Kao žrtvu paljenicu za miris ugodni Gospodu imate prinijeti: dva mlada junca, jednoga ovna i sedam jednogodišnjih janjaca;
28. Uz to kao prinos njihov bijelo brašno, što je s uljem umiješeno, tri desetine za svakoga junca, dvije desetine za ovna
29. I desetinu za svakoga od sedam janjaca,
30. Onda jednoga jarca, da vam pribavi pomirenje.
31. Prinesite sve to uz redovitu žrtvu paljenicu i prinos njezin, bez pogrješke moraju biti životinje, i uz naljeve njihove!

GLAVA 29.

Nastavak.

*1. Držite i prvi dan sedmoga mjeseca svečani sastanak uz svetište! Tada ne smijete raditi nikakva posla težatnoga. Na taj dan imate trubiti u trube.
2. Kao žrtvu paljenicu za miris ugodni Gospodu imate prinijeti: jednoga mladog junca, jednoga ovna, sedam jednogodišnjih, bez pogrješke janjaca,
3. Uz to kao prinos njihov bijelo brašno, što je s uljem umiješeno, tri desetine za junca, dvije desetine za ovna
4. I po jednu desetinu za svakoga od sedam janjaca,

(16—25) Isp. 3 Mojs 23, 5—8.
(24) Ovaj redak prevodi Vulgata netočno ovako: »Tako činite svaki dan za onih sedam dana za hranu ognju i za miris ugodni Gospodu, koji će se podići od žrtve paljenice i od svakoga naljeva!«
(27) »Sedam jednogodišnjih janjaca«; Vulgata pridodaje: »bez pogrješke«.
Gl. 29 (1—6) Isp. 3 Mojs 23, 23—25. Ovo je Nova godina građanska.

5. Onda jednoga jarca kao žrtvu za grijeh, da vam pribavi pomirenje,
6. Osim žrtve paljenice o mlađu s prinosom njezinim i naljevima njihovim, kako su propisani, kao žrtvu ognjenu za miris ugodni Gospodu.
*7. I deseti dan toga mjeseca sedmoga imate kod svetišta držati svečani sastanak i postiti. Ne smijete raditi nikakva posla.
8. Kao žrtvu paljenicu za miris ugodni Gospodu imate prinijeti: jednoga mladog junca, jednoga ovna i sedam jednogodišnjih janjaca. Smiju to biti samo životinje bez pogrješke;
9. Uz to kao prinos njihov bijelo brašno, što je s uljem umiješeno, tri desetine za junca, dvije desetine za ovna
10. I po jednu desetinu za svakoga od sedam janjaca,
11. Onda jednoga jarca kao žrtvu za grijeh osim pomirne žrtve za grijeh i redovite žrtve paljenice s prinosom njezinim i naljevima njihovim.
*12. I petnaesti dan mjeseca sedmoga imate kod svetišta održati svečani sastanak. Ne smijete tada raditi nikakva posla težatnoga, nego imate u čast Gospodu svetkovati blagdan od sedam dana.
13. Kao žrtvu paljenicu, što se predaje ognju za miris ugodni Gospodu, imate prinijeti: trinaest mladih junaca, dva ovna i četrnaest jednogodišnjih janjaca. Smiju to biti samo životinje bez pogrješke.
*14. Uz to kao prinos njihov bijelo brašno, što je s uljem umiješeno, tri desetine za svakoga od trinaest junaca, dvije desetine za svakoga od ovnova
15. I po jednu desetinu za svakoga od četrnaest janjaca,
16. Onda jednoga jarca kao žrtvu za grijeh uz redovitu žrtvu paljenicu s prinosom njezinim i naljevom.
17. Drugi dan: dvanaest mladih junaca, dva ovna, četrnaest jednogodišnjih, bez pogrješke janjaca,
18. Uz to prinos njihov i naljeve njihove za junce, ovnove i janjce po broju njihovu, kako je propisano;
19. Onda jarca jednoga kao žrtvu za grijeh, osim redovite žrtve paljenice s prinosom njezinim i naljevima potrebnim.
20. Treći dan: jedanaest mladih junaca, dva ovna, četrnaest jednogodišnjih, bez pogrješke janjaca,
21. Uz to prinos njihov i naljeve njihove za junce, ovnove i janjce po broju njihovu, kako je propisano;
22. Onda jarca jednoga kao žrtvu za grijeh, osim redovite žrtve paljenice s prinosom i naljevom njezinim.
23. Četvrti dan: deset mladih junaca, dva ovna, četrnaest jednogodišnjih, bez pogrješke janjaca,
24. Uz to prinos njihov i naljeve njihove za junce, ovnove i janjce po broju njihovu, kako je propisano;
25. Onda jarca jednoga kao žrtvu za grijeh, osim redovite žrtve paljenice s prinosom i naljevom njezinim.
26. Peti dan : devet mladih junaca, dva ovna, četrnaest jednogodišnjih, bez pogrješke janjaca,

(7—11) Isp. 3 Mojs 23, 26—32. Ovo je dan pomirenja.
(12—38) Isp. 3 Mojs 23, 33—43. Ovo je blagdan zelenih sjenica.
(14) Čita se u Vulgati: »arieti uno«; uno je stari oblik dativa za uni; uzeo ga je sv. Jeronim, ovdje i u 2 Mojs 27, 14, možda radi blagoglasja.

27. Uz to prinos njihov i naljeve njihove za junce, ovnove i janjce po broju njihovu, kako je propisano;
28. Onda jarca jednoga kao žrtvu za grijeh, osim redovite žrtve paljenice s prinosom i naljevom njezinim.
29. Šesti dan: osam mladih jujunaca, dva ovna, četrnaest jednogodišnjih, bez pogrješke janjaca,
30. Uz to prinos njihov i naljeve njihove za junce, ovnove i janjce po broju njihovu, kako je propisano;
31. Onda jarca jednoga kao žrtvu za grijeh, osim redovite žrtve paljenice s prinosom i naljevom njezinim.
32. Sedmi dan: sedam mladih junaca, dva ovna, četrnaest jednogodišnjih, bez pogrješke janjaca;
33. Uz to prinos njihov i naljeve njihove za junce, ovnove i janjce po broju njihovu, kako je propisano;
34. Onda jarca jednoga kao žrtvu za grijeh, osim redovite žrtve paljenice s prinosom i naljevom njezinim.
35. Osmi dan imate opet držati svečani sastanak. Ne smijete tada raditi nikakva posla težatnoga.
36. Kao žrtvu paljenicu, što se predaje ognju za miris ugodni Gospodu, imate prinijeti; jednoga mladog junca, jednoga ovna, sedam jednogodišnjih, bez pogrješke janjaca,
37. Uz to prinos njihov i naljeve njihove za junca, ovna i janjce po broju njihovu, kako je propisano;
38. Onda jarca jednoga kao žrtvu za grijeh, osim redovite žrtve paljenice s prinosom i naljevom njezinim.
39. To imate prinijeti Gospodu na blagdane svoje, osim onoga, što ćete prinijeti po zavjetima ili kao dragovoljne darove za žrtve paljenice, prinose, naljeve ili žrtve pomirne.«

GLAVA 30.

Zavjeti.

1. I dade Mojsije sinovima Izraelovim naputke, posve kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.
2. Nato on reče glavarima plemenskim sinova Izraelovih: »Ovo, zapovijeda Gospod:
*3. Ako koji čovjek učini zavjet ili se zakune, čim se obveže, da će se od nečega uzdržati, onda neka ne prelomi riječi svoje, nego neka održi sve, što je obećao!
*4. Ako koja ženska osoba, koja u neudatom stanju živi u kući oca svojega, učini zavjet Gospodu ili se obveže, da će se od nečega uzdržati,
5. A otac njezin čuje za zavjet njezin ili kako se je obvezala, da će se od nečega uzdržati, i ako otac njezin šuti na to, onda imaju vrijediti svi zavjeti njezini, i svako uzdržanje, na koje se je obvezala, zakonito je.
6. Ali ako otac njezin, čim za to čuje, to joj zabrani, onda svi zavjeti njezini i uzdržanja, na koja se je obvezala, ne vrijede, i Gospod će joj oprostiti, jer joj je otac njezin to zabranio.
*7. Ako li se hoće udati, a ima još na sebi zavjet ili nepromišljeno obećanje, na koje se je obvezala,

Gl. 30. (3) »Od nečega se uzdržati«, t. j. odreći se za ljubav Božju neke dopuštene stvari, na pr. vina ili duhana.

(4—6) Djevojka stoji pod vlašću svojega oca.

(7) »Ako li se hoće udati«, t. j. još nije prešla u kuću muža, nego živi u kući očinskoj. O ženi u kući svojega muža govori se u r. 11 i dalje.

8. A čovjek njezin čuje za to, pa joj ne rekne ništa, kad je čuo za to, onda vrijede zavjeti njezini, i uzdržanja, na koja se je obvezala, zakonita su.

9. Ako li muž njezin, čim za to čuje, to joj zabrani, onda on time ukida zavjet, što je veže, i nepromišljeno obećanje, kojim se je obvezala na neko uzdržanje, i Gospod će joj oprostiti.

*10. Zavjet udovice ili rastavljene žene, uopće svaka obveza, što je uze na sebe, obvezna je za nju.

11. Ako li je koja ženska osoba, što već živi u kući muža svojega, učinila zavjet ili se je zakletvom obvezala na kakvo uzdržanje,

12. I muž njezin čuje za to i šuti i ne brani joj, onda vrijede svi zavjeti njezini, i svako uzdržanje, na koje se je obvezala, zakonito je.

13. Ako li muž njezin, čim čuje za to, proglasi to nevaljanim, onda joj ne vrijedi ništa od onoga, što je obećala, bio to zavjet ili obveza za kakvo uzdržanje. Jer je to muž njezin proglasio nevaljanim, Gospod će joj oprostiti.

14. Svaki zavjet i svaku zakletvu, što je obvezuje na kakvu pokoru, može muž njezin proglasiti valjanim ili nevaljanim.

*15. Ako naime muž njezin od dana do dana šuti prema njoj, onda on time čini valjanima sve zavjete njezine ili sve obveze njezine na kakvo uzdržanje. On ih je time učinio valjanima, što je šutio prema njoj, kad je čuo za to.

*16. Ako li ih hoće ukinuti, pošto je već o tom dulje vremena čuo, onda on time obara na sebe krivnju njezinu.«

17. To su pravne odredbe, što ih Gospod dade Mojsiju, da se uredi odnos između muža i žene, između oca i kćeri, koja u neudatom stanju živi u kući oca svojega.

GLAVA 31.

Pobjeda nad Madijancima i plijen.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju:

2. »Osveti sinove Izraelove na Madijancima! Onda ćeš se pridružiti zemljacima svojim.«

*3. Tada zapovjedi Mojsije narodu: »Naoružajte sebi ljude iz svoje sredine za vojsku proti Madijancima, da izvrše osvetu Gospodnju na Madijancima!

4. Pošljite na vojsku po tisuću ljudi od svih plemena Izraelovih!«

5. I tako digoše od svakoga plemena izraelskoga po tisuću ljudi, svega dvanaest tisuća vojnika.

*6. Tada Mojsije posla na vojsku tisuću ljudi od svakoga plemena, a s njima posla i Fineesa, sina svećenika Eleazara. Ovaj je imao sa sobom sveto posuđe i bučne trube.

*7. I pođoše u boj proti Madijancima, kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju, i pobiše sve muške osobe.

(10) Udovicama i rastavljenim ženama ne može nitko ukinuti obvezu.

(15) »Od dana do dana«, t. j. kroz 24 sata.

(16) Ako nakon 24 sata ukida zavjet svoje žene, onda on griješi i mora sam snositi kaznu za grijeh.

Gl. 31. (3) Madijanci su bili Izraelce zaveli u nečiste grijehe, i to je uvrijedilo samoga Boga, koji je prebivao među narodom izraelskim i na osobit način pripadao Izraelu kao svojoj svojini.

(6) Zašto je uprav svećenik Finees morao preuzeti vodstvo vojske, vidi se iz gl. 25.

(7—10) Kazna, što zadesi Madijance, veoma je stroga. Postupanje Izraelaca s Madijancima tumači se tadašnjim načinom ratovanja i onim događajem, što se pripovijeda u gl. 25.

*8. Među onima, koje pobiše, bili su i kraljevi madijanski: Evi, Rekem, Sur, Hur i Rebe, pet kraljeva madijanskih. I Balaama, sina Beorova, ubiše mačem.

9. Tada zarobiše sinovi Izraelovi žene i djecu Madijanaca. zaplijeniše svu stoku njihovu, krupnu i sitnu, i sve imanje njihovo,

10. Popališe sve gradove, u kojima su prebivali, i sve tabore njihove,

11. Uzeše sve roblje i sav plijen, ljude i stoku,

12. I dovedoše zarobljenike, plijen i grabež k Mojsiju, k svećeniku Eleazaru i općini sinova Izraelovih u tabor na poljanama moapskim, što leže na Jordanu kod Jeriha.

13. Mojsije, svećenik Eleazar i svi knezovi općine izađoše im nasusret pred tabor.

14. A Mojsije se razgnjevi na vojskovođe, na tisućnike i stotnike, koji se vratiše s vojske.

15. Reče im Mojsije: »A što ostaviste na životu sve žene?

16. Uprav one bile su, koje na savjet Balaamov zavedoše sinove Izraelove, da otpanu od Gospoda poradi Fogora, te dođe pomor na općinu Gospodnju.

17. Zato sada pobijte svu djecu mušku i sve žene udate!

*18. A sve mlade djevojke, koje još nijesu udate, ostavite za sebe na životu!

19. Ostanite sedam dana izvan tabora! Jer je svaki od vas druge ubio i dotakao se ubijenih, to se morate treći i sedmi dan očistiti zajedno sa svojim zarobljenicima.

20. I sve haljine, sve stvari kožne, sve, što je načinjeno od kozje dlake. i sve posuđe drveno morate očistiti.«

21. Svećenik Eleazar reče vojnicima, koji su bili pošli na vojsku: »Ovo je naredba zakonska, što je Gospod naloži Mojsiju:

22. Zlato, srebro, mjed, gvožđe, kositer i olovo,

23. Uopće sve, što podnosi oganj, morate svakako propustiti kroz oganj. Tada će to biti čisto. Uz to ipak mora se još očistiti vodom očišćenja. A sve, što ne podnosi oganj, morate propustiti kroz vodu.

24. Operite onda sedmi dan haljine svoje, pa ćete opet biti čisti i potom smijete se opet vratiti u tabor.«

*25. Nato zapovjedi Gospod Mojsiju:

26. Izbrojte ugrabljeni plijen, ljude i stoku, ti i svećenik Eleazar i plemenski glavari općine!

27. Polovinu plijena razdijeli među vojnike, koji su išli na vojsku, a drugu polovinu među svu ostalu općinu!

28. Tada uzmi od vojnika, koji su išli na vojsku, dio za Gospoda, naime po jednu glavu od pet stotina ljudi, goveda, magaraca i ovaca!

29. Od njihove polovine uzmite to i dajte svećeniku Eleazaru kao žrtvu podizanja za Gospoda!

(8) Balaam se je bio zaustavio kod Madijanaca i savjetovao im je, da Izraelce, koji su od njih vojnički jači, zavode na idolopoklonstvo i nećudorednost, pa da ih tako oslabe i nesposobnim učine za ratovanje (isp. r. 16).

(18) Djevojke su se smjele zadržati kao ropkinje i inoče.

(25—47) Živi plijen morao se je razdijeliti na dvije polovine. Jedna je polovina dopala vojnicima, koji su išli na vojsku, a druga ostaloj općini. Od plijena moraju vojnici dati svetištu samo 500. dio od životinja, a ostali Izraelci 50. dio od životinja. Što su vojnici manje dali svetištu, to im je bila nagrada za trud. A kao što su sada u plijenu imali dio oni, koji nijesu bili u boju, tako je bilo i poslije (isp. Joz 22, 8).

30. A od polovine, koja dopadne sinovima Izraelovim, uzmi po jednu glavu od pedeset ljudi, goveda, magaraca i ovaca, ukratko sve stoke, i daj to levitima, koji imaju skrbiti za službu kod prebivališta Gospodnjega!«
31. Mojsije i svećenik Eleazar učiniše, kako im je bio Gospod zapovjedio.
32. A ostalo je od plijena, što ga je bila vojska zaplijenila: šest stotina i sedamdeset i pet tisuća ovaca,
33. Sedamdeset i dvije tisuće goveda
*34. I šezdeset i jedna tisuća magaraca,
35. Od ljudi, to jest od djevojaka, koje još nijesu bile udate, svega trideset i dvije tisuće osoba.
36. Polovina od toga, što dopade onima, koji su bili išli na vojsku, iznosila je tri stotine i trideset i sedam tisuća i pet stotina ovaca,
37. I dio od ovaca za Gospoda iznosio je šest stotina i sedamdeset i pet glava,
38. Dalje trideset i šest tisuća goveda i dio od toga za Gospoda sedamdeset i dvije glave,
39. Uz to trideset tisuća i pet stotina magaraca i dio od toga za Gospoda šezdeset i jedna glava,
40. Napokon šesnaest tisuća ljudi i dio od toga za Gospoda trideset i dvije osobe.
41. Mojsije predade svećeniku Eleazaru dio određen za žrtvu podizanja Gospodu, kao što je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.
42. Od polovine plijena za sinove Izraelove, koju je Mojsije bio odvojio od polovine za vojnike,
43. (polovina, koja dopade općini, iznosila je: tri stotine i trideset i sedam tisuća i pet stotina ovaca,
44. Trideset i šest tisuća goveda,
45. Trideset tisuća i pet stotina magaraca
46. I šesnaest tisuća ljudi,)
47. Od te polovine za sinove Izraelove uze dakle Mojsije po jednu glavu od pedeset ljudi i stoke i dade ih levitima, koji su imali skrbiti za službu kod prebivališta Gospodnjega, kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.
48. Tada pristupiše k Mojsiju vojskovođe, tisućnici i stotnici
*49. I rekoše Mojsiju: »Sluge tvoje prebrojiše vojnike, koji su bili pod našim vodstvom. Ni jednoga od naših ljudi nije manje.
50. Zato prinosimo, da se očistimo pred Gospodom, kao prinos Gospodu, svaki što je tko zaplijenio zlatnine: kopača, narukvica, prstena, menđuša i ogrlica.«
51. Mojsije i svećenik Eleazar uzeše od njih zlato, svakovrsnu umjetno izrađenu zlatninu.
52. A bilo je svega zlata, što ga kao žrtvu podizanja prinesoše Gospodu tisućnici i stotnici, šesnaest tisuća i sedam stotina i pedeset sekala.
53. A prosti vojnici bili su naplijenili svaki za sebe.
54. Mojsije i svećenik Eleazar uzeše zlato od tisućnika i stotnika i unesoše ga u šator svjedočanstva, da bude tamo sinovima Izraelovim pred Gospodom kao mio spomen.

(34) Madijanci su bili pastiri, i odatle tolik plijen u stoci.
(49) To je čudo učinio Gospod zato, što su Izraelci iz revnosti za slavu njegovu pošli da kazne one, koji su im braću zaveli na idolopoklonstvo. Osim toga Madijanci nijesu bili vojnici od zanimanja, a Izraelci su ih napali iznenada tako, da u smetnji nijesu znali, kako da se opru.

GLAVA 32.

Zaposjednuće osvojene zemlje s ovu stranu Jordana.

1. Sinovi Rubenovi i Gadovi imali su vrlo mnogo stoke. I kad vidješe, da je zemlja jazerska i galaadska dobra za stoku,
2. Otidoše sinovi Gadovi i Rubenovi i rekoše Mojsiju, svećeniku Eleazaru i glavarima općine:
3. »Atarot, Dibon, Jazer, Nemra, Hesebon, Eleale, Saban, Nebo i Beon,
4. Zemlja, koju Gospod podvrgnu općini izraelskoj, dobra je za stoku, a sluge tvoje imaju mnogo stoke.«
5. Tada nastaviše: »Ako nađosmo milost u očima tvojim, neka se ta zemlja dadne u baštinu slugama tvojim! Ne vodi nas preko Jordana!«
*6. Mojsije odgovori sinovima Gadovim i Rubenovim: »Vaša će dakle braća ići u boj, a vi ćete ovdje mirno ostati?
7. Zašto da obarate srce sinovima Izraelovim, da ne idu u zemlju, koju im je dao Gospod?
8. Tako su već činili oci vaši, kad ih poslah iz Kadesbarna, da ogledaju zemlju.
9. Otidoše gore do eskolske doline, pogledaše zemlju i oboriše onda srce sinovima Izraelovim, tako da oni ne htjedoše ići u zemlju, koju im bio Gospod dao.
10. Razgnjevi se onda Gospod i zakle se:
11. Ljudi, koji u dobi od dvadeset godina i više izađoše iz Egipta, ne će vidjeti zemlje, koju sam zakletvom obećao Abrahamu, Izaku i Jakovu, jer me nijesu posve poslušali,
12. Osim Kenezeja Kaleba, sina Jefonova, i Jozue, sina Nunova. Jer ovi posve poslušaše Gospoda.
13. Tako se dakle razgnjevi Gospod na Izraela. On učini, da su se četrdeset godina potucali po pustinji, dok ne pomrije sav onaj naraštaj, koji je sagriješio Gospodu.
14. I sada vi stupiste na mjesto otaca svojih, izrod grješnikâ, da još više povećate žestoki gnjev Gospodnji na Izraela.
15. Ako se odvratite od njega, on će ga još dulje ostaviti u pustinji. Tako ćete upropastiti sav taj narod.«
16. Tada pristupiše k njemu i rekoše: »Mi ćemo ovdje načiniti samo torove za stada svoja i gradove za žene svoje i djecu svoju.
*17. A sami ćemo naoružani poći pred sinovima Izraelovim, dok ih ne dovedemo u njihova mjesta. Uto neka naše žene i djeca ostanu u mjestima utvrđenim radi stanovnikâ te zemlje.
18. Ne ćemo se prije vratiti kućama svojim, dok sinovi Izraelovi ne prime svaki svoju baštinu.
19. Niti ćemo uzeti zajedno s njima baštinu s onu stranu Jordana i dalje, jer nam je dopala baština naša istočno od Jordana.«
20. Mojsije im odgovori: »Ako to učinite, da pođete naoružani pred Gospodom u boj,
21. I svi vojnici vaši pred Gospodom prijeđu Jordan, dok ne otjera ispred sebe neprijatelja svojih,
22. I vi se istom onda vratite, kad bude zemlja uz pomoć Gospoda podvrgnuta, tad ćete vi biti bez krivnje pred Gospodom i Izra-

Gl. 32. (6—15) Kako se čini, nije namjeravao Mojsije da naseli Izraelce u istočnoj zemlji jordanskoj, prije nego bude osvojen Kanaan.
(17) Nijesu imali sa sobom ni žena ni djece ni stada, nego na mjestima sigurnim, da budu slobodniji, pa su zato i gotovi nesamo da idu s braćom u boj, nego da budu među vojnicima prvi u boju.

elom, i ta će vam zemlja pripasti kao baština pred Gospodom.
23. Ako li ne učinite tako, onda ćete sagriješiti Gospodu i znajte, da će vas za grijeh vaš stići kazna.
24. Pa gradite sebi tvrda mjesta za žene svoje i djecu svoju i torove za stoku svoju! Ali i učinite, što obećaste!«
25. Nato odvratiše Mojsiju sinovi Gadovi i Rubenovi: »Sluge će tvoje učiniti, kako ti, gospodare, zapovijedaš.
26. Djeca naša i žene naše, stoka naša i sve životinje naše ovdje će ostati u tvrdim mjestima galaadskim.
27. A sluge tvoje sve, što su za boj, prijeći će tamo pred Gospodom u boj, kako si, gospodare, zapovjedio.«
28. Potom dade Mojsije za njih naputak svećeniku Eleazaru i Jozui, sinu Nunovu, i plemenskim glavarima sinova Izraelovih.
29. Reče im Mojsije: »Ako pođu svi vojnici Gadovih i Rubenovih sinova s vama preko Jordana pred Gospodom u boj, onda im dajte, kad vam bude zemlja podvrgnuta, područje galaadsko u baštinu!
30. Ako li vojnici ne pođu s vama prijeko, neka se nasele kod vas u zemlji kanaanskoj!«
31. Tada odgovoriše sinovi Gadovi i Rubenovi: »Kako je Gospod zapovjedio slugama tvojim, tako ćemo učiniti.
32. Mi vojnici prijeći ćemo pred Gospodom u zemlju kanaansku, da nam ostane naša baština preko Jordana.«
*33. Tako dade Mojsije sinovima Gadovim i Rubenovim i polovini plemena Manaseja, sina Josipova, kraljevstvo amorejskoga kralja Sehona i kraljevstvo basanskoga kralja Oga: zemlju i gradove njezine s njihovom okolinom, gradove po zemlji unaokolo.
34. I opet sagradiše sinovi Gadovi Dibon, Atarot, Aroer,
35. Etrot, Sofan, Jazer, Jegbau,
36. Betnemru i Betharan, gradove tvrde i torove za stoku.
37. Sinovi Rubenovi opet sagradiše Hesebon, Eleale, Karjataim,
*38. Nebo i Baalmeon s promijenjenim imenima i Sabamu, i dadoše imena gradovima, što ih opet sagradiše.
39. Sinovi Mahira, sina Manasejeva, otidoše u Galaad, osvojiše ga i protjeraše Amoreje, koji su bili tamo.
40. Mojsije dade tada Galaad Mahiru, sinu Manasejevu, koji se naseli tamo.
*41. Manasejev sin Jair isto tako otide, osvoji sela njihova i prozva ih »sela Jairova«.
42. I Nobe otide, zauze Kanat s njegovim selima i prozva ga po imenu svojemu »Nobe«.

GLAVA 33.

Postaje Izraelaca u pustinji. Zapovijed za ulazak u Obećanu zemlju.

*1. Ovo su postaje sinova Izraelovih, kad izađoše iz zemlje egi-

(33) U recima 39.—42. navodi se razlog, zašto je i polovini plemena Manasejeva bilo dano područje u istočnoj zemlji jordanskoj. Sin Manasejev Mahir bio je naime osvojio razne gradove u Galaadu i Basanu.
(38) Imena Nebo i Baalmeon imena su poganskih idola, pa su ih zato Izraelci promijenili u druga imena.
(41) »Osvoji sela njihova«, t. j. šatorska sela Amorejâ.
Gl. 33. (1—56). Svega je ovdje nabrojeno 40 taborskih postaja. Većinom su već spomenute u 2 Mojs 12, 37—19, 2 i 4 Mojs 10, 11—12, 1. Šesnaest ih dosad nije spomenuto. Samo za malo njih može se sigurno označiti položaj, jer ih se malo nalazi u imenima današnjih krajeva.

patske sa svojim četama pod vodstvom Mojsijevim i Aronovim.

2. Mojsije popisa postaje njihove, od kojih su po zapovijedi Gospodnjoj dalje putovali. Ovo su postaje njihove na putovanju njihovu.

*3. Pođoše iz Ramesesa prvoga mjeseca, petnaesti dan prvoga mjeseca. Na dan po pashi izađoše sinovi Izraelovi pod moćnom rukom pred očima svih Egipćana,

4. Dok su Egipćani pokopavali svoje prvorođence, što ih je bio Gospod sve među njima pobio. Jer je bio Gospod izvršio kazneni sud na bogovima njihovim.

5. Sinovi Izraelovi pođoše dakle iz Ramesesa i utaboriše se u Sokotu.

6. Iz Sokota pođoše i utaboriše se u Etamu, koji je nakraj pustinje.

7. Iz Etama pođoše i okrenuše prema Fihahirotu, koji je naprema Beelsefonu, i utaboriše se pred Magdalumom.

8. Iz Fihahirota pođoše i prijeđoše preko mora u pustinju i putovavši tri dana preko pustinje etamske utaboriše se u Mari.

9. Iz Mare pođoše i dođoše u Elim. U Elimu je bilo dvanaest studenaca i sedamdeset palama, i tu se utaboriše.

10. Iz Elima pođoše i utaboriše se kod Crvenoga mora.

11. Od Crvenoga mora pođoše i utaboriše se u pustinji sinskoj.

12. Iz pustinje sinske pođoše i utaboriše se u Dafki.

13. Iz Dafke pođoše i utaboriše se u Alusu.

14. Iz Alusa pođoše i utaboriše se u Rafidimu. Tamo nije imao narod vode da pije.

15. Iz Rafidima pođoše i utaboriše se u pustinji sinajskoj.

16. Iz pustinje sinajske pođoše i utaboriše se u Kibrot Hattaavi.

17. Iz Kibrot Hattaave pođoše i utaboriše se u Haserotu.

18. Iz Haserota pođoše i utaboriše se u Retmi.

19. Iz Retme pođoše i utaboriše se u Remomfaresu.

20. Iz Remomfaresa pođoše i utaboriše se u Lebni.

21. Iz Lebne pođoše i utaboriše se u Resi.

22. Iz Rese pođoše i utaboriše se u Keelati.

23. Iz Keelate pođoše i utaboriše se na gori Seferu.

24. Od gore Sefera pođoše i utaboriše se u Aradi.

25. Iz Arade pođoše i utaboriše se u Makelotu.

26. Iz Makelota pođoše i utaboriše se u Tahatu.

27. Iz Tahata pođoše i utaboriše se u Tareju.

28. Iz Tareja pođoše i utaboriše se u Metki.

29. Iz Metke pođoše i utaboriše se u Hesmoni.

30. Iz Hesmone pođoše i utaboriše se u Moserotu.

31. Iz Moserota pođoše i utaboriše se u Beneejakanu.

32. Iz Beneejakana pođoše i utaboriše se kod Hor-Hagadgada.

33. Iz Hor-Hagadgada pođoše i utaboriše se u Jetebati.

34. Iz Jetebate pođoše i utaboriše se u Hebroni.

35. Iz Hebrone pođoše i utaboriše se u Asiongaberu.

(3) »Pod moćnom rukom«, t. j. pod Božjom rukom (isp. 2 Mojs 14, 8).

*36. Iz Asiongabera pođoše i utaboriše se u pustinji sinskoj, to jest u Kadesu.
37. Iz Kadesa pođoše i utaboriše se na gori Horu na međi zemlje edomske.
38. Svećenik Aron uzađe na goru Hor po zapovijedi Gospodnjoj i umrije ondje u četrdesetoj godini po izlasku sinova Izraelovih iz zemlje egipatske, prvi dan petoga mjeseca.
39. Aronu je bilo sto i dvadeset i tri godine, kad umrije na gori Horu.
40. Kanaanac, kralj u Aradu, koji je prebivao u Negebu u zemlji kanaanskoj, čuo je za dolazak sinova Izraelovih.
41. Od gore Hora pođoše i utaboriše se u Salmoni.
42. Iz Salmone pođoše i utaboriše se u Funonu.
43. Iz Funona pođoše i utaboriše se u Obotu.
44. Iz Obota pođoše i utaboriše se u Jeabarimu na međi moapskoj.
45. Iz Jeabarima pođoše i utaboriše se u Dibongadu.
46. Iz Dibongada pođoše i utaboriše se u Helmondeblataimu.
47. Iz Helmondeblataima pođoše i utaboriše se u gorama abarimskim naprema Nebu.
48. Od gora abarimskih pođoše i utaboriše se na poljanama moapskim na Jordanu naprema Jerihu.
49. Tabor njihov protezao se na Jordanu od Betsimota do Abelsatima na poljanama moapskim.
50. Gospod zapovjedi Mojsiju na poljanama moapskim naprema Jerihu:
51. »Priopći sinovima Izraelovim ovaj naputak: Kad prijeđete preko Jordana u zemlju kanaansku,
*52 Protjerajte ispred sebe sve stanovnike zemlje i uništite sve njihove slike idolske! I sve njihove visine opustošite!
53. Uzmite sebi u posjed zemlju i prebivajte u njoj! Jer vam dadoh tu zemlju da je vaša.
54. Ždrijebom razdijelite zemlju kao baštinu po svojim plemenima! Plemenu, koje je mnogobrojno, dajte veću baštinu, a onomu, koje je manje, dajte manju baštinu! Što komu dopadne ždrijebom, ono neka mu bude! Po svojim očinskim plemenima razdijelite sebi baštinu!
55. Ako li ne protjerate ispred sebe stanovnike zemlje, onda će oni, koje između njih ostavite, biti trnje očima vašim i ostani bokovima vašim i pritiskivat će vas u zemlji, u kojoj ćete prebivati.
56. Što sam mislio učiniti njima, učinit ću vama.«

GLAVA 34.

Međe i dioba Obećane zemlje.

1. Gospod zapovjedi Mojsiju:
*2. »Priopći sinovima Izraelovim ovaj naputak: Kad dođete u zemlju kanaansku, neka vam to bude zemlja, koja vam pripada kao baština: zemlja kanaanska s međama svojim!

(36) Po drugi put dolaze Izraelci u Kades. Kad su bili prvi put u Kadesu, pošle su uhode, da razgledaju zemlju, u koju idu. Kad se vratiše i narod pobuniše, pa kad narod stade vikati na Mojsija i na Arona, zapovjedi Gospod, da se vrate natrag u pustinju (isp. gl. 13. i 14.).
(52) Na visinama imali su žrtvenike, stupove i kipove idolske, što su obično služili za kakvo praznovjerje ili za klanjanje idolima.
Gl. 34. (2) »Zemlja kanaanska s međama svojim«, t. j. zemlja kanaanska u svemu svojem prostoru. U vrijeme Davidovo i u doba makabejsko doista je dosezala židovska oblast tako daleko.

*3. Južna strana neka ide od pustinje sinske uz među edomsku! Južna međa neka počinje u istoku na južnom kraju Slanoga mora!
*4. Onda neka se međa savije južno od visine Akrabima i neka prelazi prema Sinu, dok ne dođe na kraj južno od Kadesbarna! Odatle neka teče dalje prema Hasar-Adaru i neka ide do u Asemonu!
*5. Od Asemone neka se zavije međa k potoku egipatskomu, dok ne dođe na kraj kod mora!
*6. Zapadna međa neka vam bude veliko more, to neka vam je s te strane međa!
*7. Sjeverna međa neka vam bude ovo: Od velikoga mora povucite sebi među do gore Hora!
*8. Od gore Hora povucite sebi među do na put prema Ematu! Krajna točka međi neka je Sedada!
9. Onda neka teče međa dalje do Zefrone, i kraj neka joj bude kod Hasar-Enana! To neka vam je sjeverna međa!
*10. Prema istoku povucite sebi među od Hasar-Enana do Sefame!
*11. Od Sefame neka ide međa dolje u Reblu, istočno od Aina. Tada neka ide međa još dalje dolje i neka udari na gorski greben istočno od jezera Keneret!
12. Nato neka ide međa dolje k Jordanu, dok ne izađe na Slano more! To neka su unaokolo međe vašoj zemlji!«
13. Mojsije dade sinovima Izraelovim još ovaj naputak: »To je zemlja, koju ćete dobiti kao baštinu ždrijebom, i za koju je zapovjedio Gospod da je dobije devet plemena i po.
14. Jer pleme sinova Rubenovih po svojim porodicama i pleme sinova Gadovih po svojim porodicama i polovina plemena Manasejeva primiše već svoju baštinu.
15. Ova dva plemena i po primiše svoju baštinu na drugoj strani Jordana, naprema Jerihu, na istoku prema izlasku sunca.«
16. Dalje reče Gospod Mojsiju:
17. »Ovo su imena ljudi, koji neka vam u baštinu razdijele zemlju: Svećenik Eleazar i Jozua, sin Nunov.
18. I po jednoga kneza iz svakoga plemena uzmite da dijeli zemlju!
19. Ovo su imena tih ljudi: Od plemena Judina Kaleb, sin Jefonov;

(3—5) Južna međa ide od južnoga rta Mrtvoga mora južnozapadnim smjerom prema Kadesbarnu i odatle zapadnim smjerom prema Sredozemnom moru. Slano more jest Mrtvo more. Zove se slano, jer ima u njemu mnogo soli.

(4) Visinu Akrabima prevodi Vulgata sa »planinom Skorpijinom«. I u našim narodnim pjesmama čuje se turska riječ akrep ili jakrep, što znači skorpiju. Na pr.: »Tamnica je kuća neobična, — u njojzi je voda do koljena, — a u vodi guje i akrepi.« Ili: »Gdje plivaju guje i jakrepi.« Taj kraj i slijedeći krajevi ne mogu se sigurno naći u današnjim krajevima. — Sin jest kraj, po kojem ima svoje ime pustinja sinska.

(5) »Potok« egipatski«, danas el-Ariš, na međi između Palestine i Egipta. — »Kod mora«, t. j. kod Sredozemnoga mora. U slijedećem retku zove se »veliko more«.

(6) Zapadna međa jest Sredozemno more.

(7) Sjeverna međa ne može se danas sigurno označiti, jer je nepoznat položaj mjestâ, što se navode u tekstu. — »Do gore Hora«. Ovaj Hor nije onaj, na kojemu je umro Aron.

(8) Isp. 4 Mojs 13, 21.

(10—12) Istočnu među čine Genezaretsko ili Tiberijadsko jezero i Jordan.

(11) Ova Rebla ne smije se zamijeniti s Reblom na Orontu.

20. Od plemena sinova Simeonovih Samuel, sin Amiudov;

21. Od plemena Benjaminova Elidad, sin Kaselonov;

22. Od plemena sinova Danovih kao knez Boki, sin Joglijev;

*23. Od potomaka Josipovih: za pleme sinova Manasejevih kao knez Haniel, sin Efodov;

24. Od plemena sinova Efraimovih kao knez Kamuel, sin Seftanov;

25. Od plemena sinova Zabulonovih kao knez Elisafan, sin Farnakov;

26. Od plemena sinova Isaharovih kao knez Faltiel, sin Ozanov:

27. Od plemena sinova Aserovih kao knez Ahiud, sin Salomijev;

28. Od plemena sinova Neftalijevih kao knez Fedael, sin Amiudov.«

29. To su oni, kojima zapovjedi Gospod, da razdijele sinovima Izraelovim baštinu u zemlji kanaanskoj.

GLAVA 35.

Gradovi levitski i gradovi utočišta.

1. Još zapovjedi Gospod Mojsiju na poljanama moapskim na Jordanu, naprema Jerihu:

2. »Naloži sinovima Izraelovim, neka dadnu od baštine svoje levitima gradove za prebivanje! Također pašnjake oko tih gradova dajte levitima!

3. Gradove neka imaju za prebivanje, a pašnjaci uz njih neka im budu za tovarne životinje, za stada i ostale životinje!

4. Pašnjaci uz gradove, što ih morate ustupiti levitima, neka se protežu od zidina gradskih tisuću lakata unaokolo!

*5. Odmjerite izvan grada na istočnoj, južnoj, zapadnoj i sjevernoj strani dvije tisuće lakata, tako da sam grad leži u srijedi! To neka budu pašnjaci njihovi uz gradove!

*6. Gradovi, što ih imate dati levitima, neka budu šest slobodnih gradova, što su od vas određeni kao mjesto utočišta za onoga, koji je počinio ubojstvo; osim toga imate im dati još četrdeset i dva grada.

7. Ukupni broj gradova, što ih imate predati levitima, neka iznosi četrdeset i osam gradova uz pašnjake njihove!

8. Kod oduzimanja gradova iz posjeda sinova Izraelovih imate uzeti od većih plemena više gradova, a od manjih plemena manje gradova. Svako pleme ima prema baštini svojoj, što će je dobiti, levitima dati od svojih gradova.«

9. Još zapovjedi Gospod Mojsiju:

10. »Priopći sinovima Izraelovim ove naputke: Kad dođete preko Jordana u zemlju,

11. Onda izaberite sebi zgodne gradove, koji neka vam budu slobodni gradovi! Tamo neka uteče ubojica, koji je nehotice ubio čovjeka!

(23) »Sin Efodov.« LXX ima Sufi mjesto Efod, i to čitanje čini se ispravnije.

Gl. 35. (5) Na svakoj je strani gradova 2000×1000 lakata, t. j. 46.8 ha velik pašnjak za levite.

(6) Od 48 levitskih gradova šest ih je bilo, koji su služili za utočište bjeguncima. Da su baš levitski gradovi bili gradovi utočišta, dolazi odatle, što su leviti bili oni, koji su imali rasuditi, je li tko koga ubio hotimice ili nehotice. A gradovi utočišta imali su svrhu, da strogo kazneno pravo tadašnjega vremena ublaže i da zaštite nedužna čovjeka od premagle osvete krvnoga osvetnika.

*12. Ovi gradovi neka vam budu za utočište od krvnoga osvetnika, da ubojica ne bude ubijen, prije nego stane na sud pred općinu!

13. Slobodnih gradova, što ih imate ustupiti, neka bude šest:

14. Tri grada odredite s onu stranu Jordana, a tri grada u zemlji kanaanskoj, koji neka budu slobodni gradovi!

15. Sinovima Izraelovim i strancima i onima, koji su među njima, neka tih šest gradova budu utočišta, da može uteći tamo svaki, koji je nehotice ubio čovjeka!

*16. Ako ga gvozdenim oruđem udari tako, da nastupi smrt, onda je krvnik. A krvnik ima se kazniti smrću.

17. I ako kamenom iz ruke, od kojega može čovjek poginuti, udari koga, i ovaj umre od toga, krvnik je. Kao krvnik mora biti kažnjen smrću.

18. Ili ako drvetom iz ruke, od kojega može čovjek poginuti, udari koga, i ovaj umre od toga, krvnik je. A kao krvnik mora biti kažnjen smrću.

*19. Krvni osvetnik ima ubiti krvnika. Ako ga stigne, smije ga ubiti.

20. Nadalje ako netko drugoga turi iz mržnje ili se baci čim na njega hotimice, tako da taj umre,

21. Ili ako ga iz neprijateljstva udari rukom svojom tako, da taj umre, onda se mora takav ubojica kazniti smrću. On je krvnik. Krvni osvetnik ima krvnika ubiti, kad ga stigne.

22. Ako li ga turi slučajno, a ne iz neprijateljstva, ili se baci na njega čim nehotice,

23. Ili kamenom, a da ga ne vidi, od kojega čovjek može poginuti, baci se na njega, i taj umre od toga, makar mu ne bio neprijatelj i nije mu htio ništa zlo nanijeti,

24. Onda ima da odluči općina između ubojice i krvnoga osvetnika po ovim pravnim odredbama:

*25. Općina mora ubojicu staviti na sigurno od krvnoga osvetnika. Zato ga ima općina natrag vratiti u grad utočišta, u koji je utekao. On mora u njemu ostati do smrti velikoga svećenika, koji je bio pomazan svetim uljem.

(12) Ako je krvnik umakao sucima iz ruku, te se prema 2 Mojs. 21, 12 nije mogao pogubiti, to je onda najbliži muški rođak ubijenoga imao nesamo pravo nego i dužnost da krvnika progoni i smakne. Ali ako je tko koga nehotice ubio, morao se je zakloniti u grad utočišta. Tu mu osvetnik nije smio ništa nažao učiniti. Ako se je na istrazi dokazalo, da je bjegunac ipak krvnik, koji je bližnjega hotimice ubio, istjerali bi ga iz grada, predali bi ga osvetniku, te ga pogubili. Ako li se je dokazalo, da je nehotice prolio krv, morao je ostati u gradu utočišta sve dotle, dok nije umro veliki svećenik. Smrću velikoga svećenika nastupila bi amnestija, i tad se je bjegunac mogao slobodno vratiti kući, i nitko mu nije smio ništa učiniti. Po tom se je smrt velikoga svećenika smatrala kao pomirište za krv nehotice prolivenu. Ali ako bi krvnik prije smrti velikoga svećenika ostavio grad utočišta, te bi ga osvetnik (goel) gdjegod stigao, slobodno ga je mogao pogubiti. Sud ga zato ne bi progonio, niti bi mu se rođaci smjeli osvetiti.

(16) Iz načina ubojstva imalo se je zaključiti, da li je ubojstvo bilo doista počinjeno hotimice ili nehotice.

(19) Kako je već spomenuto gore u bilješki 12., krvni je osvetnik najbliži muški rođak ubijenoga.

(25) Kako je već spomenuto gore u 12. bilješki, smrću velikoga svećenika nastupila bi amnestija. A po sv. Jeronimu htio je Bog ovim dati sliku, da su se ljudi, koji sagriješiše više iz slabosti i neznanja, nakon smrti Velikoga Svećenika Isusa Krista mogli vratiti u svoju nebesku domovinu.

26. Ako ubojica ostavi područje grada utočišta, u koji je utekao,

27. I krvni ga osvetnik stigne izvan područja grada utočišta, u koji je utekao, i krvni osvetnik ubije ubojicu, onda on nije kriv za krv.

28. Jer onaj ima da ostane u svojem gradu utočišta do smrti velikoga svećenika. Istom nakon smrti velikoga svećenika smije se ubojica natrag vratiti k svojoj baštini.

29. Ove pravne odredbe imaju vrijediti kod vas od koljena do koljena po svim prebivalištima vašim.

30. Ako netko ubije čovjeka, onda se ubojica ima kazniti smrću samo na temelju iskaza više svjedoka. Svjedočanstvo jednoga jedinog svjedoka nije dosta za smrtnu osudu.

31. Ne smijete uzimati otkupa za život krvnika, koji zasluži smrt. Neotpustivo ima se kazniti smrću.

32. Također ne smijete uzimati otkupa za nekoga, koji je utekao u svoj grad utočišta, da on već prije smrti velikoga svećenika vrati se u zemlju i tamo prebiva.

33. Ne smijete oskvrniti zemlju, u kojoj prebivate. Jer krv oskvrni zemlju, i zemlji ne može se pribaviti pomirenje za krv, što je prolivena u njoj, osim krvlju onoga, koji ju je prolio.

34. Ne oskvrnite dakle zemlje, u kojoj prebivate, jer i ja u njoj imam svoj stan! Jer ja, Gospod, stanujem među sinovima Izraelovim.«

GLAVA 36.

Zakon o ženidbi kćerî s pravom baštinskim.

1. Tada pristupiše starješine iz porodice sinova Galaada, sina Mahira, sina Manasejeva, od plemena sinova Josipovih. Oni iznesoše pred Mojsija i knezove, plemenske glavare izraelske,

*2. Ovu molbu: »Gospod je tebi, gospodare, zapovjedio, da dadneš sinovima Izraelovim zemlju ždrijebom u baštinu. Također je tebi, gospodare, bilo naloženo od Gospoda, da dadneš baštinu našega brata Salfaada kćerima njegovim.

3. Ako se sad one udadu za koga iz drugoga plemena sinova Izraelovih, onda će se vlasništvo njihovo otkinuti od naše očinske baštine i dodat će se baštini onoga plemena, u koje se udadu. Tako će se baština, što pripade nama, okrnjiti.

4. Kad onda bude jubilejska godina sinovima Izraelovim, njihova će se baština sjediniti s baštinom onoga plemena, u koje se budu udale. Ali od baštine našega očinskog plemena otkinut će se baština njihova.«

5. Mojsije nato dade sinovima Izraelovim po zapovijedi Gospodnjoj ovaj naputak: »Pleme sinova Josipovih ima pravo.

6. Za kćeri Salfaadove odredi Gospod ovo: Neka se udadu za koga hoće! Ali smiju se udati samo u porodici svojega očinskog plemena,

Gl. 36. (2 sl.) što je prodajom ili zalogom prešlo od jedne porodice na drugu ili od jednoga plemena na drugo, to bi se u jubilejskoj godini opet vratilo prvim gospodarima. Ali što je prešlo od jedne porodice na drugu ili od jednoga plemena na drugo ženidbom ili pravom baštinskim, ne bi se to više nikada vraćalo.

*7. Da ne prijeđe baština sinova Izraelovih od jednoga plemena na drugo. Jer svi sinovi Izraelovi imaju dobiti baštinu svojega očinskog plemena.
*8. Zato moraju sve djevojke, kojima dopadne baština u kojem plemenu izraelskom, udati se za koga iz porodice svojega očinskog plemena, da sinovi Izraelovi održe baštinu očinsku,
*9. I da ne prijeđe baština od jednoga plemena na drugo; jer svako pleme sinova Izraelovih ima dobiti svoju baštinu.«
10. Kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju, tako učiniše kćeri Salfaadove.
11. Jer Maala, Tersa, Hegla, Melka i Noa, kćeri Salfaadove, udadoše se za sinove stričeva svojih.
12. Udadoše se dakle u porodice sinova Manaseja, sina Josipova. Tako osta baština njihova u plemenu, kojemu je pripadala porodica oca njihova.
13. To su zapovijedi i pravne odredbe, što ih Gospod dade preko Mojsija sinovima Izraelovim na poljanama moapskim na Jordanu, naprema Jerihu.

(7) »Jer svi sinovi Izraelovi« i t. d. Vulgata: »Po tom neka svi muškarci uzimaju žene iz plemena i koljena svojega.« Ovo nije točno, jer zabrana uzimati muževe iz drugoga plemena odnosi se samo na kćeri baštinice.

(8) U ovom retku Vulgata prevodi »sve ženskinje«, a ne dodaje bitne riječi: »kojima dopadne baština«. Redovito kod Izraelaca nijesu baštinile kćeri, kad bi imale braće. Ova odredba nije se odnosila na kćeri levitske, koje, nemajući baštine, mogle su se udavati iz ovoga ili onoga plemena. Tako je sv. Elizabeta, iz plemena Levijeva, bila rođakinja (tetka) B. D. Mariji, koja je bila iz plemena Judina.

(9) Vulgata u r. 9. predaje više smisao negoli riječi.

PETA KNJIGA MOJSIJEVA

Peta knjiga Mojsijeva zove se i Drugi zakon (Deuteronomium), jer Mojsije u četiri govora narodu još jednoć ponavlja cijeli zakon i nalaže, da se zakon izvršuje.

GLAVA 1.

Kratka povijest o izlasku iz Egipta s raznim opomenama.

*1. Ovo su govori, što ih održa Mojsije pred svim Izraelom s onu stranu Jordana, u pustinji, u Arabi, naprema Sufu, između Farana, Tofela, Labana, Haserota i Disahaba.

*2. Jedanaest je dana hoda od Horeba preko gore Seira do Kadesbarna.

3. Prvi dan jedanaestoga mjeseca u četrdesetoj godini govorio je Mojsije sinovima Izraelovim sve, što mu je bio Gospod zapovjedio za njih.

*4. Pošto je bio porazio amorejskoga kralja Sehona, koji je prebivao u Astarotu i u Edraju,

*5. Poče Mojsije s onu stranu Jordana, u zemlji moapskoj, razlagati zakon ovako:

6. »Gospod, Bog naš, ovako nam je na Horebu govorio: Dosta dugo boravili ste na toj gori.

*7. Podignite se i pođite k pogorju Amorejâ i k svima susjedima njihovim u Arabi, na pogorju i u Sefebi i u Negebu i na obali morskoj, u zemlju Kanaanaca i k Libanonu do velike rijeke, do Eufrata!

*8. Eto, tu zemlju predajem vama. Uđite u nju i zauzmite tu zemlju! Gospod se je zakleo ocima vašim, Abrahamu, Izaku i Jakovu, da će je dati njima i potomcima njihovim.

*9. Onda vam rekoh: Ne mogu za vas sam skrbiti.

Gl. 1. (1) Araba je velika poljana istočno od Mrtvoga mora, pa i nizina s obje strane Jordana. O pustinji Faranu isp. 4 Mojs. 10, 12. Položaj ostalih mjesta ne može se danas sigurno označiti. — Vulgata mjesto »Disahab« piše: »gdje ima vrlo mnogo zlata«.

(2) Horeb je ime, što ga Deuteronomium upotrebljava za goru Sinaj.

(4) O Sehonu i Ogu isp. 4 Mojs 21, 25—33.

(5) Ovdje počinje prvi govor Mojsijev. Na koncu lutanja izraelskoga i života svojega opominje Mojsije još jednoć narod na sve, što mu je Bog učinio, a što je i narod dužan učiniti Bogu. Što je prije kao zakonodavac rekao oštro, to sad kao otac na samrti govori blago. Uz to s velikim proročkim zanosom ponavlja blagoslove, koji će sići na djecu Izraelovu, ako ostanu vjerni Gospodu. Pod konac jedanaestoga ili u početku dvanaestoga mjeseca umrije Mojsije. Pošto je za njim narod tugovao trideset dana, prođe četrdeseta godina lutanja izraelskoga po pustinji, i narod uđe u Obećanu zemlju, u zemlju kanaansku.

(7) »Na pogorju«, t. j. na pogorju zapadne Palestine. — Sefela je ravnica zapadno od judejskoga pogorja. — Negeb je južno od judejskoga pogorja.

(8) Isp. 1 Mojs 22, 17.

(9—18) Isp. 2 Mojs 18, 13—26.

10. Gospod, Bog vaš, umnožio vas je tako, da vas je danas mnogo kao zvijezda nebeskih.
11. Gospod, Bog otaca vaših, neka vas umnoži još tisuću puta više i neka vas blagoslovi, kako vam je obećao!
12. Ali kako da posve sam nosim teret i breme, što ga na mene tovarite, i raspre vaše?
13. Predložite za svako od svojih plemena mudre, razborite i iskusne ljude, da vam ih postavim za starješine!
14. Nato mi odgovoriste: Dobro je, što misliš učiniti.
15. Tada izabrah od vaših plemenskih glavara mudre i iskusne ljude i vama ih postavih za starješine: za tisućnike, za stotnike, za pedesetnike i za desetnike, nadalje perovođe za vaša plemena.
16. U isto vrijeme dadoh sucima vašim ovaj naputak: Saslušavajte obje strane braće svoje! Sudite pravo svakomu, bio brat ili stranac!
17. Budite nepristrani na sudu! Saslušajte i maloga i velikoga! Ne bojte se nikoga! Jer Božje mjesto zastupa sudac. Ako li vam je koji pravni slučaj pretežak, predložite ga meni, da ga istražim!
18. Tako vam onda dadoh naputak za sve, što imate činiti.
*19. Potom otidosmo od Horeba i prijeđosmo svu onu pustinju veliku i strašnu, koju ikada vidjeste, idući na pogorje Amorejâ, kao što nam je bio zapovjedio Gospod, Bog naš. I dođosmo do Kadesbarna.
20. Tada vam rekoh: Dođoste eto do na pogorje Amorejâ, što nam ga hoće da dadne Gospod, Bog naš.
21. Gle, Gospod, Bog tvoj, dao ti je tu zemlju! Pođi, uzmi je u posjed svoj, kao što ti je zapovjedio Gospod, Bog otaca tvojih! Ne boj se i ne plaši se!
*22. Tada svi pristupiste k meni i rekoste: Poslat ćemo pred sobom nekoliko ljudi, da nam istraže zemlju i da nam jave za put, kojim ćemo ići, i za gradove, u koje ćemo doći.
23. Ja sam bio s prijedlogom sporazumam i izabrao sam između vas dvanaest ljudi, iz svakoga plemena po jednoga.
*24. Oni krenuše na put, gore u pogorje, stigoše do eskolske doline i ogledaše zemlju.
25. Uzeše sa sobom ploda one zemlje i donesoše nam ga. Onda nam dadoše ovaj izvještaj: Lijepa je zemlja, koju će nam dati Gospod, Bog naš.
26. Ipak ne htjedoste ići, nego se suprotiste zapovijedi Gospoda, Boga svojega.
27. I mrmljali ste u šatorima svojim ovako: U zloj namjeri odvede nas Gospod iz zemlje egipatske, da nas preda u ruke Amorejima, da nas oni unište.
*28. Kuda da idemo? Braća naša uplašiše srca naša, kad su govorila: Ljudi su tamo veći i brojniji od nas. Gradovi su njihovi veliki i do neba utvrđeni. Pa i sinove Enakove vidjesmo tamo.
29. A ja vam rekoh: Ne plašite se i ne bojte ih se!
30. Gospod, Bog vaš, koji ide pred vama, borit će se za vas, isto

(19—46) Isp. 4 Mojs 13. i 14.
(22) Mojsije hoće im pokazati, da nije sam na svoju ruku radio. Isp. 4 Mojs 13, 18 sl.)
(24) »Do eskolske doline« kod Hebrona. Vulgata prevodi: «do doline trsove«.
(28) Sinovi Enakovi (4 Mojs 13, 22, 28) bili su izvanredno veliki ljudi. Oni su prasjedioci u Palestini kao Rafaimi, Emeji i Horeji.

onako, kako vam je učinio u Egiptu pred očima vašim.

31. I u pustinji, gdje si vidio, kako te je nosio Gospod, Bog tvoj, kao što čovjek nosi dijete svoje, cijelim putem, što ga prevaliste, dok dođoste do ovoga mjesta.

32. Ali uza sve to ne imadoste pouzdanja u Gospoda, Boga svojega,

*33. Koji je ipak išao pred vama putem i tražio vam mjesto za tabor, noću u ognju, da ste mogli vidjeti put, kojim moradoste ići, a danju u oblaku,

34. Kad je Gospod čuo vaše govorenje, razgnjevi se i zakle se:

35. Nijedan od ljudi toga naopakog roda ne će vidjeti lijepe zemlje, koju sam pod prisegom obećao dati vašim ocima.

*36. Samo će je vidjeti Kaleb, sin Jefonov. Njemu ću i sinovima njegovim dati zemlju, po kojoj je išao, jer je bio u svemu pokoran Gospodu.

*37. I na mene se rasrdi Gospod poradi vas i reče: I ti ne ćeš doći tamo.

*38. Ipak Jozua, sin Nunov, sluga tvoj, doći će tamo. Njega ohrabri: jer on ima razdijeliti zemlju među sinove Izraelove.

39. A djeca vaša, za koju rekoste da će postati roblje, i sinovi vaši, koji danas ne znaju razlikovati između dobra i zla, doći će tamo. Njima ću je dati, i oni će je uzeti u posjed.

40. A vi se vratite i idite u pustinju k Crvenome moru!

*41. Tada mi vi odgovoriste ovako: Sagriješismo Gospodu. Ići ćemo i borit ćemo se, kako nam je zapovjedio Gospod, Bog naš. Pa se opasaste svaki svojim bojnim oružjem i htjedoste u svojoj zaslijepljenosti poći na pogorje.

42. Ali Gospod mi zapovjedi: Opomeni ih: Ne idite gore i ne borite se; jer ja nijesam među vama! Inače bit ćete poraženi od vaših neprijatelja.

43. Ja vas tad opomenuh. Ali ne poslušaste, nego se oprijeste zapovijedi Gospodnjoj i pođoste u svojoj drzovitosti gore na pogorje.

44. Tada izađoše proti vama Amoreji, koji prebivaju na onom pogorju. Oni vas zatjeraše kao roj pčela i raspršiše vas od Seira pa do Horme.

45. Kad se vratiste, plakali ste pred Gospodom, ali Gospod ne posluša glasa vašega, niti okrenu uha svojega k vama.

*46. Tako ostadoste u Kadesu dugo vremena, dokle ondje stajaste.

GLAVA 2.

Nastavak. Pobjeda nad Sehonom, kraljem amorejskim.

*1. Nato se vratismo u pustinju k Crvenom moru, kao što mi je bio Gospod zapovjedio. Dugo vremena putovasmo okolo gore Seira.

(33) Isp. 2 Mojs 13, 21.
(36) Kaleb je bio jedan od uhoda.
(37) Pao je Mojsije u nemilost Božju, kada je za jedne pobune naroda poradi nestašice vode posumnjao u milosrđe Božje (isp. 4 Mojs 20, 12). Vulgata ovaj redak počinje ovako: »Niti je za čudo, što se Gospod razgnjevio na narod« — »nec miranda indignatio in populum«.
(38) Isp. 4 Mojs 20, 12.
(41—43) Preokret u narodu nije dolazio iz duše iskrene i raskajane. Njihov tvrdoglavi zahtjev bio je samo novi čin neposluha.
(46) Vulgata mjesto »Kades« čita »Kadesbarne«.
Gl. 2. (1—37) Isp. 4 Mojs 20, 14—21, 20.— »Dugo vremena putovasmo okolo gore Seira.« Ovim nije rečeno, da su Izraelci 37 godina obilazili goru Seir.

2. Tada mi reče Gospod:
*3. Dosta ste već dugo obilazili tu goru. Obrnite se sada na sjever!
*4. Narodu daj ovaj naputak: Sada prolazite kroz područje braće svoje, sinova Ezavovih, koji prebivaju u Seiru. Oni vas se plaše. Ali vi se dobro čuvajte,
5. Da ne zametnete boja s njima! Jer ne ću vam ništa dati od zemlje njihove, ni stope, jer sam dao Ezavu u posjed goru Seir.
6. Kupujte od njih hranu za novce; i pitku vodu kupujte od njih za novce!
*7. Ipak te je Gospod, Bog tvoj, blagosivao u svemu, što si preduzimao. On se je zauzimao za te na putovanju kroz tu veliku pustinju. Četrdeset je već godina, što je s tobom Gospod, Bog tvoj. Ništa ti nije nedostajalo.
*8. I tako prođosmo braću svoju, sinove Ezazove, cestom Arabom pokraj Elata i Asiongabera, onda zaokrenusmo i udarismo putem prema pustinji moapskoj.
*9. Tada mi zapovjedi Gospod: Ne napadaj na Moapce! Ne zameći boja s njima! Jer ti ne ću dati od zemlje njihove ništa u posjed. Jer dadoh područje Ar u posjed sinovima Lotovim.
*10. Prije su prebivali tamo Emeji, velik, mnogobrojan, visoka rasta narod kao sinovi Enakovi.
*11. Oni su pripadali Rafaimima kao sinovi Enakovi, ali Moapci zvali su ih Emejima.
*12. U Seiru prebivali su prije Horeji. A sinovi Ezavovi protjeraše ih i uništiše i naseliše se na njihovo mjesto, kao što učini Izrael sa zemljom, koju im dade Gospod u posjed.
*13. A sada se dignite i prijeđite preko potoka Zareda!
*14. Vrijeme putovanja našega od Kadesbarna do prijelaza našega preko potoka Zareda potraja trideset i osam godina. Sav naraštaj ljudi za vojsku bio je međutim izumro u taboru, kao što im je bio Gospod zaprijetio zakletvom.
15. Ruka je Gospodnja bila naime proti njima, da ih do posljednjega čovjeka istrijebi iz tabora.
16. Kad svi ti ljudi za vojsku pomriješe u narodu,
17. Reče mi Gospod:
18. Ti ćeš eto kod Ara proći kroz područje moapsko

(3) »Na sjever«, t. j. prema zemlji kanaanskoj.
(4) Ezav ili Edom bio je brat praoca, patrijara, Jakova ili Izraela.
(7) Ovaj je redak po svoj prilici umetnut kasnije.
(8) Edomci su kao potomci Ezava, brata Jakovljeva, od kojega vuku lozu Izraelci, ovima bili rod po krvi. Da je Mojsije poslao Edomcima poslanike s molbom, da smiju proći kroz njihovu zemlju, to se ovdje ne spominje (isp. 4 Mojs 20, 14 sl.). Govor Mojsijev ne će da iznosi sve prošle povijesne događaje. »Put prema pustinji moapskoj« odgovara današnjoj cesti, kojom hadžije idu u Meku na ćabu. Elat i Asiongaber bili su u zalivu Akabi.
(9) Zabrana, da se napadne na Moapce i Amonce (r. 19.), ima svoj razlog u krvnom srodstvu ovih naroda s Izraelcima po Lotu (1 Mojs 11, 27; 19, 36 sl.). Ar, glavni grad zemlje, označuje ovdje svu zemlju moapsku.
(10 Reci 10.—12. mogli bi biti kasniji umetak.
(11) Rafaimi su starodrevni stanovnici u Palestini.
(12) Još za života Mojsijeva plemena Rubenovo, Gadovo i polovina plemena Manasejeva zauzeše područje Galaad i Basan (4 Mojs 32).
(13) Ovaj redak nastavlja dalje govor u 10 retku.
(14) 38 godina putovanja od Kadesbarna do potoka Zareda nema se računati od posljednjega polaska iz Kadesa, koji je bio u 40. godini putovanja po pustinji (4 Mojs 20, 1, 14. 22), nego od prvoga polaska (4 Mojs 14, 25).

19. I doći ćeš u blizinu sinova
Amonovih. Ne napadaj ih i ne zameći boja s njima! Jer od zemlje sinova Amonovih ne dam ti ništa u posjed, jer je dadoh sinovima Lotovim u posjed.
*20. I za nju se misli da je zemlja Rafaimâ. Nekad su u njoj prebivali Rafaimi, kojima su Amonci dali ime Zamzomeji.
21. Bio je to velik, mnogobrojan, visoka rasta narod kao sinovi Enakovi. Gospod ih je bio pred njima uništio, pa oni zauzeše zemlju njihovu i naseliše se na njihovo mjesto.
22. Tako je bio učinio i sa sinovima Ezavovim, koji prebivaju u Seiru. Pošto je bio Horeje pred njima istrijebio, zauzeše oni zemlju njihovu i ostaše tamo na njihovu mjestu do dana današnjega.
*23. Također Heveje, koji su do Gaze prebivali u dvorcima, istrijebiše Kaftoreji, koji dođoše iz Kaftora i naseliše se na njihovo mjesto.
*24. Dignite se i prijeđite preko potoka Arnona. Gle, dajem ti u ruke Amoreja Sehona, kralja hesebonskoga, i zemlju njegovu. Počni osvajati i zavojšti na nj!
25. Od danas rasprostirem strah i trepet pred tobom kod svih naroda pod cijelim nebom. Čim samo čuju za te, zadrhtat će i prepast će se od tebe.
26. I pošljem poslanike iz pustinje k Sehonu, kralju hesebonskom, s mirnom ponudom:
27. Htio bih proći kroz tvoju zemlju. Ali ću uvijek ostati na cesti, ne ću skretati ni nadesno ni nalijevo.
28. Hranu mi prodaj za novce; i pitku vodu daj mi za novce! Ja hoću samo da prođem.
*29. To mi dopustiše i sinovi Ezavovi, koji stanuju u Seiru, i Moapci, koji prebivaju u Aru. Moj je cilj da prijeđem preko Jordana u zemlju, koju nam hoće da dadne Gospod, Bog naš.
30. Ali Sehon, kralj hesebonski, ne htjede nam dopustiti prolaza. Jer Gospod, Bog tvoj, bio je učinio, te otvrdnu duh njegov i srce njegovo posta uporno, da ga preda u tvoje ruke, kao što je danas.
31. Tada mi reče Gospod: Eto, počeo sam ti već predavati Sehona i zemlju njegovu. Idi za tim, da zemlju njegovu uzmeš u posjed!
32. I kad je Sehon s cijelim svojim narodom izišao u Jasu proti nama u boj,
33. Dade ga Gospod, Bog naš, u ruke naše. Pobismo njega, sinove njegove i sav narod njegov.
*34. Ujedno osvojismo sve gradove njegove i izvršismo prokletstvo na svakom gradu, na muževima, ženama i djeci. Ne pustismo, da nam itko umakne.
35. Zadržasmo za sebe samo stoku i plijen iz gradova, što ih osvojismo.
36. Od Aroera na obali Arnona i od grada u dolini pa sve do Galaada nije bilo tvrda mjesta, što ga

(20) U slijedećim recima ima više etnografskih spomena o starim stanovnicima u Palestini. Reci 20.—23. jesu umetnuti (Arndt S. J.).
(23) Heveji (ili Aveji) pripadaju kao Rafaimi prasjediocima u Palestini. Kaftoreji su filistejsko pleme, koje dođe s otoka Kaftora (Kreta) i naseli se u Palestini (isp. 1 Mojs 10, 14). — Vulgata ono »u dvorcima« (majurima) ne prevodi, nego prevodi ovako: »koji su prebivali u Haserimu pa do Gaze«. Daničić ovako: »koji življahu u Asirotu pa do Gaze«.
(24—37) Isp. 4 Mojs 21, 21—30.
(29) Edomci i Moapci bili su dopustili Izraelcima prolaz kroz područje svojih zemalja. — »Moj je cilj« i t. d. Vulgata prevodi u množini.
(34) »Izvršismo prokletstvo«, t. j. sve uništismo (isp. 4 Mojs 21, 2 sl.).

ne bismo mogli osvojiti. Sve nam to dade u ruke naše Gospod, Bog naš.
37. Ipak zemlju sinova Amonovih, cijelo područje na strani od Jaboka s gradovima u pogorju, nijesi dotakao, posve kako je zapovjedio Gospod, Bog naš.

GLAVA 3.

Nastavak. Pobjeda nad Ogom, kraljem basanskim.

*1. Nato udarismo putem u Basan. Tada Og, kralj basanski, s cijelim svojim narodom izađe pred nas, da se sukobi s nama kod Edraja.
2. A Gospod mi reče: Ne boj ga se! Jer ga dajem s cijelim narodom njegovim i sa zemljom njegovom u ruke tvoje. Učini s njim uprav onako, kako si učinio sa Sehonom, kraljem amorejskim, koji stoluje u Hesebonu!
3. Tako nam dade Gospod, Bog naš, u ruke i Oga, kralja basanskoga, s cijelim narodom njegovim. Pobismo ga, da mu više nitko ne preostade.
4. Tada osvojismo i sve gradove njegove. Nije bilo grada, kojega im ne uzesmo. Šezdeset gradova i sva pokrajina Argob pripadali su kraljevstvu Oga u Basanu.
*5. Bili su to sve gradovi, što su bili utvrđeni visokim zidinama, vratima i prijevornicama, osim vrlo mnogih otvorenih mjesta.
6. Izvršismo prokletstvo na njima, kao što smo bili učinili na Sehonu, kralju u Hesebonu, i istrijebismo u svakom gradu muževe, žene i djecu.
7. A svu stoku i plijen iz gradova uzesmo za se.
8. Tako uzesmo onda zemlju iz ruku dvojice kraljeva amorejskih, koja je s onu stranu Jordana od potoka Arnona do gore Hermona,
*9. — Sidonci zovu Hermon Sarion, Amoreji ga zovu Sanir, —
10. Sve gradove u ravni, sav Galaad i sav Basan do Selke i Edraja, ukratko gradove, što pripadaju kraljevstvu Oga u Basanu.
*11. Basanski kralj Og bio je posljednji ostatak Rafaimâ. Sarkofag njegov od basalta stoji još u gradu sinova Amonovih Rabatu. Dužina je njegova devet običnih lakata, a širina mu četiri lakta.
12. Tu zemlju osvojismo onda. Od Aroera na rijeci Arnonu dadoh je s polovinom gore galaadske i gradovima njezinim Rubenovcima i Gadovcima.
13. Ostali dio Galaada i sav Basan, kraljevstvo Ogovo, svu pokrajinu Argob predadoh polovini plemena Manasejeva. Sav taj kraj basanski zove se zemlja Rafaimâ.
*14. Jair, sin Manasejev, zauze svu pokrajinu Argob do područja Gesurejâ i Mahatejâ i prozva taj dio Basana po svome imenu sela Jairova. Tako se zovu do dana današnjega.
15. Mahiru dadoh Galaad.
16. Obadvjema plemenima Rubenovu i Gadovu dadoh zemlju od Galaada do Arnona — sredina je doline međa — pa do Jaboka, međe sinova Amonovih,

Gl. 3. (1—11) Isp. 4 Mojs 21, 31—35.
(5) »Otvorena mjesta«, t. j. neutvrđena mjesta.
(9) Ovaj redak bit će da je kasniji umetak.
(11) Basalt je nekakav kamen, koji ima u sebi 20% željeza. — Obični lakat ima 49.5 cm.
(14) Ovaj redak i druga polovina 13. retka jesu primjedba jednog prepisivača (Arndt S. J.).

*17. Dalje Arabu s Jordanom kao međom, od Kenereta do mora uz poljanu, Slanoga mora, na području obronaka Fasge na istoku.
*18. Tada vam dadoh ovaj naputak: Gospod, Bog vaš, dade vam tu zemlju u posjed. A, vi svi vojnici, pođite naoružani tamo pred braćom svojom, sinovima Izraelovim!
19. Samo žene vaše i djeca vaša i stoka vaša — znam, da imate mnogo stoke — neka ostanu u gradovima vašim, što vam ih dadoh,
20. Dokle Gospod braći vašoj isto tako kao vama ne dadne tvrde stanove pa i oni uzmu u posjed zemlju, koju će im Gospod, Bog vaš, dati s onu stranu Jordana. Onda se smijete vratiti svaki k svojemu posjedu, što vam ga dadoh.
*21. A Jozui dadoh onda ovaj naputak: Svojim očima vidio si sve, što Gospod, Bog vaš, učini onoj dvojici kraljeva. Isto tako učinit će Gospod sa svima kraljevstvima, u koja ćeš prijeći.
22. Ne bojte ih se! Jer Gospod, Bog vaš, sam će se boriti za vas.
*23. Onda sam se pomolio Gospodu:
24. Svemogući Gospode! Ti si već dosad slugi svojemu pokazao moć svoju i jaku ruku svoju. Jer gdje je u nebu i na zemlji Bog, koji tvori takova čudesa i junačka djela kao ti?
*25. Daj mi da i ja prijeđem tamo i da vidim lijepu zemlju s onu stranu Jordana, to sjajno pogorje i Libanon!
*26. Ali Gospod srdio se je na me poradi vas i nije me uslišio. Dapače mi odgovori Gospod: Dosta je toga! Ne govori mi više o tom!
27. Popni se navrh Fasge! Podigni oči svoje na zapad i na sjever, na jug i na istok i pogledaj je svojim vlastitim očima! Jer ne ćeš nikada prijeći preko Jordana.
28. Podaj dakle Jozui naputke, ohrabri i ojači ga! Jer on ima na čelu naroda prijeći tamo i zemlju, koju vidiš, razdijeliti njima.
29. Tako ostasmo u dolini prema Bet-Fogoru.

GLAVA 4.

Mojsije opominje narod, da drži zakon. Tri slobodna grada s onu stranu Jordana.

1. A sada, Izraele, poslušaj zapovijedi i naredbe, koje vas učim da držite, da biste sretno živjeli i ušli u posjed zemlje, koju vam hoće da dadne Gospod, Bog otaca vaših!
2. Ništa ne dodajte zapovijedima, što vam ih dajem, niti oduzmite išta od njih! Nego izvršujte zapovijedi Gospoda, Boga svojega, što vam ih nalažem!
*3. Svojim očima vidjeste, što učini Gospod poradi Beelfegora.

(17) Keneret je Genezaretsko jezero (isp. 4 Mojs 34, 11). More uz poljanu ili Slano more jest Mrtvo more.
(18—21) Isp. 4 Mojs 32.
(21) Mojsije hoće da ohrabri Jozuu, jer mu se je bilo boriti s jakim neprijateljima.
(23—29) Isp. 4 Mojs 27, 12 sl.
(25) Možda je Mojsije bio već o tom čuo, ili je ime Libanon bilo istom kasnije umetnuto.
(26) Na pitanje, zašto Mojsije nije smio da uđe u Obećanu zemlju, odgovaraju različno tumači Sv. Pisma. Jedni vele, da je to poradi njegove vlastite krivnje (4 Mojs 20, 6—12), a drugi kažu, da Mojsije nosi posljedice krivnje svojega naroda.
Gl. 4. (3) Isp. 4 Mojs 25, 1—9.

Svakoga, koji se priključi Beelfegoru, dade Gospod, Bog tvoj, istrijebiti iz tvoje sredine.

4. A vi, koji se čvrsto držite Gospoda, Boga svojega, svi ste danas još na životu.

*5. Vidite, učim vas zapovijedi i naredbe, kako mi ih naloži Gospod, Bog moj, da po njima radite u zemlji, u koju ulazite, da je uzmete u posjed.

*6. Držite i izvršujte ih! Jer to će vas u očima poganskih naroda učiniti mudrima i razumnima. Kad oni čuju sve te uredbe, kazat će: Doista, taj veliki narod mudar je i razuman narod.

7. Jer gdje je tako velik narod, kojemu je Bog tako blizu, kako je nama Gospod, Bog naš, kad ga god zazovemo?

8. I gdje je tako velik narod, koji bi imao tako pravedne zakone i naredbe, kao što je sav ovaj zakon, što vam ga danas predlažem?

9. Samo čuvaj se i dobro pazi, da ne zaboraviš, što si svojim očima vidio, i da ti to ne iščezne iz srca, dokle si god živ! Obznani to djeci svojoj i djeci djece svoje!

10. Nemoj zaboraviti onaj dan, kad si stajao na Horebu pred Gospodom, Bogom svojim, kad mi zapovjedi Gospod: Saberi mi narod! Hoću im obznaniti zapovijedi svoje, da se nauče bojati se mene, dok su živi na zemlji, i da to nauče i djecu svoju!

11. Tada pristupiste i stadoste pod gorom. A gora je ognjem gorjela do samoga neba, opkoljena tamom, oblakom i mrakom.

12. Gospod vam tada progovori isred ognja. Glas riječî čuste, ali lika ne mogoste vidjeti. Samo glas čuste.

*13. On vam objavi zavjet svoj, koji vam zapovjedi da držite, deset zapovijedi, i napisa ih na dvije ploče kamene.

14. Meni tad naloži Gospod, da vas naučim zakone i naredbe, da ih izvršujete u zemlji, u koju prelazite, da je uzmete u posjed.

15. Pazite dakle dobro na se! Za život vam je! Onda, kad vam je Gospod na Horebu govorio isred ognja, ne vidjeste nikakva lika.

16. Zato ne radite naopako i ne pravite sebi nikada rezan lik u obliku kakvegod slike, bila ta slika muškoga ili ženskoga bića,

17. Bila ta slika četveronožne životinje na zemlji ili slika kakve ptice krilate, koja leti ispod neba,

18. Bila ta slika kakve životinje, što gmiže na zemlji, ili slika kakve ribe, što živi u vodi pod zemljom.

*19. Kad podigneš oči svoje k nebu i vidiš sunce, mjesec i zvijezde, svu vojsku nebesku, ne daj se zavesti, da padneš pred njima i da im se pokloniš! Jer ih Gospod, Bog tvoj, prepusti svima drugim narodima pod cijelim nebom.

(5) Zapovijedi nijesu vrijedile samo u pustinji, nego i u Obećanoj zemlji.

(6—8) Izrael je pred drugim narodima imao dvije velike odlike: imao je Boga u svojoj sredini i imao je zakon, kakva nije imao nijedan drugi narod. Poradi toga zakona uživat će Izrael u cijelom svijetu ugled mudra i razumna naroda. Mudrost zakona pokazuje se u uspjehu, što ga sa sobom donosi njegovo obdržavanje.

(13) Isp. 2 Mojs 19, 18 do gl. 23.

(19) Samo narodu izraelskom objavio se je Bog u osobitoj milosti kao pravi Bog. Prema drugim narodima nije preduzeo kakvih osobitih i neposrednih mjera spasenja. On ih je prepustio njihovu idolopoklonstvu. A da se spasonosna volja Božja odnosi i na pogane, ističe se na mnogim drugim mjestima Pentateuha i Svetoga Pisma. Opasnost otpadanja na idolopoklonstvo bila je za narod izraelski u Kanaanu veoma velika. I zato je ova opomena Božja u ovom retku.

20. A vas uze Gospod i izvede vas iz ognjene peći, iz Egipta, da budete narod njegove svojine, kako je to danas.
21. Ali na mene Gospod se rasrdi poradi vas i zakle se, da ne smijem prijeći preko Jordana i ući u lijepu zemlju, koju Gospod, Bog tvoj, daje tebi u posjed.
22. I ja ću umrijeti u ovoj zemlji i ne ću prijeći preko Jordana. A vi ćete prijeći i tu lijepu zemlju uzeti u posjed.
23. Zato se čuvajte, da ne zaboravite zavjeta Gospoda, Boga svojega, što ga on sklopi s vama, i da ne pravite sebi rezana lika u obliku bilo čega, što ti je zabranio Gospod, Bog tvoj!
*24. Jer je Gospod, Bog tvoj, oganj, koji spaljuje, i Bog, koji revnuje.
25. Kad dobijete djecu i djece djecu i uživite se u zemlji i tad se ogriješite stim, da napravite rezan lik u kojemgod obliku i učinite, što je neugodno u očima Gospoda, Boga vašega, tako da ga rasrdite,
26. To zovem ja danas nebo i zemlju za svjedoke proti vama, da ćete brzo iščeznuti iz zemlje, u koju idete preko Jordana, da je uzmete u posjed. Ne ćete dugo vremena živjeti u njoj, nego ćete biti posve uništeni.
*27. Gospod će vas tada raspršiti među narode. Samo malen broj ostat će vas među poganskim narodima, u koje će vas odvesti Gospod.
28. Tamo ćete služiti bogovima, koje načini ruka čovječja od drveta i kamena, koji niti vide, niti čuju, niti jedu, niti dišu.
29. Odanle ćeš tražiti Gospoda, Boga svojega, pa ćeš ga i naći, ako ga budeš žudio svim srcem i svom dušom.
30. Kada budeš u nevolji i sve te to snađe u budućim danima, ti ćeš se vratiti Gospodu, Bogu svojemu, i bit ćeš mu poslušan.
31. Jer Gospod, Bog tvoj, milosrdan je Bog, on te ne će ostaviti i ne će te upropastiti i ne će zaboraviti zavjeta s ocima tvojim, za koji im se zakleo.
32. Zapitaj jednom prijašnja vremena, što su bila prije tebe, od dana, kad stvori Bog čovjeka na zemlji, i istraži od jednoga kraja neba do drugoga, je li se ikad što dogodilo tako veliko, ili je li se ikad čulo što tako?
*33. Je li ikad čuo koji narod glas Božji gdje govori iz ognja, kao što si ga ti čuo, a ipak si ostao na životu?
34. Ili je li ikad Bog pokušao da dođe te uzme sebi narod iz sredine kojega drugog naroda takvim kušnjama, znacima i čudesima, ratom i rukom jakom i mišicom podignutom, djelima velikim, strahovitim, kao što je učinio sve to za vas Gospod, Bog vaš, u Egiptu pred vašim očima?
35. Ti si smio to doživjeti, da znaš, da je Gospod pravi Bog i da nema drugoga osim njega.
36. Dao ti je, da čuješ s neba glas njegov, da te pouči, i na zemlji dao ti je da vidiš veliki oganj njegov, i iz ognja čuo si riječi njegove.

(24) Ova misao vraća se i kod prorokâ. Smisao je ovaj: Gospod (Jahve) jest Bog, koji ne može da trpi nikojih drugih bogova uza se. Isp. Iz 42, 8.
(27—28) U starom poganskom Istoku vladalo je shvaćanje, da svaki, i stranac, mora štovati božanstva zemlje, u kojoj prebiva. Ovdje Bog unaprijed kaže, da će i Izrael u progonstvu udariti takvim putem.
(33) U Izraelu vjerovalo se, da ne može nitko Boga vidjeti, a da odmah ne umre (isp. Suc 13, 22).

37. On je ljubio oce tvoje i izabrao potomke njihove i izveo te sam velikom silom svojom iz Egipta.

38. Ispred tebe otjerao je narode, koji su bili veći i jači od tebe, da te uvede u njihovu zemlju i da ti je dadne u posjed, kao što je danas.

39. Spoznaj dakle danas i uzmi to k srcu, da je Gospod pravi Bog, gore u nebu i dolje na zemlji, drugoga nema!

*40. Drži njegove zapovijedi i naredbe, koje ti dajem danas, da bude dobro tebi i djeci tvojoj nakon tebe i da dugo boraviš u zemlji, koju ti Gospod, Bog tvoj, daje zauvijek!«

*41. Tada odijeli Mojsije tri grada u istočnoj zemlji jordanskoj,

42. Da bi mogao uteći tamo ubojica, koji nehotice ubije drugoga, a da nije prije bio njegov neprijatelj. Tko bi utekao u jedan od ovih gradova, imao je ostati na životu.

43. Bili su to Bosor u pustinji na visoravni u području Rubenovu, onda Ramot u Galaadu u području Gadovu i Golan u Basanu u području Manasejevu.

*44. Ovo je zakon, koji dade Mojsije sinovima Izraelovim.

45. Ovo su naredbe, zakoni i pravne odredbe, koje objavi Mojsije sinovima Izraelovim za njihova izlaska iz Egipta,

46. S onu stranu Jordana, u dolini prema Bet-Fogoru, u zemlji amorejskoga kralja Sehona, koji je stolovao u Hesebonu. Njega su bili pobijedili Mojsije i sinovi Izraelovi za svojega izlaska iz Egipta,

47. I zemlju njegovu zauzeli i zemlju basanskoga kralja Oga, dvojice amorejskih kraljeva u istočnoj zemlji jordanskoj,

*48. Od Aroera na obali Arnona do gore Siona, to jest Hermona,

49. Sa svom Arabom s onu stranu Jordana prema istoku do mora u Arabi na podnožju obronaka Fasge.

GLAVA 5.

Deset zapovijedi Božjih.

1. Mojsije sazva sve Izraelce i reče im: »Čuj, Izraele, zakone i naredbe, što vam ih danas objavljujem! Naučite ih i nastojte, da ih držite!

*2. Gospod, Bog naš, sklopi s nama zavjet na Horebu.

3. Nije s ocima našim sklopio Gospod taj zavjet, nego s nama, koji smo danas još svi ovdje na životu.

*4. Lice k licu govorio je Gospod na gori s vama iz ognja.

5. Ja sam tada stajao između Gospoda i vas, da vam objavim riječ Gospodnju; jer vi ste se strašili od ognja i nijeste uzašli na goru. Riječi su glasile:

(40) Ovdje se svršuje prvi govor Mojsijev.

(41) Isp. 19, 1—10; 4 Mojs 35, 9—15.

(44) Ovaj i slijedeći reci jesu rašireni naslov ili uvod u drugi govor Mojsijev.

(48) Sion je ovdje opet drugo ime za Hermon ili dio Hermona; nije dakle jeruzalemski Sion, nego isto ime kao prije 3, 9 Sarion ili Sirion.

Gl. 5 (2—3) Među nazočnima bili su mnogi, koji su u svojoj mladosti bili doživjeli objavu zakona na Sinaju (1, 39). Samo ljudi ratnici, ljudi, od kojih je izašla pobuna kod Kadesa, bili su poumrli (2, 14—16).

(4 sl.) Bog je kod objave deset zapovijedi govorio »licem k licu«, t. j. narod je čuo neposredno glas Božji. Ali jer prestrašen pobježe, morao je Mojsije priopćiti narodu daljne objave Božje. — »S vama«, Vulgata ima »nama«.

*6. Ja sam Gospod, Bog tvoj, koji te je izveo iz zemlje egipatske, iz kuće sužanjstva.

7. Nemaj drugih bogova uz mene!

8. Ne pravi sebi lika rezana, niti kakve slike od onoga, što je gore na nebu ili dolje na zemlji ili u vodi pod zemljom!

9. Ne padaj ničice pred njima i ne klanjaj se njima; jer ja, Gospod, Bog tvoj, jesam Bog revnitelj, koji kazni opačinu otaca na djeci, na unučadi i praunučadi onih, koji me mrze,

10. A milosrđe iskazuje do u tisućno koljeno onima, koji me ljube i drže zapovijedi moje.

11. Ne uzimaj uzalud imena Gospoda, Boga svojega! Jer Gospod ne će pustiti bez kazne onoga, koji uzima ime njegovo uzalud.

12. Pazi na to, da posvetiš subotu, kao što ti je zapovjedio Gospod, Bog tvoj!

13. Šest dana radi i svršuj sve poslove svoje!

14. Ali sedmi dan jest dan odmora u čast Gospodu, Bogu tvojemu. Tad ne smiješ raditi nikakva posla, ni ti ni sin tvoj ili kći tvoja, ni sluga tvoj ni sluškinja tvoja, ni vo tvoj ni magarac tvoj ni sva stoka tvoja ni stranac, koji boravi kod tebe unutar vrata tvojih! Sluga tvoj i sluškinja tvoja neka se mognu odmoriti kao ti!

15. Pomišljaj na to, da si sam bio rob u zemlji egipatskoj, i da te je Gospod, Bog tvoj, izveo odanle rukom jakom i mišicom podignutom! Zato ti Gospod, Bog tvoj, zapovijeda, da svetkuješ subotu.

16. Poštuj oca svojega i mater svoju, kao što ti je zapovjedio Gospod, Bog tvoj, da dugo živiš i da ti dobro bude u zemlji, koju će ti dati Gospod, Bog tvoj!

*17. Ne ubijaj!
Ne čini preljube!
Ne kradi!
Ne svjedoči lažno proti bližnjemu svojemu!

18. Ne želi žene bližnjega svojega!
Ne želi kuće bližnjega svojega, ni njive njegove, sluge njegova, sluškinje njegove, vola njegova, magarca njegova, ni igdje išta, što pripada bližnjemu tvojemu!

19. Te riječi izgovori Gospod svoj općini vašoj na gori iz ognja, oblaka i mraka glasom velikim, i ništa više. On ih napisa tada na dvije ploče kamene i dade mi ih.

20. Kad vi čuste glas iz tame, a gora je ognjem gorjela, tad pristupiste k meni, svi vaši plemenski glavari i starješine vaše,

21. I rekoste: Doista, Gospod, Bog naš, pokaza nam slavu i veličinu svoju, i čusmo glas njegov iz ognja. Danas doživjesmo, da Bog može govoriti s čovjekom, i čovjek da ostane na životu.

22. A sada, zašto da bismo umrli? Jer će nas spaliti taj oganj veliki. Ako budemo još dalje slušali glas Gospoda, Boga svojega, pomrijet ćemo.

*23. Jer gdje je čovječje biće, što je kao mi čulo glas Boga ži-

(6—21) Isp. 2 Mojs 20, 2—17. Deset zapovijedi na obadva mjesta u bitnom je predano jednako.

(17—30) U hebrejskom su posljednje zapovijedi u dva retka (17. i 18.). U Vulgati su (i u Daničiću) u pet redaka (17—21). Tako hebrejski reci 19—30 odgovaraju Vulgatinim recima 22—33.

(23—29) Strah, da čovjek mora umrijeti, kad ugleda bilo kako Boga, bio je veoma raširen kod ljudi staroga vremena (isp. 2 Mojs 19, 21; 33, 20. 23; Suc 13, 22; 1 Kralj 6, 19 sl.; Iz 6, 5). Razlog tomu bio je s jedne strane u pomisli na silnu moć i veličinu Božju, a s druge strane u svijesti čovječje grješnosti. — Vulgata prevodi: »što je sve tijelo, da čuje glas Boga živoga« i t. d.

voga gdje govori iz ognja, a ostalo na životu?

24. Pristupi ti i slušaj, što će kazati Gospod, Bog naš! Onda nam kaži sve, što ti rekne Gospod, Bog naš! I mi ćemo to slušati i činiti.

25. Kad je Gospod čuo riječi vaše, što ih glasno kazaste meni, reče mi Gospod: Čuo sam riječi, što ih taj narod glasno reče tebi. Imaju pravo u svemu, što kažu.

26. O, kad bi im bilo srce uvijek takvo, da me se vazda boje i drže sve zapovijedi moje! Tada bi bilo uvijek dobro njima i djeci njihovoj.

27. Idi i reci im: Vratite se u šatore svoje!

*28. A ti ostani ovdje kod mene! Kazat ću sve zapovijedi, zakone i naredbe, koje ćeš ih naučiti, da po njima rade u zemlji, koju ću im dati u posjed.

29. Gledajte dakle, da činite tako, kako vam je zapovjedio Gospod, Bog vaš! Ne odstupajte od toga ni nadesno ni nalijevo!

30. Idite točno putem, što vam ga je pokazao Gospod, Bog vaš, da ostanete na životu i da vam dobro bude i da dugo prebivate u zemlji, koju ćete uzeti u posjed!

GLAVA 6.

Ljubav k Bogu.

1. To su zapovijedi, zakoni i naredbe, koje Gospod, Bog vaš, zapovjedi da vas učim. Po njima imate živjeti u zemlji, u koju idete, da je uzmete u posjed.

2. Boj se Gospoda, Boga svojega, i drži zakone i zapovijedi njegove, koje ti dajem, ti i dijete tvoje i unučad tvoja, sve dane života svojega, da živiš dugo!

3. Poslušaj ih dakle, Izraele, i savjesno ih ispunjuj, da ti dobro bude i da se umnožite veoma! Jer Gospod, Bog otaca vaših, obećao ti je zemlju, u kojoj teče mlijeko i med.

4. Čuj, Izraele! Gospod je Bog naš, Gospod jedini!

*5. Ljubi Gospoda, Boga svojega, svim srcem, svom dušom i svom snagom svojom!

6. Ove zapovijedi, što ti ih dajem danas, neka ti budu u srce upisane!

7. Napominji ih djeci svojoj! Govori o njima, ili kad boraviš kod kuće ili si na putu, ili kad liježeš ili ustaješ!

*8. Priveži ih sebi kao znak na ruku svoju! Nosi ih kao spomen na čelu,

9. I napiši ih na dovratnike kuće svoje i na vrata svoja!

10. Tada dolazi vrijeme, kada će te Gospod, Bog tvoj, uvesti u zemlju, za koju se zakleo ocima tvojim, Abrahamu, Izaku i Jakovu, da će ti je dati, u zemlju s velikim i lijepim gradovima, kojih nijesi zidao,

11. S kućama punim svakoga dobra, kojih nijesi punio, sa studencima iskopanim, kojih nijesi kopao, s vinogradima i maslinicima, kojih nijesi sadio. Ti ćeš moći to uživati do sitosti.

12. A tada se dobro čuvaj, da ne zaboraviš Gospoda, koji te izvede

---

(28) »Ostani ovdje kod mene«, t. j. na gori.

Gl. 6. (5) Ovo je najveća i prva zapovijed. Isp. Mt 22, 37; Mk 12, 30; Lk 10, 27.

(8—9) Naredbu, da se zakon priveže na ruku, da se nosi na čelu i da se napiše na dovratnike kuće i na vrata kućna, treba samo slikovito uzeti za veliku brigu, kojom se ima zakon da vrši. Židovi su kasnije u tom vidjeli propis i obvezu i nosili bi na ruci i na čelu napisane na pergamentu odsjeke iz 5 Mojs 6, 4—9; 11, 13—21; 2 Mojs 13, 1—10. 11—16.

iz zemlje egipatske, iz kuće sužanjstva!
*13. Boj se Gospoda, Boga svojega! Služi mu i kuni se samo njegovim imenom!
14. Ne idite za tuđim bogovima, za bogovima pogana, koji su oko vas!
15. Jer Gospod, Bog tvoj, Bog je revnitelj prema tebi. Inače mogao bi se Gospod, Bog tvoj, razgnjeviti na te, pa te istrijebiti sa zemlje.
*16. Ne kušajte Gospoda, Boga svojega, kao što ga kušaste u Masi!
17. Držite brižno zapovijedi, naredbe i zakone Gospoda, Boga svojega, što vam ih dade!
18. Čini, što je dobro i pravo u očima Gospodnjim, da ti bude dobro i da mogneš ući u lijepu zemlju, za koju se Gospod zakleo ocima tvojim, da je uzmeš u posjed,
*19. Kada sve neprijatelje tvoje otjera ispred tebe, kao što je obećao Gospod!
20. Ako te poslije zapita sin tvoj: Što imaju da znače zapovijedi, zakoni i naredbe, što vam ih dade Gospod, Bog naš,
21. Onda odgovori sinu svojemu: Bili smo robovi faraonovi u Egiptu. Ali nas izvede Gospod iz Egipta rukom jakom.
22. Gospod pred očima našim učini velike i strahovite znake i čudesa na Egiptu, na faraonu i na svoj kući njegovoj.
23. A nas izvede odanle, da nas dovede ovamo i da nam dadne zemlju, za koju se bio zakleo ocima našim.
24. Onda nam zapovjedi Gospod, da vršimo sve zakone ove i da se bojimo Gospoda, Boga svojega, da nam uvijek bude dobro i da nas uzdrži na životu, kao što je danas.
25. Sveta nam je dužnost, da sav ovaj zakon držimo iz ljubavi prema Gospodu, Bogu svojemu, kako nam je zapovjedio.

GLAVA 7.

Izrael neka se kloni neznabožaca i neka satire njihove idole.

1. Gospod. Bog tvoj, dovest će te u zemlju, u koju ideš, da je uzmeš u posjed. Otjerat će ispred tebe narode mnoge: Heteje, Gergezeje, Amoreje, Kanaance, Fereze je i Jebuzeje, sedam naroda, što su brojniji i jači od tebe.
*2. Kad ih Gospod, Bog tvoj, preda tebi i ti ih pobijediš, tad izvrši na njima prokletstvo! Ne sklapaj s njima saveza i ne štedi ih!
3. Niti stupaj u svojtu s njima: kćeri svoje ne daji za ženu kojemu od sinova njihovih, niti koju od kćeri njihovih ne uzimaj za ženu sinu svojemu!
4. Jer bi mi mogli iznevjeriti sina tvojega, tako da služe drugim bogovima. Tada bi Gospod planuo

(13) »Kuni se samo njegovim imenom«, t. j. kad je potrebno da se kuneš na sudu.«
(16) Mjesto Masa prevodi Vulgata »mjesto kušnje« — »in loco tentationis«. Isp. 2 Mojs 17, 1—7.
(19) Isp. 2 Mojs 23, 27—30; 34, 11.
Gl. 7. (2) Neznabožački su narodi u Obećanoj zemlji svojim opačinama napunili mjeru grijeha pred Bogom. Zato ih je Gospod odlučio istrijebiti sa zemlje, i šaljući na njih narod izraelski zapovijeda mu, da ih posve satre. Tako ih je Gospod s jedne strane htio kazniti za njihove opačine, a s druge strane sačuvati Izraelce, da ih neznabošci ne zavedu na idolopoklonstvo. — »Izvrši na njima prokletstvo!«, t. j. uništi ih! (Isp. 5 Mojs 2, 34 s bilješkom!)

*5. Nego ovako s njima postupajte: žrtvenike njihove poobarajte, kamene spomenike njihove porazbijajte, sveta stabla njihova sasijecite i rezane bogove njihove u ognju spalite!

*6. Jer ti si narod, koji je posvećen Gospodu, Bogu svojemu. Tebe je izabrao Gospod, Bog tvoj, između svih naroda na zemlji, da budeš narod, koji pripada samo njemu.

7. Ne zato, što bi vas bilo više nego drugih naroda, obrati se Gospod na vas i izabra vas, jer vi ste najmanji od svih naroda,

8. Nego što vas Gospod ljubi i drži zakletvu, kojom se zakleo ocima vašim. Zato vas je Gospod izveo rukom jakom i izbavio vas iz kuće sužanjstva, iz ruke faraona, kralja egipatskoga.

*9. I tako znaj, da je Gospod, Bog tvoj, pravi Bog, vjerni Bog, koji drži zavjet i milost iskazuje do u tisućno koljeno onima, koji ga ljube i drže zapovijedi njegove.

*10. A onima, koji mrze na nj, plaća na vlastitom tijelu njihovu, kad ih uništi. Ne odgađa onima, koji mrze na nj, nego im plaća na vlastitom tijelu njihovu.

11. Zato drži zapovijedi, zakone i naredbe, koje ti danas zapovijedam da ih vršiš!

12. Ako ove propise uzaslušaš i savjesno uzdržiš, i Gospod, Bog tvoj, držat će tebi zavjet i milost, za što se je zakleo ocima tvojim.

13. On će te ljubiti, blagoslovit će te i umnožit će te, blagoslovit će plod tijela tvojega, rod zemlje tvoje, žito tvoje, vino tvoje i ulje tvoje, plod goveda tvojih i prirast stoke tvoje u zemlji, za koju se je zakleo Gospod ocima tvojim da će ti je dati.

*14. Bit ćeš blagoslovljen mimo sve narode. Ne će biti u tebe ni neplodna ni neplodne, ni među stokom tvojom.

15. Gospod će ukloniti od tebe i sve bolesti i ne će pustiti da dođe na tebe i jedno od ljutih zala egipatskih, što ih znaš, nego će ih pustiti na sve neprijatelje tvoje.

*16. Uništi sve narode, što ti ih izruči Gospod, Bog tvoj! Nemaj milosrđa s njima! Ne služi bogovima njihovim; jer bi to bila zamka za tebe!

17. Ako li sam u sebi pomisliš: Ti su narodi brojniji od mene, kako ih mogu izagnati?

18. Ne boj ih se! Pomisli na ono, što je Gospod, Bog tvoj, učinio faraonu i svemu Egiptu,

*19. Na velike kušnje, što ih vidješe oči tvoje, na znake i čudesa, na ruku jaku i mišicu podignutu, čim te izvede Gospod, Bog tvoj! Tako će učiniti Gospod, Bog

(5) Isp. 2 Mojs 34, 13 s bilješkom!
(6) Zato mora ostati od drugih naroda odvojen.
(9) Iz svoje povijesti upoznaje Izrael Gospoda (Jahve) kao pravoga Boga.
(10) Gospod plaća bezbožnicima za njihove opačine i na ovome svijetu. Ako ta plaća nije kazna vidljiva, onda je to sljepota duhovna i tvrdoća u srcu, a to je kazna najveća.
(14) To znači blagoslov Božji, jer je kod Izraelaca bila velika nesreća i kazna Božja za grijehe, ako se nije imalo djece.
(16) Kanaansko poganstvo bilo je veoma opasno za vjeru i ćudoređe Izraelaca, pa se je po tadašnjem ratnom pravu imalo iskorijeniti. To u ona stara vremena nije sablažnjavalo. I Bog je zapovjedio, da se unište Kanaanci, da ne zavedu Izraelce na idolopoklonstvo.
(19) Isp. 2 Mojs 7, 8; 9, 10. 12. 14.

tvoj, sa svima narodima, od kojih bi se uplašio.

20. I stršljene će poslati Gospod, Bog tvoj, na njih, dok ne izginu svi, koji bi preostali i sakrili se od tebe.

21. Ne plaši se od njih! Jer je u sredini tvojoj Gospod, Bog tvoj, moćni i strašni Bog!

*22. A Gospod, Bog tvoj, sve malo po malo protjerat će te narode ispred tebe. Ne ćeš ih moći odjedamput uništiti. Inače bi se tebi odveć umnožile divlje životinje.

23. Ali će ih Gospod, Bog tvoj, predati tebi i strašno će ih smesti, dok ih ne zatre.

24. I kraljeve njihove predat će u tvoje ruke, i ti ćeš zatrti imena njihova pod nebom. Nitko se ne će moći održati pred tobom, dokle ih ne uništiš.

*25. Rezane bogove njihove spali! Nemoj da se polakomiš na srebro i zlato što je na njima i ne uzimaj ga za se, da time ne budeš zaveden! Jer je to gadno Gospodu, Bogu tvojemu.

26. Ne unosi takav gad u kuću svoju, da ne budeš proklet kao i on! Neka ti se to gadi, i neka te hvata groza od toga, jer je to prokleto!

GLAVA 8.

Zahvalnost Bogu.

1. Sve zapovijedi, koje vam dajem danas, držite savjesno, da ostanete na životu, da se umnožite i dobijete u posjed zemlju, koju je Gospod pod zakletvom obećao ocima vašim!

2. Pomišljaj na sav put, kojim te je vodio Gospod, Bog tvoj, četrdeset godina po pustinji, da te ponizi, da te iskuša, da spozna, što ti je u srcu, hoćeš li držati zapovijedi njegove ili ne ćeš!

*3. Ponizio te je i glađu te morio. Ali te je onda hranio manom, koju ti nijesi poznavao ni oci tvoji, da ti pokaže, da čovjek ne živi o samom kruhu. Jer čovjek živi o svemu, što izlazi iz usta Gospodnjih.

*4. Haljine tvoje ne ovetšaše na tebi, i noge tvoje ne otekoše za tih četrdeset godina.

5. Zato spoznaj u srcu svom, da te Gospod, Bog tvoj, odgaja, kao što netko odgaja svoje dijete!

6. Drži zapovijedi Gospoda, Boga svojega! Hodi putovima njegovim i boj ga se!

7. Jer Gospod, Bog tvoj, vodi te u lijepu zemlju, u zemlju potokâ,

(22) Kad bi se prenaglo u zemlji zatrli ljudi, odveć bi se umnožile zvijeri, pa bi narod izraelski od toga postradao. U stara vremena bilo je mnogo divljih životinja u Palestini (isp. Suc 14, 5; 1 Kralj 17, 34; 2 Kralj 23, 20; 3 Kralj 20, 36). Kad su bili Izraelci odvedeni u sužanjstvo, mnogo su trpjeli novi naseljeni stanovnici od velikoga mnoštva lavova (4 Kralj 17. 25 sl.).

(25) Likovi krivih bogova bili su okovani zlatom ili srebrom. I kad bi narod imao pred očima to srebro i zlato s krivih bogova, mogao bi se zavesti na idoloklonstvo.

Gl. 8. (3) Bog može uzdržati život ljudski i bez obične hrane ljudske, što se u Sv. Pismu naziva kruh. Bog može svaki dan dati i posve neobičnu hranu, kao što je to bila mana u pustinji. On dapače može uzdržati život čovjeku i bez ikakve hrane samo presvetom voljom svojom ili, kako Sv. Pismo govori, »svakom riječi, što izlazi iz usta Božjih«. Isp. Mt 4, 4, gdje Spasitelj riječima ovoga 3. retka daje dublji i širi smisao.

(4) Milostivi Bog brinuo se je za sve potrebno i davao je zdravlje i snagu. U ovom je retku tako lijepa slika za milu Božju skrb i brigu.

izvorâ i jezerâ, što izviru u ravnici i u gori,

8. U zemlju pšenice i ječma, loze, smokava i granatnih jabuka, u zemlju maslina i meda.

9. U zemlju, u kojoj ne ćeš sirotinjski jesti svojega kruha, jer ne ćeš podnositi nikakve oskudice, u zemlju, gdje kamenje ima gvožđa i gdje ćeš iz brda njezinih kopati mjed.

10. Kad se najedeš do sitosti, onda zahvali Gospodu, Bogu svojemu, za lijepu zemlju, koju ti dade!

11. Čuvaj se, da ne zaboraviš Gospoda, Boga svojega, i da ne prestupiš njegovih zapovijedi, naredaba i zakona, što ti ih dajem danas!

12. Kad se do sitosti najedeš, lijepe kuće posagradiš i u njima se nastaniš,

13. Kad se goveda tvoja i ovce tvoje naplode, kad ti se namnoži srebro i zlato, i sve tvoje imanje i blago kad se umnoži,

14. Onda nemoj da se ponese srce tvoje, i ne zaboravi Gospoda, Boga svojega, koji te je izveo iz zemlje egipatske, iz kuće sužanjstva;

*15. Koji te je vodio preko velike i strašne pustinje, gdje su zmije otrovne i skorpije, preko suhih krajeva, gdje nema vode; koji ti je izveo vodu iz tvrde kao kremen stijene;

*16. Koji te je hranio u pustinji manom, koje nijesu poznavali oci tvoji. On te je ponizivao i kušao, da ti napokon mogne iskazati dobro.

17. Ne pomišljaj u sebi: Moja snaga i moja jaka ruka pribaviše mi to bogatstvo!

18. Nego spomeni se Gospoda, Boga svojega; jer on je taj, koji ti dade snagu, da pribaviš bogatstvo, da tako ispuni zavjet svoj, što ga je zakletvom potvrdio ocima tvojim, kao što se dogodi danas.

19. Ako li zaboraviš Gospoda, Boga svojega, i pođeš za drugim bogovima i njima budeš služio i klanjao se, onda vas svečano uvjeravam danas: zacijelo ćete propasti.

20. Kao narodi, koje Gospod potire ispred vas, uprav ćete onda tako i vi propasti, jer ne poslušaste glasa Gospoda, Boga svojega.

GLAVA 9.

Nevjera Izraelaca.

*1. Čuj, Izraele! Ti ćeš sada prijeći preko Jordana, da podvrgneš narode, što su veći i jači od tebe, i gradove, velike i do neba utvrđene,

2. Narod, silan i visok, sinove Enakove, koje znaš i za koje si slušao: Tko može odoljeti sinovima Enakovim?

*3. Znaj dakle sada: Gospod, Bog tvoj, ići će sam pred tobom kao oganj, koji spaljuje. On će ih uništiti i pred tobom oboriti, tako

(15) Isp. 4 Mojs 21, 6; 2 Mojs 15, 22; 17, 1—7; 4 Mojs 20, 2—11.

(16) »On te je ponizivao i kušao...« Kušnje, što ih Bog šlao na izraelski narod i što ih vazda šalje na one, koje ljubi, dolaze na čovjeka zato, da čovjek upozna svoju slaboću, da se ponizi i prizna, da su sva dobra, što ih ima, samo dar ljubavi i dobrote Božje.

Gl. 9, (1—29) Opomena u ovoj glavi odgovara posve onoj, koju daje sv. Pavao u Ef. 2, 8.

(3) Pobjede nad Sehonom i Ogom pokazale su Izraelcima, da Gospod doista pred njima ide kao vođa.

da ih mogneš protjerati i istrijebiti, kao što ti je obećao Gospod.

*4. Ne misli, kad ih Gospod, Bog tvoj, otjera ispred tebe: Poradi pravde moje dovede me Gospod, da primim u posjed tu zemlju! Jer Gospod otjera te narode ispred tebe poradi nevaljalstva njihova.

*5. Ne ideš poradi svoje pravde i poradi poštenja srca svojega, da primiš u posjed njihovu zemlju, nego tjera Gospod, Bog tvoj, te narode ispred tebe poradi nevaljalstva njihova i da ispuni obećanje, za koje se Gospod zakleo ocima tvojim, Abrahamu, Izaku i Jakovu.

6. Znaj dakle, da ti Gospod, Bog tvoj, ne daje u posjed te lijepe zemlje poradi pravde tvoje; jer ti si tvrdovrat narod.

*7. Pomišljaj na to i ne zaboravljaj, kako si razgnjevio Gospoda, Boga svojega, u pustinji! Od dana, kad izađoste iz zemlje egipatske, do svojega dolaska na ovo mjesto opirali ste se Gospodu.

8. Osobito na Horebu razgnjeviste Gospoda, i Gospod je tako planuo na vas, da vas je htio uništiti.

9. Bio sam uzašao na goru, da primim ploče kamene, ploče zavjeta, što ga s vama sklopi Gospod. Četrdeset dana i četrdeset noći ostadoh na gori ne jedući kruha i ne pijući vode.

*10. Gospod mi dade dvije ploče kamene, ispisane prstom Gospodnjim, na kojima su bile sve zapovijedi, što vam ih bio Gospod priopćio na gori iz ognja na dan sastanka vašega.

11. Kad mi Gospod poslije četrdeset dana i četrdeset noći dade dvije ploče kamene, ploče zavjeta,

*12. Reče mi Gospod: Ustani! Siđi brže odavle! Jer narod tvoj, koji si izveo iz Egipta, čini zlo. Siđoše brzo s puta, koji im zapovjedih: Načiniše sebi liven lik.

13. I još mi reče Gospod: Pogledah taj narod i dobro znam: To je narod tvrdovrat.

14. Pusti me, da ih uništim i ime njihovo zatrem pod nebom! A od tebe ću učiniti narod jači i brojniji nego što je taj.

15. Tada se vratih i siđoh s gore, a dvije ploče zavjetne bile su mi u rukama. Gora je još jednako ognjem gorjela.

16. Tad vidjeh doista, da ste bili sagriješili proti Gospodu, Bogu svojemu. Bili ste sebi napravili tele saliveno. Tako brzo sišli ste s puta, što vam ga bio zapovjedio Gospod.

*17. Ja prihvatih one dvije ploče, bacih ih iz ruku svojih i razbih ih pred očima vašim.

18. Tada padoh kao prvi put pred Gospoda ničice, četrdeset dana i četrdeset noći kruha ne jedući i vode ne pijući poradi svih grijeha vaših, što ste ih bili počinili, kad učiniste, što je bilo mrsko Gospodu i što ga je moralo razgnjeviti.

(4) »Jer Gospod otjera te narode« i t. d. Ovo je, čini se, samo glosa, što hoće da razjasni prijašnje riječi. Grčki prijevod nema ove glose.

(5) Uzrok propasti Kanaanaca jest njihovo nevaljalstvo, t. j. njihovo odurno idolopoklonstvo (isp. 7, 25; 12, 31). Bog dovede Izraelce na njihovo mjesto, ne poradi njihovih zasluga, nego poradi obećanja, što ih je dao patrijarima.

(9, 7—10, 11) Isp. 2 Mojs 32—34; 4 Mojs 11—14.

(10) »Na dan sastanka vašega«, t. j. kad ste bili sabrani kod sinajske gore ili Horeba (isp. 2 Mojs 19, 17).

(12) Isp. 2 Mojs 32, 4.

(17) Razbijene ploče slika su slomljenog zavjeta.

19. Jer se bojah gnjeva i jarosti, kojom se je Gospod ražljutio na vas, tako da vas je htio uništiti. I Gospod me usliši i ovaj put.

*20. I na Arona bio se je Gospod razgnjevio veoma, tako da je htio i njega uništiti. Pomolio sam se tada i za Arona.

21. A vaš grijeh, što ste ga bili učinili, tele, uzeh, spalih ga, razbih ga na komade i satr ga u prah njegov. Prah bacih u potok, što teče s gore.

*22. I u Taberi i Masi i Kibrot Hattaavi razgnjeviste Gospoda.

23. Kad vas posla Gospod iz Kadesbarna s nalogom: Pođite gore i uzmite u posjed zemlju, koju sam vam dao, tada se oprijeste nalogu Gospoda, Boga svojega. Ne povjerovaste mu i ne poslušaste glasa njegova.

24. Nepokorni ste bili Gospodu, otkad vas poznam.

25. I kad sam četrdeset dana i četrdeset noći pred Gospodom na tle prostrt ležao, jer je bio Gospod zaprijetio, da će vas uništiti,

26. Ovako sam se pomolio Gospodu: Svemogući Gospode! Ne uništavaj ipak naroda svojega, baštine svoje, koju si izbavio velikom svojom moći i izveo rukom jakom iz Egipta!

27. Spomeni se sluga svojih Abrahama, Izaka i Jakova! Ne gledaj na tvrdoglavstvo toga naroda, na nevaljalstvo njegovo i na grijeh njegov!

28. Neka se ne mogne reći u zemlji, iz koje si nas izveo: Jer ih Gospod nije mogao uvesti u zemlju, koju im bio obećao, i jer je mrzio na njih, zato ih izvede, da ih pomori u pustinji.

29. Oni su ipak narod tvoj i baština tvoja, koju si izveo snagom svojom velikom i mišicom svojom podignutom.

GLAVA 10.

Nastavak.

1. Tada mi zapovjedi Gospod: Iskleši sebi dvije ploče kamene, kao što su bile prve, i uzađi k meni na goru! Načini sebi i kovčeg od drveta!

*2. Napisat ću na te ploče riječi, koje su bile na prvim pločama, što si ih razbio. Metni ih onda u kovčeg!

3. Napravih dakle kovčeg od drveta akacije, isklesah dvije ploče kamene, kao što su bile prve, i uzađoh na goru s dvjema pločama.

4. Tada on napisa na ploče jednakim pismom kao prije deset zapovijedi, koje vam je bio Gospod priopćio na gori iz ognja na dan sastanka vašega. Tad mi ih predade Gospod.

5. I siđoh opet s gore i metnuh ploče u kovčeg, što sam ga bio napravio. Tamo ostaše, kao što mi je bio zapovjedio Gospod.

*6. A sinovi Izraelovi pođoše iz Berota u području sinova Jakanovih u Moseru. Ondje umrije Aron

(20) 2 Mojs ne pripovijeda ništa o tom.

(22) Isp. 4 Mojs 11, 1—3; 2 Mojs 17, 1—7; Kibrot Hattaava, t. j. grobovi pohlepe (isp. 4 Mojs 11, 34 s bilješkom).

Gl. 10. (2) Ovo je bio odgovor Božji na molitvu Mojsijevu.

(6) Događaji, što se pripovijedaju u recima 6—7; 8—9 (prijenos službe velikog svećenika na Eleazara nakon smrti Aronove i ustanova levitâ) padaju u kasnije doba. Ovdje se spominju, jer mogu da dokažu, što Mojsije hoće da prikaže u odsjeku 10, 1—11: Božju milosrdnu dobrotu prema svojemu narodu. — Mosera (Moserot 4 Mojs 33, 30 sl.) leži u blizini gore Hora, na kojoj je Aron umro (isp. 4 Mojs 20, 25; 33, 38).

i ondje bi pokopan. Mjesto njega postade svećenik sin njegov Eleazar.
7. Odatle otidoše u Gadgad, iz Gadgada u Jetebatu, pokrajinu vodom obilnu.
*8. Tada odvoji Gospod pleme Levijevo, da nosi kovčeg zavjeta Gospodnjega, da služi pred Gospodom i da blagosiva u ime njegovo, kako to biva do danas.
9. Zato Levi ne dobi dijela ni baštine kao braća njegova. Gospod je baština njegova, kao što mu je bio obećao Gospod, Bog tvoj.
10. A ja ostadoh, kao prije, na gori četrdeset dana i četrdeset noći. I usliši me Gospod i ovaj put. Gospod te ne htjede uništiti.
11. Tada mi zapovjedi Gospod: Ustani! Idi pred narodom dalje, da dođu u posjed zemlje, za koju sam se zakleo ocima njihovim da ću im je dati!
12. Dakle, Izraele! Što ište od tebe Gospod, Bog tvoj? Samo to, da se bojiš Gospoda, Boga svojega, da hodiš po svim putovima njegovim, da ga ljubiš i služiš Gospodu, Bogu svojemu, svim srcem i svom dušom,
13. Držeći zapovijedi i zakone Gospodnje, što ti ih dajem danas, da ti bude dobro.
*14. Eto, Gospodu, Bogu tvojemu, pripada nebo i nebo nebesa, zemlja i sve, što je na njoj.
15. Pa ipak Gospod se je u svojoj ljubavi okrenuo k vašim ocima i izabrao vas, potomke njihove, između svih naroda, kao što je danas.
*16. Zato obrežite srce svoje i ne budite više tvrdovrati!
*17. Jer Gospod, Bog vaš, jest najviši Bog i najviši Gospod, veliki, silni, strašni Bog, koji ne gleda na osobu i ne da se podmititi,
18. Koji pomaže do pravice siroti i udovici, ljubi stranca i daje mu hranu i odjeću.
19. Tako i vi ljubite stranca! Jer ste i sami bili stranci u zemlji egipatskoj.
20. Boj se Gospoda, Boga svojega, njemu služi, njega se drži, njegovim se imenom samo kuni!
21. On je slava tvoja, on je Bog tvoj, koji na tebi učini ona velika i čudesna djela, što si ih vidio očima svojm.
22. Sedamdeset duša bilo je otaca tvojih, kad su ono išli u Egipat. Sada te Gospod, Bog tvoj, umnoži kao zvijezde na nebu.

GLAVA 11.

Blagoslov i prokletstvo.

1. Ljubi dakle Gospoda, Boga svojega, i izvršuj uvijek ustanovu njegovu, zakone njegove, naredbe njegove i zapovijedi njegove!
*2. Promislite sad dobro: Ne obraćam se na djecu vašu! Oni

(8) Ovaj redak govori posve općenito o plemenu Levijevu, a ne razlikuje između vlasti svećenikâ i vlasti jednostavnih levita.

(14) Ovdje dolazi do riječi mišljenje, da ima više nebesa. »Nebo nebesa« jest najviše nebo. Isp. 2 Kor 12, 2, gdje sv. Pavao govori o »trećem nebu«.

(16) »Obrezati srce« znači odstraniti iz srca sve, što je zlo i nečisto i što se protivi ljubavi i volji Božjoj (3 Mojs 26, 41). Sv. Pavao (Kol 2, 11—12) prispodablja krštenje kršćansko, što je vlastito Novome Zavjetu, i obrezanje Staroga Zavjeta.

(17) Riječ »najviši Bog«, doslovno »Bog bogova«, ne treba uzeti tako, kao da bi i poganski bogovi imali božansko bistvo. Proti tomu govore sva ona mnoga mjesta, koja jasno i nedvojbeno ističu Božju jedinost (isp. 4, 35). Ovo mjesto hoće samo da kaže ovo: Bog je veći od kojegagod boga, što ga štuju pogani.

Gl. 11. (2) Mojsije govori starima, koji su očima svojim vidjeli velika djela, što ih je Bog učinio na njima.

nijesu proživjeli i na sebi iskusili vodstvo Gospoda, Boga vašega, veličinu njegovu, jaku ruku njegovu, podignutu mišicu njegovu,

*3. Čudesne znake njegove i djela njegova, što ih učini u Egiptu na faraonu, kralju egipatskom, i na svoj zemlji njegovoj;

4. Što učini na vojsci egipatskoj, na konjma i kolima njihovim; kako on, kad su vas tjerali, učini, te ih voda Crvenoga mora potopi, i tako ih on, Gospod, uništi do današnjega dana;

5. Onda što vam učini u pustinji, dok ne dođoste do ovoga mjesta;

*6. Sve starješine toga grada, ronu, sinovima Eliaba, sina Rubenova, kako zemlja otvori usta svoja i usred svega Izraela proždrije njih i porodice njihove i šatore njihove i sve, što imadoše.

7. Ne, vi očima svojim vidjeste sva velika djela, što ih učini Gospod.

8. Zato držite sav zakon, što vam ga nalažem danas, da budete dosta jaki, te uzmete u posjed zemlju, u koju idete, da je osvojite,

9. I da dugo živite u zemlji, za koju se zakle Gospod ocima vašim da će je dati njima i potomcima njihovim, zemlju, u kojoj teče mlijeko i med.

*10. Jer zemlja, u koju ideš, da je posjedneš, nije kao zemlja egipatska, iz koje ste izašli. Ova se je morala, čim si bio sjeme posijao, natapati nogostupnim spravama kao vrt za zelje.

11. Ali zemlja, u koju idete, da je posjednete, zemlja je, u kojoj su brda i doline, i natapa je dažd nebeski.

12. To je zemlja, za koju se brine Gospod, Bog tvoj, na koju su jednako upravljene oči Gospoda, Boga tvojega, od početka do svršetka godine.

13. Zato ako budete slušali zapovijedi moje, što vam ih dajem danas, i budete ljubili Gospoda, Boga svojega, te mu služili svim srcem i svom dušom,

14. Tada ću davati dažd zemlji vašoj u pravo vrijeme, rani dažd i kasni dažd, da mogneš sabrati žito svoje, vino svoje i ulje svoje.

15. I za stoku ću tvoju dati travu na poljima tvojim, i moći ćeš jesti do sitosti.

16. A čuvajte se, da se ne zavara srce vaše, da se odmetnete i služite tuđim bogovima i klanjate im se!

17. Inače raspalit će se na vas srdžba Gospodnja, i zatvorit će nebo. Tada ne će više pasti dažd, i zemlja ne će više dati roda svojega. Tako ćete brzo iščeznuti iz ove lijepe zemlje, koju vam daje Gospod.

18. Utisnite dakle ove zapovijedi moje u srce svoje i u dušu

(3—6 Isp. 4 Mojs 16.

(6) Ovdje se spominju samo Datan i Abiron. Štedi se porodica sinova Korejevih, što još živi.

(10—12) Palestina (zemlja kanaanska) ne treba, kao nekišoviti Egipat, da se natapa umjetno. Zemlja egipatska natapa se vodom iz Nila, koja se dovodi na polja raznim spravama i crpaljkama, što se tjeraju rukama ili nogama (»nogostupim spravama«). Naprotiv Palestina, bez ikakve muke čovječje, dobiva ranu (prvu) kišu u vrijeme sjetve (u mjesecu listopadu i studenom), a kasnije (drugu) kišu u mjesecu ožujku i travnju za razvitak i porast bilja i žita. Tako plodnost zemlje kanaanske ovisi više o Božjem blagoslovu, koji šalje ili za kaznu uskraćuje kišu. I tako je bila zemlja Palestina u jednu ruku škola pouzdanja u Boga za narod izraelski.

svoju! Privežite ih kao znak na ruke svoje i nosite ih kao spomenak na čelu!

19. Učite ih djecu svoju i govorite o njima, ili kad ste kod kuće ili na putu, ili kad liježete ili ustajete!

*20. Napišite ih na dovratnike kuće svoje i na vrata svoja,

21. Da vi i djeca vaša u zemlji, za koju se zakleo Gospod ocima vašim da će im je dati, tako dugo živite, kako dugo bude stajalo nebo nad zemljom!

22. Jer ako budete držali sav zakon ovaj, što vam ga dajem danas, i budete ljubili Gospoda, Boga svojega, hodili svim putovima njegovim i njega se držali,

23. Tada će otjerati Gospod sve te narode ispred vas, i pobijedit ćete narode, koji su veći i jači od vas.

*24. Svako mjesto, na koje stupi noga vaša, bit će vaše. Od pustinje do Libanona, od rijeke Eufrata, do mora zapadnoga dosezat će područje vaše.

25. Nitko se ne će održati pred vama. Strah i trepet pred vama raširit će Gospod, Bog vaš, preko sve zemlje, na koju stupite, kao što vam obeća.

26. Eto, iznosim danas pred vas blagoslov i prokletstvo:

27. Blagoslov, ako budete slušali zapovijedi Gospoda, Boga svojega, što vam ih dajem danas.

28. A prokletstvo, ako ne budete slušali zapovijedi Gospoda, Boga svojega, i ako skrenete s puta, što vam ga pokazujem danas, da trčite za bogovima, kojih ne poznajete.

*29. I kad te uvede Gospod, Bog tvoj, u zemlju, u koju ideš, da je posjedneš, tada izreci blagoslov na gori Garizimu, a prokletstvo na gori Hebalu!

*30. One su s onu stranu Jordana uz cestu zapadnu u zemlji Kanaanaca, koji prebivaju u ravni prema Galgali kod terebinte Morejeve.

31. Tako sad prijeđite Jordan, da posjednete zemlju, koju vam daje Gospod, Bog vaš! Kad je osvojite, onda se nastanite u njoj!

32. I držite savjesno sve zakone i naredbe, što vam ih dajem danas!

GLAVA 12.

Neka bude samo jedno svetište!

*1. To su zakoni i naredbe, što ih uvijek, dokle ste god živi na zemlji, imate savjesno držati u

(20) Isp. 5 Mojs 6, 6—9.

(24) »Od pustinje do Libanona« i t. d., t. j. od juga do sjevera, od istoka do zapada.

(29) Gore Garizim i Hebal leže otprilike u sredini Svete zemlje blizu staroga grada Sihema nedaleko od današnjega Nablusa. Kad dakle stignu Izraelci u zemlju, neka u sredini zemlje s tih dviju gora kod grada Sihema svečano proglase riječi blagoslova i prokletstva (isp. gl. 27.). Tako će te dvije gore, spojene blagoslovom i prokletstvom, biti vidne opomene narodu izraelskomu. Gora Garizim jest gora plodna, na jugu, pa stoga već po sebi slika blagoslova; Hebal je na sjeveru, sam kamen, i tako po sebi prilika prokletstva.

(30) »Kod terebinte Morejeve« (isp. 1 Mojs 12, 6) s bilješkom). Vulgata prevodi: ».. prema Galgali, koja je kraj doline, što se proteže i ulazi daleko« (»contra Galgalam, quae est juxta vallem tendentem et intrantem procul«).

Gl. 12. (1—14) Pravo bogoslužje zahtijevalo je, da bude jedinstveno i zajedničko. Samo tako mogao se je očuvati narod izraelski od krivoboštva i praznovjernih običaja susjednih poganskih naroda. Gdje se vjera i život vjerski naroda ne upravlja i ne nadzire od jednoga središta, nego se prepušta pojedincima, ondje se samo od sebe uvlači krivovjerje i praznovjerje. U Novom Zavjetu učinio je sam Krist jedinstvo i zajedništvo temeljem i glavnom osnovom svojoj Crkvi.

zemlji, koju vam dade u posjed Gospod, Bog otaca vaših.
2. Oborite iz temelja sva mjesta, u kojima su narodi, koje ćete pobijediti, štovali svoje bogove, na visokim brdima, na humovima, pod svakim zelenim drvetom!
*3. Porušite žrtvenike njihove! Porazbijajte kamene likove njihove! Popalite sveta stabla njihova! Raskomadajte slike bogova njihovih i istrijebite imena njihova iz tih mjesta!
*4. Ne činite tako Gospodu, Bogu svojemu!
*5. Nego potražite samo ono mjesto, koje izabere Gospod, Bog vaš, između svih plemenskih područja vaših, da tamo pripravi prebivalište svojemu imenu. Samo tamo idite!
*6. Tamo donosite i žrtve paljenice i zaklanice svoje, desetine svoje, podizanje ruku svojih, zavjete svoje, dragovoljne prinose svoje i prvine goveda i ovaca svojih!
7. Tamo držite s porodicama svojim pred Gospodom, Bogom svojim, gozbu žrtvenu i veselite se svačim, što zaradiste radom ruku svojih, i čim vas blagoslovi Gospod, Bog vaš!
*8. Ne činite ubuduće više po svojoj volji, kako sada ovdje još činimo!
9. Jer dosad još ne dođoste do mirnoga posjeda baštine, koju vam hoće da dadne Gospod, Bog vaš.
10. Ali vi ćete prijeći preko Jordana i nastaniti se u zemlji, koju vam hoće da dadne za baštinu Gospod, Bog vaš. On će vas smiriti od svih neprijatelja vaših unaokolo, tako da stanujete bez straha.
11. Onda na mjesto, koje izabere Gospod, Bog vaš, da u njemu nastani ime svoje, donosite sve, što vam zapovijedam, žrtve paljenice i zaklanice svoje, desetine svoje, podizanje ruku svojih, sve žrtve zavjetne svoje, što ih obećaste Gospodu!
12. Veselite se pred Gospodom, Bogom svojim, sa svojim sinovima, kćerima, slugama i sluškinjama, zajedno s levitom, koji stanuje u mjestima vašim! Jer on nema dijela i baštine kod vas.
*13. Čuvaj se, da ne prinosiš žrtava svojih paljenica na kojemgod mjestu, što ga ugledaš!
14. Samo na mjestu, koje izabere Gospod u jednom od tvojih plemenskih područja, smiješ prinositi žrtve svoje paljenice. Samo tamo učini sve to, što ti zapovijedam!
*15. Ipak smiješ po volji klati i jesti meso u svima svojim mjestima, koliko te blagoslovi Gospod,

(3) U čast kanaanskom bogu Baalu dizali su se kameni stupovi i likovi. Ašeru, božicu plodnosti, kitili su »svetim stablima«.
(4) Ne žrtvujte kao idolopoklonici po brdima, humovima i gajevima!
(5) Samo ondje, gdje Bog prebiva svojim imenom, t. j. svojom bitnošću, gdje se dakle nalazi kovčeg zavjetni (2 Mojs 25, 22; 4 Mojs 7, 89), smije se žrtvovati (isp. 14, 23—25; 15, 20; 2 Mojs 20, 24—26; 3 Mojs 14, 11 sl.).
(6) »Podizanje svojih ruku« obuhvata sve one darove, što se daruju svetištu, a zapravo nijesu žrtve.
(8) Dok su Izraelci lutali po pustinji, nije im bilo moguće točno izvršivati sve propise u zakonu, nego su ih izvršivali, kako su najbolje znali.
(13—19) Po 3 Mojs 17, 1—7 morala su se obaviti sva klanja kod svetišta. Ovaj zakon nije se više mogao držati nakon ulaska u Kanaan. Zato se ovdje ograničuje taj zakon na prava žrtvena klanja.
(15) Da netko smije jesti meso, ne treba da prije žrtvuje životinju, kako to zahtijeva 3 Mojs 17, 1—6. Zato je to meso smio jesti i po levitsku nečisti čovjek, kao što su jeli meso gazele ili jelena, što ih uopće nijesu žrtvovali. Samo se krv nije smjela jesti, kako se to veli u slijedećem retku i u 3 Mojs 17, 13.

Bog tvoj. Čisti i nečisti smije ga jesti, kao gazelu i jelena.

16. Samo krvi ne smijete jesti. Izlijte je na zemlju kao vodu!

17. Desetine svojega žita, vina i ulja ne smiješ jesti u mjestima svojim; također ni prvinâ goveda i ovaca svojih, ni žrtava zavjetnih svojih, što si ih obećao, ni dragovoljnih prinosa svojih, ni podizanja ruku svojih.

18. Jedi ih samo pred Gospodom, Bogom svojim, na mjestu, koje izabere sebi Gospod, Bog tvoj, sa svojim sinovima, kćerima, slugama i sluškinjama, zajedno s levitima, koji stanuju u mjestima tvojim! Veseli se pred Gospodom, Bogom svojim, svačim, što si zaradio radom ruku svojih!

19. Čuvaj se, da ne zapustiš levitâ, dok si god živ u zemlji svojoj!

20. Kad raširi Gospod, Bog tvoj, područje tvoje, kao što ti je obećao, i misliš: Rado bih jeo mesa, jer ti ište srce da jedeš mesa, smiješ jesti mesa, gdjegod ti je volja.

21. Ako je daleko od tebe mjesto, koje Gospod, Bog tvoj, izabra, da tamo pripravi prebivalište svojemu imenu, smiješ zaklati od goveda i ovaca svojih, što ti ih dade Gospod, po propisu, što izdadoh za te, i jesti u mjestima svojim, kako ti je volja.

22. Uprav onako, kako se smije jesti meso gazele i jelena, smiješ to jesti. Nečisti i čisti mogu to jesti.

*23. Samo toga se drži, da ne jedeš krvi! Jer u krvi je život. Život ne smiješ zajedno s mesom jesti.

24. Ne jedi je, nego je izlij na zemlju kao vodu!

25. Ne jedi je, da bude dobr tebi i djeci tvojoj, ako činiš što j ugodno Gospodu!

26. Samo svete darove, što i] imaš, i zavjetne žrtve svoje uzmi dođi s njima na mjesto, koje iza bere Gospod!

27. Kod žrtava svojih paljenic donesi meso i krv zajedno n žrtvenik Gospoda, Boga svojega Kod žrtava zaklanica mora se izlit krv na žrtvenik Gospoda, Bog tvojega. Meso smiješ jesti.

28. Drži savjesno sve zapovijedi što ti ih dajem, da bude uvijel dobro tebi i potomcima tvojim, je činiš, što je dobro i pravo pre Gospodom, Bogom svojim!

29. Kad Gospod, Bog tvoj, istri jebi ispred tebe narode, u kojih zemlju ideš da je zaposjedneš, kad zaposjedneš područje njihov i nastaniš se u zemlji njihovoj,

30. Tada pazi, da se ne dadneš zavesti od njih i da ne pođeš za njima, izakako su pobijeđeni od tebe! Ne obraćaj se na bogove njihove! Ne pitaj: Kako su ti narodi štovali bogove svoje? Ja ću također tako činiti!

*31. Ne čini tako Gospodu, Bogu svojemu! Jer sve, što je Gospodu gnusoba, na koju on mrzi, čine oni u čast bogovima svojim. Dapače sinove i kćeri svoje spaljuju u čast bogovima svojim.

GLAVA 13.

Čuvajte se lažnih proroka i idolopoklonstva!

*1. Držite savjesno sve, što vam zapovijedam! Ništa k tomu ne dodavajte, ništa od toga ne oduzimajte!

(23—25) Krv kao nosilac života mora se izlijevanjem kao povratiti Bogu (isp. 3 Mojs 17, 10 s bilješkom).

(31) Pogani su spaljivali djecu svoju u čast bogu svojemu Molohu.

Gl. 13. (1) Ovaj prvi redak u hebrejskom odgovara posljednjemu (32.) retku u glavi 12. Vulgate; i tako u cijeloj gl. 13. Vulgata zaostaje za hebrejskim izvornikom za jedan redak. (Daničić slijedi Vulgatu.)

*2. Ako ustane među vama koji
prorok ili sanjar i navijesti vam
koji znak ili čudo,
3. Pa se doista zbude taj znak
ili čudo, što vam ga je navijestio,
i on rekne: Hajde da štujemo druge bogove, kojih dosad nijesi poznavao, i njima da služimo!
4. Ne slušaj što ti kaže taj prorok ili sanjar! Jer Gospod, Bog vaš, kuša vas, da spozna, da li ljubite Gospoda, Boga svojega, svim srcem i svom dušom.
5. Samo Gospodu, Bogu svojemu, služite i njega se bojte! Zapovijedi njegove držite, glas njegov slušajte, njemu služite i njega se držite!
6. A onaj prorok ili onaj sanjar neka se pogubi! Jer je poticao na otpad od Gospoda, Boga tvojega, koji te izvede iz zemlje egipatske i izbavi te iz kuće sužanjstva. On te je htio da odvrati od puta, kojim da ideš zapovjedio ti je Gospod, Bog tvoj. Tako imaš istrijebiti zlo iz svoje sredine!
7. Ako brat tvoj, sin matere tvoje, ili sin tvoj ili kći tvoja ili žena tvoja mila ili prijatelj tvoj, kojega ljubiš kao samoga sebe, hoće da te zamami tajno: Hajde da služimo tuđim bogovima, koji su tebi i ocima tvojim nepoznati,
8. Bogovima narodâ oko vas, u blizini tvojoj ili daleko od tebe, od jednoga kraja zemlje do drugoga,
9. Ne pristaj s njim! Ne slušaj ga! Neka ga ne žali oko tvoje, i ne štedi ga! Ne taji krivnje njegove,
10. Nego ga ubij! Tvoja ruka neka se prva digne na nj, da ga ubiješ, pa onda ruka svega naroda!
11. Kamenuj ga na smrt! Jer pokuša da te odvrati od Gospoda, Boga tvojega, koji te izvede iz zemlje egipatske, iz kuće sužanjstva.
12. Sav Izrael neka to čuje i neka se boji, da nitko više ne počini tako zlo među vama!
13. Ako u kojem od gradova svojih, što ti ga Gospod, Bog tvoj, dade za prebivalište, čuješ gdje govore:
14. Ljudi nevaljali iz tvoje sredine izađoše i zavedoše stanovnike svojega grada na otpad, govoreći: Hajde da služimo tuđim bogovima, kojih ne poznajete,
15. Tada dobro istraži, raspitaj i izvidi! I bude li doista stvar istinita, i u tvojoj se sredini učinila takova gnusoba,
16. Onda pobij oštricom mača stanovnike toga grada! Izvrši na njemu i na svemu, što je u njemu, također na stoci, prokletstvo oštricom mača!
17. Sav plijen iz njega snesi nasred trga i spali grad i sav plijen iz njega kao žrtvu paljenicu Gospodu, Bogu svojemu! Neka ostane zauvijek gomila ruševina i neka se više nikada ne sazida!
18. Ništa od prokletih stvari neka ne ostane u tvom posjedu, da se Gospod povrati od žestine gnjeva svojega i udijeli ti milost i, kako se je zakleo ocima tvojim, umnoži te u svojoj dobroti,
19. Ako budeš slušao glas Gospoda, Boga svojega, i držao zapovijedi njegove, što ti ih dajem danas, i činio, što je drago Gospodu, Bogu tvojemu.

(2—6) Ničim se ne smije Izrael dati odvratiti od štovanja jedinoga Boga, pa i ako bi ustao koji prorok, koji bi činio čudesne znake, da dokaže, kako treba služiti drugim bogovima, a ne Gospodu. Da bi se taj slučaj mogao doista jedamput dogoditi, ovdje se ne tvrdi (isp. Gal 1, 8).

GLAVA 14.

Zabrana poganskih običaja. Propisi o jelu i desetini.

*1. Vi ste djeca Gospoda, Boga svojega. Ne smijete poradi mrtvaca zareze sebi praviti i brijati se na čelu.
2. Jer ti si narod, koji je svet Gospodu, Bogu svojemu. Tebe izabra Gospod između svih naroda na zemlji, da mu pripadaš kao njegov vlastiti narod.
3. Ne smiješ jesti ništa gnusno.
*4. Ovo su životinje, koje smijete jesti: goveče, ovca, koza,
5. Jelen, gazela, damjak, kozorog, sajga, bivo i divokoza.
6. Sve životinje, što imaju papke razdvojene, i to oboje papke posve razdvojene, i što ujedno preživaju, smijete jesti.
7. Ali ne smijete jesti od preživača i od onih, što imaju papke razdvojene, slijedeće: kamelu, zeca i kunelića. Oni doduše preživaju, ali nemaju papaka razdvojenih. Oni vam moraju biti nečisti.
8. Nadalje svinju. Ona ima doduše papke razdvojene, ali ne priživa. Ona vam mora biti nečista. Mesa njihova ne smijete jesti i strvine njihove ne smijete se dodijevati.
9. Od svih životinja, što živu u vodi, smijete jesti ove: Sve, što imaju pera i ljuske, smijete jesti.
10. A sve, što nemaju pera i ljusaka, ne smijete jesti. One vam moraju biti nečiste.
11. Sve ptice čiste smijete jesti.
12. Ovih ne smijete jesti: orla, brkatoga zera, jastrijeba,
13. Piljuga, kobaca, raznih vrsta sokola,
14. Svih vrsta gavranova,
15. Nadalje noja, lastavice, galeba i raznih vrsta kobaca,
16. Lovnog ćuvika, ušare, labuda,
17. Pelikana, plamenca, gnjurca,
18. Rode, svih vrsta čapalja, pupavca i šišmiša.
19. I sve male krilate životinje neka su vam nečiste i ne smiju se jesti.
20. Sve ptice čiste smijete jesti.
*21. Nikakve uginule životinje ne smijete jesti. Strancu, koji boravi u tvojim mjestima, smiješ je dati da jede ili je prodati inozemcu. Ali ti si narod, koji je svet Gospodu, Bogu svojemu. Jareta ne smiješ kuhati u mlijeku matere njegove.
*22. Odbroj svake godine desetinu od svega roda usjeva svojega, što izraste na njivi!
23. Jedi pred Gospodom, Bogom svojim, na mjestu, koje izabere sebi, da tamo prebiva ime njegovo, desetinu svojega žita, vina i ulja i prvine svojih goveda i ovaca, da

Gl. 14 (1) »Vi ste«; Vulgata ima: »Budite!« — »estote!« — Poradi mrtvaca zareze sebi praviti i brijati se na čelu bio je poganski običaj.

(4—20) Isp. 3 Mojs 11 s bilješkama.

(21) »Uginule životinje« jesu one, što nijesu usmrćene klanjem. — O kuhanju jareta u mlijeku matere njegove isp. bilješku kod 2 Mojs 23, 19.

(22—29) Isp. 3 Mojs 27, 30—33; 4 Mojs 18, 21—32; 5 Mojs 12, 6. 11. 17—19; 26, 12—15. Desetina je uvedena kao daća za uzdržavanje levitâ, koji nijesu, kao ostala plemena, dobili posjeda zemlje (4 Mojs 18, 21 sl.). Desetina se morala davati od roda njive, vinograda i masline (3 Mojs 27, 30) i od goveda, ovaca i koza (3 Mojs 27, 32). Jedan dio ove desetine dao bi se oporezovanome za gozbu kod svetišta (12, 6—7; 17—19). Desetina se je mogla i prodati i novac dati uz dodatak od 20% (3 Mojs 27, 31). Ovdje izloženi zakon dopušta, ako je bila velika udaljenost puta, iz otkupa desetine kupiti potrebno za obrednu gozbu na mjestu svetišta i pozvati levite na tu gozbu. Svake treće godine imala je desetina ostati mjesnim levitima i siromasima.

se naučiš vazda bojati se Gospoda, Boga svojega!
24. Ako li je put za te predug, tako da ne možeš odnijeti, jer je od tebe predaleko udaljeno mjesto, koje izabra Gospod za prebivalište imenu svojemu, kad te blagoslovi Gospod, Bog tvoj,
25. Onda učini u novac! Uzmi novac sa sobom i otidi u mjesto, koje izabra sebi Gospod, Bog tvoj!
26. Kupi za novac svega, što želiš, goveda, ovaca, vina, jakih pića i svega, što ti zaište srce! I jedi ondje pred Gospodom, Bogom svojim, te se veseli s porodicom svojom!
27. Pri tom ne zaboravi na levita, koji boravi u mjestima tvojim! Jer on nema kod tebe dijela ni baštine.
28. Svake treće godine odvoj svu desetinu od dohodaka svojih one godine i ostavi je u svom mjestu!
29. Onda mogu doći levit, koji kod tebe nema dijela ni baštine, stranac, sirota i udova, koji živu u tvojim mjestima, i najesti se do sitosti, da te blagoslovi Gospod, Bog tvoj, u svim poslovima, što ih obavljaš.

GLAVA 15.

Oprosna godina.

*1. Svake sedme godine proglasi oprost!
2. Oprost neka bude na ovaj način: Svaki vjerovnik neka oprosti zajam, što ga je dao bližnjemu svojemu! Neka ne goni svojega bližnjega i brata, ako je bio proglašen oprost u čast Gospodu!
3. Tuđinca smiješ goniti. A što je tvojega u zemljaka tvojega, oprosti mu!
4. Doduše ne bi trebalo da bude siromaha kod tebe, jer te Gospod obilno blagosiva u zemlji, koju ti Gospod, Bog tvoj, daje, da je zaposjedneš kao baštinu,
*5. Samo ako slušaš glas Gospoda, Boga svojega, i držiš savjesno sve zapovijedi, što ti ih dajem danas.
6. Jer će te blagosloviti Gospod, Bog tvoj, kao što ti je obećao, moći ćeš mnogim narodima davati novac u zajam, a sam ne ćeš morati uzimati u zajam, i vladat ćeš mnogim narodima, nad tobom ne će nitko gospodovati.
7. Ako se nalazi kod tebe koji siromah, kojigod između zemljaka tvojih u kojem tvome mjestu u zemlji, koju ti daje Gospod, Bog tvoj, onda ne budi tvrda srca i ne zatvaraj ruke svoje pred siromahom zemljakom svojim!
8. Otvori mu rado ruku svoju i pozajmi mu drage volje, što treba u potrebi svojoj!
9. Čuvaj se, da se ne porodi u srcu tvome opaka misao: Blizu je sedma godina, godina oprosna, i da zlo ne gledaš na siromaha zemljaka svojega, pa da mu ne daš ništa! Ako on proti tebi zazove Gospoda, na tebi je grijeh.
10. Podaj mu rado i ne budi zlovoljan, kad mu daješ! Jer će te za

Gl. 15. (1—3) »Oprost« ili otpust po nekim tumačima bio je samo u tom, da bi se odložio dug u oprosnoj godini, jer se u oprosnoj godini nije smjela obrađivati zemlja (isp. 2 Mojs 23, 10—12; 3 Mojs 25, 2—7; 19—22), i tako bi izostao prihod od žetve. Jer neizraelac nije mogao držati oprosnu ili subotnu godinu, to on nije ni uživao prava, da se njemu odloži dug u oprosnoj godini. A ne bi bilo ni pravo, da se protegne na neizraelca zakon izraelski, koji je bio tako težak za vjerovnika.

(5) Jer se nažalost ne sluša glas Božji i ne drže zapovijedi Božje, zato ima siromaha, kako se to odmah veli u r. 7.

taj čin blagosloviti Gospod, Bog tvoj, u svakom poslu i pothvatu tvome.

11. Siromaha bit će uvijek u zemlji. Zato ti zapovijedam: Otvori rado ruku svoju svojemu potrebitom i siromašnom zemljaku u zemlji!

*12. Ako ti se proda koji zemljak, Hebrejin ili Hebrejka, neka ti služi šest godina! A sedme godine otpusti ga od sebe slobodna!

13. Kad ga otpustiš slobodna, ne otpuštaj ga praznih ruku!

14. Bogato ga daruj darovima od stoke svoje, s gumna svojega i iz tijeska svojega! Čim te je blagoslovio Gospod, Bog tvoj, od toga mu podaj!

15. Pomisli na to, da si i ti jednoć bio rob u zemlji egipatskoj, i da te je izbavio Gospod, Bog tvoj! Zato ti danas dajem ovu zapovijed.

16. Ako li ti rekne: Ne ću da te ostavim, jer te ljubi i rado je u kući tvojoj, jer mu je bilo dobro kod tebe,

*17. Tada uzmi šilo i probuši mu njim uho na vratima! Neka ti onda bude rob zauvijek! Isto tako učini sluškinji svojoj!

*18. A neka ti ne bude teško, kad ga otpuštaš! Jer on ti je svojom službom od šest godina prištedio dvojaku plaću najamnikovu. Gospod će te za to blagosloviti u svemu, što radiš.

*19. Svako muško prvenče među svojim govedima i ovcama posveti Gospodu, Bogu svojemu! Ne radi s prvencem svojih goveda i ne striži prvenca svojih ovaca!

20. Pred Gospodom, Bogom svojim, jedi ih ti i porodica tvoja svake godine na mjestu, koje sebi izabra Gospod, Bog tvoj!

21. Ako li je na njima koja mana, ako su hromi ili slijepi, ili imaju kojugod zlu manu, ne smiješ ih žrtvovati Gospodu, Bogu svojemu.

22. A u svom mjestu smiješ ih jesti; smiju ih jesti nečisti i čisti, kao meso gazele i jelena.

23. Samo krvi njihove ne smiješ jesti. Izlij je na zemlju kao vodu!

GLAVA 16.

Tri godišnja blagdana.

*1. Pazi na mjesec abib i svetkuj pashu u čast Gospodu, Bogu svojemu! Jer u mjesecu abibu izveo te je Gospod, Bog tvoj, iz Egipta noću.

(12—18) Isp. 21, 1—6.

(17) »Na vratima« u znak, da pripada toj kući.

(18) »Neka ti ne bude teško!« Vulgata prevodi: »Ne odvraćaj očiju svojih od njih!« — «Non avertas ab eis oculos tuos!« — Ako bi gospodar namjesto toga roba imao najamnika, došlo bi mu dvaput skuplje. Rob je naime radio besplatno i dvaput onoliko, koliko najamnik, jer je radio danju i noću i teže poslove.

(19—28) Isp. 2 Mojs 13, 11—16; 22, 28 sl.; 4 Mojs 18, 15—19. — Dužnost prvenca žrtvovati iza osam dana nije se mogla vršiti u Kanaanu. Zato je bilo propisano, da se prvenče životinje donese k svetištu preko godine.

(22) »Kao meso gazele i jelena«, t. j. ne kao žrtvenu gozbu.

Gl. 16. (1—17) Isp. 2 Mojs 23, 14—17; 34, 18—23; 3 Mojs 23; 4 Mojs 28 sl. Mojsije u opisu velikih godišnjih blagdana ističe to, da se moraju svetkovati uz svetište. Propise, što već postoje, pretpostavlja kao poznate.

(1) Mjesec abib, kasnije nazvan »nisan«, traje od polovine ožujka do polovine travnja.

*2. Zakolji kao žrtvu vazmenu u čast Gospodu, Bogu svojemu, ovce i goveda na mjestu, koje izabere Gospod za prebivalište imenu svojemu!

3. Ne jedi s njom ništa kvasno! Sedam dana jedi s njom kruhove nekvasne, kruh nevolje, jer si u hitnji nagloj izašao iz zemlje egipatske, da se spominješ dana izlaska svojega iz zemlje egipatske, dok si god živ!

4. Sedam dana ne smije se naći u tebe nikakav kvasac u cijelom području tvome. Od mesa, što ga žrtvuješ uvečer prvoga dana, ne smije preostati ništa do jutra.

5. Ne smiješ žrtvovati vazmeno janje u kojem od svojih mjesta, što ti ih dadne Gospod, Bog tvoj,

6. Nego samo na mjestu, koje izabere Gospod, Bog tvoj, za prebivalište imenu svojemu. Tamo kolji vazmeno janje navečer o sunčanom zalasku, u vrijeme, kad si izašao iz Egipta!

7. Peci i jedi ga na mjestu, koje izabere sebi Gospod, Bog tvoj! Drugoga jutra možeš se povratiti kući.

8. Šest dana jedi nekvasan kruh! Sedmi dan neka bude svečani sastanak u čast Gospodu, Bogu tvojemu! Tada ne smiješ obavljati nikakva posla.

9. Sedam tjedana nabroj sebi! Od dana, kad se stavi srp na žito, počni brojiti sedam tjedana!

*10. Tada svetkuj blagdan tjedana u čast Gospodu, Bogu svojemu, s dragovoljnim darovima, što ih daruje ruka tvoja kolikogod može, kako te blagoslovi Gospod, Bog tvoj!

11. Veseli se na mjestu, koje izabra Gospod, Bog tvoj, kao prebivalište imenu svojemu, pred Gospodom, Bogom svojim, ti, sin tvoj i kći tvoja, sluga tvoj i sluškinja tvoja, levit, koji živi u mjestima tvojim, i stranac, i udovica i sirota, koji stanuju kod tebe!

12. Pomisli na to, da si i ti bio rob u Egiptu! Zato drži savjesno ove zakone!

13. Sedam dana svetkuj blagdan sjenica, kad sabereš prihod s gumna i iz tijeska svojega!

14. Veseli se na ovaj blagdan, ti, sin tvoj i kći tvoja, sluga tvoj i sluškinja tvoja, levit i stranac, udovica i sirota, koji borave u mjestima tvojim!

15. Sedam dana svetkuj blagdan u čast Gospodu, Bogu svojemu, na mjestu, što ga izabere Gospod! Jer Gospod, Bog tvoj, blagoslovit će te kod cijele tvoje žetve i kod svih poslova tvojih. Zato budi veseo!

*16. Triput u godini neka se prikažu svi tvoji muški pred Gospodom, Bogom tvojim, na mjestu, koje izabere sebi: na blagdan nekvasnih kruhova, na blagdan tjedana i na blagdan sjenica! Nitko neka se ne prikaže pred Gospodom praznih ruku!

---

(2) Osim vazmenog janjeta uvečer 14. nisana žrtvovale su se slijedećih sedam svečanih dana i druge još žrtve. Po nekim tumačima hoće ipak da ovaj redak kaže, da se ubuduće kao vazmene životinje pripuštaju i goveda, a ne samo kao prije janjad i jarad.

(10) »Blagdan tjedana«, tako nazvan po sedam izbrojenih tjedana.

(16) »Svi tvoji muški«, t. j. odrasle muške osobe, koje su već mogle vršiti zakon Mojsijev. Ženske osobe, o kojima se govori u prijašnjim recima, nijesu bile dužne tako strogo vršiti tu zapovijed. — »Praznih ruku«: u dragovoljnim prinosima najljepše se pokazuje ljubav, poštovanje i zahvalnost Bogu. I zato ovdje opomena, da nitko ne dolazi pred njega praznih ruku.

17. Svaki neka donese, što može dati, kako te je blagoslovio Gospod, Bog tvoj!

*18. Postavi sebi suce i glavare u svim mjestima, što ti ih dadne Gospod, Bog tvoj, za svako pleme tvoje, da sude pravedno narod!

19. Ne iskrivljuj pravice! Ne gledaj na osobu i ne primaj poklona! Jer pokloni zasljepljuju oči najmudrijima i izvrću riječi pravednima.

20. Imaj jedino i samo pravicu pred očima, da dugo živiš i posjedneš zemlju, koju ti dadne Gospod, Bog tvoj!

*21. Ne sadi sebi svetoga drveta uz žrtvenik Gospoda, Boga svojega, što ćeš ga podići!

22. Ne postavljaj sebi likova idolskih, jer ih odurava Gospod, Bog tvoj!

GLAVA 17.

Zabranjuje se idolopoklonstvo. Vrhovni sud. O kralju.

*1. Ne žrtvuj Gospodu, Bogu svojemu, govečeta ni ovce, što ima na sebi bilo kakvu manu ili kakvogod zlo! Jer je to gnusoba Gospodu, Bogu tvojemu.

2. Ako se nađe kod tebe, u kojem od mjesta tvojih, što ti ih dadne Gospod, Bog tvoj, čovjek ili žena, koji čine, što je mrsko Gospodu, Bogu tvojemu, prestupaju zavjet njegov,

3. Idu i služe idolima i klanjaju se njima ili suncu, mjesecu ili svoj vojsci nebeskoj, što sam zabranio,

*4. I tebi se to javi, onda preslušaj i dobro raspitaj! Pa ako bude istina i doista se učinila takova gnusoba u Izraelu,

*5. Onda izvedi toga čovjeka ili tu ženu, koji učiniše takvo zlo, pred vrata, čovjeka ili ženu, i kamenuj ih na smrt!

6. Na svjedočanstvo dva ili tri svjedoka neka se pogubi onaj, koji je na smrt optužen! Na svjedočanstvo jednoga svjedoka ne smije se pogubiti.

*7. Svjedoci neka najprije dignu ruku, da ga ubiju, a onda ostali narod! Tako istrijebi zlo iz svoje sredine!

8. Ako ti bude odveć težak koji pravni slučaj, bilo to ubojstvo, pitanje vlasništva, zlostavljanje ili koja druga raspra u kojem od tvojih mjesta, tada ustani i idi na mjesto, koje sebi izabere Gospod, Bog tvoj!

9. Obrati se na svećenike iz plemena Levijeva i na suca, koji onda bude! Upitaj ih! Oni će ti stvar rasuditi.

10. Učini onda onako, kako ti rasude na mjestu, koje izabere Gospod! Izvrši savjesno sve njihove naputke!

(18—20) U vrhovnom sudu bili su svećenici svetišta s velikim svećenikom na čelu i »sudac«. O položaju ovoga nije nam ništa pobliže poznato. Možda je taj »sudac« bio svaki politički vođa, kao što je bio na pr. Jozua.

(21) Neznabošci su sadili »sveta stabla« oko svojih žrtvenika idolskih.

Gl. 17. (1) Ovaj redak zapravo pripada još prijašnjoj glavi 16., jer u retku 2. počinje govor o drugoj stvari.

(4) »Gnusoba«, t. j. idolopoklonstvo. Isp. 5 Mojs 4, 19 i 13, 8. 15.

(5) »Pred vrata«, t. j. pred gradska vrata, pred kapiju, gdje su se držale javne skupštine i gdje se je sudilo. I danas se još u Bosni gradska vrata zovu kapija. Narodni naš pripovjedač kazuje: »Kad se dođe u grad, na kapiji stoje dvanaest lavova i čuvaju grad.« I kod starih Izraelaca kamenovalo se pred gradskim vratima, da se ne onečisti grad. Isp. 3 Mojs 24, 14; 4 Mojs 15, 36 i Apd 7. 58.

(7) Ovo je naredba za oprez; jer lažni svjedok ne će se tako lako usuditi da kamenuje nedužna čovjeka.

11. Učini po naputku, što ti ga dadnu, i po presudi, što ti je izreknu! Ne odstupaj od onoga, što ti kažu, ni nalijevo ni nadesno!

12. Ako li bi se tko odupro i ne bi poslušao svećenika, koji ondje obavlja službu Gospoda, Boga tvojega, ili suca, taj čovjek neka pogine! Tako istrijebi zlo iz Izraela!

13. Sav narod neka to čuje, da se boji i da više ne radi uporno!

*14. Kad dođeš u zemlju, koju ti daje Gospod, Bog tvoj, i kad je zaposjedneš i naseliš se u njoj i rekneš: Postaviti hoću kralja nad sobom kao svi narodi oko mene,

15. Onda postavi nad sobom samo onoga za kralja, kojega izabere Gospod, Bog tvoj! Samo zemljaka smiješ postaviti nad sobom za kralja. Inozemca, koji nije tvoj zemljak, ne smiješ postaviti nad sobom.

16. Ali neka ne drži mnogo konja i neka ne šalje ljude u Egipat, da sebi nabavi mnogo konja. Jer vas je Gospod opomenuo: Ne idite više nikada tim putem!

*17. I neka nema mnogo žena, da ne otpadne srce njegovo! I neka ne nagomila sebi mnogo srebro i zlato!

18. Čim sjedne na prijesto kraljevski, neka sebi nabavi prijepis ovoga zakona iz knjige, što je kod svećenikâ iz plemena Levijeva!

19. Neka ga ima uvijek kod sebe i neka ga čita svaki dan, dok je god živ, da se nauči bojati se Gospoda, Boga svojega, i savjesno držati sve odredbe toga zakona i te ustanove!

20. Neka se oholo ne podigne nad svoje zemljake! Neka ne odstupi ni nalijevo ni nadesno od zakona, da on i sinovi njegovi dugo vladaju nad Izraelom!

GLAVA 18.

O svećenicima i prorocima.

1. Svećenici levitski i sve pleme Levijevo neka nemaju dijela ni baštine u Izraelu! Neka živu od žrtava Gospodnjih i od onoga, što pripada njemu!

*2. Neka nemaju baštine među zemljacima svojim: Gospod je baština njihova, kao što im je obećao.

*3. To je pravo, koje neka imaju svećenici prema narodu, to jest onome, koji prinosi goveče ili ovcu kao žrtvu: neka se dadne svećeniku pleće, obje vilice i želudac!

4. Nadalje imaš mu dati prvine svojega žita, vina i ulja i prvine od striženja ovaca svojih.

5. Jer njega izabra Gospod, Bog tvoj, između svih plemena tvojih, da on i sinovi njegovi uvijek obavljaju svetu službu u ime Gospodnje.

6. Zaputi li koji levit iz kojegagod od tvojih mjesta u svemu Izraelu, gdje boravi, i dođe sa svom željom srca svojega na mjesto, koje izabra Gospod,

(14—20) Zakon ne propisuje ustanovu kraljevstva. Ali se moglo predvidjeti, da će se nakon zaposjednuća Kanaana poroditi u narodu želja, da imadne svojega kralja, kao što su ga imali svi narodi tadašnjega vremena. I radi toga razloga mogao je zakonodavac već unaprijed urediti pitanje kralja.

(17) Opomena, da neka ne uzima mnogo žena, smjera na poganske žene, koje bi mogle zavesti kralja na otpad od Gospoda, kao što je to doista bilo kod kralja Salomona.

Gl. 18. (2) Isp. 5 Mojs 10, 9.

(3) U 1 Kralj 2, 13. sl. nije se tako radilo. Tu dolazi sluga svećenikov s viljuškama trokrakim u ruci i zabada u lonac, i što bi se god nabolo na viljuške, uzimao bi svećenik.

7. Smije obavljati službu u ime Gospoda, Boga svojega, kao sva braća njegova, leviti, koji tamo stoje u službi Gospodnjoj.
*8. Neka on tada jede jednak dio kao oni, osim onoga, što dobije od prodaje svojih očinskih dobara.
9. Kad dođeš u zemlju, koju će ti dati Gospod, Bog tvoj, ne uči se činiti gnusobe onih naroda!
10. Neka se ne nađe kod tebe nitko, koji bi pustio da sin njegov ili kći njegova idu kroz oganj, nitko, koji bi vračao, ni koji bi gatao, ni koji bi čarao ili bajao,
11. Nitko, koji bi gonio duhove, nitko, koji bi pitao duha mrtvaca ili duha vračarskog ili se obraćao na mrtve!
*12. Jer je gnusoba Gospodu, tkogod se tim bavi. Poradi tih gnusoba protjerat će ih ispred tebe Gospod, Bog tvoj.
13. A ti budi potpuno sav Gospoda, Boga svojega!
14. Jer ti narodi, što ćeš ih protjerati iz posjeda njihova, slušaju gatare i vračare. A tebi Gospod, Bog tvoj, tako što ne dopušta.
*15. Proroka iz sredine tvoje, između braće tvoje, kao što sam ja, podignut će ti Gospod, Bog tvoj. Njega slušajte!
*16. Uprav za to na dan sastanka na Horebu molio si Gospoda, Boga svojega, kad si tražio: Ne mogu više da dulje slušam glas Gospoda, Boga svojega, i da više gledam taj silni oganj. Inače moram umrijeti.
17. Tada mi reče Gospod: Pravo je, što rekoše.
*18. Podignut ću im proroka između braće njihove, kao što si ti. Riječi svoje stavit ću u usta njegova, da im kaže sve, što mu zapovjedim.
19. A tko ne posluša riječi mojih, što će ih govoriti u ime moje, toga ću ja sâm povući za to na odgovornost.
20. A prorok, koji se usudi govoriti što u ime moje, što mu nijesam naložio da govori, i koji govori u ime drugih bogova: takav prorok neka se pogubi!
21. Ako li pomisliš: Kako ću znati, koju riječ nije Gospod rekao?
*22. Onda znaj: Ako se ono, što prorok govori u ime moje, ne zbude i ne ispuni, to je riječ, koje nije rekao Gospod. Drsko ju je izgovorio prorok. Ništa ga se ne boj!

8. Svećenik ili levit, koji bi ostavio svoje mjesto i došao k svetištu, imao je kod svetišta istu službu i iste dohotke kao svećenici i leviti, koji su već prije bili kod svetišta. Svoju očinsku kuću u prijašnjem svom mjestu (isp. 3 Moj 25, 32) mogao je prodati, ali ta mu prodaja nije smetala, da dobije dohotke kod svetišta.

(12) »Protjerat će ih«, t. j. poganske narode, koji se spominju u 9. retku.

(15—19) Da očuva Bog narod izraelski od toga poganskog gatanja i vračanja (9—14), dat će im stalnu ustanovu proroštva. Bog će uvijek slati narodu ljude ili žene, koji će, kao Mojsije, od Boga biti prosvijetljeni i narod upućivati i volju mu Božju kazivati. U Kristu ovo se je proročanstvo ispunilo potpuno (isp. Dap 3, 22 sl.; Iv 6, 14; 7, 40).

(16) Narod je od straha pred Bogom molio, da mu Gospod više ne govori sam, nego da mu svoju volju javlja preko Mojsija. Gospod je narod uslišio i govorio mu preko prorokâ, dok mu napokon nije poslao Sina svojega u tijelu čovječjem, da bude na najsavršeniji način posrednik između Oca svojega nebeskoga i roda ljudskoga.

(18) Ovo mjesto proteže Krist na sebe i uzima ga kao dokaz za svoje mesijanstvo (isp. Iv 5, 45—47). Tertulijan, Ciprijan, Euzebije, Laktancije i dr. svjedoče, da je doista ovdje u imenu »prorok« mišljeno i na Krista.

(22) Ako prorok proreče, da će se nešto zbiti, pa se ne zbude, onda je to dokaz, da ga Bog nije poslao.

GLAVA 19.

O gradovima utočišta i međama. Zakon za svjedoke.

*1. Kad Gospod, Bog tvoj, istrijebi narode, kojih zemlju daje tebi Gospod, Bog tvoj, i kad se nakon njihova protjeranja naseliš u njihovim gradovima i kućama,

*2. Onda odvoj sebi tri grada u zemlji, koju ti Gospod, Bog tvoj, daje, da je zaposjedneš!

*3. Načini dobro put tamo i razdijeli područje zemlje svoje, koju ti u posjed daje Gospod, Bog tvoj, na tri dijela! Svaki ubojica neka mogne pribjeći tamo!

4. Ova odredba neka valja za ubojicu, koji pribjegne tamo, da ostane živ: Tko ubije drugoga nehotice, a da mu već prije nije bio neprijatelj,

*5. Kao kad bi otišao u šumu s drugim, da siječe drva, i ruka bi njegova zamahnula sjekirom, da posiječe drvo, a sjekira bi spala s držalice i pogodila drugoga, tako da umre, onda neka uteče u koji od tih gradova, da ostane živ!

6. Inače krvni osvetnik u srdžbi svojoj potjera ubojicu i stigne ga, jer je put odveć dalek, i ubije ga, premda nije skrivio smrt. Jer mu prije nije bio neprijatelj.

*7. Zato ti zapovijedam: Odvoj sebi tri grada!

8. Kad onda Gospod, Bog tvoj, raširi područje tvoje, kao što se je zakleo ocima tvojim, i dadne ti svu zemlju, koju je obećao ocima tvojim,

9. Ako budeš sav taj zakon, što ti ga dajem danas, držao savjesno i ljubio Gospoda, Boga svojega, i vazda hodio putovima njegovim, tada dodaj ovim gradovima još tri druga,

10. Da se u zemlji tvojoj, koju ti u posjed daje Gospod, Bog tvoj, ne prolijeva krv nedužna i da ne pane na te krivnja krvi!

11. Ali ako netko mrzi na drugoga i vreba ga, napadne ga i ubije, i tad uteče u koji od tih gradova,

12. Onda starješine grada neka ga odatle izvedu i predadu ruci krvnoga osvetnika, da umre!

*13. Nemaj nikakva smilovanja s njim, nego izbriši nedužno prolivenu krv s Izraela, da ti bude dobro!

14. Ne premiči međe susjeda svojega, što je povukoše stari na posjedu tvojem, što ćeš ga dobiti u zemlji, koju ti dadne Gospod, Bog tvoj, da je zaposjedneš!

*15. Jedan svjedok neka ne ustaje ni proti kome, kad se radi o kakvu zločinu ili prestupku ili o kojojgod krivnji, što je počini netko! Istom na izjavu dvojice ili

---

Gl. 19. (1—13) Isp. 2 Mojs 21, 13; 4 Mojs 35, 9—34.

(2) Ovdje je govor o zapadnoj zemlji jordanskoj. Za istočnu zemlju jordansku bila su već odvojena tri grada. (Isp. 5 Mojs 4, 41—43.)

(3) Drugi dio ovoga retka prevodi Vulgata ovako: »da ima blizu, kamo će pobjeći onaj, koji bježi poradi ubojstva.«

(5) Tko je ubio nekoga nehotice i bez zle namjere, imao je pravo pribjeći u koji grad utočišta. Ovdje pridodani primjer hoće samo da razjasni zakon, a ima i drugih sličnih primjera. Nije to jedini primjer.

(7) Vulgata ovomu retku pridodaje: »koja su jednako udaljena jedan od drugoga.«

(13) Nedužno prolivena krv tako je dugo ostala ljaga na zemlji, dok se ne bi izbrisala smrću krivca.

(15) Što je već dosad bilo propisano za stanovite slučajeve (17, 6; 4 Mojs 35, 30), to se ovdje proteže na svaku kaznenu parnicu: na svjedočanstvo jednoga ne pada odluka. (Isp. Mt 18, 16.)

trojice svjedoka neka padne odluka!

16. Ako ustane lažan svjedok proti nekomu, da ga optuži za neku krivnju,

17. Onda neka stanu obadva čovjeka, koji imaju tu raspru, pred Gospoda u nazočnosti svećenika i sudaca, koji budu u to vrijeme!

18. Suci neka slučaj istraže točno! Bude li, da je svjedok bio lažan svjedok i da je lažljive izjave učinio proti zemljaku svojemu,

*19. Tada učinite mu onako, kako je on mislio učiniti zemljaku svojemu! Tako iskorijeni zlo iz svoje sredine!

20. Ostali neka to čuju i neka se boje i neka više nikada ne počine takvu opačinu u sredini tvojoj!

*21. Nemaj nikakva smilovanja: život za život, oko za oko, zub za zub, ruka za ruku i noga za nogu!

GLAVA 20.

Ratni zakoni.

*1. Kad pođeš u boj proti neprijateljima svojim i ugledaš konje i kola i narod brojniji od sebe, nemoj ih se uplašiti! Jer je s tobom Gospod, Bog tvoj, koji te izvede iz zemlje egipatske.

2. Kad ulazite u bitku, neka pristupi svećenik i neka progovori narodu

3. I neka im rekne: Slušaj, Izraele! Vi sad polazite u boj proti neprijateljima svojim. Neka ne ršće srce vaše! Ne bojte se od njih!

4. Jer Gospod, Bog vaš, ide s vama u boj proti neprijateljima vašim i pomoći će vas da pobijedite.

*5. A vođe neka reknu narodu: Tko je sagradio novu kuću, a nije je još posvetio, neka ide i neka se vrati kući, da ne padne u boju i drugi je ne posveti!

6. Tko je zasadio vinograd, a još ga nije pobrao, neka ide i neka se vrati kući, da ne padne u boju i drugi ga ne pobere!

*7. Tko je zaručio ženu i još je nije odveo, neka ide i neka se vrati kući, da ne padne u boju i drugi je ne odvede!

*8. Nadalje neka vođe reknu narodu ovo: Tko je strašiv i malodušan, neka ide i neka se vrati kući, da još ne preplaši i zemljake svoje, kako je sam preplašen!

9. Kad vođe svrše svoj govor narodu, onda neka postave glavare od četa na čelo narodu!

*10. Kad se približiš kojemu gradu, da ga ospjedneš, najprije mu ponudi mir!

(19) Kaznite ga onom kaznom, kojom bi bio kažnjen optuženi, da je bilo istinito tužiteljevo svjedočanstvo!

(21) Isp. 2 Mojs 21, 23 sl.; 3 Mojs 24, 20; Mt 5, 38.

Gl. 20. (1—9) Razna oslobođenja od ratne službe odaju jednaku čovječnost, koju susrećemo na toliko mjesta u Deuteronomiju, t. j. u petoj knjizi Mosijevoj.

(1) Ratna kola okolnih naroda bila su za Izraelce najopasnije i najstrašnije oružje. Većina Izraelovih neprijatelja bila je tako naoružana (2 Mojs 14, 7; Joz 17, 16; Suc 1, 19; 4, 3; 1 Kralj 13, 5). Izraelci su imali samo pješadiju.

(5) »Nije je još posvetio«, t. j. nije još prešao u nju.

(7) Po 5 Mojs 24, 5 ne treba i nakon ženidbe ići na vojsku preko cijele godine.

(8) Čitav ovaj postupak ima da pokaže Izraelcima, da oni nemaju pobjedu s e b i pripisati, nego da je jedini G o s p o d, koji im pomaže do pobjede.

(10—20) Izraelski ratni zakoni teški su i strogi, ali su još uvijek puno blaži od ratnih zakona kod drugih naroda u ona vremena.

*11. Prihvati li mir i preda li se tebi, onda sve pučanstvo, što se nađe u njemu, potpada pod danak i robiju.
12. Ako li ne će da sklopi mir s tobom, nego se odluči za boj s tobom, onda ga opsjedni!
13. Kad ti ga preda u ruke Gospod, Bog tvoj, onda pobij sve muške u njemu oštricom mača!
14. Ali žene i djecu i stoku i sve, što se inače nalazi u gradu, sav plijen, uzmi za sebe! Možeš slobodno raspolagati plijenom svojih neprijatelja, što ti ga dade Gospod, Bog tvoj.
15. Tako čini sa svima gradovima, što su daleko od tebe i ne pripadaju gradovima ovih naroda!
16. Ali u gradovima ovih naroda, što ti ih Gospod, Bog tvoj, daje u posjed, ne smiješ nikoga ostaviti na životu.
*17. Neumolivo izvrši na njima prokletstvo: na Hetejima, Amorejima, Kanaancima, Ferezejima, Hevejima i Jebuzejima, kao što ti je zapovjedio Gospod, Bog tvoj,
18. Da vas ne nauče činiti sve te gnusobe, što ih oni čine u čast bogovima svojim, i da se tako ne ogriješite o Gospoda, Boga svojega.
*19. Ako moradneš koji grad dugo vremena opsjedati, da ga zauzmeš, ne uništuj drveta njegovih! Ne meći sjekire na njih! Nego jedi plodove njihove, a njih same ne sijeci! Jer drveta poljska jesu li ljudi, da bi ih ti morao opsjedati?
20. Samo drveta, za koja znaš, da im se plod ne jede, smiješ oboriti i posjeći, da proti gradu, koji se bije s tobom, sagradiš opsadne opkope, dokle ne padne.

GLAVA 21.

Što s ubijenim, komu se ne zna za krvnika? Razni drugi zakoni.

*1. Ako se u zemlji, koju ti daje u posjed Gospod, Bog tvoj, nađe ubijen čovjek gdje leži na polju, a ne zna se tko ga je ubio,
2. Tada neka izađu starješine tvoje i suci tvoji i neka izmjere udaljenosti do mjestâ, što leže oko ubijenoga!
3. Starješine grada, što leži najbliže ubijenomu, neka uzmu junicu, na kojoj se još nije radilo, i koja još nije vukla u jarmu!
*4. Starješine toga grada neka odvedu junicu na potok, što teče

(11) Ali pučanstvo, što potpada pod danak i robiju (kuluk), ne gubi osobne slobode. Isp. Joz 9, 27; Suc 1, 26 sl.; 3 Kralj 9, 21.

(17) »Izvrši na njima prokletstvo!«, t. j. sve ih uništi! Isp. 4 Mojs 21, 4 sl.; 5 Mojs 2, 34 s bilješkom.

(19) Zabrana, da se u ratu sijeku plodonosna drveta, proizlazi iz koristi, što je imaju od njih i vlastiti vojnici, a kasnije i pokoreni narod. Ali nam ova zabrana i to kazuje, kako zakonodavac ne će da što zna za okrutni vandalizam.

Gl. 21. (1—9) Zakon o zadovoljštini i pomirenju za umorstvo od nepoznate ruke temelji se na mišljenju, da nepravedno prolivena krv vapije k nebu, dok se ne učini zadovoljština (isp. 1 Mojs 4, 10). Jer se nepoznati ubojica ne može povući na zadovoljštinu, to traži opća odgovornost, da dotična općina dadne Bogu zadovoljštinu i da prolivenu krv simbolskim načinom digne sa svojega područja. Da se pritom upotrebljava junica, što još nije vukla u jarmu, i da se očišćenje mora obaviti na tlu neobrađenu, to pokazuje, da se ovdje ne radi o kakvu svjetskom obredu, nego o svetom, religioznom obredu.

(4) Tekuća voda neka odnese krv žrtvovane junice, čime se označuje, da je kraj očišćen od krivnje krvi prolivene. Kao što se junica nije još upotrijebila za rad, tako neka se taj obred očišćenja obavi na zemlji, što se još nije orala ni sijala. — »Na potok«. Vulgata prevodi: »u dolinu pustu i kršnu««. Daničić: »u pustu dolinu.«

uvijek, na mjesto, na kojemu se
još nije nikada oralo ni sijalo! Tamo neka junici vrat otvore, da krv
teče u potok!
5. Onda neka pristupe svećenici, sinovi Levijevi! Jer njih izabra
Gospod, Bog tvoj, da obavljaju
službu njegovu i da u ime Gospodnje blagosivaju. Njihova presuda
odlučuje svaku raspru i svaku
štetu.
*6. Sve starješine toga grada,
koji stanuju najbliže ubijenomu,
neka operu ruke svoje nad junicom, kojoj je bio otvoren vrat u
potok!
7. Glasno neka posvjedoče: Ruke naše nijesu prolile ove krvi, i
oči naše nijesu vidjele ništa.
8. Očisti narod svoj Izraela, koji
si otkupio, Gospode, i ne daj da
bude nedužno prolivena krv u narodu tvojemu Izraelu! Daj da bude čist od krivnje krvi!
9. Tako ćeš izbrisati nedužno
prolivenu krv iz svoje sredine, kad
učiniš, što je ugodno Gospodu.
10. Kad otideš na vojsku proti
neprijateljima svojim, i Gospod,
Bog tvoj, preda ih u ruke tvoje i
ti od njih ugrabiš zarobljenike,
11. I među zarobljenicima ugledaš lijepu ženu i ti bi je htio rado
imati za ženu,
12. Odvedi je kući svojoj! Ona
neka tad ostriže glavu svoju i obreže nokte svoje,
*13. I neka skine haljine svoje,
u kojima je zarobljena, i neka
stoji u kući tvojoj! Izakako je cio
mjesec dana žalila za ocem svojim
i za materom svojom, možeš poći
k njoj i oženiti se njome. Ona ti
tad pripada kao žena.
*14. Ali ako ti više ne bi bila
po volji, možeš je otpustiti. Ipak
je ne smiješ prodati za novce ili
s njom oštro postupati, jer si je
imao za ženu.
15. Ako netko ima dvije žene,
jednu, koju više ljubi, i drugu,
koju manje ljubi, pa ako su mu
one, ljubljena i manje ljubljena,
rodile sinove, a prvorođenac bi bio
od manje ljubljene,
*16. Onda, kad hoće da razdijeli
imanje svoje među sinove svoje,
ne smije dati pravo prvorođenja
sinu ljubljene i zapostaviti prvorođenca manje ljubljene.
17. Nego mora prvorođenca manje ljubljene žene priznati kao takova i dati mu dva dijela od svega, što ima. Jer je on prvenac
snage njegove, pripada mu pravo
prvorođenja.
18. Ako netko ima sina razuzdana i nepokorna, koji ne sluša oca
svojega i matere svoje, pa i onda,
kada ga pokaraše, ne sluša,
*19. Tad neka ga uzmu otac njegov i mati njegova i neka ga dovedu k starješinama grada njegova, k vratima prebivališta njegova,
20. I neka kažu starješinama
grada njegova: Ovaj sin naš
razuzdan je i nepokoran. Ne će
da nas sluša. Izjelica je i pijanica.
21. Tada svi ljudi njegova grada neka ga na smrt kamenuju!
Tako iskorijeni zlo iz svoje sredine! Sav Izrael neka to čuje i neka
se boji!

(6) »Neka operu ruke svoje« u znak nedužnosti. Isp. Ps 26 (25), 6; Ps 73 (72), 13; Mt 27, 24.

(13) Zarobljenica je uz posebne obrede odložila znakove ropstva i dulje se vremena pripravljala za ženu u izraelskoj kući.

(14) »Ipak je ne smiješ prodati za novce.« Ona se morala otpustiti posve slobodna, tako da se je mogla opet udati po svojoj slobodnoj volji.

(16) »Kad hoće da razdijeli imanje svoje«, t. j. kad pravi svoju oporuku.

(19) »K vratima«: tu se je sudilo.

*22. Tko počini takav zločin, da zasluži smrt, te bude pogubljen i objesiš ga na drvo,

23. Neka ne ostane truplo njegovo preko noći na drvetu! Isti još dan moraš ga pokopati. Jer je proklet od Boga tko je obješen. Ne oskvrni zemlje, koju ti Gospod, Bog tvoj, daje za baštinu!

GLAVA 22.

Dužnosti ljubavi prema bližnjemu. Propisi o grijesima proti ćudoređu.

*1. Ako vidiš, da je zalutalo goveče zemljaka tvojega ili ovca njegova, nemoj im ustegnuti svoju pomoć! Odvedi ih natrag zemljaku svojemu!

2. Ako li zemljak tvoj ne stoji u blizini tvojoj, ili ti je nepoznat, odvedi ih kući svojoj! Neka ostanu kod tebe, dok ih ne potraži zemljak tvoj! Tada mu ih vrati!

3. Isto tako učini s magarcem njegovim, tako učini s haljinom njegovom i sa svakom izgubljenom stvari, što je izgubi zemljak tvoj, a ti je nađeš! Nemoj pustiti da leži!

4. Ako vidiš, da su magarac zemljaka tvojega ili goveče njegovo pali na putu, nemoj im ustegnuti pomoći svoje! Pomozi mu ih podignuti!

*5. žena ne smije nositi muškoga odijela, i muški neka se ne oblači u ženske haljine! Jer tko tako što čini, gnusoba je Gospodu, Bogu tvojemu.

6. Nađeš li vani na drvetu ili na tlima gnijezdo ptičje s mladima ili s jajima, dok majka leži na mladima ili na jajima, tad ne hvataj majke s mladima!

7. Pusti majku neka leti, ako uzmeš mlade, da ti bude dobro i da živiš dugo!

*8. Ako gradiš novu kuću, napravi na svom krovu ogradu, da ne navučeš na kuću svoju krivnje krvi, kad bi tko pao s nje!

*9. Ne sadi u svoj vinograd dvojake biline! Inače sav rod dopada svetištu: sad, što ga posadiš, i rod vinogradski.

10. Ne ori s volom i magarcem zajedno!

11. Ne oblači haljine tkane od vune i lana zajedno!

(22—23) Smrtna kazna izvršila bi se kamenovanjem. Truplo bi se zločinčevo izložilo na drvetu sramote, da se tako što većma osudi zločin njegov, poradi kojega je i od Boga proklet. Isus Krist, koji je visio na drvetu križa, uzeo je na sebe tom svojom smrću na križu prokletstvo grijeha svega čovječanstva (isp. Gal 3, 13).

Gl. 22. (1—4) Isp. 2 Mojs 23, 4—5.

(5) Zato je bilo zabranjeno mijenjati haljine između žene i muža, da se stane na put ćudorednoj raskalašenosti, koja se je događala osobito kod poganskog idolopoklonstva.

(8) Krovovi kućâ na Istoku ravni su, tako da se može hodati na njima (isp. Joz 2, 6; 2 Kralj 11, 2; Mt 10, 27; Dap 10, 9).

(9—11) Isp. 3 Mojs 19, 19 s bilješkom! Ne zna se pravi razlog zabrani toga mišljenja. Možebit da čovjek ne dira u red, što ga je Bog kod stvaranja odredio, kad je stvorio stvari u razdijeljenim vrstama. Ili možda, jer je to miješanje raznih vrsta kod poganskih naroda bilo praznovjerje. A možda su po srijedi i uzgojni razlozi. Zabrana, da se u vinogradu ne sade još druge biline (r 9), mogla bi biti i opomena, da se odveć ne ide za dobitkom zemaljskim. Zabrana, da se ne radi sa životinjama nejednake jakosti (r. 10), možda ide za tim, da odgaja za milosrdno postupanje sa životinjama. Sve te zabrane opomena su Izraelu, da se drži daleko od pogana. Veli i sv. Pavao: »Ne vucite jaram s nevjernicima« (2 Kor 6, 14).

*12. Načini sebi rese na četiri kraja plašta, kojim se ogrćeš!
*13. Ako netko uzme ženu i s njom živi, ali mu onda omrzne,
14. I optuži je poradi ružnih stvari i prospe rđav glas o njoj, kad govori: Kad uzeh tu ženu i njoj se približih, ne nađoh u nje djevojaštva,
*15. Tada otac i mati mlade žene neka uzmu znake djevojaštva mlade žene i donesu ih pred starješine grada na vrata!
16. Otac mlade žene neka rekne starješinama: Svoju kćer dadoh ovomu čovjeku za ženu. Jer on zamrzi nju,
*17. Sad je optužuje poradi ružnih stvari, kad tvrdi: Ne nađoh u tvoje kćeri djevojaštva. Ali evo znaka djevojaštva kćeri moje! Onda neka razastru čaršaf pred starješinama gradskim!
18. Tada starješine toga grada neka uzmu muža i kazne ga!
19. Osim toga neka ga oglobe globom od sto srebrnih sekala i neka ih dadnu ocu mlade žene, jer je iznio rđav glas na djevojku Izraelku. Mora je zadržati kao ženu i ne smije pustiti je dok je živ.
20. Ali ako bude istinita optužba: Nije se našao znak djevojaštva kod mlade žene,
21. Tada neka se izvede mlada žena pred vrata kuće njezina oca, i ljudi njezina grada zavičajnoga neka je na smrt kamenuju! Jer je počinila sramotu u Izraelu: blud je tjerala u kući oca svojega. Tako istrijebi zlo iz svoje sredine!
22. Ako se tko uhvati, gdje opći sa ženom udatom, neka umru oboje, čovjek, koji je općio sa ženom, i žena! Tako iskorijeni zlo u Izraelu!
23. Ako se netko sastane u gradu s djevojkom, koja je s jednim zaručena, i opći s njom,
*24. Izvedite ih oboje pred gradska vrata i kamenujte ih na smrt: Djevojku, jer nije u gradu vikala za pomoć, i čovjeka, jer oskvrni zaručnicu bližnjega svojega. Tako istrijebi zlo iz svoje sredine!
25. Ako netko nađe zaručenu djevojku vani u polju, pa je siluje i opći s njom, neka umre samo čovjek, koji je općio s njom!
26. Djevojci neka se ne učini ništa! Djevojka nije učinila grijeh, što zaslužuje smrt. Slučaj je sličan, kao kad netko skoči na drugoga i ubije ga.
27. Jer ju je našao vani na polju, mogla je vikati zaručena djevojka, a nikoga nije tu bilo, da bi joj pomogao.
28. Ako netko nađe nezaručenu djevojku, uhvati je, opći s njom, i zateku ih,
29. Onda čovjek, koji je općio s njom, ima ocu djevojčinu platiti pedeset srebrnih sekala. Mora je uzeti za ženu, jer ju je oskvrnio. Pustiti je ne smije dok je živ.

(12) Isp. 4 Mojs 15, 37—41.
(13—23) Zakoni o ženidbi i čistoći bez sumnje su od najveće važnosti za uzdržavanje i zdravo razvijanje naroda. Odredbe izraelskog prava u tom pogledu pune su željezne strogosti. One ćudoredno daleko stoje iznad takovih zakona kod drugih starih naroda. One ne poznaju dvojak moral za muža i ženu.
(15) »Na vrata«, gdje su sudile starješine.
(17) Kao znak djevojaštva imale su služiti kapljice krvi na čaršafu (plahti) ili na haljini, što ju je imala mlada žena prvi put u bračnoj postelji. Zato bi to donijeli starješinama gradskim, neka oni vide, da je mlada žena nađena u djevojaštvu.
(24) Zarukama bila je djevojka vezana na zaručnika kao udata žena na muža. Zato se izvršuje kazna pred gradskim vratima, a ne pred kućom očevom.

GLAVA 23.

'rimanje i neprimanje u općinu Gospodnju. Razni drugi zakoni.

*1. Nitko ne smije oženiti se ženom oca svojega i podignuti porivalo postelje oca svojega.

*2. Nitko, koji je utučen ili uš:opljen, ne smije biti primljen u pćinu Gospodnju.

3. Nijedan izrod ne smije se rimiti u općinu Gospodnju. Ni u esetom koljenu ne smije se pri:niti u općinu Gospodnju.

*4. Nijedan Amonac i nijedan Ioabac ne smije se pripustiti u pćinu Gospodnju. Ni deseto ko:eno njihovo ne smije se nikad rimiti u općinu Gospodnju,

*5. Jer ne izađoše pred vas s elom i pilom na izlasku vašem iz :gipta, i jer proti tebi potkupiše ;alaama, sina Beorova, iz Petora Mezopotamiji, da te prokune.

6. Ipak Gospod, Bog tvoj, ne tjede poslušati Balaama, nego ti ;ospod, Bog tvoj, obrati proklettvo u blagoslov, jer te ljubi Gopod, Bog tvoj.

7. Ne brini se nikad, dok si živ, a njihovo dobro i njihovu sreću!

*8. Ne mrzi Edomca, jer ti je o krvi rod! Ne mrzi ni Egipćaina, jer si bio u zemlji njegovoj ost!

9. Potomci, što im se rode, smiju se primiti u trećem koljenu u općinu Gospodnju.

10. Kad pođeš u tabor proti svojim neprijateljima, čuvaj se od svake zle stvari!

11. Ako je netko uza te, koji je postao nečist poradi noćnoga izliva, neka izađe iz tabora! On ne smije opet natrag doći u tabor.

12. Kad pane večer, neka se opere, i kad sunce zađe, neka se vrati u tabor!

13. Izvan tabora imaj mjesto, gdje ćeš izlaziti napolje!

14. U opravi svojoj imaj lopaticu! Njom, kad moraš izaći napolje, iskopaj jamu i poslije zagrni nečist svoju!

*15. Jer Gospod, Bog tvoj, ide usred tabora tvojega, da te štiti i da ti preda neprijatelje tvoje. Zato neka je tabor tvoj svet, da ne nađe kod tebe ništa nečisto i da se ne odvrati od tebe!

16. Roba, koji uteče k tebi od gospodara svojega, nemoj izdati gospodaru njegovu!

17. Neka ostane kod tebe na mjestu, koje izabere sebi u jednom od gradova tvojih, gdje mu se dopadne! Ne smiješ ga mučiti.

*18. Neka ne bude bludnice među kćerima Izraelovim i neka ne bude bludnika među sinovima Izraelovim!

Gl. 23. (1) Prvi redak u hebrejskom izvorniku jest posljednji (30.) glave 2. u Vulgati. Tako Vulgata u cijeloj glavi 23. zaostaje za hebrejskim tekstom za ədan redak. — »Ženom oca svojega«, t. j. maćehom. »Podignuti pokrivalo postelje :a svojega«; ovo je rečeno eufemistički, mjesto otkriti golotinju. Isp. 3 Mojs 18, 8.

(2) Napola uškopljen (utučen) ili posve uškopljen ne smije uživati nikakvih građanskih prava. Tjelesno savršenstvo imalo je da opominje narod izraelski na ɪhovno savršenstvo, za kojim je morao ići. Zabrana, da se ljudi sa stanovitim ;akaćenjima ne primaju u svetu općinu Gospodnju, uperena je proti neprirodnim padima nekih idolopokIonskih obreda tadašnjeg Istoka i proti eunuhizmu.

(4) Jer su proistekli iz rodoskvrnuća (1 Mojs 19, 31 sl.).

(5) Isp. 4 Mojs 22, 5 sl.

(8) Edomci (Idumejci) potomci su Ezava (Edoma), koji je bio brat Jakovljev.

(15) To jest, Gospod prebiva u oblaku nad kovčegom zavjetnim.

(18) Hebrejska riječ za bludnicu »kedeša« i za bludnika »kadeš« znači sveto« bludništvo, što je bilo u običaju kod nekih pogana u svetištu u čast idolima.

*19. Ne nosi bludničine plaće ni pasjih novaca u dom Gospoda, Boga svojega, za bilo koji zavjet! Jer je oboje gnusoba Gospodu, Bogu tvojemu.

*20. Od zemljaka svojega ne smiješ uzimati kamatu, niti za novce, niti za hranu, niti za igdje išta, što se posuđuje na kamate.

21. Od stranaca smiješ tražiti kamate. A od zemljaka svojega ne smiješ uzimati kamate, da te Gospod, Bog tvoj, blagoslovi u svima djelima tvojim u zemlji, u koju ideš, da je primiš u posjed.

22. Kad učiniš zavjet Gospodu, Bogu svojemu, ne oklijevaj ispuniti ga! Jer će ga strogo tražiti od tebe Gospod, Bog tvoj. Leži on na tebi kao krivnja.

23. Ali ako propustiš učiniti zavjet, onda nemaš krivnje.

24. Što obećaju usta tvoja, to drži savjesno; jer si dragovoljno zavjetovao Gospodu, Bogu svojemu, što si izrekao ustima svojim.

25. Ako dođeš u vinograd kojega od svojih zemljaka, možeš jesti grožđa po volji, dok se nasitiš. Ipak ništa ne meći u posudu svoju!

*26. Ako dođeš u žito bližnjega svojega, smiješ trgati klasje rukom. Ipak ne smiješ stavljati srp na žito bližnjega svojega.

GLAVA 24.

Pismo rastavno. Razne socijalne zapovijedi.

*1. Kad tko uzme ženu i oženi se njom, i ona mu se potom više ne dopada, jer na njoj nađe nešto ružno, neka joj napiše pismo rastavno, dadne joj ga u ruke i otpusti je iz svoje kuće!

2. Kad ona otide iz kuće njegove i uda se za drugoga,

3. Pa ako i ovaj drugi muž omrzne na nju, napiše joj pismo rastavno, dadne joj ga u ruke i otpusti je iz svoje kuće, ili ako umre ovaj drugi muž, koji se oženi njom,

(19) »Ni pasjih novaca«. Ovdje se bludnik prijašnjega retka zove pas. Bludnici muški zvali su se »psi« (isp. Otkr. 22, 15). Odatle ovdje »pasji novci«. Plaća za takve sramotne čine ne može se upotrijebiti u svetištu za službu Božju.

(20—21) U staro doba uzajmljivalo se samo u gospodarskoj potrebi. A bila je dužnost u potrebi priteći u pomoć svome zemljaku (isp. 3 Mojs 25, 35 sl.). Nije se smjelo uzimati za to kamatu. Od stranca uzimati kamatu bio je čin uzajamnosti i vlastite obrane, jer je kod drugih naroda bilo u običaju uzimanje kamate. Zakonik Hammurapijev (§ 49) poznaje uzimanje kamate kao opću uredbu.

(26) »Smiješ trgati klasje rukom«; Vulgata prevodi: »trgaj klase i satiri rukom« — »franges spicas et manu conteres.« (Isp. Mt 12, 1; Lk 6, 1.)

Gl. 24. (1—4) Kako se vidi, ovdje nije predmet zakonu rastava braka, nego zabrana, da se ne uzima natrag otpuštena žena. I zakon ne odobrava rastavu braka. Zakon ima pred očima samo stanovit i rijedak slučaj, da naime muž prije otpuštenu ženu hoće opet uzeti k sebi. To zabranjuje zakonodavac. Možebit on hoće da isključi mogućnost, da netko, pod izlikom otpuštanja, dopusti drugome zlorabiti njegovu ženu. A možebit da mu je samo namjera, da zapriječi nagla otpuštanja.

(1) Danas se više ne zna pravo, koji je razlog bio dovoljan za rastavu. Riječi »nešto ružno«, u hebrejskom »ervat dabar«, vrlo su općenite; zato ih ne možemo sigurno tumačiti: možda je po srijedi tjelesna ili ćudoredna pogrješka. U doba Kristovo po školi Šamajevoj razlog za rastavu bio je preljuba ili koji drugi nećudoredan čin. Po školi Hillelovoj bilo je dovoljno svako nedopadanje. Krist je opet uspostavio nerazrješivost ženidbe. »Mojsije vam je dopustio samo radi tvrdoće vašega srca da otpuštate svoje žene; a od početka nije bilo tako. Ali ja vam kažem: Tko otpusti ženu svoju, osim za preljubu, i oženi se drugom, čini preljubu. I tko se oženi otpuštenom, čini preljubu« (Mt 19, 8—9). Krist dakle uči prvotnu svetost i nerazrješivost ženidbe.

*4. Tada prvi njezin muž, koji ju je bio otpustio, ne smije se opet oženiti njom, pošto je postala nečista. Jer to je gnusoba pred Gospodom, i ti ne smiješ opteretiti krivnjom zemlju, koju ti Gospod, Bog tvoj, daje u baštinu.

5. Ako se je netko skoro oženio, ne treba ići na vojsku. Neka mu se ne nameću nikakve obveze! Godinu dana neka je slobodan za kuću svoju i neka razveseljuje ženu svoju, koju je doveo!

*6. Ne smije se uzimati u zalogu ručni mlin ili gornji mlinski kamen. Jer tim se uzima život u zalogu.

7. Ako se tko nađe, da je ukrao koga između zemljaka svojih, kojeg Izraelca, i s njim kao s robom postupao ili ga prodao, taj kradljivac neka umre! Tako iskorijeni zlo iz svoje sredine!

8. Kod bolesti gube radi točno i savjesno po svim uputama, što vam ih daju levitski svećenici! Radite točno onako, kako sam vam zapovjedio!

*9. Pomisli na ono, što je Gospod, Bog tvoj, učinio Mariji na putu, kad izađoste iz Egipta!

*10. Ako dadneš bližnjemu svojemu što u zajam, ne idi u kuću njegovu, da mu uzmeš zalog!

11. Stoj napolju! Onaj, komu si dao zajam, neka ti iznese napolje zalog!

*12. Ako je siromah, ne spavaj sa zalogom njegovim!

13. Vrati mu zalog, čim zapane sunce, da može leći spavati u svom plaštu i da te blagosiva! To će ti se uračunati u zaslugu pred Gospodom, Bogom tvojim.

14. Ne zakidaj ubogog i siromašnog nadničara, bilo da je on jedan od tvojih zemljaka ili jedan od stranaca, koji su u zemlji tvojoj, u mjestima tvojim.

*15. Isti dan podaj mu plaću njegovu! Sunce neka ne zađe nad njom; jer je siromašan i uzdiše za njom. Inače zavapit će proti tebi Gospodu, i ti si na sebe navalio krivnju.

16. Oci neka se ne usmrćuju poradi djece njihove i djeca poradi otaca njihovih! Svaki neka bude usmrćen za svoj vlastiti grijeh!

17. Ne iskrivljuj pravice strancu ili siroti i ne uzimaj u zalogu haljine udovici!

18. Pomisli na to, da si bio rob u Egiptu, i da te je oslobodio odanle Gospod, Bog tvoj! Zato ti zapovijedam, da tako činiš.

19. Kad žanješ ljetinu svoju na polju i zaboraviš koji snop na polju, ne vraćaj se, da ga uzmeš! Neka pripadne strancu, siroti i udovici, da te blagoslovi Gospod, Bog tvoj, u svakom poslu ruku tvojih!

(4) Njezinom rastavom od prvoga muža i udajom za drugoga postao je njezin brak s prvim mužem nedopušten, jer bi se tako žena lako predavala iz ruke u ruku kao kakva živina. »Nečista« za prvoga muža.

(6) Svaka obitelj imala je svoj ručni mlin; gornji kamen bio je pomičan. Tim mlinom pripravljali bi sebi svagdanju hranu. Zato nijesu mogli živjeti bez njega.

(9) Marija (Mirjam), sestra Aronova; Isp. 4 Mojs 12, 10.

(10 sl.) Vjerovnik ne smije ući u kuću dužnikovu da uzme zalog, da ne može sam sebi izabrati zalog.

(12 sl.) Jer je plašt služio siromahu kao pokrivalo u noći, morao mu se je vratiti uvečer.

(15) Ako nadničar dobiva plaću u naravi, onda ne će imati svagdanjega kruha, ako mu se ne plati nadnica još isti dan.

20. Kad treseš masline svoje, ne pretražuj još grane iza sebe! Neka dopadne to strancu, siroti i udovici!
21. Kad bereš vinograd svoj, ne pabirči pošto obereš! Neka to pripadne strancu, siroti i udovici!
22. Pomisli na to, da si i ti bio rob u zemlji egipatskoj! Zato ti zapovijedam, da tako činiš.

GLAVA 25.

O djeverskoj ženidbi. O mjerama i utezima. Istrebljivanje Amalečana.

*1. Ako dođu ljudi, koji su među sobom u raspri, pred sud, neka im se sudi! Nedužnoga neka oslobode, a krivca neka osude!
2. Ako je krivac zaslužio batine, tada sudac neka naloži, da ga povale i da mu pred njim dadnu toliko udaraca, koliko odgovara krivnji njegovoj!
3. Četrdeset udaraca smije naložiti da mu se dadne, ali ne više, da se ne poništi pred tobom zemljak tvoj, kad bi mu se preko toga udarilo još više udaraca.
*4. Ne zavezuj usta volu kad vrše!
*5. Ako braća stanuju skupa i jedan od njih umre, a ne ostavi sina iza sebe, onda neka se žena umrloga ne uda vani za stranca! Njezin djever neka otide k njoj, neka je uzme za ženu i izvrši na njoj dužnost djeversku!
*6. Prvorođenac, kojega ona rodi, neka nosi ime brata umrloga, da ne izumre ime njegovo u Izraelu.
7. Ako li onaj čovjek ne će da uzme snahe svoje, onda snaha njegova neka ide na vrata gradska pred starješine i neka rekne: Djever moj ne će da očuva ime bratu svojemu u Izraelu. On mi ne će da učini dužnost djeversku.
8. Starješine grada njegova neka ga tada dozovu i potegnu na odgovor! Prikaže li se on i dadne li izjavu: Ne ću da je uzmem,
*9. Onda neka pristupi k njemu snaha njegova pred starješinama, neka mu izuje obuću s nogu, neka mu pljune u lice i glasno povikne: Tako neka bude čovjeku, koji ne će da zida kuće brata svojega!
10. Kuća njegova neka se u Izraelu zove samo još ,kuća bosoga'!
11. Ako se pobiju ljudi i žena jednoga doleti da otme muža svojega iz ruku onoga, koji ga bije, i pruži ruku svoju i uhvati ga za sram,
12. Odsijeci joj ruku bez milosrđa!
*13. Ne nosi u torbi svojoj dvojaku utegu, težu i lakšu!
*14. Nemoj imati u kući svojoj dvojaku mjeru, veću i manju!

Gl. 25. (1—3) Kasnije se davalo samo 39 udaraca, da se ne prestupi zakon (isp. 2 Kor 11, 24).
(4) Isp. 1 Kor 9, 9.
(5—10) Isp. 1 Mojs 38, 8. Izuvanje obuće s nogu znači javno osramoćenje. Tko se otima da izvrši svoju dužnost djeversku, siromašan je, kao jedan, koji hoda bos. On ne može da prehrani ženu svojega umrlog brata.
(5) »A ne ostavi sina iza sebe.« Vulgata ima: »bez djece«. I Daničić isto tako. — »Njezin djever...« (isp. 1 Mojs 38, 8 s bilješkom).
(6) »Neka nosi ime...«, t. j. neka dobije ime i prava muža umrloga. Isp. Mt 22, 24.
(9) Izuvanjem obuće hoće da se kaže, da taj čovjek nema više baštinskog prava umrlog brata i udovice.
(13) Za utege su imali kamenove.
(14) »Dvojaku mjeru«, doslovno »dvojaku efu«, što je imala 36 (36.44) l.

15. Puna i prava utega neka ti je, puna i prava mjera neka ti je, da dugo živiš u zemlji, koju ti daje Gospod, Bog tvoj!
16. Jer je gnusoba Gospodu, Bogu tvojemu, svaki, koji čini tako, svaki, koji čini nepošteno.
*17. Pomisli na to, što ti učiniše Amalečani na putu, kad ste išli iz Egipta!
18. Na putu napadoše te. Jer si bio umoran i iznemogao, pobiše kod tvoje zadnje čete sve, što od umora zastadoše za tobom, bez straha od Boga.
19. Kad te jednom Gospod, Bog tvoj, smiri od svih neprijatelja tvojih unaokolo u zemlji, koju ti daje Gospod, Bog tvoj, u posjed i baštinu, tada izbriši pod nebom, što spominje na Amaleka! Ne zaboravi to!

GLAVA 26.

Prvine i desetine.

1. Kad dođeš u zemlju, koju ti daje Gospod, Bog tvoj, u baštinu, i primiš je u posjed i naseliš se u njoj,
2. Tad uzmi dio od prvina svih poljskih plodova, što si ih požeo od zemlje, koju ti daje Gospod, Bog tvoj, i metni ih u košaru! Onda idi na mjesto, što ga izabere Gospod, Bog tvoj, da ondje prebiva ime njegovo!
*3. Tamo dođi k svećeniku, koji u to vrijeme bude u službi, i reci mu: Zahvaljujem danas Gospodu, Bogu tvojemu, da sam došao u zemlju, za koju se Gospod zakle ocima našim, da će im je dati.
4 Nato neka uzme svećenik košaru iz tvoje ruke i metne je pred žrtvenik Gospoda, Boga tvojega!
*5. Tada izgovori i reci pred Gospodom, Bogom svojim: Otac moj bio je Aramej, koji je lutao naokolo. S malo ljudi otišao je u Egipat i tamo se nastanio. Tamo je postao narod velik, jak i mnogobrojan.
6. Ali kad su Egipćani zlo postupali s nama, tlačili nas i udarali na nas teške poslove,
7. Mi zavapismo Gospodu, Bogu otaca svojih. I Gospod je čuo glas naš i pogledao na nevolju našu, na trud naš i na muku našu:
8. Gospod nas izvede rukom jakom i mišicom podignutom, strahotom velikom i znacima i čudesima.
9. Dovede nas na ovo mjesto i dade nam zemlju ovu, zemlju, u kojoj teče mlijeko i med.
10. I sada evo donosim prvine od plodova zemlje, koju si mi dao, Gospode! Tad stavi košaru pred Gospoda, Boga svojega, i pokloni se Gospodu, Bogu svojemu!
11. Veseli se svakim dobrom, što ga dade Gospod, Bog tvoj, tebi i kući tvojoj, ti i levit i stranac, koji stoji kod tebe!
*12. Kad u trećoj godini, u godini desetine, odijeliš svu desetinu od dohodaka svojih i predaš je le-

(17—19) O događaju, što ga spominje redak 18., ne izvješćuje Sveto Pismo ni na kojem drugom mjestu. Neprijateljstvo proti Amalečanima počelo je već kod izlaska iz Egipta (isp. 2 Mojs 17, 8—16). O izvršenju zapovijedi isp. 1 Kralj 15, 2—33; 30, 1—18. Izvršili su je Saul i David.

Gl. 26. (3) »Zahvaljujem«. Vulgata prevodi: »Priznajem« (»profiteor«). Tako i Daničić.

(5) Jakov se zove Aramej, jer je proboravio dugo vremena u Aramu (1 Mojs 29) i bio je usko vezan s obitelju Labana, Arameja (1 Mojs 31, 24). Ipak čini se po kontekstu, da ovdje ime »Aramej« ima šire značenje i znači toliko koliko »nomad« (pastir selilac).

(12) »Jedu i nasite se« (isp. 5 Mojs 14, 28).

vitu, strancu, siroti i udovici, da od toga u prebivalištu tvojemu jedu i nasite se,

*13. Onda moli pred Gospodom, Bogom svojim: Iznesoh iz kuće svoje što je posvećeno i dadoh levitu, strancu, siroti i udovici točno po naputku, što mi ga ti dade. Nijedne tvoje naredbe ja ne prestupih i ne zaboravih.

*14. Ne jedoh od toga u žalosti svojoj i ništa ne uzeh od toga, kad sam bio nečist. Ništa od toga ne darovah za mrtvaca. Poslušah Gospoda, Boga svojega, i učinih, kako si zapovjedio.

15. Pogledaj iz svetoga stana svojega, s neba, i blagoslovi narod svoj Izraela i zemlju, koju si nam dao, kao što si se zakleo ocima našim, zemlju, u kojoj teče mlijeko i med!

*16. Danas ti zapovijeda Gospod, Bog tvoj, da držiš ove zakone i naredbe. Savjesno ih dakle izvršuj svim srcem i svom dušom!

17. Danas si se dogovorio s Gospodom, da će on biti Bog tvoj, a ti da ćeš ići putovima njegovim i izvršivati njegove zapovijedi, propise i odredbe i slušati glas njegov.

18. I Gospod se je danas dogovorio s tobom, da ćeš biti njegov narod osobit, kao što ti je obećao, i da ćeš izvršivati sve propise njegove.

*19. On će te nad sve narode, koje je stvorio, podignuti hvalom, čašću i slavom. A ti budi svet narod Gospodu, Bogu svojemu, kao što je zapovjedio!«

GLAVA 27.

Spomenik na Jordanu. Blagoslovi i prokletstva.

*1. Mojsije sa starješinama Izraelovim zapovjedi narodu: »Izvršujte sve zapovijedi, što vam ih danas dajem!

2. Kad prijeđete preko Jordana u zemlju, koju ti daje Gospod, Bog tvoj, podigni sebi kamenje veliko, namaži ga krečem

*3. I napiši na njemu, čim prijeđeš, sve riječi toga zakona, da uđeš u zemlju, koju ti daje Gospod, Bog tvoj, u zemlju, u kojoj teče mlijeko i med, kao što ti je obećao Gospod, Bog otaca tvojih.

---

(13) »Pred Gospodom, Bogom svojim«. Ovdje ne znači to »pred svetištem«, jer u prijašnjem retku stoji »u prebivalištu tvojemu«, dakle gdjegod bilo. — »Što je posvećeno«, t. j. desetina, o kojoj je riječ u prijašnjem retku. Bila je sveta, jer je pripadala Bogu.

(14) Molitelj uvjerava, da nije ništa učinio, što bi moglo desetinu učiniti nečistom. On nije jeo od toga u vrijeme žalosti; nije od toga ništa predao u stanju zakonske nečistoće i nije ništa upotrijebio za darove mrtvačke. Darovi mrtvački mogli bi biti ono jelo i piće, što se je davalo pratiocima kod pogreba mrtvaca, ili ono jelo i piće, što se je stavljalo u grob ili na grob u misli, da mrtvac još treba jela i pića (isp. Tob 4, 18; Sir 30, 18).

(16—19) Ponovno se obvezuje narod na poljanama moapskim, da će držati zakon, i Bog prihvaća obećanje Izraelovo, da će biti njegov narod i da će držati njegove zapovijedi, a on mu obećava svoju božansku zaštitu i pomoć.

(19) Ovdje se svršuje drugi govor Mojsijev.

Gl. 27. (1) Ovim počinje treći Mojsijev govor. »Sa starješinama Izraelovim«: ove su riječi zacijelo kasnije umetnute. Nikada nije Mojsije zajedno sa starješinama govorio. (Arndt S. J.)

(1—26) Izvještaj o izvršenju isp. Joz 8, 30—35.

(3) »Sve riječi toga zakona.« Riječi toga zakona možda su gl. 5—26, ili barem gl. 12—26, ili njihov izvadak.

*4. Kada dakle prijeđete preko Jordana, postavi to kamenje, za koje vam danas dadoh uputu, na gori Hebalu i namažite ga krečem!

5. Načini ondje i žrtvenik u čast Gospodu, Bogu svojemu, žrtvenik od kamenja, što ga nijesi klesao gvožđem!

*6. Od neklesana kamenja podigni žrtvenik Gospodu, Bogu svojemu! Tad na njemu prinesi Gospodu, Bogu svojemu, žrtve paljenice!

7. Žrtvuj mirotvorne žrtve i drži ondje gozbu žrtvenu! Veseli se pred Gospodom, Bogom svojim!

8. Napiši na to kamenje razgovijetno i pomno sve riječi toga zakona!«

*9. Mojsije i levitski svećenici upraviše svemu Izraelu još ove riječi: »Šuti, Izraele, i slušaj! Danas si postao narod Gospoda, Boga svojega.

10. Slušaj glas Gospoda, Boga svojega, i drži njegove zapovijedi i naredbe, što ti ih dajem danas!«

11. Isti dan zapovjedi Mojsije narodu:

*12. »Čim prijeđete preko Jordana, neka stanu jedni na gori Garizimu, da blagosivaju narod, naime Simeon, Levi, Juda, Isahar, Josip i Benjamin.

*13. Drugi neka stanu na gori Hebalu, da proklinju, naime Ruben, Gad, Aser, Zabulon, Dan i Neftali.

14. Leviti neka počnu i jakim glasom neka progovore svima Izraelcima:

*15. Proklet, tko načini lik rezan ili liven, gnusoban Gospodu, djelo ruke umjetnikove, i postavi ga potajno! I sav narod neka odgovori: Amen!

16. Proklet, tko prezire oca svojega ili mater svoju! I sav narod neka odgovori: Amen!

17. Proklet, tko pomakne među bližnjega svojega! I sav narod neka odgovori: Amen!

18. Proklet, tko zavede slijepca s puta! I sav narod neka odgovori: Amen!

19. Proklet, tko iskrivi pravicu strancu, siroti i udovici! I sav narod neka odgovori: Amen!

*20. Proklet, tko sagriješi sa ženom oca svojega! Jer pogrdi ženidbenu postelju oca svojega. I sav narod neka odgovori: Amen!

21. Proklet, tko sagriješi s kojim živinčetom! I sav narod neka odgovori: Amen!

22. Proklet, tko sagriješi sa sestrom svojom, kćerju oca svojega ili matere svoje! I sav narod neka odgovori: Amen!

(4) »Na gori Hebalu« (isp. 11, 29). Samaritanci, koji su bili sagradili hram na gori Garizimu, staviše ovdje, u svom Pentateuhu, Garizim namjesto Hebal. Samaritanci su i stim dokazivali, da je Garizim gora, na kojoj se treba Bogu klanjati (Iv 4, 20). Hebal je sjeveroistočno od Sihema, 938 m visok, a na jugoistočnoj strani gora je Garizim.

(6) »Od neklesana kamenja«. Isp. 2 Mojs 20, 25.

(9) »I levitski svećenici«. I ove riječi, kao i one u 1. retku, svakako su umetnute kasnije.

(12) Blagoslovi nijesu izrijekom navedeni u slijedećim recima, ali se mogu lako sastaviti iz protivnih prokletstava. Isp. Joz 8, 34.

(13) K razdiobi blagoslovâ i prokletstava na gorama Garizimu i Hebalu isp. 5 Mojs 11, 29 s bilješkom.

(15) »Amen!« t. j. tako neka bude! Tom hebrejskom riječi izriče se potvrđivanje.

(20) »Sa ženom oca svojega«, t. j. s maćehom. Isp. 5 Mojs 23, 1 s bilješkom.

*23. Proklet, tko sagriješi sa svasti svojom! I sav narod neka odgovori: Amen!
24. Proklet, tko ubije bližnjega svojega iz potaje! I sav narod neka odgovori: Amen!
25. Proklet, tko primi kakav dar, da prolije krv nedužnu! I sav narod neka odgovori: Amen!
26. Proklet, tko ne drži zapovijedi ovoga zakona i ne izvršuje ih! I sav narod neka odgovori: Amen!

GLAVA 28.

Obećanja i prijetnje.

*1. Ako budeš vjerno slušao Gospoda, Boga svojega, i ako budeš izvršivao zapovijedi njegove, što ti ih dajem danas, uzvisit će te Gospod, Bog tvoj, nad sve narode na zemlji.
2. Svi slijedeći blagoslovi doći će na te i stignut će te, ako budeš slušao Gospoda, Boga svojega.
3. Blagosloven ćeš biti u gradu i blagosloven u polju.
4. Blagosloven će biti plod tijela tvojega, plod njive tvoje, plod stoke tvoje, mlad goveda tvojih i ovaca tvojih.
*5. Blagoslovena će biti žetvena košara tvoja i naćve tvoje.
*6. Blagosloven ćeš biti, kada dolaziš, i blagosloven, kada odlaziš.
7. Gospod će poraziti pred tobom neprijatelje tvoje, koji se dignu proti tebi. Jednim putem dolaze oni proti tebi, a na sedam putova bježe pred tobom.
8. Gospod će ti dati blagoslov u žitnicama tvojim i u svakom poslu ruku tvojih. On će te blagosloviti u zemlji, koju ti daje Gospod, Bog tvoj.
9. Gospod će te učiniti svetim narodom svojim, kao što ti se je zakleo, ako izvršuješ zapovijedi Gospoda, Boga svojega, i ideš putovima njegovim.
10. Svi narodi u zemlji vidjet će, da se s pravom zoveš narodom Gospodnjim, i bojat će se tebe.
11. Gospod će te obasuti dobrima, plodom tijela tvojega, stoke i njive u zemlji, za koju se zakleo Gospod ocima tvojim da će ti je dati.
*12. Gospod će otvoriti bogatu riznicu svoju, nebo, da zemlji tvojoj u pravo vrijeme dadne dažd i da blagoslovi svaki rad ruku tvojih. Onda možeš davati u zajam mnogim narodima, a sam da ne moraš uzimati u zajam.
*13. Gospod će te učiniti glavom a ne repom. Ti ćeš samo biti gore a nikada dolje, ako slušaš zapovijedi Gospoda, Boga svojega, što ti ih dajem danas, i savjesno ih izvršuješ.
14. Od svega, što ti zapovijedam danas, ne odstupaj ni nadesno ni nalijevo, pristajući za drugim bogovima i služeći njima!

(23) »Sa svasti svojom«, t. j. sa ženinom sestrom. Vulgata prevodi »sa taštom svojom« — »cum socru sua«, t. j. sa ženinom materom. Tako i Daničić.
Gl. 28. (1) Obećanja blagoslova ispunit će se, ako se točno izvršuje zakon. Prijetnje i obećanja blagoslova odnose se na narod kao takav i zato se isključivo tiču vremenitih i zemaljskih dobara. Isp. 3 Mojs 26.
(5) »Žetvena košara«, u koju se bere plod. Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »Blagoslovene tvoje žitnice i blagosloven tvoj suvišak« — »Benedicta horrea tua, et benedictae reliquiae tuae«.
(6) Svaki tvoj rad i pothvat bit će blagosloven.
(12) O zajmu isp. 5 Mojs 15, 8.
(13) Bog će Izraela učiniti »glavom a ne repom«, t. j. on će se pobrinuti za to, da Izrael u moći i bogatstvu zauzme prvo a ne posljednje mjesto među narodima.

15. Ali ako ne slušaš Gospoda, oga svojega, i savjesno ne držiš ıih njegovih zapovijedi i naredaı, što ti ih dajem danas, onda će ɔći na te sva slijedeća prokletstva stignut će te:
16. Proklet ćeš biti u gradu, prolet u polju.
*17. Prokleta će biti žetvena koıra tvoja i naćve tvoje.
18. Proklet će biti plod tijela tvoıga, plod njive tvoje, mlad goveda ıojih i ovaca tvojih.
19. Proklet ćeš biti, kada dolaziš, proklet, kada odlaziš.
20. Gospod će poslati na tebe rokletstvo, zabunu i strah u svim ıdovima, što ih preduzmeš, dok za ratko vrijeme posve ne propadneš ɔradi zlih djela svojih, po kojima i otpao od mene.
21. Gospod će na te donijeti kuu, dok te posve ne istrijebi iz emlje, u koju ideš da je posjedneš.
*22. Gospod će te udariti sušiɔm, groznicom, upalom, žegom, ıšom, snijeti i metljikom. Ova će ɔ zla progoniti, dok ne propadneš.
23. Nebo nad glavom tvojom postat će mjed, a zemlja pod nogama ıojim gvožđe.
24. Gospod će dažd u zemlji tvoɔj pretvoriti u prah i pepeo. Oni ɔ padati s neba na te, dok ne budeš uništen.
*25. Gospod će te poraziti pred eprijateljima tvojim. Jednim ćeš utem izaći proti njima, a na sedam ćeš putova bježati pred njima. Svima kraljevstvima na zemlji bit ćeš jedno strašilo.
26. Mrtvaci tvoji bit će hrana svima pticama nebeskim i životinjama divljim, i nitko ih ne će poplašiti.
*27. Gospod će te udariti prištem egipatskim, micinom, svrabom i krastom, od čega se ne ćeš više moći iscijeliti.
*28. Gospod će te udariti bjesnilom, sljepoćom i pometnjom duha.
29. U jasno podne pipat ćeš okolo, kao što pipa slijepac u mraku. U svojim pothvatima ne ćeš imati sreće. Uvijek će te tlačiti i odirati, a nitko ti ne će pomoći.
30. Oženit ćeš se, a drugi će biti s tvojom ženom. Sazidat ćeš kuću, a ne ćeš stanovati u njoj. Posadit ćeš vinograd, a ne ćeš uživati njegova ploda.
31. Vo tvoj klat će se na tvoje oči, a ti ga ne ćeš jesti. Magarac tvoj otet će ti se pred očima i ne će ti se više vratiti. Ovce tvoje dat će se neprijateljima tvojim, i nitko ti ne će pomoći.
32. Sinovi tvoji i kćeri tvoje past će kao plijen tuđemu narodu. Oči tvoje morat će to gledati i kapat će jednako za njima. Ali ti ćeš biti nemoćan.
33. Plod zemlje tvoje i sav prihod muke tvoje izjest će narod, kojega ne znaš. Tlačit će te jednako i zlostavljati uvijek.

(17) Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »Prokleta žitnica tvoja i proklet ıvišak tvoj.«
(22) »Sušom«: današnji hebrejski tekst ima »hereb« = mač; ali treba čiıti s Vulgatom »horeb« = suša (aestus). Nabraja se ovdje sedam bolesti: prve ɔtiri pogađaju čovjeka, posljednje tri žito, što je potrebno čovjeku za hranu.
(25) »Svima kraljevstvima na zemlji bit ćeš jedno strašilo.« Ovu rečenicu revodi Vulgata ovako: »I razasut ćeš se po svim kraljevstvima na zemlji.« A Daıčić ovako: »I potucaćeš se po svijem carstvima na zemlji.«
(27) »Prišt egipatski« jest jedna vrst gube, što se pojavljuje osobito u Egiptu. ɔp. šesto zlo egipatsko (2 Mojs 9. 9).
(28) Tako su Židovi i danas slijepi usred svjetlosti evanđelske.

34. Poludjet ćeš od onoga, što ćeš gledati svojim očima.

35. Gospod će te udariti prištevima zlim na koljenima i na golijenima, tako da ne će na tebi ostati ništa zdravo od tabana do tjemena.

*36. Gospod će tebe i kralja, kojega ćeš postaviti nad sobom, odvesti u narod, kojega nijesi znao ti ni oci tvoji. Tamo ćeš služiti tuđim bogovima od drveta i kamena.

37. Postat ćeš predmet zgražanja, rugla i posmijeha svima narodima, u koje te odvede Gospod.

*38. Mnogo ćeš sjeme iznijeti u polje, a samo ćeš malo od toga požeti, jer će ga izjesti skakavci.

39. Vinograde ćeš saditi i obrađivati. Ali vina ne ćeš piti i u klijet spremati, jer će izjesti crvi.

40. Imat ćeš maslina u svem području svojem, ali se ne ćeš moći mazati uljem, jer će opasti masline tvoje.

41. Imat ćeš sinova i kćeri, ali ne će pripadati tebi, jer će otići u ropstvo.

*42. Sve drveće tvoje i rod zemlje tvoje uništit će buba.

43. Stranac, koji prebiva kod tebe, penjat će se nada te sve više, a ti ćeš padati sve niže.

44. On će ti uzaimati; a ti mu ne ćeš moći uzajmiti. On će postati glava, a ti rep.

45. Sva ova prokletstva doći će na te, progonit će te i stizat će te, dok se ne istrijebiš, ako ne budeš slušao Gospoda, Boga svojega, i ne budeš držao njegovih zapovijedi i naredaba, što ti ih je dao.

*46. Ona će biti tebi i potomcima tvojim kao znak i čudo do vijeka.

47. Kad nijesi htio radosno i rado služiti Gospodu, Bogu svojemu, uza sve obilje,

48. Služit ćeš neprijateljima svojim, koje proti tebi pošlje Gospod, u gladi i žeđi, u golotinji i svakoj oskudici. On će ti metnuti gvozden jaram na vrat, dok te ne uništi.

*49. Gospod će iz daleke daljine, s kraja svijeta, dovesti proti tebi narod, koji leti kao orao, narod, kojemu jezika ne razumiješ,

50. Narod tvrdoga pogleda, koji ne štedi starca i s mladićem nema smilovanja.

51. On će izjesti omladak stoke tvoje i prihod polja tvojega, dok se ne istrijebiš. On ti ne će ništa ostaviti od žita, vina i ulja, od ploda goveda i ovaca, dok te ne upropasti.

52. On će te opkoliti u svim gradovima tvojim, dok po svoj zemlji tvojoj ne popadaju zidovi tvoji visoki i tvrdi, u koje se uzdaš. On će te opkoliti u svim gradovima tvojim, po svoj zemlji, koju ti dadne Gospod, Bog tvoj.

---

(36) To se je ispunilo na narodu izraelskom, kad su ga odveli u sužanjstvo babilonsko, a napose kad je pao u sužanjstvo asirsko. Deset se je plemena razasulo među neznabošce i pošlo putovima njihovim, a samo je pleme Judino sačuvala Providnost Božja, jer je iz njega imao izaći Mesija.

(38) Haranje i uništavanje od skakavaca opisuje naširoko prorok Joel (gl. 1. i 2.).

(42) Ta buba bit će da je jedna vrsta skakavaca.

(46) To su sudovi Božji, što su snašli Židove. A svakako je čudo, da se Židovi, razasuti po svim narodima, ipak još i danas drže.

(49 sl.) Sličnim slikama i prilikama slikaju i proroci neprijatelja kao oruđe božanske kazne i pravde (isp. Iz 25, 26; 28, 11; 33, 19; Jer 5, 15; 14, 18; 48, 40; 49, 22; Hab 1, 8).

*53. Tada ćeš u nevolji i tjeskobi, u koju će te staviti neprijatelj tvoj, jesti plod svojega vlastitog tijela, meso svojih sinova i kćeri, koje ti dadne Gospod, Bog tvoj.

*54. I najmekši i najnježniji čovjek kod tebe bit će pun zlovolje prema bratu svojemu, prema ljubljenoj ženi svojoj i djeci svojoj, što mu još ostaše.

55. Nikome od njih ne će dati mesa djece svoje, što će ga jesti, jer ne će imati ništa drugo u nevolji i tjeskobi, u koju će te staviti neprijatelj tvoj u svim gradovima tvojim.

*56. I najmekša i najnježnija žena kod tebe, koja se ne bi usudila metnuti svoju nogu na golu zemlju, jer je bila odveć nježna i mekušna, bit će zlovoljna prema ljubljenome mužu svom, prema sinu svom i kćeri svojoj

57. Poradi posteljice, što dolazi iz krila njezina, ili poradi djece, kojoj daje život. Jer u oskudici svakoj ona će ih potajno jesti od nevolje i tjeskobe, u koju će te staviti neprijatelj tvoj u gradovima tvojim.

58. Ako ne budeš savjesno držao sve zapovijedi ovoga zakona, što su zapisane u ovoj knjizi, i ako se ne budeš bojao uzvišenoga i časnoga imena, Gospoda, Boga svojega,

59. Poslat će Gospod tebi i potomcima tvojim vanredne kušnje, teška i dugotrajna zla, ljute i duge bolesti.

*60. Sva zla egipatska, od kojih se plašiš, pustit će na tebe, i one će se prilijepiti za tebe.

61. Usto će Gospod pustiti na tebe još sve bolesti i kušnje, što nijesu zapisane u ovoj zakonskoj knjizi, dok se ne istrijebiš.

62. Ostat će vas samo malo, makar vas prije bilo kao zvijezda nebeskih, ako ne budeš slušao Gospoda, Boga svojega.

*63. Kao što vam se je Gospod radovao, da vam dobro čini i da vas množi, tako će vam se sad Gospod radovati, da vas zatire i istrebljuje. Bit ćete iskorijenjeni iz zemlje, u koju ideš da je zaposjedneš.

64. Gospod će te razasuti po svim narodima, s jednoga kraja zemlje do drugoga. Tamo ćeš služiti drugim bogovima, koji su bili nepoznati tebi i ocima tvojim, bogovima od drveta i kamena.

*65. Među ovim narodima ne ćeš uživati mira. Tvoja noga ne će imati počivališta. Tamo će ti Gospod utisnuti u srce tjeskobu, u oči težnju za zavičajem i u dušu tugu.

*66. Život svoj vidjet ćeš da visi o koncu. Drhtat ćeš danju i noću i ne ćeš se osjećati nikada siguran za život svoj.

(53) To se je do u riječ ispunilo, kad su Babilonci zauzimali Jeruzalem, a napose kad su ga opsjedali Rimljani. Za opis nevolje i tjeskobe pri opsjedanju isp. Plač Jeremijin 4, 10; Bar 2, 2.

(54) Grdna glad raskida sve veze rodbinske. Isp. 4 Kralj 6, 28 sl. — I djeci svojoj, što mu još ostaše«: ovo je izostalo u Vulgati.

(56) I žena u nevolji i tjeskobi slijedi primjer muža.

(60) Zla egipatska opisana su u 2 Mojs gl. 7—12.

(63) Ovdje je djelovanje božansko prikazano po ljudskom mišljenju i djelovanju (antropomorfizam). Bog ima svoju radost u tom, da čini i vrši pravdu.

(65) Sve protivno onome miru, što se uživao u Obećanoj zemlji (isp. 5 Mojs 10, 12).

(66) »O koncu«, koji se može svaki čas prekinuti.

67. Ujutro govorit ćeš: O, da je već večer! a uvečer govorit ćeš: O, da je već jutro! poradi u srcu tjeskobe, što ćeš je imati, i poradi svega onoga, što ćeš morati svojim očima gledati.

*68. Onda će te Gospod vratiti u Egipat na lađama, putem, za koji ti rekoh: Ne ćeš ga više nikada vidjeti! Tamo će vas prodavati neprijateljima vašim za robove i ropkinje. Ali nitko vas ne će htjeti kupiti.«

*69. To su riječi zavjeta, što ga Mojsije po zapovijedi Gospodnjoj sklopi sa sinovima Izraelovim u zemlji moapskoj, osim zavjeta, što ga je bio s njima učinio na Horebu.

GLAVA 29.

Obnovljenje zavjeta.

*1. Mojsije sazva sav Izrael i reče im: »Vidjeli ste sve, što učini Gospod pred vašim očima u zemlji egipatskoj faraonu, svim slugama njegovim i svoj zemlji njegovoj:

2. Kušnje velike, što ih vidješe oči tvoje, one znake velike i čudesa.

*3. Ali vam ne dade Gospod do danas razuma, da spoznate, ni očiju, da vidite, ni ušiju, da čujete.

*4. Vodio sam vas četrdeset godina po pustinji. Haljine na tijelu vašemu nijesu se raspale. Obuća tvoja nije se izderala na nogama tvojim.

*5. Kruha nijeste jeli i vina i jakoga pića nijeste pili. Tako ste imali spoznati, da sam ja Gospod, Bog vaš.

6. Kad dođoste na ovo mjesto, izađe Sehon, kralj hesebonski, i Og, kralj basanski, pred nas u boj. Ali ih pobismo.

*7. Osvojismo zemlju njihovu i dadosmo je u baštinu Rubenovcima, Gadovcima i polovini plemena Manasejeva.

8. Zato držite i izvršujte zapovijedi ovoga zavjeta, da imadnete uspjeh u svemu, što preduzimate!

9. Vi stojite danas svi pred Gospodom, Bogom svojim: plemenski glavari vaši, suci vaši, starješine vaše i upravitelji vaši, svi ljudi Izraelovi,

*10. Djeca vaša, žene vaše, i stranac, koji je kod tebe u taboru, i onaj, koji ti siječe drva, i onaj, koji ti nosi vodu.

11. Imate se obvezati na zavjet s Gospodom, Bogom svojim, i na zakletvom potvrđeni ugovor, što ga učini s tobom danas Gospod, Bog tvoj.

12. Tako on danas hoće da te postavi za narod svoj i da bude Bog tvoj, kao što ti je obećao i kao što se zakleo ocima tvojim, Abrahamu, Izaku i Jakovu.

13. Ali ne s vama samo sklapam ja ovaj savez i ovaj zakletvom potvrđeni ugovor,

(68) Kad je Tito razorio Jeruzalem, dao je silu Židova odvesti u Egipat, da se ondje prodadu u roblje. — »Za koji ti rekoh...« (isp. 5 Mojs 17, 16).

(69) Ovaj posljednji u hebrejskom izvorniku redak gl. 28. prvi je u Vulgati (i u Daničiću) gl. 29. Tako u cijeloj glavi 29. Vulgata ide naprijed za jedan redak.

Gl. 29. (1) Ovdje počinje četvrti Mojsijev govor.

(3) Bog prigovara Izraelcima, što im nije mogao dati da uvide i shvate nauke božanskoga vodstva. To su oni zaslužili svojim ponašanjem.

(4) Isp. 5 Mojs. 8, 4.

(5) »Bog vaš«, koji vas je mogao i bez toga prehraniti.

(7) Isp. 4 Mojs 32, 29; 5 Mojs 3, 1—17; Joz 13. 8 i 22, 4.

(10) Stranci u taboru jesu svi oni, koji su se kod izlaska iz Egipta (2 Mojs 12, 38; 4 Mojs 11, 4) i kasnije (4 Mojs 10, 29) pridružili Izraelcima.

*14. Nego i s onima, koji danas stoje ovdje s nama pred Gospodom, Bogom našim, i s onima, koji nijesu danas ovdje prisutni s nama.

15. A vi se još spominjete, kako smo prebivali u zemlji egipatskoj i kako smo išli posred naroda, kroz koje ste prošli.

16. Vidjeli ste ogavne idole njihove od drveta i kamena, od srebra i zlata, što ih imaju.

*17. Neka ne bude među vama čovjeka, ni žene, ni porodice, ni plemena, koji bi se danas odvratili od Gospoda, Boga našega! Neka ne bude među vama korijena, na kojem bi rastao otrov i pelen!

*18. Nitko, koji čuje riječi ove zakletve, neka ipak ne obeća sebi blagoslova i neka ne pomisli: Bit će mi dobro, iako budem slijedio svoju vlastitu volju! Tako bi se uništilo natopljeno zajedno s osušenim.

*19. Takovu ne će Gospod nikada oprostiti, nego će se onda brzo raspaliti srdžba i jarost Gospodnja proti njemu. Sva prokletstva, što su zapisana u ovoj knjizi, oborit će se na njega, i Gospod će izbrisati ime njegovo pod nebom.

20. Gospod će ga izlučiti na propast iz svih plemena Izraelovih, po svim prokletstvima zavjeta, što su zapisana u ovoj knjizi zakona.

21. Budući naraštaji, djeca vaša, što nastanu iza vas, i stranac, koji dođe iz daleke zemlje, pitat će, kad u zemlji ovoj vide zla i bolesti, kojima će je udariti Gospod.

*22. Sve njezino tlo jest mjesto sumporno, slano, opaljeno. Na njemu se ne može sijati i ništa ne niče na njemu. Tu ne raste nikakva biljka. Tu je opustošenje kao ono Sodome i Gomore, Adame i Seboima, koje zatr Gospod u gnjevu svojem i u jarosti svojoj.

23. Jest, svi će narodi pitati: Zašto Gospod učini tako toj zemlji? Zašto ta strahovita srdžba i jarost?

24. Tada će se odgovoriti: Jer prelomiše zavjet Gospoda, Boga otaca svojih, što ga on sklopi s njima, kad ih izvede iz zemlje egipatske,

25. I odoše da služe tuđim bogovima i da im se klanjaju, bogovima, koji su im bili nepoznati i kojih im on nije bio odredio.

26. Zato se raspali srdžba Gospodnja na tu zemlju tako, da pusti na nju sva prokletstva, što su zapisana u ovoj knjizi.

27. Zato ih Gospod u srdžbi i jarosti i u silnom ogorčenju istrijebi iz zemlje njihove i izbaci ih u drugu zemlju, kao što je danas.

*28. Tajne su stvari u Gospoda, Boga našega. Objavljene stvari za

(14) »I s onima, koji nijesu danas ovdje prisutni s nama«, t. j. s budućim naraštajima.

(17) Tko ne drži zavjet, donosi »otrov i pelen«, t. j. smrt i gorkost sebi i narodu.

(18) Tko ne bi htio izvršivati propise zavjeta, skrivio bi, da kazna Božja uništi »natopljeno zajedno s osušenim«, t. j. dobro i zlo, dobre i zle ljude, sav narod. Vulgata prevodi: »i pijanstvo da potopi žeđ« (»et absumat ebria sitientem«). Daničić slično: »dodajući pijanstvo žeđi«.

(19) Uništenje potomstva bila je kazna strahovita.

(22) Isp. 1 Mojs 19, 24.

(28) Kako će Bog ispuniti svoje prijetnje i proricanja, to je ljudima sakriveno. Tajne i budućnost zna samo Bog, to je stvar njegova. A što nam je Bog objavio u zakonu uz obećanja i prijetnje, to moramo od danas izvršivati; to je u zakonu objavljena volja Božja, koju moramo vršiti. Živo svijetlo na to upravljanje Božje baca sv. Pavao u Rimlj. gl. 9. i 10.

nas su i djecu našu do vijeka, da izvršujemo sve zapovijedi ovoga zakona.

GLAVA 30.

Život i smrt.

1. Kad sve to, blagoslov i prokletstvo, što iznesoh preda te, dođe na tebe, tada uzmi to sebi k srcu među svim narodima, u koje te zagna Gospod, Bog tvoj!

2. Obrati se s djecom svojom iz svega srca i iz sve duše Gospodu, Bogu svojemu, i poslušaj ga u svemu, što ti zapovijedam danas!

*3. Tada će Gospod, Bog tvoj, promijeniti sudbinu tvoju, smilovat će se tebi i opet će te sabrati između svih naroda, medu koje te razasu Gospod, Bog tvoj.

4. Kad bi te zagnao i do na kraj neba, Gospod, Bog tvoj, opet će te sabrati i odonud te uzeti natrag.

5. Gospod, Bog tvoj, dovest će te u zemlju, koju su bili zaposjeli oci tvoji. Opet ćeš je posjedovati. Učinit će te sretnijim i brojnijim, nego što su bili oci tvoji.

*6. Gospod, Bog tvoj, obrezat će tada srce tebi i potomcima tvojim, da ljubiš Gospoda, Boga svojega, iz svega srca i iz sve duše, da mogneš živjeti.

7. Sva ona prokletstva oborit će tada Gospod, Bog tvoj, na tvoje neprijatelje i protivnike, koji su te progonili.

8. Tada ćeš opet slušati Gospoda i izvršivati sve zapovijedi njegove, što ti ih dajem danas.

9. Gospod, Bog tvoj, dat će ti izobilje dobara u svemu, što preduzmeš: u blagoslovu djece, u plodu stoke i u prihodima zemlje. Jer će Gospod, kao što je imao radost na ocima tvojim, na spasenje tvoje imati opet radost na tebi poradi toga,

10. Što slušaš Gospoda, Boga svojega, i izvršuješ njegove zapovijedi i zakone, što su zapisani u ovoj knjizi zakona, i poradi toga, što se iz svega srca i iz sve duše opet vraćaš Gospodu, Bogu svojemu.

*11. Zakon, što ti ga dajem danas, nije za te pretežak i nije nedokučljiv.

*12. Nije na nebu, da bi morao reći: Tko će nam se popeti na nebo, da nam ga donese i objavi, da ga mognemo izvršivati?

13. I nije preko mora, da bi morao reći: Tko će nam otići preko mora, da nam ga donese i objavi, da ga mognemo izvršivati?

*14. Ne, posve blizu ti je zakon. U tvoja usta i u tvoje srce stavljen je, tako da ga mogneš izvršivati.

Gl. 30. (3) To se je ispunilo nakon sužanjstva babilonskoga, a još će se savršenije ispuniti na koncu svijeta, kad se sav Izrael obrati Gospodu i uđe u Crkvu njegovu.

(6) »Obrezat će ...«, t. j. slomit će tvrda srca Izraelaca dokazima svojega milosrđa.

(11—14) Izvršivanje zakona lako je, jer se po njemu upozna volja Božja bez velikih poteškoća. Kada sv. Petar (Dap 15, 10) naziva zakon jarmom, kojega oci ne mogoše nositi, onda on misli na visoke zahtjeve, što ih zakon stavlja na ljude.

(12) Zakon se Božji može lako spoznati. Zato se nitko ne može izgovarati, da ga ne može izvršivati.

(14) Time, što je Bog objavio zakon i Mojsiju ga predao pismeno, imali su ga Izraelci posve blizu kod sebe. Oni ga mogu primiti u svoje srce i drugim ga predavati i saopćiti.

15. Gle, danas stavljam preda
te život i sreću, smrt i nesreću.
16. Što ti zapovijedam danas,
jest, da ljubiš Gospoda, Boga svojega, da ideš putovima njegovim i da držiš njegove zapovijedi, zakone i naredbe. Tada ćeš ostati na životu i umnožiti se, i Gospod, Bog tvoj, blagoslovit će te u zemlji, u koju ideš, da je zaposjedneš.
17. Ako li se odvrati srce tvoje
i ne budeš slušao i dadneš se zavesti, da se klanjaš tuđim bogovima i služiš njima,
18. Onda vas već danas uvjeravam, da ćete propasti. Tada ne ćete dugo živjeti u zemlji, u koju idete preko Jordana, da je zaposjednete.
19. Zazivam danas nebo i zemlju proti vama za svjedoke: Život i smrt, blagoslov i prokletstvo stavio sam preda te. Zato izaberi život, da ostaneš na životu, ti i potomci tvoji!
*20. Ljubi Gospoda, Boga svojega, slušaj ga i budi mu vjerno odan! Jer o tom ovisi život tvoj i duljina dana tvojih, što ih smiješ provesti u zemlji, za koju se zakleo Gospod ocima tvojim, Abrahamu, Izaku i Jakovu, da će im je dati.«

GLAVA 31.

Jozua — Mojsijev nasljednik.

1. Mojsije ode i održa slijedeći govor svemu Izraelu:
*2. Reče im: »Meni ima sada sto i dvadeset godina i ne mogu više odlaziti i dolaziti. I Gospod mi je rekao: Ne smiješ prijeći preko toga Jordana.
3. Gospod, Bog tvoj, ići će pred tobom prijeko. On će rastjerati te narode ispred tebe, tako da mogneš stupiti na njihovo mjesto. I Jozua će ići pred tobom prijeko, kao što je odredio Gospod.
4. Gospod će učiniti s njima, kako je učinio s kraljevima amorejskim Sehonom i Ogom i sa zemljom njihovom, koje uništi.
5. Kad ih Gospod preda u vašu vlast, onda im učinite posve po zapovijedi, koju vam dadoh!
6. Budite srčani i hrabri! Ne bojte se! Ne preplašite se od njih! Jer Gospod, Bog tvoj, ide sam s tobom. On te ne pušta i ne ostavlja.«
*7. Tada Mojsije dozva Jozuu i dade mu u prisutnosti svega Izraela slijedeći nalog: »Budi srčan i hrabar! Jer ćeš ti ući s ovim narodom u zemlju, za koju se zakleo Gospod ocima njihovim da će im je dati. Ti ćeš je razdijeliti među njih u baštinu.
8. Gospod će sam ići pred tobom. On je s tobom. On te ne pušta i ne ostavlja. Ništa se ne boj i ne plaši!«
*9. Mojsije napisa ovaj zakon i predade ga svećenicima, sinovima Levijevim, koji nose kovčeg za-

(20) Ovim se završuje četvrti Mojsijev govor. I to je oporuka Mojsija, velikog zakonodavca i vođe, svojemu narodu. U sreći i nesreći doživljavao je Izrael ispunjenje njegovih proročkih obećanja i prijetnja. Njegove riječi nijesu više nikad zamuknule u svoj povijesti izraelskoj, i što je on navijestio u ime Božje, to je ostalo na snazi, sve dok nije došao Zakonodavac Novoga Zavjeta, kojega je Mojsije prije navijestio i kojemu je bio slika. »Zakon je bio dan po Mojsiju, a milost i istina dođe po Isusu Kristu.« (Iv. 1, 17.)

Gl. 31. (2) »Odlaziti i dolaziti« znači javno djelovati. Isp. 4 Mojs 27, 17 sl.; 5 Mojs 3, 27 sl.

(7) »Jer ćeš ti ući s ovim narodom« (hebr. tabo; tako čita LXX). Vulgata ima: »Jer ćeš ti uvesti ovaj narod.« Isp. 5 Mojs 1, 38; 4 Mojs 27, 23.

(9) Na svu priliku ovaj je zakon Deuteronomij.

vjeta Gospodnjega, i svima starješinama Izraelovim.

10. Mojsije im dade slijedeći nalog: »Svake sedme godine, u godini oprosnoj, na blagdan sjenica,

11. Kad dođe sav Izrael i stane pred Gospoda, Boga tvojega, na mjesto, koje izabra sebi, pročitaj glasno ovaj zakon pred svim Izraelom!

12. Saberi narod, ljude, žene i djecu i stranca, koji je kod tebe u mjestima tvojim, da ga čuju i da se boje Gospoda, Boga vašega, i točno izvršuju sve odredbe ovoga zakona!

13. Djeca njihova, koja ga još ne upoznaše, neka ga čuju i neka se nauče bojati se Gospoda, Boga vašega, dok živite u zemlji, u koju idete preko Jordana, da je zaposjednete!«

14. Nato reče Gospod Mojsiju: »Eto, tvoji dani približuju se smrti. Dozovi Jozuu! Stupite u šator svjedočanstva, da mu dadnem svoje zapovijedi!« Mojsije i Jozua otidoše i stupiše u šator svjedočanstva,

15. I Gospod se javi u šatoru u stupu od oblaka. Stup od oblaka stajao je na ulazu u šator.

16. Tada reče Gospod Mojsiju: »Eto, ti ćeš sad počinuti s ocima svojim. Tada će se ovaj narod podići i činit će u svojoj sredini preljubu s tuđim bogovima zemlje, u koju ide. On će me ostaviti i prelomit će zavjet moj, što sam ga sklopio s njim.

17. Taj dan raspalit će se srdžba moja proti njemu. Ostavit ću ih i sakrit ću lice svoje od njih, tako da budu uništeni. Mnoga zla i tjeskobe stignut će ih. Onda će reći: Ove muke stigoše me samo zato, jer Bog moj ne prebiva više u mojoj sredini.

18. A ja ću onda sasvim sakriti lice svoje poradi svega toga zla, što ga počiniše. Oni se obratiše k tuđim bogovima.

*19. Napišite sad sebi slijedeću pjesmu! Nauči je sinove Izraelove! Metni im je u usta, da mi ta pjesma bude kao svjedok proti sinovima Izraelovim!

20. Odvest ću ih u zemlju, za koju sam se zakleo ocima njihovim, u kojoj teče mlijeko i med. Ali kada budu jeli i nasite se i ugoje se, tada će se obratiti k tuđim bogovima i njima će služiti. A mene će odbaciti i prelomit će zavjet moj.

21. Kada ih onda stignu mnoga zla i tjeskobe, tada će ta pjesma, koja će nezaboravno dalje živjeti u ustima potomaka njihovih, svjedočiti proti njima, da sam ja znao misli njihove, kojima se danas bave, prije nego ih uvedoh u zemlju, koju sam im pod zakletvom obećao.«

22. Mojsije dakle taj dan napisa tu pjesmu i naučio je sinove Izraelove.

*23. A Jozui, sinu Nunovu, zapovjedi: »Budi srčan i hrabar! Jer ćeš ti uvesti sinove Izraelove u zemlju, za koju sam im se zakleo. Ja ću biti s tobom!«

(19) Mojsije i Jozua imali su pjesmu, u gl. 32. iznesenu, napisati, i Izraelci imali su je naučiti napamet. Pjesma je imala svjedočiti za to, da je Bog unaprijed vidio otpad Izraelov i u pravi čas upozorio na posljedice toga otpada.

(23) »Zapovjedi«, t. j. Gospod, kako se vidi iz r. 14. i iz posljednjih riječi u r. 23.

*24. Kad napisa Mojsije riječi ovoga zakona u knjigu sve do kraja,

25. Tad zapovjedi Mojsije levitima, koji su nosili kovčeg zavjeta Gospodnjega:

*26. »Uzmite ovu knjigu zavjeta i metnite je pokraj kovčega zavjeta Gospoda, Boga svojega, da bude tamo kao svjedok proti vama!

27. Jer poznam nepokornost tvoju i tvrdi vrat tvoj. Eto, dok još živim među vama, nepokorni ste Gospodu. Koliko još više bit će tako po smrti mojoj!

28. Skupite k meni sve starješine plemena svojih i upravitelje svoje, da im glasno izgovorim te riječi i da pozovem kao svjedoke proti njima nebo i zemlju!

29. Jer znam, da ćete po smrti mojoj posve naopako raditi i zaći s puta, što vam ga pokazah. Zato će vas zadesiti nesreća u buduće vrijeme, jer činite, što se ne dopada Gospodu, jer ga potičete na srdžbu djelom ruku svojih.«

30. Nato Mojsije izgovori svoj općini Izraelovoj riječi slijedeće pjesme do kraja:

GLAVA 32.

Pjesma Mojsijeva.

*1. »Slušajte, nebesa: sad hoću da govorim! Zemlja neka čuje riječ usta mojih!

2. Kao dažd neka se spusti nauk moj! Kao rosa neka pada riječ moja! Kao sitan dažd na mladu travu, kao krupan dažd na odraslu travu.

3. Glasno ću javljati slavu Gospodnju: čast dajte Bogu našemu!

*4. Stijena je, savršeno je djelo njegovo. Svi su njegovi putovi pravica. Bog je vjeran, bez krivnje, pravedan i istinit.

*5. Ali grdno sagriješiše proti njemu nevaljali sinovi njegovi: rod zao i naopak.

6. Tako li vraćate Gospodu, narode ludi i bezumni? Nije li on otac tvoj, stvoritelj tvoj, koji te načini i utvrdi?

*7. Spomeni se negdašnjih dana! Pomisli na godine od koljena do koljena! Pitaj oca svojega: on će ti javiti, starce svoje: oni će ti pripovjediti!

*8. Kada je Višnji dijelio narodima posjede, kada je dijelio sinove čovječje, tada je postavio međe narodima po broju sinova Izraelovih.

---

(24) »Riječi ovoga zakona«, po svoj prilici riječi pjesme, o kojoj se malo prije govori i koja slijedi u gl. 32. Mjesto »riječi ovoga zakona« može se uzeti »riječi ove pjesme«, kako to stoji u slijedećem 30. retku.

(26) Ploče deset zapovijedi Božjih bile su u kovčegu zavjeta (2 Mojs 40, 20). Knjiga zakona ili pjesme stavila se je pokraj kovčega zavjeta, neka kazuje, da je Bog opomenuo Izraelce, jer je znao za nevjeru njihovu, neka kazuje, da nije Gospod prvi zapustio Izraela, nego da su se Izraelci prvi iznevjerili.

Gl. 32. (1—3) Prva tri retka ove glave svečan su uvod, jer je sadržaj uzvišen i važan.

(4) Bog se naziva stijena, jer je vjeran i pouzdan u svojim obećanjima, tako da se može zidati i graditi na njemu. Vulgata prevodi: »Bog je vjeran...«

(5) Vulgata prevodi: »Zgriješiše mu, i nijesu mu sinovi u gnusobama« — »peccaverunt ei, et non filii ejus in sordibus«.

(7) Mojsije govori budućim naraštajima i osvrće se na prošlost (isp. 31, 19 sl.).

(8) Bog ustanovi područje čitavih naroda, t. j. kanaanskih plemena za buduću domovinu Izraelcima.

9. Jer je dio Gospodnji narod njegov, Jakov je njemu odmjerena baština.

*10. Nađe ga u zemlji pustari, u pustinji, gdje buči samoća. Ogradio ga je, štitio, čuvao ga je kao zjenicu oka svojega.

*11. Kao što se orao, koji straži nad gnijezdom svojim, uzdiže iznad ptića svojih, rasprostire krila, uzima ih i nosi jakim krilima svojim:

12. Tako ga je vodio Gospod jedini, i nije bilo tuđega boga s njim.

*13. Vodio ga je na visine zemlje, i jeo je plodove poljske. Davao mu je da siše med iz kamena, ulje iz tvrda kremena,

*14. Maslo od krava, mlijeko od ovaca, pretilinu od janjaca i ovnova, od basanskih volova i jaraca, i srce od najslađe pšenice, i pio si krv od grožđa, vino iskričavo.

*15. Ali se Ješurun ugoji, pa se stade ritati; utio si, udebljao i zasalio; pa odbaci Boga, koji ga je stvorio, i prezre Stijenu spasenja svojega.

16. I razdražiše ga tuđim bogovima, gadovima razgnjeviše ga.

17. Đavolima, koji nijesu bogovi, prinosili su žrtve, bogovima, kojih nijesu znali, posve novima, koji istom nastadoše, kojih nijesu častili oci vaši.

18. A na Stijenu, koja ti život dade, nijesi više mislio, zaboravio si Boga, koji te u svijet stavi.

19. Kad to vidje Gospod, odbaci ih, pun gnjeva poradi takovih sinova i kćeri.

20. Ovo je riječ njegova: Sakrit ću im lice svoje i vidjet ću, kakav će im biti konac; oni su rod posve pokvaren, sinovi, u kojih nema vjere.

21. Razdražiše me praznim idolima svojim, razgnjeviše me vjetrovitim idolima svojim. I ja ću njih razdražiti narodom nepoštenim, ražljutit ću ih narodom ludim.

*22. Jer se je rasplamtio oganj gnjeva mojega, bukti do u dubinu bezdana, ždere zemlju i plod njezin, popali temelje brdima.

23. Zgrnut ću na njih zla, strijele svoje pobacat ću na njih.

24. Glad će ih satirati, groznica i ljuta kuga proždirati, i poslat ću na njih zube zvjeradi i otrov zmija, što plaze u prahu.

25. Tada će ih ubijati izvana mač, a po kućama strah, i momka i djevojku, dijete nejače i sijeda čovjeka.

26. Rekao bih: Posve ću ih razbiti, spomen ću im uništiti među ljudima,

*27. Da se ne bih bojao ruga neprijateljeva, da se ne bi tlačitelji njihovi ponijeli i rekli: Ruka

(10—12) Na putovanju po sinajskoj pustinji Bog je brižnom ljubavi bdio nad svojim narodom.

(11) Vulgata prevodi: »Kao što orao izmamljujući orliće svoje na let...« — »sicut aquila provocans ad volandum pullos suos...« Slično i Daničić.

(13) »Visine zemlje« jesu goroviti krajevi Palestine, u kojima su Izraelci imali svakoga blaga Božjega.

(14) »Srce od najslađe pšenice«, t. j. srčiku od najbolje pšenice.

(15) Jesurun, časno ime Izraela, znači istiniti (prijatelj ili ljubimac).

(22) Gnjev božanski prispodablja se s ognjem strahovitim, što je prodro do u temelje zemlji.

(27) Boga odvraća obzir na njegovu čast, da Izraela ne preda potpunom uništenju. Jer neprijatelji u svojoj ludosti (r. 28 sl.) ne bi vidjeli u tom djelo Božje, nego bi same sebe slavili.

je naša nadvladala, nije Gospod učinio sve ovo.

28. Jer su narod bez razboritosti, nema u njih razuma.

29. Kad bi bili mudri, razumjeli bi ovo i mislili bi na svršetak svoj.

*30. Kako bi jedan mogao goniti tisuću, a dvojica natjerati u bijeg deset tisuća, da ih nije prodala Stijena njihova i da ih nije predao Gospod?

31. Jer stijena njihova nije kao naša Stijena; neprijatelji naši tomu su svjedoci.

*32. Jer je čokot njihov od čokota sodomskoga, od poljana gomorskih. Grožđe je njihovo grožđe puno otrova, jagode su njihove gorke kao žuč,

* 33. Vino je njihovo slina zmajeva, grozan otrov aspidin.

*34. Nije li to kod mene pohranjeno, zapečaćeno u riznici mojoj?

35. Moja je osveta i plaća, u vrijeme, kad im popuzne noga; jer je blizu dan propasti njihove, ide brzo, što će ih zadesiti.

*36. Tada će Gospod pribaviti pravicu narodu svojemu i pokazat će smilovanje slugama svojim. Jer vidi, da je snaga usahnula, da više nema slobodnjaka i robova.

*37. I pitat će: Gdje su im sad bogovi njihovi? stijena njihova, kojoj su se utjecali?

38. Oni, koji jedoše salo žrtava njihovih, oni, koji piše vino naljeva njihovih: neka sad ustanu, neka vam pomognu, neka vam budu zaklon!

39. Ipak vidite, da sam ja, i samo ja, i da nema boga osim mene! Ja sam, koji ubija i opet oživljava; ja sam, koji rane zadaje i opet iscjeljuje. Ništa se ne ote mojoj ruci.

40. Jer podižem k nebu ruku svoju i kunem se: Tako da sam doista živ do vijeka:

41. Kad naoštrim sjajni mač svoj i u ruku svoju uzmem suđenje, učinit ću osvetu na tlačiteljima svojim, vratit ću onima, koji mrze na me.

42. Napojit ću krvlju strijele svoje, mač moj žderat će meso, krv ubijenih i zarobljenih, glavu dugokosu neprijatelja.

*43. Slavite, vi narodi, narod njegov! Jer osvećuje krv sluga svojih, osvećuje se tlačiteljima svojim, čini pokoru za zemlju, narod svoj!«

44. Mojsije dakle ode i glasno izgovori narodu sve riječi ove pjesme, on i Jozua, sin Nunov.

45. Kad je bio Mojsije do kraja izgovorio sve ove riječi svemu Izraelu,

46. Reče im: »Privijte k srcu sve riječi, što vam ih danas svečano nalažem! Stavite ih na srce djeci svojoj, da izvršuju točno sve zapovijedi ovoga zakona!

47. Jer to nijesu za vas prazne riječi. To je život vaš! Izvršivanjem ovih zapovijedi dugo ćete prebivati u zemlji, u koju idete preko Jordana, da je zaposjednete.«

---

(30) »Stijena njihova«, t. j. Bog njihov.

(32) Bog je upotrijebio neprijatelje samo kao svoje oruđe proti Izraelu (30—31). A jer su sami pokvareni (32—33), doći će i na njih kazna Božja (34—42).

(33) Aspida (grčki ἀσπίς, ἀσπίδος) jest guja ljutica, otrovnica »už« ili »guž«.

(34) Svršetak, t. j. sudbina neprijateljâ (r. 29), u Božjoj je »riznici zapečaćen«, t. j. već davno određen.

(36) Kad bude narod u najdubljem poniženju, tada će Bog poslati spasenje.

(37—39) »I pitat će«, t. j. Gospod. Ovdje se ironično slika ništavilo idolâ.

(43) Svi narodi neka slave pomirenje i pokoru naroda izraelskoga!

48. Isti dan reče Gospod Mosiju:

*49. »Uzađi na Abarim gorje, na goru Nebo, koja je u zemlji moapskoj prema Jerihu! Pogledaj zemlju kanaansku, koju dajem sinovima Izraelovim u posjed!

50. Onda umri na gori, na koju uzađeš, i priberi se k zemljacima svojim, kao što je umro brat tvoj Aron na gori Horu i pribrao se k zemljacima svojim,

*51. Jer krivo uradiste proti meni među sinovima Izraelovim kod Vode Meribe u Kadesu u pustinji Sinu, i jer me među sinovima Izraelovim ne htjedoste pokazati kao svetoga.

52. Zato ćeš samo pred sobom vidjeti tu zemlju. Ne ćeš ući u zemlju, koju dajem sinovima Izraelovim.«

GLAVA 33.

Mojsijev posljednji blagoslov.

1. Ovo je blagoslov, što ga pred smrt svoju podijeli sinovima Izraelovim Mojsije, čovjek Božji.

*2. Reče: »Sa Sinaja dođe Gospod, u svijetlu se ukaza sa Seira narodu, zasja s gore faranske, dođe usred svetih četa anđelskih, iz desnice njegove razbuktio se plamen.

3. Još on ljubi narod svoj. Svi pobožni njegovi u ruci su njegovoj. Okupili se uz noge tvoje, primili su zapovijedi tvoje,

4. Zakon, što nam ga naloži Mojsije.

*5. Tada postade dio baštine tvoje općina Jakovljeva, i on postade kralj u Ješurunu, kad se sabirali glavari narodni i okupljala se plemena Izraelova.

6. Pa neka živi Ruben, neka ne izumre nikada! Ali njegovih ljudi neka bude malo!«

*7. A ovo za Judu. Reče: »Gospode, čuj molitvu Judinu, dovedi ga k narodu njegovu! Njegove se ruke bore za nj. Budi mu obrana proti tlačiteljima njegovim!«

*8. O Leviju reče: »Tvoj Tumim i tvoj Urim u čovjeka su, koji se posvetio tebi. Njega si okušao kod Mase, s njim se prepirao kod Vode Meribe,

9. S njim, koji reče o svojemu ocu i materi: Ne poznam ih; koji nije gledao na svoju braću i nije više znao za sinove svoje. Oni su izvršivali zapovijed tvoju, držali se zavjeta tvojega.

10. Zakone tvoje uče oni Jakova, naputke tvoje Izraela. Prinose ti kâd, žrtve paljenice na tvojemu žrtveniku.

11. Blagoslovi, Gospode, snagu njegovu! Neka ti mio bude rad ru-

(49) Gora Nebo jest istočno od Mrtvoga mora, 1200 m nad Mrtvim morem. Isp. 4 Mojs 27, 12.

(51) Jer su posumnjali o njegovoj moći. Isp. 4 Mojs 20, 12 i 27, 14.

Gl. 33. (2—3) Pod slikom ukazanja Božjega predočuje se, kako je Bog snažno i jako vodio svoj narod kroz pustinju.

(5) Bog postade kralj u Ješurunu, t. j. u Izraelu, kad je narod prihvatio zavjet sinajski (2 Mojs 19, 3—8).

(7) Molitva želi Judi, vođi plemena, sretan povratak kući iz rata. — »Njegove se ruke bore za nj«, t. j. za narod.

(8) »Tvoj Tumim...«, t. j. Gospodov. Obično se nazivaju obratno: Urim i Tumim, isp. 2 Mojs 28, 29 sl. Urim i Tumim povjereni su velikom svećeniku Aronu. — »Koji se posvetio tebi«: Levijevo pleme pokazalo je svoju odanost i vjernost Gospodu, kad su ono (2 Mojs 32, 25—29) istupili za čast Božju i nijesu poštedjeli ni svojih rođaka, kako se to spominje u r. 9. — O Masi isp. 2 Mojs 17, 1—7; 5 Mojs 6, 16; o Meribi 4 Mojs 20, 13. 24.

ku njegovih! Slomi leđa neprijateljima njegovim i onima, koji mrze na nj, da više nikada ne ustanu!«
*12. O Benjaminu reče: »Ljubimac je Gospodnji, sakriven kod njega boravi. On ga štiti vazda. Smije stanovati među plećima njegovim.«
13. O Josipu reče: »Zemlja njegova neka je blagoslovena od Gospoda blagom neba, rosom, i mora, što počiva u dubini.
14. Blagom, što ga izmami sunce, blagom, što dolazi od mjeseca,
15. Blagom prastarih gora, blagom vječnih humova,
*16. Blagom zemlje i obilja njezina! Milost onoga, koji stoji u grmu, neka dođe na glavu Josipovu, na tjeme izabranika između braće njegove!
*17. Kao prvenac vo sja on u jakosti; rogovi njegovi rogovi su bivola; njima bode narode do tala, sve do nakraj zemlje. To su desettisuće Efraimove, to su tisuće Manasejeve.«
*18. O Zabulonu reče: »Veseli se, Zabulone, vožnjama svojim, ti Isahare, šatorima svojim!
*19. Narode će zvati na goru, tamo će prinositi pobjedne žrtve; uživat će bogatstvo mora i sakriveno blago obale.«
*20. O Gadu reče: »Hvala onomu, koji dade Gadu širok prostor! Kao lav leži on tu i kida rame i tjeme.
*21. Izabra sebi prvinu, jer tamo leži pripravljen dio vođi. S narodnim glavarima hiti on amo, izvršuje pravedni sud Gospodnji, naredbe njegove u zavjetu s Izraelom.«
*22. O Danu reče: »Dan je lavić, koji iskače iz Basana.«
*23. O Neftaliju reče: »Neftali je nasićen srećom, pun je blagoslova Gospodnjega, posjeduje more i južne krajeve.«
*24. O Aseru reče: »Više od drugih sinova Aser je blagosloven, ima prednost pred braćom svojom; nogu svoju zamače u ulje.
25. Prijevornice su tvoje od gvožđa i mjedi; snaga tvoja neka traje s danima tvojim!«
*26. »Nitko nije kao Bog Ješurunov: po nebu se vozi tebi u po moć, na oblacima pun je veličanstva.
27. Gore pomaže vječni Bog, dolje vječne ruke; on goni neprijate-

(12) Bog se je pokazao patrijaru Jakovu u Betelu, koji leži u području Benjaminovu (1 Mojs 28, 10—22). Ali možda Mojsije hoće da pokaže na kasniji hram, koji je bio podignut na gori Sinaju upravo na međi između Jude i Benjamina.
(16) »Koji stoji u grmu«: misli se ovdje na goreći grm u 2 Mojs 3, 1 sl. — Josip je bio posebno izabran i odlikovan među svojom braćom.
(17) Ove slike hoće da istaknu ratničku snagu Efraimovu i Manasejevu.
(18) Zabulon, koji je kasnije dobio svoje plemensko područje na Sredozemnom moru, traži svoju zaradu i dobit na trgovačkim putovanjima. Isahar dobiva svoju postojbinu u plodnoj ravnici ezdrelskoj.
(19) »Na goru« posebnoga štovanja, možebit Tabor ili Karmel.
(20 sl.) Gad je dobio kasnije u istočnoj jordanskoj pokrajini svoje prostrano plemensko područje. Ali su Gadovci s ostalim Izraelcima osvojili i zapadnu jordansku pokrajinu (isp. 4 Mojs 32, 1—36). — »Hvala onomu ...«, t. j. Gospodu.
(21) U zemlji Gadovoj počiva Mojsije.
(22) Dan je hrabar ratnik, pa zato se prispodablja s lavom. U basanskim šumama ima mnogo lavova.
(23) Neftali obuhvata područje na Genezaretskom »moru« (jezeru) i neke krajeve na jugu toga mora (jezera). Isp. Joz 19, 32—39.
(24) Aser ima velike maslinike i veoma utvrđene gradove.
(26—29) Ješurun je Izrael (isp. 32, 15). Ovi posljednji reci obraćaju se na sve Izraelce i blagosivaju ih poradi Boga.

lja pred tobom, zapovijeda: ,Uništi!'

28. Prebiva Izrael na sigurnom, odvojen je izvor Jakovljev, u zemlji je punoj žita i vina, i s njegova neba pada rosa.

29. Blago tebi, Izraele! Tko je kao ti, ti narod pobjednik u Gospodu? On je štit spasenja tvojega, mač pobjede tvoje. Neprijatelji tvoji moraju se prignuti pred tobom, po visinama njihovim stupaš ti pobjedonosan.«

GLAVA 34.

Smrt Mojsijeva.

*1. Mojsije uzađe iz poljana moapskih na goru Nebo, na vrh Fasge, koja je prema Jerihu. Gospod mu pokaza svu zemlju Galaad do Dana,

*2. Sav Neftali i pokrajinu Efraimovu i Manasejevu, svu pokrajinu Judinu do Zapadnoga mora,

*3. Negeb i nizinu jordansku, ravnicu palmova grada Jeriha do Segora.

4. Tada mu reče Gospod: »To je zemlja, za koju sam se zakleo Abrahamu, Izaku i Jakovu: Potomcima tvojim dat ću je. Dao sam ti, da je vidiš očima svojima, ali u nju ne ćeš ući!«

5. I umrije Mojsije, sluga Gospodnji, ondje u zemlji moapskoj, po zapovijedi Gospodnjoj.

*6. On ga pokopa u dolini, u zemlji moapskoj, prema Bet-Fogoru. Nitko ne zna za grob njegov do današnjega dana.

7. Bilo je Mojsiju sto i dvadeset godina, kada je umro. Oko njegovo nije još bilo slabo, i životna snaga njegova nije bila slomljena.

*8. Sinovi Izraelovi oplakivali su Mojsija trideset dana na poljanama moapskim; potom su prošli plačni dani žalosti za Mojsijem.

9. Jozua, sin Nunov, bio je napunjen duhom mudrosti. Jer je Mojsije bio položio na nj ruke svoje. Sinovi Izraelovi slušali su ga i činili, što je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.

*10. Otada ne usta više prorok u Izraelu kao Mojsije, s kojim je Gospod općio licem k licu,

11. Sa svima znacima i čudesima, što mu ih je kao poslaniku svojemu dao da čini u Egiptu na faraonu, na svim uslugama njegovim i na svoj zemlji njegovoj,

12. I sa svim dokazima silne moći i svim velikim, strahovitim djelima, što ih učini Mojsije pred očima svega Izraela.

Gl. 34. (1—4) S Neba se može vidjeti Hermon, dalje na jug galilejsko pogorje, u sredini Palestine bregovi Hebal i Garizim, pa gorje Efraimovo i Judino skoro do Sredozemnoga mora, koje se ne vidi.

(2) Zapadno more jest Sredozemno more.

(3) Negeb, isp. 1 Mojs 12, 9.

(6) Grob je Mojsijev morao ostati nepoznat, jer se je bilo bojati, da narod ne bi obožavao velikoga proroka.

(8) Jedan mjesec kao kod smrti Aronove (4 Mojs 20, 29).

(10) Mojsija je nadvisio Utemeljitelj Novoga Zavjeta, Mesija Isus Krist.

KNJIGA JOZUINA

Knjiga Jozuina ima svoje ime od svojega pisca Jozue (4 Mojs 13, 17), koji je poslije smrti Mojsijeve nastavio svetu povijest (Sir 46, 1), u kojoj pripovijeda svoja djela, osvojenje i razdiobu zemlje kanaanske (Svete zemlje) do svoje smrti. Knjiga hoće da nam pokaže, kako je Bog bio vjeran zavjetu, što ga je učinio s Izraelom, i kako je ispunio sva svoja obećanja (Joz 21, 43). Izvještaj o smrti Jozuinoj i još koji drugi izvještaj pripisuje se drugome svetom piscu. Knjiga Jozuina obuhvata vrijeme od smrti Mojsijeve (g. 1451. pr. Kr.) do smrti Jozuine (g. 1434. pr. Kr.), dakle razdoblje od punih 17 godina.

GLAVA 1.

Pred prijelazom preko Jordana.

1. Poslije smrti Mojsija, sluge Gospodnjega, reče Gospod Jozui, sinu Nunovu, slugi Mojsijevu:

*2. »Sluga moj Mojsije mrtav je. Zato sad ustani, pođi tamo preko Jordana, ti i sav taj narod, u zemlju, koju dajem njima, sinovima Izraelovim.

3. Svako mjesto, na koje stupi vaša noga, dajem vam, kao što obećah Mojsiju.

*4. Od pustinje i tamo od Libanona do rijeke velike, Eufrata, sva zemlja Heteja, do velikoga mora na zapadu, bit će područje vaše.

5. Nitko se ne će moći održati pred tobom svega života tvojega. Kao što sam bio s Mojsijem, tako ću biti i s tobom. Ne ću ti uskratiti pomoć svoju i ne ću te ostaviti.

6. Budi srčan i jak! Jer ti ćeš tome narodu dati u baštinu zemlju, za koju sam se zakleo ocima njihovim da ću im je dati.

7. Samo budi srčan i čvrsto odlučan, da brižno držiš sav zakon, što ti ga je dao sluga moj Mojsije! Ne odstupaj od njega ni nadesno ni nalijevo, da uspiješ u svemu, što preduzmeš!

8. Imaj uvijek ovu knjigu zakona u svojim ustima i razmišljaj o njoj dan i noć, da brižno držiš sve, što je u njoj napisano; jer tada ćeš imati sreću i uspjeh u svim preduzećima svojim.

9. Zapovijedam ti dakle: Budi srčan i odlučan! Ne boj se i ne plaši se! Jer Gospod, Bog tvoj, s tobom je u svemu, što preduzmeš.«

Gl. 1. (2) Od Setima, gdje je bio tabor Izraelaca, mogla se vidjeti jordanska dolina. Kanaan, koji se zove i Palestina, Obećana zemlja, Sveta zemlja.

(4) Međa je zemlje na jugu pustinja, na sjeveru Libanon, na istoku Eufrat i na zapadu Sredozemno more. Ovo područje zove se i u klinovitom pismu »zemlja Hatti«, t. j. zemlja Hetejâ.

10. Tada zapovjedi Jozua upraviteljima naroda:
11. »Prođite kroz tabor i dajte narodu ovu zapovijed: Spremite sebi brašnjenice; jer do tri dana poći ćete tamo preko Jordana i počet ćete osvajati zemlju, koju vam Gospod, Bog vaš, daje u baštinu!«
*12. A Rubenovcima, Gadovcima i polovini plemena Manasejeva reče Jozua:
*13. »Spomenite se naloga, što vam ga dade Mojsije, sluga Gospodnji, kad reče: Gospod, Bog vaš, dovest će vas k cilju i dati vam tu zemlju.
14. Žene vaše, djeca vaša i stada vaša neka ostanu u zemlji, koju vam odredi Mojsije na istočnoj strani Jordana. A vi, i to svi za rat sposobni ljudi, morate naoružani prijeći na čelu braće svoje i pomoći im,
15. Dok ne dovede k cilju Gospod i braću vašu kao vas, i ne uzmu i oni u posjed zemlju, koju im daje Gospod, Bog vaš. Tada ćete se vi vratiti u svoju vlastitu zemlju, koju vam je odredio Mojsije, sluga Gospodnji, u istočnoj jordanskoj pokrajini, pa ćete je posjedovati.«
16. Tada oni odgovoriše Jozui: »Sve, što nam zapovjediš, činit ćemo, i kuda nas god pošlješ, ići ćemo.
17. Uprav onako, kako smo slušali Mojsija, slušat ćemo i tebe. Samo neka Gospod, Bog tvoj, bude s tobom, kao što je bio s Mojsijem!
18. Svaki, koji se protivi zapovijedima tvojim i ne sluša naputke tvoje, što nam ih daješ, neka se kazni smrću! Samo budi srčan i odlučan!«

GLAVA 2.

Jozua šalje uhode, koje u Rahabe nalaze zaklon.

*1. Nato posla Jozua, sin Nunov, potajno iz Setima dva čovjeka kao uhode s naputkom: »Idite, ogledajte zemlju, osobito Jeriho!« Oni otidoše i dođoše u kuću jedne bludnice, koja se zvala Rahaba, da tamo prenoće.
2. I kad se javilo kralju u Jerihu: »Pripazi, noćas dođoše amo neki ljudi između sinova Izraelovih da uhode zemlju,«
3. Posla kralj u Jerihu k Rahabi i poruči: »Izvedi van ljude, koji su došli k tebi i ušli u tvoju kuću; jer su došli da uhode svu zemlju!«
4. Ali žena uze oba čovjeka i sakri ih. Onda odvrati: »Istina, ljudi su došli k meni, ali ja nijesam znala, odakle su bili.
5. Kad se vrata gradska u mrak zatvarala, ljudi otidoše. Ne znam, kuda otidoše ljudi. Idite brzo za njima; jer ih možete još stignuti.«
6. A ona ih je bila izvela na krov i sakrila ih pod lanene stabljike, što ih je bila razastrla na krovu.
7. I ljudi pohitješe za njima, prema Jordanu, do brodova, i vrata se gradska zatvoriše, kad su vani bili ljudi, što su išli za njima.
8. Još prije nego su bili oni zaspali, uzađe ona k njima na krov
9. I reče ljudima: »Znam, da vam je Gospod dao zemlju, strah

(12) Dva i po plemena imala su već u istočnoj jordanskoj pokrajini određena svoja prebivališta.
(13) Isp. 5 Mojs 3, 18—20; 4 Mojs gl. 32.
Gl. 2. (1) Rahaba, kao bludnice u Babiloniji (Kodeks Hammurapi § 109), mogla je ujedno primati ljude na konak. Tako su se uhode mogle k njoj, kao gostioničarici, uvratiti, a da nije to moralo nikome upasti u oči. Mogli su tu ljudi štošta saznati.

pred vama nas je spopao, i svi stanovnici zemlje dršću pred vama.

*10. Jer čusmo, da je Gospod osušio vodu Crvenoga mora pred vama, kad izađoste iz Egipta, i što učiniste od dva kralja amorejska s onu stranu Jordana, od Sehona i Oga, koje pobiste.

*11. Kad to čusmo, klonu srce naše, i nitko više nema srčanosti pred vama. Jer Gospod, Bog vaš, Bog je gore na nebu i dolje na zemlji.

12. A sada zakunite mi se Gospodom: Kao što ja vama učinih dobro, tako i vi učinite dobro obitelji mojoj i dajte mi znak siguran,

13. Da ćete ostaviti na životu mojega oca, moju mater, moju braću i sestre i sve njihove i da ćete nas izbaviti od smrti.«

14. Ljudi joj obećaše: »Mi jamčimo za vas svojim životom, ako ne izdate našu stvar. Kad nam Gospod dadne zemlju, učinit ćemo ti ljubav i vjernost.«

*15. Tada ih ona spusti kroz prozor po konopcu. Jer je naime kuća njezina bila prizidana uz gradski zid, stanovala je ona na gradskom zidu.

16. Ona im još reče: »Idite u goru, da ne naiđe na vas potjera, i tamo se krijte tri dana, dok se ne vrati potjera; onda možete ići svojim putem.«

17. A ljudi joj rekoše: »Mi ćemo ispuniti tu zakletvu, kojom si nas zaklela.

*18. A ti, kad dođemo u zemlju, priveži ovu crvenu vrpcu na prozor, kroz koji si nas spustila, i sakupi kod sebe u kući oca svojega, mater svoju i braću svoju i svu rodbinu svoju!

19. Tko onda izađe na cestu kroz vrata tvoje kuće, sam je odgovoran za život svoj, a mi nijesmo krivi. Ali tko bude s tobom u kući, za život njegov mi smo odgovorni, ako ga se tko rukom dotakne.

20. Ali ako ti izdaš našu stvar, tada smo prosti od zakletve, kojom si nas zaklela.«

21. A ona odvrati: »Kako rekoste, tako neka bude!« Tada ih pusti van, i oni se udaljiše. A ona priveza crvenu vrpcu za prozor.

22. Oni dakle zaputiše i stigoše u goru, gdje ostaše tri dana, dok se ne vrati potjera. Tražila ih je potjera po svim putovima, ali ih ne nađe.

23. Tako zaputiše kući ona dva čovjeka, siđoše s gore, prijeđoše i dođoše k Jozui, sinu Nunovu. Pripovjediše mu sve, što im se dogodilo.

24. I rekoše Jozui: »Gospod je svu zemlju dao u ruke naše. Jer svi stanovnici uplašili su se od nas.«

GLAVA 3.

Prijelaz preko Jordana.

1. I usta Jozua rano ujutro, i podigoše se iz Setima i dođoše na Jordan, on i svi sinovi Izraelovi. Noćiše ondje, prije nego pođoše prijeko.

(10) Takve vijesti brzo su tada na sve strane pronosili trgovci, koji su onuda prohodili.

(11—12) Sv. Pavao hvali njezinu vjeru (Hebr 11, 31), a sv. Jakov njezino dobro djelo, »kad primi uhode i izvede ih drugim putem« (2, 25). Ona se kasnije pribroji k narodu izraelskomu i posta dostojnom, da udavši se za Selmona, kneza iz plemena Judina, bude prababa i samomu božanskom Spasitelju (Mt 1, 5).

(15) Kod iskopavanja Jeriha nađoše i kuće, što su bile sazidane neposredno uz gradski zid.

(18) Sveti Oci vide u crvenoj vrpci sliku Spasitelja u krvavoj muci. Kao što se je Rahaba spasila po crvenoj vrpci, tako se grješnici spasavaju po Kristovoj krvi.

2. Poslije tri dana prođoše upravitelji kroz tabor i dadoše narodu zapovijed: »Čim ugledate kovčeg zavjeta Gospoda, Boga svojega, i svećenike od plemena Levijeva, koji ga nose, dignite se i vi s mjesta svojega i pođite za njim!

4. Ali neka bude razmak od dvije tisuće lakata između vas i njega — ne smijete mu blizu doći — da znadnete put, kojim ćete udariti; jer još nijeste nikada išli tim putem.«

5. Dalje zapovjedi Jozua narodu: »Posvetite se! Jer će sutra Gospod učiniti čudesa među vama.«

6. A svećenicima zapovjedi Jozua: »Dignite kovčeg zavjetni i idite pred narodom!« I digoše kovčeg zavjetni i pođoše pred narodom.

7. A Gospod reče Jozui: »Danas ću početi da te činim velikim u očima svega Izraela, neka zna, da ću biti s tobom, kao što sam bio s Mojsijem.

8. Ti sad izdaj svećenicima, koji nose kovčeg zavjetni, zapovijed: Kad dođete na kraj vode na Jordanu, stanite na Jordanu!«

9. Tada reče Jozua sinovima Izraelovim: »Pristupite ovamo i čujte riječ Gospoda, Boga svojega!«

10. Dalje reče Jozua: »Po tom ćete spoznati, da je živi Bog u sredini vašoj i da će odagnati ispred vas Kanaance, Heteje, Heveje, Ferezeje, Gergezeje, Amoreje i Jebuzeje:

11. Evo, kovčeg zavjeta Gospoda sve zemlje poći će pred vama preko Jordana!

12. Zato sad izaberite dvanaest ljudi iz plemena Izraelovih, iz svakoga plemena po jednoga!

13. Čim svećenici, koji nose kovčeg Boga, Gospoda sve zemlje, stave stope svoje u vodu Jordana, iščeznut će voda Jordana. A voda, što pritječe odozgor, ustavit će se kao nasip.«

14. Tako se podiže narod iz šatora svojih, da prijeđe preko Jordana, i svećenici ponesoše kovčeg zavjetni pred narodom.

*15. I kad nosioci kovčega dođoše na Jordan i svećenici, koji su nosili kovčeg, staviše noge na kraju vode, a Jordan je bio istupio preko svih svojih obala, za cijelo vrijeme žetve,

*16. Tada se ustavi voda. Voda, što je pritjecala odozgor, diže se gore kao nasip, u velikoj udaljenosti od grada Adoma, koji leži kod Sartana. A voda, što je tekla k moru pustinje, Slanome moru, oteče sasvim. Tako je prelazio narod tamo, prema Jerihu.

17. A svećenici, koji su nosili kovčeg zavjetni, stajali su na suhu usred Jordana tvrdo, dokle sav narod ne prijeđe preko Jordana.

Gl. 3. (15) Prijelaz preko Jordana, i sve kad bi bila voda niska, bio bi nemoguć za Izraelce s njihovim ženama, djecom i životinjama, jer su u okolici Jeriha gazovi 1 m duboki, i rijeka je tu veoma plaha poradi njezina jakoga pada. A u vrijeme žetve, koncem travnja i početkom svibnja, ne bi moglo nikako prijeći preko Jordana toliko mnoštvo Izraelaca. Tada se naime na Libanonu tope snjegovi, i Jordan tako naraste, da prelazi preko svojih visokih obala.

(16) Čudesni značaj ovoga događaja ostao bi i onda, kada bi uspor vode bio prouzročen ogromnim odronom obale, jer je Bog unaprijed navijestio iščeznuće vode (r. 13.), i jer je uspor vode nastao i prestao u posve određeni čas. — Adom je mjesto, jedno 40 km sjeverno od izliva Jordana u Mrtvo more, koje se ovdje zove more pustinje i Slano more. — Sartan je mjesto prema Adomu. Adom je na lijevoj, a Sartan na desnoj obali Jordana.

GLAVA 4.

Kamenovi za spomen na čudesni prijelaz preko Jordana.

1. Kad sav narod sretno prijeđe preko Jordana, dade Gospod Jozui slijedeću zapovijed:

2. »Izaberite sebi između naroda dvanaest ljudi, od svakoga plemena po jednoga čovjeka,

3. I zapovjedite im: Uzmite odanle, isred Jordana, s mjesta, gdje su stajale noge svećenikâ, dvanaest kamenova, ponesite ih sa sobom i metnite ih u taborištu, gdje ćete noćas prenoćiti!«

4. Tada pozva Jozua dvanaest ljudi, što ih je bio odredio između sinova Izraelovih, iz svakoga plemena po jednoga čovjeka,

5. I zapovjedi im: »Idite tamo pred kovčeg Gospoda, Boga svojega, u sredinu Jordana, i uzmite svaki sebi po jedan kamen na rame, prema broju plemena Izraelovih,

6. Za spomenik među vama! Ako vas onda djeca vaša u budućnosti zapitaju: Što vam znače ovi kamenovi?

7. Odgovorite im: Voda Jordana prestade teći pred kovčegom zavjeta Gospodnjega, kad je prelazio preko Jordana. Ovi kamenovi imaju biti sinovima Izraelovim vječni spomenik, da je voda Jordana prestala teći.«

8. Sinovi Izraelovi učiniše tako, kako im je bio zapovjedio Jozua. Uzeše dvanaest kamenova isred Jordana, kako je bio Gospod rekao Jozui, prema broju plemena Izraelovih, donesoše ih sa sobom u taborište i metnuše ih ondje.

*9. A dvanaest drugih kamenova postavi Jozua usred Jordana na mjestu, gdje su bile stajale noge svećenika, koji su nosili kovčeg zavjetni. Oni se još nalaze tamo do današnjega dana.

10. Svećenici, koji su nosili kovčeg, bili su ostali stojeći usred Jordana, dok se nije svršilo sve, što je bio Gospod zapovjedio Jozui da kaže narodu i što je bio Mojsije naložio Jozui. A narod je brzo prešao.

11. Kad je sav narod bio prešao, prijeđe i kovčeg Gospodnji i svećenici pred svim narodom.

12. Rubenovci i Gadovci i polovina plemena Manasejeva prijeđoše naoružani na čelu sinova Izraelovih, kao što im je bio zapovjedio Mojsije.

13. Oko četrdeset tisuća naoružanih ljudi prijeđe pred Gospodom u boj na poljanu kod Jeriha.

14. Taj dan učini Gospod Jozuu velikim pred svim Izraelom, tako da su imali strahopočitanje pred njim za cijeloga života njegova, kao što su bili imali strahopočitanje pred Mojsijem.

15. Tada zapovjedi Gospod Jozui:

*16. »Zapovjedi svećenicima, koji nose kovčeg zakona, neka izađu iz Jordana!«

17. I zapovjedi Jozua svećenicima: »Izađite iz Jordana!«

18. Tako izađoše svećenici, koji su nosili kovčeg zavjeta Gospodnjega, iz sredine Jordana. Jedva dotakoše stope svećenikâ suhu zemlju, vrati se tad voda Jordana opet na mjesto svoje i prijeđe kao prije posvuda preko obala.

Gl. 4. (9) »Do današnjega dana«, t. j. do onda, kada je ova knjiga pisana, i to je bilo pod konac života Jozuina, kojih 15 godina poslije. Ima tumačitelja, koji drže, da su se ti kamenovi, kad bi Jordan spao i voda bila bistra, mogli vidjeti i u vrijeme Spasiteljevo, i da je na to kamenje pokazao sv. Ivan Krstitelj, kad je korio farizeje (Mt 3, 9).

(16) »Kovčeg zakona« ili kovčeg zavjeta.

*19. Narod izađe iz Jordana deseti dan prvoga mjeseca i utabori se u Galgali na istočnoj međi Jeriha.

20. A onih dvanaest kamenova, što su ih bili uzeli sa sobom iz Jordana, postavi Jozua u Galgali.

21. A sinovima Izraelovim reče: »Ako djeca vaša poslije zapitaju oce svoje: Što znače ovi kamenovi?

22. Tada obavijestite djecu svoju ovako: Suhom nogom prijeđe ovdje Izrael preko Jordana,

23. Jer Gospod, Bog vaš, osuši vodu Jordana poradi vas, dok prijeđoste, kao što je učinio Gospod, Bog vaš, od Crvenoga mora, koje osuši poradi nas, dok prijeđosmo;

24. Jer svi narodi zemlje imaju spoznati, da je ruka Gospodnja jaka, i vi se imate vazda bojati Gospoda, Boga svojega.«

GLAVA 5.

Prva pasha u Kanaanu.

1. A kad čuše svi kraljevi Amorejâ s onu stranu Jordana na zapadu i svi kraljevi Kanaanaca na moru, da je Gospod osušio vodu Jordana poradi sinova Izraelovih, dok prijeđoše, klonu im posve srce i izgubiše svu srčanost pred sinovima Izraelovim.

*2. Tada zapovjedi Gospod Jozui: »Načini kamene noževe i obreži po drugi put sinove Izraelove!«

*3. I načini sebi Jozua kamene noževe i obreza sinove Izraelove kod humka Aralota.

4. A uzrok, zašto ih obreza Jozua, bio je ovaj: Svi ljudi, koji su bili izašli iz Egipta, muževi, svi ratnici, bili su iza svojega izlaska iz Egipta, pomrli na putu u pustinji.

5. Dok je sav narod, što izađe, bio obrezan, ne obreza nikoga od onih, što su se nakon izlaska iz Egipta pomrli na putu u pustinji;

*6. Jer četrdeset godina išli su sinovi Izraelovi po pustinji, dokle ne pomriješe svi ratnici, što izađoše iz Egipta. Jer ne poslušaše naputaka Gospodnjih, bio im se je zakleo Gospod, da im ne će dati da vide zemlju, koju je nama htio dati, kako je bio pod zakletvom obećao ocima njihovim, zemlju, u kojoj teče mlijeko i med.

7. Njihove sad sinove, što ih je bio postavio na njihovo mjesto, obreza Jozua; jer su bili još neobrezani, pošto ih na putu ne obrezaše.

*8. Kad je bio sav narod obrezan, ostaše ondje, gdje su bili u taboru, dok ne ozdraviše.

---

(19) »Prvoga mjeseca«, t. j. mjeseca nisana.

Gl. 5. (2) Abraham je bio prvi put uveo obrezanje kao znak zavjeta (1 Mojs 17, 10 sl.). Ali se na putu po pustinji nije držalo. Izakako je bio narod prekinuo zavjet sinajski, imao je otpasti i vanjski znak zavjeta (Sir 44, 20; Rimlj 4, 11). Kad stupiše u Obećanu zemlju, uvede Jozua po nalogu Božjem obrezanje po drugi put.

(3) Hebr. Aralot = prednje kožice.

(6) »Zemlja, u kojoj teče mlijeko i med«. Palestina poradi svojega bogatstva na pašnjacima i u vinogradima slavi se kao zemlja u kojoj teče mlijeko i med (2 Mojs 3, 8. 17; 4 Mojs 13, 28; 5 Mojs 6, 3; Jer 11, 5). Pašnjaci su služili stočarstvu i stim mljekarstvu. Kuhanjem grožđa dobivao se med.

(8) Obrezanje donijelo bi sa sobom groznicu od rane, što je trajala po više dana (isp. 1 Mojs 34, 25).

*9. Tada reče Gospod Jozui: »Danas skidoh s vas sramotu egipatsku.« Zato se zove to mjesto Galgala do današnjega dana.

*10. Dok su sinovi Izraelovi taborili u Galgali, svetkovaše pashu četrnaesti dan mjeseca uvečer na poljani kod Jeriha

*11. I jedoše na dan po pashi od plodova zemlje, nekvasan kruh i prženo žito, upravo na taj dan.

12. Slijedećega dana prestade mana, jer sad mogoše jesti od plodova zemlje. Kako više sinovi Izraelovi ne imadoše mane, hranili su se u onoj godini od plodova zemlje kanaanske.

13. Kad se Jozua nađe jedamput pred Jerihom, podiže oči i pogleda, a to stoji prema njemu čovjek, koji je držao gol mač u ruci svojoj. Jozua pristupi k njemu i upita ga: »Jesi li naš ili naših neprijatelja?«

14. On odgovori: »Nijesam, nego sam vođa vojske Gospodnje. Uprav dođoh.« A Jozua pade na zemlju na svoje lice, pokloni se i zapita ga: »Što ima gospodar moj da kaže slugi svojemu?«

*15. A vođa vojske Gospodnje reče Jozui: »Izuj obuću svoju s nogu svojih; jer mjesto, na kojemu stojiš, sveto je.« To učini Jozua.

GLAVA 6.

Osvojenje i razor grada Jeriha.

*1. Jeriho je imao vrata zatvorena i ostao je zatvoren poradi sinova Izraelovih; nitko nije mogao izaći van ni unići unutra.

2. Tada reče Gospod Jozui: »Evo, dajem ti u ruke Jeriho i kralja njegova s ratnicima.

3. Zato obiđite, svi ratnici, oko grada! Jedamput obiđite oko grada! Tako učini šest dana!

*4. A sedam svećenika neka nosi sedam truba od rogova pred kovčegom! A sedmi dan obiđite oko grada sedam puta, i svećenici neka pritom trube u trube!

5. Pa kad zatrube u rog ovnujski, neka sav narod, čim čujete glas trube, podigne iza glasa bojnu viku; tada će se zidovi gradski srušiti, a narod neka uzađe, svaki uprav ondje, gdje stoji!«

6. Tada pozva Jozua, sin Nunov, svećenike i zapovjedi im: »Dignite kovčeg zavjetni, a sedam svećenika neka nosi sedam truba od rogova pred kovčegom Gospodnjim!«

---

(9) »Sramota egipatska« znači ropstvo egipatsko, od kojega su se Izraelci napokon oslobodili, kad su unišli u Obećanu zemlju i kad su obrezanjem opet postali svojina Božja. S imenom Galgala dolazi u vezu hebrejski glagol »galal«, koji znači odvaliti, skinuti (tu sramotu).

(10) Pashu ili vazam morali su Izraelci po 1 Mojs 12, 6 slaviti 14. nisana. Ovo je treća pasha. Prva se svetkovala u Egiptu, druga pod Sinajskom gorom, a treća ovdje u Obećanoj zemlji.

(11) »Na dan po pashi«, t. j. 15. nisana.

(15) Jednake riječi izgovori Anđeo Gospodnji, koji se javi Mojsiju u gorećem grmu (2 Mojs 3, 5). Vođa vojske Gospodnje zato je isti Anđeo. On je pratio i štitio Izraelce, kad su izlazili iz Egipta (2 Mojs 14, 19). On im je bio obećan kao vođa u Obećanu zemlju (2 Mojs 23, 20. 23). On se sad javi Jozui kao ratnik, da ga ohrabri za borbe s Kanaancima. Neki tumačitelji hoće, da je taj Anđeo bio sam Sin Božji.

Gl. 6. (1) Jaka kanaanska tvrđa bila je upravo neosvojiva za Izraelce, koji su bili nevješti i neiskusni u osvajanju.

(4) Vulgata počinje ovaj redak riječima: »A sedmi dan«.

7. A narodu zapovjedi: »Obiđite oko grada, i to ratnici neka idu pred kovčegom Gospodnjim!«
8. I kad je Jozua bio izdao ovu zapovijed narodu, pođe sedam svećenika, koji su nosili pred Gospodom sedam truba od rogova, i zatrubi u trube, dok je kovčeg zavjeta Gospodnjega išao za njima.
9. A ratnici pođoše pred svećenicima, koji su trubili u trube, a ostali narod, pođe za kovčegom, dok su se trube jednako razlijegale.
10. Tada zapovjedi Jozua narodu: »Vi ne smijete podići bojnu viku i nemojte da vam se čuje glas, i nijedna riječ ne smije izaći iz usta vaših, dok vam ja ne kažem: Vičite! Tada podignite bojnu viku!«
11. Tako pusti da kovčeg Gospodnji obiđe oko grada jedamput. Tada odoše u tabor i ostaše preko noći u taboru.
12. Drugo jutro usta Jozua rano. Svećenici ponesoše kovčeg Gospodnji.
13. Sedam svećenika, koji su nosili sedam truba od rogova pred kovčegom Gosopdnjim, koračalo je uz jednako trubljenje truba. Ratnici su išli pred njima, a ostali je narod išao za kovčegom Gospodnjim, dok su se trube jednako razlijegale.
14. Tako obiđoše drugi dan jedamput oko grada i vratiše se tada u tabor natrag. Tako učiniše šest dana.
15. A sedmi dan ustaše rano, kad je zora osvanula, i obiđoše oko grada isto onako sedam puta; samo taj dan obiđoše oko grada sedam puta.
16. Kad svećenici kod sedmoga ophoda zatrubiše u trube, povika Jozua narodu: »Podignite bojnu viku; jer Gospod daje grad u ruke vaše!
*17. Ali grad sa svim, što je u njemu, ima se posvetiti zakletvi za Gospoda. Samo bludnica Rahaba ima ostati na životu sa svima, koji su kod nje u kući, jer je sakrila uhode, koje smo bili poslali.
18. Ali se čuvajte zakletoga, da ne prisvojite što sebi od zakletoga, premda ste to posvetili zakletvi! Time biste na tabor Izraelov navukli zakletvu i svalili ga u nesreću.
19. Sve srebro i zlato, sve mjedeno i gvozdeno posuđe neka se posveti Gospodu i neka dođe u riznicu Gospodnju!«
*20. Tada podiže narod bojnu viku, i zatrubiše u trube. I kad narod začu glas trubâ i podiže bojnu viku iza glasa, tada se srušiše zidovi, i narod prodrije u grad, svaki uprav ondje, gdje je stajao. Tako zauzeše grad.
*21. Tada oštricom mača izvršiše zakletvu na svemu, što se nalazilo u gradu, na muževima i ženama, na mladima i starima, na govedima, ovcama i magarcima.
22. Onoj dvojici ljudi, koji su bili uhodili zemlju, zapovjedi Jozua:

(17) »Zakleto« bilo je izuzeto od obične upotrebe i neopozivo posvećeno službi Božjoj ili uništeno (3 Mojs 27, 28 sl.). »Zakletva« je bila udarena od Boga, Gospodara života i smrti (1 Kralj 15, 3), da se kazne gradovi i narodi poradi njihova idolopoklonstva i nećudoređa (3 Mojs 27, 29; 1 Kralj 15, 21), i da se Izrael očuva od zaraze i otpada (5 Mojs 13, 13 sl.). Udarom ove zakletve nije Bog radio okrutno, kao niti pripuštenjem pomora i prirodnih katastrofa. Uostalom zakoni zakletve stoje posve u okviru tadašnjih ratnih običaja. Isp. 10, 22—27.

(20) Razor zidova ne može se objasniti slučajem. Bog je unaprijed kazao čas i uvjete, uz koje će se čudo dogoditi; zahtijevao je od Izraelaca vjeru i posluh (6, 3—5; isp. Hebr 11, 30).

(21) »Oštricom mača izvršiše zakletvu«, t. j. sve poubijaše.

»Idite u kuću bludnice i izvedite odonud ženu sa svom njezinom svojtom, kako ste joj se zakleli!«

*23. I mladi ljudi, uhode, otidoše i izvedoše Rahabu, oca njezina, mater njezinu, braću njezinu i svu svojtu njezinu. Sve rođake njezine izvedoše i pustiše ih izvan tabora izraelskoga.

24. A grad i sve, što je bilo u njemu, spališe ognjem; samo srebro i zlato, mjedeno i gvozdeno posuđe metnuše u riznicu kuće Gospodnje.

25. A bludnicu Rahabu s njezinom obitelji i sa svom njezinom svojtom ostavi Jozua na životu, i tako osta među Izraelcima do današnjega dana, jer je bila sakrila glasnike, koji su po nalogu Jozuinu uhodili Jeriho.

*26. U to vrijeme izreče Jozua slijedeće prokletstvo: »Proklet neka je pred Gospodom čovjek, koji se usudi da opet sagradi grad Jeriho! Za cijenu prvorođenca svojega neka mu postavi temelj i za cijenu najmlađega sina svojega neka mu stavi vrata!«

27. Gospod je bio s Jozuom, tako da se je ime njegovo razglasilo po svoj zemlji.

GLAVA 7.

Ahanova krađa.

1. Ali sinovi Izraelovi prisvojiše sebi zakleto; jer Ahan, sin Karmija, sina Zabdija, sina Zareja, od plemena Judina, uze nešto sebi od zakletoga. Zato se raspali srdžba Gospodnja proti sinovima Izraelovim.

2. Posla naime Jozua neke ljude iz Jeriha u Haj kod Betavena, istočno od Betela, i zapovjedi im: »Idite gore i uhodite pokrajinu!« Ljudi otidoše gore i uhodiše Haj.

3. Kada se vratiše k Jozui, rekoše mu: »Ne treba da ide gore sav narod, samo dvije tisuće do tri tisuće ljudi neka idu da osvoje Haj! Ne muči onamo sav narod, jer je njih samo malo!«

4. Tako otide onamo od naroda jedno tri tisuće ljudi. Ali budu od ljudi iz Haja natjerani u bijeg.

*5. I ljudi iz Haja poubijaše ih jedno trideset i šest ljudi, progo-

---

(23) Rahaba i sve u kući njezinoj ženske moradoše ostati izvan tabora, dok se nijesu po obredu očistile, a muškarci, dok se nijesu obrezali (isp. 4 Mojs 5, 3; 5 Mojs 23, 2—14). Potom su se pribrojili k narodu izraelskomu. Rahaba se poslije udala za Salmona, kneza od plemena Judina, i rodila Boza, pradjeda kralju Davidu. Tako je Rahaba bila prababa i samomu božanskom Spasitelju.

(26) Tko uzme Jeriho graditi kao tvrđu (isp. 3 Kralj 15, 17; 2 Dnev 12, 6; 14, 5), taj ima izgubiti, dok bude gradio, svoje najdraže sinove ili možda dapače sve sinove od prvorođenca do najmlađega. Kao otvoren grad mogao se je Jeriho opet sagraditi (isp. 18, 21; Suc 3, 13; 2 Kralj 10, 5). Prokletstvo se je ispunilo na Hielu, kad je, na svu priliku po nalogu kralja Ahaba, ustao da podigne zidove starome Jerihu (3 Kralj 16, 34). Ali ga ubrzo stiže prokletstvo Božje: poginuše mu oba sina, Abiram i Segub, prvorođenac i mezimac. Neki tumačitelji misle, da je Jozua htio prokleti samo onoga, koji bi opet sazidao zidove uz prinos žrtve za zidanje. Kod Kanaanaca naime postojao je ovdje i ondje običaj, da se živa djeca pokopaju na gradilištu. Tim se je htjelo udobrovoljiti božanstvo i u žrtvovanome dobiti duha zaštitnika. Jeriho, koji se spominje u vrijeme Spasiteljevo, nije na mjestu staroga Jeriha, nego malo podalje.

Gl. 7. (5) »Do u Sabarim«. Sabarim bi imao biti ime nekoga mjesta. Ali kako se to mjesto inače nigdje ne spominje, misle neki tumačitelji i prevodioci Svetoga Pisma, da se ta hebrejska riječ ima prevesti: »dok ih ne razbiše«. »Sabarim« znači rasap, rasulo. — »I posta kao voda«, t. j. srce posta kao voda, mjesto da bude čvrsto i stalno.

niše ih od vrata gradskih do u Sabarim i potukoše ih na obronku brijega. Tad klonu srce naroda i posta kao voda.
6. A Jozua razdrije haljine svoje, baci se pred kovčegom Gospodnjim ničice na svoje lice sve do navečer, on sa starješinama Izraelovim, i posuše prah na glavu svoju.
7. Tada se pomoli Jozua: »Ah, Gospode, Bože moj, zašto prevede ovaj narod preko Jordana, da nas predaš u ruke Amorejima, da nas unište? O, da smo radije ostali s onu stranu Jordana!
8. Ah, Gospode, što da kažem, kad je Izrael okrenuo leđa neprijateljima svojim?
9. Kanaanci i svi stanovnici zemlje to će čuti; oni će navaliti na nas i istrijebit će ime naše sa zemlje. Što ćeš onda učiniti od velikoga imena svojega?«
10. Tada Gospod odgovori Jozui: »Ustani! Što ležiš na licu svojemu?
*11. Izrael je sagriješio; prestupili su zabranu moju, koju sam im dao, prisvojili su sebi zakleto, počinili su krađu, posakrivali su i metnuli među svoje stvari.
*12. Zato ne mogu više sinovi Izraelovi izdržati pred neprijateljima svojim; moraju u bijeg pred neprijateljima svojim; jer su pali u prokletstvo. Ja ne ću više biti među vama, ako ne odstranite iz svoje sredine zakleto.
13. Ustani, posveti narod i objavi: Posvetite se za sutra! Jer tako veli Gospod, Bog Izraelov: Zakleto je u tvojoj sredini, Izraele! Ti ne ćeš moći izdržati pred neprijateljima svojim, dok ne odstranite iz svoje sredine zakleto.
*14. Zato ćete sutra rano pristupiti po plemenima svojim, i pleme, koje označi Gospod, pristupit će po porodicama svojim, i porodica, koju označi Gospod, pristupit će po domovima svojim, i dom, koji označi Gospod, pristupit će iz njega čovjek za čovjekom.
15. Tko se tad nađe s predmetom zakletve, neka se spali sa svim, što posjeduje, jer je prestupio zabranu Gospodnju i počinio sramotu u Izraelu!«
16. Kad Jozua sutradan rano dade da pristupe Izraelci po plemenima svojim, bi označeno pleme Judino.
17. Potom dade da pristupe porodice Judine, i bi označena porodica Zarejevaca. Nato dade da pristupi porodica Zarejevaca čovjek za čovjekom, i bi označen Zabdi.

(11) Sav narod čini se ovdje odgovornim za zločin pojedinca. Jer je Ahan prisvojio sebi zakleto, pretrpi sav narod veliki poraz (2—5). Bog je naime bio odredio (isp. 6, 18), da će teška nesreća zadesiti sav narod i u slučaju, ako samo pojedinac prestupi zabranu zakletve. Stim Bog nije bio okrutan i nepravedan. Nedužni nijesu time bili kažnjeni, nego su pretrpjeli kušnju, koja će im se napokon okrenuti na dobro. A najveće je dobro u tom, da sav narod uvidi, kako se ne smije zabrana Božja uzimati na laku ruku.

(12) »Ako ne odstranite iz svoje sredine zakleto«, t. j. predmet zakletve i njega, koji ga je uzeo.

(14—18) Istraga krivca činila se ždrijebom. Naputak za to ovdje se ne iznosi; pretpostavlja se, da je bio poznat svima. Stoga se može uzeti, da se je upotrijebilo proročište »Urim« i »Tumim«, jer se i izrijekom veli u izvještaju, da je sam Bog označivao krivca. Samo je veliki svećenik smio pitati Boga preko Urim i Tumim (1 Kralj 23, 6). Ždrebovi, po svoj prilici dva štapića ili kamenčića, nalazili su se u prsnoj kesici velikog svećenika, sličnoj našoj misnoj burzi (isp. 2 Mojs 28, 30; 3 Mojs 8, 8). I moralo se je pitanje staviti tako, da je uslijedio odgovor da ili ne (isp. 1 Kralj 14, 37; 23, 2. 11; 30, 8; 2 Kralj 2, 1; 5, 19). Jedan štapić bio je po svoj prilici označen sa da, a drugi sa ne. Ovo sveto proročište bilo je dano Izraelcima, da ih se očuva od pitanja kod poganskih proročišta.

18. Potom dade da pristupi njegov dom čovjek za čovjekom, i bi označen Ahan, sin Karmija, sina Zabdija, sina Zareja, od plemena Judina.

19. Tada reče Jozua Ahanu: »Moj sine, daj Gospodu, Bogu Izraelovu, čast i slavu! Priznaj mi, što si učinio; ne krij mi ništa!«

20. Ahan odgovori Jozui: »Jest, ja sam sagriješio Gospodu, Bogu Izraelovu. Učinio sam ovo:

*21. Vidio sam među plijenom lijep plašt iz Senaara, dvjesta sekala srebra i zlatan jezik, pedeset sekala težak. Polakomih se i uzeh. To je zakopano u šatoru u zemlji i srebro ozdo.«

*22. Jozua posla poslanike tamo. Oni otrčaše u šator, i doista bile su stvari zakopane u šatoru i ozdo srebro.

*23. Uzeše to iz šatora, donesoše Jozui i svima sinovima Izraelovim i metnuše pred Gospoda.

24. Tada uze Jozua Ahana, sina Zarejeva, i srebro, plašt i zlatni jezik, njegove sinove i kćeri, njegova goveda, njegove magarce i ovce, njegov šator i sve, što je posjedovao, i izvedoše ih u nazočnosti svega Izraela u dolinu Ahor.

25. Tamo reče Jozua: »Jer si nas ti strovalio u nesreću, tako će tebe danas strovaliti Gospod u nesreću.« Tada ga kamenovaše svi Izraelci i spališe ih, izakako su bili kamenovani.

*26. Podigoše nad njim veliku gomilu kamenja, što se još danas može vidjeti. A Gospod se povrati od žestine gnjeva svojega. Zato se zove ono mjesto sve do današnjega dana dolina Ahor.

GLAVA 8.

Izraelci osvajaju grad Haj. Obnova zavjeta kod Hebala i Garizima.

1. I Gospod reče Jozui: »Ne boj se i ne plaši se! Uzmi sa sobom sav narod što je za boj, pa ustani i idi na Haj! Evo, predajem ti u ruke kralja hajskoga s narodom njegovim, gradom njegovim i zemljom njegovom.

2. Učini s Hajem i kraljem njegovim, kako si učinio s Jerihom i njegovim kraljem! Ipak plijen i stoku smijete uzeti za sebe. Namjesti zasjedu gradu na zapadnoj strani njegovoj!«

3. Tada usta Jozua sa svim narodom što je za boj, da idu na Haj, i izabra Jozua trideset tisuća ljudi, hrabrih momaka, i posla ih noću.

4. Dade im zapovijed: »Pazite, vi se imate namjestiti u zasjedu proti gradu na zapadnoj strani grada! Ne udaljujte se odveć daleko od grada i budite svi spremni!

5. A ja sa svim narodom, što je kod mene, primaknut ću se gradu, i ako oni tad kao prvi put izađu proti nama, mi ćemo bježati pred njima.

6. Ako oni iza nas izađu tako daleko, da smo ih odvojili od grada — jer će misliti: Bježe pred nama kao prvi put — i mi ćemo jednako još dalje bježati pred njima,

(21) Senaar je biblijsko ime za Babiloniju. Srebrna šipka od 200 sekala težine bila je teška jedno 3 kg. Zlato je imalo oblik jezika i vagalo je jedno 800 g. Vrijednost svega nije iznosila više od 2700 dinara u zlatu.

(22—25) Da se prosudi strašna Božja kazna na Ahanu i njegovu cijelom domu isp. 6, 17; 7, 11.

(23) »Metnuše pred Gospoda«, t. j. pred kovčeg zavjetni.

(26) Ahor je zapadno od Jeriha. Ime Ahor u vezi je s glagolom »ahar«, što ga upotrebljuje Jozua u retku 25. »Ahar« znači strovaliti u nesreću.

7. Tada vi provalite iz zasjede i
zauzmite grad; jer će vam ga Gospod,
Bog vaš, dati u ruke.
8. Kad uzmete grad, zapalite
grad! Učinite po zapovijedi Gospodnjoj!
Pazite, to vam je zapovijed moja!«
9. Nato ih otpusti Jozua, i oni
otidoše u zasjedu i utaboriše se između
Betela i Haja, zapadno od
Haja. A Jozua prenoći onu noć među
narodom.
10. Sutradan rano prebroji Jozua
narod i pođe sa starješinama
Izraelovim na čelu vojske proti
Haju.
11. Sva vojska, što je bila kod
njega, pođe, uze se primicati i dođe
do pred grad. Utaboriše se sjeverno
od Haja, tako da je bila dolina
između njih i Haja.
*12. Tada uze oko pet tisuća ljudi
i namjesti ih u zasjedu između
Betela i Haja, zapadno od grada.
*13. Nato se namjesti narod, sva
vojska, što je bila sa sjevera gradu,
i zapleće, što je bilo sa zapada
gradu. A Jozua onu noć pođe usred
doline.
14. Kralj hajski to vidje, i tako
ljudi u gradu uraniše i pohitješe
proti Izraelu u boj, i on i sav narod
njegov, na mjesto kod pustinje. On
naime nije znao, da mu je bila namještena
zasjeda zapadno od
grada.
15. A Jozua i svi Izraelci učiniše
tako, kao da bi bili od njih potučeni,
i nagnuše bježati prema pustinji.
16. Tada je bio sazvan sav narod,
što je bio u gradu, da ih tjera.
I dok su tako tjerali Jozuu, sve su
se više odvajali od grada.
17. Ne osta nitko u Haju i Betelu,
da ne pođe u potjeru za Izraelcima.
A grad ostaviše otvoren i
tjerali su Izraelce.
18. Tada reče Gospod Jozui:
»Digni sulicu, što ti je u ruci, proti
Haju; jer ti ga dajem u ruke.« Jozua
podiže sulicu, što mu je bila u
ruci, proti Haju.
19. Tada se zasjeda bržebolje podiže
sa svojega mjesta, potrča, čim
je Jozua bio podigao ruku, i dođe
u grad, zauze ga i zapali grad odmah.
20. I kad se Hajani obazreše i
vidješe, kako se dim od grada diže
prema nebu, nijesu imali kuda bježati
ni amo ni tamo; jer se okrenula
proti progoniteljima vojska,
koja je bježala prema pustinji.
21. Kad naime vidješe Jozua i svi
Izraelci, da je zasjeda zauzela grad
i da se diže dim od grada, okrenuše
se i udariše na Hajane.
*22. A drugi iz grada izađoše
pred njih, tako da su pali među
Izraelce, jer jedni dođoše s ove,
drugi s one strane, i potukoše ih
tako, da ni jedan ne osta živ niti
uteče.
23. A kralja hajskoga uhvatiše
živa i dovedoše ga k Jozui.
24. I kad Izraelci pobiše sve Hajane
na slobodnom polju u pustinji,
kuda su ih bili progonili, i padoše
od mača svi do posljednjeg
čovjeka, okrenuše se svi Izraelci
proti Haju i pobiše ga oštricom
mača.

Gl. 8. (12. 13.) Ova dva retka fale u grčkom tekstu. Zato neki tumači sumnjaju o njihovoj istinitosti. I ako ne pripadaju prvotnom tekstu, tok pripovijedanja ipak teče dalje bez zapreke.

(13) Ovaj redak Vulgata prevodi ovako: »A sva ostala vojska poreda se sa sjevera tako, da su posljednji u toj vojsci dopirali do zapadne strane grada. Potom izađe Jozua onu noć i stade usred doline.«

(22) »Drugi iz grada«, t. j. oni, koji su prije bili u zasjedi.

25. Broj svih, koji padoše onaj dan, ljudi i žena, iznosio je do dvanaest tisuća, sve samih Hajana.

26. Jozua ne spusti ruke svoje, koju je bio podigao sa sulicom, dokle ne pobi sve stanovnike hajske.

27. Samo stoku i plijen toga grada uzeše Izraelci sebi, po uputi Gospodnjoj, koju je on bio dao Jozui.

28. Jozua dade spaliti Haj i učini ga za vazda jednom podrtinom, jednom pustoši, do današnjega dana.

*29. A kralja hajskoga dade objesiti na drvo do večera. O zahodu sunčanom zapovjedi Jozua, da skinu truplo njegovo. Baciše ga tad pred vrata gradska i podigoše nad njim veliku gomilu kamenja, koja je još tamo do današnjega dana.

*30. Tada Jozua načini žrtvenik Gospodu, Bogu Izraelovu, na gori Hebalu,

31. Kao što je bio zapovjedio Mojsije, sluga Gospodnji, sinovima Izraelovim, kako je propisano u knjizi zakona Mojsijeva: žrtvenik od neklesana kamenja, na koje nije bilo došlo željezno oruđe. I prinesoše na njemu žrtve paljenice Gospodu i zaklaše žrtve mirotvorne.

*32. Tad napisa ondje na kamenju prijepis zakona Mojsijeva, što ga je ovaj bio dao sinovima Izraelovim.

33. I sav Izrael sa svojim starješinama, glavarima i sucima stade s obje strane kovčega prema levitskim svećenicima, koji su nosili kovčeg zavjeta Gospodnjega, stranci i domaći, jedna polovina na gori Garizimu, druga polovina na gori Hebalu, kao što je nekoć naredio Mojsije, sluga Gospodnji, da blagoslovi narod Izraelov.

34. Potom pročita sve riječi zakona, blagoslov i prokletstvo, sve kako je zapisano u knjizi zakona.

35. Nije bilo nijedne riječi od svega, što je bio naredio Mojsije, koje ne pročita Jozua pred svom općinom Izraelovom, i pred ženama, djecom i strancima, koji su išli među njima.

GLAVA 9.

Prijevara Gabaonaca.

1. A kad to čuše svi kraljevi, koji su prebivali s onu stranu

(29) »O zahodu sunčanom...« isp. 5 Mojs 21, 23; Joz 10, 26. 27.

(30—35) Da se podigne žrtvenik, da se prinesu žrtve paljenice i mirotvorne i da se napiše na kamenje zakon Mojsijev, sve to odgovara propisu, što ga je bio dao Mojsije (5 Mojs 11, 29; 27, 2 sl.). Propisana u 5 Mojs 27 svečana obnova zavjeta ovdje je samo natuknuta.

(30) Gora Hebal obično se spominje zajedno s gorom Garizim (5 Mojs 11, 29; 27, 4; 12, 13; Joz 8, 33). Po Suc 9, 7 bila je gora Garizim kod Sihema. Prema njoj je bila druga, nešto viša gora, odijeljena dolinom jedno 500 m širokom. Ta je gora na svu priliku Hebal. Mjesto je bilo veoma zgodno, da se tu održi svečana obnova zavjeta. Da je Jozua mogao prodrijeti sve do usred srca zemlje, izakako je bio osvojio samo dva grada, što su bila daleko na jugu, može se to pripisati općoj zabuni neprijateljâ. Drugi tumači vele, da se ovaj izvještaj ima prenijeti na obnovu zavjeta, što se pripovijeda na kraju ove knjige (gl. 24.). Jer se je obred na Hebalu i Garizimu imao obaviti neposredno iza ulaska u Kanaan (5 Mojs 11, 29; 27, 2), neki drugi tumači drže, da se je obred obavio još prije osvojenja Jeriha, i uzimaju uz Garizim i Hebal kod Sihema još drugi Garizim i Hebal kod Galgale.

(32) Babilonski kralj Hammurapi (2000 pr. Kr.) dao je svoj zakon urezati u veliki balvan (blok) kamena diorita. Kod obnove zavjeta na Hebalu imao se je zakon Mojsijev napisati na veliko kamenje, što je bilo namazano krečem (5 Mojs 27, 2). U Egiptu hieroglifi i slike na tutkal-kreču održali su se u punoj svježini sve do danas.

Jordana na brdima i u nizinama i na svoj obali velikoga mora sve do Libanona, Heteji i Amoreji, Kananci, Ferezeji, Heveji i Jebuzeji,
2. Skupiše se da se složno bore proti Jozui i Izraelcima.
*3. I stanovnici Gabaona čuše, kako je Jozua postupao s Jerihom i Hajem.
4. Tada se i oni dadoše na posao, ali prijevarom. Priskrbiše sebi živeža, uzeše stare vreće za svoje magarce i stare, poderane i iskrpljene mješine vinske,
5. Obukoše staru, iskrpljenu obuću i iznošene haljine i ponesoše sa sobom na put kruh osušen i razdrobljen.
6. Tako otidoše k Jozui u tabor u Galgalu i rekoše njemu i Izraelcima: »Iz daleke zemlje dođosmo. Učinite s nama ugovor!«
*7. Ali Izraelci izjaviše Hevejima: »Možebit da prebivate među nama; kako da onda činimo ugovor s vama?«
8. Oni rekoše Jozui: »Mi smo sluge tvoje.« Kad ih Jozua upita: »Tko ste i otkuda dolazite?«
9. Odgovoriše mu: »Iz zemlje vrlo daleke dođoše sluge tvoje zaradi slave Gospoda, Boga tvojega. Jer čusmo glas o njemu: sve, što je učinio u Egiptu;
10. I sve, što je učinio dvojici kraljeva amorejskih s onu stranu Jordana, Sehonu, kralju hesebonskom, i Ogu, kralju basanskom u Astarotu.
11. Tada nam rekoše starješine naše i svi stanovnici zemlje: Uzmite sebi živeža na put, idite im nasusret i recite im: Mi smo sluge vaše; učinite ugovor s nama!
12. Ovo je kruh naš. Bio je još vruć, kad ga kod kuće uzesmo sa sobom za put, u dan, kad izađosmo, da dođemo k vama. Sad vidite, da je osušen i razdrobljen.
13. I ovo su mješine vinske. Bile su nove, kad ih napunismo. A sad vidite, poderane su. I ovo su haljine naše i obuća naša, od dalekog puta sasvim su izderane.«
*14. Tada uzeše ljudi nešto od živeža njihova, ali ne potražiše odluke Gospodnje.
*15. Dapače Jozua učini s njima mir i sklopi ugovor s njima, da će ih ostaviti u životu. I zakleše im se knezovi općine.
16. Kad tri dana iza zaključka ugovora s njima doznaše, da su iz blizine i da prebivaju među njima,
17. Podigoše se sinovi Izraelovi i treći dan dođoše u gradove njihove. Gradovi se njihovi zvali Gabaon, Kafira, Berot i Karjatjarim.
18. A sinovi Izraelovi ne učiniše im ništa nažao, jer su im se knezovi općine bili zakleli Gospodom, Bogom Izraelovim. Zato je sva općina mrmljala proti knezovima.

Gl. 9. (3) Gabaon je bio tada jedan od najznamenitijih gradova u zemlji (10, 2). Kako se nikako ne spominje kakav kralj, nego se samo spominju starješine (9, 11), to je po svoj prilici bio grad Gabaon u savezu s gradovima Kafirom, Berotom i Karjatjarimom, a imali su oblik vladavine republikanske (9, 17). Gabaon je bio 10 km sjeverozapadno od Jeruzalema, jedno 40 km zapadno od Galgale i oko 10 km južno od Haja.

(7) Izraelci su morali sedam naroda spomenutih u 5 Mojs 7, 1 istrijebiti ili barem podvrgnuti (isp. 17, 13; Suc 1, 27—36), ili iz zemlje protjerati (23, 13). S drugim narodima smjeli su sklapati saveze, pa ih dapače i u svoju zajednicu pripustiti, ako bi primili vjeru u pravoga Boga i podvrgli se obrezanju.

(14) »Uzeše ljudi nešto od živeža njihova«, da bi se uvjerili o tom, što im rekoše Gabaonci.

(15) U sklopljenom ugovoru bila je samo obveza, da se Gabaonci ostave u životu. Potražiti odluku moglo se je preko svetoga proročišta Urim i Tumim.

19. Ali svi knezovi rekoše svoj općini: »Mi smo im se zakleli Gospodom, Bogom Izraelovim. Zato im ne smijemo ništa učiniti.

20. Ovako ćemo postupati s njima: Darovat ćemo im život, da ne dođe gnjev na nas radi zakletve, kojom im se zaklesmo.«

*21. Tako im izjaviše knezovi: »Neka ostanu u životu!« A sjekli su drva i nosili vodu za svu općinu, kako su im bili predložili knezovi.

22. Jozua ih dade dozvati i reče im: »Zašto nas prevariste i rekoste: Vrlo daleko prebivamo od vas, kad eto prebivate među nama?

23. Zato sada da ste prokleti i da ste do vijeka sluge, da siječete drva i nosite vodu za kuću Boga mojega!«

24. Oni priznaše Jozui i rekoše: »Slugama tvojim bilo je javljeno, da je Gospod, Bog vaš, zapovjedio slugi svojemu Mojsiju, da vam dadne svu zemlju i da istrijebi sve stanovnike zemlje ispred vas. Zato se vrlo pobojasno za život svoj od vas i učinismo tako.

25. A sada smo eto u tvojoj ruci. Čini s nama, kako ti se učini dobro i pravo!«

26. On tada učini s njima na spomenuti način i sačuva i hod sinova Izraelovih, da ih ne pobiše.

27. Tako ih onda odredi Jozua da sijeku drva i nose vodu za općinu i za žrtvenik Gospodnji do današnjega dana na mjestu, koje izabere Gospod.

GLAVA 10.

Bitka kod Gabaona.

1. I Adonizedek, kralj jeruzalemski, saznade, da je Jozua osvojio Haj i uništio ga zakletvom, da je, kao s Jerihom i njegovim kraljem, tako učinio s Hajem i njegovim kraljem, i da su stanovnici Gabaona sklopili mir s Izraelom i ostali među njima.

2. Tada se uplašiše vrlo. Jer je Gabaon bio velik grad, kao kakav kraljevski grad, i veći od Haja, i svi ljudi njegovi bili su hrabri.

*3. Zato posla Adonizedek, kralj jeruzalemski, k Ohamu, kralju hebronskom, k Faramu, kralju jerimotskom, k Jafiji, kralju lakiskom, i k Dabiru, kralju eglonskom, i poruči im:

4. »Dođite k meni i pomozite mi, da porazimo Gabaon, jer sklopi mir s Jozuom i sa sinovima Izraelovim!«

5. Tada se ujedini i pođe pet kraljeva amorejskih, kralj jeruzalemski, kralj hebronski, kralj jerimotski, kralj lakiski, kralj eglonski, sa svim svojim vojskama; opkoliše Gabaon i napadoše ga.

6. A Gabaonci poslaše k Jozui u tabor u Galgalu i poručiše: »Ne diži ruku svojih sa sluga svojih! Dođi brzo k nama, spasi nas i pomozi nam! Jer se ujediniše proti nama svi kraljevi amorejski, koji stanuju u gorama.«

7. Tada izađe Jozua iz Galgale, on i s njim sav narod njegov, što je bio za boj, sve sami junaci.

8. I Gospod reče Jozui: »Ne boj ih se! Jer ih dajem u tvoje ruke.

(21) Sjeći drva i nositi vodu, to je bila najniža služba (5 Mojs 29, 11). Činjenica, da su Gabaonci bili upotrijebljeni kod svetoga šatora, gdje su morali priskrbiti drvo i vodu za žrtve (r. 27.), pretpostavlja, da su primili vjeru u pravoga Boga. Tako je bila isključena svaka opasnost, da se Izraelci zavedu na idolopoklonstvo.

Gl. 10. (3—6) Gradovi Hebron, Jerimot, Lakis i Eglon nalaze se u gorovitoj pokrajini južno i jugozapadno od Jeruzalema.

Nijedan od njih ne će se održati pred tobom.«
9. I Jozua udari na njih iznenada — svu noć je išao od Galgale —
*10. I smete ih Gospod pred Izraelcima, tako da su ih ovi ljuto pobili kod Gabaona i tjerali ih putem prema Bethoronu i odbili ih do Azeke i Makede.
*11. Kad su na bijegu pred Izraelcima bili niz vrlet bethoronsku, baci Gospod na njih kamenje veliko iz neba sve do Azeke, tako da su bili potučeni. Više je bilo onih, koji izginuše od kamene tuče, negoli onih, koje pobi mač sinova Izraelovih.
*12. Tada se pomoli Jozua Gospodu, u dan, kad Gospod predade Amoreje sinovima Izraelovim, i povika pred sinovima Izraelovim: »Stani, sunce kod Gabaona i mjeseče u dolini ajalonskoj!«
*13. I stade sunce, i ustavi se mjesec, dok se ne osveti narod neprijateljima svojim. Ne stoji li to u knjizi junakâ? Tako stade sunce nasred neba i skoro cio dan nije htjelo da zađe.
14. Takova dana nije bilo ni prije ni poslije, da je Gospod poslušao glas čovjeka; jer se je Gospod borio za Izraela.
15. Nato se vrati Jozua sa svim Izraelcima u tabor u Galgalu.
16. A onih pet kraljeva uteče i sakri se u pećini kod Makede.
17. Kad je Jozui bilo javljeno: »Pet kraljeva sakrilo se u pećini kod Makede,«
18. Izda Jozua zapovijed: »Dovucite veliko kamenje pred ulaz pećine i postavite ljude pred nju, da je čuvaju!
19. A vi drugi ne stojte, nego progonite neprijatelje svoje i idite im ustopce! Ne dajte im da umaknu u gradove svoje; jer vam ih dade u ruke Gospod, Bog vaš.«
20. I kad ih Jozua i sinovi Izraelovi u boju vrlo velikom pobiše do kraja — samo neki mogli su se spasiti i umaći u tvrde gradove —
21. Vrati se sva vojska u miru k Jozui u tabor u Makedu, a da nitko ne mače jezikom svojim na sinove Izraelove.
*22. I Jozua izdade zapovijed: »Otvorite ulaz u pećinu i izvedite mi iz pećine onih pet kraljeva!«
23. Učiniše tako i izvedoše mu iz pećine onih pet kraljeva: kralja jeruzalemskog, kralja hebronskog, kralja jerimotskog, kralja lakiskog i kralja eglonskog.
24. A kad izvedoše te kraljeve k Jozui, sazva Jozua sve Izraelce i reče vođama vojnikâ, koji su bili pošli s njim: »Pristupite i stavite nogu na šiju tim kraljevima!«

(10) Bethoron je sjeverozapadno od Gabaona. — Azeka i Makeda južno zapadno i zapadno od Jeruzalema.
(11) To »kamenje veliko iz neba« po svoj prilici bila su izvanredno velika zrna od tuče, od grâda. Naš bi narod nazvao ta velika zrna od grâda »suhi grâd«. Suhi je grâd najveći grâd, čist, sâm, bez kiše, pa izgleda kao kamen.
(12—15) Kad Jozua moli, da stanu sunce i mjesec, onda on, u jeziku puka, koji sudi po vidu, hoće stim da izmoli od Boga, neka dan ostane, a noć neka ne pane. Bog usliši molitvu Jozuinu: sunce je zašlo za čitav dan kasnije. Jedan dan, kako Sirah kaže, postao je kao dva dana, »una dies facta est quasi duo« (Sir 46, 4). Sveto Pismo ne kazuje nam, kako je to Bog produljio. Bog je Gospodar vasionog svijeta. Njega slušaju sve stvari i sile. I on ima sredstva i putove svoje.
(12) »U dolini ajalonskoj«. Ajalon je 15 km zapadno od Gabaona.
(13) »Knjiga junakâ« jest zbirka junačkih pjesama. U toj knjizi ima odsjek o suncu i mjesecu, koji opijeva čudesnu pobjedu kod Gabaona.
(22—27) Okrutni postupak proti kraljevima odgovara ratnim običajima staroga doba. Nije se štedjelo pobijeđenog neprijatelja. Sto puta okrutniji od Izraelaca bili su Asirci, Babilonci, Medijanci i Perzijanci.

Oni pristupiše i staviše im na šiju nogu.
25. Tada im reče Jozua: »Ne bojte se i ne plašite se! Budite hrabri i jaki! Jer tako će Gospod učiniti svima neprijateljima vašim, s kojima se imate boriti.«
26. Nato ih dade Jozua posjeći i poubijati i na pet drveta objesiti. Visjeli su na drvetima do večera.
27. A o zahodu sunčanom zapovjedi Jozua, te ih skidoše s drvetâ i baciše ih u pećinu, u koju su se bili sakrili, i metnuše veliko kamenje na ulaz u pećinu, koje osta tamo do danas.
28. Jozua osvoji onda Makedu, udari grad zajedno s njegovim kraljem oštricom mača i uništi ga zakletvom. Od svega stanovništva ne pusti nijednoga da uteče. S kraljem makedskim učini isto onako, kao što učini s kraljem jerihonskim.
*29. Tada otide Jozua sa svim Izraelcima od Makede dalje u Lebnu i udari na Lebnu.
30. Jer Gospod i nju zajedno s kraljem njezinim predade u ruke Izraelcima, udari je oštricom mača zajedno sa svim stanovništvom. Ne pusti nijednoga da uteče. Učini s kraljem njezinim isto onako, kao što učini s kraljem jerihonskim.
31. Potom otide Jozua sa svim Izraelcima od Lebne dalje u Lakis, utabori se pred njim i napade ga.
32. I Gospod predade Lakis u ruke Izraelcima. Osvoji ga drugi dan i udari ga sa svim stanovništvom oštricom mača, isto onako, kako učini s Lebnom.
*33. Tada dođe Horam, kralj gazerski, da pomogne Lakisu. Ali Jozua pobi njega i ljude njegove, tako da nijedan od njih ne osta živ.
34. Potom pođe Jozua sa svim Izraelcima od Lakisa dalje u Eglon. Utaboriše se pred njim i napadoše ga.
35. Još isti dan osvojiše ga i udariše ga oštricom mača. Sve stanovništvo uništi onoga dana zakletvom, isto onako, kako učini s Lakisom.
36. Onda se podiže Jozua sa svim Izraelcima od Eglona u Hebron, i napadoše ga
37. I osvojiše ga i udariše ga oštricom mača zajedno s kraljem njegovim, sa svim gradovima njegovim i sa svim stanovništvom njihovim. Ne pusti nijednoga da uteče, isto onako, kako učini s Eglonom. I uništi zakletvom grad i sve stanovništvo njegovo.
*38. Potom se okrenu Jozua sa svim Izraelcima prema Dabiru i napade ga.
39. Osvoji ga s kraljem njegovim i sa svim gradovima njegovim. Udariše ga oštricom mača i uništiše zakletvom sve stanovništvo. Ne pusti nijednoga da uteče. Kao što učini s Hebronom, tako učini i s Dabirom i kraljem njegovim, isto onako, kako učini i s Lebnom i kraljem njezinim.
*40. Tako pobi Jozua svu zemlju, gore, južni kraj, nizine i hu-

(29) Lebna je u blizini gradova, što su navedeni u 3. retku.
(33) Gazera je sjeverozapadno od Jeruzalema. Po 16, 10 Gazeru Izraelci nijesu osvojili.
(38) Dabir je zapadno od Hebrona.
(40) To je južnopalestinska pokrajina, koja se dijeli na četiri dijela: Judejske gore, južni kraj i pustinja (Negeb), nizine uz Sredozemno more i hum prema zapadu i istoku.

move sa svim kraljevima njihovim. Ne pusti nijednoga da uteče, i sve, što je bilo živo, uništi zakletvom, kao što je bio zapovjedio Gospod, Bog Izraelov.

*41. Jozua ih pobi od Kadesbarna do Gaze, nadalje svu zemlju gosensku do Gabaona.

42. Sve one kraljeve i zemlju njihovu uze Jozua ujedamput; jer se je borio s Izraelom Gospod, Bog Izraelov.

43. Potom se vrati Jozua sa svim Izraelcima u tabor u Galgalu.

GLAVA 11.

Izraelci zauzimaju sjevernu Palestinu.

*1. A kad to ču Jabin, kralj asorski, posla k Jobabu, kralju madonskom, i kralju semeronskom i kralju aksafskom,

2. I kraljevima na sjeveru u gorama, u ravnici južno od Kenerota, u nizini i na visini dorskoj uz more,

3. Kanaancima na istoku i zapadu, Amorejima, Hetejima, Ferezejima i Jebuzejima u gorama i Hevejima pod Hermonom u zemlji Masfi.

4. I izađoše oni sa svim vojskama svojim. Bio je to ratni narod, mnogobrojan kao pijesak na obali morskoj, s veoma mnogim konjma i kolima.

*5. Svi ti kraljevi dogovoriše se, dođoše i utaboriše se na vodi Meromu, da se bore s Izraelom.

*6. A Gospod reče Jozui: »Ne boj ih se! Jer sutra u ovo doba sve ću ih pobijene staviti pred Izraela. Konje njihove ohromi i bojna kola njihova popali ognjem!«

7. Tada ih Jozua napade iznenada sa svom vojskom svojom na vodi Meromu, i udariše na njih.

*8. I Gospod ih dade u ruke Izraelcima. Oni ih poraziše i potjeraše ih do Sidona velikoga i do Maserefot Majima i do u dolinu Masfu na istoku; tako ih pobiše, da ih više ne preosta nijedan.

9. Jozua im tada učini, kao što mu je bio Gospod zapovjedio: konje njihove ohromi i kola njihova popali ognjem.

10. Tada se vrati Jozua i zauze Asor i dade kralja njegova smaknuti mačem. Asor je bio prije glavni grad svima onim kraljevstvima.

11. Pobiše sve stanovništvo oštricom mača izvršujući zakletvu. Ništa ne osta, što je bilo živo. A Asor dade spaliti ognjem.

12. Sve one kraljevske gradove sa svim njihovim kraljevima uze Jozua u svoju vlast i pobi ih oštricom mača izvršujući zakletvu na

(41) Kadesbarne je današnji Ain Kades, najjužnija točka, već na Sinajskom poluotoku. — Gaza je na Sredozemnom moru. — Osim egipatskoga Gosena bio je još palestinski Gosen na jugu judejskoga dijela.

Gl. 11. (1 sl.) Asor je bio veći grad u Galileji. Njegov kralj bio je ugledan kao kralj jeruzalemski na jugu. — Madon, Semeron, Aksaf jesu gradovi u galilejskim gorama. — Dor je grad uz Sredozemno more, pet sati južno od Haife.

(5) Voda Merom bit će da je u Galileji.

(6) Kako su Izraelci dolazili iz pustinje, nijesu bili opremljeni konjma i bojnim kolima, pa ih je veoma uplašila silna vojska kraljeva sa sjevera. Tako im moradoše ohromiti konje, da se ne mognu upotrijebiti u ratu. Izrael je imao svoje pouzdanje staviti samo u Boga (isp. 2 Mojs 15, 1. 4; 5 Mojs 17, 16; Ps 20 [19], 8; 147 [146], 10).

(8) Sidon je veliki grad u Feniciji. — Maserefot Majim (Maserefotska voda) jest kraj južno od Sidona i feničkoga grada Tira. Taj je kraj jugozapadna, Sidon sjeverozapadna, Masfa kod Hermona sjeveroistočna točka, dokle je Jozua gonio neprijatelje.

njima, kao što je bio zapovjedio Mojsije, sluga Božji.
13. Ali nijednoga grada, koji su bili na visinama, ne mogoše spaliti Izraelci. Jedino Asor spali Jozua.
14. Sav plijen iz onih gradova i stoku uzeše Izraelci za sebe. A ljude sasjekoše oštricom mača, te ih posve uništiše; ne osta ništa živo.
15. Kako je bio Gospod zapovjedio svojemu slugi Mojsiju, tako Mojsije zapovjedi Jozui, i učini Jozua. Ništa ne izostavi od svega, što je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.
*16. Tako zauze Jozua svu tu zemlju, gore, sav južni kraj, svu zemlju gosensku, nizine, jordansku ravnicu, goru Izraelovu i nizinu njegovu,
*17. Od golih gora, što se dižu prema Seiru, do Baalgada u ravnici libanonskoj pod gorom Hermonom. Sve kraljeve njihove zarobi i dade ih pogubiti.
18. Dugo vremena ratovao je Jozua sa svim onim kraljevima.
19. Nije bilo grada, koji bi se mirno predao sinovima Izraelovim, osim Heveja, koji su stanovali u Gabaonu. Inače su morali sve osvojiti silom oružja.
*20. Jer od Gospoda bilo je tako određeno, da im je on otvrdio srce, te su se borili proti Izraelu tako. da se je mogla bez milosti izvršiti zakletva na njima i da su bili istrijebljeni, kao što je bio Gospod zapovjedio Mojsiju.
*21. Tada izađe Jozua i uništi Enakovce u gorama, u Hebronu, Dabiru i Anabu i na svim gorama judejskim i na svim gorama Izraelovim; na njima i na gradovima njihovim izvrši Jozua zakletvu.
*22. Nijedan Enakovac ne osta više u zemlji sinova Izraelovih; samo u Gazi, Getu i Azotu osta ih nekoliko.
*23. Tako zauze Jozua svu zemlju, uprav onako, kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju, i dade je Jozua sinovima Izraelovim u baštinu, po dijelovima njihovim, po plemenima njihovim. I zemlja počinu od rata.

GLAVA 12.

Popis pobijeđenih kraljeva.

1. Ovo su kraljevi zemlje, koje pobijediše sinovi Izraelovi, i zemlju njihovu osvojiše: S onu stranu Jordana na istoku od rijeke Arnona do gore Hermona i svu ravnicu istočno od Jordana:
2. Sehon, kralj amorejski, koji je stanovao u Hesebonu. On je vladao od Aroera, koji leži na

(16) »Svu tu zemlju, gore...« »Gore«, t. j. judejske gore. Isp. Joz 10, 40. 41; 11, 2.
(17) »Gole gore, što se dižu prema Seiru«, t. j. gore južno od Mrtvoga mora.
(20) Bog je pripustio, da su se Kanaanci tvrdokorno oduprli, tako da se je morala na njima izvršiti zakletva. Oni bi se bili mogli spasiti, da su se podvrgli Izraelu i da su primili vjeru u pravoga Boga (isp. Mudr 12, 3 sl.; Rimlj 9, 15 sl.).
(21) Ovi su gradovi bili doskora opet zaposjednuti od Enakovaca, ali su ih Kaleb i Otoniel ponovno osvojili i razorili (15, 14; Suc 1, 10).
(22) Gaza, Get i Azot jesu gradovi uz Sredozemno more. Odavle su došli Enakovci natrag u krajeve 21. retka, jer se u 15, 14 veli, da ih je Kaleb protjerao iz Hebrona.
(23) Nije dugo potrajao mir u zemlji. Jozua je imao svoj glavni stan u Galgali, gdje su vojska i narod taborili od početka doseljenja. Odavle je on pravio razne vojnice i opirao se Kanaancima (isp. 10, 6. 9; 10, 43; 14, 4). Ali zemlja nije bila vojnički zaposjednuta. Zato su se mnogi Kanaanci vraćali u svoje gradove; i tako su morala pojedina plemena baštinu njima određenu (gl. 13—22) ponovno osvajati (14, 6—15; 15, 13 sl.).

obali Arnona, od sredine doline i preko polovine Galaada do rijeke Jaboka, međe sinova Amonovih,

*3. I preko doline jordanske do istočne strane jezera Kenerota i do istočne strane mora pustinje, Slanoga mora, prema Betsimotu i južno uz podnožje obronaka Fasge.

*4. Nadalje pokrajina Oga, kralja basanskoga, koji je pripadao ostacima Rafaima i prebivao u Astarotu i Edraju.

5. Vladao je gorom Hermonom, Salekom i cijelim Basanom do međe Gesurejâ i Mahatejâ i polovinom Galaada do pokrajine Sehona, kralja hesebonskoga.

6. Mojsije, sluga Gospodnji, i sinovi Izraelovi poraziše ih, i Mojsije, sluga Gospodnji, dade to u posjed Rubenovcima, Gadovcima i polovini plemena Manasejeva.

7. A ovo su kraljevi zemlje, koje Jozua i sinovi Izraelovi pobijediše u zapadnoj zemlji jordanskoj, od Baalgada u dolini libanonskoj do golih gora, što se dižu prema Seiru, i zemlju njihovu dade Jozua u posjed plemenima Izraelovim po dijelovima njihovim,

8. U gorama, u nizinama, u ravnici jordanskoj, na obroncima, u pustinji i u južnom kraju, zemlju Hetejâ, Amorejâ, Kanaanaca, Ferezejâ, Hevejâ i Jebuzejâ:

9. Jedan kralj jerihonski; jedan kralj hajski kod Betela;

10. Jedan kralj jeruzalemski; jedan kralj hebronski;

11. Jedan kralj jerimotski; jedan kralj lakiski;

12. Jedan kralj eglonski; jedan kralj gazerski;

13. Jedan kralj dabirski; jedan kralj gaderski;

14. Jedan kralj hermanski; jedan kralj heredski;

15. Jedan kralj lebnanski; jedan kralj odulamski;

16. Jedan kralj makedanski; jedan kralj betelski;

17. Jedan kralj tafuanski; jedan kralj oferski;

18. Jedan kralj afečki; jedan kralj saronski;

19. Jedan kralj madonski; jedan kralj asorski;

20. Jedan kralj semeron-meronski; jedan kralj aksafski;

21. Jedan kralj tenački; jedan kralj magedski;

22. Jedan kralj kadeski; jedan kralj jakananski na Karmelu;

*23. Jedan kralj dorski na visinama dorskim; jedan kralj pogana u Galgali;

*24. Jedan kralj tersanski, svega trideset i jedan kralj.

GLAVA 13.

Zapovijed, da se podijeli zemlja. Baštine s onu stranu Jordana.

*1. Kad Jozua postade starovremešan, reče mu Gospod: »Ti si

(Gl. 12. (3) Isp. 4 Mojs 21, 24 s bilješkom; 5 Mojs 3, 16. 17.

(4) Rafaimi su prastanovnici Palestine. Oni su bili potisnuti od Amorejâ i Moabaca. U vrijeme doseljenja Izraelaca bilo je samo još malo ostataka od njih u istočnoj zemlji jordanskoj (5 Mojs 3, 11), u okolici jeruzalemskoj (15, 8) i u šumama između Sihema i ravnice jezraelske (17, 15).

(23) »U Galgali«. Grčka Sepuaginta ima »u Galileji«, što bi bilo u hebr. Galil, namjesto Gilgal.

(24) Svi su ti kraljevi bili samo mali knezovi. Vladali su nad malim dijelom naroda, katkad nad jednim samo gradom.

Gl. 13. (1—7) Jozua umrije u dobi od 110 godina; on je imao u vrijeme diobe zemlje sigurno preko 90 godina (isp. 24, 1). Kanaanci nijesu bili još u svim pokrajinama zemlje poraženi. Ipak dobiva Jozua zapovijed, da razdijeli zemlju među plemena.

star i vremešan. A velik dio zemlje ostao je još neosvojen.
2. Ovo je zemlja, što je još ostala: Sve pokrajine Filistejâ i sva zemlja Gesur
*3. Od Sihora istočno od Egipta do pokrajine akaronske na sjeveru, što pripada pokrajini Kanaanaca; pet kneževina filistejskih, naime u Gazi, Azotu, Askalonu, Getu i Akaronu, dalje Aveji
4. Na jugu, sva zemlja Kanaanaca i Maara Sidonaca do Afeke, do međe amorejske;
*5. Onda zemlja Gebalijanâ i sav Libanon u istočnom dijelu, od Baalgada na podnožju Hermona do puta u Emat.
*6. Sve stanovnike Libanona do Maserefot Majima, sve Sidonce ja ću sâm otjerati ispred sinova Izraelovih. Samo razdijeli to Izraelu ždrijebom u baštinu, kao što sam ti zapovjedio!
7. Razdijeli sad dakle tu zemlju u baštinu među devet plemena i polovinu plemena Manasejeva!«
*8. S ovim su bili primili Rubenovci i Gadovci svoj dio, što im ga je bio Mojsije odredio u istočnoj zemlji jordanskoj, što im ga je bio ostavio Mojsije, sluga Gospodnji,
9. Od Aroera na obali Arnona i od grada u sredini doline, i svu ravnicu Medabe do Dibona,
10. I sve gradove amorejskoga kralja Sehona, koji je vladao u Hesebonu, do pokrajine sinova Amonovih;
11. I Galaad i pokrajinu Gesurejâ i Mahatejâ, i svu goru Hermon i sav Basan do Saleke,
12. Sve kraljevstvo Oga u Basanu, koji je vladao u Astarotu i Edraju. On je bio još preostao od ostataka Rafaimâ, što ih je bio Mojsije pobijedio i protjerao iz posjeda njihova.
13. Ali Gesurejâ i Mahatejâ ne protjeraše sinovi Izraelovi, i tako ostadoše Gesureji i Mahateji među Izraelom do današnjega dana.
14. Samo plemenu Levijevu ne dade baštine: žrtve ognjene Gospoda, Boga Izraelova, jesu baština njegova, kao što mu je bio obećao.
15. Mojsije dade plemenu sinova Rubenovih dijelove po porodicama njihovim.
16. Oni dobiše područje od Aroera i od grada u sredini doline i svu ravnicu kod Medabe:
17. Hesebon sa svim mjestima svojim, što leže na ravnici, Dibon, Bamotbaal, Betbaalmaon,
18. Jasu, Kedimot, Mefaat,
19. Karjataim, Sabamu, Sarathasar na gori u dolini,
20. Betfogor, obronke Fasge i Betjesimot
21. I sve druge gradove na ravnici. Nadalje sve kraljevstvo amorejskoga kralja Sehona, koji je vladao u Hesebonu; Mojsije ga pobijedi zajedno s knezovima madijanskim, Hevijem, Rekemom, Surom, Hurom i Rebejem, knezovima Sehonovim, koji su prebivali u zemlji.
22. I vračara Balaama, sina Beorova, ubiše sinovi Izraelovi mačem, pošto su bili poubijali druge mačem.

(3) Sihor je po svoj prilici potok el-Ariš, koji teče u Sredozemno more i međa je prema Egiptu.
(5) »Zemlja Gebalijanâ«; Gebal, danas Džebati, sjeverno od Bejruta. Vulgata mjesto »zemlja Gebalijanâ« ima »susjedne zemlje«.
(6) »Sidonce«, ili bolje Filisteje, tadanje podložnike grada Sidona. Sam Sidon nije bio nikada pod vlašću Izraelaca.
(8) »S ovim«, t. j. s polovinom plemena Manasejeva.

23. Međa sinova Rubenovih bila je Jordan s obalom. To je bila baština sinova Rubenovih po porodicama njihovim: gradovi sa selima svojim.
24. Onda dade Mojsije plemenu Gadovu, sinovima Gadovim, dijelove po porodicama njihovim.
25. Oni dobiše ovo područje: Jazer i sve gradove galaadske, polovinu zemlje sinova Amonovih do Aroera, istočno od Rabe,
26. I od Hesebona do Ramot-Masfe i Betonima i od Manaima do pokrajine dabirske;
27. Onda u dolini: Betharan, Betnemra, Sokot i Safon, ostatak kraljevstva Sehona, kralja hesebonskoga; Jordan sa svojom obalom do kraja jezera Keneretskoga, na istočnoj strani Jordana.
28. To je baština sinova Gadovih po porodicama njihovim: gradovi sa selima svojim.
29. Onda dade Mojsije polovini plemena Manasejeva dijelove, i to polovina plemena sinova Manasejevih dobi po porodicama svojim
*30. Ovo područje: proteže se ono od Manaima preko svega Basana, sve kraljevstvo Oga, kralja basanskoga, i sva sela Jairova, što su u Basanu, šezdeset gradova.
*31. A polovinu Galaada i Astarot i Edraj, glavne gradove kraljevstva Ogova u Basanu, dobiše sinovi Mahira, sina Manasejeva, i to polovina sinova Mahirovih po porodicama njihovim.
32. To je, što razdijeli kao baštinu Mojsije na poljanama moapskim, s onu stranu Jordana, istočno od Jeriha.
*33. A plemenu Levijevu ne dade Mojsije baštine. Gospod, Bog Izraelov, jest baština njihova, kao što im je obećao.

GLAVA 14.

Baština Kalebova.

*1. Ovo je, što dobiše sinovi Izraelovi u zemlji kanaanskoj kao baštinu, što im svećenik Eleazar i Jozua, sin Nunov, i plemenski poglavari izraelskih plemena
2. Kao baštinu njihovu razdijeliše ždrijebom, kao što je bio Gospod odredio preko Mojsija za devet plemena i polovinu plemena.
3. Dvjema plemenima i polovini plemena bio je naime Mojsije odredio baštinu s onu stranu Jordana, a levitima nije bio dao baštine među njima.
*4. Jer sinova Josipovih bila su dva plemena: Manase i Efraim. A levitima ne dadoše dijela u zemlji, nego samo gradove za prebivanje i pašnjake njihove za stoku njihovu i za blago njihovo.
5. Kako je bio Gospod zapovjedio Mojsiju, tako učiniše sinovi Izraelovi i razdijeliše zemlju.

(30) Jair, potomak Judin, koji se je bio nastanio u istočnoj zemlji jordanskoj, dobi u sjevernom Galaadu 23 grada kao baštinu. Te gradove prozva on po svom imenu Havot-Jair, t. j. sela Jairova (4 Mojs 32, 41). Daljnim pridijevanjem gradova narastao je broj na 60. Iz ovoga plemena vuče lozu sudac Jair, koji 30 od ovih gradova podijeli tridesetorici svojih sinova (Suc 10, 4).

(31) Mahir je bio jedini sin Manasejev. Zato se pleme Manasejevo naziva i »sinovi Mahira«. Isp. 4 Mojs 26, 29.

(33) Isp. 4 Mojs 31, 8.

Gl. 14. (1) Kako je Aronov sin Eleazar u prvom redu sudjelovao kod razdiobe zemlje, sva je prilika, da je pri tom bilo pitano sveto proročište, što je potpadalo pod oblast velikog svećenika (2 Mojs 28, 30; 3 Mojs 8, 8).

(4) Otvorena sela bila su u nekoj zavisnosti od gradova. To označuje Sveto Pismo slikom kćeri i matere (4 Mojs 21, 25. 32). Maleni gradovi razlikovali su se od sela samo gradskim zidinama.

*6. Tada pristupiše sinovi Judini k Jozui u Galgali, i Kaleb, sin Jefonov, Kenezej, reče mu: »Ti znaš, što je odredio Gospod Mojsiju, čovjeku Božjemu, za me i za te u Kadesbarnu.

7. Bilo mi je četrdeset godina, kad me posla Mojsije, sluga Gospodnji, iz Kadesbarna, da uhodim zemlju, i donesoh mu izvještaj, kako sam mislio u svom srcu.

8. A moji drugovi, koji su išli sa mnom, uplašiše srce narodu, ali ja sam posve bio na strani Gospoda, Boga svojega.

9. I zakle se Mojsije onaj dan: Zemlja, na koju je stupila noga tvoja, ima dopasti tebi i sinovima tvojim kao baština u vječna vremena, jer si posve stupio na stranu Gospoda, Boga mojega.

*10. I Gospod me, kako vidiš, po svom obećanju sačuva u životu punih četrdeset i pet godina od vremena, kad Gospod reče Mojsiju onu riječ, dok je Izrael išao po pustinji, i sad, eto, imam osamdeset i pet godina.

*11. Danas sam još krepak kao onda, kad me je Mojsije poslao. Moja danas snaga još je kao snaga moja onda, kad se je trebalo boriti i dolaziti i odlaziti.

12. Zato daj mi sada tu gorovitu zemlju, za koju je onda govorio Gospod! Jer ti si sam onda čuo, da su tamo Enakovci i veliki utvrđeni gradovi. Možda je Gospod sa mnom, i ja ću ih moći protjerati, kako je to obećao Gospod.«

*13. Tada ga blagoslovi Jozua, i on dade Kalebu, sinu Jefonovu, Hebron kao baštinu.

14. Zato pripada Hebron Kalebu, sinu Jefonovu, Kenezeju, kao baština sve do današnjega dana, jer se je naime on svom dušom držao Gospoda, Boga Izraelova.

*15. Hebron se je prije zvao grad Arbejev. Ovaj je bio najveći čovjek među Enakovcima. I zemlja počinu od rata.

GLAVA 15.

Baština plemena Judina.

1. Dio za pleme sinova Judinih po porodicama njihovim bio je prema području edomskomu, južno od Sinske pustinje na skrajnom jugu.

*2. Njihova južna međa ide od kraja Slanoga mora, od južnoga rta,

*3. Onda teče na južnu stranu visine Akrabima, produžuje do Sine, uzlazi južno od Kadesbarna, ide dalje na Esron, diže se onda na Adar, okreće se prema Karkui,

4. Potom ide k Asemoni i produžuje do potoka egipatskoga, dok

(6) »Kenezej« od Kenez, koji je po 1 Mojs 36, 11 bio potomak Ezavov.

(10) Obećanje bilo je dano Kalebu u drugoj godini po izlasku iz Egipta. Od toga vremena bilo je proteklo 45 godina. Putovanje po pustinji trajalo je 38 godina. I tako su se Izraelci nalazili već sedam godina u Obećanoj zemlji.

(11) «Dolaziti i odlaziti«, kao u 4 Mojs 27, 17 i sl., t. j. učestvovati u javnom životu.

(13) »Dade Kalebu Hebron«, t. j. okolicu njegovu, jer je sam grad Hebron pripao levitima.

(15) »Grad Arbejev«; hebr. Karjat-Arbe. Kao utemeljitelj Hebrona označuje se glasoviti Enakovac Arbe. — »I zemlja počinu od rata«. To je već rečeno u 11, 23. Po 11, 21 već je Jozua bio zauzeo Hebron. Ovdje se dakle kazuje potanje, kako je bilo s Hebronom. Enakovci su ga opet natrag osvojili, pa ih je Kaleb morao ponovno protjerati. Niže u 15, 13—19 nastavlja se povijest o Kalebu.

Gl. 15. (2) Is. 4 Mojs 34, 3 sl.

(3) Visinu Akrabim prevodi Vulgata sa »visina Štipavčeva« (Scorpionis).

ne završi međa na moru. To neka vam bude južna međa!
5. Istočna je međa Slano more do ušća Jordana. Sjeverna međa počinje na sjevernom kraju mora kod ušća Jordana.
6. Tada se diže međa u Bet-Haglu, teče sjeverno uz Bet-Arabu, onda ide gore na kamen Boena, sina Rubenova.
*7. Potom se diže međa od doline Ahora prema Deberi, okreće se na sjever prema Galgali, koja leži naprema visini Adomimu, što se nalazi južno od potoka. Onda teče međa prema vodi En-Semesa i ide dalje do studenca Rogela.
*8. Nato se međa diže preko doline sina Enomova južno od sljemena Jebuzejâ, to jest Jeruzalema. Potom se međa penje k vrhuncu gore, koja je pred dolinom Enomovom na zapadu, na sjevernom kraju ravnice Rafaimâ.
9. Od vrhunca gore savija se tad međa k izvoru vode Neftoje, ide dalje prema gradovima gore Efrona i odvija se k Baali, to jest Karjatjarimu.
10. Od Baale okreće se međa na zapad prema gori Seiru, na sjevernu stranu od gore Jarima, to jest Keslona, spušta se u Betsames i ide k Tamni.
11. Dalje ide međa k sjevernom obronku Akarona, potom se proteže do Sekrone, ide prema gori Baali i teče dalje do Jebneela. Tako se završi međa na moru.
12. Zapadna je međa Veliko more s obalom. To je međa plemena sinova Judinih unaokolo po porodicama njihovim.
*13. A Kalebu, sinu Jefonovu, dade Jozua dio među sinovima Judinim, kao što mu je bio zapovjedio Gospod, naime grad Arbeja, oca Enakova, to jest Hebron.
*14. Kaleb protjera odatle tri sina Enakova, Sesaja, Ahimana i Tolmaja, potomke Enakove.
*15. Odatle otide proti stanovnicima Dabira; Dabir se je prije zvao Karjat-Sefer.
16. Tada reče Kaleb: »Tko savlada i zauzme Karjat-Sefer, dat ću mu svoju kćer Aksu za ženu.«
17. I zauze ga Otoniel, sin Keneza, koji je bio brat Kalebov. I dade mu svoju kćer Aksu za ženu.
*18. Kad je polazila, nagovori svojega oca i izmoli od njega komad oraće zemlje. Ona se spusti s magarca, i Kaleb je upita: »Što ti je?«
19. Ona odgovori: »Daj mi svadbeni dar! Udao si me u južnu zemlju, pa daj mi i izvore vodene!«

(7) »Voda En-Semesa«, t. j. Sunčani studenac. Vulgata prevodi sa »Fons Solis«.
(8) »Dolina sina Enomova«, danas Vadi er-Rababi, bila je Židovima mjesto strahote. Ovdje su se žrtvovala djeca Molohu (4 Kralj 23, 10; Jer 19, 2. 6.). Iz hebrejskog imena doline Ge ben hinnom načinili su kasnije pokraćeno ime Gehenna, kojim se označuje pakao (Mt 5, 22). Tok međe pokazuje, da plemensko područje sinova Judinih nije obuhvatalo Jeruzalema.
(13) »Grad Arbeja«, hebr. Karjat-Arbe.
(14) »Tri sina Enakova« isp. 4 Mojs 13, 22.
(15) »Karjat-Sefer« znači književni grad.
(15 sl.) Isp. Suc 1, 11—13. Otoniel je bio u životu još na početku doba sudaca. On je sam bio sudac i pobijedio je Husan-Rasatajima, kralja Mezopotamije (Suc 3, 8—11).
(18) Ovaj se redak u LXX i u Vulgati razlikuje od hebrejskog; a razlikuje se i među se. Vulgata prevodi ovako: »I kad polažahu, nagovori je muž njezin, da ište od oca svojega polje, a ona sjedeći na magarcu stade uzdisati. A Kaleb joj reče: što ti je?« Daničić prevodi ovako: »I kad polažaše, nagovaraše ga da ište polje u oca njezina; pa skoči s magarca. A Kaleb joj reče: Šta ti je?«

I dade joj studence u visini i studence u nizini.

20. To je baština plemena sinova Judinih po porodicama njihovim.

21. Gradovi u južnoj zemlji, u okrajnom području plemena sinova Judinih prema međi edomskoj bili su: Kabseel, Eder, Jagur,

22. Kina, Dimona, Adada,

23. Kades, Asor, Jetnam,

24. Zif, Telem, Balot,

*25. Novi Asor, Karjot-Hesron, to jest Asor,

26. Amam, Sama, Molada,

27. Asergada, Hasemon, Betfelet,

28. Hasersual, Bersaba, Bazjotja,

29. Baala, Jim, Esem,

30. Eltolad, Kesil, Harma,

31. Sikeleg, Medemena, Sensena,

*32. Lebast, Selim, Aen i Remon: svega dvadeset i devet gradova sa selima svojim.

33. U nizini: Estaol, Sarea, Asena,

34. Zanoe, Enganim, Tafua, Enaim,

35. Jerimot, Adulam, Soko, Azeka,

*36. Saraim, Aditaim, Gedera i Gederstaim: četrnaest gradova sa selima svojim.

37. Sanan, Hadasa, Magdalgad,

38. Delean, Masefa, Jektel,

39. Lakis, Baskat, Eglon,

40. Kebon, Leheman, Ketlis,

41. Giderot, Betdagon, Naama, Makeda: šesnaest gradova sa selima svojim.

42. Labana, Eter, Asan,

43. Jefta, Esna, Nesib,

44. Keila, Akzib i Maresa: devet gradova sa selima svojim.

45. Akaron s naseljima i selima svojim;

46. Od Akarona do mora sve, što je kod Azota i sela njegovih:

47. Azot s naseljima i selima svojim, Gaza s naseljima i selima svojim do potoka egipatskoga; međa je Veliko more.

48. U gori: Samir, Jeter, Sokot,

49. Dana, Karjatsena, to jest Dabir,

50. Anab, Istemo, Anim,

51. Gosen, Olon i Gilo: jedanaest gradova sa selima svojim.

52. Arab, Ruma, Esaan,

53. Janum, Bettafua, Afeka,

54. Atmata, Karjat-Arbe, to jest Hebron, i Sior: devet gradova sa selima svojim.

55. Maon, Karmel, Zif, Jota,

56. Jezrael, Jukadam, Zanoe,

57. Akain, Gabaa i Tamna: deset gradova sa selima svojim.

58. Halhul, Besur, Gedor,

*59. Maret. Betanot i Eltekon: šest gradova sa selima svojim.

---

(25) »Novi Asor«, u hebr. Hasor-Hadata.

(32) Od r. 21. do r. 32. nabrojeno je poimence 36 gradova, a ovdje, u r. 32., veli se, da ih je bilo svega 29. Bit će to stoga, što ih je 7 bilo neznatnih i neobzidanih, pa su za brojenja uzeti sa susjednim krajevima kao jedan.

(36) Jeruzalem je pripadao plemenskom području Benjaminovu (18, 16. 28). Ali sinovi Benjaminovi nijesu mogli da otmu grad od Jebuzeja, koji su stanovali u Jeruzalemu (Suc 1, 21). I sinovi Judini, za koje je Jeruzalem, kao grad uz njihovu među, morao biti opasan, nijesu mogli zaposjeti njegove jake tvrđave (r. 63). Tako je stajao Jeruzalem kao kakav klin zabijen u područje Benjaminovo. Istom je David nakon 300 godina osvojio od Jebuzeja njihovu tvrđavu Sion (2 Kralj 5).

(59) Između 59. i 60. retka u grčkoj je Septuaginti još jedanaest gradova, kojih, pogrješno, nema ni u sadanjem hebrejskom izvorniku ni u Vulgati, a spadaju amo. Grčki tekst (r. 59a) glasi: »Tekua, Efrata, to jest Betlehem, Fagor, Etam, Kulon, Tatam, Tobes, Karem, Galem, Beter i Manoho: jedanaest gradova sa selima svojim.«

60. Karjatbaal, to jest Karjatjarim, i Areba: dva grada sa selima svojim.

61. U pustinji: Betaraba, Medin, Sakaka,

*62. Nebsan, Slani grad, i Engadi: šest gradova sa selima svojim.

63. A Jebuzeje, koji su prebivali u Jeruzalemu, ne mogoše protjerati sinovi Judini. Tako ostaše Jebuzeji sa sinovima Judinim u Jeruzalemu do današnjega dana.

GLAVA 16.

Baština Efraimova.

1. Sinovi Josipovi dobiše ždrijebom svoj posjed od Jordana kod Jeriha, istočno od voda jerihonskih, nadalje pustinju, koja se diže od Jeriha na goru betelsku.

*2. Onda ide međa od Betela u Luzu i pruža se prema pokrajini Arkićana do Atarota.

3. Potom se spušta na zapad u pokrajinu Jefletejâ do pokrajine donjega Bethorona i do Gazera. Njezin je kraj na moru.

4. I sinovi Josipovi, Manase i Efraim, dobiše baštinu.

5. Pokrajina sinova Efraimovih po porodicama njihovim bila je ova: Međa baštine njihove ide na istoku od Atarot-Adara do gornjega Bethorona,

6. Onda teče međa k moru, sjeverno od Makmetata. Potom se savija međa k istoku u Tanatselo i prolazi s istoka do Janoe.

7. Od Janoe silazi u Atarot i Naaratu, dotakne se Jeriha i svrši na Jordanu.

8. Od Tafue ide međa prema zapadu do potoka Kane i svrši na moru. To je baština plemena sinova Efraimovih po porodicama njihovim.

9. K tomu dolaze gradovi efraimski, koji odvojeni bili su usred baštine sinova Manasejevih, svi gradovi sa selima svojim.

10. A ne protjeraše Kanaanaca, koji su prebivali u Gazeru. Tako ostaše Kanaanci među sinovima Efraimovim do današnjega dana, a bili su dužni davati robotu.

GLAVA 17.

Baština Manasejeva.

*1. I dopade dio plemenu Manasejevu, a on je bio prvorođenac Josipov. Mahiru, prvorođencu Manasejevu, ocu Galaadovu, dopade Galaad i Basan; jer je bio ratnik.

*2. I ostali sinovi Manasejevi dobiše svoj dio po porodicama svojim: sinovi Abiezerovi, sinovi Helekovi, sinovi Esrielovi, sinovi Sehemovi, sinovi Heferovi i sinovi Semidini. To su muški potomci Manaseja, sina Josipova, po porodicama svojim.

*3. Salfaad, sin Hefera, sina Galaada, sina Mahira, sina Manasejeva, nije imao sinova, nego samo kćeri. Ovo su im imena: Maala, Noa, Hegla i Tersa.

---

(62) »Slani grad« u hebr. Ir-Hamelah.

Gl. 16. (2) 4 Mojs 26, 30. Efraimov dio bio je u sredini zemlje i bio je veoma plodan. Najznamenitiji gradovi bili su Silo i Sihem.

Gl. 17 (1) »Mahiru, prvorođencu Manasejevu«, t. j. jedincu. Tako se i božanski Spasitelj u Svetom Pismu naziva prvorođenac, a bio je jedinac. — »Ocu Galaadovu«: sva je prilika, da je sin Mahirov, dobivši u baštinu zemlju galaadsku, dobio od nje ime Galaad.

(2) »Ostali sinovi«, t. j. unuci, koji nijesu dobili ništa s onu stranu Jordana.

(3) 4 Mojs 27, 1; 36, 11. Polovina plemena Manasejeva dobila je svoju baštinu u istočnoj zemlji jordanskoj (13, 30 sl.). Druga polovina zauze zemlju sjeverno od Efraima.

*4. I one pristupiše pred svećenika Eleazara i pred Jozuu, sina Nunova, i pred knezove i rekoše: »Gospod je zapovjedio Mojsiju, da nam dadne baštinu našu među braćom našom.« I dade im on po zapovijedi Gospodnjoj baštinu među braćom oca njihova.

5. Tako dopade Manaseju deset dijelova, osim zemlje galaadske i Basana, koji su s onu stranu Jordana;

6. Jer kćeri Manasejeve dobiše baštinu među sinovima njegovim. A zemlja galaadska dopade drugim sinovima Manasejevim.

*7. Međa Manasejeva ide od Asera u Makmetat, koji leži istočno od Sihema. Potom ide međa na jug k stanovnicima En-Tafue.

8. Pokrajina Tafua pripada Manaseju, a Tafua sama na međi Manasejevoj pripada sinovima Efraimovim.

9. Onda silazi međa k potoku Kani, južno od potoka. Ovi gradovi među gradovima Manasejevim pripadaju Efraimu. Onda ide međa Manasejeva sjeverno od potoka i svršava na moru.

10. Što leži prema jugu, pripada Efraimu, i što leži prema sjeveru, Manaseju. Međa je more. Na sjeveru graniče s Aserom, a na istoku s Isaharom.

*11. U Isaharu i Aseru pripadaju Manaseju: Betsan sa selima svojim, Jeblaam sa selima svojim, stanovnici u Doru sa selima svojim, stanovnici u Enodru sa selima svojim, stanovnici u Tenaku sa selima svojim, stanovnici u Magedu sa selima svojim: tri visine.

12. A sinovi Manasejevi ne mogoše osvojiti ovih gradova, i pođe za rukom Kanaancima da ostanu u toj pokrajini.

13. Ali kad ojačaše sinovi Izraelovi, udariše robotu na Kanaance; ali ih ne protjeraše potpuno.

14. A sinovi Josipovi upitaše Jozuu: »Zašto si mi dao samo jedan ždrijeb i jedan dio za baštinu, kad sam ipak narod mnogobrojan, jer me je dosad blagosivao Gospod?«

15. Jozua im odgovori: »Kad si narod mnogobrojan, onda pođi u šumu i tamo iskrči sebi zemlje u pokrajini Ferezejâ i Rafaimâ, ako ti je pretijesna gora Efraimova!«

*16. Sinovi Josipovi odvratiše: »Nije nam dosta ta gora. Jer svi Kanaanci, koji stanuju dolje u ravnici, imaju gvozdena kola, i oni, koji stanuju u Betsanu i selima njegovim, i oni, koji su u ravnici jezraelskoj.«

17. Tada odgovori Jozua kući Josipovoj, Efraimovoj i Manasejevoj: »Mnogobrojan si narod i imaš

(4) Isp. 4 Mojs 27, 1—7. — »Među braćom našom«, t. j. među plemenicima našim

(7) »Međa Manasejeva«, t. j. dio druge polovine plemena Manasejeva na zapadnoj strani Jordana sjeverno od Efraimova dijela. — »Aser« ovaj nije pleme Aser, nego kraj istočno od Sihema.

(11) Gradovi Endor, Tenak i Magedo možda su bili u kakvoj političkoj vezi. Zato se označuju kao tri visine, a visine poradi višega položaja u jezraelskoj ravnici. Vulgata mjesto »tri visine« prevodi: »treći dio grada Nofeta« — »tertia pars urbis Nopheth«.

(16) Izraelci se veoma plašili od gvozdenih kola kanaanskih. U boju po ravnicama, gdje se takva kola lako upotrebljavala, pješadija je izraelska s velikom mukom pobjeđivala Kanaance. To je bio razlog, da su Izraelci u bojevima s Kanaancima osvojili samo planine, dok su u poljima ostali gospodari Kanaanci. Istom za Davida i Salomona počela su se i u izraelskoj vojsci upotrebljavati takva gvozdena kola.

veliku moć. Zato ne ćeš dobiti samo jedan ždrijeb.

18. Jer će ti pripasti gora. Ako je šuma, iskrči je! Onda će prihodi iz nje biti tvoji. Jer ćeš protjerati Kanaance, ako i imaju gvozdena kola, ako i jesu jaki.«

GLAVA 18.

Kovčeg zavjetni u Silu. Baština Benjaminova.

*1. Nato se sabra sva općina sinova Izraelovih u Silo. Tamo su bili namjestili šator svjedočanstva, kad im se je bila podvrgla zemlja.

2. Ali među sinovima Izraelovim još je ostalo sedam plemena, kojima još nije bila dana baština njihova.

*3. Tada reče Jozua sinovima Izraelovim: »Dokle ćete još tako oklijevati, da ne pođete zaposjesti zemlju, koju vam je dao Gospod, Bog otaca vaših?

4. Izaberite sebi tri čovjeka iz svakoga plemena! Ja ću ih poslati, da se dignu i prođu zemlju, te je popišu za ustanovu baštine. Kad se vrate k meni,

5. Onda neka je razdijele među se na sedam dijelova! Juda neka ostane u svojoj pokrajini na jugu, a kuća Josipova neka ostane u svojoj pokrajini na sjeveru!

6. A vi popišite zemlju na sedam dijelova i donesite mi amo! Tada ću za vas baciti ždrijeb, ovdje pred Gospodom, Bogom vašim.

7. Jer leviti nemaju dijela među vama, jer je svećeništvo Gospodnje njihova baština. A Gad i Ruben i polovina plemena Manasejeva dobiše već svoju baštinu u istočnoj zemlji jordanskoj, koju im dade Mojsije, sluga Gospodnji.«

8. Tada se digoše ljudi i odoše. Kad su odilazili da popišu zemlju, dade im Jozua ovaj naputak: »Idite, prođite zemlju, popišite je i dođite opet k meni! Ja ću onda ovdje u Silu pred Gospodom baciti ždrijeb za vas.«

9. Ljudi se dakle digoše, prođoše zemlju, unesoše grad za gradom po dijelovima svojim u knjigu i vratiše se k Jozui u tabor u Silo.

10. Tada baci Jozua pred Gospodom u Silu ždrijeb za njih. Tako podijeli tamo Jozua zemlju među sinove Izraelove po dijelovima njihovim.

*11. I izađe ždrijeb za pleme sinova Benjaminovih po porodicama njihovim, i to pokrajina, koja im dopade ždrijebom, bila je među sinovima Judinim i sinovima Josipovim.

12. Njihova sjeverna međa počinje na Jordanu. Onda se diže međa do na sljeme gorsko sjeverno od Jeriha, penje se dalje na goru prema zapadu i svršava u pustinji betavanskoj.

13. Odatle ide međa u Luzu, na sljeme gorsko južno od Luze, to jest Betel. Onda se spušta međa u Atarot-Adar na putu južno od donjega Bethorona.

14. Dalje se proteže međa i zavija se na svojoj strani istočnoj na jug od gore, koja leži južno od Bethorona, i svršava kod Karjatbaala, to jest Karjatjarima, grada

Gl. 18. (1) Grad Silo bio je nekako u sredini Obećane zemlje. Kad su Kanaanci bili toliko svladani, da se Izraelci nijesu trebali više bojati od njih, smjestio se sveti šator u Silu. Tu je bilo odsada Izraelcima svetište kroz 350 godina, to jest sve do Samuela.

(3) Izraelci su Obećanu zemlju već dobili. Ali su se Kanaanci po nekim mjestima u zemlji još žilavo držali, pa ih je trebalo iz tih mjesta silom protjerati.

(11) Benjaminov dio, plodna zemlja među Judom i Efraimom, imao je gradove: Jeruzalem, Jeriho i Betel.

sinova Judinih. To je zapadna strana.
15, Južna strana počinje na gradskoj međi Karjatjarima. Onda ide međa prema zapadu dalje k vrelu vode Neftoe.
16. Nato se spušta međa do na kraj gore, koja leži istočno od doline sinova Enomovih i sjeverno od ravnice Rafaim, spušta se po dolini Enomovoj južno od gorskog sljemena Jebuzejâ i teče dalje k izvoru Rogelu,
*17. Potom se proteže prema sjeveru, ide u Ensemes i teče u Gelilot, koji je naprema visini Adomimu, i silazi do kamena Boena, sina Rubenova,
*18. Ide tad na gorsko sljeme sjeverno prema Arabi i spušta se u Arabu.
19. Onda teče međa sjeverno od gorskog sljemena Bethagle. Međa svršava na sjevernom rtu Slanoga mora, na južnom kraju Jordana. To je južna međa.
20. Na istočnoj strani Jordan je međa. To je baština sinova Benjaminovih po porodicama njihovim unaokolo po međama njihovim.
21. Gradovi plemena sinova Benjaminovih po porodicama njihovim jesu: Jeriho, Bethagla, Emekkasis,
22. Bet-Araba, Samaraim, Betel,
23. Avim, Afara, Ofera,
24. Kefar-Emona, Ofni, Gabee, dvanaest gradova sa selima svojim.
25. Gabaon, Rama, Berot,
26. Mesfe, Kafara, Amosa,
27. Rekem, Jarefel, Tarela,
28. Sela, Elef, Jebus, to jest Jeruzalem, Gabaat, Karjat, četrnaest gradova sa selima svojim. To je baština sinova Benjaminovih po porodicama njihovim.

GLAVA 19.

Baština ostalih šest plemena i baština Jozuina.

*1. Drugi ždrijeb izađe za Simeona, za pleme sinova Simeonovih po porodicama njihovim. Baština njihova bila je usred baštine sinova Judinih.
*2. Oni dobiše kao baštinu Bersabu, Sabu, Moladu,
3. Hasersual, Balu, Asem,
4. Eltolad, Betul, Harmu,
5. Sikeleg, Betmarkabot, Hasersusu,
6. Betlebaot, Sarohen, trinaest gradova sa selima svojim.
7. Ain, Remon, Atar, Asan, četiri grada sa selima svojim.
8. Nadalje sva sela, što su oko tih gradova, do Baalat-Beera, Ramata na jugu. To je baština plemena sinova Simeonovih po porodicama njihovim.
*9. Baština sinova Simeonovih bila je od dijela sinova Judinih odijeljena, jer je dio sinova Judinih bio za nju prevelik. Zato dobiše sinovi Simeonovi baštinu svoju usred posjeda njihova.
*10. Treći ždrijeb izađe za sinove Zabulonove po porodicama nji-

(17) »Gelilot«, t. j. Galgala (isp. Joz 15, 7).
(18) Araba je dolina jordanska.
Gl. 19. (1) Baština plemena Simeonova bila je vrlo malena, te je po 1 Mojs 49, 7 bila razdijeljena i razasuta po plemenu Judinu, koje je bilo vrlo veliko.
(2) Saba bit će jedno mjesto s Bersabom. Inače ne bi bilo u svemu trinaest gradova, kako se kaže u r. 6., nego četrnaest.
(9) Kod dijeljenja Obećane zemlje prve su dijelove dobila plemena sinova Josipovih i pleme Judino. Ali kako ostala zemlja nije dostajala za sedam ostalih plemena, to se u dijelu Judinu morala dati baština sinovima Simeonovim.
(10—16) Zabulon dobiva područje na zapad od Genezaretskog jezera.

hovim. Područje baštine njihove proteže se do Sarida.
11. Prema zapadu diže se međa njihova u Meralu, dotiče se Debaseta i ide na potok, koji je pred Jekonamom.
12. Od Sarida okrene se na istok, na izlazak sunčani k pokrajini Keselettabora, ide dalje u Daberet, penje se u Jafiju,
13. Teče odatle na istok prema izlasku sunčanom u Gethefer, Takasin, i izlazi kod Remona, Amtara i Noga.
14. Tada se okreće međa na sjever oko Hanatona i svršava u dolini Jeftahelu.
*15. S Katetom, Naalolom, Semeronom, Jedalom i Betlehemom bilo je dvanaest gradova sa selima svojim.
16. To je baština sinova Zabulonovih po porodicama njihovim: to gradovi sa selima njihovim.
*17. Za Isahara izađe četvrti ždrijeb, za sinove Isaharove po porodicama njihovim.
18. Njihovo je područje bilo: Jezrael, Kasolot, Sunem,
19. Hafaraim, Seon, Anaharat,
20. Rabot, Kesion, Abes,
21. Ramet, Enganim, Enhada i Betfeses.
22. Međa se dotiče Tabora, Sehesime i Betsamesa i svršava na Jordanu, šesnaest gradova sa selima svojim.
23. To je baština plemena sinova Isaharovih po porodicama njihovim: gradovi sa selima svojim.
*24. Peti ždrijeb izađe za pleme sinova Aserovih po porodicama njihovim.
25. Njihovo je područje bilo: Halkat, Hali, Beten, Aksaf,
26. Elmelek, Amaad i Mesal i dotiče se Karmela na moru i Sihor-Labanata.
27. Onda se okreće međa prema izlasku sunčanom u Betdagon, dotiče se Zabulona i doline Jeftahela na sjeveru, Betemeka i Nehiela i ide prema sjeveru u Kabul,
28. Abran, Rohob, Hamon i Kanu do velikoga Sidona.
29. Tada se savija međa na Hormu i do tvrdoga grada Tira. Nato se okreće međa u Hosu i svršava na moru. Mahaleb, Akziba,
30. Ama, Afek i Rohob, dvadeset i dva grada sa selima svojim.
31. To je baština plemena sinova Aserovih po porodicama njihovim: gradovi sa selima svojim.
*32. Šesti ždrijeb izađe za sinove Neftalijeve, za sinove Neftalijeve po porodicama njihovim.
33. Njihova međa teče od Helefa, od hrasta kod Saananima, od Adami-Nekeba i Jebuaela do Lekuma i svršava na Jordanu.
*34. Onda se okreće međa prema zapadu u Azanot-tabor i odatle ide dalje u Hukuku, dotiče se Zabulona na jugu, udara na zapadu na Aser i na istoku na Jordan u Judi.
35. Tvrdi gradovi jesu Asedim, Ser. Emat, Rekat, Keneret,
36. Edema, Arama, Asor,
37. Kedes, Edrai, Enhasor,

(15) Ovaj Betlehem nije Betlehem Efrata u plemenu Judinu. Ovdje se veli »dvanaest gradova«, a navode se samo pet. Bez dvojbe izostavak kao u 15, 59; 21, 36.

(17—23) Isahar se smije nastaniti u najplodnijem dijelu Palestine, u ravnici jezraelskoj i saronskoj.

(24—31) Aser ima svoje plemensko područje uz obalu Sredozemnoga mora.

(32—39) Neftali dobiva područje zapadno od Genezaretskog jezera i gornjeg Jordana.

(34) »Juda« po svoj prilici nije riječ na mjestu, tako da je prvotno bilo samo »na Jordan«; ako je ta riječ na mjestu, onda znači neki kraj na Jordanu. LXX nema te riječi »Juda«.

38. Jeron, Magdalel, Horem, Betanat i Betsames, devetnaest gradova sa selima svojim.
39. To je baština plemena sinova Neftalijevih po porodicama svojim: gradovi sa selima svojim.
*40. Sedmi ždrijeb izađe za pleme sinova Danovih po porodicama njihovim.
41. Područje baštine njihove bilo je: Sara, Estaol, Hirsemes,
42. Selebin, Ajalon, Jetela,
43. Elon, Temna, Akron,
44. Elteke, Gebeton, Balaat,
45. Jud, Bane, Barak, Getremon,
46. Mejarkon i Arekon s obalom kod Jope.
47. Ali područje sinova Danovih bilo je za njih pretijesno. Zato izađoše sinovi Danovi i udariše na Lesem, osvojiše ga, pobiše ga oštricom mača, uzeše ga u posjed i naseliše se u njemu. Lesem prozvaše Dan po imenu oca svojega Dana.
48. To je baština plemena sinova Danovih po porodicama njihovim: to gradovi sa selima svojim.
49. Kad razdijeliše zemlju po međama njezinim, dadoše sinovi Izraelovi Jozui, sinu Nunovu, baštinu u svojoj sredini.
*50. Po zapovijedi Gospodnjoj dadoše mu grad, koji zaiska, Tamnatsaru na gori Efraimovoj. On utvrdi grad i naseli se u njemu.
51. To su baštine, što ih svećenik Eleazar i Jozua, sin Nunov, i plemenski glavari izraelskih plemena razdijeliše ždrijebom u Silu pred Gospodom na ulazu u šator svjedočanstva. Tako dovršiše razdiobu zemlje.

GLAVA 20.

Gradovi za utočišta.

*1. Gospod reče Jozui:
2. »Priopći sinovima Izraelovim ovo: Odredite sebi gradove za utočišta, za koje vam dadoh naputak preko Mojsija,
3. Da tamo mogne uteći ubojica, ako je koga ubio nehotice i nenamjerce! Neka vam budu utočišta od krvnoga osvetnika!
4. Neka uteče u koji od tih gradova, neka stane pred vratima gradskim i neka iznese stvar svoju starješinama onoga grada! Neka ga prime k sebi u grad i odrede mu mjesto, gdje može stanovati kod njih!
5. Ako ga progoni krvni osvetnik, ne smiju izručiti ubojicu u njegove ruke, jer je nehotice ubio svojega bližnjega i nije mu prije bio neprijatelj.
*6. Neka ostane u gradu onom, dokle ne stane pred općinu na sud,

(40—48) Velikom plemenu Danu podijelila se razmjerno malena pokrajina među Judom, Benjaminom i Efraimom prema Sredozemnom moru.

(50) Tamnatsara je današnji kraj Tibne, 28 km sjeverno od Jeruzalema u dijelu Efraimovu. Po Joz 24, 30 bio je Jozua tu pokopan.

Gl. 20. (1 sl.) Najglavnije utočište u Izraelu bio je sveti šator, odnosno kasnije hram sa žrtvenikom za žrtve paljenice (2 Mojs 21, 14; 3 Kralj 1, 50; 2, 28). Ali samo jedno mjesto za utočište nije bilo dosta za svu zemlju. Zato je bio već Mojsije odredio tri grada za utočišta u istočnoj zemlji jordanskoj. Tri daljna grada izabra Jozua u zapadnoj zemlji jordanskoj. Ustanovom slobodnih mjesta imao se je ublažiti zakon osvete, po kojemu se morala proliti krv svakoga onoga, koji prolije krv; imao se je taj zakon osvete ograničiti na umorstvo učinjeno namjerce.

(6) Isp. 4 Mojs 35, 11. 15; 5 Mojs 4, 42; 19, 2 sl. Tko je dakle ubio koga nehotice, nije mogao ostati u svojemu mjestu, nego je imao živjeti prognan u gradu za utočište. To je progonstvo imalo trajati sve do smrti velikoga svećenika. Kako je veliki svećenik bio vrhovna glava svemu narodu izraelskomu u stvarima vjerskim, to je u žalosti za njim imala uminuti svaka druga žalost, pa i žalost za čovjekom ubijenim u srcima njegovih rođaka.

do smrti velikoga svećenika, koji bude onda. Tada se smije ubojica opet vratiti u svoj grad i svojoj kući, u grad, iz kojega je bio utekao.«

7. I odrediše Kedes u Galileji na gori Neftalijevoj, Sihem na gori Efraimovoj, Karjat-Arbe, to jest Hebron, na gori Judinoj.

*8. S onu stranu Jordana, istočno od Jeriha, odrediše Bosor u pustinji na ravnici plemena Rubenova, Ramot u Galaadu plemena Gadova i Gaulon u Basanu plemena Manasejeva.

*9. To su bili gradovi, što su bili određeni za svakoga Izraelca i stranca, koji je boravio među njima. Tamo je imao uteći svaki, koji je bio drugoga ubio nehotice, da ga ne bi ubio krvni osvetnik, prije nego stane pred općinu.

GLAVA 21.

Gradovi levitski. Mir u zemlji.

*1. Nato se obratiše porodični glavari levitâ na svećenika Eleazara i na Jozuu, sina Nunova, i na plemenske glavare sinova Izraelovih

2. I rekoše im u Silu u zemlji kanaanskoj: »Gospod je zapovjedio preko Mojsija, da nam se dadnu gradovi za prebivanje i pašnjaci njihovi za stoku našu.«

3. Tada dadoše sinovi Izraelovi levitima od baštine svoje po zapovijedi Gospodnjoj ove gradove s pašnjacima njihovim:

4. Ždrijebom, što izađe za porodice Kaatovaca, dobiše između levita potomci svećenika Arona trinaest gradova od plemena Judina, od plemena Simeonova i od plemena Benjaminova.

*5. Ostali potomci Kaatovi dobiše ždrijebom deset gradova od porodica plemena Efraimova, plemena Danova i od polovine plemena Manasejeva.

6. Sinovi Gersonovi dobiše ždrijebom trinaest gradova od porodica plemena Isaharova, od plemena Aserova, od plemena Neftalijeva i od polovine plemena Manasejeva u Basanu.

7. Porodice sinova Merarijevih dobiše dvanaest gradova od plemena Rubenova, od plemena Gadova i od plemena Zabulonova.

8. Sinovi Izraelovi predadoše ždrijebom levitima te gradove s pašnjacima njihovim, kao što je to bio zapovjedio Gospod preko Mojsija.

9. Od plemena sinova Judinih i od plemena sinova Simeonovih dadoše ove gradove, koji se kazuju po imenu:

10. Sinovi Aronovi iz porodica Kaatovaca između sinova Levijevih — na njih pade prvi ždrijeb —

11. Dobiše grad Arbeja, oca Enakova, to jest Hebron, na gori Judinoj s pašnjacima njegovim unaokolo.

12. Polje toga grada sa selima njegovim dadoše u baštinu Kalebu, sinu Jefonovu.

---

(8) Isp. 5 Mojs 4, 43.

(9) »Za stranca, koji je boravio među njima«, i koji je primio zakon Mojsijev.

Gl. 21. (1 sl.) Leviti nijesu dobili baštine, pa im je među baštinama drugih plemena podijeljeno 48 gradova s njihovim pašnjacima, i to 13 za svećenike i 35 za ostale levite (isp. 4 Mojs 35, 1—8).

(5) Porodice Kaatovaca dijelile su se u dvoje, i to 1. u svećenike, potomke Aronove, i 2. proste levite, u koje su se brojili i potomci Mojsijevi.

*13. Nadalje dadoše potomcima svećenika Arona Hebron, grad za utočište ubojicama, s pašnjacima njegovim, onda Lobnu s pašnjacima njezinim,

14. Jeter s pašnjacima njegovim, Estemo s pašnjacima njegovim,

15. Holon s pašnjacima njegovim, Dabir s pašnjacima njegovim,

16. Ain s pašnjacima njegovim, Jetu s pašnjacima njezinim, Betsames s pašnjacima njegovim: devet gradova od ona obadva plemena.

17. Od plemena Benjaminova: Gabaon s pašnjacima njegovim, Gabau s pašnjacima njezinim,

18. Anatot s pašnjacima njegovim, Almon s pašnjacima njegovim: četiri grada.

19. Sinovi Aronovi, svećenici, prema tome dobiše svega trinaest gradova s pašnjacima njihovim.

20. Gradovi, koji ždrijebom dopadoše porodicama sinova Kaatovih, levitâ, što još preostaše od sinova Kaatovih, pripadali su plemenu Efraimovu.

21. Dadoše im Sihem, grad za utočište ubojicama, s pašnjacima njegovim na gori Efraimovoj, Gazer s pašnjacima njegovim,

22. Kibsaim s pašnjacima njegovim, Bethoron s pašnjacima njegovim: četiri grada.

23. Od plemena Danova Elteko s pašnjacima njegovim, Gabaton s pašnjacima njegovim,

24. Ajalon s pašnjacima njegovim, Getremon s pašnjacima njegovim: četiri grada.

*25. Od polovine plemena Manasejeva Tanah s pašnjacima njegovim i Jeblaam s pašnjacima njegovim: dva grada.

26. Tako dobiše porodice ostalih sinova Kaatovih svega deset gradova s pašnjacima njihovim.

*27. Sinovi Gersonovi između porodica levitâ dobiše od polovine plemena Manasejeva: Gaulon, grad za utočište ubojicama, u Basanu, s pašnjacima njegovim i Astarot s pašnjacima njegovim: dva grada.

28. Od plemena Isaharova: Kesion s pašnjacima njegovim, Daberet s pašnjacima njegovim;

29. Jaramot s pašnjacima njegovim i Enganim s pašnjacima njegovim: četiri grada.

30. Od plemena Aserova: Masal s pašnjacima njegovim, Abdon s pašnjacima njegovim,

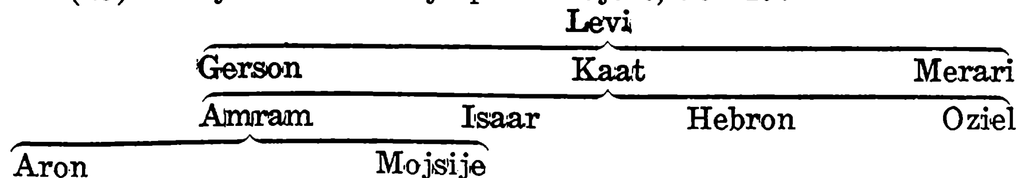
31. Helkat s pašnjacima njegovim i Rohob s pašnjacima njegovim: četiri grada.

32. Od plemena Neftalijeva: Kedes, grad za utočište ubojicama, u Galileji, s pašnjacima njegovim, Hamot-Dor s pašnjacima njegovim i Kartan s pašnjacima njegovim: tri grada.

33. Porodice sinova Gersonovih dobiše prema tome svega trinaest gradova s pašnjacima njihovim.

---

(13) Levijevo rodoslovlje po 2 Mojs 6, 16—19:

(25) »Jeblaam«. Vulgata ponavlja s hebr. tekstom Getremon iz r. 24. Septuaginta ima Jehata. U Joz 17, 11 Jeblaam, u 1 Dnev 6, 70 Balaam ili 6, 55 u hebr. tekstu: Bileam.

(27) »Astarot«. Vulgata mjesto Astarot ima »Bosra« (Daničić »Bozram«). Bosra je, čini se, postala iz Bet-Estera = Bestra, kako je u hebrejskom. Bez Bet glasi ime Astarot, kako je u 1 Dnev 6, 56 i u sirskom prijevodu na ovom mjestu. Astarot je i u Joz 9, 10; 12, 4; 13, 31; 1 Mojs 14, 5; 5 Mojs 1, 4.

*34. Porodice sinova Merarijevih, preostalih još levita, dobiše od plemena Zabulonova: Jeknam s pašnjacima njegovim, Kartu s pašnjacima njezinim,

*35. Damnu s pašnjacima njezinim, Naalol s pašnjacima njegovim: četiri grada.

*36. Od plemena Rubenova Bosor s pašnjacima njegovim, Jasu s pašnjacima njezinim, Kedemot s panjacima njegovim i Mefaat s pašnjacima njegovim: četiri grada.

37. Od plemena Gaadova: Ramot, grad za utočište ubojicama, u Galaadu s pašnjacima njegovim, Manaim s pašnjacima njegovim, Hesebon s pašnjacima njegovim i Jazer s pašnjacima njegovim: svega četiri grada.

38. Porodice sinova Merarijevih, koje još preostaše od porodica levitskih, dobiše ždrijebom prema tome svega dvanaest gradova.

39. Ukupni broj gradova levitskih usred baštine sinova Izraelovih bio je četrdeset i osam gradova s pašnjacima njihovim.

40. Ovi gradovi imali su svaki svoje pašnjake okolo sebe: tako je bilo kod svih ovih gradova.

41. Tako dade Gospod Izraelcima svu zemlju, za koju se je bio zakleo ocima njihovim da će im je dati. Oni je uzeše u posjed i nastaniše se u njoj.

42. Gospod im pribavi mir unaokolo, posve onako, kako se je bio zakleo ocima njihovim. Nitko se ne održa pred njima od svih neprijatelja njihovih: sve neprijatelje njihove predade im Gospod u ruke.

43. Od svih obećanja, što ih je Gospod bio dao kući Izraelovoj, ne osta nijedno neispunjeno; sve se je ispunilo.

GLAVA 22.

Prekojordanska plemena vraćaju se.

1. Tada sazva Jozua sinove Rubenove, sinove Gadove i polovinu plemena Manasejeva,

2. I reče im: »Vi ispuniste sve, što vam je zapovjedio Mojsije, sluga Gospodnji, i poslušaste me u svemu, što sam vam zapovjedio.

3. Ne ostaviste braće svoje kroz dugo to vrijeme do danas, nego očuvaste vjerno zapovijed Gospoda, Boga svojega.

4. I kad je Gospod, Bog vaš, pribavio mir braći vašoj, kako im je obećao, to se sad vratite natrag kući, u zemlju, u kojoj je baština vaša, koju vam je Mojsije, sluga Gospodnji, odredio s onu stranu Jordana!

5. Samo pazite revno da vršite naloge i zapovijedi, što vam ih je dao Mojsije, sluga Gospodnji: da ljubite Gospoda, Boga svojega, da hodite svim putovima njegovim, da držite zapovijedi njegove, da pristajete uz njega i da mu služite svim srcem i svom dušom!«

(34) »Karta« je, čini se, isto što Katet u Joz 19, 15 ili također Ketron u Suc 1, 30.

(35) »Damna«: i Vulgata ima Damna, u hebr. Dimna. U 1 Dnev 6, 62 stoji Remono, u sirskom prijevodu na ovom mjestu Remon, u starolatinskom prijevodu Remmon. Čini se dakle, da je na ovom mjestu pravilno Remon, kako je u Joz 19, 13. Lako je nastala zamjena, jer su u hebr. slova D i R slična.

(36) »Bosor«: Vulgata ovdje ponavlja 20, 8: »u pustinji na ravnici«, pa za ravnicu uzima hebr. riječ »mišor« kao vlastito ime Misor, i tako ima pet gradova mjesto četiri; a ovaj broj četiri navela je pravo. — »Jasa«: u Vulgati Jaser. — »Kedemot«: u Vulgati Jetson. U Joz 13, 18 ima i Vulgata uz Mefaat i Jasu još i Kedemot.

6. I blagoslovi ih Jozua i otpusti ih, i nato se oni vratiše natrag kući.

7. Jednoj polovini plemena Manasejeva bio je Mojsije odredio posjed u Basanu, drugoj polovini bio je Jozua dao posjed kod braće njihove u zapadnoj zemlji jordanskoj. Osim toga Jozua, kad ih je otpustio kući i blagoslovio ih,

8. Reče im ovo: »Vratite se natrag kući s velikim blagom i mnogom stokom, sa srebrom, zlatom, mjeđu, gvožđem i odijelom vrlo mnogim! Porazdijelite to, što zaplijeniste od neprijatelja svojih, s braćom svojom!«

9. Tako se vratiše kući sinovi Rubenovi, sinovi Gadovi i polovina plemena Manasejeva i otidoše od sinova Izraelovih iz Sila u zemlji Kanaanskoj, da zapute u zemlju galaadsku, u zemlju baštine svoje, koju su bili zaposjeli, kako je bio zapovjedio Gospod preko Mojsija.

*10. Kad dođoše u krajeve na Jordanu, što su još u zemlji kanaanskoj, načiniše sinovi Rubenovi, sinovi Gadovi i polovina plemena Manasejeva tamo na Jordanu žrtvenik, žrtvenik, što se je nadadeko vidio.

11. Tada dočuše sinovi Izraelovi gdje se govori: »Eno, sinovi Rubenovi, sinovi Gadovi i polovina plemena Manasejeva načiniše žrtvenik prema zemlji kanaanskoj, u krajevima na Jordanu, s onu stranu zemlje sinova Izraelovih!«

*12. Čim su to čuli sinovi Izraelovi, skupi se sva općina sinova Izraelovih u Silo, da idu u boj proti njima.

13. Sinovi Izraelovi poslaše k sinovima Rubenovim, k sinovima Gadovim i k polovini plemena Manasejeva u zemlju galaadsku Fineesa, sina svećenika Eleazara,

14. I s njim deset knezova, po jednoga kneza od svake plemenske obitelji Izraelove; svaki je od njih bio glavar plemenskih obitelji Izraelovih.

15. Kad dođoše k sinovima Rubenovim, k sinovima Gadovim i k polovini plemena Manasejeva u zemlju galaadsku, rekoše im:

16. »Sva općina Gospodnja pita: Kakva je to nevjernost, koju činite proti Bogu Izraelovu? Vi ste se stim, što podigoste žrtvenik, odvrgli danas od Gospoda, vi ste se stim pobunili danas proti Gospodu.

*17. Zar nam nije dosta zločin od Fogora, od kojega se do danas još ne očistismo, makar da je poradi njega pala kazna na općinu Gospodnju?

18. I vi se zar hoćete danas da odmetnete od Gospoda? Onda će doći ovo: ako se danas pobunite proti Gospodu, on će sutra pustiti svoj gnjev na svu općinu Izraelovu.

19. Ako li vam se uostalom čini nečista zemlja vaše baštine, onda prijeđite u zemlju baštine Gospodnje, gdje je prebivalište Gospodnje, i nastanite se među nama! Ali se ne bunite proti Gospodu i ne bunite se proti nama, gradeći sebi mimo žrtvenik Gospoda, Boga našega, još drugi žrtvenik!

Gl. 22. (10) Žrtvenik je bio načinjen još u zapadnoj zemlji jordanskoj, i to, kako se čini, u blizini Galgale (isp. 18, 17 i 16, 7) na Jordanu.

(12) Izraelci u zapadnoj zemlji jordanskoj ugledaše u podizanju toga žrtvenika, za koji su mislili da ima služiti u svrhe bogoštovne, povredu zakona o jedinstvu svetišta (2 Mojs 20, 21; 3 Mojs 17, 1—8; 5 Mojs 12, 4 sl.). Zato htjedoše upotrijebiti silu proti istočnim plemenima (5 Mojs 13, 12—18).

(17) »Fogor«: Vulgata ima Beelfegor (isp. 4 Mojs 25, 3—11).

*20. Nije li pala kazna na svu općinu Izraelovu, kad je Ahan, sin Zarejev, prisvojio zakleto? On nije bio jedini, koji je morao svoj grijeh životom da plati.«

*21. Tada odgovoriše sinovi Rubenovi, sinovi Gadovi i polovina plemena Manasejeva plemenskim glavarima Izraelovim:

22. »Svemogući, Bog Gospod, jest Svemogući, Bog Gospod, on zna, i Izrael neka zna: Ako je to bila pobuna ili nevjernost proti Gospodu, onda neka nas ne pomogne danas!

23. Ako smo sagradili sebi žrtvenik, da otpanemo od Gospoda, ili ako je to bilo zato, da na njemu žrtvujemo žrtve paljenice i prinose, ili da prinosimo na njemu mirotvorne žrtve, onda neka nas Gospod sam povuče na račun!

24. Ne, mi to učinismo samo iz brige i skrbi. Pomislismo naime: U budućnosti reći će sinovi vaši sinovima našim: Što vi imate s Gospodom, Bogom Izraelovim?

*25. Gospod je eto postavio Jordan kao među između nas i vas, sinovi Rubenovi i sinovi Gadovi. Vi nemate dijela u Gospoda. Pa će djeca vaša djecu našu tako daleko dovesti, da više ne štuju Gospoda.

26. Zato rekosmo: Stavimo se da sagradimo žrtvenik, ne za žrtve paljenice i žrtve zaklanice,

27. Nego on ima da bude između nas i vas i naših potomaka svjedočanstvo, da hoćemo služiti Gospodu pred njim žrtvama svojim paljenicama, žrtvama svojim zaklanicama i žrtvama svojim mirotvornim. Tako ne će moći u budućnosti sinovi vaši govoriti sinovima našim: Vi nemate dijela u Gospodu.

*28. Nadalje rekosmo: Ako bi kada rekli tako nama i potomcima našim, tada ćemo im odgovoriti: Pogledajte sliku žrtvenika Gospodnjega, što nam ga podigoše oci naši, ne za žrtve paljenice i žrtve zaklanice, nego za svedočanstvo nama i vama!

29. Daleko neka je od nas, da se dižemo proti Gospodu i da otpadamo danas od Gospoda gradeći žrtvenik za žrtve paljenice, za prinose i za žrtve zaklanice mimo žrtvenik Gospoda, Boga našega, koji je pred njegovim prebivalištem!«

30. I kad čuše svećenik Finees i knezovi općine i glavari izraelskih plemena, koji su bili s njim, riječi, što im ih rekoše sinovi Rubenovi, sinovi Gadovi i sinovi Manasejevi, bili su zadovoljni.

*31. Svećenik Finees, sin Eleazarov, odgovori sinovima Rubenovim, sinovima Gadovim i sinovima Manasejevim: Danas spoznajemo, da je Gospod u našoj sredini, jer

(20) Isp. 7, 5.

(21—30) Istočna plemena odlučno opet i opet tvrde i dokazuju, da njihov žrtvenik ne služi svrhama bogoštovnim; on je jedino i samo određen za to, da zasvjedoči vjersku i političku vezu istočnih plemena sa zapadnim plemenima.

(25) U svim se obećanjima zemlja kanaanska, t. j. zemlja na zapad od Jordana, zove Obećanom zemljom, baštinom naroda Božjega. Zato su se plemena, koja nijesu imala baštine u Kanaanu, počela bojati, da ne dođe kada do toga, te im stanu govoriti, da nijesu narod Božji.

(28) »Pogledajte sliku žrtvenika Gospodnjega...« Vulgata prevodi: »Evo žrtvenika Gospodnjega« (»Ecce altare Domini«), što ne odgovara izvorniku i stvari samoj. Sagrađeni žrtvenik bio je samo slika žrtvenika Gospodnjega u Silu u znak zajednice u službi Božjoj s ostalim plemenima.

(31) »Od kazne Gospodnje«, koja bi inače zadesila sve Izraelce kao u 4 Mojs 25, 8 sl.

vi stim ne počiniste nevjernosti proti Gospodu. Tako sačuvaste sinove Izraelove od kazne Gospodnje.«

32. Potom se vratiše svećenik Finees, sin Eleazarov, i knezovi od sinova Rubenovih i sinova Gadovih iz zemlje galaadske u zemlju kanaansku k sinovima Izraelovim i donesoše im odgovor.

33. Jer se je odgovor dopao sinovima Izraelovim, hvalili su Boga i nijesu više mislili na to, da idu u boj proti njima, da opustoše zemlju, u kojoj su prebivali sinovi Rubenovi i Gadovi.

34. Sinovi Rubenovi i sinovi Gadovi dadoše žrtveniku ime »Svjedok je među nama, da je Gospod Bog«.

GLAVA 23.

Jozuin prvi govor na rastanku.

1. Dugo vremena potom, izakako je Gospod bio dao Izraelu mir pred svima neprijateljima njegovim unaokolo, a Jozua bio star i vremešan,

*2. Sazva Jozua sav Izrael, starješine, glavare, suce i službenike i reče im: »Ja sam star i vremešan.

3. Vi ste vidjeli sve, što je učinio Gospod, Bog vaš, svim tim narodima poradi vas. Jer Gospod, Bog vaš, borio se je za vas.

4. Vidite, odredio sam vam ždrijebom te narode, koji još ostaše, u baštinu za plemena vaša počevši od Jordana; isto tako sve pogane, koje istrijebih, i veliko more na zapadu.

5. Gospod, Bog vaš, sam će ih goniti ispred vas i izagnati ih poradi vas, da mognete uzeti u posjed zemlju njihovu, kao što vam je obećao Gospod, Bog vaš.

6. Uznastojte svakako da brižno držite sve, što stoji napisano u knjizi zakona Mojsijeva, a da ne odstupate od njega ni nadesno ni nalijevo!

7. Ne smijete se pomiješati s tim narodima, koji još preostaše, ne zazivajte ime bogova njihovih, ne kunite se njima, ne služite im i ne klanjajte se njima,

8. Nego se držite Gospoda, Boga svojega, kao što ste činili do danas!

9. Gospod je poradi vas protjerao velike i moćne narode, i nitko se nije mogao održati pred vama do danas.

10. Jedan između vas tjerao je tisuću u bijeg; jer Gospod, Bog vaš, bori se za vas, kao što vam je obećao.

11. Pa zato poradi sebe brižno pazite na to, da ljubite Gospoda, Boga svojega!

12. Jer ako budete radili drukčije i pristali za ostatkom tih naroda, što su još preostali kod vas, i s njima se oprijateljili i pomiješali i oni s vama,

*13. Onda znajte, da Gospod, Bog vaš, ne će više izgoniti tih naroda ispred vas. Oni će vam dapače postati zamka i mreža, bič bokovima vašim i trnje očima vašim, dok ne budete istisnuti iz te lijepe zemlje, koju vam je dao Gospod, Bog vaš.

*14. Evo, ja idem sada na put, na koji mora da ide sav svijet. Spoznajte dakle svim srcem i svom

Gl. 23. (2) Taj narodni sastanak bio je po svoj prilici u Silu (18, 1. 10; 19, 5; 21, 2; 22, 12) jedno 20—30 godina iza prve razdiobe zemlje; jer tada je Kaleb imao 85 godina (14, 10), a Jozua, koji je bio skoro jednih godina s Kalebom, bio je sada u 110. godini života (24, 29).

(13) Isp. 4 Mojs 33, 35.

(14) »Evo, ja idem sada na put, na koji mora da ide sav svijet«, t. j. domalo ću umrijeti.

dušom, da od svih obećanja, što vam ih je dao Gospod, Bog vaš, nije ostalo nijedno neispunjeno.
15. A kako vam se je ispunilo svako obećanje, što vam ga je dao Gospod, Bog vaš, tako će ispuniti Gospod na vama i svaku prijetnju, dok vas ne istisne iz te lijepe zemlje, koju vam je dao Gospod, Bog vaš.
16. Ako prestupite dužnosti zavjeta prema Gospodu, Bogu svojemu, što vam ih je naložio, i pođete služiti drugim bogovima i njima se klanjati, raspalit će se gnjev Gospodnji na vas, i brzo ćete iščeznuti iz lijepe zemlje, koju vam je dao.«

GLAVA 24.

Jozuine posljednje opomene i smrt.

*1. Potom sabra Jozua sva plemena Izraelova u Sihem i sazva starješine Izraelove, njegove poglavare, suce i službenike. Kad su se bili postavili pred Bogom,
*2. Reče Jozua svemu narodu: »Ovako veli Gospod, Bog Izraelov: U staro doba prebivali su praoci vaši s onu stranu rijeke, Tare, otac Abrahamov i Nahorov, i štovali su druge bogove.
3. Ali sam uzeo oca vašega Abrahama iz zemlje s onu stranu rijeke i vodio sam ga po svoj zemlji kanaanskoj, dao sam mu mnogobrojne potomke i darovao mu Izaka.
4. Izaku sam dao Jakova i Ezava, i Ezavu sam odredio goru Seir za posjed, a Jakov i sinovi njegovi pošli su u Egipat.
*5. Tada sam poslao Mojsija i Arona i udario Egipat stim, što sam učinio u njemu. Potom sam vas izveo.
6. Izveo sam oce vaše iz Egipta, i došli ste na more. A Egipćani progonili su oce vaše s kolima i s konjanicima do Crvenoga mora.
*7. Tada su zavapili Gospodu, i on je postavio gustu tamu između vas i Egipćana i naveo na njih more, koje ih je zatrpalo. Svojim očima vidjeli ste, što sam učinio Egiptu. Onda ste ostali dugo vremena u pustinji.
*8. Nato sam vas doveo u zemlju Amoreja, koji su prebivali s onu stranu Jordana. Kad su se oni pobili s vama, dao sam ih u vaše ruke. Uzeli ste zemlju njihovu, i ja sam ih istrijebio ispred vas.
9. Tada se je podigao kralj moapski Balak, sin Seforov, i vojevao je proti Izraelu. On je pozvao Balaama, sina Beorova, da vas prokune.
10. Ali ja nijesam htio poslušati Balaama. On vas je dapače morao blagosloviti, i tako sam vas izbavio iz ruke njegove.

Dl. 24. (1—33) Mjesto sastanka jest Sihem, gdje je bila obnova zavjeta (8, 30—35). Na ovaj posljednji narodni sastanak, što ga je imao voditi Jozua, bili su po svoj prilici privremeno doneseni kovčeg zavjetni i sveti šator iz Sila u Sihem, jer je pred svoju smrt htio stari vođa svečanom obnovom zavjeta da još jedamput priveže narod uz Boga Gospoda. Na to nas upućuju izrazi »pred Bogom« (r. 1.) i »svetište Gospodnje« (r. 26.).

(2) »S onu stranu rijeke«, t. j. Eufrata (1 Mojs 11, 26). — »štovali su druge bogove«: za ovo nemamo drugoga dokaza osim izvještaja u 1 Mojs 31, 19. 34, gdje se spominju »terafim« ili kućni bogovi Labanovi. Ali čini se, da riječi Jozuine upućuju na to, da su praoci Abrahamovi bili pogani, i da je njegov monoteizam (vjera u jednoga Boga) bio plod jedne objave Božje (isp. Jdt 5, 6—9).

(5) Isp. 2 Mojs 3, 20.

(7) Isp. 2 Mojs 14, 10. 19. 20.

(8) Isp. 4 Mojs 21, 21—35. — »S onu stranu Jordana«, t. j. u Prekojordaniji.

11. Vi ste onda prešli preko Jordana i došli u Jeriho. Ovdje su vojevali proti vama građani iz Jeriha, Amoreji, Ferezeji, Kanaanci, Heteji, Gergezeji, Heveji i Jebuzeji. Ali sam ih dao u vaše ruke.
12. Poslao sam pred vama stršljene. Oni su njih, dva kralja amorejska, izagnali ispred vas, ne mač tvoj i luk tvoj.
13. Dao sam vam zemlju, za koju se nijeste trudili, i gradove, koji nijeste gradili i u kojima treba da se samo nastanite. Vinograde i maslinike, kojih nijeste sadili, dobili ste na uživanje.
*14. Zato se sada bojte Gospoda i služite mu iskreno i vjerno! Odstranite bogove, kojima su služili oci vaši s onu stranu rijeke i u Egiptu, i služite Gospodu!
*15. Ako li vam nije po volji da služite Gospodu, onda se odlučite danas, kome ćete služiti: bogovima, kojima su služili oci vaši s onu stranu rijeke, ili bogovima Amoreja, u kojih zemlji prebivate! A ja i kuća moja služit ćemo Gospodu.«
16. Tada narod izjavi: »Daleko neka je od nas, da ostavimo Gospoda i da služimo drugim bogovima!
17. Jer Gospod, Bog naš, on je, koji je izveo nas i oce naše iz Egipta, iz kuće sužanjstva. On je učinio pred našim očima ona velika čudesa i čuvao nas na cijelom putu, kojim smo išli, i među svim narodima, kroz koje smo prolazili.
18. Gospod je protjerao ispred nas sve narode, i Amoreje, koji su prebivali u zemlji. I mi ćemo služiti Gospodu. Jer on je Bog naš.«
*19. Jozua odvrati narodu: »Ne ćete moći služiti Gospodu. Jer on je svet Bog, on je Bog revnitelj, on vam ne će opraštati vaših prestupaka i grijeha.
20. Ako budete ostavili Gospoda i služili tuđim bogovima, on će se okrenuti od vas, zlo će vam nanijeti i uništiti vas, izakako vam je činio dobro.«
21. A narod odgovori Jozui: »Ne, mi ćemo služiti Gospodu!«
22. Jozua reče narodu: »Sami ste sebi svjedoci, da ste izabrali sebi Gospoda, da mu služite.« Oni odgovoriše: »Svjedoci smo.«
23. »Onda odstranite sad tuđe bogove, koji su među vama, i obratite svoje srce Gospodu, Bogu Izraelovu!«
24. Tada obeća narod Jozui: »Gospodu, Bogu svojemu, služit ćemo i glas njegov slušat ćemo!«
25. Tako učini Jozua toga dana zavjet s narodom i dade zakon i pravo u Sihemu.
*26. On unese taj događaj u knjigu zavjeta Božjega, uze kamen velik i podiže ga tamo pod hrastom, što je bio u svetištu Gospodnjem.

(14) Opomena Jozuina pretpostavlja, da je još bilo idolopoklonika među Izraelcima (isp. r. 23; Am 5, 26; Dap 7, 43).
(15) Kad čovjek ne bi imao slobode da bira, onda mu Bog ne bi mogao nagraditi poslušnosti.
(19) Ne ćete moći služiti Gospodu i ujedno idolima.
(26) »U knjigu zavjeta Božjega«, t. j. u knjigu, u kojoj je bilo popisano sve, što čitamo u pet knjiga Mojsijevih. Sad Jozua sastavi izvještaj o obnovi zavjeta i stavi taj spis u knjigu zavjeta Gospodnjega. — »U svetištu Gospodnjem« ili u svetom mjestu Gospodnjem. Posvetio je to mjesto već Abraham, kad je ovdje sagradio žrtvenik. Tu je Jakov između čeljadi svojega doma istrijebio idole. Tu su bile pokopane kosti Josipove. Tu je i sam Jozua blagoslovio narod i sad održao ovaj sveti sastanak.

27. Tada reče Jouza svemu narodu: »Evo, ovaj kamen neka nam bude svjedok; jer je čuo riječi, što ih je Gospod govorio s nama. Zato neka vam je svjedok, da ne zatajite Boga svojega!«
28. Potom Jozua raspusti narod, svakoga na svoj posjed.
29. Iza ovih događaja umrije Jozua, sin Nunov, sluga Gospodnji, u dobi od sto i deset godina.
*30. Pokopaše ga u području baštine njegove u Tamnatsari u gori Efraimovoj, sjeverno od gore Gaasa.
31. Izrael je služio Gospodu za života Jozue i starješinâ, koje još dugo poživješe iza Jozue, i koje su znale sva djela, što ih je bio Gospod učinio za Izraela.
*32. Kosti Josipove, što su ih sinovi Izraelovi bili sa sobom donijeli iz Egipta, pokopaše u Sihemu na zemljištu, što ga je bio kupio Jakov od sinova Hemora, oca Sihemova, za sto kesita, a bilo je dano sinovima Josipovim u baštinu.
*33. I Eleazar, sin Aronov, umrije, i pokopaše ga u Gabai, koja je pripadala sinu njegovu Fineesu, a bila mu je dana na gori Efraimovoj.

(30) Septuaginta ovome retku pridodaje: »I kad su ga tamo postavili, u grob njegov, metnuše uz nj noževe kamene, kojima je bio obrezao sinove Izraelove u Galgali, kao što je zapovjedio Gospod ... i noževi su tamo još i danas.« (Isp. V. Guerin: Samarie, 2, 89.).

(32) »Za sto kesita«: Vulgata prevodi: »Za sto mladih ovaca«; Daničić: »Za sto novaca«!

(33) Više gradova ima ime Gabaa ili Gibea. Ova ovdje Gabaa po svoj je prilici tamo, gdje je danas Džibija u blizini Tamnatsare.

*

Iza toliko godina svakojakih kušnja, poteškoća i muka sad je napokon Izrael u zemlji svojih čežnja. Bog je bio s njim, čudesno ga je štitio i sve je njegove neprijatelje poobarao. Sad je narod Božji našao svoj mir, unišao je u svoj tisućgodišnji advenat, da se sprema i pripravlja na doček Spasiteljev.

KNJIGA SUDACA

Knjiga sudaca ima svoje ime od onih ljudi, koji su u vrijeme od smrti Jozuine do uvedenja kraljevstva pod Samuelom nastupali u bojevima proti vanjskim neprijateljima kao vođe i izbavitelji naroda izraelskoga. U vrijeme mira upravljali bi narodom i bili mu suci. Sadržaj knjige sudaca obuhvata doba od smrti Jozuine pa do rođenja Samuelova. Knjiga sudaca pripovijeda nam događaje pod trinaestoricom sudaca, t. j. onih junaka i izbavitelja, koje bi Bog podizao, da zborom i tvorom pomognu narodu. Knjiga je napisana početkom kraljevskog doba. Pisac je Knjige sudaca po staroj predaji prorok Samuel.

GLAVA 1.

Vojna nekih izraelskih plemena proti Kanaancima. Nemar drugih plemena.

*1. Po smrti Jozuinoj upitaše sinovi Izraelovi Gospoda: »Tko će od nas ići prvi u boj proti Kanaancima?«

2. Gospod odgovori: »Juda neka ide! Eto, dajem zemlju u njegove ruke.«

*3. Tad potaknu Juda svoje bratsko pleme Simeona: »Hajde sa mnom na moj dio! Borit ćemo se proti Kanaancima. I ja ću onda ići s tobom na tvoj dio.« I pođe Simeon s njim.

4. I digoše se sinovi Judini na put, i Gospod dade Kanaance i Ferezeje u njihove ruke. Pobiše ih kod Bezeka, deset tisuća ljudi.

5. U Bezeku naime nađoše Adonibezeka, udariše na nj i pobiše Kanaance i Ferezeje.

6. Kad je Adonibezek bježao, nagnuše oni za njim, uhvatiše ga i odsjekoše mu palce na rukama i na nogama.

*7. Tada reče Adonibezek: »Sedamdeset kraljeva, kojima su bili odsječeni palci na rukama i na nogama, kupilo je mrvice pod mojim stolom. Kako sam činio, tako mi je platio Bog.« Odvedoše ga tada u Jeruzalem, gdje je umro.

Gl. 1. (1) Jozua je doduše u više vojna osvojio svu zemlju (Joz 1—12) i podijelio pojedinim plemenima njihova prebivališta (Joz 13—22); ali pravo osvojenje i naseljenje zemlje uslijedilo je istom iza smrti Jozuine, kako se to razabira iz r. 1 sl. — Pitanje Gospoda bilo je po svoj prilici preko proročišta Urim i Tumim (isp. 2 Mojs 28, 30; 4 Mojs 27, 21).

(3) Plemenski oci obojih plemena Judina i Simeonova imali su istu mater (1 Mojs 29, 33. 35). Nadalje je plemensko područje Simeonovo bilo u plemenskom području Judinu (Joz 19, 1 sl.).

(7) U stara vremena puno bi puta odsjekli palce na rukama i na nogama, da čovjeka tako onesposobe za rat.

*8. Nato sinovi Judini udariše na Jeruzalem, uzeše ga, pobiše ga oštricom mača i zapališe grad ognjem.

9. Potom izađoše sinovi Judini da se bore s Kanaancima, koji su prebivali u gori, u južnoj zemlji i u nizini.

*10. Onda pođoše sinovi Judini proti Kanaancima u Hebronu — Hebron se prije zvao Karjat-Arbe — i pobiše Sesaja, Ahimana i Tolmaja.

11. Odatle otidoše na Dabirane. Dabir se je prije zvao Karjat-Sefer.

12. Tada reče Kaleb: »Tko svlada Karjat-Sefer i zauzme ga, dat ću mu kćer svoju Aksu za ženu.«

13. I osvoji ga Otoniel, sin Keneza, mlađega brata Kalebova. I dade mu kćer svoju Aksu za ženu.

14. Kad je ona polazila, nagovori oca svojega i izmoli od njega zemlju. Ona se spusti s magarca, i kad je upita Kaleb: »Što ti je?«,

15. Odgovori mu: »Daj mi svadbeni dar! Udao si me u južnu zemlju, pa daj mi i izvore vodene!« I dade joj Kaleb studence u visini i studence u nizini.

*16. Sinovi Kineja, tasta Mojsijeva, izađoše iz palmova grada sa sinovima Judinim u pustinju, koja je na jugu od Arada, i nastaniše se tamo među narodom.

*17. Tada izađe Juda sa svojim bratskim plemenom Simeonom u rat. Pobiše Kanaance, koji su prebivali u Sefaatu, i izvršiše prokletstvo na gradu. Odatle se prozva grad Horma.

18. Tada Juda osvoji Gazu s područjem njezinim, Askalon s područjem njegovim i Akaron s područjem njegovim.

*19. Gospod je bio s Judom, tako da je mogao zaposjesti goru. Stanovnike u ravnici nije mogao protjerati, jer su imali gvozdena kola.

20. Hebron dadoše, kao što je bio zapovjedio Mojsije, Kalebu, i on protjera odatle tri sina Enakova.

*21. Ali Jebuzeja, koji su stanovali u Jeruzalemu, ne mogoše protjerati sinovi Benjaminovi. Tako ostaše Jebuzeji u Jeruzalemu pod sinovima Benjaminovim do danas.

22. I kuća Josipova izađe, i to na Betel, i Gospod je bio s njima.

(8) Osvojenjem Jeruzalema nije još bio grad trajno pao u posjed sinovima Judinim. Sva je prilika, da su se razbijeni Jebuzeji, još za vojne sinova Judinih na jugu, povratili u grad (isp. 1, 21; Joz 15, 63).

(10—20) Vojna je na svu priliku stajala pod vodstvom Kalebovim, jer se u paralelnom (porednom) izvještaju Joz 15, 14—19 pripisuje njemu osvojenje Hebrona i Dabira. Kako su se istom po smrti Jozuinoj dogodili ovdje opisani događaji (1, 1), to je ono u Joz 15, 14—19 kasnije dodano u knjigu Jozuinu.

(16) Grad palmov jest Jeriho (5 Mojs 34, 3; 2 Dnev 28, 15). — Tast Mojsijev zvao se je Jetro (2 Mojs 3, 1). Jedan dio njegovih potomaka pridružio se je pod Hobabom plemenu Judinu. To je onaj Hobab, o kojemu se govori u 4 Mojs 10, 29. Zove se Kinej zato, jer je živio u zemlji Kinejskoj. Hobab isprva nije htio da ide s Izraelcima. Ipak je poslije pošao za njima, on i potomci njegovi; samo pastirskoga svojega života nijesu htjeli ostaviti. Isp. Suc 4, 11.

(17) Horma znači prokletstvo. Izvršiti prokletstvo znači uništiti (isp. 4 Mojs 21, 2 sl.).

(19) »Jer su imali gvozdena kola«, t. j. gvožđem okovana kola. Prema 5 Mojs 20, 1 nijesu se Izraelci imali bojati Kanaanaca ni njihovih kola, ali su se ipak samo radi tih kola skanjivali da se ogledaju s njima.

(21) Jeruzalem je pripadao plemenskom području sinova Benjaminovih i bio je neposredno na međi između Jude i Benjamina (Joz 18, 15—17).

23. Kuća Josipova dade uhoditi Betel, a grad se je prije zvao Luza.
24. Kad straže vidješe čovjeka gdje izlazi iz grada, rekoše mu: »Hajde pokaži nam, gdje se može unići u grad! Mi ćemo ti za to učiniti milost.«
25. Kad im je on bio pokazao, kako se je moglo provaliti u grad, pobiše oni grad oštricom mača. A onoga čovjeka i svu obitelj njegovu pustiše da otidu.
26. Čovjek otide u zemlju Hetejâ, sagradi tamo grad i prozva ga Luza. Tako se zove još danas.
27. Manase nije mogao izagnati stanovnikâ iz Betsana, Tanaka, Dora, Jeblaama, Mageda i njihovih sela. Tako ostaše Kanaanci mirno u onoj zemlji.
28. Ali čim ojačaše Izraelci, učiniše Kanaance dužnima davati robotu, ali ih ne mogoše sve izagnati iz njihova posjeda.
29. Ni Efraim ne izagna Kanaanaca, koji su prebivali u Gazeru. Tako ostaše Kanaanci među njima u Gazeru.
30. Zabulon nije mogao izagnati stanovnikâ iz Ketrona i Naalola. Tako ostaše Kanaanci među njima, ali postaše dužni davati robotu.
31. Aser nije mogao izagnati stanovnikâ iz Aka, Sidona, Ahalaba, Akaziba, Helbe, Afeka i Rohoba.
32. Tako su Aserovci prebivali među Kanaancima, koji ostaše u okolici, jer ih se nije izagnalo.
33. Neftali nije mogao izagnati stanovnikâ iz Betsamesa i Betanata. Tako je prebivao među Kanaancima, koji ostaše u okolici. Ali stanovnici iz Betsamesa i Betanata postaše dužni davati im robotu.
34. Amoreji potisnuše Danovce u goru i ne dadoše im saći u ravnicu.
35. Tako ostaše Amoreji u Har-Haresu, u Ajalonu i Salebimu. Ali kad se je povećala moć kuće Josipove, postaše dužni davati robotu.
36. Područje Amoreja protezalo se je od gore akrabimske, od Selaha i dalje gore.

GLAVA 2.

Anđeo Gospodnji. Izraelci pristaju uz tuđe bogove. Gospod ih kara.

*1. Tada dođe Anđeo Gospodnji od Galgale u Bokim i reče: »Ja sam vas izveo iz Egipta i doveo vas u zemlju, za koju sam se zakleo ocima vašim. Obećao sam: Ne ću prekinuti zavjeta svojega s vama do vijeka.
2. A vi ne smijete sklapati savez sa stanovnicima te zemlje, nego morate porušiti žrtvenike njihove. Ali ne poslušaste zapovijedi moje. Zašto učiniste to?
3. Zato i ja kažem: Ne ću ih odagnati ispred vas. Oni će vam biti protivnici, i idoli njihovi bit će vam zamka.«
4. Kad tako izgovori Anđeo Gospodnji svima sinovima Izraelovim, stade narod glasno plakati.
5. Zato prozvaše ono mjesto Bokim. Oni prinesoše tamo žrtvu Gospodu.
6. Kad je bio Jozua otpustio narod, raziđoše se sinovi Izraelovi, svaki u svoju baštinu, da zaposjednu zemlju.

Gl. 2. (1) Iz riječi Anđelovih razabira se, da taj »Anđeo Gospodnji« nije obični anđeo, nego da je istoga bistva s Gospodarem neba i zemlje, dakle Mesija ili božanski Spasitelj. Isp. Joz 5, 14 sl. — »Bokim« znači onoga, koji plače (isp. r. 4. 5). Položaj mjesta nepoznat je.

7. I narod je služio Gospodu za života Jozue i svih starješina, koje preživješe Jozuu i vidješe još sva velika djela Gospodnja, što ih učini Izraelu.
8. Jozua, sin Nunov, sluga Gospodnji, umrije u dobi od sto i deset godina.
9. Pokopaše ga u području baštine njegove u Tamnatsari u gori Efraimovoj, sjeverno od gore Gaas.
10. Kad se je onda i sav ovaj naraštaj pribrao k ocima svojim, i nastao drugi naraštaj iza njih, koji nije poznavao Gospoda ni djela, što ih je bio učinio Izraelu,
*11. Tada su sinovi Izraelovi činili, što se nije dopadalo Gospodu, i služili su Baalima.
12. A ostavili su Gospoda, Boga otaca svojih, koji ih je bio izveo iz Egipta. Potrčali su za drugim bogovima, bogovima pogana unaokolo, poklonili se njima i tako razgnjevili Gospoda.
*13. Kad su tako otpali od Gospoda i stali služiti Baalu i Astartama,
14. Raspali se gnjev Gospodnji proti sinovima Izraelovim, i on ih predade u ruke razbojnicima, koji ih oplijeniše. On pusti da panu u ruke svojih neprijatelja unaokolo, tako da se više nijesu mogli održati pred svojim neprijateljima.
15. Svaki put, kad bi pošli na vojsku, bila je ruka Gospodnja proti njima na nesreću njihovu, kao što je bio unaprijed rekao Gospod i kao što im se bio zakleo Gospod. I nevolja njihova bila je velika.
*16. Tada im je Gospod podizao suce, koji su ih izbavljali iz ruku neprijatelja njihovih.
17. Ali ni sudaca svojih nijesu slušali, nego su tjerali s bogovima tuđim idolopoklonstvo i klanjali im se. Brzo su zašli s puta, kojim su išli oci njihovi, koji su slijedili zapovijedi Gospodnje. Ali oni nijesu činili tako.
18. Kad im je Gospod podizao suce, onda je Gospod bio sa sucem i izbavljao ih iz ruku neprijatelja njihovih, dok je živio sudac. Jer bi Gospoda dirnule njihove tužbe na mučitelje i tlačitelje njihove.
19. Ali čim bi umro sudac, potjerali bi oni ponovno još gore nego oci njihovi, trčali bi za drugim bogovima, služili im i klanjali im se. Nijesu se ostavljali djela svojih ni putova svojih opakih.
*20. Tada se raspali gnjev Gospodnji proti Izraelu, i reče: »Jer je taj narod prestupio moj zavjet, na koji sam obvezao oce njihove, i jer ne slijedi mojih zapovijedi,

(11) Baal (gospodin) je općenito ime za boga kod kanaanskih naroda. Kako je svako pojedino mjesto imalo svojega boga, to je bilo mnogo Baalova. Baalovi su imali svoj temelj u božanstvu sunca i vrijedili su kao darovatelji života i plodnosti. U njihova svetišta postavljali bi »sunčane stupove«.

(13) Astarta božica stoji naprema bogu Baalu kao njegova gatka (pendant). Ima raznih Baala, pa tako ima i raznih Astarta. Astarta je božanstvo mjeseca i božica plodnosti. Njoj su se u čast postavljali stupovi na visinama i u lugovima među kitnjastim drvećem, a na vrhu tih stupova bio je lik božičin.

(16) Od Boga izabrane vođe zvale su se »suci«, ne jer bi u prvom redu njihova zadaća bila suditi ili pravdu izricati, nego jer su imali raditi za pravicu i narod svoj izbavljati iz ruku neprijateljskih (isp. 3, 9. 15; 1 Kralj 24, 16).

(2, 20—3, 6) Razni razlozi, koji su, prema izvještaju biblijskom, ponukali Boga, da ostavi Kanaance, ne isključuju se među se. Neuništenje neprijateljâ bila je kazna za nevjerne Izraelce, a ujedno i vježba u vojništvu. Onda je tako trebalo Izraelce i na kušnju staviti, da li će se u budućnosti obratiti i Bogu vjerno služiti.

21. To ja ne ću više nijednoga goniti ispred njih između naroda, koje ostavi Jozua kad umrije.

22. Po njima stavit ću na kušnju sinove Izraelove, da li će se držati puta Gospodnjega i hoditi po njemu, kao što su činili oci njihovi, ili ne će.

23. Mjesto da odmah izagna one narode, Gospod ih ostavi i ne predade ih u ruke Jozui.

GLAVA 3.

Grijesi naroda, kazna i oslobođenje po Otonielu, Aodu i Samgaru.

1. Ovo su narodi, koje ostavi Gospod, da po njima kuša sinove Izraelove u svemu onom, što još nijesu znali upogled vođenja rata u Kanaanu.

2. Tako su naraštaji sinova Izraelovih imali da nauče vojništvo, jedino, što nijesu znali otprije.

3. Pet je knezova filistejskih, svi Kanaanci, Sidonci i Heveji, koji su prebivali na Libanonu, od gore Baal-Hermona do onamo, gdje se ide u Emat.

4. Oni su služili za to, da se po njima Izrael stavi na kušnju i da se vidi, da li će slijediti naputke Gospodnje, na koje je bio obvezao oce njihove preko Mojsija.

5. Tako su prebivali sinovi Izraelovi među Kanaancima, Hetejima, Amorejima, Ferezejima, Hevejima i Jebuzejima.

6. Oni su uzimali sebi kćeri njihove za žene, davali svoje vlastite sinovima njihovim i služili bogovima njihovim.

*7. Kad su sinovi Izraelovi opet činili, što se nije dopadalo Gospodu, i kad su zaboravili Gospoda, Boga svojega, pa su služili Baalima i lugovima,

*8. Raspali se gnjev Gospodnji proti Izraelu i dade ih u ruke Huzan-Razataimu, kralju sjeverne Mezopotamije. Osam godina morali su sinovi Izraelovi služiti Huzan-Razataimu.

9. Kad sinovi Izraelovi zavapiše Gospodu, podiže Gospod sinovima Izraelovim izbavitelja, da ih izbavi, Otoniela, sina Keneza, mlađega brata Kalebova.

10. Na njega dođe duh Gospodnji, i on postade sudac u Izraelu. Kad on izađe na vojsku, predade mu Gospod u ruke Huzan-Razataima, kralja sjeverne Mezopotamije, i on uništi Huzan-Razataima.

11. I bila je sad zemlja mirna četrdeset godina, dok ne umrije Otoniel, sin Kenezov.

12. Kad su sinovi Izraelovi opet činili, što se nije dopadalo Gospodu, učini Gospod kralja moapskoga, Eglona, jačim od sinova Izraelovih, jer su činili, što se nije dopadalo Gospodu.

*13. On se ujedini s Amoncima i Amalečanima, izađe i pobijedi sinove Izraelove. Tad zauzeše grad palmov.

14. Nato su sinovi Izraelovi služili Eglonu, kralju moapskomu, osamnaest godina.

*15. I Gospod, kad sinovi Izraelovi zavapiše Gospodu, podiže im izbavitelja, Aoda, sina Gere iz plemena Benjaminova, čovjeka, koji

---

Gl. 3. (7) Lugovi ovdje jesu drugo ime za Astarte (2, 13). Obično bi se drvo ili kolac nazvali po slici božice lugova.

(8—11) Čini se, da je Huzan-Razataim prodro sve do plemenskoga područja sinova Judinih, kad mu je stao na put Otoniel, bratić Kalebov, sin Judin.

(13) Isp. 1, 16. Grad palmov jest Jeriho u baštini Benjaminovoj. Iz toga je grada bio Aod.

(15) »Danak Eglonu«: t. j. danak su morali Izraelci plaćati Eglonu.

je bio ljevak. Kad jedamput sinovi Izraelovi poslaše po njemu danak Eglonu, kralju moapskomu,

16. Načini sebi Aod bodež dvorezac od lakta u dužini, pričvrsti ga pod haljinu svoju s desne strane svoje

17. I tako predade danak Eglonu, kralju moapskomu. Eglon je bio čovjek vrlo debeo.

18. Kad je bio gotov s predajom danka, otpusti ljude, koji su bili nosili danak,

19. Vrati se opet sam pokraj idolskih likova u blizini Galgale i reče: »Imam, kralju, neku tajnu da ti kažem.« Ovaj naredi šutnju. Tada se udaljiše svi, koji su bili kod njega.

*20. Aod pristupi k njemu, a on je sjedio sam u svojoj hladovitoj gornjoj sobi, i Aod reče: »Riječ Božju imam da ti kažem!« Kad on usta sa svojega prijestolja,

21. Poteže Aod lijevom rukom svojom, trgnu bodež od desne bedrice svoje i zatjera mu ga u trbuh,

22. Tako da je držak odmah prodro za oštracom, i salo se sklopilo oko oštraca, jer nije opet izvukao bodeža iz trbuha. Pritom je nečist izašla.

23. Tad Aod izađe van u trijem, zatvori za sobom vrata gornje sobe i zaključa.

24. Kad se je bio udaljio, dođoše sluge da pogledaju. Kako nađoše vrata gornje sobe zaključana, pomisliše: Bit će da obavlja potrebu svoju u hladovitoj klijeti.

25. I tako su čekali veoma dugo. Ali kad on vrata gornje sobe još jednako nije otvarao, uzeše ključ i otvoriše. A tu je ležao gospodar njihov na podu mrtav.

26. A Aod, dok su oni čekali, bio je umakao, do idolskih likova došao i u Seirat utekao.

*27. Čim se je vratio, zatrubi u trubu na gori Efraimovoj, i sinovi Izraelovi siđoše s njim s gore. On im je stajao na čelu.

28. Na njegov poziv: »Hajdete za mnom, jer Gospod predade vam u ruke neprijatelje vaše, Moapce«, siđoše oni za njim, zatvoriše Moapcima gazove Jordana i ne dadoše nikome prijeko.

29. Pobiše tada Moabaca oko deset tisuća ljudi, sve jakih i hrabrih ljudi. Nitko ne umače.

30. Tako se onda morade Moab podvrći vlasti Izraelovoj, i zemlja je bila mirna osamdeset godina.

*31. Poslije njega ustade Samgar, sin Anatov. On pobi šest stotina Filisteja ostanom volujskim. I on je bio sudac u Izraelu.

GLAVA 4.

Debora i Barak izbavljaju Izraela od Sisare, koga Jahela ubija.

1. Kad su sinovi Izraelovi poslije smrti Aodove opet činili, što se nije dopadalo Gospodu,

(20—23) Aod je doduše bio pozvan od Boga za izbavitelja (r. 15.), ali ne kaže Sveto Pismo, da se je i podmuklo umorstvo Eglonovo dogodilo na zapovijed Božju. Prema pogledima i prilikama tadašnjega vremena držao je bez dvojbe Aod svoje djelo opravdanim.

(27) Južni dio gore Efraimove ležao je u plemenskom području sinova Benjaminovih, kojima je pripadao Aod.

(31) Po svoj prilici Samgar je upravo orao na njivi, kad su Filisteji iznenada navalili. Na brzu ruku hvata se on »ostana volujskog«, t. j. štapa s gvozdenim bodilom, kojim se gone volovi.

*2. Predade ih Gospod u ruke Jabinu, kralju kanaanskomu, koji je vladao u Asoru. Vojskovođa njegov bio je Sisara, koji je boravio u Harozetu neznabožačkom.
3. Tada su zavapili sinovi Izraelovi Gospodu za pomoć. Jer on je imao devet stotina gvozdenih kola i veoma je tlačio sinove Izraelove dvadeset godina.
4. U ono vrijeme Debora, proročica, žena Lapidotova, sudila je Izraelu.
5. Ona je stanovala pod Deborinom palmom između Rame i Betela na gori Efraimovoj. Sinovi Izraelovi dolazili su gore k njoj na sud.
6. I ona dade dozvati Baraka, sina Abinoemova, iz Kedesa Neftalijeva i reče mu: »Gospod, Bog Izraelov, zapovijeda ti: Idi, uzađi na goru Tabor i uzmi sa sobom deset tisuća ljudi između sinova Neftalijevih i sinova Zabulonovih!
7. Ja ću dovesti k tebi na potok Kizon Sisaru, vojskovođu Jabinova, i kola njegova i ljudstvo njegovo i predat ću ga tebi u ruke.«
*8. Barak joj odvrati: »Ako ćeš ti ići sa mnom, ići ću i ja. Ako li ne ćeš ići sa mnom, ne ću ići ni ja.«
9. Ona odvrati: »Sigurno ću ja ići s tobom. Ali tad ne ćeš imati slave na vojni, što je preduzimaš, nego će Gospod ženi u ruku dati Sisaru.« Nato se Debora podiže i otide s Barakom u Kedes.
10. Tada Barak dozva Zabulona i Neftalija u Kedes, i deset tisuća ljudi pođe gore pod vodstvom njegovim. I Debora je išla s njim.
*11. A Kinej Heber bio se je odvojio od Kaina, jednoga od sinova Hobaba, tasta Mojsijeva. On razape svoj šator kod hrasta senimskoga pokraj Kedesa.
12. Kad javiše Sisari, da je izašao Barak, sin Abinoemov, na Tabor,
13. Skupi Sisara sva svoja kola, devet stotina gvozdenih ratnih kola, i svu svoju vojsku, što je bila pod njim, od Harozeta neznabožačkoga do potoka Kizona.
14. Tada reče Debora Baraku: »Ustani! Jer je ovo dan, u koji će ti Gospod dati u ruke Sisaru. Sam Gospod ići će pred tobom.« Nato Barak siđe s gore Tabora, i deset tisuća ljudi za njim.
15. Gospod smete Sisaru i sva kola njegova i svu vojsku njegovu oštricom mača pred Barakom. Sisara skoči s kola i pobježe pješice.
16. Barak je progonio kola i vojsku do Harozeta neznabožačkoga, i sva vojska Sisarina pade od oštrice mača. Ne osta ni jedan.

Gl. 4. (2) Jabin iz Asora ima isto ime kao od Jozue pobijeđeni kralj iz Asora (asorski). Isp. Joz 11, 1. 10. Asor je bio grad u sjevernoj Galileji nedaleko od Kedesa (isp. r. 6.). Harozet »neznabožački«, nastanjen većinom od Kanaanaca, ležao je u ravnici jezraelskoj nedaleko od donjega Kizona (isp. r. 7.). Kizon, danas Nahr el-Mukata, izlijeva se kod Hajfe u Sredozemno more.

(8) Barak ne govori tako od straha, nego da mu proročica, Duhom Božjim prosvijetljena, svojim savjetima bude u pomoći.

(11) Porodica se je Hobabova razdijelila. Jedan joj je dio prebivao u plemenu Judinu, a drugi dio pod Heberom pristao uz pleme Manasejevo. Ovaj je dio morao poći s Barakom proti Sisari, ali nije htio, nego se je držao po strani ne pristajući ni amo ni tamo.

*17. Sisara pobježe pješice do šatora Jahele, žene Kineja Hebera; jer je među Jabinom, kraljem asorskim, i porodicom Kineja Hebera vladao mir.
18. Jahela iziđe nasusret Sisari i reče mu: »Uvrati se, gospodaru, uvrati se k meni, ne boj se!« I on se uvrati k njoj u šator, i ona ga pokri pokrivačem.
*19. On je zamoli: »Daj mi malo vode, da se napijem, jer sam žedan!« Ona otvori mijeh mlijeka, dade mu da se napije i opet ga pokri.
20. Nato joj on reče: »Stani na ulaz šatora! Ako tko dođe i zapita te: Ima li tko tu? odgovori: Nema.«
21. Ali Jahela, žena Heberova, prihvati kolac od šatora, uze čekić, pristupi k njemu polako i zatjera mu kolac kroz sljepočice, tako te prođe u zemlju. On je bio naime od umora zaspao tvrdo. I tako umrije.
22. Kad je Barak, koji je progonio Sisaru, mimo prolazio, Jahela mu izađe ususret i reče mu: »Dođi, pokazat ću ti čovjeka, kojega tražiš!« Kad je unišao, Sisara je tu ležao mrtav, i kolac mu zaboden u sljepočice.
23. Tako ponizi Bog u onaj dan Jabina, kralja kanaanskoga, pred sinovima Izraelovim.
24. I ruka sinova Izraelovih bivala je sve teža Jabinu, kralju kanaanskomu, dok ne uništiše Jabina, kralja kanaanskoga.

GLAVA 5.

Pobjedna pjesma Debore i Baraka.

*1. U onaj dan pjevali su Debora i Barak, sin Abinoemov, slijedeću pjesmu:
*2. »Knezovi su vodili u Izraelu, dragovoljno se ponudio narod u boj, slavite stoga Gospoda!
3. Kraljevi, čujte! Knezovi, poslušajte! Ja hoću Gospodu, ja hoću pjevati pjesmu, hoću posvetiti Gospodu, Bogu Izraelovu, pjesmu svoju.
*4. Kad si silazio sa Seira, Gospode, kad si išao iz polja edom-

(17—24) Jahela, kao slaba žena, morala je izaći nasusret Sisari. Ali je sad njezin život bio u najvećoj opasnosti, jer je primila najopasnijeg neprijatelja naroda. Način njezina postupanja ne odgovara dakako našemu danas kulturnom shvaćanju. I Sveto Pismo ne odobrava to lukavo umorstvo Sisarino, što ga počini žena Jahela. Sveto Pismo samo ga pripovijeda kao povijesni događaj. I pogrješke i grijesi ljudi moraju poslužiti tome, da se ispune Božje osnove i namjere. Uostalom, kad prosuđujemo ovaj ili onaj događaj u doba sudaca, moramo imati na pameti, da je Izrael onda živio u trajnom ratovanju. A ratno pravo punošta dopušta, što bi se u mirno vrijeme činilo kao okrutnost i barbarstvo. Tako imaju i junaci i junakinje u doba sudaca, uz visoke svoje kreposti, i tvrde i oporne crte značaja: biljege njihova cijelog vremena.

(19) Dade mu mlijeka po svoj prilici devina, za koje kažu da je silovito i jako, te da može čovjeka opojiti.

Gl. 5. (1—31) Da se bolje shvati ova junačka pjesma, iznosimo ovdje ukratko sadržaj njezin: Od r. 2. do r. 5. slavi se zaštita, kojom Bog zaštićuje svoj narod. Od r. 6. do r. 8. osvrt na vrijeme progona i tlačenja. Od r. 9. do r. 11. hvala se daje Bogu za pobjedu. Od r. 12. do r. 15. spominju se plemena, što su učestvovala u boju. Od r. 16. do r. 17. navode se plemena, što su oklijevala. Od r. 18. do r. 23. opisuje se sama bitka. Od r. 24. do r. 27. pripovijeda se djelo Jahelino. Od r. 28. do r. 30. govori mati Sisarina. R. 31. završuje pjesmu živom pomišlju na Boga.

(2) Hvala neka je Gospodu, koji učini, da se knezovi Izraelovi i narod hrabro podigoše i složno udariše na neprijatelja!

(4) Nakon hvale Bogu za pobjedu (r. 3.) Debora spominje silne i burne pojave u prirodi, kada je ono Bog sklopio zavjet sinajski, po kojemu je Izrael postao narod izabrani i svojina Božja.

skoga, zemlja se je tresla, nebesa su lijevala, oblaci su tekli vodom,

5. Brda su klimala pred Gospodom, Sinaj pred Gospodom, Bogom Izraelovim.

6. U dane Samgara, sina Anatova, u vrijeme Jahelino pusti su ležali putovi. I tko je išao stazama, vukao se je stramputicama.

7. Nije bilo vođe u Izraelu, čovjek se je osjećao zapušten, dok ja, Debora, ne ustadoh, ne ustadoh kao mati u Izraelu.

8. Jer se tražilo nove bogove, pokuca tad na vrata rat, ali se nije vidio štit ni koplje među četrdeset tisuća u Izraelu.

9. Hvala moja ide knezovima Izraelovim i narodu, koji se dragovoljno ponudi u boj. Slavite stoga Gospoda!

*10. Vi, koji jašete na bijelim magarcima, koji počivate na jastucima, koji hodite po putovima, ugodite pjesmu zahvalnicu!

11. Glasnije i od povika pastirâ na pojištima slavite pobjedu Gospoda, sjajno djelo njegove moći u Izraelu! Već silazi na vrata narod Gospodnji.

12. Ustani, ustani, Debora! Ustani, ustani, zapjevaj hvalospjev! Digni se, Barače! Vodi ih u ropstvo, sine Abinoemov!

13. Ostaci junakâ, izađite van! Narode Gospodnji, junacima tako bogat, silazi k meni!

*14. Od Efraima silazi se u dolinu k tebi, Benjamine, s konjanicima tvojim. Knezovi izlaze iz Mahira,

*15. Iz Zabulona vođe sa žezlom. S Deborom se ujediniše knezovi Isaharovi, i Neftali s Barakom. Za njim se juriša u dolinu. Dugo vijeće ratno drži se u krajevima Rubenovim.

16. Što sjediš među torovima i slušaš, kako bleje stada? Dugo vijeće ratno drži se u krajevima Rubenovim.

17. Galaad s onu stranu Jordana počiva. I Dan — što boravi on još daleko kod lada? Na obali mora sjedi tiho Aser, stanuje mirno u svojim zalivima.

*18. Samo Zabulon, narod, žrtvuje svoj život smrti i Neftali na visokim poljanama.

19. I pridolaze kraljevi u boj. Kraljevi kanaanski dolaze u bitku kod Tanaka na vodama Mageda, ali ni mrve srebra ne dobiše.

*20. S neba se bore zajedno zvijezde, vojuju proti Sisari sa svojih staza.

21. Kizon odnosi neprijatelje, Kizon, potok bitaka. Pa obraduj se čitavom snagom, dušo moja!

22. Već toptaju kopita konjska, jer junaci njihovi tjeraju, tjeraju tamo.

*23. »Proklinjite Meroz!« viče gromko Anđeo Gospodnji, »prokli-

(10) Na bijelim magarcima jahala su velika gospoda. Blagostanje, mir i pravna sigurnost uniđoše u zemlju iza pobjede nad Sisarom.

(14) Mahir, jedini sin Manasejev, stoji za dio plemena Manasejeva, koje stanuje s ovu stranu Jordana.

(15) U hebrejskom tekstu stoji za Neftali krivo Isahar. Ali je ovo pleme već navedeno u r. 15a, i Barak je pripadao plemenu Neftalijevu.

(18) Levi, Simeon i Juda ovdje se ne spominju. Svećeničko pleme Levi nije trebalo učestvovati u boju. Juda i Simeon, kako se čini, bili su otrgnuti od drugih plemena Izraelovih po narodima kanaanskim, koji još nijesu bili protjerani.

(20) Teško nevrijeme oborilo se je na čete neprijateljske i na ratna kola njihova. Josip Flavije izvješćuje, da su tuča i nevrijeme pogodovali Izraelcima u boju. Drugi tumači misle, da je navala bila po noći.

(23) Ne zna se, zašto je bio proklinjan Meroz. Možda su se njegovi stanovnici nećkali da pođu u boj.

njite stanovnike njegove! Ne dođoše u pomoć Gospodu, Gospodu u pomoć kao junaci.«

*24. Mimo svih žena neka je slavljena Jahela, žena Hebera, Kineja! Mimo svih žena u šatoru neka je ona visoko čašćena!

25. On zaiska vode. Ona mu pruži mlijeka. U gospodskoj čaši pruži mu povlake.

26. Ali ruka njezina maši se za kolac šatorski, desnica njezina za čekić kovački: i udari Sisaru. smoždi mu glavu, smrska mu i probi sljepočice.

27. Među noge njezine savi se, pade, leži, savija se uz noge njezine, pade opet natrag, i gdje pade, mrtav ostade.

28. Kroz prozor motri i jadikuje mati Sisarina, kroz rešetku: »Što se tako dugo ne vraćaju kola njegova? Što se tako polako miču točkovi kola njegovih?«

29. Odgovara joj najmudrija od njezinih dvorkinja, a i sama sebi ona odgovara:

30. »Zacijelo su plijen zaplijenili i sada ga oni dijele: po jednu djevojku, po dvije djevojke na svakoga; pa plijen: šarena tkanina Sisari, i plijen: šareno vezena haljina, šareno platno, odijelo, dva rupca oko vrata mojega, plijen...«

31. Tako propadaju, Gospode, svi neprijatelji tvoji. A oni, koji te ljube, oni su kao sunce kad izlazi u svojemu sjaju.«

32. I tada je zemlja bila mirna četrdeset godina.

GLAVA 6.

Gedeon. Njegovo runo.

1. Kad su sinovi Izraelovi opet činili, što se Gospodu nije dopadalo, dade ih Gospod u ruke Madijancima za sedam godina.

*2. Teška je bila ruka Madijanaca nad Izraelom. Sinovi Izraelovi bježali su ispred Madijanaca u gorske jame, pećine i utvrde.

*3. I kad bi Izraelci posijali, dolazili su Madijanci, Amalečani i sinovi Istoka i udarili na njih.

4. Oni bi se utaborili proti njima i poželi bi rod zemlje sve do Gaze. I nijesu ostavljali hrane za Izraelce, ni ovce ni vola ni magarca.

5. Jer su dolazili sa stadima svojim i sa šatorima svojim. Dolazili su kao jata skakavaca. Nije bilo broja njima ni devama njihovim. Dolazili su u zemlju, da je opustoše.

6. Izrael je bio od Madijanaca ljuto potlačen. I zavapili su sinovi Izraelovi Gospodu.

7. Kad zavapiše sinovi Izraelovi Gospodu za pomoć proti Madijancima,

8. Posla Gospod sinovima Izraelovim proroka, koji im navijesti: »Ovako veli Gospod, Bog Izraelov: Ja sam vas izveo iz Egipta i izveo sam vas iz kuće sužanjstva.

9. Ja sam vas izbavio iz ruku Egipćana i svih vaših tlačitelja. Ja sam ih ispred vas odagnao i dao sam vam zemlju njihovu.

10. Ja sam vam zapoviedio: Ja sam Gospod, Bog vaš. Ne štujte bogova Amoreja, u kojih zemlji

(24—27) Debora slavi u Jaheli ženu, koja je uklonila čovjeka najpogibeljnijega njezinu narodu. Neki sveti Oci vide u junakinji Jaheli sliku Majke Božje, koja je svojom žalosti i jakosti satrla silu sotoninu.

Gl. 6. (2) U vapnenim gorama Palestine bilo je prirodnih spilja i pećina, koje su se često upotrijebile kao zaštitna mjesta (isp. Joz 10, 16; 1 Kralj 13, 6).

(3) »Sinovi Istoka«, t. j. Arapi.

stanujete! Ali vi ne poslušaste glasa mojega.«

*11. Tada dođe Anđeo Gospodnji i sjede pod hrast kod Efre, koji je bio Abiezreja Joasa, a sin je njegov Gedeon mlatio pšenicu na tijesku, da je osigura od Madijanaca.

12. Njemu se prikaza Anđeo Gospodnji i reče mu: »Gospod je s tobom, hrabri junače!«

13. Gedeon mu odgovori: »Molim, gospodaru moj! Kad je Gospod s nama, zašto nas snađe sve ovo? Gdje su sva čudesa njegova, što su nam ih pripovijedali oci naši, kad su govorili: Gospod nas je izveo iz Egipta? A sada nas je ostavio Gospod i predao nas u ruke Madijancima.«

14. Gospod se okrenu k njemu i reče: »Idi u toj snazi svojoj i izbavi Izraela iz ruku Madijanaca! Ja te šaljem.«

15. A on mu odvrati: »Oprosti, gospodaru moj! Čim ću izbaviti Izraela? Eto, rod je moj najmanji u plemenu Manasejevu, a ja sam posljednji u obitelji svojoj.«

16. Gospod mu odvrati: »Jer sam ja s tobom, pobit ćeš Madijance kao jednoga čovjeka.«

17. On mu reče: »Ako sam našao milost u očima tvojim, daj mi znak, da si to ti, koji govori sa mnom!

*18. Pa ne idi odavle, dok se ja ne vratim k tebi i donesem ti dar svoj i stavim preda te.« On odgovori: »Čekat ću, dok se vratiš.«

19. Tada otide Gedeon i zgotovi jare, nadalje jednu efu brašna za nekvasne kruhove. Meso metnu u košaricu, juhu stavi u lonac, donese mu pod hrast i postavi pred njega.

20. A Anđeo Božji reče mu: »Uzmi to meso i te kruhove nekvasne, metni ih na onu stijenu i juhu izlij na to! On učini tako.

*21. I Anđeo Gospodnji pruži kraj od štapa, što ga je imao u ruci, i dotače se mesa i kruhova nekvasnih. Tada se podiže oganj iz stijene i spali meso i hljebove nekvasne. A Anđeo Gospodnji iščeznu ispred očiju njegovih.

*22. Tada vidje Gedeon, da je to bio Anđeo Gospodnji. »Jao, Gospode svemogući«, povika Gedeon, »vidio sam Anđela Gospodnjega licem k licu!«

23. A Gospod mu odgovori: »Mir neka je s tobom! Ne boj se! Ne ćeš umrijeti.«

24. Gedeon načini ondje žrtvenik Gospodu i nazva ga »Gospod je mir«. Do današnjega dana stoji on

(11) Anđeo Gospodnji zove se u r. 14, 16. 23. jednostavno Gospod (Jahve). Dakle radi se tu o prikazi samoga Boga. — Efra je možda današnja Fara u Vadi Fari sjeveroistočno od Sihema. — Gedeon od straha pred neprijateljima nije vrhao pšenicu na otvorenu gumnu (kako to prevodi Daničić), nego ju je tajno mlatio na tijesku, da ga ne opaze Madijanci, pa da ne dođu i ne odnesu muku njegovu. Tijesak je bio nalik na korito usječeno u stijenu, a pravio se je obično u vinogradima.

(18) »Dar«, hebr. minha, što znači nekrvnu žrtvu, ali i uopće svaki drugi dar. Gedeon je mislio, da s njim govori prorok u ime Gospodnje, pa je htio da ga ponudi jelom.

(21) Anđeo Gospodnji obratio je dar Gedeonov u žrtvu i spalio ju ognjem za znak Gedeonu (isp. r. 17.), da je on Anđeo Gospodnji i da mu ne treba zemaljske hrane.

(22) »Jao, Gospode svemogući, vidio sam Anđela Gospodnjega licem k licu«, pa sad moram da umrem (isp. 2 Mojs 33, 20).

još u Efri, koja pripada Abiezrejima.
*25. One noći zapovjedi mu Gospod: »Uzmi junca oca svojega, naime drugoga junca od sedam godina, obori žrtvenik Baalov oca svojega i sasijeci lug pokraj njega!
26. Onda podigni Gospodu, Bogu svojemu, žrtvenik visoko gore na stijeni u tvrđi i uzmi drugoga junca i žrtvuj ga kao žrtvu paljenicu drvima onoga luga, što ga imaš sasjeći!«
27. Tada uze Gedeon deset ljudi između sluga svojih i učini, kako mu je bio zapovjedio Gospod. A jer se je bojao svoje obitelji i ljudi onoga grada, da to izvede danju, učini noću.
28. Kad ljudi onoga grada sutradan rano ustadoše, a to oboren žrtvenik Baalov i lug pokraj njega sasječen. A junac drugi bio je žrtvovan kao žrtva paljenica na žrtveniku novo podignutom.
29. Pitali su jedan drugoga: »Tko je to učinio?« Kad su tražili i raspitivali, rekoše im: »Gedeon, sin Joasov, to je učinio.«
30. Tada rekoše ljudi onoga grada Joasu: »Izvedi sina svojega! On mora umrijeti, jer je oborio žrtvenik Baalov i sasjekao lug pokraj njega.«
*31. A Joas odvrati svima, koji su stajali kod njega: »Hoćete li se boriti za Baala? Hoćete li mu doći u pomoć? Tko se bori za njega, do sutra je mrtav. Ako je on bog, neka se sam bori za sebe, jer mu je oborio žrtvenik!«
*32. Zato mu onoga dana dadoše ime Jerobaal, to jest »Baal neka se bori proti njemu«, jer mu je oborio žrtvenik.
33. I kad se svi Madijanci i Amalečani uz sinove Istoka sastadoše i prešavši preko Jordana u ravnici se jezraelskoj utaboriše,
34. Dođe duh Gospodnji na Gedeona. On zatrubi u trubu. Kad onda Abiezreji pođoše za pozivom njegovim,
35. Posla glasnike po svemu plemenu Manasejevu, pa se i oni skupiše oko njega. Posla glasnike i u pleme Aserovo, Zabulonovo i Neftalijevo. I ovi izađoše pred njih.
*36. I Gedeon upravi Bogu molitvu: »Ako ćeš ti doista izbaviti mojom rukom Izraela, kao što si obećao,
37. Evo, ja ću metnuti runo ovce na gumno. Ako rosa bude samo na runu, a po svoj zemlji suho, onda ću znati, da ćeš mojom rukom izbaviti Izraela, kao što si obećao.«
38. I tako se dogodi. Kad sutradan rano ustade i runo iscijedi, istisnu rosu iz runa, cijelu zdjelu punu vode.
39. Tada zamoli Gedeon Boga: »Ne gnjevi se na me, ako progovorim još jednom! Daj mi da još samo ovaj put učinim pokus s runom! Neka bude samo runo suho, a po svoj zemlji neka bude rosa!«
40. I Bog učini tako onu noć. Samo je runo ostalo suho, a po svoj zemlji bila je rosa.

(25) »Drugoga junca od sedam godina«: imao je Gedeon uzeti junca, kojemu je bilo upravo toliko godina, koliko su godina bili Izraelci pod jarmom Madijanaca.
(31) Tko se bori za nemoćnoga Baala, tome će se dogoditi isto ono, što se dogodilo njegovu žrtveniku, koji je bio do sutradan uništen.
(32) Jerobaal može se prevesti sa »Baal neka se bori«. Ali prvotno značenje imena jest »Urubaal«, osnivanje Baala.
(36—37) Čudesni znak na runu Gedeonovu imao je dokazati Božju moć i dobrotu prema Izraelu. Sveti Oci vide u runu rosom prožetom sliku čudesnoga začeća Sina Božjega u djevičanskom krilu presvete Bogorodice.

GLAVA 7.

Gedeon pobjeđuje Madijance.

1. Urani Jerobaal, to jest Gedeon, i sva četa njegova s njim. Utaboriše se kod izvora Harada, a tabor Madijanaca bio je sjeverno od njih na podnožju brežuljka Moreja u ravnici.

2. Tada reče Gospod Gedeonu: »Vojska, što je imaš uza se, odveć je mnogobrojna, a da bih dao Madijance u njezine ruke. Inače bi se Izrael mogao hvaliti suprot meni: Vlastitom snagom pomagao sam sebi.

*3. Zato oglasi ljudima: »Tko se boji i koga je strah, neka se vrati i neka odstupi od gore Galaada!« I vratiše se od čete dvadeset i dvije tisuće ljudi, a deset tisuća ljudi ostade.

*4. A Gospod reče Gedeonu: »Četa je još uvijek odveć mnogobrojna. Svedi je na vodu! Tamo ću ti je prebrati. Za koga ti reknem: Ovaj ide s tobom, taj neka ide s tobom! A za koga ti reknem: Ovaj ne ide s tobom, taj neka ne ide s tobom!«

5. Pošto je ljude bio sveo na vodu, reče Gospod Gedeonu: »Svakoga, koji lapće jezikom vodu, kao što lapću psi, toga metni na stranu; tako i svakoga, koji klekne na koljena da pije!«

6. Tada je iznosio broj onih, koji su vodu laptali rukom k ustima, tri stotine ljudi. Ostali ljudi klekoše svi na koljena da piju vode.

7. I reče Gospod Gedeonu: »S tri stotine ljudi, koji su laptali vodu, izbavit ću vas i predat ću ti u ruke Madijance. Svi drugi neka se vrate svaki k svojoj kući!«

8. Pošto su uzeli sebi brašnjenice za ljude i trube njihove, otpusti sve Izraelce, svakoga k svojoj kući. Samo tri stotine ljudi zadrža. Tabor Madijanaca bio je pod njim u ravnici.

9. Onu noć reče mu Gospod: »Ustani! Siđi u tabor! Jer ti ga dajem u ruke.

10. Ako li se bojiš sam sići, siđi u tabor s momkom svojim Farom!

11. Prisluškuj, što govore! Tada ćeš dobiti srčanost da siđeš u tabor.« I siđe on s momkom svojim Farom do u najbližu blizinu taborskih straža.

12. Madijanci i Amalečani i svi sinovi Istoka bili su se utaborili u ravnici tako mnogobrojno kao skakavci. Devama njihovim nije bilo broja, bilo ih je kao pijeska na moru.

*13. Kad dođe Gedeon tamo, upravo je jedan pripovijedao drugome slijedeći san: »Slušaj, imao sam jedan san. Kotrljao se pečen kruh ječmeni u tabor madijanski i dođe do jednog šatora. Pogodi ga, tako da pade i premetnu se prema gore. Tako je ležao šator.«

14. Drugi odgovori: »To nije ništa drugo nego mač Izraelca Gedeona, sina Joasova. Bog mu u ruke predade Madijance i sav tabor njihov.«

15. Kad Gedeon ču pripovijest sna i tumačenje njegovo, baci se ničice. Tada se vrati u tabor izra-

Gl. 7. (3) Gora je Galaad na zapadnoj strani rijeke Jordana u zemlji baštine Manasejeve, pod kojom se narod skupio.

(4) »Svedi je na vodu«, što teče iz izvora Harada.

(13—15) U snu dogodilo se nešto nemoguće: tanak komad pečenoga kruha ječmenog ne može se kotrljati, a još manje preokrenuti šator. Tako je imalo i kod Gedeona ono, što se je činilo nemoguće, postati istina. Sa svojom malenom četom on će potući vojsku od 135.000 Madijanaca. — »Do jednoga šatora«, bez dvojbe do šatora vojskovođe.

elski i povika: »Ustajte! Gospod predade tabor Madijanaca u ruke vaše.«

16. Potom razdijeli trista ljudi u tri čete i dade svima u ruke trube i prazne vrčeve. U vrčevima bile su luči.

17. On im zapovjedi: »Gledajte na mene i činite isto tako! Kad dođem na kraj tabora, onda činite, što ja činim!

18. Čim ja sa svima, što su uza me, zatrubim u trubu, zatrubite i vi u trube oko svega tabora i vičite: Za Gospoda i za Gedeona!«

19. I kad je bio došao Gedeon sa stotinu ljudi, što su bili uz njega, na kraj tabora u početak srednje noćne straže — istom su bili postavili straže — tad zatrubiše oni u trube i razlupaše vrčeve u svojim rukama.

20. U isto vrijeme zatrubiše u trube tri čete i razlupaše vrčeve. U lijevoj ruci držali su luči, u desnoj trube, da trube, i vikali su: »Mač za Gospoda i za Gedeona!«

21. Svaki je pritom stajao na mjestu, gdje je bio, okolo tabora. Tada se smete sav tabor. Vikali su i nagnuli bježati.

22. Dok su oni trubili u tri stotine truba, upravi Gospod mač jednoga proti drugome, i to po svemu taboru, te pobježe vojska do Betsete prema Serari, do na obalu Abelmehule kod Tebata.

23. A Izraelci iz plemena Neftalijeva, Aserova i iz svega plemena Manasejeva ustadoše i dadoše se u potjeru za Madijancima.

24. I posla Gedeon glasnike po svoj gori Efraimovoj s naputkom: »Siđite pred Madijance i odrežite im vodu do Betbere, naime Jordana!« Svi Efraimovci digoše se i odrezaše im vodu do Betbere, naime Jordana.

*25. I uhvatiše obadva kneza madijanska Oreba i Zeba. Oreba ubiše na stijeni gavranovoj, a Zeba smaknuše kod tijeska vukova. Onda potjeraše Madijance i donesoše glavu Orebovu i Zebovu Gedeonu preko Jordana.

GLAVA 8.

Gedeonova daljna povijest i smrt.

1. Tada ga zapitaše Efraimovci: »Zašto si nam to učinio, te nas nijesi pozvao, kad si pošao u boj proti Madijancima?« Tako su mu prigovarali žestoko.

*2. On im odvrati: »Pa što sam ja učinio tako kao vi? Nije li pabirčenje Efraimovo bolje negoli berba Abiezerova?

3. Vama je u ruke dao Bog knezove madijanske Oreba i Zeba. Pa što sam ja učinio tako kao vi?« Na takove riječi sleže se njihova srdnja na njega.

4. Kad je Gedeon bio došao na Jordan i prešao preko njega s tri stotine ljudi, koji su bili s njim, a bili su umorni od proganjanja,

5. Zamoli ljude iz Sokota: »Dajte, molim, kruha ljudima, koji idu za mnom! Jer su umorni, a ja gonim kraljeve madijanske Zebeja i Salmanu.«

*6. A glavari iz Sokota odvratiše: «A imaš li ruke Zebejeve i Sal-

(25) Oreb znači gavran, a Zeb vuk. U spomen na poraz kraljeva prozvaše mjesta, gdje su ubijeni Oreb i Zeb, stijenom gavranovom i tijeskom vukovim.

Gl. 8. (2) Ja sam, istina, razbio vojsku, ali vi ste uhvatili knezove. Nije li to mnogo časnije? Koliko mudrosti u poniznoga sluge Božjega!

(6) Sokot je bio na istočnoj strani Jordana. Sokoćani su prezreli ovdje ljude Gedeonove, pa kao da im s porugom kažu: Kruha vam se hoće, a čim ste ga zaslužili? Čini se, da su se bojali Madijanaca, da im se ne osvete, ako pomognu Gedeonu. — Zebej i Salmana bili su također knezovi madijanski.

manine već u svojoj ruci, da moramo dati kruha tvojim ljudima?«
7. Gedeon odgovori: »Zato ću ja vama, kad mi Gospod preda u ruke Zebeja i Salmanu, pomlatiti tjelesa trnjem i dračom iz pustinje.«
8. Odanle otide u Fanuel i zamoli ih isto onako. A ljudi iz Fanuela dadoše mu isti odgovor kao ljudi iz Sokota.
9. Tada zaprijeti i ljudima iz Fanuela: »Kad se vratim zdravo, razvalit ću tu kulu.«
*10. A Zebej i Salmana bili su u Karkoru s vojskom svojom, oko petnaest tisuća ljudi. To su bili svi ostaci od cijele vojske sinova Istoka; sto i dvadeset tisuća teško naoružanih ljudi bilo je palo.
*11. Gedeon ode dalje putem, što su ga bili uzeli šatorski ljudi, istočno od Nobe i Jegbae, i napade tabor. Tabor se je naime bio osjećao sigurnim.
12. Zebej i Salmana pobjegoše. A on nagnu za njima i uhvati obadva kralja madijanska Zebeja i Salmanu. Sav tabor uništi on.
*13. Nato se vrati Gedeon, sin Joasov, iz boja s visine Heresa.
14. On uhvati nekog mladića, koji je pripadao ljudima iz Sokota, i stade ga ispitivati. On mu popisa imena glavara i starješina u Sokotu, sedamdeset i sedam ljudi.
15. Kad onda dođe k ljudima u Sokotu, reče: »Evo, ovdje su Zebej i Salmana, poradi kojih vi mi se narugaste riječima: Imaš li ruke Zebejeve i Salmanine već u svojoj ruci, da moramo dati kruha tvojim umornim ljudima?«
*16. Tada uze starješine grada i trnja iz pustinje i drače i kazni stim ljude iz Sokota.
*17. A kulu u Fanuelu dade oboriti i ljude u gradu pobiti.
18. Nato reče Zebeju i Salmani: »Kakvi su bili ljudi, što ih pobiste na Taboru?« Oni odgovoriše: »Takvi kao ti, svaki je izgledao kao kraljevski sin.«
19. On reče: »To su bila moja braća, sinovi moje majke. Tako Gospod bio živ! Da ste ih ostavili u životu, ne bih vas pogubio.«
20. Nato zapovjedi Jeteru, prvorođencu svojemu: »Ustani, pogubi ih!« Ali dječak ne izvuče mača svojega, jer se je bojao, jer je bio još dječak.
21. Tada zamoliše Zebej i Salmana: »Ustani ti i pogubi nas! Jer kakav je čovjek, onakva mu je snaga.« Gedeon se diže i pogubi Zebeja i Salmanu. A mjesečice, što su ih o vratu nosile deve njihove, uze sebi.
22. Potom zamoliše Izraelci Gedeona: »Budi kralj naš, ti, sin tvoj i unuk tvoj! Jer ti si nas izbavio iz ruku Madijanaca.«
23. A Gedeon im odvrati: »Ja ne mogu biti kralj vaš. I sin moj ne smije vladati nad vama. Gospod je kralj vaš.«
24. Tada im reče Gedeon: »Imam jednu molbu na vas. Dajte mi svaki prsten, što ga je zaplijenio!« Oni su bili naime nosili zlatne prstenove, jer su bili Ismaelovci.

(10) »Bili su u Karkoru«: tako u hebrejskom, a u Vulgati: »počivali su« — »requiescebant«.
(11) »šatorski ljudi«, t. j. ljudi, koji su prebivali u šatorima, arapski Nomadi, Beduini.
(13) »S visine Heresa«: u Vulgati: »prije ishoda sunca« — »ante solis ortum«.
(16. i 17.) Gedeon kazni izdaju i jednog i drugog istočnojordanskoga grada u stvari vlastitog naroda; kazni njihovu veliku nezahvalnost prema izbaviteljima Izraelovim sa strogošću, koju je dopuštalo ratno pravo tadašnjega vremena.

25. Odgovoriše: »Dat ćemo ti ih rado.« I razastrše plašt, i svaki je bacao na nj svoje zaplijenjene prstenove.

26. Težina zlatnih prstenova, što ih je bio izmolio, iznosila je tisuću i sedam stotina sekala zlata, osim mjesečica, naušnica i skerletnih haljina, što su ih bili nosili kraljevi madijanski, i osim lančića, što su bili oko vrata deva njihovih.

*27. Gedeon dade načiniti od toga efod i postavi ga u Efri, svojemu rodnom gradu. Ali svi Izraelci stadoše činiti tamo preljubu za njim. Tako je to bilo Gedeonu i kući njegovoj zamka.

28. Madijanci su bili od Izraelaca tako poniženi, da više nijesu dizali svoje glave, i zemlja je bila mirna četrdeset godina, dokle je živio Gedeon.

29. Jerobaal, sin Joasov, otide i stanovao je u svojoj kući.

*30. Gedeon je imao sedamdeset tjelesnih sinova; jer je imao mnogo žena.

31. I njegova inoča u Sihemu rodi mu sina, kojemu dade ime Abimeleh.

32. Gedeon, sin Joasov, umrije u visokoj starosti. Pokopaše ga u grobu oca njegova Joasa u Efri Abiezrejâ.

*33. Kad umrije Gedeon, opet sinovi Izraelovi stadoše činiti preljubu za Baalima i postaviše sebi Baal-Berita za boga.

34. Sinovi Izraelovi nijesu više pomišljali na Gospoda, Boga svojega, koji ih je bio izbavio iz ruku svih njihovih neprijatelja unaokolo.

35. I nijesu iskazivali zahvalnosti kući Jerobaala-Gedeona za sva dobročinstva, što ih je on bio učinio Izraelu.

GLAVA 9.

Nasilnik Abimeleh i njegova smrt.

1. Abimeleh, sin Jerobaalov, otide u Sihem k braći matere svoje i predloži njima i svemu rodu obitelji matere svoje ovo:

2. »Upitajte jedamput otvoreno sve građane u Sihemu: Što je bolje za vas, da su vam gospodari sedamdeset ljudi, svi sinovi Jerobaalovi, ili da vam je gospodar jedan čovjek? Pomislite na to, da sam ja tijelo vaše i kost vaša!«

3. Ovu izjavu njegovu rekoše braća matere njegove pred svima građanima u Sihemu, i srca njihova privinuše se Abimelehu. Jer oni sebi rekoše: »Naš je brat.«

4. Dadoše mu sedamdeset sekala srebra iz hrama Baal-Beritova. Ovim najmi sebi Abimeleh ljude bez posjeda i drzovite, koji se pridružiše njemu.

5. On pođe onda u kuću oca svojega u Efru i pobi braću svoju, sinove Jerobaalove, sedamdeset ljudi, na jednom kamenu. Samo osta

(27) Neki tumači razumijevaju pod efodom velikosvećenički oplećak s naprsnikom, što se je morao nositi, kad bi se pitalo Boga preko proročišta Urim i Tumim. Misle oni, da je to Gedeon dao načiniti za velikoga svećenika u Silu. Istom njegovi sinovi da su to možda zlorabili u službi Baalovoj. Drugi misle, da je efod (oplećak) Gedeonov bio lik Božji kao zlatno tele (2 Mojs 32, 5), što je imao da služi štovanju pravoga Boga. Ali jer su takovi likovi bili u zakonu strogo zabranjeni, zato da se Gedeonov postupak nije mogao nikako opravdati.

(30) Mnogoženstvo bilo je trpljeno. Mnogo žena imati značilo je bogatstvo. I velikim brojem sinova osiguravalo se moć i utjecaj.

(33) »Baal-Berit« znači baal ugovora, bog saveza. Kanaanci su ga štovali, kad bi sklapali savez sa svojim susjedima.

Joatam, najmlađi sin Jerobaalov,
jer se je bio sakrio.
*6. Nato se sakupiše svi građani
u Sihemu i svi stanovnici Mela,
otidoše i učiniše Abimeleha kraljem kod hrasta, koji stoji u Sihemu.
7. Kad to javiše Joatamu, otide
on, stade na vrh gore Garizima i
povika im u sav glas: »Čujte me,
građani u Sihemu, tako vas Bog
čuo!
*8. Jedamput pošla drveta da
pomažu sebi kralja. Rekoše maslini: Budi naš kralj!
*9. A maslina im odvrati: Zar
ja da ostavim pretilinu svoju, koju
na meni slave bogovi i ljudi, pa da
idem da vladam nad drvećem?
10. Tada rekoše drveta smokvi:
Dođi, budi naš kralj!
11. A smokva im odvrati: Zar ja
da ostavim sladost svoju i krasni
plod svoj, pa da idem da vladam
nad drvećem?
12. I rekoše drveta vinovoj lozi:
Dođi, budi naš kralj!
13. A vinova loza odvrati im:
Zar ja da ostavim vino svoje, koje
veseli Boga i ljude, pa da vladam
nad drvećem?
14. I rekoše sva drveta trnu:
Dođi, budi naš kralj!
*15. A trn odgovori drvetima:
»Ako doista hoćete mene da pomažete sebi za kralja, onda dođite i
sklonite se u sjenu moju; ako li
ne ćete, onda neka izađe oganj iz
trna i spali cedre libanonske!
16. A sada! Ako ste vjerno i
pošteno radili, kad učiniste Abimeleha kraljem, i ako ste dobro učinili Jerobaalu i kući njegovoj i nagradili mu ono, što je učinio —
17. Vi, za koje se je otac moj
borio i život svoj izložio i koje je
izbavio iz ruku Madijanaca,
18. A vi danas ustadoste na kuću oca mojega i pobiste sinove njegove, sedamdeset ljudi, na jednom kamenu i učiniste kraljem Abimeleha, sina sluškinje njegove, nad građanima u Sihemu zato, što je brat vaš —
19. Ako ste dakle danas vjerno
i pošteno radili prema Jerobaalu i
kući njegovoj, onda se veselite s
Abimeleha, a on neka se veseli s
vas!
20. Ako li nijeste, neka iziđe
oganj od Abimeleha i spali građane u Sihemu i Melo, i neka iziđe

Gl. 9. (6) »Melo« na svu priliku znači tvrđavu. Vulgata prevodi »grad Melo« — »urbs Mello«. Po tom »grad Melo« nije grad različan od Sihema, nego je to tvrđava u Sihemu. I Sion se naziva Melo, t. j. tvrđava.

(8—21) Priča Joatamova ruga se izboru kraljevu. Čovjek pristojan i plemenit ne bi se nikada dao birati za kralja sihemskoga proti kući Gedeonovoj. Ulje, smokva i vino, najplemenitiji plodovi u Palestini, slika su ljudi plemenitih i ponosnih. Trn, koji ne nosi nikakva plemenita ploda i nije ni za što, slika je ljudi nitkovića, koji samo mogu škoditi. Mladi Joatam svojom duhovitom i uvijek suvremenom pričom htio je da kaže ljudima u Sihemu: Kako ste ludo radili! Dok plemeniti ljudi bježe, da ne moraju vladati nad drugima (isp. 8, 33), i smatraju se sretnijima, kad služe, negoli kad vladaju: vi ste učinili kraljem onoga, koji vam se sam za to nametnuo. Svakako ćete zlo proći s njim. Zadržite li ga za kralja, koja vam korist? Od trna ni sjene ni roda. Odbacite li ga, zapalit će se. A kad se trn zapali i stane gorjeti, i najljepše se šume lako pretvore u pepeo.

(9) Ulje slave bogovi i ljudi (isp. r. 13.), t. j. bogat i siromašan, visok i nizak. A možda je mišljeno i na upotrebljavanje ulja kod žrtava i u običnoj porabi. Mjesto »bogovi« moglo bi se prevesti i »Bog«.

(15) Poziv trna jest gorka poruga građanima u Sihemu. Niski trn ne može visokom drveću pružiti nikakvu zaštitu. I prijetnja trnova puna je ironije. Kao što se trn lako zapali i druge zapali, tako će i od Abimeleha još velika nesreća proizaći. Ta prijetnja brzo se je obistinila (r. 48. sl.).

oganj od građana u Sihemu i od Mela i spali Abimeleha!«

21. Tada pobježe Joatam i skloni se. Otide u Beru i ondje ostade bojeći se brata svojega Abimeleha.

22. I vladao je Abimeleh Izraelom tri godine.

23. I posla Bog razdor među Abimeleha i među građane u Sihemu, tako da se građani u Sihemu iznevjeriše Abimelehu.

24. Tako se je imao osvetiti zločin učinjen na sedamdeset sinova Jerobaalovih i krv njihova doći na brata njihova Abimeleha, koji ih je bio ubio, i na građane u Sihemu, koji su ga bili potakli, da ubije braću svoju.

25. I građani u Sihemu pometaše mu zasjede po vrhovima gorskim, pa su plijenili svakoga, koji je prolazio mimo njih onim putem. Javiše to Abimelehu.

*26. Gaal, sin Obedov, bio je naime došao sa svojom braćom, i oni su se bili nastanili u Sihemu. A građani se u Sihemu pouzdaše u njega.

27. Kad su bili izašli u polje i u svojim vinogradima imali berbu i tiještili grožđe, prirediše veselje, odoše u hram boga svojega, jedoše i piše, i psovali su Abimeleha.

*28. Gaal, sin Obedov, povika: »Tko je Abimeleh i tko smo mi Sihemljani, da mu moramo služiti? Nije li on sin Jerobaalov, a Zebul njegov upravitelj? Budite radije podložni ljudima Hemora, oca Sihemova! Zašto da njemu budemo podložni?

29. O kad bih ja imao u svojoj ruci taj narod! Protjerao bih Abimeleha.« Tada rekoše Abimelehu: »Pojačaj vojsku svoju i kreni!«

30. A kad je Zebul, upravitelj gradski, čuo izjave Gaala, sina Obedova, razgnjevi se vrlo.

31. On posla tajno glasnike k Abimelehu i poruči mu: »Evo, Gaal, sin Obedov, dođe sa svojom braćom u Sihem. Oni sad bune grad proti tebe.

32. Ustani dakle noću s ljudima svojim i zasjedi u polju!

33. Rano ujutro, kad sunce ograne, digni se i udari na grad! Kad on onda s ljudima svojim izađe proti tebi, učini s njim, kako ti dolikuje!«

34. Tada usta Abimeleh noću sa svima ljudima svojim. Zasjedoše Sihemu u četiri čete.

35. Kad Gaal, sin Obedov, izađe i pred vrata gradska stade, ispade Abimeleh s ljudima svojim iz zasjede.

36. Gaal ugleda ljude i reče Zebulu: »Eno dolaze ljudi savrh gore!« A Zebul mu odvrati: »Od sjene gorske čine ti se ljudi.«

37. Ali Gaal potvrdi još jedamput: »Eno, ljudi silaze s visa! Druga četa dolazi od čarobničkog hrasta.«

38. Tada mu doviknu Zebul: »Gdje su ti sada velika usta? Ti si bio onaj, koji se je rugao: Tko je Abimeleh, da mu moramo biti podložni? Pa to su ljudi, koje si prezreo. Izađi sada i bori se s njim!«

---

(26) O Gaalu ne zna se ništa pobliže. Bio je poglavica hajdučki, harambaša. Kako je iznenada došao, tako je nenadom opet iščeznuo.

(28) Abimeleha nije bilo u Sihemu. Možda je bio u Efri, gradu oca svojega, ili u Rumi (r. 41.). Ali kako su ustali, da ga zbace, a nadali su se, da će naskoro doći u Sihem, postavili su mu po vrhovima gorskim zasjede. Gaal je potpalio taštinu u Sihemljana tim, što ih je nazvao potomcima kralja Hemora (isp. 1 Mojs 34, 2—26) i doviknuo im: Lijepa li mi roda kraljevskoga, nad kojim vlada ne Abimeleh, nego sluga njegov Zebul!

39. I izađe Gaal pred Sihemljanima i pobi se s Abimelehom.
40. Ali ga Abimeleh natjera u bijeg, i on pobježe pred njim.
41. Dok je Abimeleh ostao u Rumi, istjera Zebul Gaala i braću njegovu. Tako nijesu mogli dulje da ostanu u Sihemu.
42. Kad sutradan izađoše ljudi u polje i javiše to Abimelehu,
43. Uze on vojsku, razdijeli je u tri čete i namjesti je u zasjedu u polju. A čim vidje, da su ljudi izašli iz grada, skoči na njih i pobi ih.
44. Sam Abimeleh udari s četom svojom i postavi se kod vrata gradskih, a druge dvije čete udariše na sve one, koji su bili u polju, i pobiše ih.
*45. Tada je Abimeleh cijeli dan udarao na grad. Kad zauze grad, poubija stanovnike, razori grad i posu so po njemu.
*46. A kad to čuše svi stanovnici kule sihemske, otidoše u podrum u hramu boga Berita.
47. Čim dojaviše Abimelehu, da su se tamo skupili svi stanovnici kule sihemske,
48. Izađe on sa svima ljudima svojim na goru Selmon. Tamo prihvati Abimeleh za sjekiru, odsiječe granu od drveta, podiže je i metnu je na rame svoje. A ljudima svojim zapovjedi: »Što vidjeste da sam ja učinio, to brzo činite kao ja!«
49. Tada i svi ljudi, čovjek za čovjekom, odsijekoše granu od drveta, pođoše onda za Abimelehom, pometaše grane nad podrum i zapališe tako njima podrum. I tako izginuše svi stanovnici kule sihemske, oko tisuću ljudi i žena.
50. Potom otide Abimeleh na Tebes, opkoli Tebes i osvoji ga.
51. Usred grada bila je tvrda kula, u koju su bili pobjegli svi ljudi i žene, svi stanovnici grada. Oni zatvoriše za sobom vrata i popeše se na krov kule.
52. Abimeleh dođe sve do kule i htjede udariti na nju. Kad se posve primakao k vratima kule, da je zapali,
*53. Baci jedna žena gornji mlinski kamen na glavu Abimelehu i razbi mu lubanju.
*54. On brzo viknu momka, koji mu nosio oružje, i zapovjedi mu: »Izvadi mač svoj i ubij me! Inače reći će se za me: žena ga je ubila.« I probode ga momak njegov, i on umrije.
55. A kad vidješe Izraelci, da je mrtav Abimeleh, vratiše se svi k svojoj kući.
56. Tako plati Bog Abimelehu za zločin, što ga je bio počinio na ocu svojemu ubivši sedamdeset braće svoje.
57. Isto tako dade Bog, da svi zločini ljudi u Sihemu natrag padnu na njihovu glavu. Tako se ispuni na njima kletva Joatama, sina Jerobaalova.

(45) »Posu so po njemu« u znak, da to mjesto ima zauvijek ostati pusto. Sihem je imao zauvijek ostati pusto mjesto. So je slika neplodnosti.

(46) Vulgata ovome retku pridodaje: »gdje su s njime vjeru uhvatili, te se po tom prozva mjesto, koje je bilo tvrdo veoma.« Ova glosa ne nalazi se ni u hebrejskom izvorniku ni u Septuaginti.

(53) Ručni mlin sastojao se iz okrugla dva kamena, što su ležala jedan na drugom. Svaki je imao u promjeru pô metra. Gornji kamen bio je u sredini probušen i mogao se okretati oko klinca, što je bio pričvršćen na donjem kamenu. Žito razasuto između oba kamena satrlo bi se okretanjem u mlivo.

(54) O takvim događajima čitamo češće i u svetoj povijesti. Ali kako vjera zabranjuje bližnjega ubiti, tako zabranjuje i od bližnjega ubojstvo iskati.

GLAVA 10.

Suci Tola i Jair. Izraelci opet pod tuđim jarmom.

*1. Poslije Abimeleha ustade da izbavi Izraela Tola, sin Fue, unuk Dodov, iz plemena Isaharova. On je stanovao u Samiru na gori Efraimovoj,

2. I bio je sudac Izraelu dvadeset i tri godine. Tada umrije i bi pokopan u Samiru.

3. Poslije njega ustade Jair iz Galaada i bio je sudac Izraelu dvadeset i dvije godine.

*4. On je imao trideset sinova, koji su jahali na tridesetero magaradi i imali trideset gradova, koji se zovu do današnjega dana šatorska sela Jairova. Leže u Galaadu.

5. Kad je umro Jair, pokopaše ga u Kamonu.

6. Sinovi Izraelovi činili su opet, što se nije dopadalo Gospodu, i služili su Baalima i Astartama, bogovima sirskim, bogovima sidonskim, bogovima moapskim, bogovima sinova Amonovih i bogovima filistejskim. A Gospoda su ostavili i nijesu mu služili.

7. Tada se raspali gnjev Gospodnji na Izraela, i dade ih u ruke Filistejima i u ruke sinovima Amonovim.

8. Oni su mučili i gazili sinove Izraelove u onoj godini već osamnaest godina — sve sinove Izraelove s onu stranu Jordana u zemlji amorejskoj, u Galaadu.

9. A kad su sinovi Amonovi prešli preko Jordana, da se biju i s Judom, Benjaminom i kućom Efraimovom, i sinovi Izraelovi bili u velikoj nevolji,

10. Tad zavapiše sinovi Izraelovi Gospodu i priznaše: »Sagriješismo tebi. Jer ostavismo Boga svojega i služismo Baalima.«

*11. A Gospod reče sinovima Izraelovim: »Nijesu li vas pritiskivali Egipćani, Amoreji, sinovi Amonovi, Filisteji,

12. Sidonci, Amalečani i Madijanci? Ali kad zavapiste k meni, ja sam vas izbavljao iz ruke njihove.

13. A vi ostaviste mene i služiste drugim bogovima. Zato vas više ne ću izbavljati.

14. Idite i vičite k onim bogovima, koje izabraste sebi! Neka vas oni izbave u nevolji vašoj!«

15. Tada sinovi Izraelovi priznaše Gospodu: »Sagriješismo. Čini s nama što ti je drago! Samo nas izbavi još ovaj put!«

16. Oni odstraniše nato tuđe bogove iz svoje sredine i stadoše opet služiti Gospodu. I njemu se sažali radi nevolje Izraelove.

*17. Kad se sinovi Amonovi podigoše i u Galaadu se utaboriše, dok se sinovi Izraelovi skupiše i tabor udariše kod Masfe,

---

Gl. 10. (1) »Tola, sin Fue, unuk Dodov«: Vulgata neispravno prevodi: »Tola, sin Fue, strica Abimelehova« — »Thola filius Phua patrui Abimelech«. Po Vulgati izgledalo bi, da je Tola rođak Gedeonov. A to nije, jer je on iz plemena Isaharova, a Gedeon iz plemena Efraimova.

(4) O velikom broju sinova isp. 8, 30. — Samo su najugledniji ljudi u ono doba jahali na magarcima. O bijelim magarcima isp. 5, 10. — Jair je vukao lozu iz Galaada u istočnoj zemlji jordanskoj. Njegovi preči poznati su iz 4 Mojs 32, 41; 5 Mojs 3, 14. Prozvao je već stariji Jair neka mjesta u Galaadskoj po sebi »sela Jairova«. To je ime ovaj mlađi Jair obnovio i broj mjesta povećao.

(11) Jamačno preko velikog svećenika ili preko kojega proroka.

(17) Galaad ovdje nije kao obično oznaka zemlje među Jabokom i Arnonom ili kao češće oznaka područja među Jarmukom i Arnonom, nego je ime gradu južno od Jaboka. Masfa leži sjeverno od Jaboka.

18. Reče narod, knezovi galaadski, jedan drugomu: »Tko će početi boj proti sinovima Amonovim? On neka bude poglavar svima stanovnicima u Galaadu!«

GLAVA 11.

Jefta sudac, njegova pobjeda i zavjet.

1. Jefta iz Galaada bio je jak junak. Bio je sin jedne bludnice. Galaad je bio otac Jeftin.

*2. Kad žena Galaadova rodi njemu sinove, pa kad odrastoše sinovi te žene, otjeraše Jeftu i rekoše mu: »Ne možeš biti baštinik u obitelji našoj. Jer si sin tuđe žene.«

*3. Tada pobježe Jefta od braće svoje i nastani se u zemlji Tobu. Tamo se okupiše oko Jefte ljudi bez imovine i pođoše s njim plijeniti.

4. I kad se poslije nekoga vremena sinovi Amonovi zaratiše sa sinovima Izraelovim,

5. I sinovi Amonovi pođoše u boj proti Izraelu, otidoše starješine galaadske da dovedu Jeftu iz zemlje Toba.

6. Oni zamoliše Jeftu: »Dođi i budi nam vođa! Mi hoćemo da vojujemo proti sinovima Amonovim.«

7. A Jefta odgovori starješinama galaadskim: »Nijeste li me mrzili i otjerali iz kuće oca mojega? Zašto sad dolazite k meni, kad ste u nevolji?«

8. Starješine galaadske odvratiše Jefti: »Zato sad dođosmo opet k tebi: Ako pođeš s nama i budeš vojevao proti sinovima Amonovim, bit ćeš poglavar nama, svima građanima galaadskim.«

9. Tada upita Jefta starješine galaadske: »Ako me odvedete, da se borim proti sinovima Amonovim, i ako mi ih preda Gospod, hoću li vam tada biti poglavar?«

10. Starješine galaadske odgovoriše Jefti: »Gospod je svjedok po čuvenju među nama, da ćemo tako raditi, kako si zahtijevao.«

*11. Tako otide Jefta sa starješinama galaadskim. Narod ga učini svojim poglavarom i vođom. Jefta prinese sve svoje želje Gospodu u Masfi.

12. Potom posla Jefta glasnike kralju sinova Amonovih i poruči: »Što hoćeš ti od mene, te ideš proti meni, da vojuješ sa zemljom mojom?«

*13. Kralj sinova Amonovih odgovori glasnicima Jeftinim: »Izrael je uzeo moju zemlju, kad je došao iz Egipta, od Arnona do Jaboka i do Jordana. Daj mi je sad natrag s mirom!«

14. Ali Jefta posla opet glasnike kralju sinova Amonovih

15. I poruči mu: »Ovako veli Jefta: Izrael nije uzeo zemlje moapske ni zemlje sinova Amonovih.

16. Kad su sinovi Izraelovi izašli iz Egipta i putovali preko pustinje do Crvenoga mora i onda došli u Kades,

17. Tad je poslao Izrael glasnike kralju edomskomu s molbom: Htio bih proći kroz tvoju zemlju. Ali kralj edomski ne posluša. I kralju

Gl. 11. (2) Sva je prilika, da je Jefta bio sin žene iz naroda neznabožačkoga, koja nije ostavila svojega neznaboštva, pa zato nije mogla biti Galaadu zakonita inoča, i njezina djeca nijesu mogla imati baštine u kući svojega oca.

(3) Zemlja Tob traži se na izvorima Jordana.

(11) U Masfi u istočnoj zemlji jordanskoj (isp. 10 17) bio je na svu priliku žrtvenik Gospodnji iste vrste, kao što ga je bio podigao Gedeon u Efri (6, 24).

(13) Kralj amonski prisvajao je sebi pravo na zemlju, koju su Izraelci oteli amorejskomu kralju Sehonu, po svoj prilici zato, što je on bio zajedno i kralj Moapcima, kojima su Amoreji još prije oteli tu zemlju.

moapskomu poslaše, ali ni on ne htjede. Tako ostadoše sinovi Izraelovi u Kadesu,

18. Zaputiše tada preko pustinje, zaobiđoše zemlju edomsku i zemlju moapsku i dođoše u zemlju istočno od zemlje moapske.

*19. Nato poslaše sinovi Izraelovi glasnike Sehonu, kralju amorejskomu, kralju hesebonskomu, i poruči mu Izrael: Htjeli bismo proći kroz tvoju zemlju do svojega određenog mjesta.

20. Ali Sehon ne povjerova prolazu sinova Izraelovih kroz područje njegovo. Nego Sehon skupi sav svoj narod. Utaboriše se u Jasi, i on se je borio proti Izraelu.

21. Ali Gospod, Bog Izraelov, dade Sehona sa svom vojskom njegovom u ruke sinovima Izraelovim, koji ih pobijediše. Tako zadobi Izrael svu zemlju Amoreja, koji su prebivali u onoj zemlji,

22. I osvoji svu zemlju amorejsku od Arnona do Jaboka i od pustinje do Jordana.

23. A sada, kada je Gospod, Bog Izraelov, protjerao Amoreje poradi naroda svojega Izraela, hoćeš ti da ga odagnaš?

*24. Zar nije istina, koga bog tvoj Hamos izagna, u posjed njegov onda ti stupiš? Koga dakle Gospod, Bog naš, izagna poradi nas, u posjed njegov onda mi stupimo.

*25. Ili si ti po čem jači od kralja moapskoga Balaka, sina Seforova? Je li se on borio s Izraelom? Je li on ratovao s njima?

26. Kad je Izrael boravio u Hesebonu i u njegovim naseobinama, u Aroeru i u njegovim naseobinama i u svim gradovima, što leže na Arnonu, tri stotine godina, zašto ih nijeste u to vrijeme natrag osvojili?

27. Ja ti ne učinih ništa nažao, nego ti meni činiš krivo, kad ratuješ sa mnom. Gospod, sudac, danas će suditi između sinova Izraelovih i sinova Amonovih.«

28. Ali Kralj sinova Amonovih ne posluša riječi, što mu ih poruči Jefta.

29. Tada siđe duh Gospodnji na Jeftu, i on prođe kroz Galaad i Manase. Nato pođe u Masfu u Galaadu, i od Masfe u Galaadu podiže se proti sinovima Amonovim.

*30. A Jefta učini Gospodu ovaj zavjet: »Ako sinove Amonove predaš posve u moje ruke,

*31. Onda ima onaj, koji mi iz vrata kuće moje dođe nasusret, ako se vratim kući pobjedonosan od sinova Amonovih, pripasti Gospodu, i ja ću ga prinijeti za žrtvu paljenicu.«

32. I tako pođe Jefta proti sinovima Amonovim, da se bije s njima, i Gospod mu ih posve predade u ruke.

(19) »Do svojega određenog mjesta«, t. j. do zemlje kanaanske, koju nam je Bog odredio. Vulgata: »do rijeke« — »usque ad fluvium«, t. j. do Jordana.

(24) Način, na koji Jefta govori o bogu Amonaca, dade se objasniti tako, da se je on stavio na stanovište protivnika. Isto pravo, koje za sebe traži kralj amonski, htio je Jefta da primijeni i Izraelu. — O bogu Hamosu isp. 4 Mojs 21, 29.

(25) Imaš li ti veće pravo na tu zemlju od Balaka? A eto, već su joj za njegova doba bili Izraelci gospodari.

(30 sl.) Svi stariji tumači i većina novijih drže, da je Jefta u pravom smislu riječi zavjetovao čovječju žrtvu paljenicu. Taj zavjet protivi se zakonu i osjećaju izraelskoga naroda, a treba ga prosuđivati po burnim prilikama u vrijeme sudaca.

(31) »Koji mi iz vrata kuće moje dođe nasusret« (»prvi« dodaje pravo Vulgata: »quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meae« — »tkogod izađe prvi na vrata kuće moje«).

33. On ih silno porazi od Aroera do u okolinu Menita, dvadeset gradova, i do Abel-Keramima. Tako su bili sinovi Amonovi poniženi pred sinovima Izraelovim.
34. A kad se vraćao Jefta kući svojoj u Masfu, izađe mu nasusret kći njegova s bubnjevima i sviralama. Ona mu je bila jedino dijete; osim nje nije imao ni sina ni kćeri.
35. Kad je ugleda, razdrije haljine svoje i povika: »Jao, kćeri moja! Ti me obaraš duboko! Jest, ti si, koja me baca u nesreću. Ja sam učinio zavjet Gospodu i ne mogu ga poreći.«
36. Ona mu reče: »Oče moj, kad si učinio zavjet Gospodu, izvrši na meni, što si zavjetovao! Jer ti je dao Gospod da se osvetiš neprijateljima svojim, sinovima Amonovim.«
*37. Onda zamoli oca svojega: »Neka bi mi se dopustilo ovo: Daj mi još dva mjeseca vremena! Htjela bih otići, na gore se popeti i sa svojim prijateljicama svoje djevojaštvo oplakati.«
38. On joj odgovori: »Otidi!« I pusti je na dva mjeseca. I ona otide sa svojim prijateljicama, i po gorama je oplakivala svoje djevojaštvo.
*39. A poslije dva mjeseca vrati se k ocu svojemu, i on izvrši na njoj zavjet svoj, što ga je bio učinio. Ona još nije bila spoznala čovjeka. Otada je običaj u Izraelu,
40. Da svake godine izlaze kćeri Izraelove, da plaču za kćerju Jefte iz Galaada, četiri dana u godini.

GLAVA 12.

Poraz plemena Efraimova. Suci Abesan, Ahialon i Abdon.

*1. I podigoše se ljudi od plemena Efraimova. Otidoše na sjever i zapitaše Jeftu: »Zašto si izašao u boj proti sinovima Amonovim, a nas nijesi pozvao da idemo s tobom. Sad ćemo ti zapaliti kuću tvoju nad glavom.«
2. Jefta im odvrati: »Ja i narod moj imali smo tešku borbu sa sinovima Amonovim. Ja sam vas pozvao, ali me vi ne izbaviste iz ruku njihovih.
3. Kad sam vidio, da me vi ne ćete pomoći, metnuh ja glavu u torbu i pođoh proti sinovima Amonovim, i Gospod mi ih dade u ruke. Pa zašto danas dolazite proti meni, da me napadnete?«
4. Tad Jefta podiže sve ljude od Galaada i udari na Efraimovce. I Galaadovci poraziše Efraimovce. Ovi su naime bili rekli: »Bjegunci Efraimovci vi ste. Galaad leži usred Efraima, usred Manaseja.«

(37) Morati umrijeti bez djece smatralo se velikom nesrećom, dapače sramotom. Molba kćeri, da joj se dadne dva mjeseca vremena za oplakivanje njezina djevojaštva, ima samo onda smisao, ako ona odmah iza toga mora žrtvovati svoj život. Kad bi je bio Jefta samo do smrti njezine posvetio svetištu, kako neki tumači uzimaju njegov zavjet, onda bi ona mogla kroz sav daljni svoj život oplakivati svoje djevojaštvo.

(39) Sveto Pismo ne udara na ovaj strašni čin Jeftin nikakvim osobitim ukorom, jer je svaki Izraelac sam od sebe odmah uvidio, da treba osuditi tu čovječju žrtvu. A svakako je Jefta imao dobru namjeru, kad je zavjetovao svoj zavjet. Nije slutio, da će njegov zavjet ispasti tako strašno. Ipak je morao znati, da takav zavjet nije Bogu ugodan. Možda je njegova spoznaja bila pomućena time, što su u ono doba kod poganskih naroda okolo Izraela bile u običaju žrtve čovječje.

Gl. 12. (1) Upravo su tako prigovarali Efraimovci i Gedeonu (isp. 8, 1). Oni su bili prešli preko Jordana i došli da udare na onaj dio plemena Manasejeva, što je živio s onu stranu Jordana. Ljudi, što su pripadali tomu dijelu plemena Manasejeva, nazivali su se Galaadovci.

5. Galaad zauze gazove jordanske u Efraim. I kad bi koji bjegunac Efraimovac zamolio: »Htio bi prijeći«, upitali bi ga ljudi od Galaada: »Jesi li iz Efraima?« Ako bi odgovorio: »Nijesam«,

*6. Onda bi mu zapovjedili: »Reci dakle Šibolet!« Kad bi rekao »Šibolet«, jer ne bi pravo izgovorio, uhvatili bi ga i zaklali bi ga na gazovima jordanskim. Tako pogibe tada četrdeset i dvije tisuće ljudi iz Efraima.

*7. Jefta je sudio Izraelu šest godina. Tada umrije Jefta iz Galaada i bi pokopan u jednom gradu Galaadovu.

*8. Poslije njega sudio je u Izraelu Abesan iz Betlehema.

*9. On je imao trideset sinova i trideset kćeri. On ih poudava van, i trideset kćeri dovede sinovima svojim izvan. Sudio je Izraelu sedam godina.

10. Kad umrije Abesan, bi pokopan u Betlehemu.

11. Poslije njega sudio je u Izraelu Ahialon iz Zabulona. Deset godina sudio je on u Izraelu.

12. Kad umrije Ahialon iz Zabulona, bi pokopan u Ajalonu u zemlji Zabulonu.

13. Poslije njega sudio je u Izraelu Abdon, sin Ilelov iz Faratona.

14. On je imao četrdeset sinova i trideset unuka, koji su jahali sedamdesetero magaradi. Sudio je Izraelu osam godina.

15. Izakako je Abdon, sin Ilelov iz Faratona, bio umro, bi pokopan u Faratonu u zemlji Efraimu na gori Amalečana .

GLAVA 13.

Otpad. Kazna. Rođenje Samsonovo.

*1. Kad su sinovi Izraelovi opet činili, što se nije dopadalo Gospodu, dade ih Gospod u ruke Filistejima za četrdeset godina.

*2. A živio je tada jedan čovjek iz Saraja od plemena sinova Danovih po imenu Manua. žena je njegova bila nerotkinja i nije bila još rodila.

3. Tada se javi toj ženi Anđeo Gospodnji i reče joj: »Eto, ti si nerotkinja i još nijesi rodila. Ali ćeš zatrudnjeti i rodit ćeš sina.

*4. Odsada pripazi na sebe! Ne pij ni vina ni jakoga pića i ne jedi ništa nečisto!

*5. Kad zatrudniš i rodiš sina, tad britva ne smije doći na glavu njegovu. Jer već od rođenja svojega dječak mora biti nazirej Božji. On će kao prvak izbavljati Izraela iz ruku Filisteja.«

(6) Efraimovci izgovarali su š kao s. »Šibolet« znači rijeka, a možda i klas (Vulgata).

(7) »U jednom gradu Galaadovu«. Vulgata: »U gradu svojem Galaadu« — »in civitate sua Galaad«.

(8) I u plemenu Zabulonovu bio je jedan grad po imenu Betlehem (Joz 19, 15).

(9) O velikom broju sinova i kćeri isp. 8, 30.

Gl. 13. (1) Filisteji iz doba sudaca pripadaju jednoj drugoj naseobi negoli Filisteji iz doba patrijarâ. Prvi dođoše pod vladom Ramsesa III. (1198.—1167.) iz zapadne Male Azije kao dio Pulusatâ ili pomorskih naroda preko Krete (Kaftor Am 9, 7) u jugozapadni dio primorskoga okrajka na Sredozemnom moru.

(2) Saraja (Saraa) hebr. Sora, ležala je 22 km zapadno od Jeruzalema.

(4. 5.) Dječak ima biti od djetinjstva nazirej Božji, t. j. posvećen Bogu. Nazirej dolazi od nasar, odvojiti. Kao nazirej (isp. 4 Mojs 6, 1 sl.) nije smio vina ni jakoga pića piti, morao je pustiti kosu da mu raste i čuvati se da se ne dotakne mrtvoga tijela. Obično zavjetovalo bi se nazirejstvo na neko vrijeme i završilo bi se određenim žrtvama. Ali bilo je i doživotno nazirejstvo, kako pokazuje primjer Samsonov.

*6. Žena otide i dojavi mužu svojemu: »Čovjek Božji dođe k meni. Izgledao je kao Anđeo Božji, pun dostojanstva. Ja ga ne upitah, odakle je. Niti mi on kaza svoje ime.

7. On mi reče: Eto, zatrudnjet ćeš i rodit ćeš sina. Odsada ne pij niti vina niti jakoga pića i ne jedi ništa nečisto! Jer od materina krila pa do dana smrti svoje ima dječak da bude nazirej Božji.«

8. Tada upravi Manua slijedeću molitvu Gospodu: »Oproštenje, Gospode, čovjek Božji, kojega si poslao, neka još jedamput dođe k nama i neka nam očituje, što ćemo činiti s dječakom, koji se ima roditi!«

9. I Bog usliši molitvu Manuinu. Anđeo Božji dođe još jedamput k ženi, kad je bila u polju. Jer muž njezin Manua nije bio kod nje,

10. Otrča žena brže i javi to mužu svojemu. Ona mu pripovjedi: »Eto, javi mi se opet onaj čovjek, koji mi je onda došao.«

11. Manua ustade i pođe za ženom svojom. Kad dođe k čovjeku, zapita ga: »Jesi li ti čovjek, koji je govorio sa ženom?« On odgovori: »Jesam.«

*12. A Manua zapita: »Ako se riječi tvoje ispune, koji su onda propisi za dječaka i kako će se činiti s njim?«

13. Anđeo Gospodnji odvrati Manui: »žena neka se čuva od svega, što sam joj kazao!

14. Ne smije ništa uživati, što dolazi od vinove loze. Vina i opojna pića ne smije piti i ništa nečisto jesti. Sve, što sam joj zapovjedio, neka drži!«

15. Tada reče Manua Anđelu Gospodnjemu: »Rado bismo te pozvali i preda te iznijeli jare.«

16. A Anđeo Gospodnji odvrati Manui: »Da me i pozoveš, ne ću ipak ništa jesti od jela tvojega. Ali ako hoćeš zgotoviti žrtvu paljenicu, prinesi je Gospodu!« Kako Manua nije znao, da je to bio Anđeo Gospodnji,

17. Zapita Manua Anđela Gospodnjega: »Kako ti je ime? Htjeli bismo ti zahvaliti, ako bi se ispunilo tvoje obećanje.«

*18. A Anđeo Gospodnji odvrati mu: »Što pitaš za ime moje? Ono je: Čudesan.«

19. Nato Manua uze jare i prinos i žrtvova Gospodu na stijeni. Tada se dogodi čudo, a Manua i žena njegova gledali su.

20. Kad se je naime podizao plamen sa žrtvenika k nebu, podiže se Anđeo Gospodnji u plamenu žrtvenika. Kad to vidješe Manua i žena njegova, padoše ničice na zemlju na svoje lice.

*21. I Anđeo se Gospodnji ne javi više mužu i ženi njegovoj. I spoznade Manua, da je to bio Anđeo Gospodnji,

22. I reče Manua ženi svojoj: »Mi moramo sigurno umrijeti. Jer vidjesmo Boga.«

23. A žena njegova odvrati mu: »Kad bi htio Bog da nas usmrti, ne bi primio od nas žrtve paljenice ni prinosa i ne bi nam dao da sve to vidimo i tako što čujemo.«

(6) Vulgata ovaj redak prevodi ovako: »I kad dođe mužu svojemu, reče mu: Čovjek Božji dođe k meni, a lice mu bilo kao u anđela, strašno veoma. I kad ga zapitah, tko je i odakle je i kako se zove, ne htjede mi reći.«

(12) Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »A Manua mu reče: Kad se govor tvoj ispuni, što hoćeš da čini dječak ili od čega da se čuva?«

(18) Ime mu je zato »Čudesan«, jer je on biće izvanredno i nadzemaljsko.

(21 sl.) Manua i žena njegova svjedoče, da im se je u prilici Anđela Gospodnjega prikazao sâm Bog.

*24. Kad žena rodi sina, nadjenu mu ime Samson. Dječak je odrastao, i Gospod ga je blagoslovio.
25. Duh Gospodnji poče djelovati u njemu u Mahane-Danu između Saraje i Estaola.

GLAVA 14.

Samsonova borba s lavom. Svadba i zagonetka.

*1. Kad Samson siđe u Tamnatu, upozna u Tamnati jednu filistejsku ženu.
2. Kad se je vratio kući, pripovijedao je ocu svojemu i materi svojoj: »Upoznao sam u Tamnati jednu filistejsku ženu. Oženite me njom!«
*3. A otac njegov i mati njegova odvratiše mu: »Zar nema žene među kćerima tvoje braće i u svemu narodu našemu, da se ideš ženiti kod neobrezanih Filisteja?« A Samson izjavi ocu svojemu: »Njom me oženi! Jer mi se ona dopada.«
4. Otac njegov i mati njegova nijesu naime znali, da je to od Gospoda. Jer je ovaj tražio zadjevicu s Filistejima. Tada su vladali Filisteji nad Izraelom.
5. I tako siđe Samson s ocem svojim i s materom svojom u Tamnatu. Kad dođoše do vinograda tamnatskih, napade ga iznenada ričući mlad lav.
6. I Duh Gospodnji dođe na nj, i on rastrga lava popola, kako se rastrga popola jare, a nije imao ništa u ruci. Ocu svojemu i materi svojoj ne pripovjedi, što je učinio.
7. Tada ode dalje i porazgovori se sa ženom. Ona omilje Samsonu.
*8. Kad je iza nekoliko vremena opet došao, da je odvede, i kad se svrnu, da vidi mrtvoga lava, nađe se u truplu lava roj pčela i med.
9. On ga izvadi u ruke svoje i jeo ga je idući dalje. Kad dođe k ocu svojemu i k materi svojoj, dade im da jedu, a ne kaza im, da je iz trupla lavova izvadio med.
10. Nato siđe otac njegov k ženi, i Samson učini ondje gozbu. Jer tako bi činili mladi ljudi.
11. Kad ga oni vidješe, dadoše mu trideset svadbenih drugova, da budu s njim.
12. Ovima reče Samson: »Ja ću vam zagonenuti zagonetku. Ako mi je odgonenete za sedam dana gozbe, dat ću vam trideset košulja i trideset svečanih haljina.
13. A ako mi je ne odgonenete, vi ćete dati meni trideset košulja i trideset svečanih haljina.« Oni ga pozvaše: »Zagoneni zagonetku svoju! Da čujemo!«
*14. On im reče: »Od onoga, koji jede, izađe jelo i od jakoga slatko.« Ne mogoše odgonenuti zagonetku tri dana.

---

(24) Samson (od šemeš = sunce) znači Sunčani. Po njemu je opet imalo Izraelcima zasjati sunce slobode.

Gl. 14. (1) Tamnata, danas Tibne, leži 7 km jugozapadno od Saraje.

(3 sl.) Ženidbe s Filistejkama nijesu bile u zakonu izrijekom zabranjene, ali su bile proti duhu zakona. Zabrane u Pentateuhu uperene su proti ženidbama s Kanaankama (2 Mojs 34, 16; 5 Mojs 7, 2). Ovdje je »to bilo od Boga«, jer je Samson svojim vezama s Filistejima našao povod, da ustane proti njima.

(8) Kako je dugo bio Samson odsutan, ne veli izvještaj. Svadba obično ne bi odmah bila iza vjeridbe. — Na Istoku je jako sunce, pa nije ništa izvanredno, da se okosnica zvijeri osuši u najkraće vrijeme.

(14) Teškoća rješenja zagonetke bila je u tom, da inače onaj, koji jede, uzima u se jelo, a ne izdaje ga, a od jakoga nije očekivati ništa slatko.

*15. Sedmi dan rekoše ženi Samsonovoj: »Nagovori muža svojega, da nam riješi zagonetku! Inače spalit ćemo tebe i kuću oca tvojega. Jeste li nas zato pozvali, da nas osiromašite, nije li tako?«

16. I zaplaka žena Samsonova pred njim i reče: »Ti na me samo mrziš i ne ljubiš me. Ti mi nijesi kazao rješenje zagonetke, što si je zagonenuo zemljacima mojim.« On joj odvrati: »Ni ocu svojemu ni materi svojoj nijesam je izdao, a tebi da je kažem?«

*17. Kad je ona tako pred njim plakala za sedam dana, dok je trajala svečanost, kaza joj sedmi dan. Toliko je bila navalila na nj. I ona izdade rješenje zagonetke zemljacima svojim.

*18. Tada rekoše ljudi grada sedmi dan, prije nego zađe sunce: »Što je slađe od meda i što je jače od lava?« On im odgovori: »Da nijeste orali na mojoj junici, ne biste nikada pogodili moje zagonetke.«

*19. Tada dođe na nj Duh Gospodnji. On siđe u Askalon, pobi ondje trideset ljudi između njih, uze im odijelo njihovo i dade svečane haljine onima, koji su bili odgonenuli zagonetku. Bio je vrlo rasrđen i otide kući oca svojega.

20. A žena Samsonova udade se za jednoga od njegovih svadbenih drugova, koji su mu bili pridruženi.

GLAVA 15.

Samson opustoši ljetinu Filisteja i razbi ih tisuću magarećom čeljušću.

1. Poslije nekoga vremena, u dane ječmene žetve, htjede Samson da pohodi ženu svoju i donese joj jare. Kad zamoli: »Htio bih ući k ženi svojoj u ložnicu«, ne dopusti mu otac njezin da uđe,

2. Nego odgovori otac njezin: »Mislio sam, da ti ona nije po volji. Zato je dadoh jednomu od tvojih svadbenih drugova. Ali njezina mlađa sestra još je ljepša od nje. Možeš je dobiti mjesto nje.«

3. Samson im odgovori: »Ovaj put nijesam Filistejima odgovoran, ako im učinim što zlo.«

*4. I otide Samson i uhvati trista lisica, uzme zublje, okrenu rep prema repu i metnu po jednu zublju među dva repa.

5. Tada zapali zublje, pusti ih u žita Filisteja i zapali tako snopove, biljke, vinograde i masline.

(15) Bolje prema nekim starim prijevodima: »Četvrti dan...« Iza tri dana izgubili su nadu da mogu riješiti zagonetku. Dobro zagonetati i odgonetati smatralo se u ono doba kao znak osobitoga oštroumlja. Sadržaj je zagonetki Samsonovoj ono, što se pripovijeda u r. 6.—9. Tko to nije znao, zagonetke njegove nije mogao odgonenuti.

(17) Ona ga je već prvi dan molila, da joj kaže, što će reći njegova zagonetka. Samson se jednako opirao njezinoj radoznalosti. Ali kad su joj se stali njezini zemljaci prijetiti osvetom, nije mu prestala dodijavati dotle, dok joj nije rekao.

(18) »Da nijeste orali na mojoj junici...«, t. j. da nijeste preko moje žene izmamili, ne biste nikada pogodili. Istočnjački način govora, koji se osobito u Bosni voli.

(19) Taj okrutni čin ima se prosuđivati po običajima staroga vremena. Filisteji su bili dušmani narodu izraelskomu, kojemu je Samson bio poslan za izbavitelja.

Gl. 15. (4) Neki tumačitelji misle, da hebrejska riječ »šualim« ovdje ne znači lisice nego čagalje. (Čagalj je zvjerka, canis aureus L., der Schakal.) Tada bi se lakše razumjelo hvatanje tih životinja. Čagalji se pojavljuju u većim čoporima. Po svoj prilici nije Samson pohvatao te životinje odjedamput, nego malo pomalo i u raznim krajevima. I nije ih pustio u jednom čoporu i u jednom samo kraju.

6. Kad upitaše Filisteji: »Tko je to učinio?« odgovoriše: »Samson, zet Tamnaćaninov, jer mu uze njegovu ženu i dade je jednomu od njegovih svadbenih drugova.« Tada odoše Filisteji i spališe nju i oca njezina.

7. A Samson im reče: »Jer to učiniste, ne ću prije mirovati, dok vam se ne osvetim.«

*8. I udari sve, koje stiže, teškim udarima od listova do bedara. Potom ode i nastani se u pećini Etama.

9. Tada izađoše Filisteji, utaboriše se u Judi i raširiše se kod Lehija.

10. Kad Judeji upitaše: »Zašto ste izašli k nama?«, odgovoriše: »Izašli smo da uhvatimo Samsona i da mu učinimo, kako je on nama učinio.«

11. Tada izađe tri tisuće ljudi od Jude k pećini Etama i upitaše Samsona: »Ne znaš li, da su Filisteji gospodari naši? Što si nam to učinio?« On im odvrati: »Kako su oni učinili meni, tako ja učinih njima.«

12. Oni mu rekoše: »Došli smo da te uhvatimo i da te predamo Filistejima.« Samson ih zamoli: »Zakunite mi se, da me ne ćete pogubiti!«

13. Oni mu odgovoriše: »Ne ćemo, mi ćemo te samo uhvatiti i njima predati; ne ćemo te pogubiti.« Nato ga svezaše sa dva nova uža i odvedoše ga iz pećine.

14. Kada on dođe u Lehi i Filisteji istrčaše pred njega vičući od radosti, tada dođe na njega Duh Gospodnji, i uža na rukama njegovim postaše kao laneni konci, što ih opurio oganj, i spadoše sveze s ruku njegovih.

*15. On nađe čeljust magareću sirovu, pruži ruku svoju, prihvati je i pobi njom tisuću ljudi.

16. Tada reče Samson: »Čeljušću magarećom pobih jednu četu hajdučku, dvije čete hajdučke, čeljušću magarećom pobih tisuću ljudi.«

*17. Kad je s tim bio gotov, baci čeljust iz ruke. Otada nazvaše ono mjesto Ramat Lehi.

18. Jer je bio žedan jako, zavapi Gospodu i pomoli se: »Ti si dao da sluga tvoj dobije ovu pobjedu veliku. A sada moram da umrem od žeđi i da padnem u ruke neobrezanima.«

*19. Tada otvori Bog jednu kotlinu, kakvih je naći kod Lehija, i proteče iz nje voda. Kad se je napio odatle, povrati mu se duh životni, i oživje opet. Zato se prozva onaj izvor En-Hakore. On je još u Lehiju do današnjega dana.

20. On je sudio u Izraelu za vremena vladavine filistejske dvadeset godina.

(8) Hebrejski izričaj »od listova do bedara« mogli bismo ovdje prevesti: izmlati ih sve uzduž i poprijeko.

(15) Neočekivano oslobođenje Samsonovo od njegovih sveza prestrašilo je Filisteje, koji su po svoj prilici istrčali pred njega nenaoružani. I tako su se posve zbunili i smeli.

(17) Ramat Lehi znači vis od čeljusti.

(19) U kamenitom tlu Palestine ima mnogo kotlina. Iz jedne takve kotline dade Bog te proteče čudesan izvor. Nije nikako ispravan prijevod Vulgate: »Otvori Gospod kutnjak u čeljusti magarećoj, i proteče iz njega voda« — »aperuit Dominus molarem dentem in maxilla asini, et egressae sunt ex eo aquae.«

GLAVA 16.

Samson u Gazi. Samson i Dalila. Samsonova smrt.

*1. Kad jedamput Samson dođe u Gazu, vidje tamo jednu bludnicu i uvrati se k njoj.

*2. I stanovnicima u Gazi javilo se: »Samson je došao ovamo.« Oni se strkaše i vrebaše ga cijelu noć na vratima gradskim, a držali su se cijelu noć mirno. Rekoše: »Dok svane, ubit ćemo ga.«

*3. Ali je Samson ležao samo do ponoći. U ponoći ustade, uhvati krila gradskih vrata zajedno s oba dovratnika, izvali ih zajedno s prijevornicom, metnu ih na ramena svoja i odnese ih navrh gore naprema Hebronu.

4. Poslije toga zamilova djevojku u dolini Soreku. Zvala se je Dalila.

5. Dođoše k njoj knezovi filistejski i rekoše joj: »Nagovaraj ga i iskušaj, gdje stoji njegova velika snaga, i kako bismo ga mogli svladati i svezati, da ga učinimo malenim! Mi ćemo ti onda dati svaki po tisuću i sto srebrnih sekala.«

6. I Dalila uze nagovarati Samsona: »Hajde kaži mi, gdje stoji tvoja velika snaga i čim bi se moralo tebe svezati, da te se svlada!«

7. Samson joj odgovori: »Da me se sveže sa sedam gužava sirovih, još neosušenih, postao bih slab i bio bih kao drugi čovjek.«

8. I donesoše joj knezovi filistejski sedam gužava sirovih, još neosušenih, i ona ga sveza njima.

9. A sjedili su ljudi u njezinoj sobi u zasjedi. I ona mu povika: »Eto Filisteja na te, Samsone!« A on pokida gužve, kao što se kida konac od kudjelje, kad se primakne ognju. I ne doznade se za snagu njegovu.

10. Onda reče Dalila Samsonu: »Eto, prevario si me i slagao si mi. Kaži mi sad, čim te se može svezati!«

11. On joj odvrati: »Da me se sveže novim užima, što se još nijesu rabili u radu, postao bih slab i bio bih kao drugi čovjek.«

12. I Dalila uze nova uža i sveza ga njima. I ona mu povika: »Eto Filisteja na te, Samsone!« Sjedili su naime ljudi u sobi u zasjedi. A on ih raskida s ruku svojih kao konac.

13. A Dalila reče Samsonu: »Dosad si me varao i lagao mi. Ali kaži mi, čim te se može svezati?« On joj odgovori: »Da sedam vlasi na glavi mojoj priviješ na vratilo!«

14. Kad je ona zabila kolčić, povika mu: »Eto Filisteja na te, Samsone!« Tada se on probudi od sna i istrže kolac, osnovu i vratilo.

15. Opet mu ona reče: »Kako možeš tvrditi, da si mi dobar, kad srce tvoje nije kod mene? Već si me tri puta prevario i nijesi mi kazao, u čemu stoji tvoja velika snaga.«

16. I kad mu je svaki dan dodijavala svojim riječima i tako ga mučila, da mu je život bio ogorčen,

17. Otvori joj cijelo svoje srce i reče joj: »Nikad nije britva došla na moju glavu. Jer sam od

Gl. 16. (1) Gaza, jedan od glavnih gradova filistejskih, u blizini Sredozemnoga mora, 60 km udaljena od Saraje.

(2) Samsonovu grješnu ljubav prema ženama treba svakako osuditi, i ona mu se je napokon ljuto osvetila (isp. r. 19.).

(3) Ovo, što se kazuje o gradskim vratima, nije po sebi nemoguće. Biblijski izvještaj ne navodi nam pobliže, što bi moglo poslužiti za bolje razumijevanje toga događaja. Uostalom, stara gradska vrata nijesu bila odveć velika.

krila materina nazirej Božji. Da mi se obrije glava, ostavila bi me snaga moja. Postao bih slab i bio bih kao drugi čovjek.«
18. Tada vidje Dalila, da joj je otvorio cijelo srce svoje. Ona dade pozvati knezove filistejske i reći im: »Ovaj put morate doći. On je otvorio cijelo srce svoje.« Knezovi filistejski dođoše k njoj i donesoše novce sa sobom.
*19. A ona ga uspava na koljenima svojim i dozva čovjeka, te mu obrija sedam vlasi na glavi njegovoj. Tako ga ona učini slabim, i ostavi ga snaga njegova.
20. I kad ona povika: »Eto Filisteja na te, Samsone«, probudi se on od sna i pomisli: »Oslobodit ću se kao uvijek, kada se stresem.« On naime nije znao, da je Gospod odstupio od njega.
*21. Tada ga uhvatiše Filisteji, iskopaše mu oči, odvedoše ga u Gazu i okovaše ga u gvozdene okove. On je morao u tamnici mlin okretati.
22. A kosa na glavi njegovoj opet je pomalo rasla, izakako je bila obrijana.
*23. I knezovi filistejski skupiše se da prinesu veliku žrtvu svojemu bogu Dagonu i da svetkuju veselu svetkovinu. Jer rekoše: »Naš bog predade u naše ruke našega neprijatelja Samsona.«
24. Kad ga vidješe, hvalili su ljudi svojega boga; jer rekoše: »Naš bog predade u naše ruke našega neprijatelja, koji je zatirao zemlju našu i pobio mnoge od nas.«
25. I kad se razigralo srce njihovo, povikaše: »Zovite Samsona, da nam poigra!« I dovedoše Samsona iz tamnice, i on morade pred njima igrati. Bili su ga namjestili među stupove.
26. A Samson reče dječaku, koji ga je držao za ruku: »Pusti me i pomozi mi, da opipam stupove, na kojima stoji kuća! Htio bih se nasloniti na njih.«
27. Kuća je bila puna ljudi i žena. Svi knezovi filistejski bili su ondje. Na krovu je bilo oko tri tisuće ljudi i žena, što su gledali, kako Samson igra.
28. A Samson upravi Gospodu slijedeću molitvu: »Svemogući Gospode, spomeni me se i daj mi samo još ovaj put snagu, o Bože, da se osvetim Filistejima za jedno od moja obadva oka!«
*29. Tada Samson uhvati oba srednja stupa, na kojima je stajala kuća, i nasloni se na njih, na jedan desnom, a na drugi lijevom rukom svojom.
*30. Povika: »Hoću eto da umrem s Filistejima!« I sa svom silom nagnu se naprijed. I sruši se kuća na knezove i na sve ljude, koji su bili u njoj. Broj mrtvih, koje on pobi umirući, bio je veći od broja onih, koje pobi za života svojega.

(19) Bog je obdario Samsona čudesnom snagom, da izbavi Izraela iz ruku filistejskih. Kako je Samson ovaj dar dobio za korist drugih, to nije bio vezan za njegovu osobnu svetost. Ali je Bog vezao taj dar za njegovo nazirejstvo (13, 7). I kad je Samson, zaslijepljen grješnom ljubavi prema ženi, odao najglavniji znak svoje posvete, oduze mu Bog njegovu snagu.

(21) Samson mora da obavlja veoma tešku i nisku službu na ručnome mlinu.

(23) Dagon je idol, koji je bio na pô žena na pô riba. Lice je i ruke imao čovječje, a ostalo tijelo riblje. Filisteji su mu sagradili hramove u Gazi i u Azotu.

(29—30) Filisteji su imali kretsko-mikensku kulturu, pa je po svoj prilici bila ta kuća sazidana na način mikenskog megarona. Imala je jednu dvoranu s trijemom na stupovima. Stupovi su bili drveni na niskoj kamenoj podlozi.

*31. Braća njegova i sva obitelj njegova dođoše, uzeše ga, ponesoše ga i pokopaše ga između Saraje i Estaola u grobu njegova oca Manue. On je sudio u Izraelu dvadeset godina.

GLAVA 17.

Idol Mihe i njegove matere.

*1. Na gori Efraimovoj prebivao je jedan čovjek po imenu Miha.

2. On reče materi svojoj: »Tisuća i sto srebrnih sekala, što su ti bili ukradeni, i poradi kojih si izustila kletvu, i to dapače preda mnom, evo, to je srebro u mene. Ja sam ga uzeo.« Mati njegova odgovori: »Gospod neka te blagoslovi, sine moj!«

*3. Kad je on vratio tisuću i sto srebrnih sekala materi svojoj, reče mati njegova: »Dajem to srebro kao posvetni dar iz svoje ruke Gospodu za svojega sina, da se načini od njega lik rezan i liven. Zato ti ga dajem natrag.«

4. Kad on opet dade srebro materi svojoj, uze mati njegova dvjesta srebrnih sekala i dade ih zlataru, koji od toga načini lik rezan i liven. Bio je postavljen u kući Mihinoj.

*5. Miha je imao sada bogomolju. On uz to načini efod i terafe i posveti jednoga od svojih sinova, koji mu je tad služio kao svećenik.

*6. U ono vrijeme nije bilo kralja u Izraelu. Svaki je činio, što mu je bilo drago.

*7. Živio je tada jedan mlad čovjek iz Betlehema u Judi iz plemena Judina. On je bio levit i boravio je tamo kao stranac.

8. Čovjek otide iz grada Betlehema u Judi, da se nastani na kojem prikladnom mjestu kao stranac. Tako na svom putu dođe u goru Efraimovu do kuće Mihine.

9. Miha ga upita: »Odakle dolaziš?« On mu odgovori: »Ja sam levit iz Betlehema u Judi i na putu sam, da se gdjegod nastanim.«

10. Miha ga zamoli: »Ostani kod mene i budi mi otac i svećenik. Ja ću ti davati deset srebrnih sekala na godinu, čitavo odijelo i hranu.« Levit pristade na to.

---

(31) Izvanredna i čudesna bila su djela Samsonova, a to se sve pripovijeda tako jednostavno i trijezno. Takvi su uopće svi povijesni izvještaji Staroga Zavjeta. Nema tu nikakva poljepšavanja ni zatrpavanja. Ono izvanredno u životu Samsonovu očituje se u njegovoj spasiteljskoj zadaći. Zadaća mu je bila podignuti potlačeni narod do samopouzdanja i do staroga uzdanja u moć svojega svemogućega Boga.

Samson je lik sudački čudnovat. Božji poziv učinio ga je silnim junakom i izbaviteljem njegova potlačenog naroda. A upravo zato upada još više u oči ljudska strast i slabost u njegovu osobnom životu.

Gl. 17. (1 sl.) Događaji, što se rišu u slijedećim glavama, bit će da su se dogodili skoro iza smrti Jozuine, jer se u njima još spominje veliki svećenik Finees, Jozuin suvremenik (isp. 20, 28 i Joz 22. 13; 24, 33). Ti događaji pokazuju, kako je brzo iza smrti Jozuine pao vjerski i ćudoredni život.

(3) Mati Mihina bila je štovateljica pravoga Boga, pa je po svoj prilici taj rezani i liveni lik prikazivao Gospoda kao bika, koji je simbol jakosti. Slično je bilo kod zlatnoga teleta (isp. 2 Mojs 32, 5). Zove se lik rezan i liven, jer je bio izrezan iz drveta, a presvučen kojom kovinom.

(5) Pod efodom moglo bi se razumjeti nešto slično velikosvećeničkom oplećku s naprsnikom. Terafi (terafim) jesu neka vrsta kućnih bogova zaštitnika.

(6) Pisac objašnjava te nezakonitosti činjenicom, da onda nije još bilo u Izraelu kraljeva (isp. 18, 1).

(7) Ime tome levitu bilo je Jonatan (18, 30). Bio je po ocu potomak Mojsijev, a po materi iz plemena Judina. Iz svega, što se ovdje govori o njemu, izlazi, da mu je prava služba Božja bila veoma slabo na srcu.

11. Otada je stanovao levit kod njega, i mladi čovjek bio mu je kao jedan od sinova njegovih.
12. Miha namjesti levita, i mladi čovjek postade njegov svećenik i stanovao je u kući Mihinoj.
13. Miha pomisli: »Sada znam, da će me Gospod blagosloviti, jer imam levita za svećenika.«

GLAVA 18.

Idolopoklonička služba u plemenu Danovu.

*1. U ono vrijeme nije bilo kralja u Izraelu. Tada je pleme Danovo tražilo sebi baštinski posjed, gdje bi se nastanilo; jer mu dotada nije bila još dopala baština među plemenima Izraelovim.
2. Zato poslaše sinovi Danovi iz plemena svojega pet ljudi, ljude osobito valjane, iz graničnoga područja, iz Saraje i Estaola, da uhode i upoznaju zemlju. Oni im rekoše: »Idite i uhodite zemlju!« I oni dođoše u goru Efraimovu, do kuće Mihine, gdje prenoćiše.
3. Kad su bili kod kuće Mihine i poznali glas mladoga levita, uvratiše se tamo i upitaše ga: »Tko te dovede ovamo? Što radiš tu? Što zaslužuješ ovdje?«
4. On im odgovori: »Tako i tako učini Miha sa mnom. On me nagovori, i ja postadoh njegov svećenik.«
5. Oni mu rekoše: »Pa upitaj Boga, da znamo, da li će nam biti sretan put, na koji pođosmo!«
6. Nato im svećenik dade odluku: »Idite s mirom! Po volji je Bogu put, kojim idete.«
*7. Tako pođe dalje tih pet ljudi, dođoše u Lais i vidješe, da ljudi, što su tamo prebivali, živu po običaju Sidonjana bezbrižno, tiho i mirno. Nijedan nije zametao kavge. Moglo se je nesmetano uživati svoj posjed. Bili su daleko od Sidonjana i s ostalim svijetom nijesu imali nikakva saobraćaja.
8. Pa kad se vratiše k braći svojoj u Saraju i Estaol, upitaše ih braća njihova: »Što nam imate dojaviti?«
9. Oni odgovoriše: »Ustajte, idimo na njih! Jer vidjesmo zemlju, koja je doista vrlo dobra. Hoćete li biti još neodlučni? Ne skanjujte se da zaputite, tamo otidete i zemlju zaposjednete!
10. Kad dođete tamo, naći ćete narod bezbrižan, zemlju vrlo prostranu — Bog je daje u ruke vaše — i mjesto, kojemu ne manjka ništa, što ima na zemlji.«
11. Tada se podiže odanle šest stotina ljudi naoružanih iz plemena Danova od Saraje i Estaola.
*12. Oni se na svome putu utaboriše kod Karjatjarima u Judi. Zato se zove ono mjesto Mahaneh-Dan do današnjega dana. Leži zapadno od Karjatjarima.
13. Odatle pođoše dalje u goru Efraimovu i dođoše do kuće Mihine.
14. Petorica ljudi, koji su bili izašli da uhode zemlju Lais, obratiše se braći svojoj ovim riječima: »A znate li, da se u ovim kućama nalaze efod, terafi i lik rezan i liven? Sada gledajte, što ćete raditi!«
15. I oni se svratiše onamo, uđoše u kuću mladoga levita, u kuću Mihinu i pozdraviše ga.

Gl. 18. (1) Pleme je Danovo doduše bilo dobilo baštinu (Joz 19, 40 sl.), ali su ga Amoreji djelimice potisnuli iz nje (1, 34), pa je tražilo sebi baštinu drugdje.
(7) Lais, kasnije Dan, danas Tell el-Kadi, leži u području izvora Jordanova na podnožju Hermona.
(12) Mahaneh-Dan, t. j. tabor Danov.

16. Šest stotina naoružanih sinova Danovih ostade pred vratima.

17. Petorica ljudi, koji su bili izašli da uhode zemlju i ovamo došli, uniđoše gore i uzeše lik rezani, efod, terafe i lik liveni, dok je svećenik ostao kod šest stotina naoružanih ljudi pred vratima.

18. Kad su oni bili unišli u kuću Mihinu i uzeli lik rezani, efod, terafe i lik liveni, upita ih svećenik: »Što radite tu?«

19. Oni mu odgovoriše: »Tiho, metni ruku na usta, pođi s nama i budi naš otac i svećenik! Je li bolje za te, da budeš svećenik za kuću samo jednoga čovjeka ili svećenik za jedno pleme i porodicu u Izraelu?«

20. Obradovan time, uze svećenik efod, terafe i lik rezani i pridruži se ljudima.

21. Oni se digoše i otidoše dalje. Djecu, stado i blago postaviše naprijed.

22. Kad su se bili udaljili od kuće Mihine, ljudi, što su stanovali u kućama kod kuće Mihine, skupiše se i pođoše u potjeru za sinovima Danovim.

23. Kad su dovikali sinove Danove, okrenuše se ovi i upitaše Mihu: »Što ti je, te si skupio te ljude?«

24. On odgovori: »Mojega boga, što sam ga načinio, uzeli ste mi zajedno sa svećenikom i otišli ste. Što mi još osta? Kako me možete još pitati: što ti je?«

25. A sinovi Danovi odvratiše mu: »Ne viči dalje za nama! Inače mogli bi se gnjevni ljudi na vas oboriti, i mogli bi izginuti ti i tvoji!«

26. I sinovi Danovi otidoše dalje. A Miha videći, da su oni jači od njega, vrati se i otide kući svojoj.

27. A oni odvedoše sa sobom djelo Mihino i svećenika, koji je bio kod njega, i dođoše u Lais, gdje su prebivali tihi i mirni ljudi, pobiše ih oštricom mača, spališe grad ognjem,

28. A nitko mu ne dođe u pomoć. Jer je ležao daleko od Sidona i nije imao saobraćaja s ostalim svijetom. Ležao je naime u dolini kod Bet-Rohoba. Kad su poslije opet sazidali grad, naseliše se tamo

29. I nazvaše grad Dan po imenu svojega pradjeda Dana, koji je bio sin Izraelov. A prije se grad zvao Lais.

*30. I sinovi Danovi namjestiše sebi onaj lik rezani, i Jonatan, sin Gersama, sina Manasejeva, i sinovi njegovi bili su svećenici kod plemena Danova sve do vremena, kad je zemlja bila odvedena u ropstvo.

*31. I bio im je namješten onaj lik rezani, što ga je bio načinio Miha za sve vrijeme, dokle je kuća Božja bila u Silu.

(30) »Sina Manasejeva«. Vulgata ima: »sina Mojsijeva«, a po njoj imaju tako i drugi prevodioci (Crampon, Parsch, Allioli). Današnji hebrejski tekst ima »sina Manasejeva«. Općenito se dopušta, da je »sina Manasejeva« vrlo stari ispravak (LXX), učinjen od rabinâ iz obzira prema uspomeni Mojsijevoj. — Po nekim tumačima Svetoga Pisma stajala je u prvotnom izvornom tekstu na kraju ovoga retka riječ »kovčeg« mjesto »zemlja«. Po tom bi se ovdje radilo o gubitku kovčega zavjetnog u doba Helijevo (1 Kralj 4, 5). Ova oznaka vremena bolje bi odgovarala oznaci vremena u slijedećem retku, gdje se radi o razorenju svetišta u Silu, što se je dogodilo istom prigodom (isp. Jer 7, 12).

(31) Vulgata pridomeće 31. retku rečenicu: »U to vrijeme nije bilo kralja u Izraelu.« Ovom rečenicom počinju hebrejski izvornik i LXX 1. redak 19. glave. — »Kuća Božja«, t. j. sveti šator.

GLAVA 19.

Zločinstvo u Gabai.

*1. U ono vrijeme, kad još nije bilo kralja u Izraelu, boravio je jedan levit na kraju gore Efraimove kao stranac. On je bio sebi uzeo djevojku iz Betlehema u Judi za inoču.

2. Inoča njegova bila mu je nevjerna, pa otide od njega natrag u očinsku kuću svoju u Betlehem u Judi. Ona je bila tamo već četiri mjeseca,

3. Kad ustade muž njezin i otide za njom, da je nagovori, neka se vrati. On je imao sa sobom momka svojega i dva magarca. Kad ga ona uvede u kuću oca svojega i kad ga ugleda otac djevojčin, izađe mu veselo nasusret.

4. Jer ga je tast njegov, otac djevojčin, nagonio, ostade tri dana kod njega. Jeli su i pili zajedno, i noćivali su tamo.

5. Četvrti dan, kad su bili ustali rano, i on htio da ide, reče otac djevojčin zetu svojemu: »Okrijepi se još zalogajem kruha! Onda možete putovati.«

6. Sjedoše oni, i obojica su jeli i pili zajedno. Tada zamoli otac djevojčin muža: »Hajde još jedamput prenoći i budi veseo!«

7. A kad čovjek ustade da ide, navali na nj tast njegov, da još jedamput prenoći.

8. Kad se petoga dana diže rano ujutro da ide, zamoli opet otac djevojčin: »Ali okrijepi se najprije i čekajte, dok se nagne dan na zapad!« I tako jedoše obojica zajedno.

9. Kad onda ustade čovjek da ide zajedno s inočom svojom i sa slugom svojim, reče mu tast njegov, otac djevojčin: »Eto, dan se je nagnuo na zapad. Sad će večer. Prenoćite ovdje! Eto, dan je da zađe, prenoći ovdje i budi veseo! Sutra možete onda uraniti na put, i možeš se vratiti kući.«

10. Ali čovjek ne htjede još jedamput prenoćiti, nego ustade, otide i dođe do u blizinu Jebusa, a to je Jeruzalem. Imao je sa sobom dva magarca osedlana. I njegova inoča bila je s njim.

*11. Kad su bili kod Jebusa, a dan se bio već jako nagnuo, reče sluga gospodaru svojemu: »Hajde, svratimo se u taj grad jebuzejski i prenoćimo u njemu!«

*12. A gospodar njegov odvrati mu: »Ne ćemo se svraćati u tuđ grad, koji ne pripada sinovima Izraelovim. Ići ćemo dalje do Gabae.«

*13. Još reče slugi svojemu: »Hajde brže da stignemo u koje od tih mjesta i da prenoćimo u Gabai ili u Rami!«

14. Tako otidoše dalje svojim putem. Sunce im zađe, kad su bili u blizini Gabae, koja je Benjaminova.

15. Ovamo se svratiše, da prenoće u Gabai. Kad je bio unutri i sio na trgu gradskom, nije bilo ni-

Gl. 19. (1) »U ono vrijeme«: malo vremena iza smrti Jozuine, kad je Finees, sin Eleazarov, suvremenik Jozuin, bio veliki svećenik (20, 28). — Inoča je druga žena. Izraelci su smjeli uz pravu ženu uzeti jednu ili više drugih žena. Takve se žene zovu inoče.

(11) Jeruzalem za vremena, kad su ga zaposjeli Jebuzeji, zvao se je i Jebus (isp. Joz 18, 28; 1 Dnev 11, 4). Iz Amarna-pisama (1400. pr. Kr.) proizlazi, da je Jeruzalem starije ime.

(12) Izraelci su doduše stanovali u Jeruzalemu, ali su gospodari u njem sve do Davida bili Jebuzeji, koji su sjedili u tvrđavi.

(13) Gabaa i Rama leže jedno dva sata sjeverno od Jeruzalema, i nijesu daleko jedna od druge.

koga, koji bi ih primio u kuću svoju da prenoće.
16. Tada se je uveče vraćao jedan starac s posla svojega u polju. Čovjek je bio iz gore Efraimove i boravio kao stranac u Gabai, dok su stanovnici mjesta bili sinovi Benjaminovi.
17. I on podiže oči i ugleda na trgu gradskom putnika. Kad ga upita starac: »Kuda ideš i otkuda dolaziš?«
*18. Odgovori mu on: »Mi smo na putu od Betlehema u Judi u nutrinu gore Efraimove. Odanle sam ja. Putovao sam u Betlehem u Judi, a sada idem kući Gospodnjoj. Ali nitko me ne prima u kuću svoju.
19. Mi imamo slame i hrane za magarce svoje i kruha i vina za se, za sluškinju tvoju i za momka, koji pripada nama, slugama tvojim. Imamo svega dosta.«
*20. Tada reče starac: »Ti si meni dobro došao. Moja će biti briga, ako ti što bude manjkalo. Nikako ne smiješ prenoćiti na trgu.«
21. Uvede ga tada u svoju kuću i nahrani magarce. Kad sebi opraše noge, jedoše i piše.
22. Dok su se veselili, ljudi iz grada, zločinci, opkoliše kuću, stadoše lupati na vrata i zatražiše od starca, gospodara kuće: »Izvedi čovjeka, koji ti se je svratio! Hoćemo da se pomiješamo s njim.«
23. Čovjek, gospodar kuće, izađe k njima van i reče im: »Ali nemojte, braćo moja! Ne činite zla! Kad je čovjek ušao u moju kuću, ne smijete učiniti takvu sramotu.
*24. Izvest ću vam kćer svoju, djevojku, i inoču njegovu. Njima možete silu nanijeti i činiti s njima što vam je volja! Ali na tom čovjeku ne smijete počiniti takvu sramotu.«
25. A kad ga ljudi ne htjedoše poslušati, uze čovjek inoču njegovu i izvede je k njima na ulicu. Oni je zlorabiše i cijelu noć do zore činili su s njom svoje nevaljalštine. Pustiše je istom u zoru.
26. U zoru dođe žena i pade pred kućnim vratima čovjeka, kod kojega je stanovao gospodar njezin, i ostade tu ležeći, dok se ne svanu.
27. Kad je gospodar njezin ujutro ustao, kućna vrata otvorio i izašao da ide dalje, ležala je žena, inoča njegova, pred kućnim vratima s rukama na pragu.
28. On joj reče: »Ustani! Poći ćemo!« Ali ne dobi odgovora. Tada je metnu na magarca, i čovjek ustade i otide u mjesto svoje.
29. Kad je došao kući, uze nož, prihvati inoču svoju, isječe je član po član na dvanaest komada i razasla ih u sve krajeve Izraelove.
30. Svaki, koji to vidje, povika: »Tako što od izlaska sinova Izraelovih iz Egipta do danas nije se još nikada dogodilo i nikada se nije doživjelo. Promislite o tom, stvorite odluku i radite!«

GLAVA 20.

Rat s plemenom Benjaminovim i poraz njegov.

*1. Tada izađoše svi sinovi Izraelovi, i sabra se općina od Dana do

(18) »Idem kući Gospodnjoj«, t. j. u Silo.
(20) Starac, koji je radio na polju sve do u noć, nije bio bogat, ali je bio plemenit i velikodušan.
(24) Isp. 1 Mojs 19, 5—8. Da li su ta dva čovjeka radila u zbunjenosti, strahu i neznanju, ne kazuje biblijski izvještaj.
Gl. 20. (1) Masfa je današnji Tell en-Nasbe, dva sata sjeverno od Jeruzalema. Ono »pred Gospodom« ne mora značiti, da je kovčeg zavjeta bio donesen u Masfu ili da se je tamo nalazio veliki svećenik s proročištem Urim i Tumim. Dosta je, da je Masfa s kojega mu drago razloga vrijedila kao sveto mjesto.

Bersabe, i zemlja Galaad, kao jedan čovjek pred Gospodom u Masfi,

2. I glavari svega naroda, svih plemena Izraelovih, nađoše se u skupštini naroda Božjega, četiri stotine tisuća ljudi pješaka, mačevima naoružanih.

3. Sinovi Benjaminovi doznaše, da su sinovi Izraelovi otišli u Masfu. A sinovi Izraelovi upitaše: »Kažite, kako se je dogodilo to zlo!«

4. Levit, muž žene, koja je bila ubijena, dade slijedeći izvještaj: »Dođoh s inočom u Gabau u Benjaminu, da prenoćim.

5. Građani u Gabai ustadoše na me i noću opkoliše kuću, u kojoj sam se nalazio. Htjedoše me ubiti; a inoču moju zlostaviše tako, da je umrla.

6. Tada uzeh inoču svoju, isjekoh je na komade i razaslah ih u sve krajeve baštine Izraelove, jer počiniše grozovitu sramotu u Izraelu.

7. I sada, vi sinovi Izraelovi svi skupa, stvorite savjet i djelo!«

8. Tada se diže sav narod kao jedan čovjek i povika: »Nijedan od nas ne smije ići k šatoru svojemu, i nijedan od nas ne smije se vraćati kući svojoj!

9. Eto, s Gabaom učinimo ovako: Neka ždrijeb govori proti njoj!

10. Uzet ćemo iz svih plemena Izraelovih po deset ljudi od stotine i po stotinu od tisuće i po tisuću od deset tisuća, da donesu hranu vojsci. Kad se oni povrate, učinit ćemo Gabai u Benjaminu onako, kako je zaslužila sramota, što ju je počinila u Izraelu.«

11. Sav Izrael utvrdio je kao jedan čovjek, da zajedno istupi proti tome gradu.

12. Tada poslaše plemena Izraelova ljude u sve porodice u Benjaminu s porukom: »Kakva se je to sramota učinila među vama?

*13. Sada predajte te ljude, zločince, što su u Gabai, da ih pogubimo i uklonimo to zlo iz Izraela!« Ali sinovi Benjaminovi ne pristadoše na zahtjev braće svoje, sinova Izraelovih,

14. Nego se skupiše sinovi Benjaminovi iz gradova u Gabau, da pođu u rat proti sinovima Izraelovim.

*15. Kad se je onoga dana pobrojilo sinove Benjaminove, bilo je iz gradova dvadeset i šest tisuća ljudi jako naoružanih, osim stanovnikâ u Gabai, kojih je bilo na broj sedam stotina ljudi odabranih.

16. Među svima ovim ljudima bilo je sedam stotina odabranih ljudi, koji su bili ljevaci. Svaki od njih znao je kamenjem gađati iz praće u dlaku ne promašujući.

17. Kad se je prebrojilo sinove Izraelove, bilo ih je, osim sinova Benjaminovih, četiri stotine tisuća ljudi jako naoružanih, samih hrabrih vojnika.

*18. Nato se digoše i otidoše u Betel i upitaše Boga. Sinovi Izraelovi pitali su: »Tko će između nas izaći najprije u boj proti sinovima Benjaminovim?« Gospod odgovori: »Juda najprije.«

19. Sutradan digoše se sinovi Izraelovi i utaboriše se pred Gabaom.

20. Tada izađoše sinovi Izraelovi u boj proti sinovima Benjamino-

(13) Najprije su im ponudili mir, kao što je bio propis da se učini kod opsjedanja svakoga grada (isp. 5 Mojs 20, 10—13).

(15) »Dvadeset i šest tisuća«; LXX i Vulgata imaju »dvadeset i pet tisuća«.

(18) »Otidoše u Betel« (1 Mojs 12, 8); Vulgata krivo: »dođoše u dom Božji (u sveti šator), to jest u Silo«.

vim, i čete izraelske svrstaše se pred Gabaom proti njima.

21. A sinovi Benjaminovi provališe iz Gabae i toga dana poobaraše na tle dvadeset i dvije tisuće ljudi između Izraelaca.

22. Ali vojnici izraelski ne izgubiše srčanosti. Oni se još jedamput svrstaše na mjestu, gdje su to bili učinili prvoga dana.

23. Kad su naime sinovi Izraelovi bili otišli, plakali su sve do navečer pred Gospodom i zapitali su Gospoda :»Moramo li još jedamput izaći u boj proti braći svojoj, sinovima Benjaminovim?« Gospod im je bio odgovorio: »Izađite proti njima!«

24. Tako izađoše sinovi Izraelovi drugi dan opet proti sinovima Benjaminovim.

*25. Tada provališe sinovi Benjaminovi drugi dan iz Gabae i poobaraše na tle još osamnaest tisuća ljudi između sinova Izraelovih, sve samih jako naoružanih ljudi.

26. Tada se svi sinovi Izraelovi podigoše na put, sav narod, i dođoše u Betel. Plakali su i ostali ondje pred Gospodom, postili su preko dana do večera i prinijeli Gospodu žrtve paljenice i žrtve mirotvorne.

*27. Nato upitaše sinovi Izraelovi Gospoda. Tamo se je naime u ono vrijeme nalazio kovčeg zavjeta Božjega,

*28. I Finees, sin Eleazarov, unuk Aronov, vršio je u one dane službu pred njim. Oni su pitali: »Moramo li još jedamput izaći u boj proti braći svojoj, sinovima Benjaminovim, ili ćemo odustati od toga?« Gospod odgovori: »Izađite! Jer ću ih sutra predati vama u ruke.«

29. Tada namjestiše sinovi Izraelovi oko Gabae ljude u zasjedu.

30. Treći dan onda izađoše sinovi Izraelovi proti sinovima Benjaminovim i svrstaše se kao prije pred Gabaom.

31. Sinovi Benjaminovi izađoše pred vojsku, dadoše se odmamiti od grada i stadoše kao prije ubijati narod na putovima, od kojih jedan vodi u Betel, drugi preko poljâ u Gabau, i poubijaše jedno trideset ljudi od sinova Izraelovih.

32. I mislili su sinovi Benjaminovi: »Potučeni su od nas kao prvi put.« Ali sinovi Izraelovi bili su među se ugovorili: »Mi ćemo bježati, da ih odmamimo od grada na putove.«

*33. Zato svi sinovi Izraelovi ostaviše svoja mjesta i namjestiše se kod Baaltamara, a u zasjedi sakriveni sinovi Izraelovi provališe iz svojih mjesta zapadno od Gabae.

34. Tada dođe proti Gabai deset tisuća ljudi, iz svega Izraela izabranih ljudi. Razvi se težak boj. A oni ne slutiše, da će ih zlo zadesiti.

35. Gospod dade naime, da sinovi Izraelovi potukoše sinove Benjaminove. Sinovi Izraelovi pogubiše onaj dan dvadeset i pet tisuća i sto ljudi od sinova Benjaminovih, sve samih jako naoružanih vojnika.

(25) Gospod je dao, da pleme Benjaminovo dvaput tako ljuto pohara vojsku svih ostalih plemena, da prestanu tašto se uzdati u svoj veliki broj, a onda i da se opomenu, tko hoće da druge kara, treba najprije da sam bude prost od grijeha.

(27—28) Iz činjenice, da je Finees (2 Mojs 6, 25; 4 Mojs 25, 7; Joz 22, 13) još živio, proizlazi, da su se ovdje opisani događaji mogli dogoditi kratko iza smrti Jozuine.

(33) »Ostaviše svoja mjesta«, kamo su se posakrivali bježeći pred Benjaminom.

*36. I vidješe sinovi Benjaminovi, da su bili potučeni. Sinovi Izraelovi bili su se naime povukli ispred sinova Benjaminovih, jer su se oslonili na zasjedu, koju su bili namjestili proti Gabai.

37. Zasjeda je tada najedamput navalila proti Gabai. I uspjelo je zasjedi provaliti i sav grad pobiti oštricom mača.

38. Među sinovima Izraelovim i zasjedom bilo je dogovoreno, da za znak zapale vatru, da se digne stup od dima u gradu.

*39. I kada su sinovi Izraelovi u boju uzmicali, a sinovi Benjaminovi već počeli ubijati neke između sinova Izraelovih, poubijaše ih jedno trideset ljudi, a u vjeri, da su ih pobijedili kao u prvom boju,

40. Tada se poče u gradu dizati znak vatre, stup od dima. Sinovi se Benjaminovi obazreše i vidješe, kako se oganj iz cijeloga grada diže do neba.

41. I sinovi Izraelovi vrnuše se natrag, a sinove Benjaminove uhvati strah; jer vidješe, da ih je zlo zadesilo.

42. Bježali su pred sinovima Izraelovim prema pustinji. Ali ih ne minu boj. Oni iz drugih gradova ubijali su ih među sobom.

43. Oni opkoliše sinove Benjaminove, goniše ih i pobiše ih, na istok do u blizinu Gabae.

44. I pade sinova Benjaminovih osamnaest tisuća ljudi, samih junaka.

45. Oni okrenuše u bijeg, prema pustinji, k pećini Remonu. Ali ih oni napabirčiše još na putovima pet tisuća ljudi, goniše ih do Gidoma i pobiše ih još dvije tisuće ljudi.

46. I tako svega pogibe onaj dan sinova Benjaminovih dvadeset i pet tisuća ljudi jako naoružanih, sve samih junaka.

47. Bilo je šest stotina ljudi, kojima je uspjelo pobjeći u pustinju k pećini Remonu. Ostadoše kod pećine Remona četiri mjeseca.

*48. A sinovi Izraelovi vratiše se k sinovima Benjaminovim i isjekoše oštricom mača i ljude i stoku, sve, što se našlo u gradovima. Sve gradove, na koje naiđoše, popališe ognjem.

GLAVA 21.

Nanovo se podiže pleme Benjaminovo.

1. Sinovi Izraelovi bili su se zakleli u Masfi: »Nijedan od nas ne će dati kćeri svoje za ženu sinu Benjaminovu.«

*2. Kad je onda narod bio otišao u Betel i tamo do večera boravio kod svetišta, podigoše glas svoj, stadoše glasno plakati

3. I rekoše: »Zašto se, Gospode, Bože Izraelov, moralo ovo dogoditi

(36) Vulgata netočno: »A kad sinovi Benjaminovi upoznaše, da su nadbijeni, stadoše bježati. A videći to sinovi Izraelovi pustiše ih, da bježe i da nalete na zasjede, što ih namjestiše kod grada.«

(39) Ovo je dopuna r. 31.

(45) »Goniše ih do Gidoma«; Vulgata: »potjeraše za njima« — »persecuti sunt eos«.

(48) Tolik gubitak s obje strane pravi je kazneni sud Božji poradi otpada Izraelaca u idolopoklonstvo (gl. 17; 18) i u grdilo i bezakonje pogana (gl. 19). A sinovi Izraelovi učinili su s gradovima sinova Benjaminovih onako, kako se je imalo činiti s gradovima, koji su pali u idolopoklonstvo (isp. 5 Mojs 13, 13—17).

Gl. 21. (2) »U Betel«; Vulgata: »k domu Božjemu u Silo« (isp. 20, 18 s bilješkom).

u Izraelu, da danas nestane jednoga cijelog plemena iz Izraela?«
4. Sutradan rano načiniše ondje žrtvenik i prinesoše žrtve paljenice i žrtve mirotvorne.
5. Tada upitaše sinovi Izraelovi: »Tko od svih plemena Izraelovih nije došao na skupštinu Gospodu?« Bili su se naime svečanom zakletvom zaprijetili svakomu, koji ne bi došao u Masfu Gospodu: »Ima se kazniti smrću!«
6. A sad se sinovima Izraelovim sažali za njihovim bratskim plemenom Benjaminovim, i jadikovali su: »Jedno se eto pleme istrijebi iz Izraela.
*7. Kako da pomognemo onima, što su preostali, da bi imali žene, kad se zaklesmo kod Gospoda, da im ne damo kćeri svojih za žene?«
*8. I kad su pitali, da li nije tko iz plemena Izraelovih došao u Masfu Gospodu, opazilo se, da nije bio nitko došao iz Jabesa u Galaadu u tabor na skupštinu.
*9. Prebrojiše narod i pokaza se, da nije bilo ondje nijednoga od onih, što su stanovali u Jabesu u Galaadu.
*10. Tada posla općina onamo dvanaest tisuća od najhrabrijih ljudi i naloži im: »Idite i pobijte stanovnike u Jabesu u Galaadu mačem, i žene i djecu!
*11. Imate pritom ovako postupati: »Sve muško i sve žensko, što je poznalo čovjeka, pobijte!«
12. Nađoše tad među stanovnicima Jabesa u Galaadu četiri stotine djevojaka, koje nijesu bile poznale čovjeka. Dovedoše ih u tabor u Silo u zemlji kanaanskoj.
13. Tada posla sva općina, uze ugovarati sa sinovima Benjaminovim, koji su bili u pećini Remonu, i ponudi im slobodno područje.
14. Nato istom vratiše se sinovi Benjaminovi natrag. Dadoše im djevojke, koje ostaviše na životu između žena iz Jabesa u Galaadu. Ali ih nije bilo dosta za njih.
15. Jer je narodu bilo žao sinova Benjaminovih, što Gospod okrnji plemena Izraelova,
16. Upitaše starješine općine: »Kako ćemo pomoći ovima, što su preostali, da bi imali žene, izakako su istrijebljene žene iz plemena Benjaminova?«
17. Rekoše: »Preostalim sinovima Benjaminovim ostaje još samo posjed. Ali ne smije pleme iščeznuti iz Izraela.
18. Mi im ipak ne možemo dati žena između kćeri svojih. Jer su se zakleli sinovi Izraelovi: Neka je proklet, tko dadne ženu sinovima Benjaminovim!«
19. Potom rekoše: »Eto svake je godine blagdan Gospodnji u Silu, koji leži sjeverno od Betela, istočno od puta, što vodi od Betela u Sihem, i južno od Lebone,«
20. I naložiše sinovima Benjaminovim: »Idite i posakrivajte se u vinogradima!

(7) Ta zakletva nije bila u redu već stoga, što su ljudi naroda Božjega bili tako primorani da uzimaju sebi za žene djevojke iz neznabožačkih naroda i tako padnu u pogibao, da se odmetnu od pravoga Boga.
(8) Jabes je ležao u istočnoj zemlji jordanskoj naprema prastarom gradu Betsanu.
(9) Vulgata ovaj redak stavlja u zagradu i prevodi ga ovako: »I u ono vrijeme, jer su bili u Silu, nijedan se od njih ne nađe ondje.«
(10) »Dvanaest tisuća«: ovo je brojka LXX i starih prijevoda izuzevši Vulgatu, koja meće »deset tisuća«.
(11) Ova ljuta okrutnost tumači se ratnim običajima tadašnjega vremena. A ljudi iz Jabesa kao da su odobravali zločinstvo plemena Benjaminova, pa su se smatrali za jednake krivce s njim.

21. I čim vidite, da djevojke od Sila izlaze, da igraju, skočite iz vinogradâ i otmite svaki sebi ženu između djevojaka od Sila! Onda se vratite u zemlju Benjamin natrag!
*22. Ako li dođu njihovi oci i braća njihova, da podignu tužbu kod nas, tada im kažimo: Darujte nam ih! Jer u ratu nijesmo dobili žene za svakoga. Ako im ih ne dadnete, griješite.«
23. Sinovi Benjaminovi izvršiše zapovijed. Dovedoše sebi potrebni broj žena od djevojaka igračica, koje oteše, vratiše se natrag u svoj baštinski posjed, sazidaše opet gradove i naseliše se u njima.
24. I sinovi Izraelovi vratiše se odanle u ono vrijeme kući, svaki k svojemu plemenu i k svojoj porodici. Svaki otide odanle na svoj baštinski posjed.
*25. U ono vrijeme nije bilo još kralja u Izraelu. Svaki je činio, što mu je bilo drago.

(22) »U ratu«, bez sumnje proti Jabesu. Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »A kad dođu oci njihovi i braća i stanu se na vas tužiti i prijetiti se, reći ćemo im: Smilujte im se, jer ih nijesu oteli po pravu ratnom ili kao pobjednici; nego im ne dadoste, kad su vas molili, da bi ih uzeli, pa je krivnja na vašoj strani.«

(25) Pisac zaključuje svoj izvještaj napomenom, da se te opisane sramote i grdobe nijesu dogodile u vrijeme kraljeva, kad se je više pazilo na red i poštenje.

KNJIGA O RUTI

Knjiga o Ruti pripovijeda jednu milu povijest obiteljsku iz vremena sudaca. Glavna je svrha knjizi, da nastavi i osvijetli rodoslovlje plemena Judina do kralja Davida. Iz toga je plemena imao izaći Mesija. Knjiga opisuje siromašne, ali plemenite pređe Davidove. Ovaj je slavljeni kralj i u tom živa slika onoga, koji je sav siromašan došao na zemlju, da siromasima propovijeda Evanđelje. Povijest, koja je jedna od najljepših u cijelom Svetom Pismu, bit će da je napisana od proroka Samuela. Tako drže Talmud, mnogi stariji i noviji tumači Svetoga Pisma.

GLAVA 1.

Ruta putuje s Noemom u Betlehem iz zemlje moapske.

*1. U vrijeme, kada su još vladali suci, nasta glad u zemlji. Tada odseli iz Betlehema u Judi jedan čovjek sa ženom svojom i sa svoja dva sina. Mislio je nastaniti se u zemlji moapskoj.

*2. Taj se je čovjek zvao Elimeleh, žena se njegova zvala Noema, dva sina njegova zvala se Mahalon i Helion. Oni su bili Efraćani iz Betlehema u Judi. Kad su bili došli u zemlju moapsku i tamo se nastanili,

3. Umrije Elimeleh, muž Noemin. Tako ostade ona sa svoja dva sina.

*4. Oni se oženiše Moapkama. Jedna se zvala Orfa, druga Ruta. Kad su boravili tamo jedno deset godina,

5. Umriješe i obadva sina, Mahalon i Helion. Tako iza smrti svojih sinova i svojega muža ostade još sama žena.

6. Tada se ona podiže sa svojim snahama, da se natrag vrati iz zemlje moapske. Bila je naime doznala u zemlji moapskoj, da je Gospod pohodio narod svoj i opet mu dao kruha.

7. I tako ona sa svoje dvije snahe ostavi mjesto, gdje je stanovala dosad. I kad pođoše putem, da se natrag vrate u zemlju Judinu,

---

Gl. 1. (1) Zemlja moapska protezala se istočnom stranom Mrtvoga mora. U vrijeme Mojsijevo sezala je od Arnona do južnoga rta Mrtvoga mora (4 Mojs 21, 13; Suc 11, 18). Kasnije se raširila preko Arnona do Hesebona. U prvo doba sudaca bili su Moapci zaposjeli dapače Jeriho i obvezali Izraelce da im plaćaju danak (Suc 8, 12). — »Nasta glad u zemlji«, t. j. u zemlji izraelskoj.

(2) Elimeleh i njegova obitelj zovu se Efraćani, jer su vukli lozu od Efrate, jedne žene Kalebove (1 Dnev 2, 19). Njezini potomci stanovali su u Betlehemu. Zato je Efrata starije ime za Betlehem (1 Mojs 35, 18. 19).

(4) Ruta je bila žena Mahalona, starijega sina i nasljednika (isp. 4, 10).

*8. Reče Noema svojim obadvjema snahama: »Idite, vratite se natrag, svaka u kuću matere svoje! Neka vam Gospod naplati ljubav, koju iskazaste umrlima i meni!

*9. Neka vam Gospod dadne da nađete opet kuću, svaka u kući muža svojega!« I poljubi ih. A one stadoše glasno plakati

10. I rekoše joj: »Ne, mi ćemo tebe pratiti kući k narodu tvojemu.«

*11. A Noema odvrati: »Vratite se, drage kćeri! Što biste išle sa mnom? Mogu li se ja još nadati sinovima, koji bi vam mogli biti muževi?

12. Vratite se, drage kćeri, idite kući! Ja sam odveć stara za muža. Pa i kad bih mislila, da imam još nade, i kad bih još noćas imala muža, pa i sinove rodila,

*13. Zar biste čekale na njih, dok odrastu? Zar biste poradi njih stajale neudate? Ne, drage kćeri, meni je u tom gore negoli vama. Jer je ruka Gospodnja pogodila mene.«

14. One stadoše nanovo plakati. Orfa se tad oprosti od svoje svekrve. A Ruta ostade kod nje.

*15. Ali Noema zamoli: »Eto, jetrva se tvoja povrati k narodu svojemu i bogovima svojim. Pa vrati se i ti i slijedi jetrvu svoju!«

*16. A Ruta odvrati: »Ne sili me tako, da te ostavim i da te ne slijedim dalje! Kamo ti ideš, tamo idem i ja, i gdje ti ostaneš, ondje ostajem i ja. Tvoj narod moj je narod, i tvoj Bog moj je Bog.

17. Gdje ti umreš, umrijet ću i ja, i ondje hoću da budem i ja pokopana. Gospod neka učini sa mnom što hoće! Samo me smrt može rastaviti od tebe.«

18. I kad Noema vidje, da je tvrdo naumila ići s njom, presta je odvraćati.

19. Tako odoše obje dalje, dok dođoše u Betlehem. Kad dođoše u Betlehem, sav se grad uzbuni radi njih. žene su pitale: »Nije li to Noema?«

*20. Ona im je odgovarala: »Ne zovite me Noema, zovite me Mara! Jer Svemogući pusti na me veliku gorkost.

*21. Bogata sam otišla, praznih ruku vraća me Gospod. Što me zovete Noema, kad Gospod proti meni istupi i Svemogući tugu na me navali?«

(8—9) Noema želi obadvjema blagoslov Gospodnji, koji je poglavito u tome, da se opet mognu udati. Neudata žena bila je na Istoku nesretna. Umrijeti bez potomaka smatralo se sramotom.

(11—13) Noema hoće da svoje obadvije snahe skloni na povratak poglavito zato, jer joj se čini, da se one kao žene tuđinke ne bi mogle tako lako udati u Izraelu. A i ona sama u svojoj dobi ne može više dobiti sinova, koji bi možda bili obvezani na ženidbu s njima po zakonu o djeverskoj ženidbi (5 Mojs 25, 5—10). — A kad Noema tvrdi, da je ona u tom gore stala nego njezine snahe, onda hoće time kazati, da je u njezinoj dobi isključena svaka nada u potomstvo, dok snahe, ako se vrate, mogu se još jedamput udati i potomke dobiti.

(13) »Meni je u tom gore negoli vama.« Drugi prevode: »Moja je tuga veća od vaše.«

(15) S povratkom u Moab bilo je za Orfu spojeno i štovanje moapskoga boga (isp. 1 Kralj 26, 19; Suc 11, 24).

(16—18) Moapka Ruta prihvaća vjeru u Boga Izraelova i kune se njegovim imenom.

(20) Noema znači Milostiva, Blaga, Lijepa. Mara znači Gorka, Žalosna.

(21) »Bogata«, ne toliko blagom i imetkom, koliko mužem i djecom. — »Gospod proti meni istupi«: LXX i Vulgata: »ponizi me«.

*22. Tako se iz zemlje moapske vrati Noema praćena od Moapke Rute, snahe svoje, koja je htjela s njom ići. Dođoše u Betlehem upravo početkom ječmene žetve.

GLAVA 2.

Ruta na polju Boozovu.

1. Noema je imala rođaka od strane svojega muža, čovjeka vrlo bogata iz porodice Elimelehove, po imenu Booza.

*2. I jednoga dana reče Moapka Ruta Noemi: »Rado bih izašla u polje i, ako mi se dopusti, pabirčila bih klasje.« Ona odgovori: »Idi, draga kćeri!«

3. I ona otide, i pabirčila je u polju za žeteocima. Dogodi se, te dođe na njivu Boozovu, koji je bio od porodice Elimelehove.

4. Upravo dođe Booz iz Betlehema i pozdravi žeteoce: »Gospod s vama!« Oni odgovoriše: »Gospod te blagoslovio!«

5. Tada upita Booz slugu, koji je nadzirao žeteoce: »Čija je ovo djevojka?«

6. Sluga, koji je nadzirao žeteoce, odvrati: »To je Moapka djevojka, koja je s Noemom došla iz zemlje moapske.

*7. Molila je: Rado bih pabirčila i kupila klasje između snopova za žeteocima. I došla je i od ranoga jutra do sada bila je na nogama, i jedva da je samo malo otpočinula.«

*8. Tada Booz reče Ruti: »Slušaj, kćeri moja, nemoj ići na njivu koga drugoga da pabirčiš! Ne odlazi odavle, nego se drži mojih djevojaka!

9. Pazi na kojoj njivi one žanju, pa idi za njima! Ja sam slugama zapovjedio, da te ne diraju. Kad ožedniš, idi k sudovima i pij, što su sluge donijele!«

10. Tada ona pade ničice, pokloni se sve do zemlje i reče mu: »Kako to, da si mi tako milostiv i da si tako prijazan prema meni, makar da sam tuđinka?«

11. Booz joj odgovori: »Čuo sam ja sve, što si učinila svekrvi svojoj iza smrti muža svojega. Oca, mater i zavičaj ostavila si, pa si došla k narodu, kojega nijesi znala prije.

12. Gospod neka ti plati za djelo tvoje! Potpuna plaća neka ti bude od Gospoda, Boga Izraelova, kad si došla, da se pod krila njegova skloniš!«

13. Ona odgovori: »Nađoh milost u očima tvojim, gospodaru! Jer si me utješio i prijazno progovorio sluškinji svojoj, ako i nijesam kao jedna od tvojih sluškinja.«

*14. Kad je bilo vrijeme jesti, reče joj Booz: »Dođi i jedi kruha s nama i umoči zalogaj svoj u ocat!« I ona sjede pokraj žetelaca, i on stavi pred nju toliko prženih zrna, da se je mogla nasititi, i još joj preteče.

15. Kad je onda ustala, da pabirči dalje, zapovjedi Booz slugama svojim: »Ona smije pabirčiti i među snopovima. Nemojte je pri tom dirati!

---

(22) Ječmena žetva počinje koncem travnja.

Gl. 2. (1) Povijest hoće, da je Booz bio sinovac Elimelehov.

(2) Po zakonu (3 Mojs 19, 9. 10) imali su siromasi pravo na pabirčenje klasja. Unatoč tome uljudna i čedna Ruta moli dopuštenje za to pabirčenje (r. 7.).

(7) »I jedva da je samo malo otpočinula«; Vulgata: »te ni za čas ne otide kući«; a Daničić: »samo je malo bila kod kuće.«

(8) Kad Booz naziva Rutu kćerju, mora da je od nje mnogo stariji.

(14) »Umoči zalogaj svoj u ocat!«: tako su uz jelo gasili žeđu.

16. Nego još od svojih rukoveti navlaš ispuštajte i ostavljajte joj neka kupi! Ne korite je!«
*17. Tako je ona pabirčila na njivi sve do večera, i kad je onda izmlatila, što je bila napabirčila, bilo je gotovo efa ječma.
18. Ona to uze na se i otide u grad. Kad svekrva njezina vidje, koliko je napabirčila, i kad ona još izvadi i dade joj, što joj je preteklo, pošto se nasitila,
19. Reče joj svekrva: »Gdje si to pabirčila danas? Gdje si bila na radu? Neka je blagosloven, koji ti je bio tako dobar!« I ona pripovjedi svekrvi svojoj, kod koga je radila danas, i reče: »Čovjek, kod kojega sam danas radila, zove se Booz.«
*20. Noema odvrati svojoj snahi: »Neka je blagosloven od Gospoda on, koji svoje dobrote ne uskraćuje ni živima ni mrtvima!« I reče joj Noema: »Taj nam je čovjek u rodu. On je jedan od onih, koji su nam otkup dužni.«
21. I Moapka Ruta pripovijedala je dalje: »Još mi je rekao: Drži se mojih ljudi, dok ne budu gotovi s mojom cijelom žetvom!«
22. Noema odvrati svojoj snahi Ruti: »Dobro, draga kćeri, idi s njegovim djevojkama! Onda te na drugoj njivi ne mogu dirati.«
23. I tako se je ona kod pabirčenja držala djevojaka Boozovih, dokle se nije svršila žetva ječmena i žetva pšenična. Onda je živjela u kući kod svekrve svoje.

GLAVA 3.

Savjet Noemin.

1. Jednoga dana reče joj njezina svekrva Noema: »Draga kćeri, ne treba li da ti potražim, gdje ćeš počinuti, da bi ti dobro bilo?
*2. Evo: Booz, rođak naš, sa čijim si djevojkama bila zajedno, vijat će ove noći ječam na gumnu.
3. Umij se i namaži se, obuci na se haljine svoje najbolje, pa idi na gumno! Pripazi na to, da te on ne vidi, dokle ne jede i ne napije se!
*4. Kad onda on legne da spava, pazi, gdje će leći. Tad otidi tamo, digni pokrivač s nogu njegovih i lezi ondje! On će onda već reći, što ćeš raditi.«
5. Ona joj odgovori: »Štogod mi kažeš, učinit ću.«
6. I otide na gumno i učini sve onako, kako joj je bila rekla njezina svekrva.
7. Kad je Booz jeo i pio i dobre volje bio, leže da spava iza stoga žita. A ona dođe polako, podiže pokrivač s nogu njegovih i leže tamo.

(17) Jedna efa ječma ima 36,4 l. To je za rad jednoga dana veoma mnogo.

(20) Booz je činio dobro mužu Noeminu i djeci njezinoj, dok su bili na životu; on čini i sada dobro Noemi i Ruti, udovicama njihovim, kad njih više nema: dakle dobar je »živima i mrtvima«. Rođak, koji duguje otkup, ima se naći u pomoći članovima rodbine, kad su u potrebi. Njegova je prije svega dužnost oženiti se udovicom, koja nema djece, i tako održati ime pokojnika (3 Mojs 25, 24—28; 47—55; 5 Mojs 19, 13; 25, 5—10). Noema misli odmah na ženidbu među Rutom i Boozom. Po Boozu pokazat će Bog svoju dobrotu i »mrtvima«, t. j. njezinu mužu i njezinim sinovima, kad uzbudi po Boozu potomstvo njima, koji su ostali bez djece.

Gl. 3. (2) Izakako je žito na gumnu bilo ovršeno i slama uklonjena, pristupa se vijanju žita. Lopatom se drvenom baca u vis zrnje pomiješano s pljevom. Vjetar odnosi pljevu, a zrnje pada na tle (isp. Mt 3, 12). Ovaj teški posao obavljao se po noći, jer je noć obično hladna i vjetar tad duva sa Sredozemnoga mora.

(4) Pokrivale su se gole noge, da se zaštite od hladnoće noći, koja je u Palestini veoma osjetljiva, makar da je dan veoma vruć. Booz će se brzo probuditi, kad osjeti studen po nogama.

8. Oko ponoći trže se čovjek, obrnu se i vidje ženu, gdje leži kod njegovih nogu.

*9. Kad upita: »Tko si?«, odgovori ona: »Ruta, sluškinja tvoja. Raširi krajak haljine svoje na sluškinju svoju! Jer ti si rođak, koji duguje otkup.«

*10. On odvrati: »Gospod neka te blagoslovi, kćeri moja! Ljubav, koju mi sad pokazuješ, ljepša je od one prve, jer nijesi trčala za mladim ljudima, ni siromašnim ni bogatim.

11. I zato, kćeri moja, nemaj brige! Štogod zatražiš, učinit ću ti. Jer zna svaki u gradu, da si žena čestita.

12. A svakako je istina, da ja dugujem otkup, ali ima još drugi, koji ima dužnost otkupa i bliži ti je rođak od mene.

13. Ostani ovu noć ovdje! Htjedne li on sutra da ispuni svoju dužnost otkupa prema tebi, dobro, neka to učini! A ne htjedne li da ispuni svoju dužnost otkupa prema tebi, ja ću se zauzeti za te, tako živ bio Gospod! Sad spavaj mirno do jutra!«

14. Izakako je do jutra spavala kod nogu njegovih, ustade, dok još nije mogao čovjek čovjeka raspoznati. On reče: »Ne smije se znati, da je žena došla na gumno.«

*15. Tada je pozva: »Daj ogrtač, što ga imaš na sebi, i drži ga!« Ona ga pridrža, a on joj izmjeri šest mjerica ječma i naprti joj. Tada on otide u grad.

16. Kad ona dođe k svekrvi svojoj, upita je ova: »Što si postigla, draga kćeri?« Ona joj pripovjedi točno, kako je s njom postupao čovjek.

17. »Ovih šest mjerica ječma«, reče, »darova mi. Jer je mislio: Ne smiješ praznih ruku doći k svekrvi svojoj.«

18. Tada reče ova: »Čekaj sad mirno, draga kćeri, dok doznaš, kako će stvar izaći! Jer čovjek ne će se prije smiriti, dok ne svrši stvar još danas.«

GLAVA 4.

Booz uzima Rutu. Rodoslovlje Davidovo.

1. Booz je uto bio otišao na vrata gradska i sio tamo. I kad je prolazio onaj rođak, koji je dugovao otkup, a o kojemu je bio Booz govorio, zovnu ga: »Hodi ovamo i sjedi ovdje, ti taki i taki!« On dođe i sjede.

2. I dovede Booz deset ljudi između starješina gradskih i zamoli ih: »Sjedite ovdje!« Kad sjedoše,

3. Reče čovjeku, koji je imao dužnost otkupa: »Noema, koja se je vratila iz moapske zemlje, prodaje njivu, što je bila našega rođaka Elimeleha.

4. Mislio sam da ti predložim: Kupi je pred ovima, što sjede ovdje, i pred starješinama narod-

(9) Riječi Rutine izrijekom mole Booza, da je uzme za ženu, i Ruta to obrazlaže time, što joj je on rođak, koji duguje otkup, t. j. koji ima da pokojnome mužu njezinu podigne potomstvo i sačuva ime. S ovoga gledišta treba prosuđivati postupak Rutin, koji možda na prvi mah sablažnjava. Ruta je po zakonu o djeverskoj ženidbi imala pravo na udaju. Ona to pravo ovom prilikom ističe. A odgovor plemenitoga Booza pokazuje, da se on o riječ Rutinu nije sablaznio nimalo.

(10) Ljubav, koju je Ruta prije pokazala, bila je u tom, da je ostavila svoju domovinu i svoju vjeru, da ide za svojom svekrvom Noemom. Ljepša je ljubav, koju ona sad pokazuje. Ona sebi izabira čovjeka u poodmakloj dobi za muža, samo da svojoj svekrvi uzbudi žuđeno potomstvo.

(15) »Tada on ode u grad«; Vulgata: »I ona noseći to otide u grad«.

nim! Ako je hoćeš otkupiti, učini to! Ako ne ćeš, kaži mi, da znam! Jer osim tebe nema nikoga, koji ima pravo otkupa. Ja dolazim istom poslije tebe.« Onaj odvrati: »Ja ću je otkupiti.«

*5. Booz nastavi: »Ako kupiš od Noeme njivu, stim dobivaš i Moapku Rutu, ženu pokojnoga, da tako podigneš ime pokojniku na baštini njegovoj.«

6. Tada reče rođak, koji je imao dužnost otkupa: »Onda je ja ne mogu otkupiti za se. Inače bih oštetio svoju vlastitu baštinu. Otkupi ti za se, što bi trebalo da ja otkupim! Jer ja je ne ću da otkupim.«

*7. A bio je od starine ovaj običaj u Izraelu kod otkupljivanja i promjenjivanja: Da sva stvar bude pravomoćna, izuo bi jedan obuću svoju i dao drugomu. To je vrijedilo u Izraelu kao potvrda.

8. Kad je dakle onaj rođak, koji je imao dužnost otkupa, bio rekao Boozu: »Kupi to za se!«, izu obuću svoju.

9. Tada reče Booz starješinama i svima nazočnima: »Vi ste sad svjedoci, da sam od Noeme kupio sve, što je bilo Elimelehovo i što je bilo Helionovo i Mahalonovo.

10. Usto sam dobio za ženu Moapku Rutu, ženu Mahalonovu, da podignem ime pokojnomu na baštini njegovoj, da ne bi izginulo ime pokojnomu iz kruga braće njegove i sa vratâ zavičajnoga mjesta njegova. Tomu ste sada vi svjedoci.«

11. Svi na vratima nazočni i starješine izjaviše: »Mi to svjedočimo. Neka Gospod ženu, koja ulazi u kuću tvoju, učini kao Rahelu i Liju, koje obje sazidaše kuću Izraelovu! Neka ti izvršuješ moć u Efrati i neka sebi načiniš ime u Betlehemu!

12. Neka kuća tvoja bude kao kuća Faresa, kojega rodi Tamara Judi, po potomstvu, koje neka ti dadne Gospod od te mlade žene!«

13. Potom uze Booz Rutu k sebi, i ona postade njegova žena. Kad on ode k njoj, Gospod je blagoslovi, i ona pokloni život jednome sinu.

14. Tada rekoše žene Noemi: »Neka je blagosloven Gospod, koji ti ne uskrati danas zaštitnika! Neka ime njegovo bude slavno u Izraelu!

15. Neka bude utjeha srcu tvojemu i skrbnik tvoj u starosti! Jer ga rodi snaha tvoja, koja te ljubi, ona, koja ti više vrijedi nego sedam sinova.«

16. Noema uze dijete, metnu ga na krilo svoje, i bila je dadilja njegova.

17. Susjede dadoše mu ime, kad rekoše: »Rodi se sin Noemi!«, i prozvaše ga Obed. On je otac Davidova oca Izaja.

*18. Ovo je rodoslovlje Faresovo: Fares rodi Ezrona,

19. Ezron rodi Arama, Aram rodi Aminadaba,

20. Aminadab rodi Nahasona, Nahason rodi Salmona,

21. Salmon rodi Booza, Booz rodi Obeda,

22. Obed rodi Izaja, Izaj rodi Davida.

Gl. 4. (5) Ime pokojniku podignuti na baštini njegovoj znači jednome sinu život dati, kojemu će pripasti baština.

(7) Izuti obuću znači odreći se kojega prava.

(18) Ovo rodoslovlje (genealogija) ima 10 imena, 5 za boravak u Egiptu (430 godina), 5 za doba između izlaska iz Egipta i Davida (476 godina do smrti Davidove). Više imena sigurno je ispušteno. Isp. Mt 1, 3—6; Lk 3, 32 sl.

ČETIRI KNJIGE O KRALJEVIMA

Četiri knjige o kraljevima po Vulgati ili, po hebrejskom tekstu, dvije knjige Samuelove i dvije knjige kraljeva, kazuju nam povijest Izraela pod kraljevima. Izakako su iznijele nešto (1 Kralj gl. 1.—10.) iz povijesti dvojice posljednjih sudaca Helija i Samuela, pripovijedaju dalje o ustanovi kraljevstva pod Saulom i Davidom (1. knjiga i 2. knjiga o kraljevima); zatim (2. i 3. knjiga o kraljevima) povijest o Salomonu i diobi kraljevstva u dva kraljevstva, u kraljevstvo Judino i kraljevstvo Izraelovo, onda daljne događaje do rasula i jednog i drugog kraljevstva (4 Kralj 17, 6; gl. 25.) i do u doba babilonskog sužanjstva.

Četiri knjige o kraljevima obuhvataju razdoblje od više nego 650 godina i daju nam vjernu sliku o ljudskoj tvrdokornosti i o Božjoj strpljivosti; osobito uče knezove i kraljeve, kako se svako kraljevstvo prije ili kasnije mora raspasti, ako nije sagrađeno na nepokolebljivom temelju božanske vjere.

Ne zna se pravo, tko je, potaknut i prosvijetljen od Duha Svetoga, napisao ove knjige o kraljevima. Po nekima dvije knjige Samuelove ili prve dvije knjige o kraljevima potječu od prorokâ Samuela, Gada i Natana (isp. 1 Dnev 29, 20); druge dvije knjige o kraljevima 3. i 4. knjiga o kraljevima) od Ezdre ili od proroka Jeremije. Drugi misle, da je nepoznati pisac pri kraju babilonskog sužanjstva napisao u Babiloniji povijest iz kraljevskih (Judinih i Izraelovih) ljetopisa (1 Dnev 29, 29; 3 Kralj 11, 41; 14, 19. 29) ovako, kako ih danas još imamo u četiri knjige o kraljevima.

Spomenici Egipćana, Asiraca i Babilonaca potvrđuju mnogi izvještaj svetih knjiga o kraljevima; na pr. hram Amona u Karnaku, obelisk Salmanasara III. (859.—824.), Mesakamen (9. vijek), prizma-natpis Senaheribov i natpis od Zakira.

PRVA KNJIGA O KRALJEVIMA
PO VULGATI
ili
PRVA KNJIGA SAMUELOVA
PO HEBREJSKOM TEKSTU

Prva knjiga o kraljevima izvješćuje u svome prvom dijelu (Gl. 1.—15.) o prestanku sudaca pod Samuelom (1.—7.) i o uvođenju kraljevstva pod Saulom (8.—15.) U drugom dijelu (gl. 16.—31.) govori se o Saulu i Davidu, Saul je kralj na zlu glasu, David je uzor svima kraljevima izraelskim.

GLAVA 1.

Rođenje Samuelovo.

*1. U Ramataim-Sofimu živio jedan čovjek iz gore Efraimove po imenu Elkana, sin Jerohama, sina Eliua, sina Tohua, sina Sufova, Efraimljanin.

*2. Imao je dvije žene. Jedna se zvala Ana, druga Fenena. Fenena je imala djece, a Ana je bila bez djece.

*3. Taj je čovjek išao svake godine iz svojega grada, da se u Silu pokloni Gospodu nad vojskama i da mu žrtvuje. Obadva sina Helijeva, Ofni i Finees, bila su tamo svećenici Gospodnji.

4. Kadgod bi Elkana prinio žrtvu, mogao je svojoj ženi Feneni sa svima njezinim sinovima i kćerima dati više žrtvenih dijelova,

5. A Ani bi na svoju žalost dao samo jedan dio, premda je više ljubio Anu.

6. Usto ju žalostila njezina takmica i dražila ju, jer joj Gospod nije bio udijelio djece.

Gl. 1. (1) Ramataim-Sofim jest mjesto, koje se zove i Rama, danas Er-Ram, u plemenu Benjaminovu (Joz 18, 25), na putu od Jeruzalema u Betel (Suc 4, 5), 8 km sjeverno od Jeruzalema. — Elkana se zove Efraimljanin, jer je Rama, njegova postojbina, ležala u južnom dijelu gore Efraimove. Po plemenu bio je levit (1 Dnev 6, 12. 19). Vulgata mjesto »Efraimljanin« piše »Efraćanin« (Ephrathaeus), isto tako Daničić; a to nije ispravno, jer Efraćanin dolazi od grada Efrate, a ne od gore Efraimove. Elkana nije bio iz Efrate, nego iz Rame u gori Efraimovoj.

(2) Možda je Elkana po staroistočnom pravu, što je bilo trpljeno u Starom Zavjetu upogled mnogoženstva, uzeo drugu ženu, jer je Ana bila bez djece.

(3) Elkana ide u Silo (danas Selun), 30 km sjeverno od Jeruzalema, istočno od ceste Jeruzalem—Sihem, da se pokloni Gospodu nad vojskama, jer se je u vrijeme sudaca poglavito ovdje nalazio kovčeg Gospodnji (Suc 18, 31; 21, 19). Vojske Gospoda jesu anđeli (Joz 5, 14; 3 Kralj 22. 19), zvijezde (Iz 40, 26), Izraelci (2 Mojs 12, 41; 1 Kralj 17, 45) i sva bića zemaljska (1 Mojs 2, 1).

7. Tako je išlo iz godine u godinu. Kadgod je išla u kuću Gospodnju, onda bi je tako jako žalostila, da je plakala i ništa nije jela.
8. Njezin muž Elkana gledao ju tada utješiti: »Ana, zašto plačeš? Zašto ništa ne jedeš? Zašto si tako turobna? Zar ti ja nijesam više vrijedan nego deset djece?«
9. Kad se je opet jedamput držala žrtvena gozba u Silu i pilo se, ustade Ana. Upravo je sjedio svećenik Heli na stolici na pragu svetišta Gospodnjega.
10. U dubokoj tuzi molila se ona gorko plačući Gospodu
*11. I zavjetova ovo: »Gospode nad vojskama, ako pogledaš na muku sluškinje svoje i opomeneš me se i ne zaboraviš sluškinje svoje, nego daruješ sluškinji svojoj sina, onda ću ga ja, dok je god živ, posvetiti Gospodu, i britva ne će doći na glavu njegovu.«
12. Dok se je ona tako dugo molila pred Gospodom, promatrao je Heli usta njezina.
13. Ana je naime govorila tiho u sebi; samo su se micale usne njezine, a glas joj se nije mogao čuti. Stoga Heli pomisli da je pijana.
14. Heli je upita: »Dokle ćeš biti pijana? Gledaj, da se opet otrijezniš!«
15. Ana odvrati: »Ah ne, gospodaru moj, ja sam nesretna žena. Vina i opojna pića nijesam pila, nego sam izlila dušu svoju pred Gospodom.
16. Nemoj držati sluškinju svoju za ženu nevaljalu! Samo od velike brige i tuge tako sam se molila.«
17. Heli joj odgovori: »Idi s mirom! Bog Izraelov ispunit će molbu tvoju, koju si mu upravila.«
18. Ona odvrati: »Neka nađe sluškinja tvoja milost u očima tvojim!« Tada otide žena svojim putem, i jela je i nije više bila žalosna.
19. Kad sutradan rano obaviše svoj poklon pred Gospodom, vratiše se natrag kući svojoj u Ramatu. Elkana spoznade ženu svoju Anu, i Gospod se opomenu nje.
*20. Kad prođe jedna godina, rodi Ana, koja je bila zatrudnjela, sina. Nadjenu mu ime Samuel; »jer«, reče, »isprosih ga od Gospoda.«
21. Kad je njezin muž Elkana sa svojom cijelom obitelji opet pošao, da prinese Gospodu godišnju žrtvu i ono, što je bio zavjetovao,
*22. Ne pođe Ana, nego reče mužu svojemu: »Kad odojim dječaka, onda ću ga odvesti, da se pokaže pred Gospodom i da ostane tamo zauvijek.«
23. Njezin muž Elkana odvrati joj: »Čini, kako ti se čini dobro! Ostani, dok ga ne odojiš! Neka Gospod ispuni svoje obećanje!« Tako osta žena, i dojila je sina svojega, dok ga ne odbi.
24. Čim ga je bila odbila, povede ga sa sobom uzevši trogodišnje goveče, efu brašna i mijeh vina.

(11) Kao levit bio je Samuel obvezan na službu u svetištu istom od tridesete godine života (4 Mojs 4, 2 sl.; 8, 24 sl.). Ali njegova mati hoće da ga posveti Gospodu, dok je god živ, dakle već od najranije mladosti (isp. r. 24.). U drugom dijelu zavjeta određuje se Samuel za nazirejstvo, kojemu je glavni znak bio neobrijana kosa (4 Mojs 6, 1 sl.; Suc 13, 2 sl.).

(20) Ime Samuel može značiti »Od Boga uslišen« ili »Bog usliši«. Oboje odgovara izjavi majčinoj.

(22) Odbijanje od prsiju događalo bi se katkada iza tri godine dana (2 Mkb 7, 27). I danas još na Istoku neka se djeca odbijaju istom u četvrtoj ili petoj godini života.

Tako ga uvede u svetište Gospodnje u Silu. Dječak je bio tada još veoma mlad.

25. Kad zaklaše goveče i dječaka dovedoše k Heliju,

26. Reče ona: »Oprosti, gospodaru! Kako živ bio, gospodaru moj! Ja sam ona žena, koja je stajala ovdje kod tebe, da se pomoli Gospodu.

27. Molila sam se za ovoga dječaka. I usliši mi Gospod molbu, koju mu upravih.

28. Zato ga predajem Gospodu. Dok je god živ, neka je posvećen Gospodu!« Tada se ona ondje pokloni Gospodu.

GLAVA 2.

Anin hvalospjev. Samuel i obitelj Helijeva.

1. Ana izreče ovu molitvu: »Obraduj se srce moje u Gospodu, odveć je velika sreća moja u Gospodu. Sad mogu usta svoja otvoriti pred neprijateljima svojim; jer se smijem radovati radi pomoći tvoje.

2. Nijedan nije tako uzvišen kao Gospod; jer nema nijednoga osim tebe. Kao naš Bog nije nijedan drugi bog!

3. Ne kazujte toliko riječi oholih! U vašim ustima neka zamre svaka riječ drzovita! Jer Gospod je Bog sveznajući, i on mjeri sva djela ljudska.

4. Slomit će se luk jakih, a slabi će se ogrnuti snagom.

5. Moraju siti u najam ići za kruh, a tko je gladovao, ima sad suviše. Sedmero djece imat će, koja je bila neplodna, a koja je imala djece, izdisat će od bola.

6. Gospod je, koji ubija i opet oživljava, koji vodi u carstvo mrtvih i opet izvodi.

7. Gospod osiromaši i obogati, ponizi i uzvisi.

8. Iz praha podiže slaboga i iz buništa izvlači ubogoga, posadi ih uz knezove, određuje im časna mjesta. Jer su stupovi svijeta Gospodnji, na njih je on postavio svijet vasioni.

9. Korake svojih pobožnih čuva on dobro, a opaki izginu u mraku; jer svojom snagom ne dolazi čovjek do pobjede.

*10. Gospod će ga satrti, tko mu se protivi, s neba će zagrmjeti gromom. Krajevima zemlje sudit će Gospod, kralju svojemu dat će snagu, uzvisit će moć pomazaniku svojemu.«

11. Elkana se vrati natrag u Ramatu kući svojoj. Dječak je služio Gospodu pod nadzorom svećenika Helija.

12. Sinovi Helijevi bili su nevaljali. Nijesu marili ni za Gospoda

13. Ni za propise zakonske svećenikâ prema narodu. Kadgod je naime tko prinosio žrtvu, došao bi sluga svećenikov, dok se kuhalo meso, s viljuškom trokrakom u ruci

Gl. 2. (1) Ana izriče svoju veliku radost i zahvalnost poradi rođenja Samuelova u sjajnom hvalospjevu. A njezina sreća samo je povod tome hvalospjevu, dok mu je pravi predmet svemoguća moć i pravednost Božja. Analogija (sličnost) ovoga hvalospjeva s onim B. D. Marije (Lk 1, 46—55) upravo upada u oči.

(10) Grom je slika sudačke vlasti Božje, koja neprijateljima zadaje strah i trepet i uništava ih. Misao na sud Božji cijelome svijetu jest mesijanska. Taj se je sud očekivao istom u mesijansko doba (isp. Ps 2; 110 [109]). Zato se i spomen kralja i pomazanika ne odnosi na kralja zemaljskoga u Izraelu, nego na osobitoga pomazanika, na Mesiju. Po nekim tumačima napisao je ove posljednje stihove jedan kasniji nadahnuti pisac.

*14. I zabadao bi njom u kotao ili lonac, u tavu ili zdjelu. Sve, što bi se nabolo na viljušku, uzimao je svećenik za se. Tako su činili svima Izraelcima, što su dolazili u Silo.

*15. Pa i prije nego bi se zapalilo salo, pojavio bi se sluga svećenikov i rekao bi čovjeku, koji je prinosio žrtvu: »Daj amo mesa, da ispečem svećeniku! On od tebe ne će da ima mesa kuhana, nego sirovo.«

*16. A ako bi mu čovjek odvratio: »Ali prije mora se zapaliti salo. Onda možeš uzeti sebi što ti je volja«, on bi odgovorio: »Ne, nego daj odmah, inače uzet ću silom!«

17. Tako je bio grijeh tih mladih ljudi veoma težak pred Gospodom; jer ti ljudi nijesu marili za žrtvu Gospodnju.

18. Dječak Samuel, ogrnut oplećkom lanenim, služio je pred Gospodom.

19. Mati njegova načini mu mali plašt i donese mu ga, i tako je činila svake godine, kad bi dolazila s mužem svojim da prinese žrtvu godišnju.

20. Tada bi Heli blagoslovio Elkanu i ženu njegovu riječima: »Neka ti Gospod daruje djece od te žene namjesto ovoga, kojega je Gospod odabrao sebi!« Nato bi se vratili kući.

21. I Gospod pohodi Anu. Ona zatrudnje i rodi još tri sina i dvije kćeri. A mladi je Samuel rastao u svetištu Gospodnjem.

22. Heli je bio veoma star. Kad je čuo, što su sve činili sinovi njegovi svemu Izraelu, i da su se provodili sa ženama, što su služile na ulazu u šator svjedočanstva,

23. Reče im: »Zašto to radite, da čujem od svih ljudi ovdje sramote vaše?

*24. Nemojte, sinovi moji, nije dobro što čujem, i što narod Gospodnji širi o vama!

*25. Kad čovjek sagriješi čovjeku, onda odlučuje Bog kao sudac nad njim. Ali ako sagriješi čovjek proti Gospodu, tko može onda istupiti kao sudac za njega?« Ali oni ne poslušaše riječi oca svojega; jer je Gospod bio odlučio da ih ubije.

26. A mladi Samuel rastao je i bio je u milosti kod Gospoda i kod ljudi.

*27. Jednoga dana dođe čovjek Božji k Heliju i reče mu: »Ovako

(14) Po zakonu (3 Mojs 7, 30 sl.; 4 Mojs 18, 18) svećenik je dobivao pleće desno i grudi.

(15—16) Prekršaj svećenikâ bio je poglavito u tom, što su tražili meso, prije nego se je žrtvovalo Bogu salo, dio Gospoda (3 Mojs 3, 3—5, 16; 7, 23 sl.).

(18) »Ogrnut oplećkom lanenim«: to nije oplećak, kao što ga je nosio veliki svećenik, nego je to haljetak od lana, što je sezao do bokova.

(24) Isp. 2 Mojs 38, 8.

(25) Kod prepiraka među ljudima moglo se je prizvati na Boga kao suca, na pr. preko proročišta Urim i Tumim; ali tko sagriješi proti Bogu, taj je već suđen. — Helijevi sinovi bili su otvrdnuli u svojim opačinama. Sve opomene bile su uzalud. Otac je njihov bio preslab prema njima. Zato je Gospod sam odlučio da te bezbožnike istrijebi sa zemlje.

(27) »Čovjek Božji« jest prorok, koji radi i govori po nalogu Božjem (isp. Am 3, 8). Ne znamo, koji je bio taj prorok. — »Ja se objavih obitelji oca tvojega«, t. j. Arona, komu sam obećao svećeništvo vječno (2 Mojs 40, 13). Heli je bio potomak Itamara, mlađega sina Aronova. Postao je veliki svećenik zato, što su potomci Eleazara, starijega sina Aronova, bili u njegovo doba još premladi, da bi koji mogao izvršivati službu sudačku. Za kralja Salomona prešlo je dostojanstvo velikoga svećenika opet na potomke Eleazarove.

govori Gospod: Ja se objavih obitelji oca tvojega, kad je još služila u Egiptu kući faraonovoj,
28. I izabrah je između svih plemena Izraelovih sebi za svećenike, koji bi imali uzlaziti k žrtveniku mojemu, kâd paliti i oplećak u svetištu mojem nositi. Ja predadoh kući oca tvojega sve žrtve ognjene sinova Izraelovih.
29. Zašto gazite moje žrtve i prinose, što sam ih naredio u prebivalištu mojemu? Zašto paziš sinove svoje većma nego mene, da se gojite najboljim komadima svih žrtvenih prinosa mojega naroda Izraela?
30. Zato kaže Gospod, Bog Izraelov: Rekao sam doista: Kuća tvoja i kuća oca tvojega imaju uvijek vršiti službu u svetištu mojemu. Ali sada, govori Gospod, neka je to daleko od mene! Jer tko mene časti, toga častim ja. A tko mene prezire, taj ima pasti u sramotu.
31. Eto, doći će vrijeme, kad ću tebe i kuću oca tvojega poniziti, tako da u tvojoj obitelji ne će više biti čovjeka ugledna.
32. Tada ćeš u strahu gledati na svakoga, koji čini dobro Izraelu. Nikada više ne će biti u kući tvojoj čovjeka ugledna.
33. Ako jednoga ili drugoga ne istrijebim iz službe na žrtveniku mojemu, to će biti samo zato, da okapaju njegove oči i da se izjede njegovo srce. Sav podmladak kuće tvoje ima umrijeti u dubokom poniženju.
34. Ovo neka je znak, što će doći na obadva sina tvoja, na Ofnija i Fineesa: u jedan dan umrijet će obojica.
35. A ja ću podignuti sebi svećenika vjerna, koji će raditi po mojoj želji i volji. Njemu ću sazidati kuću tvrdu, da uvijek hodi preda mnom kao moj pomazanik.
*36. Tko tada još ostane od kuće tvoje, doći će i bacit će se ničice pred njim, da isprosi koji novac ili komad kruha, i kazat će: Primi me u kakvu službu svećeničku, da imam komad kruha!«

GLAVA 3.

Samuela zove Gospod na službu proročku.

*1. Mladi Samuel vršio je službu Gospodnju pod nadzorom Helijevim. U ono vrijeme bila je objava Gospodnja nešto rijetko; utvara nije se događala često.
*2. A jednoga dana dogodi se ovo: Heli je spavao u svojoj sobi. Oči su mu bile oslabile, tako da više nije mogao vidjeti.
3. Ali svjetionica Božja nije se bila još ugasila. Samuel je spavao u svetištu Gospodnjem, gdje je bio kovčeg Božji.
4. Tada viknu Gospod Samuela. On odgovori: »Evo me«,

(36) Riječi čovjeka Božjega ispunile su se, kad su u bitki kod Afeka (4, 1) pali sinovi Helijevi (4, 11), i kad je Saul uništio najveći dio kuće Helijeve umorivši Ahimeleha i 84 svećenika (22, 11—19), i napokon kad je kralj Salomon velikog svećenika Abjatara, praunuka Helijeva, prognao u Anatot, a na njegovo mjesto postavio Sadoka iz obitelji Eleazarove (3 Kralj 2, 26 sl.).

(Gl. 3. (1) »Utvara nije se događala često«: uzrok je tomu opadanje ćudoredno i vjersko u Izraelu.

(2) Heli nije spavao u svetom šatoru kao Samuel (r. 3.), jer nije više mogao da vrši službu čuvara, kad je bio gotovo oslijepio.

(3) Svjetionica Božja jest Heli, čiji životni duh nije se bio još ugasio (isp. 2 Kralj 21, 17; Prič 20, 27). Samuel je spavao u slobodnom prostoru, što se nalazio između vanjskih zidova šatora i koso napetih šatorskih zavjesa (isp. 2 Mojs 26, 7—13).

5. Otrča k Heliju i reče: »Evo mi! Ti si me zvao.« On odvrati: »Ja te nijesam zvao. Idi i spavaj!« I on otide i zaspa.
6. A Gospod opet viknu Samuela. Samuel ustade, ode k Heliju i reče: »Evo me! Ti si me zvao.« On odvrati: »Ja te nijesam zvao, moj sine! Idi opet i spavaj!«
*7. Samuel naime nije još poznavao Gospoda; još mu se nije bio objavio Gospod.
8. I viknu Gospod Samuela po treći put. On ustade, ode k Heliju i reče: »Evo me! Ti si me zvao.« Sad spoznade Heli, da je Gospod zvao dječaka.
9. Zato reče Heli Samuelu: »Idi i spavaj! Ako te zovne, odgovori: Govori, Gospode, sluga tvoj sluša!« Samuel ode i zaspa na mjestu svojemu.
10. I Gospod dođe, stade i viknu ga kao prije: »Samuele, Samuele!« Samuel odgovori: »Govori, sluga tvoj sluša!«
11. I reče Gospod Samuelu: »Hoću da učinim nešto u Izraelu, da će zujati oba uha svakome, tko čuje.
12. Tada ću učiniti Heliju sve, što sam zaprijetio kući njegovoj, od početka do svršetka.
13. Ja sam mu dao javiti, da sam odsudio kuću njegovu zauvijek. On je znao, da me sinovi njegovi sramote, pa ih ipak nije kaznio.
*14. Zato se zakleh kući Helijevoj: Nikad se krivnja kuće Helijeve ne će očistiti žrtvama ili prinosima.«
*15. Samuel je spavao do jutra. Tada on otvori vrata svetišta Gospodnjega. Samuel se je bojao pripoćiti Heliju utvaru.
16. Zato Heli zovnu Samuela k sebi i reče: »Samuele, sine moj!« On odgovori: »Evo me!«
17. Onaj upita: »Što ti je rekao? Nemoj zatajiti od mene! Neka ti Bog učini ovo i ono, ako zatajiš od mene nešto, što ti je rekao!«
18. I Samuel mu pripovjedi svu objavu i ništa ne zataji od njega. On odvrati: »Gospod je. Neka čini, što mu je volja!«
*19. Samuel je rastao, i Gospod je bio s njim i nije pustio, da ikoja njegova izjava ostane neispunjena.
20. Sav Izrael od Dana do Bersabe upozna, da je Samuel doista bio prorok Gospodnji.
21. Gospod se je objavljivao i nadalje u Silu; jer se je Gospod javljao Samuelu u Silu riječju Gospodnjom.

GLAVA 4.

Filisteji pobjeđuju sinove Izraelove i odnose kovčeg zavjeta. Smrt Helijeva i njegovih sinova.

*1. I vrijedila je riječ Samuelova u svemu Izraelu. Tada iza-

(7) »Nije još poznavao Gospoda«, t. j. glasa Gospodnjega.

(14) Kazna na kuću Helijevu od Boga udarena (2, 30—34) ne može se dignuti žrtvama. Ali tim se ne niječe, da se krivnja može uništiti žrtvama, što bi se prinosile u duhu pokore.

(15) Zavjesi na ulazu u sveti šator bili su, čini se, zamijenjeni tvrdim vratima, otkako se šator stalno nastanio u Silu.

(19) »Ne pusti, da ikoja njegova izjava ostane neispunjena«, to će reći: sve se je ispunilo, što je god prorekao.

Gl. 4. (1) Prva rečenica u ovom retku jest u Vulgati posljednja rečenica posljednjega (21.) retka u prijašnjoj glavi. A 1. redak ove (4.) glave počinje u Vulgati ovom rečenicom: »A u dane one skupiše se Filisteji na vojsku.« U hebrejskom tekstu nema ove rečenice. Ona je uzeta iz starogrčkoga teksta. — Eben-Ezer (Eben-Haeser), t. j. »Kamen od pomoći«, jest mjesto u zemlji Judinoj. Prozvalo se tako nakon dvadeset godina, kad su tu Izraelci pobijedili Filisteje (isp. 7, 12). I Afek je u zemlji Judinoj na istoimenoj ravnici (isp. 29, 1), nedaleko od Eben-Ezera i od Jezraela.

đoše sinovi Izraelovi u boj proti Filistejima i utaboriše se kod Eben-Ezera, a Filisteji su imali svoj tabor kod Afeka.

2. Filisteji se postaviše proti sinovima Izraelovim. Boj se odulji. Napokon razbiše Filisteji sinove Izraelove. Ovih izginu na bojnom polju oko četiri tisuće ljudi.

3. Kad se vojska vrati u tabor, upitaše starješine sinova Izraelovih: »Zašto dopusti Gospod, da nas Filisteji poraze danas? Mi ćemo kovčeg zavjeta Gospodnjega donijeti k sebi iz Sila. Kad dođe u sredinu našu, on će nas izbaviti iz ruke neprijatelja naših.«

4. Dakle narod posla u Silo, i donesoše odanle kovčeg zavjeta Gospoda nad vojskama, koji vlada nad kerubima. Obadva sina Helijeva, Ofni i Finees, pratila su kovčeg zavjeta Božjega.

5. Kad stiže kovčeg zavjeta Gospodnjega u tabor, podiže sav Izrael takovu viku radosnu, da je zatutnjila zemlja.

6. Filisteji čuše glasno radovanje i rekoše: »Što znači ta glasna vika radosna u taboru izraelskom?« Saznadoše, da je došao kovčeg Gospodnji u tabor.

7. I uplašiše se Filisteji i rekoše: »Bog je došao u tabor.« I vikali su:

8. »Jao nama! Tko će nas izbaviti iz ruke toga moćnoga božanstva? To je isti Bog, koji je udarao Egipćane svakojakim mukama u pustinji.

9. Dignite se i pokažite se kao ljudi, o Filisteji! Inače morat ćete služiti Hebrejima, kao što su oni služili vama! Budite ljudi i borite se!«

10. I borili su se Filisteji, i Izraelci su bili potučeni. Pobjegoše svaki u svoju postojbinu. Poraz je bio vrlo težak. Od Izraelaca palo je trideset tisuća ljudi pješaka.

11. I kovčeg Božji bio je otet, i obadva sina Helijeva, Ofni i Finees, padoše.

*12. Jedan čovjek iz Benjamina pobježe sa bojnoga polja i dođe još isti dan u Silo razdrtih haljina i sa zemljom na glavi.

13. I kad dođe, sjedio je Heli pun iščekivanja na stolici pokraj vrata; jer je srce njegovo bilo u strahu za kovčeg Božji. Kad dođe taj čovjek i gradu donese glase, stade vika svega grada.

14. Heli čuvši tu glasnu viku upita: »Što znači ta vreva?« Čovjek brže dotrča i javi Heliju.

15. Heliju je bilo devedeset i osam godina, i oči su njegove bile oslijepile, tako da više nije mogao ništa vidjeti.

16. Čovjek reče Heliju: »Dolazim s bojnoga polja. Danas sam utekao iz boja.« On upita: »Kako je bilo, sine moj?«

17. Glasnik odvrati: »Pobjegoše Izraelci pred Filistejima. Vojska je teško poražena. I tvoja obadva sina Ofni i Finees padoše, i kovčeg je Božji otet.«

18. Kad spomenu kovčeg Božji, pade on sa stolice pokraj vrata nauznak, slomi vrat i umrije; jer je bio star i čovjek težak. Četrdeset godina bio je sudac Izraelu.

19. Snaha njegova, žena Fineesova, bila je trudna i blizu da rodi. Kada doču glas, da je kovčeg Božji otet i da joj je umro svekar i muž, pade na tle i porodi. Najedamput joj naime dođoše bolovi.

(12) Razdrte haljine i prah na glavi znak su žalosti, znak su, da nosi tužne glasove.

20. Kad je umirala, rekoše žene, što su stajale uz nju: »Budi utješena, rodila si sina!« Ali ona ne odgovori ništa i nije marila za to.

*21. Dječaku nadjenu ime Ihabod rekavši: »Ode slava Izraelova; jer je otet kovčeg Božji.«

GLAVA 5.

Kovčeg zavjetni u hramu Dagonovu. Jadi među Filistejima.

*1. Kad su Filisteji bili oteli kovčeg Božji, odnesoše ga iz Eben-Ezera u Azot.

*2. Tada uzeše Filisteji kovčeg Božji, donesoše ga u hram Dagonov i postaviše ga uz Dagona.

3. A kad stanovnici Azota sutradan ustadoše, ležao je Dagon sa svojim licem na tlima pred kovčegom Gospodnjim. Oni uzeše Dagona i postaviše ga opet na njegovo mjesto.

4. Kad sutradan ustadoše, ležao je Dagon opet sa svojim licem na tlima pred kovčegom Gospodnjim. Glava Dagonova i obje ruke njegove ležale su odsječene na pragu. Pokraj njih ležao je trup Dagonov.

5. Zato svećenici Dagonovi i svi, koji vrše službu u hramu Dagonovu, ne staju na prag Dagonov u Azotu do današnjega dana.

*6. A ruka Gospodnja oteža stanovnicima Azota. On ih prepade, kad ih udari kužnom micinom, Azot i sve područje njegovo.

7. I kad stanovnici Azota vidješe šta je, rekoše: »Kovčeg Boga Izraelova ne smije ostati kod nas; jer je teška ruka njegova na nama i na bogu našemu Dagonu.«

*8. Zato poslaše, te sabraše k sebi sve glavare filistejske i upitaše: »Šta ćemo činiti s kovčegom Boga Izraelova?« Oni odgovoriše: »Neka se prenese kovčeg Boga Izraelova prijeko u Get!« I prenesoše tamo kovčeg Boga Izraelova.

*9. A kad ga prenesoše, pusti Gospod na grad muku vrlo veliku. On udari stanovnike grada, velike i male, tako da je na njima provalila kužna micina.

*10. I poslaše kovčeg Božji u Akaron. Kad dođe kovčeg Božji u Akaron, povikaše stanovnici Akarona: »Donesoše k nama kovčeg Boga Izraelova, da pomori nas i sav narod!«

11. Zato poslaše, te sabraše sve glavare filistejske i zamoliše: »Otpravite kovčeg Boga Izraelova! Neka se vrati na mjesto, kamo pripada! Inače mogao bi pomoriti nas i narod naš.« Jer je bio smrtan strah nad cijelim gradom. Teška je bila ruka Božja na njemu.

12. Ljudi, koji ne pomriješe, bili su udareni kužnom micinom, i jauk se u gradu dizao do neba.

(21) Ihabod (Ikabod) može značiti »bez slave«.

Gl. 5. (1) Azot (hebr. Asdod) bio je jedan od pet glavnih gradova filistejskih, otprilike u sredini između Gaze i Jafe, nedaleko od obale (isp. Joz 13, 3).

(2) O Dagonu isp. Suc 16, 23.

(6) Vulgata nadodaje ovomu retku ove rečenice: »I provreše zaseoci i polja usred onoga kraja, i izađoše miševi, i nasta smetnja poradi mnogoga umiranja u gradu.« Ovih riječi nema u većini starih rukopisa Vulgate.

(8) Get je jedan od pet glavnih gradova filistejskih. Danas mu se ne može odrediti položaj.

(9) Vulgata se ovdje veoma razilazi od hebrejskoga. Njezin 9. redak ovako glasi: »Ali kad ga nosiše, bi ruka Gospodnja na svakom gradu, te izgiboše silni ljudi. A ubijaše ljude svakoga grada, male i velike, i crijeva im ispadahu i staše gnjiti. A Geteji se svjetovahu, i načiniše sebi stolice od kože.«

(10) Akaron, jedan drugi glavni grad filistejski, ležao je sjeverozapadno od Azota.

GLAVA 6.

Filisteji šalju natrag kovčeg zavjetni.

1. Izakako je kovčeg Gospodnji bio u području Filisteja sedam mjeseci,

2. Dozvaše Filisteji svećenike i vračare i upitaše: »Šta ćemo činiti s kovčegom Gospodnjim? Kažite nam, kako ćemo ga poslati natrag na mjesto, kamo pripada!«

*3. Oni odvratiše: »Ako hoćete kovčeg Boga Izraelova natrag poslati, ne šaljite ga prazna, nego mu podajte dar pomirni! Tako ćete ozdraviti i doznat ćete, zašto se ruka njegova ne odmiče od vas.«

*4. Oni upitaše: »Kakav pomirni dar da mu dadnemo?« A oni odvratiše: »Prema broju glavara filistejskih pet zlatnih micina i pet zlatnih miševa; jer je zlo jednako stiglo sve vas i glavare vaše.

5. Načinite dakle slike od svojih micina i svojih miševa, što opustošiše zemlju i dajte čast Bogu Izraelovu! Možda će onda ulakšati ruku svoju nad vama i nad bogom vašim i nad zemljom vašom.

6. Zašto da budete uporna srca, kao što su bili uporna srca Egipćani i faraon? Zar ne, pošto ih udari, moralo ih se pustiti da otidu?

*7. Načinite dakle sada jedna kola nova i priskrbite dvije krave dojilice, na koje još nije došao jaram! Upregnite krave u kola i telad njihovu odvedite od njih u staju!

8. Onda uzmite kovčeg Gospodnji, metnite ga na kola, i zlatne stvari, koje ćete mu ih dati kao pomirni dar, stavite u kovčežić pokraj njega! Tada ga pustite, neka ide!

*9. Pazite: Ako pođe putem kući svojoj u Betsames, onda je on učinio nama ovo veliko zlo; ako li ne pođe tako, onda ćemo znati, da nas se nije dohvatila ruka njegova, nego nas je susreo slučaj.«

10. Ljudi učiniše tako. Uzeše dvije krave dojilice i upregoše ih u kola, a telad njihovu ostaviše u staji.

11. Kovčeg Gospodnji metnuše na kola i kovčežić s mišima zlatnim i sa slikama svojih micina.

12. A krave pođoše pravo cestom u Betsames. Ostaše, svejednako mučući, na istom putu, i nijesu skretale ni nadesno ni nalijevo. Knezovi filistejski išli su za njima sve do područja Betsamesa.

13. Stanovnici Betsamesa upravo su želi pšenicu na dnu doline. Kad podigoše oči i ugledaše kovčeg, obradovaše se vidjevši ga.

14. Kola dođoše do polja Jozue iz Betsamesa i stadoše ondje. Tu je stajao velik kamen. I iscijepaše drvo od kola i prinesoše krave Gospodu kao žrtvu paljenicu.

15. A leviti uzeše kovčeg Gospodnji i kovčežić pokraj njega, u kojem su bile zlatne stvari, i metnuše ga na veliki kamen. Ljudi iz

Gl. 6. (3) Unesavši Filisteji kovčeg zavjetni u hram Dagonov teško su uvrijedili Boga Izraelova. Da to poprave, svjetuju svećenici Danovi, da se Bogu Izraelovu dadne pomirni dar. Tako će umiriti Boga Izraelova, a od sebe odvratiti nevolju.

(4) Čini se, da su kod Filisteja bili miševi slika kuge. Pa i novije istraživanje utvrdilo je, da se preko miševa šire razne bolesti kužne.

(7) Kola i krave ne smiju se upotrijebiti ni za kakav posao, jer to služi za službu božanstva. Ako se krave dojilice ne vrate k svojoj teladi, onda je to znak, da ih vodi nevidljiva moć Božja, koje kovčeg vuku one.

(9) Betsames, danas Ain Šems, ležao je 25 km zapadno od Jeruzalema.

Betsamesa prinesoše žrtve paljenice i zaklaše Gospodu onaj dan žrtvu zaklanicu.
16. A to vidjevši pet knezova filistejskih vratiše se u Akaron isti dan.
*17. Ovo su zlatne micine, što ih dadoše Filisteji Gospodu kao dar pomirni: jedna za Azot, jedna za Gazu, jedna za Askalon, jedna za Get, jedna za Akaron.
18. Usto zlatni miši prema broju svih mjesta filistejskih od pet knezova, i utvrđenih gradova i neograđenih sela. Veliki kamen, na koji metnuše kovčeg Gospodnji, stoji do današnjega dana na polju Jozue iz Betsamesa.
*19. Jer su bili pogledali u kovčeg Gospodnji, pohodi on stanovnike Betsamesa i pobi ih sedamdeset ljudi iz naroda, pedeset tisuća ljudi. Narod je tugovao nad tim, što je Gospod pustio tako veliku nesreću na narod.
20. I ljudi iz Betsamesa pitali su: »Tko može da služi pred Gospodom, Bogom svetim? Komu da otide od nas?«
21. Oni stoga poslaše poslanike k stanovnicima Karjatjarima i poručiše: »Filisteji donesoše natrag kovčeg Gospodnji. Dođite i odnesite ga k sebi!«

GLAVA 7.

Obraćenje i pobjeda naroda.

*1. Tada dođoše stanovnici Karjatjarima, uzeše kovčeg Gospodnji i odnesoše ga u kuću Abinadabovu na brijegu. Njegova sina Eleazara odrediše za čuvara kovčega Gospodnjega.
2. Od dana, kad je kovčeg bio u Karjatjarimu, prođe dugo vremena, dvadeset godina. Sva se je kuća Izraelova obratila opet puna tuge Gospodu.
3. A Samuel reče svoj kući Izraelovoj: »Ako se hoćete svim srcem vratiti Gospodu, onda odstranite poganske idole i slike Astarte iz svoje sredine, upravite svoje srce na Gospoda i služite jedino njemu! Onda će vas on izbaviti iz ruku Filisteja.«
*4. I sinovi Izraelovi odbaciše Baale i Astarte, i služili su jedino Gospodu.
5. Potom zapovjedi Samuel: »Skupite svega Izraela u Masfu! Pomolit ću se za vas Gospodu.«
*6. I skupiše se tako u Masfu, crpali su vodu, prolijevali je pred Gospodom, postili su onaj dan i priznali su ondje: »Sagriješismo Gospodu.« A Samuel je sudio sinovima Izraelovim u Masfi.

(17) Ovdje se spominju osim već navedenih još dva druga filistejska glavna grada: Askalon i Gaza, obadva u blizini morske obale.

(19) Pod smrtnu je kaznu Gospod zabranio od radoznalosti gledati u kovčeg zavjetni (isp. 4 Mojs 4, 20). Narod, što se strčao u Betsames, nije za to mario, i zato ga Gospod udario tako teško. Ali broj 50.000, kritički uzet, nesiguran je i u sebi nemoguć, jer toliko ljudi nije bilo u Betsamesu. Bit će da je tekst pokvaren. Josip (Antiq. Jud. VI, 1, 4) govori samo o 70 mrtvih; i sva je prilika da je to prvotni tekst, a 50.000 umetnuo je neki stari prepisivač (LXX, Vulg.).

Gl. 7. (1) Karjatjarim ležao je 12 km zapadno od Jeruzalema. — Abinadab je bio iz plemena Levijeva. Zato su njegova sina Eleazara odredili za čuvara kovčega Gospodnjega.

(4) O Baalima i Astartama isp. Suc 2, 11. 13 s bilješkama. Astarta zvala se jedna kanaanska božica. Ovdje se misli na drvene slike njoj posvećene.

(6) Crpanje i prolijevanje vode jest vjerski obred, koji se ne spominje u zakonu. Uzima se, da je to prolijevanje vode pred Gospodom bilo znak kajanja, jer je bilo spojeno s postom i priznavanjem grijehâ.

7. Kad Filisteji doznaše, da su se sinovi Izraelovi skupili u Masfi, izađoše knezovi filistejski proti Izraelu. Kad to čuše sinovi Izraelovi, uplašiše se od Filisteja.

8. Sinovi Izraelovi zamoliše Samuela: »Ne prestaj vapiti za nas Gospodu, Bogu našemu, da nas izbavi iz ruke Filisteja!«

9. Samuel uze jedno janje odojče i prinese ga Gospodu kao punu žrtvu paljenicu. Pritom se je molio Samuel glasno Gospodu za Izraela, i Gospod ga usliši.

*10. Dok je naime Samuel upravo prinosio žrtvu paljenicu, izađoše Filisteji proti Izraelu u boj. Ali zagrmje Gospod grmljavinom strahovitom u isto vrijeme na Filisteje. Time ih smete tako, da su podlegli sinovima Izraelovim.

*11. Sinovi Izraelovi izađoše iz Masfe, potjeraše Filisteje i biše ih do pod Bethar.

*12. Samuel uze tad kamen, metnu ga između Masfe i Sena i nazva ga Eben-Ezer; jer reče: »Dovle nas Gospod pomože.«

13. Tako su bili Filisteji poraženi, i otada ne dođoše više u područje Izraelovo. Jer dok je Samuel živio, bila je ruka Gospodnja proti Filistejima.

14. Gradovi, što su ih bili Filisteji oduzeli sinovima Izraelovim, povratiše se opet Izraelu, od Akarona do Geta. I zemljišta, što su im pripadala, istrgnu Izrael iz ruku Filisteja. Isto tako vladao je mir među Izraelom i Amorejima.

15. Samuel je bio sudac Izraelu svega vijeka svojega.

16. Svake godine išao je okolo, obišao bi Betel, Galgalu i Masfu i u svima tim mjestima sudio bi Izraelu.

*17. Onda bi se vratio u Ramatu; jer tamo je imao kuću svoju i tamo je sudio sinovima Izraelovim. I načini tamo žrtvenik Gospodu.

GLAVA 8.

Izrael traži ustanovu kralja.

*1. Kad je Samuel bio ostario, postavi sinove svoje za suce nad Izraelom.

2. Njegov prvorođenac zvao se Joel, njegov drugorođenac Abia. Oni su sudili u Bersabi.

3. Ali sinovi njegovi nijesu išli putovima njegovim, nego su udarili za dobitkom, primali su poklone i izvrtali pravdu.

4. Tada se skupiše sve starješine Izraelove, dođoše k Samuelu u Ramatu

(10) Gospod je odmah uslišio prošnju Samuelovu. Ako je Samuel sam prinosio žrtvu, onda mu je to jamačno Bog napose dopustio. Inače ne bi smio to učiniti, jer nije bio svećenik.

(11) »Bethar«: jer se inače nigdje ne spominje mjesto s ovim imenom, to neki učenjaci mjesto ovoga imena stavljaju druga imena mjesta; na pr. Schlögl: »Bet-Kerem«, Caspari: »Bet-Horon«.

(12) »Sen«: po starim prijevodima mogao bi Sen biti »Jesana«, što se spominje u 2 Dnev 13, 19, danas Ain Sinije, sjeverno od Betela. — »Eben-Ezer« (isp. 4, 1).

(17) »I načini tamo žrtvenik Gospodu«: Samuel je bio zauvijek posvećen službi Božjoj (isp. 1, 28); ali jer mu sudačka služba nije dala da boravi uz sveti šator, sagradi on sebi, bez dvojbe po posebnom dopuštenju Božjem, žrtvenik, da se tu moli i da žrtvuje.

Gl. 8. (1) Samuel nije mogao svojih sinova postaviti sebi za nasljednike u proročkoj i sudačkoj službi. Nijesu po tom sinovi Samuelovi bili suci u Izraelu onako, kako je bio otac njihov, nego samo njegovi pomagači u jugoistočnim krajevima.

5. I rekoše mu: »Eto, ti si ostario, a sinovi tvoji ne idu putovima tvojim. Postavi dakle kralja nad nama, da nas upravlja, kao što je to u svih naroda!«
6. A Samuelu se ne dopade njihov zahtjev: »Postavi kralja nad nama, da nas upravlja!« Kad se Samuel potuži kod Gospoda,
*7. Odgovori Gospod Samuelu: »Poslušaj zahtjev naroda u svemu, što traži od tebe! Ne odbaciše tebe, nego mene, da ne budem dulje kralj nad njima.
8. Oni čine s tobom posve onako, kako činiše sa mnom od vremena, kad ih izvedoh iz Egipta, do ovoga dana: ostaviše me i služiše drugim bogovima.
9. Poslušaj samo zahtjev njihov, ali ih ozbiljno opomeni i kaži im unaprijed prava kralja, koji će vladati nad njima!«
10. Samuel priopći narodu, koji je tražio od njega kralja, sve riječi Gospodnje.
11. On reče: »Ova prava tražit će kralj, koji će vladati nad vama: Sinove vaše uzimat će, da ih upotrijebi kod svojih kola i konja, i oni će trčati pred kolima njegovim.
12. Postavit će nastojnike nad tisućom i nastojnike nad pedeset. Oni će mu morati njive orati, ljetinu žeti i ratne sprave i što mu treba za kola njegova graditi.
13. Kćeri će vaše uzimati, da prave mirisne masti, da kuhaju i kruh peku.
14. Najbolje vaše njive, vinograde i maslinike uzimat će i svojim slugama razdavati.
*15. Od vaših polja zasijanih i vinograda podizat će desetinu i svoje dvoranike i činovnike plaćati.
*16. Vaše sluge i sluškinje, vaša najbolja goveda i vaše magarce uzimat će i upotrijebiti ih za svoje poslove.
17. Od vaših ovaca podizat će desetinu, i vi sami bit ćete sluge njegove.
18. Ako vi onda dignete viku na kralja, kojega izabraste sebi, onda vas na onaj dan ne će uslišiti Gospod.«
19. Ali narod ne htjede poslušati riječi Samuelovih, nego povika: »Ne, nego kralj neka vlada nad nama!
20. Hoćemo da budemo kao svi drugi narodi: Naš kralj neka nam

(7) Uvođenje kraljevstva bilo je predviđeno kraljevskim zakonom (5 Mojs 17, 14—20). Ali je bio taj zahtjev naroda u takvim prilikama, što su bile nalik na odbacivanje Boga, pa su zato morale uzbuditi Božje negodovanje. Izrael je htio imati kralja bez obzira na posebni položaj Boga prema izraelskom državnom uređaju i pripisivao je svoje političko propadanje dosadašnjem obliku vladavine mjesto svojemu vlastitom otpadu od Boga. Zaiskavši Izraelci kralja odbacili su Samuela, a zaiskavši kralja, kao što je u drugih naroda, odbacili su Boga. Volja kraljeva jedini je bio zakon drugim narodima, a narodu izraelskomu imao je stajati na čelu kralj, koji će biti namjesnik Gospodnji i vladati narodu po zakonu Božjemu (isp. 5 Mojs 17, 14—20). Ali će Izrael gorko osjetiti, što je poželio slabog i grješnog čovjeka za kralja mjesto Boga, najmoćnijega i najblažega Gospoda. U doba svoje krvave i strahovite povijesti kraljeva iskusio je doista narod, kako je luda bila njegova čežnja za zemaljskim kraljem.

(15) To će biti treća desetina, što će se podizati od ljetine narodne. O prvoj i drugoj desetini govori se u 5 Mojs 14, a imale su pripasti svećenicima, levitima i sirotinji.

(16) »Vaša najbolja goveda«; Vulgata ima: »vaše najbolje mladiće«; Daničić: »vaše najljepše mladiće«. Hebrejski tekst ima kao Vulgata: »vaše najbolje mladiće«. Mi smo uzeli po grčkom tekstu: »vaša najbolja goveda«, jer je o sinovima bio već prije govor, i amo među sluge i magarce nekako ne spadaju »najbolji mladići«. Zato je Septuaginta ispravila tu po svoj prilici pogrješku prepisivača, koji je čitao »bakurekem« mjesto »bikverekem«. (Crampon.)

sudi, neka ide pred nama i neka vodi naše ratove!«
21. Samuel sasluša sve, što je tražio narod, i iznese pred Gospoda.
22. A Gospod reče Samuelu: »Popusti zahtjevu njihovu i postavi im kralja!« Tada Samuel reče Izraelcima: »Idite, svaki u svoj grad!«

GLAVA 9.

Prvi susret Saulov sa Samuelom.

1. Tada je živio jedan čovjek od plemena Benjaminova po imenu Kis, sin Abiela, sina Serora, sina Behorata, sina Afije, Benjaminovac, čovjek imućan.
2. On je imao sina po imenu Saula, mlada i lijepa. Nijedan između sinova Izraelovih nije bio ljepši od njega. Od ramena uvis nadvisivao je sve druge.
3. Kad je jednoć Kisu, ocu Saulovu, bilo nestalo magarica, reče Kis svojemu sinu Saulu: »Uzmi sa sobom jednoga momka i zaputi da tražiš magarice!«
*4. Tako prođe goru Efraimovu i prođe zemlju Salisu, a ne nađe ih. I prođoše zemlju Salim, ali zaludu. Tada otidoše kroz područje Benjaminovo, ali ih ne nađoše.
5. Kada dođoše u zemlju Suf, reče Saul momku, koji je bio s njim: »Hajde da se vratimo! Inače moj će se otac brinuti za nas mjesto za magarice.«
*6. On mu odvrati: »Ovdje u ovom gradu živi čovjek Božji. On je veoma ugledan. Štogod kaže, sigurno se zbude. Hajdemo odmah tamo! Možda će nas uputiti u stvari, radi koje smo na putu.«
*7. Saul odgovori momku svojemu: »Što ćemo, ako pođemo tamo, ponijeti tomu čovjeku? Nestalo nam je kruha u torbama, i nemamo dara, da ga dadnemo čovjeku Božjemu. Što imamo drugo?«
*8. A momak opet odvrati Saulu: »Imam evo još četvrt sekla srebra. To ću dati čovjeku Božjemu, da nas uputi u našoj stvari.«
*9. Prije reklo bi se u Izraelu, kad bi se išlo pitati Boga: »Hajde da idemo k vidiocu!« Jer koji se sada zovu proroci, u staro su se vrijeme zvali vidioci.
10. Saul odgovori momku svojemu: »Tvoj je prijedlog dobar. Hajde da idemo!« I pođoše u grad, gdje je stanovao čovjek Božji.
11. Kad su išli uzbrdo prema gradu, sretoše djevojke, što su izlazile da zahvataju vodu. Upitaše ih: »Je li ovdje vidjelac?«
12. One im odgovoriše: »Jest, ovdje pred tobom. Ali požuri se; jer je danas došao u grad, pošto danas narod drži žrtvenu svečanost na gori.

Gl. 9. (4) »Tako prođe...« Grčki prijevod i Vulgata imaju množinu: »I oni prođoše...«
(6) O »čovjeku Božjem« isp. 2, 27. »U ovom gradu«: to je sigurno Rama, grad rođenja i prebivanja Samuelova (2, 11; 7, 14; 8, 4). Na to upućuje i primjedba u r. 5., po kojoj Saul, tražeći magarice, napokon dođe u zemlju Suf, u kojoj je bio grad Rama.
(7) Na Istoku se dolazi pred odličnijega čovjeka s kakvim darom. Taj dar značio je poštovanje prema tome čovjeku.
(8) Četvrt sekla u srebru iznosio je otprilike ½ dinara u zlatu. Nije to bio velik dar.
(9) Primjedba, da su se prije proroci zvali vidiocima, hoće da kaže, da se je u doba Samuelovo riječ vidjelac upotrebljavala za oznaku proroka. A stim se ne kaže, da se riječ »prorok« (nabi, govornik, glasnik Božji) nije upotrebljavala i u vrijeme Samuelovo i već prije (5 Mojs 13, 2; 18, 15; 1 Mojs 20, 7).

*13. Kad dođete u grad, upravo ćete ga još zateći, prije nego pođe na goru k žrtvenoj gozbi. Jer narod ne počinje žrtvenu gozbu, prije nego on dođe. Istom kad on blagoslovi gozbu, jedu uzvanici. Hajdete dakle gore; jer sada ga još možete zateći.«

14. I otidoše gore u grad. Upravo kad htjedoše da uđu u grad, dođe im Samuel nasusret, da uzađe na goru.

15. A Gospod je bio, dan prije nego je Saul došao, Samuelu objavio ovo:

*16. «Sutra u ovo doba poslat ću ti čovjeka iz zemlje Benjaminove. Njega pomaži za kneza nad mojim narodom Izraelom! On će izbaviti moj narod iz ruku Filisteja. Jer hoću da budem milostiv svojemu narodu. Vapaj njegov za pomoć prodro je do mene.«

17. Kad Samuel ugleda Saula, objavi mu Gospod: »To je čovjek, za koga ti rekoh: On ima da vlada nad mojim narodom.«

*18. I Saul pristupi k Samuelu na vratima i upita: »Kaži mi, molim te, gdje je kuća vidiočeva?«

19. Samuel odgovori Saulu: »Ja sam vidjelac. Hajde sa mnom na goru! Danas ćete sa mnom jesti. Sutra rano otpustit ću te. Tad ću te uputiti o svemu, što ti je na srcu.

*20. Za magarice, kojih ti je nestalo prije tri dana, ne brini se! One su se našle. Komu će uostalom dopasti sve, što traži Izrael? Zar ne tebi i cijeloj kući tvojoj?«

*21. Saul odvrati: »Ja sam samo Benjaminovac, iz najmanjega plemena Izraelova, i porodica moja najmanja je između svih porodica plemena Benjaminova. Što mi govoriš tako?«

22. A Samuel uze Saula i njegova momka, odvede ih u dvoranu i posadi ih u pročelje među uzvanicima, kojih je bilo jedno trideset ljudi.

23. Samuel reče tad kuharu: »Donesi komad, što ti ga dadoh, a rekoh ti, da ga staviš na stranu!«

*24. Tada uze kuhar pleće i što je bilo na njemu i metnu ga pred Saula. A Samuel reče: »To je bilo ostavljeno. Uzmi preda se i jedi! Jer je to sačuvano za ovaj čas za tebe, još kad rekoh: Pozvao sam goste.« Tako jede Saul onaj dan sa Samuelom.

*25. Kad siđoše s gore u grad, razgovarao se je još sa Saulom na krovu.

---

(13) »Žrtvena gozba«: to je bila žrtva mirotvorna; stvari prinesene za žrtvu mirotvornu uzimale bi se poslije za gozbu.

(16) Bog je bio već prije pristao na zahtjev naroda, da mu se dadne kralj (8, 9), premda je taj zahtjev bio stavljen pod prilikama, koje se nijesu dopale Bogu. Pritisak Filisteja razlog je, da se sad pristupi izboru kralja.

(18) »Na vratima«, t. j. gradskim, kuda je Samuel pošao, da uzađe na goru.

(20) Primjedba Samuelova: »Komu će uostalom dopasti sve, što traži Izrael?« zavijeno pokazuje na kraljevstvo, što ga traži narod. Zahtjev Izraelov, da mu se dadne kralj, ispunit će se u Saulu.

(21) Benjaminovo pleme u vrijeme sudaca spalo je na 600 ljudi (isp. Suc gl. 20. i 21.). Iz najmanjeg plemena izabira Bog kralja izraelskoga. Tako izabira Bog uvijek maleno, da posrami ono, što izgleda veliko.

(24) Samuel je znao, da će Saul doći, zato je i gozbu ugotovio i bolji komad spremio za Saula.

(25) Krov je na Istoku obično ravan i veoma zgodan za počinak u noći, jer je tu i ljeti hladno i zračno. — »Razgovarao se je još sa Saulom na krovu.« Mjesto toga u grčkom prijevodu stoji ovako: »Saulu se prostrije postelja na krovu,« Redak 26. počinje u grčkom riječima: »I on leže da spava.« Vulgata je stavila grčki tekst uz hebrejski: »razgovarao se je sa Saulom na krovu, i prostrije Saulu postelju na krovu, i on je tu spavao.«

26. Ustadoše rano. Kad je osvanulo, zovnu Samuel Saula na krovu: »Ustani! Pratit ću te.« Tada ustade Saul, i obojica, on i Samuel, izađoše.
27. Kad dođoše nakraj grada, reče Samuel Saulu: »Pusti, da momak ide daleko pred nama!« I momak ode naprijed. »A ti stani malo! Imam ti javiti riječ Božju.«

GLAVA 10.

Saul postaje kralj.

*1. Tada Samuel uze uljanicu, izli mu je na glavu, poljubi ga i reče: »Ovim te pomaza Gospod za kneza nad vlasništvom svojim.
*2. Kad sada otideš od mene, naći ćeš u Selzahu kod groba Rahelina na međi Benjaminovoj dva čovjeka, koji će ti reći: »Magarice, što si ih išao tražiti, našle su se. Otac tvoj ne misli više na magarice. Ali se je zabrinuo za vas i veli: Šta ću činiti poradi sina svojega?
*3. Kad onda otideš dalje odatle i dođeš do hrasta Tabora, tamo će te sresti tri čovjeka, koji idu k svetištu u Betel. Jedan nosi tri jareta, drugi tri kruha, a treći mješinu vina.
4. Oni će te pozdraviti i dva kruha ponuditi. Primi ih od njih.
*5. Kad onda stigneš u Gabaa-Elohim, gdje je straža filistejska, tamo ćeš na ulasku u grad sresti četu proroka. Oni dolaze s gore. Pred njima se razliježu harfe, bubnji, frule i citare. Oni su sami u zanosu.
6. Tada će Duh Gospodnji doći na te. Ti ćeš s njima pasti u zanos i pretvoriti se u drugoga čovjeka.
7. Kad se ovi znaci ispune na tebi, onda čini, što snaga tvoja može da učini; jer je Bog s tobom.
8. Tada siđi prije mene u Galgalu! Ja ću doći k tebi, da prinesem žrtve paljenice i zakoljem žrtve mirotvorne. Čekaj sedam dana, dok dođem k tebi i priopćim ti, što imaš činiti!«
9. Kad on okrenu leđa, da ode od Samuela, preokrenu mu Bog nje-

Gl. 10. (1) Vulgata, kao i grčki prijevod, ima dulji tekst: »Eto, pomaza te Gospod za kneza nad baštinom svojom, i oslobodit ćeš narod njegov iz ruku neprijatelja njegovih, što su mu unaokolo. I ovo ti je znak, da te je Bog pomazao za kneza.«

(2) Grob Rahelin 1 Mojs 35, 19; 48, 7 čini se da je u blizini Betlehema. Po nekim tumačima ima se tražiti sjeverno od Jeruzalema u blizini Rame.

(3) Betel, danas Betin, bio je Izraelcima sveto mjesto, jer se je bio tu Bog prikazao patrijaru Jakovu (1 Mojs 12, 8; 13, 3 sl.; 28, 18 sl.). Jer su ljudi nosili sa sobom žrtvene darove, čini se, da je Betel bio žrtvište, mjesto za žrtve. Zakon o jedinstvu bogoštovnog mjesta (5 Mojs 12, 2—7. 14) nije se uvijek držao prije podignuća hrama. Ipak većina žrtava, o kojima izvješćuju svete knjige, prinosila se je kod kovčega zavjetnoga ili kod svetoga šatora i još prije, nego što je bio sagrađen hram.

(5) Ovdje spomenuti proroci pripadaju družinama proročkim, što se spominju i na drugim mjestima Svetoga Pisma (19, 18—23; 4 Kralj 2, 3. 5; 4, 38; 6, 1). Oni su s pravim prorocima stajali u užem odnosu (19, 20; 4 Kralj 4, 38; 6, 1). Oni su mogli da najdublje shvate duh i ideale prorokâ. Njima su se proroci služili kod izvršivanja božanskih zapovijedi (4 Kralj 9, 1). Pojedini su imali i dar prorokovanja (3 Kralj 20, 35). Njihov »zanos«, o kojemu je ovdje govor, bio je, kako se čini, u nekom oduševljenom i svetom navješćivanju hvale i slave Božje osobito prilikom bogoštovnih svečanosti uz pratnju glazbe i svete pjesme. — »Gabaa-Elohim«: Vulgata prevodi: »hum Božji« (»in collem Dei«). Gabaa je rodno mjesto Saulovo. Nazivalo se je to mjesto humom Božjim, jer je tu bila škola proročka, u kojoj su se učili zakonu Božjemu, svetoj pjesmi i glazbi mladići, o kojima je malo prije bio govor u ovoj bilješki.

govo srce, i svi se oni znaci zbiše još isti dan.

10. Kada dođoše tamo u Gabau, srete ga četa proroka, i dođe na nj Duh Božji, tako da on među njima pade u zanos.

11. I kad vidješe svi, koji su ga poznavali otprije, kako je među prorocima pao u zanos, pitali su ljudi jedan drugoga: »Šta se to dogodi sa sinom Kisovim? Je li i Saul među prorocima?«

12. Tada odvrati jedan čovjek odanle: »A tko li im je otac?« Tako nastade poslovica: »Je li i Saul među prorocima?«

13. Kad prestade zanos njegov i on dođe na goru,

14. Upita stric Saulov njega i momka njegova: »Kuda ste išli?« On odgovori: »Da tražimo magarice. Kad vidjesmo, da ih nigdje nema, otidosmo k Samuelu.«

15. Stric Saulov zamoli ga: »Pripovijedaj mi, što vam je rekao Samuel!«

16. Saul odvrati stricu svojemu: »Kazao nam je, da su se našle magarice.« Što mu je Samuel rekao o kraljevskoj časti, ne kaza mu.

17. Jednoga dana, kad je Samuel bio sazvao narod Gospodu u Masfu,

18. Reče on sinovima Izraelovim: »Ovako veli Gospod, Bog Izraelov: Ja izvedoh Izraela iz Egipta i izbavih vas iz ruku Egipćana i svih kraljevstva, koja su vas tlačila.

*19. A vi sada odbacujete Boga svojega, koji vas je izbavljao od svih nevolja i tjeskoba, kad zahtijevate od njega: Postavi kralja nad nama! Sada dakle stanite pred Gospodom po svojim plemenima i tisućama!«

20. Kad je Samuel priveo sva plemena Izraelova, pade ždrijeb na pleme Benjaminovo.

21. Potom privede pleme Benjaminovo po porodicama njegovim, i pade ždrijeb na porodicu Metrijevu. Tada pade na Saula, sina Kisova. Kad su ga tražili, ne mogoše ga naći.

22. Upitaše zato još jedamput Gospoda: »Je li on uopće došao ovamo?« Gospod odgovori: »Jest, sakrio se je za prtljagom.«

23. Otrčaše i dovedoše ga odanle. Kad stade usred naroda, bio je viši od svih drugih od ramena i dalje.

24. Samuel reče svemu narodu: »Vidite, njemu, koga je izabrao Gospod, nijedan nije jednak u svemu narodu!« Tad udari narod u klicanje i povika: »Živio kralj!«

25. I Samuel kaza narodu prava kraljevska, napisa ih u knjigu i metnu je pred Gospodom. Potom Saul raspusti sav narod, svakoga k svojoj kući.

26. I Saul se vrati k svojoj kući u Gabau. Četa onih, kojima Bog taknu srce, otprati ga.

27. A neki ljudi nevaljali rekoše: »Što nam taj može pomoći?« Oni su ga prezirali i nijesu mu donijeli nikakva dara. Ali se on učini, kao da nije opazio ništa.

GLAVA 11.

Saulova pobjeda nad Amoncima.

*1. Amonac Naas izađe i opkoli Jabes u Galaadu. I ljudi iz Jabesa

(19—25) Samo Samuel i Saul znali su, da je Saul bio već pomazan za kralja. Ždrebanjem, što je po svoj prilici bilo preko proročišta Urim i Tumim (isp. r. 23.) imala se svemu narodu objaviti volja Božja.

Gl. 11. (1) Vulgata počinje ovaj redak ovako: »A nakon kojih mjesec dana...« Ove su se riječi uvukle u prijevod sv. Jeronima iz starolatinskog prijevoda, koji se je opet oslonio na netočni prijevod Septuaginte. (Crampon.)

poručiše Naasu: »Sklopi ugovor s nama, pa ćemo se podvrći tebi!«

2. A Amonac Naas odgovori im: »Sklopit ću s vama ugovor, pod uvjetom, da vam svakome iskopam desno oko i stim učinim sramotu Izraelu.«

*3. Starješine iz Jabesa odvratiše mu: »Dopusti nam rok od sedam dana, da pošljemo poslanike u sve krajeve Izraelove! Ako nam nitko ne dođe u pomoć, predat ćemo se tebi.«

*4. Kad poslanici dođoše u Gabau, gdje je stanovao Saul, i kazaše narodu kako stoje stvari, udari sav narod u glasno plakanje.

*5. Saul je upravo dolazio za govedima iz polja. »Što je ljudima te plaču?« upita Saul. Kazaše mu stanje stanovnika u Jabesu.

6. Tada dođe Duh Božji na Saula, kada ču tu vijest, i on se razgnjevi vrlo.

7. On uze dva vola, raskomada ih, razasla komade po poslanicima u sve krajeve Izraelove i poruči: »Tko ne pođe za Saulom i Samuelom, ovako će upravo biti s govedima njegovim!« Silan strah spopade narod, tako da izađe kao jedan čovjek.

8. Kad ih on izbroji kod Bezeka, bilo je trista tisuća sinova Izraelovih i trideset tisuća ljudi Judinih.

9. Poslanicima, koji su bili došli, reklo se: »Javite stanovnicima Jabesa u Galaadu: Sutra, kad bude sunce najviše stajalo, doći će vam pomoć!« Kad se vratiše poslanici i stanovnicima u Jabesu to dojaviše, oni se obradovaše.

10. I stanovnici u Jabesu poručiše: »Sutra ćemo vam se predati. Onda možete od nas činiti što vam je drago.«

11. Sutradan razdijeli Saul četu u tri bojne skupine. One prodriješe u tabor o jutarnjoj straži, i tukli su Amonce, dok je dan postao vruć. Što preosta, raprši se, tako da ne ostaše ni dvojica od njih zajedno.

12. Tada reče narod Samuelu: »Tko je rekao: Saul ne će biti kralj nad nama? Daj nam te ljude, da ih pogubimo!«

13. Ali Saul odvrati: »Danas se ne će pogubiti nitko! Jer danas Gospod dade pobjedu Izraelu.«

*14. Samuel reče narodu: »Dođite, pođimo u Galgalu i tamo potvrdimo kraljevstvo!«

*51. I sav narod otide u Galgalu. Ondje pred Gospodom u Galgali postaviše Saula za kralja. Zaklaše tamo mirotvorne žrtve pred Gospodom, i Saul proslavi ondje sa svim sinovima Izraelovim veliku radosnu slavu.

(3—4) Još se nije znalo u istočnoj zemlji jordanskoj, da je Saul postao kralj. Zato stanovnici Jabesa ne poslaše svojih poslanika Saulu, nego svima plemenima. Da je Naas pristao na prijedlog opsjednutih, dokaz je za to, kako je malo vjerovao u to, da bi se Izrael mogao podići u boj proti njemu.

(5) Saul ne htjede odmah istaknuti svoja kraljevska prava, osobito kad je bio zapazio i oporbu (10, 27). Čekao je zgodan čas, kad bi mogao kojim velikim djelom pribaviti sebi opće priznanje.

(14) Iz riječi hebrejske »šadaš«, koja uvijek pretpostavlja, da nešto već postoji, proizlazi, da se ovdje ne radi o novom izboru Saula za kralja, nego o potvrdi njegovoj, izakako je postigao opće priznanje pobjedom nad Amoncima.

(15) »Postaviše Saula za kralja.« LXX: »Samuel pomaza Saula po drugi put«. Ovo je slobodna, a na svu priliku i pogrješna interpretacija. (Crampon.)

GLAVA 12.

Samuel ostavlja svoju sudačku službu.

1. I Samuel reče svemu Izraelu: »Eto, u svemu, što mi predložiste, ispunio sam vaš zahtjev i postavio sam kralja nad vama.
*2. Sada će kralj ići pred vama. Ja sam ostario i osijedio. Sinovi su moji među vama. Od mladosti moje sve do danas moj je život stajao otvoren pred vama.
3. Evo me! Istupite proti meni pred Gospodom i pomazanikom njegovim! Kome sam oduzeo njegova vola? Kome sam odveo njegova magarca? Koga sam tlačio? Kome sam silu nanio? Od koga sam primio mito i jedno oko stisnuo naprema njemu? Ja ću vam to natrag vratiti.«
4. Oni odgovoriše: »Nijesi nas tlačio, nijesi nam sile nanosio i nijesi ni od koga što uzeo.«
5. On im reče: »Gospod neka mi je svjedok naprema vama, i neka je svjedok danas njegov pomazanik, da nijeste našli nikakvo nepravedno dobro u mojemu posjedu.« Oni povikaše: »Tako je.«
*6. Tada reče Samuel narodu: »Gospod je, koji je postavio Mojsija i Arona, i oce vaše izveo iz Egipta.
7. Sad pristupite, da vam pred Gospodom predočim sva dobročinstva, što ih je iskazao Gospod vama i ocima vašim!
8. Kad je Jakov bio došao u Egipat i oci vaši kad su vapili Gospodu za pomoć, posla Gospod Mojsija i Arona. Oni izvedoše oce vaše iz Egipta i naseliše ih u ovoj zemlji.
9. Ali zaboraviše Gospoda, Boga svojega. I on ih dade u ruke Sisari, vojskovođi hasorskomu, u ruke Filistejima i u ruke kralju moapskomu, kad zavojevaše na njih.
10. A kad su zavapili Gospodu za pomoć i priznali: Sagriješismo, što ostavismo Gospoda i služismo Baalima i Astartama; ali sada izbavi nas iz ruku neprijatelja naših, pa ćemo ti služiti, —
*11. Tada posla Gospod Jerobaala, Badana, Jeftu i Samuela i ote vas iz ruku neprijatelja vaših unaokolo, tako da ste mogli živjeti u sigurnosti.
*12. A kad vidjeste, da amonski kralj Naas izađe proti vama, rekoste mi: Ne, nego kralj neka vlada nad nama! A ipak je kralj vaš Gospod, Bog vaš.
13. I sada, eto kralja, kojega izabraste, kojega htjedoste! Evo, Gospod vam je postavio kralja.
14. Neka biste se bojali Gospoda i njemu služili, slušali glas njegov i ne protivili se zapovijedi Gospodnjoj! Neka biste se i vi i kralj, koji vlada nad vama, pokoravali Gospodu, Bogu svojemu!
15. Ako ne budete slušali glas Gospodnji i budete se protivili zapovijedi Gospodnjoj, ruka će Gospodnja biti proti vama, kao što je bila proti ocima vašim.

Gl. 12. (2) »Sinovi su moji među vama,« t. j. i oni su dokaz, da sam već doista ostario.

(6) »Gospod je«, t. j. svjedok: LXX pridodaje i tu riječ.

(11) Knjiga sudaca ne spominje nikoga, koji bi se tako zvao. Neki tumači misle, da je ovo ime postalo od hebr. be Dan, što će reći čovjek iz Dana, pa razumijevaju pod tim Samsona, koji je bio iz plemena Danova. Bit će vjerojatnije, da mjesto Badan ima stajati Barak. Grčki tekst čita Barak. Neki prijevodi imaju mjesto Samuela Samson.

(12) Osim razloga spomenutih u 8, 3—5 bio je i strah od amonskoga kralja Naasa jedan razlog, zašto su Izraelci zahtijevali sebi kralja.

16. A sada pazite i vidite, koliko će čudo učiniti Gospod pred očima vašim!

*17. Nije li sada žetva pšenična? Ja ću prizvati Gospoda, neka bi poslao gromove i dažd. Tada ćete spoznati i vidjeti, koliko je u očima Gospodnjim bilo zlo, što ga počiniste, kad ste zahtijevali sebi kralja.«

18. Kad Samuel zavapi Gospodu, posla Gospod još isti dan gromove i dažd. Sav narod obuze velik strah pred Gospodom i Samuelom.

19. I sav narod zamoli Samuela: »Zagovaraj sluge svoje kod Gospoda, Boga svojega, da ne pomremo! Jer dodasmo k svim grijesima svojim još zlo, kad smo zahtijevali sebi kralja.«

20. Samuel odvrati narodu: »Ne bojte se! Počiniste doduše sve to zlo. Ali sad barem ne odstupajte više od Gospoda, nego služite Gospodu svim srcem svojim!

*21. Ne otpadajte opet nakon mene k ništavim idolima, koji ne mogu pomoći niti izbaviti, jer su ništa!

22. Jer tada ne će Gospod odbiti naroda svojega radi velikoga imena svojega; jer Gospodu je bila volja, da vas učini svojim narodom.

23. A daleko neka je od mene, da se ogriješim o Gospoda prestavši zagovarati vas; nego ću vas upućivati na put dobar i prav.

24. Samo se bojte Gospoda i služite mu iskreno svim srcem; jer vidite, kakve je velike stvari učinio za vas!

25. Ako li ipak zlo činite, i vi ćete i kralj vaš propasti.«

GLAVA 13.

Rat proti Filistejima.

*1. Saulu je bilo ... godina, kad postade kralj, i dvije godine vladao je nad Izraelom.

*2. Saul izabra sebi tri tisuće ljudi između sinova Izraelovih: dvije tisuće ostadoše kod Saula u Mahmasu i u gori betelskoj, a jedna je tisuća bila pod Jonatom kod Gabae u Benjaminu. Ostali narod raspusti, svakoga k svojoj kući.

3. Jonata obori stup filistejski, što je stajao u Gabai. Čuše za to Filisteji. A Saul dade po svoj zemlji trubiti u trube i oglasiti: »Hebreji neka čuju!«

4. Sav Izrael doču vijest: »Saul obori stup filistejski, i sav Izrael omrznu stoga Filistejima.« Tako se podiže narod, da ide za Saulom u Galgalu.

---

(17) Nevrijeme i dažd u vrijeme pšenične žetve, što bude koncem svibnja, najveća su rijetkost u Palestini (isp. Prič 26, 1).

(21) »Nakon mene«, t. j. nakon mojega odstupa od sudačke službe.

Gl. 13. (1) Ispao je broj u prvom dijelu ovoga retka; a i broj drugoga dijela nije po svoj prilici siguran. Taj pokvareni hebrejski tekst veoma je star. Već je starogrčki prijevod ispustio posve ovaj redak, jer mu je broj bio nerazumljiv. Danas se tekst ne može više sigurno ustanoviti. Bog je pripustio, da se u takvim nuzgrednim stvarima uvuče u Sveto Pismo pokvaren tekst. Ali kad se ispoređuje izvorni tekst s najstarijim prijevodima, pokaže se jasno, da nam je u bitnim mjestima predan tekst posve nepokvaren. Po Origenu moglo bi se reći: »Saulu je bilo trideset godina...«

(2) Mahmas, danas Muhmas, bio je tri sata udaljen sjeverno od Jeruzalema; na ulazu je u jedan klanac, što vodi u podolicu Jordana.

*5. A Filisteji se skupiše da vojuju proti Izraelu: trideset tisuća bojnih kola i šest tisuća ratnika na kolima, pješaka nebrojeno kao pijeska na obali morskoj. Oni izađoše i utaboriše se kod Mahmasa istočno od Bethavena.

6. Kad Izraelci vidješe, da su pali u rđav položaj i da je narod tvrdo pritisnut, sakriše se u spilje, jame, kamenjake, grobove i čatrnje.

7. Bježali su i preko gazova Jordana u zemlju Gad i Galaad. Saul je boravio još uvijek u Galgali. Narod je bržebolje pošao tamo k njemu.

8. On počeka sedam dana do roka, što ga je bio odredio Samuel. Ali Samuel ne dođe u Galgalu. Kad se narod stade razilaziti od njega,

9. Zapovjedi Saul: »Donesite mi žrtvu paljenicu i žrtve mirotvorne!«, i prinese žrtvu paljenicu.

10. Jedva je prinio žrtvu paljenicu, kad se pojavi Samuel. Saul mu izađe nasusret, da ga pozdravi.

11. A Samuel upita: »Što si učinio?« Saul odgovori: »Jer vidjeh, da se ljudi razilaze od mene, a ti ne dođe u određeno vrijeme, i Filisteji se skupili u Mahmasu,

12. Pomislih: Sad će Filisteji izaći proti meni u Galgalu, a ja još ne umilostivih Gospoda. Tako se usudih i prinesoh žrtvu paljenicu.«

*13. Tada reče Samuel Saulu: »Ludo si radio, što nijesi držao zapovijedi Gospoda, Boga svojega, koju ti je dao. Tada bi Gospod potvrdio kraljevstvo tvoje zauvijek.

14. A ovako kraljevstvo tvoje ne će se održati. Gospod je potražio sebi čovjeka po srcu svojemu. Njega je Gospod odredio za kneza nad narodom svojim, jer nijesi držao, što ti je zapovjedio Gospod.«

*15. Tada se diže Samuel i otide iz Galgale u Gabau u Benjaminu. Saul izbroji ljude, što su još bili kod njega: otprilike šest stotina ljudi.

16. Saul je sa svojim sinom Jonatom i s ljudima, što su bili uz njih, boravio u Gabai u Benjaminu, a Filisteji su se bili utaborili u Mahmasu.

17. Tada izađe iz tabora filistejskoga četa, što plijeni, u tri odjeljka: jedan odjeljak udari putem od Efre u zemlju Sual;

18. Drugi odjeljak udari putem u Bethoron, treći udari putem k međi, koja preko doline seboimske gleda u pustinju.

---

(5) U hebrejskom tekstu stoji, da su Filisteji imali trideset tisuća bojnih kola. Kako je ratnika na bojnim kolima bilo samo šest tisuća, onda broj kola, ako se na svaka kola uzmu dva čovjeka, može biti samo tri tisuće. Ovaj broj nalazi se u nekim starim prijevodima, na pr. sirskom.

(13—15) Saulov čin naziva Samuel ludim, t. j. bezbožnim (isp. Ps 14 [13], 1). Njegova krivnja nije bila toliko u neposluhu, koliko u krivom pouzdanju u svoju vlastitu snagu. Nije čekao na Božju pomoć, nego je htio da odluči na svoju ruku. Njegova samovoljnost natjera ga kasnije na otvorenu upornost proti Božjoj zapovijedi (gl. 15.). Osuda odbačenja ovdje se još ne izriče nad Saulom. Samo se njegovo potomstvo isključuje od kraljevstva.

(15) Ovdje umeće Vulgata, kao i starogrčki prijevod, rečenicu, koje nema u hebrejskom. Redak 15. u Vulgati glasi ovako: »Potom se diže Samuel i otide iz Galgale u Gabau Benjaminovu. A ostali od naroda pođoše za Saulom nasusret narodu, koji na humku Benjaminovu izađe nasusret onima, što su išli iz Galgale u Gabau. I Saul izbroji narod i t. d.«

19. Tada nije bilo kovača u cijeloj zemlji izraelskoj; jer su Filisteji mislili: »Inače bi mogli Hebreji sebi praviti mačeve i koplja.«
20. Zato su morali svi Izraelci silaziti k Filistejima, ako bi tko htio dati sebi skovati raonik, motiku, sjekiru ili ostan za volove,
21. Ili ako bi oštraci raonikâ, motikâ, sjekirâ otupili i trebalo načiniti ostane za volove.
22. Zato, kad buknu rat, nije bilo ni mača ni koplja u ruci cijele vojske, što je bila sa Saulom i Jonatom. Samo ih je bilo u Saula i u njegova sina Jonate.
23. Jedna straža filistejska bila je izašla prema klancu kod Mahmasa.

GLAVA 14.

Junačko djelo Jonatino. Saulova pobjeda nad Filistejima. Saulova nerazborita revnost.

1. Jednoga dana reče Jonata, sin Saulov, momku svojemu, koji mu je nosio oružje: »Hajde da idemo k straži filistejskoj, koja je na onoj strani!« A ocu svojemu ne kaza ništa.
2. Saul je sjedio na drugom kraju Gabae pod šipkom drvetom, što stoji kod Magrona. Naroda je bilo s njim oko šest stotina ljudi.
*3. Ahija, sin Ahitoba, brata Ihaboda, unuk Fineesa, praunuk Helija, svećenika Gospodnjega u Silu, nosio je oplećak svećenički. I vojska nije znala, da je otišao Jonata.
4. Usred klanca, preko kojega je Jonata morao prijeći, da dođe k straži filistejskoj, bile su dvije strmene stijene, jedna s ove strane, druga s one strane. Jedna se zvala Boses, a druga Sena.
5. Jedna stijena dizala se je kao kakav stup na sjevernoj strani prema Mahmasu, druga na jugu prema Gabai.
6. Jonata reče momku, koji mu je nosio oružje: »Hajde da otidemo k straži tih neobrezanih tamo! Može biti da nas pomogne Gospod; jer za Gospoda nema zapreke, da pomogne do pobjede s mnogo ili s malo ljudi.«
*7. Momak, koji mu je nosio oružje, odgovori mu: »Čini, što ti je god u srcu! Spreman sam za sve, što hoćeš.«
*8. Jonata reče: »Dobro, poći ćemo k tim ljudima tamo i pokazat ćemo im se.
9. Ako nam viknu: Čekajte, dokle dođemo k vama, ostat ćemo na mjestu, gdje smo, i ne ćemo ići k njima.
10. Ako li nam reknu: Dođite k nama, tamo ćemo otići; jer nam ih tada predade Gospod u ruke. To će nam biti znak.«
11. Kad se obojica pokazaše straži filistejskoj, narugaše se Filisteji: »Evo, izlaze Hebreji iz rupa, u koje su se zavukli!«
12. I stražari viknuše Jonati i njegovu momku, koji mu je nosio oružje: »Dođite k nama! Nešto ćemo vam kazati.« A Jonata reče momku, koji mu je nosio oružje:

Gl. 14. (4) Kako Ahija nosi svećenički oplećak (efod), kojemu pripadaju Urim i Tumim, to je on bio veliki svećenik.
(7) LXX prevodi po smislu ovako: »Čini sve, na što te nagoni srce tvoje; mene evo s tobom; srce je moje kao srce tvoje.«
(8—9) Po običaju staroga vremena (1 Mojs 24, 42; Suc 6, 36) Jonata sâm, pouzdavajući se u Božju pomoć u toj očajnoj nevolji naroda izraelskoga, odredi znak Božji, po kojemu će spoznati, da li će njegov smjeli pokušaj uspjeti ili ne će.

»Hajde za mnom, jer ih predade Gospod u ruke Izraelu!«

13. Jonata je puzao rukama i nogama i za njim momak, koji mu je nosio oružje. Tada su oni padali pred Jonatom, i ubijao ih za njim momak, koji mu je nosio oružje.

14. Taj prvi pokolj, što ga počiniše Jonata i momak, koji mu je nosio oružje, trebao je otprilike dvadeset ljudi na prostoru od jedno po rala duljine.

15. Strah nastade u taboru, na slobodnom polju i među svom vojskom. I straža i četa, što plijeni, prepadoše se. Usto se potrese zemlja, i bio je jedan strah od Boga.

16. I kad su uhodili stražari Saulovi, koji su se nalazili u Gabai u Benjaminu, zapaziše oni, da se je mnoštvo uskomešalo tamo i amo.

17. Saul zapovjedi ljudima, koji su bili s njim: »Pregledajte i vidite, tko je otišao od nas! Kad pregledaše, pokaza se, da nema Jonate i momka njegova, koji mu je nosio oružje.

*18. I Saul zamoli Ahiju: »Daj donijeti kovčeg Božji!« Jer kovčeg Božji bio je tada među sinovima Izraelovim.

*19. Dok je Saul govorio sa svećenikom, zabuna u taboru filistejskom bivala je sve jača. Zato Saul zamoli svećenika: »Pusti to!«

20. I Saul i svi ljudi, što su bili s njim, podigoše bojnu viku. Kad stigoše na bojno polje, nađoše mač jednoga okrenut proti drugomu. Bila je zabuna vrlo velika.

21. Hebreji, koji su odavno držali s Filistejima i s njima išli na vojsku, otpadoše, da se priključe Izraelcima pod Saulom i Jonatom.

22. I svi Izraelci, što su se bili sakrili u gori Efraimovoj, kad čuše, da bježe Filisteji, nagnuše za njima, da ih biju.

23. Tako u onaj dan dade Gospod pobjedu Izraelu. Kad se je boj nastavio preko Bethavena,

*24. A Izraelci se bili onaj dan vrlo umorili, izreče Saul nad vojskom ovo prokletstvo: »Proklet neka je čovjek, koji prije večera uzme što k sebi, dok se ne osvetim neprijateljima svojim!« I zato nijedan od ljudi ne okusi ništa.

*25. I dođe sva vojska u jednu šumu. Tamo je bilo meda na slobodnom polju.

26. Kad vojska dođe k saću, što je bilo puno meda, nitko ipak ne prinese ruke k ustima svojim, jer su se ljudi bojali prokletstva.

*27. Samo Jonata nije bio čuo, kako je otac njegov izrekao prokletstvo nad narodom. I on pruži vršak štapa, što ga je držao u ruci, zamoči ga u jedan medeni sat i primače ruku svoju k ustima svojim. I zasjaše mu opet oči.

28. A jedan od vojnika okrenu se k njemu i reče: »Otac je tvoj

(18) »Daj donijeti kovčeg Božji!« po svoj prilici u tu svrhu, da upita Boga, što mu je činiti.

(19) »Pusti to!« t. j. ne nosi kovčega Božjega! U zabuni filistejskoj vidimo jasno volju Božju; ne časimo časa!

(24) Saul je htio da neprijatelje siječe do noći i da ih posve satre. Vojnici su bili umorni, gladni i žedni. Da ipak ne odustanu od tjeranja za neprijateljima, zabrani Saul pod smrtnu kaznu, da nitko ništa ne okusi do uvečer. Ta je zabrana bila svakako nerazborita.

(25) Ima u Palestini sva sila pčela po šupljem drveću, po rasjelinama u kamenju i po jamama u zemlji. Osim toga ima i drveća, iz kojega izbija sok sladak kao med.

(27) »I zasjaše mu opet oči.« Od velikog umora bile su oči Jonati potamnjele; sav je bio iznemogao. I kad je okusio malo meda, odmah se osjetio snažniji, i oči su mu zasjale.

izrekao prokletstvo nad narodom: Proklet neka je čovjek, koji danas uzme nešto k sebi!« Ljudi su naime bili iznemogli.
29. Jonata odvrati: »Otac moj svaljuje zemlju u nesreću. Eto vidite, kako mi se zasjaše oči, jer okusih malo toga meda.
*30. A da su ljudi jeli od plijena neprijatelja svojih, što ga učiniše, kako bi tada bio velik poraz Filisteja?«
31. Tako pobiše onaj dan Filisteje od Mahmasa do Ajalona. Kako su ljudi bili vrlo izmoreni,
*32. Navališe na plijen, uzeše ovaca, volova i teladi, poklaše ih na zemlji, pa stadoše jesti i s krvlju.
33. Kad javiše Saulu: »Ljudi griješe proti Bogu, jer jedu s krvlju,« reče on: »Činite zlo. Dovaljajte mi, dok je još dan, velik kamen!«
34. Tada zapovjedi Saul: »Raziđite se među ljude i recite im: Svaki neka donese k meni vola svojega ili ovcu svoju i neka zakolje ovdje! Onda možete jesti, a da ne griješite proti Gospodu jedući s krvlju.« Svaki od ljudi donese komad stoke, što mu je bio pri ruci, još one noći i ondje zaklaše.
*35. I Saul načini žrtvenik Gospodu. To je bio prvi žrtvenik, što ga on podiže Gospodu.
36. Onda zapovjedi Saul: »Gonit ćemo Filisteje noćas i plijenit ćemo među njima, dok ne osvane! Nijednoga od njih ne ćemo ostaviti!« Oni odgovoriše: »Čini, štogod misliš da je dobro!« Ali svećenik reče: »Najprije da upitamo Boga!«
*37. I upita Saul Boga: »Imam li goniti Filisteje? Hoćeš li ih dati u ruku Izraelu?« Ali mu ne dade odgovora u onaj dan.
38. Tada zapovjedi Saul: »Pristupite ovamo, vi svi glavari naroda! Istražite brižno, tko je danas počinio taj grijeh!
39. Jer tako živ bio Gospod, koji je dao pobjedu Izraelu, i ako je kriv moj sin Jonata, ima on umrijeti!« Ali nitko mu iz naroda ne odgovori.
40. I on zapovjedi svima Izraelcima: »Vi budite na jednoj strani, ja i moj sin Jonata bit ćemo na drugoj strani.« Narod odgovori: »Čini, što nađeš za dobro!«
*41. I Saul se pomoli Gospodu: »Bože Izraelov, daj dosudi!« I budu pogođeni Jonata i Saul, a narod izađe slobodan.
42. Sad zapovjedi Saul: »Bacite ždrijeb između mene i mojega sina Jonate!« I bude pogođen Jonata.

(30) Narod je od posta bio oslabio i nije mogao stizati Filisteja, koji su na konjima i kolima odmicali. Tako je Saul svojom nepromišljenom zabranom polučio uprav protivno onome, što je htio da polući.

(32—34) Jesti s krvlju bilo je zabranjeno u zakonu (3 Mojs 3, 17; 7, 26; 17, 10—14). Kad bi se životinje klale na povišenu kamenu, mogla je krv bolje isteći, a ujedno moglo se i bolje pripaziti, da li je narod udovoljio zapovijedi. — »Stadoše jesti i s krvlju«: narod je bio gladan, i teško mu bilo čekati, dok sva krv oteče iz poklanih životinja.

(35) »Saul načini žrtvenik Gospodu« za spomen na pobjedu nad Filistejima i u znak zahvalnosti prema Bogu. Tumačitelji misle, da je Saul taj žrtvenik načinio na mjestu, gdje je stajao kamen, na kojem je narod klao životinje.

(37) »I upita Saul Boga«: kao uvijek u sličnim slučajevima, upita preko proročišta Urim i Tumim.

(41) Vulgata nadodaje ovdje još ove riječi: »... Daj znamen, zašto ne odgovaraš sluzi svojemu danas! Ako je na meni ili na Jonati, sinu mojemu, ovo bezakonje, pokaži; ili ako je ovo bezakonje na narodu tvojemu, podaj svetinju!«

*43. Saul zapovjedi Jonati: »Kaži mi, što si učinio!« Jonata mu priznade: »Vrškom štapa, što sam ga imao u svojoj ruci, okusio sam samo malo meda. Spreman sam umrijeti.«

44. Saul odvrati: »Bog neka mi učini, što hoće, ako ti ne moradneš umrijeti, Jonata!«

45. Ali vojska izjavi Saulu: »Što? Jonata, koji je izvojevao ovu veliku pobjedu u Izraelu, mora umrijeti? To ne smije biti! Tako živ bio Gospod, ni jedna dlaka s glave njegove ne će pasti na zemlju! Jer je s pomoću Božjom izvojevao on današnju pobjedu.« Tako izbavi vojska Jonatu od smrti.

46. Saul odustade od potjere za Filistejima i otide. A Filisteji se vratiše natrag u svoju zemlju.

*47. Izakako je Saul bio postigao kraljevsko dostojanstvo nad Izraelom, ratovao je naokolo proti svima svojim neprijateljima, proti Moabu, proti Amoncima proti Edomu, proti kraljevima od Sobe i proti Filistejima. Kuda se god obraćao, nadvlađivao je.

48. Dokazao je hrabrost, pobio je Amalečane i izbavio je Izraela iz ruku onih, koji su ga plijenili.

*49. Sinovi Saulovi bili su Jonata, Jesui i Melhisua. Njegove dvije kćeri zvale su se: starija Meroba, mlađa Mihola.

50. Žena Saulova zvala se je Ahinoama i bila je kći Ahimaasova. Njegov vojskovođa zvao se Abner, sin Nera, strica Saulova;

51. Jer Kis, otac Saulov, i Ner, otac Abnerov, bili su sinovi Abielovi.

52. Svega vijeka Saulova bilo je teških bojeva proti Filistejima. Kad je stoga vidio Saul kogagod hrabra i valjana čovjeka, uzimao bi ga u svoju službu.

GLAVA 15.

Saulova pobjeda nad Amalečanima. Njegovo odbačenje.

1. Jednoga dana reče Samuel Saulu: »Gospod me je poslao, da te pomažem za kralja nad narodom njegovim Izraelom. Slušaj dakle zapovijed Gospodnju!

*2. Ovako veli Gospod nad vojskama: Kazniti hoću, što je počinio Amalek Izraelcima, kad im je stao na put, kad su ono išli iz Egipta.

*3. Zato idi i pobij Amaleka, izvrši prokletstvo na njemu i na svemu, što pripada njemu! Ne štedi ga, nego pobij čovjeka i ženu, dijete i naoršče, goveče i ovcu, kamelu i magarca!«

4, Tada Saul sabra narod i izbroji ih u Telaimu: dvjesta tisuća pješaka i deset tisuća ljudi od Jude.

5. Potom pođe Saul proti glavnome gradu Amalečana i namjesti zasjedu u dolini potoka.

(43) »Spreman sam umrijeti.« Vulgata: »...i evo da poginem!«
(47) Soba ili Nisibis bila je zemlja podno armenskih planina.
(49) Poznija povijest govori i o četvrtom sinu Saulovu, koji se naziva Esbal ili Isboset; a Jesui se spominje pod drugim svojim imenom Abinadab.
Gl. 15. (2) Već je onda bio Gospod odlučio istrijebiti taj opaki narod. Odluka se njegova imala izvršiti istom sada, nakon 400 godina. Tako su sudovi Božji često puta spori, ali se ispunjuju sigurno. Bog je spor, ali je dostižan. I što kasnije dolazi šiba Božja, to su ljuće i strašnije masnice od nje.
(3) O tom prokletstvu proti Amaleku isp. 2 Mojs 17, 8 sl. i 5 Mojs 25, 17 sl. O »prokletstvu« (»zakletvi«) isp. Joz 6, 17 s bilješkom. Prokletstvo ili zakletvu na nečem izvršiti isto je, što nešto posve uništiti.

*6. A Kinejima poruči Saul: »Ustanite! Povucite se brže iz područja Amalečana, da vas ne uništim s njima! Jer vi ste se prijateljski ponijeli prema svim sinovima Izraelovim, kad su išli iz Egipta.« I povukoše se Kineji iz područja Amalečana.

7. Saul pobi Amalečane od Hevile do Sura, koji leži istočno od Egipta.

*8. Agaga, kralja Amalečana, uhvati živa i izvrši na svemu narodu prokletstvo oštricom mača.

9. Saul i narod poštedje ipak Agaga i najbolje životinje između ovaca i goveda, ugojene životinje i janjce, uopće sve dragocjeno. Ne htjedoše na tom izvršiti prokletstvo. Samo na onom, što je bilo slabo i bez cijene, izvršiše prokletstvo.

10. I dođe riječ Gospodnja Samuelu ovako:

*11. »Kajem se, što sam Saula postavio kraljem. Jer se je on odvratio od mene i nije izvršio mojih zapovijedi.« To ražalosti Samuela, i on je vapio Gospodu svu noć.

*12. Kad je Samuel sutradan rano htio da pođe Saulu nasusret, javiše Samuelu: »Saul je pošao u Karmel i tamo je sebi podigao spomenik. Onda se je vratio i otišao dalje u Galgalu.

13. Kad Samuel dođe k Saulu, reče mu Saul: »Neka si blagoslovljen od Gospoda!« Izvršio sam zapovijed Gospodnju.«

14. Samuel odvrati: »Kakva je to bleka ovaca i koza, što mi prodire u uši, i kakva je to rika goveda, što je čujem?«

15. Saul odgovori: »Od Amalečana dognaše ih. Narod je naime poštedio najbolje životinje od ovaca i goveda, da ih žrtvuje Gospodu, Bogu tvojemu. Ostalo pobismo.«

16. Samuel odvrati Saulu: »Stani! Kazat ću ti, što mi je rekao Gospod noćas.« On ga zamoli: »Govori!«

17. Samuel reče: »Nijesi li bio postao glava plemenima Izraelovim, premda si bio malen u svojim očima? Jer Gospod te pomaza za kralja nad Izraelom.

18. I Gospod te posla i zapovjedi ti: Idi i izvrši prokletstvo na zlikovcima, Amalečanima, i vojuj na njih, dok ih ne uništiš!

19. Zašto nijesi poslušao zapovijedi Gospodnje, nego si se naklopio na plijen i učinio, što je neugodno bilo u očima Gospodnjim?«

20. Saul odvrati Samuelu: »Poslušao sam zapovijed Gospodnju i išao sam putem, na koji me posla Gospod. Doveo sam Agaga, kralja

(6) Kineji vuku lozu od Jetra, tasta Mojsijeva (2 Mojs 3, 1). Hobab, sin Jetrov, učinio je Izraelcima važne usluge u vođenju po pustinji (4 Mojs 10, 29; 24, 21 sl.). Njegovi se potomci naseliše među sinovima Judinim u najjužnijem dijelu Palestine (Suc 1, 16). Ovdje su stanovali djelimice okruženi od Amalečana.

(8) Svaki se kralj Amalečana zvao Agag, kao što se kralj egipatski zvao Faraon.

(11) Bog se ne može kajati radi svojih djela, jer je od vijeka odlučio, što će učiniti u vremenu. Ovdje je kajanje samo riječ na ljudsku za promjenu u vladanju Božjem prema čovjeku, koji se grijesima svojim učinio nedostojnim milosti Božje. Isp. 1 Mojs 6, 6.

(12) »U Karmel«: ovaj je Karmel (danas Kurmul) u plemenu Judinu. Drugo je gora Karmel na sjevernoj strani Palestine. — »Podigao sebi spomenik«: tako slava mijenja srce čovjeku; Saul nije više ponizan; slavu svoju ne pripisuje više Bogu, nego sebi i junaštvu svome. — »U Galgalu«: iza ovih riječi nadodaje Vulgata čitavu rečenicu, koje nema u hebrejskom.

Amalečana, i izvršio sam prokletstvo na Amalečanima,
21. Ali narod uze od plijena ovce i volove, najbolje od prokletih stvari, da to žrtvuje Gospodu, Bogu tvojemu, u Galgali.«
*22. A Samuel reče: »Zar su ugodnije Gospodu žrtve paljenice i zaklanice od poslušnosti prema zapovijedima Gospodnjim? Eto, poslušnost je bolja od žrtve, pokornost bolja od pretiline ovnujske.
*23. Jer neposlušnost je tako zla kao grijeh vračanja, nepokornost tako zla kao idolopoklonstvo. Jer si prezreo zapovijed Gospodnju, odbacuje on tebe kao kralja.«
24. Saul reče Samuelu: »Sagriješio sam, što sam prestupio zapovijed Gospodnju i tvoje upute. Pobojao sam se naime naroda i popustio sam zahtjevu njegovu.
25. A sada oprosti mi grijeh moj i vrati se sa mnom, da se poklonim Gospodu!«
26. Ali Samuel odvrati Saulu: »Ja se ne vraćam s tobom. Jer si prezreo zapovijed Gospodnju, tebe je Gospod odbacio kao kralja nad Izraelom.«
27. Kad se Samuel okrenu da ide, uhvati ga on za skut od plašta njegova, i on se odadrije.
28. Samuel mu reče: »Gospod je danas odadro od tebe čast kraljevsku nad Izraelom i dao ju drugome, koji je bolji od tebe.
29. I ne laže postojani Bog Izraelov, niti se kaje; jer on nije čovjek, da se može kajati.«
30. On odvrati: »Ako sam i sagriješio, učini mi ipak čast pred starješinama naroda mojega i pred Izraelom i vrati se sa mnom, da se poklonim Gospodu, Bogu tvojemu!«
31. I vrati se Samuel i otide za Saulom, i pokloni se Saul Gospodu.
32. Tada zapovjedi Samuel: »Dovedite mi Agaga, kralja Amalečana!« Veseo dođe k njemu Agag. Agag reče: »Tako je dakle umakla gorčina smrti.«
*33. Ali Samuel reče: »Kako je tvoj mač učinio žene bez djece, tako neka bude i tvoja mati bez djece među ženama!« I Samuel isiječe Agaga na komade pred Gospodom u Galgali.
34. Potom otide Samuel u Ramatu, a Saul ode kući svojoj u Gabau Saulovu.
35. Samuel više ne vidje Saula do svoje smrti; jer je Samuel žalio Saula, što se je Gospod pokajao, da je bio učinio Saula kraljem nad Izraelom.

(22) Moramo se pokoravati zapovijedima Božjim, a prinošenje žrtava stoji do naše slobodne volje. Žrtvom se prinosi Bogu meso životinjsko, a poslušnošću vlastita volja. Žrtva se prinosi za grijehe, što smo ih učinili, a poslušnost nas čuva, da ne padamo u njih. (Sv. Greg.)

(23) Vračar hoće tako reći da se isporedi s Bogom, jer hoće da zna, čini i kazuje, što može znati, činiti i kazivati samo Bog. Tko se opire zapovijedi Božjoj, gori je od vračara, jer hoće da bude mudriji od Boga, pa zato i ne čini što Bog hoće, nego što on nalazi za dobro. Isto je tako s idolopoklonstvom. Idolopoklonik se klanja stvorovima kao Bogu, a tko ne sluša Boga, klanja se svojoj opakoj volji.

Osuda odbačenja Saulova vrlo je teška. Ali ju je Saul zaslužio. On je iz lakomosti (r. 9.) prisvojio sebi ono, što je pripadalo Bogu. I po vjerskoj svijesti tadašnjega vremena bio je njegov prestupak veoma težak.

(32) »Tako je dakle umakla gorčina smrti.« Time hoće da kaže Agag, kako su ga dosad svi pomilovali, pa se sad ne boji svećenika, koji je tako milostiv. Ne će, kaže, eto okušati gorčine smrtne. Agagova je sudbina prorečena već prije od četiri stotine godina (isp. 4 Mojs 24, 7).

(33) Da je Samuel, čovjek Božji, sam svojom rukom isjekao Agaga na komade, nije se čuditi, kad znamo za zakon prokletstva ili zakletve, koji je naređivao uništenje svega.

GLAVA 16.

Davidovo pomazanje za kralja.

1. Jednoga dana reče Gospod Samuelu: »Dokle ćeš još žaliti za Saulom, kad ga ja odbacih? On ne može dalje biti kralj nad Izraelom! Napuni rog svoj ulja i hajde na put! Šaljem te k Izaju iz Betlehema; jer između njegovih sinova izabrah sebi jednoga za kralja.«

*2. Samuel odgovori: »Kako da idem? Ako to čuje Saul, ubit će me!« A Gospod zapovjedi: »Uzmi sa sobom tele i reci: Dolazim, da prinesem Gospodu žrtvu!

3. Pozovi na žrtvu Izaja! Ja ću ti onda pokazati što ćeš činiti. Pomaži onoga, koga ti označim!«

*4. Samuel učini, kako mu je bio zapovjedio Gospod. Kad dođe u Betlehem, izađoše mu uplašivši se nasusret starješine mjesta i upitaše: »Znači li tvoj dolazak dobro?«

*5. On odvrati: »Jest, dolazim da prinesem Gospodu žrtvu. Posvetite se i nađite se sa mnom kod žrtve!« I Izaja i sinove njegove dade da se posvete i pozva ih na žrtvu.

6. Kad dođoše i kad on ugleda Eliaba, pomisli: »Jamačno stoji ovdje pred Gospodom pomazanik njegov.«

7. Ali Gospod reče Samuelu: »Ne gledaj na njegovu vanjštinu i na njegov visoki rast! Jer njega nijesam izabrao. Ljudi ne vide. Ljudi gledaju na vanjštinu, a Gospod gleda na srce.«

8. I dozva Izaj Abinadaba i dovede ga pred Samuela. A on reče: »Ni njega nije izabrao Gospod.«

9. I dovede Izaj Samu. A on reče: »Ni njega nije izabrao Gospod.«

*10. Tako dovede Izaj pred Samuela sedam sinova svojih. Ali Samuel izjavi Izaju: »Ovih nije izabrao Gospod.«

11. Potom reče Samuel Izaju: »Jesu li to mladi ljudi svi?« On odvrati: »Ostao je još najmlađi; on čuva ovce.« Samuel reče Izaju: »Pošlji, te ga dovedi! Jer ne ćemo prije sjedati za sto, dokle on ne dođe.«

*12. I posla, te ga dovede. Bio je rumenkast, imao je lijepe oči i krasan uzrast. I Gospod reče: »Ustani! Pomaži ga, jer je to on!«

13. Saumel uze rog s uljem i pomaza ga usred braće njegove. Od toga dana i dalje dođe Duh Gospodnji na Davida. A Samuel usta i vrati se kući u Ramatu.

*14. Duh Gospodnji odstupi od Saula. I stade ga mučiti zao duh od Gospoda.

Gl. 16. (2) Samuel nije lagao, kad je naveo kao svrhu svome putovanju, da hoće prinijeti žrtvu. Doista je eto imao za to nalog.

(4) Dolazak Samuelov ustrašio je Betlehemce. Kao čovjek Božji možda im je imao najaviti kakvu kaznu Božju.

(5) »Posvetite se«, t. j. pranjem i uzdržljivošću! Isp. 2 Mojs 19, 10.

(10) Iz riječi Samuelovih razabira se, da je Samuel kazao Izaju, da je Gospod jednoga između njegovih sinova izabrao za nešto više. Da ga je izabrao za kralja, to mu nije kazao.

(12) Rumenkasto lice bilo je na Istoku osobita ljepota. I narod u Bosni voli rumenilo: »rumen kao jabuka«, »rumena kao ružica«.

(14) »Zao duh od Gospoda«, t. j. s pripuštenjem Gospodnjim. »Zao duh od Gospoda«, koji je došao na Saula, pokazivao bi se u nekom bjesnilu, u silnom ljubomoru i u strastvenoj okrutnosti. Bog je pripustio, da kralj Saul tako teško oboli i duševno i tjelesno. Otišao je od njega Duh Božji, i on je postao turoban, i njegova bi melankolija narasla često puta do ludila i bjesnila. Svemu je tome bila uzrok zla savjest, pa njegova povrijeđena oholost, što ga je Bog odbacio. O, kako je mučno i teško, kad zavlada zao duh u duši, u kojoj je prije vladao Duh Božji!

15. I sluge Saulove rekoše mu: »Eto, muči te zao duh od Boga.
16. Naš gospodar treba da samo riječ progovori. Sluge tvoje stoje ti na službu. Potražit će čovjeka, koji zna udarati u harfu. Kad onda zao duh od Gospoda dođe na tebe, on će udarati u žice, i tebi će biti bolje.«
17. Saul odvrati slugama svojim: »Potražite mi koga, koji lijepo umije udarati u žice, pa mi ga dovedite!«
18. Jedan od sluga reče: »Poznam ovdje jednoga sina Izajeva u Betlehemu, koji umije lijepo udarati u harfu. On je hrabar junak, prokušan je ratnik, usto je mudar na besjedi i lijepe je vanjštine, i Gospod je s njim.
19. Tada Saul posla glasnike k Izaju i poruči mu: »Pošlji mi svojega sina Davida, koji je pastir!«
20. A Izaj natovari na magarca kruha, mješinu vina i jedno jare i posla Saulu po svojemu sinu Davidu.
21. Tako dođe David k Saulu i stupi u njegovu službu. On ga je vrlo cijenio, te ga postavi, da mu nosi oružje.
22. Saul posla k Izaju i poruči: »Pusti da David ostane kod mene u službi; jer mi se on vrlo dopada.«
*23. I kadgod bi zao duh od Gospoda napao Saula, David bi uzeo harfu i udarao bi na nju. Saulu bi tada bilo lakše i bolje, i zao bi duh otišao od njega.

GLAVA 17.

David pobjeđuje Golijata.

*1. Filisteji skupiše čete svoje za boj, i to se skupiše kod Soka u Judi. Utaboriše se između Soka i Azeke kod Efez-Domima.
2. I Saul i Izraelci skupiše se, utaboriše se u dolini terebintskoj i spremiše se za boj proti Filistejima.
3. Filisteji postaviše se na brdu s onu stranu, Izraelci na brdu s ovu stranu, tako da je dolina stajala među njima.
*4. Tada izađe jedan posrednik iz redova filistejskih. Zvao se je Golijat iz Geta. Bio je visok šest lakata i jedan pedalj,
5. Nosio je na glavi kalpak od mjedi, i bio je na njemu oklop ljuskav. Bio je oklop težak pet tisuća sekala mjedi.
6. Na nogama imao je gvozdene nogavice i gvozdenu sulicu na ramenima.
7. Držalo njegova koplja bilo je kao vratilo, a šiljak njegova koplja potezao je šest stotina sekala gvož-

(23) Saul je bio svijestan, da ga je Bog odbacio. I to ga je bacalo u neurednu žalost, koja je otvarala njegovo srce đavolu. Tu bi imao pomoći David, pjesnik i pjevač svetih pjesama. Pjevanjem uz harfu blažio bi on jade Saulu, a sadržajem svojih pjesama pridizao mu srce k Bogu. Tako je David kao pomazanik Gospodnji došao u kraljevsku školu, da nauči, što će kasnije činiti i od čega će se kloniti, da ostane mio Gospodu, i da ga ne stigne sudbina Saulova.

Gl. 17. (1) Soko, danas Eš-šuveke, leži 3½ sata jugozapadno od Jeruzalema u Vadi as-Sant-u (dolina terebintska? r. 2).

(2) »U dolini terebintskoj«: terebinta (pistacia terebinthus). Za to drvo terebintu pripovijeda se, da je ulje na njemu raslo, dok nije nekakav car nekad objesio o njemu prava čovjeka. Crampon »terebintu Morejevu« prevodi »hrast Morejev« (1. Mojs 12, 6).

(4—11) Odluka bojna imala je pasti dvobojem, a ne borbom između jedne i druge vojske. Golijat je pri tom imao biti posrednik, t. j. zastupnik Filisteja. Golijat je bio div 3 m visok. Oklop mu je bio težak jedno 80 kg, a koplje 10 kg. Bio je roda Enakova, a stanovao je u Getu.

đa. Štitonoša njegov koračao je pred njim.

8. I on se postavi i viknu redove Izraelaca ovako: »Što izađoste spremni za boj? Nijesam li ja Filistejin, a vi sluge Saulove? Izaberite jednoga između sebe, pa neka izađe k meni!

9. Ako može da se bori sa mnom i ako me pogubi, mi ćemo biti podložni vama. Ako li ja njega nadjačam i pogubim ga, onda ćete vi biti nama podanici i služit ćete nam!«

10. Filistejin rugao se je dalje: »Danas sam osramotio vojsku Izraelovu. Dajte mi čovjeka, da se bijemo!«

11. Kad Saul i svi Izraelci čuše taj govor Filistejina, prepadoše se i uplašiše se vrlo.

*12. David je bio sin onoga Efraćanina iz Betlehema u Judi, koji se zvao Izaj i imao osam sinova. U vrijeme Saulovo bio je čovjek star: bio je ušao među najstarije ljude.

13. Tri najstarija sina Izajeva bila su otišla sa Saulom u rat. Njegova tri sina, što su bila otišla na vojsku, zvala su se: nastariji Eliab, drugi Abinadab, treći Sama.

14. David je bio najmlađi. Ona tri najstarija otidoše za Saulom.

15. David bi otišao češće od Saula kući, da u Betlehemu čuva ovce svojega oca.

16. A Filistejin bi izlazio jutrom i večerom i postavljao bi se tamo kroz četrdeset dana.

17. Jednoga dana reče Izaj svojemu sinu Davidu: »Uzmi za braću svoju efu ovoga prženog žita i ovih deset kruhova i odnesi ih brže braći svojoj u tabor!

*18. Ovih deset siraca s kajmakom odnesi tisućniku! Vidi braću svoju kako su i donesi od njih znak!

19. Saul i oni i svi Izraelci nalaze se u dolini terebintskoj u ratu proti Filistejima.«

*20. Sutradan rano predade David stado jednome čuvaru, uze stvari i ode na put, kako mu je bio zapovjedio Izaj. Kad dođe k ogradi od kola, upravo je izlazila vojska u bojnom redu i podizala bojnu viku.

21. Izraelci i Filisteji smjestiše se za boj, red prema redu.

22. David predade svoje stvari čuvaru prtljaga i otrča k bojnom redu. Kad dođe tamo, zapita braću svoju, kako su.

*23. Dok je govorio s njima, izađe iz reda filistejskoga onaj posrednik, Filistejin Golijat, tako se je zvao, iz Geta, i uze govoriti isto onako kao prije, tako da je čuo David.

24. Svi Izraelci, koji vidješe toga čovjeka, pobjegoše pred njim i prestrašiše se vrlo.

25. Jedan Izraelac reče: »Jeste li vidjeli čovjeka, koji tu izlazi? Samo da sramoti Izraelce, on izlazi. Tko ga pogubi, učinit će ga kralj vrlo bogatim, dat će mu kćer

(12—14) Prije nego David izvede svoje junačko djelo proti divu Golijatu, još se jedamput iznosi ovdje njegovo podrijetlo i prilike u njegovoj porodici. — Reci 12.—31. manjkaju u Cod. Vat. Sepuaginta.

(18) »I donesi od njih znak«, t. j. vidljiv znak, da si posjetio braću. Sepuaginta prevodi ovako: »ispitaj, što oni možda trebaju.« Vulgata: »ispitaj, s kojima su u četi.« Symachus i neki s njim moderni: »uzmi plaću njihovu.«

(20) »K ogradi od kola.« U ono su doba iza tabora u vojsci postavljali kola uz kola i tako pravili od njih ogradu, da neprijateljski konjanici ne dolete s protivne strane i ne udare na njih s leđa. Samo mjesto ograđeno kolima mogli bismo zvati »gradba od kola«. Isp. 26, 5. 7.

(23) Isp. r. 4.

svoju i njegovu porodicu učinit će slobodnom od poreza u Izraelu.«
26. David upita ljude, što su stajali uz njega: »Što dobiva čovjek, koji pogubi toga Filistejina i skine sramotu s Izraela? Jer tko je taj Filistejin neobrezani, da sramoti vojsku Boga živoga?«
27. Ljudi mu opetovaše isto: »Tako će se nagraditi onoga, koji ga pogubi.«
*28. A kad ču njegov najstariji brat Eliab, kako je govorio s tim ljudima, razljuti se Eliab na Davida i osječe se na njega: »Što si zapravo došao amo? Komu si ostavio ono malo ovaca u pustinji? Poznam ja tvoju drzovitost i tvoju zloću srca tvojega. Došao si samo, da gledaš boj.«
29. David odvrati: »Pa što sam učinio? Samo sam upitao!«
30. I okrenu se od njega drugomu i upita isto. Ljudi mu odgovoriše kao prije.
31. Kad se čulo, što je bio govorio David, javiše to Saulu, i on ga dozva k sebi.
32. David reče Saulu: »Neka nitko ne gubi srčanosti poradi njega! Sluga će tvoj izaći i borit će se s tim Filistejinom.«
33. Saul odvrati Davidu: »Ne možeš ti ići na toga Filistejina i s njim se boriti. Jer ti si još dječak, a on je ratnik od mladosti.«
34. David odvrati Saulu: »Sluga je tvoj čuvao ovce ocu svojemu. Pa kad bi došao lav ili medvjed i sebi odnio ovcu iz stada,
35. Porčao bih ja za njim, udario bih ga i oteo bih mu je iz čeljusti. A ako bi skočio na me, uhvatio bih ga za grivu i ubio bih ga.
*36. Lave i medvjede ubijao je sluga tvoj, i tomu neobrezanom Filistejinu bit će kao svima onima; jer je osramotio vojsku Boga živoga.«
37. David nastavi: »Gospod, koji me je izbavio iz pandža lava i medvjeda, izbavit će me i iz ruku toga Filistejina.« Tada reče Saul Davidu: »Idi! Gospod neka bude s tobom!«
38. Saul dade onda staviti na Davida svoje oružje, metnu mu na glavu gvozdeni kalpak i stavi oklop na nj.
39. David pripasa mač njegov preko svoje bojne oprave i pokuša da ide, jer nije bio navikao. Ali David morade priznati Saulu: »Ne mogu ići u tom, jer nijesam na to navikao.« I skide David to sa sebe,
40. Uze štap svoj u ruku i potraži sebi iz potoka pet glatkih kamenova. Metnu ih u torbu pastirsku, koju je upotrebljavao kao torbu od praće. Onda uze praću svoju u ruku i pođe na Filistejina.
41. Filistejin je išao sve bliže k Davidu. Njegov štitonoša koračao je pred njim.
*42. Kad Filistejin pogleda i vidje Davida, samo mu se podsmjehnu, jer je bio još tako mlad, rumenkast i krasna lica.
43. Filistejin doviknu Davidu: »Zar sam pseto, da ideš na me sa štapom?« I prokle Filistejin Davida bogovima svojim.
44. Nato viknu Filistejin Davidu: »Hodi amo k meni, da dam

(28) »Zloću srca tvojega«: tako doslovno u hebrejskom tekstu. Ali, jer znatiželjnost, radi koje Eliab prigovara mlađemu bratu, nije ipak nikakva zloća, to neki prevodioci čitaju »rea« mjesto »roa«, dakle »toplu želju srca tvojega«. (Ehrlich, Randglossen.)
(36) Ovaj redak svršuje se u Vulgati ovako: »... kao jedan između njih. Sad idem da skinem sramotu s naroda; jer tko je taj Filistejin neobrezani, da se osuđuje pohuliti vojsku Boga živoga?«
(42) Isp. 16, 12.

meso tvoje pticama nebeskim i životinjama zemaljskim!«

45. A David odvrati Filistejinu: »Ti ideš na me s mačem, s kopljem i sa sulicom. A ja idem na te u ime Gospoda nad vojskama, Boga vojske Izraelove, koju si ti pogrdio.

46. Danas će te Gospod dati u moju ruku. Ubit ću te i glavu ti odsjeći. Trupla vojske filistejske još danas ću dati pticama nebeskim i životinjama zemaljskim, da spozna sav svijet, da ima Bog u Izraelu.

47. Znat će sve ovo mnoštvo, da Gospod ne daje pobjede mačem i sulicom. Jer je rat Gospodnji. On će vas dati u naše ruke.«

48. Kad se je Filistejin pomaknuo i sve se bliže Davidu primicao, David brže potrča prema vojsci Filisteja.

49. Pritom maši se u torbu, izvadi kamen, zavitla ga iz praće i pogodi Filistejina u čelo. Kamen se zabi u čelo, tako da je on pao naprijed na tle.

50. Tako pobijedi David Filistejina praćom i kamenom i pogubi Filistejina, a da nije imao David mača u ruci.

51. David naime pritrča, stade kraj Filistejina, uze mač njegov, izvuče ga iz korica i pogubi ga odsjekavši mu njim glavu. Kad vidješe Filisteji, da im je najjači mrtav, pobjegoše.

52. Tada se podigoše ljudi od Izraela i Jude, udariše u bojnu viku i potjeraše Filisteje do doline i do pred vrata Akarona. Pobijeni Filisteji pokriše put od Saraima do Geta i Akarona.

53. Kad se onda vratiše sinovi Izraelovi od tjeranja Filisteja, opljeniše tabor njihov.

*54. David uze glavu Filistejinovu i odnese je u Jeruzalem, a oružje njegovo stavi u svoj šator.

*55. Kad vidje Saul, kako David izađe pred Filistejina, upita svojega vojskovođu Abnera: »Čiji je sin taj mladić, Abnere?« Abner odgovori: »Tako živ ti bio, kralju, ne znam.«

56. Kralj reče: »Upitaj, čiji je sin taj mladi čovjek!«

57. Kad se vrati David pobijedivši Filistejina, uze ga Abner i povede ga pred Saula, a u ruci je još imao glavu Filistejinovu.

58. Saul ga upita: »Čiji si ti sin, mladi čovječe?« David odgovori: »Sin tvojega sluge Izaja iz Betlehema.«

GLAVA 18.

David na dvoru Saulovu.

1. Kad je bio svršio svoj razgovor sa Saulom, uključi Jonata Davida duboko u srce, i Jonata ga zamilova kao samoga sebe.

2. Saul ga uze taj dan k sebi i ne dade mu više da se vrati u svoju očinsku kuću.

3. Jonata učini vjeru s Davidom, jer ga je ljubio kao samoga sebe.

(54) Zašto je David odnio glavu Golijatovu u Jeruzalem, gdje su još imali vlast Jebuzeji, nije poznato. Možda ih je htio tako ustrašiti. Ali ovaj redak mogao bi se odnositi i na kasnije vrijeme, kad je već Jeruzalem bio u rukama Davidovim. »Njegov šator« bio bi onda sveti šator, što ga David podiže na Sionu (2 Kralj 6, 7).

(55—58) Saul ne pita za osobu Davidovu, koga je poznavao otprije, nego za njegovu porodicu, koja mu je lako mogla biti nepoznata. Sad je trebalo da mu da kćer svoju za ženu, pa je htio znati, kakva je roda i koljena mladić, koji mu je imao postati zet.

*4. Jonata skide sa sebe plašt, što ga je nosio, i dade ga Davidu, uz to opravu svoju s mačem svojim, lukom svojim i pojasom svojim.

5. I David je išao, kamogod bi ga slao Saul, i imao je uspjeh. Zato ga postavi Saul nad vojnicima. Bio je obljubljen kod svega naroda, pa i kod dvorana Saulovih.

6. Kad se je David ubivši Filistejina vraćao, izađoše kod ulaska žene iz svih gradova Izraelovih pjevajući i igrajući nasusret kralju Saulu s bubnjima, s klicanjem i cimbalima.

7. Pritom su žene igrajući pjevale: »Saul pobi svoju tisuću, a David svojih deset tisuća.«

8. Saul se stoga razgnjevi vrlo; jer mu ta pjesma nije bila po volji nikako. On reče: »Davidu daju deset tisuća, a meni samo tisuću. Još mu samo treba dostojanstvo kraljevsko.«

9. Od onoga dana i dalje gledao je Saul Davida poprijeko.

*10. Slijedećega dana napade Saula zao duh od Boga, tako da je mahnitao u palači. David je svirao na harfu kao svaki dan. A Saul je imao u ruci sulicu.

11. Tada Saul baci sulicu, a mislio je: »Pribit ću Davida uza zid.« Ali joj se David izmače dvaput.

12. Saul se je bojao Davida, jer je Gospod bio s njim, a od Saula je bio odstupio.

13. Zato ga udalji Saul iz svoje blizine i učini ga tisućnikom. Tako je on izlazio na čelu svojih ljudi.

14. Kod svih svojih pothvata imao je David uspjeh, jer je Gospod bio s njim.

15. Kad Saul vidje, da on ima mnogo uspjeha, poveća se još više njegov strah od njega.

16. Ali sav Izrael i Juda ljubio je Davida, jer je on pred njima odlazio i dolazio.

*17. Saul reče Davidu: »Evo, svoju najstariju kćer Merobu dat ću ti za ženu. Ali se ti moraš iskazati kao junak i voditi ratove Gospodnje.« Saul je naime mislio: »Ja sam ne ću da stavim ruku na njega, nego Filisteji neka stave ruku na njega!«

18. David odvrati Saulu: »Tko sam ja i što je moj rod, porodica mojega oca u Izraelu, da budem zet kraljev?«

19. A kad dođe vrijeme, kad bi se imala Saulova kći Meroba dati Davidu, dadoše je Hadrielu iz Mehole za ženu.

20. Saulova kći Mihola ljubila je Davida. Kad to javiše Saulu, bilo mu je pravo.

21. Saul je naime mislio: »Dat ću mu je. Ali će mu ona biti propast, i ruka Filisteja doći će na njega.« I Saul reče Davidu: »S drugom možeš mi sada biti zet.«

22. I Saul naloži dvoranima svojim: »Govorite Davidu povjerljivo i recite mu: Eto, omilio si kralju, i svi dvorani njegovi vole te. Sad možeš biti zet kraljev.«

*23. Kad su dvorani Saulovi Davidu tako govorili, odvrati David:

Gl. 18. (4) Dati komu svoj mač i pojas još je i danas na Istoku znak osobitoga prijateljstva.

(10) »Mahnitao«: Vulgata (i Daničić) ima: »prorokovaše« (»prophetabat«). Taj nezgodni prijevod dolazi odatle, što hebrejska riječ »ithnabe« ima isti korijen kao riječ »nabi«, što znači prorok.

(17) Saul je bio već prije obećao svoju kćer Davidu (17, 25), ali onda nije držao svoju riječ. A i sad ne misli Saul ozbiljno. On samo gleda da zavede kako Davida na kakav vratoloman put i da ga učini neškodljivim.

(23) David se nije mogao puno nećkati prema kralju. Uljudan je njegov odgovor, da on siromah ne može dati uzdarja za kćer kraljevu.

»Mislite li vi, da je tako lako biti zet kraljev? Tà ja sam siromah i mali čovjek.«

24. Kad Saulovi dvorani dojaviše njemu: »Tako i tako rekao je David,«

*25. Odgovori Saul: »Priopćite Davidu: Kralj ne želi nikakva drugoga ženidbenog dara nego samo sto prednjih kožica filistejskih, da se tako osveti neprijateljima kraljevim.« Tako je mislio Saul, da rukom Filisteja ukloni s puta Davida.

26. Kad dvorani njegovi priopćiše Davidu te riječi, David je bio s time sporazuman, da tako postane zet kraljev. Još prije nego je isteklo vrijeme,

27. Ustade David, otide sa svojim ljudima i pobi dvjesta Filisteja. David donese njihove prednje kožice i prebroji ih pred kraljem, da postane zet kraljev. Tada mu dade Saul svoju kćer Miholu za ženu.

28. Saul sad jasno vidje, da je Gospod bio s Davidom. I Saulova kći Mihola ljubila ga je.

29. A Saul se je bojao Davida sve više. Tada postade Saul neprijatelj Davidov zauvijek.

30. Kad bi knezovi filistejski izašli u boj, imao je David, kadgod bi izašao, više uspjeha negoli sve druge vojskovođe Saulove, tako da je ime njegovo postalo slavno.

GLAVA 19.

Saulova otvorena mržnja na Davida.

*1. Saul je govorio svojemu sinu Jonati i svima svojim dvoranima o tome, da on hoće ubiti Davida. A jer je Jonata, sin Saulov, bio Davidu vrlo odan,

*2. Javi to Jonata Davidu i reče: »Moj otac Saul ide za tim, da te ubije. Zato se čuvaj sutra rano, povuci se u koje skrovište i sakrij se!

3. Ja ću izaći i u polju, gdje ti budeš, stajat ću uz oca svojega i govorit ću o tebi s ocem svojim. Što doznam, javit ću ti.«

4. A Jonata je govorio pred svojim ocem Saulom samo dobro o Davidu. On mu reče: »Kralj neka se ne ogriješi o slugu svojega Davida! Jer on tebi nije ništa skrivio, dapače djela su njegova vrlo dobra za te.

5. On je život svoj stavio na kocku i Filistejina ubio. Tako je dao svemu Izraelu veliku pobjedu. Ti si to vidio i radovao si se. Zašto dakle da se ogriješiš o krv nedužnu i Davida ubiješ ni za što?«

6. Saul posluša Jonatu. I zakle se Saul: »Tako živ bio Gospod, on ne će poginuti!«

7. I Jonata dozva Davida, i kaza mu Jonata sve ovo. Tada dovede Jonata Davida k Saulu. I on ostade kao prije u njegovoj okolini.

8. Kad je rat buknuo ponovno, David izađe na polje, pobi se s Filistejima i porazi ih veoma, tako da su nagnuli u bijeg pred njim.

9. Jednoga dana opet napade Saula zao duh od Gospoda. Sjedio je u svojoj palači i imao sulicu u ruci, a David je udarao u harfu.

10. I Saul htjede Davida svojom sulicom pribiti uza zid. Ali se on

25) Tražbina Saulova pokazuje, kako je srce njegovo veoma okrutno. On traži od Davida, da mu poubija stotinu muževa filistejskih, koji su neobrezani, i da mu daruje njihove prednje kožice, što se odrežu kod obrezanja.

Gl. 19. (1) »Da on hoće ubiti Davida.« Vulgata (i Daničić): »da oni ubiju Davida«.

(2—3) Kako se vidi, Jonata i David znali su, kamo će Saul poći drugoga jutra. David se ima sakriti u blizini, da ga Jonata brzo nađe i u Saula ne probudi kakvu sumnju poradi svoje odsutnosti.

izmače Saulu, te sulica udari u zid. David pobježe i uteče.

11. One noći posla Saul ljude kući Davidovoj, da ga čuvaju i drugog jutra ubiju. Ali Mihola, žena Davidova, javi mu to i reče: »Ako se još noćaš ne skloniš na sigurno mjesto, sutra si jedna lešina.«

12. I Mihola spusti Davida kroz prozor. On pobježe i umače.

*13. Mihola uze terafim, metnu ga u postelju, prekri mu glavu pleterom od kozje dlake i pokri ga pokrivačem.

14. Kad Saul posla ljude, da uhvate Davida, reče ona: »Bolestan je.«

15. Ali Saul posla ljude natrag, da vide Davida, i zapovjedi: »Donesite mi ga u postelji, da ga ubijem!«

16. Kad dođoše poslani, a to terafim u postelji, oko glave mu pleter od kozje dlake.

17. I reče Saul Miholi: »Što me tako prevari i pusti neprijatelja mojega da umakne, te da se skloni na sigurno mjesto?« Mihola odvrati Saulu: »On mi zaprijeti: Pusti me, ili ću te ubiti!«

*18. Izakako je David bio bijegom umakao, ode k Samuelu u Ramatu i pripovjedi mu sve, što mu je bio učinio Saul. Tada otide sa Samuelom, i stanovali su u proročkoj kući.

19. Kad se javilo Saulu: »David je u proročkoj kući u Ramati,«

*20. Posla Saul ljude, da uhvate Davida. Kad oni ugledaše zbor proroka i njima na čelu Samuela u ushićenju, dođe Duh Božji i na poslanike Saulove, te i oni padoše u ushićenje.

21. Kad to javiše Saulu, posla on druge poslanike, ali i oni padoše u ushićenje. I Saul posla po treći put poslanike, ali i oni padoše u ushićenje.

22. Tada pođe on sam u Ramatu. Kad dođe k velikoj čatrnji kod Soka, upita: »Gdje su Samuel i David?« Odgovoriše mu: »U proročkoj kući u Ramati.«

23. Pođe dakle odatle k proročkoj kući u Ramati. Ali i na njega dođe Duh Božji, tako da je otišao dalje u ushićenju, dok stiže k proročkoj kući u Ramati.

*24. I on skide gornju haljinu sa sebe i bio je ushićen pred Samuelom. Sav dan i svu noć ležao je tu bez haljine. Zato se govori: »Je li i Saul među prorocima?«

GLAVA 20.

David i Jonata.

*1. A David pobježe iz proročke kuće u Ramati i vrati se kući.

---

(13) Da li je ovdje terafim kućni idol (isp. 1 Mojs 31, 19), nije posve sigurno. Možda je ovdje samo kakav kip ili lik kojega pradjeda.

(18) »I stanovali su u proročkoj kući.« Vulgata prevodi: »i boravili su u Najotu«. Naš prijevod »u proročkoj kući« jest po starogrčkom prijevodu i na temelju povezanosti. Hebrejska riječ »najoth« reći će stanovi. To je bila škola (kolegij) proročkih učenika, što su bili u Ramati. Ovdje među prorocima, koji su možda imali i nekakvo pravo utočišta, mislio je David da je siguran.

(20) »U ushićenju«; Vulgata: »gdje prorokuju«. Tu su naime proročki učenici u zanosu pjevali svete pjesme, koje su, uz milost Božju, dirnule poslanike Saulove, pa su i oni uzeli pjevati i pristali uz Samuela i Davida.

(20—24) Isp. 10, 5. 10. Za Saula morale su te izvanredne pojave biti ozbiljna opomena, da odustane od proganjanja Davida.

(24) Saul svuče gornju haljinu, da bude slobodniji u kretanju. Poslovica »Je li i Saul među prorocima?« zavela se je već prije kod sličnoga događaja (isp. 10, 11, 12), a sada je ponovno potvrđuje ovaj događaj.

Gl. 20. (1) Dok je Saul bio u ushićenju, David je umakao kući.

On reče Jonati: »Što sam počinio? U čemu je moja krivnja i moj prekršaj proti tvojemu ocu, da me hoće ubiti?«

2. On mu odvrati: »Sačuvaj Bože! Ne ćeš ti umrijeti. Eto, otac moj ne čini ništa, ni važno ni nevažno, a da meni ne kaže. Zašto bi mi to tajio moj otac? Nema ništa u tom.«

3. Ali mu David opet ustvrdi: »Otac tvoj zna veoma dobro, da me ti voliš. Zato reče sebi: To ne treba doznati Jonata, da se ne ožalosti. Ali tako živ bio Gospod i ti, između mene i smrti samo je jedan korak!«

4. Jonata odvrati Davidu: »Ako što zaželiš, ja ću ti učiniti.«

*5. I David predloži Jonati ovo: »Znaš, sutra je mlađak mjesec. Tad moram da sjedim s kraljem za stolom. Ali pusti me da idem: Sakrit ću se u polju do trećega večera.

*6. Opazi li otac tvoj da me nema, ti mu reci: David me je zamolio, da može otići u svoj očinski grad Betlehem. Tamo je naime godišnja žrtva za svu obitelj njegovu.

7. Ako kaže: Dobro, onda je miran sluga tvoj. Ako li se razgnjevi, onda znaj, da je nesreća u njega zaključena stvar.

8. Iskaži dakle milost slugi svojemu, kad si vjeru Gospodnju uhvatio sa slugom svojim, ako je kakva krivnja na meni, ubij me ti, ali me ne izručuj ocu svojemu!«

9. A Jonata odvrati: »Bože sačuvaj! Ako doznam, da je otac moj naumio da na te svali nesreću, ja ću to tebi bez sumnje dojaviti.«

10. David odvrati Jonati: »Tko će mi dojaviti, ako ti je otac tvoj odgovorio što zlo za mene?«

11. A Jonata reče Davidu: »Hajde, izađimo u polje!« Kad su obojica bila izašla u polje,

12. Reče Jonata Davidu: »Gospode, Bože Izraelov! Kad sutra u ovo doba ili prekosutra saznam od oca svojega, da je dobro po Davida, i ako tad ne pošaljem k tebi i ne javim ti,

13. Neka Gospod za to kazni Jonatu! Ako li otac moj bude naumio da na te svali nesreću, ja ću i to javiti i opravit ću te. Otići ćeš s mirom. Gospod će biti s tobom, kao što je bio s ocem mojim.

14. Ako ja onda još budem živ, iskaži mi milosrđe Gospodnje! A budem li već mrtav,

*15. Ne uskrati nikada kući mojoj naklonost svoju, ni onda, kad Gospod istrijebi sve kolike neprijatelje Davidove sa zemlje.

*16. Neka onda imadne Jonata savez s kućom Davidovom, a Gospod neka se osveti neprijateljima Davidovim!«

(5) Svečanost mjeseca mlađaka (4 Mojs 28, 11—15) svetkovala bi se svečano žrtvama i žrtvenim gozbama. Upalo bi puno u oči, kad ne bi bilo Davida na takav svečani dan.

(6) Nije isključeno, da je David doista htio poći u Betlehem, pa da je to i učinio. Kod obiteljske svečanosti nije tako lako izostajao jedan član obitelji. Do ugovorena vremena (r. 19. 34) mogao se je vratiti natrag, jer od Gabae do Betlehema bilo je samo malo sati daljine.

(15) Jonata sluti, da bi David mogao biti budući vladar. A možda je znao i za pomazanje Davidovo. Sluti Jonata i propast Saulovu i svoju vlastitu smrt. Zato moli od Davida milost za svoju obitelj.

(16) U Vulgati redak 16. glasi ovako: »Tako učini Jonata vjeru s domom Davidovim, i Gospod se osveti neprijateljima Davidovim.«

*17. Tada se zakle Jonata još jedamput Davidu ljubavlju svojom k njemu; jer mu je on bio odan srdačnom ljubavi.

18. Potom reče Jonata: »Sutra je mlađak mjesec. Opazit će se, da tebe nema, jer tvoje će mjesto ostati prazno.

*19. A prekosutra istom opazit će se, da te nema. Tada pođi na mjesto, gdje si se sakrio na dan onoga udara, i sjedi tamo kod kamena!

20. Ja ću odapeti tri strijele u njegovu blizinu, kao da gađam biljegu.

21. Tada ću poslati momka rekavši: Idi, traži strijele! Viknem li onda momku: Strijele leže za tobom ovamo bliže, digni ih! — tada dođi, jer nijesi u opasnosti, i nema ništa, tako živ bio Gospod!

22. Ali viknem li momku: Strijele leže pred tobom tamo dalje! — tada idi, jer te šalje Gospod.

23. Za ovo, što mi, ja i ti, rekosmo među se, Gospod je svjedok između mene i tebe do vijeka.«

24. Nato se David sakri u polju. Kad dođe mlađak mjesec, sjede kralj za gozbu.

25. Kralj sjede na svoje obično mjesto, na mjesto uza zid. Jonata je bio uzeo naprema mjesto, Abner je sjedio uz Saula, a Davidovo mjesto ostalo je prazno.

*26. Saul ne reče ništa onaj dan, jer je mislio: »Nešto mu se je dogodilo, ne će biti čist, jer se nije dao očistiti.«

27. A kad drugi dan iza mjeseca mlađaka ostade opet prazno mjesto Davidovo, upita Saul svojega sina Jonatu: »Zašto sin Izajev ne dođe na objed ni jučer ni danas?«

28. Jonata odgovori Saulu: »David je od mene izmolio sebi dopust u Betlehem.

29. Rekao je: Pusti me, jer imamo obiteljsku žrtvu u gradu. Pozvao me je brat moj. Ako mi eto hoćeš iskazati dobru uslugu, pusti me da otiđem i da posjetim braću svoju! Zato nije došao na kraljev objed.«

30. Tada se razgnjevi Saul na Jonatu i reče mu: »Ti izrode i nepokorni čovječe! Znam dobro, da letiš za sinom Izajevim na porugu i sramotu svoju i matere svoje.

*31. Jer dokle živi na zemlji sin Izajev, ne ćeš se utvrditi ni ti ni kraljevstvo tvoje. Odmah pošlji tamo i dovedi ga k meni; jer je on dijete smrti!«

32. A Jonata odgovori ocu svojemu Saulu: »Zašto da on ima umrijeti? Što je skrivio?«

33. Tada Saul zavitla sulicu na nj, da ga probode. I upozna Jonata, da je otac njegov naumio ubiti Davida.

34. Sav gnjevan ustade Jonata od stola. Drugi dan mjeseca mlađaka nije on jeo ništa; jer je tugovao za Davidom, kad ga je bio otac njegov izgrdio.

(17) Tako mi prevodimo na temelju starogrčkoga teksta i Vulgate; u hebrejskom tekstu stoji: »Tada Jonata dade Davida još jedamput zakleti.« A ovo nije u skladu s drugim dijelom istoga retka 17.

(19) »Kod kamena«; Vulgata: »kod kamena, kojemu je ime Ezel«. Ezel znači rastava. Taj se kamen bez sumnje tako nazvao tek poslije, jer su se kod njega rastali David i Jonata.

(26) Saul uzima vjerski razlog za izostanak Davidov. Gozba je bila žrtvena gozba (isp. r. 5.). Zato su smjeli biti na njoj samo oni, koji su bili po zakonu čisti (3 Mojs 7, 20 sl.).

(31) »Jer je on dijete smrti«: to je hebraizam; Vulgata (i Daničić) prevodi »jer je zaslužio smrt«.

35. Ujutro izađe Jonata u polje, kako je bio ugovorio s Davidom. Pratio ga je jedan mlad sluga.
36. On reče slugi svojemu: »Trči i nađi strijele, što ih puštam!« Dok je momče otrčalo, ispusti on strijele preko njega.
37. Kad momče dođe na mjesto, gdje su ležale strijele, što ih je bio odapeo Jonata, viknu Jonata za momkom: »Strijele leže pred tobom tamo dalje!«
38. Još viknu Jonata za momkom: »Brže, pohiti! Ne stoj!« Sluga Jonatin podiže strijele i donese ih gospodaru svojemu.
39. Sluga nije znao ništa, samo Jonata i David znali su što je.
40. Jonata predade oružje svoje slugi, koji je bio s njim, i reče mu: »Idi, odnesi to u grad!«
41. Kad je bio sluga otišao, diže se David u pozadini, baci se ničice na zemlju na lice i pokloni se tri puta. Potom se poljubiše, i plakali su, privijeni jedan uz drugoga; osobito je David plakao vrlo gorko.
42. Tada Jonata reče Davidu: »Idi u miru! Što smo obojica prisegli u ime Gospodnje, za to je Gospod svjedok između mene i tebe, između mojih i tvojih potomaka, do vijeka!«

GLAVA 21.

David na bijegu.

*1. Nato ustade David i otide, a Jonata se vrati u grad.
*2. David zaputi u Nobu k svećeniku Ahimelehu. Ahimeleh dođe Davidu radosno ususret i upita ga: »Zašto dolaziš sam? Što zar nema nikoga s tobom?«
*3. David odgovori svećeniku Ahimelehu: »Kralj mi je dao nalog i rekao mi: Nitko ne smije ništa o tome znati, zašto te šaljem i što sam ti naložio. Zato sam opravio ljude u to i to mjesto.
4. Što imaš upravo pri ruci? Daj mi pet kruhova ili drugo, što se nađe!«
*5. Svećenik odvrati Davidu: »Nemam pri ruci običnoga kruha, tu je samo sveti kruh. Jesu li se ljudi uzdržali od žena?«
*6. David odvrati svećeniku: »Sigurno! Žene su nam u posljednje vrijeme bile uskraćene. Kad sam pošao, bilo je tijelo slugâ čisto, premda je bio običan pothvat. Sigurno su danas čisti na tijelu.«
7. Tada mu dade svećenik sveti kruh: jer nije bilo tu drugoga kruha osim kruhova postavljenih, što su bili uzeti ispred Gospoda, da se postavi svježi kruh u dan, kad se oni uzmu.

Gl. 21. (1) Ovaj prvi redak hebrejski jest posljednji (43.) redak gl. 20. u Vulgati (i u Daničića). I tako Vulgata (i Daničić) u gl. 21. zaostaje za jedan redak iza hebrejskoga.

(2) Noba (Nobe) bilo je mjesto, što je ležalo sjeverno od Jeruzalema, u neposrednoj blizini grada (Iz 10, 32; Neh 11, 32). — Ahimeleh je na svu priliku isti veliki svećenik, koji je bio spomenut u prijašnjem Ahiji (14, 3), jer otac Ahimelehov ima ime Ahitob kao i otac Ahijin (isp. 14, 3 i 22, 9. 11).

(3) David je rekao neistinu. Možemo ga razumjeti, jer je bio u golemoj neprilici, ali ga se ne može ispričati.

(5) Pod svetim kruhom razumijevaju se tako zvani kruhovi postavljeni ili kruhovi obličja (3 Mojs 24, 5 sl.), što su se preko tjedna stavljali na sto pred Presvetim u znak zahvale za svu darovanu hranu. Oni su se mogli jesti samo u stanju zakonske čistoće, i samo svećenici mogli su ih jesti (3 Mojs 22, 3). Potreba oslobodila bi od ovoga posljednjeg uvjeta, kako to izjavljuje sam Krist (Mt 12, 3. 4).

(6) David hoće da kaže: Premda naš današnji pothvat ne traži osobitu zakonsku čistoću, kao što bi bio slučaj na pr. u ratu, za koji vrijede osobiti propisi čistoće (5 Mojs 23, 10 sl.), ipak smo mi danas čisti.

*8. A tada je bio ondje jedan od sluga Saulovih baveći se u svetištu pred Gospodom, Idumejac po imenu Doeg, nadglednik pastira Saulovih.

9. David upita Ahimeleha: »Imaš li tu kakvu sulicu ili mač? Nijesam naime mogao uzeti sa sobom ni mača svojega ni oružja svojega, jer je nalog kraljev bio vrlo hitan.«

10. Svećenik odgovori: »Mač Filistejina Golijata, kojega si ubio u dolini terebintskoj, leži, uvijen u platno, iza efoda. Ako ga hoćeš uzeti, uzmi ga, jer drugoga nema ovdje.« David odvrati: »Njemu slična nema. Daj mi ga!«

11. I David se podiže i pobježe onaj dan od Saula i pođe kralju getskomu Ahisu.

*12. A dvorani Ahisovi rekoše mu: »To je David, kralj zemlje! To je onaj, o kojemu su igrajući pjevali: Saul pogubi svoju tisuću, a David svojih deset tisuća.«

13. David se zamisli na ove riječi i poboja se vrlo Ahisa, kralja getskoga.

*14. Zato se pretvori pred njima i kretao se je među njihovim rukama kao smušenjak. Šarao je po vratima i puštao je slinu niz bradu svoju.

15. Tada reče Ahis svojim dvoranima: »Eto vidite, da je čovjek lud. Što mi ga dovedoste?

16. Zar nemam dosta ludih, te mi dovedoste njega, da luduje preda mnom? Zar taj da dođe u kuću moju?«

GLAVA 22.

David u pećini Odolamu. Razor Nobe.

*1. Tako David otide odanle i zakloni se u pećinu Odolam. Kad to saznaše braća njegova i sva obitelj njegova, dođoše tamo k njemu.

2. I okupiše se oko njega svi, što su bili potlačeni, zaduženi i nezadovoljni, i on im posta poglavica. Jedno četiri stotine ljudi pridruži se njemu.

3. Odatle otide David u Masfu u Moapskoj i zamoli kralja moapskog: »Ne bi li smjeli otac moj i mati moja ostati kod vas, dok znadnem, što će Bog učiniti sa mnom?«

4. Tako ih ostavi kod kralja moapskog. Oni ostaše kod njega, dokle je David bio u gorskoj tvrđavi.

*5. A kad prorok Gad reče Davidu: »Nemoj ostati u gorskoj tvrđavi! Ustani i idi u zemlju Judinu!« diže se David i otide u Jaar-Haret.

6. Kad doču Saul, da su se pojavili David i ljudi, što su bili s njim, — Saul je uprav sjedio u Gabai pod tamariskom na visini,

(8) Doeg, Idumejac (22, 9), koji je bio primio vjeru Izraelovu, povukao se je u svetište, možebit da ispuni kakav zavjet (isp. Dap 21, 26).

(12) David je htio da ostane nepoznat. Ali Filisteji znadu i za pobjednu pjesmu o njemu. (18, 7). Oni znadu, da je on neokrunjeni kralj zemlje, to jest Izraelaca.

(14) David upoznade iz govora Filisteja, da je njegov položaj u velikoj opasnosti. Zato se učini ludim. U luđaka i danas još na Istoku ne smije se dirati; oni su nepovredivi.

Gl. 22. (1) Pećina Odolam, u okolici Betlehema, kasnije se zove gorska tvrđava (r. 4. 5). Pećine su u Palestini nepristupačne i prostrane, pa izgledaju kao kakve tvrđave, koje bi često još bolje utvrdili.

(5) Prorok Gad kasnije opet nastupa (2 Kralj 24, 11—18). On je napisao povijest Davidovu (1 Dnev 29, 29).

sa sulicom u ruci, a sve sluge njegove stajale su oko njega —,

7. Tad reče Saul slugama svojim, što su bili oko njega: »Čujte, sinovi Benjaminovi! Hoće li vam svima sin Izajev darovati njive i vinograde, hoće li vas sve učiniti tisućnicima i stotnicima,

8. Te ste se svi urotili proti meni i nitko mi nije dojavio, kad se je moj sin složio sa sinom Izajevim? Nitko od vas nije se sažalio na me i kazao mi, kad je sin moj pobunio slugu mojega proti meni, kao što je to sada.«

9. Idumejac Deog, koji je stajao s dvoranima Saulovim, uze riječ i reče: »Vidio sam, gdje sin Izajev dođe u Nobu k Ahimelehu, sinu Ahitobovu.

10. Ovaj upita za nj Gospoda i dade mu hrane. I mač Filistejina Golijata dade mu.«

11. Tada kralj dade dozvati svećenika Ahimeleha, sina Ahitobova, i svu porodicu njegovu, svećenike, što su bili u Nobi. Kad oni svi dođoše kralju,

12. Reče Saul: »Čuj, sine Ahitobov!« A on odgovori: »Evo me, gospodaru!«

13. Saul ga upita: »Zašto ste se urotili proti meni, ti i sin Izajev? Dao si mu kruha i mač i pitao si Boga za nj, tako da je on kao neprijatelj mogao izaći proti meni, kao što je on to sada?«

14. Ahimeleh odvrati kralju: »Tko je između svih sluga tvojih tako pouzdan kao David? Zet kraljev, poglavica tjelesne straže tvoje, poštovan u kući tvojoj!

*15. Zar sam onoga dana prvi put pitao Boga za nj? Nipošto! Neka ipak kralj ne podmeće ništa slugi svojemu i cijeloj porodici njegovoj! Jer sluga tvoj nije znao od svega toga ništa.«

16. Ali kralj odvrati: »Ti moraš umrijeti, Ahimeleše, ti i sva porodica tvoja!«

17. I kralj zapovjedi slugama, što su stajali oko njega: »Hajde! Pogubite svećenike Gospodnje! Jer su i oni pomogli Davidu i nijesu mi javili, premda su znali, da je on bio na bijegu.« Ali su se sluge kraljeve skanjivale podići ruku, da pogube svećenike Gospodnje.

*18. Tada zapovjedi kralj Doegu: »Hajde! Pogubi ti svećenike!« I Idumejac Doeg pristupi i pogubi svećenike. Osamdeset i pet ljudi, što su nosili laneni oplećak, pobi on onoga dana.

19. Svećenički grad Nobu pobi on oštricom mača, ljude i žene, djecu i naprščad, goveda, magarce i ovce oštricom mača.

20. Samo jedan jedini sin Ahimeleha, sina Ahitobova, po imenu Abjatar, uteče i pobježe k Davidu.

21. Abjatar javi Davidu: »Saul dade poubijati svećenike Gospodnje.«

22. Tada reče David Abjataru: »Znao sam tada, kad je Idumejac Doeg bio tamo, da će on to izdati Saulu. Ja sam kriv za sve ljudske živote u porodici tvojoj.

23. Ostani kod mene! Ne boj se! Jer tko traži moj život, tražit će i tvoj. Kod mene si siguran.«

(15) Sva je prilika, da je David, boreći se proti Filistejima, često puta posjetio velikog svećenika, da pita Gospoda preko proročišta.

(18) Laneni oplećak (efod) ne znači ovdje oplećak velikog svećenika, nego jedan poseban komad odjeće svećeničke, što su ga nosili obični svećenici kod službe Božje.

GLAVA 23.

Čudesna briga Božja za Davida.

*1. Javiše Davidu: »Filisteji opsjedaju Keilu i haraju gumna.«

*2. David upita Gospoda: »Trebam li ići i udariti na te Filisteje?« Gospod odgovori Davidu: »Idi, pobij Filisteje i izbavi Keilu!«

3. A ljudi Davidovi rekoše njemu: »Evo, nas je ovdje u Judi već velik strah, pa kako da još idemo u Keilu proti vojsci filistejskoj?«

4. David upita Gospoda još jedamput, i Gospod mu odgovori: »Ustani i idi u Keilu, jer ću predati Filisteje u tvoju ruku!«

5. Nato otide David sa svojim ljudima u Keilu, udari na Filisteje, otjera im stoku i pobi ih ljuto. Tako izbavi David stanovnike u Keili.

6. Kad Abjatar, sin Ahimelehov, pobježe k Davidu u Keilu, bio je sa sobom donio oplećak.

7. Kad javiše Saulu, da je David otišao u Keilu, pomisli Saul: »Bog mi ga je izručio u ruke; jer se je sam zatvorio otišavši u grad, koji ima vrata i prijevornice.«

8. Stoga Saul podiže sav narod na vojsku, da ide na Keilu i zatvori Davida i ljude njegove.

*9. Kad David doznade, da mu Saul kuje zlo, zamoli svećenika Abjatara: »Donesi oplećak amo!«

10. Tada reče David: »Gospode, Bože Izraelov! Doznao je sluga tvoj, da Saul namjerava poći u Keilu, da uništi grad radi mene.

11. Hoće li me stanovnici Keile izručiti njemu? Hoće li doći Saul, kao što je čuo sluga tvoj? Gospode, Bože Izraelov, objavi to slugi svojemu!« Gospod odgovori: »Doći će.«

*12. David zapita dalje: »Hoće li stanovnici Keile mene i moje ljude izručili Saulu?« Gospod odgovori: »Oni će vas izručiti.«

13. Tada se David podiže sa svojim ljudima, oko šest stotina ljudi. Oni ostaviše Keilu i četovaše amo i tamo. Kad Saulu javiše, da je David umakao iz Keile, tada on ne htjede da ide.

14. David se je zadržavao u pustinji na gorskim visinama, osobito je boravio na gori u pustinji Zifu. Saul ga je čitavo vrijeme tražio, ali ne dade Bog da on pane u njegove ruke.

*15. Znao je David, da je Saul bio izašao, da mu radi o glavi. Dok se je David nalazio u Horesi u pustinji Zifu,

*16. Podiže se Saulov sin Jonata, ode k Davidu u Horesu i ohrabri ga u Bogu

17. Rekavši mu: »Ne boj se! Jer te ne će pogoditi ruka mojega oca Saula, nego ćeš ti postati kralj nad Izraelom, a ja ću biti drugi za tobom. I moj otac Saul zna to.«

Gl. 23. (1) Keila bio je grad plemena Judina u tako zvanoj »Humskoj zemlji« (Sefela), 40 km južno od Zamnie. Na gumnima, velikim, slobodnim prostorima pred gradom, obično bi ostajalo žito dulje vremena.

(2) David je pitao Gospoda preko proročišta i velikog svećenika Abjatara, koji je umaknuo krvnom sudu Saulovu i pribjegao Davidu (r. 6.).

(9) »Donesi oplećak amo« i pitaj Gospoda, što mi je činiti (isp. 4. Mojs 27, 21).

(12) »Oni će vas izručiti«, ako ne pobjegnete.

(15) »U Horesi«: horesa znači šumu; zato u Vulgati (i u Daničića): »u šumi«.

(16) »Ohrabri ga u Bogu,« t. j. uvjeravajući ga, da će mu Bog biti u pomoći.

*18. Tada sklopiše obadvojica savez pred Gospodom. David osta u Horesi, a Jonata se vrati kući.

19. Jednoga dana dođoše Zifeji k Saulu u Gabau i javiše: »David se krije kod nas na gorskim visinama kod Horese, na brdu Hahili, što leži južno od pustinje.

20. Pa dođi, kralju, kad ti bude volja! Naše će onda biti, da ga predamo u ruke kralju.«

21. Saul odgovori: »Gospod neka vas blagoslovi, što me požaliste!

22. Idite sada, pripazite još točnije i brižno istražite mjesto njegova boravka! Tko ga je ondje vidio? Jer mi rekoše, da je vrlo lukav.

*23. Istražite točno sva skrovišta, u kojima se krije! Onda mi se svakako vratite! Ja ću tad poći s vama, i ako još bude u zemlji, pronaći ću ga među svima tisućama Judinim.«

24. Tada ustadoše i otidoše u Zif prije Saula. David se je nalazio tada sa svojim ljudima u pustinji Maonu, u ravnici južno od pustinje.

25. I Saul izađe sa svojim ljudima da ga traži. Čim to javiše Davidu, otide on u Selu, što leži u pustinji Maonu. Kad to saznade Saul, otide za Davidom u pustinju Maon.

26. Saul je išao jednom stranom planine, David sa svojim ljudima drugom stranom. David je hitio da umakne Saulu, a Saul je sa svojim ljudima bio upravo spreman da opkoli Davida i njegove ljude i da ih pohvata.

27. Tada stiže glasnik Saulu i javi: »Dođi brže! Filisteji navališe na zemlju.«

*28. Nato Saul odustade od proganjanja Davida i ode proti Filistejima. Zato se prozva ono mjesto »Stijena rastave«.

GLAVA 24.

Velikodušje Davidovo prema Saulu.

*1. Odanle otide David i stade na gorskim visinama engadskim.

2. Kad se je Saul bio vratio od proganjanja Filisteja, javiše mu: »David je sada u pustinji engadskoj.«

3. Tada uze Saul tri tisuće ljudi izabranih iz svega Izraela i diže se da traži Davida i ljude njegove istočno od stijena kozorogovih.

4. Kad putem dođe k torovima ovčjim, bila je tamo pećina. Saul uđe u nju, da obavi svoju potrebu. A David i njegovi bili su se nastanili u dnu te pećine.

5. Davidovi ljudi rekoše mu: »Eto, ovo je dan, za koji ti reče Gospod: Evo! Predat ću ti u ruke neprijatelja tvojega, da učiniš s njim, što ti je volja!« David ustade, te neopaženo odsiječe skut od plašta Saulova.

6. Ali poslije udari Davida savjest, što je bio odsjekao skut Saulu,

(18) Ponovili su vjeru, što su je već prije uhvatili među sobom (isp. 18, 3; 20, 8). I to je bilo posljednji put. Ta dva plemenita prijatelja ne sastadoše se više. »Pred Gospodom«, t. j. po svoj prilici u prisutnosti velikog svećenika Abjatara s efodom.

(23) Dok se Saul dalje sprema i naoružava, neka i Zifeji dalje traže Davida, za kojega zna Saul, da često mijenja mjesta.

(28) »Stijena rastave«, jer je tu Gospod rastavio Saula od Davida.

Gl. 24. (1) Engadi je ležao otprilike u sredini zapadne obale Mrtvoga mora, naprema ušću Arnona.

*7. I reče svojim ljudima: »Gospod neka me očuva, da tako šta učinim gospodaru svojemu, pomazaniku Gospodnjem, i da podignem ruku svoju na nj! Jer on je pomazanik Gospodnji.«

8. I ukori David ljude svoje i ne dopusti im da ustanu na Saula. Kad je Saul bio ostavio pećinu i pošao dalje svojim putem,

9. Ustade tada David, izađe iz pećine i povika za Saulom: »Gospodaru i kralju moj!« Kad se okrenu Saul, baci se David licem na zemlju i pokloni mu se.

10. Tada viknu David Saulu: »Zašto slušaš što ti kažu ljudi, koji govore, da misli David na tvoju propast?

11. Evo, na današnji dan vidio si vlastitim očima, da te je Gospod danas u pećini bio predao u moje ruke. Nagovarali su me, da te ubijem. Ali sam te poštedio i rekao: Ne ću dignuti ruke svoje na gospodara svojega, jer on je pomazanik Gospodnji.

12. A evo, oče moj, vidi skut od plašta svojega u mojoj ruci! Po tom, da sam odsjekao samo skut od plašta tvojega, a tebe nijesam ubio, možeš jasno spoznati, da ne mislim na zloću i izdaju i da se ne ogrješujem o tebe, premda mi ti radiš o glavi.

13. Gospod neka bude sudac između mene i tebe, Gospod neka me osveti od tebe — ali ruka se moja ne će podignuti na te.

*14. Već stara poslovica kaže: Samo od bezbožnika izlazi bezbožnost. Ali moja ruka ne će biti proti tebi.

*15. Za kim to izlazi kralj Izraelov? Koga goniš? Mrtva psa. Buhu jednu.

16. Pa neka bude Gospod sudac i neka rasudi između mene i tebe! On neka pogleda za pravednikom, neka vodi stvar i neka mi pribavi pravo proti tebi!«

17. Kad David izgovori sve riječi Saulu, povika Saul: »To je tvoj glas, sine moj Davide!« I Saul uze glasno plakati.

18. On reče Davidu: »Ti si bolji od mene; jer ti meni iskazuješ dobro, a ja sam tebi činio zlo.

19. Danas si mi eto pokazao, što si mi dobra iskazao: Nijesi me ubio, premda me Gospod dade tebi u ruke.

20. Tko bi stigavši neprijatelja svojega pustio ga da ide mirno svojim putem? Gospod neka ti iskaže dobro za ovo, što si mi učinio danas!

*21. Sad znam sigurno, da ćeš biti kralj i da će po tebi postojati kraljevstvo Izraelovo.

22. Zato mi se sada zakuni Gospodom, da ne ćeš istrijebiti potomaka mojih iza moje smrti i da ne ćeš imena mojega iskorijeniti iz kuće moje očinske!«

23. David se zakle Saulu. Tada se Saul vrati kući, a David ode sa svojim ljudima na visinu gorsku.

(7) Slavnije bilo je djelo Davidovo, kad je svladao u sebi želju za osvetom, negoli kad je oborio Filistejina Golijata. Onda su ga slavile žene, a sada ga slavi zbor Anđela Božjih. (Sv. Ivan Zlatoust.)

(14) Tom poslovicom hoće da kaže David: Kad bih ja bio zločinac, podigao bih u pećini zločinački ruku svoju na kralja.

(15) David ispoređuje sebe sa dvije najprezrenije životinje na Istoku. On stim hoće da kaže, da se Saul ne treba bojati njega, jednoga posve bijedna čovjeka.

(21) Saul je sve više uviđao, da se Samuelova riječ (15, 27 sl.) ispunja u Davidu.

GLAVA 25.

David i Nabal.

1. Uto umrije Samuel. Sav Izrael sabra se i održa mu tugovanje. Pokopaše ga kod kuće njegove u Ramati. Jednoga dana ustade David i siđe u pustinju Faran.

*2. U Maonu živio je čovjek, koji je svoje imanje imao u Karmelu. Čovjek je bio vrlo bogat. Posjedovao je tri tisuće ovaca i tisuću koza. On je uprav bio u Karmelu zaposlen striženjem ovaca.

*3. Čovjek se je zvao Nabal, njegova žena Abigaila. žena je bila mudra i vrlo lijepa, a čovjek surov i opak, pravi Kalebovac.

4. I kad David u pustinji doznade, da Nabal striže svoje ovce,

5. Posla on tamo deset ljudi. David je dao ljudima ovaj nalog: »Idite u Karmel, pođite k Nabalu, pozdravite ga od mene

6. I uz pozdrav recite: »Blago tebi, blago kući tvojoj i blago svemu, što posjeduješ!

*7. Čuo sam eto, da imaš striženje ovaca. Pastiri su se tvoji zadržavali među nama. Nijesmo im nikada ništa učinili nažao. Nikada im nije ništa nestalo, dokle su god bili u Karmelu.

*8. Pitaj samo sluge svoje, oni ti mogu to potvrditi. Zato budi dobar ovim ljudima! Dolazimo u svečan dan. Daj dakle slugama svojim i svojemu sinu Davidu, što ti dođe do ruke!«

9. Kad dođoše ljudi Davidovi, kazaše Nabalu sve to u ime Davidovo. Onda su čekali.

*10. A Nabal odgovori ljudima Davidovim: »Tko je David? Tko je sin Izajev? Danas ima dosta sluga, što bježe od svojih gospodara.

11. Zar da uzmem kruh svoj, vodu svoju i stoku svoju, što sam je zaklao za svoje strigače i da to dadnem ljudima, za koje ni ne znam, odakle su došli?«

12. Ljudi Davidovi zaputiše natrag i vratiše se kući. Kad dođoše Davidu, javiše mu sav slučaj.

13. Odmah zapovjedi David svojim ljudima: »Svaki neka pripaše svoj mač!« Svaki pripasa svoj mač; i David pripasa svoj mač. Onda izađoše pod vodstvom Davidovim, jedno četiri stotine ljudi; dvjesta ostaše kod prtljaga.

14. Međutim jedan od sluga dojavi ženi Nabalovoj, Abigaili: »Upravo je David iz pustinje poslao glasnike, da pozdrave gospodara našega; a on ih otjera.

15. A ti su nam ljudi bili vrlo dobri. Nikada nam nijesu ništa nažao učinili. Nikada nam nije ništa nestalo, dokle smo god išli u njihovoj blizini, kad smo bili na polju.

16. Bili su dakle zid oko nas danju i noću, dokle smo god čuvali ovce u njihovoj blizini.

17. Pa promisli i vidi, što ćeš učiniti; jer je gotovo zlo gospodaru našemu i cijeloj kući njego-

Gl. 25. (2) Ovaj Karmel nije gora na južnoj strani ravnice Jezraelske, nego je grad južno od Hebrona, današnji Kurmul.

(3) Nabal (»luđak«) pripadao je plemenu Kabelovaca, koji su se bili naselili u »Južnoj zemlji« (Negeb), a bili su na zlu glasu radi svoje surovosti.

(7) »Nikada im nije ništa nestalo,« jer smo ih mi branili od zvjeradi i od ljudi grabljivih.

(8) »U svečan dan«: striženje ovaca obavljalo se je vrlo svečano (4 Kralj 13, 23) i svetkovalo se je svečanom gozbom (r. 36.).

(10) »Danas ima dosta sluga, što bježe od svojih gospodara.« Takav je i David, koji bježi od Saula. Tim je prijekorom škrtac htio da opravda svoju škrtost.

voj. On je sam odveć opak, da bi
se moglo s njim govoriti.«
18. Brže uze Abigaila dvjesta
kruhova, dvije mješine vina, pet
ovaca zgotovljenih, pet mjerica
pržena žita, sto grozdova osušenih
i dvjesta gruda suhih smokava,
natovari sve na magarce
19. I zapovjedi slugama svojim,
a da nije ništa rekla svojemu
mužu Nabalu: »Hajdete naprijed;
ja ću odmah doći za
vama!«
20. Kad je ispod gore jahala na
magarcu, dođe joj upravo nasusret
David sa svojim ljudima. Tako
se ona susrete s njima.
21. A David je mislio: »Zaludu
sam tome čovjeku čuvao u pustinji
sav posjed njegov. Nikada mu
ništa nije nestalo od svega imanja
njegova. Sad on vraća zlo za
dobro.
*22. To i to neka Bog učini neprijateljima
Davidovim, ako mu
od svega, što ima, ostavim do zore
išta muško!«
23. Kad Abigaila ugleda Davida,
siđe brže s magarca, baci se
pred Davida ničice na svoje lice i
pokloni se duboko.
24. Tada mu pade k nogama i
povika: »Uzimam na sebe tu krivnju,
gospodaru moj! Daj, molim,
da pred tobom govori sluškinja
tvoja! Poslušaj riječi sluškinje
svoje!
*25. Gospodaru moj, ne gledaj
ništa na toga opakog čovjeka,
Nabala; jer što kaže ime njegovo,
to je on: Luđak se zove, i on
je pun ludosti. Ja, sluškinja tvoja,
nijesam vidjela ljudi, što si ih
poslao, gospodaru moj!
26. Zato sada, gospodaru moj,
tako živ bio Gospod i tako živ bio
ti: Gospod te je od toga očuvao,
da ideš na krv i da samovoljno
pribaviš sebi pravdu. Neka kao
Nabalu bude onima, koji su tebi
neprijatelji i proti tebi, gospodaru
moj, zlo misle!
27. A ovaj dar, što ti ga je sluškinja
tvoja sa sobom donijela,
gospodaru moj, određen je za ljude,
koji te, gospodaru moj, prate
na putovima tvojim.
28. Oprosti sluškinji svojoj prestupak
njezin! Gospod će tebi, gospodaru
moj, utemeljiti kuću, što
ima opstanak, jer ti, gospodaru
moj, vojuješ bojeve Gospodnje.
Pa neka se na tebi ne nađe nikakva
nepravda, doklegod živiš!
*29. Ako se tko digne da te
progoni i da ti radi o glavi, to
neka tvoj život, gospodaru moj,
netaknut bude očuvan u svežnju
života kod Gospoda, Boga tvojega!
A život neprijatelja tvojih neka
on baci kao iz praće!
30. Kad onda Gospod tebi, gospodaru
mojemu, dadne svako dobro,
što ga je obećao, i postavi te
knezom nad Izraelom,
31. Tad ne će tebi, gospodaru
moj, biti spoticanja ni grižnje savjesti,
da si prolio krv ni za što i
da si samovoljno sebi, gospodaru
moj, pribavio pravdu. Kad onda
Gospod tebi, gospodaru moj, udijeli
sreću, tad se spomeni i sluškinje
svoje!«

(22) »To i to neka Bog učini neprijateljima Davidovim,« t. j. neka Bog svim dobrima obaspe neprijatelje moje, ako...

(25) Riječ nabal znači luđak.

(29) Slika o svežnju života nejasna je za nas. Možda treba pomisliti na kesicu s mirodijama, što bi je nosile ugledne žene na prsima (Pnp 1, 12). Kao što sadržaj ove kesice, tako neka bude život Davidov sakriven kod Boga! Slika o praći hoće da kaže posve protivno. Kao što se kamen baca iz praće, tako neka bude život neprijatelja Davidovih od Boga bačen, t. j. uništen.

32. David odvrati Abigaili: »Neka je blagosloven Gospod, Bog Izraelov, koji te sada posla meni nasusret!

33. Neka je blagoslovena tvoja mudrost i neka si blagoslovena sama ti, koja me odvrati sada od toga, da ne idem na krv i da samovoljno ne pribavim sebi pravdu!

34. Jer tako živ bio Gospod, Bog Izraelov, koji me očuvao od toga, da ti učinim zlo: Da mi nijesi brže izašla nasusret, ne bi ostalo Nabalu do zore ništa muško!«

35. Nato primi David iz ruke njezine, što mu je bila sa sobom donijela, i reče joj: »Vrati se u miru kući natrag! Eto, poslušah te i pogledah na te.«

36. Kad se Abigaila vrati kući k Nabalu, imao je on upravo gozbu u svojoj kući, pravu kraljevsku gozbu. Nabal je bio u najboljem raspoloženju i već vrlo pijan. Zato mu ona ne pripovjedi ništa do jutra.

37. A ujutro, kad se je Nabal bio otrijeznio, priopći mu žena njegova, što se je dogodilo. Tada mu obramrije srce u tijelu, i on postade kao kamen.

*38. Iza jedno deset dana udari Gospod Nabala, te umrije.

*39. Kad doču David, da je Nabal mrtav, povika: »Neka je blagosloven Gospod, koji osveti pogrdu nanesenu mi od Nabala i mene, slugu svojega, zadrža oda zla! Gospod pusti, da zloća Nabalova padne natrag na njega samoga.« Jednoga dana posla David i poruči Abigaili, da će je uzeti za ženu.

40. Ljudi Davidovi dođoše k Abigaili u Karmel i rekoše joj: »David nas šalje k tebi; on bi te htio uzeti za ženu.«

41. Tada ustade ona, pokloni se licem do zemlje i reče: »Sluškinja tvoja spremna je rado da bude ropkinja tvoja i da pere noge slugama gospodara svojega.«

*42. Potom brže ustade Abigaila i sjede na magarca. Pet djevojaka njezinih pratilo ju. Tako pođe ona za glasnicima Davidovim i postade mu žena.

43. Iz Jezraela dovede sebi David Ahinoamu. Tako postadoše obadvije njegove žene.

*44. Saul je bio međutim svoju kćer Miholu, ženu Davidovu, dao Fatiju, sinu Laisovu iz Galima.

GLAVA 26.

David u taboru Saulovu.

1. Zifeji dođoše k Saulu u Gabau i javiše: »David se krije u Gabai Hahili na kraju pustinje.«

2. Tada Saul zaputi i siđe u pustinju Zif s tri tisuće izabranih Izraelaca, da traži Davida u pustinji Zif.

3. Saul se utabori u Gabai Hahili, što leži na kraju pustinje na putu, a David je bio u pustinji. Kad opazi, da Saul ide za njim u pustinju,

4. Posla David uhode i doznade, da je Saul već tu.

(38) Čini se, da je Nabal umro od kapi.

(39) David polazi s nesavršenoga starozavjetnog stanovišta pravedne odmazde.

(42) Brza ponovna udaja udovice i danas još nije ništa rijetko na Istoku. Ali bit će da je David čekao, dok prođe barem obično tugovanje od sedam dana (isp. 31, 13).

(44) Ta je ženidba bila nezakonita. Zato je David postavši kralj zaiskao, da mu se vrati Mihola (isp. 2 Kralj 3, 14).

5. Tada se podiže David i stiže na mjesto, gdje se je utaborio Saul. David je mogao vidjeti mjesto, na kojem je ležao Saul sa svojim vojskovođom Abnerom, sinom Nerovim. Saul je naime ležao u gradbi od kola, a vojska je taborila naokolo oko njega.

*6. Tada se obrati David Hetejinu Ahimelehu i Abisaju, sinu Sarvijinu, bratu Joabovu, i upita: »Tko će sići sa mnom k Saulu u tabor?« Abisaj odgovori: »Ja ću sići s tobom.«

7. Tako se David i Abisaj došuljaše noću k ljudima. Saul je ležao i spavao u gradbi od kola. Koplje mu pokraj glave zabodeno u zemlju. Abner i vojska ležali su naokolo oko njega.

8. Abisaj reče Davidu: »Danas ti dade Bog neprijatelja tvojega u ruke. Zato sada da ga pribodem kopljem njegovim za zemlju jednim jedinim udarom. Ne trebam drugi.«

9. A David odvrati Abisaju: »Ne ubijaj ga! Jer tko bi bio podigao ruku na pomazanika Gospodnjega, a da bi ostao nekažnjen?«

10. »Tako živ bio Gospod«, nastavi David, »ili će ga Gospod ubiti, ili će doći dan njegov, kad mora umrijeti, ili će izaći u rat i poginuti.

11. Ali neka me sačuva Gospod od toga, da dignem ruku na pomazanika Gospodnjega! Uzmi dakle koplje pokraj njegove glave i čašu za vodu! Onda hajdemo!«

12. I uze David koplje i čašu za vodu pokraj Saulove glave, i udalјiše se, a da nitko nije to vidio ili opazio, i nitko se nije probudio, dapače su svi spavali, jer je bio došao na njih dubok, od Gospoda poslan san.

13. David ode onda na drugu stranu i stade u nekoj udaljenosti navrh brda, tako da je među njima bio velik prostor.

14. I povika David vojsci i Abneru, sinu Nerovu, ovako: »Što se ne odazivaš, Abnere?« Abner odvrati: »Tko si, da buniš kralja?«

15. David odvrati Abneru: »Ti si ipak junak. Nitko ti nije u Izraelu jednak. Zašto ne paziš na gospodara svojega, kralja? Netko se je ušuljao, da ubije kralja, gospodara tvojega.

16. Nije ti na čast, što si učinio. Tako živ bio Gospod, zaslužili ste smrt, jer nijeste pazili na gospodara svojega, pomazanika Gospodnjega. Eto, gledaj, gdje je koplje kraljevo i čaša za vodu pokraj njegove glave!«

17. Tada poznade Saul glas Davidov i povika: »Je li to tvoj glas, sine moj Davide?« David odvrati: »Jest, gospodaru i kralju moj!«

18. On nastavi: »Zašto progoni gospodar moj slugu svojega? Što sam učinio? Koja je krivnja u ruci mojoj?

*19. Kad bi ipak gospodar i kralj moj sad poslušao riječi sluge

Gl. 26. (6) Otac Davidov Izaj imao je uz osam sinova dvije kćeri: Sarviju i Abigailu. Sarvija bila je mati Joabu i Abisaju (1 Dnev 2, 16), koji se ne zovu, kako je inače u običaju, po svome ocu, nego uvijek po svojoj materi. Možda otac nije bio Izraelac, ili se je, spominjući mater, htjelo pokazati na časno koljeno Davidovo.

(19) David hoće da kaže: Ako je mržnja, što je nosiš u srcu na mene, od duha zloga, komu je dopustio Gospod da te muči, onda prinesi žrtvu Gospodu, da te izbavi od toga duha opakoga i mržnje na mene! Ako li su ljudi, koji su tome krivi, onda neka ih stigne kazna Božja, jer me svojim progonstvom tjeraju iz baštine Gospodnje, t. j. iz zemlje Izraelove, pa me stavljaju u pogibao, da među neznabošcima izgubim vjeru u Boga Izraelova i stanem služiti tuđim bogovima.

svojega! Ako te Gospod draži na mene, pa neka dobije žrtvu! Ako li su ljudi, neka su prokleti pred Gospodom, jer me sad izgone, da mi ne bude dijela na posjedu Gospodnjem, a kažu: Idi, služi drugim bogovima!

20. Ne! Moja krv neka padne na zemlju daleko od lica Gospodnjega; jer kralj Izraelov ide u lov za buhom jednom, kao kad se na gorama lovi jarebica.«

21. Saul odgovori: »Krivo sam činio. Vrati se natrag, sine moj Davide! Jer ti ne ću više nikada zlo činiti; jer moj život bio je danas dragocjen u očima tvojim. Eto, ludo sam radio i ogriješio sam se teško.«

22. David odvrati na to: »Ovdje je koplje kraljevo. Neka dođe amo koji od sluga i neka ga uzme!

23. Gospod plaća svakome njegovu pravdu i vjernost. Gospod te je danas predao u ruke moje. Ali ja ne htjedoh staviti ruku svoju na pomazanika Gospodnjega.

24. Evo, kako je danas bio tvoj život dragocjen u očima mojim, tako neka bude moj život dragocjen u očima Gospodnjim! Neka me izbavi iz svake nevolje!«

25. Tada povika Saul Davidu: »Da si blagosloven, moj sine Davide! Ti ćeš to izvesti i uspjeh imati.« Nato otide David svojim putem, a Saul se vrati kući natrag.

GLAVA 27.

David u zemlji filistejskoj.

1. David reče sebi: »Jednoga dana ipak će me ruka Saulova smaknuti. Ne preostaje mi ništa bolje, nego da pobjegnem u zemlju Filisteja. Tada će Saul odustati od toga, da me još dalje traži u svem području Izraelovu, i tako sam ja izmakao ruci njegovoj.«

*2. Tako se podiže David i otide sa šest stotina ljudi, što ih je imao uza se, k Ahisu, sinu Maohovu, kralju getskomu.

3. David se nastani kod Ahisa u Getu, on i ljudi njegovi, svaki sa svojom obitelji, David sa svoje obadvije žene, Ahinoamom od Jezdraela i Abigailom, ženom Nabalovom, iz Karmela.

4. Kad javiše Saulu, da je David utekao u Get, nije ga dalje progonio.

5. A David reče Ahisu: »Ako sam našao milost u očima tvojim, neka mi se dadne za boravište jedan grad u zemlji, da mogu ondje stanovati. Čemu da sluga tvoj stanuje kod tebe u kraljevskom gradu?«

*6. I dade mu Ahis onoga dana Sikeleg. Zato Sikeleg pripada kraljevima Judinim do današnjega dana.

*7. I ostade David u zemlji Filisteja jednu godinu i četiri mjeseca.

8. David je sada izlazio sa svojim ljudima. Oni su udarali na

---

Gl. 27. (2) Ahis je isti onaj, koji se spominje u 21, 11 sl., samo što je sada prijazan prema Davidu. Nadao se po svoj prilici, da će u Davidu s njegovim ljudima dobiti saveznika proti Saulu.

(6) Sikeleg je ležao 30 km južno od Gaze. David se je osjećao sigurnijim u gradu udaljenom od kraljevskoga grada, i tu je imao slobodne ruke u svojim daljnim pothvatima.

(7) »Jednu godinu« (hebr. »yamim« pred oznakom mjeseci) fali u Septuaginti i Vulgati.

Gesureje, Gerzeje i Amelečane; jer su to bili od starine stanovnici zemlje do Sura i Egipta.

*9. Kadgod bi David udario na zemlju, ne bi ostavio na životu ni ljude ni žene, uzeo bi ovce, goveda, magarce, kamele i ruho, vratio bi se i došao opet k Ahisu.

10. Ako bi Ahis onda pitao: »Gdje ste ovaj put udarili?« odgovorio bi David: »U južnoj zemlji Judinoj« ili »U južnoj zemlji jeramelskoj« ili »U južnoj zemlji kenijskoj.«

11. Ljude i žene nije David ostavljao na životu zato, da ih ne mora dovesti u Get; jer je mislio: »Neka ne iskazuju proti nama: Tako i tako uradio je David.« Tako je postupao David za sve vrijeme, što ga je proveo u zemlji Filisteja.

12. Ahis se je pouzdavao u Davida, jer je mislio: »Omrazio se je s narodom svojim u Izraelu. Tako će mi biti sluga zauvijek.«

GLAVA 28.

Saul kod žene vračare.

1. U ono vrijeme skupiše Filisteji vojsku svoju, da udare na Izraela. Ahis reče Davidu: »Znaj, da ćeš ići sa mnom na vojsku ti i ljudi tvoji.«

2. David odgovori Ahisu: »Dobro, sad ćeš vidjeti, što može učiniti tvoj sluga.« Ahis odvrati Davidu: »Dobro, postavljam te zauvijek svojim čuvarom.«

3. Samuel je bio umro, i sav je Izrael održao tugovanje za njim. Pokopaše ga u njegovu gradu Ramati. A Saul je bio protjerao iz zemlje zaklinjače mrtvaca i vračare.

*4. I kad se Filisteji skupiše, izađoše i kod Sunama se utaboriše, skupi i Saul sve Izraelce. Oni se utaboriše na Gelboi.

5. Kad Saul ugleda tabor Filisteja, pade u tjeskobu i uplaši se veoma.

6. Zato upita Saul Gospoda. Ali mu Gospod ne dade odgovora, ni u snu, ni preko Urima, ni preko prorokâ.

*7. I Saul zapovjedi slugama svojim: »Tražite mi ženu, koja zaklinje mrtvace! Ja ću ići k njoj i upitati je.« Sluge njegove odgovoriše mu: »Evo, u Endoru ima žena, koja može zaklinjati mrtvace.«

8. I Saul se učini nepoznatim, obuče druge haljine i zaputi praćen od dva čovjeka. Kad u noći dođoše k onoj ženi, reče: »Vračaj mi zaklinjući mrtvace i daj dozovi mi onoga, koga ti kažem!«

9. Žena mu odvrati: »Pa ti znaš, što je učinio Saul: On je istrijebio u zemlji zaklinjače mrtvaca i vračare. Zašto mi mećeš zamku, da me ubiješ?«

10. Ali joj se Saul zakle Gospodom: »Tako živ bio Gospod, ne

(9) Spomenuti narodi bili su narodi, za koje je Gospod zapovjedio, da se imaju istrijebiti. Zatirući David te narode već je tada utvrđivao kraljevstvo svoje za kasnija vremena. On kao pomazani kralj Izraela smatrao je svoja djela opravdanima, što su uostalom odgovarala ratnim običajima staroga vremena.

Gl. 28. (4) Sunam, danas Sulem, leži 14 km južno od Nazareta. Gora Gelboa (Gelboe), danas Džebel Fukua, zatvara južni dio jezraelske ravnice.

(7) Zaklinjanje mrtvaca bilo je u običaju kod staroga poganstva. Prodrlo je bilo i u narod izraelski. Zakon ga je udario smrtnom kaznom (3 Mojs 19, 31; 20, 6; 5 Mojs 18, 11 sl.). Kazivalo se, da se može stanovitim glumama izazvati duh mrtvaca iz carstva mrtvih, pa ih pitati za buduće događaje. Većinom je tu bila po srijedi prijevara ili utjecaj demonski. — Endor, danas Endur, leži sjeveroistočno od Sunama na sjevernoj strani maloga Hermona.

će te u ovom slučaju pogoditi nikakva krivnja!«

11. Tada ga upita žena: »Koga da ti dozovem?« On odgovori: »Dozovi mi Samuela!«

*12. Kad žena vidje Samuela, povika iza glasa: »Zašto si me prevario?« viknu žena Saulu, »ta ti si Saul.«

13. Kralj joj odvrati: »Ne boj se! Pa što vidiš?« žena odgovori Saulu: »Nadljudsko biće vidjela sam gdje izlazi iz zemlje.«

14. On je upita: »Kako izgleda?« Ona odgovori: »Star čovjek izlazi zaogrnut plaštem!« Iz toga zaključi Saul, da je to Samuel. On prignu lice k zemlji i baci se ničice.

15. A Samuel upita Saula: »Zašto si pomeo moj mir i izazvao me?« Saul odvrati: »U velikoj sam muci. Filisteji stoje u ratu proti meni. A Bog se odvrati od mene i ne odgovara mi više ni preko prorokâ ni u snu: Zato pozvah tebe. Javi mi, što da činim!«

16. Samuel odgovori: »Što pitaš mene, kad se je Gospod odvratio od tebe i postao tvoj neprijatelj?

17. Gospod ti je samo učinio, što je unaprijed kazao preko mene. Gospod trga iz tvoje ruke kraljevstvo i daje ga takmacu tvojemu Davidu.

18. Jer nijesi poslušao zapovidi Gospodnje i nijesi izvršio žestokoga gnjeva njegova na Amaleku, zato ti je danas Gospod to učinio.

19. I Izraela predaje Gospod s tobom u ruke Filistejima. Sutra ćeš sa sinovima svojim biti kod mene. I tabor Izraelov predat će Gospod u ruke Filistejima.«

20. Tada pade Saul odjedamput na zemlju kolik je dug, toliko se je uplašio od riječi Samuelovih. I onako nije više imao snage, jer cijeli dan i cijelu noć nije bio ništa jeo.

21. Kad žena pristupi k Saulu i vidje ga toliko izvan sebe, reče mu: »Eto, sluškinja te je tvoja poslušala. Na kocku sam stavila svoj život i poslušala zapovijed, koju si mi dao.

22. A sada i ti poslušaj sluškinju svoju! Dat ću ti malo kruha. Pojedi ga, da se okrijepiš i da mogneš poći svojim putem!«

23. A on ne htjede i reče: »Ne mogu ništa jesti.« A kad sa ženom navališe na nj i sluge njegove, posluša ih, ustade sa zemlje i sjede na jastuk.

24. žena je imala u kući tele ugojeno. Brže ga zakla. Onda uze brašna, umijesi ga i ispeče pogaču.

25. To postavi pred Saula i sluge njegove. Pošto jedoše, digoše se i otidoše iste noći.

GLAVA 29.

Filisteji nemaju pouzdanja u Davida.

*1. Filisteji skupiše svu vojsku svoju u Afek, a Izrael se utabori kod izvora, što leži u Jezrahelu.

(12—20) Po nekim tumačima bio je Saul žrtva spretne i okretne varalice. Ona je odmah prepoznala kralja i po očajnom držanju Saulovu prorekla mu budućnost preko tobožnjega duha Samuelova, kojega Saul nije vidio (r. 14). Drugi tumači kažu, da se je Samuel doista ukazao, ali ne po glumačkom izazivanju vračarice, o kojemu tekst ne govori ništa (isp. r. 11 i 12), nego po volji Božjoj, da Saula po zadnji put prije njegova završetka opomene na povratak k Bogu.

Gl. 29. (1) Na svu priliku ležao je izvor Harad (hebr. Harod) na sjevernom kraju gore Gelboe u Jezrahelu, t. j. u srednjem dijelu velike ravnice među Samarijom i Galilejom (ezdrelonska ravan). — Afek, danas Ras el-Ain, leži sjeverno od Jafe.

2. I kako su knezovi filistejski išli sa svojim stotinama i tisućama, a i David je išao najposlije uz Ahisa sa svojim ljudima,
3. Rekoše knezovi filistejski: »Što će ovdje ti Hebreji?« Ahis odvrati knezovima filistejskim: »Pa to je David, sluga Saula, kralja izraelskoga. On je kod mene toliko godina i dana, i ne nađoh na njemu do danas ništa, otkako je prešao k meni.«
4. Ali se knezovi filistejski rasrdiše na nj i zatražiše od njega: »Pošlji natrag toga čovjeka! Neka se vrati na mjesto, što si mu ga odredio! Neka ne ide s nama u rat, da nas ne izda u boju! Čim bi mogao bolje opet omiljeti gospodaru svojemu negoli glavama ovih ljudi?
5. Nije li to onaj David, kojemu se u čast pjevalo igrajući: Saul pogubi svoju tisuću, a David svojih deset tisuća?«
6. I dozva Ahis Davida i reče mu: »Tako živ bio Gospod, ti si pošten. Meni bi drago bilo, kad bi ti sa mnom izašao i ušao u boj. Ja ne nađoh na tebi do danas ništa nepravedno, otkako si prešao k meni. Ali nijesi po volji knezovima.
7. Pa se eto vrati i idi s mirom kući! Ne čini ništa, što se ne dopada knezovima filistejskim!«
8. David upita Ahisa: »Ali što sam učinio, i što si našao na slugi svojemu, otkako sam stupio u tvoju službu, do današnjega dana, da ne idem skupa i da se ne borim proti neprijateljima gospodara svojega, kralja.
9. A Ahis odgovori Davidu: »Znam, da si mi mio kao anđeo Božji. Ali knezovi filistejski izjavljuju: Neka on ne ide s nama u rat!
*10. Pa tako ustani sutra rano sa slugama gospodara svojega, što su došli s tobom! Ustanite rano, čim svane, pa idite!«
11. I tako ustade David sa svojim ljudima sutradan rano, da se vrati u zemlju filistejsku. A Filisteji otidoše prema gradu Jezrahelu.

GLAVA 30.

Davidova osveta na Amalečanima.

1. Kad David sa svojim ljudima dođe treći dan u Sikeleg, bili su Amalečani upali u južnu zemlju i u Sikeleg, i bili su opljačkali Sikeleg i ognjem ga spalili.
2. žene i sve, što je bilo ondje, mlado i staro, bili su zarobili, a da nikoga ne ubiše. Odvedoše ih sa sobom, kad su odilazili.
3. Kad David sa svojim ljudima dođe u grad, bio je grad pretvoren u pepeo, i njegove žene, sinovi i kćeri bili su zarobljeni i odvučeni.
4. David i ljudi njegovi udariše plakati u sav glas, dokle već ne mogoše plakati.
5. I obadvije žene Davidove, Ahinoama iz Jezrahela i Abigaila, žena Nabalova, iz Karmela, bile su zarobljene i odvučene.
*6. David je bio na muci velikoj; jer su ljudi govorili o tom, da ga kamenuju, budući da je sav narod bio vrlo ogorčen poradi sinova i kćeri. Ali se David ohrabri u Gospodu, Bogu svojemu.

(10) Nepouzdanje filistejskih knezova dobro je došlo Davidu. Tako je bio oslobođen, da se bori proti svojemu vlastitom narodu. A u slučaju, da se ne bi htio boriti, pao bi u nemilost svojemu gostitelju i dobročinitelju.

Gl. 30. (6) Narod je u svojoj žalosti mislio ovako: Svemu si kriv ti. Da nas nijesi toliko puta vodio na Amalečane, ne bi se sada oni osvetili nama.

*7. David zapovjedi dakle svećeniku Abjataru, sinu Ahimelehovu: »Donesi mi oplećak!« Abjatar donese oplećak Davidu.

8. Tada upita David Gospoda: »Imam li potjerati tu četu razbojničku, i hoću li je stignuti?« On mu odgovori: »Potjeraj! Sigurno ćeš ih stignuti i ljude osloboditi.«

*9. I diže se David su šest stotina ljudi, što ih je imao kod sebe, i dođoše do rijeke Besora. Tu neki, što zaostaše, stadoše.

10. David su četiri stotine ljudi potjera dalje, a dvjesta ljudi osta, što sustaše te ne mogoše prijeći preko rijeke Besora.

*11. U polju nađoše jednoga Egipćanina. Dovedoše ga k Davidu, dadoše mu kruha da jede i vode da pije.

12. I dadoše mu komad smokvenjače i dva suha grozda. On pojede i dođe opet k sebi. Tri dana i tri noći nije naime bio ništa jeo i ništa pio.

13. Tada ga upita David: »Čiji si ti i odakle si?« On odvrati: »Ja sam mladić egipatski, rob jednoga Amalečanina. Gospodar moj ostavi me, jer se ja razboljeh prije tri dana.

*14. Udarismo na južnu zemlju keretejsku i na Judinu, isto tako na južnu zemlju Kalebovu, i Sikeleg spalismo ognjem.«

*15. David ga upita: »Hoćeš li me odvesti k toj četi razbojničkoj?« On odgovori: »Zakuni mi se Bogom, da me ne ćeš ni ubiti ni gospodaru mojemu izručiti, pa ću te odvesti k toj četi razbojničkoj.«

16. I kad ga je odveo, bili su se oni raširili po svoj pokrajini. Jeli su, pili su i svetkovali su poradi svoga velikog plijena, što su ga bili donijeli iz zemlje filistejske i iz zemlje Judine.

17. David ih je tukao od popodne do naveče slijedećega dana, tako da nijedan od njih ne uteče, osim četiri stotine sluga, što pojahaše kamele i pobjegoše.

18. Tako spasi David sve, što su bili ugrabili Amalečani. I obje žene svoje izbavi David.

19. Ništa im se ne izgubi, ni veliko ni malo, ni sinovi ni kćeri, i ništa od plijena. Što su bili sa sobom uzeli, donese David sve natrag.

20. David dobi sve ovce i goveda. Gonili su ih pred drugim stadom i govorili su: »To je plijen Davidov!«

21. Kad se vrati David k onima dvjesta ljudi, što su bili sustali, te ne mogoše dalje ići s Davidom, i što ih je bio ostavio na rijeci Besoru, izađoše oni nasusret Davidu i njegovim ljudima. David pristupi k ljudima i pozdravi ih.

22. Tada progovoriše svi zli i nevaljali ljudi između onih, što su bili s Davidom, i rekoše: »Jer nijesu išli s nama, zato im ne damo

(7) »Donesi mi oplećak«: ovdje je »mi« ekspletiv, popunak, prikrpana riječ. Veliki svećenik, a ne David, imao je obući oplećak, da se savjetuje s Gospodom. Vulgata prevodi: »Uzmi oplećak za me! I uze Abijatar oplećak za Davida.« — »Applica ad me ephod. Et applicavit Abiathar ephod ad David.«

(9) Besor utječe kod Askalona u Sredozemno more.

(11) U hebr. tekstu stoji: »jednoga Egipćanina«. Po svoj prilici ovo je ispravak po retku 13. Prema slijedećim riječima: »...dođe opet k sebi« imalo bi se čitati mjesto »misri« = Egipćanin »ra'eb« = gladan. (Parsch.)

(14) »Keretejsku«, t. j. filistejsku.

(15) Vulgata završuje ovaj redak rečenicom: »I zakle mu se David.« Ali ove rečenice nema u hebr. tekstu.

ništa od plijena, što ga izbavismo, osim svakome njegovu ženu i njegovu djecu. To neka uzmu sa sobom, pa neka idu!«

23. Ali David reče: »Ne činite tako, braćo moja, s onim, što nam je dao Gospod! On nas je sačuvao i dao nam u ruke razbojničku četu, što je bila napala na nas.

24. Tko može u tome biti vašega mišljenja? Ne, kakav je dio onome, koji je išao u boj, takav neka je dio i onome, koji je ostao kod prtljaga! Oni treba da imaju jednak dio!«

*25. Tako ostade od onoga dana unapredak. On učini to zakonom i uredbom u Izraelu do današnjega dana.

*26. Kad se je vratio David u Sikeleg, posla od plijena starješinama Judinim, koji su mu bili prijatelji, i poruči im: »Evo vam dar od plijena neprijatelja Gospodnjih!«:

27. Onima u Betelu, onima u Ramotu u južnoj zemlji i onima u Jeteru,

28. Onima u Aroeru, u Sefamotu i Estamu,

29. Onima u Rahalu, u gradovima kenijskim,

30. Onima u Arami, u Kor Asanu i u Atahu,

31. Onima u Hebronu i svima mjestima, u koja je dolazio David s ljudima svojim.

GLAVA 31.

Smrt Saula i njegovih sinova.

*1. Međutim je bilo došlo do bitke među Izraelcima i Filistejima. Ljudi su Izraelovi bili nagnuli u bijeg pred Filistejima i ležali su na gori Gelboi na smrt ranjeni.

2. Filisteji se natisnuše za Saulom i sinovima njegovim. Pritom pogubiše Filisteji Jonatu, Ahinadaba, Melhizuu, sinove Saulove.

3. I za Saula posta boj vrlo težak. Napokon ga pogodiše strijele, i on bi teško ranjen od strijela.

4. Tada zapovjedi Saul momku, koji mu je nosio oružje: »Izvadi mač svoj i probodi me, da ne dođu ti pogani, probodu me i narugaju mi se!« Ali momak, što mu je nosio oružje, nećkao se, jer se je vrlo bojao. Tada Saul sam uze mač i baci se na nj.

5. Kad momak, što mu je nosio oružje, vidje, da je Saul mrtav, baci se i on na svoj mač i umrije s njim.

6. Tako pogibe Saul, tri sina njegova, momak, što mu je nosio oružje, i svi ljudi njegovi zajedno onoga dana.

*7. Kad ljudi Izraelovi s onu stranu doline i Jordana doznaše, da su Izraelci pobjegli i da su mrtvi Saul i sinovi njegovi, ostaviše gradove svoje i nagnuše u bijeg. I dođoše Filisteji i nastaniše se u njima.

(25) Odredba, da se ratni plijen jednako porazdijeli među one vojnike, što su ostali kod prtljaga, i one, što su pošli u boj, nalazi se u sličnom obliku u 4 Mojs 31, 27. Samo je tu odredbu, što se dosad u pojedinim slučajevima primjenjivala, učinio sada David općim zakonom.

(26—31) Svi ovi gradovi leže u južnoj zemlji Judinoj. — Kako je lijepa Davidova zahvalnost! A ipak je zahvalnost tako rijetka krepost!

Gl. 31. (1—13) Isp. 1 Dnev 10, 1—12.

(7) Ta »dolina« jest jezraelska ravan. S onu stranu ove ravni leži ravnica betsanska. Gradove ove ravnice i neka mjesta u istočnoj zemlji jordanskoj zaposjednuše Filisteji, izakako ih zapustiše njihovi stanovnici.

8. Sutradan dođoše Filisteji, da opljačkaju pobijene. Kad nađoše Saula i tri sina njegova gdje leže na gori Gelboi,

*9. Odsjekoše mu glavu i skidoše oružje s njega. Tada poslaše u zemlju filistejsku na sve strane, da dojave hramovima svojih idola i narodu vijest o pobjedi.

*10. Oružje njegovo staviše u hram Astarte, a tijelo njegovo objesiše na zid Betsana.

11. Kad su stanovnici Jabesa u Galaadu saznali, što su Filisteji učinili Saulu,

*12. Podigoše se svi ljudi oboružani, i išavši svu noć skidoše tijelo Saulovo i tjelesa sinova njegovih sa zida betsanskoga. Donesoše ih u Jabes i ondje ih spališe.

13. Tada uzeše kosti njihove, pokopaše ih pod tamariskom u Jabesu i postiše sedam dana.

---

(9) Vijest o pobjedi imala se je najprije dojaviti svećenstvu, da prinesu žrtve zahvalne.

(10) Betsan je bio grad u dolini jordanskoj.

(12) Po običaju spališe tjelesa. Samo se zločinci ne bi spalili. Balsamiranje tjelesa i drugi pogrebni obredi izostali su po svoj prilici poradi truhlosti tjelesa. Neki tumači misle, da u hebrejskom tekstu mjesto »jisrefu« = spališe ima stajati »jispedu« = tugovaše (isp. 1 Dnev 10, 12).

DRUGA KNJIGA O KRALJEVIMA
PO VULGATI
ili
DRUGA KNJIGA SAMUELOVA
PO HEBREJSKOM TEKSTU

Druga knjiga o kraljevima, koja iznosi povijest Izraela pod kraljem Davidom, opisuje razvitak moći kraljevstva Davidova (2, 8—10, 19) i njegovo poniženje (gl. 11—20), pa završuje nekim dodacima k povijesti Davidovoj (gl. 21—24).

GLAVA 1.

David naređuje, da se pogubi donosilac krune Saulove. Davidovo tugovanje za Saulom i Jonatom.

1. Kad se je iza smrti Saulove bio David vratio pobijedivši Amalečane i dva dana proboravio u Sikelegu,

*2. Dođe trećega dana iz tabora Saulova čovjek razdrtih haljina i glave posute prahom. Došav k Davidu baci se smjerno na zemlju.

3. David ga upita: »Otkuda ideš?« On mu odgovori: »Iz tabora izraelskoga utekoh.«

4. David ga upita dalje: »Što se dogodilo? Pripovijedaj mi!« On je izvješćivao: »Vojska pobježe iz bitke. Mnogi od ljudi padoše i izginoše. I Saul i njegov sin Jonata mrtvi su.«

5. Nato upita David mladoga čovjeka, koji mu donese taj glas: »Odakle znaš, da su Saul i njegov sin Jonata mrtvi?«

*6. Mladi čovjek, koji mu donese glas, odgovori: »Slučajno dođoh na goru Gelbou. Tada vidjeh Saula, gdje se naslonio na koplje svoje. Kola i konjici približavali se k njemu.

7. Kad se on okrenuo i ugledao mene, viknu me. Ja odgovorih: Evo me!

8. On me tad upita: Tko si?, i ja mu odvratih: Amalečanin sam.

9. Tada mi zapovjedi: Pristupi k meni i usmrti me; jer su me obuzele muke, a još je sasvim duša u meni.

10. I pristupih k njemu i usmrtih ga; jer sam znao, da ne će ostati živ, pošto pade. Tada uzeh kraljevski znak s njegove glave

---

Gl. 1. (2) »Razdrtih haljina i glave posute prahom« u znak žalosti.

(6) »Gdje se naslonio na koplje svoje«: iznemogao je bio Saul od strjelica, kojima su ga izranili. Sva je prilika, da je ovaj Amalečanin bio iz vojske izraelske. Mrtvome kralju Saulu uzeo je kraljevski vijenac s glave i grivnu s ruke, pa pohitio k Davidu. Znao je, da je Saul bio neprijatelj Davidu, pa je mislio, da će se Davidu osobito umiliti, ako mu rekne, da ga je on ubio. Ali se je jadan ljuto prevario.

i grivnu s njegove ruke. I evo ih donosim gospodaru svojemu.«
*11. Tada David zgrabi haljine svoje i razdrije ih; isto tako učiniše svi ljudi, što su bili s njim.
12. Ridali su i plakali i postili sve do večera za Saulom i njegovim sinom Jonatom, za narodom Gospodnjim i kućom Izraelovom, što izgiboše od mača.
13. Tada David upita mladoga čovjeka, koji mu donese glas: »Odakle si?« On odgovori: »Ja sam sin jednoga došljaka Amalečanina.«
14. A David mu reče: »Kako te nije bilo strah podići ruku svoju i ubiti pomazanika Gospodnjega?«
15. I dozva David jednoga između vojnika svojih i zapovjedi: »Hodi, pogubi ga!« I on mu zadade smrtan udarac.
16. A David mu doviknu: »Krv tvoja neka dođe na glavu tvoju; jer tvoja vlastita usta svjedočila su proti tebi, kad si rekao: Ja sam usmrtio pomazanika Gospodnjega.«
17. David zapjeva za Saulom i njegovim sinom Jonatom slijedeću pjesmu tužaljku.
*18. On zapovjedi, neka sinovi Judini nauče ovu pjesmu strjelačku. Napisana je u knjizi junakâ:
19. »Na tvojim visinama, Izraele, najbolji leže mrtvi! Kako padoše junaci?
*20. Šutite o tom u Getu! Ne pronosite tu vijest po ulicama Askalona! Inače se raduju kćeri filistejske. Inače glasno kliču kćeri pogana.
21. Gore Gelboe! Ne padala rosa ni dažd na vas, niti na polja puna ploda prvoga: jer tamo leže štitovi junakâ, — štit Saulov, kao da ne bi bio nikada pomazan uljem —
22. Zaštrapan krvlju pobijenih, mašću junaka. Nikada se nije vraćala natrag strijela Jonatina; nikada nije dolazio kući mač Saulov bez uspjeha.
23. Jest, Saul i Jonata, mili i dragi: kao u životu, tako se i u smrti ne rastaviše! Brži su bili od orlova, jači od lavova.
*24. Kćeri Izraelove, plačite za Saulom, koji vas je lijepo oblačio u skerlet, zlatnim nakitom kitio vam haljine!
25. Kako padoše junaci, u vrevi boja! Na tvojim visinama leži Jonata mrtav.
*26. Žao mi je za tobom, brate moj, Jonata! Kako si mi bio drag! Viša mi je bila ljubav tvoja od ljubavi ženske.
27. Kako padoše junaci! Razbito je oružje ubojito.«

(11—16) David nije imao razloga, da drži nevjerojatnim ovaj izmišljeni (isp. 1 Kralj 31, 4) izvještaj Amalečanina (isp. r. 16.). A kao zakoniti kralj morao je smatrati svojom dužnosti, da pribavi primjerenu zadovoljštinu za opće poznato umorstvo i strogu kaznu za pohlepnoga varalicu Amalečanina.

(18) Ova se pjesma možebit zove zato »strjelačka pjesma« (zapravo strijela), jer se u r. 22. govori o Jonati kao strijelcu. Po hebrejskom tekstu zvala bi se »pjesma luka«, iz kojega se pušta strijela. Luk je bio kod starih Izraelaca glavno oružje ratno. I ova »strjelačka pjesma« ili »pjesma luka« bila im je ratna pjesma. — »Knjiga junakâ« bila je zbirka izraelskih narodnih pjesama. — Vulgata završuje r. 18. ovako: »Spomeni se, Izraele, onih, što ranjeni izgiboše na visinama tvojim!« Ove rečenice nema u hebrejskom tekstu.

(20) Get i Askalon jesu dva grada između pet glavnih gradova filistejskih. Njima neka se zašuti žalosna vijest, jer bi joj se u sav glas obradovali!

(24) Saul je iz svojih bojeva donosio bogate i krasne dragocjenosti, što bi ih onda davao ženama izraelskim.

(26) Ljubio je David Jonatu većma, negoli što muž može ljubiti ženu svoju. — Vulgata završuje ovaj redak ovom rečenicom: »Kao što mati ljubi jedinca sina svojega, tako sam tebe ljubio ja.« Ali ove rečenice nema u hebrejskom tekstu.

GLAVA 2.

David kralj nad plemenom Judinim. Isboset kralj nad ostalim plemenima. Rat između njihovih privrženika.

1. Nato upita David Gospoda: »Imam li otići u koji grad Judin?« Gospod mu odgovori: »Otidi!« David upita dalje: »Kamo da otidem?« Odgovori mu» U Hebron.«

2. I David otide onamo s obadvije žene svoje, Ahinoamom iz Jezraela i Abigailom, ženom Nabalovom, iz Karmela.

*3. I ljude vojnike, koji su bili s njim, pusti da idu s njim, svakoga s obitelju svojom. Oni se nastaniše u gradovima Hebrona.

*4. Tada dođoše Judeji i pomazaše ondje Davida za kralja nad kućom Judinom. I kad javiše Davidu: »Ljudi od Jabesa u Galaadu pokopaše Saula«,

5. Posla David poslanike k ljudima od Jabesa u Galaadu i poruči im: »Da ste blagosloveni od Gospoda, što Saulu, gospodaru svojemu, iskazaste tu ljubav i pokopaste ga!

*6. Pa neka Gospod iskaže i vama ljubav i vjernost! A i ja ću vam iskazati dobru uslugu, što ste to učinili.

7. A sada budite srčani i pokažite se kao hrabri ljudi; jer Saul, gospodar vaš, doduše je mrtav, ali zato je pleme Judino pomazalo mene za kralja svojega.«

*8. Abner, sin Nerov, vojskovođa Saulov, uze Isboseta, sina Saulova, odvede ga u Mahanaim

9. I učini ga kraljem nad Galaadom, Gesurom, Jezraelom, Efraimom, Benjaminom i svim Izraelom.

10. Isboset, sin Saulov, imao je četrdeset godina, kad postade kralj nad Izraelom. Vladao je samo dvije godine. Uz Davida pristajalo je samo pleme Judino.

11. David je bio kralj u Hebronu nad plemenom Judinim sedam godina i šest mjeseci.

*12. Iz Mahanaima izađe Abner, sin Nerov, s ljudima Isboseta, sina Saulova, u Gabaon.

13. I Joab, sin Sarvijin, i ljudi Davidovi izađoše. Kod jezera u Gabaonu sretoše se. Jedni se utaboriše s ove strane, drugi s one strane jezera.

*14. Tada doviknu Abner Joabu: »Neka se momci proigraju boja pred nama!« Joab odgovori: »Neka se pokažu!«

15. Postaviše se i stupiše jedni prema drugima na broj: dvanaest od Benjamina, od strane Isboseta, sina Saulova, i dvanaest od ljudi Davidovih.

Gl. 2. (3) »Gradovi Hebrona« jesu mjesta u okolici Hebrona. Ovdje, u srcu svojega vlastitog plemena, nije imao David očekivati ni najmanji otpor proti traženju svojih prava na kraljevsko prijestolje.

(4) David je već bio od Samuela pomazan za kralja (1 Kralj 16, 13). Iz teksta se ne vidi, da li se ovdje radi o pravom pomazanju ili samo o javnom priznanju Davida za kralja.

(6) Možda hoće ovdje David da upozori na oslobođenje grada po Saulu, a ujedno i da ponudi svoju pomoć i zaštitu za slučaj opasnosti. Moralo je Davidu biti puno do toga, da predobije za se najvažniji grad u istočnoj zemlji jordanskoj.

(8) Mahanaim je ležao u istočnoj zemlji jordanskoj, sjeverno od Jaboka (1 Mojs 32, 3; Joz 13, 26; 3 Kralj 4, 14).

(12) Gabaon, po svoj prilici današnji Ed-Džib, leži sjeverozapadno od Jeruzalema, u području plemena Benjaminova.

(14) Da li je ova ratna igra imala samo pokazati, na kojoj su strani bili vojnici bolji, ili je ovaj pojedinačni boj imao biti mjesto bitke, teško je presuditi.

*16. Svaki uhvati drugoga za glavu i tisnu protivniku mač u bok. Tako popadoše svi zajedno. Otuda se prozva ono mjesto »Polje neprijateljâ«. Ono leži kod Gabaona.

17. I zametnu se onoga dana veoma žestok boj. Ljudi Davidovi potukoše Abnera i Izraelce.

18. Bila su ondje i tri sina Sarvijina, Joab, Abisaj i Azael. Azael je bio brzonog kao srna u polju.

19. I kad je Azael potjerao Abnera, a da nije svrnuo desno ili lijevo od Abnera,

20. Obazre se Abner i upita: »Jesi li Azael?« On odgovori: »Ja sam.«

21. Tada ga zamoli Abner: »Svrni desno ili lijevo, uhvati jednoga od tih mladih ljudi i uzmi sebi odoru!« Ali Azael ne htjede da odstupi od njega.

*22. I Abner opet pozva Azaela: »Odstupi od mene! Zašto da te sastavim sa zemljom? Kako bih još mogao doći na oči tvojemu bratu Joabu?«

23. Ali on ne htjede da odstupi od njega. Tada mu Abner tisnu koplje u slabine, tako da je koplje izašlo nazad. On pade ondje i umrije na mjestu. Svi su se, koji dođoše na to mjesto, gdje pade i pogibe Azael, zaustavili ondje.

24. Samo Joab i Abisaj potjeraše Abnera. Upravo zađe sunce, kad stigoše do Gabaat-Ame, što leži prema Giji na putu u pustinju Gabaon.

25. Ovdje se skupiše sinovi Benjaminovi kod Abnera, svrstaše se u jednu četu i stadoše navrh jednoga brda.

26. I Abner doviknu Joabu: »Zar da mač vječno proždire? Ne vidiš li, da će svršetak biti strašan? Zašto ne zapovjediš ljudima, da se prođu braće svoje?«

27. Joab odgovori: »Tako živ bio Bog, da ti nijesi govorio, ljudi bi se još jutros bili povukli od proganjanja braće svoje.«

28. I zatrubi Joab u trubu. Odmah se zaustaviše svi ljudi, prestadoše dalje tjerati Izraelce i prekinuše boj.

29. Abner i ljudi njegovi išli su preko ravnice jordanske cijelu onu noć, prijeđoše Jordan, prođoše sav Betoron i dođoše u Mahanaim.

30. Kad je Joab bio odustao od proganjanja Abnera i svu četu skupio, nije bilo od ljudi Davidovih devetnaest momaka, uz to Azael.

31. Naprotiv su momci Davidovi od sinova Benjaminovih i ostalih ljudi Abnerovih pobili tri stotine i šezdeset momaka, koji izgiboše.

32. Azaela uzeše sa sobom i pokopaše ga u grobu oca njegova u Betlehemu. Joab i ljudi njegovi išli su svu noć. Kad je osvanuo dan, bili su u Hebronu.

GLAVA 3.

Davidovi sinovi. Abner prelazi k Davidu, ali ga Joab ubije.

*1. Ali rat između kuće Saulove i kuće Davidove potrajao je još dalje. David je postajao sve moćniji, kuća Saulova sve slabija.

(16) »Polje neprijateljâ; Vulgata: »ager robustorum« — »njiva junakâ«.

(22) Abner nije htio ubiti mladog Azaela, od kojega je bio jači. Bojao se je krvne osvete Joaba, brata Azaelova.

Gl. 3. (1) Rat između kuće Saulove i kuće Davidove potrajao je pet godina i po. Za to su vrijeme mnogi ostavili Isboseta i pristali uz Davida. Tako je David postajao moćniji, a Isboset slabiji.

*2. U Hebronu rodiše se Davidu ovi sinovi: Njegov prvorođenac bio je Amnon, od Ahinoame iz Jezraela;

3. Njegov drugi bio je Keleab, od Abigaile, žene Nabalove iz Karmela; treći je bio Absalom, sin Maahe, kćeri kralja Tolmaja od Gesura;

4. Četvrti Adonija, sin Hagitin; peti Safatija, sin Abitalin;

5. Šesti Jetraam od Egle, žene Davidove. Oni se rodiše Davidu u Hebronu.

6. Dok je bio rat između kuće Saulove i kuće Davidove, držao je Abner vjerno uz kuću Saulovu.

*7. A Saul je bio imao inoču, koja se zvala Resfa, kći Ajina. Jednoga dana upita Isboset Abnera: »Zašto se miješaš s inočom mojega oca?«

*8. Abner se vrlo razgnjevi na upit Isbosetov i povika: »Jesam li ja pasja glava judejska? Do danas činio sam samo dobro kući Saula, oca tvojega, i braći njegovoj i prijateljima njegovim. Brinuo sam se za to, da nijesi pao u ruke Davidove, a danas me prekoravaš radi jedne žene.

9. Ovo i ono neka Bog učini Abneru, ako ne ostvarim ono, za što se je Gospod zakleo Davidu:

10. Otrgnut ću kraljevstvo kući Saulovoj i prijestolje Davidovo podignuti nad Izraelom i Judom od Dana do Bersabe.«

11. On se ne usudi ništa odgovoriti Abneru, jer ga se je bojao veoma.

*12. I Abner posla odmah poslanike k Davidu i poruči: »Čija je zemlja?« I zamoli: »Učini eto savez sa mnom! Tada će ruka moja biti s tobom, i ja ću svega Izraela privesti k tebi.«

*13. On odgovori: »Dobro! Ja ću sklopiti savez s tobom. Samo jedno tražim od tebe: Ne smiješ mi stupiti pred oči, osim ako mi dovedeš sa sobom Miholu, kćer Saulovu, kad dođeš da mi se predstaviš.«

14. Ujedno posla David poslanike k Isbosetu, sinu Saulovu, i poruči: »Daj mi natrag ženu moju Miholu, koju sam dobio za sto prednjih kožica filistejskih.«

15. Isboset posla i dade je uzeti od njezina muža Faltiela, sina Laisova.

16. Njezin muž išao je s njom i pratio ju plačući do Bahurima. Ali mu reče Abner: »Gledaj da se odstraniš!« I on se vrati.

17. Abner se porazgovori i sa starješinama izraelskim i reče: »Već odavna htjedoste imati Davida za kralja nad vama.

18. Sada izvedite to; jer je Gospod obećao Davidu: Rukom sluge mojega Davida izbavit ću narod svoj Izraela iz ruku Filisteja i svih njegovih neprijatelja.«

19. Tako je isto govorio Abner sa sinovima Benjaminovim. Tada zaputi Abner, da i Davidu u Hebronu priopći sve, što su bili zaključili Izrael i sav Benjamin.

20. I dođe Abner s dvadeset ljudi k Davidu u Hebron. David pri-

(2—5) Isp. 1 Dnev 3, 1—3. Kada se spominju žene i sinovi, onda se ističe sve veća moć Davidova.

(7) Abnerov čin pobudio je po tadašnjem shvaćanju osnovanu sumnju, kao da se on hoće dokopati prijestolja Saulova.

(8) »Pasja glava«, t. j. čovjek bez vrijednosti.

(12) »Čija je zemlja?«, t. j. tko je pravi gospodar u zemlji izraelskoj, i tko ti može pomoći, da ona dođe u tvoje ruke? Zar nijesam to ja?

(13) Saul je ljubio Miholu, jer mu je bila vrlo odana (1 Kralj 18, 20. 28; 19, 11 sl.). A uz kćer Saulovu utvrdio bi David još više svoja prava na kraljevsko prijestolje.

redi gozbu za Abnera i za ljude, što su bili s njim.

21. Pritom obeća Abner Davidu: »Ustat ću i poći, i sav ću narod Izraelov okupiti oko gospodara svojega, kralja, da sklope ugovor s tobom. Onda ćeš biti svuda kralj, kako si to želio.« Nato David otpusti Abnera da ide s mirom.

22. Tada su se upravo vraćali iz boja ljudi Davidovi i Joab i nosili su sa sobom bogat plijen. Abner nije više bio kod Davida u Hebronu; jer ga je bio već otpustio da otide s mirom.

23. Kad Joab i sva četa, što ga je pratila, stiže, javiše Joabu: »Abner, sin Nerov, došao je kralju, i on ga otpusti da opet otide s mirom.«

24. Joab pođe kralju i reče: »Što si učinio? Abner je bio kod tebe. Zašto si ga pustio da otide s mirom?

*25. Pa ti poznaš Abnera, sina Nerova. On je samo došao, da te prevari, da vidi, kuda polaziš i ne polaziš, i da dozna sve, što radiš.«

26. Kad je Joab bio otišao od Davida, posla glasnike za Abnerom. Oni ga vratiše od studenca Sire, a da nije ništa znao David o tom.

27. I kad se vrati Abner u Hebron, uze ga Joab na stranu pod vrata, kao da hoće govoriti s njim nasamo. Pritom ga radi krvi svojega brata Azaela ubode u slabine, da je umro.

*28. Kad David poslije to saznade, povika: »Ja i kraljevstvo moje nedužni smo pred Gospodom zauvijek na krvi Abnera, sina Nerova.

29. Neka padne na glavu Joabovu i na svu očinsku kuću njegovu! Neka kuća Joabova ne bude nikada bez ljudi, što imaju tečenje sjemena i gubu, nikada bez ljudi, koji se podupiru na šljake, koji padaju od mača i nemaju kruha!

30. A Joab i njegov brat Abisaj ubiše Abnera, što on pogubi njihova brata Azaela kod Gabaona u boju.«

31. David zapovjedi Joabu i svemu narodu, što je bio s njim: »Razderite haljine svoje, obucite odjeću žalosti i tugujte za Abnerom!« Kralj David išao je za nosilima.

32. Kad Abnera pokopaše u Hebronu, udari kralj na grobu Abnerovu u glasan plač. I sav je narod plakao.

33. Kralj udesi pjesmu tužaljku za Abnerom i zapjeva: »Kako umire bezumnik, tako morade umrijeti Abner:

34. Ruke tvoje nijesu bile svezane, i noge tvoje nijesu bile u okovima. Pao si, kao što se pada od nevaljalih ljudi.« I sav narod zaplaka još većma za njim.

35. Kad onda dođe sav narod, da skloni Davida da jede, dok je još bio dan, zakle se David: »Bog neka mi učini ovo i ono, ako okusim

(25) Joabova sumnjičenja nijesu ozbiljno mišljena. On je htio samo utjecati na Davida, da dobije slobodne ruke proti Abneru. Ali se David osjećao odveć slabim prema jakome vojskovođi, da mu se opre.

(28—30) Joabovo lukavo djelo bilo je umorstvo iz potaje. On nije imao pravo na krvnu osvetu, jer je Azael bio pao u boju. A sada je Abner bio uživao pravo gosta Davidova i bio je još umoren na vratima grada svojega gostoprimca. Zato je David bio obvezan da se osveti krvlju. Ovu osvetu nije izveo od straha od Joaba (r. 39.), nego se je zadovoljio time, da svojim kletvama zazove Boga kao osvetnika.

kruha ili što drugo prije zalaska sunca!«

36. A sav je narod to čuo i po volji to mu je bilo, kao uopće sve, što je činio kralj, bilo je po volji svemu narodu.

37. U onaj dan poznade sav narod i sav Izrael, da umorstvo Abnera, sina Nerova, nije bilo izašlo od kralja.

38. Kralj reče slugama svojim: »Ne znate li, da je danas pao knez i velikan u Izraelu?

39. Ja sam danas još odveć slab, premda sam pomazan za kralja. Ovi ljudi, sinovi Sarvijini, jači su od mene. Neka Gospod plati onome, koji čini zlo, prema zloći njegovoj!«

GLAVA 4.

Isboset ubijen. David kazni krvnike.

1. Kad sin Saulov doznade, da je Abner poginuo u Hebronu, klonu mu srčanost, i sav se Izrael smete.

*2. A imao je sin Saulov dvojicu vođa nad četama. Jedan se je zvao Baana, drugi Rehab. Bili su sinovi Benjaminovca Remona iz Berota — i Berot se naime broji Benjaminu,

*3. Ipak su stanovnici Berota pobjegli u Getaim i stoje tamo kao došljaci do današnjega dana.

*4. Jonata, sin Saulov, imao je sina, koji je na obje noge bio hrom. Bilo mu je pet godina, kad stiže glas o Saulu i Jonati iz Jezrahela. Tada ga je bila uzela dadilja njegova i pobjegla. U brzini bijega pade on i postade tako hrom. Zvao se je Mifiboset.

5. Sinovi Remona iz Berota dakle, Rehab i Baana, digoše se i pođoše za podnevne žege u kuću Isbosetovu, kad je otpočivao opodne.

6. Prodriješe u nutrinu kuće, kao da htjedoše uzeti pšenice, i probodoše ga u slabine. Nato se udaljiše Rehab i njegov brat Baana.

7. Kad su bili došli u kuću, ležao je on na postelji svojoj u spavaonici. Oni ga ubiše, odsjekoše mu glavu, uzeše glavu, pa su išli cijelu onu noć niz ravnicu jordansku.

8. I donesoše glavu Isbosetovu k Davidu u Hebron i rekoše kralju: »Evo glave Isboseta, sina Saulova, neprijatelja tvojega, koji ti je radio o glavi! Tako danas osveti Gospod mojega gospodara, kralja, od Saula i njegova potomka.«

9. David odvrati Rehabu i njegovu bratu Baani, sinovima Remona iz Berota, i reče im: »Tako živ bio Gospod, koji je izbavio život moj iz svake tjeskobe,

*10. Ja sam onoga, koji mi donese glas: Saul je mrtav, i koji je mislio da je sretan glasnik, dao

---

Gl. 4. (2) Berot, današnji el-Bire, leži po svoj prilici na cesti od Jeruzalema u Sihem, 15 km sjeverno od Jeruzalema. U Berotu su prebivali Kanaanci, kojih Jozua nije okrenuo pod mač (isp. Joz 9, 17).

(3) Ostaci Gabaonaca, koji su bili umakli krvoproliću, što ga je počinio Saul u Berotu (21, 1 sl.), zakloniše se u Getaim. Istom tada bio je Berot naseljen od Benjaminovaca. Položaj Getaima nepoznat je.

(4) U ovom retku hoće da se kaže, da je kao tražilac prijestolja iz kuće Saulove bio još samo jedan dječak bolestan i potpuno nesposoban za vladanje.

(10) Uzimamo ovdje istočnu, tursku, riječ »muštuluk« (plaća onomu, koji donese povoljan glas), jer mislimo, da pokoja istočna riječ pristaje istočnom govoru Svetoga Pisma, osobito kad za nju nema zgodne riječi hrvatske, i kad se ona rabi u hrvatskom narodu. Na pr.: »Ja tebi glas, ti meni muštuluk«: ili: »Ja ću ići na muštuluk babi... Pa otrča na muštuluk babi.«

uhvatiti i ubiti ga u Sikelegu, a ipak sam mu bio morao platiti muštuluk.

11. I kad ljudi opaki ubiše čovjeka nedužna u kući njegovoj na postelji njegovoj, da ja onda ne tražim od vas krv njegovu i da vas ne istrijebim sa zemlje?«

12. I David dade zapovijed vojnicima. Oni ih pogubiše, odsjekoše im ruke i noge i objesiše ih kod jezera u Hebronu. Glavu Isbosetovu uzeše i pokopaše je u grobu Abnerovu u Hebronu.

GLAVA 5.

David postaje kralj Izraela, osvaja Jeruzalem, razbija Filisteje.

*1. Tada dođoše sva plemena izraelska k Davidu u Hebron i rekoše: »Evo, mi smo od tvojega mesa i od tvoje krvi.

2. Već prije, kad je još Saul bio kralj naš, ti si bio onaj, koji je u boj odvodio i opet kući dovodio Izraela. Tebi je obećao Gospod: Ti ćeš pasti narod moj Izraela, i ti ćeš biti knez nad Izraelom!«

3. Kad su se tako bile našle kod kralja u Hebronu sve starješine, sklopi kralj David s njima u Hebronu pred Gospodom savez. Tada pomazaše Davida za kralja nad Izraelom.

4. Trideset godina bilo je Davidu, kad je postao kralj, i četrdeset godina bio je kralj.

5. U Hebronu vladao je sedam godina i šest mjeseci nad Judom, u Jeruzalemu vladao je trideset i tri godine nad svim Izraelom i Judom.

*6. Jednoga dana otide kralj sa svojim vojnicima u Jeruzalem proti Jebuzejima, koji su živjeli u onoj zemlji. Oni rekoše Davidu: »Ne ćeš ući ovamo, nego će te protjerati slijepi i hromi.« Stim htjedoše kazati: »David ne će ući ovamo.«

7. Ipak David osvoji tvrđavu Sion, to je kasniji grad Davidov.

*8. Tada reče David: »Tko pobije Jebuzeje i dopre do vodovoda i uzme slijepe i hrome, koji mrze na život Davidov, dobit će nagradu.« Zato se kaže: »Slijep i hrom ne smije doći u kuću.«

*9. David uze stan u tvrđavi i nazva je gradom Davidovim; i pogradi je David unaokolo od Mela i unutra.

Gl. 5. (1—10) Isp. 1 Dnev 11, 1—9.

(6) Ime Jeruzalem dolazi iz predizraelskog doba i spominje se već sredinom drugoga stoljeća prije Krista. Po nekim učenjacima znači Jeruzalem »grad (boga) Šalima« ili »Šalim je utemeljio«. U Jeruzalemu najprije su prebivali Jebuzeji; zato se i nazivao taj grad prije Jebus. Jozua je pokušao da ga osvoji, ali nije uspio (isp. Joz 15, 63; Suc 1, 21). Pleme Judino zauze poslije donji dio grada, a gornji dio ostade i dalje u rukama Jebuzeja. Taj se dio grada nazivao tvrđava ili kula. Tu su tvrđavu Jebuzeji tako utvrdili, te su mislili, da je neosvojiva. Od obijesti skupili su odasvuda, kako pripovijeda Josip Flavije, ljude slijepe i hrome, pa ih postavili za stražare na zidinama gradskim držeći, da su i takvi stražari dosta za njihove utvrđene zidove. Kad je David postao kralj nad Izraelom, pozvao je Jebuzeje, da mu grad predadu. Ali mu oni porugljivo poručiše, da će njegovi slijepi i hromi stražari lako odoljeti svoj njegovoj vojsci.

(8) Ne može se pravo prevesti ovaj redak, jer je izvorni tekst pokvaren i krnj. Mi smo se donekle držali Vulgate, koja također očito koleba u prijevodu. »Nagrada«, koju je odredio David, bila bi »postati vojskovođa« (isp. 1 Dnev 11, 6). I dobio ju je Joab. Poslovica (»Zato se kaže i t. d.«) danas je nerazumljiva. Neki tumači kažu, da su Jebuzeje poslije, za spomen na njihovu obijest, nazivali slijepima i hromima. Nikome između njih nije bilo dopušteno ući u grad, »u kuću«.

(9) »Melo« je po svoj prilici jedan dio tvrđave (isp. Suc 9, 6 s bilješkom).

10. Sve je više rasla moć Davidova, jer je Gospod, Bog nad vojskama, bio s njim.

*11. Hiram, kralj Tira, posla k Davidu poslanike s drvima cedrovim, s drvodjeljima i kamenarima, da grade palaču Davidu.

12. David spoznade, da ga je Gospod potvrdio kao kralja nad Izraelom i da je podigao ugled vladavini njegovoj radi naroda svojega Izraela.

13. David uze sebi još daljne inoče i žene iz Jeruzalema, izakako se je bio preselio tamo iz Hebrona. Tako mu se rodi još više sinova i kćeri.

*14. Ovo su imena onih, koji mu se rodiše u Jeruzalemu: Samua, Sobab, Natan, Salomon,

15. Jabahar, Elisua, Nefeg, Jafija,

16. Elisama, Elioda i Elifalet.

17. Kad čuše Filisteji, da su pomazali Davida za kralja nad Izraelom, izađoše svi Filisteji, da uhvate Davida. Čim David doču to, otide u tvrđavu.

18. Filisteji dođoše i raširiše se u dolini rafaimskoj.

19. David upita Gospoda: »Hoću li izaći proti Filistejima? Hoćeš li ih dati u moje ruke?« Gospod odgovori Davidu: »Izađi! Jer ću dati Filisteje u tvoje ruke.«

*20. Tada dođe David u Baal Farasim. Ondje ih pobi David. On povika: »Gospod prodrije preda mnom neprijatelje moje, kao što voda prodire nasip.« Zato se prozva ono mjesto Baal Farasim.

21. Idolske likove, što ih ondje ostaviše, odnesoše David i ljudi njegovi.

22. Kad još jednom dođoše Filisteji i raširiše se po dolini rafaimskoj,

*23. Upita David Gospoda. On odgovori: »Ne izlazi, nego ih zaobiđi, pa udari na njih od balsamovih stabala!

24. Čim čuješ da zašušti po vrhovima balsamovih stabala, onda se opremi hitro; jer tada ide pred tobom Gospod, da pobije vojsku filistejsku!«

25. David učini tako, kako mu je bio Gospod zapovjedio, i pobi Filisteje od Gabae do u blizinu Gezera.

GLAVA 6.

Odnošenje kovčega zavjetnog u Jeruzalem.

*1. Jednoga dana skupi David opet izabrane u Izraelu, trideset tisuća ljudi.

*2. Tada se podiže David i otide sa svim vojnicima, što su bili s njim, od Baale u Judi, da odatle prenesu kovčeg Božji, koji nosi ime: »Ime Gospoda nad vojskama, koji vlada nad kerubima«.

3. Metnuše kovčeg Božji na nova kola i povezoše ga iz kuće Abi-

(11—25) Isp. 1 Dnev 14, 1—16.

(14) Samua i tri slijedeća sina bili su sinovi Betsabejini (isp. 1 Dnev 3, 5—8; 14, 4—7). Imamo ovdje anticipirano brojenje Davidovih sinova.

(20) Baal Farasim (»Gospod prodora«) ležao je kao ravnica Rafaim u blizini Jeruzalema.

(23) Kojoj vrsti drveća spadaju stabla balsamova (baka-stabla), ne da se danas više ustanoviti. Šuštanje lišća na balsamovim stablima ima najaviti, da dolazi Bog u pomoć. Vulgata prevodi ta baka-stabla sa »kruške« (pirus). Mi prevodimo po Cramponu (balsamiers).

Gl. 6. (1—11) Isp. 1 Dnev 13, 1—14.

(2) Baala u Judi isto je mjesto kao Karjatjarim (Joz 15, 9; 15, 60; 1 Dnev 13, 6). Baala je po svoj prilici predizraelsko ime. Leži na cesti od Jeruzalema u Jafu.

nadabove, koja je bila na brdu. Oza i Ahio, sinovi Abinadabovi, vodili su nova kola.

4. Tako odvezoše kovčeg Božji iz kuće Abinadabove, koja je bila na brdu. Ahio je išao pred kovčegom.

5. David i svi Izraelci igrali su puni revnosti pred Gospodom, i pjevale se pjesme uz pratnju citara, harfa, bubnjeva, zvončića i cimbala.

6. Kad dođoše do gumna Nahonova, prihvati Oza za kovčeg Božji i pridrža ga čvrsto, jer volovi potegoše na stranu.

*7. Tada se raspali gnjev Gospodnji na Ozu, i udari ga Bog ondje radi njegove opačine. On umrije ondje uz kovčeg Božji.

*8. David se vrlo ožalosti, što Gospod ubi Ozu. Zato se prozva ono mjesto Ferez Oza do današnjega dana.

9. Jer se David u onaj dan uplaši pred Gospodom i pomisli: Kako će doći k meni kovčeg Gospodnji,

10. Ne dade David odvesti kovčeg Gospodnji u grad Davidov; nego ga skloni David u kuću Obededoma iz Geta.

11. Tako ostade kovčeg Gospodnji tri mjeseca u kući Obededoma iz Geta. Gospod blagoslovi Obededoma i svu kuću njegovu.

*12. Kad javiše kralju Davidu: »Gospod blagoslovi kuću Obededomovu i sav posjed njegov radi kovčega Božjega«, otide David i pun radosti prenese kovčeg Božji iz kuće Obededomove u grad Davidov.

13. Kad su nosioci kovčega Gospodnjega bili učinili šest koraka, žrtvova on volove i tovnu telad.

*14. Sam je David pun revnosti igrao pred Gospodom. Pritom je bio David ogrnut samo oplećkom lanenim.

15. Tako David sa svim Izraelcima uznese kovčeg Gospodnji kličući i trubeći u trube.

*16. Kad je kovčeg Gospodnji ulazio u grad Davidov, gledala je Mihola, kći Saulova, kroz prozor i vidjela kralja Davida gdje skače i igra pred Gospodom. I prezre ga u srcu svojem.

17. Tada unesoše kovčeg Gospodnji, staviše ga na svoje mjesto u šatoru, što ga je bio David podigao za nj, i David prinese pred Gospodom žrtve paljenice i žrtve mirotvorne.

18. Kad prinese David žrtve paljenice i žrtve mirotvorne, blagoslovi narod u ime Gospoda nad vojskama.

*19. On dade razdijeliti među sav narod, svemu mnoštvu Izraelaca, ljudima i ženama, svakome

---

(7) Nagla smrt Oze, koji je dodirnuo kovčeg zavjeta proti propisu zakona (4 Mojs 4, 15), više je značila nego samu kaznu nesretnika. To je imalo pokazati Izraelcima nepovredivo veličanstvo i moć njihova Boga, koji je na kovčegu prebivao među njima; to je imalo svećenike i svjetovnjake potaknuti na revno vršenje svetih bogoštovnih zakona. Ovi su zakoni kod prenošenja kovčega zavjetnog bili teško povrijeđeni, jer su pri tom bili samo svjetovnjaci i uzela se kola za prijenos (isp. 2 Mojs 25, 10 sl.; 4 Mojs 4, 15 sl.).

(8) Ferez Oza znači »lom ili udar Oze«.

(12—19) Isp. 1 Dnev 15, 25—16, 3.

(14) Oplećak (efod) laneni bio je odijelo, što se je nosilo kod bogoslužnih čina.

(16) Sveti Oci hvale ovdje poniznost Davidovu. Sveti Gregorije Veliki veli, da se više divi Davidu u tom igranju, negoli u njegovu vojevanju. U bojevima je pobjeđivao svoje neprijatelje, a u ovom igranju svladao je samoga sebe.

(19) »I kolač od grožđa«; Vulgata: »i brašna bijeloga s uljem prženoga«.

pojedincu po jedan kruh, komad mesa i kolač od grožđa. Tada ode sav narod kući.

*20. Kad se vrati David, da pozdravi svoju obitelj, dođe Davidu nasusret Mihola, kći Saulova, i reče: »Kako se je danas časno ponio kralj Izraelov, kad se je otkrio pred sluškinjama sluga svojih, kao što čine nitkovi!«

21. A David odvrati Miholi: »Pred Gospodom, koji me je izabrao pred ocem tvojim i cijelom kućom njegovom i odredio me za kneza nad narodom Gospodnjim, nad Izraelom, jest, pred Gospodom hoću igrati,

22. Pa makar se ja morao još više poniziti i još manji biti u očima svojim. Ali kod sluškinja, o kojima govoriš, kod njih ću se još časniji pokazati.«

23. A Mihola, kći Saulova, ne imade poroda sve do smrti svoje.

GLAVA 7.

David hoće da gradi hram, a dobiva obećanje, da će njegov sin sagraditi hram, i David zahvaljuje Bogu na tom.

*1. Kad se je kralj bio uselio u svoju palaču i Gospod mu pribavio mir od svih unaokolo neprijatelja njegovih,

*2. Reče kralj proroku Natanu: »Evo, ja stojim u palači od cedra, a kovčeg Božji stoji pod pokrovom šatorskim.«

3. Natan odgovori kralju: »Izvedi sve, što ti je u srcu! Jer je Gospod s tobom.«

4. Ali još u istoj noći dođe riječ Gospodnja Natanu:

5. »Idi i reci slugi mojemu Davidu: Ovako govori Gospod: Ti hoćeš da mi gradiš palaču, da u njoj stanujem?

6. A ja nijesam nikada stanovao u palači odonda, kad izvedoh sinove Izraelove iz Egipta, do današnjega dana. Dapače sam okolo putovao i stanovao u šatoru.

*7. Jesam li, dok sam među svima Izraelcima okolo hodio, kome od sudaca Izraelovih, kojima zapovjedih, da pasu narod moj Izraela, ikada jednu riječ rekao: Zašto mi ne sagradiste palaču od cedra?

8. Zato reci sada slugi mojemu Davidu: Ovako govori Gospod nad vojskama: Ja te uzeh s paše iza stada, da budeš knez narodu mojemu Izraelu.

9. Bio sam s tobom kod svega, što si preduzimao, i uništio sam ispred tebe sve tvoje neprijatelje. Ja ću ti steći veliko ime, kako ga samo imaju najveći na zemlji.

10. Ja ću odrediti mjesto narodu svojemu Izraelu i tamo ga posaditi, da mirno stanuje na svom mjestu i da se više ne uznemiruje. Silnici ne će ga više mučiti kao prije,

11. Od onoga vremena, kad postavih suce nad narodom svojim Izraelom. Ja ću ti pribaviti mir

(20) Mihola prigovara Davidu, što se je »otkrio«, t. j. što je išao u efodu na donjoj haljini. David je naime bio sa sebe skinuo svoj kraljevski plašt, da može lakše i slobodnije radostan igrati pred kovčegom zavjetnim. A čovjek dostojanstvenik na Istoku pokazuje se u javnosti uvijek u svome dugačkom plaštu.

Gl. 7. (1—29) Isp. 1 Dnev 17, 1—27.

(2) »A kovčeg Božji stoji pod pokrovom šatorskim«; Vulgata: »a kovčeg Božji postavljen je među kožama«, kojima je naime bio pokriven.

(7) »Kome od sudaca Izraelovih«; Vulgata »Kome između plemena Izraelovih« — »ad unam de tribubus Israel«.

pred neprijateljima tvojim. Gospod ti javlja, da će ti Gospod sagraditi kuću.

12. Kad se navrše dani tvoji i počineš kod otaca svojih, odredit ću tvojega tjelesnog sina nasljednikom tvojim i utvrdit ću kraljevstvo njegovo.

*13. On će sagraditi kuću imenu mojemu, i ja ću učvrstiti njegov kraljevski prijesto za sva vremena.

14. Ja ću mu biti otac, on neka mi bude sin! Ogriješi li se, kaznit ću ga prutom ljudskim i udarcima, kako ih zadaju ljudi.

15. Ali naklonost moja ne će se nikada odvratiti od njega, kao što sam je uklonio od Saula, kojega uklonih od tebe.

*16. Kuća tvoja i kraljevstvo tvoje stajat će pred tobom do vijeka. Prijesto će tvoj stajati tvrdo do vijeka!«

17. Kad je Natan po svim ovim riječima i po svoj ovoj objavi govorio s Davidom,

18. Ode kralj David, pade pred Gospodom i pomoli se: »Tko sam ja, svemogući Gospode? Što je moja kuća, da si me doveo dovle?

*19. I nije ti to još bilo dosta, svemogući Gospode! Ti si dapače kući sluge svojega dao obećanje za daleka vremena. Ti si postupao sa mnom kao s velikim čovjekom, svemogući Gospode!

20. Što će još David da ti kaže? Ta ti znaš slugu svojega, svemogući Gospode!

21. Radi riječi svoje i po srcu svojemu učinio si sve ovo veliko i slugi svojemu dao objavu.

22. Zato si tako velik, Gospode i Bože! Nitko ti nije jednak. Osim tebe nema Boga po svemu, što čusmo.

23. Gdje je narod na zemlji kao tvoj narod Izrael, radi kojega je Bog došao, da ga iskupi sebi za narod, da mu steče ime, da za vas izvede velika i čudesna djela, da ispred naroda tvojega, što si ga izbavio iz Egipta, protjera narode i njihove bogove?

24. Ti si sebi odredio svoj narod Izraela za sva vremena kao narod, i ti si, Gospode, postao Bog njihov.

25. Pa daj, Gospode i Bože, da se obećanje, što si ga dao slugi svojemu i kući njegovoj, ispuni za sva vremena, i učini, što si obrekao!

26. Tada će biti ime tvoje veliko do vijeka, i govorit će se: Gospod nad vojskama jest Bog Izraelov, i kuća sluge tvojega Davida stajat će pred tobom.

27. Jer ti, Gospod nad vojskama, Bog Izraelov, objavio si slugi svojemu: Sagradit ću ti kuću. Zato se sluga tvoj usudi, da ti upravi ovu molitvu.

28. Tako, svemogući Gospode, ti si Bog, i riječi su tvoje istina. Kad si slugi svojemu učinio ovo sjajno obećanje,

29. Budi dakle voljan i blagoslovi kuću sluge svojega, da postoji pred tobom do vijeka! Jer ti

(13) »Kraljevski prijesto za sva vremena«: ovaj se kraljevski prijesto odnosi na kraljevstvo Kristovo. Uopće, ovdje prorok pomišlja puno i na Krista Kralja, potomka Davidova.

(16) Obećanje vječnoga gospodstva, što se ovdje daje kući Davidovoj, našlo je svoje pravo i potpuno ispunjenje samo u Kristu, koji kao čovjek vuče lozu od Davida, i čijemu kraljevstvu ne će biti kraja (isp. Lk 1, 32 sl.).

(19) Posljednju rečenicu ovoga retka prevodi Vulgata ovako: »Ta to je zakon Adamov, Gospode Bože!« Smisao nesiguran! veli Crampon.

si, svemogući Gospode, to obećao. Pa neka tvojim blagoslovom bude blagoslovena kuća sluge tvojega do vijeka!«

GLAVA 8.

Davidove pobjede. Njegovi viši činovnici.

*1. Poslije toga pobijedi David Filisteje, podjarmi ih i učini tako kraj prevlasti Filisteja na obali.

*2. I Moapce pobi i izmjeri ih uzicom povaljavši ih na zemlju. Dvije uzice izmjeri za one, koji su bili određeni za smrt, i jednu punu uzicu za one, koji su imali ostati na životu. Tako postadoše Moapci Davidu podložni i moradoše plaćati danak.

*3. David pobijedi i Adarezera, sina Rohobova, kralja sopskoga, kad se je spremio da opet uspostavi svoju vlast na rijeci.

*4. Njemu zarobi David tisuću i sedam stotina kolskih boraca i dvadeset tisuća pješaka. Sve konje dade David ohromiti; samo stotinu konja ostavi.

5. Kad Arameji od Damaska dođoše u pomoć kralju Adarezeru sopskomu, pobi David dvadeset i dvije tisuće Arameja.

6. Potom namjesti David namjesnike u damascenskom Aramu, i Arameji postadoše podložni Davidu i obvezani na danak. Tako je pomagao Bog Davidu u svemu, što bi preduzimao.

7. David zaplijeni zlatne štitove, što su ih imale sluge Adarezerove, i donese ih u Jeruzalem.

*8. U Beti i Berotu, gradovima Adarezerovim, zaplijeni kralj David veoma mnogo mjedi.

9. Kad Tou, kralj ematski, doznade, da je David pobio svu vojsku Adarezerovu,

10. Posla Tou svojega sina Jorama kralju Davidu, da ga pozdravi i sreću mu zaželi, što se je borio proti Adarezeru i pobijedio ga. Adarezer bio je naime ratni protivnik Touov. On donese sa sobom sprava od srebra, zlata i mjedi.

11. I to posveti kralj David Gospodu zajedno sa srebrom i zlatom, što ga je bio odredio za posvetu od svih naroda, koje podjarmi,

12. Od Arameja, Moabaca, Amonaca, Filisteja, Amalečana i od plijena Adarezera, sina Rohobova, kralja sopskoga.

13. Kad se David pobiv Arameje vrati, steče sebi novu slavu u slanoj dolini nad osamnaest tisuća ljudi.

14. Tada namjesti u Edomu namjesnike, i to postavi namjesnike u cijelom Edomu, i sav Edom bio je podložan Davidu. Tako je po-

---

Gl. 8. (1—9) Isp. 1 Dnev 18, 1—17.

(2) Ratnici su morali leći na zemlju u tijesnim redovima, tijelo uz tijelo. Tada su bili izmjereni uzicom tako, da su dvije mjere bile određene za smrt, a treća bi mjera ostala na životu. Taj strahoviti način mora se prosuđivati po ratnim običajima staroga vremena. Po tadašnjem ratnom pravu bio bi David mogao dati da se pogube svi neprijatelji. Zašto je David tako strog krvni sud dao izvršiti na Moapcima, nije poznato. Dosad je stajao u dobrim odnosima s njima (1 Kralj 22, 3 sl.) i bio je po Moapki Ruti s njima u krvnome srodstvu.

(3) »Na rijeci«, t. j. na Eufratu.

(4) Konji nijesu služili za jahanje — onda se još nije poznavalo jahanje — nego za kolsku zapregu. Kako Izraelci nijesu imali ratnih kola, nije mogao David ništa početi s konjima, pa ih je gotovo sve ohromio.

(8 sl.) Beta (Bete) i Berot traže se u ravnici Celesirije između Libanona i Antilibanona. Emat, današnji Hama, leži na Orontesu.

magao Gospod Davidu u svemu, što bi preduzimao.
15. I David je vladao nad svim Izraelom. Svemu narodu svojemu davao je David pravdu i pravicu.
16. Vrhovni zapovjednik vojske bio je Joab, sin Sarvijin. Pečatnik je bio Jozafat, sin Ahiludov.
*17. Svećenici su bili Sadok, sin Ahitobov, i Ahimeleh, sin Abjatarov. Pisar je bio Saraja.
*18. Vrhovni zapovjednik nad Keretejima i Feletejima bio je Banaja, sin Jojadin. Sinovi Davidovi bili su svećenici.

GLAVA 9.

Milost Davidova prema Mifibosetu.

1. Jednoga dana upita David: »Živi li još tko, koji je ostao od kuće Saulove? Ja ću mu biti milosrdan radi Jonate.«
2. A bio je u kući Saulovoj sluga po imenu Siba. Dozvaše ga k Davidu. Kralj ga upita: »Jesi li ti Siba?« On odgovori: »Jesam, sluga tvoj.«
*3. Kralj upita: »Zar nitko više ne živi od kuće Saulove? Ja ću mu iskazati milosrđe Božje.« Siba odgovori kralju: »Živi još sin Jonatin. On je hrom na obje noge.«
*4. Kad ga upita kralj: »Gdje je?«, odvrati Siba kralju: »On je u kući Mahira, sina Amielova, u Lodabaru.«
5. Tada posla kralj David i dade ga dovesti iz kuće Mahira, sina Amielova, iz Lodabara.
6. I kad Mifiboset, sin Jonatin, unuk Saulov, dođe k Davidu, pade on ničice na svoje lice i pokloni se. David mu reče: »Mifibosete!« On odgovori: »Evo sluge tvojega!«
7. David nastavi: »Ne boj se! Jer ću ti ja radi oca tvojega Jonate iskazati milost i natrag ću ti dati sve imanje djeda tvojega Saula. Ti ćeš sam zauvijek jesti za mojim stolom.«
8. Tada se nakloni on i reče: »Što je sluga tvoj, da se tako brineš za mrtva psa, kao što sam ja?«
9. Nato dade kralj da dođe sluga Saulov Siba i zapovjedi mu: »Sve, što pripada Saulu i svoj kući njegovoj, predajem sinu tvojega gospodara.
*10. Ti mu imaš sa svojim sinovima i slugama polje obrađivati i žetvu unositi, da sin gospodara tvojega mogne živjeti. Mifiboset, sin gospodara tvojega, svagda će jesti za mojim stolom.« Siba je imao petnaest sinova i dvadeset sluge.
*11. I obeća Siba kralju: »Kako gospodar kralj zapovijeda slugi svojemu, točno će tako učiniti sluga tvoj. Mifiboset može jesti za mojim stolom kao jedan od sinova kraljevih.«

(17) »Svećenici su bili Sadok...« t. j. veliki svećenici. Kad je Abjatar (1 Kralj 22, 20) pobjegao k Davidu, postavio je Saul Sadoka za velikog svećenika. Po tom su sada bila dva velika svećenika: Abjatar u Jeruzalemu, Sadok u Gabaonu.
(18) Kereteji i Feleteji bili su tjelesna straža Davidova (15, 18; 20, 7) i, kako se čini, filistejskoga podrijetla (1 Kralj 30, 14; Ez 25, 16). Hebrejska riječ »kohanim« (svećenici), kako se ovdje zovu sinovi Davidovi, znači ovdje isto, što činovnici (isp. 1 Dnev 18, 17).
Gl. 9. (3) »Milosrđe Božje«, t. j. u ime Božje, Bogu za ljubav.
(4) Lobadar je grad u istočnoj zemlji jordanskoj (isp. Joz 13, 26).
(10) Svagdanje uzdržavanje dobivao je Mifiboset na kraljevskom stolu. Ostale potrebe i uzdržavanje svoje obitelji imao je pokrivati prinosom polja, što mu ga je natrag dao David.
(11) »Mifiboset može jesti za mojim stolom...«, t. j. tako ću se brinuti za nj.

12. Mifiboset je imao maloga sina po imenu Miha. Svi, koji su stanovali u kući Sibinoj, bili su na službu Mifibosetu.
13. Mifiboset je boravio u Jeruzalemu, jer je uvijek jeo za kraljevim stolom. On je bio hrom na obje noge.

GLAVA 10.

Pobjeda Davidova nad Amoncima i Aramejima.

*1. Poslije toga umrije kralj sinova Amonovih. Njegov sin Hanon uziđe mjesto njega na prijesto.
2. David je mislio: »Imat ću prijateljske odnose s Hanonom, sinom Naasovim, jer je i otac njegov stajao sa mnom u dobrom dogovoru.« I posla David i dade mu preko svojih poslanika izreći svoju sućut radi oca njegova. Kad su bili poslanici Davidovi došli u zemlju sinova Amonovih,
*3. Rekoše knezovi sinova Amonovih Hanonu, gospodaru svojemu: »Misliš li, da David časti oca tvojega, kad ti šalje poslanike, da te potješe? Dapače šalje David svoje poslanike k tebi samo zato, da promotri grad, da ga uhodi i onda da ga razori.«
*4. Tada dade Hanon poslanike Davidove uhvatiti, obrijati im brade do pola i odsjeći im haljine po pole sve do bokova. Tako ih otpremi.
5. Kad to javiše Davidu, posla im nasusret glasnike; jer su ljudi bili teško pogrđeni. Kralj im poruči: »Ostanite u Jerihu, dok vam opet naraste brada; onda dođite kući!«
6. Kad sinovi Amonovi uvidješe, da su se omrazili s Davidom, poslaše sinovi Amonovi i najmiše Arameje od Bet Rohoba i Arameje od Sobe, dvadeset tisuća pješaka, od kralja od Maale tisuću ljudi i dvanaest tisuća ljudi od stanovnika od Istoba.
7. Čim to doču David, posla Joaba sa svom vojskom samih hrabrih ratnika.
8. Sinovi Amonovi izađoše i postaviše se u bojni red pred vratima. Arameji od Sobe i Rohoba i ljudi od Istoba i Maahe stajali su za sebe u polju.
9. Kad vidje Joab, da mu prijeti napadaj sprijeda i ozad, izabra sebi odabrane Izraelce i namjesti se prema Aramejima.
10. Ostatak vojske predade svojemu bratu Abisaju, i ovaj se namjesti prema sinovima Amonovim.
11. Joab reče: »Ako Arameji budu jači od mene, moraš mi doći u pomoć. Ako li sinovi Amonovi budu jači od tebe, ja ću doći tebi u pomoć.
12. Samo budi hrabar! Borimo se za svoj narod i za gradove Boga svojega. Gospod neka učini, što mu se čini dobro!«
13. I kad Joab s četama, kojima je zapovijedao, izađe da udari na Arameje, pobjegoše oni ispred njega.

Gl. 10. (10, 1—11, 1) Isp. 1 Dnev 19, 1—20, 1. Ime kralja, kako se zna iz r. 2. i iz 1 Kralj 11, 1—11, bilo je Naas. Kao negdašnji protivnik Saulov bio je prijatelj Davidov.
(3) »Grad« je glavni grad Amonaca, Raba, također Rabat (5 Mojs 3, 10), današnji Aman, na jednom pritoku Jaboka.
(4) Obrijati bradu i odsjeći haljine bila je najveća pogrda; i kad se je to učinilo poslanicima, bio je to izaziv na rat, casus belli.

*14. A čim sinovi Amonovi vidješe, da Arameji nagnuše u bijeg, pobjegoše i oni ispred Abisaja i povukoše se u grad. Nato Joab ode od sinova Amonovih i vrati se kući u Jeruzalem.

15. Kad vidješe Arameji, da ih nadbiše Izraelci, skupiše se opet.

*16. Adarezer dapače dade podići Arameje s onu stranu rijeke. Oni odoše u Helam. Sobah, vojskovođa Adarezerov, imao je vrhovno zapovjedništvo.

17. Kada to javiše Davidu, podiže on sve Izraelce, prijeđe preko Jordana i ode u Helam. Arameji se namjestiše proti Davidu i pobiše se s njim.

*18. Ali Arameji moradoše nagnuti u bijeg ispred Izraelaca. David uništi od Arameja sedam stotina kola i četrdeset tisuća kolskih boraca. I njihova vojskovođu Sobaha pogubi ondje.

19. Kad vidješe svi kraljevi, koji su bili podložni Adarezeru, da ih razbiše Izraelci, sklopiše mir s Izraelcima i pokoriše se njima. A Arameji su se čuvali da ubuduće još pomažu sinovima Amonovim.

GLAVA 11.

Davidovi grijesi.

*1. Slijedeće godine u vrijeme, kad obično kraljevi idu na vojsku, posla David Joaba s njegovim ljudima i s cijelim Izraelom. Oni opustošiše zemlju sinova Amonovih i opkoliše Rabat. David je bio ostao u Jeruzalemu.

*2. Jedno veče diže se David s postelje svoje i prohoda se na krovu kraljevske palače. Tada vidje s krova ženu gdje se kupa. Žena je bila vrlo lijepa.

*3. Kad se kralj dade propitati za ženu, rekoše mu: »To je Betsabeja, kći Eliamova, žena Hetejina Urije.«

*4. Nato posla David poslanike i dade je dovesti. Kad dođe k njemu, on leže s njom. Izakako se ona bila očistila od svoje nečistoće, vrati se u svoju kuću.

*5. Kad zatrudnje žena, posla ona i poruči Davidu: »Trudna sam.«

6. Tada isporuči David Joabu zapovijed: »Pošlji mi Hetejina Uriju!« Joab posla Uriju k Davidu.

7. Kad Urija dođe k njemu, zapita David, kako je Joab i kako su čete i kako ide rat.

---

(14) Bila je već poodmakla godina i primakla se zima, i zato Joab prekida boj, da ga opet nastavi u slijedeće proljeće (isp. 11, 1).

(16) »S onu stranu rijeke«, t. j. Eufrata.

(18) Za naznačene brojke isp. 1 Dnev 19, 18. Tu različitost treba pripisati nepažnji prepisivača.

Gl. 11. (1) U rat bi se obično išlo u proljeće, kad bi prestale kiše.

(2) David je bio proveo vruće podnevno vrijeme na svojoj postelji. Kad je podvečer zahladnjelo, pošao je na ravni krov svoje kuće.

(3) Urija je bio Hetejin, dakle nije bio Izraelac. Bio je vrlo ugledan čovjek, kad je jeo za kraljevskim stolom (r. 13.). Bio je štovatelj Boga Izraelova (r. 11.). Bilo je Heteja u Palestini već u doba Abrahamovo (1 Mojs 15, 20; 23, 5 sl.). I kasnije još spominju se među kanaanskim narodima (2 Mojs 3, 8; 5 Mojs 7, 1; Joz 3, 10). Polovinom drugoga stoljeća pr. Kr. osnovaše oni u Maloj Aziji moćno kraljevstvo s glavnim gradom Katti, sada Boghazköi, zapadno od Angore.

(4) Betsabeja bila je preljubom navukla na se zakonsku nečistoću (3 Mojs 18, 20), za koju su postojali osobiti propisi očišćenja.

(5) »Trudna sam«. To je Betsabeja poručila kralju zato, da nađe način, kako bi je zaštitio od oštrine zakona u 3 Mojs 20, 10, koji ište, da se pogubi preljubočinica.

8. Onda reče David Uriji: »Idi sada u kuću svoju i operi sebi noge!« I kad Urija ostavi palaču kraljevu, iznesoše za njim jelo kraljevsko.

9. Ali Urija leže na vratima palače kraljeve kod sluga gospodara svojega i ne otide u kuću svoju.

10. Javiše to Davidu: »Urija nije otišao u kuću svoju.« Tada upita David Uriju: »Pa ti si došao s puta. Zašto nijesi otišao u kuću svoju?«

*11. Urija odvrati Davidu: »Kovčeg i Izrael i Juda stanuju u kolibama. I moj gospodar Joab i sluge gospodara mojega taboruju na slobodnu polju, pa da onda idem ja u kuću svoju, da jedem i pijem i spavam kod žene svoje? Tako ti bio živ i tako bila živa duša tvoja, ne ću to učiniti!«

12. Tada reče David Uriji: »Ostani još i danas ovdje! Sutra te otpuštam.« Tako osta Urija još onaj i slijedeći dan u Jeruzalemu.

13. Kad je na poziv Davidov jeo i pio kod njega, ovaj ga opoji. Ali kad je uveče otišao, leže na postelju svoju kod sluga gospodara svojega da spava i ne ode u kuću svoju.

14. Slijedećeg jutra napisa David knjigu Joabu i posla je po Uriji.

15. U knjizi je pisao: »Namjestite Uriju sprijeda, gdje je najžešći boj! Tada se povucite od njega, da bude pogođen i padne!«

16. I Joab kod opsjedanja grada namjesti Uriju na mjesto, gdje je znao da su bili hrabri ljudi.

17. Kad onda građani izađoše i na Joaba navališe, padoše neki od čete, od momčadi Davidove. I Hetejin Urija nađe smrt.

18. Tada Joab posla k Davidu i javi mu sve, što je bilo u boju.

19. On dade glasniku zapovijed: »Kad pripovjediš kralju sve, što je bilo u boju,

20. Razgnjevit će se kralj i zapitat će te: »Zašto ste se u boju tako blizu primakli gradu? Zar nijeste znali, da se strijelja sa zida?

21. Tko je ubio Abimeleha, sina Jerobaalova? Nije li žena bacila na nj sa zida gornji kamen mlinski, tako da je umro u Tebesu? Zašto ste išli tako blizu zida? — Onda reci samo: Pao je i sluga tvoj, Hetejin Urija.«

22. Glasnik otide i došavši javi Davidu sve, što mu je bio naložio Joab.

23. Glasnik javi kralju: »Ljudi su bili jači od nas i izađoše proti nama na slobodno polje. Moradosmo ih uzbiti do gradskih vrata.

24. Tada strijelci stadoše strijeljati na sluge tvoje. Pritom pade nekoliko od sluga kraljevih. I sluga tvoj, Hetejin Urija, nađe smrt.«

25. David odgovori glasniku: »Javi Joabu ovo: Ne uzimaj to k srcu; jer mač proždire sad ovoga, sad onoga! Bori se samo hrabro proti gradu i razori ga! Tako ga ohrabri!«

*26. Kad žena Urijina doznade, da je pao muž njezin Urija, žalila je za mužem svojim.

27. Čim prođe vrijeme žalovanja, dade je David dovesti u kuću

(11) Iz govora Urijina vidi se, da je kovčeg zavjetni bio ponesen u rat. Ponašanje oštra vojnika odskače puno iznad ponašanja mekoputnoga kralja.

(26) Vrijeme žalovanja potrajalo bi obično sedam dana (1 Kralj 31, 13). Ne zna se, da li je znala Betsabeja, da je David skrivio smrt njezina muža. Sva pripovijest nosi na sebi visoku ćudorednu ozbiljnost. Posljednji redak izrijekom ističe odsudu čina Davidova.

svoju. Ona, mu posta žena i rodi mu sina. Ali se Gospodu ne dopade, što je bio učinio David.

GLAVA 12.

Natan kara Davida. David se kaje. Salomonovo rođenje. Osvojenje Rabe.

*1. Zato posla Gospod Natana k Davidu. Kad on dođe k njemu, reče mu: »U jednom gradu živjela su dva čovjeka. Jedan je bio bogat, drugi siromah.

2. Bogati je imao ovaca i goveda vrlo mnogo.

3. Siromah nije imao ništa do jednu jedinu malu ovčicu, koju je bio sebi kupio i hranio ju. Odraste uza nj i uz djecu njegovu. Jela je od njegova zalogaja i pila je iz njegove čaše. Spavala je na prsima njegovim i bila mu je kao kći.

4. Kad jednoga dana dođe posjet k bogatome čovjeku, njemu žao bi uzeti iz svojih ovaca i goveda, da zgotovi gozbu gostu, koji ga je posjetio; nego uze ovcu siromašnoga čovjeka i zgotovi je gostu, koji se bio uvratio k njemu.«

*5. David se vrlo razgnjevi na toga čovjeka i reče Natanu: »Tako živ bio Gospod, zaslužio je smrt taj čovjek, koji je to učinio!

*6. Ovcu ima četverostruko naknaditi, jer je tako radio i nije bio milosrdan!«

7. Natan odvrati Davidu: »Ti si taj čovjek. Ovako govori Gospod, Bog Izraelov: Ja sam te pomazao za kralja nad Izraelom, i ja sam te izbavio iz ruke Saulove.

8. Dao sam ti kuću gospodara tvojega i žene gospodara tvojega na krilo tvoje. Predao sam ti kuću Izraelovu i Judinu. I ako bi to bilo malo, dodao bih ti ovo i ono.

9. Zašto si prezreo zapovijed Gospodnju i učinio to, što mu nije bilo po volji? Hetejina Uriju ubio si mačem i ženu njegovu uzeo sebi za ženu. Jer si njega dao ubiti mačem sinova Amonovih,

*10. Zato se ne će nikada odmaći mač od kuće tvoje! Jer si prezreo mene i uzeo ženu Hetejina Urije sebi za ženu.

*11. Ovako govori Gospod: Evo, ja ću dati, da po tvojoj vlastitoj kući dođe zlo na te. Uzet ću ti žene tvoje pred tvojim očima i dat ću ih drugome. On će na vidiku sunca tamo zlo činiti sa ženama tvojim.

*12. Ti si doduše činio tajno, ali ću ja ovu prijetnju izvesti pred očima svega Izraela i na bijelom danu.«

*13. Tada reče David Natanu: »Sagriješih Gospodu.« Natan od-

Gl. 12. (1) Godinu dana živio je David u svom grijehu, a nije dao nikakva znaka pokajanja radi svojega dvostrukog prekršaja (isp. r. 27.). Istom prorok Natan otvori mu oči pričom o maloj ovčici siromaha.

(5—6) Vješto sastavljenu priču drži David za istinit događaj i, ništa ne sluteći, izgovara sam sebi odsudu: smrtnu kaznu krivcu! Zahtijeva onda, da se u korist oštećenom čovjeku siromahu primijeni zakon poprave (2 Mojs 21, 37).

(10—12) Kao kazna za umorstvo počinjeno na Uriji ne će se mač odmaći iz kuće Davidove. I zbilja, trojica njegovih sinova umriješe nasilnom smrću: Amnon (13, 29), Absalom (18, 14 sl.), Adonija (3 Kralj 2, 25). Za obeščašćenje Betsabeje uzet će i obeščastiti Davidove žene jedan član njegove vlastite obitelji. Tu će sramotu nanijeti Davidu njegov vlastiti sin Absalom po bijelom danu na krovu kraljevske palače (16, 22).

(13 sl.) David izriče svoje pokajanje u dvije riječi. Ali ta kratkoća dušu potresa. I odmah iza toga pokajanja dolazi oproštenje grijeha i djelimice oprost kazne. Smrtna kazna, što ju je bio David zaslužio radi preljuba i umorstva (3 Mojs 20, 10; 24, 17), diže se i daje mu se za to blaža kazna, smrt njegova djeteta. Kakva su sve čuvstva obuzela srce Davidovo, kazuje nam Ps 51 (50).

govori Davidu: »I Gospod je tebi oprostio grijeh tvoj. Ne ćeš umrijeti.
14. Ali jer si tim djelom dao sablazan neprijateljima Gospodnjim, umrijet će sin, koji ti se rodio.«
15. Potom se Natan vrati u svoju kuću. A Gospod udari bolešću dijete, što ga je bila Davidu rodila žena Urijina.
16. Tada je David radi dječaka posjećivao Boga. David je postio strogo. Kad bi došao kući, spavao bi noću na zemlji.
17. Starješine na dvoru dolazile bi k njemu, da ga sklone, te ustane sa zemlje. A on nije htio i nije ništa jeo s njima.
18. Sedmoga dana umrije dijete. Dvorani Davidovi bojali se javiti mu smrt djeteta. Mislili su naime: »Dok je dijete još bilo na životu, nije nas slušao, kad htjedosmo s njim govoriti. Kako mu možemo sad javiti, da je dijete mrtvo? Mogla bi nesreća biti.«
19. Kad vidje David, da sluge njegove šapću među se, dosjeti se David, da je umrlo dijete. Zato upita David sluge svoje: »Je li dijete mrtvo?« Oni odgovoriše: »Mrtvo je.«
20. I ustade David sa zemlje, umi se i namaza se, promijeni haljine i otide u kuću Gospodnju, da se pokloni. Kad se je bio vratio u kuću svoju, zaiska da mu donesu da jede, i jeo je.
21. Sluge njegove upitaše ga: »Kakvo je to postupanje i ponašanje? Kad je dijete još živjelo, postio si radi njega i plakao, a sad, kad je umrlo dijete, ustaješ i opet jedeš.«
22. On odgovori: »Kad je dijete još živjelo, postio sam radi njega i plakao, jer sam mislio: Tko zna, može mi se smilovati Gospod, da dijete ostane na životu!
*23. Sad je mrtvo. Što bih sad još postio? Mogu li ga opet povratiti? Ja ću otići k njemu, a ono se ne vraća k meni.«
*24. David je tješio ženu svoju Betsabeju. On je išao k njoj i ležao s njom. Ona rodi sina, i on ga nazva Salomon. Gospod ga zamilova
25. I dade ga preko proroka Natana radi Gospoda nazvati Jedidja.
*26. Joab udari na amonski Rabat i osvoji kraljevski grad.
27. Nato posla Joab poslanike k Davidu i dojavi mu: »Udario sam na Rabat i zauzeo sam grad na vodi.
28. Podigni sad ostali dio ratnika, opkoli grad i zauzmi ga, da ja ne zauzmem grada i moje se ime ne izviče nad njim!«
29. I podiže David sve ratnike, otide na Rabat, udari na nj i osvoji ga.
*30. Uze njihovu kralju s glave krunu. Imala je vrijednost od jednog talenta zlata i dragoga kamenja i pristajala je glavi Davidovoj.

(23) Ovdje se jasno izriče nadanje u život i sastanak poslije smrti.
(24) Dijete se nazva Salomon, t. j. čovjek mira, po svoj prilici na spomen mira, što ga Bog dade duši Davidovoj nakon njegova pokajanja. Kasnije će se važnost ovoga imena istaći i na drugi još način, kad Salomon osnuje kraljevstvo mira. Natan daje djetetu još drugo ime: Jedidja, t. j. miljenik Gospodnji. To je naime dijete imalo da podsjeća na opet uspostavljenu ljubav Gospodnju prema Davidu, koja ne dade da umre David.
(26—31) Isp. 1 Dnev 20, 1—3). »Kraljevski grad« zove se u r. 27. »grad na vodi«, jer je donji dio grada bio na jednom pritoku (Serci) rijeke Jaboka. Gornji dio grada, tvrđavu, ima zauzeti David, da njemu, a ne Joabu, dopadne slava osvojitelja.
(30) Kruna je vrijedila jedno 135.000 zlatnih kruna ili dinara.

On odnese iz grada plijen vrlo bogat.
*31. Narod, što je stanovao u njemu, dade izvesti, staviti ga na pile, na brane gvozdene i na sjekire gvozdene, i da radi na pećima, gdje se peku opeke. Tako učini sa svim ostalim gradovima sinova Amonovih. Tada se vrati David sa svom vojskom u Jeruzalem.

GLAVA 13.

Amnonov grijeh. Absalomov bijeg.

*1. Potom se dogodi ovo: Absalom, sin Davidov, imao je lijepu sestru po imenu Tamaru. Amnon, sin Davidov, zamilova je.
*2. Toliko je tugovao Amnon, da se je razbolio radi svoje sestre Tamare. Kako je ona bila djevojka, to se je Amnonu činilo nemoguće, da se s njom može ikako družiti.
*3. A imao je Amnon prijatelja po imenu Jonadaba, sina Seme, brata Davidova. Jonadab je bio vrlo domišljat čovjek.
4. On ga upita: »Zašto izgledaš svako jutro tako jadno, kraljev sine? Ne ćeš li mi to povjeriti?« Amnon mu odvrati: »Ljubim Tamaru, sestru svojega brata Absaloma.«
5. Jonadab mu svjetova: »Lezi u postelju svoju i učini se bolestan! Kad onda dođe tvoj otac da te posjeti, zamoli ga: »Daj ipak, neka dođe moja sestra Tamara i neka mi dadne što jesti! Kad bi ona pred mojim očima zgotovila jelo, da ja to mognem vidjeti, uzeo bih rado jelo iz ruke njezine.«
6. I Amnon leže u postelju svoju i učini se bolestan. Kad dođe kralj da ga posjeti, zamoli Amnon kralja: »Daj ipak, neka dođe moja sestra Tamara i pred mojim očima neka ispeče koji kolač, da ih mognem jesti iz ruke njezine!«
7. David posla k Tamari kući i poruči: »Dođi u stan svojega brata Amnona i zgotovi mu jelo!«
8. Tamara otide u stan svojega brata Amnona. Dok je on ležao u postelji, uze ona brašna, zamijesi ga, zgotovi ga pred očima njegovim i ispeče kolače.
9. Tada uze tavicu i istrese ih preda nj. Ali Amnon ne htjede da jede, nego zapovjedi: »Pustite sve van!« Kad su se bili svi udaljili od njega,
10. Reče Amnon Tamari: »Donesi to jelo u sobu, da jedem iz tvoje ruke!« Tamara uze kolače, što ih je bila zgotovila, i donese ih svojemu bratu Amnonu u sobu.
11. A kad mu pruži jelo, on je uhvati i reče joj: »Hodi, lezi uza me, draga sestro!«
*12. Ona mu odvrati: »Ali ne, brate moj, ne obeščašćuj me! Jer

(31) Ovaj redak prevodi Vulgata drukčije: »A narod, što je bio u njemu, izvede i prepili, i preveze preko njih kola gvozdena, i raznese ih na noževima, i sagna ih u peć, gdje se peku opeke. I tako učini svima gradovima sinova Amonovih. Potom se vrati David sa svom vojskom u Jeruzalem.«

Gl. 13. (1) Absalom i Tamara bili su djeca iste matere, Maahe. Absalom je bio polubrat, a Tamara polusestra Amnonu, čija se mati zvala Ahinoama (1 Dnev 3, 1—9).

(2) Neudane djevojke bile su tako odsječene od svakoga općenja, da je bilo gotovo isključeno, da im se tko približi od muških.

(3) »Sema« u 1 Kralj 16, 9 zove se »Sama«.

(12 sl.) Svako općenje i svaku ženidbu sa sestrama, pa i sa polusestrama svojim zabranjivao je mozajički zakon (3 Mojs 18, 9. 11; 20, 17; 5 Mojs 27, 22). Da li je Tamara mislila na tu zabranu ili znala za nju, ne vidi se iz ovoga mjesta. Ona hoće da se zaštiti od silovanja i napokon je pripravna da mu pruži ruku na častan način. Ta ponuda može dakako biti samo izlika, da dobije vremena za bijeg.

tako šta ne smije se činiti u Izraelu. Ne čini takve opačine!
13. Kuda bih ja sa sramotom svojom? Ti bi bio u Izraelu kao nepošten čovjek. Ali ipak govori jedamput s kraljem! On me ne će tebi odreći.«
14. Ali je on ne htjede poslušati, nego je svlada i silova je.
15. Potom omrze na nju Amnon veoma, te mržnja, koju je osjećao prema njoj, bila je veća od ljubavi, koju je prije imao prema njoj. I viknu joj Amnon: »Ustani i odlazi!«
*16. Ona mu odvrati: »To je veće zlo, koje mi sada činiš, kad me tjeraš, negoli što si mi prije učinio.« Ali je on ne htjede poslušati,
17. Nego viknu momka, koji ga služio, i zapovjedi mu: »Bacite mi ovu napolje van i zaključaj vrata za njom!«
*18. Ona je imala na sebi haljinu s rukavima; jer tako su se od davnine odijevale kraljevske kćeri, dok su bile neudane. Sluga je izvede napolje van i zaključa za njom vrata.
19. A Tamara se posu pepelom po glavi, razdrije haljinu s rukavima, što ju je imala na sebi, metnu ruku na glavu i otide odatle jaučući.
*20. Njezin brat Absalom reče joj: »Je li tvoj brat Amnon bio kod tebe? Onda, draga sestro, budi tiha! On ti je brat. Ne uzimaj to k srcu!« I tako osta Tamara neudana u kući svojega brata Absaloma.
*21. Kad kralj David doznade sav taj slučaj, razgnjevi se vrlo.
22. A Absalom nije više progovorio s Amnonom nijedne riječi, ni u zlu ni u dobru; jer je Absalom zamrzio na Amnona, što mu je bio obeščastio sestru Tamaru.
*23. Poslije dvije godine, kad je Absalom imao striženje ovaca u Baalhasoru, koji leži kod Efraima, pozva Absalom sve sinove kraljeve.
24. I kralju ode Absalom i reče: »Evo, sluga tvoj ima striženje ovaca. A kralj će i ljudi njegovi poći sa slugom svojim.«
25. Kralj odvrati Absalomu: »Nemoj, sine moj, ne smijemo svi skupa doći. Inače bit ćemo ti na teret.« Premda je navaljivao na nj, ne htjede poći, nego ga otpusti.
26. Absalom zamoli: »Kad ti eto ne ćeš, a ono neka, molim, ide s nama barem moj brat Amnon!« Kralj ga upita: »Zašto da on ide s tobom?«
*27. Ali kad Absalom navali na nj, posla on Amnona i sve sinove kraljevske s njim.

(16) Tamara hoće da svojemu polubratu predoči živo, da on nju tjera kao kakvu bludnicu.
(18) »Haljinu s rukavima« dao je Jakov napraviti svojemu sinu miljeniku Josipu, da ga odlikuje osobito (1 Mojs 37, 3. 23. 32). Ta je haljina bila dugačka i s rukavima do ruku. Ovo se ovdje spominje, da se još većma istakne surovo postupanje Amnonovo. Sluga je morao po haljini vidjeti, da on tjera napolje kćer kraljevu.
(20) Absalom hoće da utješi svoju sestru, ali ne nalazi pravoga temelja. On joj doduše kaže, da stvar nije tako zla, jer se je dogodila unutar obitelji. Ali u to on sam ne vjeruje, kako to pokazuje što slijedi. Tamara se kasnije nigdje više ne spominje. Bit će da ju je tuga oborila u grob.
(21) LXX i Vulgata pridodaju ovomu retku: »Ali ne htjede žalostiti duha Amnona, sina svojega, jer ga je ljubio, što mu je bio prvorođenac.«
(23) Striženje ovaca obavljalo se veoma svečano (1 Kralj 25, 2). — Efraim, po svoj prilici današnji Et-Tajibe, ležao je 20 km sjeverno od Jeruzalema.
(27) Vulgata po LXX pridodaje ovomu retku: »A Absalom učini gozbu kao gozbu kraljevsku.«

28. I Absalom zapovjedi slugama svojim: »Pazite! Kad se srce Amnonu razveseli od vina i ja vam viknem: Posijecite Amnona!, tada ga ubijte! Ne bojte se! Ja sam, koji vam je to zapovjedio. Budite srčani i pokažite se kao hrabri momci!«

29. Sluge Absalomove učiniše s Amnonom tako, kako im je bio zapovjedio Absalom. Tada skočiše svi sinovi kraljevski, pojahaše svaki svoju mazgu i pobjegoše.

30. Bili su još na putu, kad je već bio dopro glas do Davida, da je Absalom pobio sve sinove kraljevske, da nije ostao od njih ni jedan na životu.

31. Kralj skoči, razdrije haljine svoje i baci se na zemlju. I sve sluge njegove stajale su oko njega s razdrtim haljinama.

32. A Jonadab, sin Seme, brata Davidova, uze riječ i reče: »Gospodar moj neka ne kaže, da su pobili sve mlade sinove kraljeve! Samo je Amnon mrtav. Jer je zlo leglo na lice Absalomovo od onoga dana, kad je Amnon bio obeščastio svoju sestru Tamaru.

33. Neka dakle moj gospodar i kralj ne uzima to k srcu i neka ne govori, da su svi sinovi kraljevi mrtvi. Samo je Amnon poginuo.

34. A Absalom je pobjegao.« Kad momak na straži podiže oči, ugleda mnoge ljude na putu u Horonaim gdje silaze niz brijeg.

35. Jonadab reče kralju: »Vidiš li? Sinovi kraljevi dolaze. Kako je kazao sluga tvoj, tako je.«

36. Jedva je izgovorio, pojaviše se sinovi kraljevi i udariše u glasan plač. I kralj i sve sluge njegove stadoše glasno i jako plakati.

*37. A Absalom je bio pobjegao i otišao k Tolomaju, sinu Amiudovu, kralju gesurskom. David je tugovao za sinom svojim cijelo vrijeme.

38. Pošto je Absalom bio utekao i u Gesur došao, ostade ondje tri godine.

39. Kralj David prestade jediti se poradi Absaloma; jer se je bio pomirio s tim, da je umro Amnon.

GLAVA 14.

Joab opet miri Absaloma s Davidom.

1. Kad Joab, sin Sarvijin, opazi, da se je srce kraljevo opet obratilo k Absalomu,

*2. Posla Joab u Tekuu i dade otuda dozvati ženu lukavu. On je zamoli: »Učini se, kao da bi bila u žalosti, obuci žalosne haljine i nemoj se namazati uljem, nego se ponašaj kao žena, koja odavna žali za mrtvim!

3. Otidi tako kralju i govori mu tako i tako!« I Joab metnu riječi u usta njezina.

4. Žena Tekuanka otide kralju, baci se na zemlju ničice na svoje lice, pokloni mu se i zamoli: »Pomagaj, kralju!«

5. Kad je kralj upita: »Što želiš?«, odgovori ona: »Ah, udovica sam, umro mi je muž.

(37) Tolomaj je djed Absalomov i Tamarin od strane materine (1 Dnev 3, 2). Gesur je jedno aramejsko kraljevstvo između Basana i Hermona (5 Mojs 3, 14; Joz 12, 5). Sin, za kojim tuguje David, jest Amnon. Tugovanje obuhvata cijelo vrijeme, što je boravio Absalom u Gesuru.

Gl. 14. (2) Tekua je bio grad u gori Judinoj, južno od Betlehema. Ona je bila zavičaj proroka Amosa (Am 1, 1). Joab uze ženu tuđinku, da se zauzme za Absaloma, jer htjede zaskočiti kralja. Na svu priliku on je već sam prije bio preduzeo uzaludne pokušaje.

6. Sluškinja tvoja imala je dva sina. Posvadiše se u polju. Nikoga nije bilo da ih razvadi, te jedan udari na drugoga i ubi ga.

*7. Sada se digla sva porodica na sluškinju tvoju i zahtijeva: Daj bratoubojicu, da ga pogubimo za život brata njegova, kojega je ubio, i da tako istrijebimo nasljednika! Tako hoće da ugase iskru, koja mi je ostala, i mojemu mužu da ne ostane ni imena ni potomstva na zemlji.«

8. Kralj reče ženi: »Idi kući svojoj! Ja ću narediti za te.«

*9. A žena Tekuanka odvrati kralju: »Na meni, moj gospodaru i kralju, i na mojoj obitelji leži krivnja. Kralja i njegov prijesto ne pogađa odgovornost.«

10. Nato odgovori kralj: »Tko nešto hoće od tebe, dovedi ga k meni! Ne će te se više dotaći!«

11. Ona nastavi: »Neka se zakune kralj pred Gospodom, Bogom svojim, da krvni osvetnik ne će zlo počiniti i da se još ne će ubiti sina mojega!« On obeća: »Tako živ bio Gospod! Tvojemu sinu ne će ni jedna dlaka pasti s glave.«

12. A žena zamoli: »Smije li sluškinja tvoja još jednu riječ upraviti na gospodara kralja?« On reče: »Govori!«

13. Tada reče žena: »Zašto snuješ isto proti narodu Božjemu? Kad je kralj tako govorio, onda kao da je kriv, što ne pušta kralj, da se natrag vrati njegov prognani sin.

*14. Jer mi moramo doduše umrijeti i bit ćemo kao voda, što se prolije na zemlju i više se ne može skupiti. Ali Bog ne grabi dušu, nego ozbiljno pomišlja na to, da odagnani ne ostane odagnan od njega.

15. Razlog, radi kojega dođoh, da kažem ovo gospodaru kralju, bio je taj, što me uplašiše ljudi. Zato pomisli sluškinja tvoja: Moram ipak da jedamput govorim s kraljem. Možda ispuni kralj molbu sluškinje svoje,

16. Jer će kralj poslušati mene i izbaviti sluškinju svoju iz ruke čovjeka, koji hoće da mene i sina mojega istrijebi iz nasljedstva Božjega.

17. Zato pomisli sluškinja tvoja: Riječ mojega gospodara i kralja bit će mi na umirenje, jer je moj gospodar i kralj kao anđeo Božji, te sluša dobro i zlo. Gospod, Bog tvoj, neka bude s tobom!«

18. Nato kralj odvrati ženi: »Nemoj tajiti od mene, što ću te pitati!« Žena zamoli: »Moj gospodar i kralj neka samo govori!«

19. Tada upita kralj: »Da nije ruka Joabova u igri kod ove stvari?« Žena odgovori: »Tako živ bio, moj gospodaru i kralju, ne može se ni nadesno ni nalijevo od svega, što kaza moj gospodar i kralj! Jest, tvoj sluga Joab naložio mi je. On je sluškinji tvojoj metnuo u usta sve ove riječi.

20. Da stvari dadne drugo lice, sluga je tvoj Joab tako učinio. Ali je moj gospodar tako mudar kao

(7) Rođaci hoće da izvrše zakonom dopuštenu krvnu osvetu (4 Mojs 35, 19; 5 Mojs 19, 12—13). Žena pridomeće još jednu okolnost, koja je morala na kralja osobito utjecati. Ona podmeće rođacima namisao, da sebi ugrabe posjed, što je ostao bez nasljedstva. Umre li joj jedini sin, onda ugasnu ime obitelji (isp. 4 Mojs 27, 4).

(9) Ako se ubojici ne dogodi ništa, onda ću ja ili kojigod član moje obitelji potpasti pod krvnu osvetu.

(14) Doduše moraju svi umrijeti. Ali Bog ne oduzima odmah života, nego daje i onome, koji je odagnan iz njegove blizine, t. j. poradi kakve krivnje mora se udaljiti od svetišta i službe Božje, da opet iza određena vremena mogne pristupiti.

anđeo Božji. On zna sve, što biva na zemlji.«
21. Potom reče kralj Joabu: »Pa eto, ispunjam molbu tvoju. Idi i dovedi mladoga čovjeka, Absaloma!«
22. Joab se baci licem na zemlju, pokloni se i čestita kralju. Tada povika Joab: »Danas je vidio sluga tvoj, da kod tebe, moj gospodaru i kralju, stojim u milosti, jer je kralj ispunio molbu sluge svojega.«
23. Joab se podiže, otide u Gesur i dovede natrag u Jeruzalem Absaloma.
*24. A kralj zapovjedi: »Neka ide u svoj stan i neka mi ne dolazi na oči!« I povuče se Absalom u svoj stan i ne pojavi se nikada pred kraljem.
25. U svem Izraelu nije bilo čovjeka, kojega su radi njegove ljepote toliko hvalili, kao Absaloma. Od pete do tjemena nije bilo na njemu mane.
*26. Kad bi sebi dao strići glavu — a dao ju je strići poslije svake godine; postala bi mu naime odveć teška, tako da ju je morao dati strići —, to je potegla njegova kosa na glavi dvjesta sekala po kraljevskoj težini.
*27. Tri sina rodiše se Absalomu i jedna kći po imenu Tamara. Ona je bila vrlo lijepa žena.
28. Absalom proboravi dvije godine u Jeruzalemu, a da ne vidje lica kraljeva.
29. Tada posla Absalom po Joaba, da ga pošlje kralju. Ali on ne htjede poći k njemu. Kad posla po drugi put, ne htjede opet doći.
*30. I Absalom zapovjedi slugama svojim: »Znate, Joab ima njivu pokraj moje, i na njoj je ječam. Idite i zapalite je!« I zapališe sluge Absalomove onu njivu.
31. Sada se podiže Joab, otide k Absalomu u kuću i upita ga: »Zašto sluge tvoje zapališe moju njivu?«
32. Absalom odvrati Joabu: »Eto, slao sam k tebi i poručio ti: »Hodi ovamo, htio bih te poslati kralju, da upitaš: Zašto sam se vratio iz Gesura? Bilo bi za me bolje, da sam još ondje. A sada bih htio da stupim pred kralja. Ako ima kakva krivnja na meni, neka me pogubi!«
33. I otide Joab kralju i pripovjedi mu što je i kako je. Ovaj dade dozvati Absaloma. Kad je bio došao kralju, baci se pred kraljem na svoje lice na zemlju ničice, i kralj poljubi Absaloma.

GLAVA 15.

Absalomova buna. Davidov bijeg.

1. Poslije toga nabavi sebi Absalom kolâ i konjâ, usto pedeset ljudi, koji su trčali pred njim.
2. Rano ujutro stajao bi Absalom na putu kraj vrata. Svakoga, koji je imao parnicu i htio da pođe kralju na sud, Absalom bi dozvao k sebi i upitao: »Iz kojega si grada?« Kad bi onaj tada odgovorio: »Sluga je tvoj iz toga i toga plemena Izraelova«,

(24) Absalom ne smije ostaviti svojega stana. Kralj ga udari stalnim kućnim zatvorom. Tako se kralj veoma odbio od Absaloma.
(26) »Dvjesta sekala po kraljevskoj težini«: neki tumači kažu, da je to iznosilo 1683 g. Starogrčki prijevod ima samo 100 sekala. Možda je broj pokvaren, ili se je htjelo samo općenito označiti, da je množina kose bila veoma velika. Babilonski sustav težine, koji se je od 16. stoljeća pr. Kr. upotrebljavao i u Palestini, razlikovao je »kraljevsku« i »opću« težinu.
(27) Sinovi pomriješe u mladim godinama (isp. 18, 18).
(30) Vulgata pridodaje ovome retku: »I došavši sluge Joabove i razdrvši ha-

3. Tada bi mu rekao Absalom: »Eto, tvoja je stvar dobra i pravedna, ali te nema tko saslušati kod kralja.«
4. Absalom bi još rekao: »Kad bi se mene postavilo za suca u zemlji! Svaki, koji ima parnicu ili kakav pravni posao, mogao bi doći k meni. Ja bih mu već pribavio njegovo pravo.«
5. I kad bi mu tko pristupio, da mu se pokloni, on bi pružio ruku svoju, te bi ga privukao k sebi i poljubio ga.
6. Tako je činio Absalom sa svima Izraelcima, koji su dolazili kralju, da im sudi. Stim je primamljivao Absalom srca ljudi Izraelovih.
*7. Kad prođe četrdeset godina, reče Absalom kralju: »Htio bih otići i u Hebronu zavjet svoj izvršiti, što sam ga učinio Gospodu.
8. Jer kad sam boravio u Gesuru u Aramu, učini sluga tvoj ovaj zavjet: »Ako dadne Gospod, te se vratim u Jeruzalem, prinijet ću Gospodu žrtvu.«
9. Kralj mu odgovori: »Idi s mirom!« I Absalom zaputi i otide u Hebron.
10. Posla tajne glasnike svima plemenima Izraelovim i poruči: »Čim čujete trube da zatrube, povičite: Absalom je kralj u Hebronu!«
11. S Absalomom otide i dvjesta ljudi iz Jeruzalema, koji su bili pozvani i bezazleno pošli, a da nijesu ništa znali.
12. Absalom dade dovesti na prinošenje žrtava i Gilonjanina Ahitofela, savjetnika Davidova, iz njegova grada Gila. Tako dobi buna na jakosti, i sve više ljudi priključivalo se Absalomu.
13. Tada stiže k Davidu glasnik i javi: »Srca Izraelaca pristadoše za Absalomom.«
14. Nato David zapovjedi svima svojim slugama, što su bili kod njega u Jeruzalemu: »Ustajte! Bježimo! Jer inače ne ćemo uteći od Absaloma. Brže spremite se na put! Inače pohitjet će on i dostignut će nas, oborit će na nas zlo i udarit će grad oštricom mača.«
15. Sluge kraljeve odgovoriše kralju: »Sve upravo tako, kako želi gospodar i kralj! Mi smo tvoje pokorne sluge.«
16. Tako otide kralj i sav dvor za njim. Samo deset žena inoča ostavi kralj, da čuvaju palaču.
17. Kralj dakle otide i svi ljudi za njim. Kod posljednje kuće ustaviše se.
*18. Sve njegove sluge prođoše mimo njega. Svi Kereteji i Feleteji, svi Geteji, šest stotina ljudi, što su bili pošli za njim iz Geta, prođoše mimo njega.
*19. Etaju Getejinu reče kralj: »Zašto ćeš i ti ići s nama? Vrati se i ostani kod kralja! Pa ti si stranac i sam si odagnan iz svoje domovine.

ljine svoje rekoše: Sluge Absalomove spališe jedan dio njive ognjem.«

Gl. 15. (7) Neki stari prevodioci (Syr. Arab.) imaju samo četiri godine. I sva je prilika, da je »četrdeset godina« pogrješka. LXX, Vulgata i današnji hebrejski imaju četrdeset godina. Ali je, čini se, skladnije uzeti kao ishodnu točku brojenja vremena izmirenje Absalomovo s Davidom. Nakon toga izmirenja nije mogao Absalom čekati četrdeset godina. Opet neki misle (Parsch), da je to četrdeset godina iza rođenja Absalomova, dakle o četrdesetgodišnjici njegova rođenja.

(18) Za Kereteje i Feleteje isp. 8, 18 s bilješkom! Get je jedan od glavnih gradova filistejskih. Šest stotina ljudi po svoj su prilici stari ratni drugovi Davidovi, koji su služili filistejskoga kneza Ahisa u Getu. Drugi tumači misle, da su to čete Etaja Getejina, koji se spominje odmah u slijedećem retku.

(19) »Ostani kod kralja«, t. j. Absaloma.

20. Jučer si došao, i danas da te uzimam, da se potucaš s nama, a da ne znaš, kamo ja idem. Vrati se i odvedi natrag svoje zemljake! Zdravo i sretno!«

21. Ali Etaj odvrati kralju: »Tako živ bio Gospod, i tako živ bio moj gospodar i kralj! Ondje, gdje bude moj gospodar i kralj, bilo na smrt ili na život, bit će i sluga tvoj!«

22. Tada reče David Etaju: »Dobro, prođi!« I tako prođe Etaj Getejin sa svima svojim ljudima i sa svom pratnjom, što je bila s njim.

23. Sve je pučanstvo plakalo iza glasa, kad su prolazili svi ljudi. Nato prijeđe kralj preko potoka Kedrona, a i sav narod prijeđe u pravcu prema pustinji.

24. I Sadok je bio kod njega sa svim levitima, koji su nosili kovčeg zavjeta Božjega. Oni spustiše kovčeg Božji, i Abjatar je žrtvovao, dok je sav narod bio završio izlazak iz grada.

25. Potom reče kralj Sadoku: »Nosi kovčeg Božji natrag u grad! Ako nađem milost u očima Gospodnjim, on će me dovesti natrag i dat će mi da opet vidim njega i stan njegov.

26. Ako li rekne: Nijesi mi po volji, ja se podvrgavam. Neka učini sa mnom, što mu se čini dobro!«

27. Još reče tada kralj svećeniku Sadoku: »Ti uviđaš to, vrati se mirno u grad i s vama obadva sina vaša: tvoj sin Ahimas i Jonata, sin Abjatarov!

*28. Evo, ja ću čekati na gazovima pustinje, dok ne dođe od vas glasnik i donese mi vijest.«

29. Tada Sadok i Abjatar odnesoše kovčeg Božji natrag u Jeruzalem i ostadoše tamo.

30. A David se je penjao uz Maslinsku goru. Plačući i pokrivene glave išao je gore. Bos je hodio odatle. I svi ljudi, koji su bili s njim, bili su svaki pokrili glavu svoju. Jednako plačući penjali su se gore.

*31. Kad javiše Davidu, da je Ahitofel među buntovnicima kod Absaloma, povika David: »O Gospode, obezumi savjet Ahitofelov!«

*32. Kad je bio David došao na vrh gore, gdje je bio običaj častiti Boga, srete ga iznenada Arahijanin Husaj razdrte haljine i glave posute prahom.

33. David mu reče: »Ako pođeš sa mnom, na teret si mi samo.

34. Ali ako se vratiš u grad i kažeš Absalomu: »Sluga sam tvoj, kralju; kako sam prije bio sluga tvojemu ocu, tako sam sada sluga tebi! — onda možeš razbiti savjet Ahitofelov.

35. I svećenici Sadok i Abjatar bit će tamo s tobom. Sve, što čuješ iz palače kraljeve, priopći svećenicima Sadoku i Abjataru!

36. Oni imaju tamo kod sebe svoja obadva sina, Ahimasa, sina Sadokova, i Jonatu, sina Abjata-

(28) David hoće da čeka na gazovima Jordana, tamo negdje poviš Jeriha. Ako bi njegov položaj postao još opasnijim, mogao je brzo prijeći preko Jordana na drugu stranu.

(31) Ahitofel je bio vrlo lukav i poznavao je sve prilike veoma dobro. Zato se je David bojao savjeta, što bi ga Ahitofel mogao dati Absalomu.

(32) Po svoj prilici bio je na Maslinskoj gori kakav žrtvenik ili kakvo svetište. — Husaj je Arahijanin, t. j. stanovnik grada Araha, na kojega je mjestu možda današnji Ain Arak, 15 km sjeverno od Jeruzalema.

rova. Po njima mi javljajte sve,
što dočujete!«
37. I tako otide Davidov prijatelj Husaj u grad, kad je Absalom uprav unišao u Jeruzalem.

GLAVA 16.

Siba izlazi pred Davida s hranom. Semej grdi Davida. Absalomovo rodoskvrnje.

*1. David je bio uprav vrh prekoračio, kad mu dođe nasusret Siba, momak Mifibosetov, su dva osedlana magarca. Oni su nosili dvjesta kruhova, sto grozdova suhih, sto voćnjača i mijeh vina.
2. Kralj upita Sibu: »Što ćeš s tim?« Siba odgovori: »Magarci su za obitelj kraljevu, da jaše, kruhovi i voće da jedu momci, a vino da piju oni, koji se umore u pustinji.«
*3. Kralj upita dalje: »Gdje je sin tvojega gospodara?« Siba odgovori kralju: »On je ostao u Jeruzalemu, jer je mislio: Danas će mi kuća Izraelova vratiti kraljevstvo oca mojega.«
4. Tada reče kralj Sibi: »Tvoje neka bude sve, što posjeduje Mifiboset!« Siba odgovori: »Bacam se ničice. Našao sam milost u tvojim očima, gospodaru kralju!«
*5. Kad je kralj David bio stigao u Bahurim, izađe odanle čovjek od roda kuće Saulove, po imenu Semej, sin Gerin. On se je približavao psujući ružno.
*6. Pritom se je bacao kamenjem na Davida i na sluge kralja Davida, na narod i ratnike s desne i s lijeve strane.
7. Ovako je Semej psovao: »Odlazi, odlazi, ti krvopijo, ti ništarijo!
8. Sad donosi Gospod na tebe krv kuće Saulove, na čije mjesto sebe si učinio kraljem. Gospod predaje kraljevstvo tvojemu sinu Absalomu. Ti si eto pao u nesreću, jer si krvopija.«
9. Tada reče Abisaj, sin Sarvijin, kralju: »Zašto da psuje ovaj mrtvi pas mojega gospodara i kralja? Pusti me, da mu skinem glavu!«
*10. Ali kralj odvrati: »Što ja imam s vama, sinovi Sarvijini? Kad on tako psuje i Gospod ga nadahnuo: Psuj Davida!, tko smije onda pitati: Zašto tako činiš?«
*11. Tada reče David Abisaju i svima slugama svojim: »Kad moj

Gl. 16. (1 sl.) Siba je poznat iz gl. 9. On kleveće svojega gospodara Mifiboseta, da sebi osigura Davidovu naklonost u slučaju njegova povratka. Mifiboset nije mogao pomišljati na to, da uz Absaloma, ljubimca naroda, bude uvažen kao kralj. David se je prenaglio, kad je odsudio Mifiboseta, ali je to razumljivo, izakako je kralj morao uprav doživjeti Absalomovo izdajstvo.

(3) »Sin tvojega gospodara«, t. j. Mifiboset, sin Jonatin.

(5) Bahurim leži na cesti od Jeruzalema u Jeriho. Ne može se točnije odrediti njegov položaj (isp. 3, 16).

(6 sl.) Semej se baca kamenjem na Davida, da se tako, po običaju na Istoku, naruga kralju, koji bježi. Velika je bila Semejeva mržnja na Davida, kad se usuđuje tako napasti i grditi kralja u nazočnosti njegove tjelesne straže i njegovih vojnika. On ga okrivljuje za otimačinu prijestola i za krvno djelo na kući Saulovoj (4, 1 sl.; 21, 1 sl.).

(10) David vidi u Semeju samo oruđe Božje. Ne obazire se na prostotu Semejevih ružnih poruga. David hoće da kaže: Gnjev tvoj, sine Savrijin, nije mi po volji. Semej je oruđe u rukama Božjim; on samo izvršuje volju Boga pravednoga, koji me kara za grijehe moje. — Pitanje: »Što ja imam s vama?« ili: »Što spada to na mene i na vas,« jest hebrajizam, a znači: »Što vas briga? Pusti to!« Isp. Joz. 22, 24; Suc 11, 12; 2 Kralj 16, 10; 19, 22; 3 Kralj 17, 18; 4 Kralj 3, 13; 2 Dnev 35, 21; Mt 8, 29; Mk 1, 24; Lk 8, 28.

(11) »A kako ne će ovaj sin Benjaminov«, Benjaminovac, iz plemena Saulova.

tjelesni sin radi mi o glavi, a kako ne će ovaj sin Benjaminov? Pustite ga neka psuje; jer mu je to udahnuo Gospod.

12. Možda pogleda Gospod na moju nevolju i dadne mi Gospod sreću za psovku, što me bije danas.«

13. I tako je David sa svojim ljudima išao dalje. A Semej je išao pokraj gore naprema njemu i jednako ga psovao, bacao se kamenjem na nj i zasipao ga prašinom.

*14. Napokon dođe kralj sa svim narodom, koji ga je pratio, do cilja umoran. Tamo se odmori.

15. Međutim je bio Absalom sa svim Izraelcima stigao u Jeruzalem; Ahitofel ga je pratio.

16. Kad Arahijanin Husaj, prijatelj Davidov, dođe k Absalomu, povika Husaj Absalomu: »živio kralj! živio kralj!«

17. Absalom odvrati Husaju: »Je li to vjernost tvoja prema prijatelju tvojemu? Zašto nijesi otišao s prijateljem svojim?«

18. A Husaj odgovori Absalomu: »Ne, nego koga Gospod i narod i svi Izraelci izabraše, njegov sam ja, i kod njega ću ostati.

19. I drugo: Kome da služim? Zar ne sinu njegovu? Kako sam služio ocu tvojemu, tako ću služiti i tebi.«

20. Kad je Absalom zahtijevao od Ahitofela: »Dajte mi svoj savjet, što da činimo«,

*21. Odgovori Ahitofel Absalomu: »Uniđi k inočama oca svojega, što ih je ostavio da čuvaju palaču! Kad čuje sav Izrael, da si se posve zavadio s ocem svojim, ohrabrit će se svi privrženici tvoji.«

*22. I tako razapeše Absalomu šator na krovu, i Absalom uniđe pred očima svega Izraela k inočama oca svojega.

23. Savjet naime, što bi ga dao Ahitofel, vrijedio je tada toliko, kao da bi tko upitao Boga. Toliko je vrijedio svaki savjet Ahitofelov i u Davida i u Absaloma.

GLAVA 17.

Husaj razbija savjet Ahitofelov. Ahitofel uzima sebi život. Absalom ide u boj na Davida.

1. Nato predloži Ahitofel Absalomu: »Hoću da odaberem sebi dvanaest tisuća ljudi, da još ove noći idem u potjeru za Davidom.

2. Ja ću ga stignuti, jer je posve izmoren, i uplašit ću ga. Sva će vojska, što je s njim, pobjeći, i ja mogu ubiti kralja samoga.

3. Tada ću dovesti svu vojsku k tebi. Kad se svi ratnici, kao što želiš, povrate, zavladat će mir u svemu narodu.«

*4. Taj se savjet dopade Absalomu i svima starješinama Izraelovim.

(14) »Do cilja«, t. j. u Bahurim.

(21) Ako otideš k inočama oca svojega, ne će ti to otac tvoj nikada oprostiti. I kad vide to Izraelci, koji su pristali uza te, ne će se bojati, da ćeš se s njim pomiriti i predati ih njemu u ruke, pa će onda još jače pristajati uza te.

(22) Šator razapeše na ravnom krovu, da tako vidi sav Izrael, kako Absalom skvrni žene oca svojega.

Gl. 17. (4) Savjet Ahitofelov bio je dobar. Trebalo je brzo raditi. Davidovu malu, izmorenu vojsku moglo se je sada lako zaskočiti. Pogibli i poteškoće rasle bi za Absaloma, ako David dobije vremena da sastavi vojsku u istočnoj zemlji jordanskoj.

*5. Ipak zapovjedi Absalom: »Neka se još dozove Arahijanin Husaj! Da čujemo, što će on reći.«
6. Kad dođe Husaj k Absalomu, priopći mu Absalom: »Tako je savjetovao Ahitofel. Imamo li izvesti njegov prijedlog? Ako ne, govori ti!«
7. A Husaj odgovori Absalomu: »Savjet, što ga je dao Ahitofel, nije ovaj put dobar.«
8. I Husaj nastavi: »Ti znaš, da su junaci otac tvoj i ratnici njegovi, puni ljute srčanosti kao medvjedica u polju, kad joj otmu medvjediće. Usto je tvoj otac bojnik, koji s ljudima ne drži noćnoga sna.
9. On se je sada sigurno sakrio u kakvu jamu ili gdje drugdje. Pa ako odmah u početku neki padnu, ljudi to čuju, kazat će: Pristaše Absalomove poražene su.
10. Onda će i najhrabriji, koji imaju srce kao lav, izgubiti srčanost. Jer sav Izrael zna, da je tvoj otac junak i da su hrabri ljudi pratioci njegovi.
11. Zato ja svjetujem: Daj skupi k sebi sav narod Izraelov od Dana do Bersabe, da ih bude kao pijeska na moru, pa ti glavom s njima pođi u boj!
12. Kad ga onda zatečemo na mjestu, gdje se upravo nalazi, mi ćemo napasti na nj, kao što rosa pada na zemlju, i od njega i svih ljudi, što su s njim, ne će ostati ni jedan.
*13. Povuče li se u koji grad, sav će Izrael opasati užima taj grad, pa ćemo ga svući u dolinu, da se više ni kamenčić ne nađe ondje.«
14. Tada izjaviše Absalom i svi Izraelci: »Savjet Arahijanina Husaja bolji je nego savjet Ahitofelov.« Gospod je naime bio tako odredio, da je dobri savjet Ahitofelov bio zabačen, jer je Gospod htio navući zlo na Absaloma.
15. Husaj dojavi svećenicima Sadoku i Abjataru: »Tako i tako savjetova Afitofel Absalomu i starješinama Izraelovim. A ja savjetovah tako i tako.
16. Sad pošljite brže Davidu ovaj glas: Ne noćuj više kod gazova u pustinji, nego prijeđi prijeko! Inače dostiže pogibija kralja i sve ljude, što su s njim.«
*17. Jonata i Ahimas stajali su spremni kod studenca Rogela. Jedna sluškinja dođe tamo i donese im vijest. Oni su tad imali odnijeti glas kralju Davidu; jer se nijesu smjeli pokazati ni ući u grad.
*18. Ali ih vidje jedan dječak i javi to Absalomu. Tada oni obojica brže pribjegoše u kuću jednoga čovjeka u Bahurimu. On je imao studenac u svom dvorištu, u koji se oni spustiše.
19. Žena uze pokrivač i razastrije ga povrh studenca. Povrh toga razasu bungur, tako da se nije moglo ništa opaziti.
20. Kad ljudi Absalomovi dođoše k ženi u kuću, upitaše je: »Gdje su Ahimas i Jonata?« Žena im odgovori: »Otišli su k vodi.« I

(5 sl.) Husajev ratni savjet išao je naprotiv za tim, da David dobije vremena. Absalom se odluči za Husajev savjet, koji je bio pun pretjerivanja i laskanja.
(13) Ta smjela slika neizvediva je. Mogla je utjecati samo na sanjara Absaloma.
(17) Studenac Rogel, današnji »studenac Joba«, leži na jugoistočnom kraju grada, na mjestu, gdje se sastaje dolina hinonska s dolinom kedronskom. — Sluškinja je poslana od Sadoka i Ajatara. Stvar je bila dobro zamišljena. Svatko je mislio, da je sluškinja pošla da zahvati vode.
(18) Bit će da je bio studenac u dvorištu presušio.

oni su tražili, a ne nađoše ništa i vratiše se natrag u Jeruzalem.

21. Čim su bili otišli, izađoše oni iz studenca, otidoše i javiše kralju Davidu. Rekoše Davidu: »Ustanite! Prijeđite brže preko vode! Jer je tako i tako savjetovao Ahitofel proti vama.«

22. Odmah ustade David sa svima ljudima, što su bili s njim, i prijeđe preko Jordana. Kad je jutro osvanulo, bili su svi do posljednjeg čovjeka prešli preko Jordana.

*23. Kad vidje Ahitofel, da se ne učini, kako je on savjetovao, osedla magarca i zaputi kući u svoj grad. Pošto je bio naredio za svoju kuću, objesi se. Tako on umrije. Bi pokopan u grobu oca svojega.

24. David je već bio stigao u Mahanaim, kad Absalom sa svim Izraelcima, što su bili s njim, prijeđe preko Jordana.

*25. Na mjesto Joabovo bio je Absalom postavio Amasu za vrhovnog zapovjednika nad vojskom. Amasa je bio sin nekoga Izraelca, koji se zvao Jetra. Ovaj je bio imao odnose s Abigailom, kćerju Naasovom, sestrom Sarvije, matere Joabove.

26. Izraelci pod Absalomom utaboriše se u zemlji Galaadu.

*27. Kad David dođe u Mahanaim, donese mu Sobi, sin Naasov iz amonskoga grada Rabata, i Mahir, sin Amihelov iz Lodabara, i Galaadovac Berzelaj iz Bogelima

28. Posteljâ, lonaca, zemljanih posuda, pšenice, ječma, brašna, bungura, boba, leća, prženih zrna,

29. Meda, mlijeka, ovaca i sira kravljega. Oni to ponudiše Davidu i ljudima njegovim da jedu. Jer su mislili: Ljudi su u pustinji ogladnjeli, umorili se i ožednjeli.

GLAVA 18.

Absalomova nesretna bitka i smrt.

*1. Potom pregleda David vojsku, što je bila s njim, i postavi vođe nad tisućom i nad stotinom.

2. Trećinu vojske postavi pod zapovijed Joabovu, trećinu pod Abisaja, sina Sarvijina i brata Joabova, i trećinu pod Etaja Getejina. Kad kralj priopći ljudima: »I ja ću ići s vama«,

3. Odvratiše ljudi: »Ti ne smiješ ići. Jer kad mi bježimo, ne će mariti za nas. Kad bi i pola nas palo, ne bi marili za nas. A ti si sam kao nas deset tisuća. I bolje je, da nam ti pomažeš iz grada.«

4. Kralj im odgovori: »Što vam se čini da je dobro, učinit ću.« Nato kralj stade kod vrata, i sva je vojska izlazila po sto i po tisuću.

5. Joabu, Abisaju i Etaju zapovjedi kralj: »Čuvajte mi mladog Absaloma!« Sva je vojska bila svjedok, kako kralj zapovjedi svim vođama za Absaloma.

---

(23) Ahitofel je vidio, da je stvar Absalomova propala, i da će David pobijediti. Da ne padne Davidu u ruke, i da ga ne stigne plaća za njegovu nevjeru, ode u Gilon (15, 12) kući svojoj, te se ondje objesi.

(25) »Nekoga Izraelca«; Vulgata ima »Jezrahelca«; LXX ima »Ismaelca«.

(27 sl.) Sobi je po svoj prilici brat amonskome kralju Hanonu (isp. 10, 1). — O Mahiru isp. 9, 4. — Položaj mjesta Rogelima nepoznat je. — Kako se vidi, David je i u istočnoj zemlji jordanskoj imao dosta bogatih prijatelja i pristaša. Kad nam se izbraja toliki razni živež, dobivamo uvid u tadašnji način življenja.

Gl. 18. (1) Vođe nad tisućom ljudi mogu se u hrvatskom jeziku lijepo zvati tisućnici, a nad stotinom ljudi stotnici. Tako ih mi na drugim mjestima i zovemo.

*6. Tako izađe vojska u polje proti Izraelu. U šumi Efraimovoj zametnu se bitka.

7. Tamo Izraelci budu potučeni od ljudi Davidovih i pretrpješe u onaj dan težak poraz izgubivši dvadeset tisuća ljudi.

8. Boj se raširi po svoj tamo okolini. Šuma više proždrije ljudi, nego što u onaj dan proždrije mač.

9. Slučajno dođe Absalom ljudima Davidovim na oči. Absalom je jahao na mazgi. Kad mazga naiđe pod granje velikog hrasta, osta on glavom viseći o hrastu i ledbio je između neba i zemlje, izakako je bila mazga otrčala ispod njega.

10. Jedan čovjek vidje to i javi Joabu: »Vidio sam Absaloma gdje visi o hrastu.«

11. Joab odvrati čovjeku, koji mu je bio donio tu vijest: »Pa kad si ga vidio, zašto ga nijesi odmah oborio na tle? Bio bih ti rado dao deset srebrnika i jedan pojas.«

12. A čovjek odgovori Joabu: »I kad bi mi se izbrojilo tisuću srebrnika, ne bih digao ruke svoje na sina kraljeva. Jer smo čuli na svoje uši, kako je kralj zapovjedio tebi, Abisaju i Etaju: Čuvajte mi mladog Absaloma!

13. Da sam napao na nj, ne bi se moglo od kralja sakriti, a ti bi se držao po strani.«

*14. Joab odvrati: »Ne ću ja dangubiti s tobom.« Pa uze tri sulice u ruku i zabode ih u prsa Absalomu. Kako je još živ visio o hrastu,

15. Pristupiše deset momaka, što su nosili oružje Joabu, i ubiše Absaloma.

16. Nato dade Joab zatrubiti u trubu, i ljudi prestadoše goniti Izraelce. Jer je Joab bio ljudima zapovjedio da stanu.

*17. I uzeše Absaloma, baciše ga u šumi u veliku jamu i nabacaše na nj vrlo veliku gomilu kamenja. A sav Izrael pobježe, svaki k svojoj kući.

*18. Absalom je bio sebi podigao spomenik za života svojega u dolini kraljevoj. Mislio je naime: »Nemam sina, koji bi mogao držati u spomenu moje ime.« Tako je bio nazvao onaj spomenik svojim imenom. Zove se do današnjega dana »Spomenik Absalomov«.

19. Ahimas, sin Sadokov, reče: »Otrčat ću i odnijet ću kralju glas, da mu je Gospod udijelio pobjedu nad neprijateljima njegovim.«

*20. A Joab mu odvrati: »Nemoj danas biti glasnik! U koji drugi dan možeš biti glasnik; ali danas ne smiješ biti, jer je sin kraljev mrtav.«

*21. Joab zapovjedi Kušitu: »Idi, javi kralju, što si vidio!« Kušit se baci pred Joaba ničice i otrča.

(6) Bitka je bez sumnje bila u istočnoj zemlji jordanskoj. Ali je položaj šume Efraimove posve nepoznat.

(14) Joab je uvjeren, da samo smrt buntovnikova može zapriječiti daljni rat građanski. A bojao se je slijepe očinske ljubavi Davidove.

(17) Ta »vrlo velika gomila kamenja« neka opominje poznije naraštaje, kako je gadan čovjek, koji se diže na svoje roditelje (isp. Joz 7, 26; 8, 29).

(18) Absalom veli o sebi, da on nema sina. Tako su u 14, 27 spomenuti sinovi njegovi bili već umrli. — Kraljeva dolina bila je u blizini Jeruzalema (isp. 1 Mojs 14, 17). — Takozvani »Grob Absalomov« u kedronskoj dolini novijeg je vremena i mogao bi biti sagrađen na mjestu, gdje je prije stajao »Spomenik Absalomov«.

(20) Joab je zabrinut za život glasnika, koji je morao javiti nesamo radosnu vijest o pobjedi, nego i žalosnu vijest o smrti Absalomovoj (isp. 4, 10).

(21) Joab kao glasnika šalje Kušita, t. j. roba iz jednog arapskog plemena (isp. Hab 3, 7; 4 Mojs 12, 1).

22. A Ahimas, sin Sadokov, još jedamput reče Joabu: »Neka bude šta hoće! Ja ću ipak trčati za Kušitom!« Joab odvrati: »Pa što ćeš trčati, moj sine? Ne ćeš dobiti muštuluka.«

*23. On odgovori: »Neka bude šta hoće, trčat ću!« Tada mu reče: »Pa trči!« Ahimas udari ravnicom Jordana i preteče Kušita.

*24. David je upravo sjedio među dvojim vratima. Stražar je bio uzašao na krov od vrata na zidu. Kad on podiže oči svoje i pogleda, vidje jednoga čovjeka, gdje trči sam.

*25. Stražar povika i javi kralju. Kralj reče: »Kad je sam, onda nosi dobar glas.« I dok je onaj dolazio sve bliže,

26. Vidje stražar još drugoga čovjeka, gdje trči. I povika stražar vrataru: »Vidim još jednoga čovjeka, gdje trči sam.« Kralj reče: »I on nosi dobar glas.«

27. Stražar povika dalje: »Prvi trči, koliko vidim, uprav kao Ahimas, sin Sadokov.« Kralj odgovori: »To je dobar čovjek. Taj dolazi s dobrim glasom.«

*28. Tada Ahimas povika kralju: »Pobjeda!«, baci se tad pred kraljem licem sve do zemlje i reče: »Neka je blagosloven Gospod, Bog tvoj, koji predade ljude, koji podigoše ruku svoju na mojega gospodara, kralja!«

29. Kralj upita: »Je li dobro mladom Absalomu?« Ahimas odgovori: »Vidio sam veliku vrevu, kad kraljev sluga Joab posla slugu tvojega. Ali ne znam, što je bilo.«

30. Kralj odvrati: »Ukloni se, stani tamo!« On se ukloni i stade.

31. Tada dođe Kušit. Kušit povika: »Moj gospodar i kralj neka dopusti, da mu se javi dobra vijest: Gospod ti je danas udijelio pobjedu nad svima, koji se pobuniše proti tebi.«

32. A kralj zapita Kušita: »Je li dobro mladom Absalomu?« Kušit odgovori: »Kao mladi čovjek, tako neka prođu neprijatelji mojega gospodara, kralja, i svi, koji ustaju na te u zloj namjeri!«

GLAVA 19.

Davidovo jadikovanje. Ljudi od Jude vraćaju ga kao kralja. Njegovo kraljevsko velikodušje.

*1. Kralj zadrhta i ode plačući u gornju sobu nad vratima. Idući jadikovao je: »Sine moj Absalome! Sine moj! Sine moj Absalome! Ah, da sam ja umro mjesto tebe! O Absalome, sine moj, sine moj!«

2. Javiše Joabu, da kralj plače i jadikuje za Absalomom.

3. Tako se pretvori pobjeda onoga dana u žalost za svu vojsku, jer narod saznade u onaj dan, da kralj tuguje za sinom svojim.

(23) »Ravnicom Jordana«; Vulgata (i Daničić) prevodi »prečim putem«; a taj put nije bio preči, nego lakši od puta gorskoga. (Crampon.)

(24) »Među dvojim vratima«, t. j. među nutarnjim i vanjskim vratima pod svodom od kule, na kojoj je bio stražar.

(25) Da su trčali u četicama, onda bi to bio znak, da je vojska raspršena, pa da bježe iz boja.

(28) »Pobjeda« ili jednostavno »Pozdrav«. Vulgata: »Salve, rex!« — »Zdravo, kralju!«.

Gl. 19. (1) Prvi redak glave 19. u hebrejskom jest posljednji (33.) redak glave 18. u Vulgati, koja prema tome u gl. 19. zaostaje za hebrejskim izvornikom za jedan redak.

*4. Zato vojska uđe u grad kradom, kao što se iskrade vojska, koja se stidi, jer je pobjegla iz bitke.
5. Kralj pokri lice svoje. »Sine moj Absalome,« jadikovao je iza glasa, »sine moj Absalome, sine moj!«
*6. Tada dođe Joab kralju u kuću i reče: »Izgrdio si danas sve sluge svoje, a one danas spasiše život tebi, tvojim sinovima i kćerima, tvojim ženama i inočama.
7. Iskazao si ljubav onima, koji te mrze, a mržnju onima, koji te ljube. Jer pokazuješ eto danas, da tebi ništa nijesu vojskovođe i ljudi. Jest, sada znam, da bi ti bilo pravo, kad bi Absalom još bio živ, a mi drugi svi kad bismo pali danas.
8. Ali ustani sada, izađi van i progovori prijazno ljudima svojim! Jer kunem ti se Gospodom: Ako ne izađeš, ne će ni jedan ostati kod tebe ovu noć. To će biti gore po te, negoli sva zla, što su te snalazila od mladosti tvoje do sada.«
*9. Tada ustade kralj i sjede na vratima. Kad javiše vojsci: »Evo, sjedi kralj na vratima,« dođoše svi ljudi pred kralja. A Izraelci su bili pobjegli, svaki k svojoj kući.
10. I sav se narod stade svađati. Po svim plemenima Izraelovim govorilo se: »Kralj nas je oslobodio iz ruku neprijatelja naših i izbavio nas iz ruku filistejskih; a ipak je morao bježati iz zemlje pred Absalomom.
11. A Absalom, kojega smo bili pomazali za kralja, pade u boju. Zašto još oklijevate, te ne dovedete natrag kralja?«
*12. Nato kralj David posla k svećenicima Sadoku i Abjataru i poruči im: »Upitajte starješine Judine: »Zašto vi da budete posljednji, koji će kralja natrag dovesti u kuću njegovu?« — Što se je govorilo po svemu Izraelu, bilo je naime došlo do kralja u kuću njegovu. —
13. »Vi ste moja braća, vi ste od mojega mesa i kosti. Zašto da budete posljednji, koji će natrag dovesti kralja?
*14. Recite Amasi: Ti si ipak od mojega mesa i kosti. Tako i tako neka mi učini Bog, ako mi ne budeš vrhovni vojskovođa dok si živ na mjesto Joaba!«
15. Tako predobi srca svih ljudi od roda Judina, tako da jednodušno zamoliše kralja: »Vrati se sa svim ljudima svojim!«
16. I tako se kralj vrati i stiže na Jordan. Judeji bili su došli u

(4) Vojska se nije vraćala iz boja veselo i sa slavom, nego je kradom i tiho ulazila u grad, kao da je sramotno pobjegla s bojnoga polja. Tomu je kriv bio David, što je toliko tugovao za Absalomom.

(6) Joab odvažno kazuje kralju istinu. Mnogo daje podanik kralju u starom Izraelu. Joab prigovara kralju, da mu je više stalo do paloga buntovnika negoli do cijele vojske, koja se je toliko založila za njega, a sada, ogorčena radi nezahvalnosti, hoće da ode od Davida.

(9) Pod »Izraelcima« razumijevaju se ona plemena, što su se borila na strani Absalomovoj.

(12 sl.) Judeji nijesu bili otpali, pa nijesu htjeli da posvjedoče svoje pristajanje uz kralja. Kralj ih ipak hoće da potakne primjerom Izraelaca, neka se i oni javno izjasne za kralja. Tako će se izbjeći svakome zapletaju, u koji bi ga mogla uvući ovisnost od Izraelaca.

(14) David postavlja Amasu, prijašnjega vojnog zapovjednika Absalomova, najprije u tajnosti, na mjesto, što ga je dosad zauzimao Joab kao vojskovođa Davidov. Stim David predobiva Amasu, a kazni Joaba za umorstvo Absalomovo; ali se i ujedno pokazuje vrlo nezahvalan prema onome, kojemu najviše ima da zahvali, što se je ugušila buna, i što su se polučili toliki uspjesi.

Galgalu kralju nasusret, da prevedu kralja preko Jordana.
17. I Benjaminovac Semej, sin Gerin, iz Bahurima, bio je pohitio s Judejima kralju Davidu nasusret.
18. I s njim tisuća ljudi iz roda Benjaminova. I Siba, upravitelj kuće Saulove, bio je došao kralju na Jordan s petnaest sinova svojih i dvadeset sluga svojih.
19. Kad se preveze lađa, da prevede kraljevsku obitelj i da mu stoji na službu, baci se Semej, sin Gerin, pred kraljem ničice, kad je ovaj htio da prijeđe preko Jordana.
20. On zamoli kralja: »Neka mi gospodar moj ne upiše u krivnju i neka se više ne spominje pakosti, koju je počinio sluga tvoj u onaj dan, kad je moj gospodar, kralj, izlazio iz Jeruzalema. Neka mi kralj ne pamti to!
*21. Jer sluga tvoj zna, da se je ogriješio. Ali, kako vidiš, danas sam prvi iz sve kuće Josipove došao nasusret svojemu gospodaru, kralju.«
22. Tada povika Abisaj, sin Sarvijin: »Semej neka umre, jer je psovao pomazanika Gospodnjega!«
*23. A David odvrati: »Što ja imam s vama, sinovi Sarvijini? Vi ste mi danas napasnici. Zar da pogine danas tko u Izraelu, kad znam, da sam danas opet kralj nad Izraelom?«
24. Tada reče kralj Semeju: »Ne ćeš poginuti!« I zakle mu se kralj.
*25. I Mifiboset, unuk Saulov, dođe kralju nasusret. On nije bio svojih nogu njegovao, nije svoje brade uređivao, niti je svoje haljine prao od onoga dana, kad je bio otišao kralj, sve do dana, kad se je opet vratio zdrav.
26. I kad on dođe u Jeruzalem kralju nasusret, upita ga kralj: »Mifibosete, zašto ne pođe sa mnom?«
27. On odgovori: »Moj gospodaru i kralju! Prevari me sluga moj. Jer sluga tvoj bio je sebi preduzeo da dadne osedlati magarca, da odjaše tamo i pođe s kraljem. Jer je hrom sluga tvoj.
28. Ali on opade slugu tvojega kod mojega gospodara, kralja. Ali je moj gospodar, kralj, kao anđeo Božji. Zato čini, što ti se čini dobro!
29. Premda sva kuća oca mojega nije imala ništa drugo očekivati od mojega gospodara i kralja nego smrt, ipak si ti uzeo slugu svojega među svoje drugove za stolom. Pa kakvo imam još pravo i kakav zahtjev kod kralja?«
*30. Kralj mu odgovori: »Čemu tolike riječi? Određujem: Ti i Siba podijelite imanje!«
31. A Mifiboset reče kralju: »Neka uzme sve, kad se je moj gospodar i kralj vratio kući čitav i zdrav!«
32. I Berzelaj od Galaada bio je došao iz Rogelima i pošao s kraljem na Jordan, da ga prati preko Jordana.
33. Berzelaj bio je vrlo star, čovjek od osamdeset godina. On je bio kralja hranio za njegova boravka u Mahanaimu, jer je bio vrlo imućan.
34. I kralj reče Berzelaju: »Hajde sa mnom! Ja ću se u Jeruzale-

(21) »Kuća Josipova« služi ovdje za oznaku sjevernih plemena za razliku od Judinih plemena. Efraimovci, što vuku lozu od Josipa, bili su ovdje politički jači.
(23) »Što ja imam s vama?« Isp. 16, 10 s drugim dijelom bilješke.
(25) »Mifiboset, unuk Saulov«; Vulgata (i Daničić) pogrješno: »sin Saulov«. Mifiboset je sin Jonatin (isp. 9, 3).
(30) Iz toga se vidi, da Mifiboset u očima Davidovim nije bio posve prav. Inače bi mu vratio sve imanje (isp. 9, 7).

mu kod sebe brinuti za tvoje uzdržavanje.«
35. Ali Berzelaj odvrati kralju: »Kako ću dugo još živjeti, da idem s kraljem u Jeruzalem?
36. Ima mi sada osamdeset godina. Pa mogu li još razlikovati dobro i zlo? Ima li sluga tvoj još okusa na onom, što jede i pije? Mogu li još slušati glas pjevačâ i pjevačica? Zašto da bih sluga tvoj pao još na teret svojemu gospodaru i kralju?
37. Samo komadićak htio bi sluga tvoj proći s kraljem preko Jordana. Zašto će mi kralj odmah tako naplatiti?
*38. Pusti ipak, da se sluga tvoj vrati kući, da umrem u svojem rodnom gradu kod groba oca svojega i matere svoje! Ali evo, tu je sluga tvoj Hamam; on neka ide s mojim gospodarom, kraljem! Učini njemu, što držiš za dobro!«
39. Kralj odgovori: »Neka ide sa mnom Hamam! Ja ću mu učiniti, što bude tebi drago, i tebi ću ispuniti svaku želju.«
40. Potom prijeđe sav narod preko Jordana. I kralj prijeđe. Kralj onda poljubi Berzelaja i rastade se s njim. Nato se on vrati u svoje mjesto.
41. Kralj otide dalje u Galgalu, i Hamam ga je pratio. Sva vojska Judina i polovina ratnika Izraelovih bila je dopratila kralja.
*42. I dođoše svi Izraelci kralju i upitaše kralja: »Zašto te odvedoše braća naša, Judeji, i prevedoše preko Jordana kralja s njegovom obitelji i s cijelom okolinom Davidovom?«
*43. Svi Judeji odgovoriše Izraelcima: »Kralj je ipak u srodstvu s nama. Zašto se tako srdite radi toga? Jesmo li možda živjeli o trošku kraljevu? Pa je li bio ugrabljen od nas?«
*44. Ali Izraelci odvratiše Judejima: »Mi imamo deset dijelova na kralju. I mi smo prema vama prvorođenci. Zašto nas zapostaviste? Nije li najprije na našoj strani izjavljena želja, da natrag dovedemo kralja svojega?« Ali odgovor Judeja bio je još žešći negoli govor Izraelaca.

GLAVA 20.

Pobuna Sebe. Joab ubija Amasu. Vrhovni činovnici Davidovi.

1. Slučajno je bio tamo ništačovjek po imenu Seba, sin Bohrijev, Benjaminovac. On zatrubi u trubu i povika: »Mi nemamo dijela s Davidom. Mi nemamo nasljedstva sa sinom Izajevim. Svaki neka se kući vrati, Izraelci!«
2. Nato svi Izraelci otpadoše od Davida i priključiše se Sebi, sinu Bohrijevu. A Judeji otpratiše kralja svojega od Jordana u Jeruzalem.
3. Kad je David bio došao u svoju palaču u Jeruzalem, dade deset inoča, što ih je bio ostavio da čuvaju palaču, odvesti u posebnu kuću, i brinuo se je za njihovo uzdr-

(38) »Sluga tvoj Hamam«, t. j. moj sin (isp. 3 Kralj 2, 7).
(42) Izraelci su prvi stupili opet u dodir s Davidom. I osjećali su se zapostavljeni, kad je uspjelo Judejima da ih predusretnu kod dovođenja kraljeva kući.
(43) Judeji se brane stim, da imaju osobito pravo na kralja radi svojega krvnoga srodstva s njim. Ističu i to, da oni ne rade iz kakve sebičnosti. Oni nemaju kojekakvih koristi od kralja, kao što su možda imali Benjaminovci od Saula (1 Kralj 22, 7 sl.).
(44) Izraelci imaju deseterostruki dio na kralju, jer su oni deset plemena, izuzevši Levija i Judu. Oni su prvorođenci prema Judi, jer je iz njih izabran Saul, prvi kralj, a kasnije izabra Juda kralja Davida.

žavanje, ali nije više općio s njima. Tako su živjele do smrti svoje zatvorene kao udovice za života muža.

4. Potom zapovjedi kralj Amasi: »Sazovi mi Judeje do tri dana! Isto tako budi sam na mjestu!«

5. I Amasa otide da sazove Judeje. A kad izostade preko vremena, što mu ga je bio odredio,

6. Reče David Abisaju: »Sad će nam Seba, sin Bohrijev, biti opasniji od Absaloma. Uzmi ti ljude gospodara svojega i progoni ga! Inače dobit će tvrde gradove i zadat će nam puna jada.«

7. Ljudi Joabovi izađoše pod vodstvom njegovim, usto Kereteji i Feleteji i svi ratnici junaci. Ostaviše Jeruzalem, da gone Sebu, sina Bohrijeva.

*8. Kad dođoše na veliki kamen kod Gabaona, srete ih Amasa. Joab je bio obučen u haljinu dobedricu. Na njoj je visio bodež, što je u koricama bio svezan uz bedro. Kad pođe naprijed, bodež mu ispade na tle.

9. Tada Joab upita Amasu: »Jesi li zdravo, dragi brate?« I prihvati Joab desnom rukom Amasu za bradu, da ga poljubi.

*10. A Amasa ne opazi mač u ruci Joabovoj. Tako je on mogao zabosti mu ga u slabine, tako da su se njegova crijeva prosula na zemlju. On umrije, a da nije trebao još drugi mu ubod zabosti. Potom Joab i njegov brat Abisaj otidoše dalje u potjeru za Sebom, sinom Bohrijevim.

11. Jedan od ljudi Joabovih morade ostati kod Amase i viknuti: »Tko drži s Joabom i tko je za Davida, neka ide za Joabom!«

12. Amasa, sav obliven krvlju, ležao je nasred puta. Kad onaj čovjek vidje, da se svi ljudi ustavljaju, odvuče Amasu s puta u polje i stavi na nj haljinu. Jer svaki, koji je prolazio, motrio bi ga i zaustavio bi se.

13. Čim ga je bio uklonio s puta, priključiše se svi Joabu, da tjeraju Sebu, sina Bohrijeva.

*14. A on prođe sva plemena Izraelova do u Abelu-Betmahu. Ali su ga svi gradovi prezreli, pa i progonili.

15. Svi ljudi Joabovi dođoše i opkoliše ga u Abeli-Betmahi, iskopaše opkop oko grada, tako da su stajali pred zidom gradskim i potkopavali zid, da ga obore.

16. Tada viknu jedna mudra žena iz grada: »Čujte, čujte! Kažite Joabu, neka dođe ovamo! Htjela bih da s njim govorim.«

17. Kad on dođe u njezinu blizinu, upita žena: »Jesi li ti Joab?« On odgovori: »Jesam.« Ona mu reče: »Poslušaj riječi sluškinje svoje!« On odgovori: »Čujem.«

*18. Ona reče: »Od starine se govori: Pitajte samo u Abeli! i doći ćete do cilja.

19. Mi smo najmirniji i najvjerniji grad u Izraelu. A ti hoćeš da

Gl. 20. (8) Za Gabaon isp. 2, 12 sl.

(10) Glavni uzrok, zašto Joab ubija Amasu, svakako je onaj govor Davidov Amasi u 19, 14. Tu David obećava Amasi mjesto Joabovo. Zato Joab polazi s Abisajem, premda mu to David nije zapovjedio. Nadao se je, da će na putu susresti Amasu.

(14) Grad Abela-Betmaha ležao je na krajnjem sjeveru Palestine, na južnom obronku Hermona, u blizini Jordanovih izvora.

(18 sl.) Tom starom poslovicom hoće žena iz Abele da uzbudi Joabovu pozornost. Grad je »matica« gradova u Izraelu, a druga mjesta ovise o toj majci gradova kao njezine »kćeri«.

razoriš majku gradova u Izraelu. Zašto hoćeš da upropastiš vlasništvo Gospodnje?«

20. Joab odvrati: »Daleko je to od mene, da uništim i razorim.

21. Ne radi se o tom, nego jedan čovjek iz gore Efraimove po imenu Seba, sin Bohrijev, pobunio se proti kralju, proti Davidu. Dajte samo njega, i ja odoh od grada.« žena odvrati Joabu: »Glava njegova bacit će ti se odmah preko zida!«

22. I puna lukavosti nagovori žena sve ljude, i oni odsjekoše glavu Sebi, sinu Bohrijevu, i baciše je Joabu. I on zatrubi u trubu, i oni se raziđoše od grada, svaki k svojoj kući. Joab se vrati kralju u Jeruzalem.

*23. Na čelu sve vojske izraelske stajao je Joab. Zapovjednik Keretejima i Feletejima bio je Banaja, sin Jojadin.

24. Rabotne radnje nadzirao je Aduram. Pečatnik je bio Jozafat, sin Ahiludov.

25. Državni pisar bio je Siva. Svećenici su bili Sadok i Abjatar.

*26. I Jairanin Ira bio je svećenik kod Davida.

GLAVA 21.

Glad radi jednoga krvnog djela. Davidovi ratovi s Filistejima.

1. Jedamput u danima Davidovim vladala je glad tri godine, iz godine u godinu. I David upita Gospoda. »Na Saulu i njegovoj kući leži krvna krivnja,« odgovori Gospod, »jer pogubi Gabaonce.«

*2. Tada kralj dozva Gabaonce i upita ih. Gabaonci ne pripadaju Izraelcima, nego ostacima Amoreja. Premda su im se Izraelci bili obvezali zakletvom, tražio je Saul u svojoj revnosti za Izraelce i Judeje da ih uništi.

3. David dakle upita Gabaonce: »Što da vam učinim? Čim da vas namirim? Blagoslovite ipak baštinu Gospodnju!«

4. Gabaonci mu odgovoriše: »Ne tražimo ni srebra ni zlata od Saula i kuće njegove. Niti nam je do toga, da se itko pogubi u Izraelu.« On ih upita: »Pa šta hoćete? Učinit ću vam.«

5. Oni odvratiše kralju: »Čovjek, koji nas je zatirao i za tim išao, da nas iskorijeni, da nas ne bude nigdje u području Izraelovu,

*6. Od njegovih sinova neka nam se dadne sedam ljudi. Mi ćemo ih pred Gospodom u Gabai Saulovoj na gori Gospodnjoj objesiti.« Kralj obeća: »Dat ću vam ih.«

7. Ali Mifiboseta, sina Jonate, sina Saulova, poštedje kralj radi zakletve položene pred Gospodom, koja je bila među njima, Davidom i Jonatom, sinom Saulovim.

*8. I uze kralj obadva sina, koje rodi Saulu Resfa, kći Ajina, Armonija i Mifiboseta, i pet sinova, ko-

(23—25) Isp. 8, 16—18.
(26) Po svoj prilici dvorski kapelan Davidov.
Gl. 21. (1) David upita Gospoda preko proročišta Urim i Tumim, da dozna uzrok gladi.
(2) Gabaonci pripadaju ostacima Amoreja, t. j. preostalim još Kanaancima. Inače se zovu Heveji. Jozua je bio obećao, da će ih ostaviti na životu (Joz 9, 15).
(6) Kralj uslišava molbu, koja nam se čini okrutna. Ali Gabaonci na temelju zakona o krvnoj osveti (4 Mojs 35, 33) imali su pravo da za krvnu krivnju zahtijevaju sinove Saulove.
(8) Mjesto »Mihola« treba po 1 Kralj 18, 19 čitati »Meroba«. Ona je bila od Saula obećana Davidu, ali kasnije dana je drugome.

je Mihola, kći Saulova, rodi Hadrielu, sinu Molaćanina Berzelaja.

9. Ove dade Gabaoncima, a oni ih objesiše na gori pred Gospodom. Tako sedmorica pogiboše u isto vrijeme. U prvim danima žetve, u početku ječmene žetve, umriješe.

10. Tada uze Resfa, kći Ajina, crnu haljinu i sebi je prostrije po stijeni kao postelju od početka žetve, dok ne pade na mrtva tjelesa dažd s neba. Tako zapriječi, da padaju na njih u danu ptice nebeske, a u noći zvijeri poljske.

11. I kad javiše Davidu, što učini inoča Saulova Resfa, kći Ajina,

12. Dade David donijeti kosti Saulove i njegova sina Jonate kod građana grada Jabesa u Galaadu. Ovi su ih bili potajno uzeli iz Betsana, gdje ih objesiše Filisteji, kad Filisteji potukoše Saula na Gelboi.

13. Odanle dade on donijeti kosti Saula i njegova sina Jonate. K tomu priložiše kosti obješenih

14. I pokopaše kosti Saula i njegova sina Jonate u grobu njegova oca Kisa u Seli, u zemlji Benjaminovoj. Pošto učiniše sve, kako je bio naredio kralj, smilova se Bog zemlji.

15. I nasta opet rat između Filisteja i Izraelaca. David otide s ljudima svojim i borio se je s Filistejima. I jer David pritom susta,

16. Mogao ga je uhvatiti Benob, koji je bio od roda divova. U koplju njegovu bilo je trista sekala mjedi. Bio je novim mačem opasan. Kad je htio da ubije Davida,

*17. Dođe mu u pomoć Abisaj, sin Sarvijin, i ubi Filistejina. Tada ga zakleše ljudi Davidovi: »Ne smiješ više izlaziti s nama u boj, da ne ugasiš svjetionicu Izraelovu!«

*18. Potom nasta opet u Gobu rat s Filistejima. Tada Husaćanin Sobohaj ubi Safa, koji je također od roda divova.

*19. Kad onda opet kod Gobe nasta rat s Filistejima, ubi Elhanan, sin Jaare Orgima iz Betlehema, Golijata iz Geta, kojemu je koplje bilo kao vratilo.

20. I opet nasta rat kod Geta. Tu je bio jedan čovjek gorostas, koji je imao šest prsta na rukama i šest prsta na nogama, svega dvadeset i četiri. I on je bio od roda divova.

21. Kad je on pogrdio Izraelce, ubi ga Jonatan, sin Same, brata Davidova.

22. Ta su četvorica vukla lozu od roda divova u Getu i padoše od ruke Davidove i ljudi njegovih.

GLAVA 22.

Pjesma Davidova, u kojoj zahvaljuje Bogu, što ga je izbavio od svih neprijatelja njegovih.

*1. David sastavi u vrijeme, kad ga je bio Gospod izbavio iz ruku svih njegovih neprijatelja i iz ruke Saulove, u slavu Gospodu slijedeću pjesmu.

(17) Svjetionica Izraelova jest David sam. Svjetionica je slika čuvanja života. Ljudi Davidovi hoće da kažu Davidu: Da nam ne pogineš ti, koji si nam kao svjetionica u noći, do koje stoji život i blagostanje svega Izraela.

(18) Isp. 1 Dnev 20, 4—8.

(19) Po 1 Dnev 20, 5 ubi Elhanan »Lahmija, brata Golijatova«.

Gl. 22. (1 sl.) Ova divna pjesma zahvalnica nalazi se uz male promjene i u Psaltiru kao Ps 18 [17]. Uvod pjesmi obuhvata r. 2.—4. Tu David slavi Boga i ističe, da je u njemu sve uzdanje njegovo. Od r. 5.—20. prikazuje David velike pogibli, u kojima se nalazio, a Gospod ga je od njih izbavio. Od r. 21.—28. iznosi razloge, radi kojih se uzda u Gospoda. Na koncu izriče nadu, da će ga Gospod i unapredak štititi, a on će ga za to slaviti.

2. On je pjevao: »Gospod, moja stijena, grad moj, izbavitelj moj!
3. Bog je branik moj: u njega tražim utočište. Štit moj, rog spasenja mojega! Jakost moja, sloboda moja! Izbavitelj moj, koji mi pomogao u teškoj nevolji.
4. Zazvao sam Velehvaljenoga, Gospoda: i već sam bio riješen od neprijatelja svojih.
5. Bili su na me pobjesnjeli valovi smrti, rijeke zla držale me u tjeskobi.
6. Okovi pakla sapeli me, pale na me zamke smrti.
7. U nevolji svojoj povikah Gospodu, zavapih Bogu svojemu: i on iz šatora svojega razabra glas moj, do ušiju njegovih dođe vapaj moj.
*8. Tada se najednom pokoleba zemlja i zadrhta, utvrde nebesa uzdrmaše se, njihale su se: tako je on bio pun gnjeva.
9. Iz nosa je njegova sukljao dim, iz usta je njegovih buktio oganj, što proždire, požar je vrcao od njega.
10. Već savi nebesa i siđe: noge su mu počivale na tamnu oblaku,
11. Na kerubima je sjedio i vozio se i dohujao na krilima vjetrova.
12. Tamu je razvukao oko sebe, kao voda težak, mračan oblak postao mu šator.
13. U svjetlobi, što je sjala pred njim, plamtjele su ognjene glavnje.
14. Gospod pusti, da gromovi zagrme na nebu, Svevišnji pusti, da zaori glas njegov.
15. Strijele odape on i rasprši ih, munje izbaci i pomete ih.
16. Pokazaše se dubine morske, otkriše se temelji svijeta pred pokaranjem i gnjevom Božjim, pred dahtanjem srdžbe njegove.
17. S visine stiže i uhvati me, iz silnih voda izvuče me,
18. Istrgnu me od jakih neprijatelja mojih, od nenavidnika mojih, koji su od mene bili jači.
19. Napadoše me u dan, kad sam bio u nevolji, ali mi je Gospod bio zaštitnik.
20. Izvede me na čistinu, oslobodi me, jer mi je bio milostiv i naklonjen.
21. Tako mi naplati Gospod pravedno djelo moje, tako mi nagradi čistoću ruku mojih.
22. Jer sam se držao putova Gospodnjih, nikad ne učinih krivo Bogu svojemu.
23. Pred očima sam imao sve naputke njegove, nikad ne odbacih zakona njegova.
24. Bez prijekora hodio sam pred njim, čuvao sam se od opakosti svoje.
25. Zato mi nagradi Gospod moju vjernost, koja mu je poznata, moju čistoću.
*26. Dobar si dobrome, vjeran si vjernome.
27. S čistim postupaš čisto, samo se zločestu protiviš.
28. Pomažeš narodu nevoljnu, obaraš pogled oholu.
29. Ti si svjetionik moj, Gospode, Bog moj, koji mi rasvjetljuje noć.
30. Snagom tvojom razbijam čete neprijateljske, preko zidina skačem s Bogom svojim.
31. Bog — savršen je put njegov; istinita je riječ Gospodnja. On je štit svima, koji se utječu u zaštitu njegovu.

(8—16) Prikazuje se živo pomoć Božja na slici teškog nevremena, za kojega se ukazuje sam Bog.
(26—28) Božja nagrada i pravda odgovaraju posve dobrim ili zlim djelima čovjeka.

32. Jer tko je Bog još osim Gospoda? Tko je stijena, ako ne naš Bog?!

33. Bog, koji me paše snagom, čini neopasnim put moj.

34. Čini noge moje brzima kao u jelena, postavi me visoko na kamenit greben.

35. Ruku moju upravlja u boju, mišice moje zapeše luk od mjedi.

36. Pomoć svoju dao si mi kao štit, učinila me velikim dobrota tvoja.

37. Koraku mojemu dao si rašiien prostor, nikad mi koljena nijesu klecala.

38. Tako sam mogao tjerati neprijatelja svojega, mogao sam ga dostignuti, i nijesam se povratio prije, dok ne leže uništen.

39. Pograbio sam ga, udario sam ga, te ne ustade više; među noge pade mi.

40. Snagom si me naoružao za boj; koji se staviše proti meni, oborio si ih preda me na koljena,

41. Neprijatelje moje natjerao si preda mnom u bijeg; tako sam uništio nenavidnike svoje.

42. Vikali su za pomoć, ali nije bilo pomoćnika; vikali su Gospodu, ali ih on nije čuo.

43. Kao prah zemaljski satro sam ih, stukao ih, zgazio ih kao blato na ulici.

*44. Izveo si me čitava iz borbe za narod moj. Za glavara poganima postavio si me; narod, kojega nikada ne vidjeh, postade mi podanik,

45. Sinovi iz tuđe zemlje iskazuju mi štovanje, na riječ su mi poslušni.

46. Padaju ničice sinovi iz tuđe zemlje, drščući izlaze iz svojih gradova.

47. Živ je Gospod! U sav glas neka je slavljena stijena moja! Visoko hvaljen neka je Bog, stijena spasenja mojega!

48. Bog, koji me pomogao za osvetu, narode mi pod noge natjerao,

49. Izbavitelj moj od neprijatelja mojih! Ti me uzvisi nad protivnike moje, oslobodi me od čovjeka samovoljna.

50. Zato ću te slaviti pred svim svijetom, ti moj Gospode! Pjevat ću imenu tvojemu,

51. Koje daje sreću i spasenje kralju svojemu, milost dijeli pomazaniku svojemu: Davidu i rodu njegovu u vječna vremena!«

GLAVA 23.

Davidova posljednja pjesma. Davidovi junaci.

*1. Ovo su posljednje riječi Davidove, izjava Davida, sina Izajeva, izjava čovjeka, koji je bio uzvišen visoko, pomazanika Boga Jakovljeva, koji je pjevao pjesme Izraelove:

2. »Duh Gospodnji šaptao mi je. Na mojemu je jeziku još riječ njegova.

*3. Govorio je Bog Izraelov, govorila je meni stijena Izraelova:

(44) David podvrže pod svoju vlast okolne poganske narode: Filisteje, Amalečane, Amonce i Arameje.

Gl. 23. (1) Hebrejska riječ »ne'um«, izjava, znači izjavu, što biva u ime Božje, dakle to je kao objava božanska.

(3) Riječi, što ih Bog meće Davidu u usta, počinju u 3c i slave sreću pravednoga i bogobojaznoga kralja.

Tko pravedno vlada ljudima, koga u vladanju svjetuje strah Božji,

*4. On je svijetlo jutarnje, kad sunce ograne, a nikakav oblak ne muti ranu svjetlost. U sjaju sunčanu iza kiše mlada trava niče iz zemlje.

*5. Tako stoji zaista kuća moja prema Bogu: vječan zavjet sklopio je on sa mnom, uređen u svemu i dobro čuvan. Svaku moju želju i svaku moju čežnju on pušta zaista da uspije.

*6. Kao iščupano trnje svi su zlikovci: nitko ih se zato ne dotiče.

7. Tko se namjeri na njih, prihvati za gvožđe i koplje, i praskajući planu oni u žeravici.«

*8. Ovo su imena junaka Davidovih: Tahmonac Jošeb Bašebet, glavar trojici. On zavitla svoje koplje i ubi osam stotina odjedamput.

9. Za njim dolazi između tri junaka Ahošanin Eleazar, sin Dodov. On je bio s Davidom u Pas Damimu, kad se tamo skupiše Filisteji na boj. Kad se povukoše Izraelci,

10. On osta i tukao je Filisteje, dokle mu se ruka ne umori i ruka mu se ne ukoči pri maču. Tako dade Gospod u onaj dan sjajnu pobjedu. Ljudi se vratiše i pođoše za njim, ali samo zato, da pokupe plijen.

11. Za njim dolazi Araranin Sema, sin Agejev. Jednoć se skupiše Filisteji u Lehiju. Tamo je bio komad zemlje s lečom. A kad su ljudi bježali od Filisteja,

12. Stade on nasred polja, obrani ga i pobi Filisteje. Tako dade Gospod veliku pobjedu.

*13. Jedamput siđoše ta tri najodličnija između tridesetorice u vrijeme žetve k Davidu u pećinu Odolam, kad je četa Filisteja taborila u dolini Rafaimovoj.

14. David je bio uprav u tvrđavi. A u Betlehemu je onda bila straža filistejska.

15. I kad je David zaželio: »Tko bi mi donio vode da pijem iz studenca na vratima Betlehema?«

16. Tada ona tri junaka prodriješe kroz tabor Filisteja, zahvatiše vode iz studenca na vratima Betlehema i donesoše Davidu. Ali on je ne htjede piti, nego je proli Gospodu u čast

17. I reče: »Ne daj mi, Gospode, da tako šta učinim! Pa to je krv ljudi, koji prodriješe uz opasnost života!« Zato ne htjede piti. To učiniše ova tri junaka.

18. Abisaj, brat Joabov, sin Sarvijin, bio je glavar tridesetorici. On zavitla svoje koplje na tri stotine i pobi ih. Bio je ugledan kod trojice.

19. Jer se odlikova među tridesetoricom, posta im vođa, ali one trojice ne stiže.

(4) Blagoslovi, što se daju pravednomu i bogobojaznomu kralju, nalik su na blagoslov prirode, što ga daje sunce, kad iza kiše izmami iz gole i suhe zemlje mladu travu.

(5) Davidu i njegovoj kući udijeljena je ta sreća. Njegovoj je kući osiguran vječan opstanak. Bog daje uspjeh svima njegovim osnovama i preduzećima. Temeljna misao ove pjesme ispunja se potpuno istom u Mesiji, najvećem potomku Davidovu.

(6) Neprijateljima kraljevim bit će kao trnju. Mačem i kopljem oni će biti pograbljeni i onda u oganj bačeni.

(8—39) Isp. 1 Dnev 11, 10—47.

(8) Poradi pokvarena teksta nepoznato je ime ovoga junaka. Po 1 Dnev 11, 11 zvao se je Isbaam, t. j. Isbaal.

(13—17) Ovaj odsjek pokazuje, s kojom su ljubavi pristajali ratnici uz Davida.

20. Banaja, sin Jojadin, iz Kabsela, bio je hrabar čovjek, velik na djelima. On pogubi obadva Ariela iz Moaba. Također ubi dolje kod jednog studenca lava, kad je bio pao snijeg.

21. On ubi i jednoga Egipćanina gorostasne veličine. Premda je Egipćanin imao u ruci koplje, on izađe na nj sa štapom, istrže Egipćaninu koplje iz ruke i ubi ga njegovim vlastitim kopljem.

22. To učini Banaja, sin Jojadin. Kod trojice junaka imao je visok ugled.

23. Bio je slavniji od tridesetorice, ali one trojice ne stiže. David ga postavi na čelo tjelesnoj straži.

24. Među tridesetoricom bili su Joabov brat Azael, Elehanan iz Betlehema, sin Dodov,

25. Sema iz Haroda, Elika iz Haroda,

26. Heles iz Faltija, Hira, sin Aktesov iz Tekue,

27. Abiezer iz Anatota, Mobonaj iz Huse,

28. Selmon iz Ahoha, Maharaj iz Netofe,

29. Heled, sin Banin, iz Netofe, Itaj, sin Ribajev, iz Gabaata u plemenu Bejaminovu,

30. Banaja iz Faratona, Hedaj iz Nahale Gaasa,

31. Abialbon iz Arbe, Azmavet iz Beromija,

32. Eliaba iz Salabonija, sinovi Jasenovi, Jonatan,

33. Sema iz Arorija, Ajam, sin Sararov iz Arora,

34. Elifelet, sin Asbaja, sin jednog Maakićanina, Eliam, sin Ahitofela iz Gela,

35. Hesraj iz Karmela, Arbijanin Faraj,

36. Igaal, sin Natana iz Sobe, Boni iz Gada,

37. Selek iz Amona, Naharaj iz Berota, koji je nosio oružje Joabu, sinu Sarvijinu,

38. Ira, Jetranin, Gareb, Jetranin,

39. Urija, Hetejin: svega trideset i sedam.

GLAVA 24.

Davidov popis pučanstva kažnjen kugom.

*1. Gnjev Gospodnji raspali se još jedamput proti Izraelcima, tako da on Davida nadraži proti njima, pa zapovjedi: »Hajde, izbroj Izraela i Judu!«

2. Tada zapovjedi kralj svojemu vojskovođi Joabu: »Prođi po svim plemenima Izraelovim od Dana do Bersabe i izbrojte narod, da znam broj naroda!«

3. A Joab odvrati kralju: »Gospod, Bog tvoj, dodat će k narodu, koliko ga je sad, još sto puta toliko, i moj gospodar i kralj to će još sam doživjeti. Zašto moj gospodar i kralj tako šta hoće?«

4. Ali zapovijed kraljeva primora Joaba i vojskovođe, i tako Joab i vojskovođe otidoše od kralja, da prebroje narod Izraelov.

5. Prijeđoše Jordan i počeše kod Aroera, desno od grada, koji leži u

Gl. 24. (1—25) Isp. 1 Dnev 21, 1—26.

(1) Prvi je gnjev Božji bio, kad je ono zavladala glad (21, 1—14). Ne navodi se ovdje razlog, zašto se je Bog ponovno rasrdio. Pisac hoće samo to reći, da je gnjev Božji prouzročilo to, što je Davida uhvatila napast, koja ga je navela na čin, što je za sobom povukao tešku kaznu (1 Dnev 21, 5 sl.). Niti se u ovom biblijskom izvještaju kaže, zašto bi popis pučanstva bio zabranjen. Da nije po srijedi to, što se je tako David htio da pokaže moćan i silan u svijetu?

dolini potoka, u pravcu prema Gadu i Jazeru.

6. Tada otidoše u Galaad i do u zemlju Heteja prema Kadesu. Potom dođoše u Dan i okrenuše u Sidon.

7. Onda stigoše u tvrdi grad Tir i u sve gradove Heveja i Kanaanaca. Potom otidoše u južnu zemlju Judinu, u Bersabu.

8. Tako obiđoše svu zemlju i vratiše se u Jeruzalem poslije devet mjeseci i dvadeset dana.

*9. Joab dade kralju broj popisanoga naroda, i bilo je od Izraela osam stotina tisuća ljudi sposobnih za oružje i opasanih mačem, a ljudi od Jude pet stotina tisuća.

*10. A pošto David prebroji narod, taknu ga savjest. I David se pomoli Gospodu: »Teško sam se ogriješio, što to učinih. Ali, Gospode, oduzmi slugi svojemu krivnju njegovu; jer sam bio posve zaslijepljen!«

11. Kad David ustade ujutro, dođe riječ Gospodnja proroku Gadu, vidiocu Davidovu, i reče:

12. »Idi i kaži Davidu: Ovako govori Gospod: Troje ti predlažem; izaberi jedno od toga, da ti učinim!«

13. Gad pođe k Davidu i navijesti mu ovo: »Hoćeš li da dođe na zemlju tvoju sedam godina gladi, ili da bježiš tri mjeseca pred svojim neprijateljima i oni da te gone, ili da bude tri dana kuga u tvojoj zemlji? Sad promisli i gledaj, što ću odgovoriti onome, koji me je poslao!«

14. David odgovori Gadu: »U muci sam velikoj. Mi ćemo radije pasti u ruke Gospodnje, jer je milosrđe njegovo veliko. A u ruke ljudima ne bih htio pasti.«

*15. Tako pusti Gospod kugu na Izraela od jutra do određenoga vremena. Pomrije naroda od Dana do Bersabe sedamdeset tisuća ljudi.

16. Već pruži anđeo ruku svoju na Jeruzalem, da ga uništi, tada se sažali Gospodu sa zla, i zapovjedi anđelu, koji je ubijao narod: »Dosta! Povuci natrag ruku svoju!« Anđeo Gospodnji bio je uprav došao do gumna Jebuzejina Areune.

17. Kad vidje David, kakvo zlo učini anđeo u narodu, pomoli se Gospodu ovako: »Ah, sagriješio sam. Zlo sam učinio. A ove, ovce, što su učinile? Pa okreni ruku svoju na mene i na obitelj moju!«

18. Još istoga dana javi se Gad kod Davida i reče mu: »Idi i podigni Gospodu žrtvenik na gumnu Jebuzejina Areune!«

19. David otide na riječ Gadovu, kako mu je bio Gospod zapovjedio.

20. Kad je Areuna pogledao i kralja vidio gdje mu dolazi sa svojom pratnjom, izađe Areuna i pokloni se kralju licem do zemlje.

21. Areuna upita: »Zašto dolazi moj gospodar, kralj, k slugi svojemu?« David odvrati: »Da kupim od

(9) Jedva da su ove brojke ispravne, jer knjiga Dnevnika iznosi druge brojke (1 Dnev 21, 5). Tu je razliku u brojkama možda skrivio pokvaren tekst, ili je Joab naumice broj smanjio. On naime nije rado obavljao ovaj popis naroda (1 Dnev 21, 6).

(10) »Taknu ga savjest«, t. j. uze ga savjest gristi i koriti.

(15) Kuga, koja pomori tako velik broj naroda, bila je prije svega kazna za kralja, koji je stim izgubio mnoge podanike; ali je ujedno bila i bič na opaki narod.

tebe to gumno. Hoću da načinim Gospodu žrtvenik, da se kuga ukloni od naroda.«
22. Areuna odvrati Davidu: »Moj gospodar, kralj, neka je uzme i neka žrtvuje što mu je volja! Evo, ovdje su volovi za žrtvu i kola i jarmovi volujski za drva!
23. Sve to, o kralju, daruje Areuna kralju.« Tada reče Areuna kralju: »Gospod, Bog tvoj, neka ti bude milostiv!«
*24. A kralj odvrati Areuni: »Ne! Ja ću je samo kupiti od tebe. Ne ću da prinesem Gospodu, Bogu svojemu, žrtve paljenice, što sam dobio badava.« I tako kupi David gumno i volove za pedeset sekala srebrnih.
25. David načini tamo Gospodu žrtvenik i prinese žrtve paljenice i mirotvorne. Tada se Gospod smilova zemlji, i prestade kuga u Izraelu.

(24) Po 1 Dnev 21, 25 stajala je kupovina 600 sekala. Bit će da je pisac knjige Dnevnika računao 50 sekala po onda maloj cijeni sekla. Prava bi cijena iznosila 1000 zlatnih kruna.

TREĆA KNJIGA O KRALJEVIMA
PO VULGATI
ili
PRVA KNJIGA O KRALJEVIMA
PO HEBREJSKOM TEKSTU

Treća knjiga o kraljevima pripovijeda u svom prvom dijelu povijest kralja Salomona (gl. 1.—11.): Salomon uzlazi na prijesto (1, 5—2, 12), učvršćuje svoju vlast (2, 13—5, 14), Salomon gradi (5, 15—9, 28), Salomonova slava u svijetu (10), početak padanja (11). U drugom je dijelu povijest bratskih kraljevina Jude i Izraela do Ohozije, kralja Izraelova (gl 12.—22.): u njihovu neprijateljstvu (12, 1—16, 28) i u njihovu prijateljstvu (16, 29—22, 54).

GLAVA 1.

David starac. Adonija teži za prijestolom. Salomon postaje kralj.

*1. Kralj je David bio ostario i postao vremešan. Premda su ga pokrivali, nije se mogao ugrijati.

2. Tada su mu svjetovale sluge njegove: »Imala bi se potražiti za gospodara kralja mlada djevojka, koja bi dvorila kralja i bila mu na ruku kao skrbnica. Kad bude ona na tvom krilu, ugrijat će se već gospodar kralj.«

*3. I potražiše lijepu djevojku po svoj zemlji izraelskoj i nađoše Abisagu iz Sunama, te je dovedoše kralju.

4. Djevojka je bila izvanredno lijepa. I ona postade skrbnica kraljeva i dvorila ga je. Ali je kralj ne spoznade.

*5. Adonija, sin Hagitin, pomisli u svojoj preuzetnosti: »Ja sam budući kralj!« Zato nabavi sebi kolâ i konjanikâ i pedeset ljudi, što su išli pred njim.

Gl. 1. (1—4) Što je David prihvatio liječnički savjet svojih dvorskih ljudi, nije to sablažnjavalo u ono staro doba. I inače takove nam stvari iznose stari liječnički pisci. Osim toga bila je Abisaga bez sumnje primljena među inoče Davidove (2, 22).

(3) O Sunamu isp. 1 Kralj 28, 4.

(5—7) Adonija bio je četvrti sin Davidov. Kako njegova tri starija brata nijesu više živjela (isp. 2 Kralj 13, 32; 18, 14; Keleab se spominje samo u rodopisu 2 Kralj 3, 3), to se je on nadao da će postati prijestolonasljednik, i kao takav se je već i pokazao (r. 5.). Po mozajičkom zakonu (5 Mojs 21, 15—17) imao je on doduše kao najstariji pravo na baštinu, ali nije zato morao biti nasljednik u kraljevskoj službi.

6. Njegov otac nikad mu se u svom životu ne usprotivi i ne upita ga: »Zašto činiš tako šta?« Usto je imao vrlo lijepu vanjštinu i bio je od rođenja prvi iza Absaloma.

7. On stupi u zdogovore s Joabom, sinom Sarvijinim, i sa svećenikom Abjatarom, i obojica se priključiše stranci Adonijinoj.

8. Ali svećenik Sadok i Banaja, sin Jojadin, prorok Natan i Semej i Rej ne pristaše za Adonijom.

*9. I kad Adonija zakla ovaca, volova, tovne teladi na kamenu zmijeviku kod izvora Rogela, pozva svu braću svoju, sinove kraljeve, i sve ljude od Jude, što su bili u službi kraljevskoj.

10. Ali ne pozva proroka Natana, ni Banaje, ni junaka Davidovih, ni brata svojega Salomona.

11. Tada reče Natan Betsabeji, materi Salomonovoj: »Jesi li čula, da Adonija, sin Hagitin, postaje kralj, a da David, gospodar naš, ne zna ništa za to?

12. A sad daj da ti savjet dadnem, kako možeš sebi i svojemu sinu Salomonu spasiti život!

13. Hajde, otidi unutra kralju Davidu i reci mu: Moj gospodaru i kralju, ti si se ipak zakleo sluškinji svojoj: Tvoj sin Salomon bit će kralj poslije mene i on će sjediti na prijestolu mojem. Pa zašto Adonija da postaje kralj?

14. Dok ti tamo budeš govorila s kraljem, doći ću ja za tobom i potvrdit ću tvoje riječi.«

15. Tako pođe Betsabeja kralju u sobu. A kralj je bio vrlo star, i Abisaga Sunamka dvorila ga.

16. Kad se Betsabeja pokloni pred kraljem i baci se ničice, upita kralj: »Što hoćeš?«

17. Ona mu odgovori: »Gospodaru moj, ti si se zakleo sluškinji svojoj Gospodom, Bogom svojim: Tvoj sin Salomon bit će kralj poslije mene, i on će sjediti na prijestolu mojem.

18. A evo Adonija postaje kralj, a da ti, moj gospodaru i kralju, ne znaš za to.

19. Dao je naklati volova, tovne teladi i ovaca mnogo i pozvao je sve sinove kraljeve i svećenika Abjatara i vojskovođu Joaba. A tvojega sluge Salomona nije pozvao.

20. U tebe, moj gospodaru i kralju, uprte su sada oči svega Izraela. Javi im, tko će kao nasljednik sjesti na prijesto mojega gospodara i kralja!

*21. Inače doći će tako daleko, da ćemo ja i moj sin Salomon biti tu kao zločinci, čim moj gospodar i kralj počine kod otaca svojih.«

22. Dok je ona još govorila s kraljem, dođe prorok Natan.

23. Javiše kralju: »Prorok je Natan ovdje.« On stupi pred kralja i baci se pred kraljem ničice na svoje lice.

24. Tada reče Natan: »Moj gospodaru i kralju! Ti si naredio: Adonija će biti kralj poslije mene, on će sjediti na prijestolu mojem.

25. On je danas otišao i dao je naklati volova, tovne teladi i ovaca mnogo. Pozvao je sve sinove kraljeve i vojskovođe i svećenika

(9) O izvoru Rogelu isp. 2 Kralj 17, 17. Prilikom ove gozbe imao se je Adonija proglasiti budućim kraljem (isp. r. 25.). Htjelo se tako protustranku, koja je Salomona isticala kao nasljednika prijestola, i kralja Davida staviti pred gotovu činjenicu.

(21) Betsabeja boji se, da bi Adonija mogao nju i Salomona kao svojatalca (pretendenta) prijestola okriviti s veleizdaje i onda ih maknuti s puta (isp. r. 12.).

Abjatara. I eno jedu i piju kod njega i viču: Živio kralj Adonija!
26. A mene, sluge tvojega, ni svećenika Sadoka, ni Banaju, sina Jojadina, ni tvojega sluge Salomona nije pozvao.
27. Ako je to bilo naređeno od mojega gospodara i kralja, to nijesi dao obavijestiti svojega sluge, tko će kao nasljednik sjediti na prijestolu mojega gospodara i kralja.«
28. Nato odgovori kralj David: »Zovnite mi Betsabeju!« Ona se pojavi pred kraljem i stupi pred kralja.
29. I kralj se zakle ovako: »Tako živ bio Gospod, koji me je izbavio iz svake nevolje!
30. Ja sam ti se zakleo Gospodom, Bogom Izraelovim: Tvoj sin Salomon bit će kralj poslije mene. On će mjesto mene sjediti na prijestolu mojem. Danas ću to izvesti.«
31. Tada se nakloni Betsabeja licem do zemlje, pokloni se kralju i reče: »Vječno neka živi moj gospodar, kralj David!«
*32. I zapovjedi kralj David: »Zovnite mi svećenika Sadoka i proroka Natana i Banaju, sina Jojadina!« Kad su se oni pojavili pred kraljem,
*33. Zapovjedi im kralj: »Uzmite sa sobom sluge gospodara svojega, dajte posaditi mojega sina Salomona na moju mazgu i odvedite ga do Gihona!
34. Tamo neka ga svećenik Sadok i prorok Natan pomažu za kralja nad Izraelom! Onda dajte zatrubiti u trubu i vičite: Živio kralj Salomon!
35. Tada uzađite za njim amo! On neka dođe i sjedne na prijesto moj! Jer on će biti kralj mjesto mene, njega sam odredio za kneza nad Izraelom i Judom.«
36. Banaja, sin Jojadin, odgovori kralju: »Tako neka bude! Tako je volja Gospoda, Boga mojega gospodara i kralja.
37. Kako je bio Gospod s mojim gospodarem i kraljem, tako neka bude i sa Salomonom i neka uzvisi prijesto njegov još više nego prijesto Davida, mojega gospodara i kralja!«
*38. I siđoše svećenik Sadok i prorok Natan i Banaja, sin Jojadin, s Keretejima i Feletejima, dadoše Salomona posaditi na mazgu kralja Davida i odvedoše ga do Gihona.
*39. Svećenik Sadok, koji je bio uzeo sa sobom rog s uljem iz šatora, pomaza Salomona. Zatrubiše u trubu, i sav narod povika: Živio kralj Salomon!«
40. Tada pođe sav narod gore za njim. Ljudi su svirali u frule i klicali su tako glasno, da se je sva zemlja razlijegala od vike njihove.
*41. To čuše Adonija i svi uzvanici, što su bili kod njega, kad uprav svršiše gozbu. Kad Joab

(32) O Banaji, sinu Jojadinu, isp. 2 Kralj 8, 18.
(33) Na kraljevoj mazgi nije smio jahati nitko do kralja samoga i njegova nasljednika. Po tom je zapovijed Davidova, da se Salomon posadi na njegovu mazgu, bio jasan dokaz, da ga je kralj odredio sebi za nasljednika. — Gihon je jedino vrelo u Jeruzalemu, što uvijek teče; leži na istočnom obronku hramskoga brda unutar staroga Davidova grada i kraljeve tvrđave.
(38) O Keretejima i Feletejima isp. 2 Kralj 8, 18 s bilješkom.
(39) Ovaj sveti šator bio je podigao David na Sionu za kovčeg zavjetni (2 Kralj 6, 16. 17).
(41) Na izvoru Rogelu mogla se je vika naroda čuti u gradu, koji je udaljen samo jedno 600—800 m.

začu glas trube, upita: »Zašto ta velika vika u gradu?«
42. Dok je on još govorio, dođe Jonata, sin svećenika Abjatara. Adonija reče: »Hodi, ti si čovjek hrabar i nosiš dobru vijest!«
43. A Jonata odgovori Adoniji: »Naprotiv! Naš gospodar, kralj David, postavio je Salomona za kralja.
44. Kralj je s njim poslao svećenika Sadoka i proroka Natana i Banaju, sina Jojadina, i Kereteje i Feleteje, oni ga dadoše posaditi na mazgu kraljevu,
45. I svećenik Sadok i prorok Natan pomazaše ga na Gihonu za kralja. Odatle uz glasno klicanje otidoše gore. Sav je grad uzavreo. To je vika, što je čuste.
46. I Salomon je sio na kraljevski prijesto.
47. I došle su sluge kraljeve da čestitaju našemu gospodaru, kralju Davidu. Rekoše: Tvoj Bog neka učini ime Salomonovo još slavnijim od imena tvojega i prijesto njegov još uzvišenijim od prijestola tvojega! Tada se je naklonio kralj na postelji svojoj,
*48. I usto je ovako kliknuo: Blagosloven neka je Gospod, Bog Izraelov, koji dade danas, da mogu vidjeti svojim očima, kako jedan sjedi na prijestolu mojem!«
49. Tada se prepadoše svi uzvanici, koji su bili kod Adonije. Ustadoše, i svaki ode svojim putem.
*50. I Adonija se poboja Salomona. Zato ustade, ode i uhvati se za rogove žrtvenika.
51. Javiše Salomonu: »Adonija se uplašio od kralja Salomona i eno se uhvatio za rogove žrtvenika i moli: »Kralj Salomon mora mi se najprije zakleti, da ne će sluge svojega mačem pogubiti.«
52. Salomon reče: »Ako se pokaže kao pošten čovjek, ne će mu dlaka pasti na zemlju. A vidi li se, da čini zlo, poginut će.«
*53. Nato posla kralj Salomon i dade ga odvesti od žrtvenika. Kad dođe i baci se ničice pred kraljem Salomonom, reče mu Salomon: »Idi u kuću svoju!«

GLAVA 2.

Davidova posljednja volja i smrt. Salomonova stroga vladavina.

1. Kad se približilo vrijeme Davidu da umre, dade on svojemu sinu Salomonu ove naputke:
2. »Ja idem sada kuda ide sve, što je zemaljsko. A ti budi jak i pokaži se kao čovjek!
3. Drži zakon Gospoda, Boga svojega, idi putovima njegovim i obdržavaj njegove uredbe, zapovijedi, propise i naputke, kako to stoji napisano u zakonu Mojsijevu, da imadneš sreću u svemu, što činiš i preduzimaš!

(48) David je bio radostan, što je eto dobio nasljednika iz svoje porodice, i tako se još za života njegova ispunilo obećanje u 2 Kralj 7, 12 sl.
(50) Žrtvenik za paljenice žrtve pred svetim šatorom (2 Kralj 6, 17) bio je mjesto utočišta (2 Mojs 21, 14). Rogovi žrtvenika, po svoj prilici prema van uvijeni nakiti na četiri ugla žrtvenika, bili su važan dio žrtvenika (2 Mojs 29, 12; 3 Mojs 4, 7 sl.). Po nekim tumačima bili su ti rogovi slika božanske moći i jakosti.
(53) Iz ponašanja Adonijina dade se zaključiti, da se je bojao da mu Salomon ne učini onako, kako je on namjeravao učiniti njemu. Žrtvenik mu uostalom ne bi ovdje po zakonu ništa pomogao (isp. 2 Mojs 21, 14). Zakon je samo bio ustanovio gradove utočišta za one, koji su bili nehotice počinili ubojstvo (5 Mojs 19, 1—13). Ali Salomon, taj kralj mira, nije htio da početak svojega kraljevanja poškropi krvlju, nego da ga posveti milošću. Zapovijed Salomonova, da se Adonija povuče u svoju kuću, goni Adoniju iz dvora i zabranjuje mu, da se pokazuje u javnosti.

4. Tada će dati Gospod, da se ispuni njegovo obećanje, što ga je dao meni, kad je rekao: Ako sinovi tvoji budu pazili na svoje djelovanje i vjerno preda mnom hodili svim srcem i svom dušom, onda će uvijek jedan od tvojih sjediti na prijestolu Izraelovu.

*5. Nadalje znaš sam, što mi je učinio Joab, sin Sarvijin: kako je radio na obojici vojskovođa Izraelovih, na Abneru, sinu Nerovu, i na Amasi, sinu Jeterovu, kad ih ubi i u miru počini krvoprolića, kao što bivaju u ratu, i krvlju, što se smije proliti samo u ratu, natopi pojas oko svojih bokova i obuću na svojim nogama.

6. Radi dakle po mudrosti svojoj i nemoj dati, da se sijeda glava njegova spusti s mirom u grob!

*7. A sinovima Berzelaja od Galaada iskazat ćeš ljubav: neka budu među onima, koji jedu za tvojim stolom! Jer su oni došli meni isto tako nasusret, kad sam morao bježati pred tvojim bratom Absalomom.

*8. Nadalje imaš još nešto obračunati sa Semejem, sinom Benjaminovca Gere iz Bahurima. On je na me izbacio najružnije psovke. kad sam bježao u Mahanaim. Ali mi tad dođe nasusret na Jordan, i ja mu se zakleh Gospodom: Ne ću te ubiti mačem!

9. Ali ga ti sad nemoj pustiti nekažnjena! Ti si mudar čovjek i znaš, kako imaš namjestiti, da dadneš opraviti sijedu glavu njegovu s krvlju u grob.«

*10. Potom počinu David kod otaca svojih i bi pokopan u gradu Davidovu.

11. Vladao je David nad Izraelom četrdeset godina. U Hebronu je vladao sedam godina, a u Jeruzalemu trideset i tri godine.

12. I Salomon sjede na prijesto svojega oca Davida, i njegova se vlast utvrđivala sve više i više.

13. Adonija, sin Hagitin, pođe k Betsabeji, materi Salomonovoj. Kad ona upita: »Znači li dobro tvoj dolazak?«, odgovori on: »Dobro«

14. I nastavi: »Imam nešto da govorim s tobom.« Kad ona zapovjedi: »Govori!«,

15. Reče on: »Znaš sama, da je kraljevstvo pripadalo meni, i da je očekivao sav Izrael, da ja budem kralj. Ali izađe drukčije, i kraljevstvo dopade bratu mojemu, jer ga je bio Gospod odredio njemu.

16. Sad ja tebe molim samo za jedno. Nemoj me odbiti!« Ona mu odvrati: »Govori!«

Gl. 2. (5) Isp. 2 Kralj 3, 22 sl. i 20, 8 sl. Joab, učinivši neopravdanu krvnu osvetu na negdašnjim ratnim protivnicima, što ih je poubijao u vrijeme mira na lukav način, počinio je tešku nepravdu i nanio krvnu krivnju Davidu i kući njegovoj, jer je Joab bio u službi Davidovoj, i David kao kralj nije smio ta ubojstva pustiti nekažnjena.

(7) Isp. 2 Kralj 17, 27 sl. Biti redovito za dvorskim stolom znači biti dvoranin i dvorski živjeti.

(8) Isp. 2 Kralj 16, 5 sl.; 19, 19. Tešku Davidovu odsudu nad Semejem skrivila je ružna psovka, koju je Semej dobacio Davidu. Nije nam poznata ta psovka.

(10) »Počinuti kod otaca svojih« ne znači ovdje biti pokopan u grob obiteljski, jer su Davidovi djedovi počivali u Betlehemu. Kao ono »pridruži se ocima svojim« (isp. 1 Mojs 25, 8), tako i ovo »počinuti kod otaca svojih« znači vjeru u daljni život duša poslije smrti. David je umro godine 1014. prije Krista. — O položaju grada Davidova isp. 2 Kralj 5, 7 sl. Grad je Davidov tvrđava Sion. Grob, gdje je bio pokopan David, stajao je još u doba apostolsko (isp. Dap 2, 29).

17. On nastavi: »Govori kralju Salomonu — tebe on ne će odbiti —, neka mi da za ženu Abisagu Sunamku!«

18. A Betsabeja odvrati: »Dobro, ja ću govoriti kralju za te.«

*19. Nato pođe Betsabeja kralju Salomonu, da mu govori za Adoniju. Kralj ustade, pođe joj nasusret, nakloni se pred njom i sjede na svoj prijesto. Za kraljicu mater dao je namjestiti stolicu, i ona uze mjesto njemu s desne strane.

20. Tada ona reče: »Imam malu molbu na tebe. Nemoj me odbiti!« Kralj joj odvrati: »Išti samo, draga majko, ne ću te odbiti.«

21. Ona reče: »Neka bi se dala Abisaga Sunamka tvojemu bratu Adoniji za ženu!«

*22. A kralj Salomon odvrati materi svojoj: »Zašto išteš samo Abisagu Sunamku za Adoniju? Pa išti za nj odmah i kraljevstvo! Tä on je moj stariji brat, i na njegovoj strani stoje svećenik Abjatar i Joab, sin Sarvijin.«

23. Nato se zakle kralj Salomon Gospodom: »Neka me kazni Bog, kako hoće, ako molba, koju izreče Adonija, ne stane ga života!

24. I tako živ bio Gospod, koji me je postavio, posadio me na prijesto mojega oca Davida i utemeljio mi kuću, kao što je obećao, danas će još poginuti Adonija!«

25. Potom naloži kralj Salomon Banaji, sinu Jojadinu. On mu zadade smrtni udarac.

*26. Svećeniku Abjataru zapovjedi kralj: »Idi u Anatot na svoj posjed! Premda si zaslužio smrt, ne ću te sad pogubiti, jer si amo nosio kovčeg svemogućega Gospoda pred mojim ocem Davidom i sve si podnosio, što je morao trpjeti moj otac.«

*27. Tako Salomon svrže Abjatara, te više nije bio svećenik Gospodnji. Tim se je imalo da ispuni proročanstvo Gospodnje, što ga je bio izrekao u Silu proti kući Helijevoj.

*28. Vijest o tom dođe i do Joaba. Kako se je Joab bio priključio

(19) Kraljica mati imala je osobitu čast i prednost, pa ju je Salomon morao posve drukčije primiti, negoli je to učinio David (isp. 1, 16).

(22 sl.) Iz sadržaja molbe uvidio je Salomon odmah, kako je Adonija preko te ženidbe i preko veze s velikim svećenikom Abjatarom i vojskovođom Joabom htio da u zemlji digne bunu i dođe do prijestola. Zato je odlučio Salomon da mu uzme život, koji mu je prije (1, 52) bio poštedio samo uz uvjet, ako ubuduće ostane miran. Salomon se je tada morao da brine za mir u svojoj zemlji to više, što mu je već Gospod »utemeljio kuću«, to će reći: rodio mu se sin, komu je nadio ime Roboam. Adonija je, kako se vidi, jednako težio za prijestolom. Ženidbom s Abisagom Sunamkom, koja je pripadala Davidovoj obitelji, htio je, po istočnom shvaćanju (isp. 2 Kralj 16, 21 sl.), dobiti novi pravni naslov za kraljevski prijesto svojega oca. I tako Salomon upozna odmah u Adoniji veleizdajnika i odsudi ga na smrt.

(26) Abjatar, koji je bio već prije pripadao stranci Adonijinoj (1, 7), imao je svakako svoje prste i pri ovom koraku Adonijinu. — Anatot, danas Anata, zavičaj proroka Jeremije, leži jedan sat sjeveroistočno od Jeruzalema.

(27) Isp. 1 Kralj 2, 27 sl. Svrgnućem Abjatara sa službe utrnu se svijeća velikog svećeništva kuće Helijeve iz loze Itamara, mlađeg brata Aronova i prijeđe opet preko Sadoka (r. 35.) u jedini posjed obitelji Eleazarove. Tako se je ispunila riječ Samuelova (isp. 1 Kralj 2, 32).

(28) Kralj se je Salomon uvjerio, da se i Joab krije za osnovama Adonijinim. Joabovo ponašanje potvrđuje njegovu sukrivnju. — »Premda za Absalomom nije bio pristao«; Vulgata mjesto »za Absalomom« ima za »Salomonom«, a to je krivo; stari rukopisi čitaju Absalom, kao u hebrejskom i Septuaginti.

Adoniji, premda za Absalomom nije bio pristao, uteče Joab u šator Gospodnji i uhvati se za rogove žrtvenika.

*29. Kad javiše kralju Salomonu: »Joab je utekao u šator Gospodnji i stoji na žrtveniku«, posla Salomon Banaju, sina Jojadina, i zapovjedi: »Idi i pogubi ga!«

30. Banaja ode u šator Gospodnji i reče mu: »Ovako glasi zapovijed kraljeva: Izađi!« A on odgovori: »Ne ću, ovdje hoću da umrem.« I Banaja javi kralju: »Tako mi je rekao Joab i tako mi je odgovorio.«

31. Tada mu zapovjedi kralj: »Čini, kako je rekao! Pogubi ga i pokopaj ga, da tako skineš s mene i s kuće oca mojega krv, koju je prolio Joab bez razloga!

32. Neka Gospod pusti da krv njegova padne natrag na glavu njegovu, jer je mačem ubio dva čovjeka, što su bili pošteniji i bolji od njega, a da za to nije znao moj otac David: Abnera, sina Nerova, vojskovođu Izraelova, i Amasu, sina Jeterova, vojskovođu Judina.

33. Njihova krv neka dakle za sva vremena natrag padne na glavu Joabovu i na glavu potomstva njegova. A Davidu i potomstvu njegovu, kući njegovoj i prijestolu njegovu neka bude mir do vijeka od Gospoda!«

*34. I otide Banaja, sin Jojadin, i zadade mu smrtni udarac. Pokopan bi na svom posjedu u pustinji.

35. Mjesto njega postavi kralj Banaju, sina Jojadina, na čelo vojske, a svećenika Sadoka postavi kralj na mjesto Abjatarovo.

*36. Nato dade kralj pozvati Semeja i reče mu: »Sagradi sebi kuću u Jeruzalemu i stanuj ovdje! Odavle ne smiješ odilaziti nikuda.

37. Čim izađeš i prijeđeš potok Cedron, — upamti dobro! — odmah ćeš poginuti. Krv će tad tvoja pasti na tvoju glavu.«

38. Semej odvrati kralju: »Dobro, kako je moj gospodar i kralj zapovjedio, tako će činiti sluga tvoj.« Tako je živio Semej dugo vremena u Jeruzalemu.

*39. Ali poslije tri godine utekoše Semeju dva roba k Ahisu, sinu Maahinu, kralju getskomu. Kad javiše Semeju: »Tvoji su robovi u Getu«,

40. Ustade Semej, osedla svoga magarca i ode u Get k Ahisu, da dovede robove svoje. Kad je bio otišao i robove svoje doveo iz Geta,

41. Javiše Salomonu, da je Semej bio otišao iz Jeruzalema u Get i da se je opet vratio.

42. Kralj dade dozvati Semeja i reče mu: »Nijesam li te dao zakleti Gospodom i nijesam li ti ja-

(29) »Pogubi ga!« Po zakonu šator Gospodnji nije mogao zaštititi Joaba, koji je bio skrivio dva namjerna ubojstva (2 Mojs 21, 13 sl.).

(34) Joab je bio pokopan na svom posjedu u »pustinji«, t. j. u pustinji Judinoj, istočno od Betlehema, gdje je bio pokopan i njegov brat Azael, u grobu njegova oca (2 Kralj 2, 32).

(36) Zapovijed je odredila jednu vrstu zatvora i bila je vrlo teška za Semeja, koji je imao svoje bogate posjede u Bahurimu s onu stranu Cedrona, pa ih sad nije više mogao upravljati. Da li je Semej stajao u vezi s Adonijom ili je što drugo skrivio, ne kazuje biblijski tekst. Sva je prilika da ja Salomon tražio samo povod, da izvrši naredbu svojega oca.

(39) K jednome kralju Ahisu, sinu Maahinu u Getu u zemlji filistejskoj, bio je utekao i David (1 Kralj 21, 11 sl.; 27, 1). A po svoj prilici radi se ovdje o potomcima istoga imena. — »Dva roba«; Vulgata nema riječi »dva«.

sno rekao: Čim izađeš i kudagod otideš, — upamti dobro! — odmah ćeš poginuti? Tada si mi rekao: Dobro, razumio sam.
43. Zašto dakle nijesi držao zakletve Gospodom zaprisegnute i zapovijedi, koju sam ti dao?«
44. Dalje reče kralj Semeju: »Ti znaš sve zlo, ti se sjećaš onoga, što si učinio mojemu ocu Davidu. Pa neka Gospod dadne, da zloća tvoja natrag padne na tvoju glavu!
45. A kralj Salomon neka je blagosloven i prijesto Davidov neka čvrsto stoji do vijeka!«
46. Nato zapovjedi kralj Banaji, sinu Jojadinu. On izađe i zadade mu smrtni udarac. Tako se utvrđivalo kraljevstvo u ruci Salomonovoj.

GLAVA 3.

Salomonova ženidba. Gospod mu se javlja u snu, a on ga moli za mudrost. Salomonova mudra presuda.

*1. Salomon se sprijatelji s faraonom, kraljem egipatskim, i oženi se kćerju njegovom. Dovede je u grad Davidov, dokle ne dovrši palaču svoju i hram Gospodnji i zid oko Jeruzalema.
2. Narod je tada još prinosio žrtve na visinama, jer dotad nije još bio sazidan hram imenu Gospodnjemu.
*3. Salomon je doduše ljubio Gospoda, tako da je hodio po uredbama svojega oca Davida, ali bi i on još žrtvovao i kadio na visinama.
*4. Tako otide kralj u Gabaon, da tamo žrtvuje. Jer to je bila najuglednija visina. Tisuću žrtava paljenica prinese Salomon tamo na žrtveniku.
*5. Tada se javi Gospod Salomonu u Gabaonu noću u snu. Bog mu reče: »Išti, što da ti dadnem!«
7. Salomon odgovori: »Ti si svojemu slugi Davidu, mojemu ocu, iskazivao veliku naklonost, jer je on hodio pred tobom u vjernosti i pravednosti i srcem iskrenim, i ti si mu sačuvao tu veliku naklonost i darovao si mu sina, koji sada sjedi na prijestolu njegovu.
*7. I tako, Gospode, Bože moj! Ti si učinio slugu svojega kraljem namjesto mojega oca Davida. A ja sam mlad čovjek, koji ne zna ni odlaziti ni dolaziti.
8. Tvoj sluga stoji u sredini naroda tvojega, koji si izabrao i koji je tako mnogobrojan, da se od množine ne može izbrojiti ni procijeniti.
9. Daj slugi svojemu srce razumno, da može vladati narodom

Gl. 3. (1) Prijateljstvo s faraonom bilo je od velike političke važnosti za Salomona i njegovo kraljevstvo. Tako je on dobio moćnoga susjeda za prijatelja. Ali se je Salomon ženidbom s tuđinkom bacio i na jedan put, koji će mu kasnije zadati puna jada u religioznom pogledu.

(3) Visine su bili humovi obrasli gajevima. Tu bi se priređivale zajedničke žrtvene gozbe. Ti su gajevi s vremenom postali mjesta svakakve razuzdanosti i službe idolske. Zato su proroci ustajali proti tim visinama i gajevima, a pobožni su ih kraljevi obarali.

(4) Gabaon, po svoj prilici današnji Ed-Džib, leži 12 km sjeverozapadno od Jeruzalema. Ovdje su bili stari mozajički sveti šator i stari žrtvenik za žrtve paljenice (2 Dnev 1, 3; 1 Dnev 21, 29). Broj žrtava vrlo je velik. Možda se ovdje ne radi o žrtvama paljenicama u pravom smislu, što bi se morale posve spaliti, već općenito o žrtvama, u koje su bile uključene i žrtve mirotvorne, što bi služile za gozbu sabranome narodu.

(5—15) Isp. 2 Dnev 1, 7—12.

(7) »Ne znam ni odlaziti ni dolaziti«, t. j. ne znam se okrenuti u poslovima vladarskim kako u domaćim tako i u spoljašnjim.

tvojim i da zna razlikovati između dobra i zla. Jer tko bi mogao vladati ovim tvojim narodom mnogobrojnim?«
10. Puno se dopade Bogu, što je to zamolio Salomon.
11. Bog mu odgovori: »Jer si to zaiskao i nijesi za se molio duga života, niti blaga, niti smrti neprijatelja svojih, nego si sebi zaprosio mudrost u pravom djelovanju,
12. To ću ja udovoljiti tvojoj molbi. Evo, dat ću ti srce mudro i razumno, tako da tebi jednaka nije bilo prije tebe, niti će biti tebi jednaka poslije tebe.
*13. Ali dat ću ti i to, što nijesi iskao, i blago i slavu, tako da tebi jednaka ne bude među kraljevima, dok si živ.
14. Ako budeš išao mojim putovima držeći moje uredbe i zapovijedi, kao što je išao tvoj otac David, dat ću ti i dug život.«
*15. Kad se je Salomon probudio, vidio je, da je to bio san. Potom se vrati natrag u Jeruzalem, stupi pred kovčeg zavjeta Gospodnjega, prinese žrtve paljenice i pripravi žrtve mirotvorne i priugotovi svečanu gozbu za sve sluge svoje.
*16. U ono vrijeme dođoše dvije bludnice kralju i stupiše pred njega.
17. Jedna žena reče: »S oproštenjem, gospodaru moj! Ja i ova tu žena stojimo u istoj kući, i ja rodih kod nje u kući.
18. Tri dana poslije mojega porođaja rodi i ova žena. Bile smo same. Nijedan stranac nije bio s nama u kući. Samo nas dvije bile smo u kući.
19. I umrije dijete ovoj ženi u noći, jer je ona bila legla na nj.
20. I ustade ona usred noći, i uze, dok je spavala sluškinja tvoja, moje dijete s moje strane i stavi ga na svoja prsa. A svoje mrtvo dijete stavi na moja prsa.
21. Kad ujutro ustadoh, da podojim svoje dijete, a ono mrtvo. Kad se razdani, razgledala sam bolje, a to nije bilo moje dijete, što sam ga bila rodila.«
22. A druga žena povika: »Nije tako, nego je moje dijete ovo živo, a tvoje je to mrtvo.« Ona je tvrdila: »Nije tako, nego je tvoje dijete to mrtvo, a moje je dijete ovo živo.« Tako su se prepirale pred kraljem.
23. Tada reče kralj: »Jedna tvrdi: Ovo je tu moje dijete, živo, a tvoje je dijete mrtvo; druga tvrdi: Nije tako, nego je tvoje dijete mrtvo, a moje je dijete živo.«
24. I zapovjedi kralj: »Donesite mi mač!« Donesoše mač pred kralja.
*25. Kralj zapovjedi: »Razdijelite živo dijete na dvoje i dajte je-

(13) Salomon je iskao najprije kraljevstvo Božje i pravdu njegovu, pa mu se i sve drugo dodalo (isp. Mt 6, 33).

(15) Kako se razabira iz svega ovog pripovijedanja, Salomonov san nije bio običan san. Žrtve, što su slijedile iza toga sna, pokazuju na božansku objavu Salomonu. Stari Zavjet iznosi nam samo neke božanske objave u snu (isp. 1 Mojs 27, 5 sl.; 40, 5 sl.; Dan 2; 2 Mkb 15, 11 sl.).

(16) Možda se ovdje ne radi o bludnicama u pravom smislu, nego samo o ženama, koje su rodile izvan braka. To veliko zlo staroga Istoka bilo se je uvuklo i u narod izraelski, premda ga je zabranjivao i žigosao zakon mozajički (3 Mojs 19, 29; 21, 7. 14).

(25 sl.) Salomonova mudrost pokazuje se u tom, da on, stavljen pred nemogućnost, da donese dokaz svjedokâ (r. 18.) ili da dobije svojevoljno priznanje (r. 22.), nalazi jedan postupak, koji upravo prstom upire na pravu mater djeteta.

dnu polovinu ovoj, drugu polovinu onoj!«

26. Tada povika kralju žena, kojoj je pripadalo živo dijete — jer ljubav prema njezinu djetetu jako se uzbudi u njoj —: »Ah, gospodaru moj, podajte njoj živo dijete i ne ubijajte ga!« A druga povika: »Neka ne bude ni meni ni tebi, rasijecite ga samo!«

27. Tada odluči kralj: »Podajte onoj živo dijete i ne ubijajte ga! Ona mu je mati.«

28. Sav je Izrael čuo presudu, što ju je kralj izrekao. I poštovanje se imalo pred kraljem. Jer se vidjelo, da je u njemu bila mudrost Božja, da pravdu dijeli.

GLAVA 4.

Salomonovi vrhovni dvorski činovnici.

1. Kralj Salomon bio je kralj nad svim Izraelom.

*2. Ovo su bili vrhovni činovnici njegovi: svećenik je bio Azarija, sin Sadokov,

*3. Državni pisari bili su Elihoref i Ahija, sinovi Sisini, pečatnik je bio Jozafat, sin Ahiludov.

4. Vrhovni vojskovođa bio je Banaja, sin Jojadin. Svećenici bili su Sadok i Abjatar.

*5. Nad pristavima bio je postavljen Azarija, sin Natanov. Zabud, sin Natanov, bio je svećenik i prijatelj kraljev.

6. Upravitelj palače bio je Ahisar, i Adoniram, sin Abdin, vodio je nadzor nad poslenicima.

7. Salomon je imao dvanaest pristava nad svim Izraelom. Oni su opskrbljivali kralja i sav dvor. Po mjesec dana u godini imao je svaki da podmiri izdržavanje.

8. Ovo su imena njihova: Sin Hurov u gori Efraimovoj.

*9. Sin Dekarov u Makcesu i Salebimu, Betsamesu, Elonu i Bethananu.

10. Sin Hesedov u Arubotu; njemu je određen Soho i sve područje Eferovo.

11. Sin Abinadabov u svemu humlju dorskom; on je imao Salomonovu kćer Tafetu za ženu.

12. Bana, sin Ahiludov, u Tanaku, Magedu i svemu Betsanu, što leži kod Sartane pod Jezraelom, od Betsana do Abelmehule i do preko Jekmaana.

13. Sin Gaberov u Ramotu u Galaadu; njemu su bila predana

Gl. 4. (2) Ako se riječ »svećenik« (kohen) uzme ovdje u strogom smislu, onda je ovo Azarija, koji je po 1 Dnev 5, 34 sl. bio unuk Sadokov i u kasnijim godinama Salomonovim imao čast velikog svećenika; a Sadok je bio veliki svećenik u početku vladanja Salomonova. Po nekim tumačima ima se riječ »svećenik« uzeti u prenesenom smislu kao u 2 Kralj 8, 18, i onda znači ovdje prvog dostojanstvenika iza kralja.

(3 sl.) Državni pisari (državni tajnici) imali su preko sebe državne spise. Pečatnik je imao preko sebe državni ljetopis, a kadikad povjerila mu se i koja izvanredna zadaća (4 Kralj 18, 18. 37; 2 Dnev 34, 8). Abjatar i Sadok bili su veliki svećenici u početku vladanja Salomonova; kasnije bio je Abjatar svrgnut (2, 26 sl. 35).

(5) Za riječ »svećenik« isp. 2 Kralj 8, 18. »Prijatelj kraljev« bio je visoki činovnik, čiji djelokrug nije pobliže poznat. Možda je imao čast pobočnika (adjutanta). Isp. 4 Kralj 7, 2. 17).

(9—14) Drugi kotar obuhvatao je područje zapadno od gora, što su prije pripadale kao baština plemenu Danovu (Joz 19, 41 sl.). Treći kotar ležao je sjeverno od drugoga (r. 10.); četvrti kotar obuhvatao je područje južno od Karmela (r. 11.); peti južni dio plemena Isaharova (r. 12.); šesti sjeverni dio istočne zemlje jordanske (r. 13.); sedmi je ležao južno od šestoga (r. 14.).

šatorska sela Jaira, sina Manasejeva, u Galaadu; njemu je bio podređen kraj Argob, što leži u Basanu, šezdeset velikih gradova sa zidovima i prijevornicama gvozdenim.
14. Ahinadab, sin Adov, u Mahanaimu.
15. Ahimaas u Neftaliju; i on je bio uzeo kćer Salomonovu, Basematu, za ženu.
16. Baana, sin Husijev, u Aseru i Balotu.
17. Jozafat, sin Faruin, u Isaharu.
18. Semej, sin Elin, u Benjaminu.
19. Gaber, sin Urijin u Galaadu, u zemlji Sehona, kralja amorejskoga, i Oga, kralja basanskoga. Bio je to jedan pristav, koji je bio postavljen nad zemljom.
20. Jude i Izraela bilo je mnogo kao pijeska na moru. Jelo se i pilo se i bilo se dobre volje.

GLAVA 5.

Salomonova moć i mudrost. Salomonov savez s Hiramom. Priprema za zidanje hrama.

*1. Salomon je bio vladar nad svima kraljevstvima od rijeke do zemlje filistejske i do međe egipatske. Donosila su mu danak i bila su podložna Salomonu, dokle je živio.
*2. Za hranu trebalo je Salomonu na dan do trideset kora bijeloga brašna i šezdeset kora običnoga brašna,
3. Deset volova ugojenih, dvadeset volova s paše i sto ovaca, osim jelena, srna, divokoza i ugojenih ptica.
*4. Jer se je njegova moć protezala preko svega područja s onu stranu rijeke, od Tafse do Gaze, i preko svih kraljeva s onu stranu rijeke, i on imao mir sa svima susjedima unaokolo,
5. To su živjeli Juda i Izrael u sigurnosti, svaki pod svojom lozom i pod svojom smokvom, od Dana do Bersabe, dokle je živio Salomon.
*6. Salomon je imao četrdeset tisuća konja za kola svoja i dvanaest tisuća konja za jahanje.
7. Spomenuti pristavi hranili su svaki po jedan mjesec kralja Salomona i sve, koji su imali pristup k stolu kralja Salomona. Oni nijesu dali da išta pomanjka.
8. I ječam i slamu za konje i za tegleću marvu donosili su na mjesto, gdje bi se on upravo zadržao, svaki, kako bi ga zapalo.
9. Bog dade Salomonu vrlo veliku mudrost i uviđavnost, isto tako blago duha jednako pijesku na obali morskoj.
10. Mudrost Salomonova bila je veća od mudrosti svih sinova Istoka i od sve mudrosti Egipta.
*11. Bio je mudriji od svih ljudi, od Etana, Ezrahita, od He-

Gl. 5. (1) Reci 1.—14. odgovaraju recima 4, 21—34 u Vulgati (i u Daničića). — Rijeka bez bliže oznake jest Eufrat.
(2) 1 kor iznosi 364.4 l. Te visoke brojke tumače se tako, što je Salomon imao da prehranjuje sav dvor i posadu (garnizon).
(4) Ono »s onu stranu rijeke«, t. j. Eufrata, stara je oznaka za Siriju i Palestinu.
(6) Što se tiče broja Salomonovih konja, bit će da se je nepažnjom prepisivača uvukla pogrješka u tekstu; isp. 2 Dnev 9, 25.
(11) Etan i Heman označuju se kao autori psalama 87. i 88., o drugoj dvojici ne znamo ništa. Etan je bio Ezrahit, t. j. vukao je lozu iz porodice Zarine (hebr. Zerah), koja je pripadala plemenu Judinu.

mana, Halkola i Dorde, sinova Maholovih. Kod svih naroda unaokolo bio je glasovit.

*12. On je sastavio tri tisuće priča, i pjesama njegovih bilo je tisuća i pet.

13. Pjevao je priče o drveću, o cedru na Libanonu do isopa, što raste na zidu. Sastavio je priče o stoci, o pticama, o životinjama, što gmižu, i o ribama.

14. Iz svih naroda dolazili su ljudi, da čuju mudrost Salomonovu, od svih kraljeva na zemlji došli su, kad čuše za mudrost njegovu.

*15. Hiram, kralj Tira, posla sluge svoje k Salomonu, kad je bio čuo, da su ga kao nasljednika njegova oca pomazali za kralja. Hiram je naime stajao uvijek s Davidom u najboljem odnosu.

*16. Nato poruči Salomon Hiramu:

17. »Ti znaš, da moj otac David nije stigao da sagradi hram imenu Gospoda, Boga svojega, poradi ratova, koji ga zaokupiše odasvud, dok mu Gospod ne položi pod noge neprijatelje njegove.

18. Jer je sad meni dao Gospod, Bog moj, mir odasvud, i nemam više protivnika ni opasnosti,

19. Zato namjeravam da sagradim hram imenu Gospoda, Boga svojega. Tako je Gospod mojemu ocu Davidu obećao i rekao: Sin tvoj, kojega ću posaditi mjesto tebe na prijesto tvoj, on će sagraditi hram imenu mojemu.

*20. Zato zapovjedi, neka mi nasijeku cedara na Libanonu! Moji će ljudi zajedno raditi s tvojim ljudima. Plaću za tvoje ljude dat ću ti, što odrediš. Jer ti znaš, da u nas nema nikoga, koji umije sjeći drva kao Sidonci.«

21. Kad Hiram primi vijest Salomonovu, obradova se veoma i povika: »Neka je blagosloven danas Gospod, koji dade Davidu mudra sina kao vladara nad ovim velikim narodom!«

22. Tada posla Hiram Salomonu ovaj odgovor: »Uzeo sam do znanja, što si mi poručio. Ispunit ću sve tvoje želje za drva cedrova i čempresova.

23. Moji će ih ljudi snijeti s Libanona k moru. Tada ću ih dati na moru povezati u splavove i dovesti ih na mjesto, što mi ga kažeš, i tamo ih razvezati. Ti ih onda daj odnijeti! Zato ćeš ispuniti moju molbu i dati hranu čeljadi mojoj.«

24. Tako je davao Hiram Salomonu drva cedrova i čempresova, koliko je želio.

25. Salomon je za to davao Hiramu dvadeset tisuća kora pšenice za hranu čeljadi njegovoj i dvadeset kora ulja od stučenih maslina. Toliko je davao Salomon Hiramu svake godine.

26. Jer Gospod dade mudrost Salomonu, kako mu je bio obećao, zato dođe do prijateljstva između

(12—14) Mudrost u pričama, jedna vrsta religiozno-moralne filozofije, bila je na Istoku puno cijenjena. Da prikažu što življe istinu, priče su se služile zgodnim prispodobama iz životinjskog i biljnog svijeta. Najbolje su priče Salomonove jamačno u knjizi Svetoga Pisma, koja se zove »Priče Salomonove«; njemu se pripisuju priče u gl. 10.—22. i u gl. 25.—29.; dakle glavni dio tih priča.

(15) 15—22 odgovara u Vulgati gl. 5, 1—18. Isp. 2 Dnev 1, 18—2, 17.

(16—30) Isp. 2 Dnev 2, 2—17.

(20) Poruka Salomonova Hiramu pokazuje, da već tada nije bila Palestina bogata drvećem. Zato Izraelci nijesu bili vješte drvodjelje. Tirci se zovu Sidonci po starijem glavnom gradu zemlje.

Hirama i Salomona, tako da sklopiše savez među sobom.
27. Nato odredi kralj Salomon radnike iz svega Izraela. Broj ovih radnika iznosio je trideset tisuća ljudi.
28. Slao ih je naizmjence na Libanon, svaki mjesec po deset tisuća ljudi. Jedan mjesec bili su na Libanonu, a dva mjeseca kod kuće. Adoniram bio je nad svima radnicima.
29. U planini imao je Salomon sedamdeset tisuća nosača i osamdeset tisuća tesača,
30. Osim nastojnika Salomonovih, što su vodili rad, tri tisuće i trista, koji su nadzirali ljude zaposlene tim poslom.
31. Kralj je bio zapovjedio, da se izlomi veliko, teško kamenje, i da se postavi za temelj hramu tesano kamenje.
32. Tesali su kamenari Salomonovi i Hiramovi i Gibljani. Oni su pripravljali drvo i kamenje za gradnju hrama.

GLAVA 6.

Salomon gradi hram.

*1. Četiri stotine i osamdesete godine po izlasku sinova Izraelovih iz zemlje egipatske, četvrte godine vladanja Salomonova nad Izraelom, mjeseca Zia — to je drugi mjesec — poče graditi hram Gospodu.
*2. Hram, što ga je Salomon zidao Gospodu, bio je šezdeset lakata dug, dvadeset lakata širok i trideset lakata visok.
3. Trijem pred glavnim prostorom hrama bio je dvadeset lakata dug, prema širini hrama, a deset lakata širok pred hramom.
4. Prozori, što ih dade načiniti na hramu, imali su guste rešetke.
5. Nadalje dade načiniti uza zid hramu, unaokolo uza zidove hramu, oko glavnoga prostora i zadnjega prostora, hodnike, što ih unaokolo podiže u spratove.
6. Donji sprat bio je pet lakata širok, srednji je bio šest lakata širok, a treći je bio sedam lakata širok. Bio je naime dao načiniti odsjeke na kući izvana unaokolo, da ne mora zahvatiti u zidove hramske.
7. Uzelo se je kod gradnje hrama samo kamenje, što je bilo kod lomljenja posve priugotovljeno, tako da se nije ništa čulo od čekića i dlijeta ili drugoga gvozdena oruđa, dok se je podizao hram.
8. Ulaz u donji sprat bio je na desnoj strani hrama. Na zavojicu uzlazilo se gore na srednji sprat i iz srednjega na treći.

Gl. 6. (1—10) Isp. 2 Dnev 3, 1—4.

(1) Po mnogim tumačima Svetoga Pisma četvrta godina vladanja Salomonova jest godina 968 pr. Kr. — Zio (hebr. Ziv) jest starokanaansko ime za drugi mjesec, koji je obuhvatao vrijeme od sredine travnja do sredine svibnja.

Prema 2 Dnev 3, 1 sagradio je Salomon hram Gospodnji na gori Moriji. Na glavici gore nije bilo toliko prostora, da bi se na njoj sagradio hram, kako je to zamislio Salomon. Zato je kralj podigao od dna gore do vrha njezina zid na četiri strane od tesanoga kamena. Prazninu između zida i gore ispunio je kamenjem i zemljom. Tako je dobio lijep četverouglast prostor, na kojem je sazidao hram Gospodu.

(2 sl.) Opis hrama i njegovih sprava danas je nama često na mnogim mjestima teško razumljiv, osobito poradi mnogih tehničkih naziva i pogrješaka u tekstu, što su se mogle upravo ovdje lako uvući. — Dužina izraelskog lakta nije nam točno poznata. Bio je, kao u Babilonaca i Egipćana, veliki i mali lakat (Ez. 40, 5; 43, 13). Babilonski mali »opći« lakat imao je 49.5 cm; veliki »kraljevski« 55 cm. Egipatski veliki i mali lakat bio je 3 odnosno 4 cm manji.

9. Kad je tako bio dovršio gradnju hrama, pokri hram gredama i daskama cedrovim.
10. Hodnike načini oko cijeloga hrama pet lakata visoke i sveza ih s hramom gredama cedrovim.
*11. Tada dođe riječ Gospodnja Salomonu ovako:
12. »Tako je s kućom, što je gradiš: Ako uziđeš po mojim uredbama i ustvoriš moje zakone i uzdržiš sve moje zapovijedi i po njima urediš svoj život, ispunit ću na tebi svoje obećanje, što sam ga dao tvojemu ocu Davidu:
13. Stanovat ću među sinovima Izraelovim i ne ću nikada ostaviti naroda svojega Izraela.«
*14. Tako dovrši Salomon gradnju hrama.
15. On obloži zidove hramu iznutra drvetom. Pod hramu pokri daskama cedrovim.
16. Isto tako obloži dvadeset lakata na zadnjoj strani hrama daskama cedrovim od poda do pokrova. Tako ga načini unutra za prostor zadnji, za svetinju nad svetinjama.
17. Četrdeset lakata imao je hram, to jest veliki prostor pred svetinjom nad svetinjama.
18. Unutra bio je hram obložen drvetom cedrovim, a na njemu izrezane jabuke i cvjetovi razvijeni. Sve je bilo od drveta cedrova, tako da se nije vidio kamen.
19. Unutra u hramu načini zadnji prostor, da tamo namjesti kovčeg zavjeta Gospodnjega.
20. Zadnji prostor bio je dvadeset lakata dug, dvadeset lakata širok i dvadeset lakata visok. On ga dade obložiti čistim zlatom. Isto tako njim obloži žrtvenik od drveta cedrova sprijeda.
21. Nadalje obloži Salomon hram unutra čistim zlatom i zateže zlatne lance pred zadnjim prostorom, koji isto tako pozlati.
22. Sav hram obloži zlatom, svu zgradu potpuno. I sav žrtvenik, koji je pripadao zadnjemu prostoru, obloži zlatom.
*23. Nadalje dade u zadnjem prostoru načiniti dva keruba od drveta maslinova, svaki deset lakata visok.
24. Pet lakata imala su krila jednoga keruba i pet lakata krila drugoga keruba, tako da je deset lakata bilo od kraja jednoga krila do kraja drugoga krila.
25. Deset lakata imao je i drugi kerub. Obadva keruba imala su jednako obličje.
26. Visina jednoga keruba imala je deset lakata, isto tako imao je drugi kerub.
27. Kerube namjesti u nutrašnjosti hrama, i kerubi su držali krila svoja tako raširena, da je krilo jednoga ticalo jedan zid, a krilo drugoga keruba dopiralo do drugoga zida. U sredini hrama udarala su krila njihova jedno u drugo.
28. I kerube obloži zlatom.
29. Sve zidove hramu unaokolo iskiti rezanim kerubima, palmama i razvijenim cvjetovima, u zadnjem prostoru i u prednjem prostoru.
30. I pod hramu dade pozlatiti, u zadnjem prostoru i u prednjem prostoru.
31. Za ulaz u zadnji prostor dade načiniti dvokrilna vrata od dr-

(11—14) Ovih redaka nema u Septuaginti.
(14—30) Isp. 2 Dnev 3, 5—14.
(23—30) Kako su izgledali kerubi, nije nam pobliže poznato. Po svoj prilici imali su čovječje obličje. Oni su nam imali predstavljati Božju moć i veličinu.

veta maslinova. Pragovi s dovratnicima bili su na pet uglova.
32. Na obadvoja dvokrilna vrata od drveta maslinova dade izrezati kerube, palme i razvijene cvjetove i zlatom ih obložiti. Kerube i palme obloži pozlatom.
33. Isto tako dade i za ulaz u glavni prostor načiniti dovratnike od drveta maslinova na četiri ugla,
34. I dvoja dvokrilna vrata od drveta čempresova. Na dvije se strane otvaralo jedno krilo, i na dvije se strane otvaralo drugo krilo.
35. Dade izrezati na njima kerube, palme i razvijene cvjetove i zlatom ih obložiti posve po mjeri.
36. Unutrašnje predvorje dade okružiti su tri reda tesanoga kamena i jednoga reda cedrovih greda.
37. Četvrte godine mjeseca Zia bio je postavljen temelj hramu Gospodnjemu.
*38. I jedanaeste godine mjeseca Bula — to je osmi mjesec — bio je hram dovršen sa svim dijelovima svojim i sa svim, što mu pripada. Sedam ga je godina on gradio.

GLAVA 7.

Zidanje kraljevskih palača. Stupovi i posuđe hrama.

1. Na svojoj vlastitoj kući gradio je Salomon trinaest godina, dok je dovršio svu palaču.
*2. Kuću od šume libanonske gradio je sto lakata dugu, pedeset lakata široku i trideset lakata visoku, na četiri reda stupova cedrovih, i na stupovima su ležale grede cedrove.
3. Od drveta cedrova bio je i pokrov na gredama, što su bile na četrdeset i pet stupova, po petnaest u jednom redu.
4. Grede su imale tri reda, i po tri prozora stajala su jedan naprema drugome.
5. Sva vrata s dovratnicima bila su na četiri ugla, i po tri prozora stajala su jedan naprema drugome.
6. Onda podiže trijem od stupova pedeset lakata dug i trideset lakata širok. Jedan trijem sa stupovima i krovom bio je sprijeda.
7. Nadalje sagradi trijem za prijesto, gdje je sudio, trijem sudski. Bio je obložen drvetom cedrovim od poda do greda.
8. Napokon palača njegova, u kojoj je stanovao, u drugom dvorištu, unutar od trijema, bila je na isti način građena. I za kćer faraonovu, kojom se je bio oženio Salomon, sagradi palaču jednaku onome trijemu.
9. Sve ove gradnje bile su sagrađene od teškoga kamenja, tesanoga po mjeri, iznutra i izvana pilom sječenoga, od temelja do krova.
10. Od izvana do velikog predvorja bili su temelji od teškoga velikog kamenja, balvana od deset lakata i balvana od osam lakata.
11. Na tom je ležalo teško, po mjeri tesano kamenje i grede cedrove.
12. Tri reda kamenja tesanoga i jedan red cedrovih brvana okruživali su unaokolo veliko predvorje,

(38) Bul je starokanaansko ime za osmi mjesec, koji je obuhvatao vrijeme od polovine listopada do polovine studenoga.

Gl. 7. (2) »Kuća od šume libanonske« bila je kraljeva ljetna palača. Počivala je na stupovima cedrovim i inače je sva bila od cedrovine. A kako je cedrovina dolazila iz šume libanonske, to se je onda i kuća, koja je sva bila od cedrovine, s pravom prozvala »kuća od šume libanonske«.

isto tako unutrašnje predvorje u hramu Gospodnjem i trijem palače.

*13. Nato posla kralj Salomon i dade dovesti Hirama iz Tira.

*14. On je bio sin jedne udovice iz plemena Neftalijeva; njegov je otac bio veliki kovač u Tiru. Bio je veoma razuman i vješt u svakojakom radu od mjedi. On dođe kralju Salomonu i izradi mu sve radove.

*15. Tako sali obadva stupa od mjedi. Visina jednome stupu bila je osamnaest lakata, konac od dvanaest lakata obuhvatao je jedan i drugi stup.

16. Načini usto dva od mjedi salivena oglavlja, da se metnu ozgo na stupove. Visina je jednoga oglavlja pet lakata, visina drugoga oglavlja isto tako pet lakata.

17. Na oglavlja stupova načini pletenice isprepletene i vrpce kao verige, jedno na prvo oglavlje i drugo na drugo oglavlje.

18. Onda načini šipke, u dva reda unaokolo na jednoj pletenici, da pokrivaju oglavlje stupova. Tako načini i na drugom oglavlju.

19. Oglavlja na stupovima u trijemu bila su načinjena kao ljiljani od četiri lakta.

20. Na oglavljima na obadva stupa bili su ozgo i prema sredini pod pletenicama šipci, kojih je bilo dvjesta u dva reda unaokolo na jednom i na drugom oglavlju.

21. Stupove podiže na ulazu u trijem hrama. Jedan postavi na desnu stranu i nazva ga Jahin; drugi postavi na lijevu stranu i nazva ga Booz.

22. Navrh stupova namjesti izrađeno cvijeće ljiljanovo. Kad se dovršiše stupovi,

*23. Sali more od mjedi. Ono je imalo deset lakata od jednoga kraja do drugoga i bilo je okruglo unaokolo i pet lakata visoko. Trideset lakata trebalo je konca, da ga se obuhvati unaokolo.

24. Ispod kraja njegova, koji ima deset lakata, optječu more nakiti kao čaške cvjetne. U dva reda optječu ga nakiti kao čaške cvjetne, što su s njim salivene.

25. Stajalo je na dvanaest volova, od kojih su tri bili okrenuti na sjever, tri na zapad, tri na jug i tri na istok. Na njima je stajalo more. Zadnje strane njihove bile su sve okrenute unutra.

*26. Bilo je kao podlanica debelo, i kraj njegov bio je kao kraj u čaše, kao cvijet ljiljanov. Primalo je dvije tisuće bata.

(13 sl.) Izraelci se nijesu razumjeli u graditeljstvo i u rad gvožđarski. Zato su se u tom obraćali na strane umjetnike. Veliki kovač (natkovač) imao je isto ime kao kralj u Tiru.

(14) Prema 2 Dnev 2, 14 bila je ta udovica iz plemena Danova, pa se je udala za čovjeka iz plemena Neftalijeva. Za njezina se muža kaže, da je bio iz Tira. Je li to zato, što je u Tiru dugo boravio, ili joj je možebit prvi muž umro, pa se poslije udala za drugoga, koji je bio iz Tira, ne može se odrediti. Hiram mnogo podsjeća na Beseleela (isp. 2 Mojs 31, 3).

(15—22) Isp. 2 Dnev 3, 15—17. Imena dvaju stupova upotrebljavala se i kao osobna imena (1 Dnev 9, 10; Rut 2, 1). Njihov odnos prema stupovima nepoznat je. — Jahin znači »Bog utvrđuje«, a Booz »U njemu je jakost«. Tim je Salomon htio da kaže: Sva je jakost hramu, što sam ga podigao, samo u Bogu, koji ga utvrđuje. Što vrijedi za hram Gospodnji vidljivi, vrijedi još više za hram njegov nevidljivi: za kraljevstvo Božje na zemlji.

(23—26) Isp. 2 Dnev 4, 2—5. Velika umivaonica (more mjedeno) služila je za čuvanje vode, kojom su se umivali svećenici (2 Dnev 4, 6). Voda se je po svoj prilici uzimala cijevima.

(26) 2000 bata (bat uzet po 36.4 odnosno 39.4 l) iznosi 728 odnosno 788 hl.

*27. Načini i deset podnožja od mjedi. Svako je podnožje bilo četiri lakta dugo, četiri lakta široko i tri lakta visoko.

28. Podnožja su bila rađena ovako: imala su oplate, i oplate su bile umetnute u okvire.

29. Na oplatama u okvirima bili su prikazani lavovi, volovi i kerubi, isto tako na okvirima iznad i ispod lavova i volova visjeli su vijenci.

30. Svako je podnožje imalo četiri točka od mjedi, kojima su osovine bile isto tako od mjedi. Na četiri noge bila su kao ramena i pod svakom umivaonicom bila su ta ramena salivena i vijencima obložena.

31. Dubina umivaonici od vrha do dna nad stupcem bila je lakat, i u vrhu je bila okrugla kao i stupac, koji je bio od podrug lakta, i po vrhu joj bilo je rezano, a oplata joj je bila na četiri ugla, ne okrugla.

32. Četiri točka bila su pod tom oplatom. Osovine točkovima izlazile su na podnožju, i svaki je točak bio visok podrug lakta.

33. Točkovi su bili rađeni kao točkovi kolski. Osovine njihove, glavčine, naplaci i paoci, sve je bila liveno.

34. Četiri ramena bila su na četri ugla u svakoga podnožja, iz podnožja su izlazila njegova ramena.

35. Ozgo u podnožja bilo je visine po lakta, koja je bila svuda okrugla, i ozgo na podnožju bile su strane njegove i oplate, što su izlazile iz njega.

36. Po stranama njegovim i po oplatama njegovim izreza kerube, lavove i palme, jedno do drugoga uz vijence unaokolo.

37. Na taj način načini deset podnožja; sva su bila jednako salivena, jedne mjere i jednakog oblika.

38. Usto načini deset umivaonica od mjedi. Svaka umivaonica uzimala je četrdeset bata, i svaka umivaonica imala je četiri lakta. Na svako od deset podnožja došla je po jedna umivaonica.

39. Namjesti pet podnožja na sjevernoj strani hrama. More namjesti na južnoj strani hrama, na jugoistoku.

*40. Nadalje načini Hiram lonce, lopate i kotliće. Tako dovrši Hiram sve radove, što ih je morao da izradi kralju Salomonu za hram Gospodnji:

41. Dva stupa i dva oglavlja okrugla ozgo na obadva stupa, dvije pletenice da pokrivaju ona dva oglavlja okrugla ozgo na stupovima;

42. Nadalje četiri stotine šipaka za obadvije pletenice, dva reda šipaka za svaku pletenicu, da pokrivaju dva oglavlja okrugla ozgo na stupovima;

43. Usto deset podnožja i deset umivaonica na podnožjima;

44. Nadalje more i dvanaest volova pod morem;

45. Onda lonce, lopate i kotliće. Svi sudovi, što ih načini Hiram kralju Salomonu za hram, bili su od mjedi uglađene.

*46. Dade ih saliti kralj u ravnici jordanskoj u zemlji ilovači između Sohota i Sartana.

(27) Deset podnožja od mjedi za deset manjih umivaonica (r. 38.), što su se upotrebljavale za pranje žrtava (2 Dnev 4, 6). Kod iskopina na Cipru nađena su slična kotlišta iz 2. vijeka pr. Kr.

(40—51) Isp. 2 Dnev 4, 11—5, 1.

(46) Odabrala se jordanska dolina za ljevanje, jer je ovdje bilo ilovače, koja je potrebna za ljevanje.

47. Tada namjesti Salomon sve sudove. Težina mjedi nije bila utvrđena poradi vrlo velike množine.

48. Onda dade Salomon načiniti sve posuđe, što se upotrebljavalo u hramu Gospodnjem: zlatni žrtvenik, zlatni sto za kruhove postavljene,

49. Svijetnjake, pet na desnoj i pet na lijevoj strani pred zadnjim prostorom od čistoga zlata, i zlatne cvjetove, svjetiljke i usekače;

50. Nadalje vrčeve, noževe, škropionice, mašice i kadionice od čistoga zlata. I čepovi na dvokrilnim vratima u prostor unutrašnji, u svetinju nad svetinjama, i na dvokrilnim vratima hrama u glavni prostor bili su od zlata.

51. Kad su bili dovršeni svi radovi, što ih je kralj Salomon dao izraditi za hram, dade Salomon unijeti i posvetne darove svojega oca Davida. Srebro i zlato i posuđe stavi u riznicu hrama Gospodnjega.

GLAVA 8.

Posveta hrama.

*1. Tada sabra Salomon starješine Izraelove i sve glavare plemenske, knezove porodica izraelskih, kod kralja Salomona u Jeruzalemu, da se prenese kovčeg zavjeta Gospodnjega iz grada Davidova, a to je Sion.

*2. I tako se sabraše kod kralja Salomona svi ljudi Izraelovi na blagdan u mjesecu Etanimu, a to je mjesec sedmi.

3. Kad dođoše sve starješine Izraelove, podigoše svećenici kovčeg

*4. I prenesoše kovčeg Gospodnji, šator svjedočanstva i sve posuđe sveto, što je bilo u šatoru.

5. Pritom žrtvova kralj Salomon i s njim sva općina Izraelova, koja se našla kod njega, pred kovčegom toliko ovaca i goveda, da ih se poradi njihova mnoštva nije moglo izbrojiti niti proračunati.

6. Tada unesoše svećenici kovčeg zavjeta Gospodnjega na njegovo mjesto u zadnjem prostoru hrama, u svetinji nad svetinjama, pod krila kerubâ.

7. Kerubi su naime držali krila raširena nad mjestom, gdje je stajao kovčeg. Tako pokriše kerubi kovčeg i poluge njegove odozgo.

*8. Poluge su bile tako duge, da su se krajevi poluga vidjeli u svetištu pred zadnjim prostorom. Ali se dalje napolje nijesu vidjeli. Ostadoše ondje do današnjega dana.

*9. U kovčegu su bile samo dvije ploče kamene, što ih je bio u nj metnuo Mojsije na Horebu, kad Gospod sklopi savez sa sinovima Izraelovim, pošto izađoše iz zemlje egipatske.

*10. Kad svećenici ostaviše svetište, oblak napuni hram Gospodnji.

Gl. 8 (1—9) Isp. 2 Dnev 5, 2—10.

(2) Mjesec Etanim jest starokanaansko ime za sedmi mjesec, koji obuhvata vrijeme od polovine rujna do polovine listopada. Poslije se prozvao taj mjesec Tišri. Toga se mjeseca slavio blagdan sjenica (isp. 3 Mojs 23, 34).

(4) To je sve dosad bilo u Gabaonu, i sad se je to prenijelo u hram.

(8) Isp. 2 Dnev 5, 9.

(9) Štap Aronov, posudicu s manom, kao što i knjigu zakona Mojsijeva, što se dosada čuvalo u svetinji nad svetinjama (isp. 5 Mojs 31, 24 sl.) uz kovčeg zavjetni, spremili su sada nekamo drugamo u hramu (isp. 2 Dnev 34, 14).

(10) Oblak, znamen (simbol) nazočnosti Božje (2 Mojs 29, 43; 40, 34; 4 Mojs 9, 15), pokazao je, da je Bog bio zaposio novo svetište.

*11. Svećenici nijesu mogli radi oblaka pristupiti, da vrše svoju službu. Jer slava Gospodnja napuni hram Gospodnji.
*12. Tada reče Salomon: »Gospod je rekao, da će stanovati u mraku.
13. I ja sagradih tebi kuću za stan, mjesto da u njemu stanuješ na vječna vremena.«
14. Tada se okrenu kralj i blagoslovi svu općinu sinova Izraelovih, a sva je općina sinova Izraelovih stajala.
15. On reče: »Blagosloven neka je Gospod, Bog Izraelov, koji je eto zaista ispunio obećanje, što ga je svojim ustima dao mojemu ocu Davidu, kad je rekao:
16. Od vremena, kad sam bio izveo iz Egipta narod svoj Izraela, ne izabrah nijednoga grada između svih plemena Izraelovih, da se tamo sagradi hram, u kojem da stanuje ime moje. Ali za to izabrah Davida, da vlada nad narodom mojim Izraelom.
17. I naumi doduše moj otac David da sagradi hram imenu Gospoda, Boga Izraelova.
18. Ali Gospod reče mojemu ocu Davidu: Da kaniš sagraditi hram imenu mojemu, dobro činiš, što si to naumio.
19. Ali ne ćeš ti sagraditi toga hrama, nego sin tvoj, koji će ti se roditi, on će sagraditi hram imenu mojemu.
20. I eto Gospod ispuni obećanje, što ga je dao: Ja stupih na mjesto svojega oca Davida i sjedoh na prijesto Izraelov, kao što obeća Gospod, i sagradih hram imenu Gospoda, Boga Izraelova.
21. Ja u njemu pripravih mjesto za kovčeg, u kojem je savez Gospodnji, što ga je sklopio s ocima našim, kad ih je izveo iz zemlje egipatske.«
22. Potom stupi Salomon pred svom općinom Izraelovom pred žrtvenik Gospodnji, raširi ruke svoje prema nebu
23. I pomoli se: »Gospode, Bože Izraelov! Nijedan bog u nebu gore i na zemlji dolje nije ti jednak: savez i milost čuvaš ti slugama svojim, koji hode pred tobom čitavim srcem.
24. Ti si slugi svojemu, mojemu ocu Davidu, ispunio, što si mu bio obećao. Što si obrekao ustima svojim, to si ispunio djelom, kako dokazuje ovaj dan.
25. A sada, Gospode, Bože Izraelov, drži slugi svojemu, mojemu ocu Davidu, i obećanje, što si mu ga dao, kad si rekao: Koliko je do mene, ne će ti nikada nestati čovjeka, koji bi sjedio na prijestolu Izraelovu. Samo moraju potomci tvoji ponašanje svoje tako urediti, da hode prema mnom, kao što si ti hodio preda mnom.
26. Sada dakle, Bože Izraelov, daj da se obistini obećanje tvoje, što si ga dao slugi svojemu, mojemu ocu Davidu!
27. A hoće li doista Bog stanovati na zemlji? Eto, nebo i nebesa najviša ne mogu te obuhvatiti — koliko manje ova kuća, koju sagradih!
28. A obazri se na molitvu sluge svojega i na vapaj njegov, Gospode, Bože moj: Čuj zaziv i molitvu, koju danas upravlja tebi sluga tvoj!
29. Daj da oči tvoje budu otvorene nad ovom kućom dan i noć, nad mjestom, za koje si obećao: Moje ime tamo će stanovati!

(11—50) Isp. 2 Dnev 5, 14—6, 39.
(12) Svetinja nad svetinjama u svetom šatoru nije imala nikakva otvora za svijetlo. I u novom hramu bila je svetinja nad svetinjama u potpunom mraku.

30. Čuj molitvu, koju će na ovom
mjestu obavljati sluga tvoj! Čuj
vapaj sluge svojega i naroda svo-
jega Izraela, kadgod se mole na
ovom mjestu! Usliši je na mjestu,
gdje sjediš na prijestolu, u nebu,
usliši je i oprosti!
*31. Ako se netko ogriješi o
bližnjega svojega i njemu se na-
loži zakletva, kojom se ima za-
kleti, i on se pokaže sa zakletvom
pred tvojim žrtvenikom u ovoj
kući,
32. Onda ti čuj to u nebu i za-
hvati i pribavi pravo slugama
svojim: Krivca odsudi obraćajući
njegova djela na njegovu glavu!
A nedužnoga oslobodi postupajući
s njim po nedužnosti njegovoj!
33. Ako tvoj narod Izrael bude
potučen od neprijatelja, jer se je
ogriješio o tebe, ali se opet obrati
k tebi i slavi ime tvoje i u ovoj
se kući moli i vapije k tebi,
*34. Onda ti čuj to u nebu,
oprosti grijehe svojemu puku Izra-
elu i dovedi ih natrag u zemlju,
koju si dao ocima njihovim!
35. Ako se je zatvorilo nebo,
tako da ne pada dažd, jer su se
ogriješili o tebe, i oni se mole na
ovom mjestu i slave ime tvoje i
obrate se od grijeha svojih, jer si
ih ponizio,
36. Onda ti čuj to u nebu, opro-
sti grijehe slugama svojim i svo-
jemu narodu Izraelu, upravi ih na
pravi put, kojim da idu, i pusti
dažd na svoju zemlju, koju si dao
narodu svojemu u baštinu!
37. Ako nastane glad u zemlji,
ako budu kuga, suša, medljika,
skakavci i gusjenice, ako je nepri-
jatelj pritisne u kojem od njezi-
nih mjesta, ako je pohodi kakvo-
god zlo ili bolest:
38. Svaku molitvu, svaki vapaj,
što tada kojigod izgovori u svemu
tvojem narodu Izraelu, ako svaki
osjeća bol u srcu svojem i raširi
ruke prema ovoj kući,
39. Onda ti to čuj u nebu na
mjestu, gdje sjediš na prijestolu,
i oprosti i zahvati i podaj svako-
me po svemu životu njegovu, jer
ti poznaš srce njegovo! Jer ti je-
dini prozireš srce sve djece čo-
vječje,
40. Da te se uvijek boje, dokle-
god živu u zemlji, koju si dao oci-
ma našim!
*41. Ali i stranca, koji ne pri-
pada tvojemu narodu Izraelu, ne-
go iz daleke zemlje dolazi radi
imena tvojega
42. — Jer se čuje za ime tvoje
veliko, za ruku tvoju jaku i za mi-
šicu tvoju podignutu —, kad on
dakle dođe i pomoli se u ovoj kući,
43. Onda ga ti čuj u nebu na
mjestu, gdje sjediš na prijestolu,
i učini sve, za što te zaziva stra-
nac, da svi narodi na zemlji upo-
znaju ime tvoje, da te štuju kao
tvoj narod Izrael i da doznaju, da

(31. sl.) Prva prošnja odnosi se na pravni život, i to na slučaj, koji je osobina starozavjetnome pravosuđu. Jedan čovjek bude okrivljen radi nekoga zločina. Taj mu se zločin ne može dokazati ni dokazom svjedokâ ni priznanjem. I on sad mora opravednom prisegom u hramu priseći svoju nedužnost. Prisega ima u sebi teška proklinjanja samoga sebe. Ta prokletstva svečano moli od Boga optuženik, ako njegovo uvjeravanje za nedužnost ne odgovara istini. Salomonova prošnja ide za tim, da Bog udari takvoga čovjeka, ako je kriv, svakim zlom, što ga je sam sebi zaželio. Ali čovjeka nedužnoga neka bi poštedio od svakoga zla!

(34) Neka bi Bog čuo obavljenu u hramu molitvu za one Izraelce, koji su odvedeni kao ratni zarobljenici, i neka bi ih natrag doveo u domovinu!

(41—43) Ispunjenje Salomonove prošnje, neka bi hram postao kuća molitve (bogomolja) svih naroda, proriče se od prorokâ za vrijeme mesijansko (Iz 2, 2 sl.; 56, 6 sl.).

je ovaj hram, što ti ga sagradih, prozvan po imenu tvojem!

44. Ako narod tvoj izađe na vojsku proti svojim neprijateljima putem, kojim ga pošlješ, i pomoli se Gospodu prema gradu, koji si izabrao, prema hramu, koji sam sagradio imenu tvojemu,

45. Onda ti čuj u nebu molbu njegovu i vapaj njegov i podaj mu pobjedu!

46. Ako su se ogriješili o tebe — jer nema čovjeka, koji ne griješi — i ti se rasrdiš na njih i predaš ih neprijatelju, tako da ih tlačitelji njihovi zarobe i odvedu u zemlju neprijateljsku, daleko ili blizu,

47. I ako se tad oni dozovu u zemlji, gdje su zarobljeni, i obrate se i zavape k tebi u zemlji tlačitelja svojih i priznaju: Sagriješismo i zlo učinismo, bezbožni smo bili —

48. Ako se dakle svim srcem i svom dušom obrate k tebi u zemlji neprijatelja svojih, koji ih odvedoše, i pomole se tebi, prema zemlji, koju si dao ocima njihovim, prema gradu, koji si izabrao, i prema hramu, koji sam sagradio imenu tvojemu,

49. Onda ti usliši njihovu molitvu i vapaj u nebu na mjestu, gdje sjediš na prijestolu, i pribavi im pravicu!

50. I oprosti narodu svojemu, što je sagriješio proti tebi, i sve prijestupe, koliko su skrivili proti tebi, i daj da nađu milost kod tlačitelja svojih, da im se smiluju!

*51. Jer on je narod tvoj i svojina tvoja, koju si izveo iz Egipta, isred talionice gvožđa.

52. Neka budu oči tvoje otvorene na molbu sluge tvojega i na molbu naroda tvojega Izraela, da ih uslišiš u svemu, za što te zazovu!

53. Jer si ih ti odvojio sebi za svojinu iz svih naroda na zemlji, kao što si obećao preko svojega sluge Mojsija, kad si izveo oce naše iz Egipta, ti veliki Gospode!«

54. Kad je bio Salomon posve dovršio ovu prošnju i molitvu Gospodu, ustade s mjesta pred žrtvenikom Gospodnjim, gdje je bio klečao s rukama raširenim prema nebu,

55. Stupi naprijed i blagoslovi svu općinu Izraelovu glasom velikim ovako:

56. »Blagosloven neka je Gospod, koji je svojemu narodu Izraelu pribavio mir posve onako, kao što je obećao. Nije ostalo neispunjeno ni jedno jedino od svih sjajnih obećanja, što ih je dao preko svojega sluge Mojsija.

57. Gospod, Bog naš, neka bude s nama, kao što je bio s ocima našim! Neka nas ne ostavi i ne odbije,

58. Da se srca naša obrate k njemu i mi hodimo svim putovima njegovim i držimo njegove zapovijedi, uredbe i zakone, na koje je obvezao oce naše.

59. I ove riječi moje, što sam ih u molitvi upravio Gospodu, neka budu nazočne Gospodu, Bogu našemu, dan i noć, da pribavi pravicu slugi svojemu i narodu svojemu Izraelu u svako doba,

60. Da svi narodi na zemlji dođu do spoznanja, da je Gospod Bog i nitko drugi.

61. A srce vaše neka bude nepodijeljeno odano Gospodu, Bogu našemu, da hodite po uredbama njegovim i držite zapovijedi njegove, kao danas!«

(51) Talionica gvožđa sa svojom strahovitom žegom jest slika onih teških muka pretrpljenih u Egiptu.

*62. Tada prinese kralj i sav Izrael s njim žrtve zaklanice Gospodu.

*63. Kao žrtvu mirotvornu, koju dade Salomon zaklati za Gospoda, žrtvova on dvadeset i dvije tisuće volova i sto i dvadeset tisuća ovaca. Tako posvetiše hram Gospodnji kralj i svi sinovi Izraelovi.

*64. U onaj dan posveti kralj srednji dio predvorja pred hramom Gospodnjim. Jer ondje prinese žrtve paljenice, prinose i pretilinu od žrtava mirotvornih. Mjedeni žrtvenik, koji je stajao pred Gospodom, bio je premalen, da obuhvati žrtve paljenice, prinose i pretilinu žrtava mirotvornih.

*65. Tako proslavi tada Salomon blagdan i sav Izrael s njim, zbor velik od ulaska u Emat do potoka egipatskoga, pred Gospodom, Bogom našim, sedam dana i još jedamput sedam dana, dakle četrnaest dana.

66. Osmi dan otpusti ljude. Oni se rastadoše od kralja i otidoše k svojim kućama, veseli i dobre volje radi svega dobra, što ga je Gospod bio iskazao svojemu slugi Davidu i svojemu narodu Izraelu.

GLAVA 9.

Bog se opet javlja Salomonu. Salomonovi darovi Hiramu. Njegove daljne gradnje, žrtve i lađe.

*1. Kad je bio Salomon dovršio gradnju hrama Gospodnjega i kraljevske palače i sve druge osnove, što ih je Salomon želio da izvede,

2. Javi se Gospod Salomonu po drugi put, kao što mu se bio javio u Gabaonu.

3. I reče mu Gospod: »Uslišio sam molitvu tvoju i vapaj tvoj, što si mi ga upravio. Posvetio sam taj hram, što si mi ga sagradio. Zato će ime moje tamo vazda stanovati, i oči moje i srce moje tamo će uvijek boraviti.

4. Ako ti uzideš preda mnom onako, kako je išao tvoj otac David, u iskrenosti srca i u pravičnosti, tako da činiš sve, što sam ti zapovjedio, i držiš moje uredbe i propise,

5. Tada ću zauvijek utvrditi prijesto kraljevstva tvojega nad Izraelom, kao što sam obećao tvojemu ocu Davidu, kad sam rekao: Nikada ti ne će nestati čovjeka na prijestolu Izraelovu.

6. Ali ako se vi, vi i sinovi vaši, odvratite od mene i ne uzdržite mojih zapovijedi i uredaba, na koje sam vas obvezao, nego oti-

(62—66) Isp. 2 Dnev 7, 4—10.

(63) Veliki broj žrtava mirotvornih, što su bile potrošene za gozbe žrtvene, u vezi je s velikim mnoštvom naroda, koji se je morao hraniti punih 14 dana. Sedam se je prvih dana svetkovala posveta hrama Gospodnjega, a sedam drugih slavio se blagdan sjenicâ.

(64) Stim, da su bile žrtve prinesene u sredini predvorja, bilo je predvorje posvećeno.

(65) Kao izraz »od Dana do Bersabe«, tako i obrat »od ulaska u Emat do potoka egipatskoga« upotrebljava se za oznaku sjeverne i južne međe Palestine. Put u Emat na Orontesu vodio je preko doline između Libanona i Antilibanona. Potok je egipatski na svu priliku potočna dolina u blizini mjesta El-Ariš, između Bersabe i Egipta.

Gl. 9. (1—9) Isp. 2 Dnev 7, 11—22.

dete i služite drugim bogovima i klanjate im se,
*7. Tada ću istrijebiti Izraela iz zemlje, koju sam im dao, i hram, što sam ga posvetio imenu svojemu, odbacit ću od lica svojega, i Izrael će postati poslovica i podsmijeh kod svih naroda.
8. I ovaj će hram postati jedna ruševina. I kad zapitaju: Zašto je tako šta učinio Gospod ovoj zemlji i ovome hramu?,
9. Odgovorit će se: Oni su ostavili Gospoda, Boga svojega, koji je oce njihove izveo iz Egipta, i okrenuli se k tuđim bogovima, njima se klanjali i služili im. Zato je pustio na njih Gospod svu tu nesreću.«
10. Kad prođe dvadeset godina, u koje sagradi Salomon obadvije zgrade, hram Gospodnji i palaču kraljevsku
11. — Hiram, kralj Tira, podupirao je Salomona prema potrebi drvetom cedrovim i čempresovim i zlatom —, tada odstupi kralj Salomon Hiramu dvadeset gradova u zemlji Galileji.
12. Ali kad dođe Hiram iz Tira, da vidi gradove, što mu ih bio ustupio Salomon, ne dopadoše mu se,
*13. I reče: »Kakvi su to gradovi, što si mi ih dao, brate?« Zato se zove ta zemlja sve do današnjega dana Habul.
*14. Hiram je bio poslao kralju sto i dvadeset talenata zlata.
*15. Ovako se ima s rabotom, što ju je bio naložio kralj Salomon, da sagradi hram Gospodnji i svoju vlastitu palaču, Melo i zidove Jeruzalema i Heser, Magedo i Gazer.
16. Faraon naime, kralj egipatski, bio je izašao, osvojio Gazer i spalio ga ognjem, Kanaance, što su stanovali u gradu, pobio i dao ga kao miraz kćeri svojoj, ženi Salomonovoj.
*17. I Salomon sagradi opet Gazer i donji Bethoron,
18. Baalat, Tamar u pustinji u zemlji,
19. Nadalje sve gradove za spremišta, što ih je imao Salomon, i gradove za kola i gradove za ja-

(7) Kazna, o kojoj se ovdje govori, došla je na hram Salomonov, kad su Židove odveli u sužanjstvo babilonsko, a došla je i na drugi hram, kad su Rimljani razorili i hram i grad, pa narod rastjerali po svemu svijetu. Jednoj i drugoj kazni Božjoj bilo je krivo idolopoklonstvo u narodu. Prije sužanjstva babilonskoga služio je narod neznabožačkim idolima susjednih naroda, a prije konačne propasti svoje duhovnim idolima bogatstva, časti, tjelesnih naslada i t. d.
(13) Značenje riječi Habul nije nam poznato. Bit će da znači nešto porugljivo. Neki vele, da je zemlja Habul zemlja blatna, zamazana. Noviji tumači dovode tu riječ »habul« u vezu s hebrejskom riječi »kabal«, što znači »kao ništa«. — Ti su gradovi bili u gornjoj Galileji, u plemenu Neftalijevu, na istok od Tira, a stanovali su u njima gotovo sami neznabošci. Hiram ih nije zadržao, nego ih je vratio Salomonu natrag (isp. 2 Dnev 8, 2).
(14) Od ovoga retka pa dalje uzimat ćemo kune mjesto dinarâ. Nezavisna Država Hrvatska, za kojom smo toliko čeznuli i koju smo sada, Bogu hvala, dočekali, uvela je mjesto dinara svoj vlastiti novac kunu (Kn). — 120 talenata iznosi otprilike 15 milijuna zlatnih kuna. Za to zlato založio je Salomon Hiramu spomenute gradove.
(15) Melo je tvrđava, o kojoj se ne zna ništa sigurno ni određeno. — Heser je možda stari kraljevski grad Asor (Joz 19, 36). — Magedo je ležao u ravnici Jezrael. — Gazer je među Jeruzalemom i Jafom.
(17—24) Isp. 2 Dnev 8, 5—11.
(17 sl.) Bethoron je ležao sjeverozapadno od Jeruzalema. — Baalat po svoj prilici u blizini Bethorona. — Thamar (Vulgata i Daničić: Palmira) južno od Mrtvoga mora na trgovinskoj cesti od Hebrona u Elat (Ajlat).

nalište, nadalje sve gradnje, što ih je Salomon htio da podigne u Jeruzalemu, na Libanonu i u svemu području svoje vlasti.

20. Sve, što je još bilo ostalo od Amoreja, Heteja, Ferezeja, Heveja i Jebuzeja, koji nijesu pripadali sinovima Izraelovim,

21. Potomke njihove, koji su iza njih još bili ostali u zemlji, jer ih ne mogoše sinovi Izraelovi istrijebiti, njih Salomon nagna da plaćaju danak i da robuju do današnjega dana.

22. Od sinova Izraelovih ne učini Salomon nijednoga robom, nego oni postadoše njegovi ratnici i činovnici, njegove više i niže vođe, njegovi zapovjednici nad kolima i nad konjanicima.

23. Glavnih nastojnika nad gradnjama Salomonovim bilo je pet stotina i pedeset. Oni su nadzirali ljude, koji su bili radovima zaposleni.

24. Čim je kći faraonova iz grada Davidova bila ušla u svoju palaču, koju je bio sagradio za nju, dade podignuti Melo.

25. Tri puta u godini prinosio bi Salomon žrtve paljenice i žrtve mirotvorne na žrtveniku, što ga je podigao Gospodu, i palio je kad na žrtveniku, što je stajao pred Gospodom. I popravljao je štete na hramu.

*26. I lađe načini kralj Salomon u Asiongaberu, koji je kod Ajlata na obali Crvenoga mora u Edomu.

27. Hiram posla na tim lađama svoje ljude, mornare, što su vješti moru. Zajedno s ljudima Salomonovim

*28. Odvezoše se u Ofir, uzeše odanle zlata četiri stotine i dvadeset talenata i donesoše kralju Salomonu.

GLAVA 10.

Kraljica od Sabe posjećuje Salomona. Salomonovo bogatstvo i slava.

*1. Kad je kraljica od Sabe čula o slavi Salomonovoj, koju je bio stekao po imenu Gospodnjem, dođe ona, da ga iskuša zagonetkama.

2. Dođe u Jeruzalem s veoma velikom pratnjom. Kamele su nosile mirisa i zlata vrlo mnogo i dragoga kamenja. Kad je bila došla k Salomonu, iznese mu sve, što je bila preduzela sebi.

3. A Salomon joj odgovori na sva pitanja njezina. Ništa nije bilo, što bi ostalo kralju sakriveno, da joj ne bi mogao dati obavijesti.

(26—28) Isp. 2 Dnev 8, 17—18.

(26) Ajlat (Elat) je današnja Akaba u elanitičkom morskom zatonu.

(28) O položaju Ofira ne može se ništa sigurno reći. Po nekim tumačima ležala je ta zemlja u južnoj Arabiji, koja je bila na glasu kao zemlja zlata; po drugima na istočnoafričkoj obali; opet drugi misle, da je zemlja Ofir istovetna s Eritrejom, gdje su već Egipćani tražili zlato. Po visokoj svoti od 420 talenata zlata (56 milijuna zlatnih kuna) moglo bi se zaključiti, da je Salomon dobio to zlato ne robnom zamjenom, nego vlastitim rudokopom.

Gl. 10. (1—13) Isp. 2 Dnev 9, 1—12. Saba je po svoj prilici zemlja u sjevernoj Arabiji. Prema asirskim izvještajima bilo je kraljica u Arabiji. Pod »zagonetkama« razumijevale se kratke mudre riječi (isp. Mt 12, 42; Ps 49 [48], 5; Ez 17, 2 sl.). Posjet kraljice imao je sigurno, i možda poglavito, poslužiti u svrhu trgovačkih odnosa i ugovora. Gotovo sve trgovinske ceste od Arabije u Egipat i Siriju vodile su preko područjâ, što su bila pod vlašću ili utjecajem kralja Salomona.

*4. I kad kraljica od Sabe vidje svu mudrost Salomonovu i palaču, koju je bio sagradio,
5. I jela na stolu njegovu, kako su dostojanstvenici njegovi tu sjedili i sluge njegove dvorile, nadalje odijelo njihovo i peharnike njegove i žrtve paljenice, što bi ih on u hramu prinosio Gospodu, ona se tad nije više mogla uzdržati
6. I reče kralju: »Istina je bila, što sam čula u svojoj zemlji o tebi i o mudrosti tvojoj.
7. Nijesam htjela vjerovati što se govorilo, dok ne dođem i vidim svojim očima. I zaista, ni pola mi nije kazano. Tvoja mudrost i tvoje vrline nadvisuju glas, što sam ga slušala.
8. Sretni ljudi tvoji, sretne sluge tvoje, što uvijek stoje pred tobom i slušaju mudrost tvoju!
9. Blagosloven neka je Gospod, Bog tvoj, koji te je zavolio, tako da te je posadio na prijesto Izraelov! Jer Gospod ljubi Izraela uvijek, postavi te kraljem, da sudiš i dijeliš pravicu.«
10. Potom darova kralju sto i dvadeset talenata zlata i vrlo mnogo mirisa i dragoga kamenja. Nikada više ne dođe toliko mirisa, koliko darova kraljica od Sabe kralju Salomonu.
11. I lađe Hiramove, koje su donosile zlato iz Ofira, donesoše iz Ofira vrlo mnogo drveta sandalovine i dragoga kamenja.
12. I kralj dade načiniti iz drveta sandalovine sjedala za hram Gospodnji i za palaču kraljevsku i citare i harfe za pjevače. Toliko drveta sandalovine nikada se više nije donijelo niti ga se je vidjelo do današnjega dana.
13. A kralj Salomon darova kraljici od Sabe sve, što joj se je dopalo i što je zaiskala, osim onoga, što joj dade drage volje i darežljivošću jednoga kralja Salomona. Potom se ona diže da se vrati natrag i ode kući sa slugama svojim.
*14. Zlata, što je dohodilo Salomonu u jednoj godini, bilo je šest stotina i šezdeset i šest talenata,
15. Osim onoga, što je dohodilo od veletrgovaca, od poreza malih trgovaca i od onoga, što je ulazilo od svih knezova beduinskih i upravitelja zemaljskih.
*16. I dade kralj Salomon načiniti dvjesta velikih štitova od kovanoga zlata; šest stotina sekala zlata upotrijebio je na jedan štit.
*17. Nadalje tri stotine lakih štitova od kovanoga zlata; tri mine zlata upotrijebio je na jedan štit. U kući šume libanonske dade ih kralj smjestiti.
18. Nadalje dade kralj načiniti veliki prijesto od slonove kosti i obložiti ga čistim zlatom.
19. Šest stepenica vodilo je k prijestolu, i gornji dio ostrag na prijestolu bio je okrugao. Nasloni su bili s obje strane sjedišta, i pokraj naslona bila su dva lava.
20. Dvanaest lavova stajalo je s obje strane na šest stepenica.

(4) »Kraljica od Sabe«, volimo je tako zvati, negoli »kraljica (ili po Daničiću »carica«) Sapska«, kako je zovu Daničić i njegovi nasljedovatelji. Treba svakako u prijevodu istaknuti zemlju Sabu, a to dosta ne čini fonetski pridjev »sapski«. Božanski Spasitelj »kraljicu od Sabe« zove »kraljicom juga« — »regina austri«. Isp. Mt. 12, 42. Kako hoće tradicija, ime joj je bilo Balkida.

(14—28) Isp. 2 Dnev 9, 13—28.

(16 sl.) Zlatni sekal imao je vrijednost od 45 zlatnih kuna. — Zlatna mina imala je vrijednost od 2250 zlatnih kuna.

(17) »U kući šume libanonske«. Tako se zvala kuća, jer je bila sagrađena od drveta iz šume libanonske.

Takav nije bio još nikada načinjen za koje bilo kraljevstvo.
21. Sve posude za piće kralja Salomona bile su od zlata, i svi sudovi u kući šume libanonske bili su od čistoga zlata. Ništa nije bilo od srebra, koje u vrijeme Salomonovo nije imalo nikakve cijene.
*22. Jer je kralj imao lađe tarsiške na moru kod lađa Hiramovih. Svake tri godine jedamput dolazile su lađe tarsiške kući, natovarene zlatom, srebrom, slonovom kosti, majmunima i paunima.
23. Tako nadvisi kralj Salomon sve kraljeve na zemlji bogatstvom i mudrošću.
24. I sav je svijet želio da vidi Salomona, da čuje mudrost njegovu, koju mu je bio Bog dao.
25. Pritom bi svaki donio dar sa sobom, srebrne i zlatne sudove, haljine, oružje, mirise, konje i mazge, svake godine.
*26. Salomon nakupi sebi i mnogobrojna kola i konjanike, i imao je tisuću i četiri stotine kola i dvanaest tisuća konjanika. Njih razredi po kolskim gradovima i u okolici kralja u Jeruzalemu.
27. Kralj dotjera dotle, da je u Jeruzalemu bilo srebra tako mnogo kao kamenja, a cedara tako mnogo kao dudova, što rastu u nizini.
*28. Uvoz konja, što ih imao Salomon, bio je iz Egipta i Koe. Trgovci kraljevi dovodili ih iz Koe za plaću,
*29. Tako da su jedna kola kod izvoza iz Egipta dolazila po šest stotina sekala srebra, a konj po sto i pedeset. Isto tako preko njih dobivali su ih svi kraljevi hetejski i aramejski.

GLAVA 11.

Salomonove žene. Idolopoklonstvo i nemilost u Boga. Neprijatelji i smrt Salomonova.

*1. Kralj Salomon ljubio je uz kćer faraonovu mnoge žene tuđinke: Moapke, Amonke, Edomke, Sidonke i Hetejke,
2. Dakle od naroda, za koje je bio Gospod zapovjedio sinovima Izraelovim: »Ne upuštajte se s njima, i oni ne smiju općiti s vama. Inače oni će posve sigurno zanijeti srca vaša za svojim bogovima.« Za njih prionu Salomon ljubeći ih.
3. I imao je sedam stotina žena kraljica i tri stotine inoča. I žene njegove zavedoše ga.
4. Kad je bio ostario Salomon, žene njegove zanesoše mu srce za drugim bogovima. Srce njegovo nije više nepodijeljeno pripadalo

(22) Tarsis je bio trgovište Feničana u Španjolskoj na ušću Quadalquivira. Tarsiškim lađama zvale su se one lađe, što su bile tako velike, da se je moglo s njima voziti preko mora u Tarsis. Lađe su polazile iz Crvenoga mora, te su morale obići svu Afriku prije, negoli su stigle u Tarsis. Kako je to put dug, a na putu su lađe svaki čas gdje pristajale, to onda lako razumijemo, da je put u Tarsis i natrag trajao po tri godine dana.
(26—29) Isp. 2 Dnev 1, 14—17.
(28) Sv. Jeronim hoće, da je Koa bila na međi egipatskoj. Neki opet tumači hoće, da se hebrejska riječ »Misraim« ne uzme za Egipat, nego da se uzme za »Musri«. A Musri je bila pokrajina u sjevernoj Maloj Aziji.
(29) Jedna kola stajala su 1500 zlatnih kuna, konj 375 zlatnih kuna.
Gl. 11. (1—8) Imati mnogo žena bio je u tadašnjem Istoku pa i u Izraelu znak moći i veličine. Pisac kudi Salomona, što je uzeo sebi žene tuđinke, koje ga zavedoše na otpad od Boga. Taj silni broj žena bio je svakako proti zakonu Božjemu (isp. 5 Mojs 17, 17). Jamačno je Salomon i u tom htio da bude nad kraljevima neznabožačkim.

Gospodu, Bogu njegovu, kao srce njegova oca Davida.
*5. I Salomon je štovao Astartu, boginju Sidonaca, i Moloha, grdobu Amonaca.
6. Salomon je činio, što se nije dopadalo Gospodu, i nije hodio za Gospodom do kraja kao njegov otac David.
*7. Tada sagradi Salomon žrtvenu visinu za Kamosa, grdobu Moabaca, na gori, istočno od Jeruzalema, i isto tako za Moloha, grdobu Amonaca.
*8. Isto učini za sve svoje žene tuđinke, koje su prinosile bogovima svojim kad i žrtve zaklanice.
9. I Gospod se razgnjevi na Salomona, jer on odvrati srce svoje od Gospoda, Boga Izraelova, koji mu se bio javio dva puta
10. I bio mu je zapovjedio, da ne štuje drugih bogova. Ali on nije držao, što mu je bio Gospod zapovjedio.
*11. Zato dade Gospod reći Salomonu: »Jer tako stoji s tobom, da nijesi držao saveza mojega i uredaba, što sam ti ih naložio, zato ću otrgnuti od tebe kraljevstvo i dati ga slugi tvojemu.
12. Ali ne ću to još učiniti za života tvojega radi tvojega oca Davida. Tek sinu tvojemu oduzet ću ga.
*13. Ipak ne ću od njega otrgnuti svega kraljevstva. Jeano ću pleme dati sinu tvojemu radi Davida, sluge mojega, i radi Jeruzalema, što sam ga izabrao.«
14. I dade Gospod podići Salomonu protivnika u Edomcu Adadu iz kraljevske porodice u Edomu.
*15. Tada, kada je David tukao Edomca, i vojskovođa Joab otišao da pokopa pobijene, i sve muške za oružje sposobne u Edomu dao poubijati
16. — Jer je Joab proboravio tamo šest mjeseci sa svim Izraelom, dok nije istrijebio sve muške za oružje sposobne u Edomu —,
17. Tada uteče Adad s nekoliko Edomaca, koji su bili sluge ocu njegovu, i ode u Egipat. Adad je bio tada još malen dječak.
18. Otidoše iz Madijana i dođoše u Faran. Iz Farana uzeše ljude sa sobom i dođoše u Egipat k faraonu, kralju egipatskomu. Ovaj mu dade kuću i odredi mu hranu. Dade mu i zemlje.
19. Adad nađe veliku milost u faraona, tako da mu dade sestru svoje žene Tafnese za ženu.
20. Sestra Tafnesina rodi mu sina njegova Genubata. Tafnesa mu dade u palači faraonovoj prvi odgoj. Tako ostade Genubat u pala-

(5) O Astarti isp. Suc 2, 13 s bilješkom. — O Molohu isp. 3 Mojs 18, 21 s bilješkom.
(7) O Kamosu ili Hamosu isp. 4 Mojs 21, 29 s bilješkom. — »Na gori istočno od Jeruzalema«: to je južna glavica Maslinske gore; otada se ta glavica nazivala »Gora sablazni«.
(8) Kako je Salomon bio mudar, pa je ipak tako strahovito pao! Što ga je oborilo? Nauredna ljubav k ženama. Je li se obratio, je li se spasio? Bog zna. Sveto nam Pismo ništa izrijekom ne kaže. Stvar nam se samo ta pripovijeda, da sa strahom i trepetom radimo o svojem spasenju.
(11) »Zato dade Gospod reći Salomonu« jamačno preko proroka Ahije.
(13) »Jedno ću pleme dati«, t. j. Judino i s njim tijesno svezano Benjaminovo, u kojega je nasljedstvu bio grad Jeruzalem.
(15) Kad David svlada Edomce, ostavi u njihovoj zemlji nešto vojske (2 Kralj 8, 13. 14). Edomci su jamačno poslije na tu vojsku navalili, vojnike pobili i ostavili ih nepokopane. Da ih za to pokara, pošalje David na njih Joaba, koji je pokopao pobijene vojnike i sve za oružje sposobne muške poubijao.

či faraonovoj među djecom faraonovom.
21. A kad Adad u Egiptu doču, da je David počinuo kod otaca svojih i da je mrtav vojskovođa Joab, zamoli Adad faraona: »Pusti me da idem u svoju zemlju!«
*22. Faraon ga upita: »A manjka li ti što kod mene, te hoćeš da ideš u svoju zemlju?« On odgovori: »Ništa! Ali me pusti da idem!«
*23. Tada mu podiže Bog kao protivnika Razona, sina Eliadina, koji je bio pobjegao iz okoline svojega gospodara Adarezera, kralja sopskoga.
24. Ovaj skupi ljude oko sebe i posta vođa četi, tada kad David započini krvoproliće među njima. Oni otidoše tad u Damask, ostadoše tamo, i vladali su u Damasku.
25. On je bio protivnik Izraelov, dokle je god živio Salomon. Osim zla, što ga je spremio Adad, mrzio je i on Izraela, dokle je god bio kralj nad Aramom.
*26. I Jeroboam, sin Nabatov, Efraćanin iz Sarede — njegova se mati zvala Sarva i bila je udovica — činovnik Salomonov, pobuni se proti kralju.
27. Uzrok, zašto se podiže na kralja, bio je ovaj: Salomon sagradi Melo i poravna jamu u gradu Davida, oca svojega.
28. Ovaj Jeroboam bio je valjan čovjek, i kad vidje Salomon, da se je mladi čovjek pokazao vješt u poslu, postavi ga nadzornikom nad svim rabotnim radnjama kuće Josipove.
29. Tada se dogodi, da Jeroboam ode iz Jeruzalema i na putu ga susrete prorok Ahija iz Sila. Ovaj je uprav imao nov plašt na sebi. Obojica su bili sami u polju.
30. Tada uze Ahija novi plašt, što ga je imao na sebi, razdera ga na dvanaest komada
31. I reče Jerobomu: »Uzmi sebi deset komada! Jer ovako govori Gospod, Bog Izraelov: Evo, istrgnut ću iz ruke Salomonove kraljevstvo i tebi ću dati deset plemena.
32. Samo će jedno pleme on zadržati radi mojega sluge Davida i radi Jeruzalema, grada, koji izabrah između svih plemena Izraelovih.
33. Jer ostaviše mene i pokloniše se Astarti, božici Sidonaca, Kamosu, bogu Moabaca, i Molohu, bogu Amonaca, nijesu hodili putovima mojim, nijesu činili, što je meni po volji, i nijesu držali mojih uredaba i zapovijedi, kao što je to činio njegov otac David.
34. Ali ne ću mu oduzeti svega kraljevstva, nego ću ga ostaviti neka vlada, dokle je god živ, radi mojega sluge Davida, kojega izabrah, i koji je držao moje zapovijedi i uredbe.
35. Ali ću njegovu sinu uzeti kraljevstvo i tebi ga dati, naime deset plemena.
36. Jedno jedino pleme sinu ću njegovu dati, da bude svjetiljka

(22) Židovski povjesnik Josip Flavije pripovijeda nam o tom Adadu, da je došavši kući htio svoje zemljake podići na Salomona. Kad mu to nije pošlo za rukom, skupio je četu ljudi i otišao k Razonu, koji se zakraljio nad Sirijom u Damasku, pa je s njim svaki čas udarao na zemlje Salomonove.

(23) Adarezer bio je pobijeđen od Davida (2 Kralj 8, 3 sl.). Otada pripadao je Damask izraelskom kraljevstvu, dok se nije Razon jednim zaskokom dokopao grada i tako udario temelj aramejskom kraljevstvu, s kojim su se Izraelci imali mnogo boriti.

(26) Sareda je isto što Sartan (isp. 7, 46; 2 Dnev 4, 17), koji je ležao u dolini jordanskoj.

mojemu slugi Davidu vazda preda mnom u Jeruzalemu, gradu, koji izabrah sebi, da u njemu stanuje ime moje.

37. A tebe ću uzeti: ti ćeš vladati nad svim, što ti duša želi, i bit ćeš kralj nad Izraelom.

38. Ako uzaslušaš u svemu, što ti zapovjedim, i uzideš mojim putovima i uščiniš, što je meni po volji, držeći moje uredbe i zapovijedi, kao što je to činio moj sluga David, bit ću ja s tobom i sagradit ću ti kuću, tako tvrdo, kao što sam sagradio Davidu, i dat ću ti Izraela.

39. U tu svrhu ponižavat ću potomke Davidove, ali ne za sva vremena.«

*40. Jer je Salomon tražio da ubije Jeroboama, podiže se Jeroboam i pobježe u Egipat k Sesaku, kralju egipatskom. Ostade u Egiptu do smrti Salomonove.

*41. Ostala povijest Salomonova i sve, što je činio, i mudrost njegova, to je zapisano u knjizi povijesti Salomonove.

42. A vladao je Salomon u Jeruzalemu nad svim Izraelom četrdeset godina

*43. Tada počinu Salomon kod otaca svojih. Pokopaše ga u gradu Davida, oca njegova. Namjesto njega postade kralj njegov sin Roboam.

GLAVA 12.

Dioba kraljevstva.

*1. Roboam otide u Sihem. Jer se je u Sihemu bio skupio sav Izrael, da ga učini kraljem.

2. O tom primi vijest Jeroboam, sin Nabatov. On je naime još bio u Egiptu, kamo je bio morao pobjeći od kralja Salomona. Jeroboam se bio nastanio u Egiptu.

*3. I poslaše tamo i dadoše ga pozvati. Tako dođoše Jeroboam i sva općina Izraelova i dojaviše Roboamu ovo:

4. »Tvoj je otac metnuo na nas težak jaram. Olakšaj nam sada ti tvrdu službu oca svojega i teški jaram, što ga je metnuo na nas, i mi ćemo ti biti podložni!«

5. On im odgovori: »Idite i do tri dana dođite opet k meni!« I narod se udalji.

6. I kralj Roboam posavjetova se sa starim ljudima, što su služili njegovu ocu Salomonu, dok je bio živ, i upita: »Što mi svjetujete da odgovorim tim ljudima?«

7. Oni mu odgovoriše: »Ako danas udovoljiš narodu, njima se prilagodiš, poslušaš ih i prijateljski im odgovoriš, oni će ti biti zauvijek podložni.«

8. Ali se on ne osvrnu na savjet, što mu ga dadoše starci, nego se posavjetova s mladim ljudima,

(40) Sesak (Šošenk I.) bio je utemeljitelj nove vladalačke porodice. On je bio protjerao s prijestola svojega prethodnika, tasta Salomonova, pa je tako bio i protivnik Salomonov.

(41—43) Isp. 2 Dnev 9, 29—31.

(41) Knjiga povijesti Salomonove jest jedna između knjiga, što su se izgubile.

(43) To je bilo godine 975. pr. Kr.

Gl. 12. (1—19) Isp. 2 Dnev 10, 1—19.

(1) Sihem je mjesto u baštini Efraimovoj. — »Sav Izrael«, t. j. deset sjevernih plemena, a na čelu im pleme Efraimovo, koje je vazda bilo protivno plemenu Judinu. Nad plemenom Judinim i Benjaminovim već je bio kralj Roboam (isp. 11, 43).

(3) »Poslaše tamo«, t. j. svi Izraelci, a napose njegovi srodnici i prijatelji od plemena Efraimova (isp. 11, 26), da imadu čovjeka, koji će za njih govoriti kralju, kako bi im se olakšalo nesnosno breme, što im naprtio Salomon.

koji su bili odrasli s njim i koji su ga morali slijediti.
9. On ih upita: »Što mi svjetujete da odgovorim tim ljudima, koji zahtijevaju od mene: Olakšaj jaram, što ga je metnuo na nas tvoj otac?«
*10. Mladi ljudi, koji su bili odrasli s njim, odgovoriše mu ovo: »Ovako ćeš odgovoriti tim ljudima, koji ti rekoše: Tvoj je otac metnuo na nas težak jaram, olakšaj ti naš jaram!, ovako ćeš im odgovoriti: Moj je mali prst deblji od bedara oca mojega.
*11. Eto, otac vam je moj naprtio težak jaram. Ja ću vaš jaram učiniti još težim. Otac vas je moj šibao bičevima. Ja ću vas krotiti štipavcima.«
12. Kad Jeroboam i sav narod dođoše opet treći dan k Roboamu, kako im je bio zapovjedio kralj rekavši: »Dođite opet k meni do tri dana!«,
13. Tada kralj oštro odgovori narodu i ne osvrnu se na savjet, što su mu ga bili dali starci.
14. Kako ga svjetovaše mladi ljudi, odgovori im: »Moj vam je otac naprtio težak jaram. Ja ću vaš jaram učiniti još težim. Otac vas je moj šibao bičevima. Ja ću vas krotiti štipavcima.«
15. Tako kralj ne usliši naroda. Jer je Gospod bio tako uredio, da ispuni svoje obećanje, što ga je Gospod preko Ahije od Sila bio dao Jeroboamu, sinu Nabatovu.
*16. Kad vidje sav Izrael, da ih kralj ne htjede uslišiti, odgovori narod kralju ovo: »Kakav dio mi imamo s Davidom? Mi nemamo baštine sa sinom Izajevim. Kući, sinovi Izraelovi! Sad gledaj svoju kuću, Davide!« Tako otide Izrael kući.
17. Roboam je vladao samo još nad sinovima Izraelovim, koji su stanovali u gradovima Judinim.
*18. Kad kralj Roboam posla Adurama, nadzornika nad rabotnim radnjama, sav ga Izrael zasu kamenjem i ubi. Kralj Roboam mogao je uprav još skočiti na svoja kola i pobjeći u Jeruzalem.
19. Tako otpade Izrael od kuće Davidove do današnjega dana.
*20. Kad je čuo sav Izrael, da se je vratio Jeroboam, poslaše, dadoše ga dovesti na skupštinu i učiniše ga kraljem nad svim Izraelom. Uz kuću Davidovu ne pristade nitko, osim jedino pleme Judino.
*21. Čim Roboam dođe u Jeruzalem, podiže svu kuću Judinu i pleme Benjaminovo, sto i osamdeset tisuća odabranih ratnika, da zavojšte na kuću Izraelovu, da natrag dobiju kraljevstvo za Roboama, sina Salomonova.
22. Tada dođe riječ Božja Semeji, čovjeku Božjemu, ovako:
23. »Javi Roboamu, sinu Salomonovu, kralju Judinu, i svoj kući Judinoj i Benjaminovoj i ostalome narodu:

(10) Posloviènim načinom govora o malom prstu i bedrima hoće Roboam reći, da će njegova ruka puno još teža biti na Izraelu, negoli ruka oca njegova.
(11) »Ja ću vas krotiti štipavcima«: to su bili bičevi, u koje bi upletali trnje ili gvozdene kvačice, kojima se derala koža i čupalo meso s čovjeka. Čovjeku bi od toga oteklo tijelo, kao što oteče od ujeda štipavčeva, i zato su nazivali takve bičeve štipavcima. A bit će da su bile one gvozdene kvačice nalik na bodila štipavčeva.
(16) »Sad gledaj svoju kuću, Davide!« t. j. vladaj nad svojim plemenom, plemenom Judinim!
(18) Roboam posla Adurama jamačno da narod predobije za Roboama.
(20) Isp. 11, 13.
(21—24) Isp. 2 Dnev 11, 1—4.

24. Ovako govori Gospod: Ne izlazite i ne bijte se s braćom svojom, sinovima Izraelovim! Svaki neka se vrati svojoj kući! Jer sam ja naredio tako da bude.« Oni poslušaše zapovijed Gospodnju, vratiše se i otidoše kući, kako im je bio zapovjedio Gospod.

*25. Jeroboam utvrdi Sihem u gori Efraimovoj i naseli se u njemu. Odatle otide i utvrdi Fanuel.

*26. Jeroboam je mislio u sebi: »Kraljevstvo će se opet povratiti kući Davidovoj.

27. Jer ovaj narod ide gore, da u hramu Gospodnjem u Jeruzalemu prinosi žrtve, to će se srce ovoga naroda opet obratiti k Roboamu, kralju Judinu, kao gospodaru svojemu. Mene će ubiti i opet se povratiti k Roboamu, kralju Judinu.

28. Kad je kralj razmislio, dade načiniti dva zlatna teleta i reče narodu: »Vi ste dosta dugo išli gore u Jeruzalem. A evo, Izraele, ovdje je tvoj bog, koji te je izveo iz zemlje egipatske!«

29. Jedno namjesti u Betelu, drugo dade odnijeti u Dan.

30. To postade povod grijehu. Narod je išao k jednome do Dana.

31. Također podiže on svetišta na visinama i postavi za svećenike ljude proste, koji nijesu pripadali levitima.

*32. Nadalje uvede Jeroboam osmoga mjeseca, petnaestoga dana u mjesecu, blagdan, koji je odgovarao blagdanu u Judi. On sam uzađe na žrtvenik. Isto tako učini u Betelu, da žrtvuje teocima, što ih je bio dao načiniti. I postavi u Betelu svećenike svetištâ na visinama, što ih je bio načinio.

33. Petnaestoga dana osmoga mjeseca, dakle mjeseca, što ga je on sam sebi bio izabrao, da uvede blagdan za sinove Izraelove, uzađe na žrtvenik, koji je bio podigao u Betelu. I pristupi k žrtveniku, da kadi.

GLAVA 13.

Prorok iz zemlje Judine proriče proti idolopoklonstvu. Jeroboamu se ukoči ruka. Kazna proroku za njegovu neposlušnost. Tvrdoglavstvo Jeroboamovo i kazna.

*1. A gle, javi se u Betelu po nalogu Gospodnjem čovjek Božji iz zemlje Judine. Jeroboam je

---

(25) Jeroboam je htio utvrđenjem Fanuela na Jaboku (1 Mojs 32, 31 sl.) podići sebi glavni poduporanj za istočnojordansku polovinu kraljevstva.

(26—31) Velika opasnost za samostalnost mladoga sjevernog kraljevstva bila je u njegovoj vjerskoj ovisnosti od Jeruzalema, središta južnoga kraljevstva. Zato dade Jeroboam na južnoj i sjevernoj međi svojega kraljevstva podignuti dva svetišta, koja doduše nijesu bila posvećena idolopoklonstvu, ali u kojima se štovao Bog pod znamenom teleta, t. j. kojega bika (isp. 2 Mojs 32, 4), dakle zabranjenim (u 2 Mojs 20, 4; 34, 17) kipoklonstvom. U tom i u odalečivanju naroda od jedinoga dopuštenog bogoštovnog mjesta (5 Mojs 12, 5 sl.) bio je grijeh Jeroboamov, na koji se opet i opet vraća pisac kraljevskih knjiga.

(32) To je blagdan sjenica, koji se po zakonu Mojsijevu (3 Mojs 23, 34; 4 Mojs 29, 12 sl.) imao svetkovati petnaestoga dana sedmoga mjeseca. Jeroboam je naredio, da se taj blagdan u njegovu kraljevstvu svetkuje mjesec dana kasnije. Možda je to učinio i zato, što su rodovi u njegovu kraljevstvu, u sjevernoj Palestini, dozrijevali nešto kasnije, negoli u kraljevstvu Judinu, u južnoj Palestini. Ali nema sumnje, da je to poglavito učinio zato, da ljudi njegova kraljevstva i u tom prekinu svaku vezu s kraljevstvom Judinim.

Gl. 13. (1—34) Proročanstvo proroka iz zemlje Judine i čudesni znaci, što su slijedili, bili su ozbiljna opomena Jeroboamu i svemu narodu sjevernih plemena, da se vrate k štovanju Boga, kako to propisuje zakon.

upravo stajao na žrtveniku, da žrtvuje.

*2. Tada se onaj po zapovijedi Gospodnjoj okrenu prema zrtveniku i viknu: »Žrtveniče, žrtveniče, ovako govori Gospod: Sin će se jedamput roditi kući Davidovoj. Jozija je ime njegovo. On će na tebi klati svećenike visinâ, koji žrtvuju na tebi. Ljudske će se kosti spaliti na tebi.«

*3. U isto doba navijesti on znak i reče: »Znak, da je Gospod govorio, ovaj je: Evo, žrtvenik će se raspasti, i prosut će se pepeo, što je na njemu!«

4. Kad je kralj čuo prijetnju, što je čovjek Božji izreče proti žrtveniku u Betelu, pruži Jeroboam sa žrtvenika ruku svoju i zapovjedi: »Držite ga!« Ali ruka njegova, koju je bio pružio proti njemu, ukoči se, tako da je opet nije mogao natrag povući.

5. A žrtvenik se raspade, i prosu se pepeo sa žrtvenika, kako je to bio kao znak navijestio čovjek Božji po zapovijedi Gospodnjoj.

*6. Kralj viknu čovjeku Božjemu: »Navrati ipak Gospoda, Boga svojega, na blagost i pomoli se za me, da mogu opet natrag povući ruku svoju!« Tada ublaži čovjek Božji Gospoda, i kralj je opet mogao ruku natrag povući, i bila je kao prije.

*7. Nato zamoli kralj čovjeka Božjega: »Hodi sa mnom kući i okrijepi se! I dar ću ti dati.«

8. Ali čovjek Božji odvrati kralju: »Kad bi mi dao i polovicu kraljevstva svojega, ne bih išao s tobom i ne bih jeo ni pio na ovom mjestu.

*9. Jer tako mi je zapovjedila riječ Gospodnja: Ne smiješ ni jesti ni piti, niti se vratiti putem, kojim si došao.«

10. Tako udari drugim putem i ne vrati se putem, kojim je bio došao u Betel.

*11. A stanovao je u Betelu jedan star prorok. Sinovi njegovi dođoše mu i pripovjediše mu sve, što učini čovjek Božji onaj dan u Betelu, i riječi, što ih je bio izrekao kralju. Kad su oni to bili ispripovjedili ocu svojemu,

12. Upita ih otac njihov: »Kojim je putem otišao?« Sinovi njegovi pokazaše mu put, kojim je bio udario čovjek Božji, koji je bio došao iz zemlje Judine.

13. Nato on zapovjedi sinovima svojim: »Osedlajte mi magarca!« Kad su oni bili osedlali magarca, uzjaha ga on

14. I pojaha za čovjekom Božjim. Nađe ga gdje sjedi pod terebintom i upita ga: »Jesi li ti čovjek Božji, koji je došao iz zemlje Judine?« On odgovori: »Jesam.«

---

(2) To se je proročanstvo riječ po riječ ispunilo (isp. 4 Kralj 23, 16—18).

(3—5) Čudo, što se je odmah zbilo, imalo je biti znak, da će se ispuniti i ono, što je (u r. 2.) bilo prorečeno za kasnija vremena.

(6) Kolike je eto milosti taj čovjek dobio od Boga, pa je ipak ostao tvrdokoran i slijep!

(7) Kralj je htio predobiti proroka za sebe i tako utažiti nemir, što su ga njegove riječi ulile u srce narodu.

(9) Uzeti kod koga jela i pila bio je znak mira i prijateljstva s njim (isp. Joz 9, 14). Kad je to ovdje zabranio Gospod, htio je opomenuti, da s ljudima bezbožnim ne valja imati nikakve zajednice, nego se treba od njih vazda brižno uklanjati.

(11) Sv. Augustin, sv. Jeronim i drugi sveti Oci drže, da je i to bio pravi prorok Gospodnji.

15. Tad ga zamoli: »Hodi sa mnom kući i pojedi štogod!«
16. On odvrati: »Ne smijem se vratiti s tobom i s tobom ići. Ne smijem ni jesti ni piti s tobom u ovom mjestu.
17. Jer je meni riječ Gospodnja zapovjedila: Ne smiješ tamo ni jesti ni piti, niti se vratiti putem, kojim si došao.«
18. Ali onaj mu odvrati: »I ja sam prorok kao ti. Anđeo mi je po zapovijedi Gospodnjoj naložio: Dovedi ga sa sobom kući, da jede i pije.« Tako mu slaga.
*19. I vrati se s njim, i jeo je i pio u njegovoj kući.
20. A dok su sjedili za stolom, dođe riječ Gospodnja proroku, koji ga je bio doveo natrag.
21. On povika čovjeku Božjemu, koji je bio došao iz zemlje Judine: »Ovako govori Gospod: Jer nijesi poslušao zapovijedi Gospodnje i nijesi držao nalog, što ti ga je dao Gospod, Bog tvoj,
22. Nego si se vratio i jeo i pio na mjestu, za koje ti je rekao: Ne smiješ ni jesti ni piti, zato ne će tvoje tijelo doći u grob tvojih otaca!«
23. I pošto je bio jeo i pio, dade onaj osedlati magarca proroku, kojega je bio doveo natrag.
*24. Tako on odjaha. A putem susrete ga lav na putu i usmrti ga. Tijelo je njegovo ležalo ispruženo na putu. Magarac je stajao uz njega. I lav je ostao stojeći uz tijelo.
*25. I kad ljudi, što su prolazili, vidješe tijelo ispruženo na putu i lava gdje stoji uz tijelo, otidoše i pripovjediše to u gradu, gdje je stanovao stari prorok.
26. Čim je to čuo prorok, koji ga je bio vratio s puta, reče: »To je čovjek Božji, koji ne posluša naloga Gospodnjega. Zato ga Gospod predade lavu, koji ga rastrga i usmrti po riječi Gospodnjoj, koju mu je bio rekao.«
27. Nato zapovjedi sinovima svojim: »Osedlajte mi magarca!« Kad su ga bili osedlali,
28. Odjaha on i nađe tijelo njegovo ispruženo na putu i magarca i lava gdje stoje uz tijelo. Lav nije bio tijelo prožderao ni magarca rastrgao.
*29. Prorok podiže tijelo čovjeka Božjega, metnu ga na magarca i odnese ga natrag. Dođe u grad staroga proroka, da održi tugovanje i da se pokopa.
*30. Metnu on tijelo u svoj vlastiti grob, i održaše mu tugovanje: »Ah, brate moj!«

(19) Tako je sagriješio i jedan i drugi: jedan, što je prestupio strogu zapovijed Božju, a drugi, što ga je lažima svojim naveo na to. No čim su sagriješili, bila im je već kazna za vratom. Jamačno je proroka iz Betela ljuto zaboljelo, kad je morao svojemu gostu još za stolom navijestiti kaznu Božju, a sigurno je i proroku iz zemlje Judine prisjelo jelo i pilo, kad je slušao kaznu iz usta svojega druga za stolom. Sv. Gregorije i neki još drugi tumači misle, da je stari prorok iz Betela bio krivi i lažni prorok, ali da je ovdje nenadano dobio istinito nadahnuće.

(24) Kako su nedokučljivi sudovi Božji! Prorok pogiba za neposlušnost, kojoj nije bio posve sam kriv, a bezbožni Jeroboam ostaje bez kazne. Tko ne vidi u tom, da mora biti budući život, kad će bezbožnik sigurno primiti svoju zasluženu kaznu? Uostalom, općenito je mišljenje svetih Otaca, da je prorok smrću i pokorom postigao u Boga milost i spasio svoju dušu.

(25) Lav nije dirao u ljude, što su prolazili onuda, ni u mrtvo tijelo prorokovo ni u magarca, koji je ostao kod njega. To je bilo zato, da se pokaže, kako smrt prorokova nije bila smrt obična, nego djelo suda Božjega.

(29) »U grad staroga proroka«, t. j. u grad svoj.

(30) »U svoj vlastiti grob«, t. j. u grob, što ga je bio pripravio za se.

31. Kad ga je bio pokopao, reče sinovima svojim: »Kad umrem, pokopajte me u istom grobu, u kojem je pokopan čovjek Božji! Uz kosti njegove metnite i kosti moje!

*32. Jer će se zacijelo ispuniti riječ, koju je po zapovijedi Gospodnjoj izgovorio proti žrtveniku u Betelu i proti svima hramovima visinâ u gradovima Samarije.«

33. I poslije ovoga događaja ne vrati se Jeroboam sa svojega zloga puta, nego nastavi po volji postavljati sve proste ljude za svećenike visinâ. Tko je želio, onomu je davao punomoć i postavljao ga za svećenika visinâ.

34. Radi takva postupanja ogriješi se kuća Jeroboamova, i poruši se, i istrijebi se sa zemlje.

GLAVA 14.

Proročanstvo proti Jeroboamu, njegova smrt. Roboamovo krivoboštvo, njegova kazna i smrt.

1. U ono vrijeme razbolje se Abija, sin Jeroboamov.

2. Tada zamoli Jeroboam svoju ženu: »Idi, preobuci se, da se ne opazi, da si žena Jeroboamova, pa idi u Silo! Tamo stanuje prorok Ahija. On je, koji mi je jedamput prorokovao, da ću biti kralj nad ovim narodom.

3. Uzmi sa sobom deset kruhova i kolača i vrč meda i potraži ga! On će ti kazati, što će biti od djećaka.«

4. žena Jeroboamova učini tako. Ona zaputi u Silo i dođe u kuću Ahijinu. A Ahija nije mogao više vidjeti, jer su oči njegove bile oslijepile od starosti.

5. Uto je bio Gospod rekao Ahiji: »Eto dolazi žena Jeroboamova, da te pita za sina svojega; jer je bolestan. Tako i tako kazat ćeš joj!« I kad ona uđe preobučena,

6. I Ahija razabra šuštanje njezinih koračaja, kad uđe na vrata, povika on: »Uniđi, ženo Jeroboamova! Što se pretvaraš? Meni je naložena tvrda vijest za te.

7. Idi, kaži Jeroboamu: Ovako govori Gospod, Bog Izraelov: Podigao sam te iz naroda i postavio te knezom nad svojim narodom Izraelom.

8. Otrgnuo sam kraljevstvo od kuće Davidove i dao ga tebi. A ti nijesi bio kao moj sluga David, koji je držao zapovijedi moje, slušao me svim srcem i činio samo ono, što se dopada meni.

9. Ne, ti si radio gore od svih svojih prethodnika. Jer si dao sebi načiniti druge bogove, i to likove livene, da bi me dražio. A mene si bacio za leđa svoja.

10. Zato ću ja pustiti nesreću na kuću Jeroboamovu i od porodice Jeroboamove sve ću istrijebiti, što je muško, dorasle i nedorasle u Izraelu. Ja ću pomesti kuću Jeroboamovu, kao što se mete blato, da ga više ne ostane ništa.

11. Tko umre u gradu od porodice Jeroboamove, prožderat će ga psi, i tko umre u polju, prožderat će ga ptice nebeske. Jest, tako govori Gospod.

12. A ti se vrati kući! Kad noge tvoje stupe u grad, dječak će umrijeti.

13. Sav će Izrael držati tugovanje za njim i pokopat će ga. Jer će on jedini od porodice Jeroboamove doći u grob, jer se na njemu nađe nešto, što se na kući Jeroboamovoj dopalo Gospodu, Bogu Izraelovu.

(32) Ime grada Samarije, koji je istom kasnije (isp. 16, 24) bio utemeljen, uzima se ovdje unaprijed; a služilo je i kao oznaka kraljevstva deset plemena.

14. A Gospod će podignuti sebi kralja nad Izraelom, koji će istrijebiti kuću Jeroboamovu u onaj dan. A što će istom onda još doći?

*15. Udarit će Gospod Izraela, da će se zaljuljati, kao što se ljulja trska na vodi. Iščupat će Izraela iz ove lijepe zemlje, koju je dao ocima njihovim, i razasut će ih s onu stranu rijeke, jer načiniše sebi lugove i tako razdražiše Gospoda na gnjev.

16. Napustit će Izraela poradi grijehâ, što ih počini Jeroboam i na koje navede Izraela.«

*17. žena Jeroboamova zaputi kući i dođe u Tersu. Kad prekorači kućni prag, bio je dječak već mrtav.

*18. Pokopaše ga, i sav Izrael održa tugovanje za njim, kako je to unaprijed rekao Gospod preko svojega sluge, proroka Ahije.

19. Ostala povijest Jeroboamova, njegovih ratova i njegove vladavine, stoji zapisana u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

20. Kraljevao je Jeroboam dvadeset i dvije godine. Onda počinu kod otaca svojih. Njegov sin Radab postade kralj mjesto njega.

21. Kralj nad Judom bio je Roboam, sin Salomonov. Bilo je Roboamu četrdeset i jedna godina, kad postade kralj, i vladao je sedamnaest godina u Jeruzalemu, u gradu, koji je bio izabrao Gospod između svih plemena Izraelovih, da tamo nastani ime svoje. Njegova se je mati zvala Naama i bila je Amonka.

22. I Juda je činio, što se nije dopadalo Gospodu. Oni su izazivali grijesima, što su ih činili, njegovu srdžbu više, nego oci njihovi svim onim, što činiše.

*23. Jer i oni načiniše sebi visine, stupove i lugove na svakom visokom humu i pod svakim zelenim drvetom.

*24. Dapače bilo je posvećenih bludnica u zemlji. Tako su naslijedovali sve grozote pogana, što ih je bio Gospod istjerao ispred sinova Izraelovih.

*25. U petoj godini kraljevanja Roboamova izađe kralj Sesak od Egipta proti Jeruzalemu

*26. I ugrabi blago iz hrama Gospodnjega i iz palače kraljevske. Sve on uze. Ugrabi i sve zlatne štitove, što ih je bio dao načiniti Salomon.

27. Na njihovo mjesto dade kralj Roboam načiniti mjedene štitove i povjeri ih pažnji starješina nad stražama, što su stražili na ulazu u palaču kraljevsku.

28. Kadgod bi kralj išao u hram Gospodnji, nosili su ih tjelesni stražari, a poslije su ih opet stavljali u stražarnicu tjelesnih stražara.

Gl. 14. (15) Rijeka bez potanje oznake uvijek je Eufrat. — O »lugovima« isp. Suc 2, 13; 3, 7 s bilješkama.

(17) Tersa je bio starokanaanski kraljevski grad (Joz 12, 24). U Tersi je stanovao Jeroboam, dok se nije sagradila Samarija. Prije je prebivao u Sihemu. Tersa je bila tri sata na sjever od Sihema.

(18) »Sav Izrael održa tugovanje za njim«: iz toga se dade zaključiti, da je taj dječak imao biti Jeroboamov nasljednik na kraljevskom prijestolu.

(23) Stupovi nijesu služili samo za svrhe idolopokloničke, nego su bili postavljeni i kao spomenici na mjestima koje objave Božje (1 Mojs 28, 18; 35, 14) ili kao znameni pravoga Boga. U kanaanskom bogoštovlju bili su simboli Baala.

(24) U mnogom poganskom bogoštovlju izvrgavale su se i prodavale žene, pa i muževi, u čast božanstvu (5 Mojs 23, 18).

(25—28) Isp. 2 Dnev 12, 1—12. — O Sesaku isp. 11, 40 s bilješkom.

(26) Isp. 2 Dnev 12, 9.

*29. Ostala povijest Roboamova i sve, što je činio, stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih.
30. Bio je rat između Roboama i Jeroboama jednako.
31. Kad je Roboam bio počinuo kod otaca svojih, bio je pokopan kod otaca svojih u gradu Davidovu. Njegova se mati zvala Naama i bila je Amonka. Njega naslijedi na prijestolu njegov sin Abiam.

GLAVA 15.

Kraljevanje Ase i Jozafata nad Judom, Nadaba i Baase nad Izraelom.

1. U osamnaestoj godini kraljevanja Jeroboama, sina Nabatova, postade Abiam kralj nad Judom.
*2. On je vladao tri godine u Jeruzalemu. Njegova se mati zvala Maaha i bila je kći Abesalomova.
3. On je činio sve grijehe oca svojega, što ih ovaj bio činio pred njim, i srce njegovo nije bilo cijelo odano Gospodu, Bogu njegovu, kao srce njegova djeda Davida.
4. Ipak mu je Gospod, Bog njegov, poradi Davida dao svjetiljku u Jeruzalemu, kad je nakon njega podigao sina njegova u Jeruzalemu i utvrdio Jeruzalem,
5. Jer je David bio činio, što se je dopadalo Gospodu, i za svega života svojega nije bio odstupio od onoga, što mu je bio zapovjedio, osim u slučaju s Hetejinom Urijom.
6. Između Roboama i Jeroboama bio je rat, dokle je god onaj živio.
*7. Ostala povijest Abiamova i sve, što je činio, stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih. I između Abiama i Jeroboama bio je rat.
8. Kad je Abiam bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga u gradu Davidovu. Mjesto njega postade kralj njegov sin Asa.
*9. U dvadesetoj godini kraljevanja Jeroboamova nad Izraelom postade Asa kralj nad Judom.
*10. On je vladao četrdeset i jednu godinu u Jeruzalemu. Njegova se je mati zvala Maaha i bila je kći Abesalomova.
11. Asa je činio, što se je dopadalo Gospodu, kao njegov djed David.
12. On protjera bludnice iz zemlje i odstrani sve idolske likove, što su ih bili načinili oci njegovi.
*13. I mater svoju Maahu svrže s njezina mjesta kao gospodarice, jer je bila podigla idolski lik Ašere. Asa sasiječe njezinu ljagu i spali je u dolini cedronskoj.

(29—31) Isp. 2 Dnev 12, 13—16.
Gl. 15. (2) Po 2 Dnev 13, 2 Mihaja (= Maaha), kći Urielova, jest mati Abiamova. Protuslovlje se riješi, ako se hebrejska riječ »bath«, što obično znači »kćer«, uzme u širem smislu kao »unuka« (isp. 1 Mojs 29, 5). Tada je bio Uriel oženjen s Tamarom, kćerju Abesalomovom, a Maaha je bila kći Urielova i unuka Abesalomova.
(7—8) Isp. 2 Dnev 13, 22—23.
(9—12) Isp. 2 Dnev 14, 1—4.
(10) Po r. 2. Maaha je baba, a ne mati Asina. Hebrejska riječ može imati ovaj daljnji smisao.
(13—15) Isp. 2 Dnev 15, 16—18.
(13) Zašto je Maaha zauzimala odlično mjesto kao »gospodarica«, t. j. kao kraljica mati, namjesto prave matere Asine, ne zna se. Možda je ona bila to mjesto prisvojila sebi, ili je mati Asina bila već umrla. — Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »I mater svoju Maahu svrže, da ne bude kneginja u svetinji Priapovoj i u lugu njegovu, koji posveti, i raskopa spilju njegovu i izlomi lik gadni veoma i sažeže ga na potoku Cedronu.«

14. Ali visine nijesu bile oborene, ipak Asa ostade svega života svojega vjerno odan Gospodu.

15. I dade u hram Gospodnji unijeti sve posvetne darove oca svojega i svoje vlastite darove, srebro, zlato i sudove.

16. Između Ase i Baase, kralja Izraelova, bio je rat, dokle su god živjeli.

*17. Baasa, kralj Izraelov, izađe proti Judi i utvrdi Ramu, da ne da nikome otići k Asi, kralju Judinu, ni od njega doći.

*18. Ali Asa uze sve srebro i zlato, što je bilo još ostalo u riznicama hrama Gospodnjega. i blago palače kraljevske i predade ga slugama svojim. Tako ih posla kralj Asa k Benadadu, sinu Tabremonovu, unuku Hezionovu, kralju aramskomu, koji je imao svoje sjedište u Damasku, i poruči:

19. »Savez postoji između mene i tebe, između mojega i tvojega oca. Evo šaljem ti srebro i zlato kao dar. Pa razriješi svoj savez s Baasom, kraljem Izraelovim, da moradne otići od mene!«

*20. Benadad posluša kralja Asu i posla vojskovođe svoje proti gradovima Izraelovim. Dade poharati Ahion, Dan, Abelbetmaahu i sav Kenerot zajedno sa svom zemljom Neftalijevom.

21. Kad Baasa primi vijest o tom, presta utvrđivati Ramu i vrati se u Tersu.

*22. I kralj Asa podiže sve Judeje bez iznimke. Oni moradoše odnijeti kamenje i grede, što ih je bio Baasa upotrebljavao za utvrđivanje Rame. Stim dade kralj Asa utvrditi Gabau Benjaminovu i Masfu.

*23. Sva ostala povijest Asina, sve pobjede njegove i djela njegova i gradovi, što ih je utvrdio, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih. U starosti svojoj bolovao je od nogu.

24. Kad je Asa bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga kod otaca njegovih u gradu njegova djeda Davida. Mjesto njega postade kralj njegov sin Jozafat.

25. Nadab, sin Jeroboamov, postade kralj Izraelov u drugoj godini kraljevanja Asina nad Judom, i vladao je dvije godine nad Izraelom.

26. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, i hodio je tragom oca svojega i u grijehu njegovu, na koji je bio naveo Izraela.

*27. Proti njemu zasnova urotu Baasa, sin Ahijin, od kuće Isaharove, i ubi ga Baasa kod Gebetona, što je pripadao Filistejima, kad su Nadab i sav Izrael opsjedali Gebeton.

28. Ubi ga Baasa u trećoj godini kraljevanja Asina nad Judom, i mjesto njega postade kralj.

29. Čim je on bio postao kralj, istrijebi svu kuću Jeroboamovu i ne ostavi na životu nijedne duše od

(17—22) Isp. 2 Dnev 16, 1—6.

(17) Rama, danas Er-Ram, leži dva sata sjeverno od Jeruzalema, na cesti Jeruzalem—Betel—Sihem, najvažnijoj cesti s juga prema sjevernom kraljevstvu.

(18) Benadad je možda unuk Razonov (= Hezionov), koji je utemeljio aramejsko kraljevstvo u Damasku (11, 24).

(20) Gradovi leže svi u sjevernom dijelu plemenskoga područja Neftalijeva.

(22) Gabaa Benjaminova i Masfa ležale su jedno dva sata sjeverno od Jeruzalema, i to Masfa (Tell en-Rasbe) u neposrednoj blizini Rame.

(23—24) Isp. 2 Dnev 16, 11—14.

(27) Gebeton, kojega položaj nije nam poznat, pripadao je plemenskom području Danovaca (Joz 19, 44), ali je bio u posjedu Filisteja.

porodice Jeroboamove, dok je nije bio uništio. Tako je bio unaprijed kazao Gospod preko svojega sluge Ahije iz Sila.

30. Poradi grijehâ, što ih je bio počinio Jeroboam i na koje je bio naveo Izraela, i poradi gnjeva, na koji je bio podražio Gospoda, Boga Izraelova.

31. Ostala povijest Nadabova i sve, što je učinio, stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

32. Između Ase i kralja Izraelova Baase bio je rat, dokle su god živjeli.

33. U trećoj godini kraljevanja Asina nad Judom postade Baasa, sin Ahijin, kralj svega Izraela i vladao je u Tersi dvadeset i četiri godine.

34. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, i hodio je tragom Jeroboamovim i u grijehu njegovu, na koji je bio naveo Izraela.

GLAVA 16.

Četiri kralja u Izraelu: Ela, Zambri, Amri i Ahab. Zidanje Samarije i Jeriha.

1. Tada dođe riječ Gospodnja Jehuju, sinu Hananijevu, proti Baasi ovako:

2. »Iz praha sam te digao i postavio knezom nad mojim narodom Izraelom. A ti si išao putem Jeroboamovim i naveo si moj narod Izraela na grijeh, tako da su me svojim grijesima dražili na gnjev.

3. Zato ću zatrti Baasu i kuću njegovu i s tvojom kućom postupati kao s kućom Jeroboama, sina Nabatova.

4. Tko od porodice Baasine umre u gradu, toga će psi proždirati, i tko od porodice njegove umre u polju, toga će izjesti ptice nebeske!«

5. Ostala povijest Baasina, njegova djela i pobjede, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

6. Kad je Baasa bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga u Tersi. Mjesto njega postade kralj njegov sin Ela.

*7. A proti Baasi i kući njegovoj nije bila riječ Gospodnja preko proroka Jehuja, sina Hananijeva, izašla samo poradi svega zla, kojim se je bio ogriješio proti Gospodu i dražio ga na gnjev svim svojim djelima, tako da je imao dijeliti sudbinu kuće Jeroboamove, nego i zato, jer je on nju bio istrijebio.

8. U dvadeset šestoj godini kraljevanja Asina nad Judom postade Ela, sin Baasin, kralj Izraelov. On je vladao u Tersi dvije godine.

9. Proti njemu diže bunu Zambri, jedan od njegovih časnika, zapovjednik jedne polovine bojnih kola. Dok je on pio u Tersi u kući Arse, koji je upravljao palačom u Tersi,

10. Provali Zambri, ubi ga u dvadeset sedmoj godini kraljevanja Asina nad Judom i postade mjesto njega kralj.

11. Čim je on kralj bio i zasio na prijesto, pobi svu kuću Baasinu. Ne ostavi ni jednoga, koji je bio muškoga roda, ni rođake ni prijatelje.

12. Tako zatre Zambri svu kuću Baasinu, kako je to bio Gospod unaprijed kazao preko proroka Jehuja proti Baasi,

13. Poradi svih grijeha, što su ih bili počinili Baasa i njegov sin Ela i na koje su bili naveli Izraela, kad

Gl. 16. (7) Vulgata dodaje ovomu retku: »... Zato pogubi njega, to će reći Jehuja, sina Hananijeva, proroka«. Toga dodatka nema u hebrejskom tekstu i ne spada ovamo, jer je Jehu prema 2 Dnev 19, 2 još za Jozafata bio na životu.

su dražili na gnjev Gospoda, Boga Izraelova, svojim idolopoklonstvom.

14. Ostala povijest Elina i sve, što je činio, stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

15. U dvadeset sedmoj godini kraljevanja Asina nad Judom postade Zambri kralj i vladao je sedam dana u Tersi. Vojska je uprav opsjedala Gebeton, što je pripadao Filistejima.

16. I kad saznade vojska u taboru, da je Zambri kod jedne pobune ubio kralja, podiže sav Izrael u onaj dan u taboru za kralja Izraelova Amrija, zapovjednika vojske.

17. Nato otide Amri i s njim sav Izrael od Gebetona, i opsjednuše Tersu.

18. Kad vidje Zambri, da je grad već izgubljen, povuče se u tvrđu palače kraljevske i zapali nad sobom palaču kraljevsku. Tako on nađe smrt

19. Poradi svojih grijeha, što ih je bio počinio, kad je činio, što se nije dopadalo Gospodu, kad je išao putem Jeroboamovim i u njegovu grijehu, što ga bio počinio, i tako naveo Izraela na grijeh.

20. Ostala povijest Zambrijeva i buna, što je podiže, stoji zapisana u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

21. Tada se razdijeli narod Izraelov u dvije stranke. Jedna polovina naroda držala je s Tebnijem, sinom Ginetovim, da ga učini kraljem, druga polovina pristajala je za Amrijem.

22. Ipak stranka Amrijeva bila je jača od stranke Tebnija, sina Ginetova, i kad je umro Tebni, postade Amri kralj.

23. U trideset prvoj godini kraljevanja Asina nad Judom postade Amri kralj Izraelov i vladao je dvanaest godina. Kad je bio šest godina vladao u Tersi,

*24. Kupi od Semera goru samarijsku za dva talenta srebra, utvrdi goru i nazva grad, koji sagradi tamo, po imenu Semera, posjednika gore, Samarija.

25. Amri je činio, što se nije dopadalo Gospodu, pa i gore je činio od svih svojih prethodnika.

26. On je išao posve tragom Jeroboama, sina Nabatova, i u grijesima, na koje je onaj bio naveo Izraela, tako da su svojim idolopoklonstvom na gnjev dražili Gospoda, Boga Izraelova.

27. Ostala povijest Amrijeva, njegova djela i njegove pobjede, što ih je izvojevao, sve to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

28. Kad je bio Amri počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga u Samariji. Mjesto njega postade kralj njegov sin Ahab.

29. U trideset osmoj godini kraljevanja Asina nad Judom postade Ahab, sin Amrijev, kralj Izraelov, i vladao je Ahab, sin Amrijev, nad Izraelom dvadeset i dvije godine u Samariji.

30. I Ahab, sin Amrijev, činio je, što se nije dopadalo Gospodu, više od svih svojih prethodnika.

31. Pritom bilo je još najmanje, da je hodio u grijesima Jeroboama, sina Nabatova. On povrh toga uze za ženu Jezabelu, kćer Etbaala,

(24) Položaj je bio veoma zgodan za tvrđavu i glavni grad. Gora se diže do u visinu jedno 340 m iz kotline široke više od 8 km. Samarija je ostala glavni grad sve do propasti kraljevstva Izraelova. Kasnije Herod Veliki u slavu caru Augustu prozva grad Sebaste, t. j. Carski. Danas se mjesto zove Sebastije. — Dva talenta srebra iznose otprilike 15.000 zlatnih kuna.

kralja sidonskoga, ode u službu Baalovu i klanjao mu se.

*32. On podiže Baalu žrtvenik u hramu Baalovu, što ga je bio sagradio u Samariji.

*33. Također dade Ahab podići lik Ašerin. Uopće je počinio Ahab još više opačina i dražio je Gospoda, Boga Izraelova, više na gnjev od svih kraljeva Izraelovih, koji su bili vladali prije njega.

*34. Za njegova vremena Hiel Beteljanin sazida opet Jeriho. Na Abiramu, prvorođencu svojemu, osnova ga; na Segubu, mezimcu svojemu, stavi mu vrata, kao što je bio Gospod unaprijed kazao preko Jozue, sina Nunova.

GLAVA 17.

Ilija navješćuje trogodišnju sušu. Gavrani ga hrane. Čudom Ilija hrani udovicu u Sarepti. Podiže udovičina sina iz mrtvih.

*1. Jednoga dana reče Ahabu Tezbićanin Ilija, jedan od žitelja u Galaadu: »Tako živ bio Gospod, Bog Izraelov, u čijoj službi stojim: Slijedećih godina ne će pasti ni rosa ni dažd, osim da ja to sam zapovjedim!«

2. Potom dođe njemu riječ Gospodnja:

*3. »Otidi odavle, okreni na istok i sakrij se na potoku Karitu, koji teče istočno od Jordana!

4. Iz potoka ćeš piti, a gavranima sam naredio, da te hrane ondje.«

5. On posluša Gospoda, ode tamo, nastani se na potoku Karitu, koji teče istočno od Jordana.

6. Gavrani su mu ujutro donosili kruha i mesa i isto tako uveče. Iz potoka je pio.

7. Iza nekoliko vremena presahnu potok, jer nije pao dažd u zemlji.

8. Tada dođe njemu riječ Gospodnja ovako :

*9. »Hajde, idi u Sareptu, što je kod Sidona, i ostani tamo! Zapovjedio sam tamo jednoj udovici, da te hrani.«

10. Tako on zaputi u Sareptu. Kad dođe na vrata gradska, a to

(32) Jezabela se nije obratila k Bogu Izraelovu, zato je ženidba s njom bila nezakonita. Njoj za volju sagradio je Ahab u glavnome gradu hram bogu Baalu, pa je tako kraljevstvo Božje dobilo odsada biljegu kraljevstva neznabožačkoga.

(33) Štovanje Ašere ili Astarte, božice nečistoće, bilo je u vezi sa štovanjem boga Baala. Otac Jezabelin Etbaal bio je svećenik te božice. On je svojega brata, kralja Felesa, ubio, pa sam sio na njegov prijesto. Jezabela je poslije djelima svojim pokazala, kako je vrijedna kći oca krvnika i idolskoga svećenika.

(34) Isp. Joz 6, 26. Zidanje grada Jeriha, što je Bog izrijekom zabranio, bio je dokaz bezbožnosti u Izraelu. Čime je Bog ondje zaprijetio, to je ovdje izvršio, da bude za opomenu svim naraštajima, kako se riječ njegova ne smije prezirati.

Gl. 17. (1) Jezabela je učinila sve, da se uvuče u sve krajeve Izraela Baalovo bogoštovlje i da se službeno prizna uz štovanje pravoga Boga (16, 32). I bila je opasnost, da se prava vjera posve izgubi u Baalovu bogoštovlju. Da se to zapriječi, šalje Bog Iliju, jednu od najvećih ličnosti u povijesti objave Božje. Važnost njegova poslanstva pokazuju tolika velika čudesa Božja, što prate jednako velikoga proroka Iliju. Njegovo rodno mjesto treba tražiti negdje u gornjoj Galileji, u plemenu Neftalijevu. Rodni kraj ostavio je poslije i otišao u zemlju Galaad. Sveti Oci općenito misle, da je Ilija bio glavar i učitelj u jednoj proročkoj školi (isp. 1 Kralj 10, 5) i da je živio djevičanski. Bog je proroku Iliji dao jak duh i revnost gorljivu za slavu Božju. — »Tesbe« leži u istočnoj jordanskoj zemlji, sjeverno od Jaboka.

(3) Potok Karit bio je možda pritok Jaboka.

(9) Sarepta, danas Sarafand, između Tira i Sidona, spominje se i u egipatskim i asirskim natpisima.

jedna udovica kupi drva. On je dozva i zamoli: »Donesi mi malo vode u sudu, da se napijem!«

11. Kad ona pođe da donese, viknu on za njom: »Donesi mi i kruha malo!«

12. Ona odgovori: »Tako živ bio Gospod, Bog tvoj, nemam ništa pečeno, nego samo još pregršt brašna u ćupu i malo ulja u krčagu. Uprav kupim drvaca, da otiđem i zgotovim sebi i sinu svojemu. Kad to pojedemo, onda ćemo umrijeti.«

13. A Ilija joj reče: »Ne brini se! Idi i učini, kako si rekla! Ali prije načini meni od toga jedan kolačić i donesi mi ga! Onda možeš također jedan zgotoviti sebi i sinu svojemu.

*14. Jer ovako govori Gospod, Bog Izraelov: Brašna u ćupu ne će nestati i krčag s uljem ne će se isprazniti do onoga dana, kad Gospod opet pošlje dažd na zemlju.«

15. Ona otide i učini, kako je bio rekao Ilija, i imali su jesti dugo vremena, ona, on i kuća njezina.

16. Brašna u ćupu nije nestalo, i krčag s uljem nije se ispraznio, kako je to bio unaprijed kazao Gospod preko Ilije.

17. Poslije toga dogodi se, da se je razbolio sin žene, kojoj je pripadala kuća. Kako je bolest njegova tako okrenula na gore, da je izdahnuo dušu svoju,

*18. Reče ona Iliji: »Što ja imam s tobom, čovječe Božji? Ti si samo došao k meni, da u pamet dozoveš moje grjehote i da mi umoriš sina?«

19. On joj odgovori: »Daj mi sina svojega!«, uze ga tad iz naručja njezina, odnese ga u gornju sobu, gdje je stanovao, i položi ga na postelju svoju.

20. Tada se pomoli Gospodu ovako: »Gospode, Bože moj, hoćeš li doista tako ucvijeliti udovicu, kod koje sam gost, da joj umoriš sina?«

*21. Nato se pruži triput nad dječakom i pomoli se glasno Gospodu: »Gospode, Bože moj, daj ipak da se život dječakov opet vrati u njega!«

22. I Gospod usliši vapaj Ilijin. Život dječakov vrati se opet u njega, i posta živ.

23. I Ilija uze dječaka, snese ga iz gornje sobe u kuću i predade ga materi njegovoj i reče: »Evo, tvoj sin opet živi!«

24. Tada žena reče Iliji: »Sada znam, da si čovjek Božji i da je riječ Gospodnja u tvojim ustima istina.«

---

(14) Ilija je krepost i ljubav te žene stavio na veliku kušnju. Ali joj je Bog dao milost, te je povjerovala njegovim riječima, pa se je upravo s divnim junaštvom, tako reći na pragu smrti, odrekla posljednjega svoga zalogaja.

(18) Udovica misli, da je nazočnost Ilijina, koji stoji u najužoj vezi s Bogom, otkrila pravo očima Božjim njezine grijehe, i tako ju Bog kaznio smrću njezina sina. I kao što je Bog prije nagradio njezinu vjeru, tako se sada smilova toj njezinoj poniznoj ispovijedi.

(21) U tom gleda sv. Augustin veliko otajstvo. Svijet je ležao u svojim grijesima mrtav. Da ga Bog podigne iz mrtvih, spustio se je u bijedu njegovu i tako reći legao na nj, da ga ljubavlju svojom privede u život. Ilija je triput legao na mrtvo tijelo. Slika je to Presvete Trojice. Otac nije podigao svijeta iz mrtvih bez Sina, niti Otac i Sin bez Duha Svetoga, nego je spasenje roda ljudskoga jednako djelo svih triju božanskih osoba, Presvete Trojice.

GLAVA 18.

Ilija ubija svećenike Baalove i priziva s neba dažd.

*1. Poslije mnogo vremena, u trećoj godini, dođe riječ Gospodnja Iliji: »Idi, stupi pred Ahaba; jer hoću da pošljem dažd na zemlju!«

2. Ilija zaputi, da se pokaže pred Ahabom. Kad je glad u Samariji bivala sve jača,

3. Ahab dade dozvati upravitelja dvora Abdiju. Abdija je bio vjeran štovatelj Gospoda.

4. Kad je htjela Jezabela da istrijebi proroke Gospodnje, uzeo je Abdija sto proroka i sakrio ih po pedeset u jednu pećinu i hranio ih jelom i pilom.

5. Ahab dakle zapovjedi Abdiji: »Potraži sve izvore i potoke po zemlji! Možda nađemo još trave i mognemo uzdržati na životu konje i mazge i ne moradnemo pustiti, da ugine ijedna od životinja.«

6. I podijeliše se po zemlji, da je prođu. Ahab otide jednim pravcem sam, i Abdija otide drugim pravcem sam.

7. Dok je Abdija bio na putu, dođe mu nasusret Ilija. Kad on prepoznade ovoga, baci se ničice na svoje lice i upita: »Jesi li to ti, gospodaru moj Ilija?«

8. On mu odgovori: »Ja sam. Idi, kaži gospodaru svojemu: Eto Ilije!«

9. Ali onaj odgovori: »Što sam počinio, da slugu svojega predaješ u ruke Ahabu, da me pogubi?

10. Tako živ bio Gospod, Bog tvoj, nema naroda ni kraljevstva, gdje te gospodar moj ne bi dao tražiti. Kad mu se reklo: Nema ga, onda on zakle kraljevstvo ili narod, da te nijesu našli.

11. Sad ti tražiš: Idi, kaži gospodaru svojemu: Eto Ilije!

12. Kad ja sad otidem od tebe, tko zna, kamo će tebe međutim odnijeti Duh Gospodnji. Dođem li ja tad k Ahabu, da mu javim, a on te ne nađe, ubit će me. A sluga tvoj štuje Gospoda od mladosti svoje.

13. Pa nije li poznato gospodaru mojemu, što sam učinio, kad ono Jezabela dade ubijati proroke Gospodnje? Kako sam sakrio stotinu proroka Gospodnjih, po pedeset u jednoj pećini, i hranio ih jelom i pilom?

14. A sad ti tražiš: Idi, kaži gospodaru svojemu: Eto Ilije! On će me ubiti!«

15. Ali Ilija odvrati: »Tako živ bio Gospod nad vojskama, u čijoj sam službi, još danas ću mu se pokazati!«

16. I tako otide Abdija pred Ahaba i javi mu. Ahab zaputi, da se sastane s Ilijom.

17. Kad ugleda Ahab Iliju, povika mu Ahab: »Jesi li ti onaj, što donosiš nesreću na Izraela?«

18. On odvrati: »Nijesam ja donio nesreću na Izraela, nego ti i obitelj tvoja, jer ste ostavili zapovijedi Gospodnje, i ti si pristao za Baalima.

*19. A sada raspošlji i daj sabrati k meni svega Izraela na gori Karmelu i četiri stotine i pedeset proroka Baalovih i četiri stotine proroka Ašerinih, koji jedu za stolom Jezabelinim!«

Gl. 18. (1) »U trećoj godini«, t. j. Ilijina boravka u Sarepti, a u četvrtoj, otkako nije bilo dažda. Suša je u svemu trajala tri godine i šest mjeseci (isp. Lk 4, 25).

(19) Gora Karmel izlazi od Hajfe i na jugu međaši s jednim dijelom ravnice jezrahelske.

20. I rasposla Ahab k svima sinovima Izraelovim i dade sabrati proroke na gori Karmelu.
21. Tamo stupi Ilija pred sav narod i reče: »Kako ćete još dugo hramati na obje strane? Ako je Gospod pravi Bog, onda držite uz njega! A je li to Baal, onda idite za njim!« Ali narod ne dade nikakva odgovora.
22. Tada reče Ilija narodu: »Jedini sam ja još ostao kao prorok Gospodnji. Baalovih proroka ima četiri stotine i pedeset.
23. Neka nam se dadnu dva junca! Oni neka sebi izaberu jednoga junca, neka ga raskomadaju i metnu na drva, ali ognja da ne podmeću! Ja ću priugotoviti drugoga junca i metnuti ga na drva, a da ne podmetnem ognja.
24. Tada prizovite ime svojega boga, a ja ću prizvati ime Gospodnje. Bog, koji odgovori ognjem, pravi je Bog.« I sav narod odgovori: »Tako je pravo!«
25. Potom reče Ilija prorocima Baalovim: »Izaberite sebi jednoga od junaca i priugotovite ga najprije! Jer vi ste većina. Onda prizovite ime boga svojega; ali ognja ne podmećite!«
26. Oni uzeše junca, kojega im dade, priugotoviše ga i prizivali su od jutra do podne ime Baalovo vičući: »Baale, usliši nas!« Ali nije dolazio nikakav glas i nikakav odgovor. Pritom su igrali oko žrtvenika, što su ga bili načinili.
27. Kad je bilo upodne, naruga im se Ilija govoreći: »Vičite glasnije! Jer je on bog. Možda je zaposlen ili je otišao na stranu ili je na putu. Možda i spava i mora se probuditi.«
*28. Tada su vikali iza glasa i parali se, kako je u njih običaj, mačevima i sulicama, dok ih ne obli krv.
*29. Kad je prošlo podne, padoše u bjesnilo, dokle dođe vrijeme da se prinese žrtva. Ali nije došao nikakav glas, nikakav odgovor, nikakvo uslišenje.
*30. A sada pozva Ilija sav narod: »Pristupite amo k meni!« Sav narod pristupi k njemu. On podiže opet razvaljeni žrtvenik Gospodnji.
31. Prema broju plemenâ sinova Jakova, kojemu je bila došla riječ Gospodnja: »Izrael bit će tvoje ime«, uze Ilija dvanaest kamenova.
*32. Od toga kamenja načini žrtvenik u ime Gospodnje i oko žrtvenika iskopa jarak, dosta velik, da uzme dvije mjere žita.
33. Tada naslaga drva, raskomada junca i metnu ga na žrtvenik.
34. Potom zapovjedi: »Napunite četiri vrča vode i izlijte je na žrtvu paljenicu i na drva!« On zapovjedi: »Učinite to još jedamput!« Učiniše još jedamput. Nato zapovjedi: »Učinite to po treći put!« I učiniše po treći put,
35. Tako da je potekla voda oko žrtvenika. Dade i jarak napuniti vodom.
36. Kad je onda došlo vrijeme, da se prinese žrtva, pristupi Ilija i pomoli se: »Gospode, Bože Abrahamov, Izakov i Izraelov, danas

(28) Bogoslužno paranje noževima bilo je u običaju kod raznih starih naroda, pa se i danas još vidi kod dervišâ. Kod Izraelaca bilo je zabranjeno mozajičkim zakonom (5 Mojs 14, 1).
(29) Ta žrtva večernja (3 Mojs 6, 7 sl.; 4 Mojs 28, 4 sl.) prinosila bi se jedno tri sata prije zalaska sunca.
(30) »Razvaljeni žrtvenik«: čini se, da su taj žrtvenik podigli pobožni Izraelci i tu prinosili žrtve Gospodu, kad im nije bilo slobodno ići u Jeruzalem, a Ahab da ga je razvalio (isp. 19, 10).
(32) Dvije mjere (sea) žita držale su jedno 24 l.

daj objavi, da si ti Bog Izraelov i ja sluga tvoj, i da sam ja sve ovo učinio po tvojoj zapovijedi!

37. Usliši me, Gospode, usliši me i daj, da upozna ovaj narod, da si ti, Gospode, pravi Bog i da si obratio srca njihova!«

38. Tada pade oganj Gospodnji i spali žrtvu paljenicu i drva, kamenje i zemlju i popi vodu u jarku.

39. Kad to vidješe svi ljudi, baciše se ničice na svoje lice i povikaše: »Gospod je pravi Bog, Gospod je pravi Bog!«

*40. A Ilija im zapovjedi: »Pohvatajte te proroke Baalove! Ne dajte da i jedan od njih uteče!« Oni pohvataše, i Ilija ih odvede na potok Kizon i tamo ih smaknu.

41. Potom reče Ilija Ahabu: »Idi gore, jedi i pij! Jer čujem već ujanje dažda.«

42. Ahab ode gore, da jede i da pije. A Ilija se pope navrh Karmela, prignu se k zemlji i sakri lice svoje među koljena.

43. Tada zapovjedi slugi svojemu: »Idi gore i pogledaj prema moru!« On ode gore, pogleda i javi: »Ništa se ne vidi.« On odgovori: »Idi još sedam puta!«

44. Kad bi sedmi put, javi: »Eno, diže se od mora oblačić, malen kao ruka čovječja.« I on zapovjedi: »Idi, reci Ahabu: Upregni i silazi, da te ne uhvati dažd!«

*45. A u najkraće vrijeme zamrači se nebo od vjetra i oblakâ, i pade jak dažd. Ahab se uspe na kola i odveze se u Jezrahel.

*46. A nad Iliju dođe ruka Gospodnja, opasa bedra svoja i otrča pred Ahabom do u blizinu Jezrahela.

GLAVA 19.

Ilija bježi od Jezabele. Bog mu se javlja na Horebu. Elizej.

1. Ahab pripovjedi Jezabeli sve, što je učinio Ilija i kako je poubijao mačem sve proroke.

2. Tad posla Jezabela glasnika k Iliji i zaprijeti: »Neka meni bogovi učine što hoće, ako ja sutra u ovo doba ne učinim s tobom isto onako, kako si ti s njima!«

*3. On se poboja, ustade i otide odatle, da se zakloni na sigurnu mjestu. Kad je došao u Bersabu u zemlji Judinoj, ostavi tamo slugu svojega.

*4. Sam ode dan hoda daleko u pustinju i sjede onda pod jednu smreku. Imao je još samo želju da umre i molio se: »Dosta je toga. Uzmi, Gospode, život moj; jer nijesam bolji od otaca svojih!«

5. Potom leže i zaspa pod smrekom. Najedamput taknu ga anđeo Gospodnji i reče mu: »Ustani i jedi!«

(40) Baalovi proroci, stupovi i promicatelji poganstva, zaslužili su smrt po 5 Mojs 13, 6 sl. — O Kizonu isp. bilješku Suc 4, 2.

(45) Jezrahel, danas Zerin, na južnom obzorju ravnice jezrahelske, od Karmela udaljen 20 km. Čini se, da je bio uz Samariju kraljevski grad (4 Kralj 8, 29; 9, 16).

(46) Pun radosti poradi pobjede prave vjere i u nadi, da će sad Ahab pustiti idolopoklonstvo, trči Ilija kao kakav brzoteča, koji prati kraljevska kola (2 Kralj 15, 1), pred kolima Ahabovim. Ovaj ponizni čin velikoga proroka, koji svojega dosad zakletoga neprijatelja časti kao kralja, nema ništa na sebi nečasno.

Gl. 19. (3) Neustrašivi Ilija poboja se žene! Bog eto dopusti to, da ga uzdrži u poniznosti i da ga nauči, kako je samo onaj doista jak, koji se oslanja na Boga.

(4) Smreka je u palestinskoj pustinji povelika, pa se može čovjek pod nju zavući i tako zaštititi od žege sunčane.

*6. Kad pogleda, ugleda pokraj glave pržen kolač i vrč vode. Jede i napi se i leže opet da spava.
7. Ali anđeo dođe još jedamput, taknu ga i reče: »Ustani i jedi! Jer ti je put dalek.«
*8. Ustade, jede i napi se i putovao je, okrijepljen ovim jelom, četrdeset dana i četrdeset noći sve do gore Božje Horeba.
*9. Ondje potraži pećinu i nastani se u njoj. Tada dođe njemu riječ Gospodnja. On ga upita: »Što radiš ovdje, Ilija?«
10. On odgovori: »Pun sam revnosti za stvar Gospoda, Boga nad vojskama; jer sinovi Izraelovi ostaviše zavjet tvoj, žrtvenike tvoje razvališe i proroke tvoje pobiše mačem. Jedini ja ostadoh, ali i meni rade o glavi.«
11. On odvrati: »Izađi i stani na gori pred Gospoda!« Tada prođe Gospod pokraj njega. Pred Gospodom je hodio silan, žestok vihar, koji je brda razdirao i stijene lomio. Ali Gospod nije bio u viharu.
*12. Iza vihara dođe potres, dođe oganj. Ali Gospod nije bio u ognju. Iza ognja dođe tiho, blago lahorenje.
13. Kad je to čuo Ilija, pokri lice svoje plaštem svojim, stupi van i stade na ulazu u pećinu. Tada mu progovori glas, što je pitao: »Što radiš ovdje, Ilija?«
*14. On odgovori: »Pun sam revnosti za stvar Gospoda, Boga nad vojskama; jer sinovi Izraelovi ostaviše zavjet tvoj, žrtvenike tvoje razvališe i proroke tvoje pobiše mačem. Jedini ja ostadoh, ali i meni rade o glavi.«
*15. Nato mu zapovjedi Gospod: »Idi, vrati se istim putem u pustinju Damaska, i, kad dođeš tamo, pomaži Hazaela za kralja aramskoga!
16. Jehuja, unuka Namsijeva, pomaži za kralja nad Izraelom! A Elizeja, sina Safatova, iz Abelmehule, pomaži za proroka mjesto sebe!
17. Tko tada uteče maču Hazaelovu, njega će pogubiti Jehu, i tko uteče maču Jehujevu, njega će pogubiti Elizej.
*18. Ali ja ću ostaviti u Izraelu sedam tisuća: sve, koji ne saviše koljena svojega pred Baalom, i sve, koji ga ustima svojim ne poljubiše.«

(6) Čudesno jelo lijepa je slika pravoga kruha anđeoskog, što nam ga daje Bog u Presvetoj Euharistiji, dok putujemo pustinjom ovoga života, da njim okrijepljeni stignemo sretno do na Horeb nebeski.

(8) Horeb se zove gora Božja, jer se je Bog na njemu pokazao Mojsiju i narodu izraelskom. Horeb je jugozapadni vrh gore sinajske. Put do Horeba karavanskom cestom preko Akabe ima jedno 480 km. Ilija je mogao lako taj put od 96 sati prevaliti za 40 dana.

(9) Ilija je htio da potraži utjehu i pomoć na mjestu, gdje se je javio Bog narodu izraelskom i s njim sklopio savez milosti.

(12) Prikazanje Božje u blagom lahorenju imalo je poučiti proroka, da Bog ima za nj samo ljubav i dobrotu i da će ga zaštititi.

(14) Žrtvenici su bili smatrani kao zakoniti, izakako je bila prekinuta veza s jedino dopuštenim bogoštovnim mjestom.

(15 sl.) Riječ »pomazati za kralja« ima ovdje po svoj prilici značenje »imenovati kraljem«. Ništa se ne kazuje o pomazanju Hazaelovu i Jehujevu po Iliji. Elizej određuje onda kasnije, svakako po nalogu Ilijinu, Hazaela za kralja (4 Kralj 8, 12—15). I Elizej je pozvan za proroka bez pomazanja. Jehu je pomazan od jednoga proroka svakako po nalogu Elizejevu (4 Kralj 9, 2. 3).

(18) »Sedam tisuća« pobožnih Izraelaca, koji umakoše progonstvima Ahaba i Jezabele. — Kipovima Baalovim iskazivali su neznabošci svoje štovanje tako, da su ih ljubili ponajviše u nogu.

*19. Na povratku naiđe na Elizeja, sina Safatova, kad je uprav orao. Dvanaest jarmova imao je pred sobom, sam je bio kod dvanaestoga. Ilija prođe pokraj njega i baci plašt svoj na njega.

20. Tada on zaustavi volove, potrča za Ilijom i reče: »Daj mi da se još oprostim od oca i matere; onda ću poći za tobom.« On mu odgovori: »Idi samo kući! Jer ja nemam više ništa da učinim na tebi.«

21. Onaj ode od njega, uze jaram volova i zakla ih. Drvima od pluga skuha meso i dade ga ljudima da jedu. Onda ustade, otide za Ilijom i postade mu sluga.

GLAVA 20.

Pobjeda Ahabova nad Aramejima.

*1. Benadad, kralj Arama, podiže svu vojsku svoju. Trideset i dva kralja njemu se priključiše s konjma i kolima. Tako otide on, opkoli Samariju i udari na nju.

2. Posla poslanike u grad k Ahabu, kralju Izraelovu,

3. I poruči mu: »Ovako veli Benadad: Tvoje srebro i zlato pripada meni, i tvoje najljepše žene i djeca moji su.«

*4. Kralj Izraelov odgovori mu: »Kako zapovijedaš, moj gospodaru i kralju! Tvoj sam ja sa svim, što imam.«

5. Nato dođoše poslanici još jedamput i rekoše: »Ovako veli Benadad: Poručio sam ti: Svoje srebro i zlato, svoje žene i djecu svoju imaš mi izručiti.

6. Sutra ću dakle u ovo doba poslati k tebi sluge svoje, da pretraže palaču tvoju i kuće sluga tvojih. Oni će sve, što se nađe u tebe dragocjeno, sa sobom uzeti i amo donijeti.«

7. Tada dozva kralj Izraelov sve starješine zemaljske i reče: »Iz toga mogli biste jasno upoznati, kako on misli zlo, jer šalje k meni, da odnese moje žene i djecu, moje srebro i zlato, premda ga nijesam odbio.«

8. Starješine i sav narod odgovoriše mu: »To ti ne smiješ dopustiti. Na to ne smiješ pristati.«

9. I on odvrati poslanicima Benadadovim: »Javite mojemu gospodaru, kralju: Sve, što si najprije tražio od svojega sluge, učinit ću, ali zadnju tražbinu ne mogu ispuniti.« Poslanici otidoše i odnesoše mu odgovor.

*10. A Benadad mu poruči: »Neka mi bogovi učine što hoće, ako bude dosta praha od Samarije, da svima ratnicima, što idu za mnom, dopadne po jedna pregršt!«

*11. A kralj Izraelov odgovori mu: »Kažite mu samo: tko se još opasuje, neka se ne isprsuje kao onaj, koji se već raspasuje!«

12. Kad je on čuo taj odgovor — bio je upravo s kraljevima pod šatorima —, zapovjedi slugama

(19) »Na nekoga baciti plašt« značilo je pozvati ga da ide za prorokom. I kad je Ilija bacio svoj plašt na Elizeja, učinio ga je tako prorokom.

Gl. 20. (1) Benadad II., o kojem se radi ovdje, nasljednik je Benadada I., kralja Damaska, o kojem je bio govor u 15, 18. — Trideset i dva kralja po svoj su prilici manji aramejski plemenski knezovi.

(4) Ahab se nije uzdao u Boga, a da se sam odupre, nije imao za to snage, zato se odmah predaje.

(10) Benadad hoće da kaže: Moje vojske ima toliko, da ne će od Samarije, kad se obrati u prah i pepeo, svakome momku ni po šaka dopasti.

(11) Poslovica istočna hoće da kaže: Velika je razlika između onoga, koji se oruža i sprema u boj, i onoga, koji je izvojevao pobjedu, pa poslije boja odlaže oružje.

svojim: »Dignite se!«, i udariše oni na grad.

13. Tada pristupi jedan prorok k Ahabu, kralju Izraelovu, i reče: »Ovako govori Gospod: Vidiš li sve to silno mnoštvo? Ja ću ga danas dati tebi u ruke, da spoznaš, da sam ja Gospod.«

*14. Ahab upita: »Preko koga?« On odgovori: »Ovako govori Gospod: Preko ljudi knezova zemaljskih.« On upita dalje: »Tko će zametnuti boj?« »Ti sam«, odvrati onaj.

15. I tako prebroji ljude knezova zemaljskih, i bilo ih je dvjesta i trideset i dva. Onda prebroji sav ratni narod, sve sinove Izraelove. Bilo ih je sedam tisuća.

16. Izađoše u podne, dok je pod šatorima bio Benadad s trideset i dva kralja, koji su mu bili saveznici.

17. Najprije izađoše momci knezova zemaljskih. Kad Benadad posla ljude, javiše mu oni: »Izlaze ljudi iz Samarije.«

18. On zapovjedi: »Ako dolaze radi mira, pohvatajte ih žive! Ako li su izašli na boj, pohvatajte ih isto tako!«

19. Međutim su bili izašli iz grada ljudi knezova zemaljskih i vojska, što je išla za njima.

20. Svaki ubi s kojim se sukobi, i Arameji pobjegoše. Izraelci nagnuše za njima. Benadad, kralj Arama, pobježe na konju s nekoliko konjanika.

21. Sad i kralj Izraelov izađe, napade na konje i kola i zadade Aramejima težak poraz.

22. Jednoga dana dođe prorok kralju Izraelovu i reče mu: »Hajde, naoružaj se iznova i gledaj, kako da se spremiš! Jer će do godine kralj aramski opet izaći na te.«

*23. Sluge kralja aramskoga svjetovaše mu: »Njihov je bog gorski bog. Zato nas pobijediše. Ali ako se pobijemo s njima u ravnici, pobijedit ćemo ih.

*24. Učini dakle ovako: Ukloni te kraljeve s njihovih mjesta i postavi namjesnike mjesto njih!

25. Onda skupi vojsku, kakva je bila ona, koja ti je izginula, i konje i kola kao prije! Tada ćemo se pobiti s njima u ravnici i zacijelo ćemo ih pobijediti.« On pristade na njihov savjet i učini tako.

*26. Kad prođe godina, Benadad prebroji Arameje i pođe u Afek da vojuje na Izraela.

27. I sinovi Izraelovi prebrojiše se, hranom se opskrbiše i izađoše pred njih. Kao dva mala stada koza utaboriše se sinovi Izraelovi prema njima, a Arameji prekriliše zemlju.

28. Ali čovjek Božji pristupi i reče kralju Izraelovu: »Ovako govori Gospod: Jer Arameji kažu, da je Gospod gorski Bog, a nije Bog poljski, zato ću ti dati u ruke sve to silno mnoštvo, da spoznate, da sam ja Gospod.«

(14) Zemaljski knezovi imali su gotovo isti položaj kao pristavi, što ih je bio uveo Salomon za utjerivanje poreza i za upravu pojedinih pokrajina (4, 7). Oni su se bili u grad povukli, kad je navalila neprijateljska vojska.

(23) »Njihov je bog gorski bog«: Palestina je naime zemlja gorovita. Mišljenje je neznabožačko bilo, da bogovi jednoga kraja nemaju moći u drugom kraju. Potom im Bog Izraela, kao bog Palestine gorovite, kao što su oni mislili, ne će ništa moći u polju.

(24) Zašto se imalo svrgnuti 32 kralja, ne kaže se. Možda se nije imalo povjerenja u njih. Uspostavom namjesnikâ imao se je uspostaviti neposredni utjecaj kralja na čete.

(26) Afek je ležao u ravnici jezrahelskoj.

29. Sedam dana stajali su jedni
prema drugima. Sedmoga dana
dođe do bitke. Sinovi Izraelovi poubijaše
Arameja sto tisuća pješaka
u jedan jedini dan.
30. Ostatak pobježe u grad
Afek. Tada se obori gradski zid
na dvadeset i sedam tisuća ljudi,
što su bili ostali. I Benadad na
bijegu bio je stigao u grad i bježao
je iz jedne sobe u drugu.
31. Sluge njegove rekoše mu:
»Evo, čuli smo često, da su kraljevi
kuće Izraelove velikodušni kraljevi.
Pa ćemo žalosne haljine staviti
oko svojih bedara i konopce
oko svojih glava i izaći pred kralja
Izraelova. Možda ti daruje život.«
32. Oni dakle opasaše žalosne
haljine oko svojih bedara i konopce
oko svojih glava, otidoše kralju
Izraelovu i rekoše: »Sluga
tvoj Benadad moli te: Ostavi me
na životu!« On odgovori: »Je li
još živ? On je moj brat.«
33. Ljudi uzeše to kao dobar
znak. I da ga odmah uhvate za
riječ, rekoše: »Benadad je tvoj
brat?« On odvrati: »Idite, dovedite
ga!« Kad Benadad izađe k
njemu, on ga posadi uza se na
kola.
*34. A onaj mu reče: »Gradove,
što ih je otac moj oduzeo tvome
ocu, vratit ću ti. I smiješ sebi u
Damasku podignuti kuće trgovačke,
kao što je učinio otac moj u
Samariji.« On odgovori: »Na temelju
ovoga ugovora otpustit ću
te.« I sklopi s njim ugovor i pusti
ga na slobodu.
*35. Jedan između proročkih
učenika po zapovijedi Gospodnjoj
zatraži od svojega druga: »Rani
me!« Ali ga ovaj ne htjede raniti.
36. A on mu reče: »Jer nijesi
poslušao zapovijed Gospodnju, lav
će te ubiti, čim otideš od mene.«
Kad je otišao od njega, napade ga
lav i ubi.
37. Potom nađe onaj drugoga
čovjeka i zatraži od njega: »Rani
me!« Čovjek ga jednim udarom
rani.
38. I prorok ode i stade na put,
kuda će proći kralj, a vrpcom iznad
očiju učini da se ne prepozna.
*39. Kad je prolazio kralj, viknu
on glasno kralja: »Tvoj sluga
bio je izašao u boj. Tada pristupi
jedan čovjek i dovede mi jednog
zarobljenika i zatraži: Čuvaj ovoga
čovjeka! Ako ti ga nestane,
bit će tvoj život za njega, ili ćeš
platiti talenat srebra.
*40. I dok je tvoj sluga amo i
tamo bio zaposlen, njega nestade.«
Kralj Izraelov odvrati mu: »Pravo
ti je, sam si se odsudio.«
41. Tada on brže strgnu vrpcu
s očiju svojih, i kralj Izraelov prepoznade
u njemu jednoga od proroka.
42. A on mu reče: »Ovako govori
Gospod: Jer si pustio iz ruku
čovjeka, kojega sam posvetio
smrti, jamčiš životom svojim za

(34) Ahab pušta na slobodu kralja aramejskoga uz uvjet, da mu se vrate gradovi, što su bili oteti njegovu ocu Amriju, i da Izraelci mogu trgovati u Damasku, kao što su prije Arameji trgovali u Samariji.

(35) Proročki učenik (isp. 1 Kralj 10, 5 s bilješkom) imao je nalog da navijesti kralju Ahabu kaznu Božju, što je poštedio kralja aramejskoga. Da pobudi kraljevu pozornost, hoće da se pokaže pred njim kao ranjenik.

(39) Izmišljenom povijesti hoće on, kao nekoć Natan Davida (2 Kralj 12, 1 sl.), da uhvati kralja i da ga primora na vlastitu odsudu. Visina svote, 7500 zlatnih kuna, kazuje, da se tu radi o veoma znamenitoj ličnosti. Mislio je naime na Benadada.

(40) Kralj ga proglašuje krivim. Kad ne može da plati toliku svotu, neka plati životom! Tako kralj odsuđuje i samoga sebe (r. 42).

njega i narod tvoj za narod njegov.«
43. Kralj Izraelov otide zlovoljan i ljutit kući i dođe u Samariju.

GLAVA 21.

Ahabovo nasilje, kazna i pokora.

1. Nakon ovih događaja dogodi se ovo: Jezraheljanin Nabot imao je vinograd u Jezrahelu blizu do palače Ahaba, kralja samarijskoga.
2. I Ahab predloži Nabotu: »Daj mi svoj vinograd! Htio bih ga upotrijebiti kao vrt za zelje, jer je blizu do kuće moje. Dat ću ti za nj bolji vinograd. Ako li voliš, dat ću ti u novcu što vrijedi.«
*3. A Nabot odvrati Ahabu: »Sačuvaj Bože, da ti odstupim baštinu otaca svojih!«
4. Tako se Ahab vrati u palaču svoju ljutit i zlovoljan radi toga, što mu je bio Jezraheljanin Nabot odgovorio: »Ne mogu ti odstupiti baštinu otaca svojih.« On se baci na postelju svoju, okrenu lice svoje i ne uze nikakva jela.
5. Kad njegova žena Jezabela dođe k njemu i upita ga: »Zašto si tako zlovoljan i ne ćeš ništa da jedeš?«,
6. On joj odgovori: »Razgovarao sam s Jezraheljaninom Nabotom i predložio mu: Daj mi vinograd svoj za novce, ili ako voliš, dat ću ti drugi vinograd za taj. A on mi reče: Ne dam ti svoga vinograda.«
7. Tada mu reče njegova žena Jezabela: »Sad jedamput pokaži, da si kralj Izraelov! Ustani, jedi i budi dobre volje! Ja ću ti već pribaviti vinograd Jezraheljanina Nabota.«
8. I napisa ona pod imenom Ahabovim pismo, zapečati ga pečatom njegovim i posla pismo starješinama i glavarima, što su stanovali s Nabotom u istom gradu.
*9. U pismu napisa ovo: »Oglasite post, i neka Nabot predsjeda skupštini narodnoj!
*10. Postavite dva nevaljala čovjeka prema njemu! Neka oni svjedoče proti njemu: Hulio si na Boga i na kralja. Tada ga izvedite van i kamenujte ga, da pogine!«
11. Ljudi grada, starješine i glavari, koji su stanovali u gradu njegovu, učiniše, kako im je bila Jezabela naložila u pismu, što im ga je poslala.
12. Oni oglasiše post i učiniše Nabota predsjednikom u skupštini narodnoj.
13. I dođoše dva nevaljala čovjeka i sjedoše prema njemu. Ovi nevaljali ljudi iznesoše pred narodom proti Nabotu ovo svjedočanstvo: »Nabot je hulio na Boga i na kralja.« Potom ga izvedoše van pred grad i kamenovaše ga, te pogibe.
14. Javiše Jezabeli: »Nabot je kamenovan i mrtav je.«
15. Kad je čula Jezabela, da je Nabot kamenovan i poginuo, reče Jezabela Ahabu: »Ustani! Uzmi u posjed vinograd Jezraheljanina

Gl. 21. (3) Da li je Nabot odbio prijedlog Ahabov poradi zapovijedi zakonske (3 Mojs 25, 23 sl.; 4 Mojs 36, 7) ili zato, jer mu je očinska baština bila srcu veoma prirasla, ne može se odrediti.

(9) Jezabela vrlo lukavo radi. Htjela bi se sakriti za pravdu, pa hoće, da narod čini pokoru postom poradi nekoga javnoga zločina ili poradi druge kakove krivnje.

(10) Iskaz dvojice svjedoka bio je dovoljan, da se donese dokaz krivnje (5 Mojs 17, 6; 19, 15). Čovjek, koji je hulio na Boga i na kralja, kaznio bi se smrću (3 Mojs 24, 16; 2 Kralj 16, 9).

Nabota, kojega ti on ne htjede dati za novce! Jer Nabot nije više živ, on je mrtav.«
16. I kad je čuo Ahab, da je Nabot mrtav, ustade i ode u vinograd Jezraheljanina Nabota, da ga uzme u posjed.
17. Tada dođe riječ Gospodnja k Iliji, Tezbićaninu:
18. »Ustani, idi k Ahabu, kralju Izraelovu, koji sjedi u Samariji! Uprav je u vinogradu Nabotovu. Otišao je tamo, da ga uzme u posjed.
19. Reci mu: Ovako govori Gospod: Počinio si umorstvo. Hoćeš li još postati i krvnički razbojnik? Reci mu dalje: Ovako govori Gospod: Na mjestu, na kojem su psi lizali krv Nabotovu, lizat će psi i tvoju krv!«
20. Ahab upita Iliju: »Jesi li me našao, neprijatelju moj?« On odgovori: »Jesam! Jer si se dao na to, da činiš, što se ne dopada Gospodu,
21. Evo, pustit ću nesreću na te i tebe odstraniti i od kuće Ahabove sve istrijebiti, što je muško, nedoraslo i doraslo u Izraelu.
22. Učinit ću s kućom tvojom kao s kućom Jeroboama, sina Nabatova, i kao s kućom Baase, sina Ahijina, jer si uzbudio moj gnjev i Izraela naveo na grijeh.
23. Također nad Jezabelom govori Gospod ovako: Psi će proždерati Jezabelu na polju jezrahelskom.
24. Tko od Ahabova roda umre u gradu, toga će psi proždirati, a tko umre van u polju, toga će izjesti ptice nebeske!«
25. Nikada nije bilo čovjeka, koji bi se tako kao Ahab bio dao na to, da čini, što se nije dopadalo Gospodu, jer ga je na to navodila njegova žena Jezabela.
26. On je radio i bio posve preziranja vrijedan stim, što je štovao idole, uprav onako, kako su to činili Amoreji, koje je Gospod bio protjerao ispred sinova Izraelovih.
27. Kad je Ahab čuo te riječi, razdrije haljine svoje, stavi odjeću pokorničku oko gologa tijela i postio je. On je dapače spavao u odjeći pokorničkoj i zabrinut povlačio se okolo.
*28. Tada dođe riječ Gospodnja Iliji, Tezbićaninu, ovako: »Vidiš li, kako se Ahab ponizuje preda mnom? Pa stoga ne ću pustiti onu nesreću za života njegova. Istom za sina njegova pustit ću ono zlo na kuću njegovu.«

GLAVA 22.

Ahab i Jozafat ratuju proti Aramejima. Smrt Ahabova. Jozafat, Ohozija i Joram.

1. Prođoše tri godine bez rata između Arama i Izraela.
*2. A treće godine dođe Jozafat, kralj Judin, kralju Izraelovu.
3. Kralj Izraelov bio je rekao slugama svojim: »Znate, da Ramot Galaad pripada nama. A mi ovdje sjedimo besposleni, mjesto da ga otmemo kralju aramskomu.«
4. I kad on Jozafata upita: »Hoćeš li poći sa mnom u boj proti Ramotu Galaadu?«, odgovori Jozafat kralju Izraelovu: »Što ti ho-

(28) Prijetnja Božja ispunila se na Ahabovu sinu Joramu, čije truplo bilo je bačeno na zemljište Nabotovo (4 Kralj 9, 21 sl.).
Gl. 22. (2—35) Isp. 2 Dnev 18, 2—34.
(2) Povod posjetu bili su prijateljski odnosi, što su nastali svojbinom obadviju kuća. Joram, sin Jozafatov, bio je uzeo za ženu Ataliju, kćer Ahabovu.

ćeš, hoću i ja; moja vojska tvoja je vojska, moji konji tvoji su konji.«
5. A Jozafat dade kralju Izraelovu ovaj savjet: »Upitaj prije ipak Gospoda!«
*6. I tako kralj Izraelov dade sabrati proroke, otprilike četiri stotine ljudi, i upita ih: »Hoću li poći u rat na Ramot Galaad, ili da se okanim?« Oni odgovoriše: »Pođi, jer će ga Gospod dati u ruke kralju!«
7. A Jozafat upita: »Ima li ovdje još koji prorok Gospodnji, da ga upitamo?«
8. Kralj Izraelov odvrati Jozafatu: »Ima još jedan, preko kojega bismo mogli upitati Gospoda. Ali ja ga ne mogu podnositi, jer mi nikada ne proriče dobro, nego samo zlo: to je Miheja, sin Jemlin.« A Jozafat reče: »Neka kralj ne govori tako!«
9. I kralj Izraelov dozva jednoga dvoranina i zapovjedi mu: »Brže dovedi Miheju, sina Jemlina!«
10. Uto su sjedili kralj Izraelov i Jozafat, kralj Judin, svaki na svojem prijestolu u kraljevskim haljinama na trgu kod vrata samarijskih, i svi su proroci prorokovali pred njima.
11. Sedekija, sin Hanaanin, načinio sebi gvozdene rogove i vikao: »Ovako govori Gospod: Tako ćeš pobosti Arameje, dokle ih ne uništiš!«
12. Svi drugi proroci prorokovali su isto tako: »Pođi samo na Ramot Galaad! Uspjet ćeš. Gospod će ga dati u ruke kralju.«
13. Poslanik, koji je bio otišao da dovede Miheju, reče mu: »Pazi dobro, proroci su kralju jednoglasno obećali sreću. Pa i ti kao svaki od njih prorokuj i sreću navješćuj!«
14. Miheja odvrati: »Tako živ bio Gospod, samo što mi nadahne Gospod, to ću navijestiti.«
*15. Kad je došao kralju, upita ga kralj: »Miheja, hoćemo li poći u rat na Ramot Galaad, ili da se okanimo?« On mu odgovori »Pođi! Uspjet ćeš. Gospod će ga dati u ruke kralju.«
16. A kralj mu odvrati: »Koliko ću te puta zaklinjati, da mi samo čistu istinu navijestiš u ime Gospodnje?«
*17. Tada on reče: »Vidim sav narod Izraelov razasut po brdima kao ovce, koje nemaju pastira. Gospod reče: Oni nemaju gospodara; zato neka se svaki vrati kući u miru!«
18. Tada reče kralj Izraelov Jozafatu: »Nijesam li ti rekao, on mi ne prorokuje sreću, nego samo zlo?«
*19. A onaj nastavi: »Zato čuj riječ Gospodnju: Vidjeh Gospoda gdje sjedi na prijestolu svojem, a sva vojska nebeska stoji mu s desne i s lijeve strane.
20. I Gospod upita: Tko će zaluditi Ahaba, da pođe na vojsku i da padne pred Ramotom Galaadom? Jedan odvrati ovo, drugi ono.

(6) Kako se vidi, ovdje se radi o lažnim prorocima, možda o svećenicima, što ih je bio Jeroboam uveo za službu teladi.
(15) Miheja se ruga kralju, kad mu doslovno opetuje riječi lažnih proroka.
(17) Miheja prorokuje propast i smrt kraljevu.
(19—23) Ahabovu propast Bog je dosudio. Bog je sve tako uredio, da se je kralj dao zaluditi od lažnih proroka. Vijeće u nebu, što ga prorok gleda u viđenju, treba uzeti kao gledanje proročko. Proroku se samo u slici pokazuje božanska odluka.

21. Napokon izađe jedan duh, stade pred Gospoda i reče: Ja ću ga zaluditi. Gospod ga upita: Kako?
22. Odgovori: Poći ću tamo i postat ću lažljiv duh u ustima svih proroka njegovih. Tada on reče: Možeš ga zaluditi. Tebi će to poći za rukom. Idi, učini tako!
23. I tako je eto Gospod stavio lažljiva duha u usta svim tvojim prorocima. Jer je Gospod zaključio zlo po te.«
24. Tada pristupi Sedekija, sin Hanaanin, i udari Miheja po obrazu i reče: »Kako je otišao Duh Gospodnji od mene, da govori s tobom?«
25. Miheja odvrati: »Doznat ćeš to u onaj dan, kad moradneš bježati iz jedne sobe u drugu, da se sakriješ.«
26. Potom zapovjedi kralj Izraelov: »Uhvati Miheju, odvedi ga zapovjedniku gradskom Amonu i kraljeviću Joasu
27. I javi: Ovako zapovijeda kralj: Bacite toga čovjeka u tamnicu i držite ga tijesno uz vodu i kruh, dok se ne vratim čitav i zdrav!«
28. Miheja odgovori: »Ako se ti zaista vratiš čitav i zdrav, onda Gospod nije govorio preko mene.« Još reče: »Čujte to, svi narodi!«
29. I tako izađoše kralj Izraelov i Jozafat, kralj Judin, proti Ramotu Galaadu.
*30. A kralj Izraelov reče Jozafatu: »Ja ću se preobući i tako poći u boj. Ti samo zadrži svoje haljine!« Tako se preobuče kralj Izraelov i pođe u boj.
31. A kralj aramski bio je zapovjedio zapovjednicima, kojih je bilo trideset i dvojica nad ratnim kolima njegovim: »Ne borite se ni s kim, bio malen ili velik, nego samo s kraljem Izraelovim!«
32. I kad zapovjednici ratnih kola ugledaše Jozafata, pomisliše: »To može samo biti kralj Izraelov«, i oboriše se na njega. A Jozafat povika.
33. Čim zapovjednici ratnih kola vidješe, da to nije kralj Izraelov, odstupiše od njega.
34. A jedan momak onako nagonom odape luk svoj i pogodi kralja Izraelova gdje spuča oklop. Tad ovaj zapovjedi svojemu vozaču: »Okreni i izvedi me iz boja, jer sam ranjen!«
*35. Ali je boj onoga dana bio sve žešći, i tako je morao kralj izdržati uspravo stojeći u kolima naprema Aramejima. Uveče on umrije. Krv iz rane bila se je izlila u kola.
36. O zahodu sunčanom odjeknu glas kroz tabor: »Svaki neka se vrati u svoj grad i k svojoj kući! Jer je kralj mrtav.«
37. Nakon dolaska u Samariju pokopaše kralja u Samariji.
*38. Kad su prali kola na jezeru samarijskom, lizali su psi krv njegovu, i bludnice su se kupale u njem, kao što je to bio navijestio Gospod.

(30) Ahab se preoblači, jer se boji, da bi se moglo ispuniti proročanstvo Mihejino.
(35) Ahab, da zapriječi poraz, izdrža na bojnom polju, premda je bio na smrt ranjen.
(38) Ispuni se na Ahabu proročanstvo Ilijino (21, 19), ali ne na mjestu, što ga je bio naveo prorok. Prema 21, 28 bila je ublažena kazna, kad se je ponizio Ahab. Jezero, na kojem su se od krvi prala kola Ahabova, služilo je i kao kupalište za žene, što su se predavale u službi Baalovoj i Astartinoj.

39. Ostala povijest Ahabova i sva djela njegova i gradnja palače od slonove kosti i utvrđenje svih gradova, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

40. Kad je Ahab bio počinuo kod otaca svojih, mjesto njega postade kralj njegov sin Ohozija.

*41. Jozafat, sin Asin, postade kralj nad Judom u četvrtoj godini kraljevanja Ahabova nad Izraelom.

42. Imao je Jozafat trideset i pet godina, kad je postao kralj, i vladao je u Jeruzalemu dvadeset i pet godina. Mati njegova zvala se je Azuba i bila je kći Salhijeva.

43. On je posve išao putem svojega oca Ase i nije odstupao od njega i činio je, što se dopadalo Gospodu.

44. Samo visine nijesu bile oborene. Još uvijek prinosio je narod žrtve zaklanice i kadio kad na visinama.

45. S kraljem Izraelovim živio je Jozafat u miru.

46. Ostala povijest Jozafatova, pobjede, što ih je izvojevao, i ratovi, što ih je vodio, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva nad Judom.

*47. I ostatak posvećenih bludnica, što su bile preostale iz vremena oca njegova, istrijebi on iz zemlje.

48. U Edomu nije bilo onda kralja. Namjesnik kralja

*49. Jozafata dade sagraditi lađe tarsiške, da idu u Ofir po zlato. Ali ne stigoše tamo, jer se lađe razbiše u Asiongaberu.

50. Tada Ohozija, sin Ahabov, predloži Jozafatu: »Moji ljudi mogli bi s tvojima ići na lađe.« Ali Jozafat ne pristade na to.

51. Kad je Jozafat bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga kod otaca njegovih u gradu njegova djeda Davida. Mjesto njega postade kralj njegov sin Joram.

52. Ohozija, sin Ahabov, postade u Samariji kralj Izraelov u sedamnaestoj godini kraljevanja Jozafatova nad Judom i vladao je dvije godine nad Izraelom. Činio je, što se nije dopadalo Gospodu, i išao je putovima oca svojega i matere svoje i putem Jeroboama, sina Nabatova, koji je bio Izraela naveo na grijeh. On je služio Baalu i klanjao mu se. Stim razgnjevi Gospoda, Boga Izraelova, posve kako je to bio činio otac njegov.

(41—51) Isp. 2 Dnev 20, 31—21, 1.
(47) Isp. 14, 24.
(49) O lađama tarsiškim isp. 10, 22. — O Ofiru isp. 9, 28.

ČETVRTA KNJIGA O KRALJEVIMA
PO VULGATI
ili
DRUGA KNJIGA O KRALJEVIMA
PO HEBREJSKOM TEKSTU

Četvrta knjiga o kraljevima nastavlja u svom prvom dijelu (gl. 1.—17.) povijest o jednom i drugom kraljevstvu do propasti kraljevstva Izraelova, onda o razdoblju prijateljskih odnosa (2.), zatim o vremenu novih neprijateljstva (9.—17.). Drugi dio prikazuje nam povijest kraljevstva Judina do njegove propasti (gl. 18.—25.).

GLAVA 1.

Smrt Ohozije. Revnost Ilijina. Joram.

*1. Po smrti Ahabovoj otpade Moab od Izraela.

*2. A jednoga dana pade Ohozija u Samariji kroz rešetku na prozoru iz gornje sobe i ozlijedi se. Potom posla poslanike i reče im: »Idite, pitajte Beelzebuba, boga akaronskoga, da li ću ozdraviti od ove ozljede!«

3. Ali anđeo Gospodnji zapovjedi Iliji, Tezbićaninu: »Ustani, izađi nasusret poslanicima kralja samarijskog i reci im: Zar nema Boga u Izraelu, te idete Beelzebubu, bogu u Akaronu, da ga pitate?

4. Zato govori Gospod ovako: Postelju, na koju si legao, ne ćeš više ostaviti. Jer moraš umrijeti.« I ode Ilija svojim putem.

5. I kad se poslanici vratiše k onomu, upita ih on: »Zašto ste već opet tu?«

6. Oni mu odgovoriše: »Jedan čovjek dođe nam nasusret i reče nam: Idite, vratite se kralju, koji vas je poslao, i javite mu: Ovako

---

Gl. 1. (1) Isp. 3, 5 sl. Moapce je podjarmio David. Kad se je njegova država raspala u kraljevstvo Judino i Izraelovo, ostali su Moapci sluge kraljeva Izraelovih i plaćali im danak. To je trajalo dotle, dokle nijesu Arameji svladali Izraelce, i dok nije poginuo Ahab. Poslije toga Moapci su se složili s Edomcima i navalili na kraljevstvo Judino. U ratu su doduše prošli zlo, ali su ipak zbacili sa sebe jaram izraelski.

(2) Prozor je bio ograđen rešetkom. Kralj se je jamačno bio naslonio na tu rešetku, rešetka je pukla, i on se srušio. — Beelzebub je bio Baal muhâ. Ovaj filistejski bog bio je bog života u prirodi, što ga probuđuje toplina sunca. Znamen toga života bila je muha. Beelzebuba su držali neznabošci za izbavitelja od muha i za pomoćnika u svim drugim bolestima. Ime Beelzebub uzima se u Novom Zavjetu za oznaku đavla (Mt 10, 25; 12, 27). — Akaron je bio jedan od pet filistejskih glavnih gradova.

govori Gospod: Zar nema Boga u Izraelu, te šalješ k Beelzebubu, bogu u Akaronu, da ga pitaš? Zato ne ćeš više ostaviti postelju, na koju si legao. Jer moraš umrijeti.«

7. On ih upita: »Kako izgleda taj čovjek, koji vam je došao nasusret i to vam rekao?«

*8. Oni mu odgovoriše: »Bio je čovjek, koji je nosio dlakavu haljinu i oko bedara kožnat pojas.« Tada od povika: »To je Ilija, Tezbićanin!«

9. Potom posla k njemu pedesetnika s njegovom pedesetoricom. Kad ovaj dođe k njemu, on je upravo sjedio na vrhuncu gore. On ga pozva: »Čovječe Božji, kralj zapovijeda: Siđi!«

*10. A Ilija odgovori pedesetniku: »Ako sam čovjek Božji, neka padne oganj s neba i proždre tebe i tvoju pedesetoricu!« I pade oganj s neba i poždrije njega i njegovu pedesetoricu.

11. Opet posla k njemu drugoga pedesetnika s njegovom pedesetoricom. Ovaj mu zapovjedi: »Čovječe Božji, ovako zapovijeda kralj: Siđi brže!«

12. A Ilija im odgovori: »Ako sam čovjek Božji, neka padne oganj s neba i proždre tebe i tvoju pedesetoricu!« I pade oganj Božji s neba i proždrije njega i njegovu pedesetoricu.

13. Potom posla još trećega pedesetnika s njegovom pedesetoricom. Kad ovaj treći pedesetnik dođe, pade pred Iliju na koljena i zamoli ga za milost i reče: »Čovječe Božji, poštedi ipak život moj život i ove pedesetorice sluga tvojih!

14. Eto, oganj pade s neba i proždrije obadva prijašnja pedesetnika s njihovom pedesetoricom. A sad poštedi barem mene!«

15. Tada reče anđeo Gospodnji Iliji: »Idi samo s njim! Ne boj ga se!« I tako ustade on i otide s njim kralju.

16. I reče mu: »Ovako govori Gospod: Jer si poslao poslanike k Beelzebubu, bogu u Akaronu, da ga pitaju, kao da nema Boga u Izraelu, da bi ga pitao, ne ćeš više ostaviti postelju, na koju si legao, nego ćeš umrijeti!«

17. I umrije po riječi Gospodnjoj, koju je bio navijestio Ilija. Mjesto njega postade kralj Joram u drugoj godini kraljevanja Jorama, sina Jozafatova, nad Judom; jer on nije bio ostavio sina.

18. Ostala djela, što ih učini Ohozija, zapisana su u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

GLAVA 2.

Ilija se uzima na nebo. Čudesna djela Elizejeva.

*1. Kratko vrijeme, prije nego uze Gospod Iliju u vihoru na nebo, ostavi Ilija s Elizejem Galgalu.

2. Ilija zamoli Elizeja: »Ostani ovdje! Gospod šalje mene u Betel.« A Elizej odvrati: »Tako živ bio Gospod i tako živ bio ti sam, ja te ne ostavljam!« I tako siđoše u Betel.

(8) Proroci su nosili kao Ivan Krstitelj (Mt 3, 4) haljinu od dlake devine i kožnati pojas oko svojih bedara.

(10) Bog je htio da opetovanim čudom i ponovnom kaznom zaštiti proroka, tolikog revnitelja za pravu vjeru, i to u vrijeme, kad je ona bila u golemoj opasnosti. Stim je Bog i ponovno posvjedočio, da je Ilija pravi poslanik Božji.

Gl. 2. (1) Kako Ilija i Elizej silaze od Galgale u Betel, to se ovdje ne misli na mjesto Galgalu, što je u jordanskoj dolini blizu Jeriha, nego na mjesto istoga imena, 11 km sjeverno od Betela.

*3. Učenici proročki, što su živjeli u Betelu, dođoše k Elizeju i upitaše ga: »Znaš li, da će Gospod danas gospodara tvojega uzeti k sebi od tebe?« On odgovori: »Jest, znam; šutite!«

4. I još jedamput zamoli ga Ilija: »Elizeju, ostani ipak ovdje! Gospod šalje mene u Jeriho.« A on odvrati: »Tako živ bio Gospod i tako živ bio ti sam, ja te ne ostavljam!« I tako dođoše u Jeriho.

5. Učenici proročki, što su živjeli u Jerihu, pristupiše k Elizeju i upitaše ga: »Znaš li, da će Gospod danas gospodara tvojega uzeti k sebi od tebe?« On odgovori: »Jest, znam, šutite!«

6. Opet ga zamoli Ilija: »Ostani ipak ovdje! Gospod posla mene na Jordan.« A on odvrati: »Tako živ bio Gospod i tako živ bio ti sam, ja te ne ostavljam!« I tako nastaviše svoj put obojica zajedno.

7. Pedeset učenika proročkih išlo je s njima, ali ostadoše po strani u nekoj udaljenosti, kad oni obojica ustaviše se kod Jordana.

8. Ilija uze plašt svoj, smota ga i udari njim po vodi. Ona se razdijeli na obje strane, te prijeđoše obojica po suhu.

*9. Kad su bili prijeko, reče Ilija Elizeju: »Moli samo, ako ti imam još šta učiniti, prije nego se uzmem od tebe!« Elizej odgovori: »Neka bi dvije trećine duha tvojega prešle na mene!«

10. Onaj reče: »Išteš veliku stvar. Ako smjedneš pribivati, kad se uzmem od tebe, bit će ti tako, inače ne.«

*11. Dok su dalje išli razgovarajući se, dođoše ujedamput ognjena kola s ognjenim konjma i rastaviše ih obojicu. Ilija se odveze u vihoru put neba.

*12. Kad to vidje Elizej, povika glasno: »Oče moj, oče moj! Kola Izraelova i konjanici njegovi!« Kad ga više ne vidje, uze haljine svoje i razdrije ih na dvoje.

13. I podiže plašt, što je bio spao s Ilije, vrati se i stupi na obalu Jordana.

14. Ovdje uze plašt, što je bio spao s Ilije, udari njim po vodi i povika: »Gdje je sad Gospod, Bog Ilijin?« I kako on udari po vodi, razdijeli se ona na obje strane, i prijeđe Elizej.

15. Kad učenici proročki iz Jeriha vidješe to s druge strane, povikaše: »Duh Ilijin počinu na Elizeju!« Oni mu odoše nasusret, baciše se pred njim na zemlju ničice

16. I rekoše mu: »Sluga tvojih ovdje ima pedeset junaka. Neka oni idu i traže tvojega gospodara! Možda ga je odveo Duh Gospodnji i uklonio ga na kakvo brdo ili u koju dolinu.« A on odvrati: »Ne šaljite ih!«

(3) O proročkim učenicima isp. 1 Kralj 10, 5 s bilješkom.

(9) Elizej skromno moli za sebe samo jedan dio revnosti i darova Božjih, što ih je imao Ilija. Jer je imao biti nasljednik Ilijin, htio je imati onaj dio, što je po zakonu pripadao prvorođencu (5 Mojs 21, 17).

(11) Ilija je bio uzet u jednom sjajnom oblaku. Taj se oblak ovdje slikovito označuje kao kola s konjma. Ilija je uzet u slavu, da nije kušao ni smrti ni truhlosti. Tako je bilo i s Henohom. Ta će dvojica, kako misle većina svetih Otaca, doći na koncu svijeta da propovijedaju pokoru i bore se s Antikristom (isp. Otkr 11, 3—6).

(12) Ovaj poslovični način govora kazuje, da je Ilija bio kao jedna čitava vojska. On je svojom molitvom i svojim čudesima više koristio Izraelu, negoli sva vojska izraelska i svi konjanici izraelski.

*17. A kad su jednako navaljivali na nj, izjavi: »Pošljite ih samo!« I poslaše pedeset ljudi. Oni su ga tražili tri dana, ali ga ne nađoše.

18. Kad se vratiše k njemu — on je bio još u Jerihu —, reče im: »Nijesam li vam rekao, da ne idete?«

19. A stanovnici grada rekoše Elizeju: »Položaj je grada doduše dobar, kako vidiš, gospodaru; ali je voda zla. Zato okolica uzrokuje pobacivanja.«

20. On odgovori: »Donesite mi novu zdjelu i metnite soli u nju!« Kad su mu je bili donijeli,

*21. Izađe on na izvor, baci u nj so i reče: »Ovako govori Gospod: Ozdravljam ovu vodu. Odsada ne će ona više uzrokovati ni smrti ni pobacivanja.«

22. Tako postade voda zdrava do današnjega dana po riječi, što ju je bio rekao Elizej.

*23. Odanle otide u Betel. Kad je išao putem, izađoše mala djeca iz grada, i rugala mu se i vikala mu: »Hodi, ćelo; hodi, ćelo!«

24. On se obazre, i kad ih vidje, prokle ih u ime Gospodnje. Tada izađoše dvije medvjedice iz šume i rastrgaše četrdeset i dvoje djece između njih.

25. Odatle otide na Karmel i odatle se vrati u Samariju.

GLAVA 3.

Joram, kralj Izraelov, ratuje proti Moapcima, i njegova pobjeda nad njima.

1. Joram, sin Ahabov, postade kralj nad Izraelom u Samariji u osamnaestoj godini kraljevanja Jozafatova nad Judom. On je vladao dvanaest godina.

2. Činio je, što se nije dopadalo Gospodu, ako i ne u onoj mjeri kao otac njegov i mati njegova. On naime odstrani stupove Baalove, što ih je bio podigao otac njegov.

3. Ali ostade tvrdo u grijesima Nabatova sina Jeroboama, na koje bio je naveo Izraela, i ne odstupi od njih.

*4. Mesa, kralj moapski, bavio se je stočarstvom. On je imao kao danak davati kralju Izraelovu sto tisuća janjaca i vune od sto tisuća ovnova.

5. Ali čim je bio umro Ahab, otpade kralj moapski od kralja Izraelova.

6. Tada jednoga dana izađe kralj Joram iz Samarije i prebroji sav narod izraelski.

7. Ujedno posla Jozafatu, kralju Judinu, ovu vijest: »Kralj moapski otpao je od mene. Ne ćeš li poći sa mnom na vojsku proti Moapcima?« On odgovori: »Jest, poći ću. Ja ti stojim posve na službu.

(17) Elizej je sigurno kazao učenicima, što se zbilo s Ilijom. Ali su oni mislili, da je duša Ilijina uzeta u slavu, a tijelo njegovo mora da je negdje u okolini. Treba ga dakle potražiti i časno pokopati. Zato nijesu imali mira, dok ih nije pustio Elizej.

(21) So, znamen čuvanja od truhlosti, vanjski je znak, koji predočuje nutarnju promjenu vode. Izvor je današnji sultanov izvor u blizini staroga Jeriha.

(23) Sv. Augustin misli, da ta djeca nijesu izašla iz grada sama od sebe, nego da su ih poslali njihovi roditelji, neznabošci, da se narugaju proroku za njegovu vjeru i pobožnost.

Gl. 3. (4) Mesa je poznat po takozvanom Mesa-kamenu, koji je godine 1868. bio pronađen, a slavi Mesine pobjede nad Izraelcima i njegove zasluge po zemlju Moab. Mesa-spomenik ima najstariji hebrejski natpis, što je došao do nas. Nalazi se sada u Louvre-u u Parizu.

Moj je narod tvoj narod, moji su
konji tvoji konji.«
*8. Upita dalje: »Kojim putem
da udarimo?« On odvrati: »Putem
preko pustinje edomske.«
*9. I tako izađe kralj Izraelov s
kraljem Judinim i s kraljem edomskim.
Kad su bili prevalili sedam
dana hoda, nestade vode za vojsku
i za stoku, što je išla s njima.
10. Tada povika kralj Izraelov:
»Jao, Gospod nas, tri kralja, dozva
amo, da nas preda u ruke Moapcima!«
*11. Jozafat upita: »Ima li tu
koji prorok Gospodnji, preko kojega
bismo mogli upitati Gospoda?«
Jedan od ljudi kralja Izraelova
odgovori: »Ovdje je Elizej,
sin Safatov, koji je Iliji polijevao
vodom ruke.«
12. Jozafat potvrdi: »U njega je
riječ Gospodnja.« I kad su bili
otišli k njemu kralj Izraelov i
Jozafat i kralj edomski,
13. Reče Elizej kralju Izraelovu:
»Što ja imam s tobom? Obrati se
na proroke oca svojega i na proroke
matere svoje!« A kralj Izraelov
odvrati: »Ipak ne! Je li
možda Gospod dozvao amo nas, tri
kralja, da nas preda u ruke Moapcima?«
14. Elizej odgovori: »Tako živ
bio Gospod nad vojskama, u čijoj
sam službi: Kad ne bih gledao na
Jozafata, kralja Judina, tebe ne
bih ni pogledao.
*15. Dovedite mi sada jednog
svirača na harfu!« Kad je svirač
udarao na žice, dođe ruka Gospodnja
nada nj,
16. I on reče: »Ovako govori
Gospod: Načinite u ovoj dolini jamu
uz jamu!
17. Jer ovako govori Gospod:
Ne ćete osjetiti vjetra i ne ćete vidjeti
dažda. Ipak će se ova dolina
napuniti vodom, tako da mognete
piti vi s vašom stokom i s vašom
tovarnom marvom.
18. Ipak to nije još dosta Gospodu.
On će vam i Moapce predati
u ruke.
19. Sve ćete tvrde gradove i sve
izabrane gradove osvojiti, sva ćete
plodna drveta posjeći, sve ćete
izvore zatrpati i svaku ćete dobru
njivu kamenjem potrti.«
*20. I doista, drugo jutro u doba,
kad se prinosi žrtva, dođe ujedamput
voda od Edoma, tako da
je bila poplavljena sva okolina.
21. Kad Moapci dočuše, da su
izašli kraljevi da udare na njih,
sazvaše sve za oružje sposobne
ljude. Na međi se namjestiše.
22. I rano ujutro, kad ogranu
sunce nad onom vodom, učini se
Moapcima prema njima voda crvena
kao krv.
23. Oni povikaše: »To je krv!
Sigurno su se kraljevi pobili i jedan
drugoga pogubili. Sada na plijen,
Moapci!«
24. A kad dođoše do tabora izraelskoga,
podigoše se Izraelci i
natjeraše Moapce u bijeg, pritisnuše
ih i zadadoše Moapcima još
daljne poraze.

(8) Put je vodio oko južnoga rta Mrtvoga mora.
(9) Tada u Edomu nije bilo pravoga kralja (3 Kralj 22, 48 sl.; isp. 8, 20), nego je bio namjesnik postavljen od Jozafata.
(11) Elizej je bio poznat ljudima kralja Izraelova kao sluga Ilijin.
(15) Sviranje na harfu sabralo bi proroke za molitvu.
(20) Jutarnja žrtva prinosila bi se u hramu u ranu zoru (3 Mojs 6, 9 sl.). Voda je došla od kakva proloma oblaka u planini.

*25. Gradove razoriše, i na svaku dobru njivu baciše svaki po kamen, dok nije bila sva zasuta. Sve izvore zatrpaše i sva plodna drveta posjekoše. Napokon ostade još samo grad na stijeni Kir Hareset. Ovaj opkoliše praćari i stadoše na nj pucati.

26. I vidje kralj moapski, da više nije dorasao boju. On uze sedam stotina teško naoružanih ratnika i pokuša prodrijeti kod kralja edomskoga. Ali ne uspješe.

*27. Tada uze svojega prvorođenog sina, koji je imao iza njega postati kralj, i prinese ga kao žrtvu paljenicu na zidu. To se silno ogadilo Izraelcima. Oni otidoše od njega i vratiše se u svoju zemlju.

GLAVA 4.

Čudesna djela Elizejeva.

*1. Jedna između žena učenika proročkih zamoli Elizeja: »Moj muž, sluga tvoj, umro je. Znaš, da je sluga tvoj bio štovatelj Gospoda. Sad dolazi vjerovnik i uzet će mi sebi obadva sina moja za robove.«

2. Elizej je upita: »Što da ti učinim? Reci mi, što imaš u kući!« Ona odvrati: »Sluškinja tvoja nema ništa u kući do sudić ulja.«

3. Tad joj on zapovjedi: »Idi, zaišti sudova od svih susjeda svojih, praznih sudova, ali ne odveć malo!

4. Onda otidi kući, zaključaj vrata za sobom i za svojom obadvojicom sinova i nalijevaj u sve te sudove! Kad je pun jedan, metni ga na stranu!«

5. I ona otide od njega, zaključa vrata za sobom i za svojim sinovima, oni su joj dodavali sudove, a ona je nalijevala.

6. Kad su bili sudovi puni, reče ona sinu svojemu: »Daj mi još jedan sud!« On joj odgovori: »Nema više nijednog!« Tada prestade teći ulje.

7. Ona otide i kaza čovjeku Božjemu. On reče: »Idi, prodaj ulje i plati svoje vjerovnike! Od onoga, što preteče, možeš živjeti sa svojim sinovima.«

*8. Jednoga dana prolazio je Elizej pokraj Sunama. Tamo je živjela ugledna žena. Ona mu ponudi jelo, i kadgod bi tamo prolazio, uvraćao se je k njoj na jelo.

9. Ona reče mužu svojemu: »Eto, znam, da je to svet čovjek Božji, koji uvijek prolazi pokraj nas.

*10. Mi ćemo mu načiniti malu, zidanu gornju sobu, pa mu namjestiti postelju, sto, stolicu i svjetiljku. Kad nam onda dođe, može se tu skloniti.«

11. I kad je jednoga dana opet došao tamo, uđe u gornju sobu i zaspa ondje.

(25) Ovaj način ratovanja oduzeo bi pobijeđenima svaku mogućnost života, pa je bio zabranjen u 5 Mojs 20, 19. Kir Hareset inače se zove Kir Moab (Iz 15, 1; 16, 7), današnji El-Kerak.

(27) Očajan je bio čin žrtvovati prijestolonasljednika kao žrtvu paljenicu u čast moapskome bogu Kamosu. Taj strahoviti čin toliko se je zgadio Izraelcima, da su otišli. Oni su uostalom postigli svoj cilj. Moab je bio posve skršen, jer mu je bila vojska potučena, a zemlja sva opustošena.

Gl. 4. (1) Vjerovnik je imao pravo da proda dužnike, koji ne mogu duga platiti, i njegovu djecu, ili da ih uzme k sebi u službu do sedme godine. Onda ih je morao opet osloboditi (3 Mojs 25, 14).

(8) O Sunamu isp. 1 Kralj 28, 4 s bilješkom.

(10) Gornja soba načinila bi se na ravnom krovu i obično je služila za goste.

12. Potom zapovjedi svojemu slugi Gieziju: »Zovni našu Sunamku!« On je zovnu, i ona stupi pred njega.

*13. I on zapovjedi onomu: »Kaži joj: Ti si se za nas postarala toliko. Što hoćeš da ti učinim? Imaš li što da progovorimo za te kralju ili vojskovođi?« Ona odgovori: »Ja živim među svojima.«

14. On upita opet: »Što bi joj se moglo učiniti?« Giezi odgovori: »Eto nažalost nema sina, a muž joj je star.«

15. Potom zapovjedi on: »Zovni je!« On je dozva, i ona stade na vratima.

16. I on reče: »Do godine u ovo doba milovat ćeš sina.« A ona odvrati: »Nemoj, gospodaru moj! Ti čovječe Božji, ne varaj sluškinje svoje!«

17. I doista zatrudnje žena i rodi sina druge godine u to doba, kako joj je bio obećao Elizej.

18. Kad je dječak bio odrastao, izađe on jednoga dana k ocu svojemu k žeteocima.

*19. Tada se potuži ocu svojemu: »Ah, glava, moja glava!« On reče slugi: »Nosi ga kući k materi njegovoj!«

20. On ga uze i odnese ga k materi njegovoj. Do podne sjedio je još na krilu njezinu, tada umrije.

21. Onda otide ona gore, položi ga na postelju čovjeka Božjega, zaključa za njim i izađe.

22. Potom pozva muža svojega i zamoli ga: »Pošlji mi jednoga slugu i jednu magaricu! Hoću brzo k čovjeku Božjemu i opet natrag.«

*23. On upita: »Zašto danas hoćeš da ideš k njemu? Niti je mlađak ni subota.« Ona odvrati: »Zbogom!«

24. Potom dade osedlati magaricu i zapovjedi slugi svojemu: »Goni samo jednako i nemoj mi zastajati nigdje, osim kad ti kažem!«

25. Tako otide i dođe k čovjeku Božjemu na Karmel. Kad je čovjek Božji ugleda izdaleka, reče svojemu slugi Gieziju: »Ta tu je naša Sunamka!

26. Trči pred nju i pitaj je: Jesi li zdravo? Je li zdravo i muž tvoj i dječak?« Ona odgovori: »Zdravo smo.«

27. Ali kad dođe k čovjeku Božjemu na goru. ogrli mu noge. Giezi pristupi i htjede je oturiti. Ali čovjek Božji reče: »Pusti je! Jer je duboko rastužena. A Gospod krije od mene i nije mi javio.«

28. Ona se stade tužiti: »Jesam li gospodara svojega molila za sina? Nijesam li kazala: Ne varaj me?«

*29. Tada on zapovjedi Gieziju: »Opaši bedra svoja, uzmi štap moj u ruku, pa idi! Ako susretneš koga, ne pozdravljaj ga, i ako te tko pozdravi, ne zahvaljuj mu! Metni štap moj na lice dječaku!«

---

(13) Sunamka hoće da kaže: Izvanrednih kakvih stvari, što se iznose pred kralja ili njegove činovnike, ja nemam. A za obične stvari, ako treba, brinu se moji, moj rod.

(19) Po svoj prilici umro je dječak od sunčanice.

(23) Na blagdane mjeseca mlađaka i u dane subotne običavali su, kako se čini, pobožni Izraelci u sjevernom kraljevstvu posjećivati proroke, i to im je bila kao naknada za posjet hrama u Jeruzalemu.

(29) Kod pozdrava lako se je moglo upustiti u dulji razgovor, i to bi moglo zaustaviti Giezija. A on je imao hitan nalog, da, metnuvši prorokov štap na dječaka, zaustavi tako pokop dječakov. Giezi je svakako krivo razumio taj nalog. On je mislio, da će uskrisiti mrtvaca, čim ga se samo dotakne štapom prorokovim.

30. A mati dječakova povika: »Tako živ bio Gospod i tako živ bio ti sam, ne puštam te!« I on se diže i pođe s njom.
31. Giezi je bio međutim otišao naprijed i metnuo štap na lice dječaku. Ali nije bilo opaziti ni glasa ni znaka života. On stoga ode njemu natrag nasusret i javi mu, da se nije probudio dječak.
32. Kad Elizej dođe u kuću, nađe dječaka gdje mrtav leži na njegovoj postelji.
33. On se povuče natrag, zaključa vrata za sobom i za dječakom i pomoli se Gospodu.
*34. Potom se pope na postelju i leže na dječaka. Stavi usta svoja na usta njegova, oči svoje na oči njegove i ruke svoje na ruke njegove. I dok je on bio tako ispružen po njemu, ugrija se tijelo dječakovo.
35. Potom se on povuče natrag i pođe po kući jednom tamo i amo, pope se opet na postelju i pruži se još jedamput po njemu. Tada kihnu dječak sedam puta. Onda otvori dječak oči svoje.
36. I zovnu on Gieziја i zapovjedi mu: »Dovedi našu Sunamku!« On je zovnu, i kad ona dođe k njemu, reče on: »Uzmi sina svojega!«
37. Ona pristupi, pade mu pred noge i nakloni se do zemlje. Tada uze sina svojega i izađe.
38. Elizej dođe opet u Galgalu, kad je upravo bila glad u zemlji. I dok su učenici proročki sjedili pred njim, zapovjedi on slugi svojemu: »Pristavi veliki lonac kuhinjski i skuhaj jelo za učenike proročke!«
*39. Tada otide jedan u polje da nabere zelja. Nađe tamo divlju povijušu i ustrgnu s nje divljih ugoraka, sav svoj plašt pun. Tada dođe kući i sasiječe ih za jelo u lonac kuhinjski; jer ih nije poznavao.
40. A kad usuše jelo ljudima, i oni stadoše jesti, povikaše iza glasa: »Smrt je u loncu, čovječe Božji!« i nijesu mogli da jedu dalje.
41. A on zapovjedi: »Donesite amo brašna!« Baci to u lonac i reče: »Uspi ljudima, neka jedu!« I nije bilo više ništa škodljivo u loncu.
*42. Jednoga dana dođe netko iz Baalsalise i donese čovjeku Božjemu u torbi svojoj kruhove od prvina, dvanaest kruhova ječmenih i istučene klasove. On zapovjedi: »Podaj ljudima neka jedu!«
43. A sluga odvrati: »Kako mogu to postaviti pred sto ljudi?« A on odvrati: »Podaj ljudima, neka jedu! Jer tako govori Gospod: Vi ćete jesti i još će od toga preteći.«
44. Tada im on to postavi. Oni jedoše i još im preteče, kako je bio obećao Gospod.

GLAVA 5.

Elizej iscjeljuje Naamana od gube i kažnjava Gieziјa gubom.

*1. Naaman, vojskovođa kralja aramskoga, bio je čovjek, koji je kod gospodara svojega mnogo vrijedio i stajao u visokom ugledu.

(34) Postupak je sličan kao kod uskrišenja sina udovičina u Sarepti (3 Kralj 17, 21).
(39) Radi se ovdje o nekoj vrsti ugoraka, sličnih na naranče, što su vrlo gorki i uzrokuju odmah trbobolju.
(42) Baalsalisa je u blizini Galgale.
Gl. 5. (1—27) Mnoga čudesna djela, što ih je učinio Elizej, imala su pribaviti ugled i vrijednost pravoj vjeri naprema štovanju Baala. Dosad su se čudesa događala u užem krugu, a sad ozdravljenjem gubavog Naamana prodrije ime Božje daleko preko međa Izraelovih.

Jer preko njega bio je Gospod podijelio Aramejima pobjedu. Ali ovaj čovjek, veliki junak, bio je gubav.

2. A bili su Arameji u jednom boju zarobili i odveli iz zemlje izraelske mladu djevojku. Ona postade sluškinja kod žene Naamanove.

3. Ona reče svojoj gospodarici: »Kad bi ipak bio moj gospodar kod proroka u Samariji! On bi ga onda iscijelio od njegove gube.«

4. Tada otide Naaman i javi to svojemu gospodaru: »Tako i tako reče djevojka iz zemlje izraelske.«

*5. Kralj aramski odvrati: »Dobro, otidi tamo! Ja ću po tebi poslati pismo kralju Izraelovu.« Tako on zaputi, uze sa sobom deset talenata srebra, šest tisuća sekala zlata i desetore svečane haljine

*6. I predade kralju Izraelovu pismo s ovim sadržajem: »Istodobno s ovim pismom šaljem k tebi svojega slugu Naamana, da ga iscijeliš od njegove gube.«

7. Kad je kralj Izraelov bio pročitao pismo, razdrije haljine svoje i povika: »Zar sam ja Bog, koji može ubiti i život povratiti, te ovaj šalje k meni, da oslobodim čovjeka od njegove gube? Tu vidite jasno, da on traži svađu sa mnom.«

8. Kad saznade Elizej, čovjek Božji, da je kralj Izraelov razdro haljine svoje, posla kralju i poruči: »Zašto si razdro haljine svoje? Neka dođe k meni, da upozna, da ima prorok u Izraelu!«

9. Tako dođe Naaman s konjma i kolima i stade pred kućnim vratima Elizejevim.

10. Elizej mu dade priopćiti preko jednoga glasnika: »Idi, okupaj se sedam puta u Jordanu, pa ćeš opet postati zdrav i čist!«

11. Naaman se na to ozlovolji, pođe i primijeti: »Mislio sam, da će on sam izaći, preda me stupiti, ime Gospoda, Boga svojega, zazvati, svoju ruku prema svetištu uzdignuti i tako gubu oduzeti.

*12. Nijesu li Abana i Farfar, rijeke u Damasku, bolje od svih voda u Izraelu? Ne bih li postao i čist, kad bih se okupao u njima?« I on se okrenu i otide pun gnjeva odatle.

13. Ali sluge njegove pristupiše k njemu i rekoše mu: »Štovani oče, da je prorok tražio od tebe što teško, ti bi učinio sigurno. Koliko više, kad on samo traži od tebe: Okupaj se, pa ćeš postati čist!«

14. On dakle siđe k Jordanu i zaroni u nj sedam puta po naputku čovjeka Božjega. I tijelo njegovo postade tako čisto kao tijelo u maloga djeteta.

15. Tada se vrati k čovjeku Božjemu sa svom pratnjom svojom. Kad dođe, stupi pred njega i reče: »Sad znam, da na svoj zemlji nema Boga nego samo u Izraelu. Pa uzmi dar od sluge svojega!«

16. Ali on odvrati: »Tako živ bio Gospod, u čijoj sam službi, ne uzimam ništa.« I premda je navaljivao na nj, on ne htjede da uzme.

(5) Deset talenata srebra iznosi jedno 75.000 zlatnih kuna; 6000 zlatnih sekala iznosi otprilike 270.000 zlatnih kuna.

(6) Po shvaćanju čisto istočnjačkom misli kralj aramejski (ili aramski) da kralj izraelski ima vlast nad čudesnom moći proroka.

(12) Abana ili Amana jest Nahr Barada, koja teče kroz Damask. Farfar, danas Nahr el-Avadž, teče južno od Damaska. Obadvije su rijeke za Istok razmjerno obilne vodom i veoma bistre.

*17. Napokon zamoli Naaman: »Kad eto ne ćeš, a ono neka se meni, slugi tvojemu, dadne ove zemlje koliko ponijeti mogu dvije mazge. Jer sluga tvoj ne će više prinositi žrtava paljenica i zaklanica nijednome drugom bogu osim Gospodu.

*18. Ali Gospod neka oprosti ovo slugi tvojemu: Kad moj kraljevski gospodar uđe u hram Remonov, da se pokloni tamo, i pritom se nasloni na moju ruku, onda neka bi se i ja smio pokloniti u hramu Remonovu, kad se on pokloni u hramu Remonovu. Neka bi to Gospod oprostio slugi tvojemu!«

19. On mu odvrati: »Idi u miru!« Kad je on bio otišao od njega jedan komad puta,

20. Pomisli Giezi, sluga čovjeka Božjega Elizeja: »Gospodar je moj jeftino otpremio toga Arameja Naamana i nije ništa uzeo od onoga, što je bio donio sa sobom. Tako živ bio Gospod! Potrčat ću za njim i uzet ću što od njega.«

21. I tako Giezi otrča za Naamanom. Kad opazi Naaman gdje trči za njim, nagnu se s kola k njemu i upita: »Treba li što?«

*22. On odgovori: »Jest, gospodar moj šalje me, da ti kažem: Upravo sada dođoše k meni dva mladića iz gore Efraimove, proročki učenici. Daj mi za njih talenat srebra i dvoje svečane haljine!«

23. Naaman odvrati: »Ugodi mi i uzmi dva talenta!« I natjera ga i sveza dva talenta u dvije kese, uz to dvoje svečane haljine. On ih predade dvojici sluga. Oni su to nosili pred njim.

24. Kad on dođe na brdo, uze im to, ostavi u kući i otpusti ljude, koji onda otidoše svojim putem.

25. Tada uđe on i stade pred gospodara svojega. Elizej ga upita: »Odakle dolaziš, Giezi?« On odgovori: »Sluga tvoj nije bio izašao.«

26. Ali mu onaj reče: »Nijesam li bio u duhu ondje, kad se je netko iz svojih kola nagnuo k tebi? Nijesi li ti uzeo novce, da sebi nabaviš haljine, maslinike, vinograde, ovce i goveda, sluge i sluškinje?

*27. I zato guba Naamanova neka prione vječno za te i za potomke tvoje!« I ostavi ga onaj, od gube bijel kao snijeg.

GLAVA 6.

Novo čudo. Sljepoća Aramejâ. Glad.

1. Jednoga dana rekoše učenici proročki Elizeju: »Eto vidi, prostor, što ga mi ovdje zauzimamo kod tebe, odveć nam je tijesan!

2. Mi ćemo poći na Jordan, tamo ćemo svaki uzeti po gredu i ovdje ćemo sebi napraviti stan.« On odgovori: »Idite samo!«

3. A jedan zamoli: »Budi tako dobar i pođi sa slugama svojim!« On odvrati: »Dobro, idem s vama.«

(17) Naaman je mislio, kao i drugi svijet tamo, da se svaki bog može štovati u svojoj vlastitoj zemlji. Zato je htio uzeti sa sobom zemlje izraelske, da na njoj sazida žrtvenik i žrtvuje Bogu Izraelovu.

(18) Remon je najviši bog u Damasku. Naaman je vidio, da mu više nije dopušteno štovati drugoga boga, izakako je upoznao pravoga Boga. Samo je htio da smije obaviti taj obred poklona idolu Remonu, kojemu kao pratilac kraljev nije mogao izbjeći. Prorok ne odobrava to, ali ga pušta u njegovoj dobroj vjeri.

(22) Jedan srebrni talenat ima 7500 zlatnih kuna.

(27) Giezi je u svojoj lakomosti zlorabio ime prorokovo i stim prikazao Elizeja kao vjerolomca.

4. I tako pođe s njima. Kad su bili došli na Jordan, uzeše sjeći drva.
5. Kad je jedan tesao gredu, pade mu gvozdena sjekira u vodu. On povika i reče: »Avaj, gospodaru! Još mi je ona posuđena.«
6. A čovjek Božji upita: »Kamo je pala?« Onaj mu pokaza mjesto. I on odreza sebi komad drva, baci ga tamo i učini te ispliva sjekira.
7. Tada on reče: »Izvadi je van!« I čovjek pruži ruku, te je uze.
8. Kad je kralj aramski ratovao proti Izraelu, učini sa slugama svojim ovaj zdogovor: »Na tom i na tom mjestu imate se utaboriti!«
9. A čovjek Božji posla kralju Izraelovu i poruči mu: »Čuvaj se, da ne prolaziš onim mjestom! Jer su tamo Arameji u zasjedi.«
10. Kralj Izraelov posla dakle na ono mjesto, što mu ga je bio označio čovjek Božji. Svaki put, kad bi ga opomenuo, bio je na oprezu. To se je dogodilo češće tako.
11. Poradi toga razgnjevi se kralj aramski. On pozva sluge svoje i upita ih: »Biste li mi mogli reći, tko od nas drži s kraljem Izraelovim?«
12. Jedan od sluga njegovih odgovori: »Nije tako, moj gospodaru i kralju, nego Elizej, prorok u Izraelu, priopćuje kralju Izraelovu dapače riječi, što ih govoriš u spavaonici svojoj.«
*13. Tada zapovjedi: »Idite, pogledajte, gdje on stanuje, da pošljem tamo, te ga uhvate!« Javiše mu, da je u Dotanu.
14. I posla onamo konje i kola i jaku vojsku. Oni dođoše noću i opkoliše grad.
15. A kad se ujutro diže sluga čovjeka Božjega i izađe, stajala je oko grada vojska s konjma i kolima. Njegov ga sluga upita: »Jao, gospodaru, što da učinimo?«
16. A on odvrati: »Ne boj se! Jer onih, koji su na strani našoj, ima više, negoli onih, koji stoje na strani njihovoj.«
*17. I pomoli se Elizej: »Gospode, otvori mu oči, da vidi!« I Gospod otvori oči slugi, i vidje, kako je bila gora oko Elizeja puna ognjenih konja i kola.
*18. I kad neprijatelji pođoše proti njemu, pomoli se Elizej Gospodu: »Udari te ljude sljepoćom!« I udari ih sljepoćom, kako je to bio zamolio Elizej.
*19. Nato se okrenu Elizej k njima: »To nije pravi put, i to nije pravi grad. Hodite za mnom! Ja ću vas odvesti k čovjeku, kojega tražite.« I odvede ih u Samariju.
20. Kad su bili došli u Samariju, pomoli se Elizej: »Otvori im sad oči, da vide!« Gospod im otvori sad oči, i vidješe najednom da su usred Samarije.
21. Kad ih ugleda kralj Izraelov, upita Elizeja: »Oče moj, hoću li ih dati sasjeći?«
22. A on odvrati: »Ne! Zar ćeš sasjeći one, kojih nijesi zarobio

Gl. 6. (13) Dotan, danas Tell Dotan, leži jedno 18 km sjeverno od Samarije. To je Dotain u 1 Mojs 37, 17.
(17) Ognjeni konji i ognjena kola jesu slike za oznaku nebeske zaštite, koja brani i čuva proroka.
(18) Ne radi se o pravoj sljepoći, nego o pometnji njihovih osjetila, tako da se više nijesu mogli snaći.
(19) Riječi Elizejeve nijesu neistinite. Elizej nije bio više u Dotanu. A bio je on i naumio da se pokaže Aramejima u Samariji.

svojim mačem i lukom? Iznesi im
jela i pila, neka jedu i piju! Onda
neka idu kući gospodaru svojemu!«
23. On im dakle ugotovi gozbu
veliku, i oni su jeli i pili. Tada ih
otpusti, i oni se vratiše natrag gospodaru
svojemu. Od toga vremena
nijesu više upadale čete aramejske
u zemlju izraelsku.
*24. Kasnije skupi Benadad,
kralj aramski, svu vojsku svoju,
izađe pred Samariju i opkoli je.
*25. Nastade strahovita glad u
Samariji. Oni su je opsjedali tako
dugo, dok nije bila glava magareća
za osamdeset sekala srebra,
a četvrt kaba nečisti golubinje za
pet sekala srebra.
26. Kad je jednom kralj Izraelov
išao po zidu, povika mu jedna
žena: »Pomozi mi, moj gospodaru
i kralju!«
27. On odvrati: »Ako ti ne pomogne
Gospod, kako ću ti ja pomoći?
Možda kojim darom s gumna
ili iz tijeska?«
28. I kralj je upita: »Što imaš?«
Ona odgovori: »Ova tu žena reče
mi: Daj amo dijete svoje, da ga
pojedemo danas! Moje dijete sutra
ćemo onda pojesti.
29. Skuhasmo dakle moje dijete
i pojedosmo ga. A kad joj slijedećega
dana rekoh: Daj amo dijete
svoje, da ga pojedemo, tad ona sakri
dijete svoje.«
30. Kad je čuo kralj riječi ženine,
razdrije haljine svoje. Jer je
išao po zidu, vidje narod, da je on
na golu tijelu nosio odjeću pokorničku.
*31. I on povika: »Neka me kazni
Bog, kako hoće, ako glava Elizeja,
sina Safatova, ostane još danas
na njemu!«
32. Elizej je bio u svojoj kući,
dok su starješine sjedile kod njega.
Tada kralj posla naprijed jednoga
čovjeka. A prije nego poslanik
stiže k njemu, reče Elizej starješinama:
»Eto, on šalje toga
krvnika, da mi odsiječe glavu! Pazite!
Čim dođe poslanik, zaključajte
vrata i oduprite se njemu
vratima! Ne čuje li se već za njim
bahat nogu gospodara njegova?«
33. Dok je još govorio s njima,
stupi već i kralj pred njega i reče:
»Kad Gospod nanosi takovo
zlo, kako ću se još uzdati u Gospoda?«

GLAVA 7.

Brzo opada skupoća u Samariji.

*1. A Elizej navijesti: »Čujte
riječ Gospodnju! Ovako govori Gospod:
Sutra će u ovo doba na vratima
Samarije biti jedna sea
bijeloga brašna za sekal, a dvije
see ječmenoga brašna za sekal.«
2. Dvorski činovnik, na čiju se
ruku naslanjao kralj, odgovori čovjeku
Božjemu: »I kad bi Gospod
načinio okna na nebu, kako bi se
moglo tako šta dogoditi?« A onaj
odvrati: »Vidjet ćeš svojim očima,
ali ga ne ćeš jesti.«

(24) Benadad, t. j. onaj, o kojem se govori u 3 Kralj 20, 1.

(25) Sekal srebra vrijedi 2,50 zlatne kune. — Kab je šuplja mjera, što se navodi samo na ovom mjestu. Obuhvata 2,025 l. — Riječ (hare jonim) prevedena sa »golubinjom nečisti« u svojem je značenju vrlo nesigurna. Bit će da je tekst pokvaren. Po nekim tumačima ima se čitati: Jedan homer (364,4 l) masti (ili šire) stajao je 80 sekala srebra i 1/4 kaba bijeloga brašna 5 sekala srebra.

(31) Ne znamo, zašto hoće kralj da se osveti Elizeju. Možda je bio dao savjet, da se grad ne predaje, jer da će Bog poslati pomoć (isp. r. 33.).

Gl. 7: (1) Sea (seah) je imala otprilike 12 l. Jer je stajala samo jedan sekal srebra, cijene su silno pale. Skupoća je dakle prestala. A jer se je pazar mogao držati na vratima gradskim, t. j. na trgu pred gradskim vratima, to je i opsada prestala.

3. A bila su izvan gradskih vrata četiri čovjeka gubava. Oni rekoše jedan drugomu: »Što ćemo ovdje stajati, dok umremo?
4. Ako odemo u grad, gdje je glad, umrijet ćemo tamo. A ostanemo li ovdje, umrijet ćemo ovdje. Zato hajde da odemo u tabor Arameja! Ako nas ostave u životu, ostat ćemo u životu; ako nas pogube, pa umrijet ćemo.«
5. Oni se dakle u sumrak podigoše, da zapute u tabor Arameja. Dođoše do kraja tabora aramejskoga. Ali nije bilo nigdje nikoga.
6. Gospod je naime bio učinio, da se u taboru Arameja čuje lupa kola i konja i buka velike vojske, tako da je govorio jedan drugomu: »Sigurno je kralj Izraelov proti nama najmio kraljeve hetejske i kraljeve egipatske, da udare na nas.«
7. Zato su se u sumrak bili podigli i pobjegli. Svoje šatore, svoje konje i magarce, sav tabor, kao što je bio, bili su ostavili i pobjegli, da spase život svoj.
8. Kad su oni gubavci bili došli na drugi kraj tabora, uđoše u jedan šator, najedoše se i napiše se, uzeše sa sobom tamo srebro, zlato i haljine i otidoše da to sakriju. Onda se vratiše natrag i uđoše u drugi šator. I ovaj oplijeniše i odoše opet da to sakriju.
9. Tada rekoše među sobom: »Ne smijemo činiti tako. Današnji je dan dan radosne vijesti. Ako šutimo i do sutra rano čekamo, bit ćemo krivi. Zato hajde da idemo i da to javimo u palači kraljevskoj!«
10. Podigoše se dakle, dozvaše vratare gradske i kazaše im: »Dođosmo u tabor Arameja. Ali tamo nije bilo nikoga vidjeti ni čuti, samo povezani konji i magarci, i šatori, kako su bili prije.«
11. Vratari gradski iskazaše to glasno, i to se javi unutri u palači kraljevskoj.
12. Kralj se diže još u noći i reče slugama svojim: »Kazat ću vam, što hoće Arameji da učine s nama: Oni znadu, da gladujemo. Zato ostaviše tabor, da se sakriju u slobodnu polju, a misle: Kad izađu iz grada, pohvatat ćemo ih žive i provalit ćemo u grad.«
13. A jedan od sluga njegovih predloži: »Neka se ipak uzme pet od konja, što su još preostali — to je sve što je ostalo u svemu mnoštvu Izraelovu, a druge izjedoše —, pa da ih pošljemo i izvidimo!«
14. Uzeše dakle dvoja kola s konjma, i kralj ih posla za vojskom aramejskom i zapovjedi: »Idite, izvidite!«
15. Oni otidoše za njima do Jordana. Sav je put bio pokriven haljinama i oružjem, što su ih bili pobacali Arameji na svojemu bijegu. Tada se vratiše poslanici i javiše kralju.
16. I narod izađe i oplijeni tabor aramejski. Jedna sea bijeloga brašna bila je za sekal i dvije see ječmenoga brašna za sekal, kao što je bio unaprijed kazao Gospod.
17. Kralj je bio postavio na vrata onoga dvorskog činovnika, na čiju se je ruku naslanjao. Pritom ga narod izgazi na vratima. On umrije, kao što je bio unaprijed kazao čovjek Božji, kad je bio kralj došao k njemu.
18. Kad naime čovjek Božji reče kralju: »Dvije see ječmenoga brašna bit će sutra u ovo doba na vratima Samarije za sekal, a jedna sea bijeloga brašna također za sekal«,
19. Dvorski činovnik bio je odvratio čovjeku Božjemu: »I kad bi Gospod načinio okna na nebu, ka-

ko bi se moglo tako šta dogoditi?« A onaj mu je bio odvratio: »Vidjet ćeš svojim očima, ali ga ne ćeš jesti.«

20. I tako se dogodi: narod ga izgazi na vratima, te umrije.

GLAVA 8.

Sedmogodišnja glad. Hazael kralj u Aramu. Joram i Ohozija kraljevi u Judi.

1. Elizej je bio svjetovao ženi, kojoj je sina bio povratio u život: »Ustani sa svojom obitelji, otidi i skloni se negdje u tuđini! Jer je Gospod pustio glad, koja će doći na zemlju za sedam godina.«

*2. Žena ustade i učini, kako joj je bio rekao čovjek Božji. Otide sa svojom obitelji i ostade sedam godina u zemlji filistejskoj.

*3. Kad prođe sedam godina, vrati se žena iz zemlje filistejske i otide kralju, da ga moli za kuću svoju i za njive svoje.

*4. Kralj je uprav govorio s Giezijem, slugom čovjeka Božjega, i zamoli ga, da mu pripovijeda sva čudesna djela, što ih je bio učinio Elizej.

5. I kad je on pripovijedao kralju, kako je onaj oživio mrtva, dođe žena, kojoj je bio sina oživio, da moli kralja za kuću svoju i za obitelj svoju. Tada reče Giezi: »Moj gospodaru i kralju, ovo je žena i ovo je sin njezin, kojega je oživio Elizej.«

6. Tada kralj zapita ženu, i ona mu pripovjedi sve. Nato joj kralj dade jednoga činovnika, kojemu naloži: »Gledaj, da ona dobije natrag sve, što je njezino, i sav prihod od njiva od dana, kad je ostavila zemlju, do danas!«

7. Jednoga dana dođe Elizej u Damask, kad se je uprav bio razbolio Benadad, kralj aramski. Javiše mu, da je čovjek Božji došao tamo.

8. Tada zapovjedi kralj Hazaelu? »Uzmi sa sobom darove, idi nasusret čovjeku Božjemu i pitaj preko njega Gospoda, hoću li ozdraviti od ove bolesti!«

9. Hazael ode mu nasusret i uze sa sobom darove, svakojakih dragocjenosti iz Damaska, natovarenih na četrdeset kamela. Kad dođe tamo, stupi pred njega i reče: »Tvoj sin Benadad, kralj aramski, šalje me k tebi i pita, hoće li ozdraviti od ove bolesti.«

*10. Elizej mu odgovori: »Idi, reci mu: Ozdravit ćeš. Ali mi je Gospod pokazao, da će umrijeti.

11. Pritom se čovjek Božji zagleda nepomično preda se, pade u tešku zabunu i zaplaka.

12. Kad Hazael upita: »Zašto plače gospodar moj?«, odgovori on: »Jer znam, da ćeš ti mnogo zla nanijeti sinovima Izraelovim. Njihove tvrde gradove palit ćeš ognjem, njihove ćeš mladiće ubijati mačem, njihovu ćeš djecu satirati i njihove trudne žene parati.«

*13. Hazael odgovori: »Što je sluga tvoj, pas, da učini tako velike stvari?« Elizej odvrati: »Gospod mi je pokazao tebe kao kralja aramskoga.«

Gl. 8. (2) »Ostade sedam godina«: Vulgata ima: »ostade mnogo dana«.
(3) »Za kuću svoju i za njive svoje«, što su ih međutim bili prisvojili drugi.
(4) Sva je prilika, da se je sve ovo dogodilo još prije, negoli se Giezi ogubao.
(10) Možeš mu reći, da će ozdraviti, naime da ne će umrijeti od te svoje bolesti; ali će ga ipak naskoro zateći smrt (r. 14. i 15.), kako mi je unaprijed kazao Gospod.
(13) Isp. 3 Kralj 19, 15.

14. Potom otide od Elizeja. Kad dođe k svojemu gospodaru, upita ga ovaj: »Što ti reče Elizej?« On odgovori: »Reče mi, da ćeš ozdraviti.«
*15. A slijedećeg dana uze on pokrivač, zamoči ga u vodu, prostrije mu ga po licu, tako da je umro. I Hazael postade kralj mjesto njega.
*16. U petoj godini kraljevanja Jorama, sina Ahabova, nad Izraelom, kad je Jozafat bio još kralj Judin, postade Joram, sin Jozafatov, kralj Judin.
*17. Imao je trideset i dvije godine, kad postade kralj, i vladao je osam godina u Jeruzalemu.
18. I hodio je putovima kraljeva Izraelovih, kao što je bila činila kuća Ahabova. Jer je on imao kćer Ahabovu za ženu. Tako je činio on, što se nije dopadalo Gospodu.
*19. Ipak Gospod ne htjede zatrti Jude radi svojega sluge Davida, jer mu je bio obećao, da će njemu i sinovima njegovim vazda davati svjetionicu.
20. Pod njegovim vladanjem otpadoše Edomci od Jude i postaviše sebi vlastitoga kralja.
*21. Joram otide u Seiru sa svim svojim ratnim kolima. Kad je navalio jedne noći, razbi Edomce, koji su ga bili opkolili, zajedno sa zapovjednicima ratnih kola, i pobježe vojska kući.
*22. Ali Edomci ostadoše nezavisni od Jude do današnjega dana. Tada u isto vrijeme otpade i Lobna.
23. Ostala povijest Joramova i sve, što je činio, stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih.
*24. Kad je Joram bio počinuo kod otaca svojih, bio je pokopan kod otaca svojih u gradu Davidovu. Mjesto njega postade kralj njegov sin Ohozija.
*25. U dvanaestoj godini kraljevanja Jorama, sina Ahabova, nad Izraelom, postade kralj Ohozija, sin Jorama, kralja Judina.

(15) »Uze on«, t. j. Hazael. Kroz mokri pokrivač nije do kralja mogao zrak, pa se je tako zagušio. Kako se na kralju nije našlo ništa, što bi pokazivalo, da mu je tko silom uzeo život, nije nitko ništa zlo pomislio o Hazaelu. I Hazael je postao kralj. Ali kad se zna, da je sam Bog odredio Hazaela Benadadu za nasljednika, moguće je i to, da ga Hazael doista nije ugušio, nego da je Benadad zaiskao od Hazaela, da mu nakvasi pokrivač i da mu ga metne na glavu, ne bi li mu se ublažili bolovi, pa da je potom zaspao i u snu se zagušio. Drugi opet tumači misle, da se iz samoga teksta ne može razbrati, da li je Benadad sam sebi načinio oblog i onda umro, možda od kapi, ili je to učinio Hazael, da udavi kralja.

(16) Joram je vladao više godina sa svojim ocem. Da se ukloni opreka s gl. 1, 17, ima se uzeti, da je Joram, prije nego je još bio izabran za suvladara, bio već prije šest godina izabran za kraljeva namjesnika.

(17—23) Isp. 2 Dnev 21, 5—10.

(19) Bog je bio obećao Davidu, da će mu vazda davati potomaka na prijestolu.

(21) Seira je po svoj prilici današnja Es-Zuvera, jugozapadno od Mrtvoga mora. Joram je bio opkoljen od Edomaca, ali se je probio kroz edomske čete i tako mogao sretno s vojskom pobjeći kući.

(22) Lobna je bila starokanaanski kraljevski grad u nizini u okolici Lahisa (Joz 10, 31; 4 Kralj 19, 8), istočno od Hebrona.

(24) Po 2 Dnev 21, 20 nije bio pokopan u grobnici kraljeva. »Kod otaca svojih« znači dakle ovdje »u blizini otaca svojih«.

(25—29) Isp. 2 Dnev 22, 1—6.

*26. Ohozija je imao dvadeset i dvije godine, kad postade kralj. Vladao je godinu dana u Jeruzalemu. Njegova se mati zvala Atalija i bila je unuka Amrija, kralja Izraelova.
27. On je hodio putem kuće Ahabove i činio je, što se nije dopadalo Gospodu, kao kuća Ahabova, jer je bio postao svojak kući Ahabovoj.
28. On pođe s Joramom, sinom Ahabovim, u Ramot Galaad na vojsku proti Hazaelu, kralju aramskomu. Kad pritom Arameji raniše Jorama,
29. Vrati se natrag kralj Joram, da se u Jezrahelu liječi od rana, što su mu ih bili zadali Arameji kod Ramota, kad je ratovao proti Hazaelu, kralju aramskomu. Ohozija, sin Joramov, kralj Judin, dođe da posjeti u Jezrahelu Jorama, sina Ahabova. Jer je ovaj ležao bolestan.

GLAVA 9.

Jehu postaje kralj i ubija Jorama. Ohozija, Atalija i Jezabela.

*1. Prorok Elizej dozva k sebi jednoga između učenika proročkih i zapovjedi mu: »Opaši sebi bedra, uzmi ovu uljanicu sa sobom, pa idi u Ramot Galaad!
2. Kad dođeš tamo, raspitaj ondje za Jehuja, sina Jozafata, sina Namsijeva! Otidi tamo, izvedi ga između drugova njegovih i uvedi ga u najtajniju sobu!
*3. Uzmi onda uljanicu, izlij mu je na glavu i reci: Ovako govori Gospod, pomazujem te ovim za kralja nad Izraelom. Tada otvori vrata i bježi odmah!«
4. Mladić — mladi čovjek bio je prorok — otide dakle u Ramot Galaad.
5. Kad dođe tamo, upravo su sjedili skupa zapovjednici vojske. On reče: »Imam nalog za tebe, zapovjedniče!« Jehu upita: »Za koga između svih nas?« On odgovori: »Za tebe, zapovjedniče!«
6. Tada se on diže i uđe u kuću. I onaj mu izli ulje na glavu i reče mu: »Ovako govori Gospod, Bog Izraelov: Pomazujem te za kralja nad narodom Gospodnjim, nad Izraelom.
7. Ti imaš istrijebiti kuću Ahaba, gospodara svojega. Tako hoću da osvetim na Jezabeli krv sluga svojih, proroka, i krv svih sluga Gospodnjih.
8. Sva će kuća Ahabova izginuti. Od rođaka Ahabovih iskorijenit ću sve, što je muškoga roda, dorasle i nedorasle u Izraelu.
9. Učinit ću s kućom Ahabovom kao s kućom Jeroboama, sina Nabatova, i kao s kućom Baase, sina Ahijina.
10. Jezabelu će prožderati psi u polju jezrahelskom, i nitko je ne će pokopati.« Potom otvori vrata i pobježe.
*11. Kad Jehu izađe k slugama gospodara svojega, zapitaše ga oni: »Je li dobro? Zašto je došao taj smetenjak k tebi?« On im odgovori: »Znate čovjeka i besjedu njegovu.«

(26) Vulgata ima: »Atalija, kći Amrija, kralja Izraelova«, a to je neispravno, jer je Atalija bila kći Ahabova, a unuka Amrijeva.
Gl. 9. (1) Ramot Galaad (ili Ramot galaadski) uzeli su Izraelci Aramejima, makar da su im Arameji pod njim ranili kralja (isp. 8, 28).
(3) Isp. 3 Kralj 19, 15 sl.
(11) Jehu svakako gleda da izmakne daljnim upitima svojih drugova. A kako se je visoko cijenila riječ proročka, vidi se iz r. 13. Čim su doznali drugovi Jehujevi za riječ proročku, odmah su ga priznali za kralja.

12. A oni povikaše: »To su izgovori! Daj nam odgovor!« On odvrati: »Tako i tako govorio mi je, naime: Ovako govori Gospod: Ja te pomazah za kralja nad Izraelom.«
13. Odmah uzeše svi plašteve svoje, metnuše mu ih pred noge na gole stepenice, zatrubiše u trube i povikaše: »Jehu je kralj!«
14. Tako se pobuni Jehu, sin Jozafata, sina Namsijeva, proti Joramu. Joram je bio branio Ramot Galaad sa svim Izraelom proti Hazaelu, kralju aramskomu.
15. Tada se je bio vratio kralj Joram, da se liječi u Jezrahelu od rana, što su mu ih bili zadali Arameji u njegovu boju proti Hazaelu, kralju aramskomu. A Jehu reče: »Ako vam je pravo, neka nitko ne ostavlja grada potajno, da javi u Jezrahel!«
16. Tada Jehu sjede na kola i odveze se u Jezrahel. Jer je tamo ležao Joram bolestan, i Ohozija, kralj Judin, bio je tamo došao, da posjeti Jorama.
17. I kad stražar, koji je stajao na kuli u Jezrahelu, ugleda četu Jehujevu gdje dolazi, javi: »Vidim četu gdje dolazi.« Joram zapovjedi: »Uzmi konjanika, pošlji ga nasusret njima, neka zapita, da li dolaze u mirnoj namjeri!«
18. Konjanik odjaha dakle nasusret njemu i reče: »Kralj pita, da li dolazite u mirnoj namjeri?« A Jehu mu odvrati: »Što je tebi briga, da li ja dolazim u mirnoj namjeri? Okreni se i hajde za mnom!« Tada javi stražar: »Glasnik je stigao k njima, ali se ne vraća.«
19. I posla drugoga konjanika. Kad dođe k njima, reče: »Kralj pita, da li dolazite u mirnoj namjeri?« A Jehu odgovori: »Što je tebi briga, da li ja dolazim u mirnoj namjeri? Okreni se i hajde za mnom!«
20. Stražar javi: »Glasnik je stigao k njima, ali se više ne vraća. Vožnja je kao vožnja Jehuja, unuka Namsijeva; jer vozi amo kao pomaman.«
21. I zapovjedi Joram, da upregnu. I upregoše u kola njegova, i Joram, kralj Izraelov, i Ohozija, kralj Judin, izvezoše se van, svaki na svojim kolima. Oni se odvezoše nasusret Jehuju i sastadoše se s njim na njivi Jezraheljanina Nabota.
22. I kad Joram ugleda Jehuja, upita ga: »Dolaziš li u mirnoj namjeri, Jehu?« On odgovori: »Kako da dolazim u mirnoj namjeri, kad još uvijek traju idolopoklonstva matere tvoje Jezabele i mnoga čaranja njezina?«
23. Tada okrenu Joram i pobježe. Ohoziji doviknu: »Izdaja, Ohozija!«
24. Ali Jehu nategnu luk i ustrijeli Jorama među pleća, tako da mu strijela prođe kroz srce, te pade u kolima svojim.
*25. Tada zapovjedi Jehu svojemu zapovjedniku Badakeru: »Uzmi i baci ga na njivu Jezraheljanina Nabota! Spomeni se, kako smo nas dvojica jahali za njegovim ocem Ahabom, a Gospod izreče proti njemu ovo:
26. Zaista, kako sam jučer vidio krv Nabotovu i krv sinova njegovih, kaže Gospod, tako ću ti sigurno platiti na ovoj njivi, kaže Gospod! Uzmi i baci ga sad na tu njivu, kao što je unaprijed kazao Gospod!«

(25 sl.) Isp. 3 Kralj 21, 20 sl. — »Spomeni se«; Septuaginta i Vulgata: »Sominjem se«.

*27. Kad to vidje Ohozija, kralj Judin, pobježe prema Bet Haganu. Ali ga potjera Jehu i povika: »Ubijte i njega!« Raniše ga u kolima na brdu Gaveru kod Jeblaama. Ali umače u Magedo. Tamo umrije.

28. Sluge njegove odvezoše ga u kolima u Jeruzalem i pokopaše ga kod otaca njegovih u grobnici njegovoj u gradu Davidovu.

29. U jedanaestoj godini kraljevanja Jorama, sina Ahabova, bio je Ohozija postao kralj nad Judom.

*30. Jehu je bio međutim došao u Jezrahel. Kad je to čula Jezabela, namaza sebi oči, nakiti glavu svoju, i gledala je van s prozora.

*31. Kad je Jehu ulazio na vrata, povika ona: »Je li dobro prošao Zambri, ubojica gospodara svojega?«

32. Jehu pogleda na prozor i upita: »Tko je sa mnom, tko?« Tada pogledaše u nj dva ili tri dvoranina.

33. Njima on doviknu: »Bacite je dolje!« I baciše je. Krv njezina poprska zid i konje, i ovi je izgaziše.

*34. Kad je on onda bio unišao i jeo i pio, zapovjedi: »Vidite onu prokletnicu i pokopajte je; jer je kći kraljeva!«

35. Kad su otišli da je pokopaju, nađoše od nje samo još lubanju, noge i ruke.

36. Dođoše natrag i javiše mu. On reče: »Tako glasi riječ Gospodnja, koju je rekao preko svojega sluge Ilije, Tezbićanina: U polju jezrahelskom prožderat će psi meso Jezabelino.

37. Truplo Jezabelino bit će kao gnoj u polju jezrahelskom, tako da se više ne može kazati: To je Jezabela!«

GLAVA 10.

Jehu zatire porodicu Ahabovu i svećenike Baalove. Smrt njegova.

*1. Kako je u Samariji još bilo sedamdeset kraljevića iz obitelji Ahabove, upravi Jehu pismo u Samariju glavarima gradskim, starješinama i odgojiteljima kraljevićâ iz obitelji Ahabove s ovim sadržajem:

2. »Čim ovo pismo dođe vama koji ste postavljeni nad kraljevićima iz obitelji gospodara svojega i nad kolima i konjma, nad tvrđama i oružjem,

3. Izaberite sebi najboljega i najvaljanijega kraljevića iz obitelji gospodara svojega, postavite ga na prijesto oca njegova i borite se za kuću gospodara svojega!«

4. Ali se oni vrlo uplašiše i rekoše: »Kad mu dva kralja ne mogoše odoljeti, kako ćemo mi moći?«

*5. I predstojnik palače, glavar gradski, starješine i odgojitelji poslaše k Jehuju ovu vijest: »Mi

(27) Jeblaam, danas Bir Belame, nije daleko od Tanaka i Mageda. Gaver je možda strmen, preko koje vodi cesta južno od Jeblaama u Samariju. Bet Hagan je po svoj prilici današnji Dženin, koji je 10 km udaljen od Jezrahela.

(30) Jezabela zna, da je čeka samo smrt. Ali hoće da se posljednji put pokaže kao kraljica, da optuži Jehuja i onda umre kao kraljica.

(31) Zambri je ubio kralja Elu i vladao je samo sedam dana u Tersi. Isp. 3 Kralj 16, 9 sl. Jezabela ironično prispodablja Jehuja s buntovnikom Zambrijem.

(34) Jezabela je bila kći Etbaala, kralja sidonskoga. Isp. 3 Kralj 16, 31.

Gl. 10. (1) Pod sedamdesetoricom kraljevića imaju se razumijevati nesamo sinovi nego i unuci Ahabovi.

(5) Kad se je predao glavni grad, bilo je odlučeno sa sudbinom kraljevske obitelji.

smo sluge tvoje i činit ćemo sve, što nam zapovjediš. Ne ćemo nikoga postavljati kraljem. Čini, što ti je volja!«

6. A on im upravi drugo pismo s ovim sadržajem: »Kad držite sa mnom i hoćete da mi budete poslušni, uzmite glave kraljevića iz obitelji gospodara svojega i dođite s tim k meni sutra u ovo doba u Jezrahel!« Kraljevići, sedamdeset ih, bili su kod najodličnijih u gradu, koji su ih odgajali.

7. Čim dođe njima to pismo, uzeše kraljeviće i poklaše ih svih sedamdeset. Glave njihove metnuše u košare i poslaše mu ih u Jezrahel.

8. Kad dođe glasnik i javi mu, da su donijeli glave kraljevića, zapovjedi on: »Složite ih do sutra na vratima u dvije gomile!«

9. Slijedećega jutra izađe on, stupi pred sav narod i reče: »Vi ste bez krivnje. Znate, da sam ja bio, koji sam se pobunio proti gospodaru svojemu i ubio ga. Ali tko je pobio sve ove?

10. Znate dakle, da nije ostala neispunjena nijedna prijetnja Gospodnja, koju izreče Gospod nad kućom Ahabovom. Gospod je samo izveo, što je navijestio preko svojega sluge Ilije.«

11. Potom dade Jehu pobiti sve, koji su još bili ostali u Jezrahelu od kuće Ahabove, sve njezine velikaše, pouzdanike i svećenike. Ne dade da ostane od njih ni jedan jedini.

*12. Onda se podiže Jehu i pođe dalje u Samariju. Kad je na putu bio kod kolibe pastirske,

13. Naiđe na rođake Ohozije, kralja Judina. On ih upita, tko su. Oni odgovoriše: »Mi smo rođaci Ohozijini i dođosmo da posjetimo kraljeviće i sinove kraljice matere.«

14. On zapovjedi: »Pohvatajte ih žive!« Pohvataše ih žive i poklaše ih, četrdeset i dvojicu na čatrnji kod kolibe pastirske. Ne ostaviše ni jednoga jedinog od njih.

*15. Kad je odatle pošao dalje, sastade se s Jonadabom, sinom Rehabovim, koji mu izađe nasusret. On ga pozdravi i upita ga: »Je li ti srce iskreno kao što je moje prema tebi?« Jonadab odgovori: »Jest, posve sigurno! Daj mi ruku svoju!« On mu dade ruku, uze ga k sebi u kola

16. I reče: »Hajde sa mnom i veseli se revnosti mojoj za Gospoda!« I odvezoše ga na njegovim kolima.

17. Kad dođe u Samariju, dade poubijati sve, koji su bili još ostali u Samariji od obitelji Ahabove, dok je svu ne istrijebi po riječi, koju je bio Gospod rekao Iliji.

18. Potom sabra Jehu sav narod i reče im: »Ahab je odveć malo štovanja iskazao Baalu. Jehu će mu služiti revnije.

19. Zato dozovite mi sve proroke Baalove, sve sluge njegove i svećenike njegove! Nijedan ne smije izostati. Jer veliku žrtvenu

(12) Koliba pastirska bila je kuća, gdje su se sastajali pastiri s ovcama, kad bi ih strigli.

(15 sl.) Rehab, otac Jonadabov, bio je vrlo ugledan čovjek, napose u vrijeme proroka Jeremije (isp. Jer 35, 1 sl.). Njegovi ljudi, Rehabiti, borili su se proti idolopoklonstvu svojim strogim životom. Oni su bili pravi revnitelji Gospodnji. I Jehu je išao za tim, da ove revnitelje predobije za se. A osobito za Jonadaba, sina Rehabova, znao je Jehu, da je ugledan i revan, pa se je nadao, da će mu njegova nazočnost biti od velike pomoći kod naroda, kojemu je imao biti kralj.

svečanost hoću da priredim u čast Baalu. Tko izostane, ne će dulje ostati u životu!« Jehu je radio tako iz prijevare, da uništi štovatelje Baalove.

20. Tada zapovjedi Jehu: »Oglasite u čast Baalu svečanu skupštinu!« I oglasiše je.

21. Po svemu Izraelu posla Jehu, te dođoše svi štovatelji Baalovi, i ne izosta ni jedan da ne dođe. Kad su bili unišli u hram Baalov, bio je hram Baalov pun od jednoga kraja do drugoga.

22. Tada zapovjedi upravitelju riznice, neka iznese haljine svima štovateljima Baalovim. I iznese im haljine.

23. Zatim uđe Jehu s Jonadabom, sinom Rehabovim, u hram Baalov i reče štovateljima Baalovim: »Pripazite dobro na to, da ovdje među vama ne bude koji štovatelj Gospodnji, nego sami štovatelji Baalovi!«

24. I oni dođoše da prirede žrtve zaklanice i paljenice. A Jehu je bio vani namjestio osamdeset ljudi i rekao: »Tko pusti da uteče jedan od ovih ljudi, što vam ih predajem u ruke, taj jamči za to svojim životom.«

*25. Kad se je bilo gotovo s priredbom žrtve paljenice, zapovjedi Jehu vojnicima i tjelesnim stražarima: »Ustanite, pobijte ih! Nijedan ne smije umaći!« I pobiše ih vojnici i tjelesni stražari mačem, pobacaše ih van, provališe u svetište hrama Baalova,

*26. Izbaciše likove iz hrama Baalova i spališe ih.

27. Tada razrušiše kamene stupove Baalove, oboriše hram Baalov i od njega načiniše zahode, što postoje do današnjega dana.

28. Tako istrijebi Jehu službu Baalovu iz Izraela.

29. Ali od grijeha Nabatova sina Jeroboama, na koji je ovaj bio naveo Izraela, ne odstupi ni Jehu, naime od zlatnih telaca, što su bili u Betelu i Danu.

*30. Doduše bio je Gospod dao javiti Jehuju: »Jer si revno izvršio što mi je po volji i jer si učinio s kućom Ahabovom sve, što mi je bilo u srcu, zato će potomci tvoji do u četvrto koljeno sjediti na prijestolu Izraelovu.«

31. Ipak se nije trudio Jehu da svim srcem hodi po zakonu Gospoda, Boga Izraelova. On ne odstupi od grijeha Jeroboamova, na koji je ovaj bio naveo Izraela.

*32. U ono vrijeme poče Gospod otkidati dijelove zemlje od Izraela. Jer ga Hazael pobi po svim međama izraelskim

*33. Istočno od Jordana, svu zemlju Galaad, naime Gad, Ruben i Manase. od Aroera, što leži na Arnonu, i Galaad i Basan.

34. Ostala povijest Jehujeva, sva njegova djela i sve njegove pobjede, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

(25) »Provališe u svetište hrama Baalova«; Vulgata: »i otidoše u grad hrama Baalova«. Daničić: »otidoše u svaki grad, gdje bješe kuća Baalova«.

(26) O Baalu i Astarti (Ašera) isp. Suc 2, 11. 13; 3, 7.

(30) Ne hvale se strahovita krvoprolića Jehujeva, što ih je već odsudio Ozej (Oz 1, 4), nego uništenje Baalova štovanja i borba Jehujeva proti kući Ahabovoj, koja je promicala Baalovo štovanje.

(32) Jehu je morao već prije plaćati danak asirskom kralju Salmanasaru III., kad je ovaj opsjedao Damask. Ovaj događaj, što se ne spominje u Svetom Pismu, opisan je u takozvanom crnom obelisku Salmanasarovu i prikazan u slici.

(33) Ponajprije Galaad označuje svu istočnu zemlju jordansku, onda u užem smislu južni dio istočnojordanskog područja.

35. Kad je Jehu bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga u Samariji. Njegov sin Joahaz postade kralj mjesto njega.

36. Vladao je Jehu u Samariji nad Izraelom dvadeset i osam godina.

GLAVA 11.

Okrutnost Atalijina. Joas postaje kralj.

*1. Kad je Atalija, mati Ohozijina, doznala, da je sin njezin mrtav, odluči da pobije svu obitelj kraljevsku.

*2. Ali Josaba, kći kralja Jorama, sestra Ohozijina, uze Joasa, sina Ohozijina, ukrade ga između kraljevića, što su imali biti pobijeni, i donese ga s dojkinjom njegovom u ložnicu. Tako ga sakriše od Atalije, tako da umače smrti.

3. On ostade šest godina sakriven kod nje u hramu Gospodnjem, a Atalija je vladala u zemlji.

*4. U sedmoj godini dade Jojada poslati po stotnike, tjelesne stražare i vojnike i uvesti ih k sebi u hram Gospodnji. Tada se dogovori s njima i zakle ih u hramu Gospodnjem. Nato im pokaza sina kraljeva.

5. I dade im ovaj naputak: »Vi imate ovako učiniti: Vas trećina, koji odlazite u subotu i preuzimate stražu u palači kraljevskoj,

6. I druga trećina na vratima Sur i posljednja trećina na vratima iza vojnikâ, koji ste imali stražu kod palače,

7. Nadalje obadva druga dijela vas, ukratko svi, koji dolaze u subotu i drže stražu u hramu Gospodnjem kod kralja,

*8. Vi se imate svi okupiti oko kralja, svaki s oružjem u ruci. Tko navali među vrste, neka se pogubi! Tako imate pratiti kralja, kada dolazi i kada odlazi.«

9. Stotnici učiniše točno tako, kako im je bio naredio svećenik Jojada. Svaki uze svoje ljude, one, koji odlaze u subotu, i one. koji dolaze u subotu k svećeniku Jojadi.

10. Svećenik dade stotnicima koplja i štitove, što su bili pripadali kralju Davidu i što su se nalazili u hramu Gospodnjem.

11. Izakako su se bili unaokolo namjestili vojnici, svaki s oružjem u ruci, od južne strane hrama do sjeverne strane hrama između žrtvenika i hrama, gdje je bio kralj,

*12. Izvede on sina kraljeva i metnu na nj zlatni vijenac i svjedočanstvo. Tako ga učiniše kraljem, pomazaše ga i pljeskajući rukama povikaše: »Živio kralj!«

13. Kad je Atalija čula viku vojnikâ i naroda, dođe k narodu u hram Gospodnji.

*14. Ovdje vidje kralja gdje po običaju stoji na prijestolu i uz kralja stotnike i vojnike, a sav se

---

Gl. 11. (1—20) Isp. 2 Dnev 22, 10—23, 21. Atalija, kao vrijedna kći Ahaba i Jezabele, dala je pobiti djecu svojega rođenoga sina Ohozije, da se dokopa vlade.

(2) O Josabi isp. 2 Dnev 22, 11. Josaba ili Josabet bila je žena velikoga svećenika Jojade, kći Joramova.

(4) »Tjelesni stražari« bili su po svoj prilici Kereteji (isp. 2 Kralj 8, 18; 3 Kralj 1, 38).

(8) »Kada dolazi i kada odlazi«: hebrajizam (isp. 5 Mojs 28, 6; 31, 2 s bilješkama).

(12) »Svjedočanstvo«, t. j. knjiga zakona Mojsijeva.

(14) »Po običaju stoji na prijestolu«, ili »kod stupa«, kako drugi prevode; to će biti jedan od stupova, što se zovu Jahin i Booz. Isp. bilješku kod 3 Kralj 7, 15—22.

narod radovao i trubio u trube. Tada razdrije Atalija haljine svoje i povika: »Izdaja, izdaja!«

15. A svećenik Jojada zapovjedi stotnicima, zapovjednicima četa: »Izvedite je između vrsta iz hrama! Tko pođe za njom, toga pogubite mačem!« Svećenik je naime bio naredio, neka se ona ne pogubi u hramu Gospodnjem.

*16. Načiniše joj mjesto, i kad je došla na put, što je bio određen za konje na ulazu u palaču kraljevsku, tamo je ubiše.

17. Nato Jojada sklopi savez između Gospoda, kralja i naroda, da će naime narod biti Gospodnji, također između kralja i naroda.

18. Sav narod otide u hram Baalov i razori ga. Njegove žrtvenike i likove razrušiše posve i ubiše Baalova svećenika Matana pred žrtvenicima. Potom svećenik namjesti stražu kod hrama Gospodnjega.

19. I pusti da krenu stotnici, tjelesne straže, vojnici i sav narod. Izvedoše kralja iz hrama Gospodnjega i pođoše kroz vrata vojnička u palaču kraljevsku. Tamo on sjede na kraljevski prijesto.

20. Sav narod u zemlji radovao se je, i grad ostade miran. A Ataliju su bili mačem ubili kod kraljevske palače.

GLAVA 12.

Joas kralj. Popravljanje hrama. Joasa ubijaju.

*1. Joasu je bilo sedam godina, kad se je uspeo na prijesto.

2. U sedmoj godini Jehujevoj postade Joas kralj, i vladao je četrdeset godina u Jeruzalemu. Njegova se je mati zvala Sebija, iz Bersabe.

3. Joas je činio, što se je dopadalo Gospodu, dokle ga je svjetovao svećenik Jojada.

*4. Ali visine žrtvene nijesu bile oborene. Narod je još uvijek prinosio na visinama žrtve zaklanice i kadio kad.

*5. Joas je bio zapovjedio svećenicima: »Sav novac, što se kao posvećeni dar donosi u hram Gospodnji, naime novac, što se nalo-ži procjenom, porez po dužnosti, nadalje sav novac, što se donosi u hram od svoje volje,

*6. To neka svećenici uzimaju za se, svaki od svojega poznanika! Oni stim neka dadnu popraviti sve, što je trošno na hramu, gdjegod se nađe kakova šteta!«

7. Ali u dvadeset trećoj godini kraljevanja Joasova nijesu još bili svećenici popravili što je bilo trošno na hramu.

8. Tako pozva kralj Joas svećenika Jojadu i druge svećenike i upita ih: »Zašto još ne popraviste što je trošno na hramu? Odsada ne smijete više uzimati novaca od svojih poznanika, nego ih morate upotrijebiti za popravak hrama.«

9. Svećenici pristadoše na to, da više ne uzimaju novaca od naroda, ali i da ne popravljaju što je trošno na hramu.

10. Tada uze svećenik Jojada jedan kovčeg, proreza rupu na za-

(16) »Načiniše joj mjesto«; Septuaginta i Vulgata: »Metnuše na nju ruke«.

Gl. 12. (1—22) Isp. 2 Dnev 24, 1—27. — Ovaj prvi redak hebrejski jest posljednji (21.) u gl. 11. Vulgate; i tako gl. 12. u Vulgati zaostaje za hebrejskim za jedan redak.

(4) Isp. 3 Kralj 15, 14.

(5) Isp. 2 Mojs 30, 11 sl.; 5 Mojs 16, 16.

(6) Hram je tada već stajao kojih 136 godina, pa je trebalo štošta na njemu popraviti.

klopcu i metnu ga uz oltar desno od ulaza u hram Gospodnji. Tamo su morali svećenici, koji su stražili na pragu, ubacivati sve novce, što su se donosili u hram Gospodnji.

11. Kad bi vidjeli, da ima mnogo novaca u kovčegu, morao je za to određeni kraljevski činovnik doći s velikim svećenikom, novce, što su se našli u hramu Gospodnjem, svezati i izmjeriti.

12. Izmjerene novce morali su uručiti onima, što su upravljali poslom i starali se za hram Gospodnji. Ovi bi isplaćivali drvodjelje i poslenike, što su bili zaposleni na hramu Gospodnjem,

13. I zidare i kamenare, i da se dobavlja drvo i tesano kamenje, te se tako popravi što je bilo trošno na hramu Gospodnjem, ukratko da se dobavi sve, što je trebalo da se popravi hram.

14. Ali novcima, što se donosili u hram Gospodnji, nijesu gradili srebrnih čaša, noževa, kotlića ili truba, niti kakvih sudova zlatnih i srebrnih za hram Gospodnji,

15. Nego su ih davali radnicima, da za njih poprave hram Gospodnji.

16. Pritom nijesu tražili računa od ljudi, kojima bi predavali novce da izdaju poslenicima, jer su radili vjerno i savjesno.

*17. A novci od žrtava za prijestup i grijeh nijesu se davali za hram, nego su pripadali svećenicima.

*18. Tada izađe Hazael, kralj aramski, opkoli Get i osvoji ga. Kada se Hazael okrenu da pođe i proti Jeruzalemu,

*19. Uze Joas, kralj Judin, sve posvećene darove, što su ih bili prinijeli njegovi pređi, kraljevi Judini Jozafat, Joram i Ohozija, pa i svoje vlastite, usto sve zlato, što se našlo u riznicama hrama Gospodnjega i palače kraljevske, i posla Hazaelu, kralju aramskomu. Tako odustade on od vojne proti Jeruzalemu.

20. Ostala povijest Joasova i sve, što je učinio, stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih.

21. A napokon podigoše se proti njemu dvorani njegovi, skovaše urotu proti njemu i ubiše Joasa u tvrđavi Melu, kuda se silazi u Silu.

*22. Josahar naime, sin Semaatov, i Jozabad, sin Somerov, dvorani njegovi, bili su ubojice njegove. Poslije smrti njegove pokopaše ga kod otaca njegovih u gradu Davidovu. Njegov sin Amasija postade kralj mjesto njega.

GLAVA 13.

Joahaz i Joas u Izraelu. Elizej proriče, umire i čini čudesa nakon svoje smrti.

1. U godini dvadeset trećoj kraljevanja Joasa, sina Ohozijina, nad Judom, postade Joahaz, sin Jehujev, u Samariji kralj Izraelov za sedamnaest godina.

2. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, i hodio je posve

(17) Isp. 3 Mojs 5, 15 sl.; 4 Mojs 5, 6 sl.

(18) To je Gospod dopustio, da pokara Joasa, koji se nakon smrti Jojadine dao na razne opačine, tako da je upao i u samo idolopoklonstvo (isp. 2 Dnev 24, 18).

(19) Hazael godinu dana iza toga navali opet na kraljevstvo Judino, razbi vojsku Joasovu i rani samoga Joasa. Ranjeni Joas pobježe u Jeruzalem i tu nađe smrt od krvničke ruke (isp. 2 Dnev 24, 25).

(22) Po 2 Dnev 24, 25 nije bio Joas pokopan u grobnici kraljeva. Riječi »kod otaca njegovih« znače ovdje »u blizini otaca njegovih« (isp. 2 Dnev 26, 23).

za istim grijesima, na koje je bio naveo Izraela Jeraboam, sin Nabatov; on ne odstupi od njih.
3. Tada se raspali gnjev Gospodnji proti Izraelu. Dade ih za sve ono vrijeme u ruke Hazaelu, kralju aramskomu, i u ruke Benadadu, sinu Hazaelovu.
4. A kad se Joahaz htjede da pomiri s Gospodom, usliši ga Gospod. Jer vidje nevolju Izraelovu, kako ih muči kralj aramski.
*5. Gospod posla Izraelu izbavitelja, tako da se je mogao osloboditi od ruke aramske, i da su sinovi Izraelovi mogli opet stanovati u šatorima svojim kao prije.
6. Ipak ne odstupiše oni od grijehâ kuće Jeroboamove, na koje je on bio naveo Izraela, nego hodiše u njima. Također Ašera ostade u Samariji.
*7. I tako Gospod ostavi Joahazu ratnikâ samo pedeset konjanika, deset kola i deset tisuća ljudi. Kralj aramski bio ih je uništio i kao kod vršidbe u prah ih pogazio.
8. Ostala povijest Joahazova, sva njegova djela i pobjede, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.
9. Kad je Joahaz bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga u Samariji. Njegov sin Joas postade kralj mjesto njega.
10. U godini trideset sedmoj kraljevanja Joasova nad Judom postade Joas, sin Joahazov, u Samariji kralj Izraelov za šesnaest godina.
11. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, i nije odstupio od grijehâ Nabatova sina Jeroboama, na koje je ovaj bio naveo Izraela, nego je hodio u njima.
12. Ostala povijest Joasova, sva njegova djela i pobjede, i kako je ratovao s Amasijom, kraljem Judinim, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.
13. Kad je Joas bio počinuo kod otaca svojih i Jeroboam bio se uspeo na prijesto njegov, bio je Joas pokopan u Samariji kod kraljeva Izraelovih.
*14. Kad je Elizej bolovao od bolesti, od koje je imao umrijeti, dođe k njemu Joas, kralj Izraelov, zaplaka pred njim i povika: »Oče moj, oče moj! Kola Izraelova i konjanici njegovi!«
15. Elizej mu reče: »Donesi luk i strijele!« On donese sebi luk i strijele.
*16. Tada reče kralju Izraelovu: »Metni ruku svoju na luk!« On metnu ruku svoju, a Elizej metnu ruke svoje na ruke kralju
17. I reče: »Otvori prozor na istok!« Kad ga je bio otvorio, reče mu Elizej: »Pusti strijelu!« I on pusti strijelu, a Elizej reče: »Strijela je to pobjedna od Gospoda, strijela proti Aramu. Ti ćeš Arameje kod Afeka pobiti i uništiti!«

Gl. 13. (5) Možda je taj izbavitelj, čije se ime ne navodi, kralj asirski Adadnirari III., koji se slavi u jednom natpisu, da je bio zatvorio aramejskoga kralja u Damasku. Drugi misle, da je taj izbavitelj Jeroboam II., za kojega se veli u 14, 27, da je Bog preko njega pomogao Izraelcima.

(7) Joahaz pade posve u zavisnost od kralja aramejskoga, koji mu dopusti samo malu vojsku.

(14) Kralj naziva Elizeja onako, kao što je Elizej u svoje doba nazvao Iliju (isp. 2, 12 s bilješkom). Kralj plače, jer vidi, da će Elizej umrijeti, a on ostade kao siroče bez oca.

(16) Elizej tješi kralja i meće ruke svoje na ruke njegove, kao da mu govori: Ne boj se, i nakon smrti pomagat ću te molitvama svojim kod Boga, da pobijediš svoje neprijatelje!

18. Tada nastavi: »Uzmi strijele!« On ih uze. Onda reče kralju Izraelovu: »Udri u zemlju!« On udari tri puta, pa stade.
19. Ali se rasrdi na nj čovjek Božji i reče: »Ti bi imao udariti pet puta ili šest puta, tada bi pobio i uništio Arameje. A tako ćeš Arameje samo tri puta pobijediti.«
*20. Potom umrije Elizej, i pokopaše ga. A obično bi čete moapske početkom godine navaljivale na zemlju.
*21. Kad jedamput uprav htjedoše pokopati nekoga čovjeka i ugledaše jednu takovu četu, baciše čovjeka u grob Elizejev i otidoše odatle. Ali kad se čovjek dotače kostiju Elizejevih, dođe u njega život, i on ustade na noge svoje.
22. Hazael, kralj aramski, mučio je Izraelce, dokle je živio Joahaz.
23. Ali im Gospod iskaza milost, smilova im se i pogleda opet na njih radi zavjeta svojega s Abrahamom, Izakom i Jakovom. On ih ne htjede uništiti i ne odbaci ih od lica svojega do sada.
24. I kad je Hazael, kralj aramski, bio umro i njegov sin Benadad postao mjesto njega kralj,
25. Oduze opet Joas, sin Joahazov, Benadadu, sinu Hazaelovu, gradove, što ih je ovaj bio u boju oteo njegovu ocu Joahazu. Joas ga razbi tri puta i tako opet dobi natrag gradove izraelske.

GLAVA 14.

Amasija i Azarija kraljevi Judini. Jeroboam II. kralj Izraelov.

*1. U drugoj godini kraljevanja Joasa, sina Joahazova, nad Izraelom postade Amasija, sin Joasov, kralj Judin.
2. Bilo mu je dvadeset i pet godina, kad postade kralj, i vladao je dvadeset i devet godina u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Joadana, iz Jeruzalema.
*3. On je činio, što se je dopadalo Gospodu, iako ne kao njegov djed David, ali posve onako, kako je bio činio njegov otac Joas.
4. Visine nijesu bile dakako oborene, nego je narod još uvijek prinosio žrtve zaklanice i kadio kad na visinama.
5. Čim je on imao čvrsto u rukama kraljevsku vlast, dade poubijati svoje dvorane, koji su bili ubili njegova kraljevskoga oca.
*6. Sinova tih ubojica ne dade ipak ubiti po zapovijedi Gospodnjoj, što stoji u knjizi zakona Mojsijeva, gdje zapovijeda Gospod: Oci neka se ne pogube poradi djece svoje, niti djeca poradi otaca svojih, nego svaki neka se

(20) Još za Ahaba bio je Elizej pozvan u službu proročku, pa je tu službu vršio najmanje pedeset godina. Umro je dakle u dubokoj starosti. A na svu priliku bio je Elizej pokopan u svom zavičaju Abelmehuli (3 Kralj 19, 16), južno od Betsana (3 Kralj 4, 12) u jordanskoj ravnici (Suc 7, 22), a ne u Samariji, jer bi moapski četnici jedva bili mogli prodrijeti sve do glavnoga grada Samarije. Radi se o grobu u stijeni, što se je mogao brzo otvoriti.

(21) Tako Bog sam časti smrtne ostatke svojih svetih. Zato i Crkva s punim pravom preporučuje, da se moćima svetih iskazuje štovanje. Bog je učinio ovo čudo, da utvrdi kralja u pouzdanju, da će pobijediti Arameje, kao što mu je bio obrekao Elizej.

Gl. 14. (1—22). Isp. 2 Dnev 25, 1—28; 26, 1 sl.

(3) U početku je vladao dobro, poslije je pao u idolopoklonstvo i postao okrutan (isp. 2 Dnev 25, 14 sl.).

(6) Isp. 5 Mojs 24, 16.

pogubi samo poradi svojega vlastitoga prekršaja.

*7. On pobi deset tisuća Edomaca u slanoj dolini, uze Selu jurišem i dade gradu ime Jektehel, što ga ima do danas.

8. Tada posla Amasija poslanike k Joasu, sinu Joahazovu, unuku Jehujevu, kralju Izraelovu, s pozivom: »Dođi, da se ogledamo!«

9. A Joas, kralj Izraelov, dade Amasiji, kralju Judinu, odgovoriti: »Trn na Libanonu posla jedamput k cedru na Libanonu i poruči mu: Daj svoju kćer sinu mojemu za ženu! Ali zvijer na Libanonu pretrča preko trna i zgazi ga.

10. Jer si pobio Edomce, postao si obijestan. Veseli se svojoj slavi i ostani kod kuće! Zašto da izazivaš zlo, da padneš, ti i Juda s tobom?«

*11. Jer ne htjede Amasija poslušati, podiže se Joas, kralj Izraelov, i ogledaše se on i kralj Judin Amasija kod Betsamesa Judina.

12. Judeji budu potučeni od Izraelaca i pobjegoše svi k svojoj kući.

13. A Amasiju, kralja Judina, sina Joasova, unuka Ohozijina, uhvati Joas, kralj Izraelov, kod Betsamesa i odvede ga u Jeruzalem. Tada obori zid jeruzalemski od vrata Efraimovih do vrata na uglu u prostoru od četiri stotine lakata.

14. Uze sve zlato i srebro i sve posuđe, što se nađe u hramu Gospodnjem i u riznicama palače kraljevske, usto taoce, pa se vrati u Samariju.

15. Ostala povijest Joasova, njegova djela i pobjede, i kako je ratovao s kraljem Judinim Amasijom, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

16. Kad je Joas bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga u Samariji kod kraljeva Izraelovih. Njegov sin Jeroboam postade kralj mjesto njega.

17. Amasija, sin Joasov, kralj Judin, živio je iza smrti Joasa, sina Joahazova, kralja Izraelova, još petnaest godina.

18. Ostala povijest Amasijina stoji zapisana u knjizi povijesti kraljeva Judinih.

*19. Skovaše u Jeruzalemu urotu proti njemu. Kad pobježe u Lahis, poslaše za njim ljude u Lahis i dadoše ga tamo ubiti.

20. Prenesoše ga na konjma i pokopaše ga u Jeruzalemu u gradu Davidovu kod otaca njegovih.

*21. Potom uze sav narod Judin Azariju, kojemu je istom bilo šesnaest godina, i učini ga kraljem mjesto oca njegova Amasije.

*22. On utvrdi Alat, što ga je bio povratio Judi, izakako je bio kralj počinuo kod otaca svojih.

23. U petnaestoj godini kraljevanja Amasije, sina Joasova, nad Judom postade kralj u Samariji Jeroboam, sin Joasa, kralja Izraelova, za četrdeset i jednu godinu.

(7) Nije nam poznat točan položaj slane doline. Jedni tumači misle, da je ta dolina u blizini Petre, glavnoga grada Edoma (Idumeje). Drugi opet drže, da je ta dolina istočno od Bersabe. Sela je ime glavnoga grada edomskoga. Na Istoku je običaj, da se gradovima promjenjuje ime. Tako se je i naša Vrhbosna, u ono vrijeme, promijenila u Sarajevo.

(11) O Betsamesu isp. 1 Kralj 6, 9 s bilješkom.

(19) Lahis, po svoj prilici današnji Tell el-Hesi, ležao je u nizini južne Palestine.

(21) Azarija ima u Dnevniku (2 Dnev 26, 1) ime Ozija. Odakle ta dva imena, nije nam poznato.

(22) Alat (Elat), danas Akaba, leži na sjevernom rtu istoimenoga zatona.

24. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, i ne odstupi ni od jednoga grijeha Nabatova sina Jeroboama, na koje je ovaj bio naveo Izraela.

*25. On opet natrag dobi područje Izraelovo od ulaza u Emat do mora pustinje po obećanju, što ga je bio dao Gospod, Bog Izraelov, preko sluge svojega, proroka Jone, sina Amatijeva, iz Get-Ofera.

26. Jer je bio Gospod vidio veoma gorku nevolju Izraelovu. Bili su propali odrasli i neodrasli i pomoćnika nije više bilo Izraelu.

27. Ali Gospod nije bio sebi preduzeo, da zatre ime Izraelovo pod nebom. Zato mu pomože sada preko Jeroboama, sina Joasova.

28. Ostala povijest Jeroboamova, sva njegova djela i pobjede njegove, kako je ratovao i povratio Damask i Emat od Jude Izraelu, to je zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.

29. Kad je Jeroboam bio počinuo kod otaca svojih, kraljeva Izraelovih, postade njegov sin Zaharija kralj mjesto njega.

GLAVA 15.

Azarija, Zaharija, Selum, Manahem, Faceja, Facea, Osea, Ahaz kraljevi Judini i Izraelovi. Početak asirskoga ropstva.

1. U dvadeset sedmoj godini kraljevanja Jeroboamova nad Izraelom postade Azarija, sin Amasijin, kralj Judin.

*2. Bilo mu je šesnaest godina, kad postade kralj, i vladao je pedeset i dvije godine u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Jehelija, iz Jeruzalema.

3. On je činio, što se je dopadalo Gospodu, točno onako, kako je bio činio otac njegov Amasija.

4. Samo visine nijesu bile oborene. Narod je još uvijek prinosio žrtve zaklanice i kadio kad na visinama.

*5. A Gospod pohodi kralja teško: on posta gubav do dana smrti svoje i stanovao je odvojen u svojoj kući. Joatam, sin kraljev, upravljao je kućom i vladao nad narodom u zemlji.

6. Ostala povijest Azarijina i sva njegova djela, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih.

*7. Kad je Azarija bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga kod otaca njegovih u gradu Davidovu. Njegov sin Joatam postade kralj mjesto njega.

8. U trideset osmoj godini kraljevanja Azarijina nad Judom postade Zaharija, sin Jeroboamov, u Samariji kralj Izraelov za šest mjeseci.

9. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, kao što su bili činili njegovi preći, i ne odstupi od grijehâ Nabatova sina Jeroboama, na koje je ovaj bio naveo Izraela.

*10. Selum, sin Jabesov, skova urotu proti njemu, ubi ga u Je-

(25) Sjeverna međa Jeroboamova kraljevstva jest ulaz u Emat (isp. 3 Kralj 8, 65), južna međa Mrtvo more. — Get-Ofer, zavičaj proroka Jone, ležao je sjeveroistočno od Nazareta.

Gl. 15. (2—7) Isp. 2 Dnev 26, 3 sl. 21—23.

(5) Kraljević Joatam vladao je kao namjesnik svojega bolesnoga oca.

(7) Jer je Azarija bio gubav, nije bio pokopan u grobnici kraljevskoj, nego na jednom zemljištu u blizini kraljevskih grobova (2 Dnev 26, 23).

(10) Mjesto teško razumljivog hebrejskog teksta: »Ubi ga u nazočnosti naroda« mnogi tumači hoće da se na temelju Lukianova teksta starogrčkog prijevoda čita: »Ubi ga u Jeblaamu.« — O Jeblaamu isp. 9, 27.

blaamu i postade kralj mjesto njega.
11. Ostala povijest Zaharijina stoji zapisana u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.
*12. Tako se ispuni obećanje Gospodnje, što ga je bio dao Jehuju: »Do u četvrto koljeno sjedit će potomci tvoji na prijestolu Izraelovu.« I tako se dogodi.
13. Selum, sin Jabesov, postade kralj u trideset devetoj godini kraljevanja Azarijina nad Judom, i vladao je mjesec dana u Samariji.
14. Tada se podiže Manahem, sin Gadijev, iz Terse proti njemu, provali u Samariju, potuče Seluma, sina Jabesova, u Samariji, pogubi ga i postade kralj mjesto njega.
15. Ostala povijest Selumova i urota, što je podiže, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.
*16. Tada raskopa Manahem grad Tapsu i sve, što je bilo u njoj, i okolicu njezinu počevši od Terse. Jer mu ne otvoriše, zato ih pobi i dade svima ženama, što su bile trudne, tijelo rasparati.
17. U trideset devetoj godini kraljevanja Azarijina nad Judom postade Manahem, sin Gadijev, u Samariji kralj Izraelov za deset godina.
18. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, i ne odstupi od grijehâ Nabatova sina Jeroboama, na koje je ovaj bio za života navodio Izraela.
*19. Tada dođe Ful, kralj asirski, u zemlju, i Manahem dade Fulu tisuću talenata srebra, da mu ovaj pomogne i vlast utvrdi u njegovoj ruci.
20. Manahem nametnu te novce Izraelcima, naime svima imućnim ljudima kao porez, da ih dadne kralju asirskomu; pedeset sekala srebra dođe na svakoga. Nato ode opet kralj asirski i ne ostade dulje u zemlji.
21. Ostala povijest Manahemova i sva njegova djela, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.
22. Kad je Manahem bio počinuo kod otaca svojih, postade njegov sin Faceja kralj mjesto njega.
23. U pedesetoj godini kraljevanja Azarijina nad Judom postade Faceja, sin Manahemov, u Samariji kralj Izraelov za dvije godine.
24. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, i ne odstupi od grijehâ Nabatova sina Jeroboama, na koje je ovaj bio naveo Izraela.
*25. Njegov tjelesni stražar Facea, sin Romelijin, skova proti njemu urotu i ubi ga u Samariji u kuli kraljevske palače s Argobom i s Arjeom. Pedeset Galaadovaca bilo mu je pritom u pomoći. Izakako ga je bio ubio, postade kralj mjesto njega.
26. Ostala povijest Facejina i sva njegova djela, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Izraelovih.
27. U pedeset drugoj godini kraljevanja Azarijina nad Judom po-

(12) Isp. 10, 30.
(16) Tapsa, mnogi hoće da se čita Tafua, bio je grad u blizini staroga glavnoga grada Terse.
(19 sl.) Ful je babilonsko ime asirskoga kralja Teglatfalasara III. U jednom od njegovih natpisa govori se o plaćanju danka Menihimua od Samerine (= Manahema od Samarije). — 1000 talenata srebra jest jedno 7½ milijuna zlatnih kuna, silna svota, koja je ipak porezom od 50 sekala srebra (= 125 zlatnih kuna) na glavu u razmjerno kratkom vremenu bila namaknuta.
(25) Po Vulgati Facea je ubio 50 ljudi, koji su bili branitelji kraljevi.

stade Facea, sin Romelijin, u
Samariji kralj Izraelov za dvade-
set godina.
28. On je činio, što se nije dopa-
dalo Gospodu, i ne odstupi od gri-
jehâ Nabatova sina Jeroboama, na
koje je ovaj bio naveo Izraela.
*29. U vrijeme Facee, kralja Iz-
raelova, dođe Teglatfalasar, kralj
asirski, i osvoji Ajon, Abelbetmaa-
hu, Janoe, Cedes, Asor, Galaad i
Galileju, svu zemlju Neftalijevu,
i odvede zarobljeni narod u Asi-
riju.
*30. Osea, sin Elin, skova urotu
proti Facei, sinu Romelijinu, ubi
ga i postade kralj mjesto njega u
dvadesetoj godini Joatama, sina
Azarijina.
31. Ostala povijest Faceina i sva
njegova djela, to stoji zapisano
u knjizi povijesti kraljeva Izrae-
lovih.
32. U drugoj godini kraljevanja
Facee, sina Romelijina, nad Izrae-
lom postade Joatam, sin Azarijin,
kralj Judin.
*33. Bilo mu je dvadeset i pet
godina, kad postade kralj, i vla-
dao je šesnaest godina u Jeruza-
lemu. Njegova mati zvala se je
Jerusa i bila je kći Sadokova.
34. On je činio, što se je dopa-
dalo Gospodu; činio je posve ona-
ko, kako je činio otac njegov Aza-
rija.
35. Samo visine nijesu bile obo-
rene. Narod je još uvijek prinosio
žrtve zaklanice i kadio kad na vi-
sinama. On načini gornja vrata na
hramu Gospodnjem.
36. Ostala povijest Joatamova i
sva njegova djela, to stoji zapisa-
no u knjizi povijesti kraljeva Ju-
dinih.
37. U ono vrijeme posla Go-
spod Rasina, kralja aramskoga, i
Faceu, sina Romelijina, proti Judi.
38. Kad je Joatam bio počinuo
kod otaca svojih, pokopaše ga kod
otaca njegovih u gradu njegova
djeda Davida. Njegov sin Ahaz
postade kralj mjesto njega.

GLAVA 16.

Ahaz, kralj Judin. Ezehija.

1. U sedamnaestoj godini Fa-
cee, sina Romelijina, postade
Ahaz, sin Joatamov, kralj Judin.
*2. Dvadeset godina bilo je
Ahazu, kad postade kralj, i vladao
je šesnaest godina u Jeruzalemu.
On nije činio, što se je dopadalo
Gospodu, Bogu njegovu, kao nje-
gov djed David,
*3. Nego je hodio putem kra-
ljeva Izraelovih. Dapače sina svo-

(29) Isp. 2 Dnev 28, 16. Navedeni gradovi većinom su u Neftaliju. — Pod Sardanapalom, sinom Fulovim, kraljem asirskim (r. 9.) pobuniše se Arbaces, namjesnik u Mediji, i Belesus u Babiloniji i učiniše kraj asirskome kraljevstvu, pošto je Sardanapal sam bio zapalio svoju kraljevsku palaču i poginuo u njoj. Na ruševinama asirskoga kraljevstva podigle su se tri monarhije, i to medijska pod Arbacesom, babilonska pod Belesusom i novoasirska pod Ninom Mlađim, koji je imao i pridjevak Teglatfalasar (veliki knez). On je došao, kako se obično računa, g. 747. pr. Kr. i jedan dio izraelskog naroda odveo u sužanjstvo. To je prvo asirsko sužanjstvo naroda izraelskoga. Isp. 17, 3 sl.

(30) »U dvadesetoj godini Joatama«; to je pogrješka prepisivača, jer je Joatam vladao samo 16 godina (r. 33.).

(33—38) Isp. 2 Dnev 27, 1—9.

Gl. 16. (2—20) Isp. 2 Dnev 28, 1—27.

(2) »Dvadeset godina«. LXX i prijevodi sirski i arapski imaju 25 godina, i to bi imalo biti pravo čitanje; inače bi se moralo reći, da je Ahaz bio otac Ezehijin u dobi od 11 godina (18, 2).

(3) »Da ide kroz oganj« u čast bogu Molohu. Isp. 3 Mojs 18, 21.

jega pusti da ide kroz oganj po gadnom običaju pogana, koje je Gospod bio odagnao ispred sinova Izraelovih.

4. On je prinosio žrtve zaklanice i kadio kad na visinama i humovima i pod svakim zelenim drvetom.

5. Tada izađoše u boj proti Jeruzalemu Rasin, kralj aramski, i Facea, sin Romelijin, kralj Izraelov. Oni opkoliše Ahaza, ali ne imadoše nikakva uspjeha u boju.

6. Tada Rasin, kralj aramski, povrati Aramejima Elat i izagna Judeje iz Elata. Tako dođoše Arameji u Elat i ostadoše tamo do današnjega dana.

7. Ahaz posla poslanike k Teglatfalasaru, kralju asirskom, i poruči mu: »Tvoj sam sluga i sin. Dođi, izbavi me iz ruku kralja aramskoga i kralja Izraelova, koji me napadoše!«

8. Ujedno uze Ahaz srebro i zlato, što se nađe u hramu Gospodnjem i u riznicama palače kraljevske, i posla na dar kralju asirskomu.

*9. I posluša ga kralj asirski. Tako pođe kralj asirski proti Damasku, osvoji ga i odvede stanovnike u sužanjstvo u Kir. A Rasina dade pogubiti.

10. Kad ode kralj Ahaz u Damask, da se sastane s Teglatfalasarom, kraljem asirskim, i kad ugleda žrtvenik, što je bio u Damasku, posla kralj Ahaz svećeniku Uriji nacrt žrtvenika i priliku sve njegove naprave.

11. Svećenik Urija dade sagraditi žrtvenik. Točno po naputku, što ga je bio poslao Ahaz iz Damaska, izradi ga svećenik Urija, prije nego se još vrati kralj Ahaz iz Damaska.

12. Kad kralj dođe kući iz Damaska, razgleda kralj žrtvenik. Tada stupi kralj na žrtvenik i pope se na nj.

13. Potom spali svoju žrtvu paljenicu i svoj prinos, izli naljev svoj i poškropi žrtvenik krvlju svojih mirotvornih žrtava.

14. A mjedeni žrtvenik, što je bio pred Gospodom, dade odstraniti s mjesta pred hramom između novoga žrtvenika i hrama Gospodnjega i namjestiti ga na sjevernoj strani novoga žrtvenika.

15. Kralj Ahaz dade svećeniku Uriji ovaj naputak: »Spaljuj na velikom žrtveniku jutarnju žrtvu paljenicu i večernji prinos i žrtvu paljenicu kraljevu i prinos njegov i žrtvu paljenicu svega naroda u zemlji s prinosom njihovim i naljevima njihovim! A za mjedeni žrtvenik još ću promisliti.«

16. Svećenik Urija učini točno onako, kako mu je bio zapovjedio kralj Ahaz.

17. I oplate s podnožja dade skinuti kralj Ahaz i uzeti s njih umivaonice. I more dade skinuti s volova mjedenih, koji su ga nosili, i metnuti ga na pod kameni.

18. I prekriveni subotni hodnik, što su ga bili načinili uz hram, i vanjski prilaz za kralja dade poradi kralja asirskoga ukloniti od hrama Gospodnjega.

19. Ostala povijest Ahazova i što je preduzimao, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih.

20. Kad je Ahaz bio otpočinuo kod otaca svojih, pokopaše ga kod otaca njegovih u gradu Davidovu. Njegov sin Ezehija postade kralj mjesto njega.

(9) Kir, po svoj prilici pradomovina Aramejâ, ležao je između Babilonije i Elama. Vulgata ima mjesto »u Kir« »u Cirenu«.

GLAVA 17.

Osea, posljednji kralj u Izraelu. Deset plemena odvedeno u sužanjstvo asirsko. Novo naseljavanje Samarije.

1. U dvanaestoj godini kraljevanja Ahazova nad Judom postade Osea, sin Elin, u Samariji kralj nad Izraelom za devet godina.

2. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, iako ne u onoj mjeri kao kraljevi Izraelovi, koji su bili prije njega.

*3. Proti njemu izađe Salmanasar, kralj asirski. Osea mu se podvrže, te mu je plaćao danak.

4. Ali kad kralj asirski vidje, da je Osea bio nevjeran — on je naime bio poslao poslanike k Sui, kralju egipatskomu i nije platio danka kralju asirskomu kao svake godine —, tad ga kralj asirski dade uhvatiti i u tamnicu baciti.

5. I podiže se kralj asirski proti svoj zemlji, dođe pred Samariju, i opsjedao ju je tri godine.

*6. U devetoj godini Oseinoj osvoji kralj asirski Samariju, odvede Izraelce u sužanjstvo u Asiriju i naseli ih u Hali i na Haboru, rijeci u Gozanu, i u gradovima medijskim.

7. To se dogodi, jer se Izraelci ogriješiše o Gospoda, Boga svojega, koji ih je bio izveo iz Egipta, iz vlasti faraona, kralja egipatskoga, i jer su štovali tuđe bogove.

8. Živjeli su po običajima pogana, koje je bio Gospod odagnao ispred Izraelaca, i po običajima kraljeva Izraelovih, koji su ih bili uveli.

9. Izraelci počiniše proti Gospodu, Bogu svojemu, stvari, što nijesu bile prave: podigoše sebi žrtvene visine po svim mjestima svojim od kule stražarske do utvrđenoga grada.

10. Na svakom visokom humu i pod svakim zelenim drvetom postaviše likove i Ašere,

11. Žrtvovali su tamo na visinama kao pogani, koje je bio Gospod odagnao ispred njih, i činili su zle stvari, čime su dražili Gospoda na mržnju.

12. Služili su idolima, za koje im je bio rekao Gospod: »To ne smijete činiti!«

*13. Gospod je dao opominjati Izraela i Judu preko svih svojih proroka, preko svih vidjelaca i govorio: »Vratite se sa svojega zla puta i držite moje zapovijedi i uredbe točno po zakonu, što sam ga naložio ocima vašim, i po onome, što sam vam zapovjedio preko svojih sluga, proroka!«

14. Ali ne poslušaše, nego se pokazaše tvrdovrati kao oci njihovi, koji se nijesu pouzdavali u Gospoda, Boga svojega.

15. Oni prezreše uredbe njegove i zavjet njegov, što ga je bio učinio s ocima njihovim, i opomene njegove, što ih je upravio njima,

---

Gl. 17. (3) Salmanasar je sin i nasljednik Teglatfalasarov.

(6) To je drugi odlazak naroda izraelskoga u sužanjstvo asirsko, što je bilo g. 721. pr. Kr. Isp. 15, 29 s bilješkom. — Hala i Gozan jesu pokrajine u porječju Habora, koji utječe u Eufrat kod Karkemiša.

(13) U sjevernom kraljevstvu istupili su kao proroci Ahija (3 Kralj 14, 2), Jehu (3 Kralj 16, 1), Ilija, Miheja (3 Kralj 22, 8), Elizej, Jona (14, 25), Oded (2 Dnev 28, 9), Ozej, Amos; u južnom kraljevstvu Semeja (2 Dnev 11, 2), Ado (2 Dnev 12, 15), Azarija (2 Dnev 15, 1), Jehu (2 Dnev 19, 2), Jehaziel (2 Dnev 20, 14), Eliezer (2 Dnev 20, 37), Zaharija (2 Dnev 24, 20), Joel, Miheja, Izaija, Jeremija.

trčali su za ništavim idolima, tako da sami padoše u ništavost, i za poganima, koji su stanovali oko njih, premda im je Gospod bio zabranio, da ne čine kao oni.

*16. Oni ostaviše sve zapovijedi Gospoda, Boga svojega, načiniše sebi livene likove, dva teleta, napraviše Ašere, klanjali su se svoj vojsci nebeskoj i služili su Baalu.

*17. Puštali su da njihovi sinovi i kćeri idu kroz oganj, davali se na vračanje i gatanje i predavali se da čine što se nije dopadalo Gospodu, i da ga tako draže na gnjev.

*18. Tada se Gospod razgnjevi vrlo na Izraela i odbaci ga od lica svojega. Ništa ne preosta osim jedino pleme Judino.

19. Ali i Juda nije držao zapovijedi Gospoda, Boga svojega, nego je živio po običajima, što su ih bili uveli u Izraelu.

*20. I tako Gospod odbaci sav rod Izraelaca, ponizi ih i dade ih u ruke pljačkašima, dok ih ne odbaci od lica svojega.

21. Kad on ocijepi Izraela od kuće Davidove, i oni učiniše kraljem Jeroboama, sina Nabatova, odbi Jeroboam Izraelce od Gospoda i navede ih na grijeh težak.

22. Izraelci su hodili u svim grijesima, što ih je bio počinio Jeroboam. I ne odstupiše od njih,

*23. Dok Gospod ne odbaci Izraelce od lica svojega, kao što se je prijetio preko svih svojih sluga, proroka, i Izraela odvede iz zemlje u Asiriju u sužanjstvo, što traje do današnjega dana.

*24. Kralj asirski dovede ljude iz Babilona, Kute, Avaha, iz Emata i Sefarvaima i naseli ih mjesto Izraelaca u gradovima Samarije. Oni zaposjednuše Samariju i nastaniše se u gradovima njezinim.

25. U prvo vrijeme, kad su stanovali tamo i Gospoda nijesu štovali, posla Gospod lavove među njih, koji ih poharaše.

26. Javiše kralju asirskomu: »Narodi, što si ih odveo i naselio u gradovima Samarije, ne poznaju zakonitoga štovanja Boga one zemlje. Zato ovaj posla na njih lavove, koji ih ubijaju, jer ne poznaju zahtjevâ Boga one zemlje.«

27. Kralj asirski zapovjedi: »Dovedite tamo jednoga od svećenika, što ste ih odanle odveli! Taj neka tamo ode, tamo se naseli i neka ih uputi u zahtjeve Boga one zemlje!«

(16) »Vojsci nebeskoj«, t. j. zvjezdama.

(17) »Kroz oganj« (isp. 16, 3 s bilješkom).

(18) »Osim jedino pleme Judino« s Benjaminom i Levitima.

(20) Pod pljačkašima razumijevaju se po svoj prilici Arameji na sjeveru, Filisteji na zapadu, arapska plemena u pustinji na istoku.

(23) U vrijeme, kad su se sastavljale knjige kraljeva, bili su Izraelci još u sužanjstvu.

(24) Kuta, danas Tell Ibrahim, leži sjeveroistočno od Babilona. — Položaj Avaha ne može se sigurno odrediti. Neki misle, da je Avaha sirski grad Amia, što se spominje u Amarna-pismima, a leži u blizini Byblosa; drugi drže, da je to grad Ama u Elamu, što ga je osvojio Sargon. — Emat, današnji Hama, leži na Orontesu. — Po nekima je Sefarvaim babilonski grad Sipar; po drugima je to sirski grad Šipri, poznat iz Keil-natpisâ.

Ti su se narodi pomiješali s ono malo Izraelaca, što su ostali u zemlji, pa je tako nastao poseban narod, koji se poslije nazivao imenom Samarijani.

*28. I tako dođe natrag jedan od svećenika, što su ih bili odveli iz Samarije, nastani se u Betelu, i učio ih je, kako bi imali štovati Gospoda.

29. Ali svaki narod načini sebi svojega vlastitog boga i namjesti ga u hramove visina, što su ih bili podigli Samarijani, svaki narod u gradovima, gdje se je nastanio.

*30. Ljudi iz Babilona napraviše sebi Sohotbenota, oni iz Kute Nergela, oni iz Emata Asimu,

*31. Oni iz Avaha napraviše sebi Nebahaza i Tartaka, oni iz Sefarvaima spaljivali su djecu svoju u čast Adramelehu i Anamelehu, bogovima sefarvaimskim.

32. Usto su štovali i Gospoda i postaviše sebi iz svoje sredine ljude za svećenike visinâ, koji su žrtvovali za njih u hramovima visinâ.

33. Štovali su dakle Gospoda i služili ujedno svojim bogovima po običaju onih naroda, iz kojih su ih bili odveli.

*34. Do današnjega dana rade po svojim prijašnjim običajima. Ne štuju Gospoda i ne rade po svojim uredbama i pravilima, i po zakonu i zapovijedi, što ju je Gospod dao sinovima Jakova, kojega nazva Izraelom,

35. S kojima Gospod učini zavjet i kojima je bio ovako zapovjedio: »Ne smijete štovati drugih bogova niti im se klanjati, služiti im i žrtve im prinositi,

36. Nego Gospoda, koji vas je izveo iz Egipta silom velikom i mišicom podignutom, njega imate štovati, njemu se klanjati i njemu žrtvovati.

37. Uredbe i pravila, zakone i zapovijedi, što vam ih je napisao, imate vazda točno ispunjavati. Druge bogove ne smijete štovati.

38. Zavjet, što ga je učinio s vama, ne smijete zaboraviti, niti druge bogove štovati,

39. Nego imate štovati samo Gospoda, Boga svojega. Tada će vas on izbaviti iz ruke svih neprijatelja vaših.«

40. Ali oni nijesu bili to poslušali, nego činiše po svom prijašnjem običaju.

41. Tako su štovali ovi narodi Gospoda, a služili su ujedno i svojim idolima. I djeca njihova i djeca djece njihove čine do današnjega dana tako, kako su činili oci njihovi.

---

(28) Kako je to bio »jedan od svećenika, što su ih bili odveli iz Samarije« u sužanjstvo, a naselio se u Betelu, gdje je Jeroboam bio postavio tele, da mu služi narod, to taj svećenik jamačno nije bio od plemena Levijeva, nego službenik idolski. No ipak je taj svećenik učio narod zakonu Božjemu prema peteroknjizi Mojsijevoj. Zato su Samarijani zadržali peteroknjigu (pentateuh) kao knjigu Božju do dana današnjega.

(30) Sohotbenot je istovetan s božicom Sarpanitumom, ženom babilonskoga glavnoga boga Marduka, ili s Ninibom (Ninurta), babilonskim bogom rata. — Nergel (Nirgal), bog pomora i podzemlja, imao je glavno svoje sjedište u gradu Kuti. — Asima, po svoj prilici kanaansko božanstvo Esmun, poznat je i izvan Svetoga Pisma. Inače o njemu nije ništa pobliže poznato.

(31) Nebahaz je možda elamsko božanstvo Ibnahaza ili babilonski bog Nebo, čije štovanje bilo je poznato i u Siriji. — Tartak se dovodi u vezu s elamskim bogom Dirtakom i sa sirskom božicom Derketo. — Adrameleh i Anameleh bit će da su odrodi Molohovi.

(34 sl.) «Do današnjega dana«, t. j. do vremena, kad je sveti pisac to pisao. — Samarijani doduše štuju Gospoda, ali ne isključivo, kako je bilo zapovjeđeno u zakonu (isp. 2 Mojs 20, 2 sl.; 5 Mojs 5, 6 sl.). Zato su Židovi mrzili na Samarijane više, negoli na same neznabošce. Samarijani su sagradili sebi na brdu Garizimu, blizu Sihema (Naplus), hram, koji je bio kao takmac hramu u Jeruzalemu.

GLAVA 18.

Pobožnost Ezehijina. Senaherib opsjeda Jeruzalem.

1. U trećoj godini kraljevanja Osee, sina Elina, nad Izraelom postade kralj Ezehija, sin Ahaza, kralja Judina.

*2. Bilo mu je dvadeset i pet godina, kad postade kralj, i vladao je dvadeset i devet godina u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Abija i bila je kći Zaharijina.

3. On je činio, što se je dopadalo Gospodu, posve onako, kao što je bio činio njegov djed David.

*4. On ukloni visine, obori likove, isiječe Ašere i razbi mjedenu zmiju, koju je bio načinio Mojsije; do njegova vremena bili su joj naime Izraelci prinosili kâd. Zvali su je Nohestan.

5. On se je pouzdavao u Gospoda, Boga Izraelova. Između svih kraljeva Judinih nije mu bilo jednaka ni među nasljednicima njegovim ni među prethodnicima njegovim.

6. On je čvrsto prionuo samo uz Gospoda i držao njegove zapovijedi, što ih je Gospod bio dao Mojsiju.

7. Tako je i Gospod bio s njim. U svemu, što bi preduzeo, imao je uspjeh. On otpade od kralja asirskoga i otkaza mu posluh.

*8. Filisteje pobi do Gaze s njezinim područjem, od kule stražarske do utvrđenoga grada.

*9. U četvrtoj godini kraljevanja Ezehijina, to jest u sedmoj godini kraljevanja Osee, sina Elina, nad Izraelom, podiže se Salmanasar, kralj asirski, proti Samariji i opkoli je.

10. Nakon tri godine osvoji je. U šestoj godini kraljevanja Ezehijina, to jest u devetoj godini kraljevanja Oseina nad Izraelom, bila je uzeta Samarija.

11. Kralj asirski odvede Izraelce zarobljene u Asiriju i naseli ih u Hali i na Haboru, rijeci u Gozanu, i u gradovima medijskim,

12. Jer nijesu slušali glasa Gospoda, Boga svojega, i bili su prestupili zavjet s njim, sve, što im je zapovjedio Mojsije, sluga Gospodnji. Nijesu pazili na to i nijesu radili po tom.

*13. U četrnaestoj godini kraljevanja Ezehijina podiže se Senaherib, kralj asirski, proti svim utvrđenim gradovima Judinim i osvoji ih.

*14. I kralj Judin Ezehija posla kralju asirskomu u Lahis i poruči mu: »Pogriješio sam. Otidi opet od mene! Sve, što na me nametneš, nosit ću.« Tada kralj asirski nametnu na kralja Judina Ezehiju trista talenata srebra i trideset talenata zlata.

15. I Ezehija dade sve srebro, što se nađe u hramu Gospodnjem i u riznicama kraljevske palače.

16. Tada Ezehija dade s vratnica na hramu Gospodnjem i s dovratnikâ otkovati zlatnu navlaku,

---

Gl. 18. (2—3) Isp. 2 Dnev 29, 1—2.

(4) Nohestan znači mjeden. Privremeno obožavanje mjedene zmije (isp. 4 Mojs 21) to je razumljivije, što se je radilo o jednoj starinskoj časnoj relikviji, i u susjedstvu Judinu, na pr. u Gazeru, bilo se je štovanje zmija udomaćilo.

(8) »Od kule stražarske do utvrđenoga grada«, t. j. svu zemlju.

(9 sl.) Isp. 17, 5.

(13—37) Isp. 2 Dnev 32, 1—15. — Senaherib je nasljednik Salmanasarov.

(14) O Lahisu isp. 14, 19 s bilješkom. — Danak iznosi svotu od preko 6 milijuna zlatnih kuna. Senaherib navodi u svom izvješštaju drugu svotu. Razlika je u tom, što se različno računa talenat srebra.

koju je Ezehija, kralj Judin, bio dao navući, i dade je kralju asirskomu.
*17. Međutim posla kralj asirski iz Lahisa kralju Ezehiji u Jeruzalem svojega vrhovnog zapovjednika, svojega nadsobara i svojega vrhovnog peharnika s jakom vojskom. Oni se podigoše i dođoše pred Jeruzalem. Kad su bili stigli, namjestiše se kod vodovoda gornjeg jezera na cesti u polje valjarâ i zatražiše kralja.
18. Predstojnik palače Elijacim, sin Helcijin, pođe van k njima s državnim pisarom Sobnom i pečatnikom Joahom, sinom Asafovim.
19. I reče im vrhovni peharnik: »Javite Ezehiji: Ovako kaže veliki kralj, kralj asirski: Kakva je to uzdanica, u koju se uzdaš?
20. Misliš li, da su prazne riječi već savjet i snaga za rat? Na koga se oslanjaš, da si otpao od mene?
*21. Ti se očito oslanjaš samo na štap od slomljene trske, na Egipat, koja svakome, koji se nasloni na nju, zabije se u ruku, pa je probije. Takav je faraon, kralj egipatski, svima, koji se uzdaju u nj.
22. Ako li mi odvraćate: U Gospoda, Boga svojega, mi se uzdamo! — nije li to onaj, čije je visine i žrtvenike uklonio Ezehija, kad je zapovjedio Judi i Jeruzalemu: Samo pred ovim žrtvenikom ovdje u Jeruzalemu imate se klanjati?
23. Hajde, okladi se s mojim gospodarom, kraljem asirskim! Dat ću ti dvije tisuće konja, ako mogneš dobaviti konjanike za njih.
24. Kako ćeš odoljeti jednom jedinom stotniku između najmanjih sluga gospodara mojega? Zato se ti uzdaš u Egipat poradi kola i konjanikâ.
*25. Nadalje da li sam ja bez volje Gospoda došao proti ovomu mjestu, da ga zatrem? Gospod mi je rekao: Idi proti toj zemlji i zatri je!«
*26. Tada zamoliše Elijacim, sin Helcijin, Sobna i Joaha vrhovnoga peharnika: »Govori slugama svojim aramejski! Jer mi razumijemo. Ne govori s nama judejski pred ušima ljudi, koji stoje na zidu!«
*27. A vrhovni peharnik odvrati im: »Da li me je gospodar moj poslao k tvojemu gospodaru i k tebi da kažemo ovo, a ne upravo k onim ljudima, koji tamo sjede na zidu, da napokon zajedno s vama jedu svoju vlastitu nečist i da piju svoju mokraću?«
28. Tada stade vrhovni peharnik i povika judejski u sav glas i reče: »Čujte vijest velikoga kralja, kralja asirskoga!

(17) »Vrhovni zapovjednik«, hebrejski »tartan«; »nadsobar«, hebr. »rabsaris«; »vrhovni peharnik«, hebr. »rabšak«. Mi, kao i drugi moderni prevodioci, prevodimo ove hebrejske riječi, a Vulgata ih (i Daničić) ne prevodi, nego ih uzima i piše velikim slovima kao vlastita imena hebrejska, a to nije ispravno, jer su te riječi hebrejske oznaka službe njihove.

(21) »Štap od slomljene trske« zgodna je slika za zemlju Nila, koja je puna trske (isp. Ez 29, 6 sl.).

(25) Da klone duh narodu, kojemu je namijenjen čitav govor, tvrdi on, da je asirska vojska došla po nalogu Božjemu. Možda mu je došlo do ušiju koje proročanstvo judejsko, po kojem su bili pozvani Asirci, da kazne Judu.

(26) Aramejski jezik nije onda još bio jezik naroda kao poslije sužanjstva. Samo su ga onda razumjeli viši činovnici.

(27) Oštre riječi smjeraju na strahovitu glad, što će doći, kad bude opkoljen Jeruzalem.

29. Ovako kaže kralj: Ne dajte se zaluditi od Ezehije! Jer vas on ne može izbaviti iz moje ruke.

30. I nemojte da vas nagovori Ezehija da se pouzdate u Gospoda, ako rekne: Gospod će nas sigurno izbaviti; on ne će dati ovaj grad u ruke kralju asirskomu.

31. Ne slušajte Ezehije! Jer ovako kaže kralj asirski: Učinite mir sa mnom i predajte mi se! Onda će svaki od vas jesti sa svoga čokota i sa svoje smokve, i svaki će piti iz svoje čatrnje,

*32. Dokle ne dođem i odvedem vas u zemlju, koja je kao vaša, u zemlju punu žita i vina, u zemlju punu kruha i vinogradâ, u zemlju punu maslina i meda. Vi ćete ostati u životu i ne ćete umrijeti. Zato ne slušajte Ezehije! On vas samo vara, kad govori: Gospod će vas izbaviti!

33. Jesu li bogovi drugih naroda izbavili svoju zemlju iz ruke kralja asirskoga?

*34. Gdje su bogovi ematski i arfadski? Gdje su bogovi sefarvaimski, anski i avski? Jesu li možda oni izbavili Samariju iz mojih ruku?

35. Koji su između svih bogova ovih naroda izbavili zemlju svoju iz moje ruke, da bi sad Gospod izbavio Jeruzalem iz moje ruke?«

36. Ali je narod šutio i nije mu odgovorio ništa. Jer je kralj bio izdao zapovijed: »Ne odgovarajte mu!«

37. Nato predstojnik palače Elijacim, sin Helcijin, državni pisar Sobna i pečatnik Joaha, sin Asafov, dođoše k Ezehiji razdrvši haljine i javiše mu, što je bio rekao vrhovni peharnik.

GLAVA 19.

Ezehijino pouzdanje i spasenje. Senaherib ubijen.

*1. Kad je to čuo kralj Ezehija, razdrije haljine svoje, obuče pokorničku odjeću i ode u hram Gospodnji.

2. Predstojnika palače Elijacima, državnog pisara Sobnu i starješine svećenstva posla, isto tako obučene u pokorničku odjeću, k proroku Izaiji, sinu Amosovu.

*3. Oni mu rekoše: »Ovako veli Ezehija: Dan nevolje, kazne i pogrde današnji je dan. Jer prispješe djeca do porođaja, a nema snage da se rode.

*4. Možda čuje Gospod, Bog tvoj, sve riječi vrhovnoga peharnika, kojega je gospodar njegov, kralj asirski, poslao amo, da se naruga Bogu živomu, te ga kazni poradi riječi, što ih je čuo Gospod, Bog tvoj. Pomoli se stoga za ostatak, koji se još nalazi!«

5. I kad sluge kralja Ezehije dođoše k Izaiji,

6. Odgovori im Izaija: »Javite ovo gospodaru svojemu: Ovako govori Gospod: Ne plaši se od riječi, što si ih čuo, kad su mi se narugale sluge kralja asirskoga!

7. Evo, ja ću mu udahnuti namisao, da se vrati u svoju zemlju, kad čuje jednu vijest. A u njego-

(32) Judeji su se morali iseliti, i kad bi se predali. Ali im poslanik obećaje novu, veoma plodnu postojbinu.

(34) Arfad, današnji Tell Erfad, leži 20 km sjeverno od Alepa.

Gl. 19. (1—37) Isp. 2 Dnev 32, 16—22.

(3) Riječi su u ovom retku poslovične i izriču golemu nevolju. Kralj hoće da kaže: Kad porodilja nema snage da porodi, u opasnosti je i ona i dijete; upravo je tako sa mnom i s narodom mojim, kojega nijesam u stanju da branim.

(4) Ostatak, koji se još nalazi«, t. j. iz plemena Judina i Benjaminova.

voj ću zemlji učiniti, da pogine
od mača.«
*8. Na povratku nađe vrhovni
peharnik kralja asirskoga gdje
opsjeda Lobnu. On je naime bio
čuo, da je ovaj otišao od Lahisa.
*9. I kad je ovome došlo do uši-
ju za Taraku, kralja etiopskoga,
da je izašao u boj proti njemu,
posla opet poslanike k Ezehiji i
zapovjedi:
10. »Odnesite ovu vijest Eze-
hiji, kralju Judinu: Nemoj da te
zavara Bog tvoj, u kojega se uz-
daš misleći, da ne će Jeruzalem
pasti u ruke kralju asirskomu!
11. Sam si čuo, što su učinili
kraljevi asirski svima zemljama
potrvši ih sasvim. A ti da se iz-
baviš?
*12. Jesu li možda bogovi naro-
dâ, koje satrše oci moji, njih iz-
bavili, Gozance, Harance, Resefe i
Edenite u Telasaru?
13. Gdje je kralj ematski, kralj
arfadski, kralj grada Sefarvaima,
pa onaj od Ane i Ave?«
14. Ezehija primi pismo od po-
slanikâ. Kad ga je bio pročitao,
otide u hram Gospodnji i razvi ga
tamo pred Gospodom.
15. Tada se pomoli Ezehija pred
Gospodom ovako: »Gospode, Bože
Izraelov! Ti imaš prijesto nad ke-
rubima. Ti si jedino Bog nad
svima kraljevstvima na zemlji. Ti
si onaj, koji je stvorio nebo i
zemlju.
16. Prigni, Gospode, uho svoje i
čuj! Otvori, Gospode, oči svoje i
vidi! Pripazi na riječi, što mi ih
ovdje šalje Senaherib, da se na-
ruga živomu Bogu!
17. Istina je doduše, Gospode,
da su kraljevi asirski opustošili
narode i zemlje njihove
18. I bogove njihove pobacali u
oganj. Ali to i nijesu bili bogovi,
nego djelo ruke čovječje, drvo i
kamen. Zato ih se moglo uništiti.
19. A sad, Gospode, Bože naš,
izbavi nas iz ruke njegove, da spo-
znaju sva kraljevstva na zemlji,
da si ti, Gospode, jedino Bog!«
20. I posla Izaija, sin Amosov,
Ezehiji ovu vijest: »Ovako govo-
ri Gospod, Bog Izraelov: Molitvu,
koju si mi upravio radi Senaheri-
ba, kralja asirskoga, uslišio sam.
*21. Ovu riječ izreče Gospod za
nj: »Smije ti se, ruga ti se dje-
vojka, kći Siona. Za tobom maše
glavom kći Jeruzalema.
22. Koga si pogrdio i pohulio,
proti komu si glas podigao i uvis
bacio oholi pogled? Proti Svecu
Izraelovu!
23. Pogrdio si preko poslanika
svojih Gospoda. Ovako si mislio:
Silom kola svojih popeo sam se na
visoke gore, na vrhunac Libanona.
Oborio sam visoke cedre, najljep-
še čemprese. Prodro sam sve do
najvišeg vrhunca, u šume najbo-
gatije njegove.
24. Bunareve iskopao sam i mo-
gao sam piti tuđu vodu; isušio
sam stopama svojim sve rijeke
egipatske.
25. Zar nijesi još čuo? Odavno
sam ja to spremio, od iskona sam
to zasnovao, a sad puštam da se

(8) Lobna nije bila daleko od Lahisa (isp. 8, 22).
(9) Taraka (Taharka) bio je treći kralj 25. (etiopske) dinastije u Egiptu. Naslov kralja ovdje se uzima unaprijed (anticipando). Tada je još vladao njegov stric Šabaka.
(12) Haran je ležao na Balihu, jednom lijevom pritoku Eufrata, u sjevernoj Mezopotamiji. — Resef, današnji Rusafe, bio je na cesti, što je vodila od Palmire k Eufratu. — Telasar je ležao na Balihu blizu njegova utoka u Eufrat.
(21—34) Izaija proriče u pjesmi rugalici na kralja asirskoga.

to zbude, da pretvoriš tvrde gradove u puste ruševine.
26. Nemoćni zadrhtaše stanovnici njihovi i smetoše se, postadoše kao trava u polju i kao zelena travica, kao trava na krovu, kao zrno, što se osuši, prije nego dozori.
27. Znam tvoje ustajanje i sjeđenje, dobro poznam hodanje tvoje i dolaženje tvoje, i kako sada bjesniš na me.
28. Jer bjesniš na me, i tvoja obijest dođe do ušiju mojih, zato ću brnjicu svoju metnuti na nozdrve tvoje i uzdu svoju u gubicu tvoju, pa te zatjerati natrag putem, kojim si došao.
*29. A ovo neka ti bude znak: ove će se godine jesti, što samo od sebe naraste, i druge godine, što opet samo od sebe naraste, a treće godine sijte i žanjite, sadite vinograde i uživajte plodove njihove!
30. Štogod tad preostane od kuće Judine, potjerat će opet žile ozdo i donijeti plod ozgo.
31. Jer će iz Jeruzalema izaći ostatak, četa, što se spasila, iz gore Siona. Revnost Gospoda nad vojskama to će proizvesti.
32. Zato ovako govori Gospod za kralja asirskoga: Ne će provaliti u ovaj grad i ne će ubaciti amo strijelu. Ne će se primaći k njemu sa štitom, niti će iskopati opkop oko njega.
33. Vratit će se putem, kojim je došao. Ne će provaliti u ovaj grad! Tako glasi riječ Gospodnja.
34. Branit ću ovaj grad i spasit ću ga poradi sebe i poradi svojega sluge Davida.«
*35. Iste noći izađe anđeo Gospodnji i pobi u taboru asirskom sto i osamdeset i pet tisuća ljudi. Kad ustadoše ujutro, nađoše ih sve kao mrtve lešine.
36. Odmah se podiže Senaherib, kralj asirski, i otide kući. Ostade u Ninivi.
*37. Kad se je jedamput klanjao u hramu svojega boga Nesroha, ubiše ga mačem njegovi sinovi Adrameleh i Sarasar. Tada pobjegoše u zemlju Ararat. Njegov sin Asarhadon postade kralj mjesto njega.

GLAVA 20.

Ezehijina bolest, ozdravljenje, taština i smrt.

*1. U ono vrijeme razbolje se Ezehija na smrt. Prorok Izaija, sin Amosov, dođe k njemu i reče mu: »Ovako govori Gospod: Uredi svoju kuću; jer ćeš umrijeti i ne ćeš više ozdraviti!«
2. Tada okrenu on svoje lice k zidu i upravi Gospodu ovu molitvu:
3. »Ah, Gospode, spomeni se ipak, da sam hodio pred tobom u vjernosti i s nepodijeljenim srcem i da sam činio, što je tebi ugodno!« I udari Ezehija u glasan plač.
4. A nije bio Izaija još ostavio srednje predvorje, i dođe mu riječ Gospodnja:

(29) Ne treba uzeti doslovno ovaj redak. Hoće se ovdje samo to reći, da će se Jeruzalem sigurno izbaviti od svega toga straha asirskoga.
(35) Neki tumači misle, da je kuga pomorila asirsku vojsku. Biblijski tekst ne kaže, da je 185.000 pomrlo pred Jeruzalemom.
(37) Nesroh ili Nisroh: Po Josipu Flaviju ova je riječ značila hram, a ne boga. Onda bi se prevelo ovako: »Kad se je jedamput klanjao bogu svojemu u hramu Nesrohu.« I tako prevodi Vulgata: »Cumque adoraret in templo Nesroch deum suum.«
Gl. 20. (1—11) Isp. 2 Dnev 32, 24—26.

5. »Vrati se i javi Ezehiji, knezu naroda mojega: Ovako govori Gospod, Bog Davida, djeda tvojega: Čuo sam molitvu tvoju i vidio suze tvoje. I eto, ozdravit ću te opet. Već preksutra ići ćeš u hram Gospodnji.
6. Dodat ću ti vijeku petnaest godina. I izbavit ću tebe i ovaj grad iz ruku kralja asirskoga i branit ću ovaj grad poradi sebe i poradi svojega sluge Davida.«
*7. Potom zapovjedi Izaija: »Donesite grudu smokava!« Donesoše je i staviše je na otok. I on ozdravi.
8. Ezehija bio je upitao Izaiju: »Koji je znak za to, da će me Gospod ozdraviti i da ću preksutra moći otići u hram Gospodnji?«
9. Izaija odgovori: »Ovo neka ti bude znak od Gospoda, da će Gospod ispuniti svoje obećanje, što ga je dao: »Hoćeš li da otide sjena za deset stepena naprijed ili za deset stepena natrag?«
*10. Ezehija odgovori: »Lako je sjeni da otide naprijed za deset stepena. Ne, sjena neka se vrati za deset stepena natrag!«
11. I prorok Izaija zavapi Gospodu, i Gospod dade sjenu po stepenima, koju je već bio spustio na stepenicama Ahazovim, vratiti natrag za deset stepena.
*12. U ono vrijeme kralj babilonski Merodah Baladan, sin Baladanov, posla Ezehiji pismo s darovima. On je naime bio čuo, da je bolestan Ezehija.
13. Ezehija se obradova tome i pokaza im sve skladište svoje, srebro i zlato, mirise i skupocjeno ulje, svu oružnicu svoju i sve, što se je nalazilo u riznicama. Ne osta ništa u palači njegovoj i u svemu području gospodstva njegova, da im ne pokaza Ezehija.
*14. I dođe prorok Izaija kralju Ezehiji i upita ga: »Što su htjeli ti ljudi i odakle su došli k tebi?« Ezehija odgovori: »Iz daleke zemlje došli su, iz Babilona.«
15. Onaj upita dalje: »Što su vidjeli u tvojoj palači?« Ezehija odvrati: »Vidjeli su sve, što ima u mojoj palači. Nije ostalo ništa u riznicama mojim da im nijesam pokazao.«
*16. Izaija reče Ezehiji: »Čuj riječ Gospodnju:
17. Doći će vrijeme, kad će se odnijeti u Babilon sve, što se nalazi u palači tvojoj, što su sabirali oci tvoji do današnjega dana. Ništa ne će preostati — tako govori Gospod —
18. I od tvojih vlastitih sinova, što će ti se još roditi, uzet će neke, da vrše sobarske službe u palači kralja babilonskoga.«
*19. Ezehija odgovori Izaiji: »Riječ Gospodnja, koju si mi navijestio, prava je«, i pridoda:

(7) I danas se još na Istoku upotrebljavaju smokve kao lijek proti čiru i otoku.
(10 sl.) Po svoj prilici radi se ovdje o stepenicama, što su bile tako postavljene, da su mogle služiti kao sunčanik (sunčani sat). Bog je mogao na razne načine izvesti ovu čudesnu pojavu, a da tim ne zaustavi tijek i okretanje zemlje.
(12) Merodah Baladan, knez od Bit Jakina u južnoj Babiloniji, bio je osvojio grad Babilon za vlade asirskoga kralja Senaheriba godine 704. i htio je svojim posjetom predobiti za se kralja Ezehiju proti kralju asirskome.
(14) Izaija je znao, da bi nesreća bila po Judu, kad bi on prekinuo odnose s Asirijom, i zato je bio proti svemu, što bi izazvalo gnjev Senaheribov.
(16 sl.) Proročanstvo prorokovo odnosi se na događaj, što će se istom zbiti nakon kojih 100 godina, ali i sada već morao je taj događaj teško pogoditi taštinu kraljevu. Babilonci, kojima on ide sada toliko ususret, osvojit će Jeruzalem i stanovnike će sa svim blagom odvući u Babilon.
(19) Ezehija se pokorava volji Božjoj, samo želi, da Gospod drži, što mu je obećao: da bude mir, dok je on živ.

»Neka bi ipak, dok ja živim, vladao mir i sigurnost!«
20. Ostala povijest Ezehijina, sve pobjede njegove, i kako je načinio jezero i vodovod i doveo vodu u grad, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih.
21. Kad je bio Ezehija počinuo kod otaca svojih, postade njegov sin Manases kralj mjesto njega.

GLAVA 21.

Manases, Amon i Jozija kraljevi Judini.

*1. Dvanaest godina bilo je Manasesu, kad postade kralj, i vladao je pedeset i pet godina u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Hafsiba.
2. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, kad je nasljedovao grdobe narodâ, koje je Gospod bio protjerao ispred sinova Izraelovih.
3. Visine, što ih je bio oborio njegov otac Ezehija, načini on opet, podiže žrtvenike Baalu, dade postaviti Ašeru, kao što je bio učinio kralj izraelski Ahab, klanjao se je svoj zvjezdanoj vojsci nebeskoj i njoj je služio.
4. Dapače u hramu Gospodnjem, o kojem je bio objavio Gospod: »U Jeruzalemu dat ću da stanuje ime moje«, sagradi žrtvenike.
*5. Svoj zvjezdanoj vojsci nebeskoj podiže žrtvenike u obadva predvorja hrama Gospodnjega.
6. Svojega vlastitog sina pusti da ide kroz oganj, vračao je i gatao je, i namjesti zaklinjače mrtvacâ i gataoce. Tako je činio mnogo, što se nije dopadalo Gospodu, i dražio ga tako na gnjev.
7. I sliku Ašere, što ju bio dao napraviti, postavi u hramu, za koji je bio Gospod obećao Davidu i njegovu sinu Salomonu: »Ovaj hram i Jeruzalem, koji sam izabrao između svih plemena Izraelovih, učinit ću zauvijek stanom svojega imena.
8. Ne ću više dati da se noge Izraelove maknu iz zemlje, koju dadoh ocima njihovim, ako samo budu pazili na to, da vjerno čine onako, kako sam im zapovjedio, i to točno po zakonu, što im ga je naložio moj sluga Mojsije.«
9. Ali oni ne poslušaše, i Manases zavede ih na to, da čine još gore negoli narodi, koje je bio uništio Gospod ispred sinova Izraelovih.
10. Ovako je govorio Gospod preko sluga svojih, proroka:
11. »Jer je Manases, kralj Judin, činio te grdobe i još gore to činio, negoli su prije njega činili Amoreji, i jer je on i Judu zaveo svojim idolopoklonstvom,
12. Zato govori Gospod, Bog Izraelov: Zaista, ja ću pustiti da dođe nesreća na Jeruzalem i na Judu, da će svima, koji to čuju, zujati obadva uha.
*13. Rastegnut ću nad Jeruzalemom uže samarijsko i mjerilo kuće Ahabove i zbrisat ću Jeruzalem, kao što se zbriše zdjela, pa se tad izvrne.
14. Ostatak baštine svoje odbacit ću i dat ću je u ruke neprijateljima njihovim. Svima neprijate-

Gl. 21. (1—18) Isp. 2 Dnev 33, 1—20.
(5) Pod zvjezdanom vojskom nebeskom razumijeva se ovdje babilonsko-asirsko zvjezdoštovlje.
(13) Gradu Jeruzalemu i kući Davidovoj tako će biti, kako je bilo Samariji i kući Ahabovoj. Uže i mjerilo upotrebljava se i kod rušenja kuća (Iz 34, 11; Am 7, 7).

ljima svojim postat će grabež i plijen,
15. Jer su činili, što mi se ne dopada, i gnjev su moj izazivali od dana, kad ostaviše oci njihovi Egipat, do današnjega dana.«
16. I veoma mnogo nedužne krvi proli Manases, tako da napuni njom Jeruzalem od jednoga kraja do drugoga. Osim toga ogriješio se je time, što zavede Judu, da čini, što se nije dopadalo Gospodu.
*17. Ostala povijest Manasesova, sva djela njegova i grijesi, što ih počini, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih.
18. Kad je Manases bio počinuo kod otaca svojih, bi pokopan u vrtu palače svoje, u vrtu Ozinu. Njegov sin Amon postade kralj mjesto njega.
*19. Dvadeset i dvije godine imao je Amon, kad postade kralj, i vladao je dvije godine u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Mesalemeta i bila je kći Harusova iz Jetebe.
20. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, kao što je bio činio njegov otac Manases.
21. Hodio je posve putem, kojim je bio išao otac njegov, služio je idolima, kojima je bio služio otac njegov, i klanjao se je njima.
22. On ostavi Gospoda, Boga otaca svojih, i nije hodio putem Gospodnjim.
23. Jednoga dana pobuniše se proti Amonu sluge njegove i ubiše kralja u palači njegovoj.
24. A narod pobi sve, koji su se bili pobunili proti kralju Amonu. Njegova sina Joziju podiže narod za kralja na njegovo mjesto.
25. Ostala povijest Amonova i djela njegova, to stoji zapisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih.
26. Pokopaše ga u njegovoj grobnici u vrtu Ozinu, i njegov sin Jozija postade kralj mjesto njega.

GLAVA 22.

Nađena u hramu knjiga zakona Mojsijeva.

*1. Jozija je imao osam godina, kad postade kralj. Vladao je trideset i jednu godinu u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Idida i bila je kći Hadajina iz Besekata.
2. Činio je, što se je dopadalo Gospodu, i hodio je posve putem svojega djeda Davida. Ne odstupi od toga ni nalijevo ni nadesno.
3. U osamnaestoj godini kraljevanja Jozijina posla kralj pisara Safana, sina Aslijina, unuka Mesulamova, u hram Gospodnji s ovim naputkom:
4. »Idi gore k velikom svećeniku Helciji! Neka pripravi novce, što su bili doneseni u hram Gospodnji, i što su ga nakupili od naroda vratari!
5. Neka ih uruči poslovođama, koji su postavljeni kao nadglednici kod hrama Gospodnjega! Ovi neka isplate poslenike, koji su zaposleni oko hrama Gospodnjega, da se popravi što je trošno na hramu,
6. Drvodjelje, graditelje i zidare, i da se kupuje drvo i kamen lomljenjak za popravak hrama.

(17) Prema 2 Dnev 33, 11—17 poslao je Bog na Manasesa vojskovođe kralja asirskoga Asurdanipala (669.—626.). Oni zarobiše Manasesa i odvedoše ga u Babilon. Tu se je nesretni kralj obratio i ponizio se pred Bogom svojih otaca. Potom je zadobio slobodu, vratio se kao kralj u Jeruzalem i stao popravljati prijašnje svoje sablazni zatirući idolopoklonstvo i revnujući za Gospoda.
(19—24) Isp. 2 Dnev 33, 21—25.
Gl. 22. (1—2) Isp. 2 Dnev 34, 1—28.

7. Ali da im se ne traže računi od novaca, što im se dadnu. Jer oni rade vjerno i savjesno.«

*8. Tada izvijesti veliki svećenik Helcija pisara Safana: »Nađoh zakonik u hramu Gospodnjem.« Helcija predade knjigu pisaru Safanu, i on je pročita.

9. Tada otide pisar Safan kralju i podnese kralju ovaj izvještaj: »Sluge tvoje pokupiše novce, što se nađoše u hramu i uručiše ih poslovođama, koji su namješteni kod hrama Gospodnjega.«

10. Ujedno javi pisar Safan kralju: »Svećenik Helcija dade mi knjigu,« i Safan je pročita kralju.

*11. Kad je kralj čuo sadržaj zakona, razdrije haljine svoje.

12. Tada kralj dade slijedeći naputak svećeniku Helciji, Ahikamu, sinu Safanovu, Ahoboru, sinu Mihinu, pisaru Safanu i Asaji, slugi kraljevu:

*13. »Idite, upitajte Gospoda za me, za narod i za svega Judu o sadržaju ove knjige, što se je našla. Jer je velik gnjev Gospodnji, koji se je raspalio proti nama zato, što oci naši nijesu slušali propise ove knjige, da čine sve ono, što u njoj stoji napisano!«

*14. I tako otide svećenik Helcija s Ahikamom, Ahoborom, Safanom i Asajom k proročici Holdi, ženi rušnika Seluma, sina Takuina, unuka Araasova, koja je stanovala u drugom kotaru u Jeruzalemu, i upitaše je.

15. Ona im dade ovaj odgovor: »Ovako govori Gospod, Bog Izraelov: Kažite čovjeku, koji vas posla k meni:

16. Ovako govori Gospod: Pustit ću zlo na ovo mjesto i na stanovnike njegove, sav sadržaj ove knjige, koju je pročitao kralj Judin.

17. Zato, jer su me ostavili i prinosili kâd drugim bogovima, da me draže svim djelima ruku svojih, moj će se gnjev raspaliti proti ovomu mjestu i ne će se ugasiti.

18. A kralju Judinu, koji vas posla, da upitate Gospoda, javite ovo: Ovako govori Gospod, Bog Izraelov, za sve riječi, koje si čuo:

19. Jer je srce tvoje bilo ponizno i ti si se prignuo pred Gospodom, kad si čuo, što sam zaprijetio ovomu mjestu i stanovnicima njegovim, da će naime biti predmet užasa i prokletstva, i jer si razderao haljine svoje i plakao preda mnom, zato sam i ja uslišio tebe, govori Gospod.

(8) Ne kazuje nam izvještaj, kako i gdje je bila nađena knjiga, i da li se je radilo samo u Deuteronomiju ili o cijelom Pentateuhu. Možda je bio onaj primjerak zakona, što je imao biti čuvan kod kovčega zavjetnoga (5 Mojs 31, 26), a u vrijeme bezbožnih kraljeva Manasesa i Amona bio odstranjen, da se sačuva od skvrnjenja i ruku bezbožničkih.

(11) Nije se čuditi, što nije mladi kralj poznavao zakona. Jer njegovi pređi upravo su išli za tim, da se zakon Božji krije od djece i od naroda, pa da ode posve u zaborav, ne bi li tako bili slobodniji u grijesima svojim, te bez prigovora služiti idolima. Napose su kralja morala ustrašiti prokletstva na prestupnike zakona Božjega, što se čitaju u 3 Mojs 26, i u 5 Mojs 28. i dalje. Prestupnici zakona Božjega upravo su se za njega umnožili, kad je gotovo sav narod pošao za idolima. A da bi i prokletstva mogla naskoro stići na vrhunac, mogao se je nadati to više, što se je svaki čas trebalo bojati, ne će li jednoga dana pred Jeruzalemom osvanuti bilo Babilonci bilo Egipćani.

(13) Proročica Holda nije imala odgovoriti na pitanje, da li nađeni zakonik ima obveznu snagu, nego da li će prijetnje i kazne pasti na kralja i narod.

(14) O proročici Holdi ne govori više ništa sveta povijest. Čini se, da je bila vrlo ugledna. K njoj šalje kralj svoje ljude zato, jer Jeremije i Sofonije, koji su u to doba živjeli, nije bilo u Jeruzalemu.

20. Zato ćeš, kad te priberem k ocima tvojim, u miru biti stavljen u grob svoj. Oči tvoje ne će gledati svu tu nesreću, koju ću pustiti na ovo mjesto.« I kazaše tako kralju.

GLAVA 23.

Jozija uvodi opet pravo bogoslužje. Joahaz i Eliacim.

*1. Tada posla kralj glasnike, i oni sakupiše kod njega sve starješine Judine i jeruzalemske.

2. Kralj otide u hram Gospodnji i s njim svi ljudi iz zemlje Judine i svi stanovnici Jeruzalema, i svećenici i proroci, sav narod, veliko i malo. Tamo im pročita sav sadržaj knjige zavjetne, koja je bila nađena u hramu Gospodnjem.

3. Potom kralj stupi na sjedište svoje i učini zavjet pred Gospodom, da će oni ići za Gospodom i držati njegove zapovijedi, njegove naredbe i ustanove svim srcem i svom dušom, da tako udovolje propisima ovoga zavjeta, što su bili napisani u ovoj knjizi. I sav narod pristade na zavjet.

*4. Tada zapovjedi kralj velikom svećeniku Helciji i svećenicima drugoga reda i vratarima, da iznesu iz hrama Gospodnjega sve posuđe, što je bilo načinjeno za Baala i Ašeru i svu zvjezdanu vojsku nebesku. On ga dade spaliti izvan Jeruzalema na zemljištima na Cedronu i pepeo od njega odnijeti u Betel.

5. I odstrani svećenike idolske, koje su bili postavili kraljevi Judini i koji su kadili na visinama u gradovima Judinim i u okolici Jeruzalema, tako i one, koji su kadili Baalu, suncu i mjesecu, slikama životinjskim i svoj vojsci nebeskoj.

*6. I Ašeru dade iznijeti iz hrama Gospodnjega van pred Jeruzalem u dolinu cedronsku i spaliti je u dolini cedronskoj, u prah je satrti i prah od nje baciti u grobove prostoga naroda.

*7. I stanove bludnicâ u hramu Gospodnjem, u kojima su žene tkale haljine za Ašeru, dade poobarati.

*8. Nadalje dade dovesti iz gradova Judinih sve svećenike, oskvrniti visine, gdje su bili kadili svećenici, od Gabae do Bersabe. Dalje dade porušiti visine seirimâ, što su bile na ulazu pred vratima gradskog zapovjednika Jozue s lijeve strane, kad se dođe k vratima gradskim.

9. Ali svećenici onih visina nijesu smjeli uzaći na žrtvenik Gospodnji u Jeruzalemu, nego samo jesti nekvasne kruhove među braćom svojom u službi.

*10. I Tofet u dolini sinova Enomovih proglasi nečistim, da više

Gl. 23. (1—30) Isp. 2 Dnev 34, 29—35, 27.

(4) Jozija dade prah odnijeti izvan međa zemlje na mjesto, koje je po službi teladi bilo središte svakomu nezakonitom bogoslužju.

(6) Dodirom s grobovima bio je prah oskvrnjen. Opće groblje smatralo se je kao svi grobovi nečistim. Odličniji su imali svoje grobnice na svome vlastitom tlu i zemljištu.

(7) Nečisto štovanje Ašere (Astarte) bilo se je dapače uvuklo i u hram Gospodnji (isp. 21, 7; 3 Kralj 14, 24; 3 Kralj 15, 12).

(8) Gabaa, danas Džeba, dva sata sjeverno od Jeruzalema, bila je najsjeverniji grad Judin. — O »seirima« isp. bilješku kod 3 Mojs 17, 7.

(10) »Tofet« je mjesto, gdje su se djeca žrtvovala Molohu. Tofet znači »mjesto bubnjarsko«, jer bi tu udarali u bubnjeve, kad su se djeca prinosila Molohu, da roditelji ne čuju jauk i plač nesretnih žrtava.

nitko ne bi dao sinu svojemu ići kroz oganj u čast Molohu.

*11. Onda dade odstraniti konje, koje su bili postavili kraljevi Judini u čast suncu na ulazu u hram Gospodnji kod stanice sobara Natanmeleha u Farurimu, i spali sunčana kola u ognju.

12. Žrtvenike na krovu gornje sobe Ahazove, koje su bili podigli kraljevi Judini, i žrtvenike, što ih je bio sazidao Manases u obadva predvorja hrama Gospodnjega, dade kralj razrušiti, ukloniti i ruševine baciti u dolinu cedronsku.

*13. Visine istočno od Jeruzalema, južno od Gore sablazni, dade kralj oskvrniti. Salomon, kralj Izraelov, bio ih je dao podići Astarti, gadu sidonskomu, Kamosu, gadu moapskomu i Melhomu, gadu sinova Amonovih.

*14. On dade likove razbiti, Ašere sasjeći i mjesto njihovo napuniti kostima ljudskim.

15. I žrtvenik u Betelu, visinu, koju je bio podigao Jeroboam, sin Nabatov, koji navede na grijeh Izraela, i taj žrtvenik, tu visinu dade oboriti. On dade visine popaliti, u prah satrti i Ašeru spaliti.

*16. Kad se obazre Jozija i tamo na gori vidje grobove, posla onamo i dade iz grobova kosti uzeti, na žrtveniku spaliti i tako ga oskvrniti po riječi Gospodnjoj, koju je bio izrekao čovjek Božji, koji unaprijed kaza ove stvari.

*17. Kad on upita: »Kakav je ono grobni spomenik, što ga vidim tamo?«, odgovoriše mu građani: »Ono je grob čovjeka Božjega, koji dođe iz Jude i unaprijed kaza one stvari, što si ih sad učinio na žrtveniku u Betelu.«

18. On zapovjedi: »Pustite ga da počiva! Nitko da mu ne kreće kosti!« I tako ostaviše netaknute kosti njegove s kostima onoga proroka, koji je bio došao iz Samarije.

19. I sve hramove visinâ u gradovima Samarije, što su ih bili podigli kraljevi Izraelovi, da draže Gospoda, ukloni Jozija i učini s njima posve onako, kako je bio učinio u Betelu.

*20. A sve svećenike visinâ, što su bili onuda, dade poklati na žrtvenicima i spaliti kosti ljudske na njima. Tada se vrati u Jeruzalem.

21. Tada zapovjedi kralj svemu narodu: »Svetkujte u čast Gospodu, Bogu svojemu, blagdan vazma onako, kako stoji napisano u ovoj knjizi zavjetnoj!«

*22. Jer takav blagdan vazma nije bio više svetkovan od danâ sudaca, koji su sudili Izraelu, i za sve vrijeme kraljeva Izraelovih i Judinih.

23. Istom u osamnaestoj godini kralja Jozije svetkovao se je ovaj blagdan vazma u čast Gospodu u Jeruzalemu.

24. I zaklinjače mrtvacâ i vračare, terafime i idole, uopće sve

(11) »Farurim« je po svoj prilici svetište pokraj hrama u čast bogu sunca.
(13) »Od Gore sablazni«, t. j. od Maslinske gore.
(14) Dodirom s mrtvačkim kostima postale su visine oskvrnute i zauvijek dokinute.
(16) »Po riječi Gospodnjoj i t. d.«: isp. 3 Kralj 12, 33; 13, 32.
(17 sl.) Isp. 3 Kralj 13, 11 sl.
(20) Dao je pogubiti svećenike visinâ po propisu zakona (isp. 5 Mojs 17, 2 sl.).
(22) Nikada nije bio blagdan vazma svetkovan tako strogo po propisu zakona, osobito pogledom na jedinstvo bogoštovnoga mjesta (isp. 5 Mojs 12, 4 sl.; 5 Mojs 16, 5 sl.).

gadove idolske, što su se vidjeli u zemlji Judinoj i u Jeruzalemu, uništi Jozija, da izvrši propise zakona, što su bili napisani u knjizi, koju je bio našao svećenik Helcija u hramu Gospodnjem.
25. Nije bilo prije njega takoga kralja, koji bi se bio obratio Gospodu tako svim srcem, svom dušom i svom snagom, posve po zakonu Mojsijevu. I poslije njega nije bilo njemu jednaka.
26. Ipak ne odustade Gospod od svojega silnog i žestokog gnjeva, kojim se je bio proti Judi raspalio poradi svih sablaznih, kojim ga je bio dražio Manases.
27. Gospod je bio preduzeo sebi: »Odbacit ću i Judu od lica svojega, kao što sam odbacio Izraela, i grad ću ovaj odbaciti, koji sam bio izabrao, Jeruzalem, i hram, za koji sam kazao, da će tamo moje ime imati svoj stan.«
28. Ostala povijest Jozijina i sve, što je preduzeo, stoji napisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih.
*29. U ono vrijeme izađe faraon Nehao, kralj egipatski, na kralja asirskoga k rijeci Eufratu. Kralj Jozija izađe preda nj. A on ga rani smrtno kod Mageda, čim ga je bio ugledao.
30. Sluge njegove odvezoše ga mrtva iz Mageda u Jeruzalem, gdje ga pokopaše u njegovoj grobnici. A narod zemlje uze Joahaza, sina Jozijina, dade ga pomazati i učini ga kraljem mjesto oca njegova.
*31. Joahaz je imao dvadeset i tri godine, kad postade kralj, i vladao je tri mjeseca u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Amitala i bila je kći Jeremijina iz Lobne.
32. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, posve kako su činili oci njegovi.
*33. Faraon Nehao dade ga zatvoriti u Rebli u zemlji Ematu, da ne bude dulje kralj u Jeruzalemu, i nametnu zemlji globu od sto talenata srebra i jedan talenat zlata.
*34. Tada postavi faraon Nehao kraljem Eliacima, sina Jozijina, namjesto njegova oca Jozije i promijeni mu ime u Joakim. A Joahaza uze sa sobom. Tako dođe ovaj u Egipat i umrije ondje.
35. Joakim dade srebro i zlato faraonu. A morade zemlji nametnuti porez, da mogne dati novce po zahtjevu faraonovu. Kako je svaki bio cijenjen, utjerivao je od naroda zemlje srebro i zlato, da preda faraonu Nehau.
*36. Joakimu je bilo dvadeset i pet godina, kad postade kralj, i vladao je jedanaest godina u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Zebida i bila je kći Fadajina iz Rume.
37. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, posve kako su bili činili oci njegovi.

(29) Nehao II. pođe u pomoć asirskomu velikom kralju proti Nabopolasaru (625—604), koji se je bio nametnuo za kralja babilonskoga i s Medijancima razdijelio asirsko kraljevstvo (isp. 2 Dnev 35, 20—27). — Magedo je ležao na mjestu, gdje je utjecala u ravnicu jezrahelsku cesta, što vodi iz Egipta kroz zemlju filistejsku.

(31—35) Isp. 2 Dnev 36, 1—3.

(33) Faraon se nije pouzdavao u Joahaza, jer je bio postavljen za kralja od stranke Egiptu neprijateljske, a da nije zapravo bio prijestolonasljednik (isp. r. 30.). — Rebla, danas Rible, leži na Orontesu na sjeveru uvale, što se pruža između Libanona i Antilibanona.

(34) Eliacim je bio stariji brat Joahazov. Promjena imena imala je pokazati zavisnost od Egipta.

(36) 23, 36—24, 6 (isp. 2 Dnev 36, 4—8).

GLAVA 24.

Joakim, Joahin. Opsjedanje Jeruzalema. Sužanjstvo babilonsko. Sedecija.

*1. Za njegova vremena dođe Nabuhodonozor, kralj babilonski. Joakim mu postade podložan za tri godine. Potom otpade opet od njega.

2. Gospod posla proti njemu čete kaldejske, aramejske, moapske i čete sinova Amonovih. Posla ih proti Judi, da ga potru po prijetnji Gospodnjoj, koju je bio dao objaviti preko svojih sluga, proroka.

3. Samo po naredbi Gospodnjoj pade to na Judu, da ga odbaci od lica svojega poradi grijeha Manasesovih, poradi svega onoga, što je taj bio učinio.

4. I nedužnu krv, što ju je bio prolio, i što je Jeruzalem upravo bio napunio nedužne krvi, to mu ne htjede Gospod oprostiti.

5. Ostala povijest Joakimova i sve, što je preduzimao, stoji napisano u knjizi povijesti kraljeva Judinih.

*6. Kad je Joakim bio počinuo kod otaca svojih, postade njegov sin Joahin kralj mjesto njega.

7. Kralj egipatski ne izađe više iz zemlje svoje. Jer je bio kralj babilonski osvojio sve, što je pripadalo kralju egipatskomu, od potoka egipatskoga do Eufrata.

*8. Joahin je imao osamnaest godina, kad postade kralj, i vladao je tri mjeseca u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Nehosta i bila je kći Elnatanova iz Jeruzalema.

9. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, posve kao što je bio činio otac njegov.

*10. U ono vrijeme dođoše vojskovođe Nabuhodonozora, kralja babilonskoga, proti Jeruzalemu, i grad bi opkoljen.

11. Kad onda još Nabuhodonozor, kralj babilonski, dođe proti gradu, dok su ga opsjedale vojskovođe njegove,

12. Izađe Joahin, kralj Judin, kralju babilonskomu, on s materom svojom, s dvorskim činovnicima svojim, s knezovima i dvoranima svojim. Kralj babilonski zarobi ga u osmoj godini svojega kraljevanja.

13. On dade sve blago hrama Gospodnjega i blago palače kraljevske odatle odnijeti i sve zlatno posuđe porazbijati, što ga je bio dao načiniti Salomon, kralj izraelski, u hramu Gospodnjem po zapovijedi Gospodnjoj.

*14. Zarobi i odvede sav Jeruzalem, sve knezove i sve valjane ratnike, deset tisuća zarobljenika, usto sve kovače i bravare. Samo još preostade siromašni narod zemlje.

15. Zarobi i u Babilon odvede i Joahina, tako isto mater kraljevu, žene kraljeve, dvorane njegove i glavare zemaljske odvede u ropstvo iz Jeruzalema u Babilon;

Gl. 24. (1) Nabuhodonozor II., sin i nasljednik Nabopolasara, bio je pobijedio faraona kod Karkemiša (g. 605.). Tada je bio Nabuhodonozor došao i u Jeruzalem i sa sobom uzeo jedan dio hramskoga blaga i zarobljenike (2 Dnev 36, 5 sl.). Stim počinje babilonsko sužanstvo, koje je potrajalo okruglo sedamdeset godina (605.—538.).

(6) Joahim se zove i Jehonija. Mt 1, 11.

(8—17) Isp. 2 Dnev 36, 9—10.

(10 sl.) Ne zna se, što je potaklo kralja babilonskoga, da pošalje proti Jeruzalemu najprije svoje vojskovođe, a onda i sam on da dođe.

(14) »Kovače i bravare«: da ne bude nikoga, koji bi utvrđivao grad ili kovao oružje, da se njim·brane.

16. Usto sve valjane ratnike, na broj sedam tisuća, i kovače i bravare, tisuću ljudi, sve valjane ratnike ljude. Njih odvede kralj babilonski u Babilon u ropstvo.

17. Mataniju, strica njegova, postavi kralj babilonski kraljem na mjesto njegovo i dade mu ime Sedecija.

18. Sedecija imao je dvadeset i jednu godinu, kad postade kralj. Vladao je jedanaest godina u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Amitala i bila je kći Jeremijina iz Lobne.

19. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, posve kao što je činio Joakim.

20. Jer poradi gnjeva Gospodnjega dođe s Jeruzalemom i Judom tako daleko, da ih odbaci od lica svojega. Sedecija otpade od kralja babilonskoga.

GLAVA 25.

Razorenje Jeruzalema i drugo sužanjstvo babilonsko.

1. U devetoj godini njegova vladanja, u desetom mjesecu, desetoga dana u mjesecu, pođe Nabuhodonozor, kralj babilonski, sa svojom cijelom vojskom proti Jeruzalemu i opkoli ga. Načiniše opkope oko njega.

2. Grad ostade opkoljen do jedanaeste godine kraljevanja Sedecijina.

3. Devetoga dana u mjesecu bila je glad u gradu postala tako teška, da narod zemlje nije više imao što jesti.

4. Tada zid gradski bi provaljen, i vojnici svi pobjegoše noću na vrata između dva zida uz vrt kraljev, a Kaldeji su držali grad opkoljen. Sedecija okrenu prema ravnici jordanskoj.

5. Ali čete kaldejske potjeraše kralja i stigoše ga u polju jerihonskom, izakako ga je bila ostavila sva vojska njegova i razbježala se.

*6. Uhvatiše kralja i dovedoše ga kralju babilonskomu u Reblatu. Taj mu izreče presudu.

*7. Sinove Sedecijine poklaše na njegove oči, Sedeciju on oslijepi i stavi ga u okove. Tako ga odvedoše u Babilon.

8. Sedmoga dana petoga mjeseca, to jest u devetnaestoj godini kraljevanja Nabuhodonozora, kralja babilonskoga, dođe u Jeruzalem Nabuzardan, zapovjednik tjelesne straže, sluga kralja babilonskoga,

9. I popali hram Gospodnji i palaču kraljevsku i sve kuće u Jeruzalemu. Sve znamenitije zgrade dade popaliti.

10. Zidove su obarale sve čete kaldejske, što su stajale pod zapovjednikom tjelesne straže.

11. Tada Nabuzardan, zapovjednik tjelesne straže, odvede u Babilon ostatak naroda, što je još bio preostao u gradu, tako isto prebjege, što su bili prebjegli kralju babilonskom, i ostatak zanatlija.

12. Od malih ljudi u zemlji ostavi zapovjednik tjelesne straže jedan dio kao vinogradare i seljake.

13. Stupove mjedene u hramu Gospodnjem, podnožja i more mjedeno u hramu Gospodnjem razbiše Kaldeji i mjed od njih uzeše sa sobom u Babilon.

14. I lonce, lopate, noževe, vrčeve, sve posuđe mjedeno, kojim se obavljala služba, uzeše sa sobom.

Gl. 25. (6) Reblata je Rebla na Orontesu (isp. 23, 33 s bilješkom).
(7) Tako je Nabuhodonozor nehotice izvršio, što su o Sedeciji prorekli Jeremija i Ezekijel. Jeremija je prorekao o Sedeciji (32, 5), da će ga odvesti u Babilon, a Ezekijel (12, 13), da ne će vidjeti Babilona, a ondje da će umrijeti.

15. I tavice i škropionice, što su bile ili posve od zlata ili posve od srebra, uze sebi zapovjednik tjelesne straže.

16. Obadva stupa, jedno more i podnožja, što ih je Salomon bio dao načiniti za hram Gospodnji, mjedi svega toga posuđa nije bilo mjere.

17. Jedan stup bio je visok osamnaest lakata. Odozgo na njemu bilo je oglavlje mjedeno. Oglavlje bilo je visoko tri lakta. Pletenice sa šipcima ovijale se okolo oglavlja, sve od mjedi. Isto tako bio je i drugi stup s pletenicom.

*18. Zapovjednik tjelesne straže uze sa sobom velikoga svećenika Saraju i drugog svećenika Sofoniju i tri vratara.

19. Dalje uze iz grada jednoga dvoranina, koji je bio nad vojnicima, i pet ljudi iz bliže okoline kraljeve, koji se nađoše u gradu, onda pisara vojnog zapovjednika, koji je popisivao narod u zemlji za vojnu službu, i šezdeset ljudi iz naroda zemlje, koji se nađoše u gradu.

20. Ove dakle uze Nabuzardan, zapovjednik tjelesne straže, i odvede ih u Reblatu kralju babilonskomu.

21. A kralj babilonski dade ih pogubiti u Reblati u zemlji Ematu. Tako on odvede Judu iz zavičajne zemlje njegove.

22. Nad narodom, koji je bio ostao u zemlji Judinoj, i koji ostavi Nabuhodonozor, kralj babilonski, postavi on Godoliju, sina Ahikamova, unuka Safanova.

*23. I kad čuše vojni zapovjednici i ljudi njihovi, da je kralj babilonski postavio Godoliju, dođoše sa svojim ljudima Godoliji u Masfu: Ismahel, sin Natanijin, Johanan, sin Karejev, Saraja, sin Tanehumetov iz Netofe, i Jezonija, sin Maahatićanina.

24. Godolija se zakle njima i ljudima njihovim i reče im: »Ne bojte se Kaldejâ; ostanite u zemlji i budite podložni kralju babilonskomu! Onda će vam biti dobro!«

*25. Ali u sedmom mjesecu dođe Ismahel, sin Natanijin, unuk Elisamin, roda kraljevskoga, i deset ljudi s njim. Oni ubiše Godoliju s Judejima i Kaldejima, što su bili s njim u Masfi.

26. Tada se podiže sav narod, malo i veliko, s vojnim zapovjednicima i otide u Egipat, jer se pobojaše Kaldejâ.

*27. U trideset sedmoj godini, otkako se odvede Joahin, kralj Judin, u dvanaestom mjesecu, dvadeset sedmoga dana u mjesecu Evilmerodah, kralj babilonski, u godini svojega nastupa vlade pomilova Joahina, kralja Judina, i izvadi ga iz tamnice.

28. On se razgovori prijateljski s njim i namjesti mu prijesto više prijestola drugih kraljeva, koji se nađoše kod njega u Babilonu.

29. Smio je skinuti sa sebe haljine tamničke i svagda kod njega jesti, dokle je živio.

30. Njegovo uzdržavanje, što je bilo trajno, davalo mu se od kralja iz dan u dan, dokle je god živio.

(18—21) Pogubljeni ljudi u Reblati bili su odličnije osobe, koje su možda pomagale kralja Sedeciju, kad se je ono odmetnuo od kralja babilonskoga.

(23) Masfa, danas po svoj prilici Tell en-Nasbe, ležala je dva sata sjeverno od Jeruzalema na cesti u Sihem.

(25) Ismahel je, kao potomak Davidov, mislio, da ima posebno pravo na namjesništvo.

(27) Evilmerodah bio je sin i nasljednik Nabuhodonozorov. Nije poznato, zašto je kralj babilonski toliko počastio raskralja Joahina.

KNJIGE DNEVNIKA

Dvije knjige Dnevnika bile su isprva, kao i knjige Samuela i kraljevâ, jedno jedino povijesno djelo. I prva i druga knjiga Dnevnika naziva se u Vulgati »Paralipomenon«. To je grčki naziv, a znači dopunu onome, što je izostalo u prijašnjim knjigama, napose u knjigama o kraljevima. Prva knjiga Dnevnika prikazuje nam povijest roda ljudskoga i naroda Izraelova od početka objave Božje do smrti Davidove (gl. 1.—29.). Druga knjiga Dnevnika obrađuje povijest od kralja Salomona pa do propasti kraljevstva Judina, te se završuje s naredbom Cirovom, koja dopušta plemenu Judinu, da se vrati iz sužanjstva u svoju staru postojbinu (gl. 1.—36.). Sva je prilika, da su knjige Dnevnika pisane prema svršetku ili poslije svršetka sužanjstva babilonskoga. Pisac nam je nepoznat. Po tradiciji bio bi Ezdra. Sveti Jeronim puno drži do ovih knjiga Devnika, jer su one dopuna onome, što je izostavljeno u prijašnjim knjigama Svetoga Pisma, i jer se po njima rješava i objašnjava mnogo pitanje o Evanđelju.

PRVA KNJIGA DNEVNIKA

GLAVA 1.

Rodoslovlje od Adama do Jakova.

*1. Adam, Set, Enos,
2. Kainan, Malaleel, Jared,
3. Henoh, Matusala, Lameh,
4. Noa, Sem, Kam i Jafet.
5. Sinovi Jafetovi jesu Gomer, Magog, Madaj, Javan, Tubal, Mosoh i Tiras.
*6. Sinovi Gomerovi jesu Ascenez, Rifat i Togorma.
7. Sinovi Javanovi jesu Elisa i Tarsis, Ketimi i Dodanimi.
8. Sinovi Kamovi jesu Kus, Mesraim, Fut i Kanaan.
9. Sinovi Kusovi jesu Saba, Hevila, Sabata, Regma i Sabataka. Sinovi Regmini jesu Saba i Dadan.
10. Kus rodi Nemroda. Ovaj je bio prvi vladar na zemlji.
11. Od Mesraima vuku lozu Ludimi, Anamimi, Loabimi, Neftuimi,
12. Ferusimi, Kasluimi, od kojih proizađoše Filisteji, i Kaftorimi.
13. Od Kanaana vuku lozu Sidon, prvorođenac njegov, i Heteji,
14. Onda Jebuzeji, Amoreji i Gergezeji,
15. Heveji, Arakeji i Sineji,
16. Aradeji, Samareji i Amateji.
*17. Sinovi Semovi jesu Elam, Asur, Arfaksad, Lud, Aram, Hus, Hul, Geter i Mosoh.
18. Arfaksad rodi Saleja, a Sale rodi Hebera.
19. Heberu se rodiše dva sina, jedan se zvao Faleg; jer se u njegovo vrijeme razdijeli čovječanstvo. Brat njegov zvao se Jektan.
20. Od Jektana vuku lozu Elmodad, Salef, Asarmot i Jare,
21. Adoram, Huzal, i Dekla,
22. Hebal, Abimael i Saba,
23. Ofir, Hevila i Jobab. Svi ovi sinovi su Jektanovi.
24. Sem, Arfaksad, Sale,
25. Heber, Faleg, Ragau,
26. Serug, Nahor, Tare,
27. Abram, to jest Abraham.
28. Sinovi Abrahamovi jesu Izak i Izmael.
29. Ovo je rodovnik njihov: Prvorođenac Izmaelov Nabajot, dalje Cedar, Adbeel, Mabsam,
30. Masma, Duma, Masa, Hadad, Tema,
31. Jetur, Nafis i Cedma. To su sinovi Izmaelovi.

Gl. 1. (1, 1—9, 44) Većina imena, što se spominju u ovim glavama, dolazi i u drugim svetim knjigama. Ako ta imena isporedimo, naći ćemo, da se iste osobe drukčije nazivaju ovdje negoli ondje. Te su razlike nastale većinom kod prepisivanja tako, da su se slična pismena zamijenila, na pr. »r« i »d« u Rifat i Difat; ili da se je koje slovo izostavilo, na pr. »h« u Ismael = Ismahel, Azael = Azahel; ili da se je ime pokratilo ili izvratilo, na pr. Mosoh i Mes; ili da je netko imao dva imena, pa se ovdje naziva ovako, a ondje onako i t. d.

(1) »Adam, Set, Enos«, t. j. Adam rodi Seta, Set rodi Enosa, i t. d.

(6) »Ascenez«: drugi izgovaraju, po grčku, Askenez; tako isto jedni: Cetura, Cenez, Cedron, Cir, Cedar i t. d., drugi: Ketura, Kenez, Kedron, Kir, Kedar i t. d. Dobro je jedno i drugo.

(17) Sem je imao pet sinova. Četiri posljednja, što se ovdje spominju, sinovi su Aramovi (isp. 1 Mojs 10, 23). — Hus ili Us, Mosoh ili Mes.

*32. Sinovi Ceture, inoče Abrahamove: Ona rodi Zamrana, Jeksana, Madana, Madijana, Jesboka i Sueja. Sinovi Jeksamovi jesu Saba i Dadan.

33. Sinovi Madijanovi jesu Efa, Efer, Henoh, Abida i Eldaa. Ti su svi potomci Ceturini.

34. Abraham rodi Izaka. Sinovi Izakovi jesu Ezav i Izrael.

35. Sinovi Ezavovi jesu Elifaz, Rahuel, Jehus, Ihelom i Kore.

*36. Sinovi Elifazovi jesu Teman, Omar, Sefi, Gatan, Cenez, Tamna i Amalek.

37. Sinovi Rahuelovi jesu Nahat, Zara, Sama i Meza.

38. Sinovi Seirovi jesu Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Dison, Eser i Disan.

39. Sinovi Lotanovi jesu Hori i Homan; Lotanova sestra bila je Tamna.

40. Sinovi Sobalovi jesu Alian, Manahat, Ebal, Sefi i Onam. Sinovi Sebeonovi jesu Aja i Ana.

*41. Sin Anin jest Dison. Sinovi Disonovi jesu Hamram, Eseban, Jetran i Haran.

42. Sinovi Eserovi jesu Balaan, Zavan i Jakan. Sinovi Disanovi jesu Hus i Aran.

43. Slijede kraljevi, koji su vladali u zemlji edomskoj, prije nego zavlada kralj Izraelaca: Bale, sin Beorov; njegov stolni grad zvao se je Denaba.

44. Kad umrije Bale, postade kralj mjesto njega Jobab, sin Zarejev iz Bosre.

45. Kad umrije Jobab, postade kralj mjesto njega Husam iz zemlje Temanićanâ.

46. Kad umrije Husam, postade kraj mjesto njega Adad, sin Badadov, koji pobi Madijance na visoravni moapskoj; njegov stolni grad zvao se je Avit.

47. Kad umrije Adad, postade kralj mjesto njega Semla iz Masreke.

*48. Kad umrije Semla, postade kralj mjesto njega Saul iz Rohobota na rijeci.

49. Kad umrije Saul, postade kralj mjesto njega Balanan, sin Ahoborov.

50. Kad umrije Bananan, postade kralj mjesto njega Adad; njegov stolni grad zvao se je Fau; njegova žena Meetabela; ona je bila kći Matrede, kćeri Mezaabove.

51. Kad umrije Adad, bili su knezovi u Edomu: knez Tamna, knez Alva, knez Jetet,

52. Knez Oolibama, knez Ela, knez Finon,

53. Knez Cenez, knez Teman, knez Mabsar,

54. Knez Magdiel i knez Hiram. To su knezovi Edoma.

GLAVA 2.

Sinovi Jakovljevi i Judini.

1. Ovo su sinovi Izraelovi: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Isahar, Zabulon,

2. Dan, Josip, Benjamin, Neftali, Gad i Aser.

3. Sinovi Judini jesu Her, Onan i Sela. Ova mu se trojica rodiše od

---

(32) Ovomu retku nadodaju Vulgata i Septuaginta: »A sinovi Dadanovi: Asurimi i Latusimi, i Laomimi«. Ovoga dodatka nema u hebrejskom tekstu.

(36) »Tamna«: ovo ime nije ovdje na pravome mjestu. Kako ovdje stoji, izlazilo bi, da je Tamna bio sin Elifazov, a tako nije. Tamna je mati Amalekova, a inoča Elifazova (isp. 1 Mojs 36, 12).

(41) »Sin Anin jest Dison«: Vulgata (i Daničić) neispravno: »Sinovi Anini: Dison«. Tako i u gl. 2, 7. 8.

(48) »Na rijeci«, t. j. na Eufratu.

kćeri Suejeve, Kananejke. Ali Her, prvorođenac Judin, bio je nevaljao pred Gospodom, te ga ubi.
4. Njegova snaha Tamara rodi mu Faresa i Zaru. Svega pet bilo je sinova Judinih.
5. Sinovi Faresovi jesu Hesron i Hamul.
*6. Sinovi Zarini jesu Zamri, Etan, Eman, Halhal i Dara. Svega pet.
*7. Sin Harmijev jest Ahar, koji Izraela baci u nesreću, kad se ogriješi ukravši stvari proklete.
8. Sin Etanov jest Azarija.
*9. Sinovi Hesronovi, što mu se rodiše, jesu Jerameel, Ram i Kalubi.
10. Ram rodi Aminadaba, a Aminadab rodi Nahasona, kneza sinova Judinih.
*11. Nahason rodi Salmu, a Salma rodi Booza.
12. Booz rodi Obeda, a Obed rodi Izaja.
13. Izaj rodi prvorođenca svojega Eliaba, drugoga svojega sina Abinadaba, svojega trećega Simau,
14. Svojega četvrtoga Natanaela, svojega petoga Radaja,
*15. Svojega šestoga Asoma i svojega sedmoga Davida.
16. Njihove sestre bile su Sarvija i Abigaila. Sinovi Sarvijini jesu Abisaj, Joab i Azael, trojica.
17. Abigaila rodi Amasu. Otac Amasin bio je Izmaelac Jeter.
*18. Kaleb, sin Hesronov, rodi s Azubom, ženom svojom, i s Jeriotom sinove; ovo su sinovi njihovi: Jaser, Sobab i Ardon.
19. Kad umrije Azuba, Kaleb se oženi Efratom. Ova mu rodi Hura.
*20. Hur rodi Urija, a Uri rodi Bezeleela.
21. Potom je imao Hesron odnose s kćerju Mahira, oca Galaadova. On se oženi njom, kad mu je bilo šezdeset godina. Ona mu rodi Seguba.
*22. Segub rodi Jaira. Ovaj je imao dvedeset i tri grada u zemlji Galaadu.
*23. Gesureji i Arameji oduzeše im šatorska sela Jairova, Kanat i mjesta njegova, šezdeset gradova. To su sve sinovi Mahira, oca Galaadova.
24. Poslije smrti Hesronove oženi se Kaleb Efratom. Jedna žena Hesronova bila je Abia. Ona mu rodi Ashura, oca Tekuina.
25. Sinovi Jerameela, prvorođenca Hesronova, bili su: prvorođenac Ram, pa Buna, Aram, Asom i Ahija.
26. Jerameel je imao još drugu ženu po imenu Ataru. Ona je bila mati Onamova.
27. Sinovi Rama, prvorođenca Je-

Gl. 2. (6) U Joz 7, 1. 17. 18 mjesto Zamri čitamo Zabdi (isp. gl. 1 (1, 1--9, 44) bilješku).
(7) Ahar, inače nazvan Ahan; »n« i »r« u hebr. posve su slična pismena. Za povijest Ahanovu isp. Joz gl. 7.
(9) Ram, inače Aram.
(11) Salma ili Salmon (isp. Rut 4, 20).
(15) Prema 1 Kralj 16, 10 David je bio osmi sin Izajev. Kako jedan sin Izajev nije imao potomaka, ispustili su njegovo ime iz rodoslovlja. Prema nekim tumačima bio je stariji od Davida, a ime mu je bilo Elihu.
(18) Kaleb ili Kalubi (r. 9.). — »I s Jeriotom«, njegovom inočom. Hebrejski tekst ovdje je dosta nejasan. Mnogi misle, da je hebrejski tekst iskvaren, i više vole prijevod sirski i Vulgatin: »A Kaleb, sin Hesronov, uze ženu po imenu Azubu, s kojom rodi Jeriotu; a sinovi su mu bili i t. d.«
(20) »Uri rodi Bezeleela', t. j. graditelja svetog šatora (isp. 2 Mojs 31, 2).
(22) Isp. 4 Mojs 32, 40—41.
(23) Isp. Joz 13, 2. — Arameji su Sirci.

rameelova, bili su Moos, Jamin i Ahar.
28. Sinovi Onamovi bili su Semej i Jada, sinovi Semejevi Nadab i Abisur.
29. žena Abisurova zvala se je Abihaila. Ona mu rodi Ahobana i Molida.
30. Sinovi Nadabovi jesu Saled i Afaim. Saled umrije bez djece.
*31. Od Afaima vuče lozu Jesi, od Jesija Sesan, od Sesana Oholaja.
32. Sinovi Jade, brata Semejeva, jesu Jeter i Jonatan. I Jeter umrije bez djece.
33. Sinovi Jonatanovi jesu Falet i Ziza. To su potomci Jerameelovi.
34. Sesan nije imao sinova, nego samo kćeri. A imao je Sesan roba egipatskoga po imenu Jerau.
35. I dade Sesan robu svojemu Jerai kćer svoju za ženu. Ona mu rodi Eteja.
36. Etej rodi Natana, i Natan rodi Zabada.
37. Zabad rodi Oflala, Oflal rodi Obeda.
38. Obed rodi Jehuja, i Jehu rodi Azariju.
39. Azarija rodi Helesa, Heles rodi Elasu.
40. Elasa rodi Sisamoja, i Sisamoj rodi Seluma.
41. Selum rodi Ikamiju, i Ikamija rodi Elisamu.
*42. Potomci Kaleba, brata Jerameelova, jesu njegov prvorođenac Mesa, to jest otac Zifov, i sinovi Marese, oca Hebronova.
43. Sinovi Hebronovi jesu Kore, Tafua, Recem i Sama.
44. Sama rodi Rahama, oca Jerkaamova, i Recem rodi Samaja.
45. Sin Samajev bio je Maon, i Maon bio je otac Betsurov.
46. Kalebova inoča Efa rodi Harana, Mosu i Gezeza. Haran rodi Gezeza.
47. Sinovi Jahadajevi jesu Regom, Joatan, Gesan, Falet, Efa i Saaf.
48. Kalebova inoča Maaha rodi Sabera i Taranu.
49. Ona rodi Saafa, oca Madmenina, Sueja, oca Mahbenina, i oca Gabaina. Kalebova sestra bila je Ahsa.
50. Ovo su potomci Kalebovi: sinovi Hura, prvorođenca Efratina, Sobal, otac Karjatjarima,
51. Salma, otac Betlehema, i Harif, otac Betgadera.
52. Sobal, otac Karjatjarima, imao je za sinove Haroeja, Hazi-Menuhota,
53. Porodice Karjatjarima, Jetreje, Afuteje, Semateje i Masereje. Od ovih vuku lozu Saraćani i Estaoljani.
54. Sinovi Salmini jesu Betlehem i Netofaćani, Atarot, Bet-Joab i polovina Manahaćana, Saraćani,
*55. Porodice književnikâ, što stanuju u Jabesu, Tiraćani, Šimeaćani i Suhaćani. To su Cineji, što vuku lozu od Hamata, oca Bet-Rehabova.

GLAVA 3.

Rodoslovlje Davidovo.

*1. Ovo su bili sinovi Davidovi, što su mu se bili rodili u Hebronu: prvorođenac Amnon ad Ahinoame

(31) Oholaja je kći Sesanova (isp. r. 34.).
(42) Isp. r. 18. s bilješkom.
(55) Cineji (Kineji) ili Rehabiti (Rehabovci) bili su potomci tasta Mojsijeva, živjeli su kao pastiri u šatorima. Provodeći miran žvot na paši dali su se na proučavanje svetih knjiga i na hvalu Božju u svetim pjesmama i bogoljubivoj svirci. Zato se i nazivaju književnicima i svetim pjevačima.
Gl. 3. (1—4) Isp. 2 Kralj 3, 2—5. — Drugi sin Daniel zvao se i Heleab (Keleab) (isp. 2 Kralj 3, 3).

iz Jezrahela, drugi Daniel od Abigaile iz Karmela,

2. Treći Absalom, sin Maahe, kćeri kralja Tolmaja od Gesura, četvrti Adonija, sin Agitin,

3. Peti Safatija od Abitale, šesti Jetraham od njegove žene Egle.

4. Šest mu se rodi u Hebronu. Ovdje je vladao sedam godina i šest mjeseci. Onda je vladao trideset i tri godine u Jeruzalemu.

*5. U Jeruzalemu rodiše mu se ovi: Simaa, Sobab, Natan i Salomon, četiri od Betsabeje, kćeri Amielove,

6. Nadalje Jebaar, Elisama, Elifalet,

7. Noge, Nefeg i Jafija,

*8. Alisama, Eliada, Elifelet, devet.

9. To su svi sinovi Davidovi, osim sinova od inoča njegovih. Tamara je bila sestra njihova.

10. Sin Salomonov bio je Roboam. Njegov je sin bio Abija, a njegov sin Asa, a njegov sin Jozafat,

11. A njegov sin Joram, a njegov sin Ohozija, a njegov sin Joas,

12. A njegov sin Amasija, a njegov sin Azarija, a njegov sin Joatam,

13. A njegov sin Ahaz, a njegov sin Ezehija, a njegov sin Manases,

14. A njegov sin Amon, a njegov sin Jozija.

15. Sinovi Jozijini jesu prvorođenac Johanan, drugi Joakim, treći Sedecija, četvrti Selum.

16. Sinovi Joakimovi jesu njegov sin Jehonija, i njegov sin Sedecija.

*17. Sinovi Jehonije, Zasužnjenoga, jesu njegov sin Salatiel,

*18. Melhiram, Fadaja, Seneser, Jecemija, Sama i Nadabija.

*19. Sinovi Fadajini jesu Zorobabel i Semej. Sinovi Zorobabelovi jesu Mosolam i Hananija; Salomita bila je sestra njihova;

*20. Nadalje Hasaban, Ohol, Barahija, Hasadija, Josabhesed: pet.

21. Sinovi Hananijini jesu Faltija i Jeseja, sinovi Rafajini, sinovi Arnanovi, sinovi Obdijini, sinovi Sehenijini.

*22. Sin Sehenijin jest Semeja, sinovi Semejini jesu Hatus, Jegaal, Barija, Naarija i Safat: šest.

23. Sinovi Naarijini jesu Elioenaj, Ezehija i Ezrikam: tri.

24. Sinovi Elioenajevi jesu Oduja, Eliasub, Feleja, Akub, Johanan, Dalaja i Anani: sedam.

(5—8) Isp. 14, 3—7; 2 Kralj 5, 14—16. Na ovim se mjestima nalaze također navedena imena uz neke pravopisne promjene.

(8) Prema 2 Kralj 5, 14—16 bilo ih je jedanaest. Sva je prilika, da su dvojica umrla bez potomaka, pa su ih u poznijim rodoslovljima izostavili.

(17) »Zasužnjenoga«, hebr. »Asir«. Vulgata prevodi: »Sinovi Jehonijini bili su Asir, Salatiel...« Ime Asir ne nalazi se u rodoslovlju sv. Mateja između Jehonije i Salatiela.

(18) Ovo su zapravo unuci Jehonijini, a sinovi Salatielovi; zato se je mogao Zorobabel (r. 19.), sin Fadajin, zvati i sin (unuk) Salatielov (isp. Mt. 1, 12).

(19) »Mosolam i Hananija«: od ove se dvojice zvao jedan i Abiud (isp. Mt 1, 13).

(20) Ta su petorica bili sinovi Zorobabelovi, ali od druge žene.

(22) Tekst hebrejski, Septuaginta i Vulgata imenuju samo pet sinova Semejinih; prijevodi sirski i arapski dodaju Azariju iza Naarije.

GLAVA 4.

Drugi potomci Judini. Potomci Simeonovi.

*1. Sinovi Judini jesu Fares, Hesron, Harmi, Hur i Sobal.

*2. Raja, sin Sobalov, rodi Jahata, a Jahat rodi Ahumaja i Laada. To su porodice Saraćana.

*3. Ovo su od oca Etama: Jezrahel, Jesema i Jedebos. Sestra se njihova zvala Asalelfunija.

*4. Fanuel je bio otac Gedoru, i Eser otac Hosin. To su sinovi Hura, prvorođenca Efrate, oca Betlehemu.

*5. Asur, otac Tekui, imao je dvije žene, Halau i Naaru.

6. Naara mu rodi Oozama, Hefera, Temanija i Ahastarija; to su sinovi Naarini.

7. Sinovi Halaini jesu Seret, Isaar i Etnan.

8. Kos rodi Anoba i Sobobu i porodice Aharehela, sina Arumova.

*9. Jabes je bio ugledniji od svoje braće. Njegova mati nadjenu mu ime Jabes, kad reče: »Rodih ga s bolom.«

10. Jabes prizva Boga Izraelova i reče: »Ako me blagosloviš i raširiš područje moje, pomogneš mi i milostiv me očuvaš, da me ne stigne bol,...« I Bog usliši molbu njegovu.

*11. Kaleb, brat Suin, rodi Mahira, ovaj rodi Estona.

12. Eston rodi Betrafu, Feseja i Tehinu, oca gradu Naasa. To su ljudi Rehini.

*13. Sinovi Cenezovi jesu Otoniel i Saraja, sin Otonielov jest Hatat.

*14. Maonati rodi Ofru, Saraja rodi Joaba, oca dolini zanatlijskoj; jer su bili zanatlije.

*15. Sinovi Kaleba, sina Jefonova, jesu Hir, Ela i Naham, sin Elin Cenez.

16. Sinovi Jaleleelovi jesu Zif, Zifa, Tirja i Asrael.

17. Sinovi Ezrini jesu Jeter, Mered, Efer i Jalon; a žena Meredova, Egipćanka, rodi Marjama, Samaja i Jesbu, oca Estamu.

18. Njegova druga žena, Judejka, rodi Jareda, oca Gedoru, Hebera, oca Sohu, i Ikutiela, oca Zanoju. To su sinovi Betije, kćeri

---

Gl. 4. (1) »Sinovi«, zapravo potomci. Od njih je samo Fares sin Judin; ostali su unuci. Sveti pisac prikazujući ovdje rodoslovlje Judino spominje utemeljitelje znamenitijih gradova u plemenu Judinu; hoće tako da pokaže njihovim potomcima na povratku iz sužanjstva babilonskoga, kuda im valja krenuti, gdje li se nastaniti. Utemeljitelje tih gradova naziva ocima njihovim nesamo zato, što su ih oni sazidali, nego i zato, što su im stanovnici većim dijelom bili njihovi potomci.

(2) Saraćani od mjesta Sarata.

(3) »Otac Etam«, t. j. glavar Etama. Etam je grad u gori Judinoj (isp. 2 Dnev 11, 6).

(4) »Otac Gedoru«, t. j. onima, koji su živjeli u Gedoru (isp. Joz 15, 58). — »Efrata, otac Betlehemu«: zato se Betlehem zove i Efrata, jer se je tako zvala prababa njezina utemeljitelja.

(5) »Asur«: isp. 2, 24; »otac Tekui«, t. j. utemeljitelj.

(9 sl.) Ime Jabes u hebrejskom slično je riječi za bol. Molitva Jabesova isto tako podsjeća na njegovo ime, koje u hebrejskom izaziva pomisao na bol i žalost. On moli Boga, da bi ga očuvao od bola. Svršetak je molitve ispušten, i po svoj prilici u njemu je nekakav zavjet.

(11) Ovaj je Kaleb jedan potomak Judin. Za oca mu se ne zna. Različan je od Kaleba u gl. 2, 9. 18 i u r. 15.

(13) Isp. 15, 17. 18; Suc 1, 13.

(14) »Oca dolini zanatlijskoj«, t. j. onima, što stanuju u dolini zanatlijskoj.

(15) Ovo je onaj glasoviti Kaleb, koji je živio u doba Mojsijevo (isp. 4 Mojs 13, 6; Joz 14, 6).

faraonove, koju je bio Mered uzeo za ženu.
19. Sinovi žene Odaje, sestre Nahama, jesu otac Ceili, Garmi, i Estamo, Mahaćanin.
20. Sinovi Simonovi jesu Amnon, Hananov sin Rina i Tilon. Sinovi Jesijevi jesu Zohet i sin Zohetov.
21. Sinove Sele, sina Judina, jesu Her, otac Lehi, i Laada, otac Maresi, i porodice platnarskih radnika kuće Asbeine,
*22. Nadalje Jokim i ljudi od Kosebe i Joas i Saraf, koji postadoše gospodari Moaba i onda se povratiše u Lahem. Ali to su stare povijesti.
*23. Oni su bili lončari i stanovali su u Netaimu i Gederi; tamo su boravili kod kralja u službi njegovoj.
*24. Sinovi Simeonovi jesu Namuel, Jamin, Jarib, Zara i Saul.
25. A njegov sin Selum, a njegov sin Mapsam, a njegov sin Masma.
26. Potomci Masmini jesu njegov sin Hamuel, i njegov sin Zahur, i njegov sin Semej.
27. Semej je imao šesnaest sinova i šest kćeri. A braća njegova nijesu imala mnogo djece. Sve porodice njihove nijesu se množile toliko, koliko sinovi Judini.
28. Svoja naselja imali su u Bersabi, Moladi, Hasarsuhalu,
29. U Bali, Asomu, Toladu,
30. U Batuelu, Hormi, Sikelegu,
*31. U Betmarhabotu, Hasarsusimu, Betberaju i Saarimu. To su gradovi njihovi do vremena kralja Davida.
32. Sela njihova bila su Etam, Aen, Remon, Tohen i Asan: pet mjesta,
33. Nadalje sva sela njihova, što su bila u okolici spomenutih mjesta, sve do Baala. To su bila njihova naselja. Imali su svoj vlastiti popis porodica.
34. Mosobab, Jemleh, Amasijin sin Josa,
35. Joel, Jehu, sin Josabije, sina Saraje, sina Asielova,
36. Elioenej, Jakoba, Isuhaja, Asaja, Adiel, Ismiel, Banaja
37. I Ziza, sin Sefeja, sina Alona, sina Idaje, sina Semrija, sina Samajina:
38. Ovi po imenu navedeni bili su knezovi u porodicama svojim. Obitelji njihove bile su se jako raširile.
*39. Oni otidoše do ulaza u Gador, do na istok doline, da traže pašu stoci svojoj.
40. I nađoše pašu obilatu i dobru. Zemlja je pružala na sve strane dosta prostora i mirnu, bezbrižnu sigurnost; jer koji su prije prebivali tamo, bili su Hamovci.

(22) Ovaj redak prevodi Vulgata ovako: »I onaj, koji zaustavi Sunce, i ljudi od Laži, i Nebriga, i Žarko, koji su bili knezovi u Moabu, i koji se povratiše u Lahem; ali su to stare stvari.« (»Et qui stare fecit Solem, virique Mendacii, et Securus, et Incendens, qui principes fuerunt in Moab, et qui reversi sunt in Lahem; haec autem verba vetera.«) Ovo je etimološko Vulgatino tumačenje hebrejskih vlastitih imena.

(23) I ovaj redak prevodi Vulgata tumačeći etimološki hebrejska vlastita imena: »To su lončari, što su stanovali u Sadovima, i u Zagradama...« (»Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus, et in Sepibus...«). U ovom retku i Daničić prevodi kao Vulgata. — »Kod kralja«, t. j. egipatskoga.

(24) Isp. 2 Mojs 6, 15; 4 Mojs 26, 12. 13.

(31) »Do vremena kralja Davida«: kralj je David neke gradove uzeo plemenu Simeonovu i dao ih plemenu Judinu.

(39) Isp. Joz 15, 58. Sinovi Simeonovi nijesu imali dosta prostora u malenoj postojbini, što im je bila ustupljena unutar plemena Judina; zato su gledali da osvoje Gador. Isti razlog bio je i drugome pohodu (r. 42. i 43.).

41. U vrijeme Ezehije, kralja Judina, dođoše po imenu gore zapisani, uništiše šatore njihove i Mehunićane, koji su živjeli tamo, i izvršiše na njima prokletstvo do današnjega dana. Naseliše se mjesto njih; jer je tamo bilo pašnjaka za stoku njihovu.

*42. Jedan dio njih, sinova Simeonovih, pet stotina ljudi otide u goru Seir. Vodili su ih Faltija, Naarija, Rafaja i Oziel, sinovi Jesijevi.

*43. Oni pobiše posljednje ostatke Amalečana i naseliše se ondje do današnjega dana.

GLAVA 5.

Potomstvo Rubenovo, Gadovo i polovine plemena Manasejeva.

*1. Sinovi Rubena, prvorođenca Izraelova, — jer je on bio prvorođenac. Ali jer je on bio oskvrnio postelju oca svojega, prijeđe pravo njegova prvorođenja na sinove Josipa, sina Izraelova, ali ne tako da se on u rodoslovlju broji kao prvorođenac.

2. Jer Juda je imao prvenstvo među braćom svojom: od njega je bio uzet jedan za kneza, a pravo prvorođenja dođe na Josipa —

3. Sinovi Rubena, prvorođenca Izraelova, jesu Enoh, Falu, Esron i Karmi.

4. Sinovi Joelovi jesu njegov sin Samija, a njegov sin Gog, a njegov sin Semej,

5. A njegov sin Miha, a njegov sin Reja, a njegov sin Baal,

6. A njegov sin Beera, kojega odvede u sužanjstvo asirski kralj Telgatfalnasar; on je bio knez Rubenovaca.

7. Braća njegova po porodicama svojim, kad su se unosila u popis porodični, jesu: prvi Jehiel, Zaharija,

8. Bala, sin Azaza, sina Same, sina Joelova. Ovaj je stanovao u Aroeru i do Neba i Beelmeona.

9. Na istok nastanio se je do ulaza u pustinju, što se proteže od Eufrata. Jer su imali u Galaadu mnogu stoku.

10. U vrijeme Saulovo zaratiše se s Agarejima. Kad su ovi bili od njih pobijeni, naseliše se u šatorima njihovim po svem istočnom kraju Galaada.

11. Sinovi Gadovi stanovali su naprema njima u Basanu do Sehe:

12. Joel, poglavar, Safan, drugi, Janaj i Safat u Basanu.

13. Braća njihova po obiteljima svojim jesu Mihael. Mosolam, Sebe, Joraj, Johan, Zie i Heber: sedmorica.

14. To su bili sinovi Abihaila, sina Hurija, sina Jare, sina Galaada, sina Mihaela, sina Jesesija, sina Jedoa, sina Buzova.

15. Ahi, sin Abdiela, sina Gunijeva, bio je poglavar njihovim obiteljima.

16. Stanovali su u Galaadu, u Basanu i u njihovim selima i na svim pašnjacima Sarona do međa njihovih.

(42) »U goru Seir«, t. j. u Idumeju.

(43) »Naseliše se do današnjega dana«, t. j. naseliše se i ostadoše ondje do današnjega dana.

Gl. 5. (1 sl.) Isp. 1 Mojs 35, 22. — Po zakonu Mojsijevu imao je prvorođenac dvije prednosti: 1. čast i prvenstvo nad svom braćom svojom, 2. dvostruki dio očinske baštine. Josip je imao ovu drugu prednost, jer su njegova dva sina, Efraim i Manase, bili glavari dvaju plemena, od kojih je svako imalo svoj različiti posjed; ali je prvenstvo pripadalo ipak Judi, kojemu su njegova braća morala iskazivati čast, i od kojega je imao da proizađe knez, to jest David, poglavica kraljevske dinastije, a onda glavni knez i vladar, Mesija.

*17. Oni svi bili su uneseni u rodovnike za vremena Joatana, kralja Judina, i za vremena Jeroboama, kralja Izraelova.

18. Rubenovci, Gadovci i polovina plemena Manasejeva — bili su hrabri ljudi, koji su nosili štit i mač, zatezali luk i bili vješti boju, četrdeset i četiri tisuće i sedam stotina i šezdeset sposobnih za ratnu službu —

*19. Oni su ratovali s Agarejima i s Jeturom, Natisom i Nodabom.

20. Oni nađoše u boju proti njima pomoć, i Agareji sa svojim saveznicima padoše u njihove ruke. U boju naime bili su zavapili Gospodu, i on ih usliši, jer se pouzdaše u nj.

21. Zaplijeniše stoku njihovu: pedeset tisuća kamela, dvjesta i pedeset tisuća ovaca i dvije tisuće magaraca i sto tisuća ljudi.

*22. Jer su bili pali mnogi pogođeni, jer je to bio rat od Boga podupiran. I oni se naseliše na mjestu njihovu sve do odvedenja u progonstvo.

23. Pripadnici polovine plemena Manasejeva stanovali su u zemlji od Basana do Baal-Hermona i do Sanira i gore Hermona. Njihov broj bio je velik.

24. Ovo su bili poglavari njihovih obitelji: Efer, Jesi, Eliel, Ezriel, Jeremija, Odoja i Jediel, hrabri ratnici, slavni ljudi, poglavari u svojim obiteljima.

25. Ali su bili nevjerni Bogu otaca svojih i činili su idolsku službu narodâ one zemlje, koje je Bog bio istrijebio ispred njih.

*26. Tada pobudi Bog Izraelov jarost asirskoga kralja Fula i asirskoga kralja Telgatfalnasara. Ovaj odvede u progonstvo Rubenovce, Gadovce i polovinu plemena Manasejeva i dovede ih u Helu, Habor, Aru i na rijeku Gozan do današnjega dana.

*27. Sinovi Levijevi jesu Gerson, Kaat i Merari.

28. Sinovi Kaatovi jesu Amram, Isaar, Hebron i Oziel.

29. Djeca Amramova jesu Aron, Mojsije i Marija. Sinovi Aronovi jesu Nadab, Abiu, Eleazar i Itamar.

30. Eleazar rodi Fineesa, Finees rodi Abisueja,

31. Abisue rodi Bokcija, Bokci rodi Ozija,

32. Ozi rodi Zaraju, Zaraja rodi Merajota,

33. Merajot rodi Amariju, Amarija rodi Ahitoba,

34. Ahitob rodi Sadoka, Sadok rodi Ahimaasa,

*35. Ahimaas rodi Azariju, Azarija rodi Johanana,

*36. Johanan rodi Azariju. Ovaj je vršio svećeničku službu u hra-

(17) Isp. 4 Kralj 14, 23—29; 15, 32—38.
(19) U retku 19. do 22. pripovijeda se potanje, što je već bilo rečeno u r. 10. — Vulgata prevodi neispravno ovako: »19. Vojevali su na Agareje, a Itureji i Nafis i Nodab — 20. Dođoše im u pomoć...«
(22) »U progonstvo«, t. j. u Asiriju.
(26) Isp. 4 Kralj 15, 19. 29. »I dovede ih... do današnjega dana«, t. j. dovede ih... i ostadoše ondje do današnjega dana.
(27—41) Ovi hebrejski reci odgovaraju recima 6, 1—15 u Vulgati (i u Daničiću). Ovi nam reci iznose genealogiju (rodoslovlje) velikih svećenika do sužanjstva asirskoga.
(35) Johanan se zvao i Jojada.
(36) To je onaj Azarija, koji se odlučno opro kralju Oziji, kad je pristupio k žrtveniku kadionomu da kadi (isp. 2 Dnev 26, 17. 18).

mu, što ga sagradi Salomon u Jeruzalemu.
37. I Azarija rodi Amariju, Amarija rodi Ahitoba,
38. Ahitob rodi Sadoka, Sadok rodi Seluma,
39. Selum rodi Helciju, Helcija rodi Azariju,
40. Azarija rodi Saraju, Saraja rodi Josedeka.
*41. Josedek otide, kad Gospod odvede u progonstvo Judu i Jeruzalem rukom Nabuhodonozorovom.

GLAVA 6.

Imena i gradovi sinova Levijevih i Aronovih.

*1. Sinovi Levijevi jesu Gerson, Kaat i Merari.
2. Ovo su imena sinovima Gersonovim: Lobni i Semej.
3. Sinovi Kaatovi jesu Amram, Isaar, Hebron i Oziel.
4. Sinovi Merarijevi jesu Moholi i Musi. Ovo su porodice levitske po svojim obiteljima:
5. Gersonova: Lobni, sin njegov, a njegov sin Jahat, a njegov sin Zama,
6. A njegov sin Joah, a njegov sin Ado, a njegov sin Zara, a njegov sin Jetraj.
7. Sinovi Kaatovi: Aminadab, sin njegov, a njegov sin Kore, a njegov sin Asir,
8. A njegov sin Elkana, a njegov sin Abjasaf, a njegov sin Asir,
9. A njegov sin Tabat, a njegov sin Uriel, a njegov sin Ozija, a njegov sin Saul.
10. Sinovi Elkanini: Amasaj i Ahimot,
11. Elkana. Sinovi Elkanini: Sofaj, sin njegov, a njegov sin Nahat,
12. A njegov sin Eliab, a njegov sin Jeroham, a njegov sin Elkana.
*13. Sinovi Samuelovi: prvorođenac Vaseni i Abija.
14. Sinovi Merarijevi: Moholi, a njegov sin Lobni, a njegov sin Semej, a njegov sin Oza,
15. A njegov sin Samaa, a njegov sin Hagija, a njegov sin Asaja.
*16. Ovo su oni, koje postavi David za pjevanje u hramu Gospodnjem, izakako se je bio smjestio kovčeg.
17. Oni su vršili službu pred šatorom svjedočanstva kao pjevači, dok nije bio Salomon sagradio hram Gospodnji u Jeruzalemu. Po svojim službenim propisima oni su vršili službu svoju.
18. Ovi su, što su vršili službu, i sinovi njihovi: od sinova Kaatovih Heman, hramski pjevač, sin Joela, sina Samuela,
19. Sina Elkane, sina Jerohama, sina Eliela, sin Tohuja,
20. Sina Sufa, sina Elkane, sina Mahata, sina Amasaja,
21. Sina Elkane, sina Johela, sina Azarije, sina Sofonije,
22. Sina Tahata, sina Asira, sina Abjasafa, sina Koreja,
23. Sina Isaara, sina Kaata, sina Levija, sina Izraelova.
*24. Njegov drug bio je Asaf, koji je vršio službu s desne njegove, Asaf, sin Barahije, sina Samae,

(41) »Josedek otide« zajedno s ostalim narodom.
Gl. 6. (1—66) Ovi hebrejski reci odgovaraju 6, 16—81 u Vulgati (i u Daničiću).
(13) U 1 Kralj 8, 2 čitamo, da je prvorođencu Samuelu bilo ime Joel.
(16) »Izakako se je bio smjestio kovčeg«, t. j. nije se više nosio od mjesta do mjesta, nego je od Davida donesen na Sion.
(24) Bila su tri pjevačka i sviračka zbora za svečane službe Božje: u sredini, s desne i s lijeve strane. U sredini su stajali Kaatovci, njima s desne strane Gersonovci, a s lijeve strane Merarijevci.

25. Sina Mihaela, sina Basaje, sina Melhije,
26. Sina Atanaja, sina Zare, sina Adaje,
27. sina Etana, sina Zame, sina Semeja,
28. Sina Jeta, sina Gersoma, sina Levijeva.
29. Sinovi Merarijevi, drugovi njihovi, stajali su s lijeve strane: Etan, sin Kusija, sina Abdija, sina Maloha,
30. Sina Hasabije, sina Amasije, sina Helcije,
31. Sina Amasaja, sina Bonija, sina Somera,
32. Sina Moholija, sina Musija, sina Merarija, sina Levijeva.
33. Drugovi njihovi, leviti, bili su određeni za svu službu u šatoru hrama Božjega.
34. A Aron i sinovi njegovi vršili su službu na žrtveniku za žrtve paljenice i na žrtveniku kadionom, svu službu u svetinji nad svetinjama i službu pomirenja za Izraela točno po propisima, što ih je bio dao Mojsije, sluga Božji.
35. Ovo su potomci Aronovi: Eleazar, sin njegov, a njegov sin Finees, a njegov sin Abisue,
36. A njegov sin Bokci, a njegov sin Ozi, a njegov sin Zarahija,
37. A njegov sin Merajot, a njegov sin Amarija, a njegov sin Ahitob,
38. A njegov sin Sadok, a njegov sin Ahimaas.
*39. Ovo su im stanovi po mjestima njihovim u području njihovu: Aronovci, porodica Kaatovaca, — na njih pade ždrijeb —
40. Dobiše Hebron u zemlji Judinoj i pašnjake njegove unaokolo.
41. Međe grada i sela njegova dadoše Kalebu Jefonejevu.
*42. Nadalje dadoše Aronovcima gradove za utočište Hebron i Lobnu i pašnjake njezine, Jeter i Estemo i pašnjake njegove,
43. Helon i pašnjake njegove, Dabir i pašnjake njegove,
44. Asan i pašnjake njegove i Betsemes i pašnjake njegove.
45. Nadalje od plemena Benjaminova: Gabee i pašnjake njegove, Almat i pašnjake njegove i Anatot i pašnjake njegove. Ukupni broj gradova njihovih iznosio je trinaest po porodicama njihovim.
*46. Kaatovci, koji su bili još preostali od porodica toga plemena, dobiše ždrijebom od polovine plemena Manasejeva deset gradova.
47. Gersonovci dobiše po porodicama svojim od plemenâ Isahar, Aser, Neftali i Manase u Basanu trinaest gradova.
48. Merarijevci dobiše ždrijebom po porodicama svojim od plemenâ Ruben, Gad i Zabulon dvanaest gradova.
49. Tako dadoše sinovi Izraelovi levitima te gradove i pašnjake njihove.
50. Ždrijebom odstupiše od plemenâ Judeja, Simeonovaca i Benjaminovaca te po imenu označene gradove.
51. Ostatku od porodica Kaatovaca bili su odstupljeni gradovi njihova područja od plemena Efraimova.

(39) Isp. Joz 21.
(42) Od gradova, što se spominju ovdje, samo je Hebron bio grad za utočište ili slobodan grad (isp. Joz 20, 7. 8).
(46) »Od porodica toga plemena, od polovine plemena i t. d.« Prema Joz 21, 5 ovaj redak ima se popuniti ovako: »Od plemena Efraimova, od plemena Danova i od polovine plemena i t. d.«

*52. Njima dadoše gradove za utočište Sihem i pašnjake njegove u gori Efraimovoj, Gazer i pašnjake njegove,
*53. Jekmaam i pašnjake njegove, Bethoron i pašnjake njegove,
54. Helon i pašnjake njegove, Getremon i pašnjake njegove.
55. Od polovine plemena Manasejeva: Aner i pašnjake njegove, Balaam i pašnjake njegove — za porodice preostalih Kaatovaca.
56. Gersonovci dobiše od porodica polovine plemena Manasejeva: Gaulon i Basanu i pašnjake njegove i Astarot i pašnjake njegove.
57. Od plemena Isaharova: Cedes i pašnjake njegove, Daberet i pašnjake njegove,
58. Ramot i pašnjake njegove i Anem i pašnjake njegove.
59. Od plemena Aserova: Masal i pašnjake njegove, Abdon i pašnjake njegove,
60. Hukak i pašnjake njegove, Rohob i pašnjake njegove.
61. Od plemena Neftalijeva: Cedes u Galileji i pašnjake njegove, Hamon i pašnjake njegove, Karjataim i pašnjake njegove.
*62. Merarijevci, što još preostaše, dobiše od plemena Zabulonova: Remono i pašnjake njegove, Tabor i pašnjake njegove.
63. Nadalje s onu stranu Jordana naprema Jerihu u istočnoj zemlji jordanskoj od plemena Rubenova: Bosor u pustinji i pašnjake njegove, Jasu i pašnjake njezine,
64. Kademot i pašnjake njegove, Mefaat i pašnjake njegove.
65. Od plemena Gadova: Ramot u Galaadu i pašnjake njegove, Manaim i pašnjake njegove,
66. Hesebon i pašnjake njegove, Jezer i pašnjake njegove.

GLAVA 7.

Rodoslovlje šest ostalih sinova Jakovljevih.

1. Sinovi Isaharovi jesu Tola, Fua, Jasub i Simeron: četvorica.
2. Sinovi Tolini jesu Ozi, Rafaja, Jeriel, Jemaj, Jebsem i Samuel, poglavari svojih obitelji od Tole, hrabri ljudi po porodicama svojim. U vrijeme Davidovo bilo ih je na broj dvadeset i dvije tisuće i šest stotina.
3. Potomci Ozijevi jesu Izrahija, i od Izrahije vuku lozu Mihael, Obadija, Joel i Jesija, svega ih pet poglavara.
4. Njima su pripadali po porodicama njihovim, po obiteljima njihovim za boj spremne ratničke čete: trideset i šest tisuća ljudi. Oni su naime imali mnogo žena i djece.
5. Njihovi plemenici u svim porodicama Isaharovim bili su hrabri ratnici. Bilo ih svega na broj osamdeset i sedam tisuća.
*6. Sinovi Benjaminovi jesu Bela, Behor i Jadihel: trojica.
7. Sinovi Belini jesu Esbon, Ozi, Oziel, Jerimot i Uraj, pet obiteljskih poglavara, hrabri ratnici. Bilo ih je na broj dvadeset i dvije tisuće i trideset i četiri.
8. Sinovi Behorovi jesu Zamira, Joas, Eliezer, Elioenaj, Amri, Je-

(52) Od svih gradova, što se dalje spominju, samo je Sihem bio grad za utočište (isp. 42. bilješku).

(53) Iza »Bethoron i pašnjake njegove« Joz 21, 23 dodaje: »Od plemena Danova Elteko i pašnjake njegove, Gabaton i pašnjake njegove, Helon i t. d.«

(62) Iza »od plemena Zabulonova« Joz 21, 34 dodaje: »Jeknam i pašnjake njegove, Kartu i pašnjake njezine, Remono i t. d.«

Gl. 7. (6) Potomci ostalih sinova Benjaminovih (isp. 8, 1; 4 Mojs 26, 38 sl.) ili su pomrli ili su pali u ratu (Suc 20.), tako da ih je u vrijeme Davidovo (r. 2.) bilo samo tri.

rimot, Abija, Anatot i Almat: svi
su to sinovi Behorovi.
9. Izbrojenih po porodicama svojim, po obiteljskim poglavarima, po hrabrim ratnicima bilo ih je dvadeset tisuća i dvjesta.
10. Sin Jadihelov jest Balan. Sinovi Balanovi jesu Jehus, Benjamin, Aod, Hanana, Zetan, Tarsis i Ahisahar.
11. Sve su to sinovi Jadihelovi po obiteljskim poglavarima, valjani ratnici: sedamdeset tisuća i dvjesta sposobnih za ratnu službu.
*12. Sefam i Hafam jesu sinovi Hirovi, Hasim sinovi Aherovi.
*13. Sinovi Neftalijevi jesu Jasiel, Guni, Jeser i Selum, potomci Belini.
*14. Sinovi Manasejevi jesu Ezriel, kojega mu žena rodi; inoča njegova aramejska rodi Mahira, oca Galaadova.
15. Mahir oženi sinove svoje Hafima i Safana. Sestra njegova zvala se je Maaha. Drugi se je zvao Salfaad. Salfaad je imao kćeri.
16. Maaha, žena Mahirova, rodi sina. Ona ga prozva Fares. Brat njegov zvao se Sares. Njegovi sinovi Ulam i Recen.
17. Sin Ulamov jest Badan. To su sinovi Galaada, sina Mahira, sina Manasejeva.
*18. Sestra njegova Hamoleketa rodi Ishoda, Abiezera i Moholu.
19. A sinovi Semidini bili su Ahin, Sehem, Leci i Aniam.
*20. Potomci Efraimovi jesu Sutala, a njegov sin Bared, a njegov sin Tahat, a njegov sin Elada, a njegov sin Tahat,
*21. A njegov sin Zabad, a njegov sin Sutala, Ezer i Elad. Getovci, urođenici zemlje, ubiše ih, jer su bili izašli, da im ugrabe stoku.
22. Njihov otac Efraim tugovao je dugo za njima, i dođoše braća njegova da ga tješe.
*23. Tada uđe k ženi svojoj, i ona zatrudnje i rodi sina. On ga nazva Berija, jer se to dogodi u nesreći kuće njegove.
24. Kći njegova bila je Sara. Ona sagradi Donji i Gornji Bethoron i Ozensaru.
25. Sin njegov bio je Rafa, i Rasaf, a njegov sin Tale, a njegov sin Taan,
26. A njegov sin Laadan, a njegov sin Amiud, a njegov sin Elisama,
*27. A njegov sin Nun, a njegov sin Jozua.
*28. Njihov nasljedni posjed i njihovi stanovi jesu: Betel i sela njegova, na istok Noran, na zapad

(12) Hir, t. j. Uraj, kako se zove gore (r. 7.). — »Hasim sinovi Aherovi«, t. j. Hasim vuče lozu sa svojim sinovima od Ahera, koji je uostalom nepoznat.
(13) »Potomci Balini«, t. j. unuci Balini. Bala je bila mati Neftalijeva.
(14) »Ezriel, kojega mu žena rodi«: sva je prilika, da je ovdje ispalo ime. — Ako isporedimo ovaj redak s 4 Mojs 26, 29—31, naći ćemo, da je Asriel bio praunuk Manasejev, Manasejev sin bio je Mahir, Mahirov Galaad, a Galaadov Asriel (Esriel).
(18) Vulgata prevodi: »A sestra njegova Kraljica rodi Čovjeka krasna...« (»Soror autem ejus Regina peperit Virumdecorum...«) Hebr. »Moleket« znači »Kraljica«, a »Iš-hod« znači »Čovjek krasan«.
(20—26) Isp. 4 Mojs 26, 35. 36.
(21) »Jer su bili izašli, da im ugrabe stoku«, jamačno, dok su još boravili u Egiptu, u zemlji gesenskoj, i čuvali stada oca svojega.
(23) »Berija«, t. j. »u nesreći«.
(27—28) Isp. Joz 16, 1—10.
(28) »Betel i sela njegova«; Vulgata prevodi: »Betel s kćerima svojim«. — Aza (bolji rukopisi čitaju Ava), mjesto po svoj prilici blizu Sihema.

Gazer i sela njegova, Sihem i sela njegova do Aze i sela njezinih.

*29. U rukama Manasejevaca bili su Betsan i sela njegova, Tanah i sela njegova, Magedo i sela njegova, Dor i sela njegova. Ovdje su stanovali sinovi Josipa, sina Izraelova.

*30. Sinovi Aserovi jesu Jemna, Jesua, Jesui, Barija i Sara, sestra njihova.

31. Sinovi Barijini jesu Heber i Melhiel. Ovaj je otac Barsaitov.

32. Heber rodi Jeflata, Somera, Hotama i sestru njihovu Suau.

33. Sinovi Jeflatovi jesu Foseh, Hamaal i Asot; to su sinovi Jeflatovi.

34. Sinovi Somerovi jesu Ahi, Roaga, Haba i Aram.

35. Sinovi njegova brata Helema jesu Sufa, Jemna, Seles i Amal.

36. Sinovi Sufini jesu Sue, Harnafer, Sual, Beri i Jamra,

37. Bosor, Hod, Sama, Salusa, Jetran i Bera.

38. Sinovi Jeterovi jesu Jefone, Fasfa i Ara.

39. Sinovi Olini jesu Aree, Haniel i Resija.

40. Svi su ovi sinovi Aserovi, poglavari svojih obitelji, izabrani hrabri ratnici, glavari među knezovima. Bilo ih je za vojsku na broj dvadeset i šest tisuća ljudi.

GLAVA 8.

Potomstvo Benjaminovo.

*1. Benjamin rodi svojega prvorođenca Baleja, drugoga Asbela, trećega Aharu,

2. četvrtoga Nohau i petoga Rafu.

3. Sinovi Balejevi bili su Adar, Gera, Abiud,

4. Abisue, Naaman, Ahoe,

5. Gera, Sefufan i Huram.

*6. Ovo su sinovi Ahoda: — poglavari u obiteljima, što su stanovale u Gabai, i oni ih preseliše u Manahat —:

7. Naaman, Ahija i Gera; ovaj je, koji ih preseli, i on rodi Ozu i Ahiuda.

*8. Saharaim rodi sinove u zemlji moapskoj, izakako je bio otpustio svoje žene Husimu i Baru,

9. I to sa svojom ženom Hodesom rodi Jobaba, Sebiju, Mosu, Molhoma,

10. Jehusa, Sehiju i Marmu. To su sinovi njegovi, poglavari u obiteljima.

*11. S Husimom je bio rodio Abitoba i Elfaala.

12. Sinovi Elfaalovi jesu Heber, Misaam i Samad. Ovaj sagradi Ono i Lod i sela njegova.

*13. Barija i Sama jesu poglavari obiteljski stanovnikâ u Ajalonu. Oni istjeraše stanovnike getske.

14. Ahio, Sesak, Jerimot,

15. Zabadija, Arod, Heber,

(29) Isp. Joz 17, 11.
(30—40) Isp. 4 Mojs 26, 44—47.
Gl. 8. (1—4) Isp. 4 Mojs 26, 38—40.
(6) Ahod (Aod) je bio sin Gerin (isp. Suc 3, 15). — »U Manahat«, t. j. u pleme Judino.
(8) Tko je bio otac Saharaimu, zašto je otišao u zemlju moapsku i zašto je otpustio svoje dvije žene, ne zna se.
(11) Vulgata neispravno prevodi ovaj redak: »A Mehusim rodi Abitoba i Elfaala.«
(13) Sama: ne zna se, od koga vuče lozu.

16. Mihael, Jesfa i Joha jesu sinovi Barijini.
17. Zabadija, Mosolam, Hezeci, Heber,
18. Jesamari, Jezbija i Jobab jesu sinovi Elfaalovi.
19. Jacim, Zehri, Zabdi,
20. Elioenaj, Seletaj, Eliel,
21. Adaja, Baraja i Samarat jesu sinovi Semejevi.
22. Jesfam, Heber, Eliel,
23. Abdon, Zehri, Hanan,
24. Hananija, Elam, Anatotija,
25. Jefdaja i Fanuel jesu sinovi Sesakovi.
26. Samsari, Sohorija, Otolija,
27. Jersija, Elija i Zehri jesu sinovi Jerohamovi.
*28. To su poglavari obiteljski po porodicama svojim. Kao glavari stanovali su u Jeruzalemu.
*29. U Gabaonu stanovali su otac Gabaonu — žena njegova zvala se je Maaha —,
30. Njegov prvorođeni sin Abdon, pa Sur, Cis, Baal, Nadab,
31. Gedor, Ahio i Zaher.
32. Macelot, koji rodi Samau. I ovi su stanovali kod braće svoje u Jeruzalemu, naprema braći svojoj.
*33. Ner rodi Cisa, Cis rodi Saula, Saul rodi Jonatu, Melhisuu, Abinadaba i Esbaala.
*34. Sin Jonatin jest Meribaal; Meribaal rodi Mihu.
35. Sinovi Mihini jesu Fiton, Meleh, Taraa i Ahaz.
36. Ahaz rodi Joadu, Joada rodi Alamata, Azmota i Zamrija. Zamri rodi Mosu,
37. Mosa rodi Banau. A njegov sin jest Rafa, a njegov sin Elasa, a njegov sin Asel.
38. Asel je imao šest sinova. Oni su se zvali Ezrikam, Bokru, Ismahel, Sarija, Obdija i Hanan; sve su to sinovi Aselovi.
39. Sinovi njegova brata Eseka jesu njegov prvorođenac Ulam, drugi Jehus i treći Elifalet.
40. Sinovi Ulamovi bili su valjani ratnici, koji su mogli natezati luk. I imali su mnogo sinova i unuka, sto i pedeset. Svi ovi pripadaju Benjaminovcima.

GLAVA 9.

Stanovnici Jeruzalema i Gabaona.

*1. Svi Izraelci bili su zapisani u rodoslovlje. Zapisani su u knjizi o kraljevima Izraelovim. Judeji su bili odvedeni u progonstvo u Babilon poradi bezakonja svojih.
*2. Prvi stanovnici, koji su tada živjeli na vlastitom posjedu u gradovima svojim, bili su Izraelci, svećenici, leviti i natineji.
3. U Jeruzalemu stanovali su od sinova Judinih, od sinova Benjaminovih, od sinova Efraimovih i od sinova Manasejevih.
4. Otej, sin Amiuda, sina Amrija, sina Omraja, sina Bonija, od potomaka Faresa, sina Judina.

(28) »To su poglavari...« od r. 14.—27.

(29—38) Isp. 9, 35—44. »Otac Gabaonu«, u Vulgati Abigabaon, a to znači otac Gabaonu, komu je bilo ime Jehiel (isp. 9, 35). »Otac Gabaonu«, t. j. gospodar i posjednik Gabaona (isp. Joz 9, 3).

(33) Ner je sin Jehielov. — Esbaal je Isboset u 2 Kralj 2, 8.

(34) Meribaal je Mefiboset u 2 Kralj 9, 6.

Gl. 9. (1) Svi Izraelci, sav Izrael, sav soj Jakovljev, sva plemena. — Knjiga o kraljevima Izraelovim ovdje je isto, što knjiga o kraljevima Jude i Izraela (isp. 2 Dnev 16, 11). — Vulgata: »I tako bi sav Izrael izbrojen; i broj je njihov zapisan u Knjizi kraljeva Izraelovih i Judinih; i preseliše ih i t. d.«

(2) Natineji, to će reći, darovani, od svojih roditelja darovani, kao službenici, svećenicima i levitima, da vrše u hramu najniže službe. Bili su većinom zarobljenici u ratu. Prvi su natineji bili Gabaonci, o kojima se govori u Joz gl. 9.

*5. Nadalje od Silonita prvorođenac Asaja i sinovi njegovi.

6. Od sinova Zarinih Jehuel i braća njihova: šest stotina i devedeset.

7. Od sinova Benjaminovih: Salo, sin Mosolama, sina Oduje, sina Asane,

8. Nadalje Johanija, sin Jerohamov, i Ela, sin Ozija, sina Mohorijeva, i Sosolam, sin Safatije, sina Rahuela, sina Jebanijina,

9. I braća njihova po porodicama svojim: devet stotina i pedeset i šest. Svi ovi ljudi bili su obiteljski poglavari u svojim obiteljima.

10. Od svećenikâ: Jedaja, Jojarib, Jahin

*11. I Azarija, sin Helcije, sina Mosolama, sina Sadoka, sina Marajota, sina Ahitoba, kneza u hramu Božjem;

12. Nadalje Adaja, sin Jerohama, sina Fasura, sina Melhijina, i Maasaj, sin Adiela, sina Jezre, sina Mosolama, sina Mosolamita, sina Emerova,

13. I braća njihova, poglavari svojih obitelji: tisuća i sedam stotina i šezdeset ljudi, ljudi valjanih u službi kod hrama Božjega.

14. Od levitâ: Semeja, sin Hasuba, sina Ezrikama, sina Hasebijina, od sinova Merarijevih,

15. Bakbakar, Heres, Galal, Matanija, sin Mihe, sina Zehrija, sina Asafa,

*16. Obdija, sin Semeje, sina Galala, sina Iditunova, i Barahija, sin Ase, sina Elkanina, koji je stanovao u selima Netofatovaca.

17. Nadalje vratari: Selum, Akub, Telmon, Ahimam i braća njihova; Selum je bio poglavar.

*18. On je dosada bio na vratima kraljevskim prema istoku. To su vratari u taboru levitâ.

*19. Selum, sin Koreja, sina Abjasafa, sina Korejeva, i braća njegova iz obitelji njegove, Korejevci, vrše službu u šatoru kao čuvari pragova. Već oci njihovi bili su u taboru Gospodnjem čuvari ulaza.

20. Finees, sin Eleazarov, bio je otprije glavar njihov — Gospod nek je s njim!

21. Zaharija, sin Mosolamijin, bio je vratar kod šatora svjedočanstva.

*22. Svih ovih, koji su bili izabrani za vratare na pragovima, bilo je dvjesta i dvanaest. U selima njihovim bili su uneseni u popis porodicâ. David i vidjelac Samuel postaviše ih u njihovu službu.

23. Oni su sa sinovima svojim kao straža stajali na vratima u hramu Gospodnjem, u šatoru.

24. Prema četiri vjetra stajali su vratari, prema istoku, zapadu, sjeveru i jugu.

25. Od vremena do vremena morala su braća njihova iz njihovih sela doći za sedam dana, da im pomognu.

*26. Jer četiri prva vratara — to su bili leviti — bila su svagda u

(5) Siloniti, potomci Sila. Bit će da je ispravnije čitanje »hašelani«, Selaniti (Selinovci), to jest potomci Sele, trećega sina Judina (isp. 4 Mojs 26, 20).
(11) »Knez u hramu Božjem«, t. j. jedan između poglavara nad levitima.
(16) Netofatovci: isp. 4 Kralj 25, 23. Netofatovci su bili u plemenu Judinu.
(18) Na vrata kraljevska išao bi kralj iz svoje palače u hram.
(19) »U šatoru«: još prije nego se je sagradio hram.
(22) »David i vidjelac Samuel«: mjesto »Samuel« stoji u 2 Dnev 29, 25 »Gad«, koji je živio u vrijeme Davidovo, i s kojim se je David svjetovao u vjerskim stvarima.
(26) »Nad ćelijama«, u kojima se čuvalo brašno, vino, ulje i t. d.

službi. Oni su imali nadzor nad ćelijama i riznicama hrama Božjega.

27. Preko noći stajali su u okolici hrama Božjega; jer na njima je bila straža i morali su otvarati svako jutro.

28. Neki od njih bili su nad posuđem službenim: oni su ga na broj unosili i na broj iznosili.

29. Drugi od njih bili su postavljeni nad drugim stvarima i nad svim predmetima posvećenim: nad brašnom, vinom, uljem, kadom i mirisima.

30. Neki sinovi svećenički priređivali su mast od tih mirisa.

31. Matatija, jedan od levita, prvorođenac Korejevca Seluma, bio je nad stvarima, što se prže na tavi.

32. Između Kaatovaca, braće njihove, bili su neki nad kruhom postavljenim, pa bi ga priređivali svake subote.

33. To su pjevači, obiteljski poglavari levitâ, koji su samo u ćelijama bili prosti od službe; jer su inače dan i noć bili zaposleni.

34. To su obiteljski poglavari levitâ, poglavari po porodicama svojim. Oni su stanovali u Jeruzalemu.

*35. U Gabaonu stanovali su Jehiel, otac Gabaonu — žena njegova zvala se je Maaha —,

36. Njegov prvorođeni sin Abdon, pa Sur, Cis, Baal, Ner, Nadab,

37. Gedor, Ahio, Zaharija i Macelot.

38. Macelot rodi Samau. I oni su stanovali kod braće svoje u Jeruzalemu, naprema braći svojoj.

39. Ner rodi Cisa, Cis rodi Saula, Saul rodi Jonatu, Melhisuu, Abinadaba i Esbaala.

40. Sin Jonatin jest Meribaal. Meribaal rodi Mihu.

41. Sinovi Mihini jesu Fiton, Meleh, Taraa i Ahaz.

*42. Ahaz rodi Jaru, Jara rodi Alamota, Azmota i Zamrija, Zamri rodi Mosu,

43. Mosa rodi Banau. A njegov sin jest Rafaja, a njegov sin Elasa, a njegov sin Asel.

44. Asel je imao šest sinova, kojima su bila ova imena: Ezrikam, Bokru, Ismahel, Sarija, Obdija i Hanan. To su sinovi Aselovi.

GLAVA 10.

Smrt Saulova u boju s Filistejima.

*1. Između Izraelaca i Filisteja bilo je došlo do boja. A ljudi Izraelovi pobjegoše ispred Filisteja, i padali su mrtvi na gori Gelboi.

2. Filisteji se natisnuše za Saulom i sinovima njegovim. Pritom pogubiše Filisteji Jonatu, Abinadaba, Melhisuu, sinove Saulove.

3. I za Saula posta boj veoma težak. Napokon ga stigoše strijelci, i on bi ranjen od strijelaca.

4. Tada zapovjedi Saul momku, koji mu je nosio oružje: »Izvadi mač svoj i probodi me, da ne dođu ti pogani i narugaju mi se!« Ali ne

(35—44) Isp. 8, 29—38. Od levitâ vraća se sveti pisac opet k plemenu Benjaminovu i daje nam opet rodoslovlje Saulovo, da od njega dođe na Davida. Ovoga velikog kralja, praoca Mesijina, tako isto i njegove potomke, ima on osobito pred očima. Poradi njega dao nam je mnoga prijašnja rodoslovlja, koja imaju i tu svrhu, da onima Judejima, što se vraćaju iz babilonskog sužanjstva, pokaže na njihova stara selišta, gdje se mogu opet nastaniti. Rodoslovlja ova dosta su manjkava i isprekidana, a razlog je tome i to, što su mnoge porodice izumrle, a mnoge se nijesu ni vratile kući, pa zato svetome piscu nijesu bile toliko važne.

(42) U 8, 36 stoji: »Ahaz rodi Joadu, Joada rodi Alamota i t. d.«

Gl. 10. (1—14) Isp. 1 Kralj 31, 1—13.

htjede momak, koji mu je nosio oružje, jer se je strašio veoma. I tako Saul sam uze mač i baci se na nj.

5. Kad momak, koji mu je nosio oružje, vidje, gdje umrije Saul, baci se i on na svoj mač i umrije.

*6. Tako pogibe Saul sa tri sina svoja. Sva kuća njegova pogibe tako zajedno.

*7. A kad ljudi Izraelovi, što su stanovali u ravnici, vidješe, gdje pobjegoše oni i gdje Saul i sinovi njegovi pogiboše, ostaviše gradove svoje i nagnuše u bijeg. I dođoše Filisteji i naseliše se u njima.

8. Sutradan dođoše Filisteji, da opljačkaju pobijene. Kad nađoše Saula i tri sina njegova gdje leže na gori Gelboi,

9. Oplijeniše ga i uzeše sa sobom glavu njegovu i oružje njegovo. Tada poslaše po zemlji filistejskoj unaokolo, da dojave idolima svojim i narodu vijest o pobjedi.

*10. Oružje njegovo staviše u hram boga svojega, a glavu mu objesiše na hramu Dagonovu.

11. A kad čuše svi stanovnici Jabesa u Galaadu sve, što su bili Filisteji učinili od Saula,

12. Podigoše se svi oboružani i uzeše tijelo Saulovo i tjelesa sinova njegovih. Donesoše ih u Jabes, pokopaše kosti njihove pod terebintom u Jabesu, i postili su sedam dana.

13. Tako pogibe Saul poradi prestupaka, što ih je bio počinio proti Gospodu, jer nije držao zapovijedi Gospodnje i jer je bio pitao duh mrtvaca, da dobije obavijest,

*14. Mjesto da upita Gospoda. Zato ga ubi Gospod i prenese kraljevstvo njegovo na Davida, sina Izajeva.

GLAVA 11.

David, pomazan za kralja, osvaja Jeruzalem. Davidovi junaci.

*1. Svi Izraelci sabraše se kod Davida u Hebronu i rekoše: »Evo, mi smo od tvojega mesa i od tvoje krvi.

2. Već prije, kad je još Saul bio kralj, ti si bio onaj, koji je u boj odvodio i opet kući dovodio Izraela. Tebi je obećao Gospod, Bog tvoj: Ti ćeš pasti narod moj Izraela, i ti ćeš biti knez nad pukom mojim Izraelom.«

3. Kad su se tako bile našle kod kralja u Hebronu sve starješine Izraelaca, sklopi David s njima u Hebronu pred Gospodom savez. Tada pomazaše Davida za kralja nad Izraelom po naputku Gospodnjem, što je bio izašao preko Samuela.

4. Jednoga dana otide David sa svim Izraelom u Jeruzalem, to jest Jebus. Tamo su bili Jebuzeji, koji su živjeli u onoj zemlji.

5. Stanovnici u Jebusu rekoše Davidu: »Ne ćeš ući ovamo.« Ipak David osvoji tvrđavu Sion, to je kasniji grad Davidov.

6. Tada reče David: »Tko prvi nadbije Jebuzeje, bit će vrhovni zapovjednik vojske.« Joab, sin Sarvijin, uzađe prvi i posta vrhovni zapovjednik.

7. David uze stan u tvrđavi. Zato je prozvaše gradom Davidovim.

(6) Svi članovi kuće Saulove, ukoliko su bili u boju, padoše. Saulov sin Isboset i Jonatin sin Mefiboset bili su ostali kod kuće, pa su i ostali na životu.
(7) »U ravnici«, t. j. jezrahelskoj (Esdrelon).
(10) »U hram boga svojega«, t. j. božice Astarte. — »A glavu mu objesiše na hramu Dagonovu.« U 1 Kralj 31, 10: » A tijelo njegovo objesiše na zid Betsana.«
(14) »Mjesto da upita Gospoda«; Vulgata: »Ne pouzda se u Gospoda«.
Gl. 11. (1—9) Isp. 2 Kralj 5, 1—3, 6—10.

8. On sazida grad unaokolo od Mela do obzida. Joab popravi ostali grad.

9. Sve je više rasla moć Davidova, jer je Gospod nad vojskama bio s njim.

*10. Ovo su najodličniji junaci Davidovi, koji su vjerno držali s njim za njegova kraljevanja nad Izraelom i pomogli mu, da bude kralj po obećanju Gospodnjem Izraelu.

*11. Ovo je popis junaka Davidovih: Jesbaam, sin Hahamonijev, glavar trojici. On zavitla svoje koplje na tri stotine i pobi ih ujedamput.

*12. Za njim je dolazio između ta tri junaka Ahošanin Eleazar, sin Dodov.

13. On je bio s Davidom u Pas Damimu, kad se tamo skupiše Filisteji na boj. Tamo je bio komad zemlje s ječmom. A kad su ljudi bježali od Filisteja,

14. Stadoše oni usred polja, obraniše ga i pobiše Filisteje. Tako im dade Gospod veliku pobjedu.

15. Jedamput siđoše ta tri najodličnija između tridesetorice k stijeni, k Davidu, u pećinu Odolam, kad je četa Filisteja taborila u dolini Rafaimovoj.

16. David je bio uprav u tvrđavi. A u Betlehemu je onda bila straža filistejska.

17. I kad je David zaželio: »Tko bi mi donio vode da pijem iz studenca na vratima Betlehema?«,

18. Tada ona tri junaka prodriješe kroz tabor Filisteja, zahvatiše vode iz studenca na vratima Betlehema i donesoše je Davidu. Ali on je ne htjede piti, nego je proli Gospodu u čast

19. I reče: »Ne daj mi, Gospode, da tako šta učinim! Zar da pijem krv tih ljudi, koji prodriješe tamo uz opasnost života? Jer je donesoše ne mareći za život svoj.« Zato je ne htjede piti. To učiniše ta tri junaka.

*20. Abisaj, brat Joabov, bio je glavar tridesetorici. On zavitla svoje koplje na tri stotine i pobi ih. Bio je ugledan kod trojice.

21. Jer se odlikova među tridesetoricom, posta im vođa, ali one trojice ne stiže.

22. Banaja, sin Jojadin, hrabar čovjek, velik na djelima, iz Kabsela. On pogubi oba Ariela iz Moaba. Također ubi dolje kod jednog studenca lava, kad je bio pao snijeg.

23. On ubi i nekoga Egipćanina, gorostasa visoka pet lakata. Premda je Egipćanin imao u ruci koplje, debelo kao vratilo, on izađe na nj sa štapom, istrže Egipćaninu koplje iz ruke i ubi ga njegovim vlastitim kopljem.

24. To učini Banaja, sin Jojadin. Kod trojice junaka imao je visok ugled.

25. Bio je slavniji od tridesetorice, ali one trojice ne stiže. David ga stavi na čelo tjelesnoj straži.

(10—47) Isp. 2 Kralj 23, 8—39.

(11) »Glavar trojici«: Vulgata (i Daničić) ima: »prvi između trideset«; a u 2 Kralj 23, 8 ima Vulgata (i Daničić): »prvi između trojice«. Očevidna neispravnost od raznoga čitanja!

(12) Sin Dodov«, a Vulgata: »sin strica njegova«.

(20) »Glavar tridesetorici«; Vulgata (i Daničić): »prvi između trojice«. Isp. bilješku kod 11, 11.

*26. Hrabri junaci bili su Joabov brat Azael, Elhanan iz Betlehema, sin Dodov,
27. Samot iz Haroda, Heles iz Faltija,
28. Ira, sin Akcesov iz Tekue, Abiezer iz Anatota,
29. Sobohaj iz Huse, Ilaj iz Ahoha,
30. Maharaj iz Netofe, Heled iz Netofe, sin Baanin,
31. Itaj, sin Ribajev, iz Gabaata u plemenu Benjaminovu, Banaja iz Faratona,
32. Huraj iz Nahale Gaasa, Abiel iz Arbe,
33. Azmavet iz Bahurima, Eliaba iz Salabonija,
34. Sinovi Asemovi iz Gezona, Jonatan, sin Sagajev, iz Arara,
35. Ahiam, sin Saharov, iz Arara, Elifal, sin Urov,
36. Hefer iz Mehere, Ahija iz Felona,
37. Hesro iz Karmela, Naaraj, sin Asbajev,
38. Joel, brat Natanov, Mibahar, sin Agarajev,
39. Selek, Amonac, Naaraj iz Berota, koji je nosio oružje Joabu, sinu Sarvijinu,
40. Ira, Jetranin, Gareb, Jetranin,
41. Urija, Hetejin, Zabad, sin Oholijev,
42. Adina, sin Sizin, iz plemena Rubenova, poglavar Rubenovaca, i s njim trideset ljudi,
43. Hanan, sin Maahin, i Jozafat iz Matana,
44. Ozija iz Astarota, Sama i Jehiel, sinovi Hotama iz Aroera,
45. Jedihel, sin Samrijev, i njegov brat Joha, Tosajan,
46. Eliel, Mahumljanin, Jeribaj i Josaja, sinovi Elnaemovi, i Jetma, Moabac,
47. Eliel, Obed i Jasiel iz Masobije.

GLAVA 12.

Imena onih, koji pristadoše za Davidom, kad je bježao pred Saulom, i onih, koji ga učiniše kraljem nad Izraelom.

*1. Ovi dođoše k Davidu u Sikeleg, kad je još bježao ispred Saula, sina Cisova. I oni su pripadali junacima, koji su pomagali u boju,
2. Naoružani lukom, uvježbani desnom i lijevom bacati kamenje iz praće i iz luka odapinjati strijele. Od plemena Benjaminova, između suplemenika Saulovih, bili su ovi:
3. Poglavar Abiezer i Joas, sinovi Samaini iz Gabaata, Jaziel i Falet, sinovi Azmotovi, Baraha i Jehu iz Anatota,
4. Samaja iz Gabaona, junak među tridesetoricom i vođa tridesetorice, Jeremija, Jeheziel, Johanan i Jezabad iz Gaderota,
5. Eluzaj, Jerimut, Baalija, Samarija i Safatija iz Harufa,
6. Elkana, Jesija, Azareel, Joezer, Jesbaam iz Korehima,
7. Joela i Zabadija, sinovi Jerohamovi iz Gedora.

(26) U ovom se popisu nalaze i drugi junaci (41b—47), negoli u 2 Kralj 23, 24—39 i više njih, negoli ondje. Razlog je tome, što su stari junaci pomrli, a na njihovo mjesto došli drugi mlađi. To napose vrijedi za one, koji se ovdje spominju iza Urije, Hetejina (41b). Premda je tako njihov broj porastao, ipak su se i nadalje svi zajedno nazivali »tridesetoricom«. — »Sin Dodov«, Vulgata kao i u r. 12: »sin strica njegova«.

Gl. 12. (1 sl.) što se ovdje pripovijeda, dopunjuje ono, što se govori u 1 Kralj 27, 5—7. — Sikeleg (Siceleg), Cis (Kis). Isp. bilješku kod 1 Dnev 1, 6.

*8. I od plemena Gadova prijeđoše k Davidu u tvrđavu u pustinji hrabri ljudi, uvježbani ratnici, naoružani štitom i kopljem, kojima lice bilo kao lavovsko, i brzi kao srne po gorama:

9. Prvak je bio Ezer, drugi Obdija, treći Eliab,

10. Četvrti Masmana, peti Jeremija,

11. Šesti Eti, sedmi Eliel,

12. Osmi Johanan, deveti Elzebad,

13. Deseti Jeremija, jedanaesti Mahbanaj.

14. Ovi dođoše od sinova Gadovih. Bili su veoma hrabri ratnici. Najmanji ogledao bi se sa stotinom, najvaljaniji s tisućom.

*15. Ovi su bili, koji u prvom mjesecu prijeđoše preko Jordana, kad se razlio preko svih obala svojih, i natjeraše u bijeg sve stanovnike u nizinama na istok i na zapad.

*16. Dođoše jedamput i neki sinovi Benjaminovi i Judini k Davidu u tvrđavu.

17. David izađe pred njih i reče im ovo: »Ako dolazite k meni u mirnoj namjeri, da mi pomognete, ja ću se pošteno združiti s vama. Ako li dolazite, da me izdate neprijateljima mojim, premda na rukama mojim nema nepravde, neka vidi Bog otaca naših i neka sudi!«

*18. Tada dođe duh na prvaka tridesetorice, na Amasaja. On povika: »Tvoji su, Davide, i s tobom, sine Izajev! Mir, mir tebi, i mir onima, koji ti pomažu! Jer tebi pomaže Bog tvoj.« Tako ih primi David i postavi ih poglavarima nad četama ratnim.

*19. I sinovi Manasejevi prijeđoše k Davidu, kad je s Filistejima išao u boj proti Saulu, ali im nije pomogao; jer knezovi filistejski vratiše ga, izakako su se bili posavjetovali, govorili su naime među se: »On bi na račun glava naših mogao prebjeći k Saulu, gospodaru svojemu.«

20. Kad se je vraćao u Sikeleg, prijeđoše k njemu od plemena Manasejeva Edna, Jozabad, Jedihel, Mihael, Jozabad, Eliu i Salati, tisućnici u plemenu Manasejevu.

*21. Oni su pomagali Davidu proti četnicima. Jer su svi bili hrabri ljudi, te postadoše vođe u vojsci.

22. Iz dan u dan dolazili su tako ljudi k Davidu, da stupe njemu u službu, dokle postade velika vojska kao vojska Božja.

23. Ovo je broj odjeljaka naoružanih za službu ratnu, što dođoše k Davidu u Hebron, da prenesu kraljevstvo Saulovo na nj po zapovijedi Gospodnjoj:

*24. Od sinova Judinih, koji su nosili štit i koplje, bilo je šest ti-

(8) Sinovi Gadovi prijedoše k Davidu, kad je on još kao bjegunac živio u pustinji Zifu, Maonu i Engadiju (1 Kralj 22—24). Bili su hrabri kao lavovi i brzi kao srne. Ove dvije vlastitosti bile su od velike važnosti kod ratovanja u stara vremena (2 Kralj 1, 23; 2, 18).

(15) Prvi mjesec obuhvatao je vrijeme od sredine ožujka do sredine travnja. Jordan bi u to vrijeme narastao, jer bi se tada topili snjegovi na bližnjim gorama (isp. Joz 3, 15 s bilješkom).

(16) »U tvrđavu«, t. j. u pećinu Odolam (isp. 1 Kralj 22, 1).

(18) Pun radosti i oduševljenja, što moć Davidova sve više raste, dovodi Amasaj (= Amasa) k svojemu vojskovođi došljake, kojima David nije isprva pravo vjerovao.

(19) Ahis, kralj getski, vrati ga natrag (isp. 1 Kralj 29, 2—11).

(21) »Proti četnicima«, koji su opljačkali Sikeleg (isp. 1 Kralj 30, 1—19).

(24—41) Ovaj je odsjek bez paralele (poredice) u drugim biblijskim knjigama.

suća i osam stotina naoružanih za službu ratnu;

25. Od sinova Simeonovih sedam tisuća i sto hrabrih ratnika;

26. Od sinova Levijevih četiri tisuće i šest stotina

*27. S Jojadom, knezom sinova Aronovih, pod kojim je stajalo tri tisuće i sedam stotina ljudi,

28. I sa Sadokom, mladim junakom, čija je obitelj stavila dvadeset i dva kneza;

29. Od sinova Benjaminovih, suplemenika Saulovih, tri tisuće ljudi; jer dotada većina ih se držalo uz kuću Saulovu;

30. Od sinova Efraimovih dvadeset tisuća i osam stotina hrabrih, u svojim obiteljima veoma uglednih ljudi;

31. Od polovine plemena Manasejeva osamnaest tisuća, što su bili po imenu određeni da dođu, da učine Davida kraljem;

32. Od sinova Isaharovih, koji su razumijevali prilike vremena, tako da su znali, što ima da čini Izrael, dvjesta stotnika i pod njihovim zapovjedništvom svi njihovi suplemenici.

33. Od sinova Zabulonovih pedeset tisuća sposobnih za rat, potpuno za rat naoružanih ljudi, da pomognu vjerno;

34. Od plemena Neftalijeva tisuća poglavara i s njima trideset i sedam tisuća ljudi sa štitom i kopljem;

35. Od plemena Danova dvadeset i osam tisuća i šest stotina za boj naoružanih ljudi;

36. Od plemena Aserova četrdeset tisuća za rat sposobnih, za boj spremnih ljudi;

37. Od onih s onu stranu Jordana: od plemena Rubenova, Gadova i od polovine plemena Manasejeva sto i dvadeset tisuća ljudi s potpunim oružjem ratnim.

38. Svi ovi ratnici dođoše, u redove uređeni, jednodušni u Hebron, da učine Davida kraljem nad svim Izraelom. I ostali svi Izraelci bili su složni, da Davida učine kraljem.

39. Oni ostadoše tri dana tamo kod Davida, i jeli su i pili su. Jer njihovi zemljaci bili su se pobrinuli za njih.

40. I zemljaci njihovi sve od Isahara, Zabulona i Neftalija donijeli su na magarcima, kamelama, mazgama i volovima živežnih namirnica: brašna, smokava, suhoga grožđa, vina, ulja, volova i ovaca u izobilju. Jer je bila radost u Izraelu.

GLAVA 13.

Prijenos kovčega zavjetnoga u kuću Obededoma.

*1. Tada se posavjetova David s tisućnicima i sa stotnicima i sa svim knezovima.

2. Nato reče David svemu pučkom zboru Izraelovu: »Ako je vama pravo i ako je volja Gospoda, Boga našega, onda ćemo poslati k braći svojoj ostaloj po svim krajevima Izraelovim i k svećenicima i levitima u gradovima, gdje su pašnjaci njihovi, da se nađu kod nas,

3. Pa da donesemo k sebi kovčeg Boga svojega. Jer za vladanja Saulova nijesmo se brinuli za nj.«

4. Sav zbor izjavi se sporazumnim, da se to učini; jer se taj prijedlog dopade svemu narodu.

(27) Ovaj Jojada nije bio veliki svećenik, nego knez ratnicima iz obitelji Aronove. Veliki je svećenik u to vrijeme bio Abjatar.
Gl. 13. (1—14) Isp. 2 Kralj 6, 2—11.

*5. I tako David sabra sav narod Izraelov od Sihora na putu u Egipat do ceste u Emat, da donesu kovčeg Božji iz Karjatjarima.

*6. Potom otide David sa svim Izraelom u Baalu, to jest Karjatjarim, što pripada Judi, da odatle prenesu kovčeg Božji, koji nosi ime: »Gospod, koji vlada nad kerubima«.

7. Metnuše kovčeg Božji na nova kola i povezoše ga iz kuće Abinadabove. Oza i Ahio vodili su kola.

8. David i svi Izraelci igrali su puni revnosti pred Bogom, i pjevale se pjesme uz pratnju citara, harfa, bubnjeva, zvončića i cimbala.

*9. Kad dođoše do gumna Hidonova, pruži Oza ruku svoju, da pridrži čvrsto kovčeg, jer volovi potegoše na stranu.

10. Tada se raspali gnjev Gospodnji na Ozu, i udari ga ondje, jer se je bio rukom mašio za kovčeg. On umrije ondje pred Bogom.

*11. David se vrlo ožalosti, što Gospod ubi Ozu. Zato se prozva ono mjesto Ferez Oza do današnjega dana.

12. Jer se David u onaj dan uplaši od Boga i pomisli: Kako mogu donijeti k sebi kovčeg Božji,

13. Ne dade David odvesti kovčeg k sebi u grad Davidov, nego ga skloni u kuću Obededoma iz Geta.

14. I tako osta kovčeg Božji tri mjeseca u kući Obededoma kod obitelji njegove. Gospod blagoslovi kuću Obededoma i sve imanje njegovo.

GLAVA 14.

David dobiva od Hirama drvo i poslenike. Davidove žene i djeca i pobjede nad Filistejima.

*1. Hiram, kralj Tira, posla k Davidu poslanike s drvima cedrovim, s kamenarima i drvoljeljama, da mu grade palaču.

*2. David spoznade, da ga je Gospod potvrdio kao kralja nad Izraelom. Jer kraljevstvo njegovo bilo se je podiglo do visokog ugleda radi njegova naroda Izraela.

3. David uze sebi u Jeruzalemu još daljne žene, i David rodi još više sinova i kćeri.

4. Ovo su imena sinova, što mu se rodiše u Jeruzalemu: Samua, Sobab, Natan, Salomon,

*5. Jebahar, Elisua, Elifalet,

6. Noga, Nafeg, Jafija,

*7. Elisama, Baaljada i Elifalet.

8. Kad čuše Filisteji, da je David bio pomazan za kralja nad svim Izraelom, izađoše svi Filisteji, da uhvate Davida. Čim David doču to, izađe pred njih.

9. Filisteji dođoše i raširiše se u ravnici rafaimskoj.

10. David upita Boga: »Hoću li izaći proti Filistejima? Hoćeš li ih

(5) Sihor, što leži između Palestine i Egipta, po svoj je prilici u pustinji potok, koji kod mjesta El-Ariša utječe u Sredozemno more. On je južna međa Palestini. Sihor znači crna, mutna rijeka.

(6) Baala, staro ime za Karjatjarim (Joz 15, 9. 60). Vulgata: »Pođe na goru Karjatjarim« — »ascendit ad collem Cariathiarim«.

(9) Po 2 Kralj 6, 6: »do gumna Nahonova«.

(11) Isp. 2 Kralj 6, 8 s bilješkom.

Gl. 14. (1—17) Isp. 2 Kralj 5, 11—25.

(2) »Radi njegova naroda Izraela«; Vulgata: »svrhu naroda njegova Izraela«.

(5) Ime Elifalet dolazi u ovoj glavi dvaput, i to ovdje i u r. 7.; u 2 Kralj 5, 15 nema toga imena.

(7) U 2 Kralj 5, 16 čitamo Elioda mjesto Baaljada; u 3, 8 stoji Eljada. Isp. bilješku kod 1, 1.

dati u moje ruke?« Gospod mu odgovori: »Izađi! Dat ću ih u tvoje ruke!«

11. Kad oni otidoše u Baal Farasim, pobi ih ondje David. David povika: »Bog neprijatelje moje prodrije mojom rukom, kao što prodire voda.« Zato se prozva ono mjesto Baal Farasim.

12. Idole, što ih ondje ostaviše, dade David spaliti.

13. Kad još jednom dođoše Filisteji i raširiše se po ravnici,

14. Upita opet David Boga, i Bog mu odgovori: »Ne idi za njima, nego ih zaobiđi, pa udari na njih od balsamovih stabala!

15. Čim čuješ da zašušti po vrhovima balsamovih stabala, tada izađi i napani! Jer tada ide pred tobom Bog, da pobije vojsku filistejsku!«

16. David učini tako, kako mu je bio zapovjedio Bog. Oni pobiše vojsku filistejsku od Gabaona do Gezera.

17. I raširi se slava Davidova po svim zemljama, i Gospod zadade strah od njega svim narodima.

GLAVA 15.

Kovčeg zavjetni dolazi na svoje mjesto. Mihola se naruga Davidu.

*1. Potom dade sebi David posagraditi kuće u gradu Davidovu. I spremi mjesto za kovčeg Božji i razape mu šator.

*2. Tada zapovjedi David, da nitko ne smije nositi kovčeg Božji osim levitâ. Jer je njih izabrao Gospod da nose kovčeg Božji i da mu služe uvijek.

3. I dozva David sve sinove Izraelove u Jeruzalem, da prenesu kovčeg Gospodnji na mjesto, koje mu je bio spremio.

4. I tako skupi David potomke Aronove i levite:

5. Od sinova Kaatovih poglavara Joela i njegovih sto i dvadeset suplemenika;

6. Od sinova Merarijevih poglavara Asaju i njegovih djesta i dvadeset suplemenika;

7. Od sinova Gersonovih poglavara Joela i njegovih sto i trideset suplemenika;

8. Od potomaka Elisafanovih poglavara Semeju i njegovih dvjesta suplemenika;

9. Od potomaka Hebronovih poglavara Eliela i njegovih osamdeset suplemenika;

10. Od potomaka Ozielovih poglavara Aminadaba i njegovih sto i dvanaest suplemenika.

11. Tada dozva David svećenike Sadoka i Abjatara i levite Uriela, Asaju, Joela, Semeju, Eliela i Aminadaba

*12. I zapovjedi im: »Vi ste obiteljski poglavari levitâ. Posvetite sebe i svoje suplemenike! Vi imate donijeti kovčeg Gospoda, Boga Izraelova, na mjesto, koje sam mu spremio.

*13. Jer prijašnji put nijeste bili nazočni, zato nas je udario Gospod, Bog naš. Jer nijesmo imali dužno štovanje prema njemu.«

14. Tada se posvetiše svećenici i leviti, da donesu kovčeg Gospoda, Boga Izraelova.

Gl. 15. (1) Isp. 2 Kralj 6, 1—23.

(2) Kovčeg zavjetni smjeli su po zakonu nositi samo leviti, i to najprije sinovi Kaatovi (4 Mojs 4, 15), a i svećenici (5 Mojs 31, 9).

(12) »Posvetite sebe...« To je posvećivanje stajalo u pranju tijela i haljina, te u uzdržavanju od žena (isp. 2 Mojs 19, 10—15).

(13) Ovdje ispovijeda David, da je nesreća, što se dogodila Ozi, bila kazna, jer se je vozio kovčeg, a nijesu ga nosili leviti, kako je bilo određeno u 4 Mojs 7, 9.

15. Onda digoše leviti kovčeg Božji, kao što je bio naredio Mojsije po zapovijedi Gospodnjoj, polugama na ramena svoja.

16. Potom zapovjedi David poglavarima levitskim, da postave svoje suplemenike, pjevače, s njihovim glazbalima, harfama, citarama i cimbalima, da uskliknu radosnim glasom visokim.

17. I postaviše leviti sina Joelova, Hemana, i od njegovih suplemenika Asafa, sina Barahijina, i od njihovih suplemenika, sinova Merarijevih, Etana, sina Kasajina,

*18. S njima drugove njihove, drugoga reda Zahariju, Bena, Jaziela, Semiramota, Jahiela, Anija, Eliaba, Banaju, Maasiju, Matatiju, Elifaluja, Maceniju, Obededoma i Jehiela, vratare.

19. Pjevači Heman, Asaf i Etan imali su udarati glasno u cimbale mjedene,

*20. Zaharija, Oziel, Semiramot, Jahiel, Ani, Eliab, Maasija i Banaja u harfe visoko,

21. Matatija, Elifalu, Macenija, Obededom, Jahiel i Ozaziu u citare duboko, da vode pjevanje.

22. Honenija bio je poglavar levitâ kod prenošenja. On je vodio prenošenje. Jer se je u to razumio.

23. Barija i Elkana išli su kao vratari pred kovčegom.

24. Svećenici Sedenija, Jozafat, Natanael, Amasaj, Zaharija, Banaja i Eliezer trubili su u trube pred kovčegom Božjim. Tada su dolazili Obededom i Jehija kao vratari kod kovčega.

25. I tako je pošao David sa starješinama Izraelovim i tisućnicima, da s velikim veseljem prenesu kovčeg zavjeta Gospodnjega iz kuće Obededomove.

*26. I Bog je bio milostiv levitima, nosiocima kovčega zavjeta Gospodnjega. Zato oni žrtvovaše sedam volova i sedam ovnova.

27. David je pritom bio ogrnut plaštem od beza, tako i svi leviti, koji su nosili kovčeg, i pjevači i Honenija, poglavar prijenosa i pjevač. David je imao još na sebi oplećak lanen.

28. Tako je sav Izrael nosio kovčeg zavjeta Gospodnjega kličući i trubeći u trube i u rogove i udarajući u cimbale, harfe i citare.

29. Tako uđe kovčeg zavjeta Gospodnjega u grad Davidov. Mihola, kći Saulova, gledala je s prozora van. Kad vidje kralja Davida gdje skače i igra, prezre ga u srcu svojem.

GLAVA 16.

Davidov hvalospjev. Uredba službe Božje.

*1. Izakako su bili unijeli kovčeg Božji i namjestili ga u šatoru, što ga je bio David podigao za nj, prinesoše pred Bogom žrtve paljenice i žrtve mirotvorne.

---

(18) Ben (sin): ove riječi nema u Septuaginti, a nema je ni u hebrejskom 20. retku, niti u svim prijevodima. Po svoj prilici ta je riječ Ben upala među Zahariju i Jaziela nepažnjom prepisivača.

(20) »U harfe visoko«, hebr. »en alamot«, t. j. po svoj prilici glasom mladih djevojaka, mi bismo rekli: u sopranu. Vulgata prevodi: »pjevali su uz harfe stvari otajstvene« (»in nablis arcana cantabant«).

(26) Isp. 2 Kralj 6, 12—16. Paralelni (poredni) tekstovi kažu u stvari isto. Po knjizi o kraljevima prinosila se žrtva, izakako bi nosioci kovčega zavjetnoga bili učinili šest koraka, to jest, izakako bi se vidjelo, da Bog milostivo gleda na prijenos kovčega zavjetnoga. To je i smisao teksta Dnevnikova.

Gl. 16. (1—3) Isp. 2 Kralj 6, 17—19.

*2. Kad prinese David žrtve paljenice i žrtve mirotvorne, blagoslovi narod u ime Gospoda

3. I razdijeli svima Izraelcima, ljudima i ženama, svakome po jedan kruh, po komad mesa i kolač od grožđa.

4. Potom postavi neke levite, da služe kod kovčega Gospodnjega. Oni su morali prinositi Gospodu, Bogu Izraelovu, hvalu, čast i slavu:

*5. Asaf kao poglavar i Zaharija kao drugi u redu za njim, onda Jahiel, Semiramot, Jehiel, Matatija, Eliab, Banaja, Obededom i Jehiel sa svojim glazbalima, harfama i citarama. Asaf je imao udarati u cimbale,

6. Svećenici Banaja i Jaziel jednako trubiti u trube pred kovčegom zavjeta Božjega.

7. Tada prvi put naredi David, da Asaf i braća njegova hvale Gospoda:

*8. »Hvalite Gospoda! Zazivajte ime njegovo! Javljajte narodima djela njegova!

9. Pjevajte mu! Svirajte mu! Sva čudesa njegova navješćujte!

10. Hvalite se svetim imenom njegovim! Neka se veseli srce onih, koji traže Gospoda!

*11. Tražite Gospoda i slavu njegovu! Tražite lice njegovo vazda!

12. Spominjite se čudesa njegovih, koja je učinio, znakova njegovih, sudova usta njegovih!

13. Ti, Izraela, sluge njegova, rode, vi, Jakova odabranika njegova, sinovi!

14. On, Gospod, nama je Bog! U sav svijet idu sudovi njegovi.

15. Zavjeta svojega vječno se on spominje, riječi, koju je dao za tisuću koljena,

16. Zavjeta, što ga je sklopio s Abrahamom, i zakletve svoje Izaku.

17. To je postavio Jakovu za zakon, za vječni zavjet Izraelu,

18. Ovako govoreći: Kanaan ću dati tebi kao uže baštinsko vaše!

19. Tada ste još bili maleni brojem, samo vas malo i stranci u njem.

20. Još ste išli od naroda do naroda, od jednoga kraljevstva do drugoga.

*21. Ali on ne dade, da im se naudi. Radi njih uputi kraljeve:

*22. Ne dirajte u pomazanike moje, prorocima mojim ne učinite ništa nažao!

23. Pjevajte tako Gospodu, sve zemlje! Iz dan u dan navješćujete spasenje njegovo!

24. Navješćujte narodima slavu njegovu, svakome puku čudesa njegova!

25. Jer je velik Gospod i veoma dostojan hvale, strahovit iznad svih bogova.

26. Jer su svi bogovi u narodâ idoli, a Gospod je stvorio nebesa,

(2) Blagoslov Davidov nije bio nikakav liturgijski blagoslov, koji je pridržan svećenicima (3 Mojs 6, 22), nego je pozdrav narodu i oproštaj s njim.

(5) Jehiel: to ime spominje se dvaput; prvi put čita se Jaziel (15, 18). Septuaginta i Vulgata imaju drugu interpunkciju: »...Banaju i Obededoma; Jahiel da udara u psaltire i citare, a Asaf i t. d.«

(8) Isp. Ps 105 [104], 1—15; 96 [95], 1—13; 106 [105], 1. 47 sl.

(11) »Tražite lice njegovo vazda!« t. j. imajte ga vazda pred očima!

(21) Isp. 1 Mojs 12, 17; 20, 3; 2 Mojs gl. 7. do 14.

(22) Ove se riječi imaju uzeti kao riječi Božje za Abrahama, Izaka i Jakova. Oni se ovdje nazivaju »pomazanicima«, jer su oni kao poglavari u porodicama svojim prinosili Bogu one žrtve, što su ih u vrijeme Mojsijevo smjeli prinositi samo pomazani svećenici. Nazivaju se zatim i »prorocima«, jer su svoj narod učili zakonu Božjemu i kazivali mu unaprijed sreću i nesreću.

27. Slava je i veličanstvo pred njim, sila i radost u svetištu njegovu.
28. I dajte Gospodu, plemena narodâ, dajte Gospodu slavu i čast!
29. Dajte Gospodu slavu prema imenu njegovu! Prinosite dare, dolazite pred lice njegovo! Poklonite se Gospodu u svetome nakitu!
30. Neka strepi pred njim sav svijet! Čvrsto stoji vasioni svijet — ne pomjesti se nikad!
31. Nebo se veseli, zemlja se raduje. Navijestite narodima: Gospod je kralj!
32. More buči i što je u njemu, skače polje i što je na njemu.
*33. I tada se obraduje drveće šumsko pred Gospodom, kad on dolazi da sudi zemlju.
34. Hvalite Gospoda! Jer je dobar, jer milost njegova traje do vijeka.
35. Ovako govorite: Pomozi nam, Bože spasenja našega! Skupi nas, spasi nas od narodâ! Da mognemo slaviti sveto ime tvoje, da se smijemo hvaliti slavom tvojom.
36. Neka je hvaljen Gospod, Bog Izraelov! Od vijeka do vijeka!« I sav narod reče: »Amen!« i »Hvala neka je Gospodu!«
*37. Tada ostavi ondje pred kovčegom zavjeta Gospodnjega Asafa i suplemenike njegove, da služe pred kovčegom bez prestanka onako, kako to bude tražio svaki dan.
38. Obededoma i njegovih šezdeset i osam suplemenika i Obededoma, sina Iditunova, i Hosu postavi vratarima.
39. Svećenika Sadoka i njegove suplemenike, svećenike, namjesti za stan Gospodnji na visini u Gabaonu.
40. Oni su imali Gospodu redovito jutrom i večerom prinositi žrtve paljenice na žrtveniku za žrtve paljenice, točno onako, kako stoji napisano u zakonu Gospodnjem, što ga je dao Izraelu.
41. S njima su bili Heman i Iditun uz ostale, što su bili izabrani i poimence označeni, da prinose Gospodu hvalospjev: Vječno traje milost njegova.
*42. Oni, Heman i Iditun, čuvali su trube i cimbale za glazbenike i glazbala za pjesme Božje. Sinovi Iditunovi vršili su službu vratarsku.
43. Potom se svi vratiše kući. A David ode da pozdravi obitelj svoju.

GLAVA 17.

David hoće da gradi hram i dobiva obećanja.

*1. Kad se je David bio uselio u svoju palaču, reče David proroku Natanu: »Evo, ja stojim u palači od cedra, a kovčeg zavjeta Gospodnjega stoji pod pokrovom šatorskim.«
2. Natan odgovori Davidu: »Izvedi sve, što ti je u srcu! Jer je Gospod s tobom.«
3. Ali još u istoj noći dođe riječ Gospodnja Natanu:
4. »Idi, reci slugi mojemu Davidu: Ovako govori Gospod: Ne ćeš mi ti graditi palaču da u njoj stanujem.

(33) Suditi znači ovdje pravdu izreći.
(37—43) Još nije bilo uspostavljeno jedinstvo bogoštovnoga mjesta, što je zapovjeđeno u Deuteronomiju. Kovčeg zavjetni i velik dio svećenika i levita bio je u Jeruzalemu. Veliki svećenik i mnogi drugi svećenici i leviti boravili su još u Gabaonu. A na obadva mjesta držala se je zakonita žrtvena služba.
(42) Heman i Iditun; ove se riječi ne nalaze u Septuaginti.
Gl. 17. (1—27) Isp. 2 Kralj 7. s bilješkama.

5. A ja nijesam nikada stanovao u palači odonda, kad izvedoh sinove Izraelove, do današnjega dana. Dapače sam putovao od jednoga šatora i stana do drugoga.

*6. Jesam li, dok sam sa svim Izraelom okolo hodio, kome od sudaca Izraelovih, kojima zapovjedih, da pasu narod moj Izraela, ikada jednu riječ rekao: Zašto mi ne sagradiste palaču od cedra?

7. Zato reci sada slugi mojemu Davidu: Ovako govori Gospod nad vojskama: Ja te uzeh s paše iza stada, da budeš knez mojemu narodu Izraelu.

8. Bio sam s tobom kod svega, što si preduzimao, i uništio sam ispred tebe sve tvoje neprijatelje. Ja ću ti steći ime, kako ga imaju samo najveći na zemlji.

9. Ja ću odrediti mjesto svojemu narodu Izraelu i tamo ga posaditi, da mirno stanuje na svom mjestu i da se više ne uznemiruje. Silnici ne će ga više mučiti kao prije,

10. Od onoga vremena, kad postavih suce nad svojim narodom Izraelom. Ponizit ću sve tvoje neprijatelje, i javljam ti, da će ti Gospod sagraditi kuću.

11. Kad se jedamput navrše dani tvoji i ti počineš kod otaca svojih, odredit ću potomstvo tvoje, jednoga od tvojih sinova, nasljednikom tvojim i njemu ću utvrditi kraljevstvo njegovo.

12. On će mi tada sagraditi kuću, i ja ću učvrstiti njegov prijesto za sva vremena.

*13. Ja ću mu biti otac, on neka mi bude sin! Nikada mu ne ću uskratiti naklonost svoju, kao što sam je uskratio prethodniku njegovu.

14. Zauvijek postavit ću ga nad kućom svojom i kraljevstvom svojim, i prijesto će njegov tvrdo stajati do vijeka.«

15. Kad je Natan po svim ovim riječima i po svoj ovoj objavi bio govorio s Davidom,

*16. Ode kralj David, pade pred Gospodom i pomoli se: »Tko sam ja, Gospode, Bože moj? Što je moja kuća, da si me doveo dovle?

*17. I nije ti to još bilo dosta, Bože! Ti si dapače kući sluge svojega dao obećanja za daleka vremena. Ti si postupao sa mnom kao s velikim čovjekom, Gospode, Bože moj!

18. Što će još David da ti kaže o slavi, kojom si obasuo slugu svojega? Ta ti znaš slugu svojega.

19. Gospode, radi sluge svojega i po srcu svojemu učinio si sve ovo veliko i objavio si sve ovo sjajno.

20. Gospode, tebi nitko nije jednak! Osim tebe nema Boga po svemu, što čusmo svojim ušima.

21. Gdje je narod na zemlji kao tvoj narod Izraelov, radi kojega je Bog došao, da ga iskupi sebi za narod, da pribavi tebi ime velikim i čudesnim djelima i da ispred naroda tvojega, što si ga izbavio iz Egipta, protjera druge narode?

22. Ti si sebi odredio svoj narod Izraela za sva vremena kao narod, i ti si, Gospode, postao Bog njihov!

23. Pa daj, Gospode, da se obećanje, što si ga dao slugi svojemu

(6) »Sa svim Izraelom«, t. j. kao sav Izrael.
(13) »Prethodniku njegovu«, t. j. Saulu.
(16) »Pred Gospodom«, t. j. pred kovčegom zavjetnim.
(17) »Ti si postupao sa mnom kao s velikim čovjekom...« Vulgata prevodi: »Učinio si me uglednijim od sviju ljudi...« Drugi prevode: »Ti si me gledao kao sliku (tip) čovjeka, koji je u visini Bog Gospod« (kao sliku Boga Čovjeka).

i kući njegovoj, ispuni za sva vremena, i učini, što si obrekao!

24. Kad se ono ispuni, tvoje će ime biti veliko do vijeka, i govorit će se: Gospod nad vojskama jest Bog Izraelov, jest Bog u Izraelu, i kuća sluge tvojega Davida stajat će pred tobom.

25. Jer ti si, Bože moj, objavio slugi svojemu, da ćeš mu sagraditi kuću. Zato se sluga tvoj usudi, da ti upravi ovu molitvu.

26. Tako, Gospode, ti si Bog. Pošto si slugi svojemu učinio ovo sjajno obećanje,

27. Budi sada voljan i blagoslovi kuću sluge svojega, da postoji pred tobom do vijeka! Jer što ti blagosloviš, Gospode, blagosloveno je do vijeka!«

GLAVA 18.

Davidove pobjede. Davidovi visoki činovnici.

*1. Poslije toga pobijedi David Filisteje i podjarmi ih. I Get i kćeri njegove uze iz ruku filistejskih.

2. Nadalje pobi Moapce. Tako postadoše Moapci Davidu podložni i moradoše plaćati danak.

3. David pobijedi i Adarezera, kralja Sobe, koja leži u pravcu prema Hemetu, kad se je ovaj spremio da utvrdi svoju vlast na Eufratu.

4. Od njega uze David tisuću kola, sedam tisuća kolskih boraca i dvadeset tisuća pješaka. Sve konje dade David ohromiti; samo stotinu konja ostavi.

5. Kad Arameji od Damaska dođoše u pomoć kralju Adarezeru sopskomu, pobi David dvadeset i dvije tisuće Arameja.

6. Potom namjesti David namjesnika u damascenskom Aramu, i Arameji postadoše podložni Davidu i obvezani na danak. Tako je pomagao Gospod Davidu u svemu, što bi preduzimao.

*7. David zaplijeni zlatne štitove, što su ih imale sluge Adarezerove, i donese ih u Jeruzalem.

8. U Tebatu i Hunu, gradovima Adarezerovim, zaplijeni David veoma mnogo mjedi, od čega Salomon dade načiniti more mjedeno, stupove i posuđe mjedeno.

9. Kad Tou, kralj ematski, doznade, da je David pobio svu vojsku kralja Adarezera sopskoga,

*10. Posla on svojega sina Adorama kralju Davidu, da ga pozdravi i sreću mu zaželi, što se je borio proti Adarezeru i pobijedio ga. Adarezer bio je naime ratni protivnik Touov. On donese sa sobom svakojakih sprava od srebra, zlata i mjedi.

*11. I to posveti kralj David Gospodu zajedno sa srebom i zlatom, što je bio uzeo od svih naroda, od Edomaca, Moabaca, Amonaca, Filisteja i Amalečana.

12. Abisaj, sin Sarvijin, pobi osamnaest tisuća Edomaca u slanoj dolini.

13. On namjesti u Edomu namjesnike, i sav Edom bio je podložan Davidu. Tako je pomagao Gospod Davidu u svemu, što bi preduzimao.

Gl. 18. (1—17) Isp. 2 Kralj 8, 1—18. — »Uze Get i kćeri njegove«, t. j. uze manje gradove i sela, što su pripadali Getu.

(7) »Štitove«; Vulgata: »tule« (»pharetras«); Septuaginta: »ogrlice« (đerdane).

(10) »Da ga pozdravi«; Vulgata: »da zaište u njega mir« (»ut postularet ab eo pacem«).

(11)) »I to posveti kralj David Gospodu«, t. j. odluči za hram Gospodnji i metnu u riznicu hrama Gospodnjega, u sveto blago.

14. I David je vladao nad svim Izraelom i davao svemu narodu svojemu pravdu i pravicu.
15. Vrhovni zapovjednik vojske bio je Joab, sin Sarvijin. Pečatnik je bio Jozafat, sin Ahiludov.
16, Svećenici su bili Sadok, sin Ahitobov, i Ahimeleh, sin Abjatarov. Susa je bio državni pisar.
17. Zapovjednik nad Keretejima i Feletejima bio je Banaja, sin Jojadin. Sinovi Davidovi bili su prvi iza kralja.

GLAVA 19.

Davidova osveta nad Amoncima.

*1. Poslije toga umrije Naas, kralj sinova Amonovih. Njegov sin uziđe mjesto njega na prijesto.
2. David pomisli: »Imat ću prijateljske odnose s Hanonom, sinom Naasovim, jer je i otac njegov stajao sa mnom u dobrom dogovoru.« I tako posla David poslanike i dade mu izreći svoju sućut radi oca njegova. Kad su bili poslanici Davidovi došli k Hanonu u zemlju sinova Amonovih, da mu izreknu sućut,
3. Rekoše knezovi sinova Amonovih Hanonu: »Misliš li, da David hoće da počasti oca tvojega, kad ti šalje poslanike, da te utješe? Dapače njegovi poslanici dođoše k tebi samo zato, da promotre zemlju, da je uhode i onda opustoše.«
4. Tada dade Hanon poslanike Davidove uhvatiti, obrijati ih i odsjeći im haljine po pole sve do bokova. Tako ih otpremi.
5. Kad javiše Davidu za te ljude, posla im nasusret glasnike. Jer su ljudi bili teško pogrđeni. Kralj im poruči: »Ostanite u Jerihu, dok vam opet naraste brada; onda dođite kući!«
6. Kad sinovi Amonovi uvidješe, da su se omrazili s Davidom, poslaše Hanon i sinovi Amonovi tisuću talenata srebra, da najme kola i kolske borce od Arameja u Mezopotamiji i od Arameja u Maahi i Sobi.
*7. Oni najmiše trideset i dvije tisuće kola, usto kralja od Maahe s vojskom njegovom. Ovi dođoše i utaboriše se pred Medabom. I sinovi Amonovi skupiše se iz gradova svojih i izađoše u boj.
8. Čim to doču David, posla Joaba sa svom vojskom, samih hrabrih ratnika.
9. Sinovi Amonovi izađoše i postaviše se pred gradom u bojni red. Kraljevi, koji su bili došli, uzeše mjesto za se u polju.
10. Kad vidje Joab, da mu prijeti napadaj sprijeda i ostrag, izabra sebi najodabranije Izraelce i namjesti se prema Aramejima.
11. Ostatak vojske predade svojemu bratu Abisaju, da se namjeste prema sinovima Amonovim.
12. On reče: »Ako Arameji budu jači od mene, moraš mi doći u pomoć. Ako li sinovi Amonovi budu jači od tebe, ja ću doći tebi u pomoć.
13. Samo budi hrabar! Borimo se za svoj narod i za gradove Boga svojega. Gospod neka učini, što mu se čini dobro!«
14. I kad Joab s četama, kojima je zapovijedao, izađe da udari na Arameje, pobjegoše oni ispred njega.

Gl. 19. (1—20, 1) Isp. 2 Kralj 10, 1—11, 1.
(7) Prema 2 Kralj 10, 6 bilo je sve najmljene vojske 33.000. Zato nema sumnje, da mjesto riječi »kola« ovdje ima stajati »vojnika«. — »Od Maahe s vojskom njegovom«, koje je prema 2 Kralj 10, 6 bilo na broj 1000.

15. A čim sinovi Amonovi vidješe, da Arameji nagnuše u bijeg, dadoše se i oni u bijeg ispred njegova brata Abisaja i povukoše se u grad. Nato se Joab vrati kući u Jeruzalem.

*16. Kad vidješe Arameji, da ih nadbiše Izraelci, poslaše poslanike, te dovedoše Arameje ispreko rijeke. Sofah, vojskovođa Adarezerov, imao je vrhovno zapovjedništvo.

17. Kada to javiše Davidu, podiže on sve Izraelce, prijeđe preko Jordana, pođe proti njima i namjesti se prema njima. I kad se je David bio namjestio prema Aramejima za boj, pobiše se oni s njim.

*18. Ali Arameji moradoše nagnuti u bijeg ispred Izraelaca. David uništi od Arameja sedam tisuća kolskih boraca i četrdeset tisuća pješaka. I vojskovođu Sofaha pogubi.

19. Kad vidješe podanici Adarezerovi, da ih razbiše Izraelci, sklopiše mir s Davidom i pokoriše se njemu. A Arameji su se čuvali, da ubuduće još pomažu sinovima Amonovim.

GLAVA 20.

Pobjede Davidove nad Amoncima i Filistejima.

*1. Slijedeće godine u vrijeme, kad kraljevi obično idu u rat, povede Joab vojsku u boj i opustoši zemlju sinova Amonovih. Tada ode i opkoli Rabu, a David ostade u Jeruzalemu. Kad je Joab bio osvojio i razorio Rabu,

2. Uze David kralju njihovu s glave krunu. Imala je prema procjeni svojoj vrijednost od jednog talenta na zlatu i na dragom kamenju, što je bilo u njoj, i pristajala je glavi Davidovoj. On odnese iz grada plijen vrlo bogat.

3. Narod, što je stanovao u njemu, dade odvesti, staviti ga na pile, na gvozdene brane i sjekire. Tako isto učini David sa svim ostalim gradovima sinova Amonovih. Tada se vrati David sa svom vojskom u Jeruzalem.

*4. Potom dođe u Gazeru opet do boja s Filistejima. Pritom Husaćanin Sobohaj ubi Safaja, koji je pripadao rodu divova. Tako su bili oni pokoreni.

5. Kad onda opet dođe do boja s Filistejima, ubi Elhanan, sin Joarov, Lahmija, brata Golijata iz Geta, kojemu je koplje bilo kao vratilo.

6. Opet onda dođe do boja kod Geta. Tu je bio jedan čovjek gorostas, koji je imao šest prsta na rukama i šest prsta na nogama, svega dvadeset i četiri. I on je pripadao rodu divova.

7. Kad je on pogrdio Izraelce, ubi ga Jonatan, sin Same, brata Davidova.

8. Ta su trojica vukla lozu od roda divova u Getu i padoše od ruke Davidove i njegovih ratnika.

GLAVA 21.

Bog kazni oholost Davidovu kugom, ali je za tri dana na molbe Davidove zaustavlja.

*1. Sotona ustade proti Izraelcima i navrati Davida, da broji Izraela.

(16) »Ispreko rijeke«, t. j. Eufrata.
(18) »Sedam tisuća kolskih boraca«, a kola je bilo uništeno 700 prema 2 Kralj 10, 18.
Gl. 20. (1—3) Isp. 2 Kralj 12, 26—31.
(4—8) Isp. 2 Kralj 21, 18—22.
Gl. 21. (1—26) Isp. 2 Kralj 24, 1—25.

2. I tako zapovjedi David Joabu i vojskovođama: »Idite, izbrojte sinove Izraelove od Bersabe do Dana, pa mi javite, da znam broj njihov!«

*3. Ali Joab odvrati: »Gospod neka bi dao, da narod tvoj, koliko ga je sada, bude još sto puta tolik! A oni su svi, moj gospodaru i kralju, podložni tebi, gospodaru mojemu. Zašto moj gospodar tako šta hoće? Zašto da se okrivi Izrael takovim grijehom?«

4. Ali zapovijed kraljeva primora Joaba. I tako se Joab podiže na put i obiđe svega Izraela. Kad se je Joab bio opet vratio u Jeruzalem,

*5. Priopći Joab Davidu broj popisanoga naroda, i bilo je svega naroda Izraelova milijun i sto tisuća ljudi teško naoružanih, a naroda Judina četiri stotine i sedamdeset tisuća ljudi teško naoružanih.

*6. Plemena Levijeva i Benjaminova nije bio s njima izbrojio. Jer je mrska bila Joabu zapovijed kraljeva.

7. Kako ta stvar nije bila mila Bogu, zato on udari Izraela.

8. David se je doduše bio pomolio Bogu: »Teško sam se ogriješio, što to učinih. Ali oduzmi slugi svojemu krivnju njegovu; jer sam bio posve zaslijepljen!«

9. A Gospod je bio zapovjedio Gadu, vidiocu Davidovu:

10. »Idi i kaži Davidu: Ovako govori Gospod: Troje ti predlažem; izaberi sebi jedno od toga, da ti učinim!«

11. Gad pođe k Davidu i navijesti mu: »Ovako govori Gospod: Biraj sebi

12. Ili tri godine gladi ili tri mjeseca bijega pred svojim neprijateljima, a pritom da te stigne mač neprijatelja tvojih, ili tri dana mač Gospodnji, kuga, u zemlji, a pritom da ubija anđeo Gospodnji po svim krajevima Izraelovim. Sad promisli, što ću odgovoriti onome, koji me je poslao!«

*13. David odgovori Gadu: »U muci sam velikoj. Radije ću pasti u ruke Gospodnje, jer je milosrđe njegovo veliko. A u ruke ljudima ne bih htio pasti.«

14. Tako pusti Gospod kugu na Izraela, te pomrije Izraela sedamdeset tisuća ljudi.

15. I Bog posla anđela u Jeruzalem, da ga uništi. Kad je on ubijao u njemu, pogleda Gospod na nj, i sažali mu se sa zla. Zato zapovjedi anđelu, koji je ubijao: »Dosta je. Povuci natrag ruku svoju!« Anđeo Gospodnji stajao je upravo kod gumna Jebuzejina Ornana.

16. Kad David podiže oči svoje, vidje anđela Gospodnjega gdje

(3) »Zašto da se okrivi Izrael takovim grijehom?« To jest: Zašto pustiti na Izraela grijeh, što ga ne će počiniti, ali će ga ispaštati, dakle kaznu, pokoru? Vulgata prevodi: »Zašto traži gospodar moj ono, što će se u grijeh uračunati Izraelu?«

(5) Broj popisanoga naroda u knjizi Dnevnika puno je viši negoli u knjizi o kraljevima (2 Kralj 24, 9). Većina je tumača za brojeve u knjizi o kraljevima, a za brojeve u Dnevniku drži, da su ili pokvareni ili od prepisivača pretjerani.

(6) Svrha brojenju naroda bile su ratne osnove i razrezivanje poreza. Kako su leviti bili oprošteni od jednoga i od drugoga, to njih nijesu brojili. A pleme Benjaminovo nijesu još bili ni počeli brojiti, kad se je već David stao kajati za svoje djelo. Brojenje naroda bilo je dakle nepotpuno.

(13) Ruka je Božja očinska i kazni iz ljubavi; ljudi često puta rade iz strasti i zlobe. Ali opet, u drugom smislu, bolje je pasti u ruke ljudima, negoli u ruke Božje, kako se to veli u Dan 13, 23; jer Bog može zlo kazniti vječno, a zlo, što nam ga mogu ljudi nanijeti, prolazno je.

stoji između zemlje i neba, u ruci mu go mač, što je bio ispružen proti Jeruzalemu. Tada padoše David i starješine ničice na svoje lice, obučeni u kostrijet,

17. I David se pomoli Bogu: »Ja sam, koji je zapovjedio brojenje naroda. Ja sam, koji je sagriješio i zlo učinio. A ove, ovce, što su učinile? Pa okreni, Gospode, Bože moj, ruku svoju na mene i na obitelj moju, ali ne na svoj narod ovim pomorom!«

18. Tada zapovjedi anđeo Gospodnji Gadu da kaže Davidu, neka bi David izašao gore, da načini žrtvenik Gospodu na gumnu Jebuzejina Ornana.

19. David izađe na zapovijed Gadovu, koju mu je ovaj bio upravio u ime Gospodnje.

20. I Ornan, kad se je okrenuo, vidje anđela. I on se sakri, on i njegova četiri sina. Ornan je upravo vrhao pšenicu.

21. David pođe dakle k Ornanu. Kad je Ornan pogledao i kralja vidio, izađe iz gumna i pokloni se pred Davidom licem do zemlje.

22. David reče Ornanu: »Daj mi to gumno, da načinim na njemu žrtvenik Gospodu! Za novce koliko vrijedi daj mi ga, da se pomor ukloni od naroda!«

23. Ornan odgovori Davidu: »Uzmi ga sebi! Moj gospodar i kralj neka čini, što mu je drago! Evo, dajem ti i volove za žrtve paljenice i vršeće saone za drva i pšenicu za prinos. Sve ti to darujem.«

24. A kralj David odvrati Ornanu: »Ne! Ja ću to samo kupiti za novce što vrijedi. Jer ne ću to, što je tvoje, da prinesem Gospodu ni da prinesem žrtve paljenice poklonjene.«

*25. I dade David Ornanu za ono mjesto šest stotina sekala zlata.

26. David načini tamo Gospodu žrtvenik i prinese žrtve paljenice i žrtve mirotvorne. Kad je prizvao Gospoda, odgovori mu on ognjem, što ga spusti s neba na žrtvenik za žrtve paljenice.

27. A anđelu zapovjedi Gospod, da zatakne opet mač svoj u korice.

28. Kad je onda David vidio, da ga je Gospod uslišio na gumnu Jebuzejina Ornana, prinese ondje žrtve.

29. Šator Gospodnji, što ga je bio Mojsije načinio u pustinji, i žrtvenik za žrtve paljenice bili su u ono vrijeme na visini u Gabaonu.

30. A David se ne usudi više ići tamo k njemu, da časti Boga, jer se je bio uplašio od mača anđela Gospodnjega.

GLAVA 22.

Pripreme Davidove za građenje hrama.

*1. I tako odredi David: »Ovo ovdje ima da bude kuća Boga, Gospoda, i ovdje ima da stoji žrtvenik za žrtve paljenice Izraelu.«

(25) Toliko je dao David za brdo Moriju; za samo gumno Ornanovo na brdu Moriji dao je prema 2 Kralj 24, 24 samo pedeset sekala srebra.

Gl. 22. (1) Ovdje (na brdu Moriji, gdje je bilo gumno Ornanovo) ima se hram Božji sagraditi, i ovdje se ubuduće imaju žrtve Gospodu prinositi. David odredi to mjesto po nadahnuću Božjem, kako se vidi iz 2 Dnev 3, 1. Brdo Morija ležalo je sjeveroistočno od brda Siona. Ta obadva brda i brdo Akra, što leži sjeverozapadno, tvorili su grad Jeruzalem. Kasnije proširio se je Jeruzalem još više ravnicom prema sjeveru.

*2. Potom zapovjedi David, da se skupe stranci u zemlji Izraelovoj, i odredi kamenare za gradnju hrama Božjega, koji će tesati kameń.

3. I pripravi David mnogo gvožđa za kline na krila vratima i za sastavke, tako isto mjedi toliko, da se nije moglo mjeriti,

4. Isto tako cedrovih drva bez broja; jer su Sidonci i Tirci dovozili Davidu mnogo drva cedrovih.

5. David je naime u sebi mislio: »Moj sin Salomon mlad je i nježan; a hram, koji treba podignuti Gospodu, mora biti vrlo velik za slavu i čast po svim zemljama. Zato ću mu već sada pripraviti što treba.« I tako pripravi David još prije svoje smrti veliku množinu građe.

6. Nato dozva svojega sina Salomona i naloži mu, da sagradi hram Gospodu, Bogu Izraelovu.

7. David reče Salomonu: »Sine moj, ja sam bio naumio da sagradim hram imenu Gospoda, Boga svojega.

8. Ali mi dođe riječ Gospodnja: Mnogo si krvi prolio i velike si ratove vodio. Ne smiješ ti sagraditi hrama imenu mojemu. Jer si mnogo krvi prolio na zemlju preda mnom.

*9. Ali eto, sin ti se je rodio. On će biti čovjek mira, i ja ću mu pribaviti mir od svih neprijatelja njegovih unaokolo. Tā njegovo je ime Salomon. Mir i pokoj dat ću Izraelu u dane njegove.

10. On će sagraditi hram imenu mojemu. On će mi biti sin, a ja ću mu biti otac. Njegov kraljevski prijesto utvrdit ću do vijeka nad Izraelom.

11. I sada, sine moj, neka bude Gospod s tobom, da ti uspije sagraditi hram Gospoda, Boga tvojega, kao što ti je obećao!«

12. I neka ti Gospod, kad te postavi nad Izraelom, dadne razum i mudrost, da držiš zakon Gospoda, Boga svojega!

13. Tada će ti to uspjeti, ako brižno uzdržiš naredbe i propise, što ih je Gospod zapovjedio Izraelcima preko Mojsija. Budi srčan i jak! Ne boj se i ne plaši se!

*14. Evo, u svoj nevolji svojoj pripravio sam za hram Gospodnji sto tisuća talenata zlata i milijun talenata srebra, usto mjedi i gvožđa, što se ne može izmjeriti, toliko ga ima. I za drvo i kamen pobrinuo sam se, a ti ćeš pridodati još više.

15. A imaš mnogo i poslenika, kamenara, zidara i drvodjelja, onda ljudi vještih svakome poslu

16. U zlatu, srebru, mjedi i gvožđu, bez broja. Prihvati se posla! Gospod neka je s tobom!«

(2) »Stranci«: to su bili među Izraelcima preostali Kanaanci, kojima je bio poklonjen život uz pogodbu, da se odreknu idolopoklonstva i da Izraelcima služe kao robovi (isp. 3 Kralj 9, 20. 21.).

(9) Ime Salomon znači »mirotvorac«.

(14) »U svoj nevolji svojoj«, t. j. u mučnom položaju svojega vladanja. Svota je iznosila 13½ milijarde u zlatu i 7½ milijarde u srebru. Uz to još dolaze svote iz privatnog imetka Davidova, što se spominju u 29, 4. Sve skupa iznosilo bi 20 milijarda zlatnih kuna. Neki tumači drže, da te svote ne odgovaraju istini. Uzima se, da su se pogrješno čitale brojke, ili da su pretjerali prepisivači. Drugi opet misle, da su to okrugle brojke, koje hoće da samo to kažu, da je David sakupio ogromne svote za gradnju hrama. Uza sve to treba znati, da je David imao goleme dohotke (isp. 27, 25—31) i da je sigurno svojim ratovima donio u zemlju velike svote u novcu i u skupocjenim predmetima. Po tadašnjim ratnim običajima oduzela bi se pobijeđenom neprijatelju sva kolika njegova imovina.

17. Tada dade David svim knezovima Izraelovim naputak, da pomažu njegovu sinu Salomonu:
18. »Nije li bio s vama Gospod, Bog vaš, i nije li vam dao mir odasvuda? On dade u ruke moje prijašnje stanovnike ove zemlje. Sad je zemlja pokorena Gospodu i narodu njegovu.
19. Pa upravite sad srce i pamet na to, da vjerno služite Gospodu, Bogu svojemu! Pođite na posao i sagradite svetište Boga, Gospoda, da se mogne unijeti kovčeg Gospodnji i sveto posuđe Božje u hram, koji će se sagraditi imenu Gospodnjemu!«

GLAVA 23.

Namještanje levitâ.

1. Kad je David bio star i sit života, postavi svojega sina Salomona kraljem nad Izraelom.
2. Usto sabra sve knezove Izraelove i svećenike i levite.
3. Kad su bili izbrojeni leviti od trideset godina i više, bilo ih je na broj s glave na glavu trideset i osam tisuća ljudi.
*4. David odredi: »Od ovih imaju dvadeset i četiri tisuće služiti u hramu Gospodnjem. Šest tisuća bit će upravitelji i suci,
5. Četiri tisuće vratari, i četiri tisuće hvalit će Gospoda uz glazbala, što ih dadoh načiniti za slavu.«
6. Tada ih razdijeli David u redove po sinovima Levijevim Gersonu, Kaatu i Merariju.
7. Sinovima Gersonovim pripadali su Leedan i Semej.
8. Sinovi Leedanovi bili su knez Jahiel i Zetan i Joel, skupa tri.
9. Sinovi Semejevi bili ju Salomit, Hosiel i Aran, skupa tri. To su bili obiteljski poglavari Leedanovaca.
10. Daljni sinovi Semejevi bili su Lehet, Ziza, Jaus i Barija. To su bili sinovi Semejevi, skupa četiri.
11. Lebet je bio poglavar, Sina drugi. Jaus i Barija nijesu imali mnogo djece. Zato su tvorili samo jednu obitelj i jedan ured.
12. Sinovi Kaatovi bili su Amram, Isaar, Hebron i Oziel, skupa četiri.
13. Sinovi Amramovi bili su Aron i Mojsije. Aron bi odvojen i sa svojim sinovima zauvijek posvećen za svetinju nad svetinjama, da vječno pred Gospodom prinose kad, da mu služe i da u ime njegovo blagosivaju.
*14. A Mojsije bio je čovjek Božji. Sinovi njegovi bili su ubrojeni u pleme Levijevo.
15. Sinovi Mojsijevi bili su Gersom i Eliezer.
16. Sin Gersomov bio je Subuel, poglavar.
17. Sin Eliezerov bio je Rohobija, poglavar. Drugih sinova nije imao Eliezer. Ali se sinovi Rohobijini umnožiše veoma.
18. Sin Isaarov bio je Salomit, poglavar.
19. Sinovi Hebronovi bili su Jeriau, poglavar, Amarija drugi, Jahaziel treći, Jekmaam četvrti.
20. Sinovi Ozielovi bili su Miha, poglavar, Jesija drugi.
21. Sinovi Merarijevi bili su Moholi i Musi. Sinovi Moholijevi bili su Eleazar i Cis.

Gl. 23. (4) Leviti su imali vršiti i službu sudačku. Poznavali su dobro zakon, pa su za to bili osobito prikladni.
(14) Makar da je Mojsije imao tako uzvišenu službu, ipak su njegovi potomci bili ubrojeni među jednostavne levite.

22. Eleazar umrije, a ne ostavi iza sebe sinova; imao je samo kćeri.

23. Sinovi Musijevi bili su Moholi, Eder i Jerimot, skupa tri.

24. To su bili, po svojim obiteljima poredani, leviti, obiteljski poglavari, koji su bili izbrojeni po broju imena s glave na glavu, koji su bili zaposleni kod službe u hramu Gospodnjem, od dvadeset godina i više.

25. Jer David pomisli: »Gospod, Bog Izraelov, dade mir narodu svojemu. Sad će stanovati za sva vremena u Jeruzalemu.«

26. Pa tako i leviti nijesu više trebali nositi sveti šator i sve za njegovu službu potrebno posuđe.

*27. Jer po posljednjim zapovijedima Davidovim bili su leviti izbrojeni od dvadeset godina i više.

*28. Njihova uredovna dužnost bila je sad u tom, da pomažu potomcima Aronovim kod službe u hramu Gospodnjem kao nadzornici nad predvorjima i ćelijama, i da drže u čistoći sve stvari svete i da rade oko službe u hramu Božjem.

*29. Osim toga imali su brigu oko kruhova postavljenih i oko brašna za prinose i oko nekvasnih kolača, oko tavica i oko svega, što se prži, i oko svakoga utega i mjere.

*30. I morali su svako jutro pristupiti da obave molitve hvale i zahvale u čast Gospodu, i tako uveče.

*31. I morali su služiti, kad se god prinose žrtve paljenice Gospodu, u subote, mjesece mlađake i blagdane, u broju po redu svom svagda pred Gospodom.

32. Tako su imali službu obavljati u šatoru zavjeta i službu u svetinji i službu da pomognu potomcima Aronovim, suplemenicima svojim, kod njihova posla u hramu Gospodnjem.

GLAVA 24.

David dijeli ždrijebom svećenike u dvadeset i četiri reda.

*1. I potomci Aronovi imali su svoje redove. Sinovi Aronovi bili su Nadab, Abiu, Eleazar i Itamar.

*2. Nadab i Abiu umriješe prije oca svojega, a ne ostaviše iza sebe sinova. Zato su imali svećeničku službu samo Eleazar i Itamar.

3. I David ih razdijeli: Sadoka od potomaka Eleazarovih i Ahi-

(27) David je najprije dao izbrojiti levite prema 4 Mojs 4, 3 od trideset godina i više. Ali kako sada nije trebalo više sveti šator i posuđe njegovo prenositi s jednoga mjesta na drugo, kao što je to bilo u pustinji, postale su službe levitske lakše, ali su se veoma umnožile. I da ne bude poslenika za svetu službu premalo, odredio je David potkraj svojega života, da se leviti iznova izbroje, ali sada ne više od trideset nego od dvadeset godina i više.

(28) Od ovoga retka pa do svršetka glave Septuaginta i Vulgata meću sve glagole u budućem vremenu (futuru) mjesto u prošlom vremenu (perfektu).

(29) Ulje, vino i brašno moralo se je prinositi po točno određenim propisima i mjerama u zakonu. Leviti su imali ispitati, da li se drže propisi zakona (isp. 2 Mojs 29, 40; 30, 23 sl.; 3 Mojs 6, 20 sl.).
Vulgata počinje ovaj redak: »A svećenici...« (sacerdotes autem...«). Riječ »svećenici« ne čita se u hebrejskom izvorniku, a i ne ide ovamo, kad se iz 9, 32 zna, da su kruhove postavljene imali pripravljati leviti od koljena Kaatova.

(30) »Pristupiti«, t. j. pristupiti u hramu.

(31) Isp. 4 Mojs 10, 10.

Gl. 24. (1) Isp. 2 Mojs 6, 23.

(2) O smrti Nadabovoj i Abiujevoj isp. 3 Mojs 10, 1—7.

meleha od potomaka Itamarovih po redu njihovu u službi njihovoj.

*4. A jer se je našlo, da su potomci Eleazarovi brojili više obiteljskih poglavara, negoli potomci Itamarovi, zato ih razdijeliše tako, da je na potomke Eleazarove došlo šesnaest, a na potomke Itamarove osam obiteljskih poglavara.

*5. A razdijeliše ih ždrijebom, i jedne i druge. Jer je bilo knezova svetinje i knezova Božjih i među potomcima Eleazarovim i među potomcima Itamarovim.

*6. Semeja, sin Natanaelov, pisar među levitima, popisa ih u nazočnosti kralja i knezova i svećenika Sadoka i Ahimeleha, sina Abjatarova, i obiteljskih poglavara svećenikâ i levitâ. Po jedna obitelj bila je iždrebana za Eleazara i po jedna za Itamara.

*7. Prvi ždrijeb pade na Jojariba, drugi na Jedeja,

8. Treći na Harima, četvrti na Seorima,

9. Peti na Melhiju, šesti na Majmana,

*10. Sedmi na Akosa, osmi na Abiju,

11. Deveti na Jezuu, deseti na Seheniju,

12. Jedanaesti na Eliasiba, dvanaesti na Jacima.

13. Trinaesti na Hofu, četrnaesti na Isbaaba,

14. Petnaesti na Belgu, šesnaesti na Emera,

15. Sedamnaesti na Heziera, osamnaesti na Afsesa,

16. Devetnaesti na Feteju, dvadeseti na Hezehiela,

17. Dvadeset prvi na Jahima, dvadeset drugi na Gamula,

18. Dvadeset treći na Dalajauja, dvadeset četvrti na Maaziauja.

*19. To je red njihov za službu njihovu, kojim bi ulazili u hram Gospodnji po odredbi izdanoj od njihova oca Arona, kako mu je bio zapovjedio Gospod, Bog Izraelov.

*20. A što se tiče ostalih potomaka Levijevih, to je vukao lozu od potomaka Amramovih Subael i od potomaka Subaelovih Jehedeja,

21. Od potomaka Rohobijinih poglavar Jesija,

22. Od Isaarovaca Salemot, od potomaka Salemotovih Jahat.

23. Potomci Hebronovi bili su Jeriau, drugi Amarija, treći Jahaziel, četvrti Jekmaam.

24. Potomci Ozielovi bili su Miha, od potomaka Mihinih Samir.

---

(4) Za šesnaest obitelji potomaka Eleazarovih postavi šesnaest poglavara, a za osam obitelji potomaka Itamarovih osam poglavara, svega dakle dvadeset i četiri.

(5) Obje su loze imale pravo na veliko svećeništvo, pa su ga doista i obje izvršivale. Najprije su bili veliki svećenici od loze Eleazarove, onda su počevši od Helija bili veliki svećenici od loze Itamarove (isp. 2 Kralj 2, 27). Za Salomona (isp. 3 Kralj 2, 27) vratilo se veliko svećeništvo opet na lozu Eleazarovu.

(6) Iz dviju žara vadilo se naizmjence ime jednoga pripadnika obitelji Eleazarove i onda ime jednoga obiteljskog pripadnika Itamarova.

(7) To će reći: Prvi je red svećenički činila obitelj, kojoj je poglavar bio Jojarib i t. d.

(10) »Osmi na Abiju«: ovomu je redu svećeničkomu pripadao Zaharija, otac sv. Ivana Krstitelja (isp. Lk 1, 5).

(19) Svaki od ova 24 reda imao je službu kroz čitav tjedan, a ulazio je u hram u subotu.

(20—30) Ovaj imenik usko je vezan s onim u 23, 7—23, koji je bolje sačuvan. Prema ovome posljednjem imeniku dopunio se je 23. redak sa »Potomci Hebronovi«. Vulgata (i Daničić) ne dopunja, pa donosi pokvareno: »23. A sin njegov Jeriau...«, t. j. sin Jahatov.

25. Brat Mihin bio je Jesija; od potomaka Jesijinih Zaharija.
26. Potomci Merarijevi bili su Moholi i Musi, potomci njegova sina Oziauja.
27. Merarijevci od njegova sina Oziauja bili su Soam, Zahur i Hebri.
28. Od Moholija vukao je lozu Eleazar. Ovaj nije imao sinova.
29. Od Cisa vukao je lozu potomak Cisov, Jerameel.
30. Potomci Musijevi bili su Moholi, Eder i Jerimot. To su bili potomci Levijevi po svojim obiteljima.
31. I oni baciše ždrijeb kao njihovi suplemenici, potomci Aronovi, u nazočnosti kralja Davida, Sadoka i Ahimeleha i obiteljskih poglavara svećenikâ i levitâ, i to obiteljski poglavari kao i njihovi mlađi suplemenici.

GLAVA 25.

Red pjevačâ.

*1. Nadalje odvoji David u društvu sa zapovjednicima vojske od sinova Asafovih, Hemanovih i Iditunovih one, koji će se baviti svetom glazbom uz citare, harfe i cimbale. Popis onih, kojima je bila povjerena ova služba, ovaj je:
2. Od sinova Asafovih: Zahur, Josip, Natonija i Asarela, sinovi Asafovi, da pomažu Asafu, kojemu je po naredbi kraljevoj bila povjerena sveta glazba.
*3. Od Idituna: sinovi Iditunovi Godolija, Sori, Jeseja, Hasabija, Matatija i Semeja, skupa šest, da pomažu svojega oca Iditunа, kojemu je bilo povjereno udaranje uz citare u slavu Gospodu.
4. Od Hemana: sinovi Hemanovi Bokciau, Mataniau, Oziel, Subuel, Jerimot, Hananija, Hanani, Eliata, Gedelti, Romemtiezer, Jesbakasa, Meloti, Otir, Mahaziot.
*5. Svi ovi bili su sinovi Hemana, vidioca kraljeva u božanskim stvarima. Da uzvisi moć njegovu, bio je Bog dao Hemanu četrnaest sinova i tri kćeri.
6. Ovi svi bili su po odredbi kraljevoj zaposleni službom u hramu Božjem, da pomažu svojim ocima Asafu, Iditunu i Hemanu kod pjevanja u hramu Gospodnjem uz cimbale, harfe i citare.
*7. Bilo ih je na broj dvjesta i osamdeset i osam skupa s drugovima njihovim, koji su bili u pjesmama Gospodnjim dobro izvježbani i vješti.
8. I kad, da odrede red u službi, baciše ždrijeb, mlađi kao i stariji, učitelji skupa s učenicima,
9. Pade od Asafa prvi ždrijeb na Josipa, drugi na Godoliju s braćom i sinovima njegovim, skupa dvanaest;

Gl. 25 (1) »Sa zapovjednicima vojske«, t. j. s poglavarima narodnim ili kao u 23, 2, s »knezovima Izraelovim«. — Sinovi Asafovi, Hemanovi i Iditunovi imali su voditi svetu glazbu uz glazbala, doslovno prorokovati, to jest pratiti pjesme, što su slavile i hvalile Boga, ili su bile ispjevane pod božanskim nadahnućem.

(3) »I Semeja«: popunjeno prema retku 17. Inače ih ne bi bilo šest.

(5) Pod riječju »vidjelac« razumijevaju neki tumači u strogom smislu »proroka«, a drugi u širem smislu »pjevača«. Crampon drži, da je »vidjelac kraljev« posrednik (organ) božanskih objava kod Davida, kao Gad (21, 9) i Iditun (2 Dnev 35, 15).

(7) Pjevači su kao i svećenici bili razdijeljeni u 24 reda (r. 9—31). Svaki je red imao dvanaest učitelja. Svih je dakle učitelja bilo 288. Ovi su imali poučavati u glazbi onih 4000 levita (23, 5), što su bili određeni, da svetim pjesmama proslavljuju Boga.

10. Treći na Zahura sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
*11. Četvrti na Isarija sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
12. Peti na Nataniju sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
13. Šesti na Bokciauja sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
*14. Sedmi na Isreelu sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
15. Osmi na Jesaju sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
16. Deveti na Mataniju sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
17. Deseti na Semeju sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
*18. Jedanaesti na Azareela sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
19. Dvanaesti na Hasabiju sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
20. Trinaesti na Subaela sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
21. Četrnaesti na Matatiju sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
22. Petnaesti na Jerimota sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
23. Šesnaesti na Hananiju sa sivima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
24. Sedamnaesti na Jesbakasu sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
25. Osamnaesti na Hananija sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
26. Devetnaesti na Melotija sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
27. Dvadeseti na Eliatu sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
28. Dvadeset prvi na Otira sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
29. Dvadeset drugi na Gedeltija sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
30. Dvadeset treći na Mahaziota sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest;
31. Dvadeset četvrti na Romemtiezera sa sinovima i braćom njegovom, skupa dvanaest.

GLAVA 26.

Postavljanje vratarâ, rizničarâ, učiteljâ i sudaca.

*1. Redovi vratarâ bili su: od sinova Korejevih bio je Meselemija, sin Korejev, između sinova Asafovih.
2. Sinovi Meselemijini bili su Zaharija, prvorođenac, Jadihel drugi, Zabadija treći, Jatanael četvrti,
3. Elam peti, Johanan šesti, Eljoenaj sedmi.
4. Sinovi Obededomovi bili su Semeja, prvorođenac, Jozabad drugi, Joaha treći, Sahar četvrti, Natanael peti,

(11) Isari u r. 3. naziva se Sori.
(14) Prema r. 2. Asarela.
(18) Prema r. 4. Oziel.
Gl. 26. (1) I vratari hrama Božjega, njih 4000 na broj, bili su također razdijeljeni u 24 reda. Glavar im je bio Meselemija, koji se u 9, 17. 19. naziva Selum. Njemu je dopala straža na najodličnijem mjestu, na kraljevskim vratima, na istoku unutarnjega trijema. — »Između sinova Asafovih«: mjesto Asaf ima ovdje stajati Abjasaf (isp. 9, 19). Asaf je bio potomak Gersonov, a Kore je bio Kaatovac.

5. Amiel šesti, Isahar sedmi, Folati osmi. Tako ga je bio blagoslovio Bog.
6. I njegovu sinu Semeji bili su se rodili sinovi, koji postaše obiteljski poglavari; jer su bili valjani ljudi.
7. Sinovi Semejini bili su Otni, Rafael, Obed, Elzabad i braća njegova, valjani ljudi, Eliu i Samahija.
8. Ovi svi bili su potomci Obededomovi, oni i njihovi sinovi i braća, valjani ljudi, sposobni za službu, šezdeset i dva od Obededoma.
9. I Meselemija imao je sinova i braće, valjani ljudi, skupa osamnaest.
*10. Sinovi Hosini, koji su pripadali potomcima Merarijevim, bili su Semri, poglavar — premda nije bio prvorođenac, bio ga je otac njegov postavio za poglavara —,
11. Helcija drugi, Tabelija treći, Zaharija četvrti. Svih sinova i braće Hosine bilo je trinaest.
12. Ovim redovima vratarâ, i to obiteljskim poglavarima, dopadoše isto tako kao njihovim suplemenicima službeni poslovi u službi hrama Gospodnjega.
13. Kad po obiteljima, za mlađe kao i za starije, baciše ždrijeb za pojedina vrata,
14. Pade ždrijeb za istočnu stranu na Selemiju. I za njegova sina Zahariju, mudroga savjetnika, baciše ždrijeb, i njegov ždrijeb pade na sjevernu stranu,
15. Za Obededoma na južnu stranu i za sinove njegove na riznicu;
16. Za Sefima i Hosu na zapadnu stranu kod vrata Salehet na cesti, što se penje gore, jedna straža uz drugu.
17. Na istočnoj strani bilo je šest levita, na sjevernoj strani svaki dan četiri, na južnoj strani svaki dan četiri, kod riznice po dva,
18. Kod prigrade na zapadnoj strani četiri za cestu i dvije za prigradu.
19. To su bili redovi vratarâ među potomcima sinova Korejevih i Merarijevih.
*20. Njihovi suplemenici, leviti, imali su nadzor nad blagom hrama Božjega i nad blagom od svetih darova.
21. Potomci Ledanovi, to jest potomci sinova Gersonovih, koji vuku lozu od Ledana, obiteljski poglavari Ledana, sina Gersonova, Jehieli,
22. Potomci Jehielijevi, Zatan i njegov brat Joel, imali su pasku nad blagom u hramu Gospodnjem.
23. Što se tiče sinova Amramovih, Isaarovih, Hebronovih i Ozielovih,
24. To je bio Subael, potomak Gersoma, sina Mojsijeva, vrhovni nadzornik nad blagom.
25. Što se tiče njegovih suplemenika od Eliezera, to je bio njegov sin Rahabija, a njegov sin Izaija, a njegov sin Joram, a njegov sin Zehri, a njegov sin Selemit.
26. Ovaj Selemit i braća njegova vodili su nadzor nad svim blagom od svetih darova, što su ih bili posvetili kralj David i obiteljski poglavari i tisućnici i stotnici i vojskovođe.

(10) Bit će da je prvorođenac bio umro, ili nije bio sposoban i vrijedan da bude poglavar.
(20) »Njihovi suplemenici, leviti, ... : današnji hebrejski tekst ima: »leviti, Ahïja«; Vulgata ima samo »Ahija«. Mi slijedimo Septuagintu, koja je čitala »Ahelem« (njihovi suplemenici ili njihova braća) mjesto Ahija (Achias); ovo čitanje više odgovara kontekstu (svezi riječi).

27. Oni su ih bili posvetili od ratnoga plijena, da se opravi hram Gospodnji.

28. I sve, što su bili posvetili vidjelac Samuel i Saul, sin Cisov, i Abner, sin Nerov, i Joab, sin Sarvijin, i sve drugo posvećeno stajalo je pod nadzorom Selemita i braće njegove.

*29. Od sinova Isaarovih bili su Honenija i sinovi njegovi namješteni kao upravitelji i suci za vanjske poslove u Izraelu.

30. Od sinova Hebronovih Hasabija i njegovi suplemenici, valjani ljudi, tisuća i sedam stotina na broj, bili su postavljeni nad upravom Izraela zapadno od Jordana za sve poslove Gospodnje i za službu kraljevu.

*31. Sinovima Hebronovim pripadao je Jerija, poglavar porodicama i obiteljima sinova Hebronovih. U četrdesetoj godini vladanja Davidova potražiše ih, i nađe se među njima u Jazeru u Galaadu valjanih ljudi.

32. Braću njegovu, valjane ljude, dvije tisuće i sedam stotina obiteljskih poglavara, postavi kralj David nad sinovima Rubenovim, Gadovim i polovinom plemena Manasejeva za sve poslove Božje i kraljeve.

GLAVA 27.

Razdjeljenje vojske. Knezovi plemenâ. Razni činovnici Davidovi.

*1. Ovo je popis izraelskih poglavara obiteljskih i tisućnikâ i stotnikâ i činovnikâ, koji su služili kralju u svim poslovima redova, koji su dolazili i odlazili od mjeseca do mjeseca, svakoga mjeseca u godini. Svaki je red brojio dvadeset i četiri tisuće momaka.

2. Nad prvim redom u prvom mjesecu bio je Jesboam, sin Zabdielov. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

3. On je pripadao potomcima Faresovim i bio je poglavar svih vojskovođa za prvi mjesec.

4. Nad redom drugoga mjeseca bio je Dudaj, Ahošanin, i to nad svojim redom i nad redom kneza Macelota. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

5. Vođa treće vojske za treći mjesec bio je poglavar Banaja, sin svećenika Jojade. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

6. Ovaj Banaja bio je junak među tridesetoricom i nad tridesetoricom. Na čelu njegova reda stajao je njegov sin Amizabad.

7. Četvrti za četvrti mjesec bio je Joabov brat Azael, i za njim njegov sin Zabadija. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

8. Peti za peti mjesec bio je knez Samaot, Jezrajanin. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

9. Šesti za šesti mjesec bio je Ira, sin Akcesov, iz Tekue. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

(29—32) Navedeni u ovom odsjeku leviti imali su izvan Jeruzalema upravljati sudačkom službom i, kako se čini, utjerivati hramske i kraljevske poreze. Jedan dio od njih bio je zaposlen u zapadnoj zemlji jordanskoj, a drugi dio u istočnoj zemlji jordanskoj.

(31) U ovom se retku naznačuje godina, i to pokazuje, da je David istom potkraj svojega života preduzeo uređenje bogoštovnih poslova.

Gl. 27. (1—15) Kao Saul držao je i David stojaću vojsku. Ona je razdijeljena na 12 zborova (korova). Svaki je zbor imao 24.000 momaka. I svaki zbor morao je mjesec dana služiti pod vodstvom zapovjednika, kojega bi odredio kralj.

10. Sedmi za sedmi mjesec bio je Heles, Falonjanin, od sinova Efraimovih. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

11. Osmi za osmi mjesec bio je Husaćanin Sabohaj, od sinova Zarahijevih. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

12. Deveti za deveti mjesec bio je Abiezer iz Anatota, od sinova Benjaminovih. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

13. Deseti za deseti mjesec bio je Maraj iz Netofe, od sinova Zarahijevih. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

14. Jedanaesti za jedanaesti mjesec bio je Banaja iz Faratona, od sinova Efraimovih. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

15. Dvanaesti za dvanaesti mjesec bio je Holdaj iz Netofe, od sinova Gotonielovih. U njegovu redu bilo je dvadeset i četiri tisuće momaka.

*16. Knezovi plemena Izraelovih bili su: kod sinova Rubenovih knez Eliezer, sin Zehrijev; kod sinova Simeonovih Safatija, sin Maahin;

17. Kod sinova Levijevih Hasabija, sin Kamuelov; kod sinova Aronovih Sadok;

*18. Kod sinova Judinih Eliu, brat Davidov; kod sinova Isaharovih Amri, sin Mihaelov;

19. Kod sinova Zabulonovih Jesmaja, sin Abdijin; kod sinova Neftalijevih Jerimot, sin Ozrielov;

20. Kod sinova Efraimovih Osea, sin Ozaziujev; kod polovine plemena Manasejeva Joel, sin Fadajin;

21. Kod polovine plemena Manasejeva u Galaadu Jado, sin Zaharijin; kod sinova Benjaminovih Jasiel, sin Abnerov;

*22. Kod sinova Danovih Ezriel, sin Jerohamov. To su bili knezovi plemena Izraelovih.

*23. David nije bio dao uzeti broj onih, koji su bili ispod dvadeset godina, jer je bio Gospod obećao, da će umnožiti Izraela kao zvijezde na nebu.

24. Joab, sin Sarvijin, bio je počeo popis naroda, ali ga nije dovršio, jer je bio došao na Izraela gnjev Božji. Zato taj broj nije bio unesen u knjigu povijesti kralja Davida.

25. Nad blagom kraljevim vodio je nadzor Azmot, sin Adielov, a nad posjedima po zemlji, po gradovima, selima i kulama Jonatan, sin Ozijin.

26. Nad ratarima, koji su obrađivali zemlju, vodio je nadzor Ezri, sin Helubov;

27. Nad vinogradima Semeja, Romaćanin, nad posuđem u pivnicama Zabdija, Afonjanin;

28. Nad maslinicima i smokvicima u nizini Balanan, Gederanin; nad sudovima za ulje Joas;

*29. Nad govedima, što su pasla u saronskoj ravnici, Setraj, Saronjanin; nad govedima u dolinama Safat, sin Adlijev.

(16—22) Vođenje unutarnjih poslova svakoga plemena ostalo je pridržano plemenskim knezovima. Zašto u popisu nijesu imenovani plemenski knezovi od Gada i Asera, ne zna se. Možda su pregledali prepisivači.

(18) Prema 2, 13 i prijevodu Septuaginte bio je to Eliab, prvorođenac Izajev. Septuaginta ima i u 2, 13 i u ovom retku Eliab, a ne Eliu.

(22) Knezovi plemena Aserova i Gadova ne spominju se (isp. bilješku kod r. 16.).

(23) To jest: po obećanju Božjemu bilo je naroda previše, da bi se mogao izbrojiti; zato je Davidu bilo dosta, da se izbroje samo ljudi, što su bili sposobni za oružje.

(29) Saron je veoma plodna ravnica između Cesareje i Jope na moru.

30. Nad kamelama Ubil, Izmaelac; nad magarcima Jadija, Meronaćanin;
31. Nad ovcama Jaziz, Agarejin. Svi ovi bili su upravitelji imetka, što ga je posjedovao kralj David.
32. Jonatan, stric Davidov, mudar i vješt čovjek, bio je savjetnik. Jahiel, sin Hahamonijev, bio je odgojitelj sinova kraljevih.
*33. Ahitofel bio je kraljevski savjetnik, i Husaj, Arahijanin, prijatelj kraljev.
*34. Poslije Ahitofela bio je Jojada, sin Banajin, i Abjatar. Joab je bio vojskovođa kraljev.

GLAVA 28.

David u narodnoj skupštini predaje Salomonu sliku, po kojoj će graditi hram Gospodnji, i stvari, koje će mu za to trebati.

1. David sabra u Jeruzalemu sve odlične Izraelce, naime plemenske knezove, poglavare redova, što su stajali u službi kraljevoj, tisućnike i stotnike, upravitelje svega imanja i stada kralja i sinova njegovih i dvorane, junake i sve ljude ratnike valjane.
*2. Tada se diže kralj sa svojega sjedala i reče: »Čujte me, braćo moja i narode moj! Ja sam bio sâm naumio da sagradim dom za kovčeg zavjeta Gospodnjega i za podnožje nogama Boga našega. Ja sam učinio i priprave za gradnju.
3. Ali mi Bog reče: Ne ćeš ti graditi kuće imenu mojemu; jer si ratnik i krv si prolijevao.
*4. Mene je Gospod, Bog Izraelov, bio izabrao iz sve kuće oca mojega, da budem kralj nad Izraelom do vijeka. Jer Judu izabra za kneza i u plemenu Judinu kuću oca mojega, i nađe za dobro, da između sinova oca mojega učini mene kraljem nad svim Izraelom.
5. A između svih sinova mojih — jer Gospod mi dade mnogo sinova — izabra mojega sina Salomona, da zasjedne prijesto kraljevstva Gospodnjega nad Izraelom.
6. On mi reče: Tvoj sin Salomon sagradit će kuću moju i trijemove moje. Jer njega izabrah sebi za sina. Njemu ću biti otac.
7. Zauvijek podignut ću kraljevstvo njegovo, ako ovako, kako je to danas, bude stajao na tom, da izvršuje moje zapovijedi i zakone.
8. I sada opominjem vas pred očima svega Izraela, pred općinom Gospodnjom, i pred ušima Boga našega: Držite brižno sve zapovijedi Gospoda, Boga svojega, da ostanete u posjedu ove lijepe zemlje i da je ostavite u baštinu potomcima svojim za sva vremena!
9. A ti, sine moj Salomone, drži s Bogom oca svojega i služi mu cijelim srcem i dušom dragovoljnom; jer Gospod ispituje sva srca i zna svaku pomisao i želju! Ako ustražiš njega, on će dati da ga nađeš. Ako li ga ostaviš, odbacit će te zauvijek.
10. Pa vidi sada, da te je Gospod izabrao, da mu sagradiš kuću za svetinju. Pođi na posao odvažno!«

(33) O prijatelju kraljevu isp. 3 Kralj 4, 5. O Ahitofelu isp. 2 Kralj 15, 12. 31; 16, 15—23. O Husaju isp. 2 Kralj 15, 32—37; 16, 15 sl.
(34) »Jojada, sin Banajin«: ovo je okrenuto. Ima biti Banaja, sin Jojadin (isp. r. 5. i 11, 22).
Gl. 28. (2) Kovčeg je zavjetni kao podnožje nogama Božjim, ukoliko je Bog nad kovčegom zavjetnim bio nazočan nevidljivo i otajstveno.
(4) Na Judu je bilo preneseno pravo prvorodstva, a stim i vodstvo među bratskim plemenima (1 Mojs 49, 8).

*11. Potom predade David svojemu sinu Salomonu sliku od trijema i njegovih prostorija, od riznica, gornjih soba i nutarnjih prostorija, i od prostora za pomirište,

12. Tako isto sliku svega, što je bio smislio: sliku od trijemova u hramu Gospodnjem i od ćelija unaokolo, sliku od riznica kuće Božje i od riznica za svete darove,

13. Nadalje sliku za redove svećeničke i levitske i za poslužne poslove u hramu Gospodnjem i za sve posuđe za službu u hramu Gospodnjem.

14. Zlata mu predade toliko, koliko je trebalo za svaki pojedini sud u službi Božjoj, tako isto srebra za sve srebrno posuđe,

15. Nadalje koliko mu je trebalo novaca za svijetnjake zlatne i za njihove žiške zlatne, po određenoj težini njihovoj; isto tako koliko mu je trebalo srebra za razne srebrne svijetnjake i žiške prema njihovoj težini i potrebi;

16. Nadalje koliko mu je trebalo zlata za stolove kruhova postavljenih, za svaki pojedini sto, i srebro za stolove srebrne,

17. Čistoga zlata za viljuške, škropionice i kotliće, za razne vrčeve zlatne, po težini njihovoj, i za razne vrčeve srebrne, po težini njihovoj;

*18. Nadalje čistoga zlata za žrtvenik kadioni, po težini. I sliku od kola predade mu, naime od kola zlatnih keruba, koji raširenim krilima prekrivaju kovčeg zavjeta Gospodnjega.

*19. »O svemu tome,« reče David, »o svim radovima za izvedbu te građevne osnove poučio me je Gospod pismom iz ruke njegove.«

20. Tada reče David svojemu sinu Salomonu: »Pođi na posao odvažno i jako! Ne boj se i ne plaši se! Jer Bog Gospod, Bog moj, bit će s tobom. On te ne će ostaviti, dok se ne dovrše svi radovi za službu u hramu Gospodnjem.

21. Već su spremni redovi svećenički i levitski za svu službu u hramu Božjem. Imaš uza se za svaki posao ljudi, koji su voljni i vješti svakoj službi. I knezovi i sav narod stoje ti uvijek na službu.«

GLAVA 29.

Bogati prilozi za građenje hrama. Zahvala Bogu. Ponovno pomazanje Salomonovo. Davidova smrt.

*1. Potom reče kralj David svoj općini: »Moj sin Salomon, jedini, kojega je Bog izabrao, još je mlad i nježan, a djelo je veliko. Jer nije za čovjeka određen ovaj dvor, nego za Boga, Gospoda.

2. I ja svom snagom svojom pripravih za hram Boga svojega zlata za sudove zlatne, srebra za srebrne, mjedi za mjedene, gvožđa za gvozdene i drva ze drvene, kamena oniksova i crnosjajna i šarolika kamenja za okvire i drugoga dragoga kamenja svake vrste i mramora izobila.

(11) Prostor za pomirište, to jest za kovčeg zavjetni, jest svetinja nad svetinjama.

(18) Riječ »kola« možda ovdje treba uzeti slikovito, ukoliko Bog, koji je bio svezao nazočnost svoju za sveti kovčeg, na njemu se je mogao kao na kolima prenositi s jednoga mjesta na drugo.

(19) Ovdje David ispovijeda, da je slika hrama Gospodnjega djelo prosvjetljenja Gospodnjega. Bog je njemu tu sliku i osnovu upisao u srce.

Gl. 29. (1) Salomon je između svih kraljevića jedini, kojega je Bog odredio za nasljednika Davidova.

3. I još iz ljubavi prema hramu Boga mojega ono, što imam u vlastitom posjedu zlata i srebra, dat ću, osim svega toga, što sam već pripravio za svetu kuću:
4. Tri tisuće zlatnih talenata od ofirskoga zlata i sedam tisuća talenata čistoga srebra, da se tim obložе zidovi hramskim prostorijama,
5. I za zlatno i srebrno posuđe svake vrste i za sve radove ruku umjetničkih. A tko je još spreman da koji dar daruje za Gospoda?«
6. Tada darovaše dragovoljno obiteljski poglavari, knezovi plemena Izraelovih, tisućnici i stotnici i činovnici u službi kraljevoj.
*7. Oni dadoše za gradnju hrama Božjega pet tisuća talenata zlata, deset tisuća darika, deset tisuća talenata srebra, osamnaest tisuća talenata mjedi i sto tisuća talenata gvožđa.
8. Tko je imao dragoga kamenja, predade ga za blago hrama Gospodnjega Gersonovcu Jahielu.
9. Narod se je radovao dragovoljnim darovima, jer su pobožnim srcem dragovoljno prinosili Gospodu darove svoje. I kralj David radovao se veoma.
10. I blagosovio je David Gospoda pred svom općinom. David je molio: »Blagosloven neka si, Gospode, Bože oca Izraela, od vijeka do vijeka!
11. Tvoja je, Gospode, veličina, moć, slava, hvala i visost. Jer tvoje je sve na nebu i na zemlji. Tvoje je, Gospode, gospodstvo, i ti se uzdižeš kao Gospod nada sve.
12. Bogatstvo i čast dolaze od tebe, i ti si vladar nad svim. U tvojoj je ruci snaga i moć i u tvojoj je vlasti da učiniš velikim i moćnim kogagod hoćeš.
13. I zahvaljujemo ti, Bože naš, i častimo ime tvoje slavno.
14. A tko sam ja, i što je narod moj, da smo mogli u takovoj množini prinijeti svojih darova? Ne, od tebe dolazi sve, i iz tvoje ruke darovasmo tebi.
15. Ta mi smo samo tuđini i gosti pred tobom kao svi oci naši: Kao sjena dani su našega života na zemlji i bez nadanja.
16. Gospode, Bože naš, sve ovo blago, što ga pripravismo, da ti sagradimo kuću za sveto ime tvoje, dolazi iz tvoje ruke, i sve je to tvoje.
17. Ali ja znam, Bože moj, da ti ispituješ srca i da voliš iskrenost. I tako ja sve ovo darovah iskrenim srcem i s radošću vidjeh, kako ti je ovaj narod tvoj darivao darove.
18. Gospode, Bože naših otaca Abrahama, Izaka i Izraela, uzdrži uvijek u srcu naroda svojega takovo mišljenje i volju takovu i upravljaj srce njihovo k sebi!
19. Podaj mojemu sinu Salomonu poslušno srce, da drži tvoje zapovijedi, tvoje propise i naputke, i da čini sve to i sagradi sjajnu kuću, koju sam pripravio!«
*20. Tada reče David svoj općini: »Blagosivajte Gospoda, Boga svojega!« I sva je općina blagosivala Gospoda, Boga otaca svojih. Oni se nakloniše i baciše se ničice pred Gospodom i pred kraljem.
21. Zaklaše Gospodu žrtve i drugo jutro prinesoše Gospodu žrtve paljenice: tisuću junaca, tisuću ovnova, tisuću janjaca s naljevima

(7) Zlatni talenat imao je vrijednost od 135.000 zlatnih kuna. — Darik je perzijski novac od čista zlata; poslije sužanjstva uveden je među Izraelce; vrijedio je jedno 23 zlatne kune. — Srebrni talenat vrijedi 7.500 zlatnih kuna. Talenat kao težina težio je 58.9 kg.
(20—30) Isp. 3 Kralj 1, 33—39; 2, 11 sl.

njihovim, osim toga žrtava zaklanica mnogo za sav narod Izraelov.
*22. Jeli su i pili su onaj dan pred Gospodom u velikoj radosti. Tada učiniše Salomona, sina Davidova, po drugi put kraljem i pomazaše njega Gospodu za kneza, a Sadoka za svećenika.
23. Tako je sjedio Salomon kao kralj na prijestolu Gospodnjem namjesto svojega oca Davida, i imao je sreću. Sav ga je Izrael slušao.
24. Svi knezovi i junaci i svi sinovi kralja Davida podvrgoše se kralju Salomonu.
25. Gospod dade, te Salomon dođe do veoma visokog ugleda kod svega Izraela i podijeli mu tako sjajno kraljevanje, kako to nije bio imao prije njega nijedan kralj nad Izraelom.
26. David, sin Izajev, bio je vladao nad svim Izraelom.
27. A vremena, za koje je bio kralj nad Izraelom, bilo je četrdeset godina. U Hebronu je vladao sedam godina, u Jeruzalemu trideset i tri godine.
28. On umrije u visokoj starosti, bogat danima života, imovinom i čašću. Njegov sin Salomon postade kralj mjesto njega.
29. Povijest kralja Davida, prijašnja i potonja, zapisana je u povijesti vidioca Samuela i u povijesti proroka Natana i u povijesti vidioca Gada,
30. Sa svim njegovim kraljevanjem, pobjedama njegovim i događajima, što prođoše preko njega i Izraela i preko svih drugih kraljevina zemaljskih.

(22) Salomon je bio već jedamput pomazan za kralja (3 Kralj 1, 33—39), kad se je ono htio Adonija nametnuti za prijestolonasljednika. Neki tumači drže, da je ovdje spomenuto pomazanje i zasjednuće na prijesto uslijedilo istom poslije smrti Davidove.

DRUGA KNJIGA DNEVNIKA

GLAVA 1.

Salomonova molitva, mudrost i slava. Salomonovo bogatstvo. Broj Salomonovih kola i kolskih boraca.

1. Kad se je Salomon, sin Davidov, bio učvrstio u vlasti svojoj — Gospod, Bog njegov, bio je s njim i učinio ga veoma moćnim —,

2. Tada dozva Salomon k sebi sav narod Izraelov s tisućnicima i stotnicima, sa sucima i svim knezovima svega Izraela, s poglavarima obiteljskim.

3. U pratnji sve općine narodne otide Salomon na visinu u Gabaonu. Tamo se je naime nalazio šator zavjeta Božjega, koji je Mojsije, sluga Gospodnji, bio načinio u pustinji.

4. — A kovčeg Božji bio je David prenio iz Karjatjarima na mjesto, koje mu je David bio spremio. U Jeruzalemu naime bio mu je dao razapeti šator. —

5. Žrtvenik mjedeni, koji je bio načinio Beseleel, sin Urijev, unuk Hurov, bio je ondje pred svetim stanom Gospodnjim. Salomon pokloni mu se tamo s narodom.

6. Tada žrtvova Salomon ondje na žrtveniku mjedenom, koji je bio pred Gospodom i pripadao šatoru zavjeta Gospodnjega, i prinese na njemu tisuću žrtava paljenica.

*7. Noću potom javi se Bog Salomonu i reče mu: »Išti, što da ti dadnem!«

8. Salomon odgovori Bogu: »Ti si mojemu ocu Davidu iskazivao veliku naklonost i mene si učinio kraljem mjesto njega.

9. Neka bi se sad ipak, Gospode i Bože, ispunilo tvoje obećanje, što si ga rekao mojemu ocu Davidu! Ti si me učinio kraljem nad narodom, koji je mnogobrojan kao prah na zemlji.

10. Zato daj mi mudrost i uviđavnost, da vodim taj narod u svakom položaju! Jer tko bi inače mogao vladati ovim tvojim mnogobrojnim narodom?«

11. Bog odgovori Salomonu: »Jer si to zaiskao, a nijesi molio bogatstva, blaga i slave, niti smrti neprijatelja svojih, niti duga života, nego si sebi zaprosio mudrost i uviđavnost, da vladaš narodom mojim, nad kojim te postavih kraljem,

12. Zato neka ti se udijeli ta mudrost i uviđavnost! A dat ću ti i bogatstva, blaga i slave, kakove prije tebe nije imao nijedan kralj, niti će poslije tebe imati.«

*13. Nato se vrati Salomon s visine u Gabaonu, od šatora zavjetnoga u Jeruzalem i vladao je tamo nad Izraelom.

Gl. 1. (7—12) Isp. 3 Kralj 3, 5—15.
(13) Vulgata prevodi: »I vrati se Salomon s visine gabaonske u Jeruzalem pred šator zavjetni«.

*14. Salomon nakupi sebi i mnogobrojna kola i kolske borce, i imao je tisuću i četiri stotine kola i dvanaest tisuća kolskih boraca. Njih smjesti u kolskim gradovima i u okolici kralja u Jeruzalemu.

15. Kralj dotjera dotle, da je u Jeruzalemu bilo srebra i zlata tako mnogo kao kamenja, i cedara tako mnogo kao dudova, što rastu u nizini.

*16. Uvoz konja, što ih imao Salomon, bio je iz Egipta i Koe. Trgovci kraljevi dovodili ih iz Koe za plaću,

*17. Tako da su jedna kola kod izvoza iz Egipta dolazila po šest stotina sekala srebra, a konj po sto i pedeset. Isto tako preko njih dobivali su ih svi kraljevi hetejski i aramejski.

*18. Salomon je bio izdao zapovijed, da se sagradi hram imenu Gospodnjemu i kraljevska palača njemu samomu.

GLAVA 2.

Poslenici za građenje hrama. Ugovor Salomonov s Hiramom. Broj i red poslenikâ.

1. I odbroji Salomon sedamdeset tisuća nosilaca i osamdeset tisuća, koji će tesati u gori, i tri tisuće i šest stotina nadzornika nad njima.

*2. Nato poruči Salomon kralju tirskome Hiramu: »Ti si mojemu ocu Davidu iskazao dobrotu, da mu pošlješ drva cedrovih, te je mogao sebi za stan sagraditi palaču.

3. Ja namjeravam sagraditi hram imenu Gospoda, Boga svojega, i posvetiti mu ga, da se kadi pred njim kadom mirisnim, da se postavljaju redovito hljebovi, i da se svako jutro i veče, u subote, mjesece mlađake i blagdane Gospoda, Boga našega, prinose žrtve paljenice, kako je to propis u Izraelu za vječna vremena.

4. Hram, koji ću graditi, ima da bude velik, jer je Bog naš veći od svih bogova.

5. Ali tko može njemu da sagradi kuću, kad ga nebo i najviše nebo ne može da obuhvati? Tko sam ja, da bih mu mogao sagraditi hram? Ipak samo, da se žrtva pred njim spali.

6. Pa pošlji mi sad čovjeka, koji umije da izradi radove u zlatu, srebru, mjedi, gvožđu, crvenom grimizu, karmesinu i modrom grimizu! On ima i u tom biti vješt da izvede rezbarije s umjetnicima, koje imam kod sebe u Judeji i u Jeruzalemu i koje je već namjestio moj otac David.

*7. Pošlji mi i drva cedrovih, čempresa i sandalovine s Libanona! Jer znam, da ljudi tvoji umiju sjeći drva na Libanonu. Moje će sluge zajedno raditi s tvojima.

8. Mora se naime meni pripraviti veoma mnogo drva, jer kuća, što ću je graditi, ima da bude izvanredno velika.

(14—17) Isp. 3 Kralj 10, 26—29.
(16) Isp. 3 Kralj 10, 28.
(17) Isp. 3 Kralj 10, 29.
(18) Ovaj redak hebrejski odgovara 2, 1 u Vulgati (i u Daničiću), i tako Vulgata u gl. 2. ide za jedan redak naprijed od hebrejskoga.
Gl. 2. (2—17) Isp. 3 Kralj 5, 16—30.
(7) Isp. 3 Kralj 5, 20.

*9. Evo, poslenicima, što će sjeći drva, ljudima tvojim za hranu njihovu dat ću dvadeset tisuća kora pšenice, dvadeset tisuća kora ječma, dvadeset tisuća bata vina i dvadeset tisuća bata ulja.«

10. Hiram, kralj tirski, posla Salomonu ovaj pismeni odgovor: »Jer Gospod ljubi svoj narod, zato te postavi kraljem nad njim.«

11. I Hiram je nastavio: »Neka je blagosloven Gospod, Bog Izraelov, koji je stvorio nebo i zemlju, što je dao kralju Davidu sina puna mudrosti, razboritosti i uviđavnosti, koji će graditi hram Gospodu i kraljevsku palaču sebi!

*12. Šaljem ti dakle čovjeka mudra, u umjetnosti vješta, majstora Hirama,

13. Sina neke Danovke. Njegov je otac bio Tirac. On se razumije u radove u zlatu, srebru, mjedi, gvožđu, kamenu, drvetu, crvenom i modrom grimizu, bezu i karmesinu. On može urezati rezbariju svake vrste i izvesti svaki umjetni rad, što mu se zadadne, u društvu s umjetnicima tvojim i s umjetnicima mojega gospodara, tvojega oca Davida.

14. Neka dakle moj gospodar pošlje pšenicu, ječam, ulje i vino slugama svojim, kao što je obećao!

15. A mi ćemo nasjeći drva na Libanonu, koliko trebaš, i dovesti ih u splavovima na moru u Jopu. Ti ih onda daj odnijeti u Jeruzalem!«

16. Tada Salomon podiže sve strance u Izraelu po brojenju, što ga je bio učinio njegov otac David. Bilo ih je sto i pedeset i tri tisuće i šest stotina.

17. Od njih odredi sedamdeset tisuća za nosioce, osamdeset tisuća za tesače u planini i tri tisuće i šest stotina za nadzornike, koji će ljude dizati na rad.

GLAVA 3.

Opis hrama.

*1. Nato poče Salomon graditi hram Gospodnji u Jeruzalemu na brdu Moriji, koje je već bilo izabrano od njegova oca Davida, na mjestu, koje je bio za to odredio David, na gumnu Jebuzejina Ornana.

*2. Drugoga dana drugoga mjeseca u četvrtoj godini vladanja svojega poče on graditi.

*3. Ove mjere postavi Salomon za temelj kod gradnje hrama Božjega: dužina je bila šezdeset lakata po staroj mjeri, i širina dvadeset lakata.

4. Trijem pred širinom glavnoga prostora hrama bio je dvadeset lakata dug i sto i dvadeset lakata visok, Dade ga u nutrašnjosti prevući čistim zlatom.

(9) »Za hranu njihovu«: mi naime čitamo »makolet«, kao što čitaju Septuaginta i Vulgata; današnji hebrejski tekst ima »makot«, t. j. »ovršene« pšenice (tako ima i Daničić); »ali ta okolnost nije trebala da bude istaknuta«, opaža Crampon. — »Kor« je po Josipu Flaviju uzimao malo ne 4 naša hektolitra, a »bat« je deseti dio »kora«. Po tom je bat uzimao oko 40 litara. Vulgata prevodi »bat« sa »metreta« (za vino) i sa »sat« (za ulje).

(12) »Majstor Hiram«: Septuaginta i Vulgata doslovno prevode »Hiram-abi« sa »Hiram otac moj«; drugi uzimaju te dvije riječi kao složeno vlastito ime: »Hiram-abi« ili »Hiramabi«. (Daničić: »Hiram Abib«!) Mi odabrasmo prijevod Cramponov, koji, čini nam se, najbolje odgovara i samoj stvari i istočnjačkoj naravi.

Gl. 3. (1—14) Isp. 3 Kralj 6, 1—10. 14—30.

(2) Isp. 3 Kralj 6, 1. — »Drugoga dana«: ovih riječi nema ni u Septuaginti ni u Vulgati, pa su sumnjive.

(3) Isp. 3 Kralj 6, 2.

5. Veliki prostor obloži daskama čempresovim, prevuče ga čistim zlatom i ozgo napravi palme i cvjetne lance.

6. I obloži hram, da ga nakiti, kamenjem dragim. Zlato je bilo zlato iz Parvaima.

7. Tako prevuče zlatom hram, grede, pragove, zidove i vrata, i dade na zidovima urezati kerube.

8. Tada dade načiniti prostor za svetinju nad svetinjama. Dužina njegova bila je prema širini hrama dvadeset lakata, isto tako širina dvadeset lakata. Prevuče ga čistim zlatom u vrijednosti od šest stotina talenata.

9. Vrijednost klinâ bila je pedeset sekala zlata. I gornje sobe prevuče zlatom.

*10. U nutrašnjosti svetinje nad svetinjama dade načiniti u kiparskom radu dva keruba i prevuče ih zlatom.

11. Krila kerubâ imala su dužinu od dvadeset lakata. Pet lakata dugo krilo jednoga keruba doticalo je zid hrama, i drugo isto tako pet lakata dugo krilo doticalo je krilo drugoga keruba.

*12. Tako je isto dopiralo jedno pet lakata dugo krilo drugoga keruba do na zid prostora i drugo pet lakata dugo krilo do na krilo prvoga keruba.

13. Krila tim kerubima bila su raširena na dvadeset lakata. Oni su stajali uspravo na nogama, i lice im je bilo okrenuto prema glavnome prostoru.

14. Zavjes pred njima dade načiniti od modroga i crvenoga grimiza, od karmesina i beza i po njemu napraviti kerube.

*15. Pred hramom dade načiniti dva stupa, trideset i pet lakata duga. Oglavlje ozgo na njima imalo je pet lakata.

*16. Tada dade načiniti lance cvjetne kao u hramu i metnuti ih ozgo na stupove; i dade načiniti sto šipaka i objesiti ih na lance.

17. Stupove dade postaviti pred hramom, jedan s desne strane, a drugi s lijeve. Desni nazva Jahin, a lijevi Booz.

GLAVA 4.

Sprave i posuđe u hramu.

1. Onda načini žrtvenik od mjedi, dvadeset lakata dug, dvadeset širok i deset visok.

*2. Tada postavi more mjedeno, deset lakata bilo mu je od jednoga kraja do drugoga, unaokolo okruglo i pet lakata visoko. Trebao je konac od trideset lakata, da ga obuhvati.

3. Ispod kraja bilo je od likova volovskih — po deset na lakat — posve opkoljeno, što su okruživali more unaokolo u dva reda.

4. Stajalo je na dvanaest volova. Tri su bila okrenuta prema sjeveru, tri na zapad, tri na jug i tri na istok. More je stajalo ozgo nad njima. Zadnja je strana svih volova bila okrenuta unutra.

5. Debljina mu je bila jedna podlanica. Kraj mu bio nalik na ljiljan kao kraj u čaše. Primalo je dvije tisuće bata.

*6. Dalje dade načiniti deset umivaonica. Pet ih metnu s desne strane, a pet s lijeve za pranje. U

(10—13) Isp. 3 Kralj 23—30.
(12) Ovoga retka nema u Septuaginti.
(15—17) Isp. 3 Kralj 7, 15—22.
Gl. 4. (2—5) Isp. 3 Kralj 7, 23—26.
(6) Isp. 3 Kralj 7, 27—39.

njima se je pralo i ono, što bi se prinosilo kao žrtva paljenica. Svećenicima je služilo more za pranje njihovo.

7. I načini deset zlatnih svijetnjaka po propisima, što su vrijedili za njih, i postavi ih u hram, pet s desne strane, a pet s lijeve.

8. Dalje načini deset stolova i namjesti ih u hramu, pet s desne strane, a pet s lijeve. I načini stotinu zdjelica od zlata.

9. Onda dade načiniti trijem svećenički, veliki trijem i vrata za veliki trijem i prevuče vrata mjeđu.

10. More namjesti na južnoj strani, na jugoistok.

*11. Nadalje načini Hiram lonce, lopate i zdjelice. Tako dovrši Hiram radove, što ih je morao da izradi kralju Salomonu za kuću Božju:

12. Dva stupa i dva oglavlja okrugla ozgo na stupovima, obadvije pletenice, da pokrivaju dva oglavlja navrh stupova;

13. Nadalje četiri stotine šipaka za obadvije pletenice, dva reda šipaka za svaku pletenicu, da pokrivaju obadva oglavlja okrugla navrh stupova;

14. Usto deset podnožja i deset umivaonica na podnožjima;

15. Nadalje more i dvanaest volova pod njim.

16. I lonce, lopate i viljuške i sve sprave za njih načini majstor Hiram kralju Salomonu za hram Gospodnji od uglađene mjedi.

*17. Dade ih saliti kralj u ravnici jordanskoj u zemlji ilovači između Sohota i Saredate.

18. Dade Salomon načiniti svega ovoga posuđa vrlo mnogo. Težina mjedi nije bila utvrđena.

19. Onda dade Salomon načiniti sve posuđe, što se upotrebljavalo u hramu Božjem: zlatni žrtvenik, stolove za kruhove postavljene,

20. Svijetnjake sa žišcima njihovim od čistoga zlata, što su se po propisu morali upaliti pred svetinjom nad svetinjama.

21. I zlatne cvjetove, svjetiljke i usekače, i to od čistoga zlata,

22. Noževe, škropionice, mašice i kadionice od čistoga zlata. I nutarnja dvokrilna vrata hrama na ulazu u svetinju nad svetinjama, i dvokrilna vrata hrama na ulazu u glavni prostor bila su od zlata.

GLAVA 5.

Posveta hrama.

1. Kad su bili svršeni svi radovi, što ih dade kralj Salomon izvesti za hram Gospodnji, dade Salomon unijeti i posvećene darove svojega oca Davida. Srebro i zlato i sudove stavi u riznicu hrama Božjega.

*2. Tada sabra Salomon starješine Izraelove i sve glavare plemenske, knezove porodica izraelskih, u Jeruzalem, da se prenese kovčeg zavjeta Gospodnjega iz grada Davidova, to jest Siona.

*3. I tako se sabraše kod kralja svi ljudi Izraelovi na blagdan, koji biva u sedmom mjesecu.

4. Kad su se bile sastale sve starješine Izraelove, podigoše leviti kovčeg

5. I prenesoše kovčeg, šator svjedočanstva i sve posuđe sveto,

(4, 11—5, 1) Isp. 3 Kralj 7, 40—51.
(17) Isp. 3 Kralj 7, 46.
Gl. 5. (2—10) Isp. 3 Kralj 8, 1—9.
(3) Isp. 3 Kralj 8. 2.

što je bilo u šatoru. Svećenici, leviti prenesoše ga.

6. Pritom žrtvova kralj Salomon i sva općina Izraelova, što se bila našla kod njega, pred kovčegom toliko ovaca i goveda, da ih se poradi njihova mnoštva nije moglo izbrojiti niti proračunati.

7. Tada unesoše svećenici kovčeg zavjeta Gospodnjega na njegovo mjesto u zadnjem prostoru hrama, u svetinji nad svetinjama, pod krila kerubâ.

8. Kerubi su naime držali krila raširena nad mjestom, gdje je stajao kovčeg. Tako pokriše kerubi kovčeg i poluge njegove odozgo.

*9. Poluge su bile tako duge, da su se krajevi poluga od kovčega vidjeli u svetištu pred zadnjim prostorom. Ali se dalje napolje nijesu vidjeli. Ostadoše ondje do današnjega dana.

10. U kovčegu su bile samo dvije ploče kamene, što ih je bio u nj metnuo Mojsije na Horebu, kad Gospod sklopi savez sa sinovima Izraelovim, pošto izađoše iz zemlje egipatske.

*11. I ostaviše svi svećenici svetište. Svi svećenici, koji se nađoše, bili su se naime posvetili bez obzira na redove.

12. Levitski pjevači svi, Asaf, Eman, Iditun uz svoje sinove i drugove stajali su obučeni u bez s cimbalima, harfama i citarama istočno od žrtvenika i s njima sto i dvadeset svećenika, koji su trubili u trube.

*13. Trubači i pjevači bili su morali u isto vrijeme i jednim glasom početi da slave Gospoda i da ga hvale. I čim odjeknuše trube i cimbali i ostala glazbala i hvalospjev Gospodu »Jer je dobrostiv, i vječno traje milost njegova«, tada se napuni oblaka hram, kuća Gospodnja.

*14. Svećenici nijesu mogli radi oblaka pristupiti, da vrše svoju službu. Jer slava Gospodnja napuni kuću Božju.

GLAVA 6.

Salomonova velika molitva.

*1. Tada reče Salomon: »Gospod je rekao, da će stanovati u mraku.

2. I ja sagradih tebi kuću za stan, mjesto da u njemu stanuješ na vječna vremena.«

3. Tada se okrenu kralj i blagoslovi svu narodnu općinu sinova Izraelovih, a sva je općina sinova Izraelovih stajala.

4. On reče: »Blagosloven neka je Gospod, Bog Izraelov, koji je eto zaista ispunio obećanje, što ga je svojim ustima dao mojemu ocu Davidu, kad je rekao:

5. Od vremena, kad sam izveo iz Egipta svoj narod Izraela, ne izabrah grada ni iz kojega plemena Izraelova, da se tamo sagradi hram, u kojem da stanuje ime moje. I nikoga ne izabrah, da bi vladao nad mojim narodom Izraelom.

7. I bio je doduše naumio moj otac David da sagradi hram imenu Gospoda, Boga Izraelova.

(9) Riječi »do današnjega dana« ne odnose se na vrijeme piščevo, jer je tada bio hram već razoren. Pisac je te riječi jednostavno ispisao iz njezina izvora u 3 Kralj. 8, 8.

(11) »Bez obzira na redove«, t. j. nije se moglo paziti na red i redove; neki tumači i to tumače tako, da se nije moglo razlikovati čiste od nečistih.

(13) Isp. 3 Kralj 8, 10. — »Tada se napuni oblaka hram, kuća Gospodnja«: LXX prevodi: »Hram (kuća) napuni se oblaka slave Gospodnje«.

(5, 14—6, 39) Isp. 3 Kralj 8, 11—50.

Gl. 6. (1) Isp. 3 Kralj 8, 12.

8. Ali Gospod reče mojemu ocu Davidu: Da kaniš sagraditi hram imenu mojemu, dobro si učinio, što si to naumio.

9. Ali ne ćeš ti sagraditi toga hrama, nego sin tvoj, koji će ti se roditi, on će sagraditi hram imenu mojemu.

10. I eto Gospod ispuni obećanje, što ga je dao: ja stupih na mjesto svojega oca Davida i sjedoh na prijesto Izraelov, kako to obeća Gospod, i sagradih hram imenu Gospoda, Boga Izraelova.

*11. Ja tamo namjestih kovčeg, u kojem je savez Gospodnji, što ga je sklopio sa sinovima Izraelovim.«

12. Potom stupi Salomon pred svom općinom Izraelovom pred žrtvenik Gospodnji i raširi ruke svoje.

13. Salomon je naime bio dao načiniti podnožje od mjedi i metnuo ga nasred trijema hramskoga, pet lakata dugo, pet široko i tri visoko. I stade na nj i kleče na koljena pred svom općinom Izraelovom, raširi ruke svoje prema nebu

14. I pomoli se: »Gospode, Bože Izraelov! Nijedan bog u nebu gore i na zemlji dolje nije ti jednak: savez i milost čuvaš ti slugama svojim, koji hode pred tobom čitavim srcem.

15. Ti si slugi svojemu, mojemu ocu Davidu, ispunio, što si mu bio obećao. Što si obrekao ustima svojim, to si ispunio djelom, kako dokazuje ovaj dan.

16. A sada, Gospode, Bože Izraelov, drži slugi svojemu, mojemu ocu Davidu, i obećanje, što si mu ga dao, kad si rekao: Koliko je do mene, ne će ti nikada nestati čovjeka, koji bi sjedio na prijestolu Izraelovu! Samo moraju potomci tvoji ponašanje svoje tako urediti, da bude po zakonu mojemu, kao što si ti hodio preda mnom.

17. Sada dakle, Gospode, Bože Izraelov, daj da se obistini obećanje tvoje, što si ga dao svojemu slugi Davidu!

18. A hoće li doista Bog stanovati na zemlji među ljudima? Eto, nebo i nebesa najviša ne mogu te obuhvatiti — koliko manje ova kuća, koju sagradih!

19. Ali obazri se na molitvu sluge svojega i na vapaj njegov, Gospode, Bože moj: Čuj zaziv i molitvu, koju upravlja tebi sluga tvoj!

20. Daj da oči tvoje budu otvorene nad ovom kućom dan i noć, nad mjestom, za koje si obećao: Moje ime tamo će stanovati! Čuj molitvu, koju će na ovom mjestu obavljati sluga tvoj!

21. Čuj vapaj sluge svojega i naroda svojega Izraela, kadgod se mole na ovom mjestu! Usliši ga na mjestu, gdje sjediš na prijestolu, u nebu, usliši ga i oprosti!

*22. Ako se netko ogriješi o bližnjega svojega i njemu se naloži zakletva, kojom se ima zakleti, i on se pokaže sa zakletvom pred tvojim žrtvenikom u ovoj kući,

23. Onda ti čuj u nebu i zahvati i pribavi pravicu slugama svojim: Krivca odsudi obraćajući njegova djela na njegovu glavu, a nedužnoga oslobodi postupajući s njim po nedužnosti njegovoj!

24. Ako tvoj narod Izrael bude potučen od neprijatelja, jer se je ogriješio o tebe, ali se opet obrati k tebi i slavi ime tvoje i u ovoj se kući moli i vapije k tebi,

(11) Isp. 3 Kralj 8, 21.
(22) Isp. 3 Kralj 8, 31 sl.

*25. Onda ti čuj to u nebu, oprosti grijehe svojemu narodu Izraelu i dovedi ih natrag u zemlju, koju si dao ocima njihovim!

*26. Ako se je zatvorilo nebo, tako da ne pada dažd, jer su se ogriješili o tebe, i oni se mole na ovom mjestu i slave ime tvoje i obrate se od grijeha svojih, jer si ih ponizio,

27. Onda ti čuj to u nebu, oprosti grijehe slugama svojim i svojemu narodu Izraelu, upravi ih na pravi put, kojim da idu, i pusti dažd na zemlju svoju, koju si dao narodu svojemu u baštinu!

28. Ako nastane glad u zemlji, ako budu kuga, suša i medljika, skakavci i gusjenice, ako je neprijatelj pritisne u kojem od njezinih mjesta, ako je pohodi kakvogod zlo ili bolest:

29. Svaku molitvu, svaki vapaj, što tada kojigod ili sav tvoj narod Izrael izgovori, ako svaki osjeća bol u srcu svojem i raširi ruke prema ovoj kući,

30. Onda ti to čuj u nebu na mjestu, gdje sjediš na prijestolu, i oprosti i podaj svakome po svemu životu njegovu, jer ti znaš srce njegovo! Jer ti jedini proziremo srce sve djece čovječje,

31. Da te se uvijek boje i hode putovima tvojim, doklegod živu u zemlji, koju si dao ocima našim.

*32. Ali i stranca, koji ne pripada tvojemu narodu Izraelu, nego iz daleke zemlje dođe radi tvojega svetog imena i radi tvoje jake ruke i mišice tvoje podignute —, kad on dakle dođe i pomoli se u ovoj kući,

33. Onda ga ti čuj u nebu na mjestu, gdje sjediš na prijestolu, i učini sve, za što te zaziva stranac, da svi narodi na zemlji upoznaju ime tvoje, da te štuju kao tvoj narod Izrael i da doznaju, da je ovaj hram, što ti ga sagradih, prozvan po imenu tvojem!

34. Ako narod tvoj izađe na vojsku proti svojim neprijateljima putem, kojim ga pošlješ, i pomoli se tebi prema ovome gradu, koji se izabrao, prema hramu, koji sam sagradio imenu tvojemu,

35. Onda ti čuj u nebu molitvu njegovu i vapaj njegov i podaj mu pobjedu!

36. Ako su se ogriješili o tebe — jer nema čovjeka, koji ne griješi — i ti se rasrdiš na njih i predaš ih neprijatelju, tako da ih tlačitelji njihovi zarobe i odvedu u zemlju neprijateljsku, daleko ili blizu,

37. I ako se tad oni dozovu u zemlji, gdje su zarobljeni, i obrate se i zavapiju k tebi u zemlji sužanjstva svojega i priznaju: Sagriješismo i zlo učinismo, bezbožni smo bili —,

38. Ako se dakle svim srcem i svom dušom obrate k tebi u zemlji neprijatelja svojih, koji ih odvedoše, i pomole se prema zemlji, koju si dao ocima njihovim, prema gradu, koji si izabrao, i prema hramu, koji sam sagradio imenu tvojemu,

39. Onda ti usliši njihovu molitvu i vapaj njihov u nebu na mjestu, gdje sjediš na prijestolu, i pribavi im pravicu! Oprosti tada narodu svojemu, što je sagriješio proti tebi!

40. Tako, Bože moj, neka budu oči tvoje otvorene i uši tvoje prignute na molitvu na ovom mjestu!

(25) Isp. 3 Kralj 8, 34.
(26) »I oni se mole na ovom mjestu«, t. j. hodočasteći ovamo.
(32. 33) Isp. 3 Kralj 8, 41—43.

*41. I tako, Gospode, Bože moj, podigni se prema počivalištu svojemu, ti sâm i silni kovčeg tvoj! Neka su svećenici tvoji, Gospode, Bože moj, obučeni u spasenje, i pobožnici tvoji neka se obraduju u sreći!

*42. Gospode, Bože moj, ne odbaci pomazanika svojega! Spomeni se onih milosti, što si ih obećao svojemu slugi Davidu!«

GLAVA 7.

Nastavak. Po drugi put javlja se Bog Salomonu.

1. Kad svrši Salomon molitvu, siđe oganj s neba i spali žrtvu paljenicu i žrtve zaklanice, i slava Gospodnja napuni hram.

2. Svećenici nijesu više mogli stupiti u hram Gospodnji, jer je slava Gospodnja napunila hram Gospodnji.

3. Kad svi sinovi Izraelovi vidješe, kako oganj i slava Gospodnja siđoše na hram, prignuše se licem k zemlji na tarac, pokloniše se Gospodu i slavili su ga: »Dobrostiv je on, i vječno traje milost njegova.«

*4. Tada prinesoše kralj i sav narod žrtve zaklanice pred Gospodom,

*5. I to kao žrtvu zaklanicu žrtvova kralj Salomon dvadeset i dvije tisuće volova i sto i dvadeset tisuća ovaca. Tako posvetiše hram Božji kralj i sav narod.

6. Svećenici su stajali na mjestima svojim, tako isto leviti s glazbalima Gospodnjim, što ih je bio dao načiniti kralj David, da pjevaju Gospodu hvalospjev »Vječno traje dobrota njegova«; i kad mu je David dao pjevati hvalu službom njihovom, a svećenici trubili u trube pred njima, sav je Izrael stajao.

*7. I srednji dio trijema pred hramom Gospodnjim posveti Salomon, jer tamo prinese žrtve paljenice i pretilinu od žrtava mirotvornih. Na žrtvenik naime mjedeni, što ga je bio dao načiniti Salomon, nijesu mogle stati žrtve paljenice i prinosi i pretilina.

*8. Tako proslavi tada Salomon blagdan sedam dana i sav Izrael s njim, zbor velik, od ulaska u Emat do potoka egipatskoga.

*9. U osmi dan održaše svečanu skupštinu; jer su posvetu žrtvenika bili obavljali sedam dana. Blagdan je bio trajao sedam dana.

*10. Dvadeset trećega dana sedmoga mjeseca otpusti on narod

(41) »Prema počivalištu svojemu«, t. j. u svetinji nad svetinjama. — »Silni kovčeg tvoj«, t. j. po kojem si ti svojom nazočnošću činio tolika čudesna djela za svoj narod (isp. Ps. 77, 61). — »Neka su svećenici tvoji obučeni u spasenje«, t. j. obaspi ih, Gospode, svojim milostima, da se po njima mogne posvetiti i narod!

(42) »Ne odbaci pomazanika svojega«, t. j. pomazanoga (od tebe postavljenoga) kralja Salomona! — »Spomeni se onih milosti...«; Vulgata: »Spomeni se milosrđâ Davida, sluge svojega!«

Glava 7. (4—10) Isp. 3 Kralj 8, 62—66.

(5) Isp. 3 Kralj 8, 63.

(7) Isp. 3 Kralj 8, 64.

(8) Isp. 3 Kralj 8, 65. Nakon prvih sedam dana, kada se slavila posveta hrama Gospodnjega, slavio je Salomon s narodom još drugih sedam, blagdan sjenica.

(9) Svečana skupština u osmi dan bila je završna svečanost (isp. 3 Kralj 23, 36).

(10) Od 8.—14. dana mjeseca tišrija slavila se posveta hrama; od 15.—21. bio je blagdan sjenica; 22. bila je svečana skupština, a 23. bio je narod s blagoslovom otpušten kućama svojim.

kućama njihovim; a bili su radosni i dobre volje radi svega dobra, što ga je bio Gospod iskazao Davidu, Salomonu i svojemu narodu Izraelu.
*11. Kad je Salomon bio dovršio hram Gospodnji i palaču kraljevsku i sve priveo kraju, što je htio da izvede u hramu Gospodnjem i u palači svojoj,
12. Javi se Gospod noću Salomonu i reče mu: »Uslišio sam molitvu tvoju i izabrao sam to mjesto, da mi bude mjesto za žrtve.
13. Ako zatvorim nebo, tako da ne pada dažd, ili ako pošljem skakavce, da popasu zemlju, ili ako pustim kugu među narod svoj,
14. I tada se narod moj, koji je nazvan po mojemu imenu, ponizi i pomoli se i potraži moje ime i povrati se od zlih putova svojih, onda ću ih ja uslišiti u nebu, oprostit ću im grijehe njihove i spasit ću zemlju njihovu.
15. Oči moje bit će sad otvorene i uši moje pripazit će na molitvu na tom mjestu.
16. Izabrao sam eto taj hram i posvetio ga. Zato će ime moje tu uvijek prebivati i oči moje i srce moje tu će vazda boraviti.
17. I ako ti uzideš preda mnom onako, kako je išao tvoj otac David, tako da činiš sve, što sam ti zapovjedio, i držiš moje uredbe i propise,
18. Tada ću prijesto kraljevstva tvojega utvrditi, kao što sam obećao tvojemu ocu Davidu, kad sam rekao: Nikada ti ne će nestati čovjeka, koji vlada nad Izraelom.
19. Ali ako se vi odvratite od mene i ne uzdržite mojih zapovijedi i uredaba, na koje sam vas obvezao, nego služite drugim bogovima i njima se klanjate,
20. Tada ću istrijebiti Izraela iz zemlje, koju sam im dao, i hram, što sam ga posvetio imenu svojemu, odbacit ću od lica svojega, i učinit ću od njega ruglo i podsmijeh kod svih naroda.
21. I hram ovaj koliko bio uzvišen, tkogod prođe pokraj njega, ustravit će se. I kad zapitaju: Zašto je Gospod tako šta učinio ovoj zemlji i ovome hramu?
22. Odgovorit će se: Oni su ostavili Gospoda, Boga svojih otaca, koji ih je izveo iz Egipta, i okrenuli se k tuđim bogovima, njima se klanjali i služili im. Zato je on pustio na njih svu tu nesreću.«

GLAVA 8.

Salomon podiže i utvrđuje gradove. Raspored službe Božje. Putovanje morem u Ofir.

*1. Kad prođe dvadeset godina, u koje sagradi Salomon hram Gospodnji i svoju vlastitu palaču,
2. Utvrdi Salomon gradove, što ih je bio Hiram ustupio Salomonu, i naseli u njima sinove Izraelove.
*3. Tada otide Salomon proti Emat-Sobi i osvoji je.
*4. Utvrdi i Tadmor u pustinji i sve gradove za spremišta, što ih dade utemeljiti u Ematu.
*5. I sagradi Gornji Bethoron i Donji Bethoron kao tvrđave sa zidinama, vratima i prijevornicama;

(11—22) Isp. 3 Kralj 9, 1—9.
Gl. 8. (1—11) Isp. 3 Kralj 9, 10. 17—24.
(3) Po nekim tumačima Emat-Soba bila su dva ujedinjena kraljevstva. Emat bi bio na Orontesu grad, što se često spominje u Svetom Pismu. Po drugima ležali su Emat i Soba na jugu od Damaska.
(4) Tadmor, grčka Palmira, jest po nekima Tamar na putu od Hebrona u elanitski zaton.
(5) O Bethoronu isp. 3 Kralj 9, 17.

6. Isto tako Baalat i sve gradove za spremišta, što ih je imao Salomon, sve gradove za kola, gradove za jahalište, nadalje sve gradnje, što ih je Salomon htio da podigne u Jeruzalemu, na Libanonu i u svemu području svoje vlasti.

7. Sve, što je još bilo ostalo od Heteja, Amoreja, Ferezeja, Heveja i Jebuzeja, koji nijesu pripadali sinovima Izraelovim,

8. Potomke njihove, ukoliko su bili još ostali u zemlji, jer ih sinovi Izraelovi nijesu bili istrijebili, njih nagna Salomon da plaćaju danak do današnjega dana.

9. Od sinova Izraelovih ne učini Salomon nijednoga robom za poslove svoje, nego oni postadoše njegovi ratnici, njegovi poglavari i niže vođe, njegovi zapovjednici nad kolima i konjanicima.

10. Glavnih nastojnika, što ih je imao kralj Salomon, bilo je dvjesta i pedeset. Oni su imali nadzor nad ljudima.

*11. Salomon preseli kćer faraonovu iz grada Davidova u palaču, koju je bio sagradio za nju. Jer pomisli u sebi: »Ne će stanovati žena moja u kući Davida, kralja Izraelova; jer je mjesto sveto, kad je kovčeg Gospodnji došao tamo.«

12. Tada dade Salomon prinijeti žrtve paljenice Gospodu na žrtveniku, što ga je bio podigao Gospodu pred trijemom.

13. On dade tu žrtvovati ono, što je trebalo svaki dan po zapovijedi Mojsijevoj, nadalje što je bilo propisano u subote, na mjesece mlađake i na blagdane tri puta u godini, naime na blagdan nekvasnih kruhova, na blagdan sedmica i na blagdan sjenica.

14. I postavi po naredbi svojega oca Davida redove svećeničke za službu njihovu i levite za službene poslove njihove, naime da prinose hvalospjev i služe svećenicima, kako je trebalo svaki dan. Isto tako postavi vratare po redovima njihovim za pojedina vrata; jer tako je bio naredio David, čovjek Božji.

15. Ni u čem nije se odstupilo od zapovijedi kraljeve gledom na svećenike i levite, ni upogled riznica.

16. I tako se svrši sve djelo Salomonovo od dana, kad se je postavio temelj hramu Gospodnjemu, pa do njegova dovršenja. Tako je bio dovršen hram Gospodnji.

*17. Tada otide Salomon u Asiongaber i u Ajlat na obali morskoj u Edomu.

*18. Hiram posla mu po svojim ljudima lađe i momčad, što su bila vješta moru. Oni se zajedno s ljudima Salomonovim odvezoše u Ofir, uzeše odanle zlata četiri stotine i pedeset talenata i donesoše kralju Salomonu.

GLAVA 9.

Posjet kraljice od Sabe. Salomonova slava i smrt.

*1. Kad je kraljica od Sabe čula o slavi Salomonovoj, dođe ona s veoma velikom pratnjom u Jeruzalem, da iskuša Salomona zagonetkama. Kamele su nosile mirisa i zlata vrlo mnogo i dragoga kamenja. Kad je bila došla k Salomonu, iznese mu sve, što je bila preduzela sebi.

(11) U gradu Davidovu bio je dulje vremena smješten kovčeg zavjetni u šatoru, što ga je načinio David.

(17. 18) Isp. 3 Kralj 9, 26—28. — Po knjizi Dnevnika bio je Salomon sam u Asiongaberu i Ajlatu. To ne kaže knjiga o kraljevima.

Gl. 9. (1—12) Isp. 3 Kralj 10, 1—13.

2. A Salomon joj odgovori na sva pitanja njezina. Ništa nije bilo, što bi ostalo Salomonu sakriveno, da joj ne bi mogao dati obavijesti.
3. I kad kraljica od Sabe vidje svu mudrost Salomonovu i palaču, koju je bio sagradio,
4. I jela na stolu njegovu, kako su dostojanstvenici njegovi tu sjedili i sluge njegove dvorile, nadalje odijelo njihovo i peharnike njegove u odijelu njihovu i žrtvu paljenicu, što bi je on prinosio u hramu Gospodnjem, ona se tad nije više mogla uzdržati
5. I reče kralju: »Istina je bila, što sam čula u svojoj zemlji o tebi i o mudrosti tvojoj.
6. Nijesam htjela vjerovati što se govorilo, dok ne dođoh i vidjeh svojim očima. I zaista, ni pola mi nije kazano o mudrosti tvojoj. Nadvisuješ još glas, što sam ga slušala.
7. Sretni ljudi tvoji, sretne ove sluge tvoje, što uvijek stoje pred tobom i slušaju mudrost tvoju!
*8. Blagosloven neka je Gospod, Bog tvoj, koji te je zavolio, tako da te je posadio na prijesto kao kralja namjesto Gospoda, Boga tvojega! Jer Bog tvoj ljubi Izraela i hoće da ga utvrdi do vijeka, zato im postavi tebe kraljem, da sudiš i dijeliš pravicu.«
9. Potom darova kralju sto i dvadeset talenata zlata i vrlo mnogo mirisa i dragoga kamenja. Nikada nije bilo toliko mirisa, koliko darova kraljica od Sabe kralju Salomonu.
10. I ljudi Hiramovi i Salomonovi, koji donesoše zlata iz Ofira, dovezoše drveta sandalovine i dragoga kamenja.
11. I kralj dade načiniti iz drveta sandalovine sjedala za hram Gospodnji i za palaču kraljevsku i citare i harfe za pjevače. Tako šta nije se prije vidjelo u zemlji Judinoj.
*12. A kralj Salomon darova kraljici od Sabe sve, što joj se je dopalo i što je zaiskala, osim onoga, što je bila donijela kralju. Potom se ona diže da se vrati natrag i ode kući sa slugama svojim.
*13. Težina zlata, što je dohodilo Salomonu u jednoj godini, iznosila je šest totina i šezdeset i šest zlatnih talenata,
14. Osim onoga, što je dohodilo od veletrgovaca i od poreza malih trgovaca. Usto su donosili Salomonu zlato i srebro svi knezovi beduinski i poglavari zemaljski.
*15. I dade kralj Salomon načiniti dvjesta velikih štitova od kovanoga zlata; šest stotina sekala kovanoga zlata upotrijebio je na svaki štit.
16. Nadalje tri stotine lakih štitova od kovanoga zlata; trista sekala kovanoga zlata upotrijebio je na jedan štit. U kući šume libanonske dade ih kralj smjestiti.
17. Nadalje dade kralj načiniti velik prijesto od slonove kosti i prevući ga čistim zlatom.
18. Šest stepenica vodilo je k prijestolu, i zlatno podnožje bilo je pričvršćeno za prijesto. Nasloni

(8) »Kao kralja namjesto Gospoda, Boga tvojega«: kralj je izraelski bio samo namjesnik Božji.
(12) »Osim onoga, što je bila donijela kralju«: tako ima tekst hebrejski (i LXX). Vulgata ima: »i mnogo više, nego što je ona bila donijela njemu«. Ovaj Vulgatin prijevod više odgovara kontekstu. Paralelni tekst kod 3 Kralj 10, 13 ima: »osim onoga, što joj dade drage volje i darežljivošću jednoga kralja Salomona.« I ovaj paralelni tekst više odgovara kontekstu.
(13—28) Isp. 3 Kralj 10, 14—28.
(15 sl.) Isp. 3 Kralj 10, 16 sl.

su bili s obje strane sjedišta, i pokraj naslonâ bila su dva lava.

19. Dvanaest lavova stajalo je s obje strane na šest stepenica. Tako šta nije bilo još nikada načinjeno za bilo koje kraljevstvo.

20. Sve posude za piće kralja Salomona bile su od zlata, isto tako svi sudovi u kući šume libanonske bili su od čistoga zlata. Srebro nije imalo u vrijeme Salomonovo nikakve vrijednosti.

*21. Jer je kralj imao lađe, što su s ljudima Hiramovim vozile u Tarsis. Svake tri godine jedamput dolazile bi lađe tarsiške kući i donosile sa sobom zlato, srebro, slonovu kost, majmune i paune.

22. Tako nadvisi kralj Salomon sve kraljeve na zemlji bogatstvom i mudrošću.

23. I svi kraljevi svijeta željeli su vidjeti Salomona, da čuju mudrost njegovu, koju mu je bio Bog dao.

24. Pritom bi svaki donio dar sa sobom, srebrne i zlatne sudove, haljine, oružje, mirise, konje i mazge, svake godine.

*25. Salomon je imao i četiri tisuće sprega, konje i kola, i dvanaest tisuća konja za jahanje. Njih smjesti po kolskim gradovima i kod sebe u Jeruzalemu.

26. I vladao je nad svim kraljevima od rijeke do zemlje filistejske i do na među Egipta.

27. Kralj dotjera dotle, da je u Jeruzalemu bilo srebra tako mnogo kao kamenja, a cedara tako mnogo kao dudova, što rastu u nizini.

28. Uvoz konja, što ih imao Salomon, bio je iz Egipta i iz svih ostalih zemalja.

*29. Ostala povijest Salomonova, prijašnja i potonja, zapisana je u povijesti proroka Natana i u proročanstvu Ahije Silonjanina i u viđenjima vidioca Ada o Jeroboamu, sinu Nabatovu.

30. Salomon je vladao u Jeruzalemu četrdeset godina nad svim Izraelom.

31. Tada počinu Salomon kod otaca svojih. Pokopaše ga u gradu njegova oca Davida. Namjesto njega postade kralj njegov sin Roboam.

GLAVA 10.

Roboam. Dioba kraljevstva.

*1. Roboam otide u Sihem. Jer se je u Sihemu bio skupio sav Izrael, da ga učini kraljem.

2. O tom primi vijest Jeroboam, sin Nabatov. On je naime još bio u Egiptu, kamo je bio morao pobjeći od kralja Salomona. Nato se vrati Jeroboam iz Egipta.

3. I poslaše tamo i dadoše ga dozvati. Tako dođe Jeroboam i sav Izrael i dojaviše Roboamu ovo:

4. »Tvoj je otac metnuo na nas težak jaram. Olakšaj nam sada ti tvrdu službu oca svojega i teški jaram, što ga je metnuo na nas, i mi ćemo ti biti podložni!«

5. On im odgovori: »Do tri dana dođite opet k meni!« Tada se udalji narod.

6. I kralj Roboam posavjetova se sa starim ljudima, što su bili služili njegovu ocu Salomonu, dok

(21) Isp. 3 Kralj 10, 22.

(25) »Salomon je imao i četiri tisuće sprega, konje i kola«: ovaj prijevod odgovara paralelnom tekstu 3 Kralj 5, 6. Hebrejski tekst: »Salomon je imao 4000 staja za konje i kola« ne zadovoljava.

(29—31) Isp. 3 Kralj 11, 41—43.

Gl. 10. (1—19) Isp. 3 Kralj 12, 1—19.

je bio živ, i upita: »Što mi svjetujete da odgovorim tim ljudima?«
7. Oni mu odgovoriše: »Ako danas udovoljiš tim ljudima, njima se prilagodiš i prijateljski im odgovoriš, oni će ti biti zauvijek podložni.«
8. Ali se on ne osvrnu na savjet, što mu ga dadoše starci, nego se posavjetova s mladim ljudima, koji su bili odrasli s njim i morali su ga pratiti.
9. On ih upita: »Što mi svjetujete da odgovorim tim ljudima, koji su zahtijevali od mene: Olakšaj jaram, što ga je metnuo na nas tvoj otac?«
*10. Mladi ljudi, koji su bili odrasli s njim, odgovoriše mu ovo: »Ovako ćeš odgovoriti tim ljudima, koji ti rekoše: Tvoj je otac metnuo na nas težak jaram, olakšaj ti naš jaram! Odgovori im: Moj je mali prst deblji od bedara oca mojega.
*11. Eto, otac vam je moj naprtio težak jaram. Ja ću vaš jaram učiniti još težim. Otac vas je moj šibao bičevima. Ja ću vas krotiti štipavcima.«
12. Kad Jeroboam i sav narod dođoše opet treći dan k Roboamu, kako je to bio zapovjedio kralj rekavši: »Dođite opet k meni do tri dana!«,
13. Tada im kralj oštro odgovori. Jer se kralj Roboam ne osvrnu na savjet staraca.
14. Kako ga svjetovaše mladi ljudi, odgovori im: »Moj vam je otac naprtio težak jaram. Ja ću vaš jaram učiniti još težim. Otac vas je moj šibao bičevima. Ja ću vas krotiti štipavcima.«
*15. Tako kralj ne usliši naroda. Jer je Bog bio tako uredio, da Gospod ispuni svoje obećanje, što ga je preko Ahije Silonjanina bio dao Jeroboamu, sinu Nabatovu.
16. Kad vidje sav Izrael, da ih kralj ne će uslišiti, odgovori narod kralju ovo: »Kakav dio mi imamo s Davidom? Mi nemamo baštine sa sinom Izajevim. Kući, sinovi Izraelovi! Sad gledaj svoju kuću, Davide!« Tako otide sav Izrael kući.
17. Roboam je vladao samo još nad sinovima Izraelovim, koji su stanovali u gradovima Judinim.
18. Kad kralj Roboam posla Adurama, nadzornika nad rabotnim radnjama, sav ga Izrael zasu kamenjem i ubi. Kralj Roboam mogao je uprav još skočiti na svoja kola i pobjeći u Jeruzalem.
19. Tako otpade Izrael od kuće Davidove do današnjega dana.

GLAVA 11.

Bog zabranjuje Roboamu da ratuje s Izraelom. Roboamove tvrđave. Svećenici i leviti nalaze kod njega pribježište. Njegove žene i djeca.

*1. Čim Roboam dođe u Jeruzalem, podiže kuću Judinu i Benjaminovu, sto i osamdeset tisuća odabranih ratnika, da zavojšte na Izraela, da natrag dobiju kraljevstvo za Roboama.
2. Tada dođe riječ Gospodnja Semeji, čovjeku Božjemu, ovako:
3. »Javi Roboamu, sinu Salomonovu, kralju Judinu, i svim sinovima Izraelovim u Judi i Benjaminu ovo:
4. Ovako govori Gospod: Ne izlazite i ne bijte se s braćom svojom! Svaki neka se vrati svojoj

(10) Isp. 3 Kralj 12, 10.
(11) Isp. 3 Kralj 12, 11.
(15) »Jer je Bog tako uredio«: Bog eto pripušta zlo, da ne čini sile slobodi čovječje volje; ali to zlo upravlja opet na dobro pravednicima.
Gl. 11. (1—4) Isp. 3 Kralj 12, 21—24.

kući! Jer sam ja naredio tako da bude.« Oni poslušaše zapovijed Gospodnju, vratiše se i ne otidoše proti Jeroboamu.

5. Tako ostade Roboam u Jeruzalemu i dade sagraditi tvrde gradove u zemlji Judinoj.

6. Sagradi gradove tvrde Betlehem, Etam, Tekuu,

7. Betsur, Soho, Odolam,

8. Get, Maresu, Zif,

9. Aduram, Lahis, Azeku,

19. Sarau, Ajalon i Hebron,

11. I učini od njih jake tvrđave, namjesti nad njima zapovjednike i postavi u njih spremišta za hranu, ulje i vino,

12. I u svaki grad štitove i koplja. Tako ih učini veoma jakima i držao je Judu i Benjamina čvrsto u svojoj ruci.

13. Svećenici i leviti iz svega Izraela nađoše se kod njega iz svih krajeva svojih.

*14. Leviti naime ostaviše pašnjake svoje i posjed svoj i iseliše se u Judu i Jeruzalem, jer ih je Jeroboam sa sinovima svojim bio skinuo kao svećenike Gospodnje

*15. I postavio sebi svećenike za službu na visinama, za seirime i teoce, što ih je načinio.

16. Njima se pridružiše iz svih plemena Izraelovih oni, koji su iskrenim srcem štovali Gospoda, Boga Izraelova. Oni dođoše u Jeruzalem da žrtvuju Gospodu, Bogu otaca svojih.

17. Tako utvrdiše kraljevstvo Judino i učvrstiše Roboama, sina Salomonova, u njegovoj vlasti za tri godine; jer za tri godine hodili su putovima Davidovim i Salomonovim.

18. Roboam uze sebi za žene Mahalatu, kćer Jerimota, sina Davidova, i Abihailu, kćer Eliaba, sina Izajeva.

19. Ova mu rodi sinove Jehusa, Somoriju i Zooma.

*20. Poslije nje oženi se Maahom, kćerju Absalomovom. Ova mu rodi Abiju, Etaja, Zizu i Salomita.

*21. Roboam je ljubio Maahu, kćer Absalomovu, većma negoli sve druge svoje žene i inoče. On je naime bio uzeo osamnaest žena i šezdeset inoča, koje mu rodiše dvadeset i osam sinova i šezdeset kćeri.

22. Tada Roboam postavi Abiju, sina Maahina, obiteljskim poglavarom, knezom među braćom njegovom; jer ga je htio učiniti kraljem.

23. I mudro pritom radeći razmjesti sve sinove svoje po svim krajevima Judinim i Benjaminovim, po svim tvrdim gradovima, i dade im hrane izobila i isprosi im mnogo žena.

GLAVA 12.

Sesak, kralj egipatski, pobjeđuje Roboama. Smrt Roboamova. Abija.

*1. Kad je Roboam bio utvrdio svoju vlast i osigurao svoju moć,

(14) Da idu k službi Božjoj u hram jeruzalemski, to Jeroboam nije dopustio, a da se klanjaju idolima, to opet oni nijesu htjeli, pa su tako bili primorani da se isele u zemlju Judinu.

(15) O »seirima« isp. 3 Mojs 17, 7.

(20) Taj Absalom nije bio sin Davidov, nego neki Benjaminovac, koji se je prema 13, 2 zvao i Uriel. — Maaha je bila kći Tamarina (2 Kralj 14, 27) i unuka Absaloma, sina Davidova.

(21) Imati mnogo žena i sinova značilo je na Istoku bogatstvo i moć. Mnogoženstvo bilo je trpljeno u Starom Zavjetu.

Gl. 12. (1—12) Isp. 3 Kralj 14, 25—28.

(1) »Otpade on i sav Izrael s njim...«: tri su godine služili Gospodu vjerno (11, 17), četvrte su godine otpali od njega, a pete ih već godine stiže kazna (isp. 3 Kralj 14, 25. 26).

otpade on i sav Izrael s njim od zakona Gospodnjega.

2. Tada u petoj godini kraljevanja Roboamova izađe kralj Sesak od Egipta proti Jeruzalemu — jer su oni nevjerno radili proti Gospodu —

*3. S tisuću i dvije stotine kola i sa šezdeset tisuća konjanika. Nije bilo broja vojsci, što dođe s njim iz Egipta: Libijaca, Troglodita i Etiopljana.

4. On osvoji utvrde u Judi i dođe do Jeruzalema.

5. Tada dođe prorok Semeja k Roboamu i knezovima Judinim, koji su se bili pred Sesakom povukli u Jeruzalem, i reče im: »Ovako govori Gospod: Vi ostaviste mene, zato i ja ostavljam vas u ruke Sesaku.«

6. Tada se poniziše knezovi Izraelovi i kralj i rekoše: »Gospod je pravedan.«

7. Kad vidje Gospod, da su se ponizili, dođe riječ Gospodnja Semeji ovako: »Ponizili su se. Ne ću ih uništiti, nego ću im dati nešto izbavljenja, tako da se ne izlije sva moja jarost na Jeruzalem preko Sesaka.

8. Ali će mu biti sluge, da upoznaju razliku između službe meni i službe kraljevstvima zemaljskim.«

*9 I tako izađe kralj Sesak od Egipta proti Jeruzalemu i ugrabi blago u hramu Gospodnjem i blago palače kraljevske. Sve on uze. Ugrabi i zlatne štitove, što ih je bio dao načiniti Salomon.

10. Na njihovo mjesto dade kralj Roboam načiniti mjedene štitove i povjeri ih pažnji starješina nad tjelesnim stražarima, što su stražili na ulazu u palaču kraljevsku.

11. Kadgod bi kralj išao u hram Gospodnji, dolazili su tjelesni stražari i nosili ih, a onda ih opet donosili natrag u stražarnicu tjelesnih stražara.

12. Jer se je bio ponizio, odvrati se od njega gnjev Gospodnji, da ga posve ne uništi. Jer je i na Judi bilo još nešto dobra.

*13. Tako se je utvrdio kralj Roboam opet u Jeruzalemu i vladao je dalje. Imao je Roboam četrdeset i jednu godinu, kad postade kralj, i vladao je sedamnaest godina u Jeruzalemu, gradu, koji je bio izabrao Gospod između svih gradova Izraelovih, da ondje namjesti ime svoje. Njegova se mati zvala Naama i bila je Amonka.

14. A on je činio zlo, jer nije upravio srce svoje na to, da vjerno služi Gospodu.

15. Povijest Roboamova, prijašnja i potonja, zapisana je u povijesti proroka Semeje i vidioca Ada. Bojevi između Roboama i Jeroboama trajali su cijelo vrijeme.

*16. Kad je Roboam bio počinuo kod otaca svojih, bio je pokopan u gradu Davidovu. Njega naslijedi na prijestolu njegov sin Abija.

(3) »Trogloditi«, t. j. spiljski stanovnici, što su živjeli na zapadnoj obali Crvenoga mora.

(9) Na južnom zidu hrama u Karnaku nabraja Sesak 165 osvojenih gradova, i gradove, što su pripadali sjevernom kraljevstvu, t. j. kraljevstvu Izraelovu. Možda je Roboam bio ove gradove oduzeo Jeroboamu, ili ih je Jeroboam morao predati faraonu kao naknadu za pomoć proti Roboamu.

(13—16) Isp. 3 Kralj 14, 29—31.

(16) Isp. 3 Kralj 14, 31. U knjigama o kraljevima uvijek stoji mjesto Abija (Abia) možda stariji oblik Abijam (Abiam). Isp. 3 Kralj 15, 1.

GLAVA 13.

Abija pobjeđuje Jeroboama.

*1. U osamnaestoj godini kraljevanja Jeroboamova postade Abija kralj nad Judom.

*2. On je vladao tri godine u Jeruzalemu. Njegova se mati zvala Mihaja, kći Uriela iz Gabae. Između Abija i Jeroboama bio je rat.

3. Abija otvori boj s vojskom hrabrih ratnika od četiri stotine tisuća izabranih ljudi. Jeroboam postavi se u bojni red naprema njemu s osam stotina tisuća izabranih, hrabrih ljudi.

4. Tada stade Abija gore na brdo Semeron, što leži u gori Efraimovoj, i povika: »Čujte me, Jeroboame i svi sinovi Izraelovi!

*5. Zar daista nijeste morali znati, da je Gospod, Bog Izraelov, predao kraljevstvo nad Izraelom na vječna vremena Davidu i potomcima njegovim na temelju zavjeta osoljenoga?

6. Ali Jeroboam, sin Nabatov, sluga Salomona, sina Davidova, ustade i pobuni se proti gospodaru svojemu,

7. I skupiše se oko njega ljudi praznovi i nevaljalci i Roboama, sina Salomonova, posve dobiše u svoju vlast. Jer je Roboam bio premlad i nije bio svoj, da bi im se mogao oduprijeti.

8. I vi sad mislite, da se možete oprijeti kraljevstvu Gospodnjemu, koje je u rukama potomaka Davidovih, jer vas je mnogo i imate kod sebe zlatne teoce, koje vam je Jeroboam učinio za bogove.

9. Nijeste li otjerali svećenike Gospodnje, potomke Aronove, i levite i načinili sebi svećenike kao narodi drugih zemalja? Svaki, koji je došao s juncem ili sa sedam ovnova, da se posveti, postao je svećenik onima, koji nijesu bogovi.

10. Ali naš Bog jest Gospod. Mi nijesmo otpali od njega, a kao svećenici služe Gospodu potomci Aronovi, i leviti obavljaju službu.

11. Oni prinose Gospodu jutrom i večerom žrtve paljenice i miomirisan kad, meću kruhove postavljene na sto od čistoga zlata i pale svako veče zlatni svijetnjak sa žišcima njegovim. Jer mi držimo zakon Gospoda, Boga svojega. A vi ga ostaviste.

12. Čujte, s nama, nama je na čelu Bog i svećenici njegovi s trubama glasnim, da zatrube proti vama. Sinovi Izraelovi! Ne borite se proti Gospodu, Bogu otaca svojih! Jer ne ćete imati uspjeha.«

13. Ali Jeroboam zavede zasjedu, da im zađu za leđa. Tako su Judejcima bili sprijeda jedni, a s leđa zasjeda.

14. I kad se obazreše Judejci, a to boj i sprijeda i straga. Oni povikaše Gospodu. Svećenici zatrubiše u trube,

15. I Judejci podigoše ratnu viku. Kad Judejci podigoše ratnu viku, razbi Bog Jeroboama i svega Izraela pred Abijom i Judom.

16. Sinovi Izraelovi pobjegoše od Judejaca, i dade ih Bog njima u ruke.

17. Abija i ljudi njegovi nanesoše im velik poraz. Pet stotina tisuća odabranih ljudi pade od Izraela.

18. Tako su onda bili poniženi sinovi Izraelovi, a Judejci preobla-

Gl. 13. (1. 2) Isp. 3 Kralj 15, 1—2.

(2) Mihaja se u 11, 20 i u 3 Kralj 15, 2 naziva Maaha. I Septuaginta čita punim pravom Maaha.

(5) So je slika neraspadljivosti i trajnosti. Po tom je osoljeni zavjet vječno trajni zavjet.

daše; jer su se bili oslonili na Gospoda, Boga otaca svojih.

19. Abija je progonio Jeroboama i oduzeo mu više gradova, naime Betel, Jesanu i Efron sa selima njihovim.

*20. Jeroboam, dokle je živio Abija, ne oporavi se više. Gospod ga udari, te umrije.

21. A Abija postade moćan. On uze sebi četrnaest žena. One mu rodiše dvadeset i dva sina i šesnaest kćeri.

*22. Ostala povijest Abijina, njegova preduzeća i djela zapisana su u Zapiscima proroka Ada.

*23. Kad je Abija bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga u gradu Davidovu. Mjesto njega postade kralj njegov sin Asa. Za njegova vremena imala je zemlja mir deset godina.

GLAVA 14.

Asina pobožnost. Njegova pobjeda nad Etiopljanima.

*1. Asa je činio, što je bilo dobro i pravo u očima Gospoda, Boga njegova.

2. Jer odstrani žrtvenike tuđih bogova i službu na visinama, dade poobarati spomenike i sasjeći sveta stabla.

3. Zapovjedi sinovima Judinim, da vjerno služe Gospodu, Bogu otaca svojih, i da rade po zakonu i zapovijedi.

4. Također odstrani iz svih gradova Judinih žrtvene visine i sunčane stupove. Pod njim je kraljevstvo imalo mir.

5. On sagradi tvrde gradove u Judi; jer je zemlja imala mir, i nitko u ono vrijeme nije vodio rata s njim, jer mu je bio Gospod dao mir.

6 Zato je on bio pozvao Judejce: »Sagradimo sebi ove gradove i opašimo ih zidovima, kulama, vratima i prijevornicama! Još nam je mir u zemlji; jer vjerno služismo Gospodu, Bogu svojemu. Jer mu ostadosmo vjerni, zato nam dade mir unaokolo.« I tako su gradili i imali su uspjeh.

7. I imao je Asa vojsku, što je nosila štit i koplje: iz Jude trista tisuća i iz Benjamina dvjesta i osamdeset tisuća ljudi, što su nosili štitove i zapinjali luk, sami hrabri ratnici.

*8. Tada izađe proti njima Etiopljanin Zara s vojskom od milijun ratnika i trista kola i prodrije do Marese.

9. Asa izađe preda nj. U dolini Sefati kod Marese postaviše se u bojni red.

10. Asa zazva Gospoda, Boga svojega, i pomoli se: »Gospode, samo ti možeš pomoći u boju među jakim i slabim! Pomozi nam, Gospode, Bože naš! Jer mi se oslanjamo na te, i u tvoje ime izađosmo u boj proti tolikome mnoštvu. Gospode, ti se Bog naš! Proti tebi ne smije se održati čovjek.«

11. Tada razbi Gospod Etiopljane pred Asom i pred Judejcima. Etiopljani pobjegoše,

(20) »Gospod ga udari«, t. j. bolešću.
(22—23) Isp. 3 Kralj 15, 7—8.
(22) »U Zapiscima« (Memoarima), hebr. Midraš.
(23) Ovaj redak odgovara 14, 1 u Vulgati (i u Daničića). Tako Vulgata (i Daničić) u cijeloj gl. 14. ide naprijed pred hebrejskim za jedan redak.
Gl. 14. (1) Isp. 3 Kralj 15, 11.
(8) Po nekim tumačima Zara je bio faraon, možda Osorkon I., nasljednik Sesaka, s kojim je ratovao Roboam. Drugi misle, da je taj Zara, hebr. Zerah, bio neki južnoarapski knez. — Maresa je ležala na jugu od Jude.

*12. I Asa ih je tjerao s ratnicima svojim do Gerare. Popadoše toliki Etiopljani, da nijedan od njih ne ostade na životu. Jer se potpuno satrše pred Gospodom i vojskom njegovom. Oni odnesoše silan plijen,

13. Osvojiše sve gradove oko Gerare — jer je bio došao na njih velik strah — i oplijeniše sve te gradove, jer je bilo u njima mnogo plijena.

14. I šatore sa stokom oplijeniše, odvedoše mnogo ovaca i kamela i vratiše se u Jeruzalem.

GLAVA 15.

Proročanstvo Azarijino. Asa uvodi opet pravu službu Božju.

1. Na Azariju, sina Odedova, dođe duh Božji.

*2. On ode k Asi i reče mu: »Čujte me, Aso i sav Judo i Benjamine! Gospod je s vama, ako ste vi s njim. Ako ga tražite, naći ćete ga. Ako li ga ostavite, i on će vas ostaviti.

3. Dugo je vremena bio Izrael bez pravoga Boga, bez svećenikâ, koji su ga poučavali, i bez zakona.

4. A tada se u nevolji svojoj obrati Gospodu, Bogu Izraelovu, i kad su ga tražili, nađoše ga.

5. U ono vrijeme nije bilo sigurnosti za one, koji odlaze, i za one, koji dolaze, nego je među svim stanovnicima zemalja vladao nemir velik.

6. Jedan je narod bio u svađi s drugim, i jedan grad s drugim; jer ih je Bog uplašio svakojakim nevoljama.

7. Budite hrabri i ne dajte da vam klonu ruke; jer će vaš trud naći svoju plaću!«

*8. Kad je Asa čuo ove riječi i proročanstvo proroka Azarije, sina Odedova, ohrabri se i istrijebi bogove iz sve zemlje Judine i Benjaminove i iz gradova, što ih je bio osvojio u gori Efraimovoj, i ponovi žrtvenik Gospodnji, koji je stajao pred trijemom Gospodnjim.

9. Tada sabra sve pleme Judino i Benjaminovo i one od Efraima, Manaseja i Simeona, koji su kod njih boravili kao stranci. Iz Izraela naime bili su veoma mnogi prebjegli k njemu, kad vidješe, da je s njim bio Gospod, Bog njegov.

10. Oni se skupiše u Jeruzalem u trećem mjesecu petnaeste godine kraljevanja Asina

11. I u onaj dan zaklaše Gospodu od plijena, što su ga bili donijeli kući, sedam stotina volova i sedam tisuća ovaca.

*12. Tada učiniše zavjet, da će služiti Gospodu, Bogu otaca svojih, svim srcem i svom dušom.

13. A tko ne će da služi Gospodu, Bogu Izraelovu, taj neka se pogubi, bio ugledan ili malen, bio čovjek ili žena!

(12 sl.) Gerara, iz vremena Abrahamova poznata (1 Mojs 20, 1), ležala je južno od Gaze.

Gl. 15. (2—6) Iz hebrejskog teksta ne vidi se, da li se prorokove riječi odnose na prošlost ili na budućnost. U prvom slučaju dobro bi pristajale vremenu sudaca; u drugom slučaju mogle bi označiti prilike u sjevernom kraljevstvu ili u babilonskom sužanjstvu ili rasulo judejskoga naroda, izakako je Tito razorio Jeruzalem.

(8) »Ponovi žrtvenik Gospodnji«, t. j. bit će da je trebalo popraviti žrtvenik za žrtve paljenice.

(12) »Učiniše zavjet«, t. j. obnoviše zavjet, što je prije bio učinjen između Boga i njegova naroda (2 Mojs 24, 3—8). Slična obnova zavjeta bila je 300 godina kasnije pod kraljem Jozijom (2 Dnev 34, 29—33), opet druga u vrijeme Nehemije (Neh 10, 21). Vulgata prevodi: »I uđe kralj, po običaju, da se utvrdi zavjet i t. d.«

14. Glasom i klicanjem velikim, uz trube i rogove zakleše se Gospodu,

*15. I radovao se je sav Juda toj zakletvi. Jer su se bili zakleli svim srcem, i tražili su Gospoda iskrenom voljom. I nađoše ga, i on im dade mir svuda unaokolo.

*16. Kralj Asa dapače svoju mater Maahu svrgnu s njezina mjesta, jer je bila Ašeri podigla lik idolski. Asa obori idola njezina, izlomi ga i sažeže u dolini cedronskoj.

17. Ali visine nijesu bile oborene u Izraelu. Ipak ostade Asa vjeran, doklegod je živio.

18. Također dade unijeti u hram Božji posvetne darove svojega oca i svoje vlastite posvetne darove, srebro, zlato i sudove.

19. Sve do trideset pete godine kraljevanja Asina nije više bilo rata.

GLAVA 16.

Asa ratuje s Baasom. Njegovi grijesi i njegova smrt.

*1. U trideset šestoj godini kraljevanja Asina izađe Baasa, kralj Izraelov, proti Judi i utvrdi Ramu, da ne da nikome otići k Asi, kralju Judinu, ni od njega doći.

2. Ali Asa uze srebro i zlato iz riznica hrama Gospodnjega i palače kraljevske, posla to Benadadu, kralju aramskomu, koji je imao svoje sjedište u Damasku, i poruči:

3. »Savez postoji između mene i tebe, između mojega i tvojega oca. Evo šaljem ti srebra i zlata. Pa razriješi svoj savez s Baasom, kraljem Izraelovim, da moradne otići od mene!«

4. Benadad posluša kralja Asu i posla vojskovođe svoje proti gradovima Izraelovim. Oni poharaše Ahion, Dan, Abelmaim i sva spremišta u gradovima Neftalijevim.

5. Kad Baasa primi vijest o tom, presta utvrđivati Ramu i odusta od svojega rada.

6. I kralj Asa podiže sve Judejce. Oni moradoše odnijeti kamenje i grede, što ih je bio Baasa upotrebljavao za utvrđivanje Rame. Stim dade utvrditi Gabau i Masfu.

*7. U ono vrijeme dođe vidjelac Hanani k Asi, kralju Judinu, i reče mu: »Jer si se pouzdao u kralja aramskoga, a nijesi se oslonio na Gospoda, Boga svojega, zato se vojska kralja aramskoga izmače iz tvojih ruku.

*8. Nijesu li Etiopljani i Libijci bili velika vojska s kolima i konjanicima u vrlo velikom broju? Pa jer si se oslonio na Gospoda, dade ti ih u ruke.

9. Jer oči Gospodnje nadgledaju svu zemlju, da pruži svoju jaku pomoć onima, kojima srce pripada njemu nedijeljeno. Ti si u tom ra-

(15) »Tražiti Gospoda« isto je, što ne ići za tuđim bogovima.
(16—18) Isp. 3 Kralj 15, 13—15.
(16) Isp. 3 Kralj 15, 13.
Gl. 16. (1—6) Isp. 3 Kralj 15, 17—22.
(1 sl.) Isp. 3 Kralj 15, 17 sl.
(7) Hanani je po svoj prilici otac Jehujev, koji je prorekao Baasi propast njegove kuće (3 Kralj 16, 1—7; 2 Dnev 19, 2). Prorok kori kralja, što se je bio obratio tuđemu knezu za pomoć i oplijenio hram, mjesto da se je pouzdao u Boga. Bog bi mu dao pobjedu nad Izraelom i Aramom. Neki tumači Svetoga Pisma misle, da bi trebalo mjesto Arama u r. 7. i 8. čitati Edom. Prema tome bi Asa bio preduzeo vojnu proti Edomcima, a da ih nije pobijedio potpuno.
(8) Pod Etiopljanima ima se razumijevati vojska Zarina (14, 12).

dio ludo; jer odsada ćeš morati rat voditi.«

*10. Asa se razgnjevi na vidioca i baci ga u tamnicu; jer se rasrdi na nj za to. Asa izmuči tada i ljude iz naroda.

*11. Povijest Asina, prijašnja i potonja, stoji zapisana u knjizi kraljeva Judinih i Izraelovih.

12. U tredeset devetoj godini svojega vladanja razbolje se Asa od nogu. Bolest njegova bila je vrlo teška. Ali i u ovoj bolesti nije tražio pomoći u Gospoda, nego u liječnikâ.

13. Kad je onda Asa bio počinuo kod otaca svojih i umro u četrdeset prvoj godini vladanja,

*14. Pokopaše ga u njegovoj grobnici, koju je bio dao sebi iskopati u gradu Davidovu. Metnuše ga na postelju, koju su bili napunili mirisavih stvari i masti umjetno zgotovljenih, i u čast njegovu prirediše veoma veliku pogrebnu svečanost.

GLAVA 17.

Pobožna i blagoslovena vlada Jozafatova.

1. Mjesto njega postade kralj njegov sin Jozafat. On se naoruža proti Izraelu.

2. Ponamješta vojsku po svim tvrdim gradovima Judinim i posade po zemlji Judinoj i po gradovima Efraimovim, što ih je bio osvojio njegov otac Asa.

3. I bio je Gospod s Jozafatom, jer je hodio putovima, kojima je prije bio išao njegov djed David, i nije služio Baalima,

4. Nego je štovao Boga svojega djeda, po njegovim zapovijedima hodio i nije činio kao sinovi Izraelovi.

5. Zato dade Gospod da ojača kraljevstvo u ruci njegovoj. Sav Juda prinosio je darove Jozafatu, te je imao veliko blago i slavu.

6. Jer je njemu na putu Gospodnjem porasla srčanost, odstrani on i visine i Ašere u Judi.

*7. U trećoj godini svojega vladanja posla svoje vrhovne činovnike Benhaila, Obdiju, Zahariju, Natanaela i Miheju, da poučavaju u gradovima Judinim,

8. I s njima levite Semeju, Nataniju, Zabadiju, Azaela, Semiramota, Jonatana, Adoniju, Tobiju i Tobadoniju, levite, i s njima svećenike Elisamu i Jorana.

9. Ovi su poučavali u Judi imajući uza se knjigu zakona Gospodnjega. Obilazili su sve gradove Judine i učili narod.

*10. Velik strah dođe na sva kraljevstva po zemljama oko Jude, te se ne usudiše ratovati s Jozafatom.

11. Filisteji su donosili Jozafatu darove i srebro kao danak. I Arapi su mu dogonili stoke po sedam tisuća i sedam stotina ovnova i po sedam tisuća i sedam stotina jaraca.

(10) »U tamnicu«; Vulgata: »u negve« (»in nervum«).

(11—14) Isp. 3 Kralj 15, 23—24.

(14) Kod pogrebnih svečanosti kraljeva i uglednih ličnosti spaljivali bi velike množine mirisnih stvari (21, 19; Jer. 34, 5). A nikada ne bi se spaljivalo čovječje mrtvo tijelo. O spaljivanju Saulovu isp. 1 Kralj 31, 13.

Gl. 17. (7—9) Kraljevski činovnici, koji su s levitima i svećenicima obilazili zemlju, po svoj prilici imali su se brinuti za to, da se što više svijeta sabere na pouku.

(10) Jer je Jozafat upotrijebio mir na to, da se narod pouči u zakonu Gospodnjem, nije Gospod dopustio, da se koji od susjednih naroda podigne na nj.

12. Tako je postajao Jozafat sve jači i moćniji. Sagradi u Judi kule i gradove za spremišta.

*13. U gradovima Judinim imao je mnogo blago, a u Jeruzalemu četu hrabrih ratnika.

14. Ovo je broj njihov po obiteljima: Judi su pripadali kao tisućnici: Vojskovođa Edna s tri stotine tisuća hrabrih ratnika,

15. Uz njega vojskovođa Johanan s dvjesta i osamdeset tisuća ljudi;

16. Uz njega Amasija, sin Zehrijev, koji se je bio dragovoljno posvetio Gospodu, s dvjesta tisuća hrabrih ratnika.

17. Benjaminu su pripadali hrabri ratnik Eljada s dvjesta tisuća ljudi, koji su bili naoružani lukom i štitom;

18. Uz njega Jozabad sa sto i osamdeset tisuća za rat naoružanih ljudi.

19. Ovi su služili kralju, osim onih, što ih je bio ponamještao kralj po tvrdim gradovima u svoj zemlji Judinoj.

GLAVA 18.

Pohod Jozafatov i Ahabov proti Aramejima. Proroštvo Mihejino. Smrt Ahabova.

1. Kad je Jozafat bio postao veoma bogat i moćan, sprijatelji se s Ahabom.

*2. Poslije nekoliko godina otide k Ahabu u Samariju. Ahab nakla njemu i ljudima njegovim mnogo ovaca i volova. Pritom ga nagovori, da pođe s njim proti Ramotu Galaadu.

3. I kad Ahab, kralj Izraelov, upita Jozafata, kralja Judina: »Hoćeš li poći sa mnom proti Ramotu Galaadu?«, odgovori mu: »Što ti hoćeš, hoću i ja; moja vojska tvoja je vojska. Poći ću s tobom u boj.«

4. A Jozafat dade kralju Izraelovu ovaj savjet: »Upitaj prije ipak Gospoda!«

*5. I tako kralj Izraelov dade sabrati proroke, četiri stotine ljudi, i upita ih: »Hoću li poći u rat proti Ramotu Galaadu, ili da se okanim?« Oni odgovoriše: »Pođi, jer će ga Gospod dati u ruke kralju!«

6. A Jozafat upita: »Ima li ovdje još koji prorok Gospodnji, da ga upitamo?«

7. Kralj Izraelov odvrati Jozafatu: »Ima još jedan, preko kojega bismo mogli upitati Gospoda. Ali ja ga ne mogu podnositi, jer mi nikada ne proriče dobro, nego samo zlo: to je Miheja, sin Jemlin.« A Jozafat odgovori: »Neka kralj ne govori tako!«

8. I kralj Izraelov dozva jednoga dvoranina i zapovjedi mu: »Brže dovedi Miheju, sina Jemlina!«

9. Uto su sjedili kralj Izraelov i Jozafat, kralj Judin, svaki na svojem prijestolu u kraljevskim haljinama na trgu kod vrata samarijskih, i svi su proroci prorokovali pred njima.

10. Sedekija, sin Hanaanin, načinio sebi gvozdene rogove i vikao: »Ovako govori Gospod: Tako ćeš pobosti Arameje, dokle ih ne uništiš!«

(13—19) Jozafat je mogao povesti u boj pet većih zborova vojnih. Momaka ratnika bilo je na broj 1,160.000. Čini se, da je tada zemlja bila jako naseljena.
Gl. 18. (2—34) Isp. 3 Kralj 22, 2—35.
(2) Isp. 3 Kralj 22, 2.
(5) Isp. 3 Kralj 22, 6.

11. Svi drugi proroci prorokovali su isto tako: »Pođi samo na Ramot Galaad! Uspjet ćeš. Gospod će ga dati u ruke kralju.«

12. Poslanik, koji je bio otišao da dovede Miheju, reče mu: »Pazi dobro, proroci su kralju jednoglasno obećali sreću. Pa i ti kao svaki od njih prorokuj i sreću navješćuj!«

13. Miheja odvrati: »Tako živ bio Gospod, samo što mi nadahne Gospod, to ću navijestiti.«

*14. Kad je došao kralju, upita ga kralj: »Miheja, hoćemo li poći u rat na Ramot Galaad, ili da se okanimo?« On odgovori: »Pođite! Imat ćete sreću. Oni će vam se dati u ruke.«

15. A kralj mu odvrati: »Koliko ću te puta zaklinjati, da mi samo čistu istinu navijestiš u ime Gospodnje?«

*16. Tada on reče: »Vidim sav narod Izraelov razasut po brdima kao ovce, koje nemaju pastira. Gospod reče: Oni nemaju gospodara; zato neka se svaki vrati kući u miru!«

17. Tada reče kralj Izraelov Jozafatu: »Nijesam li ti rekao, on mi ne prorokuje sreću, nego samo zlo?«

*18. A onaj nastavi: »Zato čuj riječ Gospodnju: Vidjeh Gospoda gdje sjedi na prijestolu svojem, a sva vojska nebeska stoji mu s desne i s lijeve strane.

19. I Gospod upita: Tko će zaluditi Ahaba, kralja Izraelova, da pođe na vojsku i da padne pred Ramotom Galaadom? Jedan odvrati ovo, drugi ono.

20. Napokon izađe jedan duh, stade pred Gospoda i reče: Ja ću ga zaluditi. Gospod ga upita: Kako?

21. Odgovori: Poći ću tamo i postat ću lažljiv duh u ustima svih proroka njegovih. Tada on reče: Možeš ga zaluditi. Tebi će to poći za rukom. Idi, učini tako!

22. I tako je eto Gospod stavio lažljiva duha u usta svim tvojim prorocima. Jer je Gospod zaključio zlo po te.«

23. Tada pristupi Sedekija, sin Hanaanin, i udari Miheju po obrazu i reče: »Kako je otišao duh Gospodnji od mene, da govori s tobom?«

24. Miheja odvrati: »Doznat ćeš to u onaj dan, kad moradneš bježati iz jedne sobe u drugu, da se sakriješ.«

*25. Potom zapovjedi kralj Izraelov: »Uhvatite Miheju, odvedite ga k zapovjedniku gradskom Amonu i kraljeviću Joasu

26. I javite: Ovako zapovijeda kralj: Bacite toga čovjeka u tamnicu i držite ga tijesno uz vodu i kruh, dok se ne vratim čitav i zdrav!«

27. Miheja odgovori: »Ako se ti zaista vratiš čitav i zdrav, onda Gospod nije govorio preko mene.« Još reče: »Čujte to, svi narodi!«

28. I tako izađoše kralj Izraelov i Jozafat, kralj Judin, proti Ramotu Galaadu.

*29. A kralj Izraelov reče Jozafatu: »Ja ću se preobući i tako poći u boj. Ti samo zadrži svoje haljine!« Tako se preobuče kralj Izraelov, i pođoše u boj.

30. A kralj aramski bio je zapovjedio zapovjednicima svojih rat-

(14) Isp. 3 Kralj 22, 15.
(16) Isp. 3 Kralj 22, 17.
(18—22) Isp. 3 Kralj 22, 19—23.
(25) »I kraljeviću Joasu«; Vulgata prevodi: »I k Joasu, sinu Amalekovu.«
(29) Isp. 3 Kralj 22, 30.

nih kola ovo: »Ne borite se ni s kim, bio malen ili velik, nego samo s kraljem Izraelovim!«

31. I kad zapovjednici ratnih kola ugledaše Jozafata, pomisliše: »To može samo biti kralj Izraelov«, i oboriše se na njega. A Jozafat povika. I Gospod mu pomože, i odvrati ih Bog od njega.

32. Čim zapovjednici ratnih kola vidješe, da to nije kralj Izraelov, odstupiše od njega.

33. A jedan momak onako nagonom odape luk svoj i pogodi kralja Izraelova gdje spuča oklop. Tad ovaj zapovjedi svojemu vozaču: »Okreni i izvedi me iz boja, jer sam ranjen!«

*34. Ali je boj onoga dana bio sve žešći, i tako je morao kralj izdržati uspravo stojeći u kolima naprema Aramejima do uvečer. O sunčanom zalasku umrije.

GLAVA 19.

Prorok Jehu kori Jozafata. Jozafatove odredbe za bogoslužje i sudačku službu.

1. Jozafat, kralj Judin, vrati se čitav i zdrav kući u Jeruzalem.

2. Tada stupi preda nj vidjelac Jehu, sin Hananijev, i reče kralju Jozafatu: »Zar si morao pružiti pomoć bezbožniku i ljubav iskazati onima, koji mrze na Gospoda? Zato je pao na te gnjev Gospodnji.

3. Ali se našlo i dobra na tebi: Istrijebio si Ašere iz zemlje i upravio si srce svoje na to, da vjerno služiš Bogu.«

*4. Jozafat ostade tada u Jeruzalemu. Obilazio je opet narod od Bersabe do gore Efraimove i privodio ih natrag Gospodu, Bogu otaca njihovih.

*5. I postavi suce u zemlji, u svim tvrdim gradovima Judinim, u svakom gradu.

6. Reče sucima: »Gledajte dobro, što činite! Jer ne sudite po nalogu ljudi, nego po nalogu Gospoda. On je kod vas nazočan, kad sudite.

7. Zato neka bude strah Gospodnji u vama! Idite oprezno na rad! Jer u Gospoda, Boga našega, nema nepravde, niti on gleda tko je tko, niti prima mita.«

*8. I u Jeruzalemu postavi Jozafat neke levite, svećenike i poglavare obiteljske sinova Izraelovih za sud Gospodnji i za pravne raspre. Oni su stanovali u Jeruzalemu.

9. On im dade ovaj naputak: »Ovako ćete raditi: u strahu Gospodnjem, sa svom vjernosti i srcem iskrenim.

10. U svakoj parnici, što se iznese pred vas od braće vaše, što stanuju po gradovima svojim, ticalo se to umorstva, zakona, zapovijedi, uredaba ili prava, imate ih poučiti, da se ne ogriješe o Gospoda, i da ne padne gnjev njegov na vas i na braću vašu. Tako morate raditi, da ne sagriješite.

(34) Isp. 3 Kralj 22, 35.

Gl. 19. (4) Jozafat proputova osobno svu svoju zemlju od južne međe (Bersabe) do sjeverne međe, koja je južni dio gore Efraimove.

(5—7) Pravosuđe bilo je već pod Davidom uređeno i levitima povjereno (1 Dnev 23, 4; 26, 29 sl.). Možda je opet bilo u propadanju, ili možda sudaca nije bilo dosta.

(8—11) U Jeruzalemu je bio ustanovljen sud duhovni i sud svjetovni. Ove dvije sudne oblasti imale su da odlučuju nesamo o pravnim poslovima u gradu Jeruzalemu, nego su one bile i vrhovni sud za cijelu zemlju. Predsjednik duhovnoga suda bio je veliki svećenik. Predsjednik svjetovnog suda bio je knez Judina plemena.

*11. Veliki svećenik Amarija bit će predstojnik vaš u svim poslovimu Gospodnjim, i Zabadija, sin Izmahelov, knez kuće Judine, u svim poslovima kraljevim. Kao činovnici stoje vam na službu leviti. Pođite hrabro na posao! Gospod je s dobrima.«

GLAVA 20.

Jozafatova pobjeda nad Amoncima, Moapcima i Aramejima. Njegov savez s bezbožnim kraljem Ohozijom.

*1. Potom izadoše u boj proti Jozafatu Moapci i Amonci i s njima jedan odio Mehunaca.

*2. Kad se je dojavilo Jozafatu: »Ispreko Crnoga mora ide proti tebi veliko mnoštvo Arameja; oni su već u Asasontamaru, to je Engadi«,

3. On se uplaši. Jozafat se uteče Gospodu i dade oglasiti post po svoj zemlji Judinoj.

4. Sabraše se Judejci, da zazovu Gospoda. Iz svih gradova Judinih dođoše, da traže pomoć kod Gospoda.

5. Tada stupi Jozafat u hramu Gospodnjem pred trijemom novim među narodnu općinu Judinu i jeruzalemsku

6. I pomoli se: »Gospode, Bože otaca naših! Nijesi li ti Bog na nebu i vladar nad svim kraljevstvima narodâ? U ruci je tvojoj moć i jakost, i nitko ti ne može odoljeti.

7. Nijesi li ono ti, Bože naš, odagnao stanovnike ove zemlje ispred naroda svojega Izraela i dao je za sva vremena potomcima svojega prijatelja Abrahama?

8. Oni se naseliše u njoj i sagradiše ti u njoj svetište za ime tvoje i rekoše:

9. Ako nas zadesi kakva nesreća, rat, kazneni sud, kuga i glad, tad ćemo stupiti pred ovaj hram i preda te — jer ime tvoje prebiva u ovom hramu — i vapit ćemo k tebi u nevolji svojoj, da nas uslišiš i izbaviš.

10. I sad evo, Amonci i Moapci i stanovnici gore Seira, kroz kojih zemlju nijesi dao sinovima Izraelovim proći, kad su išli iz zemlje egipatske, i koje obiđoše, a da ih ne uništiše:

11. Evo, oni nam sad vraćaju, kad dolaze, da nas istjeraju iz posjeda tvojega, što si nam ga dao.

12. O Bože naš, zar ih ne ćeš kazniti? Jer mi smo nemoćni pred tim silnim mnoštvom, koje ide proti nama. Ne znamo, što bismo činili. Oči su naše uprte u te.«

*13. Tako je stajao tu sav Juda pred Gospodom s djecom, ženama i sinovima.

14. Tada dođe usred narodne općine duh Gospodnji na Jahaziela, sina Zaharije, sina Banaje, sina Jehiela, sina Matanije, levita iz roda Asafova.

15. On povika: »Slušajte, sinovi Judini i stanovnici Jeruzalema i ti, kralju Jozafate! Ovako vam govori

(11) Amarija je bio peti veliki svećenik poslije Sadoka, kao što je Jozafat bio peti kralj poslije Davida.

Gl. 20. (1) Mehunci su možda isto što Minejci, koje na ovom mjestu imenuje starogrčki prijevod. Njihov glavni grad, kako se čini, bio je Maan, koji je ležao istočno od Petre. Tako se objašnjava, zašto se oni u r. 10. nazivaju stanovnici gore Seira.

(2) Asasontamar leži na zapadnoj obali Mrtvoga mora.

(13) »S djecom«: Hebreji su u svojim tjeskobama češće s nejakom djecom svojom izlazili pred Gospoda, ne bi li ga plač nedužne nejači ganuo, da im bude milostiv.

Gospod: Ne bojte se, ne plašite se toga mnoštva velikoga! Taj boj nije stvar vaša, nego Božja.
*16. Izađite sutra proti njima! Oni će poći uz brdo Ziz, i vi ćete ih naći nakraj doline istočno od pustinje Jeruela.
17. Ali se vi ne ćete morati boriti. Samo se postavite, stojte, pa gledajte, kako će vas, Judo i Jeruzaleme, izbaviti Gospod! Ne bojte se! Ne plašite se! Izađite sutra proti njima! Gospod je s vama.«
18. Tada se prignu Jozafat licem do zemlje, i svi Judejci i stanovnici Jeruzalema baciše se ničice pred Gospodom, da se poklone Gospodu.
19. Leviti iz roda Kaatova i Korejeva uzeše da hvale Gospoda, Boga Izraelova, glasom i klicanjem visokim.
20. Drugoga jutra rano izađoše u pustinju tekuansku. Kad su izlazili, stade Jozafat među njih i reče: »Čujte me, Judejci i stanovnici Jeruzalema! Pouzdajte se u Gospoda, Boga svojega, pa ćete biti sigurni! Pouzdajte se u proroke svoje, pa ćete uspjeti!«
*21. Onda se dogovori s narodom i postavi pjevače, koji bi, idući pred naoružanim ratnicima, imali u slavu Gospodu u svetom nakitu pjevati hvalospjev: »Hvalite Gospoda, jer vječno traje dobrota njegova!«
22. Čim su bili počeli s klicanjem i hvalospjevom, dade Gospod, da ljudi, što su se bili sakrili u zasjedi, dođu na Amonce, Moapce i na odio s gore Seira, koji su bili izašli proti Judejcima. Oni su bili razbijeni.
*23. I okrenuše se Amonci i Moapci proti stanovnicima gore Seira, da ih potru i unište. Kad su bili gotovi sa stanovnicima iz gore Seira, udariše jedni na druge, te se potrše.
24. I kad Judejci dođoše na visinu iznad pustinje i pogledaše na mnoštvo, vidješe samo mrtva tjelesa gdje leže po zemlji. Nijedan nije bio umaknuo.
25. I Jozafat dođe s ljudima svojim, da pokupe plijen. Nađoše svu silu stoke, pokretnina, haljina i dragocjenoga posuđa i uzeše sebi od toga toliko, da su jedva mogli odnijeti. Tri dana bili su zaposleni plijenjenjem, tako je velik bio plijen.
26. Četvrti dan skupiše se u dolini hvalospjeva; jer ondje dadoše hvalu Gospodu. Zato se zove ono mjesto do današnjega dana dolina hvalospjeva.
27. Svi Judejci i Jeruzalemljani vratiše se tada s Jozafatom na čelu puni radosti opet natrag u Jeruzalem. Jer ih je bio obradovao Gospod nad neprijateljima njihovim.
28. S harfama, citarama i trubama dođoše u Jeruzalem u hram Gospodnji.
29. Sva kraljevstva zemalja obuze velik strah, kad čuše, da se je Gospod sam borio s neprijateljima Izraelovim.
30. Otada je vladao mir u kraljevstvu Jozafatovu; jer mu je bio Bog njegov dao mir unaokolo.
*31. Tako je vladao Jozafat nad Judom. Bilo mu je trideset i pet godina, kad postade kralj, i vladao je u Jeruzalemu dvadeset i pet go-

(16) Spomenuta mjesta leže u pustinji Judinoj između Tekue i Mrtvoga mora.
(21) »Hvalite Gospoda...«: to je psalam 136. [135.].
(23) U svetoj povijesti nalazimo češće, da su se među sobom pobili neprijatelji naroda Izraelova. Tako na pr. Madijanci i Amalečani (Suc 7, 22), pa onda Filisteji (1 Kralj 11, 20).
(31—37) Isp. 3 Kralj 22, 41—50.

dina. Njegova mati zvala se je Azuba i bila je kći Salhijeva.

32. Hodio je posve putem svojega oca Ase, a da ne siđe s njega, i činio je, što se dopadalo Gospodu.

33. Samo visine nijesu bile oborene, i narod nije još bio svoje srce upravio k Bogu otaca svojih.

34. Ostala povijest Jozafatova, prijašnja i potonja, stoji zapisana u povijesti Jehuja, sina Hananijeva, koja je bila stavljena u knjigu o kraljevima Izraelovim.

35. Potom se združi Jozafat, kralj Judin, s Ohozijom, kraljem Izraelovim, čiji je rad bio bezbožan.

36. On sklopi s njim savez, da načine lađe, što će voziti u Tarsis. I u Asiongaberu načiniše lađe.

37. A Eliezer, sin Dodanov iz Marese, prorokova proti Jozafatu ovako: »Jer si se združio s Ohozijom, razorit će Gospod tvoje djelo.« Tako se razbiše lađe i ne mogoše ići u Tarsis.

GLAVA 21.

Joramova okrutnost, kazna i smrt.

*1. Kad je Jozafat bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga kod otaca njegovih u gradu Davidovu. Mjesto njega postade kralj njegov sin Joram.

2. Ovaj je imao kao braću sinove Jozafatove Azariju, Jahiela, Zahariju, Mihaela i Safatiju. Svi ovi bili su sinovi Jozafata, kralja Izraelova.

3. Otac njihov bio im je dao bogate darove u srebru, zlatu i zakladama uz tvrde gradove u Judi. Kraljevsku čast dade Joramu, jer je bio prvorođenac.

4. Kad je Joram bio uzeo vladati kraljevstvom svojega oca i kad se je bio utvrdio, dade poubijati svu braću svoju i neke ugledne Izraelce.

*5. Joram je imao trideset i dvije godine, kad postade kralj, i vladao je osam godina u Jeruzalemu.

6. Hodio je putem kraljeva Izraelovih, kao što je bila činila kuća Ahabova. Jer je on imao kćer Ahabovu za ženu. Tako je činio, što se nije dopadalo Gospodu.

*7. Ipak ne htjede Gospod uništiti kuću Davidovu radi zavjeta, što ga je učinio s Davidom, i jer je bio obećao, da će njemu i sinovima njegovim vazda davati svjetionicu.

8. Pod njegovim vladanjem otpadoše Edomci od Jude i postaviše sebi vlastitoga kralja.

9. Joram otide tamo sa svojim vojskovođama i sa svim ratnim kolima. Kad je navalio jedne noći, razbi Edomce, koji su ga bili opkolili, zajedno sa zapovjednicima ratnih kola.

*10. Ali Edomci ostadoše nezavisni od Jude do današnjega dana. Tada u isto vrijeme otpade i Lobna od vrhovne vlasti njegove, jer je on bio otpao od Gospoda, Boga otaca svojih.

11. Također načini on žrtvene visine po brdima Judinim, navede stanovnike Jeruzalema na službu idolsku i otuđi Judu.

Gl. 21. (1) Isp. 3 Kralj 22, 51.
(5—10) Isp. 4 Kralj 8, 17—23.
(7) Isp. 4 Kralj 8, 19; 3 Kralj 11, 36.
(10) Isp. 4 Kralj 8, 22.

*12. Tada mu stiže pismo od proroka Ilije, što je glasilo ovako: »Ovako govori Gospod, Bog tvojega djeda Davida: Za kaznu, što ne ideš putovima svojega oca Jozafata i putovima Ase, kralja Judina,
13. Nego hodiš putem kraljeva Izraelovih i navodiš Judu i stanovnike Jeruzalema na službu idolsku, kao što je činila kuća Ahabova, osim toga dao si poubijati i braću svoju, kuću oca svojega, a bili su bolji od tebe,
14. Evo, zato će Gospod pustiti da dođe teška kazna na tvoj narod, na tvoje sinove, na tvoje žene i na sve tvoje imanje.
15. A ti ćeš pasti u tešku bolest, u bolest crijevnu, dok ti dan po dan ne ispanu crijeva od te bolesti.«
16. I tako podiže Gospod proti Joramu duh Filistejima i Arapima, koji stanuju do Etiopljana.
*17. Oni izađoše proti zemlji Judinoj, poharaše je i odvukoše sve imanje i blago, što se nađe u palači kraljevskoj, usto i njegove sinove i žene. Ne osta mu više nijedan sin osim Joahaza, najmlađega sina njegova.
*18. Poslije svega toga udari ga Gospod neizlječivom bolešću u crijevima.
19. Dan po dan napokon mu svršetkom druge godine ispadoše crijeva od bolesti njegove, i on umrije uz teške bolove. Narod njegov ne priredi mu pokopa paljenjem mirisa, kao što se je to činilo ocima njegovim.
*20. Imao je trideset i dvije godine, kad postade kralj, i vladao je osam godina u Jeruzalemu. Preminu, a da nitko ne požali za njim. Pokopaše ga u gradu Davidovu, ali ne u grobovima kraljeva.

GLAVA 22.

Ohozijina vlada i smrt. Okrutnost Atalijina. Joas.

*1. I stanovnici Jeruzalema učiniše namjesto njega kraljem njegova najmlađeg sina Ohoziju. Jer sve starije sinove bila je poubijala četa, koja je bila s Arapima prodrla u tabor, i tako postade kralj Ohozija, sin Jorama, kralja Judina.
*2. Ohozija je imao četrdeset i dvije godine, kad postade kralj. Vladao je godinu dana u Jeruzalemu. Njegova se mati zvala Atalija i bila unuka Amrijeva.
3. I on je hodio putovima kuće Ahabove; jer ga njegova mati svojim savjetom navede na zla djela.
4. Tako je činio, što se nije dopadalo Gospodu, kao kuća Ahabova; jer su mu ovi bili savjetnici po smrti oca njegova, na propast njegovu.
5. Po njihovu savjetu pođe s Joramom, sinom Ahabovim, kraljem

(12) Ilija se ne spominje ni na kojem drugom mjestu u knjigama Dnevnika osim na ovom mjestu. Pisac Dnevnika bavi se samo južnim kraljevstvom, pa je to onda razumljivo. Ilija je bio pozvan za sjeverno kraljevstvo. Možda je Elizej bio predao pismo, kad je Ilija, kako se čini, bio već uznesen sa zemlje pod Jozafatom (4 Kralj 2, 11).
(17) Joahaz zvao se još i Ohozija (isp. 4 Kralj 8, 24; 2 Dnev 22, 1).
(18) »Narod njegov ne priredi mu pokopa paljenjem mirisa«: stim je narod htio pokazati, da mu nijesu bila po volji djela kraljeva.
(20) »Preminu, a da nitko ne požali za njim«; Vulgata: »i živio je opako« (»ambulavitque non recte«).
Gl. 22. (1—9) Isp. 4 Kralj 8, 25—29; 9, 21—28.
(2) Prema 4 Kralj 8, 26 postao je Ohozija kralj, kad je imao 22 godine. Kako je Joram, otac Ohozijin, imao 40 godina, kad je umro (21, 5. 20), prepisivač je učinio pisarsku pogrješku u knjizi Dnevnika.

Izraelovim, u Ramot Galaad na vojsku proti Hazaelu, kralju aramskomu. Kad pritom Arameji raniše Jorama,

*6. Vrati se on natrag, da se u Jezrahelu liječi od rana, što su mu ih bili zadali kod Rame, kad je ratovao proti Hazaelu, kralju aramskomu. Ohozija, sin Joramov, kralj Judin, dođe da posjeti u Jezrahelu Jorama, sina Ahabova. Jer je ovaj ležao bolestan.

7. A bilo je od Boga pripušteno na propast Ohoziji, da dođe k Joramu. Kad dođe tamo, otide s Joramom k Jehuju, sinu Namsijevu, kojega je Gospod bio dao pomazati, da istrijebi kuću Ahabovu.

8. I kad je Jehu izvršivao kazneni sud na kući Ahabovoj, nađe knezove Judine i sinovce Ohozijine, što su bili u službi Ohozijinoj, i dade ih pogubiti.

*9. Tada dade potražiti Ohoziju. Uhvatiše ga u Samariji, gdje se krio, dovedoše ga k Jehuju i pogubiše ga. Onda ga pokopaše; jer pomisliše: Sin je Jozafata, koji je služio Gospodu svim srcem. I tako ne bi nikoga od kuće Ohozijine, koji bi bio mogao preuzeti čast kraljevsku.

*10. Kad je Atalija, mati Ohozijina, doznala, da je sin njezin mrtav, odluči da pobije svu kraljevsku obitelj kuće Judine.

*11. Ali Josabeta, kći kraljeva, uze Joasa, sina Ohozijina, ukrade ga između kraljevića, što su imali biti ubijeni, i donese ga s dojkinjom njegovom u ložnicu. Tako ga sakri Josabeta, kći kralja Jorama, žena svećenika Jojade, — ona je naime bila sestra Ohozijina —, od Atalije, tako da ga ne ubi.

12. On ostade šest godina sakriven kod njih u hramu Božjem, a Atalija je vladala u zemlji.

GLAVA 23.

Svećenik Jojada pomazuje Joasa za kralja. Opet se uvodi pravo bogoslužje.

*1. U sedmoj godini pođe Jojada odvažno na djelo. On se sporazumi sa stotnicima, naime s Azarijom, sinom Jerohamovim, s Izmahelom, sinom Johananovim, s Azarijom, sinom Adajinim, i s Elisafatom, sinom Zehrijevim.

2. Oni prođoše zemlju Judinu i pozvaše na skupštinu levite iz svih gradova Judinih i obiteljske poglavare u Izraelu. Oni dođoše u Jeruzalem.

*3. Sva skupština učini u hramu Božjem savez s kraljem. Pritom im reče Jojada: »Evo, sin kraljev bit će kralj, kao što je odredio Gospod za potomke Davidove.

(6) Rama, to jest Ramot Galaad.

(9) Jer je Ohozija umro u Magedu (4 Kralj 9, 27), ovdje se ne misli na grad Samariju, nego na pokrajinu Samariju.

(22, 10—23, 21) Isp. 4 Kralj 11, 1—20.

(11) Da je Josabeta, u knjizi o kraljevima nazvana Josaba, bila žena Jojadina, to znamo samo iz ovoga mjesta. I po tom je jasno, zašto je Joas mogao biti sakriven u hramu.

Gl. 23 (1—21) Slijedeći opis promatra događaje kod Joasova zasjednuća na prijesto ne toliko pod vidom političkim, koliko pod vidom vjerskim i hoće da prije svega istakne rad i zasluge svećenikâ i levitâ.

(3—7) U knjizi o kraljevima iznosi se zadatak tjelesne straže kod zasjednuća na prijesto, a pisac knjige Dnevnika hoće da opiše službu i učešće svećenikâ i levitâ. Jedan odio levitâ i svećenikâ čuvao je hram sa dva odjela tjelesne straže, drugi odio pošao je s drugim dijelom tjelesne straže k palači kraljevskoj, a treći odio postavio se s vojnicima na vratima Jesodovim.

4. A vi učinite ovo: Trećina vas, koji odlazite u subotu, — svećenici i leviti —, neka služe kao vratari na pragovima;
5. Trećina neka zaposjedne palaču kraljevsku, i trećina vrata Jesodova, a sva vojska trijemove hrama Gospodnjega!
6. Ipak u hram Gospodnji ne smije nitko stupiti osim svećenikâ i levitâ, što služe. Ovi smiju unići, jer su posvećeni. A sav ostali narod neka se drži propisa Gospodnjih!
7. Leviti neka onda opkole kralja, svaki s oružjem u ruci! Tko prodre u hram, neka se pogubi! Oni imaju pratiti kralja, kada dolazi i kada odlazi.«
8. Leviti i svi Judejci učiniše tada točno onako, kako je bio naredio svećenik Jojada. Svaki uze svoje ljude, one, koji odlaze u subotu, i one, koji dolaze u subotu; jer svećenik Jojada nije bio otpustio odjelâ.
9. Svećenik Jojada dade onda stotnicima koplja, štitiće i štitove, što su bili pripadali kralju Davidu i što su se nalazili u hramu Božjem.
10. Tada on postavi unaokolo sav narod, i to svakoga sa sulicom u ruci, od južne strane hrama do sjeverne strane hrama između žrtvenika i hrama, gdje je bio kralj.
*11. Tada izvedoše sina kraljeva i metnuše na nj zlatni vijenac i svjedočanstvo. Tako ga učiniše kraljem. Jojada i sinovi njegovi pomazaše ga i povikaše: »Živio kralj!«
12. Kad je Atalija čula viku naroda, koji se stjecao i klicao kralju, dođe k narodu u hram Gospodnji.
13. Ovdje vidje kralja gdje stoji na svojemu sjedištu kod ulaza i uz kralja stotnike i trubače, a sav se narod radovao i trubio u trube, i pjevači s glazbalima davali znak za klicanje. Tada razdrije Atalija haljine svoje i povika: »Izdaja, izdaja!«
*14. A svećenik Jojada izazva stotnike, zapovjednike četa i zapovjedi im: »Izvedite je između vrsta iz hrama! Tko pođe za njom, neka se pogubi mačem!« Svećenik je naime bio naredio, neka se ona ne pogubi u hramu Gospodnjem.
15. Načiniše joj mjesto, i kad je došla do vrata konjskih kod palače kraljevske, tamo je ubiše.
16. Nato Jojada učini savez između Gospoda, svega naroda i kralja, da će biti narod Gospodnji.
*17. Sav narod otide k hramu Baalovu i razori ga. Njegove žrtvenike i likove razrušiše posve i ubiše Baalova svećenika Matana pred žrtvenicima.
18. Potom namjesti Jojada stražu kod hrama Gospodnjega pod upravom svećenikâ i levitâ, što ih je David bio porazdijelio u redove za hram Gospodnji, da prinose Gospodu žrtve paljenice, kao što je propisano u zakonu Mojsijevu, uz radosno klicanje i pjesme po naredbi Davidovoj.
*19. I postavi vratare na vratima hrama Gospodnjega, da ne bi

(11) »I metnuše na nj zlatni vijenac i svjedočanstvo«; ovdje Vulgata dodaje: »i dadoše mu u ruke zakon«; to je tumačenje riječi »svjedočanstvo«, što znači ovdje knjigu zakona, ili barem jedan izvadak iz knjige zakona.
(14) Što je ovdje naredio veliki svećenik Jojada, bila je Ataliji pravedna kazna za nedužnu krv, što ju je prolila (isp. 22, 10; 1 Mojs 9, 6).
(17) Neki stariji tumačitelji hoće, da je taj hram Baalov stajao u vanjskom trijemu, te da ga je još za Jorama sazidala Atalija.
(19) »Da ne bi unišao nijedan, tko bi bio bilo kako nečist«, i tako hram oskvrnio.

unišao nijedan, tko bi bio bilo kako nečist.

20. Tada pusti da krenu stotnici, dostojanstvenici i ostali, koji su upravljali narodom, i sav narod zemlje, i izvede kralja iz hrama Gospodnjega. Uđoše kroz gornja vrata u palaču kraljevsku i posadiše kralja na kraljevski prijesto.

21. Sav se je narod u zemlji radovao, i grad ostade miran. A Ataliju su bili mačem ubili.

GLAVA 24.

Joasova vlada i zao svršetak.

*1. Joasu je bilo sedam godina, kad se je uspeo na prijesto. Vladao je četrdeset godina u Jeruzalemu. Njegova se je mati zvala Sebija, iz Bersabe.

2. Joas je činio što se je dopadalo Gospodu, dok je živio svećenik Jojada.

3. Jojada ga oženi dvjema ženama, te rodi sinove i kćeri.

4. Kasnije Joas odluči da popravi hram Gospodnji.

5. On dade sabrati svećenike i levite i zapovjedi im: »Pođite po gradovima Judinim i sakupljajte od svih sinova Izraelovih novaca, da se može popravljati hram Boga vašega od godine do godine! A ubrzajte stvar!« Ali leviti nijesu hitjeli.

*6. Zato kralj dozva velikoga svećenika Jojadu i reče mu: »Zašto ne nastojiš oko toga, da leviti donose iz Judeje i Jeruzalema prilog, što ga je naložio Mojsije, sluga Gospodnji, narodnoj općini izraelskoj u korist šatoru svjedočanstva?

*7. Jer pristaše Atalije bezbožne nijesu popravljale štete na hramu Božjemu i upotrijebile su za Baalove sve darove, što bi se darovali za hram Božji.«

8. Na zapovijed kraljevu napraviše stoga kovčeg i metnuše ga pred vrata hrama Gospodnjega.

9. Onda dadoše oglasiti po Judeji i Jeruzalemu, neka se donosi Gospodu prilog, što ga je bio naložio Mojsije, sluga Božji, sinovima Izraelovim u pustinji.

*10. Svi glavari i sav narod obradovaše se, i donosili su svoj prilog i bacali ga u kovčeg, dok nije bio pun.

11. Kadgod bi leviti donosili kovčeg kraljevskoj oblasti — kad bi se naime vidjelo, da ima u njemu mnogo novaca —, došao je činovnik kraljevski i poslanik velikoga svećenika. Oni bi ispraznili kovčeg i onda ga opet odnosili na njegovo mjesto. Tako su činili svaki dan i nakupiše mnogo novaca.

12. Kralj i Jojada uručivali bi ih nastojnicima nad poslom, što su nadgledali rad na hramu Gospodnjem. Oni su naimali kamenare i drvodjelje za obnovu hrama Gospodnjega, usto kovače gvožđem i mjeđu za popravak hrama Gospodnjega.

13. Nastojnici nad poslom učiniše, da su dobro napredovali radovi oko obnove. Oni vratiše hram Gospodnji u njegovo prijašnje stanje i utvrdiše ga.

Gl. 24. (1—27) Isp. 4 Kralj 12, 1—22.

(6) Prilog je bio pola sekla (isp. 2 Mojs 30, 12 sl.).

(7) »Jer pristaše Atalije bezbožne i t. d.«; Vulgata prevodi: »Bezbožna Atalija i sinovi njezini i t. d.« Ali su sinovi Atalijini, izuzevši Ohoziju (Joahaza), nastradali svi u boju s Arapima (isp. 21, 17).

(10) »Dok nije bio pun«; Vulgata: »da se napuni« (Daničić: »dokle se ne svrši«).

14. Kad su to bili posvršivali, predaše novce, što pretekoše, kralju i Jojadi. Od toga se dalo načiniti posuđe za hram Gospodnji, posuđe za službu Božju i za žrtve, zdjele i druge sudove zlatne i srebrne. Dokle je živio Jojada, prinosile su se žrtve paljenice redovito u hramu Gospodnjem.

*15. Kad je Jojada bio ostario i naživio se, umrije. Bilo mu je sto i trideset godina, kad je umro.

16. Pokopaše ga kod kraljeva u gradu Davidovu; jer se je bio iskazao zaslužan za Izraela, za Boga i za hram njegov.

17. Poslije smrti Jojadine dođoše knezovi Judini i baciše se ničice pred kraljem; i kralj ih posluša.

18. I oni zapustiše opet hram Gospoda, Boga otaca svojih, i stadoše štovati Ašere i likove rezane. Tada se podiže gnjev Gospodnji na Judu i na Jeruzalem poradi grijeha njihovih.

19. On je slao proroke među njih, da ih povrate natrag Gospodu. Ovi su ih nagovarali. Ali ih oni nijesu slušali.

*20. I dođe duh Gospodnji na Zahariju, sina svećenika Jojade. On stupi pred narod i doviknu im: »Ovako govori Bog: Zašto prestupate zapovijedi Gospodnje i upropašćujete svoju sreću? Jer ostaviste Gospoda, zato i on vas ostavi.«

21. A oni se urotiše proti njemu i kamenovaše ga po zapovijedi kralj evoj u trijemu hrama Gospodnjega.

22. Tako se je malo spominjao kralj Joas ljubavi, koju mu je bio iskazivao otac njegov, da je dao pogubiti sina njegova. A on umirući povika: »Gospod vidi to, i on će to pokarati.«

*23. A kad prođe godina, podiže se na nj vojska Aramejâ. Kad su bili došli u zemlju Judinu i u Jeruzalem, pobiše u narodu sve knezove narodne i sav plijen, što su im ga bili uzeli, poslaše kralju u Damask.

*24. Premda je vojska Aramejâ upala samo s malim brojem ljudi, ipak im Gospod dade u ruke veoma veliku vojsku, jer su ovi bili ostavili Gospoda, Boga otaca svojih. Tako izvršiše kazneni sud na Joasu.

25. Kad su bili otišli od njega — ostaviše ga u teškoj bolesti —, urotiše se proti njemu dvorani njegovi radi krvava djela na sinu svećenika Jojade i ubiše ga u postelji njegovoj. Tako umrije, i pokopaše ga u gradu Davidovu. Ali ga ne sahraniše u grobnici kraljevskoj.

26. Ovo su, što se urotiše proti njemu: Zabad, sin Amonke Semaate, i Jozabad, sin Moapke Semarite.

*27. O sinovima njegovim, o visini danka, što mu je nametnut, i o građenju hrama Božjega zapisano je u Zapiscima knjige o kraljevima. Njegov sin Amasija postade kralj mjesto njega.

(15 sl.) Koliko znamo iz povijesti Izraelove, samo je velikom svećeniku Jojadi bila ta odlika podijeljena, da bude pokopan u grobnici kraljevskoj. On je spasio od propasti kraljevsku kuću Davidovu i upravljao je zemljom, dok je kralj bio mladoljetan.

(20—22) Ovo je Zaharija, o kojem izvješćuju Mt 23, 35 i Lk 11, 51. On je bio kamenovan među hramom i žrtvenikom za žrtve paljenice. Da se on u Matejevu evanđelju naziva sinom Barahijinim, uzrok je možda u tome, što je Barahija bio njegov djed. A možda je po srijedi i pisarska pogrješka.

(23) Hazael, koji je još tada bio kralj u Damasku, bit će da nije bio s vojskom.

(24) »Kazneni sud na Joasu« stajao je u tom, da je bio u boju ranjen, legao u postelju i tu bio smaknut.

(27) »Zapisci«, hebr. »Midraš«.

GLAVA 25.

Amasija, kralj Judin.

*1. Bilo je Amasiji dvadeset i pet godina, kad postade kralj. Vladao je dvadeset i devet godina u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Joadana, iz Jeruzalema.

2. On je činio, što se je dopadalo Gospodu, ali ne u punoj vjernosti.

3. Čim je imao čvrsto u rukama vlast kraljevsku, dade poubijati dvorane, koji su bili ubili njegova kraljevskoga oca.

*4. Sinova ne dade ipak ubiti po zapovijedi, što stoji zapisana u knjizi zakona Mojsijeva, gdje zapovijeda Gospod: »Oci neka se ne pogube poradi djece svoje, niti djeca poradi otaca svojih, nego svaki neka se pogubi samo poradi svojega vlastitoga prekršaja!«

*5. Iza toga podiže Amasija Judejce i dade da se od svega Jude i Benjamina postave poredani po obiteljima, tisućnicima i stotnicima. Kad ih izbroji od dvadeset godina i više, nađe, da ih je bilo trista tisuća izabranih ratnika, koji su nosili koplje i štit.

6. Još najmi iz Izraela sto tisuća valjanih ratnika za sto talenata srebra.

7. Ali mu dođe jedan čovjek Božji i reče: »Kralju, neka ne ide s tobom vojska izraelska! Jer Gospod nije s Izraelom niti sa sinovima Efraimovim.

*8. Idi sam odvažno i hrabro u boj! Inače mogao bi te Bog oboriti pred neprijateljem. Jer Bog ima moć da dadne pobjedu i da obori.«

*9. Amasija upita čovjeka Božjega: »A što će onda biti od sto talenata, što sam ih dao vojsci izraelskoj?« Čovjek Božji odgovori: »Gospod ti može puno više dati od toga.«

10. I Amasija odvoji četu sinova Efraimovih od svoje vojske, da bi se vratili kući. Oni se vrlo rasrdiše na Judejce i vratiše se kući s velikim gnjevom.

*11. A Amasija povede hrabro narod svoj u boj i otide u slanu dolinu. Ovdje pobi deset tisuća sinova Seirovih.

*12. A deset tisuća drugih zarobiše Judejci žive. Odvedoše ih navrh jedne stijene i pobacaše ih savrh stijene, tako da se svi raspadoše.

*13. A vojnici, što ih je Amasija poslao natrag, i što nijesu smjeli poći s njim u boj, upadoše od Samarije do Bethorona u gradove Ju-

---

Gl. 25. (1—28) Isp. 4 Kralj 14, 1—20.

(4) Isp. 5 Mojs 24, 16.

(5) Broj za rat sposobnih ljudi iznosio je 300.000 ljudi. Jozafat je mogao podići vojsku od 1,160.000 ratnika (17, 14—18), i Asa je imao vojsku od 580.000 ljudi. Mnogi bojevi i ratovi s Idumejcima, Filistejima, Arapima i Aramejima bili su jako smanjili pučanstvo u južnom kraljevstvu.

(8) Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »Ako misliš, da ratovi stoje u snazi vojničkoj, Gospod će učiniti, da će te neprijatelji svladati; jer Bog može pomoći i u bijeg natjerati.«

(9) 100 talenata bilo je za ondašnje vrijeme golema svota, svota u vrijednosti od više nego 750.000 naših zlatnih kuna.

(11) O slanoj dolini isp. 4 Kralj 14, 7 s bilješkom.

(12) Taj okrutni čin odgovara ratnim običajima staroga vremena.

(13) Samarija i Bethoron pripadali su kraljevstvu Izraelovu. U ta se mjesta skupila vojska, koju je Amasija htio vratiti kući, kad je polazio na Edomce. Ali vojska nije htjela da se vrati u miru, nego se razasula po gradovima Judinim i odadrla, što je odadrijeti mogla.

dine, pobiše u njima tri tisuće ljudi i zaplijeniše velik plijen.

14. Kad se je Amasija iza pobjede nad Edomcima bio vratio kući, donese sa sobom idolske likove sinova Seirovih, postavi ih sebi za bogove, i klanjao im se i prinosio im žrtve.

15. Tada se raspali gnjev Gospodnji na Amasiju, i on posla proroka k njemu, koji mu reče: »Zašto služiš bogovima toga naroda, koji ne mogoše izbaviti svojega vlastitog naroda iz tvoje ruke?«

16. Kad je on tako govorio njemu, odvrati mu ovaj: »Jesmo li te postavili kralju za savjetnika? Prestani! Zar da te se isprebija?« Prorok prestade, ali reče još: »Sad znam, da te je Bog naumio upropastiti, jer si tako radio i ne ćeš da poslušaš savjet moj.«

*17. Pošto se je Amasija, kralj Judin, bio posavjetovao, posla poslanike k Joasu, sinu Joahazovu, unuku Jehujevu, kralju Izraelovu, i pozva: »Dođi, da se ogledamo!«

18. A Joas, kralj Izraelov, dade Amasiji, kralju Judinu, odgovoriti: »Trn na Libanonu posla jedamput k cedru na Libanonu i zatraži: Daj svoju kćer sinu mojemu za ženu! Ali zvijer na Libanonu pretrča preko trna i zgazi ga.

19. Tako radiš ti. Jer si pobio Edomce, postao si obijestan i žeđaš slave. Ostani ipak kod kuće! Zašto da izazivaš nesreću i da padneš, ti i Juda s tobom?«

20. Kako ne htjede Amasija poslušati, — jer je bilo od Boga tako pripušteno, da ih da u ruke neprijatelju, budući da su služili bogovima edomskim, —

21. Podiže se Joas, kralj Izraelov, i ogledaše se on i kralj Judin Amasija kod Betsamesa Judina.

22. Izrael razbi Judu, te pobjegoše svi k svojoj kući.

23. A Amasiju, kralja Judina, sina Joasova, unuka Joahazova, uhvati Joas, kralj Izraelov, kod Betsamesa i odvede ga u Jeruzalem. Tada obori zid jeruzalemski od vrata Efraimovih do vrata na uglu u prostoru od četiri stotine lakata.

*24. Uze sve zlato i srebro i sve posuđe, što se nađe u hramu Božjem kod Obededoma, i blago palače kraljevske, usto taoce, pa se vrati u Samariju.

25. Amasija, sin Joasov, kralj Judin, živio je iza smrti Joasa, sina Joahazova, kralja Izraelova, još petnaest godina.

26. Ostala povijest Amasijina, prijašnja i potonja, stoji zapisana u knjizi povijesti kraljeva Judinih i Izraelovih.

27. Od vremena, kad je Amasija bio otpao od Gospoda, postojala je u Jeruzalemu urota proti njemu. Kad pobježe u Lahis, poslaše za njim ljude i dadoše ga tamo ubiti.

*28. Prenesoše ga na konjma i pokopaše ga u gradu Judinu kod otaca njegovih.

GLAVA 26.

Ozijina pobjeda. Njegov grijeh i kazna.

*1. Potom uze sav narod Judin Oziju, kojemu je istom bilo šesna-

(17—28) Isp. 4 Kralj 14, 8—20.

(24) Obededom je imao da sa svojim sinovima upravlja spremišta i riznice (1 Dnev 26, 15).

(28) »U gradu Judinu«: pogrješka pisarska. Septuaginta i Vulgata čitaju ispravno: »u gradu Davidovu«. Isp. 4 Kralj 14, 20.

Gl. 26. (1—4) Isp. 4 Kralj 14, 21 sl.; 15, 2—3. Ozija se zove i Azarija (isp. 4 Kralj 14, 21; 15, 1).

est godina, i učini ga kraljem mjesto njegova oca Amasije.
2. On utvrdi Ajlat, što ga je bio povratio Judi, izakako je bio kralj počinuo kod otaca svojih.
3. Bilo je Oziji šesnaest godina, kad postade kralj, i vladao je pedeset i dvije godine u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Jehelija, iz Jeruzalema.
4. On je činio, što se je dopadalo Gospodu, točno onako, kako je bio činio njegov otac Amasija.
5. On je pazio na to, da služi vjerno Bogu, dok je živio Zaharija, koji ga je poučavao u strahu Božjemu, i dokle je služio Gospodu, davao mu je Bog uspjeh.
*6. On pođe u rat proti Filistejima, obori zidove Getu, Jabniji i Azotu i postavi utvrde u području Azota i po ostaloj zemlji filistejskoj.
7. I Bog mu je pomogao proti Filistejima i proti Arapima, koji su stanovali u Gurbaalu, i proti Mehuncima.
*8. I Amonci su plaćali Oziji danak. Njegova je slava dopirala do Egipta, tako je on bio osilio.
*9. U Jeruzalemu sagradi Ozija kule na vratima na uglu, na vratima u dolu i u kutu, i utvrdi ih.
*10. I u pustinji sagradi kule i dade iskopati mnoge čatrnje. Jer je imao velika stada u nizini i u ravnici, i ratara i vinogradara po brdima i na Karmelu. Bio je naime prijatelj poljodjelstva.
11. Ozija je imao i vojsku ratnikâ, što je išla u boj, uređena po četama, kako ih je bio izbrojio pisar Jehiel i upravitelj Maasija pod ravnanjem Hananije, vojskovođe kraljeva.
12. Ukupni broj obiteljskih glavara, sve samih hrabrih junaka, bio je dvije tisuće i šest stotina.
13. Pod njihovom je zapovijedi stajala bojna sila od tri stotine i sedam tisuća i pet stotina hrabrih boraca, koji su vojevali za kralja proti neprijateljima.
14. Za svu vojsku nabavi Ozija štitove, koplja, šljemove, oklope, lukove i kamenje za praće.
15. I dade načiniti u Jeruzalemu vješto izmišljene strojeve, što su na kulama i uglovima imali za to služiti, da bacaju strijele i veliko kamenje. Njegova se slava raznese nadaleko. Jer mu se je davala čudesna pomoć, tako da postade moćan.
*16. Ali kad je bio osolio, srce se njegovo ponese, i on se pokvari. Ogriješi se o Gospoda, Boga svojega, jer uđe u hram Gospodnji, da kadi na žrtveniku kadionom.
17. Svećenik Azarija i osamdeset svećenika Gospodnjih, plemeniti ljudi, pohitješe za njim,
18. Opriješe se kralju Oziji i doviknuše mu: »Nije tvoje, Ozija, kaditi Gospodu, nego samo svećenikâ, potomaka Aronovih, koji su posvećeni za to, da kade. Izađi iz svetinje! Ti si se ogriješio. To ti nije na čast pred Bogom, Gospodom.«

(6—8) Spomenuti gradovi bili su najznamenitija mjesta u filistejskoj zemlji. Položaj Gurbaala nepoznat je. Kako se Arapi od Gurbaala spominju zajedno s Mehuncima, koji su možda isto, što Minejci, to bi mogao Gurbaal biti pokrajina, što je na istoku od gora edomskih.
(8) Vulgata (i Daničić) i Mehunce u prijašnjem (7.) retku zove Amoncima.
(9) Podigao je i popravio Ozija ono, što je bio raskopao Joas, kralj Izraelov.
(10) »I na Karmelu«: možda ova riječ nije ovdje vlastito ime, nego označuje plodnu zemlju, pa tako i prevode neki prevodioci: »i na plodnoj zemlji«.
(16) Kao svjetovnjak prisvajao je on sebi svećeničke službene poslove.

19. Tada se razgnjevi Ozija. Ali
dok je još držao u ruci kadionicu,
što se je upotrebljavala za kađenje,
i dok se je vrlo gnjevio na
svećenike, izbi mu najednom guba
na čelu pred očima svećenikâ u
hramu Gospodnjem kod žrtvenika
kadionoga.
20. I kad ga veliki svećenik
Azarija i svi drugi svećenici izbliže
pogledaše, pronađe se, da je doista
gubav na čelu. Tada ga brže
izvedoše napolje. A i sam pohitje
da izađe, jer ga je bio udario Gospod.
*21. Kralj Ozija osta gubav do
smrti svoje i stanovao je kao gubavac
odvojen u kući svojoj. I od
hrama Gospodnjega bio je isključen.
Njegov sin Joatam upravljao
je kućom kraljevskom i vladao je
nad narodom u zemlji.
22. Ostalu povijest Ozijinu, prijašnju
i potonju, opisao je prorok
Izaija, sin Amosov.
23. Kad je Ozija bio počinuo kod
otaca svojih, pokopaše ga kod otaca
njegovih na polju uz grobnicu
kraljeva. Jer rekoše: »Gubav je.«
Njegov sin Joatam postade kralj
mjesto njega.

GLAVA 27.

Kraljevanje Joatamovo.

*1. Dvadeset i pet godina bilo
je Joatamu, kad postade kralj, i
vladao je šesnaest godina u Jeruzalemu.
Njegova mati zvala se je
Jerusa i bila je kći Sadokova.
2. On je činio, što se je dopadalo
Gospodu, posve kako je bio
činio njegov otac Ozija; samo što
ne prodrije u hram Gospodnji. Ali
je narod još uvijek činio zlo.
*3. On sagradi gornja vrata na
hramu Gospodnjem; i na zidu
Ofela mnogo sagradi.
4. Nadalje utvrdi gradove na
gori Judinoj i u šumama posagradi
dvorove i kule.
5. I zarati se s kraljem sinova
Amonovih i pobijedi ih. Sinovi
Amonovi moradoše mu one godine
dati sto talenata srebra, deset tisuća
kora pšenice i deset tisuća
kora ječma. Isti danak moradoše
mu sinovi Amonovi dati i druge i
treće godine.
6. Tako je postojao Joatam sve
moćniji, jer je hodio vjerno pred
Gospodom, Bogom svojim.
7. Ostala povijest Joatamova i
svi ratovi njegovi i putovi njegovi
zapisani su u knjizi o kraljevima
Izraelovim i Judinim.
*8. Bilo mu je dvadeset i pet
godina, kad postade kralj, i vladao
je šesnaest godina u Jeruzalemu.
9. Kad je Joatam bio počinuo
kod otaca svojih, pokopaše ga u
gradu Davidovu. Njegov sin Ahaz
postade kralj mjesto njega.

GLAVA 28.

Ahaz se daje na idolopoklonstvo. Zato ga stiže nevolja za nevoljom sve do smrti.

*1. Dvadeset godina bilo je
Ahazu, kad postade kralj, i vladao
je šesnaest godina u Jeruzalemu.
On nije činio, što se je
dopadalo Gospodu, kao njegov djed
David,
2. Nego je hodio putovima kraljeva
Izraelovih. Usto je dao saliti
likove Baalima,

(21—23) Isp. 4 Kralj 15, 5—7.
Gl. 27. (1—9) Isp. 4 Kralj 15, 33—38.
(3) Ofel znači humak, a bio je taj humak jedan dio gore Siona.
(8) Ovoga retka nema u Septuaginti.
Gl. 28. (1—27) Isp. 4 Kralj 16, 2—20.

*3. Kadio je u dolu Ben-Enomu i pustio je, po gadnom običaju pogana, što ih je bio odagnao Gospod ispred sinova Izraelovih, da mu sinovi idu kroz oganj.

4. Prinosio je i žrtve zaklanice i kadio je na visinama i humovima i pod svakim zelenim drvetom.

*5. I tako ga dade Gospod, Bog njegov, u ruke kralju aramskomu. Ovaj ga pobijedi, zarobi veliko mnoštvo njegovih ljudi i odvede ih u Damask. Pade i u ruke kralju Izraelovu, koji mu nanese težak poraz.

6. Jer Facea, sin Romelijin, dade poubijati u jedan dan u Judeji sto i dvadeset tisuća ljudi, sve samih hrabrih ratnika; jer su bili ostavili Gospoda, Boga otaca svojih.

7. Osim toga Zehri, hrabri ratnik efraimski, ubi Maasiju, sina kraljeva, upravitelja palače Esriku i Elkanu, Drugoga do kralja.

*8. Također zarobiše i odvedoše sinovi Izraelovi od svojih zemljaka dvjesta tisuća žena, dječaka i djevojaka. Usto im zaplijeniše silan plijen, što ga odnesoše u Samariju.

9. Živio je ondje prorok Gospodnji po imenu Oded. On izađe pred vojsku, što se vraćala u Samariju, i reče im: »Samo zato, jer se Gospod, Bog otaca vaših, razgnjevi na Judejce, dade ih on u vaše ruke. A vi među njima počiniste krvoproliće bjesnoćom, koja dopire do neba.

10. I još mislite učiniti djecu Judinu i Jeruzalema svojim robovima i robinjama. A ne tereti li i vas grijeh i krivnja prema Gospodu, Bogu vašemu?

11. Zato poslušajte me sada i vratite natrag te zarobljenike, koje zarobiste braći svojoj! Inače doći će na vas težak kazneni sud Gospodnji.«

12. Tada ustaše poglavari sinova Efraimovih, naime Azarija, sin Johananov, Barahija, sin Mosolamotov, Ezehija, sin Selumov, i Amasa, sin Adalijev, na one, što su se vraćali s vojske,

13. I rekoše im: »Ne smijete ovamo dovesti zarobljenike; jer tim bismo samo naprtili na sebe novu krivnju i grijeh prema Gospodu; vi hoćete da na grijehe i krivnje naše dometnete još nove. A dosta je već velika krivnja naša. Težak bi se gnjev Gospodnji oborio na Izraela.«

14. I pustiše ratnici zarobljenike i plijen pred knezovima i svom općinom narodnom,

15. I po imenu za to određeni ljudi ustaše, pa se zauzeše za zarobljenike. Oni opskrbiše sve od njih, koji nijesu bili dovoljno odjeveni, odjećom i obućom iz plijena, dadoše im jesti i piti i pomazaše ih. Onda pomogoše svima, koji su bili slabi za hodanje, da uzjaše na

(3) Prema 4 Kralj 16, 3 žrtvovao je, po svoj prilici u vrlo teškoj nevolji, samo jednoga sina. Po knjizi Dnevnika žrtvovao je više sinova. Možda je množina nastala pogrješkom prepisivača.

(5—8) Kako su se bili okolni narodi ujedinili proti Asiriji, došao je u rđav položaj Ahaz, koji je bio na strani kralja asirskoga. I kralj sjevernoga kraljevstva, Facea, pripadao je protiasirskom savezu. Htjeli su Ahaza prisiliti na priključak i prijetili mu se svrgnućem u slučaju, da ne pristane. Sin nekoga nepoznatog Tabeela imao je postati kralj mjesto njega (Iz. 7, 6).

(8) Nije isključeno, da su ove visoke brojke ubijenih i odvedenih pogrješne, jer su se hebrejski znakovi za brojke mogli lako iskriviti. Iz retka 9. svakako se vidi, da je krvoproliće bilo izvanredno veliko.

magarce, i dovedoše ih u palmov grad Jeriho k zemljacima njihovim. Potom se vratiše u Samariju.

*16. U ono vrijeme posla kralj Ahaz kraljevima asirskim, da dobije pomoć od njih.

17. Edomci udariše opet, poraziše Judejce i odvedoše zarobljenike.

18. I Filisteji provališe u gradove po nizini i u južnu zemlju Judinu, osvojiše Betsames, Ajalon, Gaderot, Soho, Tamnu i Gamzo sa selima njihovim i naseliše se u njima.

*19. Jer Gospod ponizi Judu poradi Ahaza, kralja Izraelova, budući da je on bio zaveo Judu u grdna zlodjela i pokazao se nevjeran prema Gospodu.

*20. I asirski kralj Telgatfalnasar izađe proti njemu i pritisnu ga, mjesto da mu pomogne.

21. Premda je Ahaz oplijenio hram Gospodnji, palaču kraljevsku i knezove i sve dao kralju asirskomu, ne pomože mu ništa.

22. A i u vrijeme, kad ga je onaj pritisnuo, ogriješi se kralj Ahaz o Gospoda novom nevjernošću.

23. On je naime žrtvovao bogovima Damaska, koji su ga ipak bili izubijali, a mislio je: »Bogovi kraljeva aramskih, oni su pomogli njima. Njima ću žrtvovati, da pomognu i meni.« Ali su mu oni poslužili samo za to, da u nesreću strovale njega i sav narod Izraelov.

24. I dade Ahaz posakupiti posuđe hrama Božjega i posuđe hrama Božjega porazbijati. Tada zatvori vrata hrama Gospodnjega i postavi žrtvenike po svim uglovima Jeruzalema.

25. I u svakom pojedinom gradu Judinu podiže žrtvene visine, da kadi drugim bogovima. Tako je dražio na gnjev Gospoda, Boga otaca svojih.

26. A ostala povijest njegova i svi putovi njegovi, prijašnji i potonji, stoje zapisani u knjizi kraljeva Judinih i Izraelovih.

27. Kad je Ahaz bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga u gradu, u Jeruzalemu. Ne metnuše ga u grobove kraljeva Izraelovih. Njegov sin Ezehija postade kralj mjesto njega.

GLAVA 29.

Ezehija obnavlja službu Božju.

*1. Ezehiji bilo je dvadeset i pet godina, kad postade kralj, i vladao je dvadeset i devet godina u Jeruzalemu. Njegova mati zvala se je Abija i bila je kći Zaharijina.

2. On je činio, što se je dopadalo Gospodu, posve onako, kao što je bio činio njegov djed David.

(16) Premda je bio prorok Izaija opomenuo kralja Ahaza, da se pouzda u Boga, a ne u kralja asirskoga, ipak se on obrati na Teglatfalasara III. Ovaj dođe, opustoši sjeverno kraljevstvo i odvede mnoge u ropstvo u Asiriju (4 Kralj 15, 29). Onda okrenu proti Damasku i osvoji ga. Rasina dade ubiti i stanovnike odvesti u ropstvo. — »Kraljevima asirskim«. Ako je ovo čitanje pravo, imali bismo ovdje množinu kategorije: Ahaz, mjesto da se obrati na Gospoda, utječe se »vlastima« toga svijeta. Ali Septuaginta i Vulgata imaju »kralju«.

(19) »Ahaz, kralj Izraelov«: Ovo bi bio primjer širega značenja, u kojem se katkad uzima riječ »Izrael« (isp. 12, 6; 21, 2). Neki misle, da je ovdje »Izrael« pogrješka prepisivača mjesto »Juda«, kako čitaju Septuaginta i Vulgata.

(20) Ahaz je brzo bio primoran da plaća visok danak onomu, kojega je bio pozvao, da mu pomogne. Sve je učinio, da ga drži podalje od svoje vlastite zemlje.

Gl. 29. (1 sl.) Isp. 4 Kralj 18, 2 sl.

*3. Odmah u prvoj godini svojega vladanja, u prvom mjesecu, otvori vrata na hramu Gospodnjem i popravi ih.

*4. Dade sazvati svećenike i levite, sabra ih na slobodnom trgu prema istoku

5. I progovori im: »Čujte me, leviti! Posvetite se sada, a posvetite i hram Gospoda, Boga otaca svojih, i iznesite smetlje iz svetinje!

6. Jer su oci naši nevjerno radili i činili, što se nije dopadalo Gospodu, Bogu našemu, i ostavili su ga. Odvratili su poglede svoje od šatora Gospodnjega i leđa mu okrenuli.

7. Dapače su zatvorili vrata od trijema, pogasili žiške, nijesu više palili kad i nijesu više prinosili žrtve paljenice Bogu Izraelovu u svetinji.

8. Zato dođe gnjev Gospodnji na Judu i Jeruzalem. Učini ih jednim strašilom, predmetom užasa i prezira, kako vidite svojim očima.

9. Zato naime padoše oci naši od mača i sinovi naši, kćeri naše i žene naše zarobiše se zato.

10. Ali sada sam odlučio ući u savez s Gospodom, Bogom Izraelovim, da se odvrati od nas njegov žestoki gnjev.

11. Pa stoga ne budite nemarni, sinovi moji! Jer je vas izabrao Gospod, da stojite pred njim i vršite službu njegovu, i da mu budete sluge i da mu kadite.«

*12. I leviti pođoše na posao: Mahat, sin Amasajev, i Joel, sin Azarijin, od roda Kaatovaca; od sinova Merarijevih Cis, sin Abdijev, i Azarija, sin Jalaleelov; od sinova Gersonovih Joah, sin Zemin, i Eden, sin Joahov;

13. Od potomaka Elisafanovih Samri i Jahiel, od sinova Asafovih Zaharija i Matanija,

14. Od sinova Hemanovih Jahiel i Semej; i od sinova Iditunovih Semeja i Oziel.

15. Ovi skupiše drugove svoje, posvetiše se i onda se po zapovijedi kraljevoj dadoše na to, da očiste hram Gospodnji po propisima Gospodnjim.

*16. Svećenici uniđoše u nutarnji dio hrama Gospodnjega, da ga očiste, i sve nečisto. što nađoše u hramu Gospodnjem, iznesoše u trijem hrama Gospodnjega, a leviti pokupiše to i iznesoše u dolinu cedronsku.

17. Prvi dan prvoga mjeseca počeše posvećivati, i osmi dan toga mjeseca dođoše do trijema Gospodnjega. Uzeše onda još osam dana za dalje čišćenje hrama Gospodnjega. Šesnaesti dan prvoga mjeseca svršiše.

18. Potom dođoše kralju Ezehiji i javiše: »Očistismo sav hram Gospodnji i žrtvenik za žrtve paljenice i sve posuđe njegovo i sto

(3) Vrata na hramu Gospodnjem bila su zatvorena pod Ahazom (28, 24). Ezehija ih je otvorio i pozlatio.

(4) Na vodenim vratima (Neh 8, 1. 3) na istoku grada, u neposrednoj blizini hrama, ali izvan svetog okoliša, bio je velik slobodan trg (isp. Ezd 10, 9).

(12—15) 14 uglednih članova iz levitskih obitelji imalo je da izvrši obrede. Tri levitska reda, što vuku lozu od Kaata, Merarija i Gersona (1 Dnev 15, 5—7), bila su zastupana svaki po jednom članu; isto tako potomci Elisafanovi (2 Mojs 6, 22; 4 Mojs 3, 30) i Asafovi, Hemanovi i Iditunovi (1 Dnev 6, 18—32).

(16—19) Bilo je svećenicima predano čišćenje nutarnjeg dijela hrama, jer leviti nijesu smjeli ulaziti u taj dio hrama, koji je bio zapravo hram.

(16) »U dolinu cedronsku«, u t. zv. Gehenu, kamo se uopće baca sva nečist iz grada (isp. 4 Kralj 23, 10).

za kruhove postavljene i sve posuđe njegovo.
19. Sve posuđe, što ga je radi otpada svojega oskvrnio kralj Ahaz, dokle je vladao, popravismo i posvetismo. Ono stoji sada pred žrtvenikom Gospodnjim.«
20. Drugoga jutra dade kralj Ezehija sazvati glavare gradske i otide u hram Gospodnji.
*21. Dovedoše sedam junaca, sedam ovnova, sedam janjaca i sedam jaraca kao žrtvu za grijeh za kuću kraljevsku, za svetinju i za Judu. On zapovjedi sinovima Aronovim, svećenicima, da ih žrtvuju na žrtveniku Gospodnjem.
22. Tada zaklaše goveda, i svećenici uhvatiše krv i izliše je na žrtvenik. Nato zaklaše ovnove i izliše krv na žrtvenik; tada zaklaše janjce i izliše krv na žrtvenik.
23. Potom dovedoše jarce za žrtvu za grijeh pred kralja i pred skupštinu, i ovi metnuše ruke svoje na njih.
24. Onda ih zaklaše svećenici i donesoše krv njihovu za oproštenje grijeha na žrtvenik, da pribave pomirenje svemu Izraelu; jer je bio kralj naredio za sav narod Izraelov žrtvu paljenicu i žrtvu za grijeh.
25. Levite postavi kod hrama Gospodnjega s cimbalima, harfama i citarama, po naredbi Davida i Gada, vidioca kraljeva, i proroka Natana; jer od Gospoda bila je izašla naredba preko njegovih proroka.
26. Leviti se dakle postaviše s glazbalima Davidovim, a svećenici s trubama.
27. Tada zapovjedi Ezehija, da prinesu žrtvu paljenicu na žrtveniku. Čim poče žrtva paljenica, prihvatiše i pjesma u slavu Gospodu i trube uz pratnju glazbala Davida, kralja Izraelova.
28. Sva se je skupština bacila ničice. Pjesma je odjekivala, i trube su se orile. Sve je to potrajalo tako dugo, dokle se nije bila svršila žrtva paljenica.
29. Kad se je svršila žrtva, prignuše koljeno kralj i svi oko njega i pomoliše se.
*30. Nato zapovjediše kralj Ezehija i knezovi levitima, da zapjevaju u slavu Gospodu hvalospjeve, što su ih bili sastavili David i vidjelac Asaf. S punom radošću pjevali su pjesme, naklanjali se i bacali se ničice.
*31. Nato zapovjedi Ezehija: »Izakako ste se sada posvetili Gospodu, pristupite i donesite u hram Gospodnji životinje za žrtve zaklanice i za žrtve mirotvorne!« Tada donese skupština životinje za žrtve zaklanice i za žrtve mirotvorne i, tko je htio, također životinje za žrtvu paljenicu.
32. Ovo je broj životinja za žrtvu paljenicu, što ih je bila donijela skupština: sedamdeset volova, sto ovnova i dvjesta janjaca, sve to za žrtvu paljenicu Gospodu.
33. Prinosâ je za žrtvu mirotvornu bilo na broj šest stotina volova i tri tisuće ovaca.

(21) Ezehija je dao prinijeti više žrtava, negoli je po zakonu trebalo da bude (isp. 3 Mojs 4, 3—29). Osim toga je zapovjedio, da se za žrtvovanje upotrijebi žrtvenik, što ga je bio uklonio njegov otac (isp. 4 Kralj 16, 15).

(30) David je sastavio veoma velik dio psalama, što su došli do nas u knjizi psalama. I Asaf se u raznim naslovima psalama označuje kao sastavljač psalama (Ps. 50 [49]; 73 [72] do 83 [82]).

(31) »Izakako ste se sada posvetili Gospodu«; Vulgata doslovno: »Napuniste ruke svoje Gospodu« (»Implestis manus vestras Domino«). Tim se riječima označuje posveta svećenikâ (2 Mojs 32, 29; 3 Mojs 7, 37 sl.).

34. Jer je bilo malo svećenika, te nijesu mogli odrijeti svih životinja za žrtve paljenice, pomogoše im leviti, suplemenici njihovi, dokle se nije svršio posao, i dokle se nijesu bili posvetili svećenici; jer su leviti s većom revnosti pazili na to, da se posvete, negoli svećenici.

35. Usto se je moralo žrtvovati mnogo žrtava paljenica s pretilinom mirotvornih žrtava i s naljevima na žrtve paljenice. I tako je bila obnovljena služba u hramu Gospodnjem.

36. Ezehija i sav narod radovali se tomu, što je bio Bog pripravio narodu; jer jednim udarom nastala je ova promjena.

GLAVA 30.

Svetkovanje vazma.

*1. Potom posla Ezehija poslanike k svemu Izraelu i Judi, i napisa Efraimu i Manaseju pisma, da bi došli u hram Gospodnji u Jeruzalem, da proslave blagdan vazma Gospodu, Bogu Izraelovu.

2. Kralj i knezovi njegovi i sva skupština narodna bili su odlučili da održe blagdan vazma u drugom mjesecu.

3. Jer ga nijesu bili mogli slaviti u propisano vrijeme, budući da se nijesu bili svećenici u propisanom broju za to posvetili i narod se još nije bio skupio u Jeruzalem.

4. Kako se je to činilo pravo kralju i svoj općini,

*5. Zato zaključiše da oglase poziv po svemu Izraelu od Bersabe do Dana, neka dođu da održe blagdan vazma Gospodu, Bogu Izraelovu. Jer se nije bio više držao uz opće učešće, kako je to bilo propisano.

6. I tako otidoše teklići s pismima iz ruke kralja i njegovih knezova po svemu Izraelu i Judi naokolo i objaviše po zapovijedi kraljevoj: »Sinovi Izraelovi, povratite se natrag Gospodu, Bogu Abrahamovu, Izakovu i Izraelovu, da se on opet obrati k vama, koji ste umakli vlasti kraljeva asirskih i još ste preostali!

7. Ne budite kao oci vaši i braća vaša, koji su nevjerno radili proti Gospodu, Bogu otaca svojih, tako da ih je predao uništenju, kako ste to doživjeli!

8. Ne budite dakle tvrdokorni kao oci vaši, nego pružite ruku Gospodu i dođite k svetištu njegovu, što ga je posvetio zauvijek, i služite Gospodu, Bogu svojemu, da se odvrati od vas žestoki gnjev njegov!

9. Jer ako se obratite Gospodu, braća će vaša i sinovi vaši naći milosrđe u onih, koji ih odvedoše u ropstvo, tako da se mognu vratiti u ovu zemlju. Jer je Gospod, Bog vaš, milostiv i milosrdan, i ne će odvratiti milosti svoje od vas, ako se obratite k njemu.«

10. I tako su išli teklići od grada do grada po zemlji Efraimovoj i Manasejevoj i do u Zabulon. Ali su im se podsmijevali i rugali.

Gl. 30. (1) Najveći dio stanovnika sjevernoga kraljevstva bio je godine 722., iza trogodišnjeg opsjedanja asirskoga, kako se čini pod Sargonom II. (722.—705.), odveden u sužanjstvo u Asiriju (4 Kralj 17, 3—6). I sada je htio Ezehija da one, što su ostali, opet sveže sa središnjim svetištem u Jeruzalemu. A Efraim i Manase spominju se napose zato, jer su to bili dva glavna plemena Izraelova.

(5) »Uz opće učešće«: Izraelci sjevernoga kraljevstva slabo su vršili propise gledom na svetkovanje vazma u Jeruzalemu.

11. Samo neki ljudi od Asera, Manaseja i Zabulona dođoše u Jeruzalem.
12. Naprotiv upravljala je u Judi ruka Božja, koja im dade u srce, da se po zapovijedi Gospodnjoj jednodušno odazovu pozivu kralja i knezova.
13. I tako se skupi u Jeruzalem veliko mnoštvo naroda, da u drugom mjesecu proslave blagdan nekvasnih kruhova, veoma mnogobrojna općina.
14. Najprije dadoše se na to, da odstrane žrtvenike u Jeruzalemu; tako isto odstraniše sve kadione žrtvenike i pobacaše ih u dolinu cedronsku.
*15. Četrnaestoga dana drugog mjeseca zaklaše vazam. Svećenici i leviti osjetiše se postiđeni, posvetiše se i donesoše žrtve paljenice k hramu Gospodnjemu.
16. Po propisima zakona, što su vrijedili za njih, a Mojsije, čovjek Božji, bio ih izdao, obaviše svoju službu. Svećenici izliše krv, što im je pružiše leviti.
*17. Kako se među sakupljenima veoma mnogi nijesu bili posvetili, to leviti priskrbiše klanje vazmenih janjaca za svakog onoga, koji nije bio čist, pa zato ih nije mogao prinijeti Gospodu.
18. Jer veliko mnoštvo naroda, mnogi iz Efraima, Manaseja, Isahara i Zabulona, nijesu se bili očistili, nego su jeli vazam, kako nije bilo propisano. Za njih uloži Ezehija zagovor i pomoli se: »Gospod, koji je dobrostiv, neka oprosti
19. Svakomu, koji nastoji da traži Boga, Gospoda, Boga otaca svojih, makar i ne bio čist, kako se traži za svetinju!«
20. I Gospod usliši Ezehiju i poštedi narod.
21. Tako su sinovi Izraelovi, koji su bili u Jeruzalemu, svetkovali blagdan nekvasnih kruhova sedam dana u velikom veselju, i leviti i svećenici pjevali su uz pratnju glazbalâ svaki dan Gospodu hvalospjeve u slavu Gospodu.
22. Pritom se je Ezehija ljubezno razgovorio sa svim levitima, koji se tako revno pokazaše u službi Gospodnjoj. Sedam dana držale su se blagdanske žrtvene gozbe, pošto je bila prinesena žrtva mirotvorna, i slavilo se Gospoda, Boga otaca.
23. Sva skupština odluči da svetkuje još daljnih sedam dana, i tako su svetkovali još sedam dana blagdan radosti.
24. Jer je Ezehija, kralj Judin, bio darovao skupštini tisuću junaca i sedam tisuća ovaca. Isto tako bili su glavari općine poslali na dar tisuću junaca i deset tisuća ovaca. Uto su se bili svećenici posvetili u velikom broju.
25. I tako se proveseli sva općina Judina, svećenici, leviti i sve mnoštvo onih, koji su bili došli iz Izraela, i stranci, koji su bili došli iz raznih dijelova Izraela ili su stanovali u zemlji Judinoj.
*26. Veliko veselje vladalo je u Jeruzalemu; jer od vremena Salomona, sina Davidova, kralja Iz-

(15) Razlog postiđenju bila je revnost naroda.
(17 sl.) Vazmeno janje nijesu smjeli jesti oni, koji su po zakonu bili nečisti (4 Mojs 9, 6). Od toga ovaj put poradi stanovitih razloga morala se je učiniti iznimka. Ali nitko nečist nije smio sâm zaklati vazmeno janje, što je inače bilo dopušteno obiteljskim glavarima (2 Mojs 12, 6).
(26) Od vremena Salomonova nije se nijedan blagdan proslavio tako brojno, tako svečano i oduševljeno.

raelova, nije tako šta bilo u Jeruzalemu.

27. A tada se digoše levitski svećenici i blagosloviše narod. Glas njihov bio je uslišen, i molitva je njihova doprla do neba, do njegova svetog prebivališta.

GLAVA 31.

Ezehija istrebljuje idolopoklonstvo i naređuje svećenicima i levitima, da izvršuju svoju službu, kao što su je izvršivali prije u narodu.

1. Kad se sva ova svečanost svrši, svi sinovi Izraelovi, što su bili prisutni, zađoše po gradovima Judinim, poobaraše likove, sasjekoše Ašere, razoriše žrtvene visine i žrtvenike po svoj zemlji Judinoj, Benjaminovoj, Efraimovoj i Manasejevoj, dok sve nije bilo uništeno. Tada se vratiše svi sinovi Izraelovi u svoje gradove na svoje imanje.

*2. Potom postavi Ezehija odjele svećeničke i levitske po redovima njihovim — svakog svećenika i levita u službenom području njegovu — za žrtve paljenice i žrtve mirotvorne, da služe i da hvale i pjevaju na vratima tabora Gospodnjega.

3. Prilog kraljev od posjeda njegova služio je za žrtve paljenice, za žrtve paljenice jutrom i večerom i za žrtve paljenice u subotu, na mjesece mlađake i na blagdane, kako je propisano u zakonu Gospodnjem.

*4. I zapovjedi narodu, što je stanovao u Jeruzalemu, da daju daću za svećenike i levite, da bi se mogli čvrsto držati uz zakon Gospodnji.

5. Kad se razglasi ova zapovijed, stadoše sinovi Izraelovi donositi prvine od žita, vina, ulja i meda i od svakoga drugog roda zemaljskoga. Od svega obilno donesoše desetinu.

6. Sinovi Izraelovi i Judini, koji su stanovali po gradovima, donosili su desetinu od goveda i ovaca i desetinu od posvetnih darova, što su bili posvećeni Gospodu, Bogu njihovu. Nanesoše desetine čitave gomile.

*7. Trećega mjeseca počeše metati u gomile. Sedmoga mjeseca svršiše.

8. Kad Ezehija i knezovi dođoše da pogledaju gomile, zahvališe Gospodu i narodu njegovu.

9. Kad Ezehija zapita svećenike i levite za gomile,

10. Odgovori mu veliki svećenik Azarija od kuće Sadokove: »Otkad se počelo donositi daću k hramu Gospodnjemu, jedemo do sitosti i još preteče mnogo. Gospod je naime blagoslovio narod svoj; zato je preteklo ovo mnoštvo.«

11. I Ezehija zapovjedi, da se u hramu Gospodnjem naprave spremnice. Kad su ih bili načinili,

12. Ondje su savjesno unosili priloge i desetine i posvetne darove. Nadzornik nad tim postade levit Honenija i brat njegov Semej, drugi do njega.

13. Jehiel, Azarija, Nahat, Azael, Jerimot, Jozabad, Eliel, Jesmahija, Mahat i Banaja stajali su

Gl. 31. (2) Hram se naziva »tabor Gospodnji«, jer u svetinji nad svetinjama prebiva Gospod nad vojskama.

(4) Kad bi se svećenici morali sami brinuti za svoje uzdržavanje, zanemarili bi službu Božju.

(7) Trećega mjeseca (sivan), koji obuhvata vrijeme od sredine svibnja do sredine lipnja, bila je žetva žita. Sedmoga mjeseca (tišri), od sredine rujna do sredine listopada, svršavala bi se žetva berbom grožđa i branjem maslina.

uz bok Honeniji i bratu njegovu Semeju po naredbi kralja Ezehije i Azarije, kneza u hramu Božjemu.

*14. Levit Kore, sin Jemnin, čuvar istočnih vrata, postade nadzornik nad darovima, što se dragovoljno prinosili Bogu, da preuzima prinose Gospodnje i darove presvete.

15. Pod nadzorom njegovim stajali su Eden, Benjamin, Jesua, Semeja, Amarija i Sehenija po gradovima svećeničkim, da svojim drugovima po redu, starim i mladim, savjesno razdaju dijelove njihove,

16. Osim u rodopis unesenih muških osoba od tri i više godina, ako su ovi došli k hramu Gospodnjem, kako je to tražio svaki dan, da po dužnosti svojoj izvrše službu svoju po redu.

17. Unesenje svećenikâ u popis bio je po obiteljima, tako isto levitâ, od dvadeset godina i više, po službi njihovoj i po odjelima njihovim.

18. Oni su bili uneseni u popis sa svom svojom malom djecom, sa svojim ženama, sinovima i kćerima, čitavo stanje. Oni su se zauzimali veoma savjesno za svete stvari.

19. I za sinove Aronove, svećenike, u krajevima pašnjakâ, što pripadaju njihovim gradovima, u svakom pojedinom gradu, bile su po imenu označene osobe postavljene za to, da svima muškim osobama između svećenika i svakome unesenom levitu izručuju dijelove njihove.

20. Tako je postupao Ezehija po svoj zemlji Judinoj i činio, što je bilo pred Gospodom, Bogom njegovim, dobro, pravo i časno.

21. U svemu, što bi preduzimao za službu hrama Božjega, za zakon i zapovijed, da ugodi Bogu, radio je s punom požrtvovnošću, pa je zato imao uspjeh.

GLAVA 32.

Senaheribov poraz. Ezehijina smrt.

*1. Poslije ovih djela i ove pobožne revnosti dođe Senaherib, kralj asirski, provali u zemlju Judinu, opkoli tvrde gradove, i mislio ih je za sebe osvojiti.

2. Kad vidje Ezehija, da je došao Senaherib u namjeri, da udari na Jeruzalem,

3. Odluči u sporazumu sa svojim knezovima i vojskovođama da zaspe izvore vodene izvan grada. Oni se složiše s njim.

*4. I sabraše se ljudi u velikom broju i zasuše sve izvore i potok, što je tekao posred zemlje. Oni pomisliše: »Zašto da nađu kraljevi asirski toliko vode, kad dođu?«

5. Potom revno pođe na posao, popravi posvuda zid, gdje je imao pukotine, dade podignuti kule na njemu i drugi zid izvana, utvrdi Melo u gradu Davidovu i dade načiniti mnogo oružja i štitova.

6. I postavi vojne zapovjednike nad vojskom i sabra ih oko sebe

(14) Pod »darovima presvetim« imaju se razumijevati one česti žrtava, što su pripadale svećenicima, a imale su se pojesti na svetom mjestu (3 Mojs 2, 3; 7, 6).

Gl. 32. (1—22) Isp. 4 Kralj, 18, 13—37; 19, 1—37.

(1) Senaherib (705.—681.), da obori sirske knezove, bio je došao u Palestinu. Čini se, da je i Ezehija učestvovao u pobuni proti asirskome jarmu, premda je Izaija opominjao kralja, da vjerno drži uz Asiriju (Iz 20, 1 sl.; 30; 31).

(4) Voda iz vrela Gihona tekla je kroz dolinu cedronsku. Kad je dolazio Senaherib, dade Ezehija i ovo vrelo začepiti i odvede vodu od istoka grada ispod Ofela u t. zv. Siloe-vrelo na jugoistoku (isp. r. 30). Podrov (tunel) dug je 512.5 m.

na slobodnom trgu kod vrata gradskih. On ih je hrabrio i govorio:
7. »Budite hrabri i jaki! Ne bojte se kralja asirskoga ni svega mnoštva, što je s njim! Jer je s nama Jači nego s njim.
8. S njim je samo mišica od mesa — a s nama je Gospod, Bog naš, da nam pomogne i da vodi ratove naše.« Narod se je ohrabrio riječima Ezehije, kralja Judina.
9. Potom kralj asirski Senaherib, dok je on sâm stajao pred Lahisom sa svom vojskom svojom, posla zapovjednike svoje u Jeruzalem k Ezehiji, kralju Judinu, i k svima Judejcima, što su bili u Jeruzalemu, i poruči im:
10. »Ovako veli Senaherib, kralj asirski: Na što se oslanjate, da stojite u Jeruzalemu zatvoreni?
11. Ezehija vas samo zavodi, da vas pomori glađu i žeđu, kad veli: Gospod, Bog naš, izbavit će nas iz ruku kralja asirskoga.
12. Nije li Ezehija odstranio njegove visine i žrtvenike, kad je u Judi i Jeruzalemu izdao zapovijed: Pred jednim jedinim žrtvenikom imate se klanjati i na njem žrtvovati?
13. Zar ne znate, što sam učinio ja i oci moji od svih naroda na zemlji? Jesu li bogovi naroda zemaljskih mogli izbaviti zemlju svoju iz ruku mojih?
14. Koji je između svih bogova ovih naroda, koje zatrše oci moji, mogao izbaviti narod svoj iz mojih ruku? I bog vaš da bi vas mogao izbaviti iz mojih ruku?
*15. Ezehija neka vas ne zaludi i neka vas tako ne zavede! Ne vjerujte mu! Jer nijedan bog bilo kojega naroda ili kraljevstva nije mogao izbaviti svojega naroda iz mojih ruku ni iz ruku mojih otaca. I vaš Bog ne će vas moći izbaviti iz mojih ruku.«
16. Zapovjednici njegovi govorili su tada još više proti Bogu, Gospodu, i proti njegovu slugi Ezehiji.
17. I napisa on, da se naruga Gospodu, Bogu Izraelovu, pismo, u kojem ustvrdi: »Kao što bogovi narodâ u ostalim zemljama ne izbaviše svojega naroda iz mojih ruku, tako ne će ni Bog Ezehijin izbaviti svojega naroda iz mojih ruku.«
18. Vikali su to iza glasa i judejskim stanovnicima Jeruzalema, što su stajali na zidu, da ih uplaše i smetu i da tako dobiju grad u svoje ruke.
19. Govorili su o Bogu Jeruzalema kao o bogovima naroda poganskih, koji su samo rđavo djelo ruke čovječje.
20. I kad se kralj Ezehija i prorok Izaija, sin Amosov, radi toga pomolišе i za pomoć k nebu zavapiše,
21. Posla Gospod anđela, koji uništi sve ratnike, knezove i zapovjednike u taboru kralja asirskoga, tako da se vrati sa sramotom u svoju zemlju. Kad uđe tamo u hram svojega boga, ubiše ga ondje mačem neki od njegovih rođenih sinova.
*22. Tako izbavi Gospod Ezehiju i stanovnike Jeruzalema iz ruku Senaheriba, kralja asirskoga, i iz ruku svih drugih neprijatelja i pribavi im mir na sve strane.

(15) »I vaš Bog«: neki prevodioci (i Daničić) prevode: »i vaši bogovi«.
(22) »I pribavi im mir na sve strane«: ovako prevode Septuaginta i Vulgata, i ovaj prijevod dobro odgovara 1 Dnev 22, 18. Neki prevodioci (i Daničić) prevode: »i čuva ih na sve strane«.

23. I mnogi su donosili Gospodu darove u Jeruzalem i dragocjene poklone Ezehiji, kralju Judinu, koji je otada stajao u visokom ugledu kod svih naroda.
*24. U ono vrijeme razbolje se Ezehija na smrt. On se pomoli Gospodu, koji mu progovori i dade mu čudesni znak.
25. Ali Ezehija ne pokaza se zahvalan na iskazanom mu dobročinstvu, već se uzoholi. Zato dođe na nj gnjev i na Judu i Jeruzalem.
26. I ponizi se Ezehija radi svoje oholosti, on i stanovnici Jeruzalema. Zato ne dođe na njih gnjev Gospodnji još za života Ezehijina.
27. Ezehija je imao vrlo veliko blago i sjaj. On je bio stekao sebi blago u srebru, zlatu i dragom kamenju, i mirise, štitove i svakojako dragocjeno posuđe;
28. Usto spremišta za dohodak od žita, vina i ulja, i staje za svakojaku stoku i štale za stada.
29. I gradove sazida sebi, i imao je velika stada ovaca i goveda; jer mu je Bog bio dao veoma velik posjed.
30. Ezehija je i onaj bio, koji zatvori gornji izvor vode Gihona i svede je dolje na zapadnu stranu grada Davidova. Ezehija je imao uspjeh u svim preduzećima svojim.
*31. Samo kad dođe poslanstvo, koje su mu bili poslali knezovi babilonski, da raspitaju za čudesni znak, što se bio dogodio u zemlji, pripusti Bog da padne u napast, da točno upozna njegove pomisli.
*32. Ostala povijest Ezehijina i pobožna djela njegova stoje zapisana u Objavljenju proroka Izaije, sina Amosova, i u knjizi kraljeva Judinih i Izraelovih.
*33. Kad je Ezehija bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga više grobova potomaka Davidovih. Sav Juda i narod jeruzalemski iskazaše mu čast kod smrti njegove. Njegov sin Manases postade kralj mjesto njega.

GLAVA 33.

Manases idolopoklonik. Njegovo sužanjstvo i pokora. Amon. Jozija.

*1. Manasesu je bilo dvanaest godina, kad postade kralj, i vladao je pedeset i pet godina u Jeruzalemu.
2. Činio je, što se nije dopadalo Gospodu, kad je nasljedovao grdobe narodâ, koje je Gospod bio protjerao ispred sinova Izraelovih.
*3. Visine, što ih je bio oborio njegov otac Ezehija, načini on opet, podiže žrtvenike Baalima, dade postaviti Ašere, klanjao se je svoj zvjezdanoj vojsci nebeskoj i njoj je služio.
4. Dapače u hramu Gospodnjem, o kojem je bio objavio Go-

(24—26) Isp. 4 Kralj 20, 1—11.
(24) Taj znak bio je čudo na satu sunčaniku (4 Kralj 20, 8—11 s bilješkom).
(31) Isp. 4 Kralj 20, 12—19.
(32 sl.) Isp. 4 Kralj 20, 20 sl.
(33) Grobnica kraljeva nije bila načinjena među ostalim grobovima kraljevskim, jer možda nije bilo tamo mjesta.
Gl. 33. (1—20) Isp. 4 Kralj 21, 1—18.
(1) Kako je Manases došao na vladu tako mlad, odgajali su ga više godina štitnici, koji sigurno nijesu pripadali stranci odanoj vjeri.
(3 sl.) Nesamo da je kralj Manases opet uveo službu na visinama, zabranjenu od zakona (3 Mojs 26, 30), koja je doduše štovala pravoga Boga, ali se je ogriješila o jedinstvo bogoštovnoga mjesta (5 Mojs 12, 4. 5), nego je još uveo i svakojaka tuđa bogoštovlja. Dapače je oskvrnio svetište, kad je u nj postavio žrtvenike i likove idolske.

spod: »U Jeruzalemu dat ću da stanuje ime moje u sva vremena«, sagradi žrtvenike.

5. Svoj zvjezdanoj vojsci nebeskoj podiže žrtvenike u obadva trijema hrama Gospodnjega.

6. Svoje vlastite sinove pusti da idu kroz oganj u dolu Ben-Enomu, vračao je, gatao je i čarao je, i namjesti zaklinjače mrtvacâ i gataoce. Tako je činio mnogo, što se nije dopadalo Gospodu, i dražio ga tako na gnjev.

7. I lik rezani, što ga je bio dao načiniti, postavi u hramu, za koji je bio Bog obećao Davidu i njegovu sinu Salomonu: »Ovaj hram i Jeruzalem, koji izabrah između svih plemena Izraelovih, učinit ću zauvijek stanom imena svojega.

8. Ne ću više dati da se noge Izraelove maknu iz zemlje, koju dadoh ocima vašim, ako samo budu pazili na to, da vjerno čine onako, kako sam im zapovjedio, i to točno po zakonu, pravilima i odredbama, koje im je naložio Mojsije.«

9. Ali Manases zavede Judu i stanovnike Jeruzalema, te su činili još gore nego narodi, što ih je bio Gospod uništio ispred sinova Izraelovih.

10. Gospod je doduše opominjao Manasesa i narod njegov, ali se oni nijesu osvrtali na to.

*11. I pusti Gospod da dođu proti njima vojskovođe kralja asirskoga. Oni uhvatiše Manasesa kukama, svezaše ga gvozdenim verigama i odvedoše ga u Babilon.

12. I kad je bio tako u nevolji, molio se je Gospodu, Bogu svojemu, za milosrđe i duboko se je ponizio pred Bogom otaca svojih.

13. Kad mu se je molio, dade se on umoliti, usliši molitvu njegovu i povrati ga opet kao kralja u Jeruzalem. Tada upozna Manases, da je Gospod pravi Bog.

14. Poslije toga podiže vanjski zid uz Davidov grad na zapadnoj strani prema Gihonu u dolu i do ulaza na riblja vrata, tako da opkoli Ofel. Izvede ga vrlo visoko. U sve tvrde gradove Judine postavi vojne zapovjednike.

15. Tada odstrani tuđe bogove i rezani lik iz hrama Gospodnjega, tako isto žrtvenike, što ih je bio podigao na gori, gdje je stajao hram Gospodnji, i u Jeruzalemu, i baci ih pred grad napolje.

16. A žrtvenik Gospodnji uspostavi opet i prinese na njemu žrtve mirotvorne i zahvalne. Zapovjedi i Judejcima da štuju Gospoda, Boga Izraelova.

17. Ali je narod još uvijek žrtvovao na visinama, dakako samo Gospodu, Bogu svojemu.

*18. Ostala povijest Manasesova i molitva njegova Bogu njegovu i govori vidjelaca, koji su mu govorili u ime Gospoda, Boga Izraelova, stoje u povijesti kraljeva Izraelovih.

(11—13) Kralj asirski, o kojemu se ovdje radi, jest Asurbanipal (669.—626.), sin Asarhadona (681.—669.). Asarhadon i Asurbanipal ubrajaju Manasesa među svoje vazale. Po svoj prilici došao je kralj asirski proti njemu i odveo ga u ropstvo u Babilon, jer je, kao i kralj tirski, bio učestvovao u nekoj pobuni.

(18) »Molitva njegova«: ona nije došla do nas; jer onaj komad, što se zove »Molitva Manasesova«, a nalazi se u nekim rukopisima Septuaginte pred 3. knjigom (apokrifnom = nepouzdanom) Ezdrinom, djelo je nekoga Žida helenista, t. j. grčkoga Žida iz Aleksandrije, što je izašlo malo prije kršćanske ere (doba).

*19. Molitva njegova i kako je bio uslišen, svi grijesi njegovi i nevjernost njegova, nadalje mjesta, na kojima je prije poniženja svojega podigao žrtvene visine i postavio Ašere i likove rezane, to je zapisano u Riječima Hozajevim.

20. Kad je Manases bio počinuo kod otaca svojih, pokopaše ga u palači njegovoj. Njegov sin Amon postade kralj mjesto njega.

*21. Dvadeset i dvije godine imao je Amon, kad postade kralj, i vladao je dvije godine u Jeruzalemu.

22. On je činio, što se nije dopadalo Gospodu, kao što je bio činio njegov otac Manases. Svima likovima rezanim, što ih je bio dao načiniti njegov otac Manases, prinosio je Amon mnoge žrtve i štovao ih.

23. Ali se ne ponizi pred Gospodom, kao što se je bio ponizio njegov otac Manases, dapače naprti Amon na sebe veliku krivnju.

24. Sluge njegove urotiše se proti njemu i ubiše ga u palači njegovoj.

25. A narod pobi sve, koji su se bili urotili proti kralju Amonu. Njegova sina Joziju podiže narod za kralja na njegovo mjesto.

GLAVA 34.

Jozijina pobožnost. Nađen zakonik Mojsijev. Obnova zavjeta.

*1. Joziji je bilo osam godina, kad postade kralj. Vladao je trideset i jednu godinu u Jeruzalemu.

2. Činio je, što se je dopadalo Gospodu, i hodio je putovima svojega djeda Davida. Ne odstupi od toga ni nalijevo ni nadesno.

*3. U osmoj godini vladanja svojega, kad je još bio veoma mlad, poče vjerno služiti Bogu svojega djeda Davida. U dvanaestoj godini poče čistiti zemlju Judinu i Jeruzalem od žrtvenih visina, od Ašera, od likova rezanih i livenih.

4. Pred očima njegovim raskopaše žrtvenike Baalove. Stupove sunčane, što su bili gore na njima, dade sasjeći. Ašere, likove rezane i spomenike dade oboriti i satrti i prah od njih dade razasuti po grobovima onih, koji su im bili žrtvovali.

5. Kosti svećenikâ dade sažeći na žrtvenicima njihovim i tako očisti zemlju Judinu i Jeruzalem.

6. I u gradovima od Manaseja i Efraima, od Simeona do Neftalija — u ruševinama njihovim unaokolo —

7. Dade poobarati žrtvenike, Ašere i likove rezane izlomiti i satrti i po svoj zemlji Izraelovoj sve stupove sunčane sasjeći. Tada se vrati u Jeruzalem.

8. U osamnaestoj godini vladanja njegova, pošto je bio očistio zemlju i hram, posla Safana, sina Eselijina, zapovjednika gradskoga Maasiju i pečatnika Johu, sina Joahazova, da se popravi hram Gospoda, Boga njegova.

(19) »Riječi Hozajeve«: isp. 4 Kralj 21, 10—15. Septuaginta ima »Riječi vidjelaca« (Daničić: »Knjige proročke«).

(21—25) Isp. 4 Kralj 21, 19—24.

Gl. 34. (1—33) Isp. 4 Kralj 22, 1—23, 20.

(3) »Kad je još bio veoma mlad«: to se ističe Joziji u hvalu. U mlade bi ga dane idolopoklonstvo sa svojim razuzdanostima lako zavelo i odvuklo od Boga. Ali se vrijedni mladić nije dao zavesti, nego je od prve svoje mladosti revnovao za Boga.

*9. Kad oni dođoše k velikomu svećeniku Helciji, predadoše novce, što su bili doneseni u hram Božji, i što su ga bili nakupili leviti, čuvari pragova, od Manaseja i Efraima i od svih ostalih sinova Izraelovih i od svega Jude i Benjamina i od stanovnikâ Jeruzalema.

10. Oni ih uručiše poslovođama, koji su bili postavljeni kod hrama Gospodnjega. Ovi su isplaćivali poslenike, koji su bili zaposleni oko hrama Gospodnjega obnavljajući i popravljajući hram.

11. Oni su davali drvodjeljama i zidarima, da se kupuje kamenje otesano i drvo za grede i da se pobrvnaju zgrade, što su ih bili razvalili kraljevi Judini.

12. Ljudi su radili svoj posao vjerno i savjesno. Nad njima su bili postavljeni za nadzor leviti Jahat i Obadija od sinova Merarijevih i Zaharija i Mosolam od sinova Kaatovih. Leviti, ukoliko su se razumjeli u glazbala,

13. Bili su postavljeni nad nosioce, i također bilo im je povjereno nadziranje svih drugih radnika kod njihova službovanja. Gdjekoji leviti bili su pisari, upravitelji i vratari.

*14. Kad su vadili novce, što su bili ušli za hram Gospodnji, nađe svećenik Helcija zakonik Gospodnji od Mojsija.

15. Helcija javi pisaru Safanu: »Nađoh zakonik u hramu Gospodnjem.« Helcija predade tad knjigu Safanu.

16. Safan odnese knjigu kralju i podnese kralju ovaj izvještaj: »Sve, što je bilo naloženo slugama tvojim, izveli su.

17. Oni su novce, što se nađoše u hramu Gospodnjem, pokupili i uručili poslovođama, što su namješteni za nadzor.«

18. Ujedno javi pisar Safan kralju: »Svećenik Helcija dade mi knjigu«, i Safan je pročita kralju.

*19. Kad je kralj čuo sadržaj zakona, razdrije haljine svoje.

20. Tada kralj dade slijedeći naputak Helciji i Abikamu, sinu Safanovu, i Abdonu, sinu Mihinu, pisaru Safanu i Asaji, slugi kraljevu:

21. »Idite, upitajte Gospoda za me, za narod i za one, koji su još preostali u Izraelu i Judi, o sadržaju ove knjige, što se je našla! Jer je velik gnjev Gospodnji, koji se je raspalio proti nama zato, što oci naši nijesu slušali propise Gospodnje, da čine sve to, što stoji napisano u ovoj knjizi.«

22. I tako otide svećenik Helcija s onima, koje je bio označio kralj, k proročici Holdi, ženi rušnika Seluma, sina Tekuatova, unuka Hasrina, koja je stanovala u drugom kotaru u Jeruzalemu, i upitaše je o tome.

23. Ona im dade ovaj odgovor: »Ovako govori Gospod, Bog Izraelov: Kažite čovjeku, koji vas posla k meni:

24. Ovako govori Gospod: Pustit ću zlo na ovo mjesto i na stanovnike njegove, sve kletve, što stoje napisane u knjizi, koju su pročitali kralju Judinu.

25. Zato, jer su me ostavili i prinosili kad drugim bogovima, da me draže svim tim rđavim djelom ruku svojih, moj će se gnjev raspaliti proti tome mjestu i ne će se ugasiti.

(9 sl.) Novci za popravak hrama bili su skupljeni na sličan način, kako se je skupljalo prije kojih 200 godina pod Joasom (24, 9 sl.; 4 Kralj 12, 10 sl.).
(14) Isp. 4 Kralj 22, 8.
(19) Isp. 4 Kralj 22, 9 sl.

26. A kralju Judinu, koji vas posla, da upitate Gospoda, javite ovo: Ovako govori Gospod, Bog Izraelov, za sve riječi, koje si čuo:
27. Jer je srce tvoje bilo ponizno i ti si se prignuo pred Bogom, kad si čuo, što je zaprijetio tomu mjestu i stanovnicima njegovim, i jer si se ponizio preda mnom i razderao haljine svoje i plakao preda mnom, zato sam i ja uslišio tebe, govori Gospod.
28. Zato ćeš, kad te priberem k ocima tvojim, u miru biti položen u grob svoj. Oči tvoje ne će gledati svu tu nesreću, koju ću pustiti na to mjesto i na stanovnike njegove.« Tako kazaše kralju.
*29. Tada posla kralj glasnike, i oni sakupiše kod njega sve starješine Judine i jeruzalemske.
30. Kralj otide u hram Gospodnji i s njim svi ljudi iz zemlje Judine i stanovnici Jeruzalema, i svećenici i leviti, sav narod, veliko i malo. Tamo im pročita sav sadržaj knjige zavjetne, koja je bila nađena u hramu Gospodnjem.
31. Potom stupi kralj na sjedište svoje i učini zavjet pred Gospodom, da će oni ići za Gospodom i držati njegove zapovijedi, njegove naredbe i ustanove svim srcem i svom dušom, da tako udovolje propisima ovoga zavjeta, što su bili napisani u ovoj knjizi.
32. Tada dade da svi, koji su bili u Jeruzalemu i u plemenu Benjaminovu, stupe u ovaj zavjet, i stanovnici Jeruzalema radili su tako, kako je odgovaralo zavjetu Boga, Boga otaca njihovih.
33. Tako odstrani Jozija sve grdobe idolske iz svih krajeva sinova Izraelovih i obveza sve u Izraelu da služe Gospodu, Bogu svojemu. Dok je on živio, ne odstupiše oni od toga, da idu za Gospodom, Bogom otaca svojih.

GLAVA 35.

Jozija svetkuje vazam, ide u rat, ranjen u boju vraća se u Jeruzalem i umire ondje.

*1. Potom je svetkovao Jozija u Jeruzalemu blagdan vazma u čast Gospodu. Četrnaesti dan prvoga mjeseca klali su vazam.
2. On postavi svećenike u službe njihove i potaknu ih, da služe u hramu Gospodnjem.
*3. Levitima, koji su imali učiti sav narod Izraelov i bili su posvećeni Gospodu, reče: »Donesite sveti kovčeg u hram, koji sagradi Salomon, sin Davidov, kralj Izraelov! Ne trebate ga više nositi na ramenima. Služite sada Gospodu, Bogu svojemu, i narodu njegovu Izraelu!
4. Držite se spremni po obiteljima i redovima svojim, kako su propisali David, kralj Izraelov, i njegov sin Salomon!
5. Postavite se u svetištu po obiteljima svojih zemljaka, ljudî iz naroda, i to za svaku obitelj jedan odio levitske obitelji!

(29—33) Isp. 4 Kralj 1—20. 24.
Gl. 35. (1—19) Isp. 4 Kralj 23, 21—23.
(3) Možda su bezbožni kraljevi Manases i Amon dali odstraniti kovčeg zavjetni iz svetišta. A moglo bi i to biti, da se je kovčeg zavjetni odnio iz svetinje nad svetinjom poradi poslova pri popravku hrama (34, 8). Jozija se nada, da ubuduće kovčeg zavjetni ne će više ostaviti svoje mjesto. Možda se je u prijašnja žalosna vremena morao kovčeg zavjetni smjestiti na sigurno mjesto ispred kraljeva, koji su i hram oskvrnjivali svojim idolopoklonstvom (33, 7; 4 Kralj 21, 4 sl.). Sveti Jeronim hoće, da su za bezbožnog Ahaza pobožni svećenici prenijeli kovčeg zavjetni u kuću proročice Holde. Sada ga je Jozija dao opet staviti na njegovo mjesto.

*6. Nato zakoljite vazam i posvetite se i pripravite ga za zemljake svoje! A pri tom postupajte po naputku, što ga je dao Gospod preko Mojsija!«

*7. Jozija dade ljudima iz naroda sitne stoke, naime janjaca i jarića — sve za žrtve vazmene svima prisutnima, na broj trideset tisuća —, usto tri tisuće goveda, to sve od kraljevskoga posjeda.

8. I vrhovni činovnici njegovi dadoše dragovoljno darova narodu, svećenicima i levitima. Tako su darovali Helcija, Zaharija i Jahiel, predstojnici hrama Božjega, svećenicima za žrtve vazmene dvije tisuće i šest stotina janjaca i tri stotine goveda.

9. Honenija i braća njegova Semeja i Natanael, nadalje Hasabija, Jehiel i Jozabad, predstojnici levitâ, dadoše levitima za žrtve vazmene dar od pet tisuća janjaca i pet stotina goveda.

10. Služba je bila uređena ovako: svećenici su stupili na svoje mjesto, tako isto leviti po svojim odjelima, kako je bio naredio kralj.

11. Tada su klali vazam. Svećenici bi škropili krvlju primajući iz ruke levitâ. Ovi su tada derali kožu.

12. Odvojili bi dijelove određene za žrtvu paljenicu, da ih dadnu skupinama obiteljî iz naroda, te ih one prinesu Gospodu, kako je propisano u knjizi Mojsijevoj. Isto su tako postupali s govedima.

*13. Tada su pekli vazam na ognju po propisu, kuhali su svete darove u loncima, kotlovima i zdjelama i donosili ih brzo svima ljudima iz naroda.

14. Potom su zgotovili sebi i svećenicima; jer svećenici, potomci Aronovi, imali su posla oko prinošenja žrtava paljenica do u noć. Zato bi leviti zgotovili sebi i svećenicima, potomcima Aronovim.

15. Pjevači, potomci Asafovi, stajali su na svojim mjestima, što su ih zauzeli po naredbi Davidovoj, Asafovoj, Hemanovoj i Idituna, vidioca kraljeva, i vratari na pojedinim vratima. Oni nijesu trebali ostavljati svoju službu, jer bi im zgotovili suplemenici njihovi, leviti.

16. Tako je bila uređena sva služba Gospodnja u onaj dan, kada se imalo držati vazam i na žrtveniku se Gospodnjem prinijeti žrtve paljenice po naredbi kralja Jozije.

17. I tako su svetkovali tada sinovi Izraelovi, što su bili prisutni, sedam dana vazam i blagdan nekvasnih kruhova.

*18. Od vremena proroka Samuela nije se bio više u Izraelu svetkovao takav blagdan vazma. Nijedan od kraljeva Izraelovih nije bio priredio takav blagdan vazma, kao što ga je svetkovao Jozija sa

(6) »I pripravite ga za zemljake svoje«; Vulgata (i Daničić): »I pripravite braću svoju.«

(7) Meso od goveda nije se upotrijebilo za vazmenu gozbu, nego se je blagovalo na žrtvenim gozbama kroz sedam dana vazmenog blagdana.

(13) Isp. 2 Mojs 12, 8—9; 5 Mojs 10, 7. — »Tada su pekli vazam«, t. j. meso od janjaca ili jarića vazmenih. — »Sveti darovi«, t. j. meso od goveda; ovo su goveđe meso kuhali sigurno sutradan (15. nisana) za mirotvornu žrtvu, jer uvečer 14. nisana smjelo se je jesti samo janje vazmeno.

(18) Jozija nadvisi svojom darežljivošću sve svoje prethodnike, premda su oni bili bogatiji i moćniji od njega. Doduše način izražavanja ima na sebi nešto običajno — i o Ezehiji se slično kazuje (30, 26) — ali svakako bio je taj vazam nešto izvanredno.

svećenicima i levitima i sa svim Judom i sa sinovima Izraelovim, što ih se bilo našlo, i sa stanovnicima Jeruzalema.

19. U osamnaestoj godini vladanja Jozijina bio se je svetkovao ovaj vazam.

*20. Kad je Jozija bio opet uredio hram, dođe poslije svega toga kralj egipatski Nehao, da zametne bitku kod Harkamisa na Eufratu. Jozija izađe preda nj.

*21. A on posla k njemu poslanike i poruči mu: »Što ja imam s tobom, kralju Judin? Ne idem ja danas na tebe, nego na bojno mjesto, s kojim sam zaraćen, i Bog mi je zapovjedio da se požurim. Prođi se raditi proti Bogu, koji je sa mnom, da te ne uništi!«

22. Ali se Jozija ne odvrati od njega, nego izađe da ga napadne. Ne posluša riječi Nehaovih, što su dolazile iz usta Božjih, nego dođe da se pobije u ravnici kod Mageda.

23. Ali strijelci pogodiše kralja Joziju, i kralj povika slugama svojim: »Izvedite me odavle; jer sam teško ranjen!«

24. Sluge njegove digoše ga s kola ratnih, izvezoše ga u drugim kolima njegovim i dovedoše ga u Jeruzalem. On umrije i bi pokopan u grobovima otaca svojih. Sav Juda i Jeruzalem tugovali su za njim.

*25. Jeremija spjeva tužaljku za Jozijom, i svi pjevači i pjevačice opijevaju otada Joziju u svojim tužbalicama do današnjega dana. One se udomiše u Izraelu. Napisane su u Plaču.

26. Ostala povijest Jozijina i njegova pobožna djela, što su prema propisu zakona Gospodnjega,

27. Njegova prijašnja i potonja povijest, zapisani su u knjizi o kraljevima Izraelovim i Judinim.

GLAVA 36.

Joahaz, Joakim, Joahin, Sedecija. Ropstvo babilonsko. Cir daje dopust za povratak iz ropstva.

*1. Narod zemlje uze Joahaza, sina Jozijina, i učini ga mjesto oca njegova kraljem u Jeruzalemu.

2. Joahaz je imao dvadeset i tri godine, kad postade kralj, i vladao je tri mjeseca u Jeruzalemu.

(20—27) Isp. 4 Kralj 23, 25—30. Izakako je asirsko svjetsko kraljevstvo nakon smrti Asurbanipala (669.—626.) sve više bilo počelo gubiti svoju moć, i napokon glavni asirski grad Ninivu bio razorio kralj babilonski Nabopolasar godine 612. u društvu s medijskim kraljem Kyakseresom, gledali su i faraoni egipatski da se utvrde naprema ojačanoj moći babilonskoj, i oni sad podigoše, uz pripomoć asirskog velikoga kralja, kojega je bio potisnuo Nabopolasar, svoje zahtjeve na neke zapadnosirske krajeve. I tako ode Nehao II. proti Nabopolasaru babilonskom, na kojega je bila prešla vlast nad velikim dijelom asirskoga kraljevstva. Josija mu se usprotivi, jer je sigurno bio uvjeren, da će doskora Nehao podići zahtjeve i na Palestinu.

(20) Harkamis (Karkemiš), jedno vrijeme glavni grad kraljevstva hetejskoga, ležao je na desnoj strani Eufrata u sjevernoj Mezopotamiji.

(21) »Bojno mjesto« jest Rebla (Reblata; isp. 4 Kralj 23, 33; 4 Kralj 25, 6. 20 sl.) na Orontesu. — »Bog mi je zapovjedio...« Jeremija je bio u ime Božje prorekao Nehau pobjedu kod Harkamisa.

(25) Tužaljka proroka Jeremije nad smrću kralja Jozije izgubljena je.

Gl. 36. (1—3) Isp. 4 Kralj 23, 30—35. Joahaz nije bio zapravo prijestolonasljednik. Čini se, da ga je popela na prijesto stranka Egiptu neprijateljska, jer Eliakim, stariji brat Selumov, — tako se je zvao Joahaz prije svojega zasjednuća na prijesto (Jer 22, 10 sl.; 1 Dnev 3, 15) — očito je držao sa strankom Egiptu prijateljskom. Tekst ne kaže, da je Nehao došao u Jeruzalem, nego samo da je on Joahaza svrgao s vlade u Jeruzalemu (isp. 4 Kralj 23, 33).

3. Kralj egipatski svrže ga u Jeruzalemu i nametnu zemlji globu od sto talenata srebra i jedan talenat zlata.

*4. Tada postavi kralj egipatski njegova brata Eliakima kraljem nad Judom i Jeruzalemom i promijeni mu ime u Joakim. A njegova brata Joahaza uze Neaho sa sobom i odvede ga u Egipat.

5. Joakimu je bilo dvadeset i pet godina, kad postade kralj, i vladao je jedanaest godina u Jeruzalemu. Činio je, što se nije dopadalo Gospodu, Bogu njegovu.

*6. Tada dođe proti njemu Nabuhodonozor, kralj babilonski, i stavi ga u gvozdene verige, da ga odvede u Babilon.

7. I jedan dio posuđa hrama Gospodnjega odnese Nabuhodonozor u Babilon i metnu ga u palaču svoju u Babilonu.

*8. Ostala povijest Joakimova, gadna djela, što ih je počinio, i sve, što mu se dogodilo, stoji zapisano u knjizi o kraljevima Izraelovim i Judinim. Njegov sin Joahin postade kralj mjesto njega.

*9. Bilo je Joahinu osam godina, kad postade kralj, i vladao je tri mjeseca i deset dana u Jeruzalemu. Činio je, što se nije dopadalo Gospodu.

10. U slijedećoj godini dade ga kralj Nabuhodonozor odvesti u Babilon zajedno s dragocjenim posuđem hrama Gospodnjega. Kraljem nad Judom i Jeruzalemom učini njegova brata Sedeciju.

*11. Bila je Sedeciji dvadeset i jedna godina, kad postade kralj. Vladao je jedanaest godina u Jeruzalemu.

*12. Činio je, što se nije dopadalo Gospodu, Bogu njegovu. Ne ponizi se pred prorokom Jeremijom, koji mu je govorio po nalogu Gospodnjem.

13. Usto otpade od kralja Nabuhodonozora, kojemu je bio zakleo vjernost Bogom, ostade tvrdovrat i uporan i ne obrati se Gospodu, Bogu Izraelovu.

14. I svi vrhovni svećenici zajedno s narodom počiniše tolike nevjernosti svakojakim poganskim grdobama idolskim i oskvrniše hram Gospodnji, koji je bio dao sebi posvetiti u Jeruzalemu.

15. I Gospod, Bog otaca njihovih, slao je k njima neprestano opomene preko glasnika svojih, jer mu je bilo žao naroda i stana njegova.

(4—8) Isp. 23, 36—24, 6.

(6) Iz hebrejskoga teksta ne vidi se sigurno, da je Nabuhodonozor odveo Eliakima u Babilon.

(8) O gadnim djelima Joakimovim isp. Jer 7, 9. 30 sl.; 19, 3—13; 22, 18 sl.; 25, 8.

(9 sl.) Isp. 4 Kralj 24, 8—17. Joahinu je bilo 18 godina, kad postade kralj (4 Kralj 24, 8). Pogrješka je u ovom 9. retku. — Ropstvo je bilo svršetkom ožujka ili početkom travnja godine 598./7. — »Njegova brata Sedeciju«: Ovdje je brat uzet u širem smislu (1 Mojs 14, 14). Septuaginta i Vulgata imaju: »strica njegova«.

(11—22) Isp. 4 Kralj 24, 18—25, 7.

(12) Prorok Jeremija opomenuo je kralja Sedeciju, da drži svoju zakletvu vjernosti (Ezek 17, 13), i prekorio ga je radi njegove nevjere (Jer 21, 1—7; 24, 1—10; 27, 12—22; 32, 3—5; 34; 37). Na svu priliku bili su se opet udružili proti Nabuhodonozoru Tir-Sidon (Ezek 26; 27), Amon (Ezek 22, 33—37), Edom, Moab i Juda. Faraon Psametih II. (593.—588.) pristao je također uz njih. Sedeciju radi njegova vladanja žestoko kori i prorok Ezekiel (Ez 17, 12 sl.; 18—20; 21, 25).

*16. A oni su se rugali glasnicima Božjim, prezirali su opomene njegove i smijali se prorocima njegovim, dok se ne raspali gnjev Gospodnji na narod njegov tako, te više nije bilo spasenja.

17. I pusti da dođe na njih kralj kaldejski, koji pobi mačem mladiće njihove u svetom hramu njihovu. Ne poštedi ni mladića ni djevojke, ni starca ni nemoćna. Sve mu dade u ruke.

18. I sve posuđe hrama Božjega, veliko i malo, blago hrama Gospodnjega i blago kraljevo i vrhovnih činovnika njegovih — sve on odnese u Babilon.

19. Hram Božji spališe, zid jeruzalemski oboriše i sve palače popališe, tako da svi dragocjeni predmeti propadoše u njemu.

*20. Potom sve, što je bilo umaklo maču, odvede u ropstvo u Babilon. Moradoše njemu i sinovima njegovim robovati, dokle ne nasta kraljevstvo perzijsko,

*21. Da bi se ispunila riječ Gospodnja, koja je bila izašla preko Jeremije: »Dok zemlja nije bila iznosila subotne godine svoje.« Za sve vrijeme svojega opustošenja imala je mir, dok se ne navrši sedamdeset godina.

*22. U prvoj godini vladanja perzijskoga kralja Cira — da se ispuni obećanje Gospodnje, koje navijesti Jeremija — nadahnu Gospod perzijskoga kralja Cira, te oglasi po svemu kraljevstvu svojemu i raspisa ovo:

23. »Ovako veli Cir, kralj perzijski: Sva kraljevstva zemaljska dao mi je Bog, Gospod u nebu. I on mi je naložio, da mu sagradim hram u Jeruzalemu u Judeji. Tko između vas sviju pripada narodu njegovu, neka ide gore s blagoslovom Gospoda, Boga svojega!«

(16) Isp. Jer 18, 15; 20, 8; Ezek 33, 32. Sedecija nije se usudio da ustane na obranu Jeremije, premda ga je visoko cijenio.

(20) Stanovnici Jeruzalema ostadoše u babilonskom sužanjstvu sve do povratka pod perzijskim kraljem Cirom (538).

(21) Po zakonu Mojsijevu (3 Mojs 25, 5; 26, 34) nije se smjela obrađivati zemlja u sedmoj godini. Ovaj se zakon nije držao. I sad će svako obrađivanje zemlje mirovati, dok se ne dovrši 70 godina sužanjstva u Babilonu (Jer 25, 11 sl.; 29, 10).

(22. 23) Isp. 1 Ezd 1, 1 sl.

DVIJE KNJIGE EZDRINE

Dvije knjige Ezdrine po Vulgati ili, po hebrejskom tekstu, **knjiga Ezdrina i knjiga Nehemijina**, bile su u početku samo jedno djelo, jer knjiga Nehemijina samo je nastavak knjige Ezdrine, i obadvije knjige imaju jednu istu svrhu. Obadvije obrađuju obnovu države judejske (plemena Judina i Benjaminova) nakon sužanjstva babilonskoga.

Prva knjiga Ezdrina ili, po hebrejskom, **knjiga Ezdrina** opisuje u prvom dijelu (gl. 1.—6.) povratak Judejaca iz Babilona pod vodstvom Zorobabela i ponovno zidanje hrama pod Cirom i Darijem I. (538.—516. pr. Kr.). U drugom se dijelu (gl. 7.—10.) opisuje povratak Judejaca pod vodstvom Ezdre u vrijeme perzijskoga kralja Artakserksa I. (458. pr. Kr.) i reformna (preobrazovna) djelatnost Ezdre, osobito njegova borba proti mješovitim ženidbama.

Ezdra, koji je, po judejskoj i kršćanskoj predaji, pisac ove knjige, bio je unuk velikoga svećenika Saraje (gl. 7, 1; 4 Kralj 25, 18) i od Duha Božjega prosvijetljeni pisac i književnik vješt zakonu Mojsijevu (gl. 7, 6).

Druga knjiga Ezdrina ili, po hebrejskom, **knjiga Nehemijina** opisuje povratak Nehemije (446./5. pr. Kr.) pod Artakserksom I. i njegovu političku i vjersku reformu: u prvom dijelu (gl. 1.—7.) ponovno zidanje jeruzalemskih zidova, u drugom dijelu (gl. 8.—10.) novo uređenje vjersko-ćudorednoga života i u trećem dijelu (gl. 11.—13.) političku obnovu.

Pisac ove knjige nije Ezdra, nego Nehemija, veoma ugledni Izraelac kod perzijskoga kralja Artakserksa I. (2 Ezd 1, 11). Bio je peharnik kraljev. I Bog mu je dao veličinu duha, plemenitost srca i veliku ljubav prema narodu svojemu, da mu bude utješitelj, a to znači i njegovo ime. On je, kako uče sveti Jeronim i drugi sveti Oci, lijepa slika Isusa Krista, koji je (Iz 61, 2. 3) bio isto tako poslan od Oca nebeskoga, da utješi sve žalosne na Sionu, da obnovi stari Sion i preobrazi ga u svetu i neokaljanu Crkvu.

Svrha obadvjema knjigama Ezdrinim jest pokazati, kako je Providnost Božja povratila narod izraelski iz babilonskoga ropstva u nje-

govu staru domovinu, i kako ga je ona i u domovini vodila i čuvala od vanjskih i nutarnjih neprijatelja. I to još hoće da pokažu ove dvije knjige, kako su se ovim povratkom iz sužanjstva babilonskoga i obnovom države judejske ispunila obećanja prorokâ (1 Ezd 1, 1).

Svjetska povijest tadašnjega vremena potvrđuje izvještaje dviju Ezdrinih knjiga. Njihove izvještaje potvrđuju i proroci Agej i Zaharija (isp. i 2 Mkb 1, 18 sl.).

PRVA KNJIGA EZDRINA PO VULGATI

ili

KNJIGA EZDRINA PO HEBREJSKOM TEKSTU

GLAVA 1.

Cir dopušta Judejcima slobodan povratak iz ropstva.

*1. U prvoj godini vladanja perzijskoga kralja Cira — da se ispuni obećanje Gospodnje, koje navijesti Jeremija — nadahnu Gospod perzijskoga kralja Cira, te oglasi po svemu kraljevstvu svojemu i raspisa ovo:

*2. »Ovako veli Cir, kralj perzijski: Sva kraljevstva zemaljska dao mi je Bog, Gospod u nebu. I on mi je naložio, da mu sagradim hram u Jeruzalemu u Judeji.

3. Tko između vas sviju bilo kako pripada narodu njegovu, neka ide s blagoslovom Božjim u Jeruzalem u Judeji i neka tamo gradi hram Gospoda, Boga Izraelova, Boga, koji stanuje u Jeruzalemu.

4. Svuda, gdje se još zadržavaju ostaci naroda, neka ih stanovnici mjesta potpomognu srebrom i zlatom, imetkom i stokom osim darova za kuću Božju u Jeruzalemu!«

5. I tako zaputiše od glavara obiteljskih u Judi i Benjaminu i od svećenikâ i levitâ svi, kojima to nadahnu Bog, da opet sagrade hram Gospodnji u Jeruzalemu.

*6. I svi, što su s njima stanovali, potpomogoše ih posuđem srebrnim, zlatom, imetkom, stokom i dragocjenim darovima, osim svih darova posvetnih.

*7. A kralj Cir izdade posuđe hrama Gospodnjega, što ga je bio odnio iz Jeruzalema Nabuhodono-

---

Gl. 1. (1 sl.) Isp. 2 Dnev 36, 22. 23. — Jer su Judejci, na koje se ovdje misli, stanovali u Babiloniji, to je za njih prva godina vladanja Cirova bila ona godina, u kojoj je on preuzeo vlast nad Babilonom, t. j. godina 538. pr. Kr. Nad Perzijom vladao je od g. 558. — Cir, hebr. Koreš, na natpisima Kurus. — O proroštvu proroka Jeremije isp. Jer 25, 11; 29, 10.

(2) Cir je priznavao i štovao Boga Judejaca. A to je on činio i prema bogovima svih drugih njemu podložnih naroda. Svakako nije isključeno, da je on kao Perzijanac bio iskazivao veliko štovanje prema vjeri Judejaca i da je možda preko Judejaca na njegovu dvoru bio dočuo za neka proroštva prorokâ.

(6) »Potpomagaše ih posuđem srebrnim, zlatom«; Vulgata »sudovima srebrnim i zlatnim« (»in vasis argenteis et aureis«).

(7) Isp 2 Dnev 36, 7. 10 i 4 Kralj 24, 13; 25, 13—16.

zor i metnuo ga u hram boga svojega.
*8. I to dade ga izdati perzijski kralj Cir preko rizničara Mitridata, koji ga izbroji judejskomu knezu Sasabasaru.
9. Ovo mu je broj: Trideset zlatnih, tisuća srebrnih zdjela, dvadeset i devet noževa,
10. Trideset zlatnih čaša, četiri stotine i deset srebrnih čaša druge vrste, tisuća drugoga posuđa,
11. Svega pet tisuća i četiri stotine zlatnoga i srebrnoga posuđa. Sve to ponese Sasabasar sa sobom, kad su bili prognanici povedeni iz Babilona u Jeruzalem.

GLAVA 2.

Popis naroda, što se vrati iz sužanjstva. Prilozi za zidanje hrama.

*1. Ovo su ljudi one pokrajine, što se vratiše iz ropstva, koje nekoć odvede Nabuhodonozor, kralj babilonski, u ropstvo u Babilon, i koji se sad vratiše u Jeruzalem i u Judeju, svaki u svoj grad, —
*2. Koji se vratiše pod vodstvom Zorobabela, Jozue, Nehemije, Saraje, Rahelaje, Mardohaja, Belsana, Mesfara, Beguaja, Rehuma i Baane. Ovo je broj ljudi iz naroda Izraelova:
*3. Dvije tisuće sto sedamdeset i dva potomka Farosova;
4. Trista sedamdeset i dva potomka Sefatijina;
5. Sedam stotina sedamdeset i pet potomaka Areinih;
6. Dvije tisuće osam stotina i dvanaest potomaka Fahat-Moabovih iz linije Jozuine i Joabove;
7. Tisuća i dvjesta pedeset i četiri potomka Elamova;
8. Devet stotina četrdeset i pet potomaka Zetuinih;
9. Sedam stotina i šezdeset potomaka Zahajevih;
10. Šest stotina četrdeset i dva potomka Banijeva;
11. Šest stotina dvadeset i tri potomka Bebajeva;
12. Tisuća dvjesta dvadeset i dva potomka Azgadova;
13. Šest stotina šezdeset i šest potomaka Adonikamovih;
14. Dvije tisuće pedeset i šest potomaka Beguajevih;
15. Četiri stotine pedeset i četiri potomka Adinova;
16. Dvedeset i osam potomaka iz linije Ezehijine;

(8) »Preko rizničara Mitridata«; Vulgata: »preko Mitridata, sina Gazabarova« (»per manum Mithridatis, filii Gazabar«). — Sasabasar je perzijsko ime za Zorobabela. On je bio potomak Davidov (Mt 1, 12 sl.) i postao je perzijski namjesnik u Judeji; bio je vođa Judejaca, koji je opet sagradio hram u Jeruzalemu (isp. Zah 4, 9; dolje 3, 2; 5, 2. 14).

Gl. 2. (1—70) Isp. 2 Ezd 7, 6—73. — Popis je u glavnom isti ovdje i u 2 Ezd (Neh) 7, 6—73. Razlike su ponajviše u pisarskim pogrješkama, što su se lako mogle uvući u takve spiskove. — Pod pokrajinom razumijeva se zemlja Judeja, koja je sad spala na pokrajinu perzijskoga kraljevstva.

(2) Zorobabel je imao pod sobom svjetovnu upravu nove judejske države, možda jer je bio potomak Davidov (isp. 1 Dnev 3, 19; Mt 1, 12 sl.). Jozua je bio vjerski poglavar. On je vukao lozu od Josedeka, sina Sarajina (Ag 1, 1), koji je bio ubijen od Nabuhodonozora (4 Kralj 25, 18 sl.). On je bio prvi veliki svećenik iza sužanjstva (3, 2; 5, 2).

(3) Ovdje su popisani svi, koji su se u početku odlučili da pođu sa Zorobabelom iz Babilonije kući. Mnogi su se kasnije predomislili, gdjekoji klonuli putem, a gdjekoji se tek u putu priključili onima, što su se vraćali u domovinu. Tako je ovaj popis izašao u nekim imenima i brojevima različan od popisa u 2 Ezd 7, 6—67, gdje su popisani oni, koji su se vratili u Judeju.

17. Trista dvadeset i tri potomka Besajeva;

18. Sto i dvanaest potomaka Jorinih;

19. Dvjesta dvadeset i tri potomka Hasumova;

*20. Devedeset i pet ljudi iz Gibara;

21. Sto dvadeset i tri iz Betlehema;

22. Pedeset i šest ljudi iz Netufe;

23. Sto dvadeset i osam ljudi iz Anatota;

24. Četrdeset i dva iz Azmaveta;

25. Sedam stotina četrdeset i tri iz Karjatjarima, Cefira i Berota;

26. Šest stotina dvadeset i jedan iz Rame i Gabae;

27. Sto dvadeset i dva iz Mahmasa;

28. Dvjesta dvadeset i tri iz Betela i Haja;

29. Pedeset i dva iz Neba;

30. Sto pedeset i šest ljudi iz Magbisa;

31. Tisuća i dvjesta pedeset i četiri iz Novoga Elama;

32. Trista i dvadeset ljudi iz Harima;

*33. Sedam stotina dvadeset i pet ljuti iz Loda, Hadida i Ona;

34. Trista četrdeset i pet ljudi iz Jeriha;

35. Tri tisuće šest stotina i trideset ljudi iz Senae.

*36. Svećenici: devet stotina sedamdeset i tri potomka Jadajina iz kuće Jozuine,

37. Tisuća pedeset i dva potomka Emerova,

38. Tisuća dvjesta četrdeset i sedam potomaka Feshurovih

*39. I tisuća i sedamnaest potomaka Harimovih.

40. Leviti: sedamdeset i četiri potomka Jozuina i Cedmihelova iz kuće Odovijine.

41. Pjevača je bilo sto dvadeset i osam potomaka Asafovih.

42. Vratara je bilo svega sto trideset i devet potomaka Selumovih, Aterovih, Telmonovih, Akubovih, Hatitinih i Sobajevih.

*43. Natineji su bili potomci Sihini, Hasufini, Tabaotovi,

44. Cerosovi, Siajini, Fadonovi,

45. Lebanini, Hagabini, Akubovi,

46. Hagabovi, Semlajevi, Hananovi,

47. Gadelovi, Gaherovi, Raajini,

48. Rasinovi, Nekodini, Gazamovi,

49. Azini, Fasejini, Besejevi,

50. Asenini, Munimovi, Nefusimovi,

51. Bakbukovi, Hakufini, Harhurovi,

52. Beslutovi, Mahidini, Harsini,

53. Berkosovi, Sisarini, Temini,

54. Nasijini i Hatifini.

(20—29) Mjesta u ovim recima nabrojena nalaze se sva u blizini Jeruzalema, u negdašnjem plemenskom području Jude i Benjamina.

(33) To su gradovi u plemenu Benjaminovu (isp. 1 Dnev 8, 12).

(36—39) Od 24 svećenička reda, što ih je bio postavio David (1 Dnev 24, 1 sl.), vratio se samo drugi, treći i šesnaesti red.

(39) Ovoga retka nema u Septuaginti.

(43—54) Za natineje isp. 1 Dnev 9, 2 s bilješkom. Ovi natineji, t. j. službenici hrama, bili su većinom potomci Gabaonaca (Joz 9, 21. 27; 1 Dnev 9, 2), koji su zajedno sa slugama Salomonovim (55—58) većinom potomci poganskih ratnih zarobljenika (isp. 3 Kralj 9, 21 sl.). Obavljali su niže službe u hramu.

55. Među potomcima sluga Salomonovih bili su potomci Sotajevi, Soferetovi, Farudini,

56. Jalini, Derkonovi, Gedelovi,

57. Safatijini, Hatilovi, Foheret-Asebaimovi i Amijevi.

58. Svega je bilo trista devedeset i dva natineja i potomka sluga Salomonovih.

59. Ovo su, koji se vratiše iz Telmale, Telharse, Heruba, Adona i Emera, a ne mogoše dokazati, da je obitelj njihova i podrijetlo njihovo od Izraela:

60. Šest stotina pedeset i dva potomka Dalajina, Tobijina i Nekodina;

*61. Od potomaka svećeničkih: potomci Hobijini, Akosovi i potomci Berzelaja, koji se je bio oženio jednom od kćeri Galaadovca Berzelaja i prozvao se po njihovu imenu.

62. Oni su tražili svoje rodovnice. Kako ih se nije moglo naći, bili su neko vrijeme isključeni iz svećenstva.

*63. Namjesnik im zabrani jesti od Presvetoga, dok se svećenik ne posluži Urimom i Tumimom.

64. Sva općina skupa brojila je četrdeset i dvije tisuće tri stotine i šezdeset osoba,

65. Osim sluga i sluškinja; njih je bilo sedam tisuća tri stotine trideset i sedam. K tomu je pridošlo još dvjesta pjevača i pjevačica.

66. Oni su imali sedam stotina trideset i šest konja, dvjesta četrdeset i pet mazgi,

67. Četiri stotine trideset i pet kamela, šest tisuća sedam stotina i dvadeset magaraca.

68. Od obiteljskih poglavara neki došavši k hramu Gospodnjem u Jeruzalemu darovaše posvetne darove za kuću Božju, da se opet sagradi na svom mjestu.

*69. Po mogućnosti svojoj dadoše u riznicu građevnu: zlata šezdeset i jednu tisuću darika, srebra pet tisuća mina, usto stotinu haljina svećeničkih.

*70. I tako se naseliše svećenici i leviti i ljudi iz naroda, i pjevači, vratari i natineji u gradovima svojim. Sav je Izrael stanovao u svojim gradovima.

GLAVA 3.

Počinje se hram graditi.

*1. Kad dođe sedmi mjesec — sinovi Izraelovi bili su već u svojim gradovima — sabra se narod jednodušno u Jeruzalem.

2. I Jozua, sin Josedekov, s drugovima svojim i Zorobabel, sin Salatielov, s drugovima svojim ustadoše da opet sagrade žrtvenik Boga Izraelova, pa da prinose na njemu žrtve paljenice, kako piše u zakonu Mosija, čovjeka Božjega.

(61) O Berzelaju, koji je u povijesti Davidovoj igrao važnu ulogu, isp. 2 Kralj 17, 27; 19, 33; 3 Kralj 2, 7.

(63) Pod Presvetim razumijevali su se oni dijelovi žrtvenih darova, što su ih smjeli jesti u svetištu samo svećenici (3 Mojs 2, 2. 10 sl.). O Urimu i Tumimu isp. 2 Mojs 28, 30. Zašto se velikom svećeniku Joziu nije pripoznalo pravo, da stvara odluku preko svetoga proročišta, nije poznato.

(69) Perzijski darik imao je vrijednost od jedno 23 zlatne kune; srebrna mina vrijedi 125 zlatnih kuna. Isp. 1 Dnev 29, 7 s bilješkom; 3 Kralj 10, 16 sl. s bilješkom.

(70) Vratiše se u gradove, što su ih imale njihove obitelji prije sužanjstva.

Gl. 3. (1) Sedmi mjesec zvao se tišri i obuhvatao je vrijeme od sredine rujna do sredine listopada. Bila je to prva godina iza povratka (537.).

*3. Oni podigoše žrtvenik na starom temelju njegovu, jer su bili u strahu od stanovnikâ zemlje, i prinosili su na njemu Gospodu žrtve paljenice jutrom i večerom.
4. I blagdan sjenica proslaviše po propisu, i prinosili su svaki dan u propisanom broju žrtve paljenice, kako je bilo zapovjeđeno za svaki dan,
5. I potom stalnu žrtvu paljenicu, žrtve na mjesece mlađake i na sve svete blagdane Gospodnje i žrtve onih, koji bi prinijeli Gospodu dragovoljan prinos.
6. Od prvoga dana sedmoga mjeseca počeše prinositi Gospodu žrtve paljenice, premda još nije bio postavljen temelj za hram Gospodnji.
7. Kamenarima i drvodjeljama davali su novce, a Sidoncima i Tircima jelo, piće i ulje, da dovoze drva cedrova s Libanona na more u Jopu, kako im je bio dopustio perzijski kralj Cir.
8. Druge godine po povratku njihovu k hramu Božjemu u Jeruzalem, drugoga mjeseca, prihvatiše se posla Zorobabel, sin Salatielov, i Jozua, sin Josedekov, i ostali drugovi njihovi, svećenici i leviti i svi, što su se bili vratili iz ropstva u Jeruzalem. Postaviše levite od dvadeset godina i više, da nadziru poslove oko hrama Gospodnjega.
*9. Jozua sa svojim sinovima i drugovima, Cedmihel sa svojim sinovima, sinovi Judini bili su jednodušno spremni da vode nadzor nad radnicima na hramu Božjemu; isto tako sinovi Henadadovi i njihovi sinovi i drugovi, leviti.
10. Kad su zidari hrama Gospodnjega polagali temelj, postaviše se svećenici u službenoj odori s trubama i leviti iz obitelji Asafove s cimbalima, da hvale Gospoda po naredbi Davida, kralja Izraelova.
*11. I hvalili su i slavili Gospoda pjevajući naizmjence ovako: »Dobrostiv je on, i milost njegova traje vječno nad Izraelom.« I sav je narod podvikivao iza glasa i hvalio Boga, što se je položio temelj hramu Gospodnjemu.
*12. Od starijih svećenika, levita i obiteljskih glavara, koji su bili vidjeli prijašnji hram, mnogi udariše u glasan plač, kad se je pred njihovim očima postavljao temelj ovome hramu. Mnogi su drugi podvikivali i klicali od radosti.
13. Nije se moglo od glasne i radosne vike razabrati plač ljudi; jer je narod podvikivao i klicao iza glasa. Vika se je čula daleko.

(3) Oni, koji se povratiše kući, podigoše žrtvenik za žrtve paljenice na starim temeljima, jer su htjeli da što prije ustanovom zakonite žrtvene službe Božje postignu pomoć i zaštitu proti okolnim poganskim stanovnicima, koji su prema njima bili neprijateljski raspoloženi. — »Stanovnici zemlje«, tako se u Svetom Pismu zovu poganski narodi. — »Jer su bili u strahu od stanovnikâ zemlje«; Vulgata (i Daničić) prevodi: »ako su i bili u strahu od naroda zemaljskih unaokolo« (»deterrentibus eos per circuitum populis terrarum«).

(9) »Sinovi Judini«. Prema 2, 40 Jozua i Cedmihel bili su sinovi Odovijini. — Pri kraju retka riječ »leviti«, čini se, odnosi se nesamo na sinove Henadadove, nego i na druge obitelji, što se tu spominju.

(11) Isp. Ps 106 [105]; 107 [106]; 118 [117]; 136 [135].

(12) Stariji ljudi, koji su još bili vidjeli prijašnji hram u svojemu sjaju i veličanstvu, hram Salomonov, koji je bio razoren prije jedno 50 godina, uvidjeli su, gledajući bijedne prilike, pod kojima se počelo graditi, da je novi hram samo slaba sjena i slika Salomonovu hramu. Zato su proplakali. Prorok Agej tješio ih je obećanjem, da će drugi hram nadvisiti prvi svojim sjajem i veličanstvom, jer će se u njemu pojaviti žuđeni Mesija (Ag 2, 7—9; isp. Mal 3, 1).

GLAVA 4.

Smetnje u zidanju hrama.

*1. Kad čuše neprijatelji Judini i Benjaminovi, da oni, koji se vratiše iz ropstva, zidaju hram Gospodu, Bogu Izraelovu,

*2. Dođoše k Zorobabelu i k obiteljskim glavarima i zatražiše od njih: »Htjeli bismo zidati s vama; jer štujemo Boga vašega isto tako kao i vi i žrtvujemo njemu od danâ asirskoga kralja Asor Hadana, koji nas je doveo ovamo.«

3. A Zorobabel, Jozua i ostali obiteljski glavari izraelski odgovoriše im: »Mi ne smijemo Bogu svojemu zidati hram s vama zajedno. Mi ćemo ga sami podignuti Gospodu, Bogu Izraelovu, kako nam je zapovjedio kralj Cir, kralj perzijski.«

4. Tada su stanovnici zemlje gledali da judejskom narodu oduzmu volju i da ih zastraše od zidanja.

*5. I potkupiše visoke činovnike proti njima, da osujete namjeru njihovu. Tako ostade za svega vremena vladanja perzijskog kralja Cira do vlade perzijskog kralja Darija.

*6. I pod vladom Asvera, u početku njegova vladanja, sastaviše tužbu proti stanovnicima Jude i Jeruzalema.

*7. I za vremena Artakserksova upraviše Beselam, Mitridat, Tabeel s ostalim drugovima svojim pismo na Artakserksa, kralja perzijskoga. Tužba je bila sastavljena u aramejskom pismu i jeziku.

8. Predstojnik Reum i pisar Samsaj napisaše izvještaj kralju Artakserksu proti Jeruzalemu s ovim sadržajem:

*9. »Predstojnik Reum i pisar Samsaj i svi drugovi njihovi, Dinjani, Afarsatašani, Terfaljani, Afaršani, Erhevljani, Babilonjani, Susanešani, Dijevljani i Elamljani,

*10. Tako isto ostali narodi, koje odvede veliki i slavni Asenafar i naseli po gradovima samarijskim i po ostalim krajevima s onu stranu rijeke, i t. d.«

11. Riječi pisma, što ga poslaše njemu, ove su: »Kralju Artakser-

Gl. 4. (1) »Neprijatelji Judini i Benjaminovi«, t. j. Samarijani (isp. 4 Kralj 17, 34 sl. s bilješkom).

(2) Iza propasti sjevernoga kraljevstva Sargon (4 Kralj 17, 24 sl.) i kasnije Asarhadon (Asor Hadan; isp. 4 Kralj 19, 37) naseliše u opustošenoj zemlji poganske narode, koji se s preostalim Izraelcima pomiješaše u jedan narod i prozvaše se Samarijani po imenu, što ga je imala zemlja kao asirska i kasnije kao perzijska pokrajina. Njihova je vjera bila mješavina od poganstva i prave vjere (isp. 4 Kralj 17, 29—41).

(5) Mirovalo je zidanje hrama kroz posljednje godine vladanja Cirova (535.—529.) do Darija I. (621.—486.).

(6—24) Retke 6.—24. teško je kronološki staviti u red. Po nekim tumačima oni se odnose na kasnije vrijeme, na zidanje zida, a ne na zidanje hrama. Asver (r. 6.) da je perzijski kralj Kserkse (485.—465.). Pod Artakserksom (r. 7.) da se razumijeva prvi perzijski kralj toga imena s pridjevkom Longimanus (Dugoruki) (465.—424.). Čini se, da je ovo mišljenje na mjestu, i da je cijeli ovaj odsjek izvađen iz kojega izvještaja o dugim neprijateljskim smetnjama Samarijana.

(7) U tadašnje vrijeme općilo se aramejskim jezikom u mnogim krajevima kraljevstva.

(9) Reum piše u ime naroda prognanih u pokrajinu Samariju.

(10) Asenafar možda je Asurbanipal. — »S onu stranu rijeke«, t. j. Eufrata. Prekoeufratska pokrajina obuhvatala je Siriju i Feniciju.

ksu sluge tvoje, ljudi s onu stranu rijeke i t. d.

12. Neka je na znanje kralju, da su Judejci, koji pođoše od tebe ovamo, došli k nama u Jeruzalem. Oni zidaju opet ovaj buntovnički i opaki grad, popravljaju opet zidove i opravljaju brane.

13. Pa neka je kralj upozoren na to: Ako se ovaj grad opet sazida i zidovi se opet poprave, ne će oni više davati danka ni poreza ni carine. S tim će štetu pretrpjeti kraljevski dohoci.

*14. Jer mi jedemo so dvora, te nam ne priliči da gledamo dalje štetu kraljevu, zato podnosimo kralju ovaj izvještaj.

*15. Treba samo pogledati u knjigu povijesti otaca tvojih. Naći ćeš tada u knjizi povijesti i doznat ćeš, da je ovaj grad bio buntovnički grad i da je na štetu kraljevima i pokrajinama, i da su se u njemu dizale bune od davnina. Zato je i bio ovaj grad razoren.

16. Mi dakle upozorujemo kralja na to: Ako se ovaj grad opet sazida i zidovi se njegovi opet poprave, onda ne će ništa ostati tvoje s onu stranu rijeke.«

17. Kralj posla slijedeći odgovor predstojniku Reumu, pisaru Samsaju i ostalim drugovima njihovim, što su stanovali u Samariji i ostalim krajevima s onu stranu rijeke: »Pozdrav i t. d.

18. Pismo, što nam ga poslaste, meni je točno pročitano.

19. Na moju zapovijed potražilo se je i našlo se, da je taj grad od davnina ustajao na kraljeve i da su u njemu bivali ustanci i bune.

20. Moćni kraljevi vladali su u Jeruzalemu i proširili su svoju vlast na sve krajeve s onu stranu rijeke, tako da su im se davali danci, porezi i carine.

21. I zato naredite, da se zabrani onim ljudima opet zidati taj grad, dok ja to ne dopustim!

22. Pazite, da ne budete nemarni u toj stvari, pa da iz toga ne poraste veće zlo na štetu kraljevima!«

23. Kad su bile pročitane riječi naredbe kralja Artakserksa pred Reumom i pisarom Samsajem i pred drugovima njihovim, oni brže otidoše u Jeruzalem k Judejcima i zapovjediše im obustavu pod prijetnjom sile i pritiska.

24. Tada se obustavi rad na hramu Božjem u Jeruzalemu. Mirovao je do druge godine vladanja perzijskoga kralja Darija.

GLAVA 5.

Nastavlja se zidanje hrama.

1. Tada po nalogu Boga Izraelova ustadoše kao proroci među Judejcima, koji su boravili u Judeji i u Jeruzalemu, prorok Agej i Zaharija, sin Adov.

2. Potom se digoše Zorobabel, sin Salatielov, i Jozua, sin Josedekov, da počnu opet zidati hram Božji u Jeruzalemu. Proroci Božji bili su uz njih i pomagali im.

*3. U ono vrijeme pojaviše se kod njih Tatanaj, namjesnik područja s onu stranu rijeke, i Starbuzanaj i drugovi njihovi i upitaše ih: »Tko vam je dopustio da zida-

(14) »So dvora jesti« znači živjeti od kraljevskoga dvora ili plaćen biti od dvora. I danas se još tako u slici govori na Istoku.

(15) Isp. Est 2, 23; 6, 1; 10, 2.

Gl. 5. (3) Tatanaj, satrap (paša) Sirije i Fenicije, kojemu je donekle bio podređen Zorobabel. — Starbuzanaj, na svu priliku njegov tajnik.

te taj hram i da popravljate te zidove?«

*4. Tada im odgovorismo imenujući ljude, koji su gradili tu zgradu.

5. A oko je Boga njihova počivalo na starješinama judejskim, tako da im ne htjedoše obustaviti rad, dok ne otide izvještaj Dariju i ne dođe im o tom pismeni odgovor.

*6. Riječi pisma, što ga poslaše kralju Dariju Tatanaj, namjesnik s onu stranu rijeke, i Starbuzanaj i drugovi njihovi, Afarsašani s onu stranu rijeke.

7. U izvještaju, što mu ga poslaše, bilo je napisano ovo: »Kralju Dariju svaka sreća!

*8. Neka je na znanje kralju, da dođosmo u zemlju Judeju k domu Boga velikoga, koji se zida od velikoga kamena. Stijene se drvom popločaju. Posao se revno radi i napreduje živo pod rukama njihovim.

9. Zapitasmo tamošnje starješine ovako: Tko vam je dopustio da zidate taj hram i da popravljate te zidove?

10. I za imena njihova zapitasmo, da ti ih javimo, i zapisasmo imena onih ljudi, koji im stoje na čelu.

*11. Oni nam odgovoriše ovo: Mi smo štovatelji Boga neba i zemlje i zidamo opet ovaj hram, koji je bio podignut mnogo godina prije ovoga vremena. Velik kralj Izraelov gradio ga je i dovršio.

12. Ali jer djedovi naši razgnjeviše Boga nebeskoga, dade ih u ruke Kaldejcu Nabuhodonozoru, kralju babilonskomu. On razori ovaj hram i odvede narod u ropstvo u Babilon.

13. Ali prve godine Cira, kralja babilonskoga, zapovjedi kralj Cir, da se opet sazida ovaj hram Božji.

*14. I zlatno i srebrno posuđe hrama Božjega, što ga je Nabuhodonozor bio odnio iz hrama u Jeruzalemu i donio u hram u Babilon, dade kralj Cir iznijeti iz hrama u Babilonu. Ono je bilo dano čovjeku po imenu Sasabasaru, kojega postavi namjesnikom.

*15. Njemu zapovjedi: Uzmi ovo posuđe, pa idi i stavi ih u hram u Jeruzalem! Hram Božji ima se opet sazidati na svojemu prijašnjem mjestu.

16. Onda dođe onaj Sasabasar i postavi temelj hramu Božjem u Jeruzalemu. Od onoga vremena dosad zida se na njemu; ali još jednako nije gotov.

*17. I neka se, ako je po volji kralju, potraži u riznici kraljevskoj tamo u Babilonu, je li tako, da je kralj Cir zapovjedio, da se opet sazida hram Božji u Jeruzalemu. Kralj neka bi nam o tom dao poslati odluku!«

---

(4) »Tada im odgovorismo« i t. d. Septuaginta prevodi: »Tada im rekoše ovo: Koja su imena ljudima, što grade tu zgradu?«

(6) Afarsašani: stariji tumači Svetoga Pisma uzimaju ovo ime kao ime narodno; novi tumači drže, da to ime označuje perzijske područne činovnike.

(8) »K domu Boga velikoga«: i sami su neznabošci smatrali Boga Izraelova za Boga velikoga. — »Od velikoga kamena«; Vulgata: »od netesana kamena« (»lapide impolito«). To je bio ogroman kamen, što se nije mogao podizati, nego bi se pomicao na velikim valjcima. — »Stijene se drvom popločaju«; Vulgata: »drvlje se meće u zidove« (»ligna ponuntur in parietibus«).

(11) »Velik kralj Izraelov« bio je Salomon (isp. 3 Kralj 6, 1).

(14) O Sasabasaru isp. 1, 8 s bilješkom.

(15) Isp. 1, 7—11.

(17) Kraljevska riznica služila je i za pohranu važnih spisa i dokaznica (dokumenata). Vulgata mjesto »kraljevska riznica« ima »kraljevska knjižnica«.

GLAVA 6.

Hram se dovršuje i posvećuje. Vazam se svetkuje.

1. Tada kralj Darije zapovjedi, da se potraži u pismohraniku, u kojem se tamo u Babilonu pohranjivalo blago.

*2. Nađe se i u dvoru kraljevskom u Ekbatani, koja leži u pokrajini Mediji, jedan svitak pismeni, u kojemu je bila zapisana ova povelja:

*3. »Prve godine kralja Cira izdade kralj Cir ovu zapovijed u stvari hrama Božjega u Jeruzalemu: Ima se opet podignuti hram kao mjesto, gdje se kolju žrtve zaklanice i prinose žrtve paljenice. Visina mu ima biti šezdeset lakata; šezdeset lakata neka mu bude i širina!

*4. Tri reda neka budu od kamenja velikoga i jedan red od drveta novoga. Troškove ima da snosi kraljevski dvor.

*5. I posuđe zlatno i srebrno hrama Božjega, što ga je Nabuhodonozor uzeo iz hrama u Jeruzalemu i donio u Babilon, ima se vratiti natrag i odnijeti u hram jeruzalemski svako na svoje prijašnje mjesto. Imaš ga postaviti u hramu Božjemu.«

6. »Zato uklonite se odatle, Tatanaju, namjesniče s onu stranu rijeke, i Starbuzanaju s drugovima svojim, Afarsašanima s onu stranu rijeke!

7. Pustite neka se radi na tom hramu Božjem! Namjesnik judejski i starješine judejske neka opet sazidaju onaj hram Božji na prijašnjem mjestu njegovu!

8. Još zapovijedam što ćete činiti onim starješinama judejskim, da bi se sazidao taj hram Božji: Iz kraljevskih poreznih dohodaka od pokrajine s onu stranu rijeke imaju se onim ljudima bez oklijevanja točno isplaćivati troškovi.

9. Što inače treba, junaca, ovnova i janjaca za žrtve paljenice Bogu nebeskomu, pšenice, soli, vina i ulja, neka im se, kako reknu svećenici u Jeruzalemu, daje svaki dan bez prikraćivanja,

10. Da prinose Bogu nebeskomu ugodne žrtve i da se mole za život kralja i obitelji njegove!

*11. Još zapovijedam: Tko prestupi ovu odredbu, iz kuće njegove neka se istrgne greda i zabode se, i on na njoj neka se objesi! A kuća njegova za kaznu neka se pretvori u bunište!

12. Bog, koji je ondje nastanio ime svoje, neka obori svakoga kralja i svaki narod, koji bi se usudio prestupiti ovu zapovijed i razoriti onaj hram Božji u Jeruzalemu! Ja, Darije, izdadoh ovu zapovijed. Ona se ima točno izvršiti.«

Gl. 6. (2) Ekbatana, danas Hamadan, prije glavni grad Medije, bila je ljetna prijestolnica perzijskih kraljeva.

(3) Mjere, po kojima se novi hram mogao zidati, bile su puno veće od Salomonovih mjera, ako se odnose na sam hram. Ali možda one označuju sav prostor hramski s predvorjima (trijemovima).

(4) Primjedba o redovima odnosi se na način građenja obzida vanjskog i nutarnjeg predvorja.

(5) Od retka 3. do retka 5. navodi se dekret Cirov; od retka 6. do retka 12. potvrđuje Darije dekret Cirov i određuje, što se sve ima činiti, da bi se sazidao hram Božji. — »Imaš ga postaviti u hramu Božjemu«: ovo zapovijeda Cir bez sumnje Sasabasaru. Vulgata prevodi ovako: »I postaviše ih (t. j. sudove) u hram Božji.«

(11) »Neka se pretvori u bunište«; Vulgata: »neka se proda javno« (»domus autem ejus publicetur«).

13. Tada Tatanaj, namjesnik s onu stranu rijeke, i Starbuzanaj i drugovi njihovi učiniše točno onako, kako im je bio zapovjedio kralj Darije.

*14. Starješine judejske mogoše dalje zidati, i napredovali su sretno po proroštvu proroka Ageja i Zaharije, sina Adova. Tako napokon privedoše gradnju kraju, kao što su bili zapovjedili Bog Izraelov i perzijski kraljevi Cir, Darije i Artakserkse.

*15. Dovršiše hram do trećega dana mjeseca adara u šestoj godini vladanja kralja Darija.

16. I sinovi Izraelovi, svećenici, leviti i ostali, što se vratiše iz ropstva, proslaviše veoma radosno posvetu hrama Božjega.

17. Žrtvovaše za posvetu hrama Božjega sto junaca, dvjesta ovnova, četiri stotine janjaca i kao žrtvu za grijeh za svega Izraela dvanaest jaraca prema broju plemena Izraelovih.

18. Tada postaviše svećenike po redovima njihovim i levite po odjelima njihovim, da služe Bogu u Jeruzalemu, kako je to propisano u knjizi Mojsijevoj.

*19. Potom proslaviše oni, što se vratiše iz ropstva, blagdan vazma četrnaestoga dana prvoga mjeseca.

20. Jer su se bili svi očistili svećenici i leviti. Svi su bili čisti, i tako zaklaše vazam za sve, što se vratiše iz ropstva, i za braću svoju, svećenike, i za sebe same.

21. A jeli su vazam i sinovi Izraelovi, što se vratiše iz ropstva, i svi, što su se bili odvojili od nečistoće pogana u zemlji, pa se pridružili njima, da tako traže Gospoda, Boga Izraelova.

*22. Tada svetkovaše veoma radosno sedam dana blagdan nekvasnih kruhova. Jer ih je bio obradovao Gospod, kad im obrati naklonost kralja asirskoga, tako da ih je podupirao u poslu oko hrama Boga Izraelova.

GLAVA 7.

Put Ezdrin u Jeruzalem.

*1. Poslije ovih događaja za vladanja perzijskoga kralja Artakserksa vrati se Ezdra, sin Saraje, sina Azarije, sina Helcije,

2. Sina Seluma, sina Sadoka, sina Ahitoba,

3. Sina Amarije, sina Azarije, sina Marajota,

4. Sina Zarahije, sina Ozija, sina Bokcija,

5. Sina Abisua, sina Fineesa, sina Eleazara, sina velikog svećenika Arona.

---

(14) Ime kralja Artakserksa, koji je kasnije živio, unišlo je amo griješkom prepisivača.

(15) Adar, ime 12. i posljednjeg mjeseca judejske godine, obuhvatao je vrijeme od sredine veljače do sredine ožujka. Šesta godina vladanja kralja Darija jest godina 516.

(19) Isp. 2 Mojs 12, 6.

(22) Perzijski kralj zove se ovdje kraljem asirskim kao baštinik kraljevstva asirskoga.

Gl. 7. (1) »Za vladanja perzijskoga kralja Artakserksa«: mi smo mišljenja, kako smo već naveli u uvodu (str. 731.), da je ovaj Artakserkse bio Artakserkse I. Longimanus (465.—424. pr. Kr.), a ne Artakserkse II. Mnemon (405.—359. pr. Kr.), kako to misle neki učenjaci (kao Schlögl). — Ako prispodobimo rodoslovlje Ezdrino s izvještajem Dnevnika (1 Dnev 5, 30—40; 6, 7—10), opazit ćemo, da je rodoslovlje kojiput krnje.

*6. Ovaj Ezdra vrati se iz Babilona. Bio je književnik, vješt zakonu Mojsijevu, što ga je bio dao Gospod, Bog Izraelov. Jer je ruka Gospoda, Boga njegova, bila nad njim, dopustio mu je kralj sve, što je zaželio.

*7. Ujedno dođe u Jeruzalem mnoštvo sinova Izraelovih, svećenika, levita, pjevača, vratara i natineja. Bilo je to sedme godine kralja Artakserksa.

8. On dođe u Jeruzalem petoga mjeseca, sedme godine kraljeve.

9. Prvoga dana prvoga mjeseca bila je naredba polaska iz Babilona, i prvoga dana petoga mjeseca dođe on u Jeruzalem, jer je dobrostiva ruka Boga njegova bila nad njim.

*10. Jer je Ezdra bio upravio svoju težnju na to, da istražuje zakon Božji i da ga izvršuje i da poučava u Izraelu zakon i pravo.

11. Ovako glasi pismo, što ga dade kralj Artakserkse književniku svećeniku Ezdri, tumačitelju zapovijedi i uredaba Gospodnjih u Izraelu:

12. »Artakserkse, kralj nad kraljevima, svećeniku Ezdri, tumačitelju zakona Boga nebeskoga, i t. d.

13. Ja izdajem zapovijed, da svaki, koji u mojemu kraljevstvu od naroda Izraelova, njegovih svećenika i levita hoće da od svoje volje ide u Jeruzalem, smije ići s tobom.

14. Jer ti si poslan od kralja i njegovih sedam savjetnika, da istražiš prilike u Judeji i Jeruzalemu na temelju zakona Boga svojega, koji je u tvojoj ruci,

15. Da odneseš srebro i zlato, što su kralj i njegovi savjetnici darovali za Boga Izraelova, kojemu je stan u Jeruzalemu,

16. I sve srebro i zlato, što ćeš dobiti u svoj pokrajini babilonskoj, uz milostinju naroda i svećenika, što je oni prilože za hram Boga svojega u Jeruzalemu.

17. Prema tome kupi brižno za taj novac junaca, ovnova i janjaca s prinosima i naljevima njihovim i prinesi ih na žrtveniku hrama Boga vašega u Jeruzalemu!

18. Što se tebi i braći tvojoj svidi da učinite s ostalim srebrom i zlatom, to učinite po volji Boga svojega!

19. Posuđe, što ti je bilo dano za službu u hramu Boga tvojega, predaj pred Bogom u Jeruzalemu!

20. Drugo, što ustreba hramu Boga tvojega, te bi ti još imao potrošiti, smiješ namiriti iz kraljevske blagajne.

21. S tim ja, kralj Artakserkse, izdajem zapovijed svima blagajnicima s onu stranu rijeke: Sve, što zatraži od vas svećenik Ezdra, tumačitelj zakona kralja nebeskoga, ima se točno učiniti,

*22. Do sto talenata srebra, sto kora pšenice, sto bata vina, sto bata ulja i soli bez obračuna.

(6) »Jer je ruka Gospoda bila nad njim«: to znači, da ga je Bog vidljivo štitio. Ovaj način izrazivanja rijetko se kad upotrebljava u drugim biblijskim knjigama, a često se nalazi u knjigama Ezdrinim (isp. 1 Ezd 7, 9. 28; 1 Ezd 8, 18; 2 Ezd 2, 8. 18 i t. d.).

(7) »Sedme godine kralja Artakserksa«, t. j. 458. pr. Kr.

(10) Ezdra je dakle najprije sam činio ono, što je htio da uči druge, a ne kao književnici i farizeji, za koje kaže božanski Spasitelj: »Na Mojsijevu stolicu sjedoše književnici i farizeji. Sve dakle, što vam kažu, držite i činite, ali po njihovim djelima nemojte činiti, jer govore, a ne čine.« (Mt 23, 2. 3.).

(22) Talenat srebra imao je vrijednost od kojih 7500 zlatnih kuna. — Kor je uzimao 364,4 l; bat je držao 36,44 l.

23. Sve, što ustreba po zapovijedi Boga nebeskoga, ima se brižno učiniti za hram Boga nebeskoga, da ne padne kazneni sud na kraljevstvo kralja i sinova njegovih.

24. Nadalje neka znate, da nitko nije ovlašten uzimati danak, porez ili carinu od bilo kojega svećenika, levita, pjevača, vratara, natineja ili drugoga sluge toga hrama Božjega!

*25. A ti, Ezdra, po mudrosti Boga svojega, što je imaš, postavi suce i upravitelje, koji će suditi svemu narodu s onu stranu rijeke, naime svima onima, koji znadu zakone Boga tvojega! Tko ih još ne zna, toga poučite!

26. A svaki, koji ne bi izvršivao zakona Boga tvojega i zakona kraljeva, ima se strogo sudbeno kazniti: bilo smrću ili progonom ili globom ili tamnicom.«

27. Blagosloven neka je Gospod, Bog otaca naših, koji nadahnu kralja, da proslavi kuću Gospodnju u Jeruzalemu!

28. On mi dade, te nađoh milost kod kralja i njegovih savjetnika i kod svih visokih dostojanstvenika kraljevih. I tako se ja odvažih, jer je ruka Gospoda, Boga mojega, bila nada mnom, i skupih obiteljske glavare iz Izraela, što su imali da pođu sa mnom.

GLAVA 8.

Ezdrini suputnici.

1. Ovo su obiteljski glavari sa svojim rođacima, što su zapisani u rodopise, naime s onima, što su za vlade kralja Artakserksa bili pošli iz Babilona u Jeruzalem:

*2. Od potomaka Fineesovih: Gersom; od potomaka Itamarovih: Danijel; od potomaka Davidovih: Hatus,

*3. Sin Sehenijin; od potomaka Farosovih: Zaharija i s njim na broj muških osoba sto i pedeset;

4. Od potomaka Fahat Moabovih: Eljoenaj, sin Zarehov, i s njim muških osoba dvjesta;

*5. Od potomaka Sehenijinih: sin Ezehiel i s njim muških osoba trista;

6. Od potomaka Adanovih: Abed, sin Jonatanov, i s njim muških osoba pedeset;

7. Od potomaka Alamovih: Izaija, sin Atalijin, i s njim muških osoba sedamdeset;

8. Od potomaka Safatijinih: Zebedija, sin Mihaelov, i s njim muških osoba osamdeset;

9. Od potomaka Joabovih: Obedija, sin Jahielov, i s njim muških osoba dvjesta i osamnaest;

*10. Od potomaka Baanijevih: Selomit, sin Josfijin, i s njim muških osoba sto i šezdeset;

11. Od potomaka Bebajevih: Zaharija, sin Bebajev, i s njim muških osoba dvadeset i osam;

(25) Dobivanje vlastite sudske vlasti bilo je od najveće važnosti za judejsku općinu, kojoj je vjera bila najuže spojena s građanskim i društvenim životom.

Gl. 8. (2) »Danijel«; ovaj Danijel nije prorok Danijel.

(3) »Sin Sehenijin«: Vulgata (i Daničić): »Od sinova Sehenije, koji je bio od sinova Farosovih«.

(5) »Od sinova Sehenijinih«; Septuaginta: »Od sinova Zatoesovih: Sehenija«, i t. d. Ovoga retka nema Codex Vaticanus.

(10) »Od potomaka Baanijevih: Selomit,« i t. d. Vulgata (i Daničić): »Od sinova Selomitovih: sin Josijin.« Septuaginta ima kao mi.

12. Od potomaka Azgadovih: Johanan, sin Ekcetanov, i s njim muških osoba sto i deset;
*13. Od potomaka Adonikamovih: koji kasnije dođoše, po imenu Elifelet, Jehiel i Samaja, i s njima muških osoba šezdeset;
14. Od potomaka Begujevih: Utaj i Zahur i s njima muških osoba sedamdeset.
*15. Ja ih sabrah na rijeci, što teče prema Ahavi, i ostasmo ondje u taboru tri dana. Kad pregledah narod i svećenike, ne nađoh nijednoga levita među njima.
16. Zato poslah obiteljske glavare Eliezera, Ariela, Semeju, Elnatana, Jariba, Elnatana, Natana, Zahariju i Mosolama, i učitelje Jojariba i Elnatana.
17. Ove upravih k Edu, predstojniku u mjestu Kasfiji, i stavih im u usta riječi, što će ih kazati Edu i braći njegovoj, natinejima, u mjestu Kasfiji, da nam dovedu sluge za hram Boga našega.
18. Tada nam dovedoše, jer je dobrostiva ruka Boga našega bila nad nama, čovjeka razumna od potomaka Moholija, sina Levija, sina Izraelova, naime Sarabiju sa sinovima njegovim i braćom njegovom, osamnaest ljudi;
*19. I Hasabiju i s njim Izaiju od potomaka Merarijevih s braćom njegovom i sinovima njihovim, dvadeset ljudi,
*20. I od natineja, koje su bili darovali David i knezovi da služe levitima, dvjesta i dvadeset natineja. Svi su ovi imenovani poimence.
21. Onda dadoh ondje na rijeci Ahavi oglasiti post, da se ponizimo pred Bogom svojim i da izmolimo u njega sretan put sebi, djeci svojoj i svemu blagu svojemu.
22. Stidio sam se naime iskati od kralja i momčadi i konjanika, da nas brane od neprijateljâ putem. Mi smo bili dapače izjavili kralju: »Ruka je Boga našega nad svima, koji ga zamole, na dobro njihovo; a jaki gnjev njegov pogodi sve, koji ga ostave.«
23. Mi smo dakle postili i molili se Bogu svojemu za to, i dao se je umoliti.
24. Nato izabrah između najuglednijih svećenika dvanaestoricu, naime Sarabiju, Hasabiju i s njima desetoricu drugova njihovih.
25. Ovima izmjerih srebro i zlato i posuđe, posvetni dar za kuću Boga našega, što darovaše kralj, njegovi savjetnici i dostojanstvenici i svi sinovi Izraelovi, koji se nađoše tamo.
*26. Izmjerih im u ruke: šest stotina i pedeset talenata srebra, posuđa srebrnoga sto talenata, sto talenata zlata,
27. Nadalje dvadeset čaša zlatnih od tisuću darika i dvije posude od sjajne mjedi fine, skupocjene kao zlato.
*28. Pritom im rekoh: »Vi ste sveti Gospodu, i posuđe je sveto, i srebro i zlato posvetni je dar Gospodu, Bogu otaca vaših.

(13) »Koji kasnije dođoše«; Vulgata: »Koji su bili posljednji, a ovo su im imena.«

(15) »Na rijeci«: ova rijeka, u r. 21. i 31. Ahava nazvana, možda je kanal u okolici Babilona, u kojem kotaru istoga imena.

(19) »I sinovima njihovim«; tako hebrejski i Septuaginta; Vulgata: »i sinovima njegovim«.

(20) »Koje su bili darovali«. Riječ »nethinim«, natineji, znači »darovani«.

(26) Srebrni talenti imaju vrijednost od preko 5½ milijuna zlatnih kuna. 100 talenata zlata predstavlja svotu od 13½ milijuna zlatnih kuna. Jedan darik dostiže vrijednost od 25 zlatnih kuna.

(28) »Boga otaca vaših«; Vulgata: »Bogu otaca naših«.

29. Čuvajte to dakle brižno, dokle ne izmjerite pred glavarima svećeničkim i levitima i poglavarima obiteljskim sinova Izraelovih u Jeruzalemu, u sobama hrama Gospodnjega!«
30. Tada primiše svećenici i leviti izmjereno srebro i zlato zajedno s posuđem, da odnesu u Jeruzalem u kuću Boga našega.
*31. Dvanaestoga dana prvoga mjeseca krenusmo od rijeke Ahave, da idemo u Jeruzalem. Ruka Boga našega bila je nad nama. On nas očuva od neprijateljâ i razbojnikâ.
32. Tako dođosmo u Jeruzalem i ostadosmo tamo tri dana.
33. A četvrti dan izmjeri se srebro, zlato i posuđe u kući Boga našega u ruke svećeniku Meremotu, sinu Urijinu. Uz njega je bio Eleazar, sin Fineesov, i osim ovih bili su prisutni leviti Jozabed, sin Jozuin, i Noadaja, sin Benojev.
34. Na broj i na mjeru bilo je sve izmjereno, i onda je bila zapisana ukupna mjera.
35. Oni, što se vratiše iz ropstva, mnoštvo prognanika, žrtvovaše Bogu Izraelovu dvanaest junaca za svega Izraela, devedeset i šest ovnova, sedamdeset i sedam janjaca, i na žrtvu za grijeh dvanaest jaraca, to sve kao žrtvu paljenicu Gospodu.
*36. Tada predadoše oni zapovijedi kraljeve satrapima i namjesnicima s onu stranu rijeke; i ovi potpomogoše narod i hram Božji.

GLAVA 9.

Žalost Ezdrina poradi mješovitih ženidbi.

*1. Kad se je bilo to svršilo, pristupiše k meni predstojnici i rekoše: »Narod Izraelov, svećenici i leviti nijesu se odvojili od naroda zemaljskih unatoč njihovim gadovima, naime od Kanaanaca, Heteja, Ferezeja, Jebuzeja, Amonaca, Moabaca, Egipćana i Amoreja.
2. Oni dapače uzeše kćeri njihove za žene sebi i sinovima svojim. Tako se pomiješa sveti rod sa stanovnicima zemlje. Knezovi i predstojnici bili su prvi u toj opačini.«
3. Kad sam to čuo, razdrijeh donju haljinu svoju i gornju odjeću svoju, raščupah sebi kosu na glavi svojoj i na bradi svojoj i sjedoh duboko potresen.
4. Tada se skupiše oko mene svi, koji su se bojali zapovijedî Boga Izraelova poradi opačine onih, koji se vratiše iz ropstva. A ja ostadoh sjedeći duboko potresen do večernje žrtve.
5. O večernjoj žrtvi ustadoh duboko tužan, razdrijeh opet donju haljinu svoju i gornju odjeću svoju, padoh ničice na koljena svoja, raširih ruke svoje Gospodu, Bogu svojemu,
6. I pomolih se: »Bože moj, stidim se i bojim se podignuti lice svoje k tebi, Bože moj! Jer opačine naše narastoše nam preko glave, i krivnja je naša doprla do neba.

(31 sl.) 3½ mjeseca potrajao je put; isp. 7, 7 sl.
(36) Satrapi (na natpisu u Behistunu »kšatrapava«), čini se, bili su najviši činovnici u perzijskom kraljevstvu; pod njima su bili namjesnici. Drugi misle, da su satrapi bili vrhovna vojnička oblast u velikim pokrajinama, a namjesnici da su imali građansku upravu.
Gl. 9. (1) Isprva su bile zabranjene samo ženidbe s Kanaankama (2 Mojs 34, 15 sl.; 5 Mojs 7, 3). Ali poradi rđava iskustva u prošlosti pooštrio se postupak s mješovitim ženidbama. A zaista je bila jednaka opasnost od idolopoklonstva i kod ženidbi s Moapkama, Amonkama i Egipćankama.

7. Od vremena otaca svojih do danas mi smo u velikoj krivnji, i poradi opačina naših bili smo mi, naši kraljevi i svećenici, predani kraljevima zemaljskim pod mač, u ropstvo, u grabež i u javnu sramotu, kao što je slučaj danas.

*8. Sada nam doduše dođe za čas milosrđe od Gospoda, Boga našega, stim, da nam još ostavi ostatak i dade nam dom na svetom mjestu svojemu, da bi Bog naš opet prosvijetlio oči naše i dao nam malo nove životne snage u ropstvu našemu.

9. Doduše mi smo još uvijek robovi, ali nas Bog naš nije ostavio u ropstvu našemu, nego nam dade da nađemo milost pred kraljevima perzijskim, tako da su nam oni dali toliko životne slobode, te smo mogli hram Boga svojega opet podignuti i učiniti, da nanovo ustane iz ruševina svojih. Dade nam obranu u Judeji i Jeruzalemu.

10. A što da sada, Bože, kažemo poslije takovih događaja? Jer ostavismo zapovijedi tvoje,

*11. Koje si nam dao preko sluga svojih, proroka, kad si zapovjedio: zemlja, u koju idete, da je zauzmete, okaljana je nečistoćom naroda zemaljskih poradi gadova, kojima je napuniše od jednoga kraja do drugoga u nečistoći svojoj.

12. Ne dajite zato nikada kćeri svojih za sinove njihove, niti uzimajte kćeri njihove za sinove svoje! Ne tražite nikada i nigdje njihova dobra i njihove koristi, da budete jaki i da možete uživati dobra zemlje i djecu svoju imati za baštinike do vijeka!

*13. Poslije svega toga, što dođe na nas poradi zlih djela naših i velike krivnje naše — premda si nas, Bože naš, više štedio, nego što su to opačine naše zaslužile, i ostavio si nam ovaj ostatak —,

14. Zar ćemo nanovo prestupati zapovijedi tvoje i sprijateljiti se s ovim gadnim narodima? Ne bi li nas morao kazniti sve do uništenja, tako da više ne preostane nijedan ostatak?

15. Ali ti si, Gospode, Bože Izraelov, dobrostiv, jer mi danas ostasmo kao spašeni. Evo, mi stojimo pred tobom s takovom krivnjom svojom, da ne može za to stajati nijedan pred tobom.«

GLAVA 10.

Judejci otpuštaju žene tuđinke.

1. Dok se je Ezdra molio tako i plačući pred hramom Božjim prostrt priznavao krivnju svoju, skupi se oko njega veliko mnoštvo Izraelaca, ljudi, žena i djece, i narod je plakao gorko.

2. Tada progovori Sehenija, sin Jehielov, od sinova Elamovih i reče Ezdri: »Mi smo se ogriješili o Boga svojega, što smo uzimali žene tuđinke iz naroda zemaljskih. Ali još ima ufanja Izraelu za to.

(8) Bog je dao onima, što se vratiše kući, u blizini svetišta, u Jeruzalemu i Judeji, dom, doslovno klin ili kočić, t. j. šator, stan. Ovdje je zgodna aluzija (smjeranje) na kočiće, kojima se razapinje šator na polju.

(11) »Okaljana je nečistoćom naroda zemaljskih«: više puta se u knjizi Ezdrinoj označuju poganski narodi riječima »narodi zemaljski« ili »narodi zemlje«. Ovi narodi poganski nijesu samo oni, što su bili u Kanaanu u vrijeme izlaska Izraelaca iz Egipta, nego su i oni pogani i nevjerni Judejci, s kojima se susretali Judejci, kad su se povraćali iz Babilonije u Palestinu.

(13) U ovom i slijedećem (14.) retku Vulgatin se prijevod malo razilazi od hebrejskog izvornika.

3. Mi ćemo se sada Bogu svojemu svečano obvezati, da ćemo otpustiti sve žene s djecom njihovom, ako ti, Gospode, i oni, koji se boje zakona Boga našega, držite to za korisno. Po zakonu neka se postupa!

4. Ustani! Jer je ovo tvoj posao. Mi smo uza te. Budi hrabar u tom!«

5. Ezdra ustade i zakle glavare svećenikâ, levitâ i svega Izraela, da učine po tom prijedlogu; i zakleše se.

*6. Potom ostavi Ezdra mjesto pred hramom Božjim i otide u sobu Johanana, sina Eliasibova. On uđe tamo. Ali nije jeo ni pio ništa. Jer je rastužen radi opačine onih, koji se vratiše iz ropstva.

7. Onda oglasiše po Judeji i Jeruzalemu, da se svi, koji se vratiše iz ropstva, imaju sabrati u Jeruzalemu.

8. Onome, koji ne bi došao za tri dana prema zaključku knezova i starješina, uništit će se sve što ima, a on sam bit će isključen iz općine onih, koji se vratiše iz ropstva.

*9. I sabraše se svi ljudi od Jude i Benjamina za tri dana u Jeruzalem. Bilo je devetoga mjeseca, dvadesetog dana u mjesecu. Sav je narod sjedio na trgu pred hramom Božjim, dršćući radi te stvari i od dažda.

10. Svećenik Ezdra diže se i reče im: »Vi se ogriješiste, kad se oženiste tuđinkama, te stim još umnožiste krivnju Izraelovu.

11. Zato sad priznajte krivnju pred Gospodom, Bogom otaca svojih, i činite po volji njegovoj! Odvojte se od naroda zemaljskih i od žena tuđinaka!«

12. Sva skupština odvrati u sav glas: »Spremni smo da tako učinimo, kako si nam kazao.

13. Ali naroda ima mnogo, i vrijeme je dažda. Ne može se zato ostati napolju. I ta stvar ne da se svršiti u jedan ili u dva dana. Jer nas ima veoma mnogo, koji sagriješismo u tom.

14. Naši predstojnici neka bi jamčili za svu općinu, da svi, koji su u gradovima našim doveli kući žene tuđinke, dođu u određeno vrijeme i s njima starješine i suci pojedinih gradova, dokle se od nas ne odvrati žestoki gnjev Boga našega za tu stvar!«

15. Samo Jonatan, sin Azahelov, i Jaasija, sin Tekuin, nastupiše proti. Mosolam i levit Sebetaj podupirali ga.

*16. Ali oni, koji se vratiše iz ropstva, učiniše po gornjem prijedlogu. Svećenik Ezdra izabra sebi po pojedinim obiteljima ljude, obiteljske poglavare, zabilježivši sve poimence. Ovi održaše prvoga dana desetoga mjeseca sjednicu, da izvide stvar.

Gl. 10. (6) Čini se, da ovdje pisac, uzimajući unaprijed, spominje tu sobu. Johanan, sin Eliasibov, živio je istom u kasnije doba (isp. 2 Ezd 12, 23). A možda se ovdje radi o kojem drugom Johananu. — »On uđe tamo«: starogrčki prijevod ima pravije: »On prenoći tamo.« Po srijedi je progrješka prepisivača. — »Nije jeo ni pio ništa« (isp. 2 Mojs 34, 28; 5 Mojs 9, 9).

(9) Deveti je mjesec druga polovica našega studenoga i prva polovica našega prosinca. U to doba padaju u Palestini hladne kiše. — »Dršćući radi te stvari«; Vulgata: »poradi grijeha« (»pro peccato«), jer je to izvanredno sazivanje nagovješćivalo nešto teško.

(16) Sjednice obiteljskih poglavara počele su u desetom mjesecu (tebet), koji otprilike odgovara našemu siječnju, i trajale su do prvoga mjeseca nove godine, koji otprilike obuhvata vrijeme od sredine ožujka do sredine travnja.

17. Oni svršiše sa svima onima, koji su bili kući doveli žene tuđinke, do prvoga dana prvoga mjeseca.

18. Među svećenstvom nađoše se ovi, koji su se bili oženili ženama tuđinkama: Od potomaka Jozue, sina Josedekova, i od drugova njegovih: Maasija, Eliezer, Jarib i Godolija.

19. Oni dadoše ruku svoju na to, da će pustiti žene svoje. Njihova dužna žrtva bila je jedan ovan za krivnju njihovu.

20. Od potomaka Emerovih: Hanani i Zebedija.

21. Od potomaka Harimovih: Maasija, Elija, Semeja, Jehiel i Ozija.

22. Od potomaka Feshurovih: Eljoenaj, Maasija, Izmael, Natanael, Jozabed i Elasa.

23. Od levitâ: Jozabed, Semej, Celaja, i Kalita nazvan, Fataja, Juda i Eliezer.

24. Od pjevačâ: Eliasib, i od vratarâ: Selum, Telem i Uri.

25. Od ostalih sinova Izraelovih, od potomaka Farosovih: Remeja, Jezija, Melhija, Mijamin, Eliezer, Melhija i Banea.

26. Od potomaka Alamovih: Matanija, Zaharija, Jehiel, Abdi, Jerimot i Elija.

27. Od potomaka Zetuinih: Eljoenaj, Eliasib, Matanija, Jerimut, Zabad i Aziza.

28. Od potomaka Bebajevih: Johanan, Hananija, Zabaj, Atalaj.

29. Od potomaka Banijevih: Mosolam, Meluh, Adaja, Jasub, Saal i Ramot.

30. Od potomaka Fahat Moabovih: Edna, Kalal, Banaja, Maasija, Matanija, Beseleel, Benuj i Manase.

31. Od potomaka Heremovih: Eliezer, Jozua, Melhija, Semeja, Simeon,

32. Benjamin, Maloh i Samarija.

33. Od potomaka Hasomovih: Matanaj, Matata, Zabod, Elifelet, Jermaj, Manase i Semej.

34. Od potomaka Banijevih: Maadaj, Amram, Uel,

35. Banea, Badaja, Keliau,

36. Vanija, Marimut, Eliasib,

37. Matanija, Matanaj,

38. Bani, Benuj, Semej,

39. Salmija, Natan, Adaja,

40. Mehnedebaj, Sisaj, Saraj,

41. Ezrel, Selemiau, Semerija,

42. Selum, Amarija i Josip.

43. Od potomaka Nebovih: Jehiel, Matatija, Zabad, Zabina, Jedu, Joel i Banaja.

*44. Svi su se ovi bili oženili tuđinkama. Među njima bilo je žena, koje su bile djecu izrodile.

(44) U 3. knjizi Ezdrinoj, koja ne pripada zbirci svetih knjiga Staroga Zavjeta, drugi dio ovoga retka glasi: »I oni pustiše žene i djecu« (3 Ezd 9, 36). Ovo čitanje dalo bi ovoj knjizi Ezdrinoj kratak zaključak, što zadovoljava. Ali ovo teže razumljivo čitanje hebrejskog teksta, što ga i Vulgata usvaja, treba više cijeniti. Po ovom čitanju naglo se prekida pripovijedanje, a da se pobliže ne izvješćuje o uspjehu Ezdrinih mjera. A to daje nagađati, da Ezdra nije prodro svojim reformnim djelom.

DRUGA KNJIGA EZDRINA PO VULGATI

ili

KNJIGA NEHEMIJINA PO HEBREJSKOM TEKSTU

GLAVA 1.

Molitva Nehemijina za njegovu nesretnu domovinu.

*1. Riječi Nehemije, sina Helcijina. Mjeseca kasleua, godine dvadesete dogodi se, kad sam bio u glavnom gradu Susi,

2. Da Hanani, jedan od braće moje, dođe s nekim ljudima iz Judeje. Upitah ih za Judejce, za ostatak, što je bio umakao ropstvu, i za Jeruzalem.

3. Oni mi odgovoriše: »Oni, što preostaše od ropstva, nalaze se u zemlji tamo u velikoj nevolji i sramoti. Zid jeruzalemski razvaljen je, i vrata su njegova spaljena.«

4. Kad sam čuo tu vijest, sio sam i plakao i tugovao čitave dane. Postio sam i molio se Bogu nebeskomu.

5. Molio sam se: »Ah, Gospode, Bože nebeski, veliki, strašni Bože! Ti milostivo čuvaš zavjet onima, koji te ljube i drže tvoje zapovijedi.

6. Daj da bude uho tvoje prignuto i oči tvoje otvorene, da čuješ molitvu sluge svojega, koju sada dan i noć upravljam k tebi za djecu Izraelovu, sluge tvoje! Priznajem grijehe djece Izraelove, što ih počiniše proti tebi. I ja i moja očinska kuća sagriješismo.

7. Skrivismo ti i ne držasmo zapovijedi, uredaba i propisa, što si ih zapovjedio svojemu slugi Mojsiju.

*8. Ipak se spomeni obećanja, što si ga dao svojemu slugi Mojsiju, kad si rekao: Ako budete griješili, ja ću vas razasuti među narode.

9. Ali ako se obratite k meni i stanete držati zapovijedi moje i tvoriti ih, ja ću vas, pa bili razasuti i do nakraj neba, opet odanle sabrati i odvesti na mjesto, koje sam izabrao, da ondje nastanim ime svoje.

10. Jer oni su sluge tvoje i narod tvoj, koji si iskupio silom svojom velikom i rukom svojom jakom.

Gl. 1. (1) Mjesec kasleu bio je 9. mjesec u godini i obuhvatao je vrijeme od sredine studenoga do sredine prosinca. Godine dvadesete Artakserksa I. Longimanusa (465.—424.) vrati se Nehemija (isp. 2, 1), dakle godine 445., t. j. 13. godine nakon posljednjih događaja, što su ispripovijedani u prvoj knjizi Ezdrinoj.

(8) Isp. 5 Mojs 30, 1 sl.

*11. Ah, Gospode, neka bude uho tvoje prignuto k molitvi sluge tvojega i k molitvi sluga tvojih, koji su voljni bojati se imena tvojega! Daj sada uspjeh slugi svojemu! Učini, da nađe milost kod ovoga čovjeka!« Bio sam naime peharnik kod kralja.

GLAVA 2.

Nehemija dobiva dopuštenje od kralja da sazida Jeruzalem.

*1. Bilo je mjeseca nisana godine dvadesete kralja Artakserksa. Pred kraljem je stajalo vino. Ja uzeh vino i pružih ga kralju. Ne htjedoh da on opazi, da sam bio žalostan.

2. Ali me upita kralj: »Zašto ti je lice tako žalosno, kad nijesi bolestan? Sigurno imaš kakvu brigu u srcu.« Ja se uplaših vrlo

3. I odgovorih kralju: »Da je živ kralj do vijeka! Kako ne bih bio žalostan, kad je grad, gdje su grobovi otaca mojih, opustošen i vrata su njegova ognjem spaljena!«

4. Kralj me upita: »Imaš li kakvu molbu?« Tada se pomolih Bogu nebeskomu

5. I odgovorih kralju: »Ako misli kralj da je dobro i ako ti je mio sluga tvoj, pošlji me u Judeju u grad, gdje su grobovi otaca mojih, da ga opet sagradim!«

*6. A kralj me upita i žena njegova, što je sjedila do njega: »Kako bi dugo trajao put tvoj? Kad ćeš opet natrag doći?« I pristade kralj i pusti me da idem. Ja mu kazah vrijeme

7. I onda rekoh kralju: »Ako je milo kralju, da mi se dadne popratno pismo na namjesnike s onu stranu rijeke, da me puste proći, dok ne dođem u Judeju,

8. I pismo na Asafa, kraljevskog čuvara šume, da mi dadne drva, da napravim vrata za tvrđavu, za hram, za zid gradski i za kuću, u koju ću unići.« I to mi dade kralj, jer je milostiva ruka Boga mojega bila nada mnom.

9. Kad dođoh k namjesnicima s onu stranu rijeke, predadoh im kraljevska popratna pisma. A kralj posla sa mnom stotnike i konjanike.

*10. Kad čuše to Sanabalat, Horonjanin, i Tobija, sluga Amonac, bilo im je vrlo mrsko, da je bio došao netko, da se pobrine za dobro djece Izraelove.

11. Kad sam bio stigao u Jeruzalem, pričekah ondje tri dana.

(11) »Bio sam naime peharnik kod kralja.« Peharnik je imao vrhovni nadzor nad upravom kraljevskoga dvora i služio je, kad bi se držale kraljevske gozbe (1 Mojs 40, 13).

Gl. 2. (1) Nisan, prvi mjesec judejske godine (ožujak-travanj) isprva se zvao abib (2 Mojs 13, 4). — »Godine dvadesete«: godine vladanja računale su se po svoj prilici po građanskoj godini, koja je počinjala u jesen mjesecom tišri. — »Pred kraljem je stajalo vino«; Septuaginta: »vino je stajalo preda mnom.«

(6) »Ja mu kazah vrijeme«: odsutnost Nehemijina potrajala je, čini se, 12 godina (r. 1. isp. 13, 6; isp. još 5, 14); ali na svu priliku nije Nehemija rekao, da će ostati tako dugo. Njemu je bez sumnje kralj kasnije dopustio, da ostane tako dugo u Jeruzalemu.

(10) Sanabalat je ime asirsko-babilonskog podrijetla. Pisac ga zove Horonjaninom, jer je ili bio rodom iz Horonaima u Moapskoj ili je tamo dulje vremena boravio. Josip Flavije hoće, da je sagradio hram Samarijanima na gori Garizimu. — Tobija, po imenu Judejac, bio je u Amonskoj sluga (rob). A možda »sluga« označuje koju vrstu činovnika. Obadva ta čovjeka bili su ugledni Samarijani, koji su u novoj državi judejskoj vidjeli opasnost za Samarijane.

12. Tada ustadoh noću s nekoliko ljudi, a da ne kazah nikomu, što mi je Bog moj nadahnuo da učinim za Jeruzalem. I ne imadoh nikakve životinje uza se osim životinje, na kojoj sam jahao.

*13. Tako izađoh noću na vrata dolinska uz izvor zmajevski prema vratima gnojnim. Pritom razgledah zid jeruzalemski, što je ležao u ruševinama, i vrata njegova, što su bila ognjem spaljena.

*14. Onda odjahah dalje k izvorskim vratima i k jezeru kraljevskom. Tamo nije više bilo mjesta, da prođe životinja, na kojoj sam sjedio.

*15. Zato sam još noću jahao dolinom i zid dalje razgledavao. Kad sam bio opet došao k vratima dolinskim, vratih se kući.

16. A predstojnici nijesu znali, kuda sam bio išao i što sam bio radio. Jer do tada nijesam bio ništa rekao ni Judejcima ni svećenicima ni knezovima ni predstojnicima ni drugima, koji su morali biti zaposleni na gradnji.

17. A sada im rekoh: »Vidite nevolju, u kojoj se nalazimo. Jeruzalem leži u ruševinama, vrata su njegova spaljena. Hajde da zidamo opet zid jeruzalemski, da više ne budemo na porugu!«

18. Tada im kazah, kako je milostivo bila nada mnom ruka Boga mojega, i što mi je bio rekao kralj. Onda mi rekoše: »Hajde da zidamo!« I odvažno staviše ruku na dobro djelo.

*19. Kad to čuše Sanabalat, Horonjanin, i Tobija, sluga Amonac, i Arapin Gosem, rugali su nam se, podsmijevali nam se i prijetili nam: »Što radite to? Da se ne ćete opet pobuniti proti kralju?«

20. Ja im odgovorih: »Bog nebeski, on će dati, pa ćemo uspjeti. A mi, sluge njegove, ustadosmo i zidamo. Vi nemate ni dijela ni prava ni spomena u Jeruzalemu.«

GLAVA 3.

Zidaju se zidovi, vrata i kule grada Jeruzalema.

*1. I tako ustadoše veliki svećenik Eliasib i drugovi njegovi, svećenici, i sazidaše vrata ovčija. Posvetiše ih i metnuše im krila. Tada su zidali dalje do kule Meje, posvetiše je, i zidali su dalje do kule Hananeelove.

2. Do njega su zidali ljudi iz Jeriha; do njih je zidao Zahur, sin Amrijev.

3. Vrata riblja zidali su sinovi Asnaini. Oni ih pobrvnaše i metnuše im krila, brave i prijevornice.

4. Do njih je popravljao Marimut, sin Urijin, unuk Akusov. Do

(13) »Vrata dolinska« bila su, čini se, na sjeverozapadu, otprilike u blizini današnjih Jafa-vrata.

(14) »Izvorska vrata« bila su u blizini tako zvanoga Siloe-izvora i, kako se vidi iz gl. 3. i 12., sigurno na jugu Jeruzalema kod grada Davidova.

(15) Iz hebrejskoga teksta ne može se razabrati, da li se je Nehemija iz »doline«, t. j. iz cedronske doline, vratio natrag k vratima dolinskim, ili je još nastavio razgledavati zidove na istoku i na sjeveru, pa se onda od sjevera vratio k vratima dolinskim.

(19) Neprijateljstvo Samarijana raste. Oni se rugaju Judejcima, što ustadoše da zidaju zid, i vide u tom pobunu proti perzijskome kralju.

Gl. 3. (1) Vrata ovčija, u blizini ribnjaka Bethesde (Iv 8, 2), bila su na sjeveru hramskoga trga. Možda su bila tako nazvana zato, jer su se kroz njih vodile ovce, što su bile određene za žrtve zaklanice. U recima 1.—12. opisuje se građenje zida na sjeveru grada. Svećenici posvetiše vrata, što ih oni nanovo postaviše, ne čekajući na posvetu cijeloga gradskog zida (gl. 12.).

njega je popravljao Mosolam, sin Barahijin, unuk Mesezebelov. Do njega je popravljao Sadok, sin Baanin.

*5. Do njega su popravljali Tekujani. Ali poglavice njihove ne sagnuše vrata svojega pod službu nadzornika svojih.

6. Vrata staroga grada popravljali su Jojada, sin Fasejin, i Mosolam, sin Besodijin. Oni ih pobrvnaše, metnuše im krila, brave i prijevornice.

*7. Do njih su popravljali: Gabaonjanin Meltija, Meronjanin Jadon, ljudi iz Gabaona i Masfe do stolice namjesnika s onu stranu rijeke;

8. Do njih Eziel, sin Arajin, zlatar; do njega Ananija, jedan od pomastarâ. Oni izvedoše obzidu Jeruzalema do širokoga zida.

*9. Do njih je popravljao Rafaja, sin Hurov, predstojnik nad jednom polovinom vanjskoga kotara Jeruzalema;

10. Do njega Jedaja, sin Haromatov, pred svojom kućom; do njega Hatus, sin Hasebonijin.

11. Daljni komad do kule pećske popravljao je Melhija, sin Heremov, i Hasubov, sin Fahat-Moabov.

12. Do njih je popravljao Selum, sin Alohesov, predstojnik druge polovine vanjskoga kotara Jeruzalema, uz pomoć sestrinskih gradova, što su bili pod njim.

*13. Vrata dolinska popravljali su Hanun i stanovnici zanojski. Oni ih sagradiše i metnuše im krila i brave i prijevornice. Usto sazidaše još tisuću lakata zida do gnojnih vrata.

14. Gnojna vrata popravljao je Melhija, sin Rehabov, predstojnik kotara betaharamskog. On ih sagradi i metnu im krila i brave i prijevornice.

*15. Vrata izvorska popravljao je Selum, sin Holhozin, predstojnik kotara u Masfi. On ih sagradi, pokri ih i metnu im brave i prijevornice. Također sagradi zid kod ribnjaka silojskoga uz vrt kraljevski do stepenica, što silaze iz grada Davidova.

*16. Za njim je popravljao Nehemija, sin Azbokov, predstojnik jedne polovine kotara betsurskoga, do grobova Davidovih i do ribnjaka, što je tamo načinjen, i onda do kuće junačke.

17. Za njim su popravljali: leviti Rehum, sin Benijev, do njega Hasebija, predstojnik polovine kotara ceilskoga,

18. Do njega drugovi njihovi Bavaj, sin Enadadov, predstojnik druge polovine kotara ceilskoga;

19. Do njega je popravljao Azer, sin Jozuin, predstojnik Masfe, daljni komad uzduž uzlaza k oružani na uglu.

20. Do njega je popravljao na gori Baruh, sin Zahajev, drugi ko-

(5) Pisac spominje ovdje jedan jedini primjer upornosti proti zapovijedima Nehemijinim kod građenja zida. — Tekua leži južno od Betlehema. — »Ne sagnuše vrata svojega pod službu nadzornika svojih«; Vulgata: »ne saviše vratova svojih u poslu Gospoda svojega«.

(7) »Do stolice namjesnika«; Vulgata: »za kneza«. — U Septuaginti nema ovoga retka. Možda ono »do stolice« znači u službi ili iz obitelji namjesnika sirskoga.

(9) Nije sigurno, da li se ovdje radi o seoskom ili gradskom kotaru Jeruzalema.

(13—14) Ova dva retka opisuju građenje zida na zapadu Jeruzalema.

(15—31) Ovaj odsjek opisuje popravljanje zida na jugoistoku i istoku grada.

(16) »Do grobova Davidovih«, t. j. do grobnice obitelji Davidove i njegovih nasljednika do Ezehije, što je bila iskopana u pećini nedaleko od hrama.

mad od ugla do vrata kuće velikoga svećenika Eliasiba.

21. Do njega je popravljao Merimut, sin Urijin, unuk Hakusov, daljni komad od vrata kuće Eliasibove do kraja kuće Eliasibove.

22. Potom su popravljali svećenici, ljudi iz zemlje ravnice.

23. Onda su popravljali Benjamin i Hasub uzduž svoje kuće, i za njima Azarija, sin Maasijin, unuk Ananijin, uz svoju kuću.

24. Za njim je popravljao Benuj, sin Henadadov, daljni komad od kuće Azarijine do savitka i do ugla.

*25. Falel, sin Ozijev, popravljao je naprema savitku i kuli, što se izdiže visoko na gornjem dijelu kraljevske palače kod trijema tamničkoga. Za njim je popravljao Fadaja, sin Farosov,

26. I natineji, koji su stanovali na Ofelu, do pred vrata vodena na istoku i do kule, što se izdizala visoko.

27. Za njima su popravljali Tekujani daljni komad naprema velikoj kuli visokoj do zida ofelskoga.

28. Poviš vrata konjskih popravljali su svećenici, svaki pred svojom kućom.

29. Onda je popravljao Sadok, sin Emerov, pred svojom kućom; za njim Semeja, sin Sehenijin, čuvar vrata istočnih.

30. Zatim su popravljali Hananija, sin Selemijin, i Hanun, šesti sit Selefov, daljni komad. Potom je popravljao Mosolam, sin Barahijin, pred svojom poslovnicom.

*31. Onda je popravljao Melhija, zlatar, do kuće natinejske i tržarske, na vratima stražarskim i do čardaka na uglu.

*32. Između čardaka na uglu i vrata ovčijih popravljali su zlatari i tržari.

*33. Kad doznade Sanabalat, da mi gradimo zid, rasrdi se i razgnjevi vrlo. Rugao se je Judejcima

*34. I rekao im pred suplemenicima svojim i pred narodom samarijskim: »Što rade ti nemoćni Judejci? Hoće li im se volja ispuniti? Hoće li žrtvovati i jednoga dana svršiti? Hoće li iz ruševina privesti u život kamenje, što je ipak spaljeno?«

35. Tada reče Amonac Tobija, što je stajao uz njega: »Pusti, neka zidaju! Da iskoči lisica, razvalit će im na komade kameni zid njihov.«

36. »Čuj, Bože naš, kako smo postali na ruglo! Obrati rug njihov na njihovu glavu i daj da budu u zemlji robovi prezira!

*37. Ne oprosti im njihova bezakonja! Grijeh njihov neka se ne izbriše pred tobom! Jer su jade zadali onima, koji grade!«

38. A mi smo dalje zidali zid, i sav je zid bio popravljen do pola visine. Odatle je narod crpao volju za rad.

(25) »Kraljevska palača«, t. j. negdašnja palača Davidova naprema hramu.

(31) Ovaj je redak u Vulgati u 30. retku, i tako je u njoj 32. redak postao 31. redak.

(32) Opis je opet došao do izlazne točke na sjeveru grada.

(33—38) Ovi reci u hebrejskom izvorniku odgovaraju u Vulgati (i Daničiću) 4, 1—6.

(34) Ruganje Sanabalatovo uprav je istočnjačko. Nekim je tumačiteljima (kao Cramponu) ono tamno i nejasno, ali nama, koji smo bliže Istoku, posve je jasno. Sanabalat hoće da kaže, da je to sve jedno ludovanje Judejaca.

(37—38) Veći dio retka 37. i sav 38. redak fali u Septuaginti.

GLAVA 4.

Nove navale neprijateljske. Otpor Nehemijin.

*1. Kad čuše Sanabalat, Tobija i Arapi, Amonci i Azoćani, da je napredovalo popravljanje zidova jeruzalemskih i da se počelo zatvarati što je provaljeno, razgnjeviše se vrlo.

2. Zavjeriše se svi zajedno da dođu i napadnu Jeruzalem i da ga unište.

3. A mi smo se molili Bogu i postavljali smo za sigurnost od njih noću i danju stražu proti njima.

4. A Judejci izjaviše: »Klonula je snaga nosiocima i veoma je mnogo podrtina. Nijesmo u stanju da zidamo zid dalje.«

5. A naši protivnici rekoše: »Da ne doznadu i ne opaze, dokle ne dođemo među njih, da ih pobijemo i gradnju prekinemo.«

*6. I kad dođoše Judejci, što su stanovali u njihovoj blizini, i kazaše nam deset puta iz svih mjesta: »Vi se morate povratiti k nama«,

*7. Onda ja na mjestima dublje položenim iza zida, gdje je bilo slobodne zemlje, ponamjestih narod po porodicama poredan s njihovim mačevima, kopljima i lukovima.

8. Kad sam ga bio razgledao, rekoh starješinama, predstojnicima i ostalom narodu: »Ne bojte se od njih! Mislite na Gospoda, velikoga i strašnoga, i borite se za braću svoju, za sinove i kćeri svoje, za žene i kuće svoje!«

9. Kad čuše neprijatelji naši, da smo bili doznali i da je Bog bio razbio njihovu namjeru, mogli smo se opet vratiti k zidu, svaki na svoj posao.

10. Od onoga dana bila je samo jedna polovina mojih momaka zaposlena na gradnji, druga je polovina nosila koplje i štit, luk i oklop. Iza svega naroda judejskoga stajali su knezovi.

11. I oni, koji su zidali zid, i oni, koji su teret nosili, bili su naoružani. Jednom su rukom radili, druga je držala oružje.

*12. Svaki od onih, koji su bili zaposleni na gradnji, imao je mač pripasan uz bedricu i tako je zidao. Trubač je stajao uza me.

13. Starješinama, predstojnicima i ostalom narodu dadoh ovaj naputak: »Posao je velik i dug, a mi smo razdijeljeni po zidu, daleko jedan od drugoga.

14. Kad čujete trubu da trubi, onda se strčite k nama! Bog naš borit će se za nas.«

*15. Tako smo radili posao. A jedna je polovina držala koplja od uzlaska zore do izlaska zvijezda.

Gl. 4. (1—17) Ovi reci u hebrejskom odgovaraju 4, 7—23 u Vulgati (i Daničiću).

(6) Opet i opet navaljivali su vanjski Judejci iz svih krajeva zemlje na one, što su zidali, da se vrate kućama svojim, jer su držali, da su u opasnosti i oni i Jeruzalem.

(7) Hebrejski je tekst na ovom mjestu veoma teško razumljiv i na svu je priliku pokvaren. I stari prijevodi ne daju nam način čitanja, što bi zadovoljio. Možda Nehemija hoće reći, da je jače mjere sigurnosti naredio na dublje položenim mjestima zida, što su osobito bila u opasnosti.

(12) »Trubač je stajao uza me«: trubač je morao pratiti Nehemiju, da bi u slučaju kakva napadanja mogao dati znak uzbune.

(15) U Vulgati ovaj redak nastavlja govor Nehemijin: »I mi sami radimo posao; i polovina nas neka drži koplja od uzlaska zore, pa dokle zvijezde ne izađu!« (»Et nos ipsi faciamus opus; et media pars nostrum teneat lanceas ab ascensu aurorae donec egrediantur astra!«).

16. Još zapovjedih tada narodu: »Svaki sa slugom svojim neka noćuje u Jeruzalemu, da bi nam noću stražili, a danju radili!«
*17. Ja, moja braća, moji momci i stražari, što su mi bili pridijeljeni, nijesmo svlačili sa sebe svojih haljina. Svaki se je odrekao vode.

GLAVA 5.

Ukidanje lihve.

1. Tada podigoše ljudi iz naroda zajedno sa svojim ženama teške optužbe proti svojim suplemenicima judejskim.
2. Jedni rekoše: »Mi imamo mnogo sinova i kćeri. Moramo dobiti žita, da jedemo i živi ostanemo!«
3. Drugi rekoše: »Moradosmo založiti svoja polja, vinograde i kuće. Mi hoćemo da imamo žita u ovoj gladi!«
4. Opet drugi rekoše: »Moradosmo uzajmiti novaca za kraljevski porez na polja svoja i vinograde.
*5. A mi smo od jednakoga mesa i krvi kao naši suplemenici. Naša su djeca isto tako dobra kao njihova djeca. A ipak moramo svoje sinove i kćeri da dajemo u ropstvo. Neke kćeri naše već su postale robinje, a mi ne možemo ništa učiniti proti tome. Jer naša polja i vinogradi pripadaju drugima.«
6. Vrlo se rasrdih, kad sam čuo njihove glasne tužbe i te govore.
7. Odlučih da ukorim starješine i predstojnike i da im reknem: »Vi tjerate lihvu sa zemljacima svojim!« I sazvah veliku narodnu skupštinu proti njima
8. I rekoh im: »Mi otkupismo, kadgod mogosmo, svoje judejske zemljake, što su bili prodani narodima poganskim. A vi sad sami prodajete svoje zemljake. Dapače prodaju se nama samima.« Oni su šutjeli i nijesu znali ništa odgovoriti.
9. Ja nastavih: »To, što činite, nije pravo. Ne treba li vam hoditi u strahu Boga našega, da nam se ne rugaju naši poganski neprijatelji?
10. I ja, braća moja i sluge moje uzaimali smo im mnogo novaca i žita. Ali ćemo im otpustiti taj zajam.
11. Vratite im još danas polja njihova, vinograde njihove, maslinike njihove i kuće njihove i otpustite im kamatu za novce, žito, vino i ulje, što imate potraživati!«
*12. Oni odgovoriše: »Hoćemo to vratiti i ne ćemo ništa iskati od njih! Učinit ćemo, kako tražiš.« Tada pozvah svećenike i dadoh one zakleti, da će učiniti po svome obećanju.
13. Istresoh njedra svoja i rekoh: »Ovako neka istrese Bog svakoga iz kuće njegove i posjeda njegova, koji ne ispuni obećanja svojega! Uprav ovako neka se istrese i isprazni!« Sva općina povika: »Neka bude tako!« i hvalila je

(17) Posljednji dio ovoga retka pokvaren je u hebrejskom tekstu, i stari prijevodi i tumači prevode ga razno. Možda prijevod »Svaki je imao svoje oružje spremno« zaslužuje prednost, jer dobro pristaje u kontekst, a i pretpostavlja lako moguću izmjenu dviju nalik slova. Vulgata prevodi: »Svaki se svlačio samo da se opere« (»unusquisque tantum nudabatur ad baptismum«). Daničić ima: »U svakoga da je mač i voda«.

Gl. 5. (5) Oni hoće da kažu: »Mi siromasi nijesmo ni za što gori od naših bogatih zemljaka. Zakon je dopuštao u slučaju potrebe prodati djecu u ropstvo drugim Izraelcima (2 Mojs 21, 7; 3 Mojs 25, 39—41). Ali su oni morali blago postupati s tom djecom i nakon 7 godina pustiti ih na slobodu (2 Mojs 21, 2).

(12) »Tada pozvah svećenike«, da bude zakletva svečanija.

Gospoda. I sav je narod činio, kako je bio zaključio.

*14. Uostalom od onoga vrememena, kad mi kralj naloži da budem namjesnik u Judeji — od dvadesete do trideset druge godine kralja Artakserksa, dvanaest godina — ja sa svojom braćom ne jedoh hrane upraviteljske.

15. Prijašnji namjesnici, moji prethodnici, bili su narodu težak teret. Uzimali su od njih za jelo i vino svaki dan četrdeset sekala srebra. I područni činovnici njihovi tlačili su narod. Ja tako nijesam činio iz straha pred Bogom.

16. I oko građenja zida radio sam skupa, a nijesmo bili stekli zemljišta, i svi ljudi moji bili su skupa ondje na poslu.

17. Usto su jeli za mojim stolom Judejci, što su imali službu predstojničku — bilo ih je sto i pedeset ljudi —, i oni, što su dolazili k nama iz okolnih naroda.

*18. Svagdanji potrošak: jedno goveče, šest ovaca izabranih i perad svake vrste, išao je na moj račun. I svaki deset dana davalo se svakojakog vina izobila. A opet nijesam iskao hrane, što mi je pripadala kao namjesniku, jer je narod bio teško opterećen rabotom.

19. Uzmi mi, Bože moj, sve na dobro, što sam učinio za ovaj narod!

GLAVA 6.

Unatoč svim zamkama neprijateljskim Nehemija dovršuje gradski zid.

1. Kad dođe do ušiju Sanabalatu, Tobiji i Arapinu Gosemu i ostalim našim neprijateljima, da sam sazidao zid i da nije ostalo u njemu ništa provaljeno — ipak dotada nijesam bio namjestio krila na vratima —,

*2. Tada poslaše Sanabalat i Gosem k meni i poručiše mi: »Dođi, održat ćemo sastanak u jednom selu u ravnici ononskoj!« A oni su mislili zlo po me.

3. Ja im stoga poslah glasnike i poručih: »U poslu sam velikom i zato ne mogu doći. Posao bi stao, kad bih ga pustio i došao k vama.«

4. Tako su slali k meni četiri puta, i ja im uvijek jednako odgovorih.

5. Sada posla Sanabalat po peti put tako slugu svojega s otvorenim pismom meni.

*6. U njemu je bilo pisano: »Ide glas među narodima — i Gosem to potvrđuje —, da vi, ti i Judejci, snujete bunu: zato opet zidaš zid. Ti sam da hoćeš postati kralj njihov i više tako šta.

7. I da si postavio proroke, koji će te u Jeruzalemu proglasiti kraljem judejskim. I takvi glasovi doći će kralju do ušiju. Zato dođi, da se dogovorimo!«

(14—18) Lijep primjer Nehemijin morao je bogate Judejce potaknuti na veću nesebičnost.

(14) Uzdržavanje namjesnika i njegovih činovnika morao je narod podmirivati. Nehemija se je odrekao dragovoljno svake plaće.

(18) Sve bi Nehemija namirivao svojim, po svoj prilici onim, što je dobivao od kralja kao peharnik njegov.

Gl. 6. (2) Selo i ravnica Ono ležali su u blizini Lide. Samarijani htjeli su Nehemiju namamiti u zamku i onda ga ubiti.

(6—7) Sanabalat hoće da prisili Nehemiju na popustljivost prijetnjom, da će ga prijaviti perzijskome kralju kao buntovnika.

8. Nato poslah ja k njemu i poručih mu: »Ništa nema od toga, što tvrdiš; ti si to sam izmislio.«
9. Svi oni naime htjedoše nas uplašiti, jer su se nadali, da ćemo onda odustati od posla, tako da se ne svrši. »Ali sad ojačaj ruke moje!«
*10. Jednoga dana moradoh otići u kuću Semeji, sinu Dalaje, sina Metabeelova, koji se bio tamo zatvorio. On mi predloži: »Otidimo zajedno u hram Božji, u unutrašnjost hrama i zaključajmo vrata hramu! Doći će naime, da te ubiju.«
*11. Ali ja odvratih: »Zar da čovjek, kakav sam ja, bježi? Kako bi jedan, kakav sam ja, mogao ići u hram i ostati živ? Ne idem tamo.«
*12. Spoznadoh, da ga Bog nije bio poslao, nego da je Božju riječ meni upravio samo zato, jer su ga bili potkupili Tobija i Sanabalat.
13. On je naime bio potkupljen, da se uplašim i da onako učinim i tako sagriješim. To bi onda njima poslužilo za zlo ogovaranje, da me ozloglase.
*14. Naplati, Bože moj, Tobiji i Sanabalatu ta djela njihova, i proročici Noadiji i ostalim prorocima, koji me htjedoše uplašiti!
*15. A zid se dovrši nakon pedeset i dva dana, dvadeset petoga dana mjeseca elula.
16. Kad čuše to svi neprijatelji naši, uplašiše se svi narodi okolo nas i bili su vrlo potišteni. Jer spoznaše, da je Bog naš učinio to djelo.
17. A u one dane i ugledni Judejci slali su mnoga pisma Tobiji, i od Tobije dolazila su njima pisma.
18. U Judeji naime bilo ih je mnogo, koji su mu se bili obvezali zakletvom; jer je on bio zet Seheniji, sinu Arejinu. Njegov sin Johanan bio se je oženio kćerju Mosolama, sina Barahijina.
19. I govorili su preda mnom o dobrim vlastitostima njegovim i doglasivali mu moje izjave. I Tobija je slao pisma, da me uplaši.

GLAVA 7.

Postavljanje gradskih stražara. Popis onih, koji su se najprije vratili u Jeruzalem.

1. Kad je bio zid sazidan, i kad sam bio namjestio vrata, postavljeni biše vratari, pjevači i leviti.
2. Svojemu bratu Hananiju i gradskom stotniku Hananiji povjerih vrhovno zapovjedništvo nad Jeruzalemom; jer je bio pouzdan, bogobojazan čovjek više nego mnogi drugi.
3. Zapovjedih im: »Vrata jeruzalemska ne smiju se otvarati, dok sunce ne ogrije. U njihovoj prisutnosti imaju se vrata zaključati i zamandaliti. Neka se postave stražari i od stanovnika jeruzalemskih,

(10) Možda se je Semeja samo pretvarao, da se je zatvorio poradi nekakva zavjeta, da tako lakše mogne namamiti Nehemiju u svoju kuću.
(11) Kad bi Nehemija nasio naumu izdajice, oborio bi sav svoj rad oko zidanja zida. Poradi naroda nije smio pokazati, da se straši. I svojemu ugledu teško bi naudio, kad bi se povukao u unutrašnjost hrama, a nije bio svećenik. Jednomu svjetovnjaku nije bilo dopušteno unići u hram, t. j. u svetinju.
(12) Semeja bio se je Nehemiji izdavao kao poslanik Božji.
(14) »Proročici Noadiji«: tako stoji u hebrejskom, a Septuaginta i Vulgata imaju muški spol: »prorok Noadija«.
(15) Zid se je mogao dovršiti u tako kratko vrijeme, jer su još bili tu temelji i mnogi komadi zida. A i narod je radio veoma revno na svim mjestima. — Elul je šesti mjesec (kolovoz — rujan).

po jedan kao straža pred svojom kućom.«
4. Doduše bio je grad prostran i velik, ali je u njemu stanovalo samo malo ljudi. Mnoge kuće nijesu bile još sagrađene.
5. Tada mi dade Bog u srce, te sabrah starješine i predstojnike i narod, da se izbroje po plemenima. Pritom nađoh plemenski popis onih, koji su se bili najprije vratili iz ropstva, i u njemu zapisano:
*6. Ovo su ljudi iz ove pokrajine, što se vratiše iz ropstva i progonstva, koje je nekoć bio odveo Nabuhodonozor, kralj babilonski, u progonstvo u Babilon, i sada se vratiše u Jeruzalem i Judeju, svaki u svoj grad.
7. Oni dođoše pod vodstvom Zorobabela, Jozue, Nehemije, Azarije, Raamije, Nahamanija, Mardoheja, Belsana, Mesfarata, Begoaja, Nahuma i Baane. Ovo je broj ljudi iz naroda Izraelova:
8. Dvije tisuće sto sedamdeset i dva potomka Farosova;
9. Trista sedamdeset i dva potomka Safatijina;
10. Šest stotina pedeset i dva potomka Areina;
11. Dvije tisuće osam stotina i osamnaest potomaka Fahatmoabovih iz linije Jozuine i Joabove;
12. Tisuća dvjesta pedeset i četiri potomka Elamova;
13. Osam stotina četrdeset i pet potomaka Zetuinih;
14. Sedam stotina i šezdeset potomaka Zahajevih;
15. Šest stotina četrdeset i osam potomaka Banujevih;
16. Šest stotina dvadeset i osam potomaka Bebajevih;
17. Dvije tisuće tri stotine dvadeset i dva potomka Azgadova;
18. Šest stotina šezdeset i sedam potomaka Adonikamovih;
19. Dvije tisuće šezdeset i sedam potomaka Beguajevih;
20. Šest stotina pedeset i pet potomaka Adinovih;
21. Devedeset i osam potomaka Aterovih iz linije Hezecijine;
22. Trista dvadeset i osam potomaka Hasemovih;
23. Trista dvadeset i četiri potomka Besajeva;
24. Sto i dvanaest potomaka Harefovih;
25. Devedeset i pet ljudi iz Gabaona;
*26. Sto osamdeset i osam iz Betlehema i Netufe;
27. Sto dvadeset i osam iz Anatota;
28. Četrdeset i dva iz Betazmota;
29. Sedam stotina četrdeset i tri iz Karjatjarima, Cefire i Berota;
30. Šest stotina dvadeset i jedan iz Rame i Gebe;
31. Sto dvadeset i dva iz Mahmasa;
32. Sto dvadeset i tri iz Betela i Haja;
33. Pedeset i dva iz Novoga Neba;
34. Tisuća dvjesta pedeset i četiri iz Novoga Elama;
35. Trista i dvadeset iz Harema;
36. Trista četrdeset i pet iz Jeriha;
37. Sedam stotina dvadeset i jedan iz Loda, Hadida i Ona;
38. Tri tisuće devet stotina i trideset iz Senae.
39. Svećenici: devet stotina sedamdeset i tri potomka Idajina od kuće Jozuine;
40. Tisuća pedeset i dva potomka Emerova;

Gl. 7. (6—73) Popis onih, što se vratiše kući, u bitnom odgovara popisu u 1 Ezd 2, 1—67. U imena i brojke uvukle su se neke pogrješke u tekstu.
(26—27) Ova dva retka fale u Septuaginti.

41. Tisuća dvjesta četrdeset i sedam potomaka Fashurovih
42. I tisuća i sedamnaest potomaka Aremovih.
43. Leviti: sedamdeset i četiri potomka Jozuina i Cedmihelova iz kuće Odujine.
44. Pjevači: Sto četrdeset i osam potomaka Asafovih.
45. Vratari: sto trideset i osam potomaka Selumovih, Aterovih, Telmonovih, Akubovih, Hatitinih i Sobajevih.
46. Natineji: potomci Sohini, Hasufini, Tebaotovi,
47. Cerosovi, Siajini, Fadonovi,
48. Lebanini, Hagabini, Selmajevi,
49. Hananovi, Gedelovi, Gaherovi,
50. Raajini, Rasinovi, Nekodini,
51. Gezemovi, Azini, Fasejini,
52. Besajevi, Munimovi, Nefusimovi,
53. Bakbukovi, Hakufini, Harhurovi,
54. Beslotovi, Mahidini, Harsini,
55. Berkosovi, Sisarini, Temini,
56. Nasijini i Hatifini.
57. Potomci sluga Salomonovih: Potomci Sotajevi, Soferetovi, Faridini,
58. Jahalini, Darkonovi, Jedelovi,
59. Safatijini, Hatilovi, Foheretovi od Sabaima i Amona.
60. Svega bila su trista devedeset i dva natineja i potomka sluga Salomonovih.
61. Slijedeći, što se vratiše iz Telmele, Telharse, Heruba, Adona i Emera, ne mogoše dokazati, da je njihova obitelj i njihov rod izraelski:
62. Šest stotina četrdeset i dva potomka Dalajina, Tobijina i Nekodina;
63. Od svećenikâ: potomci Habijini, Akosovi i Berzelaja, koji se bio oženio jednom od kćeri Galađanina Berzelaja i bio prozvan njihovim imenom.
64. Ovi su bili tražili svoju rodovnicu. Jer se nije mogla naći, bili su privremeno isključeni iz svećenstva.
*65. Namjesnik im zabrani jesti od Presvetoga, dok se opet ne posluži svećenik Urimom i Tumimom.
66. Sva je općina svega brojila četrdeset dvije tisuće tri stotine i šezdeset osoba,
67. Osim sluga i sluškinja, kojih je bilo sedam tisuća tri stotine trideset i sedam. K tomu dolazi još dvjesta četrdeset i pet pjevača i pjevačica.
*68. Oni su imali sedam stotina trideset i šest konja, dvije stotine četrdeset i pet mazgi,
69. Četiri stotine trideset i pet kamela, šest tisuća sedam stotina i dvadeset magaraca.
*70. Gdjekoji od obiteljskih glavara dadoše priloge za gradnju. Namjesnik darova u riznicu tisuću darika zlata, pedeset zdjelica, pet stotina i trideset haljina svećeničkih.
*71. Od obiteljskih glavara dadoše neki u riznicu za gradnju dvadeset tisuća darika zlata i dvije tisuće i dvjesta mina srebra.

(65) »Namjesnik«; Vulgata (i Daničić) ima »Atersata« i ovdje i u r. 70. Toga naziva nema ni u hebrejskom ni u drugim starim prijevodima. Neki stari latinski rukopisi imaju to kao bilješku s kraja.
(68) Ovaj redak i prva polovica 69. retka fale u Septuaginti.
(70) »Namjesnik darova«, t. j. Nehemija (isp. 8, 9).
(71) O »dariku« i »mini« isp. 1 Dnev 29, 7 s bilješkom i 3 Kralj 10, 17 s bilješkom.

72. Što dade ostali narod, iznosilo je dvadeset tisuća darika zlata i dvije tisuće mina srebra i šezdeset i sedam haljina svećeničkih.

*73. I tako se naseliše svećenici i leviti, vratari, pjevači, ljudi iz naroda, natineji i sav Izrael u svojim gradovima. Kad dođe sedmi mjesec, i kad su sinovi Izraelovi boravili u svojim gradovima,

GLAVA 8.

Čitanje zakona. Blagdan sjenica.

*1. Tada se sabra sav narod jednodušno na slobodnom trgu pred vratima vodenim. Oni zatražiše od književnika Ezdre, da donese knjigu zakona Mojsijeva, što ga je bio dao Gospod sinovima Izraelovim.

2. Svećenik Ezdra donese zakon pred skupštinu, pred ljude i žene i sve, koji su ga mogli razumjeti, prvoga dana sedmoga mjeseca.

3. Od jutra do podne čitao je on iz njega na trgu pred vratima vodenim ljudima i ženama i svima, koji su mogli razumjeti. Sav je narod slušao čitanje knjige zakonske.

4. Književnik Ezdra stajao je pritom na podu od drveta, što su ga bili napravili za ovu svrhu. Uz njega s desne strane stajali su Matatija, Semeja, Anija, Urija, Helcija i Maasija; s lijeve mu strane Fadaja, Misael, Melhija, Hasum, Hasbadana, Zaharija i Mosolam.

*5. Ezdra otvori knjigu pred očima svega naroda; jer je bio više svega naroda. Kad ju je bio otvorio, ustade sav narod.

6. I Ezdra reče molitvu hvale u čast Gospodu, Bogu velikomu. Sav narod odgovori: »Amen, amen!« I podigoše ruke svoje, prignuše se tada i pokloniše se Gospodu licem do zemlje.

7. Leviti Jozua, Bani, Serebija, Jamin, Akub, Septaj, Odija, Maasija, Celita, Azarija, Jozabed, Hanan i Falaja objašnjavali su narodu zakon, a narod je stajao na svom mjestu.

*8. Čitali su iz knjige zakona Božjega odsjek po odsjek i razlagali smisao, tako da su razumjeli što se čitalo.

9. Potom Nehemija — to jest namjesnik — i Ezdra, svećenik i književnik, i leviti, koji su poučavali narod, rekoše svemu narodu: »Ovaj je dan svet Gospodu, Bogu vašemu. Ne tugujte i ne plačite!« Sav je narod naime bio u plač udario, kad je saslušao sadržaj zakona.

*10. Tada im on reče: »Idite, uzmite sebi dobro jelo i dobro piće i pošljite jedan dio i onima, koji ne mogu sebi ništa zgotoviti! Jer je ovaj dan svet Gospodu našemu.

(73) »Kad dođe sedmi mjesec, i kad su boravili sinovi Izraelovi u svojim gradovima«: ovim riječima počinje Vulgata slijedeću (8.) glavu. — Sedmi mjesec zvao se je tišri i obuhvatao je vrijeme od sredine rujna do sredine listopada. Desetoga dana ovog mjeseca imao se svetkovati blagdan pomirenja i od 15.—21. blagdan sjenica (isp. 3 Mojs 23, 23 sl.; 4 Mojs 29, 12—38).

Gl. 8. (1) »Vrata vodena« bila su u blizini hrama na istočnoj strani grada.

(1 sl.) Zakon se je imao čitati svake sedme (subotne) ili oprosne godine na blagdan sjenica (isp. 5 Mojs 31, 9—13), koji se je počinjao petnaestoga dana sedmoga mjeseca — tišrija. Ovaj se je put čitanje počelo već prvoga dana toga mjeseca. A prvi dan mjeseca tišrija bio je spomen ili blagdan trubni, nova građanska godina (isp. 3 Mojs 23, 24).

(5) »Ustade sav narod«, da iskaže poštovanje riječi Božjoj.

(8) Možda su leviti objašnjavali i smisao hebrejskih riječi, što ih nijesu više svi razumjeli, u aramejskom jeziku, koji je od progonstva pomalo sve dalje prodirao. Isp. 13, 24.

(10) »Tada im on reče«, t. j. Nehemija.

Ne tugujte, jer je radost u Gospodu jakost vaša!«
11. Tako su leviti umirivali sav narod, a govorili su: »Budite mirni, ovaj je dan svet! Ne tugujte!«
12. I otide sav narod da jede i pije, da razašlje dijelove i da proslavi veliki dan radosti. Jer su uvažili ono, što im se je bilo kazalo.
13. Drugi dan skupiše se obiteljski glavari svega naroda i svećenici i leviti kod Ezdre, književnika, da uče što u zakonu stoji.
14. I nađoše u zakonu napisano, da je Gospod bio preko Mojsija zapovjedio, da sinovi Izraelovi imaju boraviti u sjenicama na blagdan u sedmom mjesecu.
15. Po svim gradovima svojim i u Jeruzalemu moradoše proglasiti i objaviti: »Idite van u gore, donesite granja od plemenitih i divljih maslina, od mirta i palama i drugih lisnatih drveta, da od toga načinite sjenice, kako je napisano!«
*16. I narod izađe van, donese i načini sebi sjenice na krovovima, u dvorištima, u trijemovima hrama Božjega, na slobodnom trgu kod vrata vodenih i na trgu kod vrata Efraimovih.
*17. Sva općina svih, što se vratiše iz ropstva, načini sebi sjenice i boravila je u sjenicama. Od danâ Jozue, sina Nunova, do ovoga dana nijesu bili više to činili sinovi Izraelovi. Zato je vladala veoma velika radost.
*18. Svaki dan čitalo se iz knjige zakona Božjega, od prvoga dana do posljednjega. Svetkovali su blagdan sedam dana. Osmi dan održaše po propisu svečanu skupštinu.

GLAVA 9.

Javna pokora narodna.

*1. Dvadeset četvrtoga dana toga mjeseca skupiše se sinovi Izraelovi posteći i u kostrijeti i s prahom na glavama.
*2. Pošto su se čistoplemenski sinovi Izraelovi bili odvojili od svih tuđinaca, pristupiše i priznaše grijehe svoje i opačine otaca svojih.
*3. Tada se je čitalo na mjestu, gdje su stajali, iz knjige zakona Gospoda, Boga njihova, tri sata. Onda, klanjajući se Gospodu, Bogu svojemu, kajali su se tri sata.
4. Nato leviti Jozua, Bani, Cedmihel, Sabanija, Boni, Sarebija, Bani i Hanani stupiše na mjesto povišeno i zazvaše glasom velikim Gospoda, Boga svojega.
5. I leviti Jozua, Cedmihel, Boni, Hasebnija, Sarebija, Odaja, Sebnija i Fatahija izgovarali su slijedeću molitvu: »Ustanite, hvalite Gospoda, Boga svojega, od vijeka do vijeka! Neka se slavi tvoje slavno ime, uzvišeno iznad svake slave i časti!

(16) Vrata Efraimova bila su na sjevernoj strani grada, možda u blizini današnjih vrata od Damaska.

(17) Blagdan sjenica bio je od vremena Jozue sigurno već više puta slavljen (3 Kralj 8, 65; 2 Dnev 7, 9), ali nikada nije bila radost naroda tako velika kao sada, kada se je bio Jeruzalem nakon dugoga ropstva podigao opet kao vjersko i političko središte.

(18) »Po propisu«: isp. 4 Mojs 29, 35.

Gl. 9. (1) Dvadeset četvrtoga dana mjeseca tišrija bio je dan pokore, kojemu se je onda priključila obnova zavjeta.

(2) Narod se je izjavio spremnim, da će se ubuduće kloniti svega, što je pogansko.

(3) »Tada se je čitalo«: čitali su narodu bez sumnje njegovi prvaci. — »Tri sata«; Vulgata: »četiri puta na dan«, t. j. svaka tri sata.

*6. Ti si jedini, Gospode! Ti si, koji si stvorio nebo, nebo nad nebesima sa svom vojskom njegovom, zemlju i sve, što je na njoj, mora sa svim, što živi u njima. Svemu tomu daješ ti život. Tebi se klanja vojska nebeska.

*7. Ti si, Gospode, Bog, koji si izabrao Abrama i izveo iz Ura u Kaldeji i dao mu ime Abraham.

8. Ti si pronašao srce njegovo vjerno prema sebi i učinio si s njim zavjet, da ćeš dati potomcima njegovim zemlju Kanaanaca, Heteja, Amoreja, Ferezeja, Jebuzeja i Gergezeja. I ti si držao riječ svoju; jer si ti vjeran.

9. Ti si vidio nevolju otaca naših u Egiptu, čuo si pomaganju njihovu na Crvenom moru.

10. Ti si činio znake i čudesa na faraonu, na svim slugama njegovim i na svem narodu zemlje njegove. Jer si znao, da su obijesno postupali s njima. Tako si stekao sebi ime, tako veliko, kao što je danas.

*11. Ti si razdijelio more pred njima, te prijeđoše posred mora suhim. A progonitelje njihove bacio si u dubinu kao kamen u silne vode.

12. Stupom od oblaka vodio si ih danju, stupom ognjenim noću, da im rasvijetliš put, kojim su išli.

13. Tada si sišao dolje na Sinaj, govorio si s njima s neba i dao si im pravedne zakone, pouzdane naputke, dobre uredbe i zapovijedi.

14. Ti si im obznanio svetu subotu svoju i dao si im preko svojega sluge Mojsija zapovijedi, odredbe i zakone.

15. Kruh s neba dao si im u gladi njihovoj i vodu iz stijene izveo si im u žeđi njihovoj. Zapovjedio si im da uniđu i zaposjednu zemlju, za koju si bio na zakletvu podigao ruku svoju, da ćeš im je dati.

16. Ali oni, oci naši, radili su drsko, bili su tvrdokorni i nijesu slušali zapovijedi tvojih.

17. Ne htjedoše slušati, i nijesu se spominjali čudesa tvojih, što si ih činio za njih. Oni postaše tvrdovrati, izabraše sebi poglavara i htjedoše se vratiti u Egipat u ropstvo. Ali ti si Bog, koji oprašta, milostiv i milosrdan, dugotrpan i bogat dobrotom. Nijesi ih ostavio.

18. Dapače kad oni načiniše sebi tele liveno i rekoše: Ovo je tvoj Bog, koji te je izveo iz Egipta —, kad počiniše velike hule,

19. U prebogatom milosrđu svome nijesi ih ostavio u pustinji. Stup od oblaka nije odstupao od njih danju, da ih vodi putem, niti stup ognjeni noću, da im osvjetljuje put, kojim su imali ići.

20. Dao si im dobri svoj duh, da ih poučava. Mâne svoje nijesi ustegao od usta njihovih i vode si im dao u žeđi njihovoj.

*21. Četrdeset godina opskrbljivao si ih u pustinji. Nijesu trpjeli nikakve oskudice. Haljine njihove ne ovetsaše, i noge njihove ne otekoše.

22. Dao si im kraljevstva i narode i odredio si svakomu područje njegovo. Oni zaposjedoše zemlju

(6) »Ti si jedini, Gospode!« Pred ovu molitvu Septuaginta stavlja: »I reče Ezdra« (καὶ εἶπεν Ἔσδρας). Dakle po starogrčkom prijevodu molio je Ezdra slijedeću pokorničku molitvu. Možda je Ezdra tu divnu molitvu govorio naprijed, a narod je stavku po stavku ponavljao za njim.

(7) Isp. I Mojs 11, 31; 17, 5.

(11) Isp. 2 Mojs 15, 5. 10.

(21) Bog je davao Izraelcima na njihovu putovanju po pustinji sve, što su trebali za odjeću i hranu.

Sehonovu, zemlju kralja hesebonskoga i zemlju kralja Oga basanskoga.
23. Djecu njihovu umnožio si kao zvijezde nebeske i uveo si ih u zemlju, za koju si bio rekao ocima njihovim da će ući u nju i uzeti je u posjed.
24. Djeca njihova dođoše i zaposjedoše zemlju. Pred njima si oborio stanovnike zemlje, Kanaance, i predao ih u njihove ruke, kraljeve njihove i narode zemlje, da čine od njih što im je volja.
25. Dobiše tvrde gradove i zemlju rodnu, zaposjedoše mnoge kuće, pune svakoga dobra, studence iskopane, vinograde, maslinike i voćke. Jeli su, i nasitiše se i ojačaše, i plivali su u punini tvojih dobara.
26. Ali oni postadoše uporni, pobuniše se proti tebi i okrenuše leđa zakonu tvojemu. Pobiše proroke tvoje, koji ih opominjali, da ih obrate k tebi, i oni počiniše velike hule.
*27. Zato si ih davao u ruke neprijateljima njihovim, da ih ovi pritisnu. A kad bi tad u nevolji svojoj povikali k tebi, ti si ih uslišio s neba. Davao si im u velikom milosrđu svome spasitelje, koji bi ih izbavljali iz ruku neprijatelja njihovih.
28. A čim bi otpočinuli, opet su činili zlo pred tobom. Tada si ih prepuštao ruci neprijatelja njihovih, i ovi su vladali nad njima. Oni bi tad nanovo povikali k tebi, i ti si ih uslišio s neba i često ih izbavljao u velikom milosrđu svome.
29. Opominjao si ih ozbiljno, da ih obratiš k zakonu svojemu. Ali oni ostadoše prkosni, ne poslušaše zapovijedi tvojih, i griješili su proti zakonima tvojim, po kojima živi onaj, koji ih vrši. Oni ti uporno pokazaše leđa, bili su prkosna srca i nijesu slušali.
30. Trpio si ih mnoge godine i opominjao ih duhom svojim preko proroka svojih. Ali ne poslušaše. Tada si ih dao u ruke narodima zemalja.
31. Ali u prevelikom milosrđu svome nijesi dao da propadnu posve. Nijesi ih ostavio; jer si Bog milostiv i milosrdan.
32. I sada, Bože naš, veliki, jaki, strašni Bože, koji čuvaš premilostivi zavjet, nemoj da je malo pred tobom sva ta muka, što snađe nas, kraljeve naše, knezove naše, svećenike naše, proroke naše, oce naše i sav narod tvoj od vremena kraljeva asirskih do danas!
33. Ti si pravedan u svemu, što nas je snašlo; jer ti si vjeran bio, a mi smo bezbožno radili.
34. I kraljevi naši, knezovi naši, svećenici naši i oci naši nijesu držali zakona tvojega, nijesu marili za tvoje zapovijedi i opomene, što si im davao.
35. U kraljevstvu svome i u punini dobara, što si im ih dao, u zemlji prostranoj i rodnoj, koju si im pridijelio, nijesu ti služili i nijesu se povratili od zlih djela svojih.
36. Zato smo danas robovi. U zemlji, koju si dao ocima našim, da uživaju plodove njezine i dobra njezina, eto u njoj mi smo danas robovi.
*37. Njezin bogati prihod pripada sada kraljevima, koje si posta-

(27 sl.) Ovi reci opisuju ponašanje naroda u doba sudaca (isp. Suc 2, 11—23; 3, 9. 15; 4, 6. 24).
(37) Oni, koji su se vratili iz ropstva babilonskoga, nijesu bili oslobođeni od rabote, poreza i daće kraljevima perzijskim. Morali su i u vojsku ići.

vio nad nama za grijehe naše. Oni gospodare nad našim tjelesima i nad stokom našom po svojoj volji, i tako smo mi u velikoj nevolji.«

GLAVA 10.

Narod se obvezuje, da će unapredak točno izvršivati sve naredbe u zakonu.

*1. Na temelju svega toga sklapamo tvrd ugovor i polažemo ga pismeno. Na povelji imaju stajati imena naših knezova, levita i svećenika.

2. Na povelji potpisaše se: Nehemija, namjesnik, sin Hahelajev, i Sedecija,

3. Saraja, Azarija, Jeremija,

4. Feshur, Amarija, Melhija,

5. Hatus, Sebenija, Meluh,

6. Harem, Merimut, Obdija,

7. Danijel, Genton, Baruh,

8. Mosolam, Abija, Mijamin,

9. Maazija, Belgaj, Semeja. To su bili svećenici.

10. Onda leviti: Jozua, sin Azanijin, Benuj od potomaka Henadadovih, Cedmihel,

11. I njihovi drugovi: Sebenija, Odaja, Celita, Falaja, Hanan,

*12. Miha, Rohob, Hasebija,

13. Zahur, Serebija, Sabanija,

14. Odaja, Bani, Baninu.

15. Onda glavari narodni: Faros, Fahat Moab, Elam, Zetu, Bani,

16. Boni, Azgad, Bebaj,

17. Adonija, Begoaj, Adin,

18. Ater, Hezekija, Azur,

19. Odaja, Hasum, Besaj,

20. Haref, Anatot, Nebaj.

21. Megfija, Mosolam, Hazir,

22. Mesizabel, Sadok, Jedua,

23. Feltija, Hanan, Anaja,

24. Osea, Hananija, Hasub,

25. Alohej, Faleja, Sobek,

26. Rehum, Hasebna, Maasija,

27. Ehaja, Hanan, Anan,

28. Meluh, Haran, Baana.

*29. A ostali narod, svećenici, leviti, vratari, pjevači, natineji, svi, koji se odvojiše od naroda zemaljskih k zakonu Božjemu, zajedno s njihovim ženama, sinovima i kćerima: svi, koji znaju i razumijevaju,

30. Priključuju se ovim svojim zemljacima, glavarima. Oni zadaju vjeru i zaklinju se, da će hoditi po zakonu Božjemu, koji je izdan preko Mojsija, sluge Božjega, i da će izvršivati i držati sve zapovijedi Gospoda, Boga našega, i njegove odredbe i zakone.

31. Zato ne ćemo niti davati kćeri svojih narodima zemlje niti kćeri njihovih uzimati za sinove svoje.

32. Ne ćemo od naroda zemaljskih, koji donose robu i svakojako žito u subotu na prodaju, ništa od toga uzimati u subotu ili u koji drugi sveti dan. Mi ćemo nadalje u sedmoj godini odreći se poljskoga prihoda i svakoga iskanja duga.

Gl. 10. (1) Prvi redak ove 10. glave u hebrejskom izvorniku odgovara 38. retku prijašnje glave 9. u Vulgati (i u Daničiću), i tako u čitavoj gl. 10. Vulgata (i Daničić) zaostaje za hebrejskim za jedan redak.

(1—9) Pod potpisima svećenikâ fali potpis Eliasibov i Ezdrin. Možda je u njihovo ime potpisao Saraja, od kojega obojica vuku lozu (1 Ezd 7, 1 sl.; 1 Dnev 5, 12 sl.), kao glavar njihove porodice.

(12) Ovoga retka nema u Septuaginti.

(29) Pod onima, koji su se odvojili od poganskih stanovnika, po svoj prilici ne treba razumijevati one, što se vratiše, nego nekolicinu onih Izraelaca, kojima je uspjelo da izmaknu ropstvu i da ostanu u zemlji.

*33. Nadalje uzimamo na se obvezu, da dajemo svake godine trećinu sekla kao porez za službu u hramu Boga svojega:

34. Za kruhove postavljene, za prinos svagdanji i za žrtvu paljenicu svagdanju, za žrtve subotne i žrtve na mlađake, za žrtve svetačne, za žrtve zahvalne, za žrtve za grijeh, da se očišćava Izrael, i za svu službu u hramu Boga svojega.

*35. Također mi, svećenici, leviti i narod, bacismo ždrijeb radi nošenja drva, da se donosi u hram Boga našega po obiteljima od godine do godine u određeno vrijeme, da gori na žrtveniku Gospoda, Boga našega, kako je propisano u zakonu.

36. I prvine polja svojih i prvine svih plodova od svih drveta donosit ćemo od godine do godine u hram Gospodnji.

37. Nadalje obvezujemo se da po propisu zakona prvorođene sinove svoje i prvence stoke svoje i prvence goveda i ovaca svojih donosimo za hram Boga svojega svećenicima, koji služe u hramu Boga našega.

38. Nadalje ćemo najbolje od tjestenina svojih i prinosa svojih i plodova svih drveta, i vino i ulje donositi svećenicima u sobe hrama Boga svojega, tako isto desetinu polja svojih levitima. Jer leviti ubiraju desetinu po svim mjestima, gdje obrađujemo polja.

39. Svećenici, potomci Aronovi, imaju pratiti levite, kad leviti ubiraju desetinu. Leviti imaju onda donositi desetinu od desetine u hram Boga našega, u sobe spremišta.

40. — U te naime sobe donosili bi sinovi Izraelovi i leviti prinose žita, vina i ulja. Tamo su se nalazili i sveti sudovi i svećenici u službi i vratari i pjevači. — Tako se ne ćemo pokazati nemarni prema hramu Boga svojega.«

GLAVA 11.

Popis novih stanovnika u Jeruzalemu i u ostalim gradovima.

*1. Potom se predstojnici narodni nastaniše u Jeruzalemu. Ostali narod baci ždrijeb, da od deset ljudi iždrijebaju jednoga, koji se je morao naseliti u svetom gradu Jeruzalemu, a ostalih devet desetina ostalo bi u varošima.

2. I narod je zahvaljivao svima, koji su se dragovoljno naselili u Jeruzalemu.

3. Ovo su glavari kotara, koji su se bili naselili u Jeruzalemu i u gradovima Judinim. Svaki se nastani na svojem zemljištu u dotičnim gradovima: Izrael, svećenici, leviti, natineji i potomci sluga Salomonovih.

(33) Čini se, da se kod ove daće ne radi o pola sekla, što je propisivao Mojsijev zakon, po kojemu je svaki Izraelac od dvadesete godine morao to dati (2 Mojs 30, 13), po svoj prilici samo jedamput u životu; nego se ovdje radi o novoj, dragovoljnoj, godišnjoj daći.

(35) Opskrba drvetom bila je u zemlji, gdje nema šume, skopčana s velikom mukom i s velikim izdacima.

Gl. 11. (1—2) Tri vrste žitelja bile su dakle u Jeruzalemu: predstojnici, sigurna desetina naroda i oni, koji bi se naselili dragovoljno. Ovi posljednji uzeli su tako na se pogdjekoji teret. Prebivanje u gradu bilo je teže negoli na selu. Valjalo je ostaviti svoje njive, vinograde i svoje blago, pa živjeti u gradu kao u zatvoru. I zato je trebalo da se baci ždrijeb, pa na koga padne, mora da prinese tu žrtvu. Ako je tko drage volje otišao mjesto onoga, na koga je pao ždrijeb, učinio mu je stim veliku ljubav, i narod je takvim ljudima zahvaljivao.

4. U Jeruzalemu se naseliše sinovi Judini i Benjaminovi. Od sinova Judinih: Ataja; ovaj vuče lozu od Azijama, ovaj od Zaharije, ovaj od Amarije, ovaj od Safatije, ovaj od Malaleela iz potomstva Faresova.
5. Nadalje Maasija; ovaj vuče lozu od Baruha, ovaj od Holhoze, ovaj od Hazije, ovaj od Adaje, ovaj od Jojariba, ovaj od Zaharije, ovaj od Silonjanina.
6. Potomci Faresovi, koji su stanovali u Jeruzalemu, imali su svega četiri stotine šezdeset i osam ljudi za rat valjanih.
7. Slijedeći su sinovi Benjaminovi: Selum; ovaj vuče lozu od Mosolama, ovaj od Joeda, ovaj od Fadaje, ovaj od Kolaje, ovaj od Masije, ovaj od Eteela, ovaj od Isaje;
8. Za njim Gebaj, Selaj, svega devet stotina dvadeset i osam.
9. Joel, sin Zehrijev, bio je nadzornik nad njima, i Juda, sin Senuin, bio je drugi nadzornik nad gradom.
10. Od svećenikâ bili su tamo Idaja, sin Joaribov, Jahin,
11. Saraja, sin Helcije, sina Mosolama, sina Sadoka, sina Merajota, sina Ahitoba, knez hrama Božjega,
12. I braća njihova, što služe u hramu, svega osam stotina dvadeset i dva; nadalje Adaja, sin Jerohama, sina Felelije, sina Amsije, sina Zaharije, sina Feshura, sina Melhijina,
13. I braća njegova, dvjesta četrdeset i dva obiteljska glavara; isto tako Amasaj, sin Azreela, sina Ahazija, sina Mosolamota, sina Emerova,
14. I braća njihova, za rat valjani ljudi, sto dvadeset i osam na broj. Njihov predstojnik bio je Zabdiel, sin Hagedolimov.
*15. Od levita bili su tamo Semeja, sin Hasuba, sina Azarikama, sina Hasabije, sina Bonijeva,
16. I Sabataj i Jozabed, koji su bili nad vanjskim poslovima hrama Božjega, iz broja glavara levitskih,
*17. Nadalje Matanija, sin Mihe, sina Zebedeja, sina Asafova, vođa hvalospjeva, koji je počinjao »Hvalite« u molitvi; i Bekbecija, drugi između braće svoje, i Abda, sin Samue, sina Galala, sina Iditunova.
18. Ukupni broj levita u svetom gradu bio je dvije stotine osamdeset i četiri.
19. Kao vratari bili su tu Akub, Telmon i braća njihova, što su stražili na vratima, svega sto sedamdeset i dva.
*20. Ostali Izraelci, svećenici i leviti stanovali su po svim gradovima Judinim, svaki na svom posjedu.
21. A natineji stanovali su na Ofelu. Siaha i Gasfa bili su nadzornici nad natinejima.
22. Predstojnik levitâ u Jeruzalemu bio je Azi, sin Banija, sina Hasabije, sina Matanije, sina Mihina, iz roda Asafovaca, pjevačâ, za službu u hramu Božjemu.
*23. Za njih je bila naredba kraljeva, i bila je izdana odredba u korist svagdanje opskrbe pjevačâ.

(15—16) Konac retka 15. (sina Hasabije, i t. d.) i redak 16. fale u Septuaginti.
(17) Veći dio retka 17. i prva polovica retka 18. fale u Septuaginti.
(20—21) Ova dva retka fale u Septuaginti.
(23) »Kraljeva«, t. j. Davidova (isp. 1 Dnev gl. 25. i niže 12, 24). — »Odredba u korist svagdanje opskrbe pjevačâ«; Vulgata prevodi: »red među pjevačima svaki dan« (»ordo in cantoribus per dies singulos«). Moderni prevodioci ne usvajaju Vulgatin prijevod.

*24. Fatahija, sin Mesezebelov, od potomaka Zare, sina Judina, bio je ovlaštenik kraljev u svim poslovima s narodom.
25. Što se onda tiče mjestâ s njihovim seoskim kotarima, Judejci su stanovali u Karjatarbi i zaseocima njezinim, u Didonu i zaseocima njegovim, u Kabseelu i selima njegovim,
26. U Jesui, Moladi, Betfaletu,
27. Hasersualu, u Bersabi i zaseocima njezinim,
28. U Sicelegu, Mohoni i zaseocima njezinim,
29. U Remonu, Saraji, Jerimutu,
30. Zanoi, Odolamu i selima njihovim, u Lahisu i seoskom kotaru njegovu, u Azeci i zaseocima njezinim. Oni su se bili naselili od Bersabe do doline Enoma.
31. Sinovi Benjaminovi stanovali su počevši od Gebe u Mehmasu, Haju, Betelu i zaseocima njegovim,
32. U Anatolu, Nobu, Ananiji,
33. Asoru, Rami, Getaimu,
34. Hadidu, Seboimu, Nebalatu,
35. Lodu i Onu, u dolini drvodjeljskoj.
36. Od levitâ nalazili su se odjeli u Judi i Benjaminu.

GLAVA 12.

Imena svećenikâ i levitâ. Posveta novoga grada. Uzdržavanje hramskih službenika.

*1. Ovo su svećenici i leviti, koji dođoše sa Zorobabelom, sinom Salatielovim, i s Jozuom: Saraja, Jeremija, Ezdra,
2. Amarija, Meluh, Hatus,
*3. Sebenija, Reum, Merimut,
4. Ado, Genton, Abija,
5. Mijamin, Madija, Belga,
6. Semeja, Jojarib, Idaja, Selum, Amok, Helcija,
*7. Idaja. To su bili glavari svećenikâ i njihovih drugova u vrijeme Jozuino.
8. Leviti su bili Jesua, Benuj, Cedmihel, Sarebija, Juda, Matanija; ovaj i njegovi drugovi vodili su hvalospjev,
*9. Bekbecija i Hani, njihovi drugovi, stajali su naprema njima u službenim odjelima.
10. Jozua rodi Joakima, Joakim rodi Eliasiba, Eliasib rodi Jojadu,
*11. Jojada rodi Jonatana, Jonatan rodi Jedou.
*12. U vrijeme Joakimovo bili su slijedeći svećenici glavari obitelj-

---

(24) »Ovlaštenik kraljev u svim poslovima s narodom«, t. j. posrednik između kralja i naroda.

Gl. 12. (1) »Ezdra«. Da li je ovo slavni Ezdra, književnik, koji je kasnije (1 Ezd 7, 1) opet došao s punomoći kraljevskom, prijeporno je. Za to govori r. 26. i 35., gdje se ovaj Ezdra naziva književnikom; ali proti tomu je, čini se, visoka dob, koju bi Ezdra morao doseći, jer između dolaska Zorobabelova i dolaska Nehemijina u Jeruzalem proteklo je više od 80 godina. — Sveti pisac navodi ovdje najuglednije svećenike, da građanskom uređenju, što je izneseno u prijašnjoj glavi, pridoda i duhovno.

(3) Ovaj redak (većim dijelom) pa slijedeći reci sve do r. 6. uključno fale u Septuaginti.

(7) Mjesto dvaput »Idaja« imalo bi jamačno prema r. 16. jednoć stajati Adaja. Takvih malih razlika u imenima ima ovdje više.

(9) I ovaj redak fali u Septuaginti. — »Njihovi drugovi stajali su naprema njima u službenim odjelima«; Vulgata: »i braća njihova svaki u svojoj službi« (»et fratres eorum unusquisque in officio suo«).

(11) Jonatan je po svoj prilici pogrješno napisan mjesto Johanan. Rodovnik dovodi sve do u doba Aleksandra Velikoga (338.—331.) i kasniji je dodatak, jer prekida vezu.

(12) Od obitelji Sarajine bio je glavar Maraja.

ski: od obitelji Sarajine Maraja, od Jeremijine Hananija,
13. Od Ezdrine Mosolam, od Amarijine Johanan,
*14. Od Milihove Jonatan, od Sebenijine Josip,
15. Od Haramove Edna, od Marajotove Helci,
16. Od Adajine Zaharija, od Gentonove Mosolam,
17. Od Abijine Zehri, od Mijaminove i Moadijine Felti,
18. Od Belgine Samua, od Semajine Jonatan,
19. Od Jojaribove Matanaj, od Jojadine Azi,
20. Od Selajeve Celaj, od Amokove Heber,
21. Od Helcijine Hasebija, od Idajine Natanael.
*22. Od levitâ bili su popisani glavari obiteljski u vrijeme Eliasiba, Jojade, Johanana i Jedoe, od svećenikâ pod vladom Perzijanca Darija.
*23. Od levitâ bili su popisani glavari obiteljski u knjizi Dnevnika do vremena Johanana, potomka Eliasibova.
24. Glavari levitâ bili su Hasebija, Serebija i Jozua, sin Cedmihelov; nadalje njihovi drugovi, što su stajali naprema njima, da po naredbi Davida, čovjeka Božjega, izmjenjujući se jedan odio s drugim, pjevaju hvalospjeve i slavopjeve.
25. Matanija, Bekbecija, Obedija, Mosolam, Telmon, Akub bili su vratari i stražili su kod spremištâ na vratima.
26. Ovi su bili suvremenici Joakima, sina Jozue, sina Josedekova, i suvremenici namjesnika Nehemije i svećenika i književnika Ezdre.
27. Kod posvete zidova jeruzalemskih tražili su levite iz svih mjesta njihovih i dovedoše ih u Jeruzalem, da proslave posvetu u svečanoj radosti, hvalom i pjesmama uz cimbale, harfe i citare.
28. Tako se skupiše pjevači iz okoline Jeruzalema i iz sela netufatskih,
*29. Iz Bet-Galgala i iz krajeva gepskih i azmavetskih. Pjevači naime bili su sebi posagradili sela oko Jeruzalema.
30. Pošto su svećenici i leviti bili očistili same sebe, narod, vrata i zid,
*31. Dadoh, da knezovi Judini uzađu na zid i postavih dva velika zbora pjevačka. I jedan je od njih otišao po zidu nadesno k vratima gnojnim.
32. Za njima je išao Osaja i polovina knezova Judinih,
*33. Naime Azarija, Ezdra, Mosolam,
34. Juda, Benjamin, Semeja i Jeremija;
35. I od svećenikâ s trubama Zaharija, sin Jonatana, sina Semeje, sina Matanije, sina Mihaje, sina Zehura, sina Asafova,

(14) Ovaj redak (većim dijelom), pa slijedeći reci sve do r. 21. fale u Septuaginti.
(22) Kao redak 11. i ovaj 22. redak ima ime velikoga svećenika Jedoe, koji je bio suvremenik Aleksandra Velikoga (336.—323.). Pod Darijem ima se dakle razumjeti Darije III. Kodomanus (336.—330.), kojega je pobijedio Aleksandar.
(23) »Do vremena Johanana«; Vulgata (i Daničić): »do vremena Jonatana«.
(29) Ovaj je redak veoma skraćen u Septuaginti.
(31) I ovaj redak fali u Septuaginti.
(33) Ovaj hebrejski redak spojen je u Vulgati s retkom 34., i tako odavle Vulgata zaostaje za hebrejskim za jedan redak.

*36. I njegovi drugovi Semeja,
Azarel, Malalaj, Galalaj, Maaj, Na-
tanael, Juda i Hanani s glazbalima
Davida, čovjeka Božjega. Književ-
nik Ezdra išao je pred njima.
37. Tako su išli k vratima izvor-
skim, tada uz stepenice grada Da-
vidova pokraj palače Davidove, ku-
da se ide na zid, i pošli su onda
dalje do vodenih vrata na istoku.
*38. Drugi zbor išao je nalijevo.
Pošao sam za njim s polovicom
naroda gore po zidu pokraj kule
pećske do širokoga zida,
*39. Tada pokraj vrata Efraimo-
vih i vrata staroga grada, pokraj
ribljih vrata, kule Hananeelove i
kule Meje, pa do vrata ovčijih.
Stadoše kod vrata tamničkih.
40. Onda se namjestiše oba zbo-
ra pjevačka kod hrama Božjega;
isto tako ja s polovicom knezova
41. I svećenici Eliacim, Maasija,
Mijamin, Miheja, Eljoenaj, Zaha-
rija i Hananija s trubama,
42. I Maasija, Semeja, Eleazar,
Azi, Johanan, Melhija, Elam i Ezer.
Pjevači su pjevali pod vodstvom
Jezrajinim.
43. Prinesoše velike žrtve zakla-
nice taj dan, i veselili su se; jer im
je bio Bog pripravio veliku radost.
I žene i djeca veselili se. Nadaleko
se čulo veselje Jeruzalema.
44. Taj dan bili su postavljeni
nadzornici za spremnice, što su slu-
žile kao žitnice za prinose, prvine i
desetine, da se u njih sabiraju po
poljskim međama pojedinih grado-
va zakonite daće za svećenike i le-
vite. Jer su se Judejci radovali
svećenicima i levitima, što su vršili
službu.
45. Ovi su izvršivali službu Boga
svojega i službu očišćenja; isto
tako pjevači i vratari po propisu
Davida i njegova sina Salomona.
46. Jer već otprije, u dane Da-
vidove i Asafove, bilo je predstoj-
nika nad pjevačima i nad hvalo-
spjevima i slavopjevima u čast
Bogu.
*47. Sav Izrael u vrijeme Zoro-
babelovo i Nehemijino davao je
svaki dan pristojbine pjevačima i
vratarima. I levitima darivali su
svete darove, a leviti bi davali sve-
te desetine sinovima Aronovim.

GLAVA 13.

Čitanje iz knjige zakona. Ukidanje zloraba.

*1. U ono vrijeme čitalo se je
narodu iz knjige Mojsijeve. I u
njoj se nađe napisano, da ne smije
nikada biti primljen u općinu Bož-
ju Amonac i Moabac,
*2. Jer oni nijesu bili izašli usu-
sret sinovima Izraelovim s kruhom
i vodom, nego su najmili Balaama,
da ih prokune. Ali Bog naš obrati
onu kletvu u blagoslov.

(36) Velik broj vlastitih imena izostao je u Septuaginti.

(38) Drugi provod udario je protivnim smjerom. I on izađe od dolinskih vrata, da se onda okrene prema sjeveru iznad vrata Efraimovih i vrata staroga grada k ribljim vratima i tad k ovčijim vratima. Odavle išao je provod istočnom stranom grada na jug do tamničkih vrata, gdje se je u neposrednoj blizini hrama sastao s prvim provodom.

(39—42) Od retka 39. samo je komadić u Septuaginti. Redak 40. i redak potpuno fale u Septuaginti. Od r. 42. samo je konac u Septuaginti.

(47) Sav je Izrael od svojih dohodaka morao deseti dio davati levitima, a deseti dio od toga imao je pripasti plemenu Aronovu (isp. 10, 38 sl.; 4 Mojs 18, 26—28).

Gl. 13. (1) »U ono vrijeme«, t. j. u vrijeme Nehemijino.

(2) Isp. 5 Mojs 23, 3—6.

3. Kad čuše taj zakon, odvojiše
od Izraela sav tuđi svijet.
*4. Prije toga svećenik Eliasib,
koji je bio namješten nad sobama
u hramu Boga našega, rođak To-
bijin,
5. Bio je uredio njemu veliku so-
bu, gdje su prije bili spremali da-
rove žrtvene, kâd, posuđe, desetinu
od žita, vina i ulja, pristojbine za
levite, pjevače i vratare i prinose
za svećenike.
6. Dok se je to zbivalo, nijesam
bio u Jeruzalemu; jer trideset dru-
ge godine Artakserksa, kralja ba-
bilonskoga, bio sam otišao kralju.
Poslije nekoliko vremena zamolih
kralja za dopust
*7. I vratih se u Jeruzalem. Ta-
da vidjeh zlo, što ga je bio učinio
Eliasib u korist Tobiji, kad mu ure-
di sobu u trijemu hrama Božjega.
8. To mi je bilo vrlo neugodno.
Zato dadoh izbaciti sve pokućstvo
Tobijino napolje iz sobe
9. I zapovjedih, da se očiste so-
be, i onda da se u njih opet unese
posuđe hrama Božjega, dar žrtveni
i kâd.
*10. Također doznadoh, da se le-
vitima nije bio davao njihov dio,
te da su bili otišli k svojim kuća-
ma leviti i pjevači, koji su morali
da vrše službu.
11. Prekorih predstojnike i upi-
tah ih: »Zašto je hram Božji ostav-
ljen?« Nato one opet sabrah i po-
stavih ih na njihova mjesta.
12. I sav je Juda donosio dese-
tinu od žita, vina i ulja u sprem-
nice.
13. Za nadzornike nad sprema-
ma postavih svećenika Salemiju,
književnika Sadoka i Fadaju od
levitâ, i za pomoć njima Hanana,
sina Zahura, sina Matanijina. Jer
ih se je držalo kao ljude pouzda-
ne. Zato je bio njima povjeren po-
sao, da dijele drugovima svojim.
14. — Spomeni me se, Bože moj,
za to i ne zaboravi dobročinstva,
što sam ih iskazao hramu Božje-
mu u službi njegovoj!
15. U one dane vidjeh u Judeji
gdje gaze u kacama u subotu, nose
snopove, tovare na magarce vino,
grožđe, smokve i svakovrsne druge
terete, i to dovode u Jeruzalem u
subotu. I opomenuh ih, da na taj
dan ne prodaju živežnih namir-
nica.
16. I Tirci, što su stanovali ta-
mo, donosili bi ribe i svakovrsnu
robu i prodavali u subotu Judejci-
ma i u Jeruzalemu.
17. Tada prekorih glavare judej-
ske i rekoh im: »Što činite toliko
zlo, te skvrnite subotu?
18. Nijesu li to činili oci naši, i
nije li Bog naš pustio na nas i na
ovaj grad sve ovo zlo? Hoćete li
još veći gnjev da navalite na Izra-
ela, kad skvrnite subotu?«

(4) »Svećenik Eliasib, ... rođak Tobijin«. Tobija je bio Amonac. Eliasib nije bio veliki svećenik istoga imena (3, 1), nego je bio nadzornik hramski. On je Tobiji dao jednu hramsku sobu, da u njoj stanuje i da čuva robu, što je bila ovdje spremljena. Stim se je oskvrnila svetinja Gospodnja.

(7) Nehemija se je vratio u godini 32. Artakserksa na perzijski dvor. Jer je u 20. godini toga kralja bio došao u Palestinu, to se je zadržao u njoj 12 godina, od 445.—433. Koliko se je zadržao na dvoru perzijskoga kralja, nije nam ništa izbliže poznato.

(10) Narod je vidio, da se s njegovim prilozima ne radi pošteno, nego da njegova muka ide u džep Tobijin, pa je prestao davati. I kad leviti nijesu dobivali, što im je bilo potrebno za uzdržavanje, ostavili su Jeruzalem i otišli k svojim kućama.

*19. I čim bi se uoči subote smrklo na vratima Jeruzalema, zapovjedih, da se zatvore sva vrata, i naredih, da se ne otvaraju do iza subote. I postavih nekoliko svojih ljudi na vratima, da se ne unosi nikakav teret u subotu.

20. I prenoćiše trgovci i prodavci svakovrsne robe jedamput ili dvaput napolju pred Jeruzalemom.

21. Opomenuh ih i rekoh im: »Zašto noćujete pred zidom? Ako još jednom to učinite, stavit ću ruku na vas.« Otada nijesu više dolazili u subotu.

22. Onda zapovjedih levitima, da se očiste i da dođu da čuvaju vrata, da bi se subota držala sveto. I za to me se spomeni, Bože, i poštedi me po velikom milosrđu svome!

23. U one dane vidjeh i Judejce, koji su bili uzeli žene Azoćanke, Amonke i Moapke.

*24. Djeca njihova govorila su napola azotski. Nijesu umjeli govoriti judejski, nego su govorili jezikom dotičnoga naroda.

*25. Prekorih ih, prokleh ih, neke od njih izbih i nalupah i zakleh ih Bogom: »Ne dajte ipak svojih kćeri njihovim sinovima i ne uzimajte nijedne od njihovih kćeri za sinove svoje i za sebe!

*26. Nije li stim sagriješio Salomon, kralj Izraelov? Među svim mnogim narodima nije bilo kralja njemu ravna. Bio je ljubimac Boga svojega, i Bog ga je učinio kraljem nad svim Izraelom. Pa opet ga navratiše na grijeh žene tuđinke.

27. I sad moramo o vama čuti, da činite to veliko zlo i griješite Bogu našemu uzimajući žene tuđinke.

*28. Od sinova Jojade, sina Eliasiba, velikog svećenika, bio je jedan zet Sanabalatu, Horonjaninu. Ja ga odstranih iz svoje blizine.

29. Zapamti ih, Bože moj, što oskvrniše svećeništvo i zavjet, koji si sklopio sa svećenicima i levitima!

30. Ja ih očistih od svega poganskoga i uredih službene dužnosti svećenikâ i levitâ za svakoga pojedinoga,

31. I opskrbu drvima u određeno vrijeme i darove prvinâ. Spomeni me se za to, Bože moj, na dobro moje!

---

(19) U petak navečer, kad je zalazilo sunce, zatvorila bi se vrata gradska. Dani su se u Izraelaca brojili od zalaska do zalaska sunca.

(24) Velik dio djece iz mješovitih ženidbi nije više govorio hebrejskim jezikom, nego tuđim materinim. Osobito je jako bio prodro dijalekt (narječje) filistejskoga grada Azota, jer je na svu priliku najveći dio žena tuđinaka dolazio iz kraja azotskoga. U ovom se retku hebrejski jezik zove judejski. I ovo mjesto dokazuje, da u današnje vrijeme aramejski jezik nije još bio postao jezik općenja u Judeji.

(25) »Prokleh ih« dozivajući im u pamet, kakvo prokletstvo počiva na onima, koji prestupaju zakon Božji (isp. 5 Mojs 28, 15 sl.).

(26) Isp. 3 Kralj 11, 1 sl.

(28) »Horonjaninu«, neznabošcu. — »Ja ga odstranih iz svoje blizine«, t. j. iz zemlje judejske, jer nije bio vrijedan da služi na žrtveniku. Po svoj prilici nije se htio rastaviti sa svojom ženom tuđinkom. Po Josipu Flaviju bio je to Zaharija, a ženi mu je bilo ime Nikazo. Otišao je u Samariju i tu s pomoću svojega tasta Sanabalata sazidao hram na gori Garizimu i vršio u njemu službu velikoga svećenika.

KNJIGA O TOBIJI

Knjiga o Tobiji ili knjiga Tobijina ima svoje ime od dviju glavnih osoba u pripovijesti. Bila je ova knjiga u početku napisana u hebrejskom ili aramejskom (kaldejskom) jeziku, ali je do nas došla samo u prijevodima. Izvornik je zagubljen. Sveti Jeronim preveo je knjigu Tobijinu po aramejskom tekstu, što mu ga je jedan judejski učenjak objašnjavao hebrejskim jezikom. Sveti Jeronim kazuje, da je knjigu o Tobiji preveo u jedan dan. Naš je prijevod po tekstu Vulgatinu, dakle po prijevodu Jeronimovu, koji je svakako najbliži izvorniku.

Knjiga o Tobiji prikazuje nam povijest jedne pobožne obitelji izraelske, koja je u asirskom ropstvu pretrpjela teške kušnje i udarce (gl. 1.—3.), ali ju je Bog po svojem anđelu čudesno izbavio iz njezine nevolje (gl. 4.—14.).

Svrha je knjizi da pokaže čudesno djelovanje Božje providnosti, koja pobožna čovjeka ne štedi od teških kušnja, ali mu napokon njegovu bol pretvara u utjehu i radost. Ta se svrha opaža jasno u cijeloj pripovijesti i iz riječî anđela Tobiji i njegovu sinu. Osim toga hoće knjiga Tobijina da nam predoči divan izgled djelotvorne ljubavi prema bližnjemu, velike strpljivosti, prokušane pobožnosti, vjerne privrženosti pravoj vjeri i čistoga ćudorednog života, a sve to u vrijeme progonâ i u sredini pogana.

Mnogi katolički tumačitelji Svetoga Pisma drže, da su knjigu Tobijinu napisala obadvojica Tobija do pripovijesti o smrti mladoga Tobije (14, 16—17), koju da je po svoj prilici pridodao jedan njegov rođak.

Apostolski Oci upotrebljavali su knjigu Tobijinu kao knjigu božansku. I opći crkveni sabor florentinski pod Papom Eugenijem IV. i sabor tridentinski meću je među ostale svete knjige. I Judejci Helenisti prije Krista pridavali su knjizi Tobijinoj kanonski ugled, pa su je kao i ostale svete knjige primili u Septuagintu.

KNJIGA O TOBIJI

GLAVA 1.

Tobijina pobožnost.

*1. Tobija je bio od plemena Neftalijeva, iz nekoga grada u Gornjoj Galileji, koji leži nad Naasonom prema zapadu i ima nalijevo grad Sefet.

*2. U dane Salmanasara, kralja asirskoga, bio je odveden u ropstvo. Ali i u ropstvu ne odstupi od puta istine.

3. Sve, što je imao, dijelio bi svaki dan sa svojim zarobljenim zemljacima.

4. Premda je bio najmlađi između svih u plemenu Neftalijevu, nije pokazivao ništa djetinjasto u svojem ponašanju.

5. Dok su svi polazili k zlatnim teocima, što ih je bio dao namjestiti Jeroboam, kralj Izraelov, on jedini ostade daleko od tih sastanaka.

6. Išao je u Jeruzalem k hramu Gospodnjemu, klanjao se tamo Gospodu, Bogu Izraelovu, i prinosio vjerno sve svoje prvine i desetine.

*7. Također je svake treće godine davao desetinu od svega obraćenicima i strancima.

8. Ovo i drugo vršio je po zakonu Božjem već u mladosti svojoj.

9. Kad postade zreo čovjek, uze Anu iz svojega plemena za ženu. Ona mu rodi sina, kojemu nadjenu svoje ime.

10. On ga je učio od djetinjstva, da se boji Boga i da se kloni svakoga grijeha.

11. Sa svojom ženom i sa svojim sinom dođe kao zarobljenik u Ninivu, gdje se sastade sa svojim cijelim plemenom.

*12. A dok su svi jeli jela neznabožačka, on se uzdrža od tih jela i ne oskvrni duše svoje.

*13. Jer se je spominjao Gospoda svim srcem svojim, dade mu Gospod, te nađe milost kod kralja Salmanasara.

14. On mu dopusti da putuje okolo po volji. I smio je raditi što je htio.

15. Tako je obilazio sve, koji su živjeli u ropstvu, i davao im spasonosne opomene.

Gl. 1. (1) Zemljopisni podaci o gradu rođenja Tobijina nijesu danas nama toliko važni, ali su bili onda važni.

(2) Salmanasar ovdje i niže u recima 13. i 18. stoji namjesto Sargon. Po 4 Kralj 15, 29 bilo je doduše pleme Neftalijevo odvađano u ropstvo od kralja Teglatfalasara (745.—727.), ali je taj kralj odveo samo jedan dio plemena. Čitavo je pleme bilo odvedeno pod Sargonom (722.—705.).

(7) »Svake treće godine« (isp. 5 Mojs 14, 28. 29). »Obraćenicima«, t. j. onima, koji su primili zakon Mojsijev, ali nijesu imali dijela u baštini sinova Izraelovih, pa su se smatrali kao siromasi.

(12) »Jela neznabožačka«, t. j. jela, što su bila Izraelcima zabranjena, kao svinjetina i drugo (isp. 3 Mojs 11).

(13) Prema Septuaginti bio je dvorski dobavnik (ἀγοραστής).

*16. Imajući deset talenata srebra, kojima ga bio kralj obdario, dođe i u Rages, grad medijski.

17. Jer je među svojim mnogobrojnim zemljacima našao u velikoj nevolji Gabela, koji je bio iz njegova plemena, dade mu uz obveznicu spomenutu svotu novaca.

*18. Poslije dugo vremena umrije kralj Salmanasar, i sin njegov Senaherib postade kralj mjesto njega. Njemu su bili sinovi Izraelovi mrski.

19. Tada je Tobija obilazio svaki dan sve rođake, tješio ih i po mogućnosti dijelio svakomu od svojega imetka.

*20. Hranio je gladne, zaodijevao gole i brižno pokapao mrtve i ubijene.

*21. Također kad se je Senaherib na bijegu pred kaznenim sudom, što ga je bio Bog oborio na nj poradi njegove hule, povratio iz Judeje i pun krvi dao poubijati mnoge sinove Izraelove, Tobija je pokapao mrtva tjelesa njihova.

22. Čim je to bilo javljeno kralju, zapovjedi, da ga pogube, i zaplijeni sav imetak njegov.

23. Tobija pobježe sa sinom svojim i sa ženom svojom. Lišen svega imetka, nađe skrivalište; jer su ga bili mnogi zavoljeli.

24. Četrdeset i pet dana kasnije ubiše kralja vlastiti sinovi njegovi.

25. Tobija se vrati opet u svoju kuću, i dadoše mu natrag sav imetak njegov.

GLAVA 2.

Kušnje Tobijine.

1. Kad je potom na jedan blagdan Gospodnji bio svečan objed u kući Tobijinoj,

2. Reče on sinu svojemu: »Idi i dovedi nekoliko bogobojaznih ljudi našega plemena, da jedu s nama!«

3. Jedva je bio otišao, vrati se i javi, da jedan od sinova Izraelovih leži udavljen na ulici. Odmah skoči Tobija sa stolice svoje, ostavi objed i otide, ne okusivši ništa, k mrtvacu.

4. Uze ga i donese potajno u svoju kuću, da ga, kad zađe sunce, pokopa sa svim oprezom.

*5. Kad je bio sakrio mrtvaca, jede svoj objed sa strahom i žalošću;

*6. Jer se je spomenuo riječi, koju Gospod reče preko proroka Amosa: »Blagdani vaši pretvorit će se u žalost i tugu.«

7. Kad zađe sunce, otide i pokopa mrtvaca.

8. Svi susjedi njegovi prekoriše ga i rekoše: »Radi toga imao si već jedamput biti pogubljen, i jedva si umaknuo smrtnoj osudi, a ti opet pokapaš mrtvace!«

9. Ali se je Tobija bojao više Boga negoli kralja. On je brže uzi-

---

(16) Deset talenata srebra = 75.000 zlatnih kuna.

(18) Senaherib nije bio sin Salmanasarov, nego sin Sargonov (722.—705.). Ili je ovdje po srijedi pogrješka prepisivača, ili je po svoj prilici riječ sin uzeta u širem smislu mjesto potomak, nasljednik.

(20) Ostati nepokopan bila je teška nesreća i sramota. I tko bi mrtva pokopao, učinio bi veliko djelo milosrđa.

(21) Čudom Božjim bila je vojska Senaheribova satrta pred Jeruzalemom (4 Kralj 19, 35 sl.; 2 Dnev 32, 21; Iz 37, 36 sl.). Senaherib iskali onda svoje srce vruće od mržnje i gnjeva na prognanim Izraelcima.

Gl. 2. (5) Tko bi se dotakao mrtvoga tijela, bio je po zakonu nečist (4 Mojs 19, 11 sl.). Zato je Tobija ostavio svoju kuću i čuvao se da ne dođe u dodir sa svojim ukućanima.

(6) Isp. Am 8, 10.

mao mrtva tjelesa ubijenih, sakrivao ih u svojoj kući i pokapao usred noći.

10. Jednoga dana dođe on kući umoran od pokapanja, leže uza zid i zaspa.

*11. Kad je spavao, pade mu na oči iz gnijezda lastavičjega topla nečist, i oslijepi.

12. Ovu kušnju pusti na nj Gospod. Stim će on dati potomstvu primjer strpljivosti, kao pobožni Job.

13. Jer je od djetinjstva bio navikao bojati se Boga i držati zapovijedi njegove, nije mrmljao proti Bogu, kad ga je zadesila ta nesreća.

14. Dapače ustraja nepokolebljivo u strahu Božjemu i hvalio je Boga sve dane života svojega.

*15. A kako su knezovi grdili svetoga Joba, tako su se i rođaci i znanci njegovi rugali vladanju njegovu i govorili:

16. »Gdje je ufanje tvoje, radi kojega si davao milostinju i pokapao mrtve?«

17. A Tobija bi im to pokarao i rekao: »Ne govorite tako!

*18. Mi smo djeca svetaca i očekujemo život, što ga Bog daje onima, koji u svojoj vjernosti ne odstupaju od njega.«

19. Ana, žena njegova, išla bi svaki dan na tkanje i donosila kući, što je radom svojih ruku mogla zaslužiti za uzdržavanje.

20. Jednoga je dana bila dobila jare i donijela ga kući.

*21. Kad čovjek njezin ču blejanje njegovo, reče: »Da nije ukradeno? Ako jest, neka se vrati gospodaru njegovu; jer ukradeno ne smijemo ni jesti ni dotaknuti.«

22. Ljutito odvrati na to žena njegova: »Da je tvoje ufanje isprazno bilo, pokazalo se je, i sad se vidi, što je koristila tvoja milostinja.«

23. S tim i sličnim riječima korila ga ona.

GLAVA 3.

Molitva Tobijina i Sarina.

1. Tada uzdahnu Tobija i stade se moliti sa suzama

2. I reče: »Pravedan si, Gospode, i pravedna su sva određenja tvoja! Svi su putovi tvoji milosrđe, vjernost i spasenje.

3. Zato, Gospode, spomeni me se i ne kazni me poradi grijeha mojih i ne spominji se opačina mojih i otaca mojih!

4. Jer smo bili neposlušni zapovijedima tvojim, zato smo bili predani grabežu, ropstvu i smrti, porugi i podsmijehu svih naroda, među koje si nas razasuo.

5. Jest, Gospode, veliki su sudovi tvoji; jer nijesmo živjeli po zapovijedima tvojim i nijesmo iskreno hodili pred tobom!

*6. A sad, Gospode, postupaj sa mnom po volji svojoj i daj da se uzme duh moj u miru; jer je bolje za me da umrem, negoli da živim!«

(11) Po grčkom prijevodu u Septuaginti nije Tobija odmah oslijepio, nego je malo pomalo gubio vid očinji poradi ozljede očiju i krivih lijekova.

(15) Tri prijatelja Jobova bila su kao i sâm Job nomadski knezovi.

(18) »Mi smo djeca svetaca«, t. j. potomci smo velikih patrijara, kojima je Bog obećao nagradu za dobra djela.

(21) Sumnja Tobijina dokazuje većma njegovu tjeskobnu savjesnost negoli nepouzdanost u ženu njegovu.

Gl. 3. (6) Vidi smrt kao manje zlo, ili prepušta Bogu, da li će ga izbaviti.

*7. Istoga dana i Sara, kći Raguelova u Ragesu, gradu medijskom, morala je čuti pogrde od jedne između sluškinja oca svojega.

*8. Ona je naime bila već udata za sedam muževa, jer je zao duh po imenu Asmodej bio ubio te muževe, čim bi oni bili unišli k njoj.

9. Kad je prekorila sluškinju poradi jedne pogrješke, reče joj ona: »Neka ne vidimo nikad od tebe sina ni kćeri na svijetu, krvnice muževa svojih!

10. Hoćeš li i mene ubiti, kao što si već ubila sedam muževa?«

*11. Na te riječi otide Sara u gornju sobu kuće svoje, i nije ništa jela ni pila tri dana i tri noći, nego je ustrajala u molitvi i sa suzama molila se Bogu, da bi je izbavio od te sramote.

12. Kad je trećega dana dovršila molitvu svoju, uze slaviti Boga

13. I reče: »Neka je blagosloveno ime tvoje, Bože otaca naših! Ti činiš milosrđe, kad si se rasrdio, i opraštaš u vrijeme nevolje grijehe onima, koji te zazovu.

14. Zato obraćam k tebi, Gospode, lice svoje i podižem k tebi oči svoje!

15. Molim te, Gospode, oslobodi me od okova ove sramote ili me uzmi sa zemlje!

16. Ti znaš, Gospode, da nijesam nikada žudjela za mužem i da sam dušu svoju očuvala čistu od svake pohote!

17. Nikada se nijesam pridružila raspuštenima niti sam opčila s lakoumnima.

18. Samo u strahu pred tobom, a ne iz svoje požude, privoljela sam da se udam za muža.

19. A ili ja nijesam bila dostojna njih, ili oni nijesu bili dostojni mene, jer si me ti učuvao za drugoga muža.

20. Jer nad tvojim odlukama nema vlasti čovjek.

21. Ali o tom je uvjeren svaki, koji te štuje: Ako je bio u kušnji, bit će mu okrunjen život. Ako je bio u nevolji, bit će oslobođen. Ako je bio kažnjen, onda može kod tebe naći milosrđe.

22. Jer tebi ne godi naša propast; jer iza bure načiniš mir. Iza suza i jada ulijevaš veselje.

23. Tvoje ime, Bože Izraelov, neka je blagosloveno u vijeke!«

24. Molitve obojice našle su u isto vrijeme uslišenje kod veličanstva Boga višnjega.

25. Poslan bi anđeo Gospodnji, sveti Rafael, da pomogne obadvoma, kojih molitve bile su u isto vrijeme prinesene Gospodu.

GLAVA 4.

Tobijine opomene svojemu sinu.

1. Jer je Tobija mislio, da mu je uslišena molitva, da može umrijeti, dozva k sebi svojega sina Tobiju

(7) »U Ragesu«: bez ikakve sumnje, veli P. Cornely, treba ovdje čitati Ekbatana mjesto Rages. Osim Vulgate svi drugi tekstovi (i Septuaginta) čitaju Ekbatana.

(8) Asmodej (Asmodaeus) znači razoritelj, upropastitelj. Bog može pripustiti, da zli dusi, za kušnju i kaznu ljudi, naude im na tijelu i na životu. Sedam muževa, kad su se ženili, zaboravili su Boga i podali se samo svojim niskim nagonima.

(11) »Od te sramote«, t. j. da ne ostane nerotkinja, kako joj je to zaželjela sluškinja, i da je ne smatraju krvnicom muževa njezinih.

*2. I reče mu: »Sine moj, čuj riječi usta mojih i metni ih kao temeljni kamen u srce svoje!

3. Kad Bog uzme k sebi dušu moju, sahrani tijelo moje! A mater svoju poštuj sve dane života svojega!

4. Spomeni se, kako je mnoge i velike pogibli imala u krilu materinu!

5. Kad se navrši i vrijeme života njezina, sahrani je uza me!

6. Sve dane života svojega imaj Boga pred očima! Čuvaj se, da ikada privoliš na grijeh i da prestupiš zapovijedi Gospoda, Boga našega!

7. Daji milostinju od imetka svojega i ne odvraćaj nikada lica svojega od kojeg siromaha! Tada se ni od tebe ne će nikada odvratiti lice Gospodnje.

8. Budi milosrdan, koliko mogneš!

9. Imaš li mnogo, podaj obilno! Imaš li malo, gledaj da i to malo dadneš rado!

*10. Tako skupljaš sebi sjajnu plaću za dan potrebe.

*11. Milostinja izbavlja od grijeha svakojakih i od smrti i ne pušta dušu da siđe u tamu.

12. Veliku sigurnost pred Bogom višnjim daje milostinja svima, koji je dijele.

13. Čuvaj se, sine moj, od svake nečistoće! Osim žene svoje ne dopusti sebi nikakva općenja s kojom drugom!

*14. Ne daj da ikada u tvojim mislima i u tvojim riječima zavlada tobom oholost; jer je od nje početak svemu zlu!

*15. Ako je netko radio za tebe, odmah mu podaj plaću i ne zadržavaj zaslugu nadničarovu!

16. Što ne ćeš da se čini tebi, to ni ti ne čini drugomu!

17. Dijeli kruh svoj s gladnima i potrebnima i pokrivaj gologa haljinama svojim!

*18. Kruh svoj i vino svoje meći na pokop pravedniku! Ali ne jedi i ne pij od toga s grješnicima!

19. Traži uvijek savjet u mudra!

20. Blagosivaj Boga u svako vrijeme i moli ga, da upravlja putove tvoje i da svaki tvoj naum uspije po njemu!

21. Još ti kažem, sine moj, da sam, dok si bio još malen, dao Gabelu u Ragesu, gradu medijskom, deset talenata srebra. Obveznica je još u mene.

*22. Gledaj dakle, kako da dođeš k njemu i dobiješ od njega

Gl. 4. (2) Deset savjeta, što ih ovdje Tobija daje svojemu sinu, uvelike su cijenili sveti Oci, a kršćanski su ih roditelji rado ponavljali svojoj djeci.

(10) »Za dan potrebe«, t. j. za dan smrti. Na taj će dan onaj, koji je bio milosrdan, naći sâm u Boga milosrđe.

(11) Milostinja daje dug život i tako izbavlja od smrti i od tužna i mračna stanja poslije smrti i od tame osude i prokletstva.

(14) U oholosti svojoj htio je čovjek da bude kao Bog. Odatle početak svemu zlu (isp. 1 Mojs 3, 5).

(15) Isp. 5 Mojs 24, 14. 15.

(18) »Na pokop«, Vulgata: super sepulturam«; ne dakle »na grob«, kako neki prevode. Običaj je naime na Istoku, a i u nas je u nekim krajevima, da se prilikom pokopa pogosti ljude, koji su nosili lijes i bili na pokopu. To obično biva na samom groblju. I tom prilikom održi se koji govor u spomen pokojniku. — »S grješnicima«: stari Tobija osuđuje tako svaki grijeh prilikom te žalobne gozbe. Neka njegov sin mladi Tobija prilikom smrti svojih pobožnih zemljaka donosi pomoć i utjehu onima, što su ostali iza pokojnika (isp. Jer. 16, 7), ali neka se čuva grješnih poganskih običaja!

(22) Ovoga retka nema u Septuaginti.

spomenutu svotu novaca, a njemu obveznicu vratiš!

23. Ne boj se, sine moj! Mi doduše provodimo ubog život. Ali imamo veliko blago, ako se Boga bojimo, svaki grijeh izbjegavamo i dobro činimo.«

GLAVA 5.

Anđeo Rafael prati na putu Tobiju.

1. Tobija odvrati svojemu ocu: »Sve, što si mi zapovjedio, oče, učinit ću!

*2. Ali kako ću te novce da potražim, ne znam. On ne zna mene, i ja ne znam njega. Kako ću mu se iskazati? A ni puta, što vodi tamo, ne znam.«

3. Otac mu odgovori: »Imam još obveznicu u svojim rukama. Kad mu je pokažeš, odmah će ti vratiti novce.

4. A sada idi i potraži sebi pouzdana čovjeka, koji će za plaću poći s tobom, da dobiješ novce natrag, dok sam još živ!«

*5. Onda izađe Tobija i namjeri se na krasna mladića, koji je stajao opasan i spreman za put.

6. Nije znao, da je to bio anđeo Božji. Pozdravi ga i reče: »Odakle si, dobar mladiću?«

*7. On odgovori: »Od sinova sam Izraelovih.« Tobija ga upita: »Znaš li put u Mediju?«

8. On mu odgovori: »Znam. Svim sam putovima u toj zemlji išao često. Stajao sam kod našega brata Gabela, koji stanuje u Ragesu, gradu medijskom u gori ekbatanskoj.«

9. Tobija mu reče: »Molim te, pričekaj me malo, dok to javim ocu svojemu.«

10. I uniđe Tobija i javi to sve ocu svojemu. Otac se začudi tomu i dade ga zamoliti, da uniđe k njemu.

11. On uniđe i pozdravi ga riječima: »Neka je radost s tobom vazda!«

*12. Tobija odvrati: »Kakvu radost mogu još imati, kad sjedim u tami i ne vidim svjetlosti nebeske?«

13. Mladić mu odvrati: »Budi dobre volje! Naskoro će te Bog iscijeliti.«

14. Tada ga upita Tobija: »Možeš li sina mojega povesti Gabelu u grad Rages u Mediji? Kad se vratiš, dat ću ti plaću tvoju.«

15. Anđeo mu odgovori: »Ja ću ga tamo odvesti i k tebi ga natrag dovesti.«

16. Tobija mu odvrati: »Molim te, kaži mi, iz koje si obitelji i iz kojega plemena?«

17. Anđeo Rafael odgovori mu: »Pitaš li više za rod negoli za osobu najamnika, koji će ići sa sinom tvojim?

18. Ali da te ne ostavim u nemiru: Ja sam Azarija, sin velikog Ananije.«

19. Tobija odvrati: »To si ti iz ugledne porodice. Ne ljuti mi se, molim, što htjedoh znati za porodicu tvoju!«

*20. Anđeo mu reče: »Ja ću sina tvojega zdrava odvesti i zdrava ti ga natrag dovesti.«

21. Tobija reče: »Putujte sretno! Neka bude Bog s vama na

Gl. 5. (2—4) Sepuaginta ima samo 2 retka, i to skraćena.

(5—9) Ovi su reci u Septuaginti skraćeni.

(7) Anđeo hoće da kaže: Ja zastupam sada Izraelca Azariju, preuzimam njegovu ulogu i zato sam za tebe po svojoj pojavi, po svojemu govoru i radu jednak Azariji, tvojemu suplemeniku.

(12—15) Ovih redaka nema u Sepuaginti.

(20) I ovaj redak fali u Septuaginti.

putu vašem, i anđeo njegov neka vas prati!«

22. Pošto je sve bilo spremljeno, što su imali uzeti sa sobom na put, oprosti se Tobija s ocem i s materom, i obojica zaputiše zajedno.

23. Kad su bili otišli, uze mati plakati i reče: »Štap starosti naše uzeo si nam i dao da otide od nas.

24. Da nije bilo nikada tih novaca, radi kojih si ga poslao!

25. Ta bili smo zadovoljni sa siromaštvom svojim i mogli smo pogled sina svojega držati za bogatstvo.«

26. Tobija joj reče: »Ne plači! Naš će sin doći tamo zdrav i vratit će nam se zdrav, i tvoje će ga oči vidjeti opet.

27. Jer ja vjerujem, da dobar anđeo Božji njega prati i sve upravlja dobro, tako da će se s veseljem vratiti k nama.«

28. Na te riječi prestade mati plakati i umiri se.

GLAVA 6.

Tobija na putu.

1. Tako zaputi Tobija. Pas pođe za njim. Prvu večer stade na Tigrisu.

*2. Kad sađe da opere sebi noge, izađe najednom velika riba i htjede ga proždrijeti.

*3. Tobija se prepade od nje i povika iza glasa: »Gospodaru, hoće na me!«

4. A anđeo mu reče: »Uhvati je za škrgu i privuci je k sebi!« On to učini i izvuče ribu na suho. Ona se je koprcala pred nogama njegovim.

5. Tada mu reče anđeo: »Raspori tu ribu! Njezino srce, njezinu žuč i jetra spremi sebi; jer se to može upotrijebiti kao lijekovi korisni!«

*6. On to učini i ispeče meso njezino. Uzeše to sa sobom na put. Ostalo posoliše, da imadnu dosta, dok stignu u grad Rages u Mediji.

7. Kasnije zapita Tobija anđela: »Molim te, brate Azarija, pa kaži mi, kakav to lijek ima ono, što si mi rekao da sačuvam sebi?«

*8. Anđeo mu odgovori: »Ako metneš komadić srca njezina na žeravicu, dim od njega rastjera svaku vrstu zlih duhova od čovjeka i od žene, da više ne pristupe k njima.

9. A žuč se upotrijebi, da se namažu oči, u kojima su bijele pjege, pa će se stim iscijeliti.«

10. Tobija ga upita: »Gdje ćemo prenoćiti?«

11. Anđeo odgovori: »Stanuje ovdje čovjek po imenu Raguel, daljni tebi rođak. U njega ima kći po imenu Sara. Osim nje nema ni sina ni kćeri.

12. Tebi pripada sav imetak njezin. Treba da je uzmeš za ženu.

13. Prosi je dakle u oca njezina, i on će ti je dati za ženu!«

Gl. 6. (2) »Velika riba«: bit će da je bila štuka (Esox Lucius) ili koja druga nalik riba riječna, što može biti opasna čovjeku. — »I htjede ga proždrijeti«; »i htjede proždrijeti dečka (παιδάριον)«, veli Septuaginta, a grčki tekst sinajski prevodi: »i htjede proždrijeti nogu mladićevu«.

(3) Ovaj redak fali u Septuaginti, a reci 4. i 5. skraćeni su u Septuaginti.

(6) »U grad Rages«; Septuaginta ima i ovdje mjesto Rages Ekbatana, i to je bolje (isp. 3, 7 s bilješkom).

(8) Kako treba objasniti djelovanje srca i jetara od ribe (8, 3), kazuje nam 12, 14. Tu se oslobođenje Sarino od zla duha (demona) prikazuje kao djelo Božje.

*14. Tobija odvrati: »Čujem, da je bila udata za sedam muževa, pa su pomrli. I čuo sam, da ih je zao duh pobio.

15. Zato se bojim, moglo bi se i meni tako dogoditi; a kako sam jedinac u roditelja svojih, oborio bih sjedine njihove od tuge u grob.«

16. Tada mu reče anđeo Rafael: »Čuj me, i kazat ću ti, nad kojim ljudima ima vlast zao duh!

17. Ima ih, koji se tako žene, da protjeraju Boga iz srca svojega i kao nerazumni konji i mazgovi ugađaju samo svojoj pohoti. Nad takvima ima zao duh vlast.

18. A kad ti uzmeš Saru za ženu i stupiš u zaručnu ložnicu, tri se dana uzdrži i posveti se s njom samo molitvi!

19. Prve noći zapali riblja jetra, tada će pobjeći zao duh!

*20. Druge noći bit ćeš pripušten zajednici patrijarâ.

21. Treće noći dobit ćeš blagoslov, da dobijete zdravu djecu.

*22. Kad prođe treća noć, uzmi djevojku u strahu Gospodnjem k sebi, više iz čežnje za djecom, negoli gonjen požudom, da dobiješ među potomstvom Ahrahamovim blagoslov u djeci!«

GLAVA 7.

Tobijina ženidba.

1. I uvratiše se k Raguelu, i Raguel ih primi s veseljem.

*2. Raguel pogleda Tobiju i reče Ani, ženi svojoj: »Kako je taj mladić nalik na mog sestrića!«

3. Tada on upita: »Odakle dolazite, mladi ljudi, braćo?« Oni odgovoriše: »Mi smo od plemena Neftalijeva i pripadamo prognanicima u Ninivi.«

*4. Raguel im reče: »Znate li mojega brata Tobiju?« Oni odvratiše: »Znamo ga.«

5. Pošto je Raguel mnogo dobra bio o njemu ispripovjedio, reče mu anđeo: »Tobija, za koga pitaš, otac je ovomu ovdje.«

6. Tada mu Raguel pade oko vrata, poljubi ga sa suzama i plačući o vratu njegovu

7. Reče: »Blagosloven da si, sine moj, jer si sin dobra i pravedna čovjeka!«

8. I žena njegova Ana i kći njezina Sara plakale su.

*9. Pošto su se bili tako među se porazgovorili, zapovjedi Raguel zaklati ovna i ugotoviti gozbu. Kad ih pozva, da sjednu za objed,

10. Reče Tobija: »Ja ne ću ovdje danas prije jesti i piti, dok mi ne ispuniš molbu moju i ne obećaš, da ćeš mi dati svoju kćer Saru za ženu.«

11. Na ove riječi prepade se Raguel; jer pomisli na ono, što se je bilo dogodilo onoj sedmorici muževa, koji su bili pristupili k njoj. Bojao se je, da bi se moglo i njemu tako dogoditi. Jer je oklijevao

(14) Kako je Tobija bio rod Raguelu, mogao je to lako saznati kod kuće.

(20) Obzirom na potomstvo imat ćeš dio u obećanjima, što su ih sveti patrijari primili od Boga (isp. 1 Mojs 12, 3; 26, 4; 28, 14).

(22) »Blagoslov u djeci«: isp. 1 Mojs 13, 16; 22, 17. 18.

Gl. 7. (2) »Reče Ani«: tako Vulgata i stara Itala; drugi je tekstovi (i Septuaginta) zovu Edna (hebr. Ednah, veselje), i po svoj prilici to je njezino pravo ime.

(4) »Mojega brata«, t. j. rođaka.

(9) U Septuaginti Rafael na molbu Tobijinu prosi za njega kćer Raguelovu; a Raguel kazuje Tobiji po istini svoju zabrinutost, kazuje mu nesreću one sedmorice muževa. Na to mu Tobija govori ono, što je u 10. retku.

i nije proscu davao nikakva odgovora,
12. Reče mu anđeo: »Ne boj se dati mu je; jer je za ovoga bogobojaznog čovjeka određena tvoja kći za ženu; zato je drugi nije mogao imati.«
13. Tada reče Raguel: »Sad više ne sumnjam o tom, da je Bog pustio, da molitva moja i suze moje dođu pred lice njegovo,
14. I vjerujem, da vas je zato doveo k meni, da se ona uda u rod svoj po zakonu Mojsijevu. I ne sumnjaj više, da ću ti je dati!«
*15. I uze desnicu kćeri svoje i metnu je u desnicu Tobiji i reče: »Bog Abrahamov, Bog Izakov i Bog Jakovljev neka bude s vama! On neka vas združi i neka ispuni blagoslov svoj na vama!«
*16. Tada uzeše papir i napisaše ženidbenu pogodbu.
17. Onda su zahvaljujući Bogu održali gozbu.
*18. Raguel dozva k sebi svoju ženu Anu i zapovjedi joj, da spremi drugu sobu.
19. I uvede u nju svoju kćer Saru. A ova je plakala.
20. Tada joj ona reče: »Budi dobre volje, kćeri moja! Gospodar neba neka ti udijeli sada radost za žalost, što si je pretrpjela!«

GLAVA 8.

Spasenje Tobijino i Sarino. Svadbovanje.

1. Iza večere uvedoše mladića k njoj.
2. Tobija se spomenu riječi anđelovih, uze iz svoje prtenjače komad jetara i metnu ga na živo ugljevlje.
*3. Tada uhvati anđeo Rafael zla duha i zatjera ga u pustinju gornjega Egipta.
*4. A Tobija opomenu djevojku i reče joj: »Sara, ustani! Mi ćemo se danas, sutra i prekosutra moliti Bogu. Ove tri noći združit ćemo se s Bogom. A poslije treće noći bit ćemo u svojoj ženidbi.
5. Jer mi smo djeca svetaca i ne smijemo se združiti kao pogani, koji ne poznaju Boga.«
6. Oni ustadoše zajedno i molili su se oboje skupa postojano, da im se dadne zdravlje.
7. Tobija reče: »Gospode, Bože otaca naših! Neka te blagosivaju nebo i zemlja, more, izvori i rijeke i sve, što si stvorio u njima!
8. Ti si Adama satvorio od gliba zemaljskoga i dao mu Evu za pomoćnicu.
*9. Ti znaš Gospode, da ja svoje sestre ne uzeh za ženu od razblude,

(15) Zakon nije ništa propisivao, kako da se sklapaju ženidbe. Bilo je od najstarijih vremena u običaju, da bi mladenci jedno drugome pružili ruku, a roditelji na njih zazvali blagoslov Božji.
(16) Uništo je kasnije u običaj, da se pišu ženidbene pogodbe.
(18) »Drugu sobu«, a ne onu, u kojoj su prijašnji Sarini muževi izginuli.
Gl. 8. (3) Zao duh nije bio tjelesno zatjeran u daleku, pustu zemlju, ali je bila njegova strahovita moć omeđena za neko vrijeme na određeno mjesto, na Tebaidu. Tebaida, pustinja gornjega Egipta, po svetom Jeronimu bila je puna otrovnih zmija i svakojakog otrovnog gada. Bila je ta pustinja slika đavla, koji, sam opustošen, nosi u sebi otrov svega zla. Poslije su tu pustinju naselili mnogi sveti ljudi i pretvorili je u raj Božji. Tu su živjeli sv. Antun, Makarije, Pahomije, Pafnucije i drugi, koji su se tu borili s đavlom i svetim ga svojim životom odagnali odatle.
(4—6) Ovih redaka nema u Septuaginti.
(9) Ime »sestra« obuhvata u Svetom Pismu i daljna koljena u rodu. — »Od ljubavi k potomcima...«: po toj ljubavi k potomstvu, da se u njemu blagosiva ime Božje do vijeka, izlazi veza ženidbena stvar Bogu ugodna i otajstvo pred njim veliko.

nego od ljubavi k potomcima, koji će u sve vijeke blagosivati ime tvoje.«

10. Sara reče: »Smiluj nam se, Gospode, smiluj nam se i udijeli nam obadvoma dug život u zdravlju!«

11. U pijetle dozva Raguel sluge svoje, i oni izađoše zajedno da iskopaju grob.

12. Jer je mislio: »Možda je njemu isto onako, kao što drugoj sedmorici muževa, što pristupiše k njoj.«

13. Kad su bili uredili grob, vrati se Raguel k svojoj ženi i reče joj:

14. »Pošlji jednu od sluškinja svojih, neka pogleda, da li je mrtav! Tad ću ga pokopati, prije nego dan svane.«

15. Ona posla unutra jednu od sluškinja svojih. Ona stupi u sobu i nađe ih zdrave gdje lijepo spavaju zajedno.

16. Kad se vrati i donese taj radosni glas, stadoše Raguel i Ana, žena njegova, blagosivati Gospoda

17. I rekoše: »Zahvaljujemo ti, Gospode, Bože Izraelov, što se ne dogodi, čega smo se bojali!

18. Učinio si s nama milosrđe i otjerao od nas neprijatelja, koji nas je progonio,

*19. I imao si milosrđe s obadva jedinčeta. Daj, Gospode, da te oni još više blagosivaju i da ti žrtvu hvale prinose za svoje spasenje! Neka tako upoznaju svi pogani, da si ti jedini Bog na svoj zemlji!«

20, Odmah zapovjedi Raguel slugama svojim, da grob, što su ga bili iskopali, opet zatrpaju, prije nego dan svane.

*21. A ženi svojoj reče, neka zgotovi radosnu gozbu i spremi sve, što je potrebno na putu za hranu.

22. Još dade zaklati dvije ugojene krave i četiri ovna i ugotoviti gozbu za sve susjede svoje i za sve prijatelje svoje.

*23. I zaklinjao je Raguel Tobiju, da ostane kod njega dva tjedna.

24. Od svega imanja svojega dade Raguel Tobiji polovicu i načini pismo, da druga polovica po smrti njegovoj pripadne Tobiji.

GLAVA 9.

Anđeo Rafael putuje u Rages, dobiva od Gabela novce i vraća se s Gabelom k Tobiji.

*1. Tada Tobija dozva k sebi anđela, kojega je još držao za čovjeka, i reče mu: »Brate Azarija, molim te, slušaj me, što ću ti reći!

2. Kad bih se ja tebi ponudio za roba, ne bih s tim zadosta naplatio staranja tvojega.

3. Ipak imam jednu molbu: Uzmi životinje i sluge i zaputi Gabelu u grad Rages u Mediji! Vrati mu obveznicu njegovu i primi novce od njega! Također ga pozovi na svadbu moju!

(19) »S obadva jedinčeta«: Tobija je bio sin jedinac, i Sara je bila kći jedinica u svojih roditelja.

(21) »Na putu«: k dužniku Gabelu. — Ovaj i slijedeći (22.) redak fale u Septuaginti.

(23) U bogatijim se kućama svadbovalo obično sedam dana (Suc 14, 12). Kako se je Sara sretno izbavila od opsjedanja vražjega i udala se po zakonu za rođaka svojega, otac u toj radosti želi, da se svadba protegne na četrnaest dana.

Gl. 9. (1) Gl. 9. skraćena je u Sepuaginti; od 1. retka do 7. retka skraćena je; a reci od 5. do 12. fale.

4. Jer znaš, moj otac broji dane i brinut će se, ako i jedan samo dan ostanem dulje.

*5. A vidiš, kako me zaklinje Raguel. Zaklinjanja njegova ne mogu odbiti.«

6. Tada Rafael uze četiri sluge Raguelove i dvije kamele i otputova u grad Rages u Mediji. Nađe Gabela, dade mu obveznicu i primi od njega sve novce.

7. Onda mu pripovjedi o Tobiji, sinu Tobijinu, sve, što se je bilo dogodilo. I povede ga sa sobom na svadbu.

*8. Kad stupi u kuću Raguelovu, nađe Tobiju za stolom. Ovaj skoči, i poljubiše se. Gabel zaplaka, uze blagosivati Boga

9. I reče: »Neka te blagoslovi Bog Izraelov; jer si sin predobroga čovjeka, koji je pravedan, bogobojazan i dobrotvoran!

10. Neka su blagosloveni i žena tvoja i roditelji vaši!

*11. Neka biste vidjeli djecu svoju i unuke svoje do u treće i četvrto koljeno! Potomci vaši neka budu blagosloveni od Boga Izraelova, koji kraljuje u sve vijeke!«

*12. Svi rekoše: »Neka bude tako!« Tada pristupiše gozbi. A održaše svadbenu gozbu u strahu Gospodnjem.

GLAVA 10.

Roditelji Tobijini u sto briga za nj. Na rastanku daje Raguel svojoj kćeri spasonosne opomene.

*1. Kako se je Tobija radi svadbe zadržao dulje, zabrinu se otac njegov Tobija i reče: »Zašto ostade to sin moj tako dugo? Radšta bi se zadržao tamo?

2. Da nije možda Gabel umro, pa nema nikoga, da mu vrati novce?«

*3. Tako se poče on žalostiti veoma, a s njim i njegova žena Ana. Oboje stadoše zajedno plakati, jer se sin njihov u određeni dan ne vrati k njima.

4. Mati njegova neprestano je plakala i roneći suze govorila: »Jao, jao meni, sine moj! Zašto poslasmo na put tebe, svjetlost očiju svojih, štap starosti svoje, utjehu života svojega, nadu potomstva svojega?

5. Ti jedini bio si sve naše. Nijesmo te smjeli pustiti od sebe.«

6. Tobija joj govorio: »Šuti, ne uznemiruj se! Naš je sin zdrav. Čovjek onaj, s kojim ga poslasmo, posve je pouzdan.«

7. Ali se ona nije mogla nikako utješiti. Svaki bi dan istrčala, da pogleda naokolo. Sve bi putove obilazila, po kojima bi se on valjda mogao vratiti, ne bi li ga možebit izdaleka ugledala gdje ide.

8. Uto je Raguel govorio zetu svojemu: »Ostani još ovdje! Ja ću tvojemu ocu Tobiji poslati glas, da si zdrav.«

9. Tobija mu odvrati: »Otac i mati broje sad dane, i duša je njihova u mukama.«

10. Kad se Tobija unatoč mnogim molbama Raguelovim nije dao skloniti, da mu učini po volji, predade mu ovaj Saru i polovicu svojega svega imanja, sluge i sluški-

(5) »Zaklinjanja njegova ne mogu odbiti« iz poštovanja prema imenu Božjemu.
(8) »Nađe Tobiju za stolom«: upravo je bila počela gozba.
(11) Ta se Gabelova želja ispunila (isp 14, 15).
(12) »U strahu Gospodnjem«: u veselju, ali i u umjerenosti i čednosti.
Gl. 10. (1) Stari Tobija sam sebi govori.
(3) Žalostiti se ljudski je; i Krist se je žalostio, ali s predanošću na volju Božju.

nje, stoku, kamele, krave i mnogo ovaca. Tako ga otpremi zdrava i vesela

11. I reče: »Sveti anđeo Gospodnji neka bude na putu vašemu i neka vas prati zdrave! Neka sve zdravo zatečete u roditelja svojih! Neka oči moje vide djecu vašu, prije nego umrem!

12. Tada zagrliše roditelji kćer svoju, poljubiše je i otpustiše je

*13. S opomenom, da poštuje svekra i svekrvu, da ljubi čovjeka svojega, da u stegi drži čeljad svoju, da dobro upravlja kućom i sama da se vlada bez prijekora.

GLAVA 11.

Tobija dolazi kući. Ocu se Tobijinu povraća vid.

*1. Vraćajući se stigoše jedanaestoga dana u Haran, koji je na pô puta prema Ninivi.

2. Tada reče anđeo: »Brate Tobija, ti znaš, kako si ostavio oca svojega!

3. Ako ti je dakle s voljom, hajdemo mi naprijed! Družina sa ženom tvojom i sa životinjama neka ide polako za nama!«

4. Tobija je bio s tim sporazuman, i Rafael mu reče: Uzmi sa sobom nešto od riblje žuči! Trebat ćemo to.« Tada uze Tobija nešto od žuči, pa otidoše.

5. A Ana je sjedila svaki dan na putu navrh gore, odakle je mogla vidjeti nadaleko.

6. Dok je s onoga mjesta izgledala dolazak njegov, ugleda ga izdaleka i odmah poznade da ide sin njezin. I otrčavši javi mužu svojemu i reče: »Evo, dolazi sin tvoj!«

7. Uto dade Rafael Tobiji naputak: »Čim dođeš kući, odmah se pokloni Gospodu, Bogu svojemu, i zahvali mu! Onda pristupi k ocu svojemu i poljubi ga

8. I odmah namaži oči njegove tom ribljom žuči, što je nosiš sa sobom! Jer znaj, da će mu se naskoro otvoriti oči, i vidjet će otac tvoj svjetlost nebesku i veselit će se, kad te ugleda!«

9. Tada pas, koji je bio s njima na putu, otrča naprijed i dođe kao glasnik umiljavajući se repom svojim i skačući od radosti.

10. Slijepi otac njegov ustade i htjede poteći. Ali stade posrtati. I dade ruku slugi i izađe ususret sinu svojemu.

11. On i žena njegova zagrliše ga i stadoše oboje plakati od radosti.

*12. Tada se pokloniše Bogu i zahvališe mu. Nato sjedoše,

*13. I Tobija uze od riblje žuči i namaza njom oči ocu svojemu.

14. Iza jedno pô sata poče bijela zjenična opnica otpadati s očiju njegovih kao opnica jajinja.

15. Tobija je uhvati i izvadi iz očiju njegovih, te odmah progleda.

(13) Divna opomena! Jedva se može u tako malo riječi ljepše istaknuti kreposti, koje imaju da rese mladu ženu.

Gl. 11. (1) To nije Haran u Mezopotamiji, što se spominje u 1 Mojs 11, 31; 27, 43, nego je neko drugo nepoznato mjesto u Mediji. Što je Tobija trebao jedanaest dana do Harana, odatle ne slijedi, da je Haran ležao jedanaest dana hoda od Ekbatane. Karavane, u kojima se putuje sa stokom, pomiču se vrlo polako naprijed.

(12) Ovaj redak fali u Septuaginti.

(13) U staro doba upotrebljavala se žuč raznih riba kao izvrstan lijek za oči. I čini se, da je iscjeljenje proteklo posve naravno. Ipak je ono po mišljenju piščevu djelo Božje (gl. 12.), što ga je izveo anđeo Rafael u tako kratko vrijeme.

16. I stadoše hvaliti Boga, on, žena njegova i svi znanci njegovi.

17. Tobija reče: »Blagosivam te, Gospode, Bože Izraelov! Ti si me pokarao i opet si me iscijelio. I evo ja vidim Tobiju, sina svojega!«

18. Nakon sedam dana dođe i Sara, žena sina njegova, i sva družina zdrava, i stoka, kamele, mnogi novci ženini i oni novci, što ih je bio dobio od Gabela.

19. I pripovijedao je roditeljima svojim sva dobročinstva Božja, što mu ih bio učinio preko čovjeka, koji ga je vodio.

20. I dođoše Ahior i Nabat, sinovci Tobijini, radujući se s Tobijom i čestitajući mu za sve dobro, što mu bio iskazao Bog.

*21. Sedam dana slavili su svadbu, i svi su se radovali radošću velikom.

GLAVA 12.

Rafael se otkriva.

1. Tada dozva Tobija sina svojega k sebi i reče mu: »Što ćemo dati ovome svetomu čovjeku, koji je išao s tobom?«

2. Tobija odvrati ocu svojemu: »Oče, kakvu plaću da mu damo, ili što je dostojno njegovih dobročinstva?

3. Mene je odveo i doveo zdrava, od Gabela je sam dobio novce, pribavio mi je ženu i zla duha odagnao od nje i veselje stim načinio roditeljima njezinim. Mene je izbavio, da me nije proždrla riba, a tebi je učinio, da opet vidiš svjetlost nebesku. On nas je obasuo svakim dobrom. Što bismo mu dostojno mogli za to dati?

4. Molim te, oče, upitaj ga, da li bi možda htio primiti polovicu od svega, što smo donijeli sa sobom.«

5. Otac i sin uzeše ga dakle na stranu i zamoliše ga, da se udostoji uzeti polovicu od svega, što su donijeli.

6. Tada im on reče potiho: »Blagosivajte Boga nebeskoga i hvalite ga pred svim živima, jer vam je učinio milosrđe svoje!

*7. Dobro je kriti tajnu kraljevu. Ali je časno otkriti i hvaliti djela Božja.

*8. Molitva s postom i milostinjom bolja je negoli blago u zlatu gomilati.

*9. Jer milostinja izbavlja od smrti, tamani grijeh i čini da se nađe milosrđe i život vječni.

10. A koji čine grijeh i nepravdu, neprijatelji su svojoj vlastitoj duši.

11. Očitujem vam dakle istinu i ne ću vam dulje sakrivati tajnu.

*12. Kad si se molio sa suzama i pokapao mrtve, ostavljao objed i sakrivao obdan mrtve u kući svojoj i obnoć ih pokapao, ja sam prinosio molitvu tvoju Gospodu.

(21) I u roditeljskoj kući proslaviše svadbu. Sedam dana trajala je judejska svadba (isp. 1 Mojs 29, 27; Suc 14, 12. 17).

Gl. 12. (7) Djela i namjere kralja moraju se kadikad kriti, jer bi ih inače mogli spriječiti njegovi neprijatelji. Tako nije s djelima Božjim, kojih nitko ne može spriječiti. Što se više otkrivaju, to više preko njih sja Božja mudrost, sila i milosrđe, to se više daje hvala imenu njegovu.

(8) U molitvi, postu i milostinji stoje sva naša dobra djela. Post i milostinja po nauci svetih Otaca jesu dva krila, kojima se molitva uzvine do neba.

(9) Tko čini milosrđe, taj će postići milosrđe.

(12) Sveti Bonaventura kaže, da sveti anđeli ne prinose naših molitava Bogu zato, što ih on inače ne bi znao, jer on sve zna, nego zato, da s našom molitvom združe svoje svete želje, pa da nas tako pomognu, da nam se molitve usliše što prije.

*13. Jer si bio Bogu mio, trebalo je da se iskažeš u kušnji.
14. Zato me posla Gospod, da te iscijelim i Saru, ženu sina tvojega, izbavim od zla duha.
*15. Jer ja sam anđeo Rafael, jedan od sedmorice, koji stojimo pred Gospodom.«
16. A kad to oni čuše, prepadoše se i drščući padoše ničice na zemlju.
17. A anđeo im reče: »Mir vam, ne bojte se!
18. Jer kad sam bio s vama, po volji sam Božjoj bio. Njega blagosivajte i pjevajte mu!
*19. Činilo se istina, da s vama jedem i pijem; ali ja uživam jelo nevidljivo i pilo, kojega ljudi ne mogu vidjeti.
*20. A vrijeme je, da se vratim k onome, koji me posla. A vi blagosivajte Boga i pripovijedajte sva divna djela njegova!«
21. Iza ovih riječi iščeznu pogledima njihovim. Oni ga više ne vidješe.
22. Tri sata ležali su na licu svojemu i blagosivali su Boga. Onda se digoše i pripovijedali su sva divna djela njegova.

GLAVA 13.

Tobija zahvaljuje Bogu i proriče.

1. Stariji Tobija otvori usta svoja, blagoslovi Gospoda i reče: »Velik si, Gospode, do vijeka, i u sve je vijeke kraljevstvo tvoje;
2. Jer ti bičuješ i iscjeljuješ, odvodiš u carstvo mrtvih i opet izvodiš; i nema ga, koji bi utekao ruci tvojoj.
3. Slavite Gospoda, sinovi Izraelovi, i pred poganima hvalite ga;
4. Jer zato vas razasu među narode, koji ga ne poznaju, da pripovijedate divna djela njegova, i da ih naučite, da osim njega nema drugoga Boga svemogućega!
5. On nas je kaznio za nepravde naše, i on će nas spasiti po milosrđu svojemu.
6. Gledajte dakle, što je učinio s nama, i slavite ga sa strahom i trepetom, i kralja vijekova uzvisujte djelima svojim!
7. A ja ću ga slaviti u zemlji sužanjstva svojega, jer je pokazao veličanstvo svoje na narodu grješnom.
8. Zato se obratite, grješnici, i činite pravdu pred Bogom vjerujući, da će učiniti s vama milosrđe svoje!
9. A ja i duša moja radovat ćemo se u njemu.
10. Blagosivajte Gospoda svi odabranici njegovi, provodite dane radosti i slavite ga!
*11. Jeruzaleme, grade Božji, Gospod te pokara za djela ruku tvojih!

(13) Ovoga retka nema u Septuaginti. A u ovom retku hoće da se kaže: tko u kušnji ostane nepokolebljiv, Bog njega nagrađuje češće već na ovom svijetu, kao što na pr. Joba, Tobiju i druge, pokazujući time, što tek na drugom svijetu čeka one, koji svoje vjere u nj nikada ne mijenjaju.

(15) Ova sedmorica anđela Božjih jesu dusi najviši i najsavršeniji.

(19) Sv. Augustin kaže: Anđeli ne mogu jesti, ali mogu učiniti, da jela nestane s očiju onima, koji ih gledaju (isp. 1 Mojs 18, 2—9; Suc 6, 21).

(20) Septuaginta dodaje ovomu retku: »I napisat ćete u knjigu sve, što se dogodilo« (καὶ γράψατε πάντα τὰ συντελεσέντα εἰς βιβλίον). Ovim se dodatkom dokazuje, da su zbilja Tobije napisale knjigu o Tobiji.

Gl. 13. (11—23) Ovo proroštvo ispunilo se je istom u novom Jeruzalemu, u Crkvi Kristovoj, ulaskom poganskih naroda u Crkvu, njezinom svetošću i trajanjem do svršetka svijeta. U punom smislu to je nebeski Jeruzalem (isp. i Otkr 21, 18 sl.).

12. Hvali Gospoda dobrim djelima svojim i blagosivaj Boga vijekova, da opet sagradi u tebi šator svoj i dozove natrag k tebi sve sužnje, i da se veseliš u sve vijeke vijekova!

13. Svjetlošću sjajnom zasjat ćeš, i svi krajevi zemlje klanjat će se tebi.

14. Narodi će izdaleka dolaziti k tebi, donositi darove i klanjati se u tebi Gospodu, i zemlju će tvoju držati svetinjom.

15. Jer će ime veliko zazivati u tebi.

16. Prokleti će biti, koji te prezru; i bit će osuđeni svi, koji te usproklinju; a blagosloveni će biti, koji te sazidaju.

17. A ti ćeš se veseliti djecom svojom, jer će se svi blagosloviti i okupiti oko Gospoda.

18. Blaženi svi, koji te ljube, i koji se raduju nad mirom tvojim!

19. Blagosivaj, dušo moja, Gospoda, jer izbavi Jeruzalem, grad svoj, od svih nevolja njegovih Gospod, Bog naš!

20. Blažen ću biti, ako potomci moji mognu gledati sjaj Jeruzalema.

21. Vrata Jeruzalema sazidat će se od safira i smaragda, a svi zidovi njegovi unaokolo od dragoga kamenja.

22. Sve će se ceste njegove pokriti kamenom bijelim i čistim, i po ulicama njegovim pjevat će se aleluja.

23. Blagosloven Gospod, koji ga uzvisi, i neka bude kraljevstvo njegovo nad njim u vijeke vijekova! Amen.«

GLAVA 14.

Posljednji dani obadvojice Tobija.

1. Tako se svršiše riječi Tobijine. I pošto progleda Tobija, poživje još četrdeset i dvije godine i vidje sinove unuka svojih.

2. I kad navrši sto i dvije godine, pokopaše ga časno u Ninivi.

3. A bilo mu je pedeset i šest godina, kad izgubi vid očinji, a u šezdesetoj godini dobi ga natrag.

4. Ostali život svoj provede u veselju, i s dobrim napretkom u strahu Božjemu rasla je sreća njegova.

5. A u čas smrti svoje dozva k sebi Tobiju, sina svojega, i sedam mladih sinova njegovih, unuka svojih, i reče im:

6. »Blizu je propast Ninive; jer ne propada riječ Božja; i braća naša, što su razasuta od zemlje Izraelove, vratit će se u nju.

7. Sva opustošena zemlja njihova opet će se naseliti, i kuća Božja, što je u njoj spaljena, opet će se nanovo sazidati, i tamo će se vratiti svi, koji se boje Boga.

8. I pogani će ostaviti idole svoje i doći će u Jeruzalem i nastanit će se tamo.

*9. I radovat će se u njemu svi kraljevi zemaljski i klanjat će se kralju Izraelovu.

10. Čujte dakle, djeco moja, oca svojega: Služite vjerno Gospodu i nastojte da činite, što je njemu po volji!

11. Djeci svojoj zapovijedajte, da čine pravdu i daju milostinju, da se spominju Boga i da ga blagosivaju u svako doba iskreno i svom snagom svojom!

Gl. 14. (9) Jeruzalem, u kojem će stanovati pogani, izakako ostave idolopoklonstvo, jest Crkva Kristova. U njoj će se svi narodi klanjati »kralju Izraelovu«, Kristu.

12. Sad, djeco, poslušajte me i nemojte ostati ovdje! Čim pokopate majku svoju pokraj mene u jednom grobu, spremite se odmah na put i otidite odavle!

13. Jer vidim, da će mu zloća njegova učiniti kraj.«

14. I tako poslije smrti matere svoje otide Tobija iz Ninive sa ženom svojom, djecom svojom i unučadi i vrati se k tazbini svojoj.

15. I nađe ih zdrave u dobroj starosti, i brinuo se je za njih, dok im ne zaklopi očiju. On preuze svu baštinu kuće Raguelove i vidje još djecu djece svoje do u peto koljeno.

16. Izakako je bio devedeset i devet godina u strahu Gospodnjem sretno živio, pokopaše ga.

17. Sva obitelj njegova i sve potomstvo njegovo ustraja u dobru i pobožnu življenju, tako da omilješe i Bogu i ljudima i svima stanovnicima u zemlji.

KNJIGA O JUDITI

Knjiga o Juditi ili knjiga Juditina ima svoje ime od izraelske junakinje Judite, koja je svoj rodni grad Betuliju i svu Judeju spasila od Asiraca. Ona je za opsjedanja Betulije, kad su Asirci udarili na Palestinu (gl. 1.—7.), pošla smjelo u neprijateljski tabor i tamo asirskom vojskovođi Holofernu odrubila glavu njegovim vlastitim mačem. Tako je Judita oslobodila svoj rodni grad i svu Palestinu od silnoga neprijatelja (gl. 8.—16.).

Knjiga o Juditi utješna je knjiga. Hoće da pruži Judejcima u nevolji utjehu. Spomen na čudesno spasenje Betulije i Svetoga Grada utvrđivalo je Judejce u vjeri, da će Bog u nevolji pomoći svojemu izabranom narodu, ako ga narod ponizno zaprosi za pomoć i ako mu bude vjeran i u nesreći.

Pisac knjige Juditine nije nam poznat. Na svu priliku bio je neki Judejac, jer su mu sva mjesta u Judeji dobro poznata. Napisana je knjiga nakon babilonskoga sužanjstva pri svršetku petoga stoljeća prije Krista. Bila je u početku napisana u aramejskom (kaldejskom) jeziku, ali je do nas došla u prijevodima, kao i knjiga o Tobiji. Naš je prijevod po latinskom prijevodu Vulgate. Sveti Jeronim preveo je knjigu Juditinu iz teksta aramejskoga, koji se, kao što i u knjizi Tobijinoj, u mnogočem razlikuje od teksta grčkoga, za kojim se poveo stari latinski tekst Itala.

Crkva, istočna i zapadna, oduvijek je držala knjigu o Juditi za svetu knjigu. Iz pretkršćanskoga doba primila ju je od Sinagoge kao kanonsku. Opći crkveni sabor florentinski pod Papom Eugenijem IV. i sabor tridentinski uvrstiše je kao božansku knjigu među ostale svete knjige.

KNJIGA O JUDITI

GLAVA 1.

Nabuhodonozorova moć.

*1. Arfaksad, kralj Medijanaca, bio je podjarmio svojoj vlasti mnoge narode, i on sagradi silan grad, koji prozva Ekbatanom,

2. Od kamena četverouglasta i tesana; zidove mu podiže sedamdeset lakata u širinu i trideset lakata u visinu, a kule mu izdiže stotinu lakata u visinu.

3. Na četiri kraja svaka im se strana pružala dvadeset lakata u širinu. Vratima dade jednaku visinu kao kulama.

4. Hvalio se kao vladar jakošću svoje vojske i svojih slavnih ratnih kola.

*5. Dvanaeste godine svojega vladanja Nabuhodonozor, kralj asirski, koji je vladao u velikom gradu Ninivi, poduze vojnu proti Artafaksadu i pobijedi ga.

6. Na širokom polju, što se zove Ragau, na Eufratu, Tigrisu i Jadasonu, u poljani Erioha, kralja Eličanâ.

7. Tako postade vlast Nabuhodonozora još moćnija, i njegovo se srce ponese. On posla glasnike k svima stanovnicima Cilicije, Damaska i Libanona,

*8. K plemenima na Karmelu i u Cedru, k stanovnicima Galileje na velikoj ravnici Ezdrelonu,

*9. K svima, što su stanovali u Samariji i s onu stranu Jordana sve do Jeruzalema, i u svu zemlju Jese do na među Etiopije.

10. K svima tim posla Nabuhodonozor, kralj asirski, glasnike.

11. Ali se svi jednodušno opriješe i otpustiše glasnike praznih ruku i bez darova počasnih.

12. Tada se razgnjevi kralj Nabuhodonozor na sve te zemlje i zakle se prijestolom svojim i vlašću svojom, da će se osvetiti svima tim zemljama.

GLAVA 2.

Holofernova vojna.

1. Tridesete godine kraljevanja Nabuhodonozorova, dvadeset i drugoga dana prvog mjeseca, zaključi se u palači Nabuhodonozora, kralja asirskoga, da se poduzme vojna osvetna.

2. On dozva sve starješine, sve svoje vojskovođe i stotnike, održa s njima tajno vijeće ratno

3. I izjavi, da je namislio sav svijet podvrgnuti svojoj vlasti.

Gl 1. (1) Arfaksad, kralj Medijanaca, jest Fraortes II. On je suvremenik asirskome kralju Asurbanipalu. On sagradi glavni grad Ekbatanu i učini od nje jaku tvrđavu. O njezinoj veličini govore još i danas ruševine. Fraortes je pravi utemeljitelj medijskoga kraljevstva (655.—633. pr. Kr.).

(5) Nabuhodonozor je ovdje asirski kralj Asurbanipal, koji se je iz poštovanja prema bogu Nebu (Nabu) prozvao Nabuhodonozor. Pridjevak »Nabuhodonozor« općenit je kraljevski naslov, kao u Egiptu »Faraon«.

(8) Cedar je sirsko-arapska pustinja.

(9) Jese je zemlja Gesen (Gosen) u Egiptu između Crvenoga mora i rijeke Nila.

*4. Jer se je ta osnova dopala svima, dozva kralj Nabuhodonozor svojega vojskovođu Holoferna

5. I zapovjedi mu: »Izađi proti svima kraljevstvima zapada, osobito proti onima, koji prezreše vlast moju!

6. Neka ne previdi oko tvoje nijedno kraljevstvo! Svaki utvrđeni grad imaš mi podložiti!«

7. Tada Holoferne dozva vođe i zapovjednike asirskih bojnih sila i izbroji momčad za vojsku, kako mu je bio zapovjedio kralj, sto i dvadeset tisuća pješadije i dvanaest tisuća konjanika strijelaca.

8. Pred svom vojskom njegovom zapovjedi neka ide nebrojeno mnoštvo kamela s obilnom zalihom za vojsku, i stada govedâ i ovaca bez broja.

9. Odredi, da mu se na prolazu spremi žito iz sve Sirije.

10. I uze sa sobom zlata i srebra veoma mnogo iz blagajne kraljevske.

11. Tako izađe sa svom vojskom svojom, s kolima ratnim i sa strijelcima na konjma, koji prekriše zemlju kao skakavci.

*12. Kad je bio prešao granicu Asirije, dođe do visokih gora Ange, koje su s lijeva Ciliciji, navali na sve gradove i uze sve tvrđave.

*13. Tada osvoji znameniti grad Meloti i oplijeni sve stanovnike u Tarsisu i sinove Izmaelove, što su stanovali prema pustinji južno od zemlje Celon.

*14. Potom prijeđe opet Eufrat i dođe u Mezapotamiju. Tamo osvoji sve utvrđene gradove od rijeke Mambre pa sve do mora

15. I zauze krajeve njezine od Cilicije do granice Jafetove na jugu.

16. Onda odvede u ropstvo sve Madijance, zaplijeni sav njihov bogati posjed i pogubi oštricom mača sve, koji mu se opriješe.

17. Potom siđe u polje Damaska u vrijeme žetve, popali sve usjeve i posiječe sva stabla i vinograde.

18. Strah od njega spopade sve stanovnike zemlje.

GLAVA 3.

Holofernovo dalje osvajanje.

*1. Tada poslaše poslanike kraljevi i knezovi sviju gradova i zemalja, iz sirske Mezopotamije i sirske pokrajine Sobal, iz Libije i Cilicije, koji došavši k Holofernu rekoše:

2. »Ne ljuti se dalje na nas! Bolje je, da ostanemo na životu i služimo velikome kralju Nabuhodonozoru i tebi se pokorimo, negoli da padnemo u ropstvo i u smrti propadnemo.

3. Svi gradovi naši i sav posjed, sve gore, bregovi i ravnice, stada govedâ, ovaca i koza, konji i kamele, sve blago naše i družina pripadaju tebi.

4. Sve, što imamo, stoji ti na raspolaganje.

5. Mi i djeca naša sluge smo tvoje.

Gl. 2. (4) Septuaginta dodaje ovdje o Holofernu (ili Orofernu), da je bio »drugi iza kralja« (δεύτερον ὄντα μετ' αὐτόν).

(12—15) Ovi zemljopisni podaci potvrđuju se asirskim natpisima Asurbanipalovim.

(13) Meloti je grad u Kapadociji. — Tarsis je glavni grad Cilicije.

(14) Mambra, grčki Abrona (isp. 1 Mojs 13, 18).

Gl. 3. (1) Sobal ili Soba (Nisibis), glavni grad posebne sirske države na sjevernoj strani Mezopotamije. Taj je grad dao ime čitavoj pokrajini, zapadnoj Siriji. — Libija je u Africi; treba čitati Lidija, koja je u blizini Sirije.

6. Dođi k nama kao miroljubiv gospodar i upotrijebi nas za službu, kako ti je drago!«
7. Tada on sađe s gora s jakom silom konjaničkom i uze sve gradove i sve stanovnike u zemlji.
8. Iz svih gradova podiže sebi kao pomoćne čete jake i odabrane ljude.
9. Strah, što spopade one zemlje, bio je tolik, da su stanovnici svih gradova, knezovi i boljari i prosti narod izlazili mu nasusret, kad bi dolazio,
10. I primali ga s vijencima i s bakljama, s kolom uz bubnje i svirale.
*11. Uza sve to nijesu mogli ublažiti njegovo okrutno srce.
*12. On bi im razarao gradove i gajeve bi im sasjekao.
13. Kralj Nabuhodonozor bio mu je naime zapovjedio, da uništi sve bogove u zemlji, da potom njega samoga štuju kao boga oni narodi, koje će Holoferne silom moći podjarmiti.
*14. Tako je prošao sirski Sobal, svu Apameju i svu Mezopotamiju i došao k Idumejcima u zemlju Gabau.
15. Osvoji njihove gradove, i odmarao se je ondje trideset dana. Za toga vremena dade skupiti svu vojsku svoju.

GLAVA 4.

Izraelci se spremaju proti Holofernu i vapiju k Bogu za pomoć.

1. Kad to čuše sinovi Izraelovi u zemlji Judinoj, prepadoše se veoma od njega.
*2. Strah i trepet spopade ih, da ne bi učinio Jeruzalemu i hramu Gospodnjem ono, što je učinio drugim gradovima i hramovima njihovim.
3. I zato poslaše glasnike po svoj zemlji Samariji sve do Jeriha i opsjedoše sve visine gorske.
*4. I mjesta svoja opasaše zidovima i pokupiše žito, da se spreme za boj.
*5. I pisa svećenik Eliacim svima, koji su stanovali kraj Esdrelona, što je pred velikom ravnicom kod Dotaina, i svima drugima, kuda je bilo moguće prolaziti:
6. Neka opsjednu gorske klance, kuda se moglo doći u Jeruzalem, i neka postave stražu ondje, gdje je uzak put među planinama!
7. Sinovi Izraelovi učiniše, kako im je bio zapovjedio Eliacim, svećenik Gospodnji.

(11) Ovi narodi voljeli su se radije podvrći negoli poginuti. Slični su im oni kršćani, koji se radije podvrgnu sotoni, negoli da upokore svoje strasti i pohote i da puteni život umrtve u sebi. Pa kako su se prevarili oni narodi u Holofernu, tako se varaju i ovi kršćani u sotoni, tome knezu ovoga svijeta; jer, kako veli sv. Bernard, sotona je puno okrutniji prema onima, koji mu se podvrgnu, negoli prema onima, koji mu se odupiru.

(12) »I gajeve«, što su ih zasadili i njegovali u čast svojim bogovima.

(14) Apameja je bila sirska pokrajina. — »K Idumejcima«, to je pogrješka mjesto »k Judejcima«. — »U zemlju Gabau«, to će reći u zemlju planinsku. Neki tumači (na pr. Crampon) misle, da je Gabaa mjesto Gelboe, koja je planina na istočnom kraju ravnice Jezrahel.

Gl. 4 (2) Isp. 3, 12. 13.

(4) Vidjeli su, da drugim narodima ništa nije pomoglo, što su se dragovoljno pokorili, pa su, uzdajući se u pomoć Božju, odlučili boriti se na život i smrt.

(5) »I pisa svećenik«, t. j. veliki svećenik Joakim (Eliacim), koji se je kao regent brinuo za sve, dok je još kralj Manases bio u ropstvu. — Esdrelon znači ovdje grad Jezrahel, koji je ravnici dao ime.

8. A sav je narod jednako vapio Gospodu i ponizivao se postom i molitvom — muževi i žene.

*9. Svećenici se obukoše u pokorničke haljine, dadoše da se djeca bacaju ničice pred hramom Gospodnjim i pokriše žrtvenik Gospodnji crnim suknom.

10. Jednodušno su vapili Gospodu, Bogu Izraelovu, neka on ipak ne dopusti, da budu djeca njihova ugrabljena, žene njihove otete, gradovi njihovi razoreni, svetište njihovo oskvrnjeno i oni postanu podsmijeh poganima.

11. Onda je Eliacim, veliki svećenik Gospodnji, obišao sav narod Izraelov, govorio im i rekao:

*12. »Znajte, Gospod će uslišiti molitvu vašu, ako ustrajete u postu i molitvi pred Gospodom!

13. Spomenite se Mojsija, sluge Gospodnjega, koji je Amalečane, što su se uzdali u jakost i moć svoju i u štitove svoje, u bojna kola svoja i u konjanike svoje, pobijedio u boju ne mačem, nego pobožnim vapajima u molitvi!

14. Tako će biti svima neprijateljima Izraelovim, ako ustrajete u onom, što započeste.«

15. Na takovu opomenu ustrajaše oni u molitvi Gospodu.

*16. Pa i oni, koji su morali prinositi Gospodu žrtve paljenice, bili su obučeni u pokorničke haljine i s pepelom na glavi prinosili su žrtve Gospodu.

17. Iz svega srca vapili su svi Gospodu, da milostivo pogleda na narod svoj Izraela.

GLAVA 5.

Ahiorov govor pred Holofernom.

1. Asirskomu vojskovođi Holofernu javiše, da se sinovi Izraelovi spremaju na otpor i da su zaposjeli putove gorske.

*2. Tada se on razgnjevi silno i upade u velik bijes. Dozva sve knezove moapske i vođe amonske

*3. I reče im: »Kažite mi, kakav je to narod, što opsjeda gore? Koje ima gradove? Kakvi su gradovi i koliko ih ima? Kakva im je snaga bojna, i koliko ih ima? Tko je vođa njihov?

*4. Zašto nas između svíju, što stoje na istoku, ovi preziru, i ne dođoše nam nasusret, da nas prime u miru?«

5. Nato odvrati Ahior, vođa svih sinova Amonovih, i reče: »Ako se, gospodaru moj, udostojiš čuti me, reći ću ti istinu o tom narodu, što stanuje u gorama, i riječ lažna ne će izaći iz usta mojih.

*6. Taj je narod plemena kaldejskoga

(9) »I pokriše žrtvenik Gospodnji crnim suknom«: i žrtvenik je bio u opasnosti, da ga neznabošci ne poruše. Zato je trebalo, da i on učestvuje u narodnoj žalosti, pa da za žrtvovanja prikazuje Bogu vapaje naroda za pomoć.

(12) »Ako ustrajete...« Dobro se ono kaže: »Ustrajnost bit će okrunjena« (»perseverantia coronabitur«). Isp. Lk 11, 9. 10.

(16) »Pa i oni...« t. j. svećenici. U općenitoj narodnoj nevolji oblačili su i svećenici u hramu pokorničke haljine (isp. Joel 1, 13).

Gl. 5. (2) Moapci i Amonci na istočnoj strani Palestine bili su se već predali Holofernu.

(3) To ne pita Holoferne, kao da ne bi znao; jer kao vojskovođa Asiraca, koji su češće provaljivali u zemlju Izraelovu, poznavao je dobro tu zemlju; on pita iz preziranja, kao ono nekoć Nabal (1 Kralj 25, 10).

(4) Mjesto »na istoku« imaju grčki, italski i sirski tekst pravije »na zapadu«, jer svi narodi, što ih je podjarmio Holoferne, bili su Asircima na zapadu.

(6) Abraham i njegov otac Tara (Tare) stanovali su u Uru u Kaldeji (isp. 1 Mojs 11, 28—12, 6).

7. I stanovao je u početku u Mezopotamiji. A jer ne htjedoše služiti bogovima otaca svojih, koji su bili u zemlji kaldejskoj,
8. Ostaviše vjerske običaje svojih otaca, koji su imali mnogo bogova,
*9. I stadoše štovati jednoga Boga nebeskoga, koji im također zapovjedi, da otidu odatle i da se nasele u Haranu. A kad glad pritisnu svu zemlju, otidoše u Egipat. Ondje se u četiri stotine godina tako umnožiše, da se mnoštvo njihovo nije više moglo izbrojiti.
10. A kad ih kralj egipatski pritisnu i stade nagoniti, da mu grade gradove od opeka, zavapiše Gospodu, i on udari svu zemlju egipatsku raznim nevoljama.
11. Pošto su ih bili otjerali Egipćani, te nevolja odstupila od njih, htjedoše ih opet uhvatiti i u službu dovesti.
12. Tada im Bog nebeski na njihovu bijegu otvori more, tako te se vode na obje strane utvrdiše kao zid, i Izraelci suhom nogom prijeđoše po dnu morskom.
13. A dok ih je tjerala nebrojena vojska egipatska, pokri je voda, tako da ne osta nijedan, koji bi mogao javiti potomcima, što se je dogodilo.
14. Prešavši preko Crvenoga mora utaboriše se u pustinji kod gore sinajske, gdje još nije bio stanovao čovjek, niti se naselio sin čovječji.
15. Tamo im izvori gorki postadoše slatka pitka voda, i četrdeset godina primali su hranu s neba.
*16. Kamo dođoše bez luka i strijele, bez štita i mača, borio se je Bog za njih i pobjeđivao.
*17. Nitko nije mogao odoljeti ovome narodu, osim ako je bio odstupio od službe Gospoda, Boga svojega.
18. Kadgod naime uzeše uz Boga svojega štovati još kojega drugoga, bili su predani na grabež, pod mač i za podsmijeh.
*19. A čim bi se pokajali, što su odstupili od službe Boga svojega, dao bi im Bog nebeski snage za otpor.
20. Tako napokon oboriše kraljeve Kanaanaca, Jebuzeja, Ferezeja, Heteja, Heveja, Amoreja i sve vladare u Hesebonu i zaposjedoše njihove zemlje i gradove.
21. Doklegod ne sagriješiše proti Bogu svojemu, bila je sreća na strani njihovoj; jer Bog njihov mrzi na nepravdu.
*22. Tako i prije godina, kada su bili odstupili od puta, na koji ih Bog naputio, bili su u mnogim bojevima istrijebljeni od narodâ, i veoma mnogi od njih bili

(9) »U Haranu«; grčki i sirski tekst imaju »u Kanaanu«. Kad je porodica Abrahamova ostavila Ur, zaustavi se u Haranu; ali je cilj njezinu putu bio Kanaan, kamo ju je pozvao Bog (isp. Dap 7, 2 sl.; 1 Mojs 11, 31; 15, 7). — »A kad glad pritisnu svu zemlju«, t. j. zemlju kanaansku, kamo je Abraham otišao, kad je ostavio Haran. — »U četiri stotine godina«; toliko je godina prošlo od ulaska Jakovljeva do izlaska sinova Izraelovih. Od dolaska Josipova, koji je prije došao u Egipat, do izlaska prošlo je 430 godina. Isp. 2 Mojs 12, 41. Ahior je bio dobro upućen u povijest izraelsku.

(16) Izraelci su doduše upotrebljavali oružje, ali je Bog češće pobjeđivao njihove neprijatelje i bez njihova oružja, kako se to spominje u Joz 24, 12.

(17) I mi kršćani grijesima svojim učinimo jačim svoje neprijatelje, i oni nas prevladaju poradi grijeha naših. Uz pomoć Božju bili bismo svemoćni; ali nas Bog ostavi i prepusti našim neprijateljima, jer smo mi ostavili njega.

(19) Za to svjedoči napose sva knjiga sudaca.

(22) Ahior misli ovdje na propast kraljevstva Izraelova i na ropstvo asirsko.

su kao zarobljenici odvedeni u tuđu zemlju.
*23. Ali se doskora obratiše opet Gospodu, Bogu svojemu, i sabraše se opet iz zemalja, u koje su bili razasuti, i dođoše na sve gore ove, te opet drže Jeruzalem, gdje je svetište njihovo.
24. Sad istraži, gospodaru moj! Ako su oni počinili kakvu nepravdu proti Bogu svojemu, onda ćemo poći proti njima; jer će ih Bog njihov predati tebi, i oni će se prignuti pod jaram moći tvoje.
25. Ali ako taj narod nije uvrijedio Boga svojega, ne ćemo im moći odoljeti; jer će ih braniti Bog njihov, pa ćemo biti na podsmijeh svoj zemlji.«
26. A kad Ahior izgovori ove riječi, razgnjeviše se svi velikaši Holofernovi i htjedoše ga ubiti. Rekoše jedan drugomu:
27. »Tko je taj, koji veli, da sinovi Izraelovi mogu odoljeti kralju Nabuhodonozoru i vojsci njegovoj, ljudi bez oružja, bez snage i nevješti boju?
28. Ali da Ahior vidi, da nas vara, udarit ćemo u gore. Kad onda pohvatamo tamo junake njihove, s njima ćemo i njega probosti mačem.
29. Tako neka spoznaju svi narodi, da je Nabuhodonozor bog svijeta i da osim njega nema drugoga!«

GLAVA 6.

Ahior u Betuliji.

1. Kad su oni bili izgovorili, razgnjevi se Holoferne veoma i reče Ahioru:
*2. »Ti si nam prorekao, da narod Izraelov brani Bog njegov. Zato ću ja tebi pokazati, da nema drugoga boga osim Nabuhodonozora.
3. Kad im sve pobijemo kao jednoga čovjeka, tada ćeš i ti s njima pasti od mača asirskoga, i sav će Izrael propasti s tobom.
4. Uvjerit ćeš se, da je Nabuhodonozor gospodar svega svijeta. Tada će mač vojnika mojih probosti grudi tvoje. Proboden ležat ćeš među ranjenicima Izraelovim i ne ćeš više dahnuti, dok se ne istrijebiš s njima.
5. Ali ako držiš svoje proroštvo istinitim, onda ne trebaš biti snužden. Pusti da iščezne bljedoća, koja ti pokriva lice, ako misliš, da se ne mogu ispuniti ove riječi moje!
6. A neka znaš, da ćeš istu sudbinu pretrpjeti zajedno s njima! Zato ćeš od ovoga časa biti drug njihovu narodu i, kad oni pretrpe zasluženu kaznu od mača mojega, i tebe će zajedno s njima stignuti osveta.«
*7. Nato zapovjedi Holoferne slugama svojim, da uhvate Ahiora i da ga odvedu u Betuliju i predadu u ruke sinovima Izraelovim.
8. Sluge Holofernove uhvatiše ga i otidoše s njim preko ravnice. Kad se primakoše gorama, izađoše proti njima praćari.
9. A oni zakrenuvši od obronka gorskoga svezaše Ahioru ruke i noge za drvo. Tako ga svezana konopcima ostaviše njegovoj sudbini i povratiše se gospodaru svojemu.

(23) »Dođoše na sve gore ove«: Izraelci, došavši natrag u domovinu, izabrali su za stanovanje mjesta u gorama, gdje su mogli lakše odolijevati neprijateljima.
Gl. 6. (2) Isp. 3, 13; Dan 6, 7; Dap 12, 22.
(7) Kako misle mnogi tumači, Betulija je bila na mjestu današnjega Sanura, koji leži na putu od Sebastije (Samarija) u Dženin na strmenitu brdu. Drugi traže mjesto više na sjeveru između Dotaina i Dženina.

10. Sinovi Izraelovi siđoše iz Betulije i dođoše k njemu. Oni ga odvezaše i odvedoše ga u Betuliju. Tada ga postaviše usred naroda i upitaše ga, zašto li su ga bili Asirci ostavili svezana.

11. U one dane bili su ondje glavari Ozija, sin Mihin od plemena Simeonova, i Harmi, koji se je zvao i Gotoniel.

12. Tako među starješinama i pred svim narodom ispripovjedi Ahior sve, što je bio odgovorio na pitanje Holofernovo, kako ga je zato htio narod Holofernov pogubiti,

13. I kako se sam Holoferne razgnjevio i zapovjedio, da ga zato predadu Izraelcima, pa će onda, kad pobijedi sinove Izraelove, narediti, da se uz svakojake muke smakne i Ahior, jer je ustvrdio, da je Bog nebeski branitelj njihov.

14. Kad je bio to sve ispripovjedio Ahior, pade sav narod ničice, da se pokloni Gospodu, i uz sveopće jaukanje i plakanje prinese jednodušno svoje molitve pred Gospoda

*15. I reče: »Gospode, Bože neba i zemlje, pogledaj oholost njihovu i vidi poniženje naše! Obazri se milostivo na sveti svoj narod i pokaži, da ne ostavljaš onih, koji se ufaju u tebe, i da ponizuješ one, koji se uzdaju u same sebe i hvale se snagom svojom!«

16. Kad su se bili isplakali i čitav se dan molili, stadoše tješiti Ahiora

17. I rekoše: »Bog otaca naših, čiju si moć slavio, dat će da vidiš propast njihovu.

18. A kad Gospod, Bog naš, udijeli stim slobodu slugama svojim, onda neka Bog naš, koji stanuje u sredini našoj, bude i tvoj Bog, i ti ćeš sa svima svojima stanovati kod nas, ako ti bude volja.«

19. Kad se je svršilo vijeće, uze ga Ozija u kuću svoju i ugotovi mu u čast veliku večeru.

20. Pozva na nju sve starješine. Svi se okrijepiše nakon svršena posta.

*21. Tada opet sazvaše sav narod i molili su se svu noć u zbornici i vapili su Bogu Izraelovu za pomoć.

GLAVA 7.

Opsjedanje Betulije.

1. Drugoga dana zapovjedi Holoferne vojskama svojim, da udare na Betuliju.

*2. A bilo je sto i dvadeset tisuća pješaka ratnika i dvadeset i dvije tisuće konjanika, osim naoružanih mladih ljudi, što ih je bio dao zarobiti i odvesti iz gradova i sela.

3. Svi se zajedno spremiše u boj proti sinovima Izraelovim. Dođoše po obronku gore do vrhunca, što gleda na Dotain, i utaboriše se od mjesta, što se zove Belma, sve do Helmona, naprema Esdrelonu.

4. Kad sinovi Izraelovi vidješe mnoštvo njihovo, padoše ničice na

---

(15) »I vidi poniženje naše« i nevolju našu! — »Obazri se milostivo na sveti svoj narod«, t. j. na narod, koji si odvojio i na svetost pozvao.

(21) »U zbornici« (»intra ecclesiam«); od najstarijih vremena imali su Izraelci u mjestima, što su bila daleko od Jeruzalema, bogomolje, gdje bi se sabirali na molitvu i čitanje zakona. Takve su im se bogomolje nazivale sinagoge. Isp. Dap 16, 13. — Iza posta i molitve bila bi umjerena večera; nakon ove zahvala Bogu i večernja molitva. Kazuje nam Tertulijan, da su tako radili i prvi kršćani. Hranili su, kaže, dušu molitvom prije jela, a poslije jela i okrepe tijela zahvaljivali bi Bogu; i tako su u svetoj stegi i čestitosti prvi kršćani hranili i dušu i tijelo.

Gl. 7. (2) »Iz gradova i sela«, t. j. pokorenih. Ako se isporedi ovaj redak s 2, 7, vidi se, da je Holofernova vojska porasla na putu.

zemlju, posuše pepeo na glave svoje i pomoliše se jednodušno, da bi se Bog Izraelov smilovao narodu svojemu.
5. Tada prihvatiše za oružje svoje, zaposjednuše mjesta, što vode u klance među gorama, i čuvali su ih danju i noću.
6. Kad je Holoferne obilazio unaokolo, nađe tekuće vrelo, što je hranilo vodovod s južne strane izvan grada. Zapovjedi, da se presiječe vodovod.
*7. A nedaleko od gradskoga zida bila su vrela, te se je vidjelo, gdje iz njih potajno crpaju vodu, više da se okrijepe, negoli da se napiju.
8. Sinovi Amonovi i Moabovi dođoše k Holofernu i rekoše: »Sinovi se Izraelovi ne uzdaju u koplje i u strijelu, nego u zaštitu gora i u sigurnost strmih bregova.
9. Hoćeš li ih pobijediti, a da se ne upustiš u boj, postavi straže na vrela, da ne mognu iz njih crpati vodu. Tako ih možeš pobiti bez mača, ili će izmoreni predati grad, za koji drže, da se ne može uzeti, jer leži na gori.«
*10. Ovaj prijedlog dopade se Holofernu i slugama njegovim. On postavi unaokolo kod svakoga vrela po stotinu ljudi.
11. I kad je ta straža stražila dvadeset dana, presahnuše čatrnje i nakapnice svima stanovnicima u Betuliji. U gradu nije više bilo toliko vode, da imadnu piti i samo za jedan dan. Voda se davala narodu svaki dan točno na mjeru.
12. Tada dođoše svi ljudi i žene, mladići i djeca k Oziji, te svi zajedno jednim glasom
13. Rekoše: »Bog neka bude sudac između nas i tebe, što si nas svalio u nesreću! Jer nijesi htio mirno govoriti s Asircima, zato nas je Bog predao u ruke njihove.
14. I zato nema nikoga, tko bi nam pomogao, kad ginemo pred očima njihovim od žeđe i nevolje velike.
15. Pa sada skupite sve, što su u gradu, da se svi drage volje predamo narodu Holofernovu!
16. Jer je bolje, da kao sužnji blagosivamo Gospoda živi, negoli da pomremo i budemo podsmijeh svemu svijetu gledajući žene svoje i djecu svoju, gdje umiru pred očima našim.
17. Danas zovemo za svjedoke nebo i zemlju i Boga otaca svojih, koji nas kara za grijehe naše: predajte sad jedamput grad vojsci Holofernovoj i dajte da nam bude svršetak kratak od mača; inače se on samo odviše produžuje u žestokoj žeđi.«
18. Iza ovih riječi udari sva skupština u glasan plač i jauk, i mnogo su sati vikali jednodušno k Bogu:
19. »Griješili smo kao oci naši. Zakon smo kršili i nepravdu činili.
*20. Smiluj nam se u svojoj dobroti, ili kazni bičem svojim opačine naše! Ali nemoj predati one, koji te priznaju, narodu, koji te ne pozna!

(7) Na vrelima je bilo vode tako malo, da su žeđu mogli tek ponešto utažiti, ali ne posve utišati.

(10) Da je Holoferne odmah navalio, grad sigurno ne bi odolio njegovoj silnoj vojsci. Ali je Božja volja bila, da je poslušao nevaljali savjet, kao što nekoć Saul. Isp. 2 Kralj 17, 6 sl. Tako su Betulijani dobili vremena, da zasvjedoče svoje pouzdanje u Boga i da se pokažu dostojnima njegove pomoći.

(20) Betulijani se priznaju za grješnike, koji zaslužuju kaznu. Ali ako ih već ima da stigne kazna, onda neka ih radije kazni Gospod sam, negoli da ih preda u ruke narodu neznabožačkome. Isp. 2 Kralj 24, 14.

21. Da se ne govori među poganima: Gdje je Bog njihov?«
22. Izmoreni od te vike i oslabljeni od toga plača, zamuknuše.
*23. Tada ustade Ozija i reče sa suzama u očima: »Budite dobre volje, braćo! Još pet dana čekat ćemo, da li će se smilovati Gospod!
24. Može biti da skrati gnjev svoj i proslavi ime svoje.
25. Ako li za pet dana ne dođe pomoć, učinit ćemo to, što rekoste.«

GLAVA 8.

Juditina besjeda i osnova.

*1. Ove riječi bila je čula i udovica Judita. Ona je bila kći Merarijeva. Ovaj je bio sin Idoksov, ovaj Josipov, ovaj Ozijin, ovaj Elajev, ovaj Jamnorov, ovaj Gedeonov, ovaj Rafaimov, ovaj Ahitobov, ovaj Melhijin, ovaj Enanov, ovaj Natanijin, ovaj Salatielov, ovaj Rubenov.
2. Juditin muž bio je Manases, koji je bio umro u vrijeme žetve ječmene.
*3. Kad je naime nadgledao na polju one, što su vezali snoplje, upeče sunce na njegovu glavu, i on umrije u svojemu rodnom gradu Betuliji. Pokopaše ga ondje kod otaca njegovih.
*4. Otada je Judita bila udovica već tri godine i šest mjeseci.
5. U gornjem katu svoje kuće bila je dala načiniti sebi zabitnu sobu, u kojoj je boravila zatvorena sa sluškinjama svojim.
*6. Oko bokova svojih nosila je pokorničku haljinu i postila je sve dane života svojega osim subota, mjesecâ mlađakâ i blagdanâ kuće Izraelove.
7. Bila je neobične ljepote. Njezin joj muž bio ostavio veliko bogatstvo, mnogobrojnu družinu i velika stada govedâ i ovaca.
8. Kod svih je bila na najboljem glasu, jer je bila vrlo bogobojazna. Nije bilo nikoga, tko bi o njoj govorio što zlo.
9. Kad je dakle ona čula, da je Ozija bio obećao, da će iza pet dana predati grad, posla starješinama Habriju i Harmiju.
10. Ovi dođoše k njoj, a ona im reče: »Zašto je Ozija pristao na to, da preda grad Asircima, ako za pet dana ne dođe pomoć?
*11. Tko ste vi, da kušate Gospoda?
12. Takav govor ne može izazvati milosrđe njegovo, nego mora raspaliti srdžbu njegovu i raspiriti gnjev njegov.
13. Vi postaviste rok milosrđu Gospodnjemu i po svojoj volji odrediste mu dan.

---

(23) Može biti da se je Ozija nadao, da će Bog dati, pa kiša pasti za pet dana, i tako bi se čatrnje i nakapnice opet napunile vode.

Gl. 8. (1) »Ovaj Rubenov«. Mjesto Rubenov imalo bi ovdje stajati Jakovljev ili Izraelov, kao što imaju grčki i sirski tekst i sv. Fulgencije; jer niže u 9, 2 Judita naziva Simeona, sina Jakovljeva, svojim ocem, ocem svojega plemena.

(3) »I umrije« od sunčanice. Sunčanica je vrtež u glavi od sunca. Sunčanica je na Istoku bolest vrlo opasna. Često se od nje i umre. Isp. 4. Kralj 4, 18—20.

(4) »Šest mjeseci«; Septuaginta ima »četiri mjeseca«.

(6) »Postila je sve dane života svojega«, t. j. jela je samo jedamput na dan, i to poslije zalaska sunca, kao što je bio običaj u tuzi i pokori. Isp. 2 Kralj 1, 12; 3, 35. Judita je provodila život u pokori ne od tuge za mužem, nego od ljubavi k Bogu. Bez oštre pokore teže je zauzdavati tjelesne želje udovici, koja je okušala život u ženidbi, negoli djevojci, koja to ne zna.

(11) »Da kušate Gospoda« propisujući mu vrijeme, kada ima pomoći.

14. Ali je Gospod strpljiv. Zato ćemo se pokajati i sa suzama moliti oproštenje od njega.
15. Bog ne prijeti kao čovjek i ne pada u gnjev kao sin čovječji.
16. Zato ćemo se poniziti pred njim i ponizna duha služiti mu
*17. I plačući moliti Gospoda, da bi nam po svojoj volji iskazao milosrđe svoje, da se mognemo isto tako podičiti poniznošću svojom, kao što se je srce naše dalo smesti ohološću njihovom.
18. Jer mi ne sagriješismo kao oci naši. Oni ostaviše Boga svojega i pokloniše se tuđim bogovima.
19. I tako počiniše opačinu, za koju su bili predani pod mač, na grabež i na podsmijeh neprijateljima svojim. Mi ne znamo drugoga boga osim njega jedinoga.
20. Ustrajmo dakle u poniznosti, dok nas on ne utješi! On će osvetiti krv našu na neprijateljima našim, koji nas pritiskuju. On će sve narode, koji se podižu proti nama, poniziti i pustiti da padnu u sramotu, on, Gospod, Bog naš.
21. A sad, braćo, kako ste starješine u narodu Božjem i do vas stoji život njihov, pridignite srca njihova besjedom svojom, da se spomenu, kako su bili kušani i oci naši, da li su zaista služili Bogu svojemu!
*22. Neka se spomenu, kako je bio kušan otac naš Abraham i kako je, iskušan mnogim nevoljama, postao prijatelj Božji.
*23. Tako i Izak, Jakov, Mojsije i svi, koji su bili u volji Bogu, prijeđoše preko mnogih nevolja i pokazaše se vjerni.
24. A oni, koji ne primiše kušanja u strahu Gospodnjem, nego puni nestrpljivosti i mrmljanja grdiše Gospoda,
*25. Istrijebiše se od krvnika i pogiboše od zmija.
26. A mi se ne ćemo osvećivati za ono, što trpimo,
27. Nego ćemo pomisliti, da je ta kazna neznatna, kad se prispodobi s grijesima našim. Ona je bič Gospodnji, kojim se kaznimo kao sluge, i to ne na propast našu, kako mislimo, nego na popravak naš.«
28. Ozija i starješine odvratiše joj: »Sve što veliš, istina je. Besjedama tvojim nema nikakva prigovora.
29. Pa moli se za nas, jer si žena pobožna i bogobojazna!«
30. Judita im reče: »Kako spoznajete, da je od Boga, što sam mogla govoriti,
31. Tako ispitajte, da li je i to od Boga, što sam namislila učiniti, i molite se, da Bog dadne uspjeh odluci mojoj!
32. Nađite se ove noći na vratima gradskim, da mogu izaći s mojom služavkom! Molite se, da Gospod za pet dana, kako rekoste, pogleda milostivo na narod svoj Izraela!
*33. Ali ne ću, da vi ispitujete, što namislih. Dok vam ne javim,

(17) U ovom retku hoće se reći: Ako nas milostivo izbaviš, veselit ćemo se nad svojom poniznošću, koja nam je pribavila izbavljenje, kao što se sada žalostimo radi oholosti Asiraca, koja nas je oborila u sadašnju nevolju.
(22) Isp. 1 Mojs 22, 1—20.
(23) Izak je bio kušan, kad ga je otac imao prinijeti na žrtvu; Jakov, kad ga je gonio Ezav i nepravde mu činio Laban; Mojsije za sve vrijeme lutanja po pustinji u neprestanoj borbi s neposlušnošću i nevjerom svojega naroda.
(25) »Od krvnika«, t. j. od smrti.
(33) Samo je molitvi imala Judita da zahvali, što je ona, jedita žena, spasila sav narod Izraelov, dok sva vojska asirska nije mogla sačuvati jeditoga Holoferna. Samo joj je molitva dala snage, te je u velikim pogiblima njezina čistoća ostala nepovrijeđena. (Sv. Augustin.)

ništa drugo da ne činite, nego da se molite za me Gospodu, Bogu našemu!«

34. Tada joj reče Ozija, knez Judin: »Idi u miru! Gospod neka ti pomogne, da se osvetiš neprijateljima našim!« Tada se oni okrenuše i otidoše kući.

GLAVA 9.

Juditina molitva.

1. Kad su bili oni otišli, uđe Judita u bogomoljnicu svoju i obuče se u pokorničku haljinu. Onda posu pepeo na glavu svoju, baci se pred Gospodom ničice i stade vapiti:

*2. »Gospode, Bože oca mojega Simeona! Ti si mu dao mač za obranu od tuđinaca, što postadoše skvrnitelji u gnjusobi svojoj, te otkriše bedra djevici za sramotu.

3. Ti si dao žene njihove na grabež i kćeri njihove u roblje i sav plijen pod diobu slugama svojim, koji su revnovali revnošću tvojom. Pomozi, molim te, Gospode, Bože moj, meni udovici!

4. I što se je prije dogodilo, ti si učinio, i što se je kasnije zbilo, ti si bio namislio, i uvijek se je dogodilo ono, što si htio.

*5. Jer su svi putovi tvoji poravnani, i odluke si svoje ustanovio po providnosti svojoj.

6. Pogledaj sada na tabor Asiraca, kao što si se onda udostojio pogledati na tabor Egipćana, kad su za slugama tvojim trčali naoružani uzdajući se u kola i u konjanike svoje i u silu ratničku!

7. Ti si pogledao dolje na tabor njihov, i tama ih oslabi.

*8. Bezdan zaustavi noge njihove, i pokri ih voda.

9. Tako neka bude i ovima, Gospode, koji se uzdaju u mnoštvo svoje i hvale se svojim kolima, kopljima i štitovima, svojim strijelama i sulicama,

10. A ne znaju, da si ti sâm Bog naš, koji odiskona zatireš ratove, i Gospod ti je ime!

11. Podigni mišicu svoju kao odavna i obori snagu njihovu snagom svojom! Daj da u gnjevu tvojemu padne sila onih, koji hoće da oskvrne svetinju tvoju, da opogane šator imena tvojega i da mačem svojim obore rog žrtveniku tvojemu!

12. Učini, Gospode, da se mačem njegovim odsiječe oholost njegova!

*13. Daj da ga moje oči uhvate u mrežu svoju! Pogubi ga ljupkošću usana mojih!

14. Podaj duhu mojemu postojanost, da ga prezrem, i snagu, da ga oborim!

*15. Jer će to biti spomenik imenu tvojemu, kad ga ruka jedne žene obori.

*16. Jer sila tvoja, Gospode, nije u mnoštvu, niti je u snazi konjskoj volja tvoja, niti si ikad bio priklon oholicama, nego ti se je

Gl. 9. (2—3) Judita misli ovdje na ono, što se pripovijeda u 1 Mojs 34. Sihem je oskvrnio Dinu, kćer patrijara Jakova. Zato se krvavo osvetiše njezina braća, osobito Simeon i Levi. Kad Judita njihovo djelo ne kori, onda treba njezine riječi prosuđivati sa nesavršenoga gledišta starog vremena.

(5) Sve, što u vremenu izvodiš, Bože, to si već od vijeka spremio; sve, što na ljude šalješ, to je oduvijek u providnosti tvojoj.

(8) Isp. 2 Mojs 14, 3 sl.

(13) »Ljupkošću usana mojih«, t. j. ljubežljivim, umiljatim riječima.

(15) Junaku je vazda bila sramota poginuti od ženske ruke. Isp. Suc 5, 26; 9, 54.

(16) Isp. 2 Dnev 14, 11.

uvijek dopadala molitva poniznih i krotkih.

17. Bože nebesa, stvoritelju voda, gospodaru svega stvorenja! Usliši mene nevoljnu, koja vapijem k tebi i uzdam se u milosrđe tvoje!

18. Spomeni se, Gospode, zavjeta svojega i stavi riječ u usta moja i daj srcu mojemu snagu za odluku moju, da kuća tvoja ostane u svetosti tvojoj,

19. I da svi narodi spoznaju, da si ti Bog i da nema drugoga osim tebe!«

GLAVA 10.

Judita izlazi iz grada i dolazi k Holofernu.

1. Kad je ona bila svršila molitvu svoju, podiže se s mjesta, gdje se je bila bacila pred Gospodom.

*2. Viknu služavku svoju, siđe u kuću svoju, skide sa sebe pokorničku haljinu i svuče svoju udovičku odjeću.

*3. Tada se opra, namaza se najfinijom pomasti, uredi vješto kosu svoju, postavi na glavu kapu svoju, obuče svoje svečane haljine, stavi obuću na noge svoje, uze narukvice, ljiljane, naušnice i prstenje, ukratko sav svoj nakit.

*4. Usto joj dao Gospod još sjajnu ljepotu; jer sav taj nakit ne metnu na se iz kakve zle požude, nego u pobožnu mišljenju. Zato joj Gospod još uveliča tu ljepotu, te se je svima činila prekrasna.

*5. Potom metnu na služavku svoju mijeh vina, sud ulja, pržena zrnja, suhih smokava, kruha i sira, pa zaputi.

6. Kad dođe na gradska vrata, nađe tamo Oziju i starješine grada, koji su čekali na nju.

7. Kad je oni ugledaše, stadoše se diviti i čuditi vrlo ljepoti njezinoj.

8. Ipak je ništa ne upitaše, nego je pustiše da prođe i rekoše: »Bog otaca naših neka ti udijeli milost i neka svojom snagom dadne, te uspije sve, što si odlučila u srcu svome, da se Jeruzalem diči s tobom, i da bude ime tvoje u broju svetih i pravednih!«

9. Svi, što su bili ondje, rekoše jednoglasno: »Tako neka bude, tako neka bude!«

10. A Judita moleći se Gospodu otide na vrata sa služavkom svojom.

11. Kad je u osvit dana silazila s gore, dođoše joj nasusret predstraže asirske. Zaustaviše je i upitaše: »Odakle dolaziš i kamo ideš?«

*12. Ona odgovori: »Kći sam Hebreja. Potajno sam otišla od njih, jer znam unaprijed, da će biti plijen vaš, jer iz prezira prema vama ne će da se drage volje predadu, te nađu milost kod vas.

13. Zato pomislih u sebi: Idem k vojskovođi Holofernu, da mu javim njihove tajne i da mu pokažem, kuda će moći do njih, da ih svlada tako, te mu od vojske ne pogine nijedan čovjek.«

Gl. 10. (2) »Siđe u kuću svoju«, t. j. iz gornje sobe u donji svoj stan, gdje je, kako ima grčki tekst, prebivala samo u subote i blagdane.

(3) »Ljiljane«, t. j. ogrlice nalik na ljiljane.

(4) Judita je htjela ukrasiti svoju ljepotu, da se dopadne Holofernu i tako spasi od propasti svoju domovinu.

(5) Uzela je sa sobom svakojake hrane, da ne mora jesti neznabožačkih jela i njima se opoganiti. — Ovaj redak fali u Septuaginti.

(12—13) Judita vara vojnike Holofernove. Bila je to u staro doba obična ratna varka; varalo se riječima i djelima.

*14. Kad oni ljudi čuše riječi njezine, zagledaše joj se u lice i ostadoše začarani. Njezina ljepota probudi u njima najveće udivljenje.
15. Rekoše joj: »Spasila si život svoj, jer si odlučila da dođeš gospodaru našemu.
16. Znaj, kad dođeš pred njega, da će te paziti i da ćeš biti srcu njegovu veoma mila.« Povedoše je k šatoru Holofernovu i rekoše tko je.
17. Kad dođe pred njega, Holofernu se odmah zanesoše oči za njom.
18. Sluge njegove rekoše mu: »Tko da prezire narod hebrejski, koji ima tako lijepe žene? Zar se ne isplati, da se već poradi njih borimo proti njima?«
*19. Čim Judita vidje Holoferna gdje sjedi pod zastorom, koji je bio izrađen od grimiza, zlata, smaragda i dragoga kamenja,
*20. I kad ga pogleda u lice, pokloni mu se i pade ničice na zemlju. Sluge je Holofernove podigoše na zapovijed gospodara svojega.

GLAVA 11.

Judita kod Holoferna.

*1. Tad joj Holoferne reče: »Budi mirna! Ne plaši se u svom srcu! Jer ja nikad ne naudih čovjeku, koji je htio služiti Nabuhodonozoru kralju.
2. I da me nije bio prezreo narod tvoj, ne bih ja bio podigao koplja svojega na nj.
3. A sada mi kaži: Zašto si otišla od njih i odlučila da dođeš k nama?«
4. Judita mu odvrati: »Čuj riječi služavke svoje! Jer ako budeš poslušao riječi služavke svoje, Gospod će svršiti djelo s tobom.
*5. Tako da je živ Nabuhodonozor, kralj svijeta, i tako da je živa sila njegova, koju ti dade, da pokara sve, što zađoše! Preko tebe ne služe mu samo ljudi. I zvijeri poljske slušaju ga.
6. Mudrost se duha tvojega pronosi po svim narodima, i sav je svijet doznao, da si ti jedini dobar i moćan u svemu kraljevstvu njegovu, i u svim zemljama slavi se ratna vještina tvoja.
7. A nije sakriveno ni ono, što je govorio Ahior, a i to se zna, što si zapovjedio, da mu se dogodi.
8. Jer stoji, da je Bog naš grijesima tako uvrijeđen, da je po prorocima svojim objavio narodu, da će ga predati za grijehe njegove.
9. I kako znadu sinovi Izraelovi, da su uvrijedili Boga svojega, spopade ih strah od tebe.
10. Osim toga i glad je navalila na njih, a kako je i voda presušila, broje se već među mrtve.
*11. Napokon zaključiše da pokolju stoku svoju i piju krv njezinu.
12. Što je od žita, vina i ulja posvećeno Gospodu, Bogu njihovu, i u što dirnuti Bog je zabranio, misle upotrijebiti za se. Hoće da po-

(14 sl.) Samo u skrajnoj nevolji i uzdajući se u zaštitu Božju poradi svoje izvanredne zadaće izlaže se Judita toj velikoj opasnosti.
(19) »Pod zastorom«: takvim se zastorom brane na Istoku od muha i komaraca.
(20) »Pokloni mu se...«, kako je bilo u običaju, da se čini pred velikašima.
Gl. 11. (1) »Jer ja nikad ne naudih čovjeku...« Drukčije njegova djela govore (isp. 3, 9—12).
(5) »Da pokara sve, što zađoše«, t. j. sve, što se ne podvrgoše sili Nabuhodonozorovoj.
(11) Krv piti bilo je najstrože zabranjeno Izraelcima (isp. 3 Mojs 17, 10; 5 Mojs 12, 16; 15, 23).

jedu, što ne bi smjeli ni rukama dodirnuti. Kad dakle to čine, zacijelo će se predati u propast.

13. Kad sam ja, služavka tvoja, to doznala, otidoh od njih, i Gospod me posla, da ti to javim.

*14. Jer ja, služavka tvoja, štujem Boga i sada kod tebe, i tvoja će služavka izaći, i pomolit ću se Bogu.

*15. I on će mi kazati, kad će im vratiti grijeh njihov, i ja ću ti to odmah dojaviti. Pa ću te provesti kroz Jeruzalem, i imat ćeš sav narod Izraelov kao ovce, koje nemaju pastira, i ne će ni pas zalajati na te.

16. To mi je objavila providnost Božja.

17. Jer se Bog srdi na njih, ja sam poslana, da ti to javim.«

18. Sve ove riječi dopale se Holofernu i slugama njegovim. Čudili su se mudrosti njezinoj i govorili su jedan drugomu:

19. »Nema takve žene na svijetu ni u licu ni u ljepoti ni u mudroj riječi.«

20. Holoferne joj reče: »Dobro je učinio Bog, koji te je poslao pred narodom, da ga predaš u ruke naše.

21. Dobro je obećanje tvoje. Ako mi ga ispuni Bog tvoj, bit će on i moj Bog, a ti ćeš biti velika u dvoru Nabuhodonozorovu, i ime će se tvoje spominjati po svemu svijetu.«

GLAVA 12.

Gozba Holofernova.

*1. Tada zapovjedi, da ona uđe tamo, gdje je bilo spremljeno njegovo blago, i naloži, da ondje ostane, i odredi, da će joj se davati od njegova stola.

*2. Judita mu odvrati: »Sada ne mogu jesti od onoga, što zapovijedaš neka mi se daje, da ne dođe na me grijeh, nego ću jesti od onoga, što sam donijela sebi.«

3. Holoferne joj reče: »Ako ti ponestane toga, što si donijela sa sobom, što ćemo ti učiniti onda?«

*4. Judita odgovori: »Tako živ bio ti, gospodaru moj, služavka tvoja ne će svega toga potrošiti, dok ne učini Bog rukom mojom ono, što namislih.« Tada je odvedoše sluge njegove u šator, što joj ga je bio odredio.

5. Kad je ulazila, zamoli, da joj se dopusti noću i pred zoru izaći iz tabora, da moli i zaziva Gospoda.

6. On zapovjedi komornicima svojim, neka izlazi i dolazi, da se klanja Bogu svojemu, za tri dana, kako joj je volja!

*7. I ona je izlazila noću u dolinu betulijsku i umivala se na studencu.

8. I kad je opet uzlazila, molila bi se Gospodu, Bogu Izraelovu, da

(14) »I tvoja će služavka izaći«, t. j. pred tabor.

(15) »I ne će ni pas zalajati na te«, t. j. nitko ti se ne će oduprijeti.

Gl. 12. (1) Holoferne je odredio Juditi za stanovanje šator, gdje su stajale njegove dragocjenosti, jamačno zato, da je sjajem svojega bogatstva što više privuče k sebi.

(2) »Da ne dođe grijeh na me.« Savjesni Izraelci nijesu nikad uzimali jela ni pila u neznabožaca (Tob 1, 12; Dan 1, 8). Uzrok je tome bio u tom, što su se jela i pila u neznabožaca prije blagovanja često prikazivala idolima. Zato Izraelci nijesu htjeli jesti od takovih stvari, da ne bi kako izašli zajedničari s neznabošcima u službi idolskoj.

(4) Riječi Juditine uzimao je Holoferne sebi u prilog, premda su bile dvoznačne.

(7) Prati se prije molitve bio je običaj od najstarijih vremena u Hebreja, kao što i u ostalih istočnih naroda. To pranje prije molitve naši muslimani zovu avdes. Ima stih u narodnoj pjesmi: »Tu klanjaše i avdes uzeše.«

joj upravi put njezin, kako bi izbavila narod svoj.

*9. Tada bi opet unišla u šator i ostala bi tamo natašte, dok ne bi uzela jelo svoje uveče.

*10. Četvrti dan dade Holoferne slugama svojim gozbu i zapovjedi svojemu dvoraninu Vagau: »Idi i nagovori onu Hebrejku, da pristane dragovoljno, te prebiva sa mnom!

11. Jer je sramota u Asiraca, ako se žena naruga čovjeku i otide od njega netaknuta.«

12. Vagao otide k Juditi i reče: »Lijepa djevojka ne treba se plašiti unići gospodaru mojemu, da je počasti i da blaguje s njim i da pije vino u veselju.«

13. Judita mu odgovori: »Tko sam ja, da se protivim gospodaru svojemu?

*14. Učinit ću sve, što je lijepo i dobro pred njim. Što se dopada njemu, to će meni biti najbolje svega vijeka mojega.«

15. Ona ustade, uresi se odjećom svojom, uniđe i stade pred njega.

16. Holofernu zaigra srce, jer je gorio od požude za njom.

17. Holoferne joj reče: »Pij sada, sjedi i budi vesela, jer si našla milost u mene!«

18. Judita odvrati: »Pit ću, gospodaru, jer danas sam više počašćena negoli ikad u svemu životu svojemu.«

19. I uzela je, i jela je, i pila je pred njim, što joj je bila ugotovila služavka njezina.

20. Holoferne se razveselio s nje, i pio je vina vrlo mnogo, toliko, koliko ga još nikad u životu svojemu nije pio.

GLAVA 13.

Judita odrubi glavu Holofernu; vraća se u Betuliju. Radost u Betuliji.

1. Kad je bilo već kasno, pohitješe sluge njegove u šatore svoje. Vagao zatvori vrata od ložnice i ode.

2. Jer su svi bili pozadrijemali od vina.

3. Tako je Judita bila sama u ložnici.

4. Holoferne je ležao na svojoj postelji i bio je tvrdo zaspao od velike pijanosti.

5. A Judita je bila zapovjedila služavki svojoj, neka stoji napolju pred ložnicom i neka pripazi!

6. Tada stupi Judita pred postelju, i moleći se sa suzama i mičući tiho usnama

*7. Reče: »Daj mi snage, Gospode, Bože Izraelov, i pogledaj u ovaj čas na djelo ruku mojih, da podigneš Jeruzalem, grad svoj, kao što si obećao, i da izvršim ovo, što vjerujem, da se s pomoću tvojom može učiniti!«

8. I kad to reče, pristupi k stupu, što mu je bio čelo postelje, i odriješi mač njegov, što je visio svezan o njemu.

9. Kad ga je bila izvukla iz korica, uhvati ga za kosu na glavi i

(9) Judita je u taboru živjela kao kod svoje kuće; jela je samo jednoć na dan. Molitvom i postom spremala se na svoje veliko djelo.

(10) Vagao, to je ime, kojim su Perzijanci zvali sve svoje eunuhe (uškopljenike).

(14) Judita odgovara istočnjački: pretjerano i prepredeno. Uostalom riječi se njezine odnose samo na poziv. Ona prihvati poziv, jer joj se je prilikom te gozbe otvarala najljepša prilika, da izvede svoju namisao.

Gl. 13. (7) »Kao što si obećao« Salomonu (3 Kralj 9, 3) i Ezehiji (4 Kralj 19, 34).

pomoli se: »Daj mi snage, Gospode, u ovaj čas!«
*10. Tada ga zasiječe dvaput u šiju, odsiječe mu glavu, uze zastor njegov sa stupova, a tijelo njegovo bez glave svali na tle.
*11. Onda izađe van, predade glavu Holofernovu služavki svojoj i zapovjedi, da je metne u torbu svoju.
12. Tada izađu obje po svom običaju kao na molitvu, prođoše tabor, prevališe dolinu i dođoše k vratima gradskim.
13. Već izdaleka doviknu Judita stražarima na zidovima: »Otvorite vrata, jer je s nama Bog, koji pokaza svoju moć na Izraelu!«
*14. Kad ljudi čuše glas njezin, dozvaše starješine gradske.
15. Tada se strčaše k njoj svi, i malo i veliko, jer se nijesu nadali, da će ona već doći.
16. I upalivši baklje svi je opkoliše. Ona se pope na povišе mjesto i zapovjedi, da ušute. I kad svi ušutješe,
17. Reče Judita: »Hvalite Gospoda, Boga našega, koji ne ostavi onih, što se uzdaju u njega!
18. Na meni, služavki svojoj, ispuni milosrđe svoje, što ga obeća kući Izraelovoj. Mojom rukom pogubi on noćas neprijatelja naroda svojega.«
19. Tada izvadi iz torbe glavu Holofernovu, pokaza im i reče: »Evo glave Holoferna, vojskovođe Asiraca! Evo zastora njegova, pod kojim je ležao u pijanosti svojoj, kad ga Gospod, Bog naš, pogubi rukom jedne žene!
20. Tako živ bio Gospod: Njegov me je anđeo čuvao, kad sam onamo išla i ondje boravila i odanle se ovamo vraćala. Gospod nije dopustio, da se ja, služavka njegova, oskvrnim. Bez ljage grješne povratio me je k vama, da se veselim s pobjede njegove, sa spasenja svojega i sa slobode vaše.
21. Hvalite ga svi, jer je dobar, jer je do vijeka milosrđe njegovo!«
22. Tada se svi pokloniše Gospodu i rekoše joj: »Gospod te je blagoslovio silom svojom, jer po tebi uništi neprijatelje naše.«
*23. Ozija, knez naroda izraelskoga, reče joj: »Blagoslovena si ti, kćeri, od Gospoda, Boga višnjega većma, negoli sve žene na zemlji!
24. Blagosloven Gospod, koji je stvorio nebo i zemlju, koji je vodio tebe, da odrubiš glavu vođi neprijatelja naših!
25. Jer je on danas tako uzvisio ime tvoje, da ne će nikada hvala tvoja iščeznuti iz usta ljudi, koji se budu spominjali sile Gospodnje do vijeka. Za njih nijesi ti poradi tjeskobe i nevolje naroda svojega žalila života svojega, odvratila si propast pred licem Boga našega.«
*26. I sav narod reče: »Amen! Amen!«
27. Tada dozvaše Ahiora. Kad on dođe, reče mu Judita: »Bog Izraelov, za koga si izjavio, da će se

(10) »Tada ga zasiječe dvaput po šiji«; ležao je po tom na ustima.
(11) »U torbu svoju«: to je bila ista torba, u kojoj je služavka nosila Juditi stvari, što su joj trebale za pranje na studencu. Nije dakle mogao nitko ništa zlo posumnjati.
(14) U vrijeme ratno samo bi starješine gradske otvarale vrata gradska (isp. 3. 32).
(23) Ozija je bio glavar samo u Betuliji. Ali kako je iz Betulije izašla sloboda svemu narodu Izraelovu, nazvali su i njezina glavara časnim pridjevkom »kneza naroda izraelskoga«.
(26) Hebrejski »Amen!« znači »Tako neka bude!«

osvetiti neprijateljima svojim, odsjekao je noćas mojom rukom glavu svih nevjernika.

28. I da se uvjeriš o tom: Evo glave Holofernove, koji je u prevelikoj oholosti svojoj prezreo Boga Izraelova i tebi zaprijetio propašću rekavši: Kad bude zarobljen narod Izraelov, zapovjedit ću, da ti mačem probodu grudi.«

29. Kad Ahior ugleda glavu Holofernovu, zgrozi se od straha i pade ničice na zemlju i onesvijesti se.

*30. Kad je opet bio došao k sebi, te se osvijestio, baci se pred noge Juditine, pokloni joj se i reče: »Blagoslovena ti od Boga svojega u svim šatorima Jakovljevim; jer će se s tebe veličati Bog Izraelov u svim narodima, koji čuju za ime tvoje!«

GLAVA 14.

Izraelci provaljuju iz svojega tabora. Zabuna među Asircima.

1. Judita reče svemu narodu: »Poslušajte me, braćo! Objesite ovu glavu na zidove naše!

*2. A kad izađe sunce, neka svaki prihvati za oružje svoje, pa izađite uz viku veliku! A ne silazite dolje, nego učinite, kao da biste htjeli navaliti!

3. Onda će predstraže morati pohitjeti k svojemu vojskovođi, da ga probude za boj.

4. I kad vođe njihove dotrče k šatoru Holofernovu i nađu truplo njegovo gdje leži u krvi svojoj, strah će ih spopasti.

5. Čim ih vidite gdje bježe, pohrlite za njima bez straha; jer će ih Gospod satrti pod nogama vašim!«

*6. Kad Ahior vidje, kako se moćan pokaza Bog Izraelov, ostavi običaje poganske i vjerova u Boga. Dade se obrezati i bi pribrojen k narodu Izraelovu; isto tako svi potomci njegovi do današnjega dana.

7. Kad osvanu dan, objesiše na zidove glavu Holofernovu, i svaki momak prihvati za oružje svoje, pa izađoše s velikom bukom i vikom.

8. Kad to ugledaše stražari, potrčaše k šatoru Holofernovu.

*9. Oni, što su bili u šatoru, izađoše i stadoše bučiti pred ulazom u ložnicu, da ga probude. Podizali su nemir s namjerom, da bi se Holoferne probudio od buke njihove, a ne od buđenja.

*10. Jer se nitko ne usudi da kuca na ložnicu sile asirske ili da je otvori i uniđe.

11. Ali kad su bili došli knezovi, glavari i svi zapovjednici kralja asirskoga, rekoše komornicima:

*12. »Uniđite i probudite ga; jer izađoše miševi iz rupa svojih i usudiše se da nas izazivaju u boj.«

(30) »Blagoslovena ti od Boga ...«, t. j. među svim ženama, koje su u stanovima Izraelaca, ti si najblagoslovenija i najdostojnija.

Gl. 14. (2) Tako je Judita rukom svojom oborila Holoferna, a savjetom svojim svu vojsku asirsku. (Sv. Ambrozije.)

(6) »Do današnjega dana«, t. j. do onda, kad je ova knjiga o Juditi pisana. Kako je Ahior postao član naroda izraelskoga isp. 6, 18.

(9) »Oni, što su bili u šatoru«, t. j. što su bili u drugom odijeljku. Veći šatori na Istoku imaju više odjeljaka. — »Ne od buđenja«, t. j. od onih, koji ga bude.

(10) »Sila asirska«, t. j. vojskovođa asirski.

(12) Izraelci, koji su dosad bili zatvoreni u svojoj tvrđavi, prispodabljaju se sa strašljivim miševima. Slično su nekoć govorili oholi Filisteji: »Evo, izlaze Hebreji iz rupa, u koje su se zavukli!« (1 Kralj 14, 11).

13. Tada uniđe Vagao u ložnicu njegovu, stupi pred zastor i pljesnu rukama svojim, jer je mislio, da spava s Juditom.

14. Kad zapazi, da se nitko nije micao, pristupi bliže k zastoru i podiže ga. Tad ugleda truplo bez glave Holofernove, gdje leži na zemlji ogrezlo u svojoj krvi. On povika iza glasa, stade plakati i razdrije haljine svoje.

15. Tada uniđe u šator Juditin, ali je ne nađe. Istrča napolje k narodu

16. I reče: »Jedna žena Hebrejka donese sramotu kući kralja Nabuhodonozora. Eno, Holoferne leži na zemlji, bez glave!«

*17. Kad to čuše knezovi sile asirske, razdriješe svi haljine svoje. Nesnosan strah i trepet spopade ih, i smetoše se srca njihova veoma.

18. Neiskazana vika nastade u taboru njihovu.

GLAVA 15.

Bijeg i poraz Asiraca. Veliki svećenik Joakim.

1. Kad je sva vojska čula, da je Holofernu odsječena glava, ostavi ih pamet i razum, i od samoga straha i trepeta potražiše pomoć u bijegu.

*2. Nitko ne progovori s drugim; pognuvši glavu i ostavivši sve pohitješe, da uteku ispred Hebreja, jer čuše, da oružani idu na njih. Bježali su putovima poljskim i stazama gorskim.

3. A sinovi Izraelovi videći, gdje bježe, nagnuše za njima. Siđoše trubeći u trube i vičući za njima.

4. Asirci ne ostadoše zajedno, nego uzeše bježati na vrat na nos. A sinovi Izraelovi gonili su ih u jednome redu i ubijali sve, koje su mogli stignuti.

5. Onda Ozija posla glasnike u sve gradove i krajeve izraelske.

6. Svaki kraj i svaki grad posla za njima momčad izabranu naoružanu, i tjerali su ih oštricom mača sve do međa područja svojega.

7. Ostali, što su bili u Betuliji, uđoše u tabor asirski, uzeše plijen, što su bili ostavili Asirci bježeći, i vratiše se natovareni veoma.

8. Oni, koji se kao pobjednici vratiše u Betuliju, donesoše sa sobom sve ostalo, što je bilo pripadalo neprijateljima, sitnu i krupnu stoku i sve pokretno imanje bez broja, tako da se svi od najmanjega do najvećega obogatiše plijenom njihovim.

*9. A veliki svećenik Joakim dođe iz Jeruzalema u Betuliju sa svim svećenicima svojim, da vidi Juditu.

10. Kad ona izađe preda nj, blagosloviše je svi jednim glasom i rekoše: »Ti si slava Jeruzalema, ti radost Izraela, ti čast naroda našega!

11. Ti si junački radila, i srce je tvoje bilo jako, jer si ljubila či-

(17) Ovdje »sila asirska«, t. j. vojska asirska.

Gl. 15. (2) Kad su Asirci, pita jedan katolički tumačitelj Svetog Pisma, izgubili Holoferna, zar nijesu imali drugih vojskovođa? Zar nijesu imali svojega oružja i svojih ruku? Ta silna vojska zar nije mogla upravo uništiti tu šaku Izraelaca? Smrt vojskovođe zar ih nije morala raspaliti na osvetu, pa da zatvorenu Betuliju razore, a osobito da se Juditi krvavo osvete? Sve je to bez dvojbe moglo biti, da nije bio Bog u pomoć došao Izraelcima svojim putem vrhunaravnim. On, branitelj svojih vjernika, udari Asirce sljepoćom. I kao što je prošle noći dao jednoj ženi muško srce, tako je ovoga jutra natjerao tisuće muževa u ženski bijeg.

(9) Isti veliki svećenik, koji se u 3, 11 zove Eliacim. Jedno i drugo ime znači: Bog pomaže.

stoću i poslije muža svojega nijesi poznavala drugoga. Stoga te je ruka Gospodnja jačala, i stoga ćeš biti blagoslovena do vijeka.«

12. Sav narod reče: »Neka bude! Neka bude!«

*13. Narod izraelski jedva je mogao za trideset dana posakupiti plijen asirski.

*14. Sve, što se našlo da je bilo Holofernovo, dadoše Juditi: zlato, srebro, haljine, drago kamenje i svakovrsno posuđe. Sve joj darova narod.

15. Narod, žene, djevojke i mladići, svi su se radovali uz harfe i citare.

GLAVA 16.

Juditin hvalospjev. Njezini posljednji dani i smrt.

1. Tada zapjeva Judita Gospodu slijedeću pjesmu:

2. »Udarajte Gospodu u bubnjeve, pjevajte Gospodu uz cimbale, pripijevajte mu pjesmu novu, uzvisujte i zazivajte ime njegovo!

3. Gospod satire ratove, Gospod je njegovo ime.

4. On postavi tabor svoj usred naroda svojega, da nas izbavi iz ruke svih neprijatelja naših.

*5. Dođe Asur iz gora od sjevera s mnoštvom sile svoje; mnoštvo njegovo zatvori potoke, i konji njihovi prekriliše doline.

*6. Reče, da će popaliti međe moje i mladiće moje pobiti mačem, djecu moju odvući kao plijen i djevojke u ropstvo.

7. Ali ga smete Gospod svemogući i predade ga u ruke ženi, i ona ga posiječe.

*8. Jer nasilnik njihov ne pade od mladićâ, niti ga posjekoše sinovi Titanovi, niti mu se opriješe visoki divovi, nego ga Judita, kći Merarijeva, smaknu ljepotom lica svojega.

9. Svuče sa sebe haljine udovičke i obuče se u haljine svečane na radost sinova Izraelovih.

*10. Lice svoje pomaza uljem i kapom sveza uvojke svoje, uze haljinu novu, da ga zaludi.

11. Obuća njezina zanese mu oči, ljepota njezina zarobi mu srce, mačem mu presiječe šiju.

*12. Uzdrhtaše Perzijanci pred postojanošću njezinom i Medijanci pred smjelošću njezinom.

*13. Tada zajauka tabor Asiraca, kad se pokazaše ponizni moji, ginući od žeđe.

14. Sinovi mladih žena izbodoše ih, pobiše ih na bijegu kao djecu; poizginuše u boju pred Gospodom, Bogom mojim.

15. Pjevajmo pjesmu Gospodu, pjesmu novu pjevajmo Bogu svojemu!

16. Gospode, Svemogući, velik si i slavan u sili svojoj, i nitko te ne može svladati.

17. Tebi neka služi sve stvorenje tvoje; jer ti reče, i postade;

---

(13) Znamo, koliko je bilo mnoštvo Asiraca (isp. 2, 7; 3, 8), i kolik im je dopao plijen iz svih osvojenih zemalja (isp. 2, 13—15).

(14) Prema grčkom tekstu: sav šator Holofernov sa svim, što je bilo u njemu.

Gl. 16. (5) Asur, t. j. Asirci. — »S mnoštvom sile«, t. j. s mnoštvom vojske. — »Zatvori potoke« popivši iz njih vodu.

(6) »Međe moje«, t. j. moju domovinu.

(8) »Sinovi Titanovi« reći će otprilike isto, što i sinovi Rafajevi, sinovi Enakovi: ljudi snage divovske.

(10) »Uljem«, t. j. mirisavim.

(12) Perzijanci i Medijanci bili su tada pod vlašću asirskom, a smatrali su ih za ljude vrlo hrabre i smione.

(13) »Ponizni moji«, t. j. stanovnici Betulije.

posla duh svoj, i stvori se; i nema, tko bi odolio glasu tvojemu.
18. Gore se iz temeljâ tresu s vodama, stijene se tope kao vosak pred licem tvojim.
19. A koji se boje tebe, bit će veliki kod tebe u svemu.
20. Jao narodu, koji se diže na narod moj, jer će im se osvetiti Gospod svemogući; na dan sudnji pohodit će ih.
*21. Pustit će oganj i crve u meso njihovo, da ih pale, i da ih osjećaju do vijeka.«
*22. I poslije toga sav narod nakon pobjede pođe u Jeruzalem, da se pokloni Gospodu. Čim se očistiše, prinesoše svi žrtve paljenice i zavjete i obećanja svoja.
*23. Judita sve ratne sprave, koje joj bio dao narod, i zastor, što ga je bila uzela iz ložnice njegove, darova kao sveti dar na vječnu uspomenu.
24. Narod je bio veseo pred svetinjom, i tri mjeseca slavili su s Juditom radosni događaj ove pobjede.
25. A iza tih dana svaki se vrati kući svojoj. Judita je bila velika u Betuliji i slavna u svoj zemlji izraelskoj.
26. Sa srčanošću združila je čistoću. Otkako joj je bio umro muž Manases, nije više poznavala muža svega vijeka svojega.
*27. Na blagdane pokazala bi se u velikom sjaju.
28. Živjela je u kući muža svojega i poživjela je sto i pet godina. Služavki svojoj udijeli slobodu. Kad je umrla, bi pokopana uz muža svojega u Betuliji.
29. Sav je narod tugovao za njom sedam dana.
30. Svega vijeka njezina i još mnogo godina iza smrti njezine nije bio Izrael uznemirivan ni s koje strane.
*31. Dan ove pobjede ubrojiše Hebreji u dane svete, i Judejci ga svetkuju od onoga vremena do današnjega dana.

(21) I Judita zna za oganj, koji se ne gasi, i za crva, koji ne umire. (Isp. Mk 9, 45.) Pod tim razumijeva muke paklene, u kojima će neprijatelji kraljevstva Božjega stradati do vijeka.
(22) Morali su se čistiti, jer su u boju krv prolijevali i mrtvih se kod pokapanja dodijevali (isp. 4 Mojs 19, 11 sl.).
(23) Judita je sve, što je dobila od plijena, posvetila Bogu.
(27) Ovoga retka nema u grčkom i u starijim prijevodima.
(31) Ovaj redak nalazi se samo u Vulgati. A u povijesti judejskoj nigdje se ne spominje ta svetkovina.

KNJIGA O ESTERI

Knjiga o Esteri ili knjiga Esterina ima svoje ime od kraljice Estere. U toj se knjizi pripovijeda, kako je perzijski kralj Asver (Kserkse I.) podigao Judejku Esteru, hranjeniču Mardohejevu, na čast kraljice, i kako je ona svojim utjecajem na kraljevskom dvoru izbavila Judejce u kraljevstvu od propasti, koju im je bio zasnovao Aman, prvi kraljev dvoranin. Radi se ovdje o Judejcima, koji su i nakon dopuštenja, da se mogu vratiti kući, bili ostali u perzijskom kraljevstvu. Estera je proti svojoj volji postala žena poganskoga kralja. Providnost je Božja to pripustila, da po njoj izbavi od propasti izabrani narod.

Knjiga Esterina hoće da utješi narod izraelski i da mu pokaže, kako providnost Božja čuva svoj narod, ako je on vjeran Bogu i drži se zakona Božjega. Usto knjiga o Esteri pruža narodu izraelskome krasan primjer pobožnosti i ćudoredne čistoće posred sjaja istočnoga dvorskog života, i prikazuje mu uzor savjesnoga obdržavanja zakona Božjega usred okoline poganske.

Knjiga o Esteri napisana je u 4. stoljeću prije Krista, i to u hebrejskom jeziku. Radi posebnih judejskih razloga (isp. bilješku kod 10, 4) hebrejski je tekst skraćen, a grčki nam prijevod donosi i ono, što je izostavljeno u hebrejskom tekstu. Knjiga ima dva dijela. Prvi dio obuhvata prvih devet glava i tri prva retka desete glave (1—10, 3), drugi dio ostalo do kraja (10, 4—16, 24). Naš je prijevod u prvom dijelu po hebrejskom tekstu, a drugi je dio preveden iz grčkoga teksta. I Vulgata je Jeronimova postupala tako.

Povijesna je istina knjige Esterine zajamčena. Očevidno je pisac htio da napiše čisto povijesno djelo po perzijskim ljetopisima i kraljevim dnevnicima. On točno navodi imena, kazuje često puta godine, mjesece i dane, kad se je što dogodilo. A »Mardohejev dan«, koji se je po 2 Mkb 15, 36 svetkovao još u 2. stoljeću pr. Kr., bio je stalan spomen na događaj, što se pripovijeda u knjizi Esterinoj.

Crkva je knjigu Esterinu priznala kao knjigu kanonsku u cijelom njezinu prvotnom opsegu, kako ju je bila preuzela od svetih Apostola.

Prema 9, 20 i 12, 4 knjigu o Esteri napisao je po svoj prilici Mardohej, a njegovu su spisu u kasnija vremena dodali više toga drugi sveti pisci.

Židovi i protestanti (po njima i Daničić) prihvaćaju samo hebrejski izvadak.

KNJIGA O ESTERI

GLAVA 1.

Perzijski kralj Asver čini veliku gozbu i odbacuje kraljicu Vastiju.

*1. Bilo je u dane Asvera, onoga Asvera, koji je vladao od Indije do Etiopije nad sto dvadeset i sedam pokrajina.

*2. Kad je kralj Asver sjedio na svom kraljevskom prijestolu u prijestolnici Susi,

3. Treće godine vladanja svojega učini gozbu svima svojim knezovima i činovnicima, na kojoj se nađoše kod njega vojni zapovjednici Perzijanaca i Medijanaca s boljarima i upraviteljima pokrajinskim.

*4. Pritom je pokazivao svoje bogatstvo, svoju kraljevsku slavu, svoju sjajnu veličinu mnogo dana, sto i osamdeset dana.

5. Kad su bili završeni ovi dani, učini kralj i svemu narodu, što ga je bilo u Susi, od velikoga do maloga, svečanu gozbu za sedam dana u trijemu vrta, što je ležao do palače kraljevske.

6. Zavjesi od bijela pamuka i ljubičasta skerleta bili su obješeni vrpcama od beza i crvena grimiza o karikama srebrnim na stupovima mramornim. Na podu, koji je bio od alabastra, bijela i tamna mramora i od sedevasta kamena, stajali su zlatni i srebrni jastuci za počinak.

7. Piće se davalo u sudovima zlatnim. Svaki je sud bio različan od drugoga. Vina je bilo izobila po darežljivosti kraljevoj.

8. I po naputku kraljevu nitko se nije smio nagoniti na piće. Jer je kralj bio zapovjedio svima kućnim upraviteljima svojim, da svakome puste na volju.

9. I kraljica Vastija učini svečanu gozbu za žene u palači kralja Asvera.

10. Sedmi dan, kad se je bio kralj razveselio od vina, zapovjedi on sedmorici dvorana Maumamu, Bazati, Harboni, Bagati, Abgati, Zetaru i Karkasu, koji su dvorili pred kraljem Asverom,

11. Neka dovedu kraljicu Vastiju pred kralja pod kraljevskom krunom, da pokaže narodima i knezovima ljepotu njezinu, jer je bila sjajna pojava.

*12. Ali kraljica Vastija ne htjede se pojaviti na zapovijed kraljevu, koju joj donesoše dvorani. Zato se kralj vrlo razgnjevi, i gnjev se njegov raspali u njemu.

13. Tada upita kralj mudrace, koji su se razumjeli u povijest.

Gl. 1. (1) Asver, hebrejski Ahašveroš, perzijski Kšajarša, jest Kserkse I. (485.—465. pr. Kr.).

(2) Susa je bila zimska prijestolnica, Ekbatana ljetna prijestolnica perzijskih kraljeva.

(4) Gozba od 180 dana nije u povijesti istočnjakâ (orijentalaca) ništa nečuveno. Takovo raskošje nađe se i danas još kod Perzijanaca.

(12) Kraljica se mogla pozvati na stari u zemlji običaj, po kojemu se nije smjela pojaviti čestita žena na javnim gozbama.

Jer je kralj običavao predlagati sve svoje stvari vještacima u zakonu i pravu,

14. Koji su mu bili najbliži, a to su bili Karsena, Setar, Admata, Tarsis, Mares, Marsana i Mamukan, sedam uglednih Perzijanaca i Medijanaca, koji su imali slobodan pristup kralju i prvo mjesto u kraljevstvu.

15. On ih upita: »Kako se mora po zakonu postupati s kraljicom Vastijom, jer nije učinila, što je zapovjedio kralj Asver preko dvorana?«

16. Mamukan odgovori kralju i knezovima: »Nije samo kralju skrivila kraljica Vastija, nego i svima knezovima i narodima, koji stanuju u pokrajinama kralja Asvera.

17. Za ponašanje kraljičino doznat će sve žene, i one će prezirati muževe svoje, kad se pripovjedi: Kralj je Asver zapovjedio kraljici Vastiji, da dođe pred njega, a ona nije došla.

18. Od onoga će dana kneginje perzijske i medijske, koje čuju, kako se je ponijela kraljica, tako se ponašati prema svima knezovima kraljevim. Tako ne će biti kraja prkosu i svađi.

19. Ako je ugodno kralju, neka izda nepromljenljivu odredbu kraljevsku i neka je unese u zakonik Perzijanaca i Medijanaca: Vastija se ne smije više pojaviti pred kraljem Asverom. Njezinu čast kao kraljice daje kralj drugoj, koja je bolja od nje.

20. Kad se onda ta odredba kraljeva razglasi po svemu tako prostranom kraljevstvu njegovu, tada će sve žene, visoke i niske, iskazivati dužnu čast svojim muževima.«

21. Ovaj prijedlog dopade se kralju i knezovima, i učini kralj po savjetu Mamukanovu.

*22. On razasla pisma po svim pokrajinama kraljevskim, i to u svaku pokrajinu njezinim pismom i svakomu narodu njegovim jezikom: »Svaki muž ima biti gospodar u svojoj kući, pa govorio on kojigod jezik.«

GLAVA 2.

Estera, hranjenica Mardohejeva, postaje kraljica. Mardohej otkriva zavjeru proti kralju.

1. Kad se je poslije bio utišao gnjev kralja Asvera, pomisli on opet na Vastiju, na ono, što je bila učinila i što je bilo određeno za nju.

*2. Tada učiniše dvorani kraljevi, koji su ga posluživali, ovaj prijedlog: Neka se potraže kralju najljepše djevojke!

3. Neka postavi kralj po svim pokrajinama kraljevstva svojega činovnike, koji će dovesti sve lijepe djevojke u prijestolnicu Susu u žensku kuću i predati ih pod ruku kraljevskome dvoraninu Egeju, čuvaru ženskome! Neka im se onda dadnu prava krasila!

4. Djevojka, koja se dopadne kralju, neka bude kraljica namjesto Vastije! Kralju se dopade taj prijedlog i posluša ga.

5. U prijestolnici Susi živio je Judejac po imenu Mardohej, sin Jaira, sina Semeja, sina Cisova, iz plemena Benjaminova.

(22) »Pa govorio on kojigod jezik«; Vulgata prevodi: »i da se to razglasi po svim narodima«; Daničić: »i bi proglašeno jezikom svakoga naroda«.

Gl. 2. (2—3) Po perzijskom zakonu imao je kralj izabrati sebi ženu iz plemićkih perzijskih kuća. Ali kralj Kserkse, kako je bio samovlad i mušičav, nije se obazirao na taj zakon.

*6. Sa zarobljenicima iz Jeruzalema, koji su zajedno s Jehonijom, kraljem Judinim, bili odvedeni u ropstvo od Nabuhodonozora, kralja babilonskoga, bio je i on odveden.
*7. On je bio hranitelj Edise, to jest Estere, kćeri strica njegova; ona naime nije više imala oca ni matere. Djevojka je bila lijepa stasa i krasna lica. Iza smrti oca joj i matere bio ju uzeo Mardohej sebi za kćer.
8. Kad se je bila razglasila riječ kraljeva i odredba njegova, i mnogo se mladih djevojaka bilo dovelo u prijestolnicu Susu pod ruku Egejevu, dođe i Estera u palaču kraljevsku pod ruku Egeja, čuvara ženskoga.
9. Kako mu se je djevojka dopala i našla milost u njega, to joj je revno davao najbolja krasila i dobru hranu. Također joj dade sedam izabranih sluškinja iz palače kraljevske, i davao je prednost njoj i sluškinjama njezinim u ženskoj kući.
*10. A Estera ne kaza naroda svojega ni roda svojega. Jer joj je bio Mardohej zapovjedio, da to ne kazuje.
*11. Mardohej bi dolazio svaki dan pred trijem ženske kuće, da dozna, kako je Estera i što će biti od nje.
12. Iza opremanja kroz dvanaest mjeseci, kako je bio propis kod žena, došao bi red na svaku djevojku, da pođe kralju Asveru. Tako dugo trajalo je uljepšavanje njihovo: šest mjeseci uljem od smirne i šest mjeseci balsamom i drugim krasilima ženskim.
13. Tada bi djevojka pošla kralju. Sve, što bi zaželjela da uzme sa sobom iz kuće ženske u palaču kraljevsku, dalo bi joj se.
14. Uveče bi išla, a ujutro bi se vratila u drugu kuću žensku, što je bila pod rukom kraljevskoga dvoranina Susagaza, predstojnika inoča kraljevih. Onda više ne bi išla kralju, osim da bi je zatražio kralj i pozvao po imenu.
15. I kad je Estera, kći Abihaila, strica Mardohejeva, koju je bio uzeo za kćer, bila na redu, da pođe kralju, ona ne zaiska ništa, nego što odredi kraljevski dvoranin Egej, predstojnik ženski. Estera se dopala svima, koji je vidješe.
*16. Tako bi Estera odvedena kralju Asveru u palaču kraljevsku desetoga mjeseca, to jest mjeseca tebeta, sedme godine vladanja njegova.
17. Kralj zamilova Esteru više nego sve druge žene, i ona pridobi milost i naklonost njegovu mimo sve djevojke. Zato joj metnu kraljevsku krunu na glavu i učini je kraljicom mjesto Vastije.
18. Onda učini kralj u čast Esteri veliku gozbu svima svojim knezovima i činovnicima, dopusti po-

(6) Pisac ne će kazati, da je Mardohej pod Joahinom (Jehonijom) došao u progonstvo, nego da je on bio potomak onih uglednih porodica, što su bile prognane pod Joahinom (Jehonijom).
(7) Edisa (= mirta, mrčika) bilo je ime judejsko, Estera (= zvijezda) ime perzijsko. — »Kćeri strica njegova«; Vulgata: »kćeri brata svojega«. Dakle po hebrejskom i Septuaginti Estera je bila Mardoheju stričevka, a po Vulgati bratična.
(10) »Jer joj je Mardohej bio zapovjedio, da to ne kazuje«, jer bi je inače kao kćer sužanjsku mogli prezreti i odbaciti.
(11) Iz ovoga retka izvode stariji tumačitelji, da je Mardohej već tada vršio neku službu u kraljevskoj palači.
(16) Prošle su četiri godine, otkako je bila odbačena Vastija. Uto je Asver (Kserkse) bio poduzeo nesretnu vojnu proti Grčkoj. Iza njegova povratka postala je Estera kraljicom.

krajinama otpust od poreza i razdade darove kraljevskom darežljivošću.

19. Kad su se opet izabirale djevojke, stajao je Mardohej na vratima palače kraljevske.

20. A Estera nije bila kazala svojega roda ni naroda, kao što joj bio zapovjedio Mardohej. Jer je Estera slušala naputke Mardohejeve upravo kao prije, kad je bila kod njega kao hranjenica.

21. I u te dane, kad bi Mardohej stajao na vratima palače kraljevske, rasrdiše se Bagatan i Tares, dva dvoranina kraljeva između vratara, i htjedoše da ustanu na kralja Asvera i da ga pogube.

22. Mardohej to doznade i javi kraljici Esteri. Estera kaza to kralju po nalogu Mardohejevu.

23. Kad se je stvar izvidjela i pronašla pravom, bila su ta obojica obješena na vješalima, i to se zapisalo u dnevniku za kralja.

GLAVA 3.

Aman se podiže. Oholost njegova i okrutnost prema Judejcima.

*1. Poslije toga podiže kralj Asver Amana, sina Amadatijeva iz Agaga, na najvišu čast i dade mu mjesto nad svima knezovima u svojoj okolini.

*2. Svi činovnici kraljevi, što su bili na kraljevskom dvoru, pregibali bi koljeno i padali ničice pred Amanom; jer tako je bio kralj naredio za nj. Ali Mardohej nije pregibao koljeno i nije padao ničice.

3. Tada rekoše sluge na dvoru kraljevu Mardoheju: »Zašto prestupaš zapovijed kraljevu?«

4. Ali ih on ne posluša, premda su mu od dana na dan govorili. I javiše to Amanu, da vide, da li vrijedi izgovor Mardohejev; jer on im je bio rekao, da je Judejac.

5. Kad vidje Aman, da Mardohej ne pregiba koljena pred njim i da ne pada ničice, razgnjevi se vrlo.

6. Ali je mislio, da nije vrijedno dizati ruku na Mardoheja samoga; jer su mu bili kazali, kojega je naroda bio Mardohej. Tako je gledao Aman da istrijebi sve Judejce u cijelom kraljevstvu Asverovu kao zemljake Mardohejeve.

*7. Prvoga mjeseca, a to je mjesec nisan, godine dvanaeste kraljevanja Asverova, bacali su pred Amanom pur, to jest ždrijeb, od dana do dana i od mjeseca do mjeseca, do dvanaestoga mjeseca, a to je mjesec adar.

8. Tada reče Aman kralju Asveru: »Među narodima po svim zemljama tvojega kraljevstva stanuje razasut, a ipak opet odvojen narod, kojega su zakoni drukčiji od zakonâ svakoga drugog naroda, i koji ne izvršuje naredaba kraljevih. Nije probitačno za kralja, da ga se tako ostavi.

*9. Ako je kralju ugodno, neka se izda pismena zapovijed, da se istrijebi. Tada mogu izmjeriti de-

Gl. 3. (1) Agag je pokrajina u Mediji, kako su to utvrdili kameni natpisi.

(2) Mardohej je morao uskratiti to klanjanje, jer je oholi Aman tražio za sebe božansku čast.

(7) Aman je htio ždrijebom saznati, kojega mjeseca i u koji dan moglo bi mu poći za rukom da istrijebi omražene Judejce. — »Prvi mjesec«, ožujak-travanj. — »Pur«, u Vulgati: »fur«; riječ perzijska, koja je poslije prešla u hebrejski jezik.

(9) Aman je htio zaplijeniti dobra Judejaca i stim blagajnu kraljevu obogatiti svotom od kojih 75 milijuna zlatnih kuna. Kako se vidi, bili su Judejci veoma bogati. Međutim ovdje se radi o procjeni Amanovoj, koji je gledao predobiti kralja za svoje ciljeve.

set tisuća talenata srebra rizničarima, da ih prenesu u riznice kraljevske.«

10. Kralj skida svoj pečatni prsten s ruke i predade ga Amanu, sinu Amadatijevu iz Agaga, neprijatelju Judejaca.

11. Pritom reče kralj Amanu: »To srebro neka bude tebi, a od naroda čini, kako ti je drago!«

*12. Trinaestoga dana prvoga mjeseca dozvaše pisare kraljevske, i točno prema naputku Amanovu napisaše pisma kraljevskim satrapima i namjesnicima pojedinih pokrajina i knezovima pojedinih naroda, i to za svaku pokrajinu njezinim pismenima i za svaki narod njegovim jezikom. Pisma su bila sastavljena u ime kralja Asvera i providena pečatnim prstenom kraljevim.

*13. Pisma tad razaslaše po glasnicima u sve pokrajine kraljeve. Po njemu imali su se svi Judejci, mlado i staro, djeca i žene, u jedan dan, trinaestoga dana dvanaestoga mjeseca, to jest mjeseca adara, istrijebiti, pobiti i posmicati i imanje se njihovo zaplijeniti.

14. U pismima se kazalo, da se oglasi zapovijed po svim pokrajinama, i da se objavi svim narodima, da budu spremni za onaj dan.

15. Čim je zapovijed bila oglašena u prijestolnici Susi, zaputiše brzo glasnici po zapovijedi kraljevoj. A kralj i Aman imali su gozbu. Međutim je u gradu Susi vladala velika zabuna.

GLAVA 4.

Žalost među Judejcima. Mardohej skloni Esteru, da moli kralja, neka opozove zapovijed.

*1. Kad Mardohej doznade za sve to, razdrije haljine svoje, obuče se u kostrijet i posu glavu pepelom, pođe tako u grad i stade iza glasa vikati gorko.

2. Tako dođe do pred vrata palače kraljevske. Na vrata palače nije se smjelo unići u žalosnoj odjeći.

3. I u svim pokrajinama, kamogod dođe pismo kraljevo i zapovijed njegova, zavlada velika žalost među Judejcima. Oni su postili, plakali i jaukali, i mnogi se obukli u kostrijet i posuli se pepelom.

4. Kad služavke i dvorani dođoše k Esteri i to joj javiše, ona se ožalosti veoma. I posla Mardoheju haljine, da ih obuče i da skine sa sebe žalosnu odjeću. Ali ih on ne primi.

*5. Tada dozva Estera kraljevskoga dvoranina Ataha, koji joj je stajao na službu, i posla ga k Mardoheju, da sazna, što to znači i zašto se to događa.

6. Atah otide k Mardoheju van na gradski trg, što je bio pred vratima palače kraljevske.

7. Mardohej mu ispripovjedi sve, što mu se bilo dogodilo, i kaza mu novčanu svotu, što ju je Aman bio obećao dati u kraljevu riznicu, da se istrijebe Judejci.

8. I prijepis zapovijedi, što je bila proglašena u Susi, da se istrijebe, dade mu, da je pokaže Esteri

(12) »Satrapima«: satrap ili satrapa (perzijska riječ) jest perzijski paša; satrapija je pašaluk.

(13) Objava kraljevskih pisama po svem velikom kraljevstvu iziskivala je dulje vremena.

Gl. 4. (1) Na Istoku je običaj pokazivati tako svoju žalost.

(5) Jer Mardohej nije htio da skine svoju žalosnu odjeću, posla Estera svojega pouzdanika k njemu, da čuje uzrok njegovoj žalosti.

i da je obavijesti i potakne, neka otide kralju i zamoli ga za pomilovanje svojega naroda.

9. Atah se vrati i javi Esteri, što je bio kazao Mardohej.

10. Estera dade Mardoheju po Atahu reći:

*11. »Sve sluge kraljeve i narod kraljevskih pokrajina znadu, da svaki, čovjek ili žena, koji nepozvan stupi u nutarnji trijem kraljev, po jednom i istom zakonu ima se pogubiti, i da samo tada ostane na životu, ako prema njemu pruži kralj svoje zlatno žezlo. A ja nijesam zvana da uniđem kralju, ima trideset dana.«

12. Kad on Mardoheju donese odgovor Esterin,

13. Dade Mardohej poručiti Esteri: »Ne misli, da ćeš ti jedina od svih Judejaca spasiti svoj život, jer si u palači kraljevoj.

*14. Jer ako se ti sada zamotaš u šutnju, doći će pomoć i spasenje Judejcima s druge strane. A ti ćeš s kućom svojom poginuti. Tko zna, nijesi li ti upravo zato postala kraljica u ovo vrijeme?«

15. Tada dade Estera javiti Mardoheju:

*16. »Idi, skupi sve Judejce, što se nalaze u Susi, i postite za me, tri dana i tri noći ništa ne jedite i ne pijte! I ja ću sa svojim sluškavkama postiti. Onda ću otići kralju, ako i nije po zakonu. Ako zato poginem, pa neka poginem!«

17. Mardohej otide i učini sve, što mu je bila naložila Estera.

GLAVA 5.

Estera ide kralju. Aman sprema vješala Mardoheju.

*1. Treći dan obuče se Estera u svoje kraljevsko odijelo i otide u nutarnji trijem palače kraljevske, prema stanu kraljevu. Kralj je upravo sjedio na svome kraljevskom prijestolu u palači kraljevskoj, prema ulazu.

2. Kad kralj vidje kraljicu Esteru u trijemu, nađe ona milost pred njim. Kralj pruži prema njoj zlatno žezlo, što ga je držao u ruci svojoj. Estera pristupi i dotače se vrha od žezla.

3. Tada joj reče kralj: »Što imaš, kraljice Estero? Koja ti je želja? Ako bi bila i polovina kraljevstva mojega, neka ti se dadne!«

*4. Estera odvrati: »Ako je ugodno kralju, neka dođe kralj s Amanom danas na gozbu, koju sam mu zgotovila!«

5. Kralj zapovjedi: »Zovnite brže Amana, da se ispuni želja Esterina!« Tako dođoše kralj i Aman na gozbu, koju je bila zgotovila Estera.

6. Kod vina reče kralj Esteri: »Koja ti je molba? Neka ti se dad-

(11) Tako su činili perzijski kraljevi, ne bi li stim što veće poštovanje pribavili kraljevskome dostojanstvu i što veći strah od sebe zadali narodu.

(14) »Doći će pomoć...« Mardohej hoće da kaže Esteri: Ako se ti ne zauzmeš za narod svoj, Bog će ga svakako izbaviti, u to se ja uzdam; ali će tada Bog za tvoju nemarnost istrijebiti tebe i kuću oca tvojega. — »Tko zna, nijesi li ti upravo zato postala kraljica...« da se zauzmeš za narod svoj?

(16) »I postite za me!« Tako hebrejski tekst i Septuaginta; a Vulgata: »I molite se za me!« (»et orate pro me!«). Da Bog blagoslovi moj korak kralju.

Gl. 5. (1) Kako je Estera došla kralju i kako je bila primljena od kralja, potanje se pripovijeda u gl. 15.

(4) Estera nije bila sigurna, da će joj kralj odmah ispuniti želju; zato je odlučila najprije kralja na gozbi razdragati, pa onda tražiti priliku, da obori Amana.

ne! Koja ti je želja? Ako bi bila i
polovina kraljevstva mojega, neka
ti se usliši!«
7. Estera odvrati: »Moja je
molba i moja želja:
*8. Ako sam našla milost u očima kralja, i ako je ugodno kralju, da usliši molbu moju i ispuni želju moju, neka opet dođe kralj s Amanom na gozbu, koju ću mu zgotoviti! Sutra ću onda ispuniti želju kraljevu.«
9. I tako otide Aman onaj dan odatle veseo i dobre volje. Ali kad vidje Aman Mardoheja na vratima palače kraljevske, a on ne ustade pred njim niti se mače s mjesta, napuni se Aman gnjeva na Mardoheja.
10. Ali se još uzdrža Aman, dokle dođe kući svojoj. Tada dozva k sebi prijatelje svoje i svoju ženu Zaresu.
11. I Aman im je pripovijedao o velikom bogatstvu svojem, o mnogim sinovima svojim, i kako ga je visoko počastio kralj i podigao ga svrh knezova i kraljevskih sluga.«
12. Aman je nastavio: »Dapače kraljica Estera nikoga osim mene ne pozva s kraljem na gozbu, koju je bila zgotovila. I za sutra sam opet s kraljem pozvan od nje.
13. Ali to sve ne vrijedi za me, doklegod gledam onoga Judejca Mardoheja, gdje sjedi na vratima palače kraljevske.«
*14. Tada mu rekoše njegova žena Zaresa i svi prijatelji njegovi: »Daj načiniti vješala visoka pedeset lakata i sutra rano reci kralju, da se na njima objesi Mardohej! Tada možeš veseo poći s kraljem na gozbu.« Prijedlog se dopade Amanu, i on dade načiniti vješala.

GLAVA 6.

Aman po zapovijedi kraljevoj ukazuje javne počasti Mardoheju.

1. Onu noć nije mogao kralj spavati. Zato dade donijeti sebi knjigu znamenitih događaja. Čitali su ih kralju.
2. I nađe se zapisano, kako je Mardohej bio prokazao za Bagatana i Taresa, dva dvoranina između vratara, koji su gledali da dignu ruke na kralja Asvera.
*3. Kralj upita: »Koju je čast i koje odlikovanje dobio Mardohej za to?« Sluge kraljeve, koje su imale službu kod njega, odgovoriše: »On nije dobio ništa.«
4. Tada upita kralj: »Tko je u trijemu?« Aman je bio uprav stupio u nutarnji trijem palače kraljevske, da predloži kralju, neka se objesi Mardohej na vješala, što ih je bio dao načiniti za njega.
5. Sluge kraljeve odgovoriše mu: »Aman stoji u trijemu.« »Neka dođe«, reče kralj.
6. Aman dođe, a kralj ga upita: »Što se može učiniti čovjeku, kojega bi kralj htio osobito počastiti?« Aman pomisli u sebi: Koga bi kralj htio osobito počastiti ako ne mene?
7. I odgovori Aman kralju: »Kad kralj hoće nekoga da počasti,
*8. Onda treba donijeti kraljevsko odijelo, što ga je kralj već no-

(8) Ako kralj i po drugi put dođe na gozbu, onda je Estera sigurna, da će joj uslišiti molbu. — »Sutra ću onda ispuniti želju kraljevu«; Vulgata: »Sutra ću otkriti kralju volju svoju« (»cras aperiam regi voluntatem meam«).
(14) Vješala su bila podignuta na slobodnom trgu tako visoko, da bi se izdaleka moglo vidjeti obješenoga Mardoheja.
Gl. 6. (3) »On nije dobio ništa«. Što je dobio (12, 6), bilo je kao ništa, kad se uoči usluga, koju je Mardohej učinio kralju.
(8) Isp. 1 Mojs 41, 42 sl.

sio, i dovesti konja, na kojemu je kralj već jahao, i metnuti mu na glavu krunu kraljevsku.

9. I odijelo i konja treba onda dati kome između najuglednijih knezova kraljevih, i treba obući čovjeka onoga, kojega kralj hoće da počasti, pa ga provesti na konju po gradskom trgu i vikati pred njim: Ovako biva čovjeku, kojega kralj hoće da počasti!«

10. Tada reče kralj Amanu: »Brže uzmi odijelo i konja, kao što si rekao, i učini tako Judejcu Mardoheju, koji sjedi na vratima palače kraljevske! Nemoj izostaviti ništa od svega onoga, što si predložio!«

11. Aman uze odijelo i konja, obuče Mardoheja, provede ga na konju po trgu gradskom vičući pred njim: »Ovako biva čovjeku, kojega kralj hoće da počasti!«

*12. Potom se vrati Mardohej na vrata palače kraljevske. A Aman brže otide kući svojoj žalostan i pokrivene glave

*13. I pripovjedi svojoj ženi Zaresi i svima svojim prijateljima, što mu se bilo dogodilo. Tada mu rekoše njegovi savjetnici i njegova žena Zaresa: »Kad je od judejskoga plemena Mardohej, pred kojim si počeo padati, ne ćeš mu moći odoljeti, nego ćeš biti oboren od njega.«

14. Dok su oni još govorili s njim, dođoše dvorani kraljevi i brže odvedoše Amana na gozbu, koju je bila zgotovila kraljica.

GLAVA 7.

Estera moli milost za sebe i za svoj narod. Aman na vješalima, što ih je bio on podigao za Mardoheja.

1. Kad dođe kralj s Amanom na gozbu kraljici Esteri,

2. Reče kralj Esteri opet drugi dan kod vina: »Koja je tvoja molba, kraljice Estero? Neka ti se usliši! Koja je tvoja želja? Kad bi bila i polovina kraljevstva mojega, bit će ispunjena!«

3. Tada odgovori kraljica Estera: »Ako sam našla u očima tvojim milost, kralju, i ako je ugodno kralju, neka mi pokloni život moj, za koji molim, i narod moj, za koji prosim!

*4. Jer smo prodani, ja i narod moj, da nas istrijebe, pobiju i posmiču. Kad bismo imali biti prodani samo kao robovi i ropkinje, bila bih šutjela; ali sada neprijatelj ne može naknaditi štetu, koja se nanosi kralju.«

5. Kralj Asver upita kraljicu Esteru: »Tko je taj? Gdje je taj, koji snuje takav čin?«

6. Estera odgovori: »Neprijatelj i protivnik jest ovaj ovdje zlikovac Aman.« Aman se uplaši od kralja i kraljice.

7. Pun gnjeva ustade kralj od vina i otide u vrt dvorski. Aman ostade i zamoli kraljicu Esteru za život svoj; jer vidje, da je kralj naumio zlo po njega.

(12) »Pokrivene glave«; pokrivati glavu bio je znak žalosti. Isp. 2 Kralj 15, 30; 19, 4; Ezek 12, 6.

(13) Bit će da su znali Amanovi prijatelji za Božju zaštitu, koja je štitila narod izraelski, dok je on bio vjeran Bogu svojemu. Mogli su znati, kako su prošli u Judeji Senaherib i Holoferne. A mogli su i iz nenadnog uzvišenja Mardohejeva zaključiti, da je on ljubimac svojega Boga.

Gl. 7. (4) »Ja i narod moj«: tako je razabrao kralj, da i ona pripada narodu, koji je bio određen, da se istrijebi. U 3, 8. 9 Aman nije ništa rekao, koji je to narod, što bi se imao istrijebiti. — »Kad bismo bili prodani kao robovi...« Da smo osuđeni na ropstvo, nesreća bi bila samo naša, a kralj bi imao ipak od nas koristi. Ali ovako, kad smo osuđeni na smrt, zemlja će izgubiti korisne podanike, a kralju će se nanijeti golema šteta. — »Ali sada neprijatelj«, t. j. Aman.

*8. Kad se kralj vrati iz vrta dvorskoga u dvoranu na vino, Aman se je bio bacio pred jastuk, na kojemu je sjedila Estera. Kralj povika: »Zar će i kraljicu još silovati u mojoj vlastitoj kući?« Jedva je bila ta riječ istekla iz usta kraljevih, pokriše lice Amanu.

*9. Harbona, jedan od dvorana, što su stajali u službi kraljevoj, reče: »Kod kuće Amanove stoje vješala, visoka pedeset lakata. Aman ih je dao načiniti za Mardoheja, koji je govorio dobro po kralja.« Kralj zapovjedi: »Objesite ga na njih!«

*10. Tako objesiše Amana na vješala, što ih je on bio dao načiniti za Mardoheja. Tada se utiša gnjev kraljev.

GLAVA 8.

Mardohej na vlasti. Nova kraljeva zapovijed u korist Judejcima.

*1. Onoga dana pokloni kralj Asver kraljici Esteri kuću Amana, protivnika Judejaca, i Mardohej dobi pristup kralju. Jer je Estera bila kazala kralju, što joj je on.

*2. Kralj skide pečatni prsten, što ga je bio dao oduzeti Amanu, i dade ga Mardoheju. A Estera postavi Mardoheja nad kućom Amanovom.

*3. Estera je opet govorila s kraljem, bacila mu se pred noge i molila sa suzama, neka bi ukinuo zloglasni naum, što ga je bio naumio proti Judejcima Aman iz Agaga.

4. Kralj pruži prema Esteri zlatno žezlo. Estera ustade, pristupi kralju i reče:

*5. »Ako je ugodno kralju, ako sam našla milost pred njim, ako se molba moja čini kralju opravdanom, i ako sam mu mila, onda neka jednom pismenom zapovijedi povuče natrag pisma s naumom Amana, sina Amadatijeva iz Agage, kojima se naređuje istrebljenje Judejaca po svim pokrajinama kraljevskim!

6. Jer kako bih mogla gledati zlo, koje bi zadesilo moj narod? Kako bih mogla mirno gledati propast svojega plemena?«

7. Tada odgovori kralj Asver kraljici Esteri i Judejcu Mardoheju: »Eto, poklonio sam kuću Amanovu Esteri, a njega samoga dao sam objesiti na vješala, jer je digao ruku svoju na Judejce.

*8. Sad vi možete pisati za Judejce kako vam je drago u ime kraljevo i zapečatiti prstenom

(8) Na Istoku je bio običaj, da se pokrije lice osuđenom zločincu, koji više nije zavrijedio da gleda lice kraljevo.

(9) »Koji je govorio dobro po kralja«, kad je ono prokazao urotnike (isp. 2, 22).

(10) To se dogodi po onoj: Tko pod drugim jamu kopa, sam se u nju pokopa.

Gl. 8. (1) Imetak osuđenika na smrt redovno bi pripao kralju (isp. 3 Kralj 21, 15). Asver je imanje Amanovo, što je pripalo njemu, poklonio Esteri. — «Dobi pristup kralju«, t. j. postade jedan između prvih dvorana. Dosad je Mardohej bio niži dvorski podvornik, sad je među onima, koji su smjeli gledati lice kraljevo.

(2) Pečatnik, čuvar kraljeva pečata, bio je prvi ministar (isp. 3, 10).

(3) Iza nekoliko dana opet je Estera došla kralju nezvana, kako se vidi iz r. 4.

(5) Kraljica uzima izdanu zapovijed kao djelo Amanovo, da tako ne baci onu okrutnost na kralja, u čije je ime izdana naredba.

(8) »Jer što se piše u ime kraljevo...« Ni sâm kralj nije mogao takovih pisama i naredaba ukinuti. Ali je mogao izdati druge naredbe, kojima prijašnje gube vrijednost.

kraljevim. Jer što se piše u ime kraljevo i zapečati prstenom kraljevim, ne smije se natrag povući«

*9. Dvadeset i trećega dana trećega mjeseca, to jest mjeseca sibana, bili su dakle pozvani pisari kraljevski, i sastavi se točno po naputku Mardohejevu pismena zapovijed Judejcima, satrapima, namjesnicima i knezovima sto dvadeset i sedam pokrajina od Indije do Etiopije, za svaku pokrajinu njezinim pismom i za svaki narod njegovim jezikom, i Judejcima njihovim pismom i jezikom.

*10. Pismene zapovijedi bile su napisane u ime kralja Asvera, prstenom kraljevim zapečaćene, i onda su pisma bila razaslana po glasnicima, koji su jahali na konjma za trku iz ergele.

*11. Po njima dopustio je kralj Judejcima u svim gradovima, da se okupe i brane život svoj, da svu momčad narodâ i pokrajinâ, što bi udarila na njih, sa ženama i djecom istrijebe, pobiju i unište i njihovo imanje da zaplijene.

*12. To se ima dogoditi u svim pokrajinama kralja Asvera u jedan dan, trinaestoga dana mjeseca dvanaestoga, to jest mjeseca adara.

*13. Prijepis zapovijedi imao se je oglasiti kao zakon po svim pokrajinama javno svima plemenima. Judejci su imali tada za onaj dan biti spremni, da se osvete svojim neprijateljima.

14. Tada brže odjahaše glasnici na konjma za trku sa zapoviјеđu kraljevom, čim je zakon bio izdan u prijestolnici Susi.

*15. Mardohej izađe iz palače kraljeve u kraljevskom odijelu ljubičastom i bijelom, s velikom zlatnom krunom na glavi i u plaštu od tankoga platna i skerleta. Grad Susa radovao se i veselio se.

16. Judejcima je bila sad došla sreća, radost, slast i čast.

17. U svim pokrajinama i u svim gradovima, kamogod stiže zapovijed kraljeva i naredba njegova, bila je radost i veselje među Judejcima, bile su gozbe i svečanosti. Mnogi od poganskoga pučanstva postajali su Judejci; jer su se bojali Judejaca.

(9) Mjesec siban bio je druga polovica našega svibnja i prva polovica našega lipnja. Kako je smicanje Judejaca po prijašnjoj naredbi imalo biti dvanaestoga mjeseca tekuće godine, to se je moralo raditi brzo.

(10) Vulgata ovaj redak završuje ovako: »I razaslaše po glasnicima, da se razbježe po svim zemljama i stara pisma novim glasovima preteku« (»Et missae per veredarios, qui per omnes provincias discurrentes, veteres litteras novis nuntiis praevenirent«).

(11) Što je Aman dopustio da neprijatelji judejski čine Judejcima, to je Mardohej dopustio da Judejci čine neprijateljima svojim (isp. 3, 13).

(12) Trinaesti dan bio je dan, u koji se je imao izvršiti nalog Amanov (isp. 3, 13).

(13) Kako se kraljeva naredba nije mogla ukinuti, moralo se je dopustiti Judejcima, da čine isto neprijateljima svojim, što su neprijatelji njihovi smjeli činiti njima. Tako je jedna naredba ukidala drugu; a osim toga bilo je nade, da ne će nitko biti tako lud, da napada narod, kojemu je pripadala kraljica i prvi kraljev čovjek.

(15) »Grad Susa radovao se...« Aman je svojom ohološću i nepravdom, što ju je htio učiniti Mardoheju, bio svima omrznuo.

GLAVA 9.

Judejci ubijaju svoje neprijatelje i svetkuju radostan blagdan.

*1. Dvanaestoga mjeseca, to jest mjeseca adara, trinaestoga dana, kada se je imala izvršiti riječ kraljeva i naredba njegova, i kada su se neprijatelji judejski nadali, da će ih prevladati, okrenu se list, i Judejci nadvladaše svoje neprijatelje.

2. Po svima pokrajinama kralja Asvera skupiše se Judejci u svojim gradovima, da dignu ruke na one, koji su gledali da im nanesu zlo. Nitko im se nije mogao oprijeti; jer su ih se bojali svi narodi.

3. Svi knezovi u pokrajinama, satrapi, namjesnici i činovnici kraljevi podupirali su Judejce, jer su se bojali Mardoheja.

4. Jer je veoma ugledan bio Mardohej na dvoru kraljevu. Glas o njemu širio se po svim pokrajinama; jer je on bivao sve moćniji.

*5. Tako pobiše Judejci neprijatelje svoje mačem, potrše ih, istrijebiše i učiniše što htjedoše od protivnika svojih.

6. U prijestolnici Susi poubijaše i uništiše Judejci pet stotina ljudi,

7. Među njima Farsandatu, Delfona, Esfatu,

8. Foratu, Adaliju, Aridatu,

9. Fermestu, Arisaja, Aridaja i Jezatu.

*10. I deset sinova Amana, sina Amadatijeva i protivnika Judejaca, ubiše. Ali za plijenom ne pružiše ruke svoje.

11. Još istoga dana javiše kralju broj poubijanih u glavnom gradu Susi.

12. Tada reče kralj kraljici Esteri: »U prijestolnici Susi pobijeno je i smaknuto pet stotina ljudi i deset sinova Amanovih. A što su istom počinili po drugim pokrajinama kraljevstva! Koja je sad tvoja molba? Bit će ti uslišena. Što tražiš dalje? To će biti.«

*13. Estera odgovori: »Ako je ugodno kralju, onda neka se dopusti Judejcima u Susi, da i sutra učine posve kao danas! A deset sinova Amanovih neka se objesi na vješala!«

14. Kralj dopusti, da to bude. Oglašena bi zapovijed za Susu, i objesiše deset sinova Amanovih.

15. I tako se Judejci u Susi skupiše i četrnaestoga dana mjeseca adara i pobiše u Susi tri stotine ljudi. Ali za plijenom ne pružiše ruke svoje.

*16. Drugi Judejci, što su stanovali po pokrajinama kraljevstva, isto su se tako bili skupili da

---

Gl. 9. (1) Vulgata prevodi ovaj redak veoma slobodno: » I tako dvanaestoga mjeseca, za koji već prije rekosmo, da se zove adar, trinaestoga dana, kad se svima Judejcima spremala pogibija, i neprijatelji njihovi žeđali krvi, preokrenu se, te Judejci stadoše nadvlađivati i protivnicima se svojim osvećivati.«

(5) Ovaj redak fali u Septuaginti.

(10) »Ali za plijenom ne pružiše ruke svoje«. Judejci su gledali samo to, kako će život svoj spasiti, premda su imali slobodu da neprijatelje svoje oplijene i onako im rade, kako su oni namislili učiniti njima. Isp. 8, 11; 3, 13.

(13) Želja Esterina, da se Judejcima u Susi dadne još vremena za obranu, potekla je iz vjersko-nacionalne revnosti, i treba je prosuđivati prema shvaćanju tadašnjega vremena.

(16) Broj pobijenih neprijatelja u svakoj od 127 pokrajina u kraljevstvu iznosi poprečno ne punih 600 ljudi. Čini se, da Judejci nijesu imali drugoga sredstva, »da brane život svoj«. Uostalom pomislimo na sječu Armenaca u svjetskom ratu!

brane život svoj. Oni se osvetiše neprijateljima svojim i pobiše sedamdeset i pet tisuća protivnika svojih. Ali za plijenom ne pružiše ruke svoje.

*17. To se dogodi trinaestoga dana mjeseca adara. Četrnaestoga počinuše i proslaviše taj dan gosteći se i veseleći se.

18. Judejci u Susi bili su se okupili i trinaestoga i četrnaestoga dana, a počinuše petnaestoga dana i proslaviše taj dan gosteći se i veseleći se.

*19. I tako Judejci na selu, koji su stanovali po mjestima neograđenim, proslaviše četrnaesti dan mjeseca adara veseleći se i gosteći se i šaljući jedan drugome slasna jela.

20. Mardohej napisa ovo i razasla listove svima Judejcima po svim pokrajinama kralja Asvera, blizim i dalekim,

21. Da im zauvijek stavi u dužnost, da svake godine slave četrnaesti i petnaesti dan mjeseca adara

22. Kao dane, u koje su se Judejci bili osvetili svojim neprijateljima, i kao mjesec, koji je bio pretvorio njihovu brigu u radost, njihovu žalost u blagdan. Oni su te dane imali slaviti gosteći se i veseleći se i šaljući jedan drugome slasna jela i darujući siromahe.

23. Tako učiniše Judejci stalnim običajem to, što su bili tada slavili po prvi put po naputku Mardohejevu.

24. Aman, sin Amadatijev iz Agaga, neprijatelj svih Judejaca, bio je namislio istrijebiti Judejce i dao je bacati »pur«, to jest ždrijeb, da ih pobije i uništi.

25. A kad stvar dođe pred kralja, dade on pismenu zapovijed, da se zao naum, što ga je bio Aman smislio proti Judejcima, ima obratiti na njegovu glavu, i da se ima njega i sinove njegove objesiti na vješala.

*26. Zato prozvaše te dane »Purim« od riječi pur. Po sadržaju gornjega pisma i po onom, što su bili sami vidjeli i doživjeli,

27. Učiniše to Judejci za se, za potomke svoje i za sve, koji bi im se priključili, tvrdim i nepromjenitim običajem, da se ta dva dana slave svake godine na propisani način i u određeno vrijeme,

*28. I da su se imali ti dani spominjati i svečano slaviti u sva vremena, od svih porodica, u svim pokrajinama i gradovima. Tako nijesu smjeli ti dani »Purim« nikada prestati među Judejcima i spomen njihov nikada uginuti kod potomaka njihovih.

29. Uz Judejca Mardoheja napisa i kraljica Estera, kći Abihailova, sa svom krepčinom drugu zapovijed, da potvrdi svečanost blagdana Purim.

*30. Poslaše pismo svima Judejcima u sto dvadeset i sedam po-

(17) Za ustanovu toga blagdana isp. 16, 22.

(19) Prema judejskoj predaji ostao je običaj, da se po većim gradovima u Palestini petnaestoga adara, a po svoj ostaloj zemlji četrnaestoga čitala knjiga Esterina i slavio blagdan.

(26) »Purim«, hebrejski plural (množina) od riječi »pur«. Vulgata čita »fur« i prema tome »Furim«. U 2 Mkb 15, 36 zove se blagdan »Purim« »Mardohejevim danom«.

(28) Vulgata ovaj redak prevodi ovako slobodno: »To su dani, kojih ne će izbrisati nikada nikoja zaborav, nego će ih svetkovati u svim naraštajima sve pokrajine svega svijeta; i nema grada, u kojemu ne će držati dan furima, to jest ždrebova, Judejci i potomstvo njihovo, koje ti obredi vežu.«

(30) Ovoga retka nema u Septuaginti.

krajina kraljevstva Asverova s najboljim željama za mir.

*31. Prema tome imali su se ovi dani Purim slaviti u vrijeme, što su ga bili postavili Judejac Mardohej i kraljica Estera. Isto tako imali su se držati propisi o postu i plakanju, što su ih bili poprimili za se i za potomke svoje.

32. Zapovijed Esterina učini ove propise Purima zakonom, i oni su bili zapisani u jednu povelju.

GLAVA 10.

Mardohejeva veličina. Njegov san.

*1. Kralj Asver udari danak na suhu zemlju i na otoke.

2. Svi dokazi njegove silne moći i točan opis visokoga položaja, na koji uzdiže kralj Mardoheja, zapisani su u dnevniku kraljeva medijskih i perzijskih.

3. Jer je Judejac Mardohej bio drugi do kralja Asvera. On je stajao u Judejaca u visokom ugledu i bio je mio mnogobrojnim zemljacima svojim. Jer se je starao za dobro svojega naroda i zauzimao se za stvar svega plemena svojega.

*4. Mardohej reče: »Bog učini to.

5. Spominjem se sna, što sam ga usnio o tim stvarima. Ništa od toga ne ostade, da se ne ispuni.

6. Mali izvor, koji naraste na rijeku, te se pretvori u svjetlost sunčanu i razli se u veliku vodu, jest Estera, koju uze kralj za ženu i učini kraljicom.

7. Dva zmaja, to sam ja i Aman.

8. Narodi, što se skupiše, jesu oni, što htjedoše da zatru ime judejsko.

9. Moj narod jest Izrael, što zavapi k Bogu i bi izbavljen. Gospod izbavi narod svoj, od svih zala oslobodi nas i učini velike znake i čudesa, kao što se nikad ne dogodiše među narodima poganskim.

10. Zato načini dva ždrijeba, jedan za narod Božji, drugi za sve druge narode.

---

(31) Vulgata ovaj i slijedeći (32.) redak prevodi ovako: »Držeći dane ždrebova i svetkujući ih na vrijeme s veseljem, kao što su bili naredili Mardohej i Estera, te oni sami uzeli za se i za sjeme svoje, da će držati poste i vapaje i dane ždrebova, (r. 32.) i sve, što se nalazi u povijesti ove knjige, koja se zove Esterina.«

Gl. 10. (1) Aman je htio pomoći državnu blagajnu zapljenom judejskih dobara (3, 9). Mardohej napuni kraljevsku riznicu na pravedan način; on nametnu namet na sve pokrajine u kraljevstvu.

(10, 4—11, 1) Ovaj je odsjek u grčkom tekstu i po obliku i po sadržaju svršetak knjige.

U Septuaginti (LXX), grčkom prijevodu, za koji se kazuje, da je djelo sedamdesetorice prevodilaca Židova aleksandrijskih, nalazi se ovaj tekst, što slijedi odavle (10, 4) pa do konca knjige. Ovaj je tekst ispušten iz teksta hebrejskoga. Osim toga u tekstu se hebrejskom nigdje ne spominje ime Božje. Razlog je i jednome i drugome u svetkovanju blagdana »Purim«. Taj se je blagdan svetkovao gošćenjem i veseljem. I tako je taj blagdan naskoro izgubio svaku bogoštovnu ozbiljnost. Jedino dobro, što mu je još ostalo, bilo je čitanje knjige Esterine. Ali se je i ono izopačilo. Pijani slušatelji često bi to čitanje prekidali nepodobnim upadicama. Kad su to vidjeli razboritiji Judejci, držali su, da je najbolje knjigu skratiti i sveto ime Božje, da se ne bi pogrdilo, posve izostaviti. Tako se je počeo opširniji tekst kod Judejaca zapuštati, pa ga je i posve nestalo. Prvi se tekst sačuvao u prijevodu grčkom, u Septuaginti. Sv. Jeronim, prevodeći ovu knjigu Esterinu, preveo je najprije ono, što je bilo u hebrejskom tekstu, a na koncu je dodao ispuštene odsjeke, kako ih je sabrao po Septuaginti. Mi, kako već istakosmo u uvodu ove knjige o Esteri, prevodimo sav ovaj drugi dio iz grčkoga teksta.

11. Obadva ždrijeba izađoše u čas, u vrijeme i u dan, što ga je bio Bog odredio za sve narode.
12. Bog se spomenu naroda svojega i pribavi pravo baštini svojoj.
13. Ovi dani u mjesecu adaru, četrnaesti i petnaesti toga mjeseca, imaju se slaviti u općini sabranoga naroda sa svom revnošću i radošću od koljena do koljena u narodu Izraelovu.«

GLAVA 11.

Drugi san Mardohejev.

1. Črtvrte godine kraljevanja Ptolemejeva i Kleopatrina donesoše Dositej, koji se izdavao za svećenika iz plemena Levijeva, i njegov sin Ptolemej ovo pismo za Purim. Oni izjaviše, da ga je preveo Lisimah, sin Ptolemejev, iz Jeruzalema.
*2. Druge godine kraljevanja velikoga kralja Artakserksa, prvoga nisana, usni san Mardohej, sin Jaira, sina Semeja, sina Cisova.
3. On je bio Judejac iz plemena Benjaminova, koji je stanovao u gradu Susi, ugledan čovjek i jedan od prvih činovnika na kraljevskom dvoru.
4. On je pripadao zarobljenicima, što ih je iz Jeruzalema bio odveo Nabuhodonozor, kralj babilonski, zajedno s Jehonijom, kraljem Judinim.
5. Ovo je bio san njegov: Začuše se glasna vika i buka, gromovi i potres, i velika zabuna bila je na zemlji.
6. Tada se postaviše jedan prema drugome dva velika zmaja spremna za boj.
*7. Na njihovu viku razdražiše se svi narodi, da se bore proti narodu pravednikâ.
8. Tada dođe taman dan, pun pogibli, tjeskobe i nevolje i silne prepasti za zemlju.
9. Narod pravednikâ pade u zabunu. Bojao se propasti svoje i spremao se na smrt.
10. Zavapi k Bogu, i na njegov vapaj naraste mali izvor na silnu rijeku sa silnom i mnogom vodom.
11. Svjetlost i sunce pokazaše se opet. Niski se uzvisiše i uništiše ugledne.
12. Kad je to bio gledao Mardohej i kad se probudi, razmišljao je o tom, što hoće da učini Bog. Jednako mu to bilo na pameti, i rado bi još u toj noći imao potpunu jasnoću.

GLAVA 12.

Mardohej otkriva urotu:

1. Mardohej je spavao u palači zajedno s Bagatom i Tarom, dvojicom dvorana kraljevih, koji su imali čuvati palaču.
2. Tako je on čuo za njihove osnove, ispitivao njihove namjere i saznao, da rade o glavi kralju Artakserksu. I javi to kralju.
3. Kralj presluša obojicu dvorana, pa kad priznaše, bili su smaknuti.
4. Kralj dade taj slučaj zapisati u dnevnik, i Mardohej napisa izvještaj o tom.
5. Tada prenese kralj na Mardoheja službu u palači i nadari ga za njegov čin.
6. Ali Aman, sin Amadatijev, lažov, koji je bio kod kralja u vi-

Gl. 11. (11, 2—12, 6) Ovaj odsjek stoji u grčkom tekstu na početku knjige Ezdrine.
(2) Ime Artakserkse stoji ovdje pogrješno mjesto Asvera (isp. 1, 1).
(7) Judejci su se zvali pravednici, a pogani su im bili nepravednici.

sokom ugledu, dade se na to, da Mardoheja i narod njegov upropasti iz osvete za onu dvojicu dvorana, što su bili pogubljeni. Pismo je glasilo ovako:

GLAVA 13.

Zapovijed kraljeva, da se unište Judejci. Molitva Mardohejeva.

*1. »Veliki kralj Artakserkse piše namjesnicima i njima podložnim upraviteljima u sto dvadeset i sedam pokrajina od Indije do Etiopije:

2. Kao vladar mnogih naroda i gospodar svega svijeta ne ću da se ponesem u veličini vlasti svoje, nego ću nastojati da blago i milostivo vladam, da život svojih podanika zauvijek osiguram od nemira, da kraljevstvu do na granice dadnem ceste prohodne i ugodne i da mu povratim mir, za kojim čezne svatko.

3. Kad upitah svoje savjetnike, kako da se to postigne, Aman, koji je najbliži iza kralja i odlikuje se mudrošću, nepromjenljivom odanošću, pouzdanošću i vjernošću,

4. Predloži nam: Među svima narodima na zemlji ima jedan narod, što misli neprijateljski. On se svojim zakonima suprotivi svima drugim narodima i prestupa jednako odredbe kraljeva, tako da vlada kraljevstva, koju mi vodimo besprijekorno, ne može doći do mira.

5. I razmotrismo i uvidjesmo, da jedino taj narod uvijek prema svakome zauzima neprijateljsko stanovište, da živi po tuđim zakonima, da se protivi našim odredbama, da čini najgora zločinstva i da priječi blagostanje kraljevstva.

*6. Zato određujemo: Svi, koje vam pismeno označi Aman, upravitelj državnih poslova i naš drugi otac, imaju se sa ženom i djetetom četrnaestoga dana dvanaestoga mjeseca adara ove godine posve istrijebiti neprijateljskim mačem bez milosti i milosrđa.

7. Tako se imaju odavna i dosada opaki ljudi u jedan dan uputiti dolje u podzemni svijet, i državni poslovi ubuduće imaju ostati uvijek u dobrom redu i bez smetnje.«

*8. Spominjući se ovih djela Gospodnjih molio se je Mardohej:

*9. »Gospode, Gospode, kralju svemogući, sve je u vlasti tvojoj, i nitko ti se ne može oprijeti, kad ti hoćeš izbaviti Izraela.

10. Ti si stvorio nebo i zemlju i sve čudesno pod nebom.

11. Ti si gospodar svemu, i nitko se ne može oprijeti veličanstvu tvojemu.

12. Tebi je sve poznato. Ti znaš, Gospode, da se nijesam od oholosti, niti od obijesti ili častohleplja htio ničice baciti pred oholim Amanom.

13. Jer rado bih bio poljubio stope njegove, kad bi to bilo za spasenje Izraelovo.

14. Ali ne htjedoh da prenesem na jednoga čovjeka čast, što pripada Bogu. Nikomu se ne ću kla-

---

Gl. 13. (1—7) Dodatak k 3, 12—14.

(6) »četrnaestoga dana«. U 3, 13; 8, 12; 9, 1 i 16, 20 čita se, da je trinaesti dan bio određen za smaknuće Judejaca. Prema tomu, čini se, treba uzeti, da je ovdje pogriješio prepisivač, te »četrnaest« stavio mjesto »trinaest«. Brojke su ovdje u hebrejskom vrlo slične, pa su se mogle lako zamijeniti. Allioli misli, da se je četrnaestoga dana imalo završiti smaknuće Judejaca.

(13, 8—14, 19) Dodatak k 4, 17.

(9) Ovu lijepu molitvu moli Crkva u srijedu iza druge korizmene nedjelje u svetoj misi.

njati osim tebi, Gospodu svojemu. A ja ne radim tako od obijesti.

*15. I sada, Gospode, moj Bože i kralju, Bože Abrahamov, smiluj se narodu svojemu! Jer oni nas vrebaju, da nas upropaste; oni idu za tim, da unište prastaru baštinu tvoju.

16. Nemoj prezreti tu svojinu svoju, što si je izbavio sebi iz Egipta!

17. Usliši molitvu moju, budi milostiv dijelu baštine svoje i pretvori žalost našu u radost, da ostanemo na životu i slavimo ime tvoje, Gospode! Ne daj da zamuknu usta onih, koji ti pjevaju!«

18. I svi su Izraelci vapili iz svih sila; jer su imali sigurnu smrt pred očima.

GLAVA 14.

Molitva Esterina.

1. I kraljica Estera u svojoj tjeskobi smrtnoj uteče se Gospodu.

2. Skide sa sebe svoje sjajne haljine i obuče odijelo tuge i žalosti. Mjesto miomirisa posu glavu svoju pepelom i prahom, i trapila je tijelo svoje i prekrila je raščupanim pletenicama sva mjesta, što bi ih prije nakitila radosno.

3. Tada se je molila Gospodu, Bogu Izraelovu: »Gospode moj, ti si jedini kralj naš! Pomozi meni, ostavljenoj, koja nema drugoga pomoćnika osim jedino tebe!

*4. A pogibao za me tako je blizu.

5. Od djetinjstva svojega slušala sam u krugu obitelji svoje, da si ti, Gospode, izabrao Izraela između svih naroda i da si uzeo oce naše između svih djedova njihovih za vječnu svojinu i na njima ispunio sva obećanja svoja.

6. A sada sagriješismo pred tobom, i ti si nas predao vlasti neprijatelja naših,

7. Jer smo štovali bogove njihove. Gospode, ti si pravedan!

8. Ali sada se ne zadovoljavaju više tvrdim ropstvom našim, nego se zakleše u ruke bogovima svojim,

9. Da će osujetiti obećanja tvoja, da će uništiti baštinu tvoju, da će zatvoriti usta, koja te hvale, i da će ugasiti sjaj hrama tvojega i žrtvenika tvojega,

10. A otvoriti usta poganima, da hvale ništave idole svoje i slave kralja zemaljskoga do vijeka.

11. Nemoj, Gospode, predavati žezla svojega ništavnim idolima i ne dopuštaj poganima da se rugaju propasti našoj! Okreni namisao njihovu na njih same i osramoti onoga, koji je tako proti nama!

12. Spomeni se nas, Gospode, i ukaži nam se u vrijeme nevolje naše! Daj mi srčanosti, Gospode, kralju bogova i gospodaru svake vlasti!

*13. Metni mi pravu riječ u usta pred lavom i preokreni mu srce u mržnju na neprijatelja našega, da

(15) Narod Izraelov često se puta naziva u Svetom Pismu baštinom Božjom (isp. 5 Mojs 32; 4 Kralj 21, 14; Ps 74, 2 [73, 2]).

Gl. 14. (4) Estera se je izvrgla smrtnoj pogibli, kad je nepozvana išla kralju.

(13) »Pred lavom«, t. j. pred Asverom. Kralj Asver naziva se ovdje lavom, da se stim izrazi njegova strahovita moć i okrutnost. Ovdje sv. Augustin opominje sve one, koji navješćuju riječ Božju, da prije ponizno zazovu Boga u pomoć. Jer ako se kraljica Estera tako ponizno moli Bogu, kad ima da moli kralja samo za vremenito dobro svojega naroda, koliko je više na to obvezan onaj, koji svojim riječima ili spisima radi za vječno spasenje ljudi!

pogine on i svi, što pristaju uz njega!

14. A nas izbavi rukom svojom i pomozi meni, ostavljenoj, koja nema nikoga osim tebe, Gospode!

*15. Ti znaš sve. Također znaš, da mrzim sjaj bezbožnikâ i oduravam ložnicu neobrezanih i svih tuđinaca.

16. Ti znaš tjeskobu moju. Znaš, da mi je mrsko, kad moram javno nositi znak visosti svoje. Jer ga oduravam kao krpu nečistu i ne nosim ga, kad sam sama za se.

*17. Službenica tvoja nije nikada jela za stolom Amanovim i nije hvalila pijanku kraljevu, niti je pila vina od žrtvenih naljeva.

18. Otkad je službenica tvoja dovedena ovamo do danas, radovala bi se ona samo u tebi, Gospode, Bože Abrahamov!

19. Bože, koji nadvisuješ sve jakošću, usliši vapaje onih, koji su bez nade, izbavi nas iz ruke bezbožnikâ i oslobodi me od tjeskobe moje!«

GLAVA 15.

Estera ide kralju.

*1. Trećega dana prestade Estera moliti se, skine sa sebe haljinu žalosti i obuče svoje sjajno odijelo.

2. Kad se je bila sjajno nakitila i zazvala sveviđećega Boga i spasitelja, uze sa sobom dvije služavke.

3. Na jednu se je naslanjala kao odlična gospoja. Druga je išla za njom i držala joj skute.

4. Sjala je u svem sjaju ljepote svoje.

5. Lice joj bilo vedro i ljubezno. Ali je srce njezino bilo tjeskobno.

6. Tako prođe sva vrata i onda stade naprema kralju. On je sjedio na svom kraljevskom prijestolu, bio je obučen u svoje sjajno odijelo i sjao je od zlata i dragoga kamenja. Pogled njegov zadavao je strah.

7. Kad on podiže lice i kroz zažagrene oči pokaza svoj unutarnji bijes, pade kraljica u nesvijest, promijeni boju svoju i spusti glavu na služavku, koja je išla pred njom.

8. Bog okrenu srce kraljevo u blagost. Zabrinut skoči s prijestola, uze je u svoj naručaj, dok ona opet dođe k sebi, i progovori joj prijazno:

9. »Što imaš, Estero? Ja sam brat tvoj. Budi dobre volje!

*10. Ti ne ćeš umrijeti! Što smo zapovjedili, vrijedi samo za općenitost.

11. Pristupi dakle!«

12. I on podiže zlatni štap, metnu ga na njezin vrat, poljubi je i reče: »Sad govori sa mnom!«

13. Ona mu reče: »Ti mi se ukaza, gospodaru, kao anđeo Božji, i srce moje prepade se od straha pred veličanstvom tvojim.

14. Jer ti se divan, gospodaru! Tvoje lice puno je miline.«

15. Dok je tako govorila, pade opet u nesvijest.

16. Kralj se uplaši veoma, i sve sluge njegove stadoše je tješiti.

---

(15) Estera je dakle proti svojoj volji došla u kraljevski harem. Bila je po srijedi i sila i volja njezina hranitelja, i u tom je ona vidjela odredbu Božju.

(17) »Niti je pila vina od žrtvenih naljeva«, t. j. vina, što se prinosilo idolima. Od toga se vina jedan dio izlijevao na žrtvenik, a drugi bi se dio upotrebljavao za svečane gozbe.

Gl. 15. (1—16) Dodatak k 5, 1 sl.

(10) Smrtna kazna, što je vrijedila za sve druge podanike, koji bi nepozvani stupili pred kralja (isp. 4, 11), ne vrijedi za kraljicu.

GLAVA 16.

Kraljeva naredba za Judejce.

*1. Pismo je glasilo: »Veliki kralj Artakserkse poručuje svoj pozdrav namjesnicima u sto dvadeset i sedam pokrajina od Indije do Etiopije i drugim našim činovnicima.

2. Mnogi, koji bivaju odlikovani prevelikom dobrotom svojih dobročinitelja, hoće još više uvis.

3. Traže nesamo da naude podanicima našim, nego, ne podnoseći prevelike sreće, što im se dade, spletke pletu onima, koji im je dadoše.

4. Htjeli bi nesamo da istjeraju zahvalnost iz ljudi, nego se podižu i hvale se, kao da nijesu bili nikada primili dobročinstva. Pritom misle, da mogu izbjeći sudu Boga, koji sve vidi i zlo kazni.

5. Već često puta činovnici, kojima su povjereni državni poslovi, svojim vještim nagovaranjem učiniše mogućnike sukrivcima krvi nedužnih ljudi i zapletoše ih u nesreću neizlječivu.

6. To im uspijeva lažima i spletkama, kojim zavaraju vladare, koji misle dobro i hoće pravdu.

7. To se ne da toliko razabrati iz stare, nama predane povijesti, koliko iz onoga, što se zbiva pred očima našim. Kolike se opačine ne događaju po zloći vladinih činovnika!

8. Zato treba za budućnost pripaziti na to, da pribavimo nesmetanu sigurnost svima narodima u kraljevstvu.

*9. Ne smijemo povjerovati klevetama, nego moramo ono, što nam dođe pred oči, istražiti i po pravici odlučiti.

*10. Tako je bio od nas dobro primljen Aman, sin Amadatijev, Macedonac i nikako krvi perzijske, kojemu je dobrota naša veoma daleko.

11. On je iskusio čovjekoljublje, što ga imamo prema svima narodima, u tolikoj mjeri, da je bio nazvan ocem i od svih bio štovan kao najbliži iza kralja.

12. Ali on nije znao svoju oholost obuzdati, pa je išao za tim, da nas liši vlasti i života.

13. Lukavim spletkama tražio je smrt našeg spasitelja i stalnog dobročinitelja Mardoheja i besprijekorne sudionice kraljevskoga prijestola, Estere, i svega naroda njezina.

14. Takvim spletkama nadao se je da će nas naći bez potpore i onda će moći vrhovnu vlast nad Perzijancima prenijeti na Macedonce.

15. A mi nalazimo, da Judejci, koji su bili od toga najvećeg lopova osuđeni na smrt, nijesu zločinci, nego da živu po sasvim pravednim zakonima kao mirni građani.

16. Kao djeca najvišega, najvećega i živoga Boga, koji je nama i našim pređima uzdržao kraljevstvo u najljepšoj uredbi.

17. Zato činite dobro, ako se ne ravnate po pismu, što ga je razaslao Aman, sin Amadatijev.

18. Začetnik njegov bio je obješen sa svom obitelji svojom pred

Gl. 16. (1—24) Dodatak k 8, 13.

(9) Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »I nemojte misliti, ako različno zapovijedamo, da to dolazi od lakoumlja naše duše; nego izdajemo naredbe, kako prema prilikama i potrebi vremena iziskuje korist u državi.« Naš prijevod odgovara perzijskim zakonima, koji su bili nepromjenljivi. Sv. Jeronim imao je pri ruci drugi grčki tekst.

(10) Macedonac znači ovdje tuđinac, inozemac.

vratima grada Suse. Svevišnji Bog brzo ga je podvrgao zasluženoj kazni.

19. A prijepis ovoga lista imate javno pribiti na svim mjestima, neka se pusti Judejce da živu po svojim vlastitim zakonima.

20. Imate im biti u pomoći, da se od onih, koji su se spremili, da ih istrijebe, mognu obraniti upravo trinaestoga dana dvanaestoga mjeseca, koji se zove adar.

21. Jer je taj dan učinio svevišnji Bog izabranome narodu na radost mjesto na propast.

22. I zato svetkujte uz navadne blagdane sa svom radošću jedan osobito odličan dan!

23. On ima sada i također ubuduće podsjećati vas i vama dobro misleće Perzijance na izbavljenje, a naše smrtne neprijatelje na propast njihovu.

24. Svaki grad i pokrajina, koji ne uzrade po ovoj zapovijedi, neka se bez milosrđa ognjem i mačem poharaju i opustoše! Neka ne budu samo ljudima nepristupni, nego i divljoj zvjeradi i pticama neka budu zauvijek ogavni!«

DVIJE KNJIGE MAKABEJACA

Makabejac dolazi od »makkaba«, a to znači malj. Taj je pridjevak dobio Juda za svoje junačke uspjehe u bojevima proti Sircima (1 Mkb 2, 4. 66 i t. d.). Od njega je prešlo to ime nesamo na njegovu obitelj, nego i na sve one Judejce, koji su vojevali proti sirskoj vlasti i poginuli mučeničkom smrću u progonstvu.

Judejci, koji su se vratili iz sužanjstva babilonskoga, živjeli su mirno pod blagim vladanjem perzijskih kraljeva. S perzijskim kraljevstvom došla je onda i zemlja judejska godine 332. pod vlast Aleksandra Velikoga. I on je bio dobar Judejcima. Iza njegove smrti raspade se velika monarhija u četiri kraljevstva: Egipat, Siriju, Malu Aziju i Macedoniju. Sad je bila Palestina jabuka, za koju su se otimali egipatski i sirski kraljevi, pa je tako postala pozornica njihovih beskrajnih bojeva. Ptolemej I. odvede 200.000 Judejaca godine 320. u Egipat i tako osnova veliku judejsku koloniju u Aleksandriji. Godine 198. sirski kralj Antioh Veliki podvrgnu trajno Palestinu pod sirsku vlast. Njegovi nasljednici, osobito Antioh Epifan (175.—163.) htjeli su svakako judejsku vjeru iskorijeniti i Judejce stopiti sa svojim poganskim podanicima. To dovede do vjerskih bojeva za slobodu, što ih opisuju obadvije knjige Makabejaca.

Prva knjiga Makabejaca kazuje nam bojeve za slobodu Judejaca u Palestini proti Sircima u godinama 175.—135. pr. Kr. Iza uvodnog izvještaja o pretpovijesti judejskog ustanka (gl. 1.—2.) opisuje najprije bojeve pod Judom Makabejcem (3, 1—9, 22) i pod Jonatom (9, 23—12, 54), onda oslobođenje od tuđinske vlasti pod jakom vladom zemaljskoga kneza i velikog svećenika Simona (13.—16.).

Druga knjiga Makabejaca izvješćuje o vjerskom proganjanju Antioha i o bojevima za obranu pod vodstvom Jude do njihove pobjede nad sirskim vojskovođom Nikanorom. Iza tri uvodna pisma i piščeva predgovora (gl. 1.—2.) opisuju se događaji pod Antiohom Epifanom do očišćenja hrama (3, 1—10, 8) i bojevi i pobjede Makabejaca pod Eupatorom i Soterom (10, 9—15, 40).

Obadvije knjige Makabejaca idu za tim, da opisujući pobjedne bojeve za obranu Judejaca proti napadajima na vjeru i narodnost pokažu moć i zaštitu providnosti Božje. Osim toga pisac druge knjige Makabejaca hoće da za vjersku pobudu i pouku osobito istakne: svetkovanje

blagdanâ (uvodna pisma), štovanje hrama u Jeruzalemu, vjeru u uskrsnuće, vrijednost mučeništva za vjeru (Eleazar, braća makabejska), nagradu ili kaznu za držanje ili kršenje zakona Božjega.

Jednak predmet obrađuju obje knjige Makabejaca, ali su ipak samostalne i jedna od druge nezavisne. U prvoj se knjizi spominju ljetopisci Ivana Hirkana (135.—104.), a ne spominje se osvojenje Jeruzalema i oskvrnjenje hrama po Pompeju (63. pr. Kr.), pa se zato njezino postanje meće između 104.—63. pr. Kr. Druga knjiga Makabejaca pisana je po svoj prilici iza prve knjige Makabejaca. Ona je izvadak iz povećeg djela (pet svezaka) nekoga Jasona iz Cirene, a ovo je djelo, što se kasnije izgubilo, pisano istom oko 162. pr. Kr. Prema tome druga knjiga Makabejaca nije mogla biti napisana prije 162. godine pr. Kr.

Pisac prve knjige Makabejaca bio je na svu priliku Judejac iz Palestine, jer veoma dobro poznaje Palestinu. Drugu je knjigu napisao po svoj prilici neki pobožan helenist Judejac. Za ovo mišljenje govori prije svega jezik izvornoga teksta. Origen i sv. Jeronim svjedoče, da je izvorni tekst prve knjige bio u hebrejskom, odnosno aramejskom jeziku, a druga knjiga u grčkom jeziku. Izvorni tekst prve knjige izgubio se je, i do nas je došao samo grčki prijevod, od kojega je nastao stari latinski tekst Itala.

Za povijesnu vjerodostojnost prve knjige jamči činjenica, da je njezin pisac iz onoga vremena, o kojemu je pisao, i da je imao pismena vrela (9, 22; 16, 24) i mnogobrojna pisma (na pr. 10, 17; 10, 25; 11, 29 i t. d.), što ih navodi točno, i onda, njegovo pripovijedanje potvrđuju svjetska povijesna djela i iskopine. Za vjerodostojnost druge knjige Makabejaca svjedoči spomenuti Jason iz Cirene, koji je bio suvremenik događaja, što ih je iznio, a pisac 2 Mkb točno ih je i ukratko uzeo od njega. I on točno navodi pismene dokaznice (1, 10—19; 9, 19—27; 11, 16—38). Njegovo se pripovijedanje sasvim podudara s 1 Mkb i s Josipom Flavijem.

Što se tiče visokih brojeva u obadvjema knjigama Makabejaca, treba znati, da su brojevi u izvornom tekstu pisani slovima i sitnim crticama, pa su se kod prepisivanja mogle lako uvući pogrješke.

A što se tiče samog natpisa ovih dviju knjiga, uzesmo natpis »Dvije knjige Makabejaca«, a ne »Dvije knjige o Makabejcima«, jer tako obično uzimaju i prijevodi drugih naroda.

PRVA KNJIGA MAKABEJACA

GLAVA 1.

Zločin kralja Antioha Epifana.

*1. Izakako je Aleksandar, sin Filipa od Macedonije, bio izašao iz zemlje Cetim i potukao Darija, kralja Perzijanaca i Medijanaca, naslijedi ga on u vlasti kao prvi među Grcima.

2. On je vodio mnoge ratove, zauzeo tvrđave i dao kraljeve poubijati.

3. On prodrije do međa zemlje i uze sebi plijen kod mnogobrojnih naroda. Postade mirno pred njim na zemlji. Tada postade obijestan, i srce se njegovo ponese.

4. On skupi silnu vojsku i podvrgnu zemlje, narode i kneževine pod svoju vlast, i oni mu moradoše plaćati danak.

5. Tada pade na bolesničku postelju i vidje, da mu je umrijeti.

6. Dozva najodličnije plemiće svoje, koji su bili uzrasli s njim, i još za života razdijeli među njih kraljevstvo svoje.

*7. Dvanaest godina bio je vladao Aleksandar, kada ga stiže smrt.

8. I plemići njegovi primiše vlast, svaki na svome mjestu.

9. Iza njegove smrti svi staviše krunu sebi na glavu, isto tako sinovi njegovi — dugo godina. Mnogu nevolju donesoše oni na zemlju.

*10. Od njih proizađe potomak bezbožan, Antioh Epifan, sin kralja Antioha. On je prije bio talac u Rimu, i postade kralj godine 137. grčkoga kraljevstva.

11. U one dane ustadoše u Izraelu ljudi opaki i predobiše mnoge govoreći: »Mi ćemo se pobratimiti s narodima okolnim! Otkako smo se odvojili od njih, stigla nas je mnoga nesreća.«

12. Taj se prijedlog dopade,

13. I neki od naroda izjaviše se spremni da idu kralju. Ovaj im dade punomoć, da uvedu običaje poganske.

*14. Oni sagradiše u Jeruzalemu rvaonicu po običaju pogana,

15. Postaviše opet sebi prednju kožicu i tako otpadoše od svetoga zavjeta. Oni se združiše s poganima i prodadoše se grijehu.

16. Kad je Antioh bio učvrstio vlast svoju, prohtjede mu se da vlast svoju protegne i na Egipat,

---

Gl. 1. (1) Zemlja Cetim (Ketim) označuje ovdje otoke i obale Grčke. Aleksandar pobijedi Perzijance najprije na rječici Granikosu u Misiji (334. pr. Kr.), onda kod Issusa, primorskoga grada u Ciliciji (333.).

(7) Aleksandar je umro g. 323. u Babilonu kao žrtva svoje neumjerenosti.

(10) Brojenje godinâ u knjigama Makabejaca osniva se na brojenju vremena (kronologiji) sirskoga kraljevstva, što počinje s 312. godinom pr. Kr. Godina 137. grčkoga kraljevstva prema tomu je godina 175/174. pr. Kr.

(14—15) Rvaonica bila je jedna vrsta gombaonice. Kako su se rvali ili gombali goli, to su Judejci Helenisti nekom operacijom sakrili sebi znak obrezanja (»postaviše opet sebi prednju kožicu«, isp. 1. Mojs 17, 11), da im se ne rugaju pogani. To je u očima pobožnih Judejaca bio otpad od vjere, od svetoga zavjeta.

da zapovijeda nad obadvjema zemljama.
17. I on pođe sa silnom vojskom u Egipat, s kolima, sa slonovima, s konjanicima i s velikim brodovljem.
18. Ratovao je s Ptolemejem, kraljem egipatskim. Ptolemej nagnu bježati pred njim i umaknu.
19. Mnogi su bili ranjeni i pali. Tvrdi gradovi egipatski bili su osvojeni, i zemlja je egipatska bila oplijenjena.
20. Iza pada Egipta vrati se Antioh godine 143. natrag i pođe sa silnom vojskom proti Izraelu i Jeruzalemu.
21. U obijesti svojoj uđe u svetište i odnese zlatni kadioni žrtvenik, svijetnjak i što je pripadalo njemu,
*22. Sto za kruhove postavljene, sudove, zdjele i zlatne kadionice, zastor, vijence i zlatni ures na prednjoj strani hrama. I otrga sve drugo.
23. Zaplijeni srebro i zlato i skupocjeno posuđe i što je našao sakrivena blaga.
24. Sa svim tim plijenom vrati se u svoju zemlju. Osim toga počinio je krvoproliće i govorio veoma ohole govore.
25. Žalost duboka dođe na Izraela po svim njegovim krajevima.
26. Plemeniti i najstariji jadikovali su veoma, djevojke i momci iščeznuše, ljepota ženama uvenu.
27. Svaki je zaručnik tugovao, zaručnica u sobi zakopala se u jad.
28. Zemlja se je potresla poradi svojih stanovnika, sva je kuća Jakovljeva bila osramoćena.
29. Dvije godine po tom posla kralj poreznoga pobirača u gradove Judine. On dođe sa silnom vojskom u Jeruzalem.
30. Lukavo im ponudi mir, tako da mu povjerovaše. Ali on iznenada napade grad, zadade mu težak udarac i poubija mnoge Izraelce.
31. Izakako je bio oplijenio grad, zapali ga i poruši njegove kuće i zidove unaokolo.
32. žene i djecu odvede u ropstvo i stada pozatvara.
*33. Grad Davidov izgradi sebi za jaku tvrđavu s velikim i tvrdim zidovima i čvrstim kulama.
34. Onda postavi u nj bezbožan narod i otpadan izrod, da se utvrdi u njemu.
35. I dobavi mu oružje i životne namirnice i skupljeni plijen iz Jeruzalema. Tako postade tvrđava jedna velika zamka.
36. Za svetište postade zasjeda, za Izraela uvijek dosadan vrebač.
37. Oko svetišta proliše krv nedužnu, oskvrniše mjesto sveto.
38. Poradi njih pobjegoše stanovnici Jeruzalema, i tako on postade prebivalište tuđemu narodu. Vlastitim potomcima postade tuđ, ostaviše ga djeca njegova.
39. Svetište njegovo postade pusto kao pustinja, blagdani njegovi postadoše jedna tuga, subote njegove jedna sramota, čast njegovu prezreše.
40. Kako je nekoć bila njegova krasota, tako sad postade velika njegova sramota. U žalost se pretvori sva sjajnost njegova.
41. Tada izdade kralj za sve kraljevstvo zapovijed, da svi moraju

(22) »Zastor«. t. j. zastor pred svetinjom nad svetinjama. »Vijenci« ili krune bili su darovi posvetni.
(33) »Grad Davidov« bio je u neposrednoj blizini hrama, ali ne sjeverno od hrama na mjestu kasnije tvrđave Antonije, nego južno. Apolonije utvrdio je tvrđavu visokim kulama na uglovima i sa strane. U tvrđavi je sirska posada, trajna prijetnja glavnome gradu.

postati jedan narod, i svaki da mora ostaviti svoje običaje.

42. Svi se narodi podvrgoše zapovijedi kraljevoj.

*43. I mnogi Izraelci prionuše za njegovu vjeru; žrtvovaše idolima i oskvrniše subotu.

44. I posla kralj u Jeruzalem i u gradove Judine glasnike s pismenom zapovijedi, da se moraju ravnati po običajima, što su dosada bili zemlji tuđi.

45. Da moraju dokinuti žrtve paljenice, zaklanice i naljeve u hramu, subote i blagdane oskvrniti.

*46. I svetište i svete obeščastiti.

47. Proti tome da moraju podići žrtvenike, gajeve i likove idolske i svinje i druge nečiste životinje žrtvovati.

48. Svoje sinove da imaju ostaviti neobrezane i svoje duše okaljati svakojakom nečistoćom i gnusobom.

49. Tako su imali zakon zaboraviti i sve ustanove dokinuti.

50. A tko bi radio proti zapovijedi kraljevoj, imao je poginuti.

51. Takve propise dade izdati na kraljevstvo svoje i ponamjesti nadzornike za sav narod. Zapovjedi, da gradovi Judini, svi gradovi, imaju žrtvovati.

52. Mnogi od naroda pridružiše se njima, svi, koji otpadoše od zakona. Oni počiniše zlo u zemlji.

53. Primoraše Izraela, da se krije u svakojakim skrovištima.

*54. Dana 15. kasleua godine 145. počiniše gnusobu pustošenja na žrtveniku, posagradiše unaokolo po gradovima Judinim žrtvenike

55. I prinesoše na kućnim vratima i na cestama kâd.

56. Sve knjige zakona, što ih nađoše, porazderaše i spališe.

57. Ako bi se u koga našla knjiga zavjeta, ili ako bi se tko ravnao po zakonu, izručili bi ga smrti po zapovijedi kraljevoj.

58. Takvim nasilnim mjerama postupali su mjesece i mjesece proti Izraelu, proti svakomu, koga bi stigli u raznim gradovima.

59. Dana 25. mjeseca žrtvovaše na žrtveniku, koji je bio postavljen na žrtveniku za žrtve paljenice.

60. Po zapovijedi usmrtiše žene, koje su bile dale obrezati djecu svoju,

61. I objesiše im djecu o vrat, oplijeniše kuće njihove i usmrtiše one, koji su se bili obrezali.

62. Ali mnogi u Izraelu ostadoše postojani i tvrdo odlučiše, da ne će uživati ništa nečisto.

*63. Radije htjedoše poginuti, negoli se onečistiti jelima i prekršiti sveti zavjet. I tako poginuše.

64. Strahovit je sud gnjeva bio na Izraelu.

---

(43) Judejci, koji se podvrgoše kraljevoj zapovijedi, bili su većinom oni, što su trgovali po velikim gradovima.

(46) »I svete«: sveti su sveti narod izraelski.

(54) Kasleu odgovara studenomu—prosincu. Pod »gnusobom pustošenja« (isp. Dan 11, 31; 12, 11) razumijeva se poganski mali žrtvenik, što je bio podignut na velikom judejskom žrtveniku za žrtve paljenice. — »Dana 15. kasleua«; neki drže, da bi trebalo čitati »dana 25. kasleua«.

(63) »Onečistiti se jelima«, t. j. mesom od žrtava idolskih, od nečistih životinja i mesom krvavim.

GLAVA 2.

Matatija.

*1. U one dane ustade Matatija, sin Ivanov i unuk Simeonov. On je bio svećenik od sinova Joaribovih u Jeruzalemu i stanovao je u Modinu.
*2. Imao je pet sinova: Ivana, s pridjevkom Gadis,
*3. Simona, s pridjevkom Tasi,
*4. Judu, koji se zvao Makabejac,
*5. Eleazara, s pridjevkom Abaron, i Jonatu, koji se zvao Afus.
6. Kad on vidje gnusobe u Judi i u Jeruzalemu,
*7. Reče: »Jao meni! Zašto se rodih, da gledam raspad svojega naroda, slom svetoga grada! Da besposlen tu sjedim, kad ga predadoše neprijatelju, i kad je svetište u vlasti tuđinaca!
8. Hram njegov nalik je na čovjeka obrukana,
9. Sjajno posuđe njegovo odnesoše kao plijen, po cestama sasjekoše djecu njegovu, mladići njegovi pod mačem neprijatelja.
10. Ima li još narod, koji mu nije zapovijedao, koji se nije domogao plijena njegova?
11. Otrgan je sav ures njegov: nekoć slobodan, sada je rob.
12. Naše svetište, naš ures, naša slava, gledaj samo, kako je opustošeno, od pogana oskvrnjeno!
13. Što da još živimo?«
14. Matatija i sinovi njegovi razdriješe haljine svoje, obukoše odijelo pokorničko, i tugovali su veoma.
*15. Tada dođoše poslanici kraljevi u grad Modin, da stanovnike žrtvama navedu na otpad.
16. Mnogi od Izraela stupiše na stranu njihovu. A Matatija i sinovi njegovi držali se zajedno tvrdo.
17. Tada rekoše poslanici kraljevi Matatiji: »Ti si ugledan i visok činovnik ovoga grada i opremljen sinovima i braćom.
*18. Pa pristupi kao prvi i učini, što zapovijeda kralj, kao što učiniše svi narodi i ljudi Judini i oni, koji preostaše u Jeruzalemu! Onda sa svom kućom svojom pripadaš prijateljima kraljevim, i zlato i srebro i svi drugi darovi dat će se tebi i sinovima tvojim.«
19. A Matatija povika iza glasa: »I ako svi narodi u području kraljevu pođu za njim, vjeru otaca svojih izdadnu i naredbi se njegovoj podvrgnu,
20. Mi ćemo ipak, ja, sinovi moji i braća moja hoditi u zavjetu otaca svojih!
21. Daleko neka je od nas, da izdamo zakon i ustanove!
22. Zapovijedi kraljevoj mi se ne podlažemo. Mi ne odstupamo od vjere svoje, ni nadesno ni nalijevo!«

Gl. 2. (1) Matatija znači »dar Gospodnji«; skraćeno Matija kod Josipa Flavija. — Modin, danas El-Midže na cesti od Jeruzalema u Jafu, 12 kilometara istočno od Lide. Vulgata: »u gori Modinu« (»in monte Modin«).
(2) Gadis (Gaddis) znači sretan (Felix, Srećko).
(3) Tasi (Thassi) znači revan (Revnik).
(4) Makabejac (Machabaeus), od kaldejskoga »makkaba«, znači malj, malj proti neprijateljima, kao Karlo Martel (martel = malj, čekić).
(5) Abaron (neki čitaju Hauran) znači probodač. — Jonata (hebrejski i grčki Jonatan). Vulgata ima ovdje Jonatan, a onda uvijek Jonata (Jonathas), i taj oblik mi uzesmo. — Afus (Apphus) znači lukav.
(7) »Da besposlen tu sjedim«, tu u Modinu!
(15) Ovaj redak Vulgata više opisuje negoli prevodi.
(18) Naslov »prijatelj kraljev« dobivali bi u staro doba najviši savjetnici kraljevi i visoki činovnici u kraljevstvu (isp. Est 1, 3; Iv 19, 12).

23. Jedva je bio izgovorio ove riječi, a to pristupi pred očima sviju jedan od Judejaca, da na žrtveniku u Modinu žrtvuje po zapovijedi kraljevoj.
24. Kad to vidje Matatija, razgnjevi se, i nutrina njegova uzdrhta. S pravom rasplamćen od gnjeva, baci se na nj i ubi ga na žrtveniku.
25. Ujedno ubi činovnika kraljevskoga, koji je imao nagoniti na žrtvovanje, i obori žrtvenik.
*26. Kao Fines proti Zambriju, sinu Salomovu, tako je on revnovao za zakon.
27. Tada u gradu povika Matatija iza glasa: »Za mnom, tko revnuje za zakon i stoji uz zavjet!«
28. I pobježe sa sinovima svojim u goru. Ostaviše imanje i dobro svoje u gradu.
29. Tada otidoše mnogi ljudi, koji su težili za pravom i pravdom, u pustinju i tamo se nastaniše
30. Sa ženama i djecom i stadom, jer su ih bila stizala sve tvrđa zla.
31. I dojaviše kraljevskim činovnicima i četama u gradu Davidovu Jeruzalemu, da su neki od preziratelja kraljevske zapovijedi sišli u spilje pustinje.
32. U velikom broju naturiše se za njima, dostigoše ih, postaviše se proti njima i spremiše se za boj proti njima u subotu.
33. Doviknuše im: »Dosta je već! Izađite! Podvrgnite se zapovijedi kraljevoj, onda ostajete na životu!«
*34. A ovi odvratiše: »Ne izlazimo i ne pokoravamo se zapovijedi kraljevoj. Ne ćemo oskvrniti subote.«
35. Odmah zametnuše oni boj proti njima.
36. Ali oni ne odvratiše ništa. Ne baciše kamena na njih, niti zakrčiše spilje svoje.
37. Rekoše: »Umrimo svi zajedno s čistom savjesti! Nebo i zemlja svjedoci su, da nas ubijate nepravedno.«
38. Tada oni zametnuše u subotu boj proti njima, i tako izginuše sa svojim ženama i djecom i stadom — oko tisuću ljudi.
39. Kad to čuše Matatija i prijatelji njegovi, bolno protužiše za njima.
40. Onda rekoše jedan drugome: »Ako učinimo svi tako kao braća naša, i ako se ne budemo borili proti poganima za život svoj i zakon svoj, brzo će nas uništiti s površine zemlje.«
*41. Zato istoga dana stvoriše odluku: »Svakoga, koji se zarati s nama u subotu, napast ćemo. Ne damo se ubijati kao braća naša u spiljama.«
*42. Tada se skupi oko njih četa Asidejaca, hrabri ljudi iz Izraela, svi od srca odani zakonu.

(26) Finees u svojoj revnosti probode kopljem odmetnika Zambrija (isp. 4 Mojs 25, 6—15).
(34) Držali su boj i obranu za oskvrnjenje subote.
(41) Uvidješe, da nužna obrana ne oskvrnjuje subote.
(42) »Četa Asidejaca«. Ovo je ime grčki oblik od hebrejske riječi »hasidim«, t. j. pobožan. Tako se je zvala jedna vrsta Judejaca, što su bili veoma odani zakonu. Oni su, i prije ustanka Makabejaca, ustajali proti uvlačenju nauke i nećudoređa sa strane poganske. Najbolji se između njih ujediniše s Makabejcima, da brane svoju zajedničku vjeru, ali se ne stopiše s njima, pa bi kadikad poduzeli štogod nezavisno (isp. 7, 13, 2 Mkb 14, 6). Tekst poprimljen ima četa Judejaca; sirski tekst ima četa Izraelaca; Vulgata je pročitala Asidejaca (»synagoga Assidaeorum«), i čini se, da je to čitanje ispravno

43. Njima se pridružiše kao dobro pojačanje svi, koji su bili pobjegli od zla.
44. Tako sastaviše vojsku i poubijaše zločince u svojemu gnjevu i bezbožnike u svojoj jarosti. Preostali spasiše se bijegom u zemlju pogansku.
45. Matatija i prijatelji njegovi obiđoše po zemlji i porušiše žrtvenike.
46. Silom obrezaše djecu neobrezanu, gdje bi takovu našli u području Izraelovu.
47. Progonili su obijesne i dobar su uspjeh imali u svom djelovanju.
48. Tako zastitiše zakon od nasrtajâ pogana i kraljeva i osujetiše pobjedu grješnikâ.
49. Kada se dani Matatijini primakoše kraju, reče on sinovima svojim: »Oholost i kazna danas su na vidiku, doba razora i ljutoga gnjeva.
50. Pa se borite sad, djeco, za zakon! Izložite svoj život za zavjet djedova svojih!
51. Spomenite se djelâ otaca svojih, što ih oni izvršiše u svoje doba! Bit će vam tada velika slava i vječno ime.
*52. Nije li Abraham bio pronađen vjeran u kušnji, i nije li mu to uzeto u pravdu?
*53. Josip je držao zakon u vrijeme nevolje svoje, i postade tako gospodar Egiptu.
54. Plemenitu revnost pokaza Finees, naš pradjed: tako on dobi obećanje vječnoga svećeništva.
*55. Isus izvrši zapovijed i postade sudac u Izraelu.
*56. Kaleb dade svjedočanstvo pred svim narodom: zato mu pripade zemlja kao baština.
*57. David u pobožnosti svojoj dobi prijesto kraljevski za vječna vremena.
*58. Ilija, pun revnosti za zakon, bi uzet u nebo.
*59. Ananija, Azarija, Misael pouzdaše se i biše spašeni od smrti u plamenu.
60. Danijel u svome strahu Božjemu bi izbavljen iz ralja lavovskih.
61. Po tom spoznajte od koljena do koljena, da još nijedan ne propade, koji se ufao u njega!
62. Ne bojte se prijetnja bezbožnika, jer će sjajnost njegova biti smeće i hrana crvima!
63. Danas je još uzvišen, a sutra ga nema više: vratio se u svoj prah, nestao je sa svojim osnovama.
64. Zato, djeco moja, ohrabrite se! Stojte muževno za zakon! Jer slavu svoju naći ćete u njemu.
65. Znam, da je Simeon, brat vaš, čovjek razborit. Slušajte ga uvijek: On neka vam bude otac!
66. Juda Makabejac, hrabar junak od mladosti, neka bude vojskovođa vaš i neka vodi rat proti narodima!
67. Okupite oko sebe sve vjerne zakonu i osvetite narod svoj!
68. Osvetite se poganima i držite čvrsto uz propise zakona!«

(52) Isp. 1 Mojs 15, 6; 1 Mojs 22.
(53) Isp. 1 Mojs 39 sl.
(55) Isp. 4 Mojs 27, 16—23. Isus je kasniji izgovor imena Jozue.
(56) Isp. 4 Mojs 14, 6—24.
(57) »Za vječna vremena«: kuća (dinastija) Davidova tijekom vijekova iščeznula je s pozornice povijesti. Matatija je čuo od prorokâ, da će se prijesto Davidov opet podići po jednom njegovu potomku, po Mesiji, čijemu kraljevstvu ne će biti kraja: »kraljevat će (Krist) u vijeke vijekova« (Otkr 11, 15).
(58) Isp. 1 Kralj 17—20.
(59) Isp. Dan 3. i 6.

69. Tada im dade svoj blagoslov i bi pridružen ocima svojim.

*70. On umrije godine 146., i sinovi njegovi sahraniše ga u očinskoj grobnici njegovoj u Modinu. Sav mu Izrael održa veliko tugovanje.

GLAVA 3.

Pobjede Jude Makabejca do ponovne posvete hrama.

1. Na njegovo mjesto stupi njegov sin Juda s pridjevkom Makabejac.

2. Sva su ga braća njegova podupirala, isto tako svi, koji su se bili pridružili njegovu ocu, i radosno su se borili za Izraela.

*3. Nadaleko prodiči on narod svoj. Kao div obuče oklop, opasa se oružjem, pođe u boj, mačem svojim očuva tabor.

4. U svojim je djelima bio kao lav, kao mlad lav, koji riče za plijenom;

*5. Nanjušio bi odmetnike i progonio ih, opalio bi tlačitelje naroda svojega.

6. Zadrhtaše pred njim od straha izdajnici, svi zločinci padoše u tjeskobu: i tako mu je posrećilo oslobođenje.

7. Razjario je pogdjekojega kralja, razveselio je Jakova svojim djelima. Spomen je njegov uvijek u blagoslovu.

*8. Išao bi po Judi od grada do grada i zle bi uništio. Odvrati gnjev od Izraela.

9. Ime njegovo prodrije do na granice svijeta, i on sabra razasute.

*10. A Apolonije skupi pogane i veliku vojsku iz Samarije za boj proti Izraelu.

11. Kad to saznade Juda, pođe mu nasusret, potuče ga i ubi ga. Mnogi biše ranjeni i padoše; ostali pobjegoše.

12. Oni uzeše plijen sebi. Juda zaplijeni mač Apolonijev i nosio ga je u boju sve dane svoje.

13. Kad doču Seron, vođa sirske vojske, da je Juda bio sakupio ljude, četu vjernih, što s njim pođoše u boj,

14. Reče: »Ime ću sebi steći i slavan ću biti u kraljevstvu, ako pobijedim Judu i pristaše njegove, koji prezreše zapovijed kraljevu.«

*15. Tako se on opet diže. S njim pođe jaka vojska bezbožnika, da ga podupru u osveti nad Izraelcima.

*16. Dođoše do uzlaza u Bethoron. Juda im izađe ususret s malo ljudi.

17. I kad ovi ugledaše vojsku, što se primicala, rekoše Judi: »Kako se možemo, ovako malobrojni, boriti proti takvoj premoći? Usto smo izmoreni, jer još ništa nijesmo jeli.«

---

(70) »Godine 146.« u eri (vijeku) Seleucidâ, t. j. godine 166/165. prije Krista.

Gl. 3. (3—9) U ovom hvalospjevu Judi Makabejcu divan je paralelizam (poredost) i pjesnički ritam (omjernost).

(5) »Odmetnike«, t. j. odmetnike Judejce i mnoge pogane (Sirce) pobacao je u oganj.

(8) »Odvrati gnjev«, t. j. Božji.

(10) »A Apolonije«: Pisac prve knjige Makabejaca pretpostavlja, da je taj kraljev vojskovođa poznat njegovim čitateljima. Bio je Apolonije upravo podigao Samarijane u boj, jer je poznavao mržnju Samarijana na Judejce.

(15) »Jaka vojska bezbožnika«, t. j. Judejaca otpadnika.

(16) Bethoron, jedno pet sati zapadno od Jeruzalema, bio je dvostruk grad s Gornjim i Donjim Bethoronom. Od Donjega grada vodio je kameni uzlaz u Gornji grad. (Isp. i Joz 10, 10 sl.; 1 Kralj 13, 18.).

*18. Juda odvrati: »Može lako biti, da mnogi padnu u ruke malima. Bogu nebeskomu jednako je, da spasi s množinom ili s malinom.

19. Jer pobjeda u boju ne stoji do veličine vojske, nego s neba dolazi jakost.

20. Oni dolaze k nama puni oholosti i bezbožnosti, da nas sa ženama i djecom unište i oplijene.

21. A mi se borimo za život svoj i zakone svoje.

*22. On će ih pred očima našim satrti. Ne bojte se dakle od njih!«

23. Jedva je bio dovršio svoj govor, navali iznenada na njih. Seron bi satrven s vojskom svojom.

24. Oni ih potjeraše od uzlaza Bethorona do u ravnicu dolje, i pade ih oko osam stotina ljudi; ostali pobjegoše u zemlju filistejsku.

25. Tako se počeše bojati od Jude i braće njegove, i strah spopade narode poganske unaokolo.

26. Ime njegovo doprije do kralja, i sav je svijet pripovijedao o bojevima Judinim.

27. Kad kralj Antioh bi obaviješten o tim događajima, raspali se gnjev u njemu. On sabra svu vojsku kraljevstva svojega, silnu vojsku.

28. Otvori riznicu svoju i dade četama svojim plaću za godinu dana. Onda im naloži, da budu spremni za svaku službu.

29. A tad doznade, da su novci u riznicama njegovim pri kraju, i da su dohoci iz zemlje postali slabiji poradi ustanka i nevolje, koju je bio svalio na zemlju ugnjetavajući prastare običaje.

30. Zato se poboja, da ne bi, kako je to već bilo jedamput i dvaput, imao dosta za troškove i darove, što ih je prije bio dijelio darežívljivijom rukom i bogatije negoli prijašnji kraljevi.

31. U toj velikoj brizi odluči poći u Perziju, povisiti poreze u pokrajinama i tako namaći novaca.

32. On ostavi Lisiju, jednoga od najuglednijih plemića, kao upravitelja državnih poslova od Eufrata do međa Egipta.

33. Naloži mu i odgoj svojega sina Antioha, dok se vrati.

34. Nadalje mu predade polovicu vojske i slonove i opunomoći ga da izvede sve njegove osnove i naputke za stanovnike u Judeji i Jeruzalemu.

35. On je imao poslati vojsku proti njima, da sasvim slomi moć Izraela, da uništi ostatke u Jeruzalemu i da izbriše spomen njihov na ono mjesto.

36. U svemu području njihovu imao je naseliti strance i zemlju ždrijebom razdijeliti među njih.

*37. Kralj uze sa sobom drugu polovicu vojske, ostavi godine 147. glavni grad Antiohiju, prijeđe Eufrat i prođe visočine.

(18) »Bogu nebeskomu« ili »Bogu neba«: neki rukopisi ne spominju ovdje ime Božje, nego samo Nebo (isp. niže 4, 24).

(22) On će ih pred očima našim satrti«, tako grčki tekst; a Vulgata pridodaje: »A on Gospod«. Namjerce se izostavlja u 1 Mkb ime Gospodnje, a bit će iz poštovanja prema imenu Jahve. Kasnije su rabini talmudisti stavljali mjesto »Jahve« riječ »šema«, t. j. ime, ili riječ »šemaid«, t. j. nebo.

(37) Nastavak ovoga putovanja Antiohova pripovijeda se niže u gl. 6. — »Godine 147.«, t. j. godine 165/164. pr. Kr.

*38. A Lisija izabra Ptolemeja, sina Doriminova, Nikanora i Gorgiju, ljude hrabre između prijatelja kraljevih.

39. S njima posla četrdeset tisuća pješaka i sedam tisuća konjanika, da uđu u zemlju Judinu, pa da je poharaju po zapovijedi kraljevoj.

*10. Oni se podigoše sa svom vojskom svojom i pođoše. U ravnici kod Emausa udariše svoj tabor.

*41 Kad to čuše trgovci onoga kraja, uzeše sa sobom vrlo mnogo srebra i zlata i okova i otidoše u tabor, da pokupuju Izraelce kao robove. Također im se pridružiše čete iz Sirije i zemlje filistejske.

42. Juda i braća njegova vidješe, da zlo prijeti sve više i da su se čete već utaborile na njihovu području. Usto dočuše za kraljevu zapovijed, da se narod sasvim uništi.

43. Tada rekoše jedan drugome: »Dignut ćemo narod svoj iz poniženja i borit ćemo se za narod svoj i za svetište svoje!«

44. I oni se sabraše, da budu spremni za boj, da se mole i da vapiju za milost i milosrđe.

*45. Jeruzalem je ležao pust kao pustinja, od djece njegove nitko više nije izlazio ni ulazio; pogažen je bio hram; narod je tuđi bio u tvrđavi; konačili su u njemu pogani. Radost je bila oduzeta Jakovu; frule su i citare bile zamukle.

*46. Tako se sabraše i pođoše u Masfu, naprema Jeruzalemu; jer je negda služila Izraelu Masfa kao mjesto molitve.

47. Onoga su dana postili, obukli se u haljine pokorničke, posuli pepeo na svoju glavu i razdrli odjeću svoju.

*48. Onda su razvili knjigu zakona, slično kako su pogani pitali svoje idolske likove.

*49. I donijeli su tamo svećeničke haljine i prvine i desetine, i pozvali su nazireje, kojima je bilo isteklo vrijeme.

50. Tada su iza glasa zavapili k nebu: »Što da činimo s ovima? Kamo da ih vodimo?

(38) Ptolemej, pridjevak mu »Makron«, bio je kraljev namjesnik u Celesiriji (latinski Coelesyria, grčki ἡ Κοίλη Συρία, t. j. šuplja Sirija, zemlja, dolina među Libanom i Antilibanom). Isp. 2 Mkb 4, 45 sl.; 8, 8; 10, 12 sl. — Nikanor (isp. 2 Mkb 8, 9 sl. — Gorgija (Gorgias), isp. niže 4, 1; 5, 59 sl. i 2 Mkb 10, 14; 12, 32 sl.

(40) Emaus, danas Amvas, leži 40 km zapadno od Jeruzalema. Emaus u Lk 24, 13 leži u blizini Jeruzalema.

(41) Trgovci robljem pođoše s velikim svotama u tabor Siraca, da kupuju Judejce kao robove. — »I okova«, u grčkom πέδας, po svoj prilici pravo čitanje. Poprimljeni tekst ima παῖδας; i Vulgata: pueros, t. j. sluge, što vode robove.

(45) »Nije izlazio ni ulazio«, to je hebraizam, a znači: »nitko se nije slobodno kretao. Čitav je ovaj redak izražen pjesnički.

(46) »Jer je negda služila Izraelu Masfa kao mjesto molitve.« Na pr. tamo je bio Samuel žrtvovao (isp. 1 Kralj 7, 5 sl.). Mjesto je bilo jedno 10 km daleko od Jeruzalema, na sjeveroistoku.

(48) Otvorili bi onako na sreću kakvo mjesto Svetoga Pisma i uzeli bi dotično mjesto kao odgovor Božji.

(49—50) Nazireji, koji su bili učinili zavjet, morali su nakon dovršena svojega vremena prinijeti žrtvu u hramu. Stoga to tjeskobno pitanje: Što činiti u sadašnjim prilikama? — »što da činimo s ovima?« To jest s nazirejima i s onima, što bi donijeli prvine i desetine. A donijeli bi ljudi svoje prvine i desetine, da pokažu svoju vjernost i odanost Gospodu.

51. Tvoje svetište pogaženo je i oskvrnjeno, i tvoji su svećenici žalosni i pokunjeni.

52. Eto, kako su se okupili pogani, da nas unište! Znaš, što su naumili s nama.

53. Kako im možemo odoljeti, ako nas ti ne pomogneš?«

54. Tada uzeše trubiti u trube i podigoše viku veliku.

55. Nato postavi Juda vođe narodu, tisućnike, stotnike, pedesetnike i desetnike.

*56. Sve, koji su bili sebi sagradili novu kuću ili uzeli ženu ili zasadili vinograd, i strašljivce pusti da po zakonu otidu kući.

57. Onda se podiže vojska i utabori se južno od Emausa.

58. Juda reče: »Spremite se i pokažite se kao ljudi hrabri! Za sutra rano držite se spremni za boj proti tim poganima, koji se okupiše proti nama, da unište nas i svetište naše!

59. Jer bolje je, da umremo u boju, nego da gledamo nesreću svojega naroda i svetišta. Ali kako nebo hoće, onako neka bude!«

GLAVA 4.

Juda Makabejac pobjeđuje Gorgiju i Lisiju. Očišćenje hrama.

1. Gorgija uze pet tisuća ljudi i tisuću izabranih konjanika, i podiže se vojska noću,

*2. Da napadne Judejce u taboru i da ih udari iznenada. Pritom su im služili ljudi iz tvrđave kao vođe.

3. Juda doznade to i podiže se isto tako s vojskom svojom, da udari na vojsku kraljevu,

4. Dok su čete još daleko bile od tabora.

5. I Gorgija napade noću tabor Judin, ali ne nađe nikoga. Tada ih zatraži u gori: jer je pomislio, oni bježe pred nama.

*6. Kad osvanu dan, pojavi se Juda sa samo tri tisuće ljudi u ravnici. A nijesu imali mačeva i oružja za obranu, kako bi željeli.

7. Vidjeli su naime, kako je bio tabor pogana jako opkopan, od konjanika opkoljen, a sve sami ljudi za rat uvježbani.

8. Tada reče Juda ljudima, što su bili s njim: »Ne bojte se od mnoštva njihova i ne plašite se od navale njihove!

9. Sjetite se, kako su oci naši bili spašeni u Crvenom moru, kad ih je progonio faraon s vojskom!

10. Zavapimo sad k nebu, da pokaže na nama milosrđe, da se spomene zavjeta s ocima našim i da tu vojsku utamani danas pred očima našim.

11. Tako će upoznati svi pogani, da Izrael ima spasitelja i osloboditelja.«

12. Kad stranci pogledaše i vidješe gdje se primiču,

13. Izađoše iz tabora u boj. Ljudi Judini zatrubiše u trube,

14. I boj započe. Pogani biše potučeni i pobjegoše u ravnicu.

*15. Sva zadnja četa popade od mača; druge su progonili do

(56) Po 5 Mojs 20, 5—8 bile su izvjesne osobe slobodne od nošenja oružja.

Gl. 4. (2) »Ljudi iz tvrđave«; Vulgata: »sinovi, što su bili iz tvrđave« (hebraizam). To je bila četa Siraca s gore Siona (isp. 1, 35 sl.).

(6) »Tri tisuće ljudi« imao je Juda sa sobom za napadaj, a druge pričuve bile su pod Simonom, Josipom i Jonatom; sva je vojska brojila malo više od 7000 ljudi (isp. 2 Mkb 8, 16. 22. 23).

(15) Gezeron (Gazara), kanaanski kraljev grad između Bethorona i morske obale. — »Do u polja Idumeje«; drugi čitaju »Judeje« ('Ιουδαίας); čitanje »Idumeje« ('Ιδουμαίας) pogrješka je veoma staroga prepisivača, za kojim se povedoše Josip Flavije i prijevod sirski i Vulgatin. — Azot, danas Ezdud, jedan od filistejskih kraljevih gradova. — Jamnija nedaleko od Azota.

Gizerona i do u polja Idumeje, Azota i Jamnije. Pade od njih do tri tisuće ljudi.

16. Juda se s vojskom svojom vrati od proganjanja.

17. I reče narodu: »Ne idite za plijenom; jer još stoji boj pred nama.

18. Nedaleko od nas stoji Gorgija s vojskom svojom u gori. Stojte sada samo čvrsto u boju proti neprijateljima našim! Poslije možete posve mirno plijen zaplijeniti.«

19. Dok je Juda još govorio tako, pojavi se jedan odio, što je silazio s gore.

20. Ovaj vidje, da su njihovi bili natjerani u bijeg i da je tabor bio zapaljen.

21. Kad to vidješe, spopade ih velik strah. I kad još ugledaše u ravnici vojsku Judinu spremnu za boj,

22. Pobjegoše svi skupa u zemlju filistejsku.

23. Juda uze sad plijeniti tabor, i zaplijeniše mnogo zlata i srebra, modra i crvena skerletna platna i mnogo drugo blago.

*24. Kad su se vraćali, pjevali su hvalospjeve i klicali gore u nebo: »On je dobar, i vječno traje milost njegova!«

25. Tako je onoga dana bila velika sreća za Izraela.

26. Svi stranci, što su bili umakli, otiđoše k Lisiji i javiše mu sve, što se je zbilo.

27. Na ovu vijest bi on veoma uplašen i satrven, jer se Izraelu nije desilo onako, kako je on bio htio, i ne onako, kako mu je kralj bio naložio.

28. Zato slijedeće godine podiže u boj proti njima šezdeset tisuća izabranih ljudi i pet tisuća konjanika.

*29. Otidoše u Idumeju i utaboriše se kod Betsure. Juda se namjesti naprema njima s deset tisuća ljudi.

30. Kad je vidio silnu vojsku, pomoli se: »Neka si blagosloven, spasitelju Izraela, koji si napadaj diva uništio po svojemu slugi Davidu i vojsku pogana predao u ruke Jonati, sinu Saulovu, i njegovu štitonoši!

31. Daj tu vojsku u ruke svojemu narodu Izraelu, da bude pokorena sa svojim ratnicima i konjanicima!

32. Utjeraj strah u njih! Slomi prkos njihov, i neka zadršću poradi poraza svojega!

33. Obori ih mačem onih, koji te ljube! Tada će svi, koji poznaju ime tvoje, hvaliti tebe hvalospjevima.«

34. Nato započeše bitku, i pade od vojske Lisijine oko pet tisuća ljudi u blizom boju.

35. Kad vidje Lisija poraz svoje vojske i bojnu srčanost judejske vojske, kako je bila odlučna, da slavno živi ili umre, vrati se natrag u Antiohiju. On skupi strane plaćenike, da iznova s pojačanom vojskom provali u Judeju.

36. Juda i braća njegova rekoše: »Eto, neprijatelji su naši unište-

(24) Isp. Ps 118 [117], 1. 29; 136 [135], 1 sl. — »I klicali gore k nebu«. Vulgata: »I klicali su Bogu u nebo« (»et benedicebant Deum in coelum«). Ali je vjerojatnije, da je prvotni tekst, ovdje kao i drugdje, mjesto Jahve (Gospod) uzeo Nebo (isp. 3, 18 s bilješkom).

(29) Tvrđava Betsura bila je na visočini, 28 km južno od Jeruzalema; bila je mjesto judejsko prema Idumeji najviše izbočeno. U vrijeme Makabejaca puno se je borilo oko toga mjesta. Vulgata uzima krivo Bethoron mjesto Betsura. Vulgata naime prevodi: »I dođoše u Judeju, i utaboriše se u Bethoronu«; naprotiv grčki tekst prevodi: »Otidoše u Idumeju i utaboriše se kod Betsure.«

ni! Pa uzađimo, da očistimo i opet posvetimo svetište!«

37. Tada se skupi sva vojska, i uzađoše na brdo Sion.

*38. Tamo vidješe svetište opustošeno, žrtvenik oskvrnjen, vrata spaljena. U trijemovima razvriježila se šikara kao u šumi ili u gori. Ćelije su bile razorene.

39. I razdriješe haljine svoje, podigoše velik jauk i posuše pepeo na glavu svoju.

40. Tada se baciše na lice svoje na zemlju, zatrubiše u trube na znak i zavapiše k nebu.

41. Onda odredi Juda ljude za boj proti onima, koji su bili u tvrđavi, dok bi on čistio svetište.

42. Nato izabra besprijekorne, zakonu vjerne svećenike.

*43. Ovi očistiše svetište i snesoše kamenje gnusobe na mjesto nečisto.

44. Tada se posavjetovaše, što da se radi od oskvrnjena žrtvenika za žrtve paljenice.

45. I dođoše na misao dobru, da ga obore, neka im se ne naruga, da su ga bili oskvrnili pogani. Tako oboriše žrtvenik.

*46. Kamenje sakriše na zgodnu mjestu hramskoga brda, dok dođe kakav prorok, koji bi odlučio o tom.

47. Nato uzeše, kako je to propisivao zakon, neotesano kamenje i sazidaše nov žrtvenik po uzorku prijašnjega.

*48. Također sazidaše svetište i posvetiše unutrašnjost hrama i trijemove.

49. Usto napraviše novo sveto posuđe i donesoše u hram svijetnjak, žrtvenik kadioni i sto.

50. Metnuše kâd na žrtvenik i upališe svjetiljke na svijetnjaku, da bi zasjale u hramu.

51. Na sto postaviše kruhove i objesiše zastore. Tako sretno izvedoše svoje djelo.

*52. Dana 25. devetoga mjeseca, to je mjesec kasleu, godine 148., digoše se u rano jutro

53. I prinesoše žrtvu po propisu zakona na novopodignutom žrtveniku za žrtve paljenice.

54. U isti sat i na isti dan, kad su ga bili oskvrnili pogani, bio je opet posvećen uz hvalospjeve, citare, harfe i cimbale.

55. Sav je narod pao ničice na lice; klanjali su se i slavili u nebu onoga, koji im je bio udijelio sreću.

56. Osam dana svetkovali su posvetu žrtvenika i u veselju prinosili žrtve paljenice, zahvalne i slavne.

57. Uresiše hram izvana zlatnim vijencima i štitićima, popraviše opet vrata i ćelije, a ove providješe vratima.

58. Velika je radost vladala u narodu zato, što je bila skinuta poruga pogana.

59. Juda i braća njegova i svi u Izraelu odrediše, da se dani posvete žrtvenika imaju svake godine

(38) Trijemovi i ćelije, t. j. svećenički stanovi okolo hrama bili su jedna ruševina (isp. 1, 57; 2 Mkb 1, 8; 2 Mkb 8, 33).

(43) Svećenici odstraniše žrtvenik sagrađen od pogana i pobacaše njegovo kamenje na neposvećenu zemlju.

(46) Hramsko brdo jest brdo ili gora Sion, gdje se je dizao hram (isp. Iz 2, 2), ili zapravo brdo Morija (isp. 2 Dnev 3, 1), obronak gore Siona.

(48) »Sazidaše svetište«, t. j. obnoviše svetinju i svetinju nad svetinjama, a to je zapravo svetište. Vulgata umeće »i zgradu« (»et aedem«), a te riječi nema u grčkom.

(52) »Godine 148.«, t. j. godine 164/163. pr. Kr.

svetkovati u veselju i radosti od
25. mjeseca kasleua kroz osam
dana.
*60. Nadalje u ono vrijeme utvrdiše goru Sion unaokolo visokim zidovima i jakim kulama, da ne bi opet došli pogani, pa ih, kao prije, oborili.
61. Također smjestiše u njih posadu, da ih čuva. Onda izgradiše Betsuru u jaku utvrdu, da bi narod imao tvrđavu prema Idumeji.

GLAVA 5.

Daljni bojevi.

1. Kad pogani u okolici doznaše, da je žrtvenik opet sazidan i da je svetište popravljeno kao prije, vrlo se razgnjeviše
2. I odlučiše da unište sve sinove Jakovljeve u svojoj sredini. Već počeše ubijati i uništavati narod.
*3. Tada pođe Juda u boj proti sinovima Ezavovim u Idumeji, u Akrabatani, jer su uznemirivali Izraela provalama. On im nanese osjetljiv poraz, slomi srčanost njihovu i oduze im plijen.
*4. I pomisli na zloću sinova Beana, što su bili narodu namjestili mrežu i pletke, kad su im zasjedali na putovima.
*5. Zatvori ih u tvrđave njihove, opsjednu ih i izvrši na njima prokletstvo. Tvrđave njihove sažeže i sve, što su bili u njima.
6. Onda prijeđe k Amoncima. Tamo nađe veliku, jako naoružanu vojsku, što je bila pod vodstvom Timoteja.
7. U mnogim sukobima ogleda se s njima. Slomi silu njihovu i potuče ih.
*8. Osvoji još Gazer i gradove od njega zavisne. Nato se vrati natrag u Judeju.
*9. Tada se skupiše pogani u Galaadu proti Izraelcima u području njihovu, da ih istrijebe. Ovi utekoše u tvrđu Dathemu
10. I poslaše pismo Judi i braći njegovoj i javiše: »Pogani okolo skupili se, da nas istrijebe.
*11. Spremili se, da napadnu tvrđu, u koju smo utekli. Timotej je vođa njihov.
12. Pa dođi i spasi nas iz ruke njihove! Već su mnogi od naših pali.
*13. Sva su braća naša u kraju Tubinu poubijana, žene njihove, djecu njihovu i imanje njihovo odvedoše i pobiše oko tisuću ljudi.«
14. Dok se je još čitalo to pismo, dođoše drugi glasnici iz Galileje s razdrtim haljinama i javiše,
*15. Kako su se udružili ljudi iz Ptolemajide, Tira i Sidona i sva poganska Galileja, da ih istrijebe.

(60—61) **Juda izgradi hramsko brdo i Betsuru na jugu u tvrđave.** — »Gora Sion«, t. j. brdo Morija (isp. bilješku uz r. 46.).
Gl. 5. (3) Akrabatana (Akrabathane) mjesto na jugoistoku od Judeje.
(4) Sinovi Beana, stanovnici tvrđe Bean u istočnoj zemlji jordanskoj, zaustavljali bi i plijenili judejske karavane.
(5) Izvršiti prokletstvo značilo je uništiti sve stanovnike, sve životinje i sve imanje (isp. 5 Mojs 13, 13 sl.). Oni su imali biti sasvim uništeni kao Amalečani (isp. 1 Kralj 15, 3 sl. s bilješkom).
(8) Gazer, grad Amonaca, nije Gezeron ili Gazara u ravnici zapadno od Judinih gora (isp. 4, 15).
(9) Dathema je tvrđa u istočnoj zemlji jordanskoj.
(11) Ovaj Timotej nije onaj, što se spominje u r. 6.
(13) Tubin je kraj u Galaadu.
(15) Ptolemajida, danas Akko, jest grad uz luku (lučki grad) na Sredozemnom moru. Ptolemajida pod Antiohom Velikim došla je u ruke Sircima i bila je proti Judejcima.

16. Kad su Juda i narod bili razabrali ove vijesti, sazvaše veliku skupštinu, da vijećaju, što da učine za braću svoju, koja su od neprijateljâ bila tako tvrdo pritisnuta.
17. Tada reče Juda svojemu bratu Simonu: »Izaberi sebi ljude! Otidi i spasi braću svoju u Galileji! Ja i moj brat Jonata poći ćemo u Galaad.«
18. Za obranu ostavi u Judeji sina Zaharijina, Josipa, i Azariju kao vođe naroda s ostatkom vojske.
19. Zapovjedi im: »Upravljajte tim narodom! Ali ne ulazite u boj s poganima, dok se mi ne vratimo!«
20. Simonu su bile dodijeljene tri tisuće ljudi za pohod u Galileju, Judi osam tisuća ljudi za pohod u Galaad.
21. Simon dakle otide u Galileju i ogleda se u mnogim sukobima s poganima, i pogani biše potučeni od njega. Progonio ih je sve do vrata Ptolemajide.
22. Pade pogana oko tri tisuće ljudi, i on uze plijen njihov.
23. Tada uze ljude u Galileji i Arbatu zajedno s njihovim ženama i djecom i sa svim imanjem njihovim i dovede ih u Judeju uz veliko veselje.
24. A Juda Makabejac sa svojim bratom Jonatom prijeđe preko Jordana i otide tri dana hoda u pustinju.
*25. Susretoše se s Nabatejcima, koji im prijateljski dođoše ususret i sve im ispripovjediše, što se je bilo dogodilo braći njihovoj u Galaadu.
26. Mnogi od njih da su zatvoreni u Bosri, Bosoru, Alimu, Kasforu, Majetu i Karnaimu, sve samim velikim i tvrdim gradovima.
27. I u ostalim gradovima galaadskim da su neki zatvoreni. Za slijedeći dan da su odlučili navaliti na tvrđe, zauzeti ih i sve u jedan dan poubijati.
28. Tada okrenu Juda s vojskom svojom u pustinju, u Bosor. Zauze grad, pobi sve muško oštricom mača, uze sav plijen njihov i zapali grad.
*29. Odatle se diže noću i otide prema tvrđi.
30. Kad osvanu, podigoše oči svoje, a to vojska nebrojena, što vukla ljestve i strojeve, da otvori napadaj na tvrđu.
31. Juda vidje, da je boj bio započeo. Već se dizala k nebu buka trubâ i vika bojna.
32. Tad povika svojim ratnicima: »Borite se danas za braću svoju!«
33. S tri vojna zbora napade ih s leđa. Pritom su trubili u trube i podizali vapaje molitvene.
34. Vojska Timotejeva vidje, da je tu bio Makabejac, i nagnu pred njim u bijeg. Ali mu on nanese velik poraz. U onaj dan pade ih oko osam tisuća ljudi.
35. Nato okrenu u Masfu, opkoli je i osvoji. Sve muško u njoj poubija, uze plijen njezin i zapali grad.
36. Odatle se podiže i osvoji Kasbon, Maget, Bosor i sve ostale gradove galaadske.
37. Potom skupi Timotej novu vojsku i utabori se pred Rafonom s onu stranu potoka.
38. Juda posla tamo i dade uhoditi tabor. Javiše mu: »Svi naokolo pogani došli su k njima, silna vojska.

(25) Nabatejci su pripadali jednome jakom plemenu arapskom, što je imalo svoje glavno sjedište u Petri.
(29) »Prema tvrđi«, t. j. prema spomenutoj Dathemi.

39. I Arape su najmili, da im pomognu. S onu stranu potoka utaborili se, spremni da te napadnu.« Tada im Juda pođe nasusret.
40. A Timotej reče svojim vojskovođama, dok se je Juda s vojskom svojom primicao bujici: »Ako on dođe prije k nama ovamo i udari na nas, mi mu ne ćemo odoljeti, on će nas nadvladati.
41. Ako li se uplaši i ostane s onu stranu rijeke, onda ćemo poći prijeko i nadvladat ćemo ga.«
42. Kad se je Juda primakao bujici, postavi činovnike naroda na potok i zapovjedi im: »Ne dajte da itko ostane ovdje! Svi imaju poći u boj!«
43. Tada on prvi pođe prijeko na njih, a za njim sav narod. I svi pogani biše od njega suzbijeni. Oni pobacaše oružje svoje i pobjegoše u hram u Karnaimu.
44. Ali oni navališe na grad i zapališe hram i sve, koji su bili u njemu. Tako je bio Karnaim ponižen i nije se mogao dulje opirati Judi.
45. Onda Juda skupi sve Izraelce, veliko i malo, žene i djecu i imetak — veoma velik tabor — u Galaadu, da idu u zemlju Judinu.
*46. Dođoše do Efrona. Bio je to velik grad u jednom klancu i veoma tvrd. Tu nije bilo zaokretanja, ni nadesno ni nalijevo, već je samo put vodio krosred.
47. A građani zatvoriše pred njima vrata i zatrpaše ih kamenjem.
48. Juda posla tamo i dade im mirno kazati: »Mi hoćemo da prođemo kroz vašu zemlju, da dođemo u našu zemlju. Nitko vam ne će ništa učiniti nažao. Hoćemo samo da prođemo.« Ali mu oni ne htjedoše otvoriti.
49. Onda Juda dade razglasiti u vojsci, da svaki ima ostati ondje, gdje upravo stoji.
50. Ljudi vojske stadoše. Tada su se borili proti gradu cijeli dan i cijelu noć, dok im se grad ne predade.
51. On poubija mačem sve muško, razori grad, uze plijen njegov i prođe kroz grad preko ubijenih.
52. Otidoše preko Jordana u veliku ravnicu, naprema Betsanu.
53. Juda je držao jednako zadnje čete zajedno i hrabrio je narod na cijelom putu, dok stigoše u zemlju Judinu.
*54. S veseljem i klicanjem uzađoše na goru Sion i prinesoše žrtve paljenice, jer nijedan jedini nije bio pao od njih, dok su se bili natrag povratili čitavi i zdravi.
55. U vrijeme, kad je Juda bio s Jonatom u Galaadu, a njegov brat Simon u Galileji pred Ptolemajidom,
56. Dočuše Josip, sin Zaharijin, i Azarija, zapovjednici vojske, o njihovim junačkim djelima i bojevima.
57. Oni rekoše: »I mi hoćemo da stečemo sebi ime i da pođemo u boj proti poganima unaokolo!«
58. I podigoše ljude vojske svoje i otidoše proti Jamniji.
59. Gorgija izađe iz grada sa svojom momčadi, da se pobije s njima.
60. Josip i Azarija biše u bijeg natjerani i do na međe Judeje progonjeni. U onaj dan naroda Izraelova pade oko dvije tisuće ljudi.
61. Tako podnese narod Izraelov velik poraz, jer nijesu bili slušali Judu i braću njegovu, nego su sanjali o junačkim djelima.

(46) Efron je grad utvrđen u istočnoj zemlji jordanskoj.
(54) »Nijedan jedini nije bio pao od njih«, t. j. na povratku kući.

*62. Nijesu eto bili od roda onih ljudi, po kojima je Izraelu imalo doći spasenje.
*63. A Juda, junak, i braća njegova bili su vrlo mnogo slavljeni od svega Izraela i od svih pogana, kamo je god dopro njihov glas.
64. Okupili su se oko njih i čestitali im.
65. Onda izadoše Juda i braća njegova i stadoše se boriti proti sinovima Ezavovim u zemlji, što leži prema jugu. Osvoji Hebron i njegova mjesta, razori njegove utvrde i popali unaokolo njegove tvrđave.
*66. Potom se diže, da pođe u zemlju filistejsku, i prođe Samariju.
67. U onaj dan padoše u boju svećenici, jer htjedoše pokazati hrabrost i nesmotreno pođoše u boj.
68. Juda okrenu u Azot u zemlji filistejskoj, razori žrtvenike, popali likove idolske, uze plijen iz gradova i vrati se natrag u zemlju Judinu.

GLAVA 6.

Smrt Antioha Epifana. Vojna Lisijina. Ugovor mira.

*1. Kralj je Antioh obilazio visočinu. Tada doču, da u Elimajidi u Perziji ima jedan grad, na glasu poradi bogatstva u zlatu i srebru.
2. Hram u njemu da je vrlo bogat. Tamo da ima zlatnih bojnih sprava, oklopa, štitova, što ih je bio ostavio macedonski kralj Aleksandar, sin Filipov, koji je vladao kao prvi među Grcima.
3. On dođe i pokuša da grad zauzme i oplijeni. Ali mu to ne pođe za rukom, jer se je bilo u gradu saznalo za njegovu osnovu.
4. Podigoše se u boj proti njemu. Morade bježati i povuče se s velikom žalosti u Babilon.
5. Tada mu dođe glasnik u Perziju i javi, da su potučene vojske, što su bile otišle u Judeju.
6. I Lisija, koji je bio izašao na čelu jake vojske, da je pobijeđen od Judejaca. Ovi da su postali jaki oružjem, četama i velikim plijenom, što su ga oduzeli potučenim vojskama.
*7. I da su srušili i grdobu, što ju je podigao na žrtveniku u Jeruzalemu, i da su okružili svetište kao prije velikim zidovima, isto tako i njegov grad Betsuru.
8. Kad je kralj čuo tu vijest, prepade se i bi duboko potresen. Pade u postelju svoju i od jeda razbolje se, jer mu se nije bila ispunila želja.
9. Ostade tamo više dana, i napadala ga sve većma golema tjeskoba. Kad mu je bilo da umre,

(62) Bila je volja Božja, da se narod ima spasiti po Matatiji i njegovim potomcima, a ne po drugima.
(63) »A Juda, junak«; Vulgata: »A ljudi Judini« (»et viri Juda«) mjesto »vir Judas«.
(66) Put od Hebrona u zemlju filistejsku nije vodio preko Samarije. Mjesto »prođe Samariju« treba čitati »prođe Maresu«, kako to hoće većina tumačitelja Svetoga Pisma.
Gl. 6. (1) »Obilazio visočinu«, t. j. visočinu s onu stranu Eufrata. — Elimajida je pokrajina u Perziji. — »Jedan grad«, kojemu pisac ne zna imena, ili ga barem ne će da imenuje. Po 2 Mkb 9, 2 bio je to Persepolis. Vulgata prevodi: »Doču, da ima grad Elimajida u Perziji« (»audivit esse civitatem Elymaidem in Perside«). Ali u Perziji nema grada Elimajide, nego ima samo pokrajina Elimajida (Dan 8, 2).
(7) Grdoba je poganski žrtvenik (isp. 1, 54).

10. Dozva sve svoje prijatelje i reče im: »S očiju mojih san je umakao, i od tuge palo mi je srce.

11. Velim sebi: U koju žalost i u koliku zabunu upadoh, a bio sam ipak štovan i ljubljen, dok sam vladao!

12. Ali sada se spominjem zla, što ga počinih u Jeruzalemu, kako uzeh tamo sve zlatno i srebrno posuđe i kako htjedoh bez razloga istrijebiti stanovnike Judine.

13. Uviđam, da me je zato stigla ova nesreća, i tako moram bez utjehe umrijeti u tuđoj zemlji.«

14. Tada dozva Filipa, jednoga od svojih prijatelja, i postavi ga nad cijelim kraljevstvom svojim.

15. Predade mu krunu, plašt i prsten s pečatom, da vodi njegova sina Antioha i odgoji ga za vladara.

15. Kralj Antioh umrije ondje godine 149.

17. Kad Lisija saznade za smrt kraljevu, postavi mjesto njega za kralja njegova sina Antioha, kojega je bio odgajao u njegovoj mladosti, i dade mu ime Eupator.

18. A oni u tvrđavi uznemirivali su Izraela okolo svetišta. Svagdje su gledali da im naude i pomagali su pogane.

19. Zato odluči Juda da ih uništi. Sazva sav narod, da ih opkole.

20. Ovaj se skupi i opkoli ih godine 150. On dovede proti njima obrambene tornjeve i ratne strojeve.

*21. Ipak neki od opkoljenih umakoše. Njima se pridružiše i neki od bezbožnika iz Izraela.

22. Oni otidoše kralju i rekoše: »Kad ćeš jedamput održati sud i osvetiti braću našu?

23. Mi smo se dragovoljno podvrgli ocu tvojemu, hodili smo po napucima njegovim i slušali smo zapovijedi njegove.

24. Zato sad zemljaci naši opkoliše tvrđavu i postaše nam neprijatelji. Jest, oni sve one od nas, što ih mogoše uhvatiti, pobiše i naš posjed oplijeniše.

25. Ali nesamo proti nama pružaju ruku svoju, nego i proti svima susjedima svojim.

26. I danas opsjedaju tvrđavu u Jeruzalemu, da je zauzmu. Hram i Betsuru utvrdiše.

27. Ako ih ti brzo ne pretečeš, preduzet će još više, i ti ih više ne zaustavi.«

*28. Kad je to čuo kralj, razgnjevi se vrlo. Dozva sve svoje prijatelje i zapovjednike pješakâ i konjanikâ.

29. I iz drugih kraljevina i od morskih otoka pridođoše mu čete plaćeničke.

*30. Broj vojske njegove iznosio je sto tisuća pješaka i dvadeset tisuća konjanika, usto trideset i dva za rat uvježbana slona.

31. Otidoše kroz Idumeju i utaboriše se prema Betsuri. Dugo vremena vojevali su s njom i podigli su ratne strojeve. A opkoljeni činili bi provale, strojeve bi zapalili i junački se borili.

*32. Juda se podiže od tvrđave i utabori se kod Betzahare, naprema taboru kraljevu.

33. Tada dade kralj u rano jutro podići brzo vojsku u Betzaha-

(21) »Neki od bezbožnika iz Izraela«, među njima je, po Mkb 13, 3—8, Menelaj, koji je bio kupio vrhovno svećeništvo.

(28) Isp. 2 Mkb 13, 9—26, gdje se pripovijeda o toj vojnici.

(30) Čini se, da su ovdje navedeni brojevi previsoki; drugi izvještaji daju samo polovinu.

(32) Betzahara je mjesto oko tri sata južno od Jeruzalema.

ru, gdje se postaviše čete u bojni red, dok se je trubilo u trube.

*34. Položiše slonovima vinsku i dudovu kapljicu, da ih podraže za boj.

35. Onda porazdijeliše životinje među zborove. Svakomu slonu pridijeliše tisuću ljudi s lančenim oklopima i željeznim kacigama na glavama. Usto pridijeliše svakoj životinji još pet stotina izabranih konjanika.

36. Ovi su bili već prije pridijeljeni životinji i išli su za životinjom, kamo je išla ona, a da se nijesu odvajali od nje.

*37. Na svakoj životinji bili su pričvršćeni jaki pokriveni tornjevi drveni s osobitim napravama, i na svakoj su bila trideset i dva čovjeka, što su se borili odatle. K tomu je još došao indijski upravljač.

38. Ostale konjanike postaviše desno i lijevo na obadva krila vojske, da odbijaju i čete pokrivaju.

39. Kad je palo sunce na zlatne i željezne štitove, zasjaše od toga bregovi i zasvijetliše kao zublje ognjene.

40. Jedan dio kraljevske vojske raširi se preko pogorja, drugi preko ravnice. Tako se podigoše sigurni i uređeni.

41. Tada uzdrhtaše svi od vike množine njihove, od dolaska vojske i od zveke oružja. Jer je vojska bila veoma velika i silna.

42. Juda uđe s vojskom svojom u boj, i pade od vojske kraljeve šest stotina ljudi.

*43. Tada vidje Eleazar, Saura, kako je jedna od životinja s kraljevskim oklopnim uresom nadvisivala sve druge životinje, tako te se je činilo, da se kralj nalazi na njoj.

44. On se žrtvova, da spasi narod svoj i da steče slavu vječnu.

45. Junački navali na životinju kroz redove i uze sjeći desno i lijevo, tako da uzmakoše na obje strane.

46. Tada doplazi do pod slona, probode ga odozdo i tako ga ubi. Ovaj pada na tle na njega i tako nađe tamo smrt.

47. A kad vidješe jakost kraljevske vojske i navalu četâ, uzmakoše pred njima.

48. Kraljevska vojska uzađe proti njima u Jeruzalem, i kralj se utabori proti Judeji i Sion-gori.

*49. S onima u Betsuri sklopi mir. Oni ostaviše grad, jer nijesu više imali hrane, da izdrže dulju opsadu. Zemlja je naime imala subotni počinak.

50. Tako uze kralj Betsuru i postavi u nju posadu da brani.

51. Onda je opsjedao svetište dugo vremena i postavio tamo zidodere i ratne strojeve, sprave za bacanje ognja, kamenja, strijelâ i praćare.

52. Ali i oni postaviše strojeve proti njihovim, i tako su se borili dugo vremena.

53. Tada ponestade hrane u spremnicama. Jer je bila sedma godina, i oni, što su pred pogani-

(34) Možda i životinje opiše vinskom i dudovom kapljicom.

(37) »I na svakoj bila su trideset i dva čovjeka«: trideset i dva vojnika na svakom slonu malo je previše. Mjesto trideset i dva treba možda »tri ili dva«. Prepisivač je počinio pogrješku prenesavši broj 32 iz r. 30. — »Indijski upravljač«; Vulgata: »Indijanac upravljač životinje« (»Indus magister bestiae«); onda su slonovi dolazili najviše iz Indije, a uz slonove dolazili bi i njihovi upravljači.

(43) Eleazar se je radi svojega junačkog djela zvao Saura (grčki ὁ Σαυαράν) probodač. U 2, 5 stoji: »Eleazar, s pridjevkom Abaron«.

(49) Ovdje spomenuti subotni počinak zemlje nastao bi svake sedme godine (isp. r. 53). I tada se ne bi polje obrađivalo, niti bi se drvo obrezivalo (isp. 2 Mojs 23, 10 sl.).

ma pobjegli u Judeju, bili su već potrošili preostalu zalihu.

54. Tako ostade samo malo ljudi u svetištu, jer ih svlada glad, i oni se rastrkaše, svaki k svojoj kući.

55. Tada doču Lisija, da se je Filip, kojega je bio kralj Antioh odredio još za života svojega, da mu odgaja sina Antioha za službu vladarsku,

56. Vratio iz Perzije i Medije. S njim da su imale biti čete, što su bile izašle s kraljem, i da ide za tim, da se domogne vlade.

57. Zato je gledao da brzo otide, pa reče kralju, vođama i momčadi: »Mi svaki dan postajemo slabiji i hrana naša biva manja. Usto je mjesto, što ga opsjedamo, tvrdo. A na nama leži i briga za kraljevstvo.

58. Zato pružimo ruku tim ljudima i sklopimo mir s njima i s cijelim narodom njihovim!

59. Dopustimo im, da živu kao prije po svojim običajima. Jer radi svojih običaja, što ih ukidosmo, oni se pobuniše i to sve počiniše.«

60. Prijedlog se dopade kralju i vođama. On im dade ponuditi mir, i oni ga prihvatiše.

61. Kralj i vođe dadoše im pod zakletvom obećanje, i oni izađoše iz tvrđave.

62. Kralj otide na goru Sion. A kad vidje ogradbu mjesta, prelomi zakletvu, koju je prisegao, i dade porušiti zidove okolo.

63. Onda se brže podiže i vrati se u Antiohiju. Tamo nađe Filipa gdje vlada gradom. Pobi se s njim i na juriš zauze grad.

GLAVA 7.

Vojna Bakhidova proti Jeruzalemu. Poraz Nikanorov.

*1. Godine 151. umače Demetrije, sin Seleukov, iz Rima. S malom pratnjom dođe u jedan grad na moru i tamo nastupi kao kralj.

2. Kad je onda unišao u prijestolnicu otaca svojih, uhvatiše ratnici Antioha i Lisiju, da ih predvedu preda nj.

*3. To se njemu dojavi, a on reče: »Nemojte da vidim njihovo lice!«

4. Tada ih ubiše ratnici, i Demetrije se uspe na prijesto kraljevstva svojega.

*5. I dođoše svi otpadnici i bezbožni ljudi iz Izraela k njemu, na čelu im Alcim, koji je htio da postane veliki svećenik.

6. Oni optužiše kod kralja narod i rekoše: »Juda i braća njegova poubijaše sve prijatelje tvoje i protjeraše nas iz zemlje naše.

7. Zato pošlji jednoga pouzdanika! Neka otide tamo i neka vidi sve zlo, što ga je onaj nanio nama i zemlji kraljevoj! Neka kazni i njih i sve pomagače njihove!«

8. Kralj izabra između svojih prijatelja Bakhida, koji je zapovijedao s onu stranu rijeke, a u kraljevstvu je bio ugledan i kralju vjerno odan.

9. Ovoga posla s bezbožnim Alcimom, kojemu obeća veliko svećeništvo, i zapovjedi mu, da se osveti Izraelcima.

10. Podigoše se i s velikom vojskom uniđoše u zemlju Judinu. I poslaše glasnike Judi i braći nje-

Gl. 7. (1) »Godine 151.«, t. j. godine 161/160. pr. Kr.

(3—4) Kad Demetrije ne htjede ni da vidi zarobljenike, uzeše to vojnici kao zapovijed, da ih se ubije.

(5) Alcim (Alkimos): njega je Lisija bio učinio velikim svećenikom (isp. 2 Mkb 14, 3); kad ga obdaciše pravovjerni Judejci, htio se je dodvoriti novome kralju, da opet postane veliki svećenik.

govoj s miroljubivim riječima, ali punim lukavstva.
11. Međutim ovi ne poslušaše njihovih riječi. Jer su vidjeli, da su oni bili došli s velikom vojskom.
12. Kod Alcima i Bakhida skupi se mnoštvo književnika, da traže pravdu.
*13. Prvi od sinova Izraelovih, koji nastupiše za mir, bili su Asidejci.
14. Jer oni su mislili: »S četama je došao jedan svećenik iz plemena Aronova. Taj nas ne će prevariti.«
15. I on je govorio s njima miroljubive riječi i zakleo im se: »Ne ćemo učiniti ništa nažao vama i vašim prijateljima.«
16. Oni mu povjerovaše. Ali on dade šezdeset ljudi od njih uhvatiti i u jedan dan pogubiti, kako stoji napisano:
*17. »Tvojih svetih tjelesa, — krv njihovu proliše oko Jeruzalema. I nije bilo, tko da ih pokopa.«
18. Tada obuze strah i trepet sav narod. Rekoše: »U ovih nema vjernosti i pravednosti. Jer prelomiše obećanje i zakletvu, koju su bili prisegli.«
*19. Bakhid se podiže od Jeruzalema i utabori se kod Bezeta. On dade mnoge od onih, koji su bili otpali od njega, i još neke druge iz naroda uhvatiti, pogubiti i u veliku čatrnju pobacati.
20. Tada predade zemlju Alcimu i ostavi mu nešto vojske u pomoć. Potom otide Bakhid kralju.
21. A Alcim se je borio za veliko svećeništvo.
22. Oko njega se okupiše svi, koji su tlačili svoj vlastiti narod. Oni se dokopaše zemlje Judine i počiniše veliko zlo u Izraelu.
23. Kad vidje Juda sve to zlo, što ga počiniše među sinovima Izraelovim Alcim i pristaše njegove, još gore nego pogani,
24. Tada obiđe sve područje Judeje i osveti se otpadnicima. Tako ovi prestadoše prolaziti zemljom.
25. I kad saznade Alcim, da su Juda i pristaše njegove bili tako moćni, i kad uvidje, da im ne može odoljeti, vrati se kralju i optuži ih još gore.
26. Tada posla kralj Nikanora, jednoga od svojih najizvrsnijih vojskovođa, neprijatelja i mrzitelja Izraelova, i naloži mu, da uništi narod.
27. Nikanor pođe s velikom vojskom u Jeruzalem. On posla Judi i braći njegovoj lukavo vijest o miru i poruči:
28. »Neka ne bude svađe između mene i vas! Dolazim s malo ljudi, da mirno pregovaram s vama.«
29. Tako dođe k Judi, i mirno se pozdraviše. Ali su neprijatelji bili spremni da odvedu Judu.
30. A Juda opazi, da onaj dođe k njemu lukavo. I ukloni mu se i ne htjede ga više vidjeti.
*31. Nikanor vidje, da je naum njegov otkriven i ode u Kafarsalamu, da se bori proti Judi.
32. Od Nikanorovih ljudi pade ih oko pet stotina, drugi pobjegoše u grad Davidov.

(13) O Asidejcima isp. 2, 42 s bilješkom.
(17) Slobodno navedeno iz Ps 79 [78], 2. 3.
(19) Neki tumači misle, da je ta »velika čatrnja« ona tako zvana »čatrnja junakâ«, što se nalazi južno od Bezeta.
(31) Kafarsalama leži nekoliko sati sjeverno od Jeruzalema.

*33. Nato otide Nikanor na goru Sion. Tada dođoše neki svećenici iz svetišta i starješine naroda, da ga milo pozdrave i da mu pokažu žrtvu paljenicu, što je bila prinesena za kralja.
34. A on joj se naruga i nasmija, dapače i činom je obeščasti, izgovori riječi ohole
35. I zakle se u svojoj razjarenosti: »Ako mi se Juda i vojska njegova ne izruči odmah, spalit ću tu kuću, kad se vratim kao pobjeditelj.« Pun gnjeva otide odatle.
36. Tada uniđoše svećenici, stupiše pred žrtvenik i hram, zaplakaše i rekoše:
37. »Ti, Gospode, izabrao si ovu kuću, da nosi ime tvoje i da bude narodu tvojemu kuća molitve i vapaja!
38. Osveti se tome čovjeku i njegovoj vojsci, da padnu od mača! Spomeni se njihovih pogrda i ne daj da više opstanu!«
39. Nikanor otide od Jeruzalelema i utabori se kod Bethorona. Ondje se pridruži njemu sirska vojska.
*40. Juda se utabori s tri tisuće ljudi kod Adase. Tada se pomoli Juda:
*41. »Nekoć poslanici asirskoga kralja izgovoriše bogohule. A tvoj anđeo izađe i pobi ih sto osamdeset i pet tisuća ljudi.
42. Uništi danas tu vojsku pred nama, da spoznaju ostali, kako je ružno govorio proti svetištu tvojemu! Sudi mu, kako je zaslužila zloća njegova!«
*43. Dana 13. adara sudariše se vojske. Vojska Nikanorova bi pobijena, i on sam pade najprije u boju.
44. Kad vojska Nikanorova vidje, da je on bio pao, pobacaše oružje svoje i pobjegoše.
45. Drugi ih progoniše dan hoda od Adazera do u blizinu Gazare, i trubili su za njima u sve bučne trube.
*46. Tada izađoše ljudi iz svih okolo sela judejskih i opkoliše ih. Doduše ovi se okrenuše, da se brane, ali padoše svi od mača. Ne ostade od njih nijedan jedini.
47. Tada uzeše plijen i grabež i odsjekoše Nikanoru glavu i desnu ruku, koju je bio ispružio opako; ponesoše ih u Jeruzalem i tamo ih objesiše.
48. Narod je bio pun radosti i svetkovao je onaj dan kao velik dan radosti.
49. Ujedno odrediše, da se taj dan slavi svake godine, dan trinaesti mjeseca adara.
*50. Zemlja Judina imala je mir za kratko vrijeme.

GLAVA 8.

Slava Rima. Savez s Rimljanima.

1. Juda je čuo za ime Rimljana, da su oni jaki i moćni, da su se

(33) O žrtvama za strane vladare čujemo češće u staro doba. Isp. žrtve za perzijske kraljeve 1 Ezd. 6, 10.
(40) Adasa (Vulgata: Adarsa) leži na sjeveroistoku od Bethorona.
(41) Isp. 4 Kralj 19, 35; Iz 37, 36. — Vulgata prevodi: »Koji su bili poslani od kralja Senaheriba, Gospode, jer te pohuliše, izađe anđeo...«
(43) Mjesec adar odgovara svršetku veljače i početku ožujka. Dan trinaesti adara jest uoči blagdana Purima, što je uveden u spomen oslobođenju Judejaca po Esteri (Est 9, 21). 2 Mkb kaže, da je to bila subota (15, 1 sl.).
(46) »Ne ostade od njih nijedan jedini«; to je na pučku rečeno kao i na drugim mjestima (4 Mojs 21, 35; Joz 8, 22; 10, 28); i ne mora se uzeti do u riječ.
(50) »Za kratko vrijeme«, samo za mjesec dana (9, 3). Pisac druge knjige Makabejaca završuje ovdje svoje pripovijedanje.

pokazali nakloni prema svima, koji su dobro mislili, i da bi prijateljstvo sklapali s onima, koji bi im izašli ususret, da su dakle jaki i moćni.

*2. Tako su mu pripovijedali o njihovim ratovima i junačkim djelima među Galaćanima, kako su ove pobijedili i obvezali ih na danak;

3. Nadalje, što su učinili u Španjolskoj, kako su tamo posvojili srebrne i zlatne rudnike

4. I kako su cijelu tu zemlju, unatoč veoma velikoj daljini, svojom razboritosti i ustrajnosti dobili u svoju vlast; kako su kraljeve, što su s krajeva zemlje pošli proti njima, potukli i velik im poraz nanijeli; kako su im ostali svake godine plaćali danak,

*5. Kako su Filipa i Perzeja, kralja Cetejaca, i druge, što se digoše proti njima, u boju pobijedili i podjarmili;

*6. Kako je Antioh Veliki, kralj Azije, koji je bio pošao u boj proti njima sa sto i dvadeset slonova, s konjaništvom, s kolima i sa silnom vojskom, bio potučen od njih;

7. Kako su ga živa uhvatili i njemu i njegovim u službi nasljednicima nametnuli plaćanje visokog danka, postavljanje talaca i odstupanje

*8. Svojih najljepših zemalja, Indije, Medije i Lidije i onda ih dali kralju Eumenu;

9. Kako su bili stanovnici Grčke proti njima zaključili zatorni rat,

*10. I kako su oni na tu vijest poslali proti njima jednoga vojskovođu i boj otvorili. Mnogi su od njih bili ubijeni i na tle oboreni, žene njihove i djeca njihova bili su pohvatani i odvedeni, oni sami oplijenjeni, zemlja njihova zaposjednuta, tvrđave njihove raskopane, i oni do današnjega dana postali podložni.

11. Svako kraljevstvo i svaki otok, što bi im se oprli, oni su potpuno podjarmili.

12. A sa svojim prijateljima i saveznicima držali su prijateljstvo i obladali kraljevstvima blizu i daleko, i već samo ime njihovo ulijevalo je strah.

13. Kome su oni željeli vlast, taj bi i došao do vlasti. Ali su i skidali, koga bi htjeli. Tako su došli do veoma velike moći.

14. Pri svemu tome nijedan od njih ne stavlja na sebe krunu, niti meće na sebe grimiz, da se time hvasta.

*15. Dapače postavili su vijeće, i svaki je dan trista i dvadeset vijećnika zaposleno oko dobra naroda i njegova upravljanja.

*16. Oni svake godine povjeravaju vladu svega kraljevstva svojega jednome čovjeku. Tome jednomu svi su poslušni bez zavisti i ljubomornosti.

Gl. 8. (2) Pod Galaćanima ne misli se na one, što su se oko 300. godine pr. Krista naselili u Maloj Aziji, nego na Gale u zapadnoj Evropi, koje su bili podvrgli Rimljani.

(5) Filip od Macedonije bio je od Rimljana potučen godine 197., njegov sin Perzej godine 167. pr. Kr. — O Cetejcima isp. 1, 1 s bilješkom.

(6) Antioh Veliki bio je godine 190. pr. Kr. pobijeđen kod Magnezije.

(8) Mjesto »Indije i Medije« treba na svu priliku čitati Jonije i Mizije, pokrajine u Maloj Aziji. Prepisivač mogao je ovdje lako pogriješiti.

(10) »I kako su oni«, t. j. Rimljani.

(15) Rimski senat imao je obično trista vijećnika (senatora).

(16) Bila su uvijek dva konzula, što su imala vladu od godine do godine. A judejski poslanici zatekli su u Rimu samo jednoga.

17. I Juda izabra Eupolema, sina Ivanova i unuka Jakovljeva, i Jasona, sina Eleazarova, i posla ih u Rim, da s njima stupe u prijateljstvo i savezništvo,
18. Da bi skinuli s njih jaram, jer su vidjeli, da je grčko kraljevstvo zarobilo Izraela.
19. Tako zaputiše u Rim, veoma daleki put, otidoše u skupštinu vijećnikâ i rekoše:
20. »Juda Makabejac, braća njegova i narod judejski šalju nas k vama, da stupimo s vama u savez vjernosti i mira i da budemo primljeni među vaše saveznike i prijatelje.«
21. Taj se prijedlog dopade njima.
22. Povelja, što je napisaše na željezne table i kao spomenik mira i saveza poslaše u Jeruzalem, glasi ovako:
23. »Rimljanima i narodu judejskom zauvijek sreća na vodi i na kopnu! Daleko neka je od njih mač i neprijatelj!
24. Zaprijeti li Rimu ili jednome od njegovih saveznika u cijelom kraljevstvu najprije rat,
25. To će narod judejski od svega srca, kako to budu iziskivale prilike, pružiti pomoć.
*26. Zaraćenima ne će davati hrane i živeža, ni oružja, ni novaca ili brodova. Tako je od Rima nađeno za dobro. Odredaba držat će se besplatno.
27. Zaprijeti li narodu judejskomu najprije rat, to će Rimljani dragovoljno pružiti pomoć, kako im budu dopustile prilike.
28. Zaraćenima ne će se davati hrane i živeža, ni oružja, ni novaca ili brodova. Tako je bilo od Rima nađeno za dobro. Odredaba držat će se bez prijevare.
29. To su odredbe, što su ih Rimljani uglavili s narodom judejskim.
30. Ako li poslije jedni ili drugi hoće što pridodati ili izostaviti, smiju to učiniti po volji. Svaki dodatak i svako brisanje ima vrijediti.
31. Što se tiče štete, što ju je njima nanio kralj Demetrije, mi smo mu pisali: Zašto mećeš tako težak jaram na prijatelje i saveznike naše, Judejce?
32. Dođu li još daljne tužbe na te, mi ćemo im pomoći do njihova prava i s tobom ćemo se zaratiti na vodi i na kopnu.

GLAVA 9.

Juda pada. Jonatini prvi bojevi. Alcim umire. Ugovor mira.

*1. Kad doču Demetrije, da su u boju pali Nikanor i vojska njegova, posla Bakhida i Alcima po drugi put u Judeju na čelu desnoga krila.
2. Udariše putem u Galgalu, opsjednuše Majalot u području Arbele, osvojiše ga i pogubiše mnoge.
*3. Prvoga mjeseca godine 152. utaboriše se pred Jeruzalemom.
*4. A onda se podigoše i otidoše u Bereu s dvadeset tisuća pješaka i dvije tisuće konjanika.
5. Juda se je bio utaborio u Laisi; s njim su bile tri tisuće izabranih ljudi.
6. Kad ovi vidješe silnu vojsku, mnogi od straha umakoše iz tabora. Samo još osam stotina ljudi ostade od njih.
7. Juda vidje, da se je bila razbježala vojska njegova, a da je

(26—28) »Zaraćeni« su neprijatelji.
Gl. 9. (1) Prvo krilo jest dio sirske vojske, što je bio na jugu kraljevstva.
(3) Godina 152. po našem je računanju godina 160. pr. Kr.
(4) Berea je po svoj prilici današnji el-Bireh, sjeverno od Jeruzalema.

ipak boj pred njim. Tada se vrlo ražalosti; jer nije više imao vremena, da ih sabere.
8. Izvan sebe od brige reče onima, što su preostali: »Ustanite! Udarimo na neprijatelje! Možda ih ipak možemo svladati.«
9. Gledali su da ga odvrate od toga i rekoše: »Ne možemo to. Spasimo život svoj! Onda ćemo se s braćom svojom vratiti i proti njima se boriti. Sad nas je premalo.«
10. A Juda reče: »Daleko neka je od nas da to učinimo i da pred njima pobjegnemo! Ako je došlo naše vrijeme, pa umrimo hrabro za braću svoju i ne dajmo, da padne ljaga na slavu našu!«
11. I tako se podiže vojska iz tabora, i oni se postaviše naprema njima. Konjanici se razdijeliše na dva odjela. Praćari i strijelci pođoše pred vojskom s hrabrim prvim borcima.
12. Bakhid je bio na desnom krilu. S obadvije strane izađoše bojni redove. Trube su zatrubile.
13. I ljudi Judini trubili su u trube. Zemlja je tutnjila od bojne buke. Boj potraja od jutra do navečer.
14. Tada Juda vidje Bakhida s jezgrom vojske na desnom krilu. Svi hrabri okupiše se oko njega.
15. Potukoše desno krilo, i progonili su ga do brda Azota.
16. Kad vidješe ljudi na lijevom krilu, da je desno krilo bilo potučeno, natisnuše za Judom i njegovim ljudima sve stopu u stopu.
17. Razvi se žestok boj: Na obadvjema stranama padoše mnogi teško pogođeni.
18. I Juda pade; ostali pobjegoše.
19. Jonata i Simon podigoše svojega brata Judu i sahraniše ga u grobnici otaca njegovih u Modinu.
20. Tamo ga oplakaše, i sav Izrael održa veliko tugovanje za njim. Tugovali su mnogo dana za njim
21. I povikaše: »Kako pade junak, spasitelj Izraelov?«
22. Ostala povijest Judina, njegovi ratovi i junačka djela i veličina njegova nijesu napisana. Bilo ih je mnogo.
23. Poslije smrti Judine podigoše otpadnici po svoj zemlji Izraelovoj glavu svoju, i svi se zločinci ponesoše.
*24. A u one dane vladala je veoma velika glad, jer je zemlja bila otpala s njima.
25. I Bakhid izabra sebi bezbožne ljude i postavi ih za gospodare nad zemljom.
26. Oni su potraživali i ispitivali za pristašama Judinim, i dovedoše ih k Bakhidu. Ovaj ih kazni i naruga im se.
*27. Tako je vladala u Izraelu velika žalost, kakve nije bilo od pojave zadnjega proroka.
28. Tada se skupiše sve pristaše Judine i rekoše Jonati:
29. »Otkako je umro tvoj brat Juda, nema ga, tko mu je jednak, i tko bi izašao proti neprijateljima i Bakhidu i drugim protivnicima.
30. Pa izabiramo danas tebe za svojega kneza i vojskovođu, da bijemo bojeve svoje.«

(24) »Otpala s njima«, t. j. od Boga otpala.
(27) »Od pojave zadnjega proroka«, t. j. proroka Malahije po svoj prilici oko 480. godine pr. Kr.

31. Tako preuze Jonata u ono vrijeme vodstvo i stupi na mjesto svojega brata Jude.

32. Kad to saznade Bakhid, stade mu raditi o glavi.

*33. A to doču Jonata, isto tako njegov brat Simon i sve pristaše njihove. Oni pobjegoše u pustinju Tekuu i utaboriše se kod izvor vode Asfar.

*34. — Bakhid saznade to jedne subote i pođe s cijelom svojom vojskom preko Jordana. —

*35. Jonata posla svojega brata Ivana kao vođu prateža i dade Nabatejce, prijatelje svoje, zamoliti, da smije kod njih smjestiti njihovu mnogu prtljagu.

36. Tada izađoše sinovi Jambrijevi iz Madabe, uhvatiše Ivana i sve imanje njegovo i odoše s tim plijenom.

37. Potom javiše Jonati i njegovu bratu Simonu, da sinovi Jambrijevi slave veliku svadbu.

38. Tada se spomenuše svojega brata Ivana, otidoše tamo i sakriše se u jednoj guduri gorskoj.

39. Kad podigoše oči i pogledaše unaokolo, a to im dolazila ususret bučeći velika povorka: zaručnik im išao ususret sa svojim prijateljima i s braćom svojom, s bubnjevima, glazbalima i s mnogo oružja.

40. I oboriše se na njih ljudi Jonatini iz svoje busije, da ih sasijeku. Mnogi padoše teško pogođeni; ostali pobjegoše u goru. A oni im uzeše sve, što se imali.

41. Tako se svadba pretvorila u žalost i glazba u tužnjavu.

42. Tako osvetiše krv brata svojega i vratiše se u nizinu jordansku.

43. Kad Bakhid saznade to, pođe jedne subote s velikom vojskom do na obalu Jordana.

*44. Tada reče Jonata: »Ustanimo i borimo se za život svoj! Jer danas nije kao jučer i prekjučer.

*45. Boj nam prijeti sprijeda i straga. S ove i s one je strane Jordan sa svojim blatom i sa svojom vrleti. Nemoguće je umaknuti.

46. Pa zavapijte k nebu, da se spasite iz ruke neprijatelja svojih!« Boj planu.

47. Jonata ispruži ruku svoju, da pogodi Bakhida. A on uzmaknu pred njim natrag.

48. Jonata skoči sa svojim ljudima u Jordan i prepliva na drugu obalu. Oni ne pođoše za njima preko Jordana.

49. Toga dana pade na strani Bakhidovoj oko tisuću ljudi.

50. Nato se vrati Bakhid natrag u Jeruzalem i sagradi u Judeji tvrde gradove: tvrđu u Jerihu, nadalje Emaus, Bethoron, Betel, Tamnatu, Faru i Topo, s visokim zidovima, s vratima i prijevornicama.

51. U svaku postavi posadu, da prkosi Izraelu.

52. Također utvrdi grad Betsuru i Gazaru s tvrđavom i opskrbi ih vojskom i živežem.

(33) Pustinja Tekua (ili tekuanska) leži istočno od Betlehema.

(34) Ovaj je redak, čini se, uzet ispred retka 43., gdje bi svakako stajao bolje.

(35) Ivan, Jonatin brat, imao je voditi povorku ženâ i djece u istočnu zemlju jordansku, ali ga napadoše i oplijeniše Jambrijevci, neko pleme nastanjeno u Madabi.

(44) »Jer danas nije kao jučer i prekjučer«, t. j. danas je puno pogibeljnije negoli prije.

(45) Bakhid je bio zauzeo sve gazove Jordana, i sam je bio spreman da se baci na malu četu.

53. Nadalje dade sinove velikaša u zemlji pohvatati kao taoce i zatvoriti u tvrđavu u Jeruzalemu.

*54. Drugoga mjeseca godine 153. zapovjedi Alcim, da se poruše zidovi nutarnjega trijema u svetištu. Tako htjede oboriti djela prorokâ. Već je bio Alcim počeo rušiti,

55. Kad najednom udari ga kap, i naum njegov bi spriječen. Usta se njegova zatvoriše, i poradi svoje kapi nije mogao više riječi progovoriti, da uredi stvari za svoju kuću.

56. Tako umrije tada Alcim u velikim mukama.

57. Kad Bakhid vidje, da je Alcim mrtav, vrati se natrag kralju, i Judeja je imala mir dvije godine.

58. Tada se posavjetovaše otpadnici svi skupa i rekoše: »Jonata i ljudi njegovi živu u miru i bezbrižnosti. Zato dozovimo amo Bakhida, neka ih sve pohvata jedne noći!«

59. S tim prijedlogom otidoše k njemu.

60. I on se podiže na vojnu s jakom vojskom. Svima svojim pristašama u Judeji posla potajno pisma, neka bi uhvatili Jonatu i njegove sumišljenike. Ali oni to ne mogoše, jer se je bilo doznalo za njihov naum.

61. Dapače oni uhvatiše oko pedeset ljudi od stanovnikâ u zemlji, začetnikâ toga zla, i pogubiše ih.

*62. Potom se povukoše u Betbesen u pustinju Jonata i Simon sa svojim ljudima. Sagradiše opet razoreni dio grada i utvrdiše ga.

63. Kad to saznade Bakhid, sazva svu vojsku svoju, a podiže i one u Judeji.

64. Onda izađe i opkoli Betbesen. Dulje je vremena udarao na nj, i postavi ratne strojeve.

*65. Jonata ostavi svojega brata Simona u gradu i prođe zemlju s malom samo četom.

66. On ubi Odaresa s njegovom braćom i sinove Faseronove u šatorima njihovim. Kad je bio tako pobjedonosan, umnoži se njegova bojna sila.

67. Simon i ljudi njegovi provališe iz grada i spališe ratne strojeve.

68. Tada se stadoše boriti proti Bakhidu, i on bi od njih potučen i tvrdo pritisnut.

69. Jer nije bila uspjela osnova njegova i vojna njegova, razgnjevi se na otpadnike, koji su mu bili svjetovali navalu na zemlju, i mnoge od njih dade pogubiti. Nato odluči povratiti se u svoju zemlju.

70. Kad to saznade Jonata, posla k njemu poslanike, da sklopi s njim mir i da natrag dobije zarobljenike.

71. On pristade na to, učini po njegovu prijedlogu i zakle mu se, da mu, dok bude živ, ne će više ništa učiniti nažao.

72. Dade mu natrag i zarobljenike, što ih je prije bio odveo iz zemlje Judine. Tada otide natrag u svoju zemlju i ne stupi više u područje njihovo.

73. Tako počinu mač u Izraelu. Jonata se nastani u Mahmasu. Sudio je narodu i iskorenjavao bezbožnike u Izraelu.

---

(54) Proroci Zaharija i Agej bili su u svoje vrijeme revni promicatelji zidanja i radova oko hrama.

(62) Betbesen leži jugoistočno od Betlehema.

(65) »S malom četom«, sakupljenom u hitnji. Vulgata ima: »s brojem« (»cum numero«), ovo je hebraizam, a znači s četom, što se može prebrojiti. Isp. 1 Mojs 34, 30; 5 Mojs 4, 27 i t. d.

GLAVA 10.

Jonata i Aleksandar Balas. Pobjeda nad Apolonijem.

*1. Godine 160. uzađe Aleksandar Epifan, sin Antiohov, i osvoji Ptolemajidu. Primiše ga, i on postade ondje kralj.

2. Kad to saznade kralj Demetrije, skupi veoma veliku vojsku i pođe u boj proti njemu.

3. Ujedno posla Demetrije Jonati pismo s riječima mira i visokog poštovanja.

4. Reče naime sebi: »Moramo brzo sklopiti s njim prijateljski savez, prije nego se on s Aleksandrom združi proti nama.

5. Jer pomislit će na sve ono zlo, što počinismo njemu, braći njegovoj i narodu njegovu.«

6. Zato mu dopusti, da drži vojsku i da nabavi oružje; jer on bi imao biti saveznik njegov. Dapače dade mu izručiti taoce u tvrđavi.

7. Potom otide Jonata u Jeruzalem i glasno pročita to pismo svemu narodu i onima iz tvrđave.

8. Ovi se prestrašiše veoma, kad čuše, da mu je kralj bio dopustio držati vojsku.

9. Oni u tvrđavi predadoše Jonati taoce, i on ih dade natrag roditeljima njihovim.

10. Jonata se sad nastani u Jeruzalemu i uze da nanovo zida grad.

11. Zapovjedi radnicima, da oko gore Siona podignu zidove od sječena kamena i tako ga utvrde jako.

12. Tada pobjegoše stranci, koji su bili u tvrđama, što ih je bio sagradio Bakhid.

13. Svaki ostavi svoj stan i otide k svojoj kući.

14. Samo u Betsuri ostadoše još neki od onih, koji su bili prezreli zakon i zapovijed; jer nađoše tamo utočište.

15. Kralj Aleksandar doznade za sva obećanja, što ih je bio učinio Demetrije Jonati. Pripovjediše mu o bojevima i junačkim djelima, što su ih bili izvršili on i braća njegova, i o nevoljama, što su ih bili pretrpjeli.

16. I on reče sebi: »Gdje ćemo naći još jednoga takova? Pa ćemo njega učiniti svojim prijateljem i saveznikom.«

17. Napisa dakle pismo i posla mu ga. Glasilo je ovako:

18. »Kralj Aleksandar pozdravlja svojega brata Jonatu.

19. Čujemo o tebi, da si hrabar, moćan čovjek i vrijedan, da budeš naš prijatelj.

*20. Zato te postavljamo danas za velikog svećenika narodu tvojemu. Ti ćeš se zvati ‚prijateljem kraljevim'.« I on mu posla grimiznu haljinu sa zlatnom krunom. »Drži s nama i sačuvaj nam prijateljstvo!«

*21. Tada obuče Jonata svetu odjeću na blagdan sjenica sedmoga mjeseca godine 160. On skupi čete i nabavi sebi mnogo oružje.

22. Kad Demetrije doznade za ove događaje, reče pun zabune:

23. »Zašto pustismo, da nas preteče Aleksandar i da dobije prijateljstvo i potporu Judejaca?

Gl. 10. (1) Godine 160., t. j. 152. pr. Kr. Mladome Balasu, koji je bio veoma sličan ubijenom Antiohu Eupatoru, dadoše neprijatelji Demetrijevi ime Aleksandar i proglasiše ga sinom Antiohovim.

(20) Zlatne krune davale su se isprva kao zavjerni dar, kasnije su se uprav tražile kao uglavljeni danak.

(21) Na blagdan sjenica nastupi Jonata službu velikoga svećenika.

24. I ja ću im napisati živo pismo s hvalidbama i obećanjima, da mi pruže svoju pomoć.«

25. I napisa im ovo: »Kralj Demetrije pozdravlja narod judejski.

26. Čuli smo sa zadovoljstvom, da vi držite ugovore, što ste ih sklopili s nama, da ste ustrajali u prijateljstvu prema nama i nijeste prešli k neprijateljima našim.

27. Ustrajte i nadalje u vjernosti prema nama! Mi ćemo vam naplatiti dobro, što nam ga iskazujete.

28. Mi ćemo mnogo otpustiti vama i dat ćemo vam darova.

*29. Odsada ja vas proglasujem slobodnima i otpuštam svima Judejcima poreze, također porez na so i na krunu.

30. Tako isto odričem se od danas i ubuduće trećine od žita za sjeme i polovine od voća, što me zapada. Ne ću ih više uzimati od Judeje i od triju njoj priklopljenih kotareva u Samariji i Galileji, od današnjega dana i za sve buduće vrijeme.

31. Jeruzalem će biti svet i slobodan sa svojim područjem, i desetine i daće njegove su.

32. Odričem se i vlasti nad tvrđavom u Jeruzalemu i predajem je velikom svećeniku. On je može posjesti stražom, što je izabere sebi.

33. Nadalje dajem slobodu besplatno svima Judejcima, što su iz zemlje judejske zarobljeni odvedeni bilo kamo u kraljevstvu mojemu. Svaki će im otpustiti danak, pa i za stoku.

*34. Za sve Judejce u kraljevstvu mojemu bit će slobodni i neopterećeni svi blagdani, subote, mjeseci mlađaci i zakonski dani, tako isto tri dana prije i tri dana poslije velikih blagdana.

35. Nikomu ne će biti dopušteno, da išta preduzme proti njima ili da kome od njih učini što krivo bilo u čemu.

36. A jedno trideset tisuća ljudi od Judejaca bit će u vojsku kraljevu uvršteno i za službu plaćano, kako dopada svima kraljevskim četama.

37. Jedan dio od njih bit će smješten u velike tvrđave kraljeve. Drugi će dobiti povjerljiva mjesta u upravi kraljevstva. Njihovi predstojnici i vođe uzimat će se iz njihove sredine. Oni mogu živjeti po svojim zakonima, kako je to već odredio kralj za zemlju Judinu.

38. Tri kotara, što su priključena Judeji od pokrajine Samarije, pribrojit će se Judeji, tako da stoje pod jednom zapovijedi, i ne će se imati pokoravati nikojoj drugoj vlasti osim onoj velikoga svećenika.

39. Svetištu u Jeruzalemu darujem Ptolemajidu s područjem njezinim, da se podmiruju izdaci za svetište.

*40. Nadalje dajem svake godine petnaest tisuća srebrnih sekala iz dohodaka kraljevskih, od za to prikladnih mjesta.

41. Sav suvišak, što ga činovnici nijesu još predali, kao u prijašnjim godinama, odsad će se predavati za potrebu hrama.

(29) »Porez na so i na krunu«: sirska vlada bila je udarila porez na so Crnoga mora, a i dobrovoljne prinose za kralja bila je pretvorila u obvezatni porez.

(34) »Veliki blagdani«: tri su velika blagdana bila kod Judejaca: blagdan vazma, blagdan žetve i blagdan sjenica; na ove blagdane hodočastilo se u Jeruzalem.

(40) Ukupna svota iznosi jedno 37.500 zlatnih kuna.

42. Pet tisuća srebrnih sekala, što se je svake godine podizalo od hramskih dohodaka, otpustit će se i pripast će svećenicima u službi.

43. Svi, koji pribjegnu u hram u Jeruzalemu ili uopće u kotar njegov, jer su nešto skrivili kod kralja ili inače u kakvoj stvari, bit će u kraljevstvu mojemu netaknuti u svemu svom posjedu.

44. Troškovi za gradnju i popravak hrama podmirivat će se iz kraljevske blagajne.

*45. Isto tako podmirivat će se iz kraljevske blagajne troškovi za sagrađivanje i utvrđivanje zidova Jeruzalema i za gradnju zidina u Judeji.«

*46. Kad su Jonata i narod čuli ta obećanja, ne povjerovaše im. Oni ih odbiše, jer su se sjetili velike zloće, što ju je on bio počinio proti Izraelu i kojom im je bio teško pritužio.

47. A i držali su s Aleksandrom, koji im je najprije bio ponudio prijateljstvo, pa ostadoše zauvijek njegovi saveznici.

48. Kralj Aleksandar skupi veliku vojsku i utabori se naprema Demetriju.

49. Pobiše se obadva kralja. Vojska Demetrijeva nagnu bježati, a Aleksandar ga progonio.

50. Tako on dobi premoć i nastavi uporno boj sve do zahoda sunca. Još istoga dana pade Demetrije.

51. Nato posla Aleksandar Ptolemeju, kralju egipatskom, poslanike i poruči:

52. »Ja sam se opet vratio u kraljevstvo svoje, uspeo sam se na prijesto otaca svojih i preuzeo vladu. Demetrija sam pobijedio i zemlju našu u svoju vlast dobio.

53. Zametnuo sam bitku s njim. Tada je bio sa svojom vojskom pobijeđen od nas, i mi se popesmo na njegov kraljevski prijesto.

54. I sad hoćemo da među se sklopimo prijateljstvo. Daj mi kćer svoju za ženu, da se sprijateljim s tobom! Dat ću tebi i njoj darove, što su dostojni tebe.«

55. Kralj Ptolemej odgovori: »Sretan dan, u koji si se povratio u zemlju otaca svojih i popeo se na kraljevski prijesto njihov!

56. Pa ću ti uslišiti, što stoji u tvome pismu. Ali mi dođi ususret u Ptolemajidu, da se upoznamo! Tada ću se sprijateljiti s tobom, kako si predložio.«

57. Tako ostavi Ptolemej sa svojom kćeri Kleopatrom Egipat i dođe u Ptolemajidu godine 162.

58. Kralj Aleksandar dođe mu ususret. Tada mu onaj dade svoju kćer Kleopatru i proslavi njezinu svadbu s velikim, kraljevskim sjajem.

59. A pisao je kralj Aleksandar Jonati, neka se sastane s njime.

60. Tako ovaj pođe sjajno u Ptolemajidu i sastade se s obadvojicom kraljeva. On dade njima i prijateljima njihovim zlata, srebra i mnogo drugih darova i dobi naklonost njihovu.

61. Tada se ujediniše proti njemu bezbožni ljudi iz Izraela, ot-

(45) Unatoč velikim povlasticama u ovome pismu kraljevu Demetrije se ne odriče svojega vrhovništva (suvereniteta) nad zemljom Judinom. Od njega imenovani poglavar građanski i vojnički, veliki svećenik, puno je bio sličan jednome sirskom namjesniku. A mjere upogled utvrdâ tako su bile odmjerene, da je kralj Sirije jednako bio gospodar nad Judejom.

(46) Judejci su punim pravom posumnjali o istinitosti ovih kraljevih obećanja.

padnici, da ga optuže. Ali ih kralj nije slušao.
62. Dapače zapovjedi kralj, da se Jonati skinu haljine njegove i da ga se obuče u grimizno odijelo. Učiniše to.
*63. Tada ga pozva kralj, da uzme mjesto uz njega, i reče njegovim najvišim činovnicima: »Idite s njim posred grada i proglasite, da nitko ne smije ni u kojoj stvari podnijeti kakvu tužbu proti njemu ili ga bilo čime uznemirivati.«
*64. Kad tužitelji njegovi vidješe, kako ga časte javno i u grimiz ga odijevaju, pobjegoše svi.
65. Tako mu kralj iskaza visoke časti, ubroji ga među svoje najbolje prijatelje i učini ga vojskovođom i namjesnikom.
66. Tada se Jonata zdrav i veoma zadovoljan vrati natrag u Jeruzalem.
*67. Godine 165. dođe Demetrije, sin Demetrijev, iz Krete u zemlju otaca svojih.
68. Kad to saznade kralj Aleksandar, zabrinu se veoma i vrati se natrag u Antiohiju.
69. Demetrije postavi Apolonija za namjesnika u Celesiriji. Ovaj skupi veliku vojsku i utabori se kod Jamnije. Velikom svećeniku Jonati poruči:
70. »Ti si jedini, koji se buni proti nama. Poradi tebe meni se smiju i rugaju. Što ćeš se ti s vlašću u gorama utvrđivati proti nama?
*71. Ako se uzdaš u svoju moć, siđi amo k nama u ravnicu, da se ovdje nas dva ogledamo. Na mojoj je strani moć gradova.
72. Samo se raspitaj, pa ćeš čuti, tko sam ja i koja je to moja pomoć! Kazat će ti: Nama vi ne možete odoljeti. Jer dvaput su oci tvoji potučeni u svojoj vlastitoj zemlji.
73. Ne možeš odoljeti takovu konjaništvu i vojsci u ravnici, gdje nema kamena, ni pećine, ni skrivališta.«
74. Kad je Jonata čuo tu vijest Apolonijevu, razgnjevi se vrlo. On izabra sebi deset tisuća ljudi i otide iz Jeruzalema. Njegov brat Simon pridruži se njemu, da mu bude u pomoć.
*75. Pred Jopom se utabori. Ali mu grad zatvori vrata, jer je posada Apolonijeva bila u Jopi. On otvori boj proti njoj.
76. To prestraši građane; oni otvoriše vrata, i Jonata spravi Jopu pod svoju vlast.
77. Kad je to čuo Apolonije, podiže se s tri tisuće konjanika i s mnogobrojnim pješacima
78. I pođe prema Azotu, kao da je htio otići tamo. Ali uzdajući se u svoje jako konjaništvo, siđe odmah u ravnicu. Jonata pođe za njim u Azot, i obje se vojske sudariše.
79. Apolonije bio je ostavio tisuću ljudi u jednom skrivalištu iza njihovih leđa.
80. A Jonata je opazio, da je za njim zasjeda. I oni opkoliše njegovu vojsku, i od jutra do vecera odapinjali su strijele na narod.

(63) Na sličan način počastio je i Asver Mardoheja (isp. Est 6, 11 sl.).
(64) »Pobjegoše svi«, jer je bila izgubljena njihova igra.
(67) »Godine 165.«, t. j. godine 147. pr. Kr. »Dođe Demetrije, sin Demetrijev«, kao Demetrije II.
(71) »Moć gradova«, t. j. ratna moć Filistejaca i Feničana. Vulgata ima: »moć ratova« (»virtus bellorum«).
(75) Jopa, danas Jafa, do četiri sata sjeverno od Jamnije, gdje se je nalazio Apolonije.

81. Ali momčad ustraja, kao što je bio zapovjedio Jonata, a konji se onih umoriše.
82. I Simon izvede svoju vojsku, pa se obori na pješake, jer je konjaništvo bilo izmoreno. Oni biše od njega potučeni i nagnuše bježati.
*83. Konjaništvo bi rastjerano u ravnicu i pobježe u Azot. Tamo uđoše u kuću Dagona, svojega idola, da se spase.
84. Ali Jonata zapali Azot, isto tako okolna mjesta, uze plijen njihov i sažeže hram Dagonov s bjeguncima.
85. Broj onih, što podlegoše maču i plamenu, iznosio je do osam tisuća ljudi.
86. Tada se podiže Jonata i utabori se prema Askalonu. Ali mu građani dođoše ususret s velikim sjajem.
87. Onda se Jonata vrati natrag u Jeruzalem sa svojim ljudima i s bogatim plijenom.
88. Kada je kralj Aleksandar čuo za to, iskaza Jonati još veće počasti.
89. Posla mu zlatnu zaponku, kako se inače daruje samo rođacima kraljevim. Nadalje predade mu u posjed Akaron i cijelo područje njegovo.

GLAVA 11.

Pad Aleksandrov. Izmirenje Jonatino s Demetrijem II. Antioh VI.

1. Potom skupi kralj egipatski čete, mnogobrojne poput pijeska na obali morskoj, usto mnoge brodove. Prijevarom gledao je sebi prisvojiti kraljevstvo Aleksandrovo i pripojiti ga svojemu kraljevstvu.
2. Tako pođe u Siriju s riječima miroljubivim. Stanovnici gradova otvarali su mu vrata i izlazili mu nasusret, jer je bio zapovjedio kralj Aleksandar, da mu se izlazi nasusret, budući da je bio punac njegov.
3. Ptolemej je ulazio u gradove i postavljao u svaki grad posadu.
4. Kad se je približavao Azotu, pokazaše mu garište hrama Dagonova i ruševine Azota i okolnih mjesta, usto po putu naslagane lešine ubijenih i spaljenih vojnika u ratu.
5. Oni su pripovijedali kralju o nasiljima Jonatinim, da ga ocrne. A kralj je šutio.
*6. Jonata izađe s velikim sjajem u Jopu nasusret kralju. Pozdraviše jedan drugoga i prenoćiše tamo.
*7. Onda isprati Jonata kralja do na rijeku Eleutherus. Potom se vrati natrag u Jeruzalem.
8. Kralj Ptolemej spravi pod svoju vlast sve gradove primorja do Seleucije na moru.
9. On posla naime poslanike kralju Demetriju i poruči mu: »Daj da sklopimo savez među se! Dat ću ti kćer svoju, koju ima Aleksandar, i ti ćeš vladati nad svojim očinskim kraljevstvom.
*10. Žao mi je, što sam njemu dao kćer svoju; jer mi on radi o glavi.«

(83) »Konjaništvo«; Vulgata: »Et qui« (»I koji«), po svoj prilici mjesto »Et equi« (»I konji«).
Gl. 11. (6) »S velikim sjajem«; Vulgata: »sa slavom«. Drugi prevode: »da mu se pokloni«.
(7) »Eleutherus«. Ova rijeka (danas Nahr-el-Kebir) utječe u more sjeverno od Tripolja (Tripoli).
(10) »Jer mi on radi o glavi«: Josip Flavije (Antiq. 13, 6) pripovijeda, kako je neki ljubimac Aleksandrov, po imenu Ammonius, bio pokušao ubiti Ptolemeja, a Aleksandar ga nije dao izručiti; zato ga je njegov punac učinio odgovornim za taj napadaj (atentat).

11. Tako ga okleveta, jer mu se prohtjelo njegova kraljevstva.
12. On mu oduze kćer svoju i dade je Demetriju. Tako se odreče Aleksandra, i njihovo neprijateljstvo postade opće poznato.
13. Ptolemej uđe u Antiohiju i metnu sebi na glavu krunu od Azije. Tako je on sebi bio metnuo na glavu dvije krune, onu od Azije i onu od Egipta.
14. Kralj Aleksandar bio je u ono vrijeme u Ciciliji; jer su se bili pobunili stanovnici onih krajeva.
15. I kad Aleksandar primi vijest o tim događajima, pođe u boj proti njemu. Ptolemej se podiže, ode mu ususret s jakom vojskom i pobijedi ga.
16. Aleksandar pobježe u Arapsku, da nađe tamo zaštitu, i tako Ptolemej preoblada.
17. Arap Zabdiel odrubi glavu Aleksandru i posla je Ptolemeju.
18. Tri dana izatoga umrije i Ptolemej, i posade, što ih je bio postavio u tvrđe, biše poubijane od stanovnikâ gradova.
*19. Tako postade kralj Demetrije 167. godine.
20. U ono vrijeme skupi Jonata ljude Judejce, da osvoji tvrđavu u Jeruzalemu. Okrenuše proti njoj mnoge opsadne strojeve.
21. Tada ode nekoliko otpalih prezíratelja naroda kralju i javiše mu, da Jonata opsjeda tvrđavu.
22. Kad je on čuo to, razgnjevi se. Odmah se podiže, ode u Ptolemajidu i posla pismo Jonati, da zaustavi opsjedanje tvrđave i neodvlačno da mu dođe u Ptolemajidu na razgovor.
23. Kad Jonata to razabra, dade ipak nastaviti opsjedanje. Tada izabra nekoliko od starješina Izraelovih i od svećenika i odvaži se na pogibao.
24. Uze i zlata i srebra i haljina i mnogo drugih darova i ode kralju u Ptolemajidu. Nađe milost pred njim.
25. Doduše podigoše proti njemu tužbu neki otpadnici iz naroda.
26. Ali je kralj postupao s njim kao njegovi prethodnici i čast mu iskazivao pred svim svojim prijateljima.
27. Potvrdi mu veliko svećeništvo i sve prijašnje časti i dade ga uvrstiti među svoje prve prijatelje.
*28. Jonata zamoli kralja, da Judeju i tri kotara Samarije oslobodi od poreza. Za to mu obeća tri stotine talenata.
29. Kralj pristade na to i povrh svega toga dade mu ovu povelju:
30. »Kralj Demetrije pozdravlja svojega brata Jonatu i narod judejski.
*31. Dajemo da vam se stavi do znanja prijepis pisma, što smo ga poradi vas pisali svojemu rođaku Lasthenesu:
32. Kralj Demetrije pozdravlja oca Lasthenesa.
33. Odlučismo da narodu judejskomu, našim prijateljima i vjernim saveznicima, u zahvalu za njihovu privrženost dadnemo povlastice.
34. Predajemo im područje Judeje i tri kotara Aferemu, Lidu i Ramataim, što se imaju od Samarije priključiti Judeji. Svima, koji

(19) Godine 167. = godine 145. pr. Kr.
(28) Jonata je mislio, da jednokratnom plaćom od trista talenata dobije potpuni oprost od poreza, što su ga utjerivali Sirci.
(31—32) Izrazi »rođak« i »otac« samo su počasni naslovi visokim činovnicima. — Lasthenes je bio, kako pripovijeda Josip Flavije, Krećanin, koji je pomogao Demetriju do prijestola. I zato je bio namjesnik kraljev u Celesiriji i prvi kraljev ministar, kojemu, eto, kralj javlja svoju odluku u prilog Judejcima.

žrtvuju u Jeruzalemu, otpuštamo kraljevske daće, što ih je kralj svake godine dizao od njihova roda zemaljskoga i voća;
35. Isto tako odsada poreze, što su nam pridolazili, desetine, carine, solarine i krunski danak, što nam je pripadao. Sve im to otpuštamo.
36. Ništa od svega toga ne smije se opozvati odsada i zauvijek.
*37. Pobrini se, da se načini prijepis ovoga i da se preda Jonati! Neka ga on na svetoj gori postavi na vidno mjesto!«
*38. Kad vidje kralj Demetrije, da je mir zavladao u zemlji njegovoj, i da se više nitko ne opire, otpusti sve svoje čete kućama njihovim izuzevši strane čete, što ih je bio najmio od poganskih otoka. To je izazvalo proti njemu sve čete, što su bile služile pod njegovim ocima.
39. I Trifon, jedan od prijašnjih pristaša Aleksandrovih, opazio je, da sve čete rogobore proti Demetriju. Tada on ode Arapu Emalhuelu, koji je odgajao sinčića Aleksandrova.
40. On ga vruće zamoli, neka mu ga preda, da postane kralj namjesto oca svojega. Pripovijedao mu je i o postupku Demetrijevu, i kako na nj mrze čete njegove, i dulje je vremena ostao tamo.
41. Međutim poruči Jonata kralju Demetriju, neka bi povukao posadu iz tvrđave u Jeruzalemu i posade iz drugih tvrđava, jer udaraju na Izraela.
42. Demetrije poruči Jonati: »Ja ću nesamo to dati tebi i narodu tvojemu, nego ću tebe i narod tvoj odlikovati počastima, čim mi se pruži zgodna prilika.
43. A ti ćeš mi sada dobro učiniti, ako mi pošlješ pomoćne čete, jer su sve moje čete otpale od mene.«
44. Jonata mu posla u Antiohiju tri tisuće hrabrih momaka. Kad one stigoše kralju, obradova se on dolasku njihovu.
45. Tada se strkaše građani usred grada, oko sto i dvadeset tisuća ljudi, i htjedoše ubiti kralja.
46. Kralj pobježe u palaču. Ali građani zaposjedoše ulice grada i stadoše jurišati.
47. Kralj pozva u pomoć Judejce. Oni se u punom broju okupiše oko njega, porazdijeliše se po gradu i onoga dana poubijaše u gradu oko sto tisuća.
48. Tada zapališe grad i onoga dana učiniše mnogi plijen. Tako spasiše kralja.
49. Kad vidješe građani, da su Judejci gospodari grada i da upravljaju po svojoj volji, izgubiše srčanost i zavapiše kralju:
50. »Podaj nam ruku i dokrajči daljni postupak Judejaca proti nama i gradu!«
51. Oni položiše oružje i sklopiše mir. Tako Judejci stekoše sebi slavu pred kraljem i pred svima stanovnicima njegova kraljevstva i vratiše se s mnogim plijenom natrag u Jeruzalem.
52. A jedva je kralj Demetrije zasio opet čvrsto na svoj kraljevski prijesto i zemlja se primirila,
53. Tada prekrši on sva obećanja i postade prema Jonati neprijateljski raspoložen. Mjesto da mu nagradi iskazana dobročinstva, on ga pritisnu tvrdo.
54. Potom se vrati natrag Trifon s još veoma mladim dječakom Antiohom. On dade da se prenese vlast na njega i da mu se metne kruna na glavu.

(37) »Na svetoj gori«, t. j. na hramskoj gori Sionu.
(38) »Od poganskih otoka«, t. j. od grčkih otoka.

55. Tada se skupiše oko njega sve čete, što ih je bio otpustio Demetrije, i stadoše se boriti proti ovomu. On bi potučen i nagnu bježati.
56. A Trifon se dokopa slonova i osvoji Antiohiju.
*57. I mladi Antioh posla Jonati ovo pismo: »Potvrđujem ti veliko svećeništvo i postavljam te nad četiri kotara. Ti ćeš pripadati prijateljima kraljevim.«
58. Ujedno mu posla zlatno stolno posuđe i dopusti mu, da pije iz zlatnih čaša, da se oblači u grimiz i da nosi zlatnu zaponku.
*59. Njegova brata Simona postavi vojskovođom od tirskih stepenica do egipatske granice.
*60. Jonata izađe i prođe područje s ovu stranu rijeke i gradove. Sva sirska vojska pridruži mu se, da ga podupre. Kad dođe u Askalon, izađoše mu ususret građani s počastima.
61. Odatle otide prema Gazi, a stanovnici Gaze zatvoriše mu vrata. Tada on opsjednu grad, zapali predgrađa i oplijeni ih.
62. I stanovnici Gaze zamoliše Jonatu za mir. On im dade ruku, ali uze sinove plemićâ kao taoce i posla ih u Jeruzalem. Onda pođe dalje kroza zemlju do u Damask.
*63. Tada doču Jonata, da su vojskovođe Demetrijeve s jakom vojskom stajale u Kadesu u Galileji i da su ga htjele napasti.
64. On otide proti njima. A svojega brata Simona ostavi u zemlji.
65. Simon se utabori prema Betsuri; borio se je s njom dugo vremena i zatvorio ju.
66. Tada zamoliše oni za mir. On im ga dade, ali ih protjera odanle, zaposjede grad i postavi u nj posadu.
67. Jonata i vojska njegova utaboriše se na Genezaretskom jezeru. Rano ujutro otidoše onda u ravnicu Asor.
68. Iznenada se namjeriše u ravnici na vojsku tuđinaca. Ovi su bili u gori namjestili zasjedu proti njemu. Oni sami primakli se sprijeda proti njemu.
69. Čete u zasjedi iskočiše sad iz svojega skrivališta i navališe.
70. A sva vojska Jonatina nagnu bježati. Niti jedan od njih ne htjede zaostati, izuzevši vojskovođu Matatiju, sina Absalomova, i Judu, sina Kalfijeva.
71. Juda razdrije haljine svoje, posu zemlju na glavu svoju i pomoli se.
72. Tada se okrenu u boj proti njima i natjera ih u bijeg.
73. Kad to vidješe vlastiti bjegunci, vratiše se natrag k njemu i uzeše ih s njim goniti do u Kades u tabor njihov. Tamo se ustaviše.
74. Onoga dana pade od pogana oko tri tisuće ljudi. A Jonata se vrati natrag u Jeruzalem.

GLAVA 12.

Novi savez s Rimom i Spartom. Daljni bojevi Jonatini i Simonovi. Gradnja tvrđava u Judeji. Svršetak Jonatin.

1. Kada Jonata vidje, da mu je vrijeme bilo pogodno, izabra ljude i posla ih u Rim, da s njima utvrde i obnove prijateljstvo.

(57) Četiri kotara, to su ona tri već često spomenuta kotara, usto Akaron kao četvrti (isp. 10, 89).
(59) Tirske stepenice jesu strmenito brdo na sjever od Ptolemajide.
(60) »S ovu stranu rijeke«, t. j. rijeke Eufrata.
(63) »Stajale su ...«; Vulgata: »Izdale su ...« (»praevaricati sunt«). Bit će da je to pogrješka prepisivača mjesto »praeparati sunt«, ili je prevodilac pročitao παρεβῆσαν mjesto παρῆσαν (Corn. a Lap.).

2. I Spartancima i drugim područjima posla pisma jednakog sadržaja.

3. Tako otputovaše u Rim, odoše u skupštinu i rekoše: »Veliki svećenik Jonata i narod judejski poslaše nas, da se obnovi s njima savez prijateljstva pod prijašnjim uvjetima.«

4. Tada im dadoše pisma na oblasti svih mjesta, neka bi im dali prost prolaz u zemlju Judinu.

5. Ovo je prijepis pisma, što ga napisa Jonata Spartancima:

*6. »Jonata, veliki svećenik, visoko vijeće naroda, svećenici i ostali narod judejski pozdravljaju braću svoju, Spartance.

7. Već prije jedamput primio je veliki svećenik Onija od Arija, jednoga od vaših kraljeva, pismo, po kojemu ste vi braća naša. Jedan prijepis prilaže se.

8. Onija je primio poslanika veoma časno i dobio je list, u kojemu se govori o savezništvu i prijateljstvu.

9. Mi to doduše ne trebamo, jer crpemo utjehu iz svetih knjiga, što su u rukama našim.

10. Ali da se prepriječi kakvo međusobno otuđenje, preduzesmo da vam pošljemo poslanstvo, te obnovimo s vama bratimstvo i prijateljstvo. Jer od vašega posljednjeg poslanstva prošlo je već dugo.

11. Uvijek i u svako vrijeme spominjemo se vas na blagdane svoje i na druge važne dane kod žrtava, što ih prinosimo, i kod molitava svojih, kako je pravo i dostojno, da se spominjemo braće.

12. Mi se radujemo nad slavom, što vam se daje.

13. Nas zadesiše sa svih strana mnoge nevolje i nmogi bojevi, jer zavojevaše na nas kraljevi unaokolo.

14. A u tom vojevanju ne htjedosmo dosađivati ni vama ni drugim svojim saveznicima i prijateljima.

15. Jer mi imamo za sebe pomoć neba, i tako smo bili spašeni od neprijatelja svojih i ponizili smo ih.

16. I odabrasmo Numenija, sina Antiohova, i Antipatra, sina Jasonova, i poslasmo ih Rimljanima, da obnovimo s njima prijašnji savez prijateljski.

17. I njima je naloženo, da i k vama otputuju, da vam prinesu pozdrav naš i da vam predadu list u svrhu obnove našega prijateljstva.

18. Dobro ćete uraditi, ako nam odgovorite.«

19. Ovo je prijepis lista, što su ga bili oni poslali Oniji:

20. »Arije, kralj Spartanaca, pozdravlja velikoga svećenika Oniju.

*21. U jednoj povelji o Spartancima i Judejcima našlo se je, da su oni braća i da vuku lozu od plemena Abrahamova.

22. I kad smo to saznali, vi dobro radite, kad nam pišete o napretku svojemu.

23. I mi tad pišemo vama. Stoka vaša i imanje vaše pripada nama, i naše pripada vama. Mi smo naložili, da vas se izvijesti o tom!«

24. Jonata doznade, da vojskovođe Demetrijeve s još jačom vojskom negoli prije izađoše u boj proti njemu.

25. Zato se podiže iz Jeruzalema i pođe im nasusret u područje Amat, da im onemogući prodrijeti u njihovu zemlju.

Gl. 12. (6) Jonata naziva Spartance »braćom«, t. j. plemenicima, jednoplemenicima.

(21) Sveti tekst jednostavno iznosi u doslovnom pismu Spartanaca vijest svjetske povelje o zajedničkom podrijetlu.

26. Posla uhode u tabor njihov. Oni se vratiše i javiše, da su se oni spremili, da u noći napadnu na njega.
27. Pri zalasku sunca zapovjedi Jonata svojim ljudima, da ostanu budni i da svu noć budu naoružani i spremni za boj. I postavi stražu okolo tabora.
*28. Kad čuše neprijatelji, da je Jonata sa svojim ljudima spreman za boj, prepadoše se i izgubiše srčanost. Zapališe u taboru svojem stražarsku vatru i pobjegoše.
29. A Jonata i ljudi njegovi ne opaziše to do ujutro, jer vidješe, da gori vatra.
30. A tada se otisnu Jonata za njima, ali ih više nije mogao dostignuti, jer su već bili prešli Eleutherus.
*31. Odatle se okrenu Jonata proti Arapima, koji su se zvali Zabadejci. Potuče ih i uze plijen njihov.
32. Onda se podiže na Damask i prođe svu zemlju.
33. I Simon izađe, i četovao je do Askalona i susjednih tvrđava. Tada se okrenu proti Jopi i osvoji je.
34. Jer je bio čuo, da oni htjedoše predati tvrđavu pristašama Demetrijevim. Zato postavi posadu u nju, da je čuva.
35. Nakon povratka svojega dozva Jonata starješine naroda i zaključi s njima da posagradi tvrđave u Judeji,
36. Da povisi zidove Jeruzalema i da sazida visoki zid između tvrđave i grada, da je zatvori od grada i tim zatvorom da onemogući stanovnicima kupovanje i prodavanje.
*37. Tako se ujediniše za građenje grada. Kad se sruši jedan komad zida na potoku prema istoku, popraviše ga opet i nazvaše ga Kafeteta.
*38. A Simon sagradi Adiadu u Sefali i utvrdi je jakim vratima i prijevornicama.
39. Trifon je išao za tim, da postane kralj Azije, da sebi na glavu metne krunu i da silom odstrani kralja Antioha.
40. A jer se je bojao, da to Jonata ne bi dopustio i da bi ustao proti njemu, pomišljao je na sredstva i putove, da uhvati i ubije Jonatu. Tako se podiže i zaputi u Betsan.
41. Jonata mu pođe nasusret sa četrdeset tisuća ljudi, izabranih i za boj spremnih četa, i dođe u Betsan.
*42. Kad vidje Trifon, da je ovaj došao s velikom vojskom, poboja se staviti ruku na njega.
43. I tako ga primi veoma časno, preporuči ga svim svojim prijateljima, dade mu darova i zapovjedi svojim četama, da ga slušaju kao njega samoga.
44. Tada reče Jonati: »Zašto si zamučio amo svu tu momčad, kad mi ipak ne ćemo da ratujemo?

(28) Stražarskom vatrom htjeli su pokriti svoj bijeg. — »I pobjegoše«. Septuaginta i Vulgata nemaju ove riječi, ali je imaju mnogi grčki rukopisi i sirski tekst, a traži je sâm kontekst.
(31) Ovdje spomenuti Arapi (Zabadejci) stanovali su nedaleko od Damaska.
(37) Potok prema istoku jest potok Cedron. — Značenje riječi »Kafeteta« tamno je.
(38) Adiada (ili Hadida, danas el Haditheh) istočno od Lide, važna točka za obranu Judeje. — Sefela je ravnica između Judinih gora i obale Sredozemnoga mora.
(42) Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »I vidje Trifon, da je došao Jonata s mnogom vojskom, da digne na nj ruku, i poboja se«. Ovo »i poboja se« moralo bi doći pred »da digne na nj ruku«.

45. Pa otpusti ih kući njihovoj i izaberi sebi samo nekoliko ljudi za pratnju! Onda dođi sa mnom u Ptolemajidu; ja ću ti je predati s ostalim činovnicima! Tada ću ja otići; jer sam došao samo za to.«
46. Jonata mu povjerova i učini što mu reče. Otpusti čete, i one se vratiše natrag u zemlju Judinu.
47. Samo tri tisuće ljudi zadrža kod sebe; od njih ostavi dvije tisuće u Galileji, i samo još tisuća ljudi pođe s njim.
48. Jedva je bio Jonata došao u Ptolemajidu, zatvoriše stanovnici Ptolemajide vrata, uhvatiše ga i pogubiše sve pratioce njegove.
49. Tada posla Trifon pješake i konjanike u Galileju i u veliku ravnicu, da pobiju sve ljude Jonatine.
50. A kad ovi čuše gdje govore, da je Jonata bio uhvaćen i s pratiocima svojim pogubljen, oduševiše se među sobom i ustadoše u bojnom redu za boj spremnu.
51. Kad progonitelji vidješe, da su oni založili svoj život, povratiše se.
52. Tako svi oni dođoše čitavi i zdravi u zemlju Judinu, i tugovali su za Jonatom i njegovim drugovima. Bili su u velikom strahu, i sav je Izrael podigao veliko jadovanje.
53. Svi unaokolo pogani išli su za tim, da ih unište. Jer su govorili: »Nemaju više vođe ni pomoćnika. Ustanimo i udarimo na njih! Uništit ćemo njihov spomen među ljudima!«

GLAVA 13.

Simon postaje vođa. Trifonova prijevara. Nadgrobni spomenik Makabejaca. Politički i vojni uspjesi.

1. Simon doču, da je bio Trifon skupio veliku vojsku, da upadne u Judeju i da je opustoši.
2. Ujedno opazi, da je narod poradi toga bio u strahu i tjeskobi. Zato uzađe u Jeruzalem i održa narodnu skupštinu.
3. On ih je hrabrio i rekao im: »Znate, što smo učinili ja, braća moja i obitelj oca mojega za zakon i svetište i koje smo sve bojeve i nevolje podnijeli.
*4. Sva braća moja pomriješe za Izraela. Ja jedini još preostadoh.
*5. Ali daleko neka je od mene, da štedim svoj život u bilo kojemu sudbonosnom času; nijesam bolji od svoje braće.
6. Ja hoću dapače da osvetim narod svoj, svetišta i žene naše i djecu našu, jer se ujediniše svi pogani od mržnje na nas, da nas unište.«
7. Kad je narod čuo ove riječi, ohrabri se opet.
8. I odvrati u sav glas: »Ti si naš vođa namjesto Jude i tvojega brata Jonate.
9. Vodi boj naš! Svi ćemo činiti, što nam zapovjediš.«
10. On skupi sve ljude ratnike, dade bezodvlačno dovršiti zidove Jeruzalema i utvrdi ih unaokolo.
11. Jonatu, sina Absalomova, posla s dovoljnom vojskom u Jopu. Ovaj protjera stanovnike grada i utvrdi se u njemu.
12. Tada se podiže Trifon s velikom vojskom iz Ptolemajide, da upadne u zemlju Judinu. Jonata se je nalazio kod njih kao zarobljenik.

Gl. 13. (4) Simon je mislio, da mu je brat Jonata mrtav; ali je on još živio u ropstvu (isp. r. 12 sl.).
(5) »Nijesam ništa bolji od svoje braće«, t. j. moj život nije dragocjeniji od njihova života (isp. Dap 20, 24).

13. Simon se utabori kod Adusa na kraju ravnice.

14. Kad Trifon saznade, da je Simon bio stupio na mjesto svojega brata Jonate i da hoće s njim prihvatiti boj, posla glasnike k njemu i poruči mu:

15. »Mi ga držimo čvrsto poradi novaca, što ih tvoj brat Jonata duguje kraljevskoj blagajni radi svojega uredovanja.

16. Pošlji stotinu talenata srebra i dvojicu od sinova njegovih kao taoce — inače bi mogao od nas otpasti iza postignutoga oslobođenja —, onda ćemo ga otpustiti.«

17. Simon dobro opazi prijevaru, kojom su mu govorili oni. Ipak posla novce i dječake, da se posve ne omrazi s narodom.

18. Inače bi mogli reći: »On poginu, jer mu ja ne poslah novaca i dječakâ.«

19. Tako dakle posla dječake i stotinu talenata. Ali onaj prekrši svoju riječ i ne otpusti Jonatu.

*20. Potom se podiže Trifon, da upadne u zemlju i da je opustoši. Pritom odabra zaobilazni put u Ador. Ali se Simon namjesti prema njemu sa svojom vojskom kod svakoga mjesta, kroz koje je on prolazio.

*21. Tada oni u tvrđavi poslaše glasnike, koji su ga imali natjerati, da dođe k njima preko pustinje i da im sa sobom ponese živeža.

*22. Trifon spremi sve svoje konjaništvo za jahanje. Ali one noći napada veoma velik snijeg, tako da nije mogao naprijed ići poradi snijega. On uzmače i pođe u zemlju Galaad.

*23. Kad se je približavao Baskami, dade pogubiti Jonatu, i ukopaše ga tamo.

24. Tada se okrenu i pođe u zemlju svoju.

25. Simon dade donijeti kosti svojega brata Jonate i sahrani ih u Modinu, gradu otaca njegovih.

26. Sav je Izrael održao za njim veliko tugovanje, i oplakivali su ga mnogo dana.

27. Simon podiže nad grobom svojega oca i svoje braće visok i izdaleka vidan spomenik iz glatka kamena sprijeda i straga.

*28. Nakon toga postavi sedam piramida, jednu prema drugoj: za oca, majku i četiri brata.

29. Usto sagradi unaokolo visoke stupove. Na stupove dade postaviti za vječni spomen bojno oružje i pokraj oružja uklesati brodove.

30. To je bio nadgrobni spomenik, što ga on načini u Modinu, a vidio se je od svih pomoraca i stoji još do danas.

*31. Trifon je postupao lukavo s mladim kraljem Antiohom i dao ga pogubiti.

32. On stupi na njegovo mjesto kao kralj, stavi krunu od Azije na glavu i navali veliko zlo na zemlju.

---

(20) Ador (Ađora), danas Dura, leži jugozapadno od Hebrona; to je zemlja Idumejaca. Trifon je htio napasti Judejce s juga.

(21) »Preko pustinje«, t. j. pustinje Tekue (tekuanske).

(22) Vulgata prevodi nejasno ovaj redak ovako: »I Trifon opremi sve konjaništvo, da dođe one noći: ali je bio veoma mnogi snijeg, i ne dođe u Galaaditim«.

(23) Baskama: nepoznata. — »I ukopaše ga tamo«; Vulgata mjesto »ukopaše ga« čita: »i sinove njegove«. Ali u 25. retku govori se samo o Jonatinim ostacima.

(28) Šiljak piramide ima da nam stavi pred oči nadu u uskrsnuće. Sedma piramida bila je određena za grob Simonov.

(31) »Trifon je postupao lukavo s mladim kraljem«; Vulgata prevodi netočno: »A Trifon kad je putovao s mladim kraljem« (»Tryphon autem cum iter faceret cum rege adolescente«).

33. A Simon posagradi tvrđave u Judeji, opskrbi ih visokim kulama i jakim zidovima, vratima i prijevornicama i unese hranu u tvrđave.

34. Potom izabra Simon nekoliko ljudi i posla ih kralju Demetriju, da pribavi zemlji olakšice. Jer čitavo postupanje Trifonovo bilo je samo razbojništvo.

35. Kralj Demetrije usliši mu molbu njegovu i odgovori mu slijedećim listom:

*36. »Kralj Demetrije pozdravlja Simona, velikog svećenika i prijatelja kraljevâ, isto tako i starješine i narod judejski.

*37. Zlatnu krunu i granu palmovu, koju poslaste, primismo, i mi smo spremni da zaključimo s vama posve valjani mir. Pisat ćemo činovnicima, neka vam otpuste vaše daće.

38. Naše povlastice vama imaju ostati u valjanosti, i tvrđave, što ste ih vi posagradili, imaju ostati vama.

39. Opraštamo vam propuste i pogrješke do današnjega dana. Tako isto otpuštamo vam dužnu pristojbu kruni, i ako je još inače bilo koja daća povišena u Jeruzalemu, to se više nema povisivati.

40. Ako su neki od vas sposobni za našu tjelesnu stražu, to neka se postave! Mir neka vlada među nama!«

*41. Tako je godine 170. bio skinut s Izraela jaram pogana,

42. I narod Izraelov poče pisati u poveljama i ugovorima: »Prve godine Simona, velikoga svećenika velikog, vojskovođe i kneza Judejaca«.

*43. U one dane opsjednu Simon Gazu i zatvori je svojom vojskom. On načini opsadni stroj i dade ga dovesti u blizinu grada. Njim probi jednu kulu i osvoji je.

44. Vojnici skočiše iz opsadnoga stroja u grad i prouzročiše veliku zabunu.

45. Stanovnici grada sa ženama i djecom popeše se na zid, razderaše haljine svoje, zamoliše Simona za mir i povikaše iza glasa:

46. »Ne radi s nama po našim zlim djelima, nego po milosrđu svojemu!«

47. Simon se dade umekšati i nije se dalje borio s njima. Ali ih protjera iz grada, dade očistiti kuće, u kojima su bili likovi idolski, i tada uđe uz psalme i hvalospjeve.

48. Sve nečisto izagna iz njega, naseli tamo ljude zakonu vjerne, utvrdi ga još više i sagradi sebi ondje kuću.

49. Stanovnicima tvrđave u Jeruzalemu bi onemogućen svaki saobraćaj sa zemljom i svaka kupnja i prodaja. Zato su trpjeli veliku oskudicu, i mnogi su od njih poginuli od gladi.

50. Oni povikaše Simonu za mir, i on im ga dade. Ali ih protjera odatle i očisti tvrđavu od gnusoba.

51. Onda dne 23. drugoga mjeseca godine 171. uniđe u nju s hvalospjevom, s granama palmovim, s citarama, cimbalima i harfama, s

(36) Naslov »prijatelj kraljevâ« ili »prijatelj kralja« dobivali bi u staro doba najviši savjetnici kraljevi i najveći činovnici (isp. Est 1, 3; Iv 19, 12).

(37) »Grana palmova« (sigurno od zlata) bila je znak pobjede. Vulgata ima »bahem« mjesto »grana palmova«. Bit će da je Vulgata uzela ovdje taj izraz »bahem« od grčkoga βαίνην. U r. 51. prevodi dobro βαίων sa »ramis palmarum« (»granama palmovim«).

(41) »Prve godine Simona...« to je dokaz političke nezavisnosti.

(43) Gaza stoji pogrješno mjesto Gazara ili Gezer, danas Tell Džezer, nedaleko od Nikropolisa. Za to govore r. 54. i 14, 7. 34.

pjesmama i himnima, jer je bio istisnut iz Izraela glavni neprijatelj.

*52. On odredi, da se ima ovaj dan svake godine svetkovati kao dan radosti.

53. Utvrdi goru hramsku uz tvrđavu još jače i nastani se tamo sa svojima.

54. Kad onda vidje Simon, da je njegov sin Ivan bio postao muž, učini ga vrhovnim zapovjednikom nad svim četama. Ovaj se nastani u Gazari.

GLAVA 14.

Demetrije zarobljen. Hvalospjev Simonu. Obnova saveza s Rimom i Spartom. Počasna povelja za Simona.

*1. Godine 172. sabra kralj Demetrije svoje čete i pođe u Mediju, da proti Trifonu pokupi pomoćne narode.

*2. A kad Arsaces, kralj Perzije i Medije, doznade, da je Demetrije bio unišao u njegovu zemlju, posla jednoga od svojih vojskovođa, da ga uhvati živa.

3. Ovaj se podiže, potuče vojsku Demetrijevu, zarobi njega i odvede ga k Arsacesu, koji ga dade baciti u tamnicu.

*4. Mir je uživala zemlja Judina u dane, kad je živio Simon. On se je trudio za dobro naroda svojega, a oni su se radovali moći njegovoj i slavi njegovoj u sve dane.

5. Uza svu slavu svoju zauze još luku Jope, tako učini pristup k otocima mora.

6. Proširi međe narodu svojemu i zaposjede zemlju.

7. Brojne zarobljenike dovede k sebi. Svlada Gazaru, Betsuru, tvrđavu, odstrani iz njih gnusobu. I nije bio, tko bi mu prkosio.

8. Mogli su u miru obrađivati zemlju svoju, tlo je davalo plod svoj, stablo u polju rod svoj.

9. Svi su ljudi sjedili uz cestu i razgovarali o sreći u zemlji. Mladići su dično nosili ratnu odjeću.

10. On opskrbi gradove hranom i izgradi ih za braništa. Tako mu se je slavilo ime do nakraj zemlje.

11. Širio je mir nad zemljom, čista je radost vladala u Izraelu.

12. Svaki je sjedio pod trsom svojim i pod smokvom svojom, i nije bio, tko bi ih uplašio.

13. Nijedan neprijatelj ne preosta više u zemlji, kraljevi su bili uništeni u ono vrijeme.

14. Svima nesretnima naroda svojega bio je potpor, bio je pun revnosti za zakon, uništio bi svakog izdajnika i zločinca.

15. Dade sjaj svetištu i umnoži posuđe hramu.

16. Kad dođe u Rim i do u Spartu vijest, da je umro Jonata, nastade velika žalost.

17. Ali kad čuše, da je njegov brat Simon namjesto njega postao veliki svećenik i da upravlja zemljom i gradovima njezinim,

18. Pisali su mu na pločama željeznim, da obnove s njim savez prijateljski, što su ga bili sklopili s njegovom braćom Judom i Jonatom.

19. Ovo je pismo bilo pročitano u skupštini narodnoj u Jeruzale-

---

(52) »Svake godine«: ova svetkovina, čini se, nije se dugo svetkovala, jer se kasnije nikako ne spominje.

Gl. 14. (1) Godine 172., t. j. godine 140. pr. Kr.

(2) Arsaces (Arsakes) zajedničko je ime svima parthskim kraljevima. Ovdje se misli na Mitridata I.

(4—15) Ovaj hvalospjev Simonu pun je pjesničkog paralelizma (porednosti) i ritma (omjernosti).

mu. Prijepis pisma, što ga poslaše Spartanci, ovaj je:

20. »Poglavari Spartanaca i grad njihov pozdravljaju velikog svećenika Simona, starješine, svećenike i ostali narod judejski, braću svoju.

*21. Narodu našemu izaslani poslanici izvijestiše nas o slavi vašoj i časti vašoj, i mi se obradovasmo dolasku njihovu.

*22. Izlaganja njihova unesosmo u zaključke državne, kako slijedi: Numenije, sin Antiohov, i Antipater, sin Jasonov, dođoše k nama kao poslanici Judejaca, da obnove s nama savez prijateljski.

23. Narod zaključi, da veoma časno primi ove ljude i da prijepis izvještaja njihova metne u povelje državne u sjećanje za narod spartanski. Prijepis toga dadosmo poslati velikomu svećeniku Simonu.«

*24. Simon je bio poslao u Rim Numenija s velikim zlatnim štitom u vrijednosti od tisuću mina, da obnovi savez.

25. Kad je narod čuo za ove događaje, povika: »Koju zahvalu da dadnemo Simonu i sinovima njegovim?

26. On sâm i braća njegova i očinska kuća njegova pokazaše se kao junaci, odagnaše neprijatelje Izraelove i osiguraše mu slobodu njegovu.« Tako staviše napis na željezne ploče i objesiše ih na stupove na gori Sionu.

*27. Povelja je glasila: »Dne 18. elula godine 172., treće godine Simona, velikog svećenika, kneza naroda Božjega,

28. U velikoj skupštini svećenikâ naroda, predstojnikâ naroda i starješinâ zemlje odlučismo ovo:

29. Kako su se često puta u zemlji našoj zametali ratovi, to su Simon, sin Matatijin i potomak sinova Jaribovih, i braća njegova život svoj metali na kocku i opirali se neprijateljima naroda svojega, da bi sačuvali svetište i zakon. Stim su stekli narodu svojemu veliku slavu.

30. Jonata je okupio narod oko sebe i postao veliki svećenik njegov, dok nije bio pribran k narodu svojemu.

31. Onda neprijatelji njegovi zasnovaše upad u zemlju, da opustoše zemlju i da pruže ruku za svetištem njezinim.

32. Tada se podiže Simon i stade se boriti za narod svoj. On žrtvova velik dio imetka svojega, da naoruža i plaća ratnike naroda svojega.

33. On utvrdi gradove Judeje i Betsuru na međi judejskoj, koja je prije bila oružište neprijateljsko, i postavi u nju momčad judejsku kao posadu.

34. On utvrdi Jopu na moru i Gazaru u krajini Azota, gdje su se dosad bili utvrdili neprijatelji, naseli tamo Judejce i opskrbi ih svim potrebnim za blagostanje njihovo.

35. Jer narod vidje djela Simonova i slavu, koju je bio gledao steći narodu svojemu, izabra ga knezom i velikim svećenikom poradi svih ovih djela, poradi pra-

(21) »O slavi vašoj i časti vašoj«; Vulgata dodaje: »i radosti« (»ac laetitia«).
(22) »Numenije i Antipater« (isp. 12, 16).
(24) Poslanstvo pod Numenijem ide u Rim prije obnove saveza. — Tisuća mina iznosi oko 80.000 zlatnih kuna. Po težini iznosi 437 kilograma.
(27) »Dne 18. elula«: elul je šesti mjesec u godini (kolovoz—rujan). Isp. 2 Ezd 6, 15. — »Kneza naroda Božjega«; Vulgata ima: »in Saramel«; ne zna se, što to zapravo znači. Neki tumači misle, da to dolazi od hebrejskoga »sar am el«, što znači »knez naroda Božjega«. Mi prihvatismo to mišljenje.

vednosti i vjernosti, koju je sačuvao narodu svojemu, i poradi nastojanja njegova, da na svaki način podigne narod.

36. U dane njegove pošlo je njemu za rukom istrijebiti pogane iz zemlje, također one, koji su bili sebi izgradili grad Davidov u Jeruzalemu za tvrđavu, iz koje bi provaljivali, svetište unaokolo oskvrnjivali i stim čistoći težak udarac zadavali.

37. On postavi unutra posadu judejsku, utvrdi tvrđavu za osiguranje zemlje i grada i povisi zidove Jeruzalema.

38. Tako dođe, da ga Demetrije potvrdi za velikog svećenika,

39. Učini ga jednim od svojih prijatelja i iskaza mu veliku čast.

40. Nadalje se je čulo, da su Judejci bili nazvani od Rimljana prijateljima, saveznicima i braćom, i da su oni poslanike Simonove bili veoma časno primili.

41. Tako odlučiše Judejci i svećenici: Simon ima biti zauvijek njihov knez i svećenik, dokle ustane prorok vjerodostojan.

*42. On neka je vojskovođa njihov i neka se brine za svetište! Neka postavlja činovnike za radove, za zemlju, za oružje i tvrđave!

43. On neka se brine za svetište, i neka sve bude pod njegovom zapovijedi! Sve naredbe u zemlji neka se izdaju u njegovo ime! On se smije odijevati u grimiz i zlato.

44. Nikomu od naroda ili od svećenika nije dopušteno nešto od ovoga oboriti, njegovim se zapovijedima usprotiviti, bez njegova zakaza u zemlji kakvu skupštinu održati, u grimiz se odijevati ili zlatnu zaponku nositi.

45. Tko uzradi proti tomu ili uzdrma to, pada pod kaznu.«

46. Tako zaključi sav narod, da se prema tome uredi i radi u korist Simonu.

47. Simon prihvati i izjavi se spremnim da preuzme veliko svećeništvo i da bude vojskovođa, knez Judejcima i svećenik i poglavar nad svim.

48. Ovu povelju dadoše staviti na željezne ploče i izložiti ih na zid svetišta na mjestu vidnu.

49. Prijepis dadoše metnuti u riznicu, da bi ga imali pri ruci Simon i sinovi njegovi.

GLAVA 15.

Antioh VII. za Simona. Pismo iz Rima. Antioh proti Simonu.

*1. Antioh, sin kralja Demetrija, posla s otokâ mora pismo Simonu, svećeniku i knezu Judejaca, i svemu narodu. Sadržaj je njegov bio ovaj:

2. »Kralj Antioh pozdravlja velikog svećenika i kneza Simona i narod judejski.

3. Opaki ljudi dokopali su se vlasti mojih otaca. Ali ja odlučih da opet vlast prisvojim sebi i da je opet postavim na njezin prijašnji položaj. Tako okupih mnoge čete i opremih brodove ratne.

4. Odlučih na kopno izaći i kazniti one, koji poharaše zemlju našu i upropastiše mnoge gradove u kraljevstvu mojemu.

5. Sad ti potvrđujem otpust svih danaka, što ga dadoše kraljevi prije mene, i otpust svih drugih prireza, što ti ih oni otpustiše.

6. Dopuštam ti, da dadneš kovati novce vlastite za svoju zemlju.

(42—43) Riječi »on neka se brine za svetište« stoje u r. 42. i 43. Bit će da su upale iz r. 43. u r. 42.

Gl. 15. (1) Antioh VII. Sidetes, tako nazvan od grada Side u Pamfiliji, gdje je bio odgojen. Bio je drugi sin Demetrija I. i brat Demetrija II. »S otokâ mora«, t. j. s glasovitoga otoka Rodosa na obali Male Azije pisao je Antioh Simonu.

7. Jeruzalem i svetište imaju biti slobodni. Sve oružje, što si nabavio, i tvrđave, što si ih sagradio i još ih posjeduješ, imaju tebi ostati.
8. Sve, što duguješ kruni, i sve buduće daće kruni imaju se otpustiti tebi odsada i zauvijek.
9. Čim se opet domognemo kraljevstva svojega, iskazat ćemo veliku čast tebi, narodu tvojemu i hramu, tako da se pronese vaša slava čitavim svijetom.«
10. Godine 174. pođe Antioh u zemlju otaca svojih. Sve bojne sile okupiše se oko njega, tako da ih je samo malo ostalo uz Trifona.
11. Kralj Antioh natisnu se za njim, i onaj dođe na bijegu u Doru na moru.
12. Jer opazi, da se zlo svalilo na njega, i da su ga čete ostavile na cjedilu.
13. Antioh opsjednu Doru sa sto i dvadeset tisuća ratnika i osam tisuća konjanika.
*14. Zatvori grad unaokolo, a s mora zahvatiše brodovi. Tako pritisnu grad s kopna i s mora i ne dade nikome unići ni izaći.
15. Tada se vratiše iz Rima Numenije i pratioci njegovi s pismima kraljevima i zemljama. U njima je bilo pisano:
*16. »Lucije, rimski konsul, pozdravlja kralja Ptolemeja.
17. Poslanici Judejaca dođoše k nama kao prijatelji i saveznici naši, da obnove stari prijateljski savez. Dođoše po nalogu velikog svećenika Simona i naroda judejskoga
*18. I donesoše zlatan štit u vrijednosti od tisuću mina.
19. I mi odlučismo da pišemo kraljevima i zemljama, neka ništa zlo ne snuju proti njima, neka ne ratuju proti njima, njihovim gradovima i njihovu području i neka ne čine saveza s njihovim neprijateljima.
20. Nama se svidjelo da primimo štit od njih.
21. Ako bi koji zločinci iz njihove zemlje pribjegli k vama, to ih predajte velikomu svećeniku Simonu, da ih kazni po njihovu zakonu.«
22. Tako je pisao kralju Demetriju, Atalu, Ariaratu i Arsacesu
23. I svima zemljama: u Lampsak, Spartancima, u Delos, Mindos, Sicion, Kariju, u Samos, Pamfiliju i Liciju, u Halikarnas i Rodos, u Faselis i Kos, u Side, Aradus, Gortinu i Knidos, u Cipar i Cirenu.
24. Velikom svećeniku Simonu dostavi prijepis toga.
*25. Kralj Antioh opsjedao je dalje Doru, dovodio uvijek novu momčad, postavljao ratne strojeve i zatvorio Trifona, tako da nitko nije mogao unići ni izaći.
26. I Simon mu posla u pomoć dvije tisuće izabranih ljudi i zlata, srebra i mnogo ratnih sprava.
27. Ali ih on ne htjede primiti. Dapače ugovore, što ih je bio prije sklopio s njim, proglasi nevaljanima i postade prema njemu neprijateljski raspoložen.
28. Posla mu jednoga od svojih prijatelja po imenu Atenobija, da pregovara s njim i da javi: »Vi držite zaposjednute Jopu, Ga-

(14) Pisac prekida izvještaj o opsjedanju Dore, jer se uprav povratiše iz Rima poslanici s pismenim odgovorom.
(16) Lucije Kalpurnije Piso, jedan od konsula godine 139. pr. Kr.
(18) Isp. 14, 24.
(25) Pisac se povraća na opsjedanje Dore.

zaru i tvrđavu u Jeruzalemu, sve same gradove mojega kraljevstva.

29. Vi ste poharali njihovo područje, zemlji nanijeli veliku štetu i domogli se mnogih mjesta mojega kraljevstva.

30. Povratite sad gradove, što ste ih zaposjeli, isto tako poreze mjestâ, kojih ste se domogli izvan međa Judeje!

31. Ako ne, platit ćete za to pet stotina talenata srebra i daljnih pet stotina talenata za štetu, što je počiniste, tako isto za poreze od gradova. Inače mi ćemo ući i s vama se zaratiti.«

32. Atenobije, prijatelj kraljev, otputova dakle u Jeruzalem. Kad zapazi tamo slavu Simonovu, trpezu sa zlatnim i srebrnim posuđem i mnogobrojne sluge, zadivi se. Onda mu objavi poruku kraljevu.

33. Simon mu odgovori: »Mi nijesmo zaposjeli ni tuđu zemlju ni tuđe dobro, nego samo baštinu svojih otaca, koju su neprijatelji naši nepravedno zaposjeli u stanovito vrijeme.

34. Mi tvrdo držimo samo baštinu svojih otaca, jer je prilika za to povoljna.

35. A što se tiče Jope i Gazare, koje tražiš, one su narodu našemu i zemlji našoj nanijele veliku štetu. Ipak ćemo za to platiti stotinu talenata.« Atenobije mu na to ne dade nikakva odgovora,

36. Nego se pun bijesa vrati natrag kralju i izvijesti ga o tim izjavama Simonovim i o njegovu raskoštvu, uopće o svemu, što je bio vidio. Tada se kralj razgnjevi vrlo.

37. A Trifon je bio uzašao u brod i utekao u Ortosiju.

38. Zato postavi kralj Cendebeja zapovjednikom za primorje i predade mu čete pješačke i konjaništvo.

*39. Onda mu zapovjedi, da se utabori proti Judeji, i naloži mu, da izgradi Gedor, da poveća njegova vrata i da vojsku digne na narod. Sam kralj pođe u potjeru za Trifonom.

40. I tako pođe Cendebej u Jamniju i poče navalama na Judeju narod uznemirivati, hvatati i ubijati.

41. Također izgradi Gedor, postavi u nj konjaništvo i čete pješačke, da bi po nalogu kraljevu činili ispade i kvarili putove u Judeji.

GLAVA 16.

Smrt Simonova. Ivan Hirkan postaje veliki svećenik.

1. Tada uzađe Ivan od Gazare i izvijesti svojega oca Simona o postupanju Cendebejevu.

2. Simon dozva k sebi svoja dva najstarija sina, Judu i Ivana, i reče im: »Ja, braća moja i obitelj oca mojega borili smo se za Izraela od mladosti do današnjega dana, i ponovno uspjelo nam je, da oslobodimo Izraela.

*3. A sad sam ostario. Vi naprotiv, hvala milosti, stojite u krepkim godinama. Stupite dakle na mjesto moje i brata mojega: Izađite i borite se za narod naš! Pomoć neba neka je s vama!«

4. Onda on izabra iz zemlje dvadeset tisuća ratnika i konjanika.

---

(39) Gedor (danas Katrah), nekad Gedera, oko 15 km sjeverno od Azota.
Gl. 16. (3) Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »A sad sam ostario: ali budite mjesto mene, i braća moja, i izašavši borite se za narod naš; a pomoć s neba neka je s vama!«

Oni pođoše proti Cendebeju i prenoćiše u Modinu.

5. Rano ujutro ustadoše i pođoše u ravnicu. I eto, tu je stajala pred njima velika vojska, pješaci i konjanici. Samo je potok bio među njima.

6. On sa svojim ljudima utabori se naprema njima. Kad opazi, da se njegovi ljudi boje prijeći preko potoka, prijeđe ga on prvi. Kad to vidješe vojnici, prijeđoše i oni za njim.

7. Tad razdijeli ljude i postavi konjanike u sredinu pješaka; neprijateljsko konjaništvo bilo je naime veoma mnogobrojno.

8. Nato zatrubiše u trube, i Cendebej bi sa svojom vojskom natjeran u bijeg. Mnogi od njih bili su ranjeni i ubijeni; preostali pobjegoše u tvrđavu.

9. Pritom bi ranjen Juda, brat Ivanov. A Ivan ih je progonio do Cedrona, što ga je bio onaj utvrdio.

10. Drugi pobjegoše u tvrđave na poljanama Azota, i on ih zapali. Pade od njih oko tisuću ljudi. On se vrati natrag u Judeju čitav i zdrav.

11. U ravnici Jeriha stajao je kao zapovjednik Ptolemej, sin Abobov. On je posjedovao mnogo zlata i srebra;

12. Jer je bio zet velikomu svećeniku.

13. Tada se ponese srce njegovo, i uze nastojati oko toga, da se učini vladarom zemlje. Tako smisli lukavu osnovu proti Simonu i sinovima njegovim, da ih ukloni s puta.

*14. Simon je običavao obilaziti gradove u zemlji i brinuti se za potrebe njihove. Tako dođe u Jeriho sa svojim sinovima Matatijom i Judom jedanaestoga mjeseca godine 177., mjeseca sabata.

*15. Sin Abobov primi ih pun lukavstva u malenoj tvrđavi Doku, koju je on sagradio, i priredi za njih veliku gozbu. A bio je tamo sakrio ljude.

16. Kad su se Simon i sinovi njegovi bili opili, diže se Ptolemej sa svojim ljudima. Prihvatiše za oružje svoje, napadoše Simona u blagovaonici i ubiše njega, njegova dva sina i neke od pratnje njegove.

17. Tako izvrši sramotnu nevjeru i za dobro vrati zlo.

*18. Ptolemej posla kralju pismeni izvještaj o tom, da mu pošalje pomoćne čete i preda mu zemlju njihovu i gradove njihove.

19. Druge posla u Gazaru, da ubiju Ivana. Stotnicima posla listove, neka mu dođu, on će ih obdariti zlatom i srebrom i drugim darovima.

20. Još druge posla, da zauzmu Jeruzalem i hramsku goru.

21. Ali jedan otrča naprijed u Gazaru i javi Ivanu, da su ubijeni otac njegov i braća njegova, i već da je poslao ljude zapovjedivši, da ubiju njega.

22. Kad je on to čuo, bi vrlo potrešen i ljude, koji su ga imali ubiti, dade uhvatiti i pogubiti, jer je bio doznao, da su mu radili o glavi.

(14) Sabat, siječanj-veljača.

(15) Dok (danas Ain-Duk) ležao je sjeverozapadno od Jeriha, na vrhuncu »Gore napasti«.

(18) »Posla kralju«, t. j. Antiohu Sidetesu.

*23. Što se inače još ima da kaže o Ivanu, o njegovim bojevima i junačkim djelima i o ponovnom građenju zidova i drugom njegovu djelovanju,

24. To je napisano u ljetopisu njegova velikog svećeništva od onoga vremena, kada je iza oca svojega postao veliki svećenik.

(23) Ovaj Ivan ima nadimak Hirkan (Hircanus) po svojoj pobjedi nad Hirkancima. Naslijedio je svojega oca Simona kao veliki svećenik i kao posljednji knez Judejaca. Umro je godine 105. pr. Kr. ostavivši iza sebe dva sina, Judu Aristobula i Aleksandra. Oni se ne mogoše pogoditi za vlast, pa pozvaše rimskoga vojskovođu Pompeja, da im presudi. On dođe sa svojim legijama, zauze Jeruzalem godine 63. pr. Kr. i nametnu Judejcima dinastiju Idumejaca. Godine 40. pr. Kr. imenovaše Rimljani Idumejca Heroda kraljem Judejaca. Tako propade žezlo Judino, i osvanu vrijeme, kad je imao doći Onaj, na kojega su čekali narodi: Isus Krist, živa želja Staroga Zavjeta.

DRUGA KNJIGA MAKABEJACA

GLAVA 1.

Uvodni listovi.

1. Braći Judejcima u Egiptu naš pozdrav! Braći u Jeruzalemu i u Judeji žele vam mir i sreću.
2. Neka vam Bog udijeli blagoslov i neka se spomene svojega zavjeta s Abrahamom, Izakom i Jakovom, vjernim slugama svojim!
3. Neka vam dadne svima srce, što se boji njega i vrši volju njegovu veselo i spremno!
4. Neka vam otvori srce za zakon svoj i zapovijedi svoje i neka vam pribavi mir!
5. Neka usliši molitve vaše, neka vam bude milostiv i neka vas ne ostavi u vrijeme nevolje!
6. Tako se molimo ovdje za vas,
*7. Pod vladom kralja Demetrija godine 169. Mi Judejci pisali smo vam u onim godinama najljuće muke, što nas je napala, kad Jason i njegova stranka otpadoše od Svete Zemlje i od kraljevstva.
8. Spališe vrata hramska i proliše nedužnu krv. A mi smo se molili Gospodu i bili smo uslišeni. Mogli smo opet prinositi žrtve paljenice i darove, paliti svjetionice i kruhove postavljati.
*9. I tako svetkujte dane blagdana sjenicâ u mjesecu kasleu!
*10. Dano godine 188. * Stanovnici Jeruzalema i Judeje s visokim vijećem i Judom Aristobulu, učitelju kralja Ptolemeja iz porodice pomazanih svećenika, i Judejcima u Egiptu pozdrav i sreća!
11. Iz velikih pogibli izbavljeni od Boga, mi mu usrdno zahvaljujemo, što se je tako moćno podigao proti kralju.
12. On je bio, koji je izbacio neprijatelje iz Svetoga Grada.
*13. Jer kad je knez sa svojom naoči nepredobitnom vojskom došao u Perziju, bi ubijen u hramu Naneinu. Svećenici Naneini upotrijebiše prijevaru.
14. Antioh naime bio je došao tamo pod izlikom, da se oženi s božicom. A uistinu je htio samo da prisvoji sebi bogato blago kao miraz.
15. Svećenici Naneini iznesoše ga van. A kad je Antioh s malom

---

Gl. 1. (7) »Pod vladom kralja Demetrija«, t. j. Demetrija II. Nikatora, koji je stupio na prijesto sirski iza smrti Aleksandra Balasa, godine 167. po Seleucidima, 145/4. pr. Kr. (1 Mkb 11, 19). Ove riječi mogu se uzeti i kao datum (nadnevak) gornjemu listu. Što slijedi, drugi je list do r. 10. Onda dolazi treći dulji list.

(9) »Blagdan sjenicâ u mjesecu kasleu« nije bio onaj stari blagdan sjenicâ, što se je slavio u mjesecu listopadu, nego blagdan posvećenja (Iv 10, 22) hrama u Jeruzalemu (1 Mkb 4, 59), što se je slavio svake godine kroz osam dana, poput blagdana sjenicâ, u mjesecu kasleu, t. j. u prosincu (isp. 10, 5—9).

(10*) Ovo drugo pismo bez datuma govori najprije o izbavljenju od velike pogibli smrću Antiohovom (1, 10—17) i onda izvješćuje o posveti ognja pod Nehemijom (1, 18—36), o kovčegu zavjetnom i o nekim hramskim knjigama (2, 1—18). — Aristobul je poznati judejski filozof i tumačitelj Svetoga Pisma.

(13—16) Ovaj način smrti kraljeve ne kazuje nam nadahnuti (inspirirani) pisac, nego visoko vijeće u Jeruzalemu. Uostalom, ovdje se ne radi o Antiohu Epifanu, nego o njegovu ocu Antiohu III. (Kugler).

(13) Nanea je presemitsko ime božice Ištar, koja je identična (istovetna) s grčkom Artemidom.

pratnjom bio došao u okolinu hrama, zaključaše oni hram, čim je bio stupio tamo.

16. Tada otvoriše u pokrovu potajna vrata, baciše dolje kamenje i ubiše kneza. Oni sasjekoše lešine na komade i baciše glave onima, što su stajali vani.

17. Blagosloven neka je Bog naš, koji tako predade bezbožnike!

18. Mislimo dne 25. mjeseca kasleu proslaviti očišćenje hrama. Pa smatramo dužnošću svojom da vam to priopćimo, te i vi održite blagdan sjenicâ i blagdan ognja, i to, jer je Nehemija hram i žrtvenik za žrtve paljenice opet sagradio i žrtve prinio.

19. Kad su naime oci naši bili odvedeni u Perziju, uzeše pobožni svećenici potajno nešto od ognja žrtvenika za žrtve paljenice i sakriše u jednoj šupnjini zdenčanoj. U nju spraviše to tako sigurno, da je mjesto ostalo svima nepoznato.

20. Nakon nekoliko godina svidjelo se Bogu, te je perzijski kralj poslao Nehemiju ovamo. I ovaj zapovjedi potomcima svećenika, koji su bili sakrili oganj, da ga traže.

21. Ali nas oni izvijestiše, da ne nađoše ognja, nego samo blatnu vodu. Nato on dade odatle crpsti i donijeti. I kad je bilo sve za žrtvu gotovo, zapovjedi Nehemija svećenicima, da tom vodom poliju drvo i sve, što je na njemu.

22. To se učini. I kad nakon nekoliko vremena zasja sunce, što je dotad bilo zastrto oblacima, planuše silni plamenovi, tako da se svi začudiše.

23. Dok je žrtva izgarala, svećenici su izgovarali molitvu. Jonata je započeo. Svećenici i svi ostali molili su zajedno s Nehemijom.

*24. Molitva je glasila: »Gospode, Gospode i Bože, Stvoritelju vasionog svijeta, Strahoviti, Silni, Pravedni i Milosrdni, jedini Kralju, Dobrostivi,

25. Jedini Darovatelju života, jedino Pravedni, Svevladaoče, Vječni, koji izbavljaš Izraela od svake nevolje, i koji si oce naše izabrao i posvetio:

26. Primi ovu žrtvu za sav narod svoj! štiti i posveti baštinu svoju!

27. Skupi nas opet iz rasula! Oslobodi one, što čame u ropstvu poganskom! Daj da spoznaju pogani, da si ti Bog naš!

28. Kazni one, koji nas tlače, i koji nam se rugaju u svojoj obijesti!

29. Zasadi opet narod svoj na svoje sveto mjesto, kao što je obećao Mojsije!«

30. Usto su pjevali svećenici hvalospjeve.

31. Kad je žrtva bila posve spaljena, dade Nehemija ostalu vodu izliti na veliko kamenje.

32. Kad se je to učinilo, planu jedan plamen, ali ga pojede oganj, što opet zasja sa žrtvenika.

33. To se razglasi, a javiše i kralju perzijskomu, da se je na mjestu, gdje su bili odvedeni svećenici sakrili oganj, pojavila sad voda, kojom su ljudi Nehemijini bili posvetili žrtvu.

*34. Izakako je bio kralj ispitao tu stvar, dade ograditi mjesto i proglasiti ga svetim.

35. Dade onima, koji su imali naklonost njegovu, bogate darove i primi također takove darove.

---

(24) Ovo je jedina liturgijska žrtvena molitva u Starom Zavjetu, što je imamo.

(34) Taj je kralj bio Artakserkse Longeman, čiji je Nehemija bio peharnik i štićenik (2 Ezd 2, 1—9).

*36. Ljudi Nehemijini prozvaše tu vodu Neftar, to jest »očišćenje«. A mnogi je zovu Nefta.

GLAVA 2.

Nastavak drugoga lista. Predgovor piščev.

*1. U poveljama se također nalazi, da je prorok Jeremija dopustio, da odvedeni sa sobom uzmu nešto od toga uprav spomenutog ognja.

*2. I prikričio im je prorok dobro, da ne bi zaboravili zapovijedi Gospodnjih i da se u srcu svojemu ne dadnu zavesti, kad ugledaju sjajne likove idolske iz zlata i srebra.

3. Još mnogim drugim besjedama opomenu ih, da ne dadnu, te im iz srca iščezne zakon.

*4. Nadalje je stajalo u spisu, kako je prorok, po nadahnuću božanskom, dao sa sobom ponijeti šator i kovčeg zavjeta, i onda uzašao na goru, na koju je bio uzašao Mojsije, da gleda nasljednu zemlju Božju.

5. Kad je tamo došao Jeremija, nađe prostranu spilju. Tamo unese šator, kovčeg zavjeta i žrtvenik kadioni i zatvori ulaz.

6. A neki od pratilaca njegovih otidoše tamo, da upamte put, ali ga ne mogoše naći.

7. Kad to doznade Jeremija, prigovori im i reče: »Mjesto neka ostane nepoznato, dok Bog opet ne skupi narod svoj i ne smiluje mu se!

8. Istom onda dat će Gospod, da opet dođu na javu ove sprave. Slava Gospodnja objavit će se u oblaku, kao što se je pokazala u vrijeme Mojsijevo. I Salomon se je molio, da bi se hram posvetio u slavi.«

9. Također se pripovijeda, kako je mudrac među mudracima prinio žrtvu, kad se je hram posvećivao i dovršivao.

*10. Kako se je Mojsije molio Gospodu, i tad s neba pao oganj, što je spalio komade žrtve; tako se je molio i Salomon, i dođe oganj i spali žrtvu paljenicu.

11. Mojsije reče: »Jer se žrtva za grijeh nije blagovala, spaljena je.«

*12. I Salomon je držao svečanost kroz osam dana.

*13. Isto se pripovijeda i u spisima i znamenitostima Nehemijinim. Nadalje se veli, da je on osnovao knjižnicu, u koju je skupio knjige kraljeva i prorokâ i spise Davidove i povelje kraljeva o posvetnim darovima.

14. Isto tako sabra Juda sve knjige, što su bile razasute, kad je počeo rat.

15. One se nalaze u nas. Ako biste ih zahtijevali, dajte pošljite po njih!

16. Pišemo vam, jer mislimo svetkovati očišćenje hrama. Dobro ćete učiniti, ako budete zajedno s nama svetkovali te dane.

17. U Boga, koji je oslobodio sav narod svoj i darovao mu vaskoliko-

(36) Nefta je jedna vrsta ulja u Perziji.

Gl. 2. (1) Ove povelje nijesu nam sačuvane.

(2) Jeremija odvraća odvedene u ropstvo od sjajne idolske službe.

(4 sl.) Po ovom izvještaju sakrio je Jeremija kovčeg zavjeta u neku spilju na gori Nebu.

(10) Isp. 2 Dnev 7, 1.

(12) Ovdje treba popuniti: Kao što je Salomon držao svečanost kroz osam dana, tako svetkujemo mi svoju posvetu hrama.

(13) Knjige kraljeva jesu naše četiri knjige o kraljevima, knjige prorokâ jesu knjige kanonskih proroka, spisi Davidovi jesu psalmi.

me baštinu, kraljevstvo, svećeništvo i svetište,

18. Kako je to obećao u zakonu, mi se uzdamo, da će nam se on doskora smilovati i opet nas sabrati iz dalekog svijeta na svetome mjestu. Jer nas je on izbavio iz velikih zala i očistio svoje mjesto.

*19. U pet knjiga izvijestio je Jason iz Cirene o povijesti Jude Makabejca i braće njegove, o očišćenju velikog hrama i posvećenju žrtvenika,

20. Nadalje o ratovima proti Antiohu Epifanu i njegovu sinu Eupatoru,

21. O nebeskim pojavama na dobro onima, koji su se borili za judejstvo tako slavno i hrabro, da su unatoč neznatna broja njihova opet zadobili svu zemlju i protjerali čopore barbarske,

22. O natrag dobivenom hramu svjetskoga glasa, o gradu oslobođenom i zakonima gotovo dokinutim, a opet uvedenim, jer im je bio milostiv Gospod u velikoj dobroti svojoj.

*23. Mi ćemo pokušati da to sve skupimo kratko u jednoj knjizi.

24. Pomislismo naime na mnoštvo brojeva i na teškoću, što nastane iz punine gradiva, ako se hoće upustiti u pojedine događaje izvještaja.

25. Tako smislismo da pružimo prijateljima čitanja ugodnu zabavu, učenicima potporu pamćenja, ukratko korist svima čitateljima.

26. Dakako, izvadak, što ga učinismo, nije nam bio lak posao, nego rad, što je stajao znoja i nespavanja.

27. Ali kao što gostioničaru nije lak posao zadovoljiti goste, tako ćemo i mi rado uzeti na sebe muku, jer će nam mnogi za to biti zahvalni.

28. Ipak prepuštamo točno istraživanje pojedinosti povjesniku. Mi sami nastojimo samo oko pravilna izvatka.

29. Kao što se graditelj nove kuće ima da brine za svu gradnju, a ličilac i slikar nastoji samo oko prikladna nakita, tako je, čini mi se, i u nas slučaj.

30. Povjesnikovo je da istražuje, da svestrano pretresa i pojedinosti točno ispita.

31. Sastavljaču knjige ima biti dopušteno, da ukratko napiše, a u potanji prikaz da se ne upušta.

32. Tako ćemo sada početi pripovijedanje, jer smo već s predgovorom preveć oduljili. A bilo bi ludo razvlačiti predgovor k povijesti i u povijesti samoj oskudan biti.

GLAVA 3.

Izdaja Simonova. Heliodor kuša ugrabiti hramsko blago. Čudom se očuva hramsko blago.

*1. Sveti Grad bio je u potpunom miru, i zakoni su se obdržavali najvjernije, a to treba zahvaliti pobožnosti velikoga svećenika Onije i njegovoj strogosti, ako bi ih se prestupilo.

2. I bilo je, da su isti kraljevi iskazivali ovomu mjestu čast i hram uveličali bogatim darovima.

(19) Pravi predgovor k drugoj knjizi Makabejaca istom je u recima 19.—32. Naš redak 19. u Vulgati je redak 20. I tako Vulgata u ovoj glavi ima 33 retka, a grčki izvorni tekst ima 32 retka. Mi, kako već istakosmo, slijedimo grčki izvorni tekst u Septuaginti.

(23) Druga knjiga Makabejaca samo je dakle izvadak (epitome) iz pet knjiga, u kojima je Jason iz Cirene obradio isti predmet.

Gl. 3. (1) Onija III. postao je veliki svećenik godine 196. pr. Kr. Vidi pohvalu njemu u 4, 2 sl.; 15, 12; Josip Flavije, Antiq. XII, 4, 10.

*3. Tako je podmirivao Seleuk, kralj Azije iz vlastitih dohodaka sve izdatke za prinošenje žrtava.
4. Tada se zavadi neki Simon, hramski predstojnik iz plemena Benjaminova, s velikim svećenikom poradi upravnih poslova.
*5. Jer nije mogao ništa opraviti proti Oniji, ode Apoloniju, sinu Tarsejevu, koji je tada bio namjesnik Celesirije i Fenicije.
6. On mu je pripovijedao, da je blagajna u Jeruzalemu puna neizmjernoga bogatstva, da ima bezbroj novaca. To da nije potrebno za potrošak žrtava i da se može lako prenijeti u vlast kraljevu.
7. Apolonije otide kralju i obavijesti ga o prokazanim novcima. Ovaj pozva svojega državnog upravitelja Heliodora, posla ga i zapovjedi mu, da dobavi spomenute novce.
8. Odmah zaputi Heliodor, tobože da pregleda gradove u Celesiriji i Siriji, a uistinu, da izvede želju kraljevu.
9. Dođe u Jeruzalem i bi primljen od velikog svećenika veoma časno. Izvijesti o učinjenoj prijavi i kaza, u koju je svrhu došao. Onda raspita, da li je tomu doista tako.
10. Veliki svećenik izjavi mu, da se radi o novcima ostavljenim od udovica i sirota.
*11. Nešto da pripada i Hirkanu, sinu Tobijinu, čovjeku veoma uglednu. Stvar da nije onakova, kako ju je bio iznio bezbožni Simon. Ukupna svota da iznosi u srebru samo četiri stotine talenata, u zlatu dvije stotine.
12. Da se ne može nipošto dopustiti, da se ošteti one, koji su se pouzdali u svetost mjesta i u čast i nepovredivost hrama svemu svijetu poznatoga.
13. Ali se Heliodor pozva na kraljevske zapovijedi i izjavi, da se novci moraju prenijeti u blagajnu kraljevsku.
14. I odredi dan i ode da pregleda hramsko blago. Sav se grad upropasti poradi toga.
15. Svećenici u svojim haljinama svećeničkim baciše se pred žrtvenik za žrtve paljenice i zavapiše prema nebu k onome, koji je bio dao zakon o dobru povjerenom, neka bi onima, koji su bili ostavili svoje dobro, sačuvao ga netaknuto.
16. Tko je vidio vanjsku pojavu velikog svećenika, tomu se je srce kidalo; jer su izgled njegov i promijenjena boja u licu njegovu odavali duboku duševnu bol njegovu.
17. On se je zgrozio, i drhat ga je toliko uhvatio, da su oni, koji su ga vidjeli, dosta upoznali bol srca njegova.
18. Četimice su hrlili ljudi iz kuća, da obave javne molitve, jer je oskvrnuće zaprijetilo svetomu mjestu.
19. Žene opasane ispod prsiju pokorničkim haljinama napunile su ulice. Inače zatvorene djevojke trčale su što na vrata, što na zidove, što kroz prozor virile.
20. Svi su dizali ruke prema nebu i molili se.
21. Bilo je da čovjek proplače, kako se je šarovito mnoštvo bacalo na koljena, i kako je veliki svećenik zabrinuto gledao u ono, što će doći.
22. Vapili su k Bogu, Svemogućemu, neka bi netaknuto sačuvao

(3) Seleuk IV. Filipator (187.—176. pr. Kr.), stariji brat i prethodnik Antioha Epifana.
(5) Pod Celesirijom razumijevala se često i Sveta Zemlja.
(11) 400 talenata srebra otprilike je 3 milijuna naših zlatnih kuna, a 200 talenata zlata 27 milijuna zlatnih kuna.

povjereno dobro onima, koji su ga ostavili.

23. Heliodor se spremao da izvede svoj naum. Već se je nalazio u blagajni sa svojom tjelesnom stražom.

*24. Tada pusti Gospod duhova i vladar svake moći da istupi pojava tako čudesna, da su svi, koji su drsko bili unišli, pogođeni bili od Božje sile i onesvijestili se od straha.

25. Ukaza im se naime sjajno opremljen konj sa strahovitim konjanikom. Konj navali na Heliodora i udari na nj prednjim kopitima. Sam konjanik sjao je u zlatnoj opremi.

26. S njim se ukazaše dva mladića velike jakosti, u sjajnoj ljepoti i u krasnim haljinama. Ovi s obadvije strane istupiše proti njemu, i bičevali su ga neprestano i zadali mu mnogi udarac.

27. On najednom pade na tle i obuhvati ga gusta tmina. Zgrabiše ga i staviše na nosila.

28. Tako su u nemoćnu stanju nosili van onoga, koji je malo prije bio provalio u blagajnu s mnogim četnicima i sa svakojakim prostim vojacima, i u tom su upoznali objavu moći Božje.

29. Božjom silom lišen govora i svake nade ležao je on tako na tlima.

30. Tada su oni slavili Gospoda, koji tako čudesno proslavi svoje mjesto. Hram, u kojemu je malo prije vladao samo strah i trepet, bio je pun veselja i klicanja, a to je trebalo zahvaliti objavi svemogućega Boga.

31. Brže zamoliše neki prijatelji Heliodorovi Oniju, neka bi zazvao Svemogućega, da uzdrži život onomu, koji je bio na umoru.

32. I veliki svećenik prinese žrtvu za život toga čovjeka. Bio je u brizi, da bi kralj mogao posumnjati, da su Judejci podigli ruku na Heliodora.

33. Dok je veliki svećenik prinosio žrtvu za grijeh, ukazaše se Heliodoru isti mladići u svojemu prijašnjem odijelu, pristupiše k njemu i rekoše: »Puno zahvali velikom svećeniku Oniji; jer radi njega poklanja ti Gospod život!

34. Izakako si bio kažnjen od Boga, navješćuj posvuda silnu moć njegovu!« Nakon ovih riječi iščeznuše.

35. Heliodor prinese Gospodu žrtvu i učini veoma velik zavjet onomu, koji mu je bio uzdržao život. Onda se rastade od Onije i vrati se kralju sa svojim četama.

36. On posvjedoči pred svakim čudesna djela svevišnjega Boga, što ih je bio vidio vlastitim očima.

37. Kad kralj upita Heliodora, tko bi bio zgodan za ponovno poslanje u Jeruzalem, odgovori:

38. »Ako imaš kojega neprijatelja ili izdajnika, pošlji ga, i on će ti izbičevan doći natrag, ako uopće iznese živu glavu.

39. Zaista, na onome mjestu vlada moć Božja! On, koji stoji u nebu, čuvar je i zaštitnik onoga mjesta. On udara i uništava one, koji tamo dolaze u zloj namjeri.«

40. Tako proteče povijest o Heliodoru i o sačuvanju hramskoga blaga.

GLAVA 4.

Jason kao veliki svećenik. Menelaj. Smrt Onijina. Menelaj se utvrđuje.

1. Prije spomenuti Simon, izdajnik blaga i domovine, okleveta Oniju, kao da je zlostavljao Heliodora i nesreću mu nanio.

(24) Bog je Gospod duhova, t. j. anđelâ.

2. Drznu se dapače da izdajnikom nazove dobročinitelja grada, zaštitnika svojih zemljaka i revnitelja za zakon.

3. Neprijateljstvo je išlo tako daleko, da je jedan od pouzdanika Simonovih počinjao krvna djela.

4. Onija pomisli, kako bi pogibeljna mogla postati ova svađa, i kako bi Apolonije, namjesnik Celesirije i Fenicije, mogao poduprijeti zloću Simonovu.

5. Zato pođe kralju, ali ne kao tužitelj svojih sugrađana, nego od zabrinutosti za dobro svega naroda uopće i napose.

6. Jer on uvidje, da se javni mir ne postignu bez zahvata kraljeva, i da Simon ne odstupa od bezumlja svojega.

7. Seleuk umrije, i Antioh preuze vladu. Tada se Jason, brat Onijin, lukavstvom dokopa službe velikog svećenika.

*8. Kod jednog sastanka s kraljem obeća mu on trista i šezdeset talenata srebra i osamdeset talenata iz drugih dohodaka.

*9. Usto izmoli sebi da posreduje za daljnih sto i pedeset, ako dobije od njega punomoć da podigne za mladež jedno rvalište i jedno vježbalište i da stanovnicima Jeruzalema podijeli građansko pravo Antiohije.

10. Kralj pristade. Tako onaj dođe do vlasti i odmah uvede grčke običaje kod svojih zemljaka.

11. On dokinu povlastice, što ih je bio za Judejce isposlovao od kraljeva Ivan, otac Eupolemov. Eupolem je bio preduzeo poslanstvo Rimljanima, da sklopi s njima savez prijateljski. Tako onaj dokinu zakonite ustanove i uvede nove, protuzakonite običaje.

*12. Namjerce sagradi posve uz podnožje tvrđave rvalište i nagovori najodličnije mladiće da nose grčke kape.

*13. Tako osobita ljubav za sve, što je grčko, i usvajanje tuđih običaja dostigoše svoj vršak, i to poradi neizmjerne opakosti bezbožnoga i nesvećeničkoga Jasona.

14. Svećenici nijesu se više brinuli za službu žrtvenika, malo su cijenili hram i zanemarivali su žrtve. Zato su se žurili da pribivaju protuzakonitim bojnim igrama s bacanjem koluta.

15. Domorodne časti nijesu im više bile ni u kakvoj časti. Naprotiv su cijenili odlikovanja grčka nada sve.

16. Stoga padoše i u rđav položaj; jer uprav oni, kojih su običaje oponašali i kojih su način života poprimali, pokazaše se kao njihovi neprijatelji i tlačitelji.

Gl. 4. (8 sl.) Jason ponudi kralju za službu velikog svećenika i za daljni svoj rad novaca u visini od 4,4 milijuna zlatnih kuna. Tu svotu htio je utjerati od hramske blagajne i drugih izvora dohotka.

(9) »I da stanovnicima Jeruzalema podijeli građansko pravo Antiohije«: građanska prava pojedinih gradova bila su različna. Građani jeruzalemski imali su biti uneseni u imenik Antiohije i dobiti ista prava i iste dužnosti kao Antiohijci.

(12) »I nagovori najodličnije mladće da nose grčke kape«; Vulgata prevodi: »i sve najbolje od mladićâ staviti u bludilišta« (»et optimos quosque epheborum in lupanaribus ponere«); t. j. na tim mjestima bile su izložene i vjera i ćudorednost.

(13) »Za sve, što je grčko« ili za »helenizam«, kako drugi prevode. Helenizam je vjera i ćudorednost grčka, t. j. poganska. Vulgata ovdje parafrazira (objašnjava) tekst: »A to je bilo ne početak, nego neki porast i napredak poganskoga i tuđega općenja« (»Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam et profectus gentilis et alienigenae conversationis«).

*17. Nije stvar neznatna kršiti zakone božanske. Budućnost to uvijek pokaže opet.

*18. U Tiru su se držale petgodišnje bojne igre u nazočnosti kraljevoj.

*19. Na te svečane igre posla opaki Jason iz Jeruzalema poslanike, koji su imali građansko pravo Antiohije. Ovi donesoše trista srebrnih drahma za žrtvu Herkulovu. Ali donosioci sami zamoliše, neka se ti novci ne upotrijebe za žrtvu, jer da to ne valja; nego neka se odrede za druge svrhe.

20. Tako su bili novci doduše od pošiljača određeni za žrtvu Herkulovu; ali poradi donosilaca bili su upotrijebljeni za ures brodova.

21. Apolonije, sin Menestejev, bio je prilikom zasjednuća na prijesto kralja Filometora poslan u Egipat. Od njega doznade Antioh, da je onaj protivnik politike njegove. Zato je pazio na svoju sigurnost i otide u Jopu, a odatle u Jeruzalem.

22. On bi primljen od Jasona i grada veličanstveno i uniđe uz sjajne baklje i radosno klicanje. Potom pođe s vojskom svojom u Feniciju.

23. Iza tri godine posla Jason kralju Menelaja, brata gore spomenutog Simona. On je imao donijeti novce i posvršavati već zametnute hitne poslove.

24. On je znao kralja predobiti i slavio ga je učinivši se čovjekom veoma uglednim. Tako on preuze veliko svećeništvo nadmetnuvši Jasona za tri stotine talenata srebra.

25. Pošto je bio dobio kraljevsku povelju, vrati se kući. Ali nije imao vlastitosti dostojne velikoga svećenika, nego samo ljutinu gruba tiranina i bijes divlje zvijeri.

26. Tako bi Jason, koji je bio lukavo istisnuo svojega vlastitog brata, sam istisnut od drugoga i morade bježati u zemlju Amonaca.

27. A Menelaj primi vladanje, ali ne izruči kralju ništa od obećanih novaca, premda ih je tražio zapovjednik tvrđave, Sostrat, koji je imao da pobira poreze.

28. Zato su bila obojica pozvana pred kralja.

*29. Menelaj ostavi kao namjesnika u velikom svećeništvu svojega brata Lisimaha, a Sostrat kao namjesnika Kratesa, zapovjednika Ciprană.

*30. Dok se je ovo zbivalo, dođe do ustanka među stanovnicima Tarsa i Mala, jer ih se je bilo poklonilo Antiohi, inoči kraljevoj.

31. Brže bolje ode kralj tamo, da uguši ustanak. Kao namjesnika ostavi Andronika, jednoga od dostojanstvenika.

32. Tada pomisli Menelaj, da je našao zgodnu priliku, i darova Androniku nekoliko zlatnih hramskih sudova, što ih je bio prisvojio sebi. Druge rasproda u Tir i u okolne gradove.

*33. O tom dobije Onije pouzdan izvještaj, i on to ukori oštro iz svojega slobodnog utočišta u Dafni kod Antiohije, kamo se je bio zaklonio.

(17) »Budućnost to uvijek pokaže opet«: buduće nevolje kazna su sadašnjega otpada od zakona Božjega.

(18) Bojne igre držale su se svake pete godine u nazočnosti kraljevoj.

(19) Herkule je ovdje narodno božanstvo u Tiru, obično nazvan Melkart.

(29) Krates je nepoznata osoba i više se ne spominje. Vulgata prevodi netočno ovaj redak: »Menelaj je bio svrgnut sa svećeništva i naslijedio ga Lisimah, brat njegov; a Sostrat je stavljen na čelo Cipranima«.

(30) Ustanak je bio izazvan običajem, da se pojedini gradovi određuju za uzdržavanje kraljevih »prijatelja« i »prijateljica«.

(33) Onija, t. j. prijašnji veliki svećenik.

34. Zato Menelaj uze Andronika na stranu i namoli ga, da ukloni s puta Oniju. Andronik otide k Oniji i pruži mu lukavo desnicu pod zakletvom za sigurnost. Premda je pobuđivao sumnju, ipak je znao nagovoriti Oniju, da izađe iz svojega utočišta. Odmah ga pogubi ne plašeći se nimalo od pravde.

35. Radi toga ustadoše nesamo Judejci, nego i mnogi od drugih naroda i pobuniše se nad tim bezbožnim umorstvom čovjeka.

*36. Kada se je kralj povratio iz mjestâ Cilicije, potužiše mu se Judejci glavnoga grada, a i Grci su bili rasrđeni, što je Onija bio umoren tako protuzakonito.

37. Antioh je bio veoma ražalošćen i do sućuti i suza ganut radi kreposti i poštenja pokojnika.

38. Onda odmah razgnjevljen dade strgati s Andronika grimiz i haljine i provesti ga kroz cijeli grad do na mjesto, gdje je zgriješio proti Oniji. Tamo dade smaknuti toga krvoloka. Tako onaj primi od Gospoda kaznu zasluženu.

39. Na poticaj Lisimahov i uz odobrenje Menelajevo bilo je u gradu oplijenjeno mnogo hramsko blago. Kad se je to pročulo, podiže se narod proti Lisimahu; jer je već bilo razgrabljeno mnogo zlatno posuđe.

*40. Kako je bilo mnoštvo ogorčeno i bijesno raspaljeno, naoruža Lisimah oko tri tisuće ljudi i počini nasilja. Neki Tiran, star i naopak čovjek, bio je četovođa.

41. Kad se čulo, da je Lisimah dao navaliti, prihvatiše jedni za kamenje, drugi za kolje. Opet drugi pograbiše podrtine, što su ležale naokolo, i pobacaše sve to na ljude Lisimahove.

42. Tako izraniše mnoge od njih. Druge poobaraše na tle. I potjeraše sve u bijeg i utukoše samoga hramskoga lupeža pokraj blagajnice.

43. Poradi ovih događaja povede se sudbena istraga proti Menelaju.

44. Kad kralj dođe u Tir, podnesoše mu tužbu tri čovjeka, što su bila izaslana od visokoga vijeća.

*45. Već je vidio Menelaj, da mu se je dokazalo. Tad obeća Ptolemeju, sinu Dorimenovu, visoku svotu novaca, ako htjedne preokrenuti kralja za nj.

46. Ptolemej odvede kralja u trijem, kao da bi se odmorio, i preokrenu ga.

*47. Kralj oslobodi od optužbe Menelaja, početnika svega zla. Naprotiv odsudi na smrt one najbjednije, koji bi bili oslobođeni, da su podnijeli stvar svoju pred Scite.

48. Tako su morali brzo pretrpjeti protuzakonitu kaznu ljudi, koji su se zauzeli za grad, za narod i za sveto posuđe.

49. Proti tomu se pobuniše Tirci i podmiriše troškove za pogreb veoma častan.

50. A Menelaj ostade u službi poradi lakomosti oblasnikâ. Gomilao je zločin na zločin i bio je sugrađanima svojim zao protivnik.

GLAVA 5.

Jasonov udar i kraj. Hram oplijenjen. Juda bježi u pustinju.

1. U to vrijeme povede Antioh svoju dugu vojnu proti Egiptu.

(36) »Glavnoga grada«, t. j. Antiohije.
(40) Tiran (Tyrannus, drugi rukopisi: Auranus) jest vlastito ime.
(45) »Ptolemej, sin Dorimenov« isp. 1 Mkb 3, 38.
(47) Sciti su bili narod barbarski.

*2. Zapažalo se u cijelom gradu skoro kroz četrdeset dana konjaničke čete, što su hrlile zrakom u zlatnim odorama i s kopljima,

3. Za rat opremljene čete konjaničke, što bi se sudarale i propinjale, štitove i sulice mnoge zamahane, mačeve gole, strijele odapete, zlatne oprave sjajne i oklope svakojake.

4. Svi su se molili, da bi ta pojava značila dobro.

5. Uto se pronese glas, da je umro Antioh. Tada skupi Jason ne manje od tisuću ljudi i navali na grad iznenada. Ljudi na zidovima bili su stjerani u tijesno, i napokon je bio grad zauzet.

6. Menelaj uteče u tvrđavu. Jason počini nemilice među svojim vlastitim sugrađanima krvoproliće, a nije pomislio, da je ratna sreća proti suplemenicima velika nesreća. Upravo se je činilo, kao da nosi pobjedni plijen od neprijateljâ, a ne od suplemenikâ.

7. Ipak ne dođe on do vlasti. Njegov se dapače lukavi udar svrši sramotno, i on morade opet bježati u zemlju Amonaca.

8. Pri kraju svojega opakog života bio je uhvaćen od arapskoga kneza Arete. Pobjegao je i išao od grada do grada, od svih progonjen i mržen kao otpadnik od zakona, proklet kao zlotvor domovine svoje i sugrađana svojih i prognan u Egipat.

9. Napokon pobježe k Lacedemoncima u nadi, da će tamo naći zaštitu poradi suplemeništva. Ali on, koji je bio tolike protjerao iz domovine, morade poginuti u tuđoj zemlji.

10. On, koji je bio tolike dao pobacati bez pogreba, ostade neoplakan i ne dobi pogreba i očinskoga groba.

*11. Kad su kralju Antiohu bili dojavljeni ovi događaji, pomisli, da se Judeja hoće pobuniti. Zato se podiže iz Egipta sa živinskim bijesom u srcu i osvoji grad oružanom rukom.

12. Zapovjedi vojnicima, da nemilice pokolju sve, koji im padnu u ruke, i da pogube one, koji bi pobjegli na krovove.

13. Tada se je sjeklo mlado i staro, ubijalo ljude, žene i djecu, klalo djevojke i nejačad.

*14. U ne više od tri dana bilo je žrtava osamdeset tisuća: četrdeset tisuća smaknuto, a isto toliko u ropstvo prodano.

15. Stim još nezadovoljan usudi se stupiti i u najsvetiji hram cijeloga svijeta. Menelaj, onaj izdajnik zakona i domovine, bio je vođa.

16. Svojim nečistim rukama oteo je sveto posuđe i ugrabio je svojim nesvetim rukama darove, što su ih bili darovali tuđi kraljevi, da uveličaju, proslave i počaste mjesto.

17. Antioh u svojoj oholoj pameti ne pomisli, da se je Gospod poradi grijehâ stanovnikâ za kratko vrijeme razgnjevio na grad i da je samo stoga predao mjesto.

18. Da nije bilo tih mnogih grijeha, bio bi on, kad je prodro, odmah ošinut i od svoje drskosti odvraćen, uprav onako, kako se je bilo dogodilo Heliodoru, kojega je bio

Gl. 5. (2—3) Izvanredne pojave na nebu bile su predznaci ratu. Slične su se pojave, kako nam pripovijeda Josip Flavije (Judejski rat), pokazale prije razora Jeruzalema pod Titom.

(11—16) Isp. 1 Mkb 1, 21—29.

(14) Prijevod Vulgatin ima podvostručen broj, i onako ogroman, žrtava u krvoproliću Antiohovu.

poslao kralj Seleuk, da pregleda blagajnu.

19. Ali Gospod ne izabra naroda poradi mjesta, nego mjesto poradi naroda.

20. Zato je mjesto imalo dio na kaznama naroda, da imadne svoj dio i na blagostanju njegovu. Mjesto, što je bilo predano gnjevu Svemogućega, nakon pomilovanja velikoga Gospoda imalo je biti obnovljeno sa svom sjajnošću.

21. Antioh uze iz hrama tisuću i osam stotina talenata i ode brže bolje u Antiohiju. U svojoj oholosti mislio je, da može kopno urediti za plovidbu, a more za utrvenu cestu — iz samoga oholstva!

22. Ostavi nadzornike, da tlače narod: u Jeruzalemu Filipa, rodom iz Frigije, a osjećajem još više barbar negoli njegov gospodar.

*23. Na Garizimu je bio Andronik. Dođe još i Menelaj, koji je još gore i objesnije postupao sa svojim sugrađanima negoli drugi, i bio je neprijateljski raspoložen prema judejskim građanima.

*24. Nadalje posla Antioh zloglasnog Apolonija s vojskom od dvadeset i dvije tisuće ljudi i zapovjedi mu, da poubija sve odrasle, a žene i djecu da proda u ropstvo.

25. Ovaj dođe u Jeruzalem, učini se miroljubivim i pritaji se do subote. Kad onda vidje, da Judejci svetkuju, zapovjedi, da ljudi njegovi stupe pod oružje.

*26. Tada dade poubijati sve, koji su bili izašli na igrokaz, provali s oružjem u ruci u grad i dade poklati veliko mnoštvo.

*27. Tada otide Juda Makabejac s devetoricom drugih u pustinju. Živio je sa svojim ljudima poput životinja. Hranili su se jednako zeljem, da ne sudjeluju u gnusobi.

GLAVA 6.

Zabrana judejskoga bogoslužja. Oskvrnjenje hrama. Mučeništvo starog Eleazara.

*1. Ne dugo iza toga posla kralj nekoga starca, Atenjanina. Taj je imao prisiliti Judejce, da otpadnu od zakona očinskih i da više ne živu po zakonima Božjim.

*2. Nadalje je on imao oskvrniti hram u Jeruzalemu i prozvati ga po Zeusu Olimpijskom i onaj na Garizimu po Zeusu Gostinskom, prema gostoljubivom osjećaju mjesnih stanovnika.

3. Ovaj zlobni zahtjev bio je i običnome narodu teško podnosiv i neugodan.

4. Jer bi pogani napunili svetište razuzdanostima i divljim gozbama, zabavljali se s bludnicama, upuštali se u svetim trijemovima u razgovor sa ženama i unosili druge još nepristojnosti.

5. Žrtvenik za žrtve paljenice bio je natrpan protuzakonitim, nepristojnim stvarima.

6. Nije se smjelo svetkovati ni subotu ni obične blagdane, niti se uopće priznavati kao Judejci.

(23) Na Garizimu je bilo svetište Samarijana.

(24—26) Isp. 1 Mkb 1, 30—34.

(26) »Koji su bili izašli na igrokaz«; možebit je bila kakva parada, ili se je zbilja prikazivao kakav igrokaz.

(27) Gnusoba je pogansko bogoslužje, o kojemu se govori u slijedećoj glavi.

Gl. 6. (1) Isp. 1 Mkb 1, 43—67. — Mjesto »Atenjanina« ima Vulgata »Antiohijca«. Čitanje je nesigurno, možda je bolje: »jednoga člana vijeća antiohijskoga«. On je imao donijeti naredbu, kojom se zabranjuje judejsko bogoslužje.

(2) Na brdu Garizimu stajao je hram Samarijana.

*7. Naprotiv tjeralo ih se grubom silom, poimence na kraljev rođendan, na gozbu žrtvenu, i na blagdane Bakove morali bi s bršljanovim vijencima učestvovati na ophodu Bakovu.

8. Na tjeranje Ptolemejevo izađe naredba i na susjedne gradove grčke, neka na isti način postupaju proti Judejcima i neka ih se primora na gozbu žrtvenu.

9. A koji ne bi htjeli prihvatiti običaja grčkih, bili bi pogubljeni.

10. Tada se je mogla vidjeti nevolja, što je došla. Predvelo se dvije žene, koje su bile obrezale svoju djecu. Objesili im djecu o prsa, vodili ih javno kroz grad i bacili ih sa zida.

11. Druge, koji se brzo skupili u obližnje spilje, da potajno svetkuju subotu, izdalo se Filipu. Jer nijesu htjeli braniti se iz štovanja prema tako svetome danu, bili su svi do jednog spaljeni.

12. I ja opominjem sve, koji dobiju ovu knjigu u ruke, da poradi ovih kušnja ne padnu u malodušnost, nego da pomisle, da ove kazne nijesu narodu našemu na propast, nego na popravak.

13. Jer je dokaz velike milosti, kad se bezbožnici ne raduju dugo miru, nego doskora padnu u kaznu.

*14. Dok Gospod kod drugih naroda čeka dugotrpno i istom ih kazni, kad su napunili mjeru svojih grijeha, htjede s nama postupati drukčije.

15. Nama se ne htjede tek onda osvetiti, kada su se grijesi naši bili popeli na vršak.

16 Zato nam ne uskrati nikad svojega smilovanja. On kazni dakako narod svoj nesrećom, ali ga ne odbaci.

17. To neka nam je kazano na razmišljanje! Nakon ove kratke zastrane povratit ćemo se opet k pripovijedanju.

18. Eleazar, jedan od najuglednijih književnika, u poodmakloj dobi i častan po izgledu, bio je gonjen, neka otvori usta, da jede svinjsko meso.

*19. Ali je on više volio slavnu smrt, nego kukavan život. Zato ga opet ispljuva i pođe drage volje na muke.

20. Tako je dolikovalo da postupaju oni, koji su se postojano branili proti svemu, što nije bilo slobodno okusiti, pa makar bilo i za ljubav k životu.

21. Nadzornici nad protuzakonitom gozbom žrtvenom uzeše na na stranu čovjeka, kojega su poznavali odavno, i stadoše ga nagovarati, neka dadne sebi donijeti mesa, što ga smije jesti. To neka on sam pripravi, i neka se tako pričini, kao da jede od mesa žrtvenoga po zapovijedi kraljevoj.

22. Učini li to, izbjegao bi smrti, i s njim bi se obzirno postupalo poradi starog prijateljstva njegova s njima.

23. Ali on veledušno sve misli na jednu smisli, što je bila dostojna dobi njegove i staračkog ugleda njegova i zaslužene plemenštine bijelih vlasi njegovih, dostojna i uzornog života njegova, što je od mladosti posve odgovarao svetim,

(7) Judejci su morali svetkovati kraljev rođendan kao blagdan Bakov, kojemu je bio svet bršljan.

(14 sl.) Bog kazni pogane istom onda, kad je njihov grijeh dostigao vrhunac; a narod svoj opominje u pravo vrijeme, da se obrati.

(19) Poslanica Hebrejima (11, 35) smjera (aludira) na ove muke Eleazara: »Drugi su bili udareni na muke i odrekli se oslobođenja, da dobiju to slavnije uskrsnuće«.

od Boga danim zakonima. On izjavi, da ga radije pošlju u svijet podzemni.

24. »Jer«, reče, »bilo bi nedostojno pretvarati se. Mnogi bi mladići pomislili, da je Eleazar i sa devedeset godina prešao na poganstvo.

25. Oni bi zavedeni bili mojim pretvaranjem i mojom predanosti malomu pedlju života, a ja bih navukao na svoju starost samo porugu i sramotu.

26. Pa kad bih zasada i izmakao mukama od strane ljudi, ne bih ipak mogao izbjeći rukama Svemogućega, ni živ ni mrtav.

27. Zato ću sada muževno položiti život svoj i pokazati se vrijednim starosti svoje.

28. Tada ću ostaviti mlađima plemenit primjer, kako se hrabro i oduševljeno umire slavnom smrću za uzvišene i svete zakone.« Tako on reče i odmah ode na muke.

29. A oni, koji su ga vodili, promijeniše naklonost, što su mu je malo prije iskazivali, u mržnju, jer su te izgovorene riječi držali mahnitošću.

30. Prije negoli pod udarcima ispusti duh, reče: »Gospod u svojemu spoznanju uzvišenom zna, da sam mogao izmaći smrti, i da sada trpim na tijelu svojemu grozne muke bičevanja, ali da ih u svojoj duši rado podnosim od straha Božjega.«

31. Tako on preminu i ostavi nesamo mladeži, nego i većini naroda svojega smrću svojom primjer plemenitoga osjećanja i spomen ćudoredne veličine.

GLAVA 7.

Mučenici makabejski. Mati i dijete.

*1. I dogodi se, da je bilo uhvaćeno sedam braće s njihovom materom. Kralj ih dade udarati bičevima i remenjem, da ih prisili na zabranjeno jedenje svinjskoga mesa.

2. Tada reče jedan od njih, koji je vodio riječ za druge: »Što hoćeš da ispitaš i doznaš od nas? Mi smo odlučili da prije umremo, nego da prestupimo zakone otaca.«

3. Nato se razgnjevi kralj i zapovjedi, da se usiju tave i kotlovi.

*4. Kad su se usijali, dade odmah onomu, koji je progovorio ispred drugih, odrezati jezik, po običaju Scitâ kožu mu s glave zguliti i ruke mu i noge odsjeći, a druga su braća i mati morali to gledati.

5. Sasvim osakaćeno tijelo dade još živo donijeti na oganj i peći na tavi. A dok se je dizala para iz tave, ostali su se hrabrili zajedno s materom, da umru junački.

*6. Oni rekoše: »Bog, Gospod, vidi to i sigurno će se smilovati nama, kao što je Mojsije jasno objavio u svojoj kaznenoj pjesmi, kad je rekao: On će se smilovati tebi.«

7. Kad se je tako prvi rastao sa životom svojim, dovedoše drugoga na muke. Zguliše mu kožu zajedno s kosom s glave i upitaše ga: »Hoćeš li jesti, prije nego ti se izmuči tijelo sve udo po udo?«

*8. On odgovori u svojem materinskom jeziku i povika: »Ne!«

9. Zato podnese jednake muke kao prvi. Na rastanku s dušom po-

Gl. 7. (1) Mučenike makabejske spominju neki crkveni oci u svojim pohvalnim govorima i spisima. »Sedam braće« zovu često puta »sedam braće makabejske«, a ne zato, jer su bili iz obitelji Jude Makabejca, nego jer su bili mučeni u vrijeme makabejsko, ili jer se spominje njihovo mučeništvo u knjizi Makabejaca.

(4) Divlji Sciti običavali su zarobljenicima zguliti kožu s glave.

(6) Isp. 5 Mojs 32, 36. 43.

(8) »U svojem materinskom jeziku«, t. j. u aramejskom jeziku, a ne u grčkom.

vika još: »Zlikovče, ti nam sad otimaš život vremeniti. Ali kralj vasionoga svijeta uskrisit će na život vječni nas, koji umiremo za njegove zakone.«

10. Potom je bio mučen treći. Kad zatražiše od njega jezik, ispruži ga odmah, ponudi srčano ruke i reče muževno:

*11. S neba ga imam i poradi zakona njegovih malo ga cijenim. Nadam se, da ću ga opet dobiti od njega.«

12. Sâm kralj i okolina njegova divili su se srčanosti mladićevoj, kojom nije ništa mario za muke.

13. Kad se je ovaj rastao sa životom svojim, pripremiše jednake muke četvrtomu.

*14. Blizu smrti reče on: »Utješno je izgubiti život po ljudima, kad se čovjek može od Boga nadati uskrsnuću. Ali tebe ne će zapasti uskrsnuće na život.«

15. Odmah dovedoše petoga i stadoše ga mučiti.

16. A on pogleda kralja i reče: »Ti imaš moć da po miloj volji upravljaš i vladaš nad ljudima, premda si jedan čovjek prolazan. Ali ne misli, da je Bog ostavio narod naš!

17. Čekaj samo, ti ćeš iskusiti silnu moć njegovu, kad on kazni tebe i potomke tvoje!«

18. Potom dovedoše šestoga. On umirući reče: »Ne varaj se u taštom mišljenju! Mi trpimo ovo poradi sebe, jer se ogriješismo o Boga svojega. Stoga nas to snađe tako strahovito.

*19. Ali ne misli, da ćeš ti ostati nekažnjen, jer si ustao da se boriš proti Bogu!«

20. Preko svake mjere divna je mati i dostojna slavne uspomene. U jedan dan vidjela je, gdje joj umire sedam sinova, i hrabro je izdržala u nadi u Gospoda.

21. Svakoga je od njih opominjala u materinskom jeziku, puna plemenitoga osjećaja. Čeličila je žensku ćud muževnom srčanošću i govorila im:

22. »Ne znam, kako ste bili načinjeni u krilu mojemu. Nijesam vam ja dala dah i život, niti sam vam svakome sastavila udove tako umjetno.

23. Stvoritelj vasionoga svijeta jest onaj, koji čini postanak čovjeka, kao što svemu daje bistvo. Zato će vam on pun milosrđa opet dati dah i život, kad ih vi sada tako malo cijenite poradi zakona njegovih.«

*24 Antioh, koji je mislio, da je prezren od nje, i naslućivao pogrdni govor njezin, izreče preostalom još najmlađemu nesamo dobre riječi, nego i obećanje pod zakletvom, da će ga učiniti bogatim i sretnim, ako otpadne od zakonâ otaca svojih; dapače učinit će ga prijateljem svojim i povjeriti mu državne službe.

25. Ali mladić ne pristade nikako na to. Stoga pozva kralj mater i navali na nju, da posvjetuje dječaka na njegovo spasenje.

26. Dugo ju je nagovarao, dok ona preuze da nagovara sina svojega.

(11) Treći sin govori izrijekom o uskrsnuću tijela. Uopće u govorima braće ističe se vjera u uskrsnuće, koja ih potiče, da podnesu te muke časovite.

(14) Za bezbožnoga kralja ima samo uskrsnuće na sramotu i na muke vjekovite.

(19) »Jer si ustao da se boriš proti Bogu«, t. j. jer hoćeš da dokineš zakon njegov.

(24) »Antioh, koji je mislio ... naslućivao ...«, t. j. on nije razumio jezika, kojim je govorila mati.

27. Ona se prignu k njemu i okrutnome tiraninu na porugu progovori mu: »Sine moj, smiluj se meni! Ja sam te pod srcem svojim nosila pet mjeseci, tri sam te godine dojila i do ove te dobi hranila i odgojila.

*28. Molim te, dijete moje, pogledaj na nebo i na zemlju i promotri sve, što je na njoj, i pomisli, da je to Bog stvorio iz ništa, pa da je i rod ljudski tako postao!

29. Ne boj se toga ovdje zlotvora, pokaži se vrijednim braće svoje i podnesi smrt, da te u vrijeme smilovanja opet nađem s braćom tvojom!«

30. Dok je ona još govorila tako, reče mladić: »Što oklijevate? Ja ne ću da poslušam zapovijed kraljevu. Ja se pokoravam zakonu, što ga je Mojsije dao ocima našim.

31. A ti, koji si početnik svega zla proti Hebrejima, ne ćeš izbjeći rukama Božjim.

32. Mi naime trpimo za grijehe svoje.

33. I ako se živi Bog koji časak srdi, da nas pokara i kazni, on će ipak biti opet milostiv slugama svojim.

34. A ti, najbezbožniji i najopačiji od svih ljudi, koji progoniš sluge Božje, ne uznosi se u taštom prkosu i u ništavim nadama!

35. Ti nijesi još izbjegao kaznenom sudu svemogućega Boga, koji sve vidi.

36. Braća naša iza kratke muke po Božjem obećanju unišla su u život vječni. A tebe će na sudu Božjem dopasti zaslužena kazna za oholost tvoju.

37. Kao braća moja dajem i ja tijelo i dušu za očinske zakone naše i vapijem k Bogu, neka doskora opet bude milostiv narodu našemu, a tebe neka patnjama i mukama prisili na spoznanje, da je on jedino Bog.

*38. I tako neka se kod mene i braće moje zaustavi gnjev Svemogućega, što je s pravom došao na sav naš narod!«

39. Izvan sebe od gnjeva dade kralj ovoga još okrutnije mučiti negoli druge, jer je bio ogorčen tim prijetnjama.

40. Čiste savjesti ode i ovaj u smrt stavivši sve ufanje svoje u Gospoda.

41. Poslije sinova bila je napokon pogubljena i mati.

42. Stim neka je dosta pripovijedano o putu žrtve i o izvanrednim mukama!

GLAVA 8.

Ustanak Jude Makabejca i njegove pobjede.

1. Juda Makabejac i ljudi njegovi otidoše po stramputicama potajno u mjesta, pozvaše rođake svoje, okupiše oko sebe one, što ostadoše vjerni judejstvu i sabraše oko šest tisuća ljudi.

2. Zavapiše Gospodu, neka bi milostivo pogledao na teško od svih potlačeni narod, neka bi se smilovao hramu oskvrnjenom od bezbožnikâ!

3. Neka bi pomilovao grad, što pada u propast i uništenje, neka bi čuo krv, što viče k njemu,

4. Neka bi se spomenuo bezbožnog umorstva djece nedužne i pogrdâ proti imenu svojemu, i neka bi očitovao gnjev svoj proti svemu zlu!

5. Kad je Makabejac imao zajedno četu svoju, doskora nijesu

(28) »Da je i rod ljudski tako postao«, t. j. iz ništa postao.

(38) »Neka se kod mene i braće moje zaustavi gnjev Svemogućega«, t. j. neka iza naših muka ne dadne Bog, da dalje trpi naš narod.

mu više mogli odolijevati pogani, jer se je gnjev Gospodnji bio obratio u milosrđe.

*6. On iznenada navali na gradove i sela i popali ih. Zauzevši zgodne položaje nadvlada mnoge neprijatelje i natjera ih u bijeg.

7. Za takove navale ponajviše bi upotrijebio noći. Posvuda se je razglasila hrabrost njegova.

*8. Kad vidje Filip, da je taj čovjek u kratko vrijeme imao tako velik uspjeh, i da mu je ratna sreća sve jače išla na ruku, napisa pismo Ptolemeju, namjesniku Celesirije i Fenicije, neka ustane za stvar kraljevu.

9. Ovaj dozva odmah Nikanora, sina Patroklova, jednoga od svojih prvih prijatelja, i posla ga s vojskom, što je imala ne manje od dvadeset tisuća ljudi iz svih plemena, da uništi sav narod judejski. Dade mu Gorgiju kao vojskovođu i iskusnog ratnika.

10. Nikanor naumi da svotu od dvije tisuće talenata, koju je kralj dugovao Rimljanima, namakne od prodaje zarobljenih Judejaca.

11. Odmah dade pozvati gradove na moru za kupnju robova judejskih i obeća davati po devedeset komada za talenat. Pritom ne naslutì, koja će ga kazna doskora pogoditi od strane Svemogućega.

12. Juda dobi vijest o dolasku Nikanorovu i priopći ljudima svojim približavanje vojske.

13. Tada pobjegoše malodušni i koji nijesu imali pouzdanja u pravednost Božju.

14. Drugi prodadoše svoje imanje i dobro i ujedno zavapiše Gospodu, neka ih izbavi od bezbožnoga Nikanora, koji ih je već prodavao prije boja.

*15. Ako ne će da to učini poradi njih, neka ipak učini tako poradi zavjeta s njihovim ocima i poradi slavnoga i časnoga imena, što su ga nosili.

*16. Makabejac okupi oko sebe ljude svoje, šest tisuća na broj. Opomenu ih, da se ne boje od neprijateljâ i da ne klonu duhom pred velikim mnoštvom pogana, koji proti svakome pravu izađoše na njih.

17. Neka se bore hrabro, a pritom neka se spomenu oholog i bezbožnog postupka njihova sa svetim mjestom, i pogrđivanja opustošenoga grada, i ukinuća ustava, što su ga baštinili od svojih otaca!

18. »Oni«, reče on, »oslanjaju se na oružje svoje i na smjele navale svoje. A mi stavljamo uzdanje svoje u svemogućega Boga, koji može jednim migom uništiti nesamo napadače naše, nego sav svijet.«

*19. On ih podsjeti na pomoć, što su je bili našli pređi njihovi. Tada poginu od Senaheriba oko sto osamdeset i pet tisuća.

*20. U bitki s Galaćanima u zemlji Babiloniji borilo se je u

Gl. 8. (6—7) Isp. Mkb 3, 1—26.

(8—29) U ovim recima iznosi pisac ukratko poraz Nikanora, glavnog neprijatelja Judejaca, da pokaže — a to je svrha njegovu djelu — kako je Bog došao u pomoć svojemu narodu i iskazao mu svoju naklonost (isp. 1 Mkb 3, 38—4, 27. — O Filipu isp. 5, 22.).

(15) »Poradi slavnog i časnog imena, što su ga nosili« kao djeca naroda Božjega.

(16) »Šest tisuća«; Vulgata: »pet tisuća«.

(19) Isp. 4 Kralj 19, 35; Iz 37, 36.

(20) Judejske pomoćne čete od 8000 ljudi zajedno sa 4000 Macedonaca izvojevaše veliku pobjedu nad Galaćanima, kojih je bilo puno više.

svemu osam tisuća ljudi uz četiri tisuće Macedonaca. Kad Macedonci dospješe u tjeskobu, pobiše oni s pomoću neba sto i dvadeset tisuća i odnesoše velik plijen.

*21. Tako ih ohrabri i oni su bili odlučili umrijeti za zakon i domovinu. Onda razdijeli vojsku u četiri vojna zbora.

*22. Svoju braću Simona, Josipa i Jonatu odredi za vođe i dade svakome tisuću i pet stotina ljudi.

23. Onda zapovjedi Eleazaru, da pročita svetu knjigu i izdade lozinku: »S pomoću Božjom!« On se sam stavi na čelo prvoj četi i pođe proti Nikanoru.

24. Jer se je Svemogući borio za njih, smakoše od neprijateljâ devet tisuća, izraniše i osakatiše većinu u vojsci Nikanorovoj i sve ostale prisiliše na bijeg.

25. Tako zaplijeniše novce onima, koji su bili došli da njih pokupuju, progoniše ih daleko i vratiše se istom, kad je prisililo vrijeme;

26. Jer je bio dan uoči subote. Zato ne mogoše nastaviti potjeru.

27. Oni prisvojiše sebi oružje i plijen neprijatelja, svetkovaše subotu, i glasno su slavili i hvalili Gospoda, što im je bio pomogao do ovoga dana i opet im pokazao milosrđe svoje.

28. Nakon subote dadoše od plijena nevoljnima i udovicama i sirotama. Ostatak porazdijeliše među se i djecu svoju.

29. Potom obaviše zajedničku molitvu i zavapiše k milosrdnome Gospodu, neka bi se posve pomirio sa slugama svojim!

*30. Dođe i do boja s ljudima Timoteja i Bakhida. Pritom ih pobiše više od dvadeset tisuća. Zauzeše visoke tvrđave i razdijeliše bogati plijen jednakom mjerom među se i među nevoljne i sirote i udovice i starce.

31. Oružje svoje skupiše i metnuše ga brižno na zgodna mjesta. Ostali plijen donesoše u Jeruzalem.

*32. Pogubiše Filarka, bezbožna ratnika Timotejeva, koji je bio nanio Judejcima svakojakih zala. Tada proslaviše pobjednu svečanost.

33. Pritom spališe Kalistena, koji je bio zapalio sveta vrata i pribjegao u neku malu kućicu. Tako on primi zasluženu kaznu za svoju bezbožnost.

34. Nikanor, onaj veliki zlotvor, koji je bio sa sobom doveo tisuću trgovaca, da kupuju Judejce,

35. Bio je s pomoću Gospodnjom ponižen od onih, koje je bio tako malo cijenio. Morade skinuti sjajnu opravu i kao rob bjegunac dođe po zabitnim putovima posred zemlje u Antiohiju, sasvim strven porazom svoje vojske.

36. On, koji se je bio drznuo utjerivati danak od zarobljenikâ Jeruzalema za Rimljane, morade izjaviti, da Judejci imaju Boga za prvoga borca, i da su zato Judejci neranivi, jer su slušali zakone, što im ih Bog dao.

GLAVA 9.

Svršetak Antioha Epifana.

*1. Oko onoga vremena morade Antioh s porugom i sramotom otići iz krajeva perzijskih.

(21) »Onda razdijeli vojsku u četiri vojna zbora«. Ova rečenica fali u Vulgati.

(22) Ime Josip stoji pogrješno mjesto Ivan (isp. 1 Mkb 2, 2.).

(30) Timotej i Bakhid bez sumnje dva generala Lisijina, koji je htio osvetiti poraz Nikanorov (isp. 1 Mkb. 4, 28—35.). Bakhid se je pojavio u posljednjim danima Judinim (isp. 1 Mkb gl. 7. i 9.).

(32) Filark, jedan stotnik u vojsci Timotejevoj.

Gl. 9. (1—29) Isp. 1 Mkb 6, 1—16.

2. Bio je provalio u grad Persepolis i pokušao da oplijeni hram i da grad spravi pod svoju vlast. Zato se skupi narod i prihvati za oružje. Tako je bio napadaj odbijen. Antioha primoraše stanovnici na bijeg, i on se morade sramotno povući.

*3. Na putu u Ekbatanu stiže mu vijest o sudbini Nikanora i Timotejevih četa.

4. Tada planu od gnjeva i namisli učiniti, da Judejci ispaštaju njegov sramotni bijeg. Stoga zapovjedi vozaču svojemu, da bez odmora vozi dalje i da vozi što se brže može. Ali je već lebdio nad njim kazneni sud neba. Jer on u svojoj obijesti reče: »Učinit ću Jeruzalem grobljem, dok dođem tamo.«

5. Ali Gospod, koji sve vidi, Bog Izraelov, udari ga zlopatnjom neizlječivom i nečuvenom. Jedva je bio to izgovorio, uhvati ga bol nesnosna u crijevima i strašne muke u nutrini.

6. S pravom; jer je on bio druge mučio svakojakim izmišljenim mukama u nutrini.

7. Unatoč tomu ne odstupi od svoje obijesti, nego je bio još uvijek pun oholosti. Od bijesa dahtao je on oganj i plamen proti Judejcima i zapovjedio je, da vozi još brže. Tada ispade iz kola u trku tako nesretno, da je iščašio sve zglobove svoje.

*8. On, koji je držao u svojoj nadčovječjoj oholosti, da može zapovijedati valovima morskim, i koji je mislio na tezulji izmjeriti visoke gore, sada je bio bačen na tle i morao se je dati nositi u nosiljci. Vidljiv dokaz moći Božje za sve!

9. Crvi su izlazili iz tijela bezbožnikova, i meso komad po komad otpadalo je od njega još živoga uz boli strahovite. Svu je vojsku uznemirio smrad od gnjiloće.

10. Pokraj onoga, koji je malo prije još mislio da dopire do zvijezda neba, nije više mogao nitko da ostane poradi nepodnosnoga smrada.

11. Teško izmučen poče ustezati svoj bijes i dolaziti do uviđavnosti, jer su pod bičevima Božjim boli bivale sve žešće.

12. Kad onda on sam nije više mogao da podnosi svoj smrad, reče: »Pravo je, da se čovjek podvrgne Bogu i kao smrtan čovjek da se ne drži jednakim Bogu.«

13. I pomoli se opaki Gospodu, koji mu se više ne htjede smilovati,

*14. I zavjetova se, da će slobodnim proglasiti Sveti Grad, u koji je bio hrlio, da ga sravni sa zemljom i pretvori u groblje,

15. I da će s građanima Atene izjednačiti sve Judejce, koje je bio ne jedamput držao nevrijednima pogreba, dapače ih bio odlučio s djecom njihovom pobacati pred ptice grabilice i divlje zvijeri, da ih požderu.

16. Nadalje se zavjetova, da će uresiti najsjajnijim darovima posvetnim sveti hram, što ga je prije bio oplijenio, da će mnogostruko nadomjestiti sve posuđe sveto i da će potrebni potrošak za žrtve podmirivati iz svojih vlastitih sredstava.

(3) Ekbatana je bila ljetna prijestolnica perzijskih kraljeva.

(8) Majstorski je ovdje opisana opreka (antiteza) između prijašnje moći Antiohove i sadašnjega njegova poniženja. Bolest se ta uzima kao izvanredna kazna Božja (isp. i Dap 12, 23.). A može se pomisliti i na upalu slijepoga crijeva, koja proizvodi gnojenje i muke nesnosne. Izvještaj u 2 Mkb 9 ističe većma vanjske boli, a u 1 Mkb 6 ističu se više nutarnje boli.

(14—17) Sirski kraljevi običavali bi u vrijeme nevolje činiti najponiznije popuste, ali ih poslije ne bi držali.

*17. Dapače, on sam htjede postati Judejac i posvuda po cijelom svijetu navješćivati moć Božju.

18. Muke ne popustiše; jer pravedna kazna Božja bila je na nj pala. Zato se odreče svake nade za sebe i napisa Judejcima slijedeći list, što moli oproštenje i glasi ovako:

19. »Kralj i vojni zapovjednik mnogo pozdravlja vrle građane Judejce i želi im zdravlje i blagostanje.

20. Ako je vama i djeci vašoj dobro i ako vam sve ide po želji, ja za to izričem Bogu najveću hvalu. Ja sada stavljam svoje ufanje samo još u nebo.

21. Ja ležim bolestan i spominjem se u ljubavi vašega štovanja i vaše naklonosti prema meni. Kad sam se vratio iz perzijskih zemalja, pao sam u tešku bolest. Zato držim potrebnim, da se pobrinem za sveopće blagostanje.

22. Doduše ne dvojim još u svoje pridignuće, dapače nadam se, da ću ozdraviti.

23. Ipak promišljam, kako je moj otac odredio sebi nasljednika, kad je poduzeo vojnu na gorske krajeve.

24. Ako se tada dogodi nešto neočekivano ili se javi nešto nepovoljno, stanovnici zemlje ne trebaju se uznemirivati i znadu, na koga prelazi vlada.

*25. Nadalje uvažujem, kako susjedni i na međi kraljevstva našega vladari vrebaju zgodan čas i čekaju na izlaz. Zato ovim imenujem kraljem svojega sina Antioha. Njega sam već često puta kod svojih vojna na gorske krajeve povjerio i preporučio većini od vas. Pisao sam njemu list priloženi.

26. I molim vas silno, da ostanete spominjući se dokaza mojih milosti uopće i napose, i da svi kolici sačuvate dobro mišljenje svoje o meni i o sinu mojemu.

27. Jer sam uvjeren, da će on načela moja slijediti s blagošću i uljudnošću i da će stajati s vama u dobrom sporazumu.«

28. Tako svrši u tuđoj zemlji u gorama smrću prejadnom taj krvnik i bogohulac u mukama strahovitim, kao što ih je bio sam zadavao drugima.

29. Lešinu uze sa sobom njegov ljubimac Filip. Tada pobježe od straha pred sinom Antiohovim u Egipat k Ptolemeju Filometoru.

GLAVA 10.

Očišćenje hrama. Juda pobjeđuje Idumejce i Timoteja.

*1. Makabejac i ljudi njegovi uz pomoć Gospodnju uzeše opet svetište i grad.

2. Oni razoriše žrtvenike, što su ih bili pogani podigli na trgu, i odstraniše gajeve idolske.

3. Tada očistiše hram i podigoše nov žrtvenik za žrtve paljenice. Isklesaše iskre iz kamenja, uzeše od toga ognja i prinesoše opet žrtvu nakon dvogodišnjega prekida. Također upališe opet kâd i svjetionice i postaviše kruhove.

4. Onda se baciše na zemlju ničice i zamoliše Gospoda, neka više ne bi dao da padnu u tako veliku nesreću, nego da bi ih kaznio blago, ako bi opet sagriješili, i neka ih više ne bi predavao hulnim i grubim poganima.

(17) »Htjede postati Judejac«, t. j. postati obraćenik (prozelit).
(25) Antioh je imenovao svojega sina Antioha Eupatora kraljem svega kraljevstva.
Gl. 10. (1) Isp. 1 Mkb 4, 36—59.

5. I bilo je, da se je hram očistio u isti dan, kada je nekoć bio oskvrnjen od pogana, naime dne 25. mjeseca kasleu.
6. Slavili su osam dana radosni blagdan sjenicâ, spominjući se blagdana sjenicâ, što su ga nedavno slavili, kad su kao divlje životinje morali živjeti po gorama i gudurama.
7. Zato su nosili bršljanove štapiće, zelene grane i palme i pjevali hvalospjeve u čast onomu, koji im je bio dao sreću očišćenja hrama.
8. Po zapovijedi i zaključku sviju ustanoviše za sav narod Judejaca, da se ovi dani svetkuju svake godine.
*9. To je dakle bio svršetak Antioha Epifana.
10. Sada dolazimo da govorimo o događajima pod Antiohom Eupatorom, sinom onoga bezbožnika. Pritom ćemo samo kratko dodirnuti ratne nevolje.
11. On preuze vladu i imenova državnim upraviteljem nekoga Lisiju, koji je bio vrhovni zapovjednik u Celesiriji i Feniciji.
*12. Dosad se je mnoga nepravda nanosila Judejcima, te Ptolemej Makron uze pravedno postupati i pokuša mirnim putem rješavati poslove njihove.
13. Zato bi on optužen kod Eupatora od prijatelja njegovih i posvuda prozvan izdajnikom, jer je bio ostavio otok Cipar, što mu ga je povjerio Filometor, i prešao k Antiohu Epifanu. Jer mu nije uspjelo da časno vrši svoju službu, uze otrov i učini kraj svojemu životu.
*14. A Gorgija je bio zapovjednik u onim krajevima. On je bio tuđi plaćenik i svuda je poticao na rat proti Judejcima.
15. U isto vrijeme zadadoše mnogo posla Judejcima i Idumejci, koji su držali tvrđave zgodno položene. Oni primiše bjegunce iz Jeruzalema i htjedoše da nastave rat.
16. Tada pozvaše Makabejac i ljudi njegovi na molitvu i zamoliše Boga za pomoć njegovu u ratu. Onda udariše na tvrđave Idumejaca.
17. U hrabroj navali uzeše mjesta, potukoše sve ratnike na bedemima i pobiše, što im pade u ruke.
18. Tako smakoše ne manje od dvadeset tisuća ljudi. Najmanje devet tisuća ljudi pobježe u dvije tvrde tvrđave, što su bile sasvim opskrbljene za opsadu.
*19. A Makabejac ostavi Simona i Josipa i Zakeja s ljudima njegovim. Oni su bili dovoljni za opsjedanje onih mjesta. On sâm pođe na druga mjesta, gdje je bila potrebnija nazočnost njegova.
*20. A ljudi Simonovi iz lakomosti dadoše se podmititi od posade tvrđavâ, primiše sedamdeset tisuća drahma i pustiše da uteku neki od njih.
21. Čim je to bio dočuo Makabejac, sabra stotnike i prigovori im, što su braću svoju prodali za novce i na štetu njihovu pustili da izmaknu neprijatelji.
22. Dade ih pogubiti kao izdajnike. Onda odmah osvoji dvije tvrđave.
23. Poduprt ratnom srećom pobija u obadvije tvrđave preko dvadeset tisuća ljudi.

(9) Isp. 2, 21, gdje nam pisac navodi razdiobu svoje povijesti.
(12) Ptolemej Makron bio je prije namjesnik na Cipru, a kasnije otpade od kraljevstva egipatskoga i prijeđe k Antiohu Epifanu. Ipak mu nijesu vjerovali Sirci, dapače mu prišiše osnove veleizdajničke.
(14) Područje Gorgijino bila je Filisteja i Idumeja (isp. 8, 9).
(19) »I Josipa« (isp. 8, 22 s bilješkom).
(20) Izdajnička plaća iznosila je okruglo 61.000 zlatnih kuna.

*24. Timotej, koji je prije bio potučen od Judejaca, skupi vojsku od mnogobrojnih inozemaca, usto veliko mnoštvo azijatskih konjanika.

25. Tako se pojavi, da oružanom silom osvoji Judeju. Već se približi, a Makabejac i ljudi njegovi obratiše se u molitvi k Bogu. Posuše sebi na glavu pepeo i metnuše pokorničke haljine oko bokova.

26. Pred žrtvenikom prostrti zavapiše k Bogu, neka im se smiluje i, kako se kaže u zakonu, neka se pokaže kao neprijatelj njihovim neprijateljima i kao protivnik njihovim protivnicima.

27. Kad dovršiše molitvu, prihvatiše za oružje, otidoše daleko od grada i ustaviše se istom, kad su bili došli blizu neprijateljima.

28. Kad osvanu jutro, ustadoše na obadvije strane. Jedni su imali jamstvo za sreću i pobjedu svoju u svojem pouzdanju u Boga i u svojoj vlastitoj hrabrosti. Naprotiv drugi dadoše se uvesti u boj svojim bijesom.

29. žestok je planuo boj. Tada vidješe neprijatelji, gdje dolazi s neba pet sjajnih konjanika na konjma zlatouzdim, što se postaviše na čelo Judejcima.

30. Dva od njih uzeše Makabejca u sredinu, prekriše ga svojim opravama i zaštitiše ga, da ne bude ranjen. A na neprijatelje uzeše bacati strijele i munje.

31. Stim su ovi bili zaslijepljeni, zbunjeni i uplašeni. Dvadeset tisuća i pet stotina ljudi i šest stotina konjanika bilo je posječeno.

32. Timotej sâm uteče u jaku tvrđavu imenom Gazaru, kojom je zapovijedao Herea.

33. Puni srčanosti opsjedali su Makabejac i ljudi njegovi tu tvrđavu četiri dana.

34. A stanovnici u njoj uzdali se u jakost mjesta i psovali bez kraja i izgovarali riječi bezbožne.

35. Kad osvanu peti dan, navali junački na zid dvadeset mladića od Makabejčevih ratnika, razgnjevljeni poradi tih psovki, i lavskom hrabrošću pogubiše svakoga, koji im stao na put.

*36. Drugi opkoliše posadu i napadoše je. Zapališe kule, užegoše lomače i spališe psovače. Opet drugi razbiše vrata, pustiše drugu momčad unutra i tako zauzeše grad.

*37. Timoteja, koji se je bio sakrio u jednu čatrnju, pogubiše zajedno s njegovim bratom Hereom i Apolofanom.

38. Potom uzeše himnima i hvalospjevima slaviti Gospoda, koji je tako velike stvari bio učinio Izraelu i udijelio im pobjedu.

GLAVA 11.

Prva vojna Lisijina. Sklopljen mir.

*1. Lisija, štitnik i rođak kraljev i upravitelj države, bio je radi tih događaja veoma rasrđen.

2. U kratko vrijeme skupi on oko osamdeset tisuća ljudi uz cijelo konjaništvo i pođe proti Judejcima.

3. Njegova je namjera bila naseliti grad Grcima, udariti namete na hram i na poganska svetišta i svake godine prodavati službu velikoga svećenika.

(24) Timotej (isp. 8, 30).

(36) »Drugi opkoliše posadu i napadoše je«: ova rečenica fali u Vulgati, a zato u početku 37. retka nadodaje ovu rečenicu: »A pošto su pustošili mjesto kroz čitava dva dana« (»Per continuum autem biduum praesidio vastato«).

(37) »U jednu čatrnju«; Vulgata: »u nekom mjestu« (in quodam loco«).

Gl. 11. (1) Srdžbi Lisijinoj bio je uzrok Nikanorov poraz (8, 22—34 sl.). — »Rođak kraljev« jest naslov visokih dostojanstvenika.

4. Pritom nije nikako pomišljao na moć Božju, nego se je oslanjao na deset tisuća svojih pješaka, na tisuće svojih konjanika i na osamdeset svojih slonova.

*5. On upade u Judeju, približi se Betsuri, jakoj tvrđavi, što je bila udaljena od Jeruzalema jedno sto i pedeset stadija, i opkoli je.

6. Kad ljudi Makabejčevi doznaše, da Lisija opsjeda tvrđave, zavapiše zajedno s narodom tugujući i plačući Gospodu, neka bi poslao kojega dobrog anđela, da spasi Izraela.

7. Onda prvi prihvati za oružje Makabejac i ohrabri druge, da se s njim opru pogibli i da pomognu braći svojoj.

8. Tako se podigoše srčano. Još su bili u blizini Jeruzalema, kad im se ukaza konjanik u bijeloj odjeći. On poteže zlatno oružje i pođe pred njima.

9. Svi su jednoglasno slavili milosrdnoga Boga i bili su toliko napunjeni hrabrošću, da su bili spremni oboriti nesamo ljude, nego i najdivljije životinje i gvozdene zidine.

10. U dobrom redu pođoše naprijed sa svojim nebeskim suborcem, kojega im je bila poslala milost Božja.

11. Kao lavovi navališe na neprijatelje i oboriše jedanaest tisuća pješaka i tisuću i šest stotina konjanika.

12. Sve druge natjeraše u bijeg. Veći dio od ovih umače izranjen i bez oružja. Sam Lisija iznese glavu samo sramotnim bijegom.

13. Dok je promišljao o pretrpljenom porazu, uvidje, da su Hebreji uz pomoć svemogućega Boga nepobjedivi.

14. Zato posla k njima glasnike i poruči im, da hoće s njima uz pravedne uvjete mir sklopiti i također kralja za njih posve predobiti.

15. Makabejac je bio obzirom na opće dobro sporazuman sa svim prijedlozima Lisijinim. Kralj je onda pristao na sve zahtjeve, što ih je Makabejac bio pismeno podnio Lisiji za Judejce.

*16. List Lisijin Judejcima glasio je ovako: »Lisija pozdravlja narod judejski.

17. Vaši poslanici, Ivan i Absalom, predadoše vašu pismenu molbu i zamoliše za odgovor na nju.

18. Što se je moralo predložiti i kralju, ja sam mu podnio, i on je dopustio, što je bilo moguće.

19. I ako vi dalje sačuvate svoje prijateljsko mišljenje prema vladi, to ću se ja i ubuduće zauzimati za vaše dobro.

20. O nekim osobitim stvarima naložio sam vašim i svojim poslanicima, da rasprave s vama.

21. Ostajte zdravo! Godine 148., dne 24. mjeseca dioskora.«

*22. List je kraljev glasio ovako: »Kralj Antioh pozdravlja svojega brata Lisiju.

*23. Pošto je otac naš bio uzet među bogove, hoćemo mi, da se svaki u kraljevstvu našemu može mirno posvetiti poslovima svojim.

24. I doznasmo, da Judejci odbijaju prhvaćanje grčkih običaja, kako je to zahtijevao naš otac, nego da hoće zadržati svoj vlastiti način života, i zato mole, da im se ostave zakoni njihovi.

(5) 150 stadija jest otprilike 25 kilometara.
(16) Slijede četiri dokumenta (dokaznice), što se odnose na sklapanje mira.
(22) »Brat«, kao i »rođak«, jest naslov visokih dostojanstvenika.
(23) »Pošto je otac naš bio uzet među bogove«, t. j. kralj Antioh Epifan bio uzet među bogove.

25. Mi hoćemo, da se ne uznemiruje taj narod, i određujemo, da im se natrag dadne hram, i da oni mogu živjeti po običajima svojih pređa.

26. Ti dakle činiš dobro, kad sklapaš mir s njima, da oni, čuvši za odluku našu, budu dobre volje i da se radosno posvete poslovima svojim.«

27. Narodu je poslano slijedeće pismo kraljevo: »Kralj Antioh pozdravlja visoko vijeće Judejaca i druge Judejce.

28. Ako je dobro vama, to je po želji našoj. Nama je samima dobro.

*29. Menelaj javio nam je, da biste se vi htjeli opet posvetiti poslovima svojim.

30. Oni, koji se vrate kući do 30. mjeseca ksantika, imat će zaštitu i sigurnost,

31. Da Judejci smiju kao prije slijediti svoje vlastite propise za jelo i svoje zakone, i da se nijedan od njih ne smije uznemirivati poradi prijašnjih prestupaka.

32. Ujedno vam šaljem Menelaja, koji će vas dalje umiriti.

33. Ostajte zdravo! Godine 148., dne 15. mjeseca ksantika.«

*34. I Rimljani poslaše im list slijedećega sadržaja: »Rimski poslanici Kvinto Memije i Tito Manlije pozdravljaju narod judejski.

35. Što vam je Lisija, rođak kraljev, priznao, to mi odobravamo.

36. Promislite stvari, što se po njegovu mišljenju imaju podastrti kralju, i pošljite nam odmah nekoga, da se mognemo zauzeti u vašu korist! Mi smo naime na putu u Antiohiju.

37. Požurite se dakle da pošljete k nama neke ljude, da doznamo mišljenje vaše!

38. Ostajte zdravo! Dne 15. mjeseca ksantika godine 148.«

GLAVA 12.

Osveta Judina nad Jopom i Jamnijom. Juda pobjeđuje Arape i Gorgiju. Žrtva za pale Judejce.

1. Pošto su bili zaključeni ovi ugovori, otide Lisija kralju. Judejci su opet počeli obrađivati polja svoja.

2. Ali zapovjednici u onim krajevima, Timotej i Apolonije, sin Genejev, i Jeronim i Demofon, osim njih još Nikanor, namjesnik Cipra, nijesu im dali živjeti spokojno u miru.

3. Stanovnici Jope počiniše ovu sramotu: Oni pozvaše Judejce, što su stanovali kod njih, da uzađu sa ženama i djecom u spremne lađice. — Činilo se je, da ništa zlo ne misle proti njima, nego da rade po zajedničkom zaključku grada. —

4. Oni prihvatiše, jer su bili oduševljeni mirnim namjerama i nijesu sumnjali o njima. Ali ih izvezoše na pučinu morsku i potopiše ih u dubinu, ne manje od dvije stotine osoba.

5. Kad Juda doznade za tu okrutnost proti zemljacima njegovim, priopći to momčadi svojoj.

6. Onda zazva Boga, suca pravednoga, i pođe proti krvnicima braće svoje. U noći zapali luku, spali lađice i poubija one, što se tamo skloniše.

7. Jer je mjesto bilo zatvoreno, otide u namjeri da dođe opet i da uništi sve građanstvo u Jopi.

(29) Menelaj je po svoj prilici negdašnji veliki svećenik. On je bez sumnje prebjegao k Antiohu. Izbor te osobe pokazuje, da će Antioh škrtariti s povlasticama.

(34—38) Ovo je pismo prvi dokaz za zahvat Rimljana u poslove Judeje. Zahvat je taj hladan i trijezan.

8. Tada doču, da su stanovnici u Jamniji nešto slično smislili proti naseljenim Judejcima.

*9. Stoga napade noću i stanovnike u Jamniji i spali luku i lađe. Svjetlost ognja osvijetlila je do Jeruzalema, dvjesta i četrdeset stadija daleko.

10. Kad su odatle bili otišli dalje devet stadija, proti Timoteju, bili su napadnuti od Arapa. Bilo ih je pet tisuća pješaka i pet stotina konjanika.

*11. Nakon žestoke bitke pobijediše uz pomoć Božju ljudi Judini. Pobijeđeni nomadi zamoliše Judu za mir i obećaše, da će dati stoke, pa i inače im biti od pomoći.

12. Juda je mislio, da bi mu oni doista mogli mnogo koristiti, i doprsti im mir. Oni uhvatiše naizmjence ruku i vratiše se natrag u šatore svoje.

*13. On navali također na jedan grad po imenu Kasfin. Bio je nasipima opkopan i zidovima opkoljen i imao je mješovito pučanstvo pogansko.

14. Stanovnici se oslonili na jakost zidova i na množinu živeža, pa su izazivali ljude Judine, pogrđivali ih i usto još izgovarali psovke nepristojne.

15. A momci Judini zazvaše velikoga Gospodara svijeta, koji je u vremena Jozuina bio oborio Jeriho bez zidoderâ i ratnih strojeva, i navališe lavskom hrabrošću na zidove.

16. S voljom Božjom zauzeše grad i počiniše takvo krvoprolića, te se je činilo, da je obližnje, dva stadija široko jezero bilo napunjeno krvlju.

*17. Odatle krenuše sedam stotina i pedeset stadija dalje, da dođu u Haraku k Judejcima Tubijancima.

18. S Timotejem se ne sukobiše u tom kraju. On je bio odatle otišao ne ovršivši ništa, ali je bio na jednom tvrdom mjestu ostavio veoma jaku posadu.

19. Tada odoše tamo dva stotnika Makabejčeva, Dositej i Sosipater, i pobiše od Timoteja ostavljene u tvrđavi, više nego tisuću ljudi.

20. Sam Makabejac razdijeli svoju vojsku u više vojnih zborova i postavi na čelo stotnike. Onda krenu proti Timoteju, koji je imao sa sobom sto i dvadeset tisuća pješaka i tisuću i pet stotina konjanika.

21. Kad doznade Timotej, da je Juda krenuo proti njemu, posla naprijed žene i djecu s prtljagom u mjesto, što se zvalo Karnion. Ono je bilo teško pristupačno i teško osvojivo, jer su sami klanci vodili tamo.

22. Ali jedva se pojavio prvi vojni zbor Judin, spopade strah i trepet neprijatelje poradi pojave Svevidećega. Oni najedamput nagnuše u bijeg. Jedan je srtao ovamo, drugi onamo, tako da su mnogi od njihovih vlastitih ljudi bili ranjeni i vrhovima mačeva probodeni.

23. Juda ih progonio silno i sasjekao zlikovce. Trideset tisuća ljudi nađe tako smrt.

24. Sam je Timotej pao u ruke ljudima Dositejevim i Sosipaterovim i jako je molio, da ga ostave na životu. Izjavio je, da u svojoj vlasti ima od mnogih roditelje, od

Gl. 12. (9) 240 stadija, to je otprilike 45 kilometara.
(11) Nomadi su selioci, narod čergaški.
(13) Kasfin, tvrđava u Galaadu, danas Kisfin istočno od Genezaretskog jezera.
(17) 750 stadija jest otprilike 135 kilometara. — Judejci Tubijanci stanovali su u Tubinu u sjevernom Galaadu.

drugih braću, i ovima da će se dogoditi zlo, ako bi on bio ubijen.

25. On će se ujamčiti mnogostruko i svečano za to, da će ih nepovrijeđene poslati natrag. Tako ga pustiše na slobodu, da spase braću svoju.

*26. Nato krenu on proti Karnionu i hramu Atargatisinu i poubija tamo dvadeset i pet tisuća ljudi.

*27. Izakako je bio zauzeo i uništio ta mjesta, ode s vojskom svojom proti tvrdome gradu Efronu, u kojemu se je zadržavao Lisija s četama iz svega svijeta. Pred zidovima bili su se postavili jaki mladići, da se odupru hrabro. Također je stajalo tamo veće mnoštvo ratnih strojeva i strijela.

28. Ali oni zazvaše Moćnoga, koji jakom mišicom satire moć neprijateljâ, i zauzeše grad. Pobiše u njemu oko dvadeset i pet tisuća stanovnika.

*29. Odatle se podigoše i krenuše proti Scitopolisu, što je udaljen od Jeruzalema šest stotina stadija.

30. A Judejci, što su prebivali tamo, dokazaše, da su ih stanovnici u Scitopolisu uvijek susretali dobrostivo, pa i u teškim vremenima da su se ponašali prema njima prijateljski.

*31. Oni im na tom zahvališe i opomenuše ih, da i nadalje budu dobri narodu svojemu. Onda se vratiše natrag u Jeruzalem, jer je blagdan sedmicâ bio napomolu.

32. Nakon tako zvanih Pentekosta krenuše proti Gorgiji, namjesniku u Idumeji.

33. Ovaj izađe nasusret njima s tri tisuće pješaka i četiri stotine konjanika.

34. Kada se pobiše, pade nekoliko Judejaca.

35. A neki stanoviti Dositej, jedan od ljudi Bakenorovih, smion konjanik, prihvati Gorgiju za plašt i povuče ga jako, jer htjede da prokletnika uhvati živa. Ali jedan tracijski konjanik navali na nj i odsiječe mu ruku. Tako umače Gorgijâ u Maresu.

36. Kako su ljudi Esdrijini bili izmoreni od dugih bojeva, zazva Juda Gospoda, neka bi se on kao suborac pojavio u boju.

37. Onda zapjeva u materinskom jeziku ratnu pjesmu i navali iznenada uz bojnu viku na čete Gorgijine i natjera ih u bijeg.

38. Potom povede Juda vojsku svoju u grad Odolam. Jer je uprav osvanuo sedmi dan, posvetiše se po običaju i svetkovaše tamo subotu.

39. Slijedećega dana otidoše ljudi Judini, jer je bilo skrajnje vrijeme, da pokriju mrtva tjelesa palih i da ih kod rođaka njihovih sahrane u grobnicama njihovih otaca.

*40. Tada nađoše u svakoga od palih pod košuljom zapise idolâ iz Jamnije, što ih zabranjuje zakon Judejaca. Tako je bilo svima jasno, da su bili pali poradi toga.

---

(26) Atargatisa (Atargatis) jest sirsko ime božice Astarte. Ona je imala svetište u Karnionu u istočnoj zemlji jordanskoj. Ta sirska božica imala je riblje tijelo. Vulgata ne spominje taj hram Atargatisin, ali ga spominje u 1 Mkb 5, 43. 44.

(27—28) Isp. 1 Mkb 5, 46—51.

)29) Scitopolis ili grad Scitâ jest Betsan. Taj je nadimak dobio od scitskih naseljenika. — 600 stadija jest otprilike 100 kilometara.

(31) Blagdan sedmicâ svetkovao se je sedam sedmica iza blagdana vazma. Odgovara našim Duhovima, što se svetkuju sedam sedmica iza Uskrsa.

(40) Ove zapise (amajlije) bili su oni sebi prisvojili kod navale na grad. Povjerovali su, da će ih ti zapisi očuvati od rana, ali je takove zapise idolske zabranjivao zakon 5 Mojs 7, 26.

41. Svi stadoše slaviti Gospoda, suca pravednoga, koji sakriveno iznosi na vidjelo.

42. Onda se utekoše molitvi i zamolište, da bi se grijeh počinjeni posve oprostio. Plemeniti Juda opomenu narod, da se čuvaju toga, jer su vlastitim očima vidjeli na palima posljedice prijestupa.

*43. Tada priredi skupštinu među ljudima svojim i sabra dvije tisuće srebrnih drahma. Ove posla u Jeruzalem, da bi se prinijela žrtva za grijeh. To je bilo veoma lijepo i plemenito djelo, jer je on mislio na uskrsnuće.

*44. Jer kad ne bi vjerovao u uskrsnuće palih, bilo bi suvišno i ludo moliti se za umrle.

*45. Također uvaži on, da pobožno usnule čeka veoma sjajna nagrada.

46. Sveta i pobožna misao! Zato priredi za umrle žrtvu pomirnu, da bi se izbavili od svojega grijeha.

GLAVA 13.

Druga vojna Lisijina. Strašan svršetak Menelajev.

*1. Godine 149. doznadoše ljudi Judini, da Antioh Eupator dolazi s velikom vojskom proti Judeji

2. I s njim njegov štitnik Lisija, upravitelj države, svaki s grčkom vojskom od sto i deset tisuća pješaka, pet tisuća i trista konjanika, dvadeset i dva slona i trista srpastih kola.

3. I Menelaj se priključio njima i hrabrio Antioha. Ali se je pretvarao, jer mu nije bilo do blagostanja njegove domovine, nego da se on opet postavi u svoju službu.

*4. Ali Kralj kraljeva probudi gnjev Antiohov proti zlotvoru. Kad ga Lisija predstavi kao začetnika sve nesreće, zapovjedi, da ga odvedu u Beren i tamo da ga smaknu na običan način.

*5. Na tom se mjestu nalazi kula, pedeset lakata visoka i puna usijana pepela. Ona ima stroj, što se obrće i sve sa svih strana okreće u pepeo.

6. Amo unutra bacalo se sve skvrnitelje hrama i druge velike zločince i tako ih se upropašćivalo.

7. Takovom smrću morade umrijeti bezbožni Menelaj i ne dobi ni groba u zemlji. Posve pravo!

8. Jer je on bio mnogo sagriješio na žrtveniku, kojega su oganj i pepeo sveti. I tako nađe smrt u pepelu.

9. Sada dođe kralj divljom žestinom, odlučivši, da Judejcima još gore počini negoli otac njegov.

*10. Juda doznade to i opomenu narod, da zaziva Gospoda dan i noć, neka im, kao uvijek, tako i sada dođe u pomoć, jer su bili u opasnosti, da izgube zakon, domovinu i sveti hram!

11. Neka ipak ne dopusti, da padne opet u ruke bezbožnim pogani-

(43) »Dvije tisuće«; Vulgata ima »dvanaest tisuća«.

(44) Juda i sveti pisac zovu molitvu za umrle dobrom. Molitva će ih očistiti od grijehâ, što ih imaju okajati u jednom međuvremenu (čistilištu).

(45) »Pobožno usnule«, metafora (prenoska) nadahnuta od vjerovanja u budući osvanak uskrsnuća i poprimljena od Crkve; isp. 1 Kor 15, 6; 1 Sol 4, 13 sl. Vojnici Judini umrli su »pobožno«, t. j. ovdje, braneći vjeru i domovinu; njihov prijestup ne dira u zasluge njihove, ali ima da se okaje.

Gl. 13. (1—17) Isp. 1 Mkb 6, 18—47.

(4) Berea, danas Alepo, bila je tada znamenit grad u Siriji, a ležala je između Hierapolisa i Antiohije.

(5) Vulgatin se prijevod ovdje dosta razlikuje od grčkoga teksta.

(10) Ovdje se vidi vjera i pouzdanje u zajedničku molitvu.

ma narod, koji se je odskora malo oporavio!

12. Svi učiniše to jednodušno. Na koljenima su vapili k milosrdnome Gospodu tri dana neprestano plačući i posteći. Tada ih je ohrabrio Juda i zapovjedio im, da budu spremni.

13. On sam u sporazumu sa starješinama odluči izaći i pomoću Božjom boj izvojštiti, prije nego vojska kraljeva upadne u Judeju i grad zaposjedne.

14. Odluku stavi u ruke Stvoritelju svijeta. Opomenu svoje, da se bore hrabro sve do smrti za zakon, svetište, grad, domovinu i ustav. Nato se utabori kod Modina. Vojnicima svojim dade lozinku »Bog je pobjeda naša«.

*15. Onda izabra najhrabrije mlade ratnike, napade noću na šator kraljev i poubija u taboru oko dvije tisuće ljudi. I najvećega slona i sve ljude u kuli njegovoj smaknu.

16. Strah i trepet obuze cijeli tabor.

17. A pobjednici, koji su bili iskusili zaštitu i pomoć Gospodnju, otidoše zorom.

*18. Kralj je bio tako iskusio smjelost Judejaca. Zato je gledao da se varkom domogne tvrdih mjesta.

19. Pođe proti Betsuri, jakoj tvrđavi judejskoj, ali ga odbiše; još jedamput navali, i opet ga odbiše.

20. Jer je bio Juda opskrbio posadu potrebnim.

21. Ali jedan iz vojske judejske, Rodokus, izdade neprijateljima tajne. Potražiše ga, uhvatiše i ubiše.

22. I kralj se po drugi put obrati na posadu u Betsuri, ponudi mir i dobi ga. Tako otide. A tada se sukobi s ljudima Judinim i bi pobijeđen.

23. Također doznade, da je upravitelj države Filip zasnovao ustanak u Antiohiji. Stim uplašen dade Judejcima dobre riječi, pokaza se popustljiv i odobri sve zahtjeve pravedne. Pomiri se s njima, prinese žrtvu, pokaza se priklonit prema hramu i dobrostiv prema gradu.

24. I Makabejca primi prijazno i ostavi ga kao namjesnika od Ptolemajide sve do područja Gerenâ.

25. Tada zaputi u Ptolemajidu. A stanovnici u Ptolemajidi bili su razgnjevljeni poradi toga ugovora. Ljutili su se na odredbe i rado bi ih opet oborili.

26. Onda je stupio Lisija na govornicu i branio je nagdobu, što je samo mogao bolje. On preokrenu stanovnike pomirljivim riječima i zadovolji ih. Tada se vrati u Antiohiju. Tako je protekao boj i uzmak kraljev.

GLAVA 14.

Vojna Nikanorova. Racija.

*1. Iza tri godine doznaše Juda i ljudi njegovi, da je Demetrije, sin Seleukov, odjedrio iz luke u Tripolisu s jakom vojskom i velikim brodovljem.

2. On da se je domogao zemlje i smaknuo Antioha s njegovim štitnikom Lisijom.

(15) Na slonovima pričvrstili bi drvene kule za ratnike. Isp. 1 Mkb 6, 37. Slučaj sa slonom podsjeća na 1 Mkb 6, 43—46.

(18—26) Isp. 1 Mkb 6, 48—63.

Gl. 14. (1) Tripolis je bio osnovan od naseljenikâ iz triju gradova: Sidona, Tira i Aradusa. Ležao je sjeverno od ovih gradova. — Vulgata ovomu retku pridodaje »na mjesta zgodna«, a u slijedećem retku ne spominje smrt Antioha i Lisije.

(1—2) Isp. 1 Mkb 7, 1—4.

3. Neki Alcim, koji je prije bio veliki svećenik, ali u vremenima nesloge bio otpao, uvidje sada, da ne može nikako prodrijeti i postići pristup k svetome žrtveniku.

*4. Stoga godine 151. otide kralju Demetriju i donese mu zlatan vijenac s granom palmovom i povrh toga još jednu od običnih maslinovih grana svetišta. Onoga dana još je mirovao.

5. A tada uhvati prvu prilike za svoj sramotni naum, kad ga pozva Demetrije na jedno vijeće, pa ga upita o mišljenju i namjerama Judejaca.

*6. On odgovori: »Judejci, koji imaju ime Asidejci, i kojima je vođa Juda Makabejac, izazivaju uvijek rat i ustanak i ne daju da kraljevstvo dođe do mira.

7. Zato sam ja lišen i svoje baštinjene časti, naime velikog svećeništva, i došao sam sad ovamo,

8. Prije svega iz iskrene brige za stvar kraljevu, a onda i poradi svojih vlastitih sugrađana.

9. Sav naš narod trpi mnogo pod tom ludom hajkom onih ljudi. Neka bi se ti, kralju, o svemu točno izvijestio i onda se po svojoj svima poznatoj prijaznosti zauzeo za našu zemlju i za naš potlačeni narod!

10. Jer dok živi Juda, nema mira u zemlji.«

11. Tako reče on, i odmah drugi ljubimci, što su bili prema Judi neprijateljski raspoloženi, još većma nadražiše Demetrija.

*12. Ovaj odmah pozva Nikanora, prijašnjega vodiča slonova, i imenova ga zapovjednikom nad Judejom.

13. On ga otpusti s pismenom zapovijedi, da ubije Judu, da njegove pristaše raspırši i da Alcima postavi za velikog svećenika u glavnom svetištu.

14. Za Nikanorom pristadoše hrpimice svi pogani, što su bili pred Judom pobjegli iz Judeje. Mislili su naime, da će loša kob i nesreća Judejaca biti njihova vlastita sreća.

15. Kad oni čuše za dolazak Nikanorov i neprijateljski postupak pogana, posuše se pepelom i zavapiše k onomu, koji je svojemu narodu obećao vječnu pomoć i uvijek se očevidno zauzimao za baštinu svoju.

*16. Na zapovijed svojega vođe podigoše se brže bolje i sudariše se kod sela Desau s neprijateljima.

17. Simon, brat Judin, bio je udario na Nikanora i nešto se uskolebao, kad se iznenada pojavili neprijatelji.

18. Ipak se poboja Nikanor da odluči prolićem krvi, kad je čuo, koju su hrabrost pokazali Juda i ljudi njegovi i s kojom su se srčanosti borili za domovinu.

19. Zato posla Posidonija, Teodota i Matatiju, da predlože i prihvate uvjete mira.

20. Vodili su se zreli pregovori. Vođa izvijesti svu vojsku o toj stvari, i jednoglasnim zaključkom bila je nagodba odobrena.

21. Ustanoviše dan, kad bi se sastali u četiri oka. Kada dođoše, bila je za svakoga namještena stolica.

(4) »Godine 151.« Vulgata: »godine 150.« — Maslinove grane, počasni dar, bile su po svoj prilici od zlata.

(6) Asidejci, koji su jedno vrijeme bili uz Alcima, poslije su opet pristali za Judom Makabejcem.

(12) O vojni Nikanorovoj pod Demetrijem I. isp. 1 Mkb 7, 26—50.

(16) Desau je nepoznato mjesto u Judeji.

22. A Juda je bio na zgodnim mjestima postavio spremne ljude naoružane za slučaj, ako bi neprijatelji pokušali iznenada kakav izdajnički napadaj. Ipak razgovor proteče nesmetano.
23. Nikanor je boravio onda u Jeruzalemu i nije učinio ništa nepravedno. Dapače otpusti četimice čete, što ih je bio sabrao.
24. Stalno je držao Judu uza se i bio je tomu čovjeku od srca odan.
25. Poticao ga je, da se oženi i da osnuje obitelj. I on se oženi, bio je sretan i radovao se životu.
26. Kad zapazi Alcim njihove prijateljske odnose i doznade za ugovore zaključene, uze jedan prijepis od njih. Stim ode k Demetriju i optuži Nikanora kao veleizdajnika, jer je bio odredio neprijatelja države za svojega nasljednika.
27. Radi toga se razjari kralj i posla pismo Nikanoru, klevetama toga lopova nadražen, da ne odobrava ugovora, te mu zapovijeda, da Makabejca odmah u okovima pošlje u Antiohiju.
*28. Ova vijest potrese Nikanora, i bilo mu je teško ukinuti nagodbu, jer drugi nije bio počinio nikakve nepravde.
29. A jer ne smjede protiviti se kralju, to je tražio zgodnu priliku, da varkom izvede nalog.
30. Ipak zamijeti Makabejac, da je Nikanor neprijazniji prema njemu i kod običnih sastanaka da se susteže. Jer je uvidio, da ta neprijaznost ne znači nista dobro, okupi oko sebe viđen broj svojih ljudi i sakri se od Nikanora.
*31. Kad ovaj opazi, da ga je Makabejac pretekao odlučnošću i varkom, otide u presveti hram, kad su upravo svećenici prinosili dužne žrtve. On zatraži od njih, da mu izruče čovjeka.
32. Oni se zakleše uzvišenim i dragim, da ne znaju, gdje je traženi.
33. Tada on pruži desnicu prema hramu i prisegnu: »Ako mi ne izručite u okovima Judu, sravnit ću sa zemljom tu kuću Božju, oborit ću žrtvenik i sagradit ću ovdje Baku sjajan hram«.
34. Tako zaprijeti i ode. A svećenici podigoše ruke k nebu, zazvaše onoga, koji je uvijek zaštitnik našemu narodu, i pomoliše se:
35. »Gospode, koji ne trebaš ništa, ti si htio, da bude među nama hram kao stan tvoj.
36. Pa čuvaj svagda od svake nečistoće, sveti Gospode, praizvore sve svetosti, ovu kuću, što je odskora bila očišćena!«
37. I prijaviše Nikanoru nekoga Raciju, koji je bio jedan od starješina Jeruzalema, čovjek, koji je ljubio svoje sugrađane i stajao u visokom ugledu, i kojega su radi njegove dobrotvornosti zvali »ocem Judejaca«.
38. Već prije, u vrijeme raskola, on je odlučno pristajao uz judejstvo i tijelo i život izlagao je za judejstvo.
*39. Kako je sad Nikanor htio javno pokazati svoje neprijateljsko mišljenje proti Judejcima, posla preko pet stotina ljudi, da ga uhvate.
40. Mislio je, ako uhvatim toga čovjeka, zadao bih onima težak udarac.
41. Već se spremiše čete, da zauzmu njegov tvrdi stan, razbiše dvorišna vrata i zatražiše oganj,

(28) »Jer drugi«, t. j. Juda.
(31) »Da mu izruče čovjeka«, t. j. Judu.
(39—46) Čin Racijin jest nevaljao i nećudoredan. U tekstu se ne odobrava, nego se samo pripovijeda, a svakako s nekim udivljenjem za samu dobru nakanu.

da upale vrata. Tada on, sa svih strana opkoljen, baci se na svoj mač.

42. Radije htjede u časti umrijeti, negoli bezbožnicima pasti u ruke i zlostavljen biti na način nedostojan njegova plemenitog osjećaja.

43. A kako se u hitnji nije bio pogodio smrtno, i rulja već prodrla kroz vrata, otrča hrabro na zid i baci se smjelo dolje na mnoštvo.

44. A ovo brzo uzmače, i tako ostade slobodno mjesto, na koje pade.

45. A on je živio još, i ustade opet u strastvenoj uzbuđenosti, premda je krv rijekom sukljala iz njegovih grdnih rana, protrča kroz redove mnoštva i stade na jednu strmu hridinu.

*46. Već sav iskrvavljen istrga van crijeva svoja, uhvati ih objema rukama i baci ih na mnoštvo. Pritom zazva Gospoda nad životom i duhom, neka bi mu ih opet dao! Tako on umrije.

GLAVA 15.

Pobjeda nad Nikanorom. Nikanorov dan.

1. Kad doznade Nikanor, da se čete Judine zadržavaju u mjestima Samarije, odluči da ih napadne u subotu u svoj sigurnosti.

2. Ipak Judejci, koji su ga slijedili od nevolje, rekoše: »Pa ne ubijaj ih tako okrutno i nečovječno! Poštuj dan, što ga je Svevideći posvetio odiskona!«

3. Tada upita veliki zlotvor: »Ima li u nebu Gospod, koji je zapovjedio svetkovati subotu?«

*4. Oni izjaviše otvoreno: »Sam živi Bog, koji vlada u nebu, zapovjedio je svetkovati sedmi dan.«

5. A on reče: »Na zemlji vladam ja, i ja dajem zapovijed, da se prihvati za oružje i da se vrši služba kraljeva.« Ipak mu ne pođe za rukom, da izvede svoj sramotni naum.

6. U svojoj oholosti preduze Nikanor da podigne javan spomenik u spomen svojoj pobjedi nad četama Judinim.

7. A Makabejac se je uzdao neprestano i s punim pouzdanjem, da će dobiti pomoć od Gospoda.

8. On ohrabri svoje, da se ništa ne boje od navale pogana. Neka pomisle, koja im je već pomoć udijeljena s neba, pa neka se i sada tvrdo uzdaju, da će im Svemogući udijeliti pobjedu!

9. On im je ulijevao srčanost iz zakona i prorokâ, podsjetio ih na već dobivene bojeve i utvrđivao njihovo pouzdanje.

*10. Kad im je bio tako podigao srčanost, pokaza im nevjernost pogana i njihovo vjerolomstvo i dade svoje zapovijedi.

11. Tako naoruža svakoga, ne oružjem štita i sulice, nego lijepim i pobudnim riječima. Onda još pripovjedi na radost svima veoma vjerodostojan san.

12. San je on usnio ovaj: Vidje, kako se je raširenim rukama za svu općinu judejsku molio Onija, prijašnji veliki svećenik, plemenit i pravedan čovjek, čedan u općenju, blag značajem, dostojanstven u svojem govoru i od mladosti prionuo za krepost.

13. Potom se pojavi drugi čovjek sa sijedom kosom i dostojanstve-

(46) »Neka bi mu ih opet dao«: opet vjera u uskrsnuće tijela.
Gl. 15. (4—5) Lijepa antiteza (opreka): Bog vlada u nebu, a Nikanor i njegov kralj vladaju na zemlji.
(10) Isp. 14, 20.

nim izgledom, obasjan čudesnim veličanstvom.

*14. Tada reče Onija: »To je Jeremija, prorok Božji, prijatelj braći, koji se toliko moli za narod i Sveti Grad.«

15. I Jeremija pruži svoju desnicu i dade Judi zlatan mač i reče:

16. »Uzmi taj sveti mač kao dar Božji! Njim ćeš sjeći neprijatelje.«

17. Tako su bili ohrabreni visokim riječima Judinim, što su mogle da raspale hrabrost i da očeliče srca mladićima. Zato odlučiše da tabor ne postavljaju, nego da napadnu hrabro i boreći se svim silama da donesu odluku, jer su grad, služba Božja i hram bili u opasnosti.

18. Jer za svoje žene i djecu bili su manje zabrinuti. Njihova je najveća i prva briga bila sveti hram.

19. Ali i zaostali u gradu bili su u ne manjoj tjeskobi i u nemiru poradi buduće bitke na slobodnu polju.

20. Tako su svi napeto iščekivali budući odlučni boj. Već su izašli neprijatelji. Vojska je bila namještena u bojni red, slonovi dovedeni na zgodno mjesto, i konjaništvo porazdijeljeno na krila.

21. Kad Makabejac ugleda dolazak vojske, razne vrste oružja i divlje živine, raširi ruke svoje prema nebu i zazva čudotvornoga Gospoda. Jer je znao, da se pobjeda ne dobiva oružjem, nego da je Bog dijeli onima, koje pronađe za dostojne.

*22. On se pomoli: »Gospode, ti si u vrijeme Ezekije, kralja Judina, poslao anđela svojega, i on pobi od vojske Senaheribove sto osamdeset i pet tisuća ljudi.

23. Pošlji i sada, Gospode neba, dobra anđela amo pred nas, da zadadne strah i trepet!

24. Daj snagom mišice svoje da budu satrti oni, koji uz psovke dolaze proti tvojemu svetome narodu!« S tim riječima završi.

25. Uz trubljavinu i ratne pjesme dođoše čete Nikanorove.

26. Nasuprot Judine napadoše neprijatelje uz molitvu i vapaj.

27. I tako, boreći se rukama, a moleći se Bogu srcem, oboriše, veoma obradovani očevidnom pomoći Božjom, ne manje od trideset i pet tisuća ljudi.

28. Kad se je boj svršio, i oni se vraćali puni radosti, vidješe, kako Nikanor leži na putu u svojoj opravi bojnoj.

29. Podigoše viku iza glasa i zahvališe Gospodu u svojemu materinskom jeziku.

*30. A Juda, koji se je bio sav tijelom i dušom zalagao za svoje sugrađane i kroz čitav svoj život bio vjerno očuvao dobrostivost prema svojim zemljacima, odredi, da odsijeku Nikanorovu glavu i desnu ruku i da donesu u Jeruzalem.

31. Kad je bio došao tamo, dade sazvati zemljake, a svećenicima naredi, neka stupe pred žrtvenik. Pusti da dođu i ljudi iz tvrđave.

32. Pokaza im glavu zlotvora Nikanora i ruku bogohulčevu, što ih je bio ponosno pružio prema svetištu Svemogućega.

*33. Onda dade bezbožnomu Nikanoru odrezati jezik i komad po komad bacati pticama, a ruku zlotvorovu objesiti pred hramom.

34. Svi su, okrenuti prema nebu, blagosivali Gospoda, koji je bio po-

(14) »Prijatelj braći«, t. j. prijatelj svojim zemljacima.
(22) Isp. 8, 19; 1 Mkb 7, 41; 4 Kralj 19, 35; Iz 37, 36.
(30) »A Juda... odredi...« Isp. 1 Mkb 7, 47.
(33) »Objesiti pred hramom«, možda na kojem kocu.

kazao svoju veliku pomoć tako očevidno. Vikali su: »Neka je blagosloven, koji je očuvao svoje mjesto neoskvrnjeno!«

35. Onda dade glavu Nikanorovu objesiti na tvrđavi kao vidljiv i očit znak pomoći Božje.

*36. Svi zaključiše jednodušno, da ne će pustiti, da prođe taj dan bez svečanosti, nego da će svetkovati blagdan na dan prije dana Mardohejeva, dne trinaestoga mjeseca dvanaestoga, što se sirski zove adar.

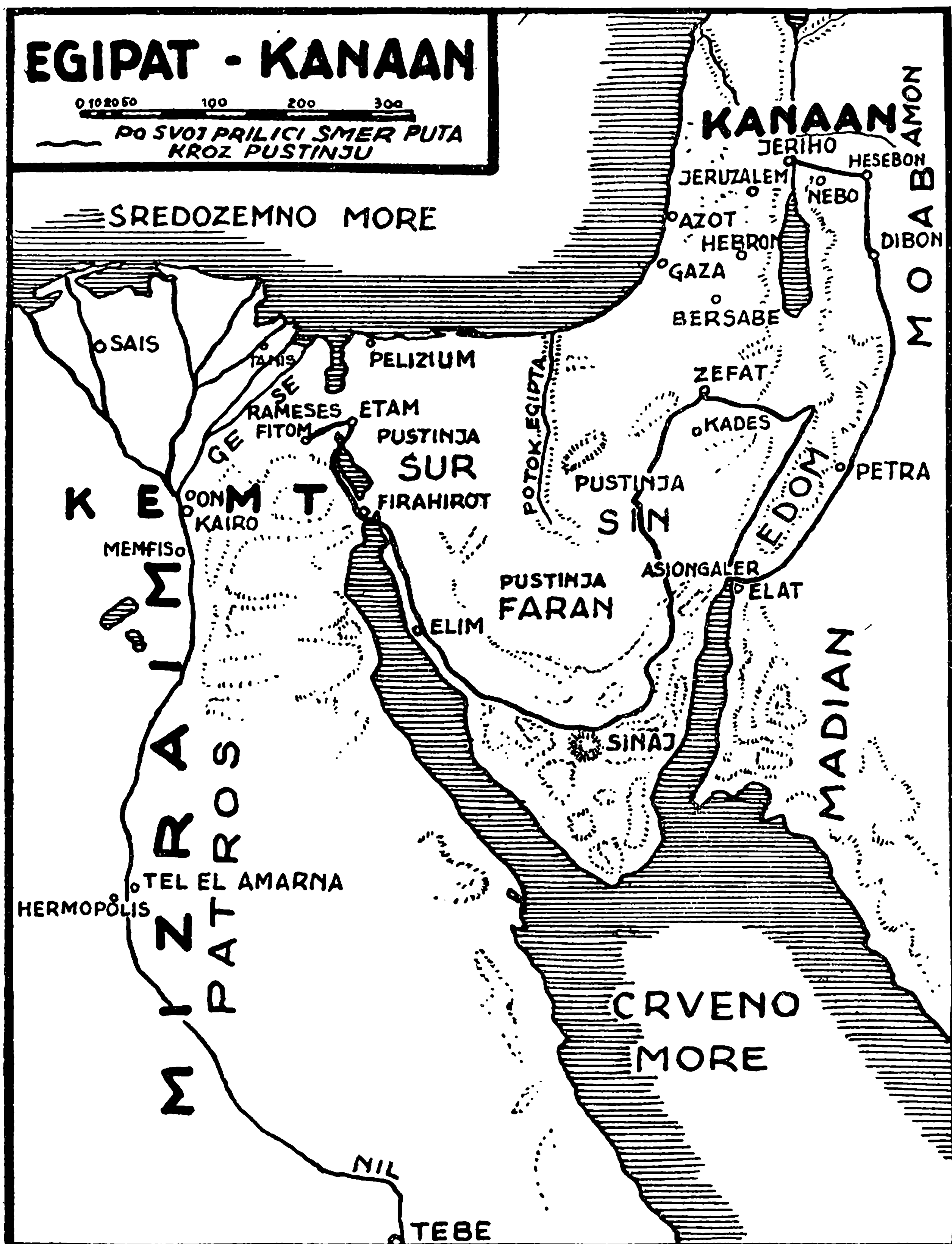
37. Tako proteče povijest Nikanorova. Od onoga vremena ostade grad u posjedu Hebreja. Zato završujem i ja ovdje svoj izvještaj.

38. Ako je dobro i vješto sastavljen, to je ispunjena moja želja. Ako li je slab i osrednji, učinio sam ipak što sam mogao bolje.

*39. Kao što je neugodno samo vino piti, a isto tako samu vodu, dok je vino pomiješano s vodom tečnije i ugodnije, isto je tako zoran opis izvještaja jedan užitak onima, koji slušaju izvještaj. Stim završujem.

(36) Ovaj redak dijeli Vulgata u dva retka, i tako njezina glava 15. ima 40 redaka, dok grčki tekst ima 39. — »Dan Mardohejev« zove se inače blagdan Purima (isp. Est 9, 19 sl.; 10, 8). — »što se sirski zove adar«: sirski ili aramejski, sirsko-kaldejski, narječje, kojim su u ono doba govorili Judejci u Palestini.

(39) Vino se je gotovo uvijek pilo s vodom pomiješano. Samo vino piti bio je rđav barbarski običaj.

EGIPAT - KANAAN
0 10 20 50 100 200 300
PO SVOJ PRILICI SMER PUTA KROZ PUSTINJU
SREDOZEMNO MORE
KANAAN
AMON
JERIHO
HESEBON
JERUZALEM
NEBO
AZOT
HEBRON
DIBON
GAZA
BERSABE
MOAB
SAIS
TANIS
PELIZIUM
ZEFAT
KADES
GESE
RAMESES
ETAM
FITOM
PUSTINJA
SUR
POTOK EGIPTA
PUSTINJA
SIN
EDOM
PETRA
KEMT
ON
KAIRO
FIRAHIROT
MEMFIS
PUSTINJA
FARAN
ASIONGALER
ELAT
ELIM
MADIAN
SINAJ
MIZRAIM
PATROS
TEL EL AMARNA
HERMOPOLIS
CRVENO MORE
NIL
TEBE

PALESTINA
0 10 20 30 40 50
GRANICA IZMEĐU PLEMENA
JUDE I IZRAELA
VELIKO ILI ZAPADNO MORE
SIDON
SAREPTA
TIR
FENICIJA
LIBANON
ZA EMAT
HERMON
DAMASK
ARAM
DAN
DAN
ABEL BETMAHA
KANA
KEDES
ASOR
ASER
NEFTALI
GESUR
BASAN
AKO
KISO
KINERET
AFEK
ZABULON
TABOR
ENDOR
JAIR
SELA POD ŠATORIMA
EDREI
RAMOT GALAD
KARMEL
ISAHAR
SUNEM
GAD
MAGEDO
TANAK
JEZRAEL
BETSAN
GELBOE
MANASE
SARON
MANASE
JABES
DOTAN
GALAAD
SAMARIJA
EBAL
SIHEM
TABOK
GARIZIM
SOKOT
MAHANAIM
CEDAR
EFRAIM
ADAMA
RAMOT
JOPE
ONO
SILO
RAMATAIM
TAMNATSARE
GAD
AMON
BETORON
BETEL
JAZER
RABAT AMON
GAZER
GABAON
JERIHO
NAHMAS
AKARON
GALGALA
HESEBON
AZOT
BETSAMES
BENJAMIN
TAMNA
JERUZALEM
NEBO
MEDABA
GAZA
LEBNA
BETLEHEM
BALMEON
GET
KEILA
MARESA
BETSUR
RUBEN
FILISTEJ
LAHIS
JUDA
PUSTINJA TUDA
MRTVO MORE
SEFELA
SIKELES
ZIP
HEBRON
DIBON
AROER
GERARA
DABIR
ENGADEL
ARNON
KARMEL
MAON
MOAB
BERSABA
RABAT MOAB
SIMEON
KIR MOAB
AROER
REHOBOT